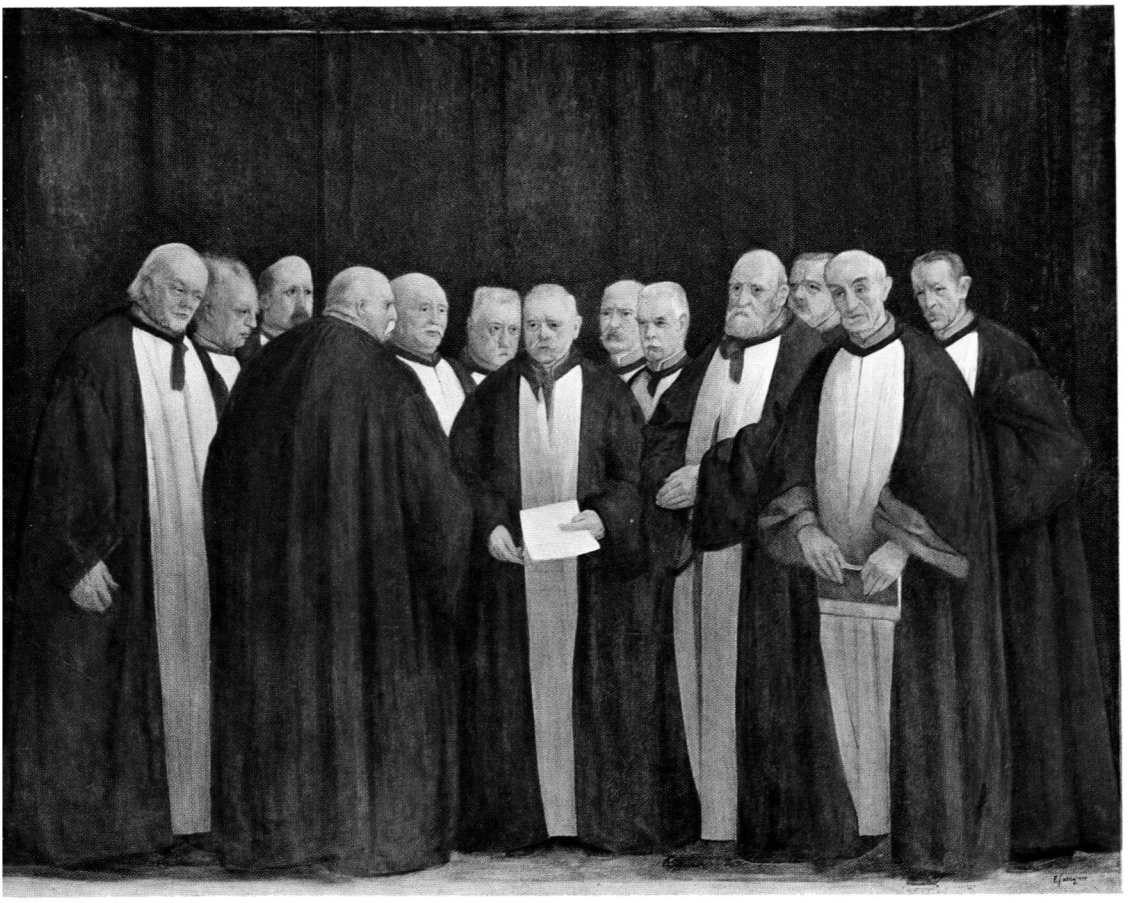
HØJESTERET
1661-1961

Udgivet på Højesterets foranstaltning
i trehundredåret for
udstedelsen af
Forordning om dend Høyeste Rettis
administration i Danmarck
den 14. februar 1661
af
Povl Bagge Jep Lauesen Frost
Bernt Hjejle

ANDET BIND

KØBENHAVN
GEC GADS FORLAG
1961



HOJESTERETS DOMMERE 1911

Maleri af Eduard Saltoft i Hojesteret. Fra venstre (beregnet efter hovedernes placering): A. C. Evaldsen, C. Spang Hanssen, A. F. Lütken, H. W. J. O. Johannsen, Jonas J. Poulsen, M. V. Kirketerp, justitiarius Niels K. P. Lassen, O. P. C. Faurholt, E. T. D. Hvidt, A. P. Grüner, H. C. V. Schau, G. A. Jensen, R. S. Gram. – Kunstneren påbegyndte maleriet 1911 i forbindelse med Hojesterets 250 års jubilæum. Efter dets fuldendelse 1913 udstilledes det på Charlottenborg. Det angaves at være »tænkt som led i et arkitektonisk hele« – d. v. s. i Hojesterets kommende nye lokaler. Billedet vakte ved sin fremkomst adskillig diskussion og kritik, bl. a. for mangler i portrætlighed, og det blev ikke den gang erhvervet til Hojesteret. Først i 1938 blev det købt af Hojesteretsskranken og skænket til retten.

Indholdsfortegnelse

HØJESTERETS DOMSPRAKSIS SOM RETSKILDE

Træk af Højesterets virksomhed inden for privatretten

af professor, dr. jur. Stig Iuul 1-62

Højesterets regeldannende virksomhed . . 1
Afhandlingens afgrænsning og metode . . 2
En egentlig højesteretspraksis først fra omkr. år 1800 3
Kongens domsmyndighed på Rettertinget og i Højesteret. Rigsrådernes stilling . . 4
Domsmagt og lovgivningsmagt før 1660. Autentisk fortolkning i domsform og fortolkning af domme i lovsform . . . 5
Private domssamlinger. Rettertingsdommenes præjudikatsvirkning. Kongens deltagelse i retsplejen i Rettertingets tid 6
Optagelse ad referendum af sager i Christian IVs tid. Kongens domsmyndighed i forhold til rigsrådernes 7
Frederik IIIs indsats på Rettertinget. Afgørelser imod flertallets stemmer. Hjemvisning 8
Afgørelse i en straffesag 9
Højesteret og traditionen fra Rettertinget. Rigskanslerinstruksen af 1674 og dens betydning for præjudikatsvirkningen . . 10
Forbud mod at påberåbe sig højesteretsdomme og fremmede love. Nørregaards lære 12
Andreas Højer, Stampe, Hurtigkarl og Ørsted 13
J.F.W. Schlegel og Scheel 14
Højesterets egen opfattelse af præjudikaters betydning i det 17., 18. og 19. århundrede 15
Opfattelsen i vor tid. Dommernes manglende kendskab i ældre tid til tidligere afgørelser. Svingninger i Højesterets praksis som følge heraf 17
Nærmere om højesteretsdommes betydning som præjudikater i ældre tid . . . 18
Kancelliets forespørgsler i anledning af tilsyneladende modstridende afgørelser . 19
Ulemperne ved manglende præmisser . . 20
Forespørgsler fra Kancelliet og Justitsministeriet ang. betydningen af afsagte domme. Udgivelse af domssamlinger fra omkr. 1800 og rækkevidden heraf . . . 22
Højesteretsdommes betydning for lovgivningsarbejdet. Gældsbreve, søpanteretligheder, tinglæsning af panteobligationer. Bortfald af tinglæste panterettigheder ved fordringens ophør ved forældelse 23
Ørsted, Gram, Niels Lassen 24
Fr. Vinding Kruse, tinglysningsloven. Erklæringer fra Højesteret om lovgivningsspørgsmål. Arrestværnetinget 25
Mulkt for unødig trætte. Prokuratorers fritagelse for at afgive vidneforklaring . 26
Initiativ fra Højesteret med hensyn til nye love 27
Erklæringsvirksomheden efter 1849 . . . 28
Vekselvirkningen mellem teori og praksis. De teoretiske fremstillinger hos J.E. Colbiørnsen, Nørregaard og Hurtigkarl. Naturretten. Ørsteds Supplement . . . 29
Ørsteds indstilling til naturretten-forholdets natur 30
Hans metode og dens betydning. Vurderingen af Ørsted i samtiden 31
Assessor C.F. Lassens polemik imod Ørsteds lære om panthaverens oprykningsret 32

Højesterets stilling til Ørsteds lære vedr. arvefaldet m.h.t. arv efter gensidige testamenter 33
Privatretten i det 19. århundrede. Forholdets natur som retskilde 34
Aftaler. Løfte og overenskomst 35
Hurtigkarl. Ørsted. Ældre højesteretspraksis. Senere teori og praksis 36
Overdragelse af løsøre. Kravet om traditio 37
Constitutum possessorium, traditio brevi manu, møbellånsdommen af 1888 . . . 39
Erstatning uden for kontraktforhold. Actio legis Aquiliae. Naturretten 41
Højesterets praksis. Culpareglens anerkendelse 42
Ørsteds udformning af denne samt af D.L. 3-19-2. Gram. Ansvar uden culpa 43
Skadelidendes medvirken 44
Compensatio culpæ. Hurtigkarl og Ørsted. Gram og Bornemann. Julius Lassen og Goos. Sølovens § 220. Fordelingsreglen 45
Myndighedslovgivningen. Umyndigheds retsvirkning i kontraktsforhold 45
Tilbagesøgning af umyndiges ydelser. Pengereglen. Tilbagesøgning hos umyndige 46
Gældsstiftelse til nødvendigt underhold 47
Myndighedslovens § 44, stk. 1. Råden over selverhverv 48
Udvidet kontraktshabilitet 49
Lavværge for enker 50
Eksstinktive erhvervelser. »Hand muss Hand wahren«. Romerretten og naturretten. Ørsted. Gram og senere forfattere 51
Retspraksis i slutningen af det 19. århundrede. Kommissionslovens § 54. Forhandlergrundsætningen. Betroelsestilfælde. Negotiabilitetsreglerne vedr. gældsbreve 52
Ihændehaverpapirer og penge. Forudsætninger. Condictio indebiti. Ældre teori. Hurtigkarl, Ørsted, Scheel, Windscheid 54
Julius Lassen og Ørsted 55
Højesteretsdomme om tilbagesøgning af erlagte skatter og afgifter 56
Noter 59-62

HØJESTERET OG STRAFFERETTEN

af justitssekretær Tage Holmboe 63-202

Straffelovgivningen ved enevældens indførelse. Danske Lovs straffebestemmelser. Retsenhed og lighed for loven 63
Værnetingsreglerne. Udviklingen inden for det strafbares område efter 1683 . . 64
Ansvarsbetingelserne og de almindelige strafferetsbegreber. Straffebestemmelsernes formulering. Strafarternes udvikling. Straffemetoderne. Kumulation af straffe. Absolut lovbestemte straffe 65
Skærpelser. Dødsstraffene 66
Beskæmmende legemsstraffe 69
Ærestraffe 70
Fredløshed 71
Forvisning 72
Frihedsstraffe 75
Formueinddragelse 81
Bødestraf 86
Højesterets kontrol med underinstansernes sagsbehandling 89
Bevisbedømmelse 93
Refereringen af sager til kongelig resolution, herunder dødsdomme m.fl. . . . 97
Tvivlsomme fortolkningsspørgsmål og tilfælde af stemmelighed 102
Kongens benådningsmyndighed. Højesterets benådningsindstillinger 104
Højesterets betydning for formildelse af straffelovgivningen 106
De tilforordnedes deltagelse i lovkommissioner og erklæringsvirksomhed. Manddrab 107
Forsøg på manddrab 118
Forsøg på selvmord 119
Barnemord og barnefødsel i dølgsmål . . 120
Reformerne i 1833 og 1866 126

Løsagtighed 128
Lejermål 129
Hor 135
Bigami 139
Sodomi 142
Blodskam 144
Tyveri 155
Hæleri 162
Andre berigelsesforbrydelser 164
Andre forbrydelser 166
Højesterets betydning for udviklingen af strafferettens almindelige begreber. Religionens indflydelse på ældre strafferet. 167
Straffens formål 169
Oplysningstidens reformer 170
Forsæt og uagtsomhed 172
Utilregnelighedens betydning 174
Lavalder 176
Meddelagtighed 178
Forsøg 181
Træk af udviklingen efter 1849 182
Dødsdomme og benådninger 183
Straffeloven af 1930 184
Domme vedr. overtrædelse af straffelovstillægget af 1. juni 1945 og disses fuldbyrdelse 185
Straffelovstillæggene af 7. juni 1952 . . . 186
Højesterets begrænsede kompetence i straffesager 187
Noter 187-202

REKRUTERINGEN AF RETTEN M.V.

af Tage Holmboe, Arild Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen 202-230

Rettertingets sammensætning. Forordningen af 14. febr. 1661. Rettens sammensætning første mødedag 203
Antallet af tilforordnede 205
Udviklingen fra æreshverv til fast lønnet embede 206
Betingelserne for at få sæde i retten i ældre tid 207
Teoretisk og praktisk uddannelse før 1771 208
Ingen kritik af Højesteret 209
Underdommere og landsdommere . . . 210
Juridiske kandidater før 1771. Eksamenskrav fra 1771 211
Virksomhedskrav efter 1771. Auscultanter. Assessorer uden votum 212
Undtagelser fra virksomhedskravene iøvrigt 214
Ekspektance-systemet 215
Politisk prægede udnævnelser 217
Udviklingen af virksomhedskravene . . 218
Særlig om rettens ledelse. Prøvevotering. 219
Andre betingelser for udnævnelse 220
De nugældende betingelser. Klageretten. Aldersgrænse. Assessorer uden votum og ekstraordinære assessorer 222
Udnævnelsesalder 223
Overgang til andet embede 224
Afgangsalder. Deltagelse i politik 225
Herkomst 227
Noter 228-230

ADVOKATERNE, HERUNDER DERES REKRUTERING M.V.

af Tage Holmboe, Arild Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen 230-256

Prokuratorhvervets opståen og de første lovbestemmelser. Autorisation og kontrol 231
Bevillingernes meddelelse og indhold . . 232
Kongelig bevilling. Antal højesteretsprokuratorer 233
Embedsbestallinger. Beskikkelse 234
Eneret. Møderet for landsretssagførere i »egne sager«. Ophævelse af højesteretssagførerbeskikkelsen 235
Benævnelse 236
Edsaflæggelse 237

Savnet af uddannelse i ældre tid 238
Restancer og klager over prokuratorerne. 239
Ekstraordinære kommissioner 1731-34. Forordningerne om temere litigantes og om juridiske eksaminer i 1735 og 1736. 241
Eksamenskravet og dets opfyldelse . . . 242
Senere bestemmelser om eksamen. Prøveprocedure. Prøvens afskaffelse 243
Virksomhedskrav 244
Det juridisk-praktiske Selskab. Senere virksomhedskrav 245
Omdømme og anseelse 246
Andre betingelser, indfødsret, alder, vederhæftighed, vandel, køn 247
Forretningssted. Højesteretssagførere i provinsen. Udnævnelsesalder 248
Overgang til andre stillinger og hverv. . 249
Rang og titler. Alder ved ophør. Økonomiske kår. Salærerne 250
Deltagelse i politik 252
Herkomst 253
Noter 254-56

STAT
af Arild Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen 257-542

De hyppigst anvendte forkortelser . . . 258
Øverste tilforordnede 1661-1758 259
Justitiarier 1674-1919 264
Præsidenter 1919-1961 279
Tilforordnede 1661-1771 284
Ordinære assessorer 1772-1919 375
Dommere 1919-1961 417
Justitssekretærer 433
Ekstraordinære assessorer 436
Auscultanter, der ikke har opnået at få votum 443
Prokuratorer, advokater og sagførere . . 444
Rigsadvokater 538
Statsadvokater ved Højesteret 540
De væsentligst anvendte trykte kilder . . 542

HØJESTERETS ARKIV
af arkivar Aage Rasch 543-552

Arkivets størrelse og homogene karakter. Dets placering i Harsdorff-salen 543
Dets tilstand. Stævningsbøger og dombøger fortsat fra Rettertinget. Stævningsbøgerne. Domprotokollerne. Dombøgerne 544
Voteringsprotokollerne 545
Slutningsbøgerne. Sagsakterne 546
Erklæringsprotokoller. Protokoller over skriftligt behandlede sager. Journaler. Bødebog. Prøvevoteringsprotokoller . 547
Dagbøger. Protokoller over justitssager. Indbinding og segl 548
En del af arkivet tidligere i Danske Kancellis arkiv. Aflevering til Højesterets arkiv og derfra til Rigsarkivet. Tabet af arkivalier ved Christiansborgs brand 1794 . 549
Tabet ved branden 1884. Aflevering til Geheimearkivet 1886 og senere afleveringer 550
Midlertidig aflevering under besættelsen. Højesterets eget arkiv på Christiansborg 551
Noter 552

BILLEDFORTEGNELSE 553-557
Billedredaktion ved museumsinspektør Gudmund Boesen

PERSONREGISTER 558-579

Højesterets domspraksis som retskilde

TRÆK AF HØJESTERETS VIRKSOMHED INDEN FOR PRIVATRETTEN

AF PROFESSOR, DR. JUR. STIG IUUL

1. I de 300 år, Højesteret har eksisteret, har retten afsagt titusinder af domme i private retstrætter, og et stort antal tvivlsspørgsmål inden for den til enhver tid gældende privatret er således blevet afgjort af landets højeste domstol. Adskillige af disse højesteretssager kan naturligvis i sig selv have interesse som causes célèbres, men når man vil tale om Højesterets betydning for privatrettens udvikling, er det i første linie den regeldannende virksomhed, som Højesteret har udøvet i den forløbne tid, man har for øje. De af retten afsagte domme har formuleret retssætninger – eller er blevet forstået som udtryk for retsnormer – der af de underordnede retter og til en vis grad også af retten selv er blevet opfattet som gældende for fremtidige sager af tilsvarende karakter.

Man kan for nærmere at anskueliggøre denne virksomhed anvende det bekendte billede af retsordenen som et net, der sænkes ned over retslivets mangfoldighed. Hvis man i denne forbindelse identificerer retsordenen med det system af normer, som er udformet gennem Højesterets domme, vil man konstatere, dels at de enkelte normer er meget kasuistisk udformede som følge af rettens utilbøjelighed til at give sine afgørelser et mere abstrakt indhold end strengt nødvendigt, dels at nettet er af højst uregelmæssig struktur. På visse steder er maskerne meget fine, idet et stort antal afgørelser ligger tæt op ad hinanden. Andre steder er der langt mellem trådene. Store områder som f. eks. international privatret og hævdsspørgsmål er næsten blottet for højesteretsdomme. I de 300 år har det også vist sig, at det ikke er de samme problemer eller problemkomplekser, som de enkelte slægtled har forelagt Højesteret til afgørelse. Hvor et retsområde, som hidtil i ret høj grad har været upåagtet af lovgivningsmagten, og de gældende regler derfor i stor udstrækning har været udformet af domstolene, pludselig gøres til genstand for en større lov, har dette ofte medført, at domstolenes virksomhed får en mere tilbagetrukken plads på dette område. Omvendt kan en ny lovgivning netop give anledning til, at der opstår en række nye problemer, som forelægges domstolene til afgørelse, navnlig når den nye lovgivning gør op med tilvante forestillinger og fremtræder som en reformlov. Når retslivet har vænnet sig til den nye ordning,

klinger den forbigående livlige domstolsaktivitet af, og senere tiders historikere kan indskrænke sig til at registrere, at gennemførelsen af den nye ordning til at begynde med voldte retslivet visse vanskeligheder.

At forsøge på at give en fremstilling af alle de bidrag til dansk rets udvikling, som Højesteret har ydet fra 1661 til nutiden, herunder til udformningen af retsinstitutter og fortolkningen af normer, som i tidens løb er sunket til bunds og i nutiden kun kendes af specialhistorikere, er en utopi. Det står næppe i noget enkelt menneskes magt at overskue hele det uhyre domsmateriale, der foreligger som resultatet af 300 års intens virksomhed. Desuden ville en sådan fremstilling blive misvisende. Vi har ikke her i landet – og har aldrig haft det – et retssystem, udelukkende bygget på præjudikater, endsige på Højesterets præjudikater. At fremstille de på Højesterets praksis hvilende retssætninger isolerede fra de ad anden vej: lovgivning, de andre domstoles praksis, sædvane o.s.v. tilblevne normer, ville svare til at udskrive en enkelt stemme – som end ikke kunne betegnes som melodistemmen – af en flerstemmig sats. Resultatet ville blive, at man intet indtryk fik af forholdet mellem Højesterets praksis og de andre faktorer i retsudviklingen, og et af de interessanteste spørgsmål ved vurderingen af Højesterets indsats ville forblive ubesvaret.

Hvis man ønsker at opnå en dyberegående forståelse af Højesterets betydning for privatrettens udvikling, forudsætter det, at man behersker ikke alene den gældende ret, men også de henfarne slægtleds retsorden helt tilbage til domstolens oprettelse. Hvis denne forudsætning er til stede hos læserne – hvilket formentlig er ensbetydende med at opstille et uopfyldeligt krav – kan fremstillingen af rettens indsats ske i form af en annalistisk behandling af stoffet. I modsat fald forbyder en sådan sig af sig selv – rent bortset fra de ulemper, som altid knytter sig til enhver rent kronologisk fremstilling. Vælger man i stedet for den annalistiske fremstillingsform en mere systematisk, idet man samler de vigtigste retsafgørelser inden for de traditionelle afdelinger og underafdelinger af de forskellige juridiske discipliner, opnår man vel en bedre oversigt over betydningen af Højesterets praksis på de forskellige retsområder. Til gengæld udvides opgaven til at blive en systematisk redegørelse for retsreglerne inden for hvert enkelt område, og skildringen af de stedfundne ændringer i lovgivningsgrundlaget vil få en fremtrædende plads, idet Højesteret til enhver tid har måttet virke inden for de af lovgivningsmagten afstukne rammer. Alligevel vil en sådan fremstilling føles utilfredsstillende, hvis den ikke suppleres med oplysninger om de underordnede domstoles praksis i nutid og fortid inden for det pågældende retsområde, idet Højesterets domme trods alt kun repræsenterer en del af den judicielle praksis.

For at undgå de ulemper, som knytter sig til såvel en annalistisk som en systematisk behandling af Højesterets betydning for privatrettens udvikling – selv når

fremstillingen begrænses til at give de yderste omrids af denne udvikling – vil i det følgende en helt anden fremgangsmåde blive anvendt. Udgangspunktet vil forsåvidt blive taget i nutidens gældende ret, som en række af dennes institutter vil blive fremdraget, snart fra den positive lovgivnings, snart fra den uskrevne rets område. For den uskrevne rets vedkommende vil det dog ikke være rimeligt at gå ud fra den nyeste domspraksis, idet man ikke på forhånd kan gå ud fra, at denne betegner domstolenes sidste ord. Det vil blive søgt påvist, i hvilken udstrækning de nævnte retsinstitutter skylder Højesterets praksis deres tilblivelse og nærmere udformning; men om nogen udtømmende opregning kan der selvfølgelig ikke blive tale. Der må her foretages et valg, og valget kan ikke undgå at blive præget af forfatterens individualitet. For den følgende fremstilling gælder det, at den fortrinsvis vil omhandle sådanne retsinstitutter, m.h.t. hvilke der har kunnet konstateres divergenser mellem domstolenes og teoriens opfattelse. Det fremhæves ofte som særlig karakteristisk for dansk rets udvikling, at den er præget af et intimt samarbejde mellem teori og praksis. Nogen mere omfattende bevisførelse for denne iagttagelse ses dog ikke at foreligge, og det synes derfor nærliggende, når der skal foretages et udvalg af domme, som har haft betydning for dansk rets udvikling, da fortrinsvis at fremdrage dem, hvis udformning er foretaget under hensyn til den foreliggende teori. Det vil derigennem konstateres, at Højesteret jævnlig har accepteret de af teorien forfægtede opfattelser, navnlig når de har opnået almindelig tilslutning hos betydeligere forfattere. Omvendt har retten undertiden bevidst sat sig ud over, hvad teorien har hævdet, med det resultat, at en igangværende retsudvikling er blevet retarderet eller måske endog definitivt afbrudt – uden at den efterfølgende teori altid har beklaget det. Endelig kan det ske, at Højesteret har foregrebet en retsudvikling, som først senere har fundet sin teoretiske udformning i litteraturen. Det sidste er forholdsvis sjældent; men eksempler herpå kan fremdrages. I det hele kan det siges, at forholdet mellem Højesteret på den ene side og lovgivning og teori på den anden side, er så nuanceret, at det vil være ugørligt at opstille en almindelig formel herfor, gyldig i alle situationer.

En fremstilling efter de ovenfor skitserede linier frembyder den fordel, at den ikke nødvendiggør, at de enkelte retsinstitutter fra deres første optræden følges på deres vej gennem 300 års domme. Det vil nedenfor blive omtalt, at det helt ned til ca. 1800 var temmelig tilfældigt, hvilket kendskab retten havde til sine tidligere afgørelser, og den nødvendige forudsætning for, at man kunne tale om at følge – efter omstændighederne opgive – en praksis, var således ikke til stede. Det var først, efter at rettens domme gennem tidsskriftlitteraturen i det 19. århundrede blev kendt i større kredse, at Højesterets domme fik den betydning for retslivet, som man i vore dage betragter som en selvfølge.

Som Højesteret oprindelig var organiseret under Kongens personlige forsæde eller med hans tronstol i hans fraværelse som symbol på hans stadige overvågen af rettens virksomhed, ville det være nærliggende at anse Højesteret for en af de for enevælden i særlig grad karakteristiske institutioner, som folkestyret tog i arv i 1849. På den anden side er det almindeligt bekendt, at de danske konger i adskillige århundreder før enevældens indførelse havde taget personlig del i udøvelsen af domsmagten i højeste instans, det kongelige Retterting. Det første spørgsmål, som rejser sig, er da, om oprettelsen af Højesteret 1661 betød andet og mere, end at den Kongen fra gammel tid tilkommende domsmyndighed fremtidig udøvedes i en anden skikkelse end hidtil. Udtrykt på anden måde: Betød enevældens indførelse og oprettelsen af Højesteret, at Kongen som følge af, at visse begrænsninger i hans myndighed bortfaldt, fik en væsentlig større indflydelse på domsmagten, end han tidligere havde haft? For at besvare dette spørgsmål vil det være nødvendigt i store træk at redegøre for det kongelige Rettertings virksomhed og for dets forhold til kongemagten før 1660.

2. Ved statsomvæltningen 1660 gled Danmarks riges råd stilfærdigt ud af sagaen. Den højfornemme forsamling, hvis aristokratiske sammensætning måtte siges at være blevet mere og mere udpræget i den nærmest forudgående tid, kapitulerede uden reservationer over for den konge, som 12 år tidligere i sin håndfæstning udtrykkeligt havde måttet anerkende, at hvis han ikke ville lade sig råde og sige af Rigsrådet, skulle det stå dette frit for at statuere og forordne, hvad ret og billigt var, hvormed Kongen skulle lade sig nøje.[1]

Som følge af den holdning, Rigsrådet havde indtaget over for Kongen, blev der ikke tale om nogen forfølgelse af de enkelte medlemmer af rådet. Af de 16 rigsråder, som var i live i oktober 1660, var Mogens Høg og Jørgen Brahe syge og døde kort efter. Få måneder efter fulgte Ove Giedde, Sigvard Urne og Joachim Gersdorff dem i graven. Af de overlevende fik nogle sæde i de nyoprettede kollegier, men fik – selv som medlemmer af statskollegiet – ikke meget at skulle have sagt under det nye regime, og på grund af dødsfald svandt kredsen af gamle rigsråder i løbet af få år yderligere ind.

Det var kun en beskeden erstatning for den magtstilling, som havde tilkommet Rigens råder, at 7 af de i live værende 11 medlemmer af det gamle Rigsråd blev optaget mellem de 26 medlemmer af den nye Højesteret, nemlig Peder Reedtz, Hans Schack, Jørgen Seefeld, Henrik Rantzau, Otte Krag, Axel Urup og Henrik Bielke. Hertil kom senere den 69årige Christopher Urne, som havde siddet i det gamle Rigsråd siden 1629, men kun oplevede at votere på åbningsdagen 1662. Fra samme dag indtrådte Niels Trolle i retten og endnu i 1662 Gunde Rosenkrantz, så at den eneste af de gamle rigsråder, som ikke fik sæde i retten, var den

70årige Oluf Parsberg, som for øvrigt døde allerede i 1661. De gamle rigsråder var stadig i født mindretal i den nye domstol.

For det kongelige Rettertings position i tiden før 1660 havde det spillet en meget stor rolle, at domsmagten udøvedes af de samme personer: Kongen og rigsråderne, som var indehavere af den lovgivende myndighed. Dette kunne efter omstændighederne føre til en vis uklarhed, m.h.t. om de optrådte i den ene eller den anden egenskab, men medførte på den anden side, at de af Rettertinget afsagte domme i virkeligheden havde virkning som autentiske lovfortolkninger, og som sådanne opfattedes som lovbestemmelser af mere eller mindre generel karakter.

Et af de berømteste eksempler på, hvorledes en lovbestemmelse kunne fremtræde i form af en dom, er den berømte dom fra Christian III's tid,[2] som fastslog, at på skifte skulle møllehus og bygning, pæleværk og alt det, der er gjort med hænder, regnes for løsøre, mens dam, dambund og det sted, på hvilket møllen står, agtes for urørende gods. Da de nævnte ting imidlertid ikke uden videre lod sig adskille, fastslog dommen, at den, som fik grunden, skulle skadesløsholde den anden part for hans andel i løsøret.

I betragtning af, at der i sjællandsk ret fandtes en bestemmelse, som udtrykkelig fastslog, at møller skulle lovbydes som jord og skov, må det siges, at dommen ændrede den gældende ret – selv om det skete i form af en kompromisløsning – og Rettertinget var sig dette bevidst, idet det i dommen siges, at det skal *derefter* så holdes, når der skiftes efter husbond eller hustru eller anderledes. Denne afgørelse rejste omgående et intertemporalretligt problem, nemlig hvorledes der skulle forholdes m.h.t. møller, som vel var faldet i arv forinden domsafsigelsen i den forannævnte sag, men hvor skiftet endnu ikke var afsluttet. I konsekvens af sin opfattelse af møllegodsdommen som en ændring af gældende ret fastslog Rettertinget i en sag af denne art, at en omstridt mølle *ikke* skulle skiftes i overenstemmelse med den nævnte dom, da denne alene fastslog, hvorledes møllegods herefter skulle skiftes.[3]

Når en dom kunne have karakter af en lovregel og som sådan fremtrådte med almindelig forbindende kraft, er det forståeligt, at påberåbelsen af præjudikater kom til at spille en betydelig rolle, ikke blot over for Rettertinget, men også i de underordnede domstole. På den anden side kunne de påberåbte domme undertiden rejse fortolkningstvivl på samme måde som lovregler. De for rettertingsdommene ejendommelige udførlige sagsfremstillinger og klare redegørelser for de præmisser, på hvilke dommene var bygget, måtte dog i væsentlig grad lette forståelsen af de enkelte afgørelsers rækkevidde. Selv den mest omhyggelige formulering kunne imidlertid ikke afværge enhver tænkelig misforståelse af, hvad det havde været dommens hensigt at udtale som mere almindelig retsregel, og

der kunne derfor for Kongen og Rigsrådet blive spørgsmål om at meddele en fortolkning af en afsagt rettertingsdom eller efter omstændighederne at give et supplement til en sådan. At man ikke veg tilbage for at gøre dette i form af en egentlig *lovbestemmelse*, er endnu et vidnesbyrd om, hvor flydende grænsen var mellem den dømmende og den lovgivende magt før enevældens indførelse.

Et meget oplysende eksempel herpå haves i Frederik II's forordning af 18. oktober 1577. Baggrunden for forordningen var den i de nærmest foregående år opståede opfattelse, at den fæstensgave og morgengave, en mand gav sin hustru, tilhørte hende som særeje, således at hun ved mandens død kunne udtage værdierne forlods af boet uden hensyn til dettes tilstand. Synspunktet var blevet prøvet under en sag ved Rettertinget og havde fået medhold, f.s.v. angik den under sagen omhandlede fæstensgave og morgengave, hvis størrelse ikke er nærmere oplyst. I de følgende år voksede fæstens- og morgengavernes omfang over alle grænser, og forordningen fastsatte derfor et maksimum for dem i fremtiden, samtidig med at den beklagede, at rettertingsdommen havde givet anledning til de stedfundne misbrug, uagtet den under sagen omhandlede fæstens- og morgengave, var »icke uden ringe og lidelig«.

For datidens dommere blev det herefter en naturlig ting at have en samling af de vigtigere rettertingsdomme som et supplement til de forhåndenværende lovsamlinger, og fra slutningen af det 16. og begyndelsen af det 17. århundrede er et betydeligt antal af sådanne domssamlinger bevaret. I den følgende tid synes færre rettertingsdomme afsagt, som fik en tilsvarende betydning som »leading cases«, men hermed fulgte ikke, at rettertingsdommene mistede deres præjudikatsvirkning. Endnu fra herredagen i 1656 haves et eksempel herpå.[4] Sagen drejede sig om beregningen af de i lovgivningen foreskrevne sjette- og tiende-penge, som skulle erlægges i tilfælde af, at arv eller anden formue skulle føres ud af riget. Borgmestre og råd i København fremlagde som indstævnte en rettertingsdom af 12. juni 1655, på hvilken de støttede deres afgørelse, og »formente dennem ved deres dom ingen uret at have gjort«. Rettertingets dom fastslog da også, at borgmestres og råds dom burde at blive ved sin magt.

Den officielle betegnelse for de af Konge og Rigsråd afsagte domme var »Kongens og Danmarks riges raads domme« – eller når Kongen selv omtalte dem: »Vor egen og vort elskelige rigens raads dom«. Heri lå imidlertid intet afgørende bevis for, at Kongen personlig havde deltaget i voteringen eller i domsafsigelsen. Hvorvidt han havde andel i dommen, kom derimod til at fremgå af dommens tekst, idet der i så fald blev indskudt ordene »udi vor egen nærværelse« i den sædvanlige indledningsformel: »Var skikket for Os paa vort retterting, nærværendes Os elskelige hr. Jochim Gersdorff, rigens hofmester, Hr. Peder Reedtz, Vor kansler o.s.v.«

Det lader sig således klart fastslå ved en gennemgang af domprotokollerne, i hvilken udstrækning de danske konger deltog i retsplejens udøvelse i det sidste århundrede før enevældens indførelse. Om Christian IV meddeler Slange,[5] at han ofte selv hele herredagstiden igennem, fem og seks uger efter hinanden, så længe der var sager forhånden, forhørte parterne, såvel af den ringeste som af den bedste stand med største agtsomhed. Selv om denne karakteristik indeholder klare overdrivelser, er det dog en kendsgerning, at Christian IV i betydeligt omfang tog del i Rettertingets virksomhed. Overladelsen af en større del af domsmagten til Rigsrådet måtte også rejse visse problemer for en konge, som havde aspirationer i retning af at tiltage sig et kongeligt selvstyre,[6] og som – selv om han havde indhentet Rigsrådets betænkning, råd eller samtykke til en lovgivningsforanstaltning – dog havde relativt frie hænder m.h.t. den nærmere udformning af denne.

I tilfælde af at Kongen ikke personlig havde deltaget i behandlingen af en sag på Rettertinget, ser man, at det i Christian IV's tid kunne ske, at Rigsrådet uden for Rettertinget forelagde sagen for Kongen. Den for enevældens Højesteret karakteristiske optagelse *ad referendum* havde således en forløber i tiden før 1660. Da Københavns rådstueret 1638 havde konfiskeret en islændings gods, fordi han i strid med det islandske handelskompagnis privilegier selv havde villet sejle til Island, og sagen derefter blev appelleret til Rettertinget, kom stemmerne til at stå lige. Herom indeholder voteringsprotokollen[7] følgende oplysning: »Herudi blev intet afsagt« og en marginalnote tilføjer: »Raadet haver talet med Kongen derom, og haver Hans Majestæt ej villet give det efter, men at det skulle blive konfiskeret«. Det blev således Kongen personlig, som traf den endelige afgørelse, der indeholdt en stadfæstelse af rådstuerettens dom.

Ganske særlig interesse knytter der sig til spørgsmålet om forholdet mellem Kongen og Rigsråderne i de tilfælde, hvor Kongen deltog i en sags pådømmelse. At Kongen førte forsædet på Rettertinget i en sådan sag, var en selvfølge, men var Kongen bundet til at fastslå det resultat, som flertallet af Rigsrådet havde udtalt sig for, eller var han mere eller mindre frit stillet over for dette? Som følge af det begrænsede omfang, hvori Rettertingets voteringer er bevaret, er materialet, ud fra hvilket spørgsmålet må besvares, ikke særlig omfattende, men dog formentlig tilstrækkeligt. Man undrer sig blot over, at den foreliggende litteratur helt har ladet problemet ligge, uagtet dets besvarelse ikke blot har betydning ved det lys, der herved kastes over Kongens magtstilling før enevældens indførelse, men også for spørgsmålet om, hvorvidt enevældens indførelse betød nogen væsentlig forandring i den dømmende magts udøvelse.

Fra to af de sidste herredage før enevældens indførelse, nemlig i 1655 og 1656, der afholdtes under Frederik III's forsæde – hvilket dog ikke er ensbetydende med,

at han var til stede hver dag – er bevaret nogenlunde udførlige referater af de stedfundne voteringer. Det ses heraf, at voteringsordenen, når Kongen var til stede, var den samme, som når han var fraværende. Der voteredes fra oven nedad, således at først rigens hofmester Joachim Gersdorff og derefter Kongens kansler Christian Thomesen Sehested udtalte sig. Kongens stilling til sagen oplyses i reglen ikke, hvilket må være udtryk for, at han sluttede sig til flertallet af de voterende rigsråder, hvor afgørelsen ikke var énstemmig. Hvor Kongens votum refereres, anføres det til sidst, jfr. nedenfor.

Undertiden kan der konstateres afvigelser mellem de i protokollen refererede vota og den som afslutning indførte *sententia,* der senere anvendtes som domskonklusion i dommen, når den blev givet beskreven. Disse afvigelser lader sig vanskeligt forklare på anden måde end som udtryk for Kongens personlige indsats. Undertiden drejede det sig blot om en udfyldning af dommen. Hvor der således blev spørgsmål om at tilkende en part godtgørelse for *kost og tæring* på grund af ufornøden appel fra modpartens side, undlod rigsråderne i reglen at udtale sig om, *hvor stort* et beløb der skulle tilkendes, men ikke desto mindre blev godtgørelsen i dommen altid fastsat til et bestemt beløb. I en sag, der blev pådømt den 12. juni 1655, blev der ikke tilvejebragt flertal for at tilkende godtgørelse for kost og tæring, idet stemmerne kom til at stå 5 mod 5. Ikke desto mindre gik dommen ud på, at den pågældende skulle have det i datiden meget betydelige beløb på 30 daler i godtgørelse. Forklaringen herpå synes at måtte være, at Kongen selv har fastsat beløbet.

Et eksempel på, hvorledes Kongen kunne gå imod et klart flertal, findes i en sag fra 18. juni 1656. Sagen drejede sig om en række klager over en præsts udførelse af de hellige handlinger, og præsten havde indbragt de afgivne vidnesbyrd for landsdommeren til underkendelse. Landsdommeren havde imidlertid opretholdt dem allesammen, og hans afgørelse blev derefter af præsten appelleret til Rettertinget. Det altovervejende flertal af rigsråderne voterede til fordel for at stadfæste landsdommerens afgørelse, de tre rigsembedsmænd – rigsmarsken, rigsadmiralen og rigskansleren med den tilføjelse, at præsten skulle fradømmes sit kald – et spørgsmål, som overhovedet ikke forelå til påkendelse. Rigshofmesteren Joachim Gersdorff og kansleren Christian Thomesen Sehested havde derimod som de to førstvoterende underkendt landsdommerens afgørelse m. h. t. et enkelt af klagepunkterne, men havde ikke fundet nogen større tilslutning til deres opfattelse hos deres kolleger. Voteringsprotokollen siger herefter: »*Hans Majestæt: Som Rigshofmester og Kansler.*« I overensstemmelse hermed blev dommen afsagt imod et flertal på 11 af de 14 rigsråder, som deltog i sagens behandling.

I en sag den 11. juli 1655 beordrede Kongen hjemvisning af en sag, i hvilken både rigshofmesteren og kansleren ville frifinde for betaling af et gældskrav på

grund af manglende bevis for kravets rigtighed. Hertil havde i hvert fald fem andre rigsråder sluttet sig – måske også de seks øvrige medlemmer af retten; i hvert fald var der flertal for frifindelse. Om Kongens standpunkt indeholder voteringsprotokollen derefter følgende oplysning: Kong. Maj. mente, at efterdi skifteregistret ikke var i rette for borgemestre og råd den tid de dømte, da burde sagen at være udømt. I overensstemmelse hermed fik rådstueretten ved dommen pålæg om at genoptage sagen, gennemse skifteregistret og »så siden dømme som forsvarligt kan være«.

Medens Kongens indsats i dette tilfælde gik ud på at kræve en sag bedre oplyst, gik han i en sag den 2. august 1655 i stik modsat retning. Landsdommeren havde frifundet en mand for crimen bestialitatis med en ko, efter at tiltalte havde renset sig med 15 mands ed. Der forelå imidlertid forskellige vidneforklaringer samt en tidligere tilståelse fra tiltalte, afgivet over for »skolemesteren«. På dette grundlag mente Joachim Gersdorff, at forbrydelsen måtte anses for tilstrækkelig bevist »og at han bør lide derfor«. De øvrige rigsråder var betænkelige og ville sætte tiltalte i Blaataarn og ved trusler om bødlen og lignende tvangsmidler søge at fremkalde en formelig tilståelse. Domskonklusionen skar imidlertid igennem med sin afgørelse, hvorefter tiltalte burde lide på sit liv. På baggrund af den stedfundne votering er dette resultat uforklarligt, medmindre man antager, at Kongen har lagt sin stemme i vægtskålen for denne udgang på sagen. Den havde ingen hjemmel i lovgivningen, men der fandtes i praksis fortilfælde, hvor man i sådanne sager havde anvendt Moseloven. Reglen optoges senere i Danske Lov 6-13-15.

Det synes herefter berettiget at fastslå, at det kongelige Retterting i egentligste forstand var *Kongens* domstol, og ikke rigets. Det var allerede før 1660 Kongen, som udøvede domsmyndigheden i øverste instans, og rigsråderne optrådte som hans rådgivere, ikke som hans meddommere, endsige som hans foresatte i den forstand, at de kunne overstemme ham, hvis han ikke delte deres opfattelse. At Rigsrådet i påkommende tilfælde var Kongens værneting, kan næppe betegnes som en undtagelse herfra, idet der her var tale om en ekstraordinær domstol, forskellig fra Kongens retterting, men i øvrigt havde denne ingen praktisk betydning. Til indholdet af den danske Konges magtstilling før 1660 hører således ikke blot en vidtgående uafhængighed i administrativ henseende, men også hans selvstændige domsmyndighed i øverste instans. Det fortjener også at fremhæves i denne forbindelse, at Kongeloven ikke udtrykkelig nævner domsmagten blandt de beføjelser, der tilkommer Kongen som enevældig. Forklaringen herpå er formentlig den, at ingen ville tænke på at rejse spørgsmål om hans beføjelser i så henseende. Dertil var de for selvfølgelige.

3. På baggrund af den ordning af domsmagten i øverste instans, som fandtes i tiden før 1660, kan indførelsen af Højesteret i 1661 ikke betegnes som en revolutionerende reform af retsplejen. På den anden side må man ikke i for høj grad understrege kontinuiteten i retsudviklingen, når man siger, at Højesteret trådte i det kongelige Rettertings sted. Den lidet talstærke del af dommerkollegiet, som var gået over i Højesteret fra det gamle Retterting, blev i de følgende år på grund af dødsfald stadig spinklere, hvortil kom, at de overlevende i virkeligheden ikke havde nogen større erfaring bag sig som dommere på Rettertinget. Den juridiske tradition inden for rigets højeste domstol var således ikke særlig livskraftig og måtte desuden i ret høj grad blive neutraliseret ved det store antal borgerlige, som var blevet medlemmer af retten. At Højesteret i modsætning til det gamle Rigsråd ikke havde nogen indflydelse på den lovgivende magt, har derimod næppe haft nogen betydning for afgørelsernes autoritet, når dommene dog afsagdes i Kongens navn. Betænkeligere var det, at Kongen ikke veg tilbage for at tillade, at en af Højesteret pådømt sag blev indbragt for retten til fornyet påkendelse, således at dommene ikke stod med den endelige karakter som i tiden før 1660. Den mangel på instruktoriske forskrifter for retten, som karakteriserer de første år af rettens virksomhed, viser imidlertid, at man i det hele lod de for Rettertinget gældende regler leve videre som – i hvert fald foreløbigt – anvendelige på Højesteret.

Det ligger herefter nær at spørge om, hvorvidt højesteretsdommene i de første år efter rettens oprettelse adskilte sig i formel henseende fra de gamle rettertingsdomme og om højesteretsdommene ligesom disse fandt anvendelse som retskilde.

Hvad det første spørgsmål angår, må det siges, at indtil 1674 svarede højesteretsdommenes udseende i det hele til rettertingsdommenes fra de sidste år før enevældens indførelse. Præmisserne var nok blevet noget mere kortfattede, og det var ret almindeligt, at der ikke blev givet anden begrundelse for et domsresultat end en udtalelse af følgende indhold: Efterdi intet nøjagtigt fremlægges, hvorved landsdommerens – henholdsvis borgemestres og råds – dom i nogen måde kan svækkes, bør den ved magt at blive. Begrundelser af denne type kan dog ikke siges at savne sidestykker i en langt senere periode af Højesterets historie, da dommene skulle forsynes med præmisser.

Vendepunktet indtrådte i 1674 ved Griffenfelds instruks som rigskansler – og dermed som præsident for Højesteret. I § 5 i dette aktstykke, som han formentlig selv har udformet,[8] siges, at i de domme, som han selv konciperede eller lod koncipere ved rettens justitiarius, skulle han »ikke allegere af forrige sædvane nogen årsag, hvorfor så eller således dømmes, men ikkun at udi den sag mellem slige parter kendes således, at det eller det skal ske eller ikke ske«. Instruksens begrundelse for denne regel var, at der fra Højesteret ingen appel eller revision faldt.

Indirekte fik denne bestemmelse imidlertid også konsekvenser m.h.t. en eventuel præjudikatsvirkning af højesteretsdommene, idet nytten af at påberåbe sig en af Højesteret afsagt dom var problematisk, når man ikke vidste, ud fra hvilke præmisser den var afsagt. Med Griffenfelds kendskab til Kongeloven, specielt dens artikler 3 og 17, som fastslog, at Kongen var ubundet af alle love, og at han ingen ed og forpligt, af hvad navn det og kan have, mundtlig eller skriftlig skulle fra sig give, var det klart, at anerkendelsen af en præjudikatsvirkning, som i større eller mindre omfang ville lægge bånd på Kongens frie forgodtbefindende, var aldeles uacceptabel. Det varede dog endnu nogen tid, før dette gik op for rettens medlemmer, som jo heller ikke havde noget kendskab til Kongelovens regler. Under en sag, hvori der voteredes den 30. juni 1665[9] – altså før Kongeloven – og hvori dom blev afsagt den 11. august s. å., var der rejst spørgsmål om, hvorvidt en kreditor, der havde krav på betaling i rede penge, var pligtig at nøjes med udlæg efter vurdering. Herom udtalte Henrik Rantzau og Otte Krag, at de fulgte recessens pag. 274 (*d.v.s. reces 1643 2.15.10*), en ny kgl. forordning og *præjudicata*. Om præsidenten (Peder Reedtz) hedder det i voteringsprotokollen, at han »sustinerer recessen, forordningerne og *præjudicata* at stride mod landsdommernes dom«, hvorefter der blev afsagt dom i overensstemmelse med appellantens påstand.

I denne sag anførtes præjudicata som en slags subsidiær hjemmel for et resultat, som i første linie støttedes på lovgivningen. I en sag fra 26. juli 1672 rejstes problemet om præjudikaters betydning i en væsentlig mere tilspidset form. Sagen drejede sig om det vigtige spørgsmål, hvorvidt man i en skiftesag skulle lægge Jyske lov eller Eriks sjællandske lov til grund. Herom fandtes ingen regler i lovgivningen, men som bekendt var Jyske lov i det 17. århundrede ved at fortrænge Eriks sjællandske lov i retsbrugen inden for det sjællandske retsområde. Det skete imidlertid ad sædvanens vej, og det er ikke udelukket, at denne reception er foregået på forskellig tid i de enkelte retskredse.[10] I en arvesag af den foreliggende art havde spørgsmålet om, hvilken af de to love der skulle lægges til grund, stor betydning, idet den sjællandske lov fastslog, at kvindelige slægtninge i sidelinien tog lige lod med mænd, medens Jyske lov kun indrømmede dem halvdelen af en mandslod.

Sagen var i første instans blevet påkendt af kommissarier, nemlig de fra udarbejdelsen af Danske Lov kendte to fagjurister: *Peder Lassen* og Griffenfelds svoger *Jørgen Fogh*. Disse havde i deres dom udtalt, at da der var faldet en kgl. Majestæts højesteretsdom i en tilsvarende sag, hvorefter den sjællandske lov skulle lægges til grund, da turde de ikke understå sig til derimod at kende, men formente, at det burde blive ved Sjællands lovs 1. bog 15. kapitel.

Under voteringen i Højesteret udtalte de to professorer Resen og Villum Lange sig til fordel for, at man skulle stadfæste kommissariernes dom. Mere betænkelig var Henrik Rantzau, der ønskede sagen forelagt Kongen, »efterdi alt riget bruger

den jyske lov«. Heri fulgtes han af vicekansleren Christoffer Parsberg, der udtrykkelig udtalte: »*præjudicatum gør ingen lov*«. Resultatet blev, at sagen blev forelagt Kongen med vicekanslerens motivering, og Kongen stadfæstede kommissariernes dom.

Uenigheden inden for Højesteret om, hvorvidt man turde anvende et præjudikat som hjemmel for at fastslå et vist resultat, får et videre perspektiv, når man konstaterer, at den af kommissarierne påberåbte dom var afsagt nogle få år i forvejen ved en kgl. resolution. Voteringsprotokollen vedrørende den pågældende sag[11] refererer overhovedet ingen vota, men udtaler blot: »Blev dømt efter hans kgl. Majestæts naadige brev, at den sjællandske lov i dommen skal følges, som ommelder, at efterdi det er gangarv, som er falden her i Sjælland, bør en pige tage lige med en dreng eller mand i arv.« Det er næsten utænkeligt, at ingen af de voterende i sagen fra 1672 var opmærksom på, at det principielle – og praktisk meget betydningsfulde – spørgsmål, som sagen angik, havde fundet sin afgørelse ved en kgl. resolution kort tid i forvejen, men hvad enten man antager, at dommerne erindrede, hvorledes den tidligere afgørelse var blevet til, eller de ikke gjorde det, er Højesterets optræden 1672 udtryk for, at man ikke som tidligere regnede med, at en af den øverste domstol truffen afgørelse havde en retsskabende funktion, som gik ud over den sag, hvori dommen var afsagt.

Ved instruksen af 25. juni 1670 var der ikke blevet taget stilling til spørgsmålet om betydningen af foreliggende præjudikater, idet det i art. 9 alene var foreskrevet, at dommerne skulle »følge lovgivningens bogstav, overladende til Os alene med deres allerunderdanigste betenkende dens rigueur at moderere og efter vort eget tykke at bestemme hvad for billigt skal eragtes«.[12] Heller ikke nogen af de senere organisatoriske forskrifter for Højesteret tager stilling til problemet på mere udtrykkelig måde. Derimod fremgår det af konceptet til § 19 i instruksen af 1690, at man havde tænkt sig for prokuratorernes vedkommende at supplere forbudet mod at allegere andre rigers og folks statuta og love med et tilsvarende udtrykkeligt forbud mod påberåbelsen af præjudikater.[13] Denne sidste bestemmelse udgik imidlertid ved renskrivningen af instruksen og kom aldrig ind igen. En anden sag er, at man senere forstod de almindelige bestemmelser i det årlige højesteretspatent om, at ingen måtte lade læse eller tale noget, som sagen ej vedkommer, og at man ikke måtte understå sig i at forklare vor lov, i hvad tilfælde det og kan være, som refererende sig også til påberåbelsen af præjudikater. På samme måde forstodes instruksens bestemmelse om, at prokuratorerne ikke under embeds forbrydelse måtte understå sig i at fremføre nogen sag, som havde været der tilforn og var blevet endelig påkendt. Denne forståelse forkastedes vel af *Nørregaard* i 1790[14] som hidrørende fra nogle »uden autoritet«, men den havde dog gang på gang fået udtryk i fremstillinger fra det 18. århundrede – også hos forfattere, som ikke lader sig affærdige som værende uden betydning.

I et på det kgl. bibliotek bevaret håndskrift af *Andreas Højers* Collegium juridicum fra 1740 udtaler forf. således p. 29f., at det er forbudt en prokurator i sit indlæg for Højesteret at allegere præjudicata, og bestemmelsens *ratio* søges deri, at »Højesterets medlemmer som mennesker kunne tilforn i een dom have fejlet, de da ikke enten af en prokurator derfor skulle bebrejdes, eller i en anden forkommende sag obligeres at dømme ligesaa.« Hojer slutter imidlertid e contrario fra forbudet, at højesteretsassessorerne ikke er afskåret fra selv at påberåbe sig præjudikater, samt at det for alle underretter må være tilladt at anføre tidligere højesteretsdomme, ikke som bevis »men for at reconciliere«. Det må dog stå dommeren frit for, om han vil følge dem. I den trykte udgave af Hojers Collegium er udtrykkene dæmpet noget ned, men det siges udtrykkeligt, at underdommeren kan følge de samme principia og anføre det som argumentum reconciliatum. I *Stampes* samtidige håndskrevne Collegium siges det på lignende måde om Højesterets præjudicata, at ingen af parterne må allegere dem for Højesteret, men at assessorerne nok må gøre det i deres vota. Han tilføjer, at sådanne præjudikater er meget nyttige at vide og nødvendige for underdommerne, men de har ikke den magt at forbinde, som loven har, og kan derfor ikke allegeres.[15] De øvrige forfattere fra det 18. århundrede udtaler sig i det hele i overensstemmelse hermed, og *Hurtigkarl,* der skrev så sent som i 1813, førte ikke opfattelsen væsentlig herudover, når han i et enestående knudret sprog udtaler, at det altid var »raadeligst for en underordnet dommer at rette sig efter de i Højesteret afsagte præjudikater, naar ellers, hvilket, naar sagen indeholder en quæstio facti, er sjældent, omstændighederne ganske ere de samme.«[16]

En virkelig omvurdering af Højesterets præjudikater kom først til orde i Ørsteds arbejder. Ikke blot vendte han sig ligesom Nørregaard imod den fortolkning af instruksens § 27, hvorefter det skulle være advokaterne forbudt i skranken at påberåbe sig præjudikater, en opfattelse, han karakteriserede som »så urimelig som nogen fortolkning kan være« – om de bestemmelser i patentet af 1774, der kunne fortolkes i samme retning udtaler han sig derimod ikke – men han fremhævede tillige med stor styrke, at en fornuftig underretsdommer uden tvivl ville anse det for en falsk og for retfærdighedens håndhævelse skadelig selvstændighed, om han ubetinget ville stå på sine egne private meninger uden hensyn til de grundsætninger, som han vidste at være antagne ved den domstol, hvis kendelse efter statens indretning, skal gøre det endelige udslag over, hvad der skal gælde for ret eller uret.«[17] Ørsted tilføjer, at uagtet teorien ikke plejer at ville anerkende denne indflydelse, er det dog vist (ɔ: sikkert), at såvel Højesterets medlemmer som de underordnede domstole følge den ovenfor antagne, for sikkerheden i mit og dit så vigtige maxime (nemlig at det vistnok er af yderste vigtighed for et folk, at retfærdigheden plejes efter faste og lige grundsætninger, på hvilke man kan stole

og efter hvilke man kan vide at indrette sig). Senere uddybede han dette synspunkt[18] ved sin udtalelse om, at vel påhviler det dommeren at dømme efter sin overbevisning, men ikke sin absolute overbevisning om, hvad der er ret, hvorimod han burde underordne denne sin overbevisning om, hvad der efter lovgiverens vilje skal anses for ret i staten. Disse betragtninger gentog han få år senere i 1. bind af sin Håndbog,[19] og de var for øvrigt foregrebet af ham i mere kortfattet form i hans Supplement til Nørregaards forelæsninger.[20]

Selv om Ørsted ikke udtrykkelig anerkendte, at der tilkom Højesterets præjudikater absolut forbindende kraft, er det dog umiskendeligt, at der foregik en vis accentuering af hans opfattelse af dette spørgsmål i løbet af de 18 år, som hengik mellem udsendelsen af Supplement til Nørregaards forelæsninger og 1. bind af Håndbogen. I Supplementet havde han blot præciseret, at Højesterets præjudikater ingenlunde i streng forstand har lovskraft, bl. a. fordi man i alt fald ikke kan være sikker på, at Højesteret permanerer i sine grundsætninger. Da han påbegyndte udsendelsen af Håndbogen, havde han i mellemtiden – i årene 1810-13 – haft lejlighed til ved selvsyn at danne sig et indtryk af Højesterets arbejdsmåde, og dette har øjensynlig ikke været uden indflydelse på den nye udformning af hans standpunkt. Han betoner således nu i Håndbogen, at *selve Højesterets tilforordnede finde sig bundne ved de forhen antagne grundsætninger.* Skulle en skadelig grundsætning have indsneget sig i praksis, *staar det desuden til den lovgivende magt* at afhjælpe dette på samme måde, som om en skadelig lov var givet. Ørsted lægger også vægt på, at dommene afsiges i Kongens eget navn, »hvilken i mange henseender betydningsfulde form også synes at fordre, at de engang erkendte grundsætninger vedvarende følges uden hensyn til individernes vekslende meninger.« M.h.t. spørgsmålet om, hvorvidt underinstanserne var *pligtige* at følge en dem bekendt højesteretsdom i en tilsvarende sag, udtaler han sig ikke helt utvetydigt. Når han betegner en undladelse heraf som »en for retfærdighedens håndhævelse skadelig selvstændighed«, ligger der dog vistnok mere end en rent moralsk vurdering i denne udtalelse.[21]

Ørsted viser sig i disse udtalelser som en loyal tjener af det enevældige system på lignende måde som *J. F. W. Schlegel,* der dog gik et skridt videre ved at antage, at en højesteretsdom fra 1798 indeholdt en autentisk lovfortolkning, fordi den var afsagt i Christian VII's nærværelse (!)[21a] Den omstændighed, at kong Frederik VI havde overværet afsigelsen af en dom ved Højesterets åbning, gav den dog også i Ørsteds øjne en særlig autoritet. I hvert fald fandt han anledning til i sin kommentar til en højesteretsdom af 4. marts 1819 om fremsættelsen af umyndighedsindsigelsen at fremhæve, at denne dom, som syntes at have fremkaldt en del diskussion i datiden, blev afsagt ved rettens højtidelige åbning.[22]

Da *Scheel* tog spørgsmålet om højesteretsprøjudikaternes bindende kraft op til

behandling efter grundloven af 1849, var der ikke meget af Ørsteds ærbødighed over for disse præjudikater tilbage. Ifølge Scheel kan hensynet til retssikkerheden kun retfærdiggøre stadighed, ikke uforanderlighed af de af Højesteret afsagte domme. »Danner der sig en almindelig overbevisning om en ældre menings urigtighed, lader det sig ikke forsvare fremdeles at gøre samme gældende, da dette måtte erkendes at være uret.«[23] De af Scheel fremførte betragtninger har i det hele været grundlaget for den i de sidste menneskealdre herskende opfattelse af betydningen af Højesterets præjudikater.

Medens Højesteret i 1670erne ikke havde dristet sig til at begrunde et domsresultat med, at det kunne støttes på en af retten tidligere truffen afgørelse, herskede ifølge Ørsteds oplysninger den opfattelse inden for retten i begyndelsen af det 19. århundrede, at Højesteret ikke selv kunne sætte sig ud over den retsopfattelse, som den tidligere havde givet udtryk for i en dom, eller med andre ord: retten anså sig for bundet ved sine egne præjudikater, så at tilsidesættelsen af en i en tidligere dom anerkendt retssætning måtte finde sted ad lovgivningens vej. I de forløbne ca. 150 år var der således foregået en fundamental ændring i opfattelsen af højesteretsdommenes betydning. Dette forhold rejser uundgåeligt spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at konstatere en udvikling gennem forskellige stadier, f.s.v. angår rettens egen holdning over for præjudikaterne. Om nogen påvirkning fra teoriens side kunne der ikke godt være tale, idet fremstillingerne før Ørsted alene betegnede kendskab til Højesterets praksis som nyttig og nødvendig for underdommere, medens det sagdes at være utilladeligt at anføre Højesterets domme som hjemmel for et vist resultat.

Undersøger man Højesterets voteringsprotokoller, ser man allerede på Frederik IV's og Christian VI's tid tilløb til den opfattelse, at afgørelser i beslægtede sager, selv om de blev truffet med års mellemrum, burde være overensstemmende, og at adgangen til at forelægge sagerne til kongelig resolution undertiden blev benyttet som en udvej for at hindre inkonsekvenser i afgørelserne. Sådanne inkonsekvenser var en nærliggende eventualitet i en tid, da Højesteret havde en fra år til år meget vekslende sammensætning. I den i litteraturen oftere omtalte skilsmissesag mellem kaptajn *de Boisset* og *Cecilia de Sohren*[24] i 1735 anførte assessor, professor Thomas Bartholin, som havde været en meget benyttet dommer i retten siden 1721: »Der er ingen dom, som har decideret i sådan sag. Det kunde hænde sig, at en sag kom for af samme beskaffenhed og kunde falde anden dom, som kunde stride imod denne. Thi mener han, at enten sagen falder saa eller saa, bør den refereres for Hans Majestæt.«[25] Som bekendt fandt sagen da også sin afgørelse ved kgl. resolution.

Det påberåbte hensyn til retssikkerheden blev imidlertid senere forbundet med et mere almindeligt prestigehensyn for Højesteret selv: *Højesteret må blive sig selv*

lig, er en udtalelse, som hyppigt fremsættes under rettens voteringer.[26] Efter midten af det 18. århundrede tilspidsedes denne opfattelse stærkt, og i hvert fald siden sidste fjerdedel af det 18. århundrede betragtedes foreliggende præjudikater ikke blot som vejledende eller som udtryk for en opfattelse, der gerne skulle følges, men som ligefrem bindende i tilsvarende sager. Denne opfattelse kom f.eks. til orde i Bartholin Eichels votum i en sag fra 1775,[27] hvori han udtalte, at han tidligere havde været af samme opfattelse som førstvoterende, men da der var faldet højesteretsdom i modsat retning, holdt han det for en pligt at antage samme.

Meget oplysende er også den af Thøger Nielsen fremdragne sag fra 1790[28] om, hvorvidt man kunne tilkende hyrekrav fortrinsret fremfor bodmerigæld. Her var nogle af de yngre assessorer i tvivl om, hvorvidt man kunne tillægge præjudikater forbindende kraft, den 26årige Moltke ud fra den betragtning, at »man ej kan vide, om omstændighederne var de samme som de var i denne sag«. Den noget ældre Graah lod derimod sit votum være afhængigt af, om rettens pluralitet mente, at man kunne fravige den i præjudikatet indeholdte opfattelse. Sporon, der havde været højesteretsassessor siden 1782, var af den opfattelse, at når Højesteret i en dom fra 1786 havde sidestillet søfolk med tjenestefolk, d.v.s. ikke havde indrømmet dem fortrinsret fremfor pantekreditorer, og samme standpunkt var indtaget i en af appellanten påberåbt sag fra 1784, var det så meget mere betænkeligt at være af anden mening. Jacobi mente, at når en quæstio juris var decideret ved højesteretsdom, burde man forblive derved.

Voteringen viser forskellige facetter i Højesterets egen opfattelse af betydningen af, at der forelå præjudikater. Størst utilbøjelighed til at forlade en tidligere af retten udtalt opfattelse nærede Jacobi og Sporon. Begge havde sæde i Højesteret indtil 1810 og har formentlig haft en ikke ringe indflydelse på den opfattelse af rettens præjudikater, som Ørsted mødte, da han samme år indtrådte i Højesteret. Sporon synes for øvrigt på et tidligt tidspunkt at være nået til sin strenge opfattelse af Højesterets forhold til sine præjudikater. Allerede i en sag fra 1785[29] udtalte han således, at man bør følge, hvad forhen er antaget. Fra en noget senere tid kan nævnes den senere justitiarius Feddersens udtalelse under voteringen den 10. november 1808. Under en samme år pådømt sag var han blevet overstemt m.h.t. spørgsmålet om, hvorvidt bevilling til at drive handel gav en mindreårig en begrænset myndighedsbevilling. Da spørgsmålet pånyt forelå til afgørelse i en ganske tilsvarende sag, udtalte han: »Uagtet jeg ej er af den mening, at en bevilling til at nedsætte sig som haandværker kan sættes ved siden af venia ætatis, maa jeg dog, da denne mening forhen har vundet bifald i Højesteret, tiltræde samme.« På tilsvarende måde udtalte J.C.W. Nielsen sig den 24. maj 1833: »Skønt jeg ikke er enig i de ved de citerede præjudikater antagne resultater, maa jeg dog anse det for min pligt at conformere mig med samme.«



Niels Pedersen Slange
Kobberstik (her beskåret forneden) af C. Fritzsch
1737 efter maleri af B. Denner fra 1718.



Peder Hansen Resen
Kobberstik fra 1674,
formentlig udført af Johan Huusman.



Friderich Gottlieb Sporon
Kobberstik af A. Flint ca. 1805-10.



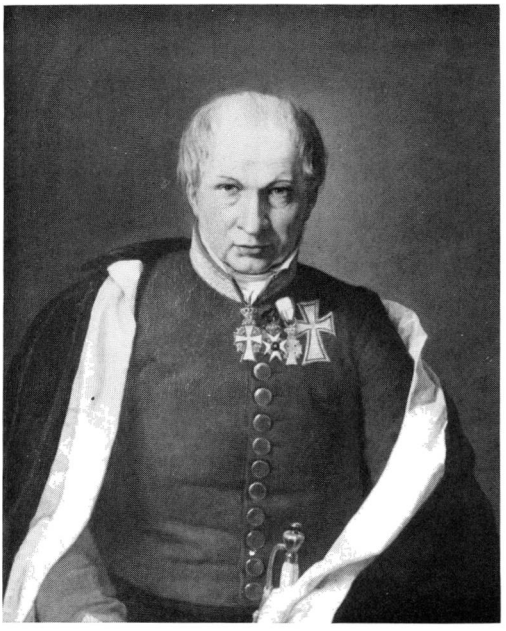
Adolph Siegfried v. d. Osten
Tegning af Paul Ipsen 1791. Frederiksborg.



CHRISTIAN FREDERIK JACOBI
Miniature af W. A. Müller ca. 1770-75.
Frederiksborg.



CHRISTIAN BAGGER BRORSON
Maleri fra ca. 1820 i Højesteret.



ANDREAS CHRISTIAN KIERULFF
Maleri af Adam Müller 1835. Frederiksborg.



CASPER FRIEDERICH LASSEN
Lithografi 1842 efter tegning af J. V. Top.

Som bekendt har spørgsmålet om Højesterets opfattelse af sine egne præjudikaters betydning indtil de seneste år været genstand for drøftelse i litteraturen. Den nyeste behandling med udførlige henvisninger til den foreliggende litteratur findes i *Victor Hansen: Retsplejen ved Højesteret* (1959) s. 200f., der giver et klart indtryk af, hvorledes en moderne højesteretsdommer står over for problemet.

Den første forudsætning for, at rettens domme kunne få betydning som præjudikater, måtte imidlertid være, at dommerne havde kendskab til, hvad der tidligere var foregået i retten, og i så henseende var man vanskeligt stillet. Der fandtes øjensynlig ingen »visdomsbøger« eller andre former for sagregister til rettens afgørelser, således at kendskabet til den ældre praksis stod og faldt med de enkelte dommeres erindring, og denne var et skrøbeligt instrument at forlade sig på. I årene 1700-1750 udnævntes ca. 150 personer til tilforordnede i Højesteret. Mange af dem gav dog blot gæsteroller, især på rettens årlige åbningsdag, og af de øvrige kom adskillige kun til at virke som dommere i nogle få år. Hvis man alene tager de assessorer i betragtning, om hvem det er oplyst, at de voterede stadig eller jævnlig i 10 år eller mere, kommer man ned på et antal af aktive dommere, som ligger på omtrent 30, og deres gennemsnitlige funktionstid var ikke meget over 10 år. I betragtning af, at de tilsammen dækker et halvt århundrede, kan man ikke regne med, at der til enhver tid var flere højesteretsdommere, som var i stand til at erindre tidligere afgørelser, når disse blot lå 15 år tilbage i tiden. Ingen af dommerne fra det 18. århundrede kom i funktionstid op på siden af Caspar Friedrich Lassen og Hans Jacob Koefoed fra det 19. århundrede, der var faste dommere i Højesteret i henholdsvis 45 og 40 år. Ganske vist havde v. Stöcken haft sin plads i Højesteret i 39 år, da han afgik i 1761, men herfra må dog trækkes det tidsrum på 6 år (1726-32), da han måtte udtræde af retten på grund af sin fallit. Derimod voterede Niels Slange i 35 år, før han afgik ved døden i 1737, 81 år gammel. Kvaliteten af den gamle herres hukommelse er dog uvis, for ikke at sige yderst tvivlsom. Et karakteristisk vidnesbyrd om, hvor mangelfuld rettens erindring var om, hvad der tidligere var foregået, haves i assessor Eggers' udtalelse i 1718[30] – han havde på det tidspunkt været dommer i Højesteret i 21 år – om, at højsalig ihukommelse C 5[tus] havde givet resolution om forstaaelsen af begrebet *yderste formue,* »men veed ei i hvad sag, og tror, at det var (det samme som) hovedlod«. Den nye sag blev herefter optaget ad referendum.

Som et eksempel på tilfældige svingninger i praksis, der simpelthen skyldtes ukendskab til ældre afgørelser, kan nævnes den højesteretsdom af 20. juni 1796, som gav stødet til udstedelsen af forordningen af 9. februar 1798. For Højesteret forelå sagen som et spørgsmål om fortolkningen af Danske Lov 5-14-56, nærmere bestemt: om en løs kvittering fra cedenten til debitor kunne frigøre denne i forholdet til en cessionar, når debitor ikke var underrettet om den forud for beta-

lingen foregåede transport. Spørgsmålet afgjordes til fordel for debitor. Under voteringen i Højesteret udtalte Falsen, der havde haft sæde i retten siden 1791, at det var ham ubekendt, om der var ældre praksis vedrørende forståelsen af 5-14-56, og han blev ikke af sine ældre kolleger belært om, at dette var tilfældet. Der forelå dog ikke blot en klar højesteretsdom af 25. oktober 1766 af modsat indhold, som havde fået meget stor betydning for forretningslivet i datiden, men det må overhovedet siges, at negotiabilitetssynspunktet havde fundet anvendelse i en række beslægtede højesteretssager.[31] Heller ikke de to dommere (Stemann og Feddersen), som gik imod rettens flertal, støttede deres afvigende opfattelse på foreliggende præjudikater. Som bekendt medførte dommen af 1796, at Speciesbanken, som havde udlånt penge mod håndfået pant i papirer af samlet pålydende $2^1/_2$ mill. speciesdaler, for hvilke banken hævdede, at der efter den afsagte højesteretsdom ikke fandtes anden sikkerhed end debitorernes personlige hæderlighed, omgående indsendte et andragende om en autentisk fortolkning af lovbudet. Denne fortolkning blev givet ved forordningen af 9. februar 1798, der knæsatte den ved højesteretsdommen af 1766 trufne afgørelse, idet denne – i henhold til forordningens præambel – både syntes rigtigst efter 5-14-56's (Norske Lov 5-13-54) bogstav og tillige stemte fuldkommen overens med Danske Lov 1-24-34 (Norske Lov 1-22-38).

Et andet eksempel på en ændring af Højesterets praksis i ældre tid findes i dommen af 3. oktober 1808, der enstemmigt fastslog, at en jødes myndighed måtte bedømmes efter de almindelige og ikke de særlige jødiske love.[32] Under voteringen betegnedes dette resultat som »ei tvivlsomt«, hvorved dog må bemærkes, at en kancelliskrivelse af 28. juni 1794 gik ud fra den modsatte antagelse, og at denne yderligere var fastslået ved en højesteretsdom af 1762.[33] Ørsted omtaler imidlertid,[34] at Højesteret allerede i 1795 havde ændret sit standpunkt, således at jøders myndighed skulle bedømmes efter landsloven. Han er dog ikke meget præcis i sin omtale af denne dom, og da han senere vendte tilbage til problemet, indskrænkede han sig til at henvise til dommen fra 1808.[35]

En nærmere undersøgelse af spørgsmålet giver imidlertid til resultat, at forholdet er væsentlig mere kompliceret, end man rent umiddelbart får indtryk af. Det er rigtigt, at der som af Ørsted oprindelig hævdet, foreligger en afgørelse fra tidsrummet mellem 1762 og 1808; denne dom blev dog ikke afsagt i 1795, men den 14. marts 1796. Dommen får imidlertid en særlig baggrund ved, at en anden højesteretsdom af 15. oktober 1791 – altså kun fem år i forvejen – om end med dissens havde fastholdt princippet i afgørelsen fra 1762. Når retten i 1796 i en sag om en vekselobligation, udstedt af en jøde, gik over til at fastslå, at det var de *danske* myndighedsregler, som måtte komme til anvendelse på jøder, synes grunden hertil at have været, at sagen var blevet langt bedre procederet end den foregående,

og at det navnlig var blevet dokumenteret gennem oversættelser af Talmud, at den mosaiske ret ikke som hidtil antaget havde en fast myndighedsalder på 13 år, men anerkendte forskellige myndighedsterminer, og navnlig f.s.v. angik gældsbrevsforpligtelser accepterede landets love som afgørende for gyldigheden af disse.

I virkeligheden må det siges, at der herefter var fuld overensstemmelse mellem på den ene side de to domme af 1762 og 1791 og på den anden side dommen af 1796, idet alle tre lod mosaisk ret være afgørende – f.s.v. angik dommen af 1796 med en renvoi-regel. Det var således først dommen af 1808, som brød med den tidligere praksis, og på baggrund af denne må det siges at være temmelig vidtgående, når resultatet betegnedes som *ei tvivlsomt*. Som eksempel på, hvilke konsekvenser fritagelsen for at meddele præmisser til højesteretsdomme kunne føre til, må sagen siges at være meget illustrerende.

Ønsket om at fastholde en i en tidligere sag knæsat retsopfattelse krydsedes således af praktiske vanskeligheder ved at konstatere eksistensen af en sådan, og fra advokaternes side kunne man langt ned i tiden ikke påregne nogen bistand i så henseende, idet det, som tidligere omtalt, antoges for fastslået ved instruksen og patenterne, at advokaterne ikke måtte påberåbe sig ældre højesteretsdomme. Under voteringen i en sag i 1790[36] udtalte førstvoterende endog sin misbilligelse af, at citanten havde påberåbt sig et præjudikat fra 1784: »præjudicata maa ei anføres«; men hans mishag fandt øjensynlig ingen tilslutning hos kollegerne. På denne tid var der formentlig kun inden for teorien tvivl om tilladeligheden af at henvise til ældre højesteretsdomme. For rettens egne medlemmer måtte oplysninger fra parternes side om en eventuelt foreliggende praksis betragtes som en værdifuld hjælp til at undgå en fravigelse af denne, til hvilken man ikke mere anså sig for berettiget. Hvis parterne imidlertid undlod at påberåbe sig ældre højesteretsdomme, og retten ikke selv kunne erindre dem, kunne man komme ud for svingninger i praksis, som på et tidspunkt, da en til den engelske *stare decisis*-doktrin svarende opfattelse var ved at bane sig vej, måtte stå som uforklarlige. Da Højesteret i 1790 over for kancelliet anbefalede en ændring i lovgivningen, hvorved der indrømmedes søpanteret for hyrekrav, forsynede Kancelliets præsident, geheimeråd *Brandt*, sagen med den lidt ironiske påtegning: »Højesteret skal ellers hidindtil have antaget det modsatte princip.«[37] Kritikken var for så vidt malplaceret, som Højesteret meget vel de lege ferenda kunne have en anden opfattelse end de lege lata, og den kom for øvrigt ikke retten for øje. Mere ubehageligt for Højesteret var det, når Kancelliet tog anledning af to tilsyneladende modstridende afgørelser til at udbede sig oplysninger fra retten om, på hvilke grunde de to afgørelser hver for sig byggede. Dette skete f.eks. i 1795 og gav den daværende assessor Stemann, den senere myndige kancellipræsident, anledning til i sit votum at bemærke: »iøvrigt bør vi ikke undlade at anmærke, at vi ikke

tror, at Højesteret, hvori Kongen selv præsiderer, er beføjet til at gøre regnskab for de principper, paa hvilke den grunder sine domme, til andre end Hans Majestæt selv.«[38]

I betragtning af den ret tilfældige måde, hvorpå Højesteret selv bevarede traditionen om sine tidligere afgørelser, er det klart, at man ikke må overvurdere betydningen af disse for retslivet som sådant. Om visse afgørelser, f.eks. den ovenfor omtalte af 1796 om fortolkningen af Danske Lov 5-14-56, vides det, at den straks vakte opsigt på datidens pengemarked, og man tager næppe fejl i at antage, at dens forløber af modsat indhold fra 1766 på tilsvarende måde har været kendt inden for vide kredse. Så meget ejendommeligere er det, at Højesteret ikke synes at have kendt denne afgørelses eksistens. Ej heller nogen af de dommere, som i Hof- og Stadsretten havde deltaget i pådømmelsen af 1796-sagen eller de fremlagte indlæg fra parternes prokuratorer synes at have haft kendskab til, at sagen drejede sig om et tidligere afgjort spørgsmål. Undertiden aner man bag en af datidens juridiske forfatteres behandling af et juridisk problem, at han har kendskab til visse højesteretsdomme; men selv hos *Stampe,* i hvis *Collegium* man især ville vente at finde henvisninger til eventuelle højesteretsafgørelser, forekommer kun et meget ringe antal af sådanne, og de refereres på en meget omtrentlig måde, ligesom der ikke gives mange oplysninger, som muliggør en identifikation af dommene. At en mundtlig tradition om indholdet af ældre domme skulle have været karakteriseret ved større nøjagtighed, er ikke tænkeligt, og hvis en part eller hans prokurator under en retssag indskrænkede sig til at hævde, at en vis opfattelse var anerkendt ved højesteretsdom, synes dette ikke at have gjort større indtryk på dommerne. Ingen af de voterende i Hof- og Stadsrettens sag 1788 om hyrekravs beskyttelse over for bodmerigæld tog således noget som helst hensyn til citantens anbringender om, at Højesteret havde anerkendt, at søfolk ikke kunne behandles anderledes end tjenestefolk.[39] Det måtte også for udenforstående være svært at afgøre, hvilke retlige betragtninger en højesteretsdom var udtryk for, og hvis man ønskede at komme uden om en sådan dom, kunne en underdommer ofte med held gøre gældende, at de to sagers faktiske omstændigheder efter hans opfattelse var forskellige. Hvis en højesteretsdom stadfæstede underinstansens dom *in terminis,* behøvede dette ikke at være udtryk for, at Højesteret anerkendte rigtigheden af alle de i præmisserne til denne dom fremsatte betragtninger. En opretholdelse af den indankede doms konklusion kunne desuden – som det ofte fremgår af voteringsprotokollerne – være begrundet ved helt andre betragtninger end de i præmisserne fremsatte. Gik Højesterets dom ud på en ændring af den indankede dom, var man endnu vanskeligere stillet, idet det f.eks. var ganske umuligt at se, om ændringen skyldtes en anden bedømmelse af beviserne end den, underinstansen havde foretaget, eller om det var den retlige vurdering, som var

forskellig. Som eksempel herpå kan henvises til den udførlige drøftelse i Landsover- samt Hof- og Stadsrettens dom af 25. september 1809[40] af, hvilke grunde der kunne antages at have affødt den højesteretsdom af 1806, som omstødte en anden landsoverretsdom.

I 1795 fastslog Højesteret, at ejeren af en ihændehaverobligation var berettiget til at vindicere den, efter at den var blevet frastjålet ham.[41] Af voteringen synes at fremgå, at Højesteret ikke i det foreliggende tilfælde anså besidderen for at være kommet lovligt til obligationen. Hof- og Stadsretten havde statueret eksstinktion til fordel for erhververen. Højesteret gav altså adgang til vindikation, men uden begrundelse. Da Ørsted i 1803 som dommer i Hof- og Stadsretten stod over for en tilsvarende sag om vindikation af en ihændehaverobligation, voterede han – i overensstemmelse med konklusionen i den forannævnte Højesteretsdom af 1795 – for vindikation. Hans begrundelse var dog ikke en henvisning til denne dom, men at »ifølge begrebet om ejendomsretten tilkommer der ejeren en beføjelse til at vindicere en ting fra trediemand, som besidder tingen titulo justo og bona fide.« Den omstændighed, at det i det foreliggende tilfælde drejede sig om en erhverver af ihændehaverobligationen, hvis gode tro ikke kunne drages i tvivl, gjorde således ikke nogen ændring i Ørsteds opfattelse af, hvad der var dansk rets regel om ihændehaverobligationer. Han blev imidlertid overstemt af sine kolleger, og Højesteret stadfæstede dommen, der fastslog en eksstinktiv erhvervelse til fordel for den godtroende erhverver.[41a] Man kan naturligvis ikke udelukke muligheden af, at Ørsted er kommet til sit resultat uden kendskab til den ældre højesteretsdom, og at han således ikke kan siges at have lagt mere ind i den, end Højesteret havde tilsigtet; men sandsynligheden taler dog for, at han som dommer i den ret, hvis afgørelse af et praktisk betydningsfuldt spørgsmål få år i forvejen var blevet underkendt af Højesteret, havde kendskab til den pågældende højesteretsdom. Derimod var hans mangel på kendskab i 1804 til en højesteretsdom af 1775 ubestridelig, uagtet også denne dom havde en ret stor praktisk betydning og formentlig i sin tid må have haft en vis publicitet. Sagen drejede sig om, hvorvidt uadelige sædegårdsejere havde forstrandsret, og den var anlagt af en hel gruppe af sædegårdsejere. Højesteret fastslog, at kun adelige sædegårdsejere havde denne ret, men ikke desto mindre udtalte Ørsted i sit Supplement til Nørregaards forelæsninger, at den opfattelse, hvorefter også uadelige havde forstrandsret, var den som fulgtes *in praxi*.[42] I sin Håndbog (III, 155) har han imidlertid rettet denne fejltagelse. Som et andet eksempel på, hvorledes Ørsted ved omtalen af en højesteretsdom kan tillægge retten en anden opfattelse end den, som dommen i virkeligheden var udtryk for, kan nævnes hans bemærkninger om dommen af 25. maj 1821.[43] Han udtaler om den, at det ikke er givet, at den har taget stilling til spørgsmålet om panthaveres oprykningsret i almindelighed,

men alene til et enkelt tilfælde. En undersøgelse af vota i sagen viser imidlertid, at i hvert fald 6 af de 9 dommere, som voterede i sagen, netop havde det almindelige problem for øje. Ørsteds udtalelse om, at man for det meste af selve sagens udfald nogenlunde kan slutte sig til den hovedgrund, hvorved dette er blevet motiveret, lader sig således ikke ubetinget opretholde.

Usikkerheden med hensyn til, hvad der kunne udledes af en af Højesteret afsagt dom, førte i en række tilfælde Kancelliet til at rette en formelig henvendelse til retten om, hvilke betragtninger der lå bag ved afgørelsen, og i sådanne tilfælde svarede retten i reglen imødekommende – se dog ovenfor p. 19–20 om Stemanns votum i anledning af en forespørgsel i 1795. Også fra Justitsministeriets praksis kan nævnes sådan en henvendelse. Da staten i 1853 ville afhænde ejendommen St. Annæ plads 13 i København og ikke var i stand til at give anmærkningsfrit skøde, udbad man sig til brug for retsskriveren en udtalelse fra Højesteret om, hvorvidt den på ejendommen hæftende pantegæld måtte anses for bortfaldet ved 20 års hævd som følge af to højesteretsdomme af 18. november 1831 og 24. november 1835. Højesteret bekræftede i sin erklæring af 21. januar 1854, at de to domme gik ud på en sådan hævdserhvervelse,[44] men tilføjede: »hvorhos vi dog ikke skulle lade ubemærket, at det i de Sager, som ved bemeldte Domme bleve paakjendte, fandtes ei at være de hævdende overbevist ved Hævds Periodens Begyndelse at have været vidende om de ældre paa Eiendommen hvilende Hæftelser.« I Højesterets erklæring antydedes således implicite kravet om en kvalificeret god tro til en hævdserhvervelse af den i forespørgslen omhandlede art, – et krav som datidens teoretiske fremstillinger ikke opstillede.

Til trods for alle fejlkilder og datidens begrænsede adgang til at skaffe sig kendskab til det autentiske indhold af de afsagte højesteretsdomme, er det dog en kendsgerning, at visse af dem blev kendt i ret vide kredse. Den kreds af advokater, som var knyttet til Højesteret, har formodentlig i kraft af deres førstehåndskendskab til, hvad der foregik i retten, haft gode muligheder for, når de optrådte som rådgivere for deres klienter, at udtale sig om, hvilket standpunkt Højesteret havde indtaget i tilsvarende sager; men om deres virksomhed i så henseende har man kun få antydninger i den foreliggende litteratur. Den klasse af såkaldte *kommissionærer* af mere eller mindre blakket karakter, der i datiden spillede en betydelig rolle som formidlere af standspersoners låne- og udlånstransaktioner, har naturligvis også haft en betydelig professionel interesse i at skaffe sig underretning om de afgørelser, Højesteret traf vedrørende de af lovgivningen i meget ringe udstrækning behandlede realkreditspørgsmål. Det var imidlertid først, da udgivelsen af domssamlingerne tog sin begyndelse ved indgangen til det 19. århundrede, at kendskabet til Højesterets domme i almindelighed udbredtes til videre kredse, og de derved fik virkelig betydning for retslivet. For det 18. århundredes

vedkommende må siges, at det stiller sig som ganske uvist, i hvilket omfang de af Højesteret trufne afgørelser virkede bestemmende på handlinger eller undladelser af andre end parterne i den enkelte sag. En fremstilling af det 18. århundredes ret, som i væsentlig grad baseres på Højesterets praksis, behøver således ikke at afspejle den ret, som anvendtes af underinstanserne, og som befolkningen indrettede sig efter.

4. Når man taler om Højesterets betydning for retsudviklingen, vil man i første linie tænke på, i hvilken udstrækning de af Højesteret afsagte domme har fået direkte betydning derved, at retslivet har indrettet sig i tillid til dem, som om de havde egentlig lovskraft. Der var imidlertid andre veje, ad hvilke Højesteret kunne præge retsudviklingen, og navnlig i ældre tid spillede de en ikke ubetydelig rolle.

En særlig stilling indtager de tilfælde, hvor Højesterets standpunkt over for et vist juridisk problem fremkaldte en lovgivning, som fastslog den stik modsatte regel af den af Højesteret antagne. I det foregående er nævnt, dels hvorledes forordningen af 9. februar 1798 var fremkaldt ved en højesteretsdom af 1796, der sidestillede løse kvitteringer med afskrivning af afdrag på selve gældsbrevet, dels hvorledes to domme af 1784 og 1786, som nægtede søpanteret for hyrekrav, gav anledning til forordningen af 28. december 1792, hvorved en sådan legal panteret indførtes.[45] To domme af 1781 og 1786 havde fastslået, at hvis udstederen af en panteobligation henholdsvis foretog opbud eller afgik ved døden, før obligationen var tinglæst inden for den i loven fastsatte frist, mistede panthaveren sin fortrinsret. Et af kommissionær Mouritz Frydensberg den 1. november 1786 indsendt andragende om en omgående ændring i lovgivningen på dette punkt fandt støtte både hos Højesterets justitiarius (v. d. Osten) og det juridiske fakultet,[46] og resultatet blev den plakat af 8. juni 1787, som senere er blevet stærkt kritiseret,[47] og hvis retroaktive princip blev opgivet ved tinglysningsloven af 1926, samtidig med at selve forordningen udtrykkelig ophævedes ved lovens § 53.[48]

Medens tinglysningsloven i dette tilfælde kan siges at have genoplivet en gammel højesteretspraksis, som lovgivningsmagten i en længere årrække havde tilsidesat, brød samme lov i sin § 42 staven over en indtil de seneste år fastholdt langvarig højesteretspraksis. Den ledende afgørelse var højesteretsdommen af 21. oktober 1851,[49] der stadfæstede Landsover- samt Hof- og Stadsrettens resultat, hvorefter der måtte udfordres en positiv hjemmel for, at den reelle sikkerhed for en tinglyst panteobligation skulle vedblive, efter at den hovedforpligtelse, der skulle sikres ved den, havde ophørt at eksistere. I det i sagen omhandlede tilfælde drejede det sig om bortfald ved forældelse. Landsoverrettens afgørelse afspejlede umiskendeligt Ørsteds opfattelse af spørgsmålet.[50] Medens de ældre forfattere

havde lagt vægt på tinglysningen som et moment, der måtte udelukke forældelse, idet debitor altid ved at lade panteprotokollerne efterse, kunne erholde kundskab om panteobligationens eksistens, hævdede Ørsted, at en udelukkelse af panteobligationer fra 5-14-4's område kun kunne ske ved en indskrænkende fortolkning af artiklen, og at der ikke kunne anføres tilstrækkelige grunde for en sådan fortolkning. Hertil føjede han, at når gældsfordringen bortfalder, kan ikke det derfor givne pant blive ved magt (*corruente obligatione principali etiam corruit obligatio accessoria*). Sentensen fremkalder den opfattelse, at Ørsted her påberåber sig romersk ret. Dette er imidlertid ikke tilfældet, idet romerretten – ved at anerkende en længere præskriptionsfrist for panterettigheder end for fordringer – anerkendte, at en panteret kunne blive bestående, efter at den underliggende fordring var bortfaldet ved forældelse. Om Ørsted har anerkendt den latinske maksime i dens fulde omfang, er vel også tvivlsomt; men overretten tog – som det fremgår af det foranstående – meget håndfast på udtalelsen, og fastslog en regel, der gik videre end nødvendigt for at begrunde resultatet. Senere domme sluttede sig hertil.[51]

Allerede hos Gram[52] finder man en ret kraftig polemik imod Ørsteds opfattelse, og den efterfølgende teori sluttede sig i det hele til Gram ved at hævde, at den almindelige regel måtte være, at fordringens forældelse ikke berørte panteretten. En Viborg landsoverretsdom af 1912 gav dette standpunkt medhold, men dommen blev ændret ved Højesteret.[53]

Af de under voteringen fremsatte udtalelser er der særlig grund til at fremhæve justitiarius Niels Lassens: »Spørger man mig de lege ferenda, om det er fornuftigt at lade panteretten bestaa uafhængigt af fordringens præskription eller ikke, kommer jeg i stor forlegenhed.« Når Lassen imidlertid voterede for, at panteretten måtte være bortfaldet, skyldtes det, at han ikke fandt grund til at fravige et resultat, *som* har ordlyden af 5-14-4 for sig, *som* er hævdet af Ørsted, *som* ikke vides at have afstedkommet ulempe i det praktiske liv, og *som* i nærværende tilfælde sikkert vil ramme det eneste retfærdige (det drejede sig om en rentefri panteobligation fra 1874, der var mortificeret som bortkommen 1909).

De af Lassen anførte argumenter forekommer just ikke alle lige vægtige. Særlig lidet overbevisende virker hans henvisning til ordlyden af 5-14-4, selv bortset fra de senere tilvejebragte oplysninger om opfattelsen i tiden nærmest efter 1683 af forholdet mellem 5-14-4 og panterettigheder.[54] Tungest måtte den betragtning veje, at der ikke var påvist vægtige grunde til støtte for at fravige en vis praksis (en formulering, som kom til udtryk fra anden side inden for retten). Enhver, der har haft lejlighed til i større omfang at beskæftige sig med rentefri obligationer fra dette tidsrum, tilhørende offentlige stiftelser og andre, vil imidlertid erindre de stereotype fornyelsespåtegninger, når 20årsdagen for udste-

delsen nærmede sig.[55] Særlig interessant er det dog at konstatere, at den omstændighed, at Ørsted havde udtalt sig til støtte for et resultat, efter justitiarius' mening øjensynlig opvejede alt, hvad senere forfattere havde ment om dette spørgsmål, ganske uanset at Ørsteds opfattelse blev fremsat i en afhandling, hvis offentliggørelse lå næsten 100 år tilbage i tiden, og man siden da havde oplevet kreditforeningsvæsenets eksplosive udvikling og den dermed følgende slappelse af båndet mellem den personlige fordring og panteretten.

Som bekendt slog teorien sig ikke til tåls med Højesterets fastholden af det 72 år gamle præjudikat. I sit på Justitsministeriets begæring udarbejdede forslag til en ny tinglysningslov foreslog *Fr. Vinding Kruse* i § 42, at tinglyste pantebreve i faste ejendomme ikke skulle forældes, og Justitsministeriet sluttede sig hertil. Forslaget gik uændret gennem Rigsdagen.

Hvor et påtænkt lovforslag gik imod en af Højesteret hidtil fulgt praksis, var det i ældre tid almindeligt, at regeringen udbad sig en udtalelse fra retten til brug ved sagens behandling. I sådanne tilfælde konstaterede man ikke sjældent en ret velvillig indstilling over for den foreslåede reform fra rettens side. Højesteret havde nemlig en klar opfattelse af, hvornår den udtalte sig de lege ferenda, og hvornår den som domstol måtte anvende lex lata med dennes mangler og skrøbeligheder. At opfattelsen af, hvad der de lege ferenda burde foreslås, ikke altid var enstemmig inden for retten, kan næppe undre. Et karakteristisk eksempel herpå haves i sagen angående udstedelsen af plakaten af 30. november 1821 om arrestværnetinget – det af *H. Munch-Petersen* som »røveriplakaten« betegnede aktstykke –,[56] om hvis tilblivelse udførlige oplysninger er givet i Collegialtidenden 1821 s. 785f. Initiativet i denne sag var taget af grosserersocietetet, og de to hovedproblemer i sagen var: 1) hvorvidt arresten kunne forfølges i den jurisdiktion, hvor den var foretaget, og 2) hvorvidt forfølgningen kunne foretages uafhængigt af, om rekvisitus var erklæret konkurs i udlandet.

M.h.t. det sidste spørgsmål havde Landsoverretten udtalt, at den fandt det aldeles stridende mod retfærdighed, at enkelte kreditorer ved arrest kunne tilvende sig betaling frem for andre, måske fortrinsberettigede kreditorer. Fire af højesteretsassessorerne sluttede sig til dette standpunkt, medens seks mente, at en analogi af Danske Lov 4-2-5 førte til, at arresten kunne forfølges uafhængigt af en eventuel konkurs i udlandet.

Kancelliet – hvilket i denne forbindelse vil sige Ørsted – var af samme mening som Højesterets flertal, og ved en udførlig argumentation i den for Kongen nedlagte forestilling om udstedelse af en særlig plakat om spørgsmålet, søgtes forsvarligheden af dette standpunkt godtgjort. Til støtte herfor påberåbte Ørsted såvel tysk-romersk ret, Code Napoléon, Gönners udkast til en bayrisk proceslov, som hertugdømmernes lovgivning. Hvilken respekt man nærede over for et af

Højesteret formuleret standpunkt – selv om dette kun repræsenterede minoritetens opfattelse – fremgår af den udførlige polemik, forestillingen værdigede denne opfattelse. Denne respekt fandt også udtryk i, at medens Ørsted på de første stadier af sagens behandling i Kancelliet afgjort havde været af den opfattelse, at forum arresti havde hjemmel i dansk ret og havde ønsket, at man for at fastslå dette undgik en autentisk lovfortolkning – »*der ikke uden nødvendighed bør gives*« – og alene gav oplysning om Kancelliets standpunkt over for spørgsmålet ved en meddelelse i Collegialtidende, anså han det nu for uundgåeligt at meddele en egentlig autentisk fortolkning, efter at minoriteten havde udtalt, at gældende ret ikke hjemlede et sådant forum arresti. En forestilling herom blev derfor nedlagt, og Kongen tiltrådte indstillingen om den autentiske fortolkning.

I en anden sag var det omvendt minoriteten i Højesteret, der fremsatte det synspunkt, som fandt nåde for Kancelliets øjne;[57] men majoritetens opfattelse blev naturligvis loyalt refereret over for Kongen. Det drejede sig om en påtænkt ændring af reglerne om mulkt for unødig trætte, og Kancelliet mente i modsætning til Højesterets flertal, at der burde gælde samme regler for Hof- og Stadsretten og Sø- og Gæsteretten i København som for Overretterne og Højesteret. Dette blev bifaldet af Kongen. For øvrigt skyldes det i den udstedte forordning af 11. august 1819 § 1 indeholdte forbehold om eventuel kumulation af mulkten med anden straf – jfr. nu retsplejelovens § 326 – et i Højesterets erklæring fremsat forslag.

Kvaliteten og vægten af de af Højesteret afgivne erklæringer gjorde det nærliggende for Kancelliet i vidt omfang at forelægge forslag om ændringer i lovgivningen for Højesteret til erklæring, efterhånden som det i Frederik VI's regeringstid blev mere almindeligt end tidligere i kollegiernes forretningsgang at foretage høringer af alle mulige autoriteter, forinden en sag blev afgjort. Baggrunden herfor var utvivlsomt, at kollegierne af erfaring vidste, at Kronprinsen – senere Kongen – ønskede, at sagen var fuldt oplyst, forinden den forelagdes ham til afgørelse. Endnu i slutningen af det 18. århundrede kunne dog en vis jalousi fra Kancelliets side over for Højesteret – »*mellem dette dicasterium og collegium er altid animosité*« siges det i 1797[58] – medføre, at man undertiden kneb uden om at høre Højesteret i sager, hvor det måtte synes at have været nærliggende at gøre det. Dette var tilfældet m.h.t. forordningen af 19. juli 1793 om en prokurators fritagelse for at afgive vidneforklaring i en civil sag, som enten havde været overdraget ham til udførelse, eller hans rådførelse deri havde været brugt, f.s.v. angik det, som var ham betroet af den pågældende part eller den, som havde rådført sig med ham – kilden til retsplejelovens § 169 stk. 2. Spørgsmålet var rejst af en prokurator i København »på egne og øvrige herværende prokuratorers vegne« i anledning af et ham af Hof- og Stadsretten givet påbud, og Kancelliet indskrænkede

sig herefter til at høre denne domstol over det unægtelig temmelig vigtige almindelige spørgsmål, forinden forordningen udstedtes.[59]

Den udstrakte erklæringsvirksomhed, som Højesteret efterhånden udøvede, omfattede stort og småt mellem hinanden, og lovgivningsproblemer udgjorde vel nok procentvis en beskeden del af de sager, hvori retten blev hørt. Til gengæld var de væsentlig tungere end de fleste andre erklæringssager og blev i reglen genstand for formelig skriftlig votering. I tilfælde af at der herved fremkom dissenser, kunne det ske, at de enkelte assessorers vota blev meddelt regeringen med oplysning om, fra hvem de forskellige dissenser hidrørte; men nogen fast regel var det ikke. Derimod forekom det sjældnere, end man måske ville tro, at retten eller dens justitiarius af egen drift fremkom med forslag til ændringer i lovgivningen på grundlag af de erfaringer, man havde gjort sig m.h.t. den gældende lovgivnings hensigtsmæssige udformning. Der var i så henseende en iøjnefaldende forskel på rettens indstilling over for de ofte antikverede straffebestemmelser, man var nødt til at anvende, og dens standpunkt over for andre retsnormer. Karakteristisk nok stammer nogle af de vigtigste af de fra Højesteret udgåede forslag til ændringer i lovgivningen, fra justitiarier, der i tidligere embedsstillinger havde haft lejlighed til at deltage i udformningen af nye love, nemlig *Caspar Schøller,* som havde haft sæde i 4. revisionskommission ved udarbejdelsen af Danske Lov, *v. d. Osten,* der en kort tid havde været medlem af geheimestatsrådet, og *Christian Colbiørnsen,* der kunne se tilbage på et omfattende og betydningsfuldt arbejde i lovgivningens tjeneste, da han mod sit ønske i 1804 måtte ombytte stillingen som generalprokurør og deputeret i Kancelliet med justitiariatet i Højesteret. Fra Schøllers hånd hidrører en memorial af 3. august 1718[60] vedrørende en række punkter, hvorom der fremsattes specificerede forslag til lovbestemmelser inden for civilretten f.eks. om virkningen af de i lovgivningen hjemlede moratorier og om optagelsen af rids ved åstedsforretninger. Konseilet sluttede sig til forslaget,[61] og udarbejdelsen af den ønskede forordning blev overdraget Schøller. Hans forslag forsynedes med Kongens underskrift den 3. marts 1719.

v. d. Osten har æren af den temmelig specielle forordning af 3. august 1787, hvorefter salg af heste- og kreaturhår skulle ske under forevisning af en attest fra øvrigheden om sælgerens adkomst – en præventiv foranstaltning imod de hyppige marktyverier i datiden. Fra Colbiørnsens tid som justitiarius foreligger adskillige forslag til nye love. Et af de sidste (af 8. januar 1813)[62] gik ud på håndhævelse og beskyttelse af ejendomsretten i Norge. Uden forudgående anmodning fra Kancelliet påtalte Colbiørnsen i en række erklæringer overtrædelser af de gældende lovbestemmelser, over for hvilke han mente, Kancelliet burde tage affære. En erklæring af 5. januar 1814 omhandler »et nyt bevis paa det utilbørlige forhold, som i almindelighed finder sted fra øvrighedens side i henseende til fuldbyrdelsen

af højesteretsdomme i justitssager.« Karakteristisk for Colbiørnsens sarkastiske udtryksform er hans promemoria af 2. april 1806, hvori han af Kancelliet udbeder sig oplysning om, hvorvidt forordningen af 3. juni 1796 og senere anordninger om fattigvæsenets indretning ikke skal anvendes overalt, eller om der i Viborg – og da i hvilke tilfælde – skal idømmes den såkaldte »domhusets bøsse« mulkter, »*paa det at Højesteret kan i saa henseende have en fast regel i lignende tilfælde, der maatte forekomme.*«

Indførelsen af de rådgivende stænderforsamlinger medførte ikke, at man fremtidig afholdt sig fra at indhente Højesterets udtalelse til brug ved udarbejdelsen af nye love, og i Collegialtidenden er en række sådanne erklæringer refereret. Derimod trådte Højesteret i baggrunden som deltager i lovenes udformning efter grundloven af 1849, idet det herefter kun undtagelsesvis forekom, at man anmodede Højesteret om en udtalelse i lovgivningsspørgsmål. Om indholdet af Højesterets erklæringer i tiden efter 1849 findes nærmere oplysninger i *Troels G. Jørgensen: Højesteret fra Grundloven til Retsreformen* (1951), ordnede efter de enkelte justitiariers funktionstid. Hertil kan føjes den af forf. i anden forbindelse (s. 87f.) omtalte erklæring om meddelelse af præmisser til højesteretsdomme (jfr. lov af 8. marts 1856). Om sagførervirksomhedens frigivelse (lov af 26. maj 1868) udtaler samme forfatter, at der ikke blev indhentet nogen erklæring fra retten. En sådan erklæring ses dog at være afgivet den 10. december 1866, efter at Justitsministeriet den 25. august s. å. havde anmodet derom.[63] De to sidstnævnte erklæringer var for øvrigt begge karakteriseret ved en udpræget konservativ indstilling til de forelagte problemer. Ikke mindre end 9 af rettens medlemmer udtalte sig således imod en ændring af den gældende ordning f.s.v. angik mødeberettigelsen ved Højesteret, idet en formindskelse af de garantier, der må haves i denne henseende, ikke kunne betragtes som tilrådelig. 7 af rettens medlemmer mente på den ene side, at der ikke kunne siges at være nogen trang til at gøre adgangen til sagførervirksomheden lettere, og at det forelagte udkast på den anden side ville føre til en større forøgelse af sagførernes antal, end det kunne være ønskeligt og tilrådeligt. F.s.v. angår de andre 6 assessorer, var deres tilslutning til forslaget temmelig lunken, idet de indskrænkede sig til at bemærke, at de ikke havde fundet tilstrækkelig grund til at udtale sig imod udkastet i det hele. To af dem ønskede dog – jfr. ovf. – i hvert fald ikke reformen gennemført for højesteretsadvokaternes vedkommende. Om Højesterets enstemmige erklæring om forslaget om at meddele præmisser til højesteretsdommene udtaler Troels G. Jørgensen, at rettens holdning var konservativt forsigtig.[64] Dette vil næppe kunne udtrykkes på en mere stilfærdig måde. Om der var nogen forbindelse imellem de to erklæringer og regeringens utilbøjelighed til i tiden derefter at anmode Højesteret om erklæringer i lovgivningsspørgsmål, lader sig ikke oplyse.

5. Som tidligere nævnt omtalte de videnskabelige fremstillinger fra det 18. århundrede kun rent undtagelsesvis domme, afsagt af Højesteret eller andre domstole til belysning af de fremstillede retsregler. Hurtigkarls behandling af den danske og norske privatret, hvoraf første bind udkom i 1813, følger endnu det 18. århundredes fremstillinger af den positive ret. Man kan derfor heller ikke hos Hurtigkarl vente at finde oplysninger om, hvilken stilling praksis havde taget til de af ham behandlede problemer. Noget sådant ville også være urimeligt på baggrund af den holdning, han indtog over for Højesterets præjudikater (jfr. ovf. s. 13).

Om nogen større vekselvirkning mellem teori og praksis var der således ikke tale i dette tidsrum, i hvert fald ikke i den forstand, at teorien tog ved lære af praksis. På den anden side havde efterhånden alle Højesterets medlemmer gennemgået en teoretisk juridisk uddannelse, og dette prægede umiskendeligt voteringerne. Længe før Ørsteds tid havde de foreliggende teoretiske fremstillinger i vidt omfang forsynet retten med de betragtninger og almindelige grundsætninger, som var absolut nødvendige hjælpemidler, når man skulle arbejde med en lovbog, som ikke blot var kasuistisk i sin form, men hvis regler jævnligt var udformet med et middelalderligt samfunds behov for øje. For at kunne vurdere Højesterets indsats inden for udviklingen af dansk privatret vil det derfor være nødvendigt at betragte den juridiske litteratur, som på godt og ondt repræsenterede rettens teoretiske ballast.

De systematiske fremstillinger af privatretten før Ørsted – især J. E. Colbiørnsens, Nørregaards og Hurtigkarls – havde som litterære forbilleder naturretsskolens fremstillinger af retssystemet. Nørregaards forelæsninger over den danske og norske private ret benytter således i det væsentlige den i samme forfatters »Naturrettens første grunde« (1784) anvendte systematik. Genstanden for de danske »systemer« var imidlertid en positiv retsorden, hvis hovedbestanddele stadig var at finde i »lovbogen« d. v. s. Danske eller Norske Lov. Det var først det 19. århundredes lovgivning, som i væsentlig grad udbyggede den materielle privatret.

Når opgaven var at formulere almindelige retsgrundsætninger, ydede lovbogen eller den supplerende lovgivning fra det 18. århundrede ikke større bistand. Det er derfor intet under, at Nørregaard henviste til naturretten som den »eeniste almindelige subsidiaire Ret, til hvilken han (d. v. s. en dansk eller norsk jurist) haver at henvende sig, naar noget som helst skal afgiøres, som i Lovene er uafgiort.«[65] På tilsvarende måde udtalte Ørsted i sit Supplement til Nørregaards forelæsninger, at der om mangfoldige af de vigtigste og mest praktiske materier dels aldeles intet fandtes bestemt i lovene, dels alene nogle specielle, undertiden uanalogiske bestemmelser, så at den lovkyndige intet almindeligt og sikkert resultat kunne erholde uden vejledning af naturens ret.[65a]

Den retsorden, der betegnedes som *naturens ret,* var kendetegnet ved sin gen-

nemførte systematik og logiske sammenhæng. I sit udspring var den en overførelse til retslivet af den matematiske metode, som af deduktivt opnåede resultater var i stand til at udlede nye regler. I kraft af sin strengt logiske opbygning måtte det herved fremkomne system af normer stå som gyldigt til alle tider i lighed med de matematiske sætninger. Det kan imidlertid ikke nægtes, at naturretten efterhånden også var kommet til at indeholde et betydeligt stof, som var tilvejebragt ad mere induktiv vej. Medens man oprindelig ved de naturretlige sætninger i de fleste tilfælde var ude af stand til at fornægte deres oprindelse fra den romerske ret, optog naturretten i Tyskland i tidens løb et stort antal normer fra den gamle tyske ret, som var fortrængt af romerretten. Oppositionen imod den romerske ret fik således en blandet naturretlig-nationalretlig karakter. Imidlertid kendetegnedes de opstillede naturretlige normer sjældent ved en større differentiering og forekommer ofte meget groft tilskårne. For de danske naturretlige fremstillinger fra *Holberg* til *Schlegel* gælder, at de er i høj grad uoriginale, idet de i det hele omplanter de tyske forbilleder til danske forhold. Når man hos nutidens jurister jævnlig støder på den opfattelse, at naturretten var et verdensfjernt ideal, som mere var beslægtet med moral og etik end med retsvidenskab, må det heroverfor fremhæves, at naturretten for datiden i første linie var et middel til at erkende den gældende ret ved sin opstilling af de nødvendige juridiske almenbegreber og ved sin formulering af retsnormer, som intetsteds fandtes udtrykt i den positive ret, men uden hvilke man ikke kunne klare sig i retslivet.

Når Ørsted i sit Supplement til Nørregaards forelæsninger taler om naturens ret, accepterede han øjensynlig den hævdvundne forståelse af dette begreb, hvorefter de enkelte normer inden for dette retssystem havde gyldighed ud over det enkelte lands grænser og ikke var bundet til en bestemt tidsalder. I tidens løb undergik hans indstilling over for naturens ret imidlertid en afgørende ændring, idet dette begreb i hans Håndbog er blevet identisk med »*forholdets natur*«. Han siger herom, at han tog begrebet *naturens ret* »i en mere udvidet og mere praktisk betydning end den sædvanlige«, idet han derved forstod »det hele system af regler for de gensidige fordringer, som staten og borgerne samt disse indbyrdes kunne gøre mod hinanden, og som ikke hidledes fra en udtrykkelig lovforskrift, men består uafhængig af nogen skreven lov, ja, for en stor del har dannet sig, inden skreven ret blev til... Der findes adskillige sådanne normer, hvis gyldighed næppe nogen retskyndig ville vove at modsige.«[66]

Få år senere gav han denne opfattelse en endnu skarpere udformning:[66a] Ingen nok så omhyggelig udarbejdet lovgivning kan undgå at støtte sig på en naturlig, allerede i folket levende ret, ved hvis hjælp loven, der umuligt kan opfatte alle muligt mødende tilfælde under skarpe almindelige regler, må både suppleres og forklares, så at domstolenes virkekreds ingenlunde er indskrænket til bestemte lov-

reglers anvendelse. Ørsted nævner ikke udtrykkeligt de overordnede domstoles praksis som særlig egnede midler til at erkende den i folket boende ret, men der kan efter hans almindelige indstilling over for Højesterets domme næppe være tvivl om, at han har tillagt dem denne egenskab, og at han betragtede dem som bindende udtryk for denne ret.

Fremdragelsen af *forholdets natur* som retskilde i stedet for den ældre naturret og den indgående undersøgelse af, hvad forholdets natur måtte antages at føre til i et givet tilfælde, er det, som i særlig grad kendetegner Ørsteds forfatterskab. Han bygger for så vidt på forgængernes arbejder, som udgangspunktet stedse er de positive retsregler. Teorier, hvorefter disse kunne træde i baggrunden for naturens ret i tilfælde af, at denne måtte føre til et andet resultat end den positive lovgivning, bekæmpedes atter og atter af Ørsted.[67] Fortolkningen af de i betragtning kommende lovbestemmelser støttedes ved henvisninger til fjernereliggende lovbestemmelser, der efter hans opfattelse stod som udtryk for almindelige retsgrundsætninger af samme eller beslægtet indhold. Også på dette punkt videreførte Ørsted forgængernes arbejde med anvendelse af deres metode, men unægtelig med en mere overlegen beherskelse af denne, end man tidligere havde set. Nyt var derimod henvisningen til præjudikater, hvor sådanne forelå, og undersøgelserne af, hvad forholdets natur tilsagde, eventuelt underbygget ved henvisning til fremmed rets ordning af tilsvarende problemer.

Det var denne metode, som Ørsted gav i arv til sine efterfølgere inden for den danske retsvidenskab; men den virkede også tilbage på domstolenes virksomhed. Det kan dog ikke nægtes, at eftertidens dommere ofte synes at have set Ørsteds betragtninger ud fra forholdets natur som det sidste ord, der lod sig sige i så henseende, og at hans udtalelser undertiden citeres, som om der tilkom dem egenskab af retskilde. Kort sagt: man tillagde jævnlig Ørsteds arbejder den karakter af *ratio scripta,* som tidligere slægtled havde set som den romerske rets særkende. I kraft af den autoritet, man havde indrømmet Ørsteds Håndbog, kom den samtidig til at forlene de af den citerede højesteretsdomme med en tilsvarende autoritet, og disse afgørelser blev – adskillige af dommenes skrøbelighed ufortalt – en slags *leading cases* for den efterfølgende retsudvikling.

På den anden side er det en kendsgerning, at Ørsteds autoritet først indtrådte efterhånden. I sit eget slægtled nød han vel overordentlig anseelse, men ligesom det ikke altid lykkedes ham at sætte sit standpunkt igennem i Kancelliet, kan man se, at Højesteret undertiden satte sig helt ud over hans meninger. I *Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted som Dommer* (1928) er givet en række interessante eksempler på, hvorledes Ørsted på et tidspunkt, da han stod som sin tids betydeligste juridiske skribent, ikke sjældent var i mindretal, når han voterede, ja endog undertiden stod helt alene med sin opfattelse. Han var i hele sin treårige

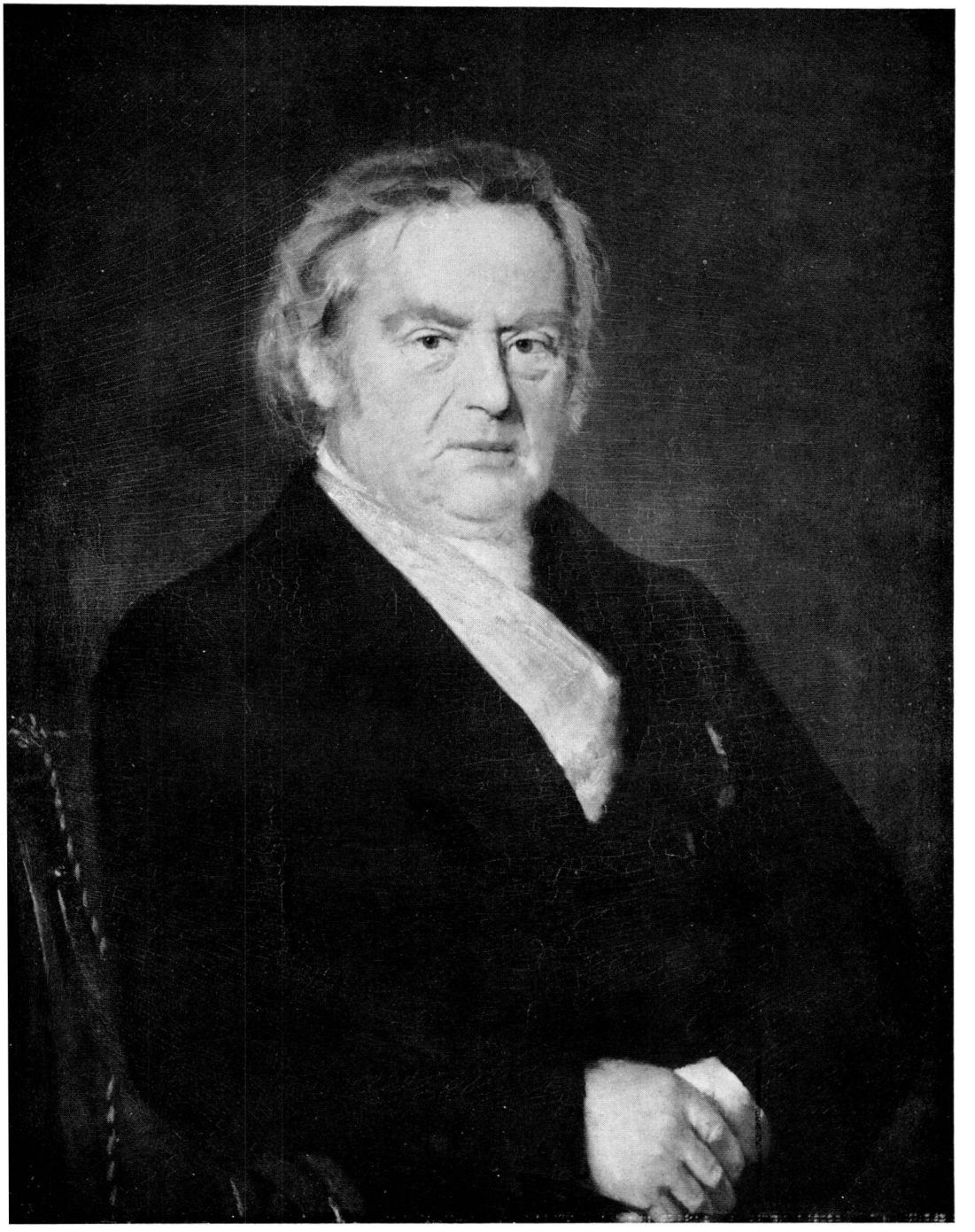
funktionstid som højesteretsdommer enten førstvoterende eller nr. 2 i voteringsordenen, således at hans standpunkter, der åbenbart er blevet fremlagt med hele den udførlighed, som karakteriserede Ørsteds argumentation, måtte komme til at virke meget stærkt; men dette hindrede altså ikke, at dommen i adskillige sager kom til at gå stik imod hans opfattelse. Efter at Ørsted havde forladt Højesteret, vedblev adskillige af hans ældre kolleger i mange år at virke som dommere i Højesteret og som kritiske bedømmere af de ørstedske standpunkter. Om Ørsteds jævnaldrende *C. F. Lassen,* den senere højtansete dommer, der selv var dr. juris og ved forskellige lejligheder havde mødtes med Ørsted i videnskabelig polemik, men først indtrådte i retten 6 dage før Ørsteds udtræden, gælder, at han som dommer synes at have indtaget en meget selvstændig stilling til Ørsteds opfattelser. Som et karakteristisk eksempel herpå kan nævnes hans votum i en sag om de efterfølgende panthaveres oprykningsret ved en foranstående panterets ophør. Ørsted havde ved forskellige lejligheder udtalt sig til fordel for den opfattelse, at hvis ikke en efterstående kreditor ved en klausul i sin panteobligation var udelukket fra at »optræde i ældre panthaveres ret, når denne udløses«, måtte der tilkomme ham en sådan oprykningsret.

Ørsteds argumentation bestod for det første i en påberåbelse af forordningen af 12. september 1806 § 2, der tillod bestyrerne af visse offentlige midler at klausulere deres panteobligationer på den ovennævnte måde. Forudsætningen herfor måtte efter Ørsteds opfattelse være, at der ex lege tilkom de efterstående pantekreditorer en opgivelig oprykningsret. Hertil føjede han 1814 den betragtning, at når forordning af 5. januar 1813 § 24 udtrykkelig hjemlede en ombytningsret for debitor, måtte dette opfattes som en særbegunstigelse, der forudsatte en almindelig regel af modsat indhold.

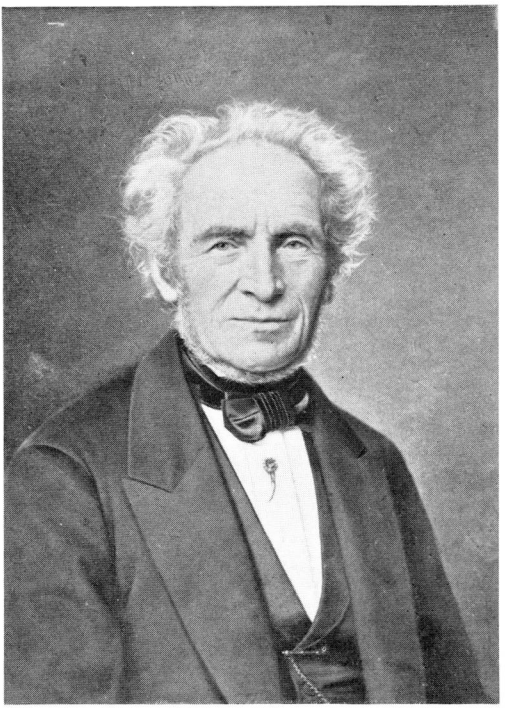
Under voteringen i Højesteret den 25. maj 1821 udtalte C. F. Lassen i klar polemik imod Ørsted:

»Ses hen til sagens natur og almindelige retsgrundsætninger, da kunne de yngre prioritetshavere ej tilkomme ret til at optræde i de ældres sted, naar disse udløses, medmindre de har betinget sig denne ret. Thi da de har samtykket i at have pant efter visse summer, kan der ikke tillægges dem større ret formedelst den tilfældige omstændighed, at de ældre udløses. Men følger dette af sagens natur, maatte der være aldeles klare bestemmelser i vor positive lovgivning, hvis det modsatte ifølge denne skulde antages. Dette er ej tilfældet med forordningen af 12. september 1806, hvorpaa citanten bygger sin paastand.«

Ørsted søgte i sin kommentar til Højesterets nægtelse af oprykningsret i dette tilfælde at forklare dommen som en singulær afgørelse, hvorved der ikke var taget stilling til »Spørgsmaalet i sin Almindelighed« (Håndbog VI s. 209), således at hans teori ikke var tilsidesat af Højesteret. Heroverfor må imidlertid bemærkes,



ANDERS SANDOE ØRSTED
Maleri af C. A. Jensen 1842. Frederiksborg.



C. F. L. Mourier
Maleri af H.C.Jensen 1876. Familieeje.



Hans Jacob Koefoed
Lithografi efter fotografi. 1870.



Christian Michael Rottboll
Fotografi ca. 1870.



Niels K. P. Lassen
Fotografi ca. 1890.

at dommen ikke blot var enstemmig, men at – som tidligere nævnt – 6 af de 9 dommere, udtrykkelig tog stilling til spørgsmålet i almindelighed. C. F. Lassens votum har imidlertid en særlig interesse derved, at det afspejler den friere indstilling over for forholdets natur som retskilde, som han i sit forfatterskab havde givet udtryk for: »Hvor afgiørende grunde ikke bevise det modsatte, må formodningen være for den forklaring af lovene, som meest stemmer overens med sund lovgivnings politik.«[68]

Som et andet eksempel på Højesterets uafhængighed over for en af Ørsted hævdet opfattelse kan nævnes den i litteraturen oftere omtalte dom af 24. maj 1833.[69]. Ved denne dom tog retten stilling til, om arven efter den førstafdøde ægtefælle, når der forelå sædvanligt gensidigt testamente, skulle deles efter arveforholdene ved dennes eller den længstlevende ægtefælles død. Heraf havde Ørsted givet en udførlig udredning i 1831 på et tidspunkt, da han i en årrække havde været generalprokurør og et meget indflydelsesrigt medlem af det højeste justitskollegium i datiden.[70] Ørsteds konklusion var, at man måtte gå ud fra, at arveforholdene ved den længstlevendes død skulle lægges til grund, idet denne løsning måtte antages at være bedst stemmende med testatorernes vilje.

Førstvoterende (Rottbøll) kom imidlertid til det modsatte resultat med følgende begrundelse: Længstlevende kan ikke disponere mortis causa, men er nødt til at respektere testamentets bestemmelser; men »deraf følger ligefrem, at arveretten for konens (d. v. s. førstafdødes) arvinger er opstået ved hendes død.« Til denne højst ejendommelige argumentation føjede Rottbøll imidlertid det synspunkt, at et sådant resultat flere gange var antaget i Højesteret, nemlig ved domme af 17. april 1784, 21. juni 1786 og 10. januar 1807. Kun en enkelt dommer (Rothe) anså ikke præjudikaterne for afgørende, de øvrige sluttede sig til Rottbøll, justitiarius Bornemann med den tilføjelse: »med særdeles hensyn til de paaberaabte præjudikater.« I Ørsteds kommentar til dommen siges:[71] »Saa mange praktiske ulejligheder denne delingsmaade end medfører, har dog bemeldte øverste domstol fundet, at det er den, som man ved hjælp af almindelige retsgrundsætninger maa udlede af testamentets ord, naar samme ikke indeholder en modsat bestemmelse.« Som det fremgår af det foranstående referat af voteringen, var det dog ikke så meget »de almindelige retsgrundsætninger« som respekten for en række ældre præjudikater, der havde været afgørende for Højesteret. Ørsted rådede imidlertid testatorerne til at gardere sig imod tilsvarende afgørelser i fremtiden ved at træffe hertil sigtende bestemmelser i deres dispositioner og henviste i denne forbindelse til sin formularbog. Formodentlig er denne udvej blevet benyttet i en sådan udstrækning, at dommen af 1833 og dens forgængere gik helt i glemme. Da spørgsmålet næste gang forelå til påkendelse i Højesteret,[72] sluttede alle assessorerne sig til førstvoterende (Buch), der uden med et ord at nævne de gamle

domme udtalte, at forholdets natur tilsagde, at boet var tilfaldet ægtefællernes arvinger i to lige dele, således at der ikke blev tale om at beregne nogen arvelod for den længstlevende. Arven efter førstafdøde ansås således ikke længere for falden efter hans død.

Efterhånden som Højesteret kom til at bestå af dommere, som næsten alle havde været Ørsteds elever i deres ungdom eller hans underordnede i Kancelliet, blev Ørsteds autoritet mere grundfæstet. Det er naturligvis misvisende, når »Fædrelandet« i 1855[73] talte om Ørsted i forhold til Højesteret som *læreren, vennen og raadgiveren* og benyttede udtrykket *»et ørstedsk kammeratskab«*; men der er næppe noget forhold, som har været af tilsvarende betydning for eftertidens vurdering af Ørsteds indsats, som den vægt, hans ord havde i Højesteret længe efter hans død, og efter at den senere teori havde opgivet eller modificeret hans standpunkter.

6. For jurister, der er vokset op med købeloven, aftaleloven, myndighedsloven og tinglysningsloven som selvfølgelige bestanddele af retsordenen, er det som at komme til et fremmed land at fordybe sig i de privatretlige fremstillinger fra forrige århundrede. Retsreglerne er ganske vist mindre forskellige fra gældende ret, end man måske ville vente; men som hjemmel for dem anføres lovbestemmelser, der er nutidens jurister aldeles ubekendte, og de mange lakuner udfyldes ved domme, som i tidens løb er gået i glemme, eller ved regler hentet fra forholdets natur. *Julius Lassen* udtalte med rette i 1899, at vor privatret for største delen bestod af uskreven ret og således savnede kendelighed og bestemthed.[74]

I det forløbne halve århundrede er store dele af privatretten blevet kodificeret; men endnu findes der områder, hvor man stadig møder det problem, som spillede så stor rolle i det 19. århundrede, nemlig forholdet mellem teori og praksis.

Problemet rejser sig især, hvor der er tale om at fastslå, hvad der m.h.t. et bestemt spørgsmål må antages at følge af forholdets natur. I den udstrækning, man anerkender forholdets natur som retskilde, må det være retsvidenskabens opgave at søge at udfinde, hvad forholdets natur kan antages at føre til i ulovbestemte tilfælde. – Hermed må ikke forveksles egentlige betragtninger *de lege ferenda,* som sigter imod en *ændring* af gældende ret. – På tilsvarende måde må dommeren ofte søge til forholdets natur i de konkrete sager, som forelægges ham til afgørelse, og i modsætning til den retslærde, som efter omstændighederne kan lade sig nøje med et *non liquet,* skal dommeren træffe en afgørelse.

At teori og praksis ikke altid opfatter forholdets natur på samme måde, er ganske naturligt. Den retslærde vil ikke altid have en tilsvarende praktisk erfaring som dommeren og mangle den instinktive fornemmelse af, hvorvidt en vis afgørelse ud fra forholdets natur vil blive opfattet som en tilfredsstillende løsning inden for retslivet. På den anden side må det ikke glemmes, at forholdets natur er

et historisk produkt inden for den enkelte retsorden og derfor kan variere fra land til land. Den fulde forståelse af, hvad forholdets natur i et givet tilfælde fører til, vil derfor jævnlig forudsætte en teoretisk indsigt, som det ikke altid er dommerens sag at forskaffe sig i den begrænsede tid, der står til hans rådighed indtil sagens afgørelse.

Ved et samarbejde mellem teori og praksis reduceres betydningen af de brist, som kendetegner den teoretiske jura og den praktiske retsanvendelse hver for sig over for de problemer, som kræver deres løsning ud fra forholdets natur. Som tidligere omtalt har privatrettens udvikling her i landet netop været karakteriseret ved et sådant samarbejde mellem teori og praksis. På den anden side kan det ikke nægtes, at disse to faktorer ikke altid har været i fuld overensstemmelse med hinanden, og hvad enten den ene har måttet kapitulere over for den anden, eller en kompromisløsning er blevet resultatet, må det siges, at disse konflikttilfælde rent umiddelbart frembyder større interesse end de mange tilfælde, hvor teori og praksis har arbejdet hånd i hånd, og det derfor er vanskeligt at fordele ansvaret og æren for ændringer i den nedarvede ret. I det følgende skal der nærmere redegøres for en række tilfælde af sådanne divergenser mellem teori og praksis.

7. *Løfte-overenskomst.* Spørgsmålet om, hvorvidt et løfte var forpligtende, eller om der krævedes en accept fra løftemodtageren for at hindre løftegiveren i at kunne tilbagekalde løftet, besvaredes af naturretten med, at løftet som sådant ikke havde nogen forpligtende kraft. Udgangspunktet var her den romerske rets regler om *pollicitatio,* og fremstillingerne af den *positive* danske ret var i overensstemmelse hermed. *Hurtigkarl* siger udtrykkeligt, at »et uantaget løfte kan ikke forbinde.«[75] Dog antoges det, at løftegiveren måtte være bundet så lang tid, som var nødvendig til afgivelse af accept.[76] Heroverfor fastslog *Ørsted,* at løftegiveren blev bundet ved løftet, »skjøndt kun paa en betinget Maade«, nemlig betinget af, at løftemodtageren antog løftet inden for den ham udtrykkeligt eller stiltiende indrømmede betænkningstid.[77]

Betragter man Højesterets stilling til spørgsmålet i det 18. århundrede, er der ingen tvivl om, at dommernes indsigt i naturretten på et vist tidspunkt fik dem til at forlade deres tidligere indtagne standpunkt, hvorefter accept var ufornøden, for at et løfte skulle være forpligtende for løftegiveren. Endnu i 1743 havde Højesteret fastslået,[78] at en mand var pligtig at opfylde en kautionsforpligtelse, han havde påtaget sig ved et skriftligt løfte, der aldrig var blevet accepteret. En enkelt af dommerne gjorde dog gældende, at »naar en contract præsenteres, skal den tages imod, hvis ikke, forbinder det ikke«; men denne naturretlige tankegang fandt ikke tilslutning hos hans kolleger. Derimod var en dom af 1797 i smuk overensstemmelse med naturretten, når den fastslog, at en mand, som havde lovet at

levere 3 aktier i »Møbelassurancecompagniet«, ikke var pligtig at opfylde løftet, da løftet ikke var accepteret af modtageren.[79] Det er muligt, at man i nutiden ville komme til samme resultat ud fra den betragtning, at der ikke forelå *rettidig* accept, men dommens fremhævelse af, at der alene forelå *nudi contractus* og ikke nogen accept, viser, at det var naturretlige synspunkter, som var afgørende.

Efter Ørsteds udtalelser, der for så vidt betød en tilbagevenden til det af Højesteret tidligere indtagne standpunkt – hvilket man dog næppe inden for retten har været klar over – kunne man have tænkt sig, at domstolene ville opgive overenskomstprincippet til fordel for løfteprincippet. Der skulle imidlertid gå temmelig lang tid, før dette skete. Derfor kunne *Gram* fastslå overenskomstprincippet som dansk rets ordning i 1860,[80] et standpunkt, han støttede dels på overvejelser ud fra forholdets natur, dels på en overretsdom af 1857. Hos de senere forfattere fandt imidlertid overenskomstteorien ingen støtte, og navnlig Aagesen og Goos hævdede i begyndelsen af 1870erne, at det blotte løfte måtte være forbindende. Heri fulgtes de af Niels Lassen og Julius Lassen. I sin redegørelse for problemet i almindelighed[81] mente Julius Lassen at kunne fastslå, at selv om præmisserne til en række domme måtte siges at være præget af overenskomstteorien, var der kun en enkelt dom – en overretsdom –, som i sin konklusion var uforenelig med løfteteorien. Omvendt mente han at kunne fastslå, at en højesteretsdom af 1866[82] klart havde vedkendt sig denne teori.[83] Sagen drejede sig om et tilbud, der fastsatte en vis acceptfrist. Inden udløbet af denne frist blev accepten oplæst for tilbudsgiveren, men før oplæsningen af accepten var afsluttet, meddelte tilbudsgiveren, at han tilbagekaldte tilbudet. Der kunne således siges at foreligge et skoleeksempel på en efter overenskomstteorien tilladelig tilbagekaldelse af et løfte.

Retten fastslog, at tilbagekaldelsen var ulovlig og gjorde tilbudsgiveren ansvarlig for det tab, medkontrahenten havde lidt. Undersøger man voteringen, konstaterer man imidlertid, at ikke mindre end 4 assessorer – deriblandt justitiarius Rottbøll – ville frifinde, dog ikke ud fra overenskomstteorien, men fordi accepten af løftegiveren kunne forstås som betinget og derfor som ikke-overensstemmende. De øvrige assessorer opfattede imidlertid accepten, som var fremkommet inden for acceptfristen, som overensstemmende.

Hvis man vil tage denne dom til indtægt for løfteteorien, må det ske ud fra den betragtning, at løftegiveren under proceduren havde udtalt, at han i henhold til indholdet af sit løfte var bundet ved tilbudet, indtil han fik telegrafisk svar. Efter den rene overenskomstteori kunne en sådan pligt dog ikke baseres på løftegiverens ensidige erklæring herom. Retten anerkendte imidlertid forudsætningsvis, at der forelå en forpligtende ensidig erklæring og kan f.s.v. siges at have accepteret den af Gram opstillede undtagelse fra den af ham hævdede overenskomstteori:[84] »Er der udtrykkelig eller stiltiende tilstaaet den, hvem Tilbudet er

gjort, en vis Betænkningsfrist til at bestemme sig, er det aldeles klart, at den lovende ikke inden denne Frists Udløb kan tilbagekalde Tilbudet« – og vendte sig således imod den af J. E. Larsen fremsatte opfattelse, der ikke anerkendte den af Gram opstillede undtagelse fra overenskomstteorien.

Det forekommer herefter temmelig vidtgående, når Julius Lassen om dommen af 1866 udtalte, at den afgjort tog parti for løfteteorien. Faktisk førte den ikke ud over Grams standpunkt, der efter hans egen opfattelse var udtryk for overenskomstteorien med en enkelt modifikation. Eller rettere sagt: Højesteret accepterede Ørsteds opfattelse, og vejen banedes for den løfteteori, som fandt sin legislative anerkendelse i aftalelovens § 1.

8. *Kravet om traditio.* Et andet spørgsmål, ved hvis behandling i teorien romerretlige og naturretlige synspunkter tidligt gjorde sig gældende under lovens tavshed om problemet, var betingelserne for at erhverve ejendomsret over en ting i henhold til aftale. Som bekendt opstillede den justinianske ret her kravet om en besiddelsesovergang, *traditio,* medens ifølge naturretten allerede aftalen om overdragelsen medførte ejendomsrettens overgang: »fra det Øieblik at et fælles Samtykke er tilkiendegivet.«[85] I fremstillingerne af den positive ret hævdedes imidlertid, at »I Overensstemmelse med vore Love kræves der udover et endog høitideligt Forbund« desuden »Tingenes enten sande eller symboliske Overleverelse.« For så vidt angik fast ejendom måtte tinglæsning af skøde træde i stedet for overlevering af ejendommen. Tinglæsning var nemlig nødvendig for at skødningen skulle gælde imod anden lovlig adkomst.[86]

Det må betragtes som godtgjort, at domstolene i det 18. århundrede kom ind på at opstille det romerretlige krav om tradition ved overdragelse af ejendomsretten og således gik imod det naturretlige princip, med hvilket de positive bestemmelser i lovbogen rent umiddelbart måtte synes bedst forenelige. Allerede *Thomas Clitau's »Overensstemmelse og Forskiæl imellem den romerske og danske Ræt* (1735) konstaterer, at kravet om traditio er i overensstemmelse med dansk ret.[87] I 1774 accepterede Højesteret traditiokravet i en sag om levering af 15 lottoaktier,[87a] og naturrettens lære om den blotte aftale som grundlag for ejendomsrettens erhvervelse var herefter i hvert fald for et meget langt tidsrum opgivet.

For dem, som har kendskab til romerretten gennem det 19. århundredes fremstillinger, hører det imidlertid til de fastslåede kendsgerninger, at den romerske ret som en vigtig undtagelse fra kravet om traditio anerkendte ejendomsrettens erhvervelse gennem *constitutum possessorium.* Dette begreb spillede imidlertid ingen rolle for det 18. århundredes romanister, som kun anerkendte dets forekomst i ganske specielle tilfælde. Det var *v. Savigny,* som i sin berømte afhandling fra 1803 opstillede constitutum possessorium som et retsbegreb af mere generel karakter

og derigennem som en betydningsfuld undtagelse fra reglen om traditio's nødvendighed. Der er derfor ingen grund til at undre sig over, at domstolene her i landet før 1800 ikke synes at have anerkendt constitutum possessorium. Så vidt det kan ses, blev begrebet introduceret i dansk litteratur af P.G.Bang i 1829,[88] men Ørsted optog det – ligesom begrebet *traditio brevi manu* – i sin Håndbog og skaffede det derved borgerret i dansk ret.

Det er imidlertid interessant at se, at teoriens standpunkt over for constitutum possessorium var foregrebet af Højesteret ved dommen af 10. februar 1796 om den af Kongen erhvervede Holmskioldske mineralsamling.[88a] Kongen havde ved købet bestemt, at samlingen skulle blive i sælgerens værge i hans livstid, og den i Holmskiolds bo afsagte skiftedecision gik ud på, at Kongen kunne kræve samlingen udleveret af boet. Som andenvoterende i Højesteret udtalte Moltke, at loven ikke kræver traditio ved overdragelse af løsøre, og flertallet sluttede sig til ham. Derimod havde Stemann som førstvoterende i overensstemmelse med datidens teoretiske fremstillinger hævdet, at »for at køb og salg skal give jus in re, udfordres i rørlige ting tradition, i urørlige ting tinglysning, hvilken sætning jeg forhen ofte har bevist«, og andre sluttede sig hertil. Det interessanteste votum er imidlertid *Fridschs:* »Denne sag er et bevis paa, hvilken forlegenhed en teori, som ikke [er] fuldkommen etableret i loven, kan sætte en dommer i. Højesteret har i to nylig paadømte sager antaget, at tradition fordres til ejendomsoverdragelse. I denne sag synes det, at Kongen har gjort alt til at betrygge sig ... Når Kongen havde besørget en formelig overlevering til sig og derefter havde tilbageleveret den, så havde Steuben [som optrådte på kreditorernes vegne] dog ikke kunnet vide det, men forretningen havde været en blot ceremoni.« Med en ubetydelig ændring i udtryksmåden svarer dette synspunkt ganske til det, hvormed Ørsted væsentlig senere begrundede constitutum possessorium-begrebet, når han betegnede det som en latterlighed, om man ville fordre, at sælgeren først skulle levere køberen tingen og siden igen få samme tilbage fra køberens hånd. Om Ørsted har kendt afgørelsen fra 1796 er uvist. Hvad Fridsch angår, har han i hvert fald næppe haft kendskab til det romerske retsinstitut, og havde han kendt den samtidige litteratur, ville han tilmed snarere være blevet hindret i at nå til sit fornuftige standpunkt end inspireret til det.

Med de i det foregående nævnte lempelser af traditio-kravet – constitutum possessorium og traditio brevi manu, om hvilken sidste undtagelse Gram udtalte, at der ingen tvivl var om den – opretholdt dansk ret meget længe kravet om besiddelsesovergang som betingelse for ejendomsrettens erhvervelse. (Der tænkes her og i det følgende på den såkaldte prioritetsvirkning). I handelsforhold arbejdede man imidlertid med en anden regel, som blev oplyst under en sag 1836/38, hvorefter handlende betragtedes som ejere af købte ting, uagtet disse forblev i

sælgerens værge, når de ved salget var blevet individualiserede ved angivelse af stedet, hvor de var beliggende.[89] Denne sædvanemæssige retsdannelse accepteredes af den indankede skiftedecision. Derimod er det ikke rigtigt, som antaget af *Fr. Vinding Kruse*,[90] at også højesteretsdommen hviler på denne koutume. Af de afgivne vota fremgår nemlig, at rettens medlemmer i den foreliggende sag har opfattet forholdet som et constitutum possessorium. Førstvoterende, J. L. Holm, udtalte således, at køberne havde overladt sælgeren at forhandle godset for deres regning. »Heri indeholdes nu al den overleverelse, der efter forholdets natur var nødvendig; thi man kan ikke vel fordre, at varerne skulle være overleverede køberen og derefter straks tilbageleveres Albeck (sælgeren) for af ham at forhandles.« Da højesteretsdommen ikke var forsynet med præmisser, forblev denne divergens mellem skiftekommissionens og Højesterets opfattelse imidlertid ubekendt uden for retten.

I teorien hævdede Aagesen 1866,[91] at ejendomsretten måtte antages at være overført til erhververen ved den blotte overenskomst om, at han nu skulle være ejer, såfremt tingen hverken befandt sig i afhænderens eller erhververens besiddelse, medens Aagesen i øvrigt opstillede krav om traditio – efter omstændighederne constitutum possessorium eller traditio brevi manu. Heri fulgtes han af flertallet af forfattere. Noget senere banede den opfattelse, at ejendomsretten kunne overføres ved den blotte aftale, sig dog vej i praksis.[92] Herom må i øvrigt henvises til de foreliggende fremstillinger af gældende ret.

Medens adskillige legitime ejendomsoverdragelser led skibbrud som følge af, at en virkelig besiddelsesovergang ikke kunne antages at være foregået, eller fordi constitutum possessorium-reglerne ikke var iagttaget, var der til gengæld aftaler, som ved pinlig iagttagelse af teoriens forskrifter om, hvad der udkrævedes til et gyldigt constitutum possessorium, opnåede en ganske ufortjent retsbeskyttelse. Det var de såkaldte »møbellån«, der efterhånden fik en sådan udbredelse, at man i 1880erne talte om en »møbellånsepidemi«. Et møbellån var efter *Fr. Vinding Kruses* karakteristik af transaktionen næsten et klassisk skoleeksempel på et constitutum possessorium, på hvorledes et sådant ideelt bør være.[93] En tid lang blev møbellånene da også anerkendt som gyldige ud fra den betragtning, at de opfyldte betingelserne for constitutum possessorium, og da domstolene søgte at ramme dem som proforma-retshandler, stødte de på den vanskelighed, at en proformahensigt måtte godtgøres, hvilket undertiden kunne være meget svært, idet ejendomsoverdragelsen i og for sig var reel nok, men kun forfulgte et andet formål end det sædvanlige. Det var som bekendt først højesteretsdommen af 13. februar 1888, som klart tilsidesatte et typisk møbellånstilfælde på anden måde end ved at konstatere, at der forelå en proforma-transaktion. Denne leading case var imidlertid meget lakonisk i sine præmisser, idet disse alene udtalte, at selv om en ejendoms-

overdragelse virkelig var tilsigtet, var den ugyldig i forhold til sælgerens konkursbo.

I en afhandling i U.f.R. 1890 udtalte Julius Lassen,[94] at denne dom, »omend uden Redegjørelse for Grundene har ramt Sagens Kjærne« og i T.f.R. 1917[95] udtrykte han sig endnu mere kategorisk ved at sige: »Imidlertid synes det klart, at ingen anden Begrundelse af Ejendomsoverdragelsens Uvirksomhed i Forhold til Konkursboet var mulig end den, at Overdragelsen var en Omgåelse af Reglerne om Haandpanterets Stiftelse.«[96]

Julius Lassens udtalelse lader måske dog en vis tvivl tilbage hos læseren. Hvis omgåelsessynspunktet var den eneste mulige forklaring på rettens tilsidesættelse af dispositionen, skulle man synes, at det måtte have stået i rettens magt at give udtryk herfor i dommens præmisser. Den af retten valgte udvej, nemlig i realiteten slet ikke at give præmisser for afgørelsen, forekommer i hvert fald ejendommelig, såfremt forklaringen er rigtig.

Undersøger man herefter voteringen i Højesteret, ser man, at Lassens kommentar ikke var inspireret af indiskretioner fra dommerkollegiet, og at han heller ikke var i besiddelse af nogen særlig divinatorisk evne, når han søgte at udfinde, hvilke betragtninger der kunne ligge bag ved denne dom, som nærmest havde karakter af et orakelsvar. Af voteringen fremgår nemlig, at forklaringen på rettens ændrede holdning i en møbellånssag var en helt anden end den af Lassen som den eneste mulige antagne. Rent bortset fra, at der under voteringen kom højst modstridende opfattelser til orde, henholdsvis til fordel for en opretholdelse af dispositionen og omvendt for tilsidesættelsen af den som en proforma-transaktion, må det siges, at den eneste, som fremsatte den betragtning, at der forelå en omgåelsesretshandel, var den senere justitiarius Koch, og han tænkte i denne forbindelse ikke – som Lassen – på reglerne om håndpant, men på bestemmelserne om underpant i løsøre. Den betragtning, som fandt tilslutning hos rettens flertal, blev fremsat af førstvoterende With og gik ud på, at der *ikke forelå noget gyldigt constitutum possessorium,* fordi der ikke var tale om at overføre en aktuel ejendomsret, men kun en eventuel ejendomsret. Når dette var tilfældet, måtte Danske Lov 5-3-32 »som utvivlsomt er analogisk anvendelig på løsøre, medføre, at en sådan ejendomsoverdragelse, når møblerne forbliver hos fallenten, er intet.«

I betragtning af de stærkt divergerende opfattelser inden for retten er der intet at sige til, at præmisserne til dommen måtte blive magre; men Julius Lassens kommentar havde den virkning, at synspunkterne efterhånden afklaredes, og omgåelsesbetragtningen blev den afgørende. Det kan derfor med rette siges, at Julius Lassens begrundelse blev vejledende for den senere praksis.[97]

9. *Erstatning uden for kontraktsforhold.* Et af de vanskeligste problemer, Danske Lov rejste for retsanvendelsen, var spørgsmålet om, i hvilke tilfælde der indtrådte ansvar for skadegørende handlinger. Ganske vist indeholdt lovbogen adskillige regler om ansvar uden for kontraktsforhold, men mange af dem hidrørte fra landskabslovene og stod som udtryk for principper, der i hvert fald for en senere tid kun med vanskelighed lod sig føre tilbage til mere almindelige synspunkter. Mange fastslog et rent objektivt ansvar, medens andre måtte siges at repræsentere tilløb til i et vist omfang at gøre ansvaret subjektivt betinget.

For romerrettens vedkommende havde forholdet været noget lignende. Der fandtes adskillige erstatningsklager, der gav den forurettede krav på godtgørelse, i adskillige tilfælde således, at han fik godtgjort flere gange den lidte skade. En af disse klager er af særlig interesse, *actio legis Aquiliae,* ved at forudsætte forsæt eller uagtsomhed hos skadevolderen. Den fandt dog kun anvendelse på egentlig tingsbeskadigelse, ikke på formueskade i almindelighed. Også denne klageret var af pønal karakter, således at skadelidte i tilfælde af, at flere skadevoldere havde medvirket til skaden, kunne få fuld godtgørelse hos hver enkelt af dem.

I tiden efter middelalderens udgang afsvækkedes klagens pønale karakter. Allerede *Carpzow* († 1666) hævdede, at den ikke medførte kumulativ hæftelse,[98] og det samme gjaldt reglen om, at klagen ikke kunne gøres gældende over for skadevolderens arvinger. Omvendt omdannedes aktionen således, at den fandt anvendelse på formueskade i almindelighed. Dermed var reglen i realiteten blevet omdannet til at være den almindelige erstatningsregel.

Naturretten anerkendte imidlertid ikke denne erstatningsregel. Samtidig med at *Christian Thomasius* hævdede, at actio legis Aquiliae aldrig var blevet reciperet i Tyskland, gjorde han gældende, at både efter positiv ret og efter naturens ret måtte der ved enhver skade indtræde erstatningspligt uden hensyn til, om skadeforvoldelsen var tilregnelig eller ej. Denne regel var efter hans opfattelse indskrevet i menneskenes hjerter så dybt, at ingen kunne tvivle om dens rigtighed. Både børn og sindssyge var derfor ansvarlige for den skade, de forvoldte.

I denne ekstreme udformning har naturrettens lære næppe nogen sinde været accepteret i Danmark. Hos Holberg, hvis fremstilling af naturretten sikkert har været hovedparten af datidens praktiserende juristers vademecum, hedder det, at den ringeste forseelse må erstattes, dersom ellers sagens beskaffenhed haver udfordret en nøye flid og agtsomhed ... men en skade, som sker af en hændelse, kan ikke forbinde nogen til at erstatte den, besynderlig om ingen forseelse derved er sket; dog er det billigt, om en rig af en hændelse tilføjer en fattig skade, at han ved nogen velgerning trøster ham igen.[99] Nørregaard gør den begrænsning m.h.t. erstatningspligten, at den ikke går videre, end som skaden på nogen maade kan henføres til hans frie vilje. Heraf må følge ansvarsfrihed for gerninger, foretaget

af børn, rasende mennesker og ufornuftige dyr. Ej heller kan hændelse henføres til de frie gerninger, siden den højere tænkekraft på ingen måde haver kunnet i handlingen tage del (§ 39).

Naturrettens standpunkt var altså i Danmark forskelligt fra den udformning, det havde fået i Tyskland. Medens naturretten i Tyskland betød en forkastelse af actio legis Aquiliae, såvel i dens oprindelige skikkelse som i den af teorien foretagne omformning af den, førte den i Danmark og Norge til anerkendelse af culpareglen som almindelig erstatningsregel, hvilket også fremgår af Nørregaards og Hurtigkarls fremstillinger af dansk og norsk ret. Culpareglen suppleredes dog med en regel om ansvar for dyr, nærmest begrundet ud fra synspunktet cuius commodum, ejus periculum, hvorimod et ansvar for livløse ting måtte være betinget af svig eller forseelse hos ejeren, da tingene ikke havde nogen selvvirksomhed (Nørregaard).

En påvisning af en eventuel vekselvirkning mellem teori og praksis m.h.t. culpareglens anerkendelse og gennemførelse er vanskelig at foretage. Egentlige erstatningssager var i datiden forholdsvis sjældne, og flere af de lovregler, i henhold til hvilke erstatningskravene blev rejst, opstillede udtrykkelig betingelsen »skødesløshed« som betingelse for ansvarets indtræden, således at disse retssager intet viser om culpareglens anvendelse som almindelig retsnorm i tilfælde, hvor ingen positiv lovregel fandt anvendelse.

Thøger Nielsen har som det første klare eksempel på Højesterets anvendelse af culpareglen som almindelig erstatningsregel henvist til en dom fra 1759.[100] Sagen drejede sig om en i havnen anvendt flydebro, der under en natlig storm havde revet sig løs og forårsaget skade på et skib, som lå i havnen. Flåden tilhørte Kongen, men problemet var, om den, som havde benyttet den til sit arbejde, hæftede for den skade, den havde medført. Der var enighed om, at tilfældet var ulovbestemt, og spørgsmålet stilledes – med variationer i udtryksformen – på samme måde af alle de voterende: Havde broens bruger gjort alt, hvad han burde, eller var han i culpa? Svaret var for alle dommernes vedkommende, at de ikke fandt, at han havde gjort sig skyldig i nogen forseelse – en enkelt mente tilmed, at det var skipperen, som havde gjort sig skyldig i skødesløshed – og resultatet blev herefter frifindelse. Det er formentlig forsvarligt at se hele ræsonnementet og afgørelsen som udelukkende forklarligt ud fra forestillingen om, at det var tilladeligt at supplere den positive ret med den uskrevne culparegel. En interessant parallel til denne dom findes i Højesterets dom af 6. januar 1823,[101] der stadfæstede en vestindisk landsoverretsdom. Det drejede sig her om en brig, som under en storm var strandet på et skibsværft og derved havde forvoldt forskellig skade. Det udtaltes i den indankede dom, at det var klart af teorien om skadeserstatning, at skibets ejer ikke var pligtig at erstatte skaden, fordi strandingen – hvilket var

in confesso under sagen – måtte antages bevirket ved en ulykkelig hændelse. Udtalelserne under voteringen i Højesteret var i overensstemmelse hermed. Som førstvoterende udtalte Stellwagen – til hvem de øvrige assessorer sluttede sig: »et saadant tilfældes virkning og følger maa efter sagens natur og vore loves grundsætninger blive til skade for den, som ulykken har rammet.« En tilsvarende dom blev med en lignende begrundelse afsagt af Landsover- samt Hof- og Stadsretten 1805,[102] men i dette tilfælde gik sagen ikke videre til Højesteret.

De nævnte domme er udtryk for culpareglens anerkendelse som almindelig erstatningsregel i dansk ret. Noget andet er, at den nærmere udformning af reglen, som for en senere tid har stået som selvfølgelig, først tog sin begyndelse i Ørsteds forfatterskab. De ældre forfattere havde været temmelig uinteresserede i, hvorvidt reglen havde hjemmel i ældre lovbestemmelser, selv om de anførte en række lovsteder til støtte herfor; Ørsted udvidede antallet af sådanne bevissteder meget betydeligt – hvorved ganske vist udtryk som »vaade« og »forsømmelse« måtte tjene som beviser for subjektivt lastværdigt forhold uden hensyn til, om dette kunne antages at være lovstedets oprindelige mening. Mere betænkeligt var det, når 3-19-2 forklaredes ved en præsumeret culpa in eligendo (»thi naar jeg ved en anden besørger et ærinde, bør jeg se mig således for, at trediemand bliver fuldkommen skadesløs«).[103] I øvrigt må det siges, at Ørsted med de i det foregående nævnte begrænsninger var fuldstændig klar over, at der i lovgivningen fandtes bestemmelser, som ikke var i overensstemmelse med den almindelige culparegel.

Medens Ørsted altså fortolkede 3-19-2 som en anvendelse af culpareglen, men med en – formentlig uafbeviselig – formodning om medskyld hos husbonden, når tjeneren havde gjort sig skyldig i culpa, accepterede domspraksis som bekendt ikke denne formodningsregel, men krævede bevis for husbondens skyld. Hos *Gram* kan man derimod sige, at 3-19-2 er løsnet fra forbindelsen med culpareglen, idet denne forfatter efter romerretligt forbillede opstillede et begreb *obligationes quasi ex delicto,* som ikke forudsatte skyld hos den ansvarlige, og hvorunder han rubricerede 3-19-2. Han fremhævede udtrykkeligt, at ansvaret for husbonden indtrådte, selv om man ikke kunne lægge denne noget til last som culpa in eligendo, custodiendo uel instruendo.[104] F.s.v. angik ansvar for dyr anså han det derimod for tvivlsomt, om der uden for de positive lovbestemmelsers område kunne pålægges besidderen ansvar uden skyld, og ansvaret for livløse ting måtte i almindelighed være betinget af sådan skyld. Om andre bestemmelser i lovbogen, der vanskelig lod sig forklare som udslag af culpareglen, gælder, at de helt udgik af fremstillingen eller fortolkedes mere eller mindre hårdhændet i overensstemmelse med denne regel. Hvad specielt angår forfatterens argumentation for, at »vaade« i 6-11-3 måtte betyde »hændelse« og således være i overensstemmelse med culpa-

reglen, skal blot siges, at den – når henses til bestemmelsens oprindelse – må betegnes som et rent postulat.

For den i det foregående omtalte udvikling inden for erstatningsretten kan Højesterets praksis næppe siges at have vist vejen. Det var det i den kontinentale ret dominerende »Schuldmoment«, som blev knæsat af de danske forfattere og derfra trængte ind i retsanvendelsen – fortrinsvis i de lavere instanser. Antydningsvis forekom der dog i dommene udtryk for, at erstatning uden for de positive lovbestemmelser også kunne tilkendes i kraft af andre retsgrundsætninger end culpareglen. Den senere retsudvikling kendetegnedes derimod ved en større anvendelse af 3-19-2 i tilfælde, hvor der intet kunne lægges husbonden til last, ligesom skade i naboforhold efterhånden antoges at medføre erstatningsansvar, hvor ældre ret ville have frifundet på grund af manglende culpa hos »skadevolderen«. Det er desuden i den nyeste teori blevet anført, at den i nutiden anvendte culparegel undertiden arbejder med en konstrueret culpa. Man kunne for så vidt også tale om noget mindre end et konstrueret culpaansvar, om et »anstrengt« culpaansvar.[105] I det hele kan siges, at domstolene i Danmark ikke har vist større tilbøjelighed til at opgive den århundredgamle culparegel som retsordenens almindelige erstatningsregel.

Spørgsmålet om, hvilken betydning det måtte have for en persons krav på skadeserstatning, at han selv havde medvirket til skadens indtræden, og såvel hans som skadevolderens forhold måtte karakteriseres som uforsvarligt uden dog at være forsætligt, har givet anledning til fremsættelse af meget afvigende forslag til løsning af problemet. I dansk ret har udgangspunktet formentlig været en ligedeling af skaden, således at skadelidte kun fik erstatning af halvdelen af denne. En i kulturhistorisk henseende interessant dom belyser dette.[105a] Ved Hirschholm var to bønder stødt sammen med deres hestekøretøjer, og den enes vognstang var gået ind i livet på den ene af hestene foran den anden vogn med det resultat, at den straks døde. Hesten vurderedes til 24 rigsdaler, og skadevolderen, der var blevet frifundet ved birketinget, dømtes til at betale 12 rigsdaler i erstatning.

Det var godtgjort, at hestens ejer havde kørt i venstre side af vejen. Herom udtalte en af assessorerne i Højesteret, at det er almindeligt, at bønderne kører på alle sider. En anden assessor gjorde gældende, at højrekørsel ganske vist kun var foreskrevet »her i byen«, men at den var i almindelig brug hos bønder. På den anden side stod det fast, at skadevolderen havde kørt uforsvarligt hurtigt. Det ledende synspunkt for dommen var, at der var vist uforsigtighed på begge sider, og at efter billighed burde skaden lignes på dem begge. Nogen lovhjemmel herfor lod sig ikke påvise, men nogle mente, at der var artikler i loven, som var i overensstemmelse hermed.

Omtrent samtidig hermed opstod i den tyske pandektlitteratur begrebet *compensatio culpae,* for hvilket man fandt en vis støtte i Justinians digester. Dette synspunkt førte til fuldstændig ophævelse af erstatningskravet, hvor skaden var tilføjet uagtsomt, og der samtidig kunne lægges skadelidte noget til last. Det er muligt, at det er dette synspunkt, som foresvæver *Hurtigkarl,* når han ved en meget tvungen fortolkning af et par bestemmelser i Danske Lov vil gøre gældende, at skadelidtes uagtsomhed udelukker ham fra at kræve erstatning.[106] Ørsted kritiserede imidlertid denne fortolkning og slog til lyd for en fordelingsregel: »Saafremt skaden er foraarsaget ved forskellige af hinanden uafhængige handlingers samvirkning, maa uden tvivl begge tage del i skaden, *lige eller ulige efter omstændighederne.*«[107] Gram og Bornemann forkastede imidlertid Ørsteds lære med den begrundelse, at man ikke kunne begå et retsbrud mod sig selv, og Julius Lassen lagde afgørende vægt på tidsforholdet mellem de to skadeforvoldende handlinger. Resultatet af Lassens synspunkt måtte blive alternativet fuld eller ingen erstatning. Hos Goos dukkede imidlertid fordelingsreglen op på ny.[108]

Af større betydning for domstolenes anerkendelse af en fordelingsregel har dog formentlig været den omstændighed, at den positive lovgivning i sølovens § 220 hjemlede en sådan ved skibssammenstød under hensyn til beskaffenheden af de på begge sider begåede fejl og fra 1918 også m.h.t. motorkøretøjer. Fordelingsreglens anvendelse uden for disse specielle tilfælde blev først fastslået i overretternes praksis og siden 1930 i Højesterets. Herefter må princippet formentlig anses for fast forankret i dansk ret.

10. *Myndighedslovgivningen.* En højesteretsdom af 4. marts 1819 skal have fremkaldt en vis bestyrtelse i samtiden, idet den opfattedes som et brud på den almindelige opfattelse af umyndighedens retsvirkninger.[109] En mindreårig slagtersvend havde af greve Schack til Giesegård købt 24 stude. De 16 betalte han ved modtagelsen. F.s.v. angik de resterende 8, måtte han sagsøges til betaling, og han gjorde da umyndighedsindsigelsen gældende for Højesteret, efter at gæsteretten havde dømt ham til at betale. Han var ved aftalens indgåelse $24^1/_2$ år gammel. Alle de voterende i Højesteret – herunder Ørsted selv, der deltog som ekstraordinær assessor – tiltrådte førstvoterende Kierulffs votum, hvis hovedbetragtning var at det vel var in confesso, at han i længere tid havde købt stude, men at hans myndighedsmangel ikke kunne anses for suppleret derved, idet han ikke ved på egen hånd foretagne handlinger kunne tillægge sig rettigheder, som loven nægtede ham. Det var under sagen oplyst, at sælgeren havde været i god tro m.h.t. hans alder, og at der ikke var begået noget bestemt falsum af den mindreårige. Ørsted påviste i en kort efter offentliggjort afhandling, at afgørelsen var i overensstemmelse med gældende ret. I forbindelse hermed diskuterede han spørgs-

målet om, hvorvidt en umyndig eller mindreårig køber i et tilsvarende tilfælde ville kunne tilbagesøge erlagte betalinger. Dette spørgsmål mente Ørsted måtte besvares benægtende, idet der ikke fandtes noget lovbud, som »umiddelbar hjemler sådan tilbagesøgelse«. Hertil føjede han den betragtning, at en tilbagesøgningsret for den umyndige eller mindreårige ved kontantkøb ville medføre en fordærvelig tvang og usikkerhed i borgerlig handel og vandel. Det var den såkaldte »*pengeregel*«, som herved for første gang optrådte i den juridiske litteratur; men det opstilledes som betingelse for dens anvendelse, at medkontrahenten var i »fuldkommen god tro«. Såfremt den ringeste svigagtige eller lovstridige omgang overbevistes ham, måtte han tilbagelevere, hvad han havde tilvendt sig.

Det var i nøje overensstemmelse med Ørsteds sædvanlige videnskabelige metode, når han ikke indskrænkede sig til at argumentere ud fra lovens tavshed og sagens natur i et tilfælde som dette, men søgte en vis støtte herfor i almindelige grundsætninger i lovgivning eller praksis. Dette skete ved en henvisning til, at det ved højesteretsdomme var fastslået, at stjålne kongelige ihændehaverobligationer ikke kunne vindiceres fra trediemand. Herfra sluttedes a fortiori, at det samme måtte gælde ved modtagelse af penge fra en tyv og – når dette var tilfældet – også m.h.t. penge modtaget fra en umyndig. Selv om modtageren var klar over hans umyndighed, kunne det dreje sig om selverhvervede midler eller om penge, der var leveret ham til handelen af værgen eller kurator.

For nutiden forekommer denne bevisførelse, når bortses fra de betragtninger, som gøres gældende ud fra forholdets natur, måske ikke ganske bindende. I 1856 forelå spørgsmålet imidlertid til afgørelse i Højesteret. En 21årig mand havde købt en gård og betalt 100 rdl. på hånden. Senere betalte han yderligere 20 rdl. til affindelse i anledning af, at hans kurator ikke ville godkende aftalen, og denne derfor måtte hæves. Kurator stævnede herefter medkontrahenten til betaling af de 120 rdl., som han i alt havde modtaget, men denne blev frifundet i alle tre instanser. Landsoverrettens begrundelse svarer nøje til Ørsteds argumentation: »Det findes nu og at mangle lovhjemmel, at penge, som en mindreaarig ... har udbetalt, ubetinget skulle kunne tilbagesøges.« Det fremhævedes i denne forbindelse, at der ikke forelå noget, som berettigede til at antage, at medkontrahenten ikke skulle have kunnet anse den mindreårige beføjet til at disponere over den omspurgte sum og således i god tro modtage denne. Også i Højesteret, hvor alle assessorerne var enige, kom Ørsteds argumentation til udtryk i førstvoterende (Mourier)'s votum: »For den mindreaariges ret til at bekomme sit afhændede gods igen uden vederlag kan ikke sluttes til en lige ret m.h.t. erlagte penge, *der ikke er genstand for vindikation* (udhævet her). Om han kan tilbagesøge, maa uden tvivl bero paa de nærmere omstændigheder, hvorunder betalingen har fundet sted, navnlig om modtageren kan antages at have oppebaaret i god tro.«

Hvis forholdet var det omvendte, at den umyndige havde modtaget penge, herskede der i lang tid tvivl om, hvorvidt umyndighedsindsigelsen kunne gøres gældende, når pengene faktisk var anvendt til nødvendige udgifter eller på anden måde virkelig var kommet den umyndige til nytte. Ganske vist kunne forordningen af 14. maj 1754 synes temmelig ubetinget; men i praksis og teori anlagde man en indskrænkende fortolkning, idet man hæftede sig ved forordningens stærke fremhævelse af hensynet til de unge og uerfarne debitorer og faren for, at de blev forført til gældsstiftelse.[110] Også universitetsfundatsen af 1788 blev påberåbt i denne forbindelse, idet dens cap. 2 hjemlede en særlig adgang for studenter til at stifte »nyttig og nødvendig gæld«.

I Højesteret kom denne tilbøjelighed til at opstille en undtagelse fra frd. af 1754 klart frem i en sag fra 1793.[111] En 23årig matros havde udstedt et gældsbrev på ca. 66 rdl. til en værtshusholder for kost og logi. Da han stævnedes til betaling, gjorde han mindreårighedsindsigelsen gældende. Som førstvoterende mente Stemann, at den i forordningen af 1754 liggende præsumptio juris om ulovlig fordel m.m. ikke var afbevist, og at matrosen derfor måtte frifindes. Heri fik han medhold af flere af rettens medlemmer; men flertallet fandt, at forordningen var uanvendelig i det foreliggende tilfælde. En af assessorerne fremhævede, at det forlængst var antaget i Højesteret, at mindreårige bør betale gæld, de til deres nødvendighed har kontraheret. En anden assessor bemærkede endog, at Højesteret ved flere lignende domme havde antaget samme resultat. Treschow kom med den meget vidtgående udtalelse, at det ville være alt for farligt for den borgerlige sikkerhed, at enhver af de mindreårige kontraheret gæld, som ej var af den højeste nødvendighed, ikke burde af ham betales. Ingen kunne da indlade sig med et ungt menneske i handel, medmindre denne medbragte attest om sin alder.

Det var således en fasttømret front, Ørsted gik imod, da han bestred opfattelsens rigtighed: »Intet er lettere end at give gælden udseende af at være nyttig og nødvendig, uagtet den i sig selv geraader den umyndige til skade.«[112]

I en af Landsover- samt Hof- og Stadsretten i 1805 afsagt dom kom retten uden om de foreliggende højesteretspræjudikater ved at fastslå, at man ingenlunde kunne antage, at gælden i det foreliggende tilfælde var nødvendig.[113] På samme måde kunne retten i 1807[114] tilsidesætte et af en mindreårig udstedt gældsbrev for en gæld, som havde været til hans fordel, ved at henvise til, at bestemmelserne i forordningen af 14. december 1804 ikke var iagttaget; men i en sag fra 1833 forelå problemet klart.[115] Det drejede sig om betaling af nogle klæder, og overretsdommen udtalte herom, at klæder overalt må anses for at være til deres nytte og fornødenhed, som bruger dem, hvorfor den mindreårige i medfør af 5-1-13 a fortiori ansås for pligtig til at betale dem. Denne bestemmelse ses ganske vist nu og da anvendt som begrundelse for det antagne resultat, men den afgav unæg-

telig kun en meget svag støtte for det, idet den angik spørgsmålet om, hvorvidt en mand hæftede for den gæld, hans »... Hustrue, eller Barn, giør, imens de ere i Fællig med hannem, ...« Det blev derfor Højesteret, som måtte bryde med den gamle praksis, og dette skete ved dommen af 1. november 1824, som frifandt den umyndige for at betale.[116]

Herefter stod det fast, at den gamle indskrænkende fortolkning af umyndighedsreglerne, som tidligere havde været anerkendt af Højesteret, var opgivet; men tanken om at pålægge den umyndige en vis vederlagspligt over for den myndige medkontrahent i tilfælde, hvor han havde haft nytte af kontrakten, var dog ikke helt aflivet. På et langt senere tidspunkt fik den en begrænset anvendelse i reglerne om den umyndiges tilbageleveringspligt i myndighedslovens § 44 stk. 1, selv om det nu var et helt andet synspunkt, som affødte bestemmelsen, om hvilken det siges, at den er nær beslægtet med at give erstatning efter en berigelsesgrundsætning.[117]

Om andre bestemmelser i myndighedsloven gælder, at deres oprindelse i Højesterets praksis er væsentlig klarere. Dette gælder f.eks. reglen om umyndiges rådighed over deres selverhverv, om hvilken der foreligger to domme af 7. og 15. marts 1811.

Den sidstnævnte sag drejede sig om en 23årig matros, som havde taget hyre ombord på et kaperskib og solgte sin andel i prisepengene for et opbragt skib. Hans kurator søgte at få aftalen omstødt under henvisning til, at matrosen ikke var fuldmyndig, da salget fandt sted. Ved landsoverretsdommen var fastslået, at da den matrosen tillagte andel i prisepengene repræsenterede hans løn, og han som mindreårig var berettiget til at accordere om løn og andre fordele, måtte han også være berettiget til at foretage den nævnte forandring i den almindelige bestemmelse, hvorved han i stedet for de ham tilsagte uvisse fordele tog imod en bestemt sum.[118] I noten til dommen fremhævede Ørsted, at det måtte være ligegyldigt, om han havde overladt kaperrederiet eller, som tilfældet var under sagen, en trediemand sit krav, idet i første tilfælde kaperrederiet havde kunnet transportere sit krav til en fremmed. Ørsted fremhæver andetsteds, at han ikke var uden andel i afgørelsen. Dette var også i høj grad tilfældet. Dels havde han som assessor i landsoverretten deltaget i dommens formulering, dels havde han få dage i forvejen været med til i Højesteret at pådømme en sag af ganske tilsvarende indhold, som ikke havde passeret overretten, men fra Søretten var appelleret direkte til Højesteret. Ganske vist kan man ud fra den dagældende ret ikke frakende den kritik, som læren om den mindreåriges råden over sit selverhverv mødte fra anden side, enhver vægt; men faktisk blev de to domme, som Ørsted også citerer i Håndbogen,[119] fundamentet for behandlingen af det almindelige problem i den efterfølgende teori og praksis.

Ifølge myndighedslovens § 41 jfr. § 49 kan den umyndige, som har fået gyldig

tilladelse til på egen hånd at drive en næring eller anden virksomhed, på egen hånd indgå de retshandler, som falder inden for virksomhedens område. Herved afsluttedes en retsudvikling, der længe havde været genstand for en vis modstrid mellem teori og praksis.

Hos Scheel hedder det,[120] at ved fremtidige kongelige bevillinger på næringsbrug til umyndige eller mindreårige, formener han, at man ved afgørelsen af deres virkning i den her omhandlede henseende (ɔ: m.h.t. en udvidet kontraktshabilitet) end ikke på nogen måde bør anse sig bunden ved de to ovennævnte højesteretsdomme.[121] Scheels begrundelse herfor var ret formel, idet den bestod i en henvisning til, at sådanne næringsbevillinger udfærdigedes gennem Indenrigsministeriet, og at dette ikke kunne andrage Kongen om afvigelser fra lovgivningen om umyndiges og mindreåriges formueforpligtelser, da myndighedsbevillinger udfærdigedes gennem Justitsministeriet. Kun hvor der forelå samtykke fra sidstnævnte ministerium, kunne en udtrykkelig bestemmelse om den udvidede myndighed indsættes i næringsbevillingen.

Rigtigheden af dette synspunkt kan vel diskuteres, bl.a. fordi alle spørgsmål vedr. umyndighed aldrig var blevet udtrykkelig henlagt til Justitsministeriet,[122] hvortil kommer, at det i reglen beror på kgl. resolution, hvilke sager der henhører under hvert enkelt ministerium. Hvis det må antages, at de tidligere under Kancelliet hørende næringsbevillinger hjemlede en udvidelse af vedkommendes kontraktshabilitet, måtte sådanne bevillinger i medfør af grundlovens opretholdelse af den hidtidige bevillingsmyndighed formentlig også kunne meddeles gennem Indenrigsministeriet, som overtog denne del af Kancelliets forretningsområde. Om det materielretlige problem bestod der i domspraksis ingen tvivl. 25. maj og 10. november 1808 stadfæstede Højesteret to Landsover- samt Hof- og Stadsretsdomme, der begge angik betaling af varegæld.[123] I den ene af disse udtaltes, at hvis indehaveren af den kgl. bevilling til næringsbrug ikke kunne forpligte sig ved kontrakter, ville 3-17-35, under hvilken bestemmelse forholdet henførtes, dels ikke være det, som lovstedet upåtvivleligt går ud på at være, nemlig en undtagelse fra de foregående regler (om kurators medvirkning til indgåelse af forpligtelser), dels ikke svare til sit øjemed, at sætte den mindreårige i stand til at drive sin håndtering med fremgang. Den anden dom havde en lignende begrundelse med udtrykkelig fremhævelse af, at det ville modsige sig selv, at en var berettiget til at føre handel uden dog på egen hånd at kunne sælge, købe, modtage betaling eller iværksætte noget andet sådant, som er uomgængelig fornødent til handelens førelse.

Under behandlingen af sagerne i Højesteret var der under den første sag en enkelt assessor (Feddersen), som var af den opfattelse, at næringsbevillingen ikke indeholdt en delvis myndighedsbevilling. Alle de andre sluttede sig til førstvoterende (Falbe), som lagde vægt på, at kreditten var opnået med hensyn og tillid til,

at han havde erholdt bevilling til at nedsætte sig som borger. I den anden sag blev dette synspunkt trukket meget stærkt op af justitiarius Colbiørnsen, der udtalte: »At en bevilling til at drive handel må, for så vidt handelen angår, medføre venia ætatis (ɔ: myndighedsbevilling), kan efter mine tanker ej være tvivlsomt, da et beneficium umuligen kan være givet til skade for den person, som har erhvervet det, hvilket ville være tilfældet med bevilling til at handle, når den ej som foranført indeholder en dispensation fra de love, som foreskriver myndighedsterminen, efterdi vedkommende da ingen kredit kunne faa.« Senere landsoverretsdomme fulgte samme linie.

Spørgsmålet om, hvorvidt det efter loven var nødvendigt for en enke at have en lavværge, var længe meget omtvistet, uagtet problemet måtte synes at tilhøre dagliglivet. Det 18. århundredes forfattere udtalte sig med stor ubestemthed; men henimod århundredets slutning fæstnede den opfattelse sig, at enker ikke kunne undlade at vælge en lavværge. Dette hævdedes således af Nørregaard – dog med den tilføjelse, at man in praxi ofte tænker langt anderledes[124] – og af Brorson. I sit Supplement til Nørregaards forelæsninger gik Ørsted med stor styrke ind for samme opfattelse.[125] I 3. bind af Supplementet ændrede han imidlertid standpunkt[126] og opstillede en – som han selv sagde – med praksis mere overensstemmende fortolkning. Landsover- samt Hof- og Stadsretten havde i mellemtiden afsagt en dom af 14. september 1812,[127] i hvilken det i klar modsætning til, hvad der var hævdet i de nyeste teoretiske fremstillinger udtaltes, at ordene i 3-17-41 »ikkun kan anses at indeholde en tilladelse«. Denne afgørelse, til hvilken Hurtigkarl end ikke foretog nogen hentydning, samtidig med at han endnu engang (i 1813) hævdede teoriens hævdvundne opfattelse, stadfæstede Højesteret den 5. maj 1813 umiddelbart efter, at Ørsted var udtrådt af retten. Førstvoterende C. F. Lassen kom overhovedet ikke ind på, om problemet måtte anses for tvivlsomt, men fastslog ganske kort, at det ved flere højesteretsdomme var fastslået, at enken ikke for retsgyldigt at forpligte sig behøver at konsulere og søge lavværges underskrift. Hertil sluttede samtlige assessorer sig – også Brorson, der som forfatter indtog det modsatte standpunkt. Rosenkilde var den eneste, som – selv om han sluttede sig til konklusionen – hævdede, at tilfældet ikke skønnedes at være et sådant, at lovens bud om lavværges tiltagelse nødvendigt skulle iagttages. I betragtning af, at det af enken på egen hånd underskrevne dokument gik ud på en affindelse m. h. t. hendes ret til arv efter hendes moder, kan standpunktet vist betegnes som ejendommeligt.

Højesterets domme i disse sager kan siges i sidste instans at udgøre grundlaget for de gældende bestemmelser om det frivillige lavværgemål. Overhovedet kan det ses, at de nye habilitetsregler i vidt omfang var forberedt af de i praksis udformede regler.

11. *Eksstinktive erhvervelser.* At den danske ret i gamle dage i et vist omfang anerkendte eksstinktive erhvervelser, er en kendsgerning, og for en retshistorisk betragtning er det interessant at konstatere, i hvilken udstrækning de hensyn, som i moderne ret ligger bag ved de eksstinktive godtroserhvervelser, i ældre tid har affødt tilsvarende regler. Det er ubestrideligt, at det såkaldte »Hand muss Hand wahren«-princip i et vist omfang var anerkendt her i landet i tiden før Danske Lov, og at retsanvendelsen i de efter lovbogens udstedelse nærmest følgende tiår næppe helt havde frigjort sig for dette princip. Imidlertid er dette ikke udtryk for, at der kan påvises nogen kontinuitet i retsudviklingen på dette område. Der ligger et meget langt tidsrum mellem 1683 og nutiden, hvori romerrettens og naturrettens lære om ejendomsretten og dens retsvirkninger sejrrigt overvandt alle modstående opfattelser. »*Ubi rem meam invenio, ibi eam vindico*« blev ledestjernen inden for formueretten, eller som dogmet udtryktes af Nørregaard: »Ejendom er en ret i tingen, som udøves imod enhver tingens besidder.«[128]

Ørsted raillerer over begrebet ejendomsret som en ret i tingen; »man bringer med liden møje det igen ud af begrebet, som man selv har lagt deri.« Det kan være, at det i almindelighed er rigtigt at forbinde hin vindikationsret med ejendomsretten; men den hører ikke til sammes nødvendige væsen.

Herefter skulle der ikke være langt til at anerkende eksstinktive erhvervelser i ikke ubetydeligt omfang; men Ørsted veg øjensynlig tilbage herfor for positiv dansk rets vedkommende. Hans eksempler på sådanne erhvervelser er stadig penge og ihændehaverobligationer. Det fremgår imidlertid af hans fremstilling, at han i og for sig m.h.t. rørlige ting kunne tænke sig – især når de var af mindre betydenhed – »at en åbenlys og i sin form aldeles uforkastelig handel, indgået med en person, der er særdeles umistænkelig, ja vel endog har en særdeles bemyndigelse til at handle med deslige ting, kunne skaffe erhververen ejendomsretten.« I betroelsestilfælde kunne han ligeledes tænke sig, at en tilbagesøgning fra tredjemand skulle være udelukket. Også engelsk rets regel om salg i det åbne marked refererer han i sin afhandling.[129]

Ørsteds de lege ferenda betragtninger m.h.t. en videre adgang til eksstinktive løsøreerhvervelser var i det hele talt for døve øren i det 19. århundrede. Det er ganske interessant at konstatere, at disse radikale anskuelser kun antydes i en note i Øllgaards fremstilling af A.S.Ørsteds betydning for dansk-norsk privatretsvidenskab, uagtet dette værk ellers medtager stort og småt til belysning af Ørsteds indsats.[130] I Grams Formueret siges 1858, at tilbagesøgnings- eller vindikationsret haves efter vor lovgivning i den største udstrækning; men forfatteren rejser dog det spørgsmål, om en så udstrakt vindikationsret som den, vor ret hjemler, virkelig er begrundet i ejendomsrettens væsen og stemmer med samfundets tarv. At dansk ret også kendte eksempler på eksstinktive erhvervelser uden

for de af Ørsted fremdragne, godtgøres ved citat af en række – til dels ret specielle – lovbud. Disse eksempler suppleredes af senere forfattere med erhvervelser fra personer, der var udstyret med særlig legitimation, den være sig skriftlig eller en følge af vedkommendes stilling eller en offentlig myndigheds dekret.

I slutningen af det 19. århundrede sporedes imidlertid hos domstolene en større tilbøjelighed end hidtil til at anerkende undtagelser fra den almindelige vindikationsret, hvis grundlag i den positive lovgivning man vel nok kan sige var yderst spinkelt. Meget vidtgående, men i sin sagsfremstilling øjensynlig påvirket af Ørsteds de lege ferenda-betragtninger, var en Viborg landsoverretsdom af 1896.[131] Den fastslog eksstinktion i forhold til en godtroende erhverver af et ejendomsforbehold m.h.t. nogle river, ejeren »som almindelig handelsvare« havde solgt til en handlende »til videre forhandling i hans butik«. Det varede dog nogen tid, før disse nye toner fandt genklang hos Højesteret. I mellemtiden var kommissionslovens § 54 kommet ind i billedet, og den lettede anerkendelsen af den såkaldte *forhandlergrundsætning*, der vel minder noget om Ørsteds regel om »den aabenlyse og aldeles uforkastelige handel«, men måske dog næppe var blevet anerkendt uden den nævnte lovbestemmelses eksistens. Hidtil har Højesteret i hvert fald ikke anerkendt eksstinktion i tilfælde, hvor sælgeren ikke vidste eller burde vide, at køberen erhvervede tingen med salg for øje. Fremtiden vil vise, om forhandlergrundsætningen i tidens løb vil få en videre udformning. I betroelsestilfælde har Højesteret stadig opretholdt vindikationsadgangen, selv om erhververen var i god tro og har således hverken anerkendt den af Ørsted opstillede undtagelse for sådanne tilfælde eller den fra anden side fremsatte fortolkning af 5-7-4 og 5-8-12, hvorefter disse bestemmelser skulle forudsætte ond tro hos erhververen.[132]

Ældre jurister, hvis indførelse i dansk rets negotiabilitetsregler og de dermed forbundne eksstinktionstilfælde fandt sted, før gældsbrevsloven af 1938 så lyset, vil erindre, hvorledes dansk rets regler på dette vigtige område var bygget op på et par enkelte lovbestemmelser og deres fortolkning. Hovedhjørnestenene i fremstillingerne var de to forordninger af henholdsvis 9. februar 1798 og 28. juli 1841. Det er herom gjort gældende, at fortolkningen var »et rent festfyrværkeri af taskenspillerkunster med vekslende analogislutninger, fulde og partielle modsætningsslutninger og udledninger af almindelige retsgrundsætninger. Naturligvis kunne man efter kunstens regler have manipuleret med de to små lovbud og fået det stik modsatte resultat ud af dem – om man havde fundet det stemmende med det praktiske retslivs tarv.«[132a]

Ved vurderingen af den intellektuelle indsats, som lå bag ved fremstillingerne af negotiabilitetsreglerne – i første linie Julius Lassens arbejde – må man imidlertid ikke overse, at der ikke var tale om i et givet øjeblik at optømre et system af

normer ved anvendelse af de i den juridiske fortolkningslære anerkendte fremgangsmåder, men om at fremstille de regler, som henved et århundredes retspraksis havde fundet frem til gennem mere eller mindre udtrykkelige henvisninger til de betragtninger, som antoges at have affødt de enkelte regler. Forholdet var således ikke det, at forfatterne konstruerede en ordning ved en eminent fortolkningsteknik og til støtte herfor henviste til dermed overensstemmende resultater i praksis, men tværtimod at teorien registrerede de enkelte afgørelser med de for dem givne begrundelser. Det kan næppe bestrides, at der i adskillige tilfælde har været en stærk praktisk trang til de løsninger, som blev fastslået gennem domstolenes afgørelser; men der foreligger en miskendelse af domstolenes virksomhed som fortolkere af lex lata, hvis man går ud fra, at *sagens natur* har været den eneste ledestjerne, og at de positive lovbestemmelser efter behag er blevet strakt eller indskrænket for at tilfredsstille de praktiske behov. Det må imidlertid siges, at det kun er i et fåtal af de opståede retssager, at *Højesteret* har fået lejlighed til at tage stilling til fortolkningen af de førnævnte lovbud.

Af sådanne tilfælde må imidlertid nævnes spørgsmålet om, hvorvidt frd. af 9. februar 1798 om eksstinktion af upåtegnede afdrag lod sig anvende analogisk på andre indsigelser. Herom blev den 7. december 1819 afsagt en højesteretsdom, som til støtte for eksstinktion af indsigelsen om, at skyldneren ikke havde modtaget fuld valuta for kravet på ham, henviste til sagens natur og grundsætningen i frd. af 9. februar 1798.[133] De i den senere litteratur som *stærke indsigelser* betegnede exceptioner blev, for så vidt angår forfalskning, undtaget fra eksstinktion ved en højesteretsdom af 1869,[134] medens umyndighedsindsigelsen undtoges ved højesteretsdom af 11. oktober 1859.[135]

M.h.t. eksstinktion af indsigelser om gældsforholdets ophør, antoges ved højesteretsdom af 11. marts 1807, at betalingsindsigelsen var eksstingibel. Overretsdommen havde givet den begrundelse, at det i sagen omhandlede forlig, hvorved gældsforholdet ophævedes, ikke kunne give større ret end en særskilt kvittering for afbetaling på gældsbrevet. Eksstinktion af en eksisterende modregningsadgang i tilfælde af, at gældsbrevet for hovedfordringen transporteredes til trediemand, blev fastslået ved en højesteretsdom 1887.[136]

M.h.t. eksstinktion af upåtegnede rettigheder gav en højesteretsdom af 26. marts 1840 ejeren af et gældsbrev adgang til at vindicere dette som følge af, at den transport, hvorpå besidderen af dette støttede sin ret, var forfalsket. Hjemmelen for dette resultat søgtes i den betragtning, at enhver må vogte sig for at erhverve dokumenter, når han ikke har forvisset sig om, at det på lovlig måde har ophørt at være den pågældende persons ejendom, set på baggrund af »den en ejer efter vor lovgivning ellers tilkommende vindikationsret«.

Hvad specielt angår ihændehaverpapirer, har man som bekendt tidligere disku-

teret problemet om, hvorvidt en til den tidligere omtalte »pengeregel« svarende norm kunne komme til anvendelse på sådanne papirer. Nogen bestemmelse herom fandtes ikke i lovgivningen, bortset fra de temmelig sene regler i lov om oplagsbeviser af 23. februar 1866 § 5, som blot henviste til de regler, som gælder for gældsbreve lydende på ihændehaveren. En højesteretsdom af 9. maj 1804 stadfæstede Hof- og Stadsrettens dom, hvorved udtaltes, at kongelige obligationer lige så lidt som bankosedler, hvormed de i forskellige i dommen nævnte lovsteder var sat i klasse, kunne vindiceres fra trediemand, der bona fide og justo titulo besidder samme.

Det må vel indrømmes, at de i det foregående nævnte højesteretsdomme ikke dækker hele det område, som i tiden før 1938 indtoges af de i teorien fremstillede negotiabilitetsregler. Betragter man dem under ét, må det dog siges, at konturerne af de senere teoretiske fremstillinger dukker op, og at disse i det store og hele har ladet de nævnte afgørelser repræsentere det skelet, på hvilket de mange detailregler blev anbragt. Nogle af disse har formentlig aldrig foreligget for domstolene som problemer, der skulle tages stilling til, og om dem alle gælder, at de nu er overgået til historien, efter at de havde tilvejebragt fundamentet for gældsbrevsloven af 1938.

12. *Forudsætninger. Condictio indebiti.* Et af de i de sidste årtiers danske retslitteratur mest omdiskuterede problemer angår betydningen af, at en forudsætning viser sig urigtig eller brister. Problemet dukker forholdsvis sent op i den rene skikkelse, hvori det er kendt af enhver jurist i nutiden. Af de ældre forfatteres udtalelser fremgår vel, at de er opmærksomme på problemet; men man finder ikke hos dem nogen klar vejledning m.h.t., hvornår en forudsætning må betragtes som relevant. I praksis lagde man vægt på, om der forelå en *error in essentialibus,*[137] hvilket ikke sagde meget andet end, at i de tilfælde, hvor domstolene fandt det rimeligt at tilkende en forudsætning relevans, betegnedes den som refererende sig til forholdets essentialia. Hurtigkarls fremstilling af begrebet *den uovervindelige vildfarelse i henseende til gerningen*[138] betød unægtelig ikke nogen landvinding af værdi og kritiseredes med føje stærkt af Ørsted. Til gengæld førte Ørsted på sin side ikke teorien væsentlig ud over sondringen mellem *errores in essentialibus* og *in accidentalibus.*[139] Derimod foretog han en grundlæggende undersøgelse af begrebet *condictio indebiti,*[140] om hvilken Scheel dog indskrænkede sig til at bemærke, at »den hele lære herom har endnu ikke i vore systemer fundet nogen tilfredsstillende løsning«.[141]

Det var i virkeligheden Windscheids problemstilling – oprindelig fremsat i »Die Lehre des römischen Rechts von der Voraussetzung« (1850), senere optaget i hans »Pandektenrecht« – der gav stødet til en intensere beskæftigelse med problemet i

dansk retslitteratur. Windscheid kæmpede som medlem af den kommission, af hvis mangeårige arbejde udkastet til BGB fremgik, for at skaffe sin lære indpas i lovbogen. I dansk ret søgte Julius Lassen på tilsvarende måde at få den anerkendt, men også med negativt resultat.

Windscheids afgørende synspunkt gik ud på, at forudsætningen var »eine Willensbeschränkung, die nicht zur Bedingung entwickelt ist«. Svigter forudsætningen, kan den, hvem det går ud over, rejse indsigelse imod forpligtelsens gennemførelse eller efter omstændighederne kræve den retlige virkning af den ophævet. Forudsætningen skal være udtrykkelig eller fremtræde »als gewollt« af viljeserklæringens øvrige indhold.

Hos Lassen genfindes begrebet »Viljesbegrænsning« og kravet om kendelighed. I øvrigt må det siges, at han i nogen grad modificerede Windscheids lære og nærmede sig til en anden repræsentant for den subjektive forudsætningslære, Zitelmann, ligesom han for visse forudsætningers vedkommende – de såkaldte typeforudsætninger – frafaldt kravet om, at de i det enkelte tilfælde var kendelige som viljesbegrænsninger.

Lassen antog, at dansk domspraksis m.h.t. forudsætningers betydning lod sig forklare ud fra den subjektive forudsætningslære. Denne praksis er gennemgået af Ussing med det resultat, at domstolene ikke – og navnlig ikke Højesteret – kan siges at have godkendt den nævnte lære.[142] Sit afgørende nederlag led læren i spørgsmålet om betingelserne for *condictio indebiti*, altså tilbagesøgning af ydelser, der var erlagt i den urigtige formening, at man var pligtig at erlægge.

Problemet er i dansk ret formentlig lige så gammelt som kendskabet til romersk ret.[143] Forud for denne tid har man sikkert taget ret håndfast på spørgsmålet, og i betragtning af, at det ikke ses at have foreligget i det 17. og 18. århundredes højesteretspraksis, har det næppe i større omfang givet anledning til processer. *Holberg* anerkender dog condictio indebiti i alle tilfælde af vildfarelse – altså i langt videre udstrækning end den romerske ret.[143]

Første gang condictio indebiti-problemet blev gjort til genstand for en samlet undersøgelse var i Ørsteds afhandling i 1828,[144] hvori han bl.a. meddeler, at det ikke er ham bekendt, at nogen dom er blevet afsagt, hvorfor en almindelig teori angående forpligtelsen til slige betalingers eftergivelse har ligget til grund. Derimod anfører han tre overretsdomme om tilbagebetaling af skatter og afgifter, som nogle lejere havde betalt. Ejendommeligt nok synes han at have overset en højesteretsdom af 1826, der nægtede tilbagesøgning af en jordafgift, som var erlagt som følge af en vildfarelse. Under voteringen i Højesteret[145] henviste førstvoterende (Ahlefeldt-Laurvig) udtrykkelig til, at betalingen var sket, ikke *ex errore facti*, men *ex errore juris*, hvorfor der ikke kunne blive spørgsmål om tilbagesøgning, og alle de øvrige voterende sluttede sig hertil. Afgørelsen var i overensstem-

melse med romersk ret. I den ovennævnte afhandling hævdede Ørsted, at dansk ret var langt strengere end andre m.h.t. at binde myndige folk ved de af dem foretagne frie handlinger, og at den tog mindre hensyn til den billighed, der ofte kunne kræve en afvigelse, end til den fasthed og sikkerhed i retstilstanden, som ved slige afvigelser ville forstyrres.

Idet Ørsted på den ene side forkastede den i den romerretlige litteratur oftere forekommende lære, at enhver error juris var uundskyldelig, og på den anden side en faktisk vildfarelse normalt gav adgang til tilbagesøgning, opstillede han ud fra forholdets natur en række tilfælde, i hvilke tilbagesøgningsret måtte indrømmes, og andre, i hvilke den måtte nægtes. Fælles for dem alle var, at Ørsted lod mere objektive betragtninger være afgørende for, om det ene eller det andet resultat skulle fastslås. Eksempelvis nægtede han tilbagesøgning i tilfælde, hvor betalingsmodtageren havde føje til at antage, at betalingen var sket i erkendelse af en pligt hertil, uagtet eksistensen af en pligt i det foreliggende tilfælde stod som tvivlsom.

I en afhandling i Ugeskrift for Retsvæsen 1889[146] og senere i sin »Obligationsret« hævdede Julius Lassen imidlertid ud fra sin forudsætningslære, at tilbagesøgning måtte være reglen, hvor der var erlagt i urigtig formening om skyld. Det ville ordentligvis være kendeligt for modtageren, at yderen erlagde i den forudsætning, at han var skyldner, og at han ville have taget et hertil sigtende forbehold, hvis spørgsmålet var kommet frem.

På det tidspunkt, da Lassen fremsatte denne opfattelse, stod Højesteret på den grund, som Ørsted havde lagt. En dom af 11. april 1855 stadfæstede en landsoverretsdom, som nægtede tilbagesøgning under henvisning til, at der hverken i reglerne om skadeserstatning eller om condictio indebiti fandtes nogen tilstrækkelig hjemmel herfor. Sagen drejede sig om en fæsters betaling af landgilde i 14 år. Han hævdede, at han havde betalt for meget i den forløbne tid. Dommen henviste til, at der forelå en frivillig indgået kontrakt, og at det ikke var godtgjort, at modtagerne havde stået i den formening, at de ikke skulle have været berettigede til at oppebære det ydede. Det må dog bemærkes, at et betydeligt mindretal (4 af de voterende 10 dommere) udtalte tvivl om, hvorvidt der ikke burde anerkendes condictio indebiti, ud fra den betragtning, at begge parter måtte anses for at have været uvidende om, at der forud for kontrakten lå en ældre vedtagelse om en nedsættelse af ydelsen. Dette standpunkt synes baseret på den opfattelse, at hvor et beløb betaltes efter opkrævning, måtte modtageren være den nærmeste til at bære risikoen for opgørelsens rigtighed, en tankegang, som også findes hos Ørsted.[147]

En højesteretsdom fra 1877, der indrømmede tilbagesøgning af gennem 17-18 år for meget erlagte afgifter, var ligeledes i smuk overensstemmelse med Ør-

steds opfattelse, hvorefter afgifter til den kongelige eller andre offentlige kasser normalt kunne ventes tilbagebetalt, når de var oppebåret med urette. Under voteringen henviste Klein da også udtrykkelig til Ørsteds afhandling om condictio indebiti. En af de andre assessorer fremhævede desuden, at den skattepligtige var meget dårligt stillet som følge af de tvangsmidler, staten rådede over, og fordi staten ikke kunne give sig til at forhandle som i private skyldforhold. Til indrømmelsen af tilbagesøgningsretten føjede dommen imidlertid: »saa meget mere som den ved opkrævningen begaaede urigtighed maa tilskrives det offentlige.«[148]

Denne tilføjelse kom til at spille en ikke ubetydelig rolle i den sag fra 1899[149] hvor Julius Lassens forudsætningslære blev gjort gældende, men ikke overbeviste Højesteret. Sagen drejede sig om nogle sportler ved bortsalg af skoveffekter. Beregningen var sket med formentlig hjemmel i sportelreglementet af 1814, men det var nu blevet fastslået, at denne hjemmel ikke forelå. Det er om denne dom, at Ussing udtaler, at »Højesteret bevidst synes at have taget afstand fra Lassens teori for det foreliggende tilfældes vedkommende.«[150] Niels Lassens kommentar til dommen i T.f.R. 1899[151] tyder også stærkt herpå, og hans votum i sagen lader ingen tvivl tilbage. Om Julius Lassens subjektive forudsætningsteori udtalte han kort og godt: »Efter min formening er denne teori kun tomme ord«, og han motiverede nægtelsen af tilbagesøgningsretten med, at ingen særlige omstændigheder talte for nogen af parterne; ingen af dem havde begået fejl. I et sådant tilfælde måtte Højesteret ligesom en lovgiver have frie hænder. Det måtte være opgaven at finde en regel, der stemte bedst med retslivets fordringer, selvfølgelig inden for de skranker, som den bestående lovgivning sætter.

Præjudikatet fra 1877 kom han udenom ved at fremhæve dets henvisning til den i denne sag af det offentlige begåede fejl. Han tilføjede, at det i præmisserne til dommen i den nu foreliggende sag burde pointeres, at der her ikke forelå nogen forsømmelse – og dette skete også.

Niels Lassen fik følgeskab af 5 af rettens medlemmer. Imod dem stod en minoritet på 5 assessorer, så afgørelsen var kneben. Det var imidlertid ikke Julius Lassens forudsætningslære, som fandt udtryk i minoritetens vota, men rent objektive betragtninger, skarpest udtrykt af Grüner med de ord, at det var uretfærdigt, at de skattepligtige må betale større skat end ved loven pålagt. Justitiarius Koch, som sluttede sig til Niels Lassen, fremhævede, at dommen fra 1877 var gået meget for vidt, og at følgerne dér ikke var så vidtrækkende som i den nu foreliggende sag, hvor der var tale om en omvæltning af, hvad man hidtil havde erkendt som rigtigt.

28 år senere forelå en tilsyneladende ganske tilsvarende sag til påkendelse.[152] Det drejede sig dog her om en kommunal afgift, men denne var lovbestemt, og kæmneren havde, da han opkrævede den, en landsretsdom til støtte for sin op-

fattelse. Da Højesteret ændrede den pågældende landsretsdom, opstod tilbagesøgningskravet, og i modsætning til, hvad der skete i 1899, anerkendte Højesteret tilbagesøgningskravet ved sin dom af 25. oktober 1927. I 50året for den her nævnte første afgørelse af condictio indebiti-adgangen, vendte Højesteret altså tilbage til denne afgørelse, uagtet der i det nu foreliggende tilfælde intet kunne lægges den oppebærende myndighed til last. Det ledende synspunkt under voteringen var ligesom i 1877, at risikoen for, at offentlige afgifter blev beregnet og opkrævet rigtigt, måtte ligge hos det offentlige. Over for afgørelsen fra 1899 blev det gjort gældende, at der i det foreliggende tilfælde var tale om en gennem få år praktiseret urigtig fortolkning af en ny lov. Ørsted blev endnu en gang citeret under voteringen. Det må dog bemærkes, at tre dommere – deriblandt præsidenten Gram – ville nægte tilbagesøgningsret, sidstnævnte med den begrundelse, at den private sagsøger havde haft lige så megen føje som kæmneren til at overveje, om forholdet faldt ind under den nye lov.

De i det foregående nævnte eksempler på, hvorledes Højesteret på forskellig måde har bidraget til udviklingen af dansk privatret – fortrinsvis ved retsdannelse ud fra forholdets natur – kunne suppleres med adskillige andre. Der kan også rejses spørgsmål om, hvorvidt de fremdragne eksempler er særlig velvalgte, og om ikke Højesterets indsats har vist sig på langt mere afgørende måde i spørgsmål, hvorpå der ikke er gået ind i det foregående. Om alle de her behandlede spørgsmål gælder imidlertid, at de i overensstemmelse med planen for nærværende fremstilling kendetegnes ved mere eller mindre langvarige divergenser mellem domstolene og den juridiske videnskab, og at der er redegjort for, hvorledes konflikten løstes i de enkelte tilfælde. Det har i betydeligt omfang været nødvendigt at supplere det allerede offentliggjorte domsmateriale med oplysninger om de under voteringerne fremsatte opfattelser, og der er herved kastet lys over forskellige problemer, som hidtil har ventet på deres opklaring. Igennem referaterne af vota tegnes tillige billedet af en række dommerpersonligheder, af hvilke man hidtil kun har haft mere eller mindre stereotype karakteristikker i den foreliggende biografiske eller personalhistoriske litteratur. Om adskillige af disse dommere gælder, at de har et sådant format, at Højesteret til enhver tid ville være vel tjent med tilsvarende kræfter inden for retten. Andre virker mindre imponerende, men det må ikke glemmes, at den bedømmelse af en dommer, som alene bygger på hans vota, altid vil være præget af stor usikkerhed. Voteringerne er jo – bortset fra de skriftlig behandlede sager – kun overleveret i de af protokolsekretærerne udarbejdede referater, og gennem de vekslende tider har disse sekretærer været af højst varierende kvalitet. Hertil kommer, at vota er et nedslag af det levende ord i dommerkollegiets overvejelser. De kan ikke forventes at være ud-

formet med det ordvalg eller overhovedet på en sådan måde, som vedkommende dommer ville have anset for aldeles nødvendig, hvis han havde tænkt sig muligheden af en senere offentliggørelse af hans udtalelser, mere eller mindre in extenso. Med disse forbehold må det imidlertid siges, at et studium af Højesterets voteringer er en nødvendighed, hvis man vil yde det af retten udførte, ofte fortræffelige, arbejde fuld retfærdighed. Dette gælder ikke blot for det lange tidsrum, hvori højesteretsdommene ikke var forsynet med præmisser, men også for tiden derefter, da fiktionen om, at Højesterets domme var enstemmige, nødvendiggjorde en udformning af præmisserne, som kun i ringe grad afspejlede de ofte frugtbare meningsudvekslinger inden for retten, som gik forud for dommens afsigelse. En sammenfattende karakteristik af 300 års arbejde skal ikke forsøges her. En generalisering af en sådan størrelsesorden vil være uden værdi. Den, som har haft lejlighed til at fordybe sig i rettens overvejelser i forskellige tidsrum af dens lange levetid, lægger imidlertid de tunge protokoller fra sig i oprigtig respekt for den næsten uoverskuelige række af dommere. I beskeden anonymitet har de udfyldt deres plads i retsordenens tjeneste, og om det altovervejende flertal af dem kan siges, at de har gjort deres betydningsfulde indsats i dyb ansvarsbevidsthed, og at der bag deres domme altid har ligget ønsket om at øve retfærdighed.

NOTER

Som kilde til det foranstående afsnit har i første linie været benyttet Højesterets voteringsprotokoller. Da adskillige af disse er upaginerede, vil der i mange tilfælde kun kunne henvises til voteringens dato, og denne citeringsmåde er herefter i adskillige tilfælde anvendt også, hvor en sidehenvisning havde været mulig. Den juridiske tidsskriftlitteratur – især de Ørstedske tidsskrifter – og den almindelige håndbogslitteratur er citeret på den i juridiske værker sædvanlige måde. Af særlige forkortelser skal kun nævnes:

THØGER NIELSEN I o: THØGER NIELSEN: *Studier over ældre dansk Formueretspraksis* (1951).

THØGER NIELSEN II o: SAMME: *Udtog af Højesterets Voteringsprotokoller* (1951).

A. S. ØRSTEDS BETYDNING o: *Anders Sandøe Ørsteds Betydning for den danske og norske Retsvidenskabs Udvikling* I (1885) forfattet af J. NELLEMANN; II (1887) af H. ØLLGAARD; III (1904-06) af C. GOOS.

1. V. A. Secher: *Forordninger, Recesser* m.v. V (1903) p. 572.
2. KRAG: *Kong Christian den Tredie ... Hans Historie, Supplement* p. 111, hvor dommen henføres til 1552.
3. *Additamenta* 152 fol. fol 108.
4. Dombog nr. 55 fol. 25f.
5. *Den stormægtigste Konges Christian den Fierdes Historie* p. 1482f.
6. *Schultz' Danmarkshistorie* III p. 67 (KNUD FABRICIUS).
7. Sagen mellem Bjørn Andersen på Island og borgemestre og råd i København.
8. A. D. JØRGENSEN: *Peder Schumacher Griffenfeld* II p. 181.
9. Voteringsprotokollen, jfr. dombog nr. 60, fol. 89v.
10. STIG IUUL: *Kodifikation eller Kompilation?* p. 13f.
11. 10. juni 1669.

12. *Geheimearchivets Aarsberetninger* II p. 181f.
13. U.f.R. 1960 B p. 151 (Allan Philip).
14. V p. 274 (§ 1615, 10).
15. I tit. 2. MØLLMANN er i sit »*Elementorum processus judiciarii Danico-Norvegici specimen*« fra 1742 i nøje overensstemmelse hermed (p. 3f.).
16. I p. 32.
17. N.J.A. 12 p. 234f.
18. l.c. 17 p. 240f.
19. p. 118f.
20. I p. 35f.
21. I p. 122, jfr. *Af mit Livs og min Tids Historie* I p. 191 og Ørsteds udtalelser på den grundlovgivende forsamling 1849 sp. 3337.
21a. *Juridisk Encyclopædie* p. 146.
22. N.J.A. 28 p. 163f., jfr. nedenfor p. 45f.
23. *Privatrettens almindelige Del* I p. 195f.
24. Se især U.f.R. 1956 B p. 258f; 1957 B p. 61f.
25. Jfr. U.f.R. 1956 B p. 259.
26. THØGER NIELSEN I p. 31.
27. Voteringsprotokol 1775 A p. 779.
28. l.c. p. 211.
29. Voteringsprotokol 1785 A p. 257f.
30. *Assessor Biørnsons ekstrakter* 1716–20 p. 1540f.
31. THØGER NIELSEN I p. 142f., jfr. U.f.R. 1869 p. 689f. (P.P.F. Mourier).
32. J.A. 18 p. 126f.
33. N.J.A. 12 p. 238, jfr. p. 217.
34. l.c. p. 217.
35. Håndbog II p. 417.
36. Voteringsprotokol 1790 A p. 332.
37. Indlæg til Sjællandske registre 1792 nr. 1084.
38. Højesterets erklæringsprotokol 3. august 1795.
39. Hof- og Stadsrettens voteringsprotokol 4. januar 1796.
40. J.A. 22 p. 94f.
41. THØGER NIELSEN I p. 139.
41a. TROELS G. JØRGENSEN: *A. S. Ørsted som Dommer* p. 52.
42. Juristen 1952, p. 137f. (STIG IUUL).
43. *Haandbog* VI p. 209f.
44. Jfr. Justitsministeriets 1. departement. Brevbog 1853, tillæg p. 283f.
45. Thøger Nielsens fremstilling (I p. 211) kan forstås således, at Højesteret selv foranledigede forordningens udstedelse. Sagen herom blev imidlertid rejst af søkrigsprokurør Haagen og Grosserersocietetet, men mødte stor velvilje fra Højesterets side.
46. Jfr. fakultetets udtalelse i A.f.R. 6 p. 482f., jfr. J.A. 2 p. 63-74.
47. Se navnlig AAGESEN i *Program* 1866, p. 96f.
48. Af indledningen til forordningen af 4. december 1795 kunne synes at fremgå, at forordningen (om tinglæsning af langvarige lejekontrakter) var foranlediget ved en ændring i Højesterets praksis. Af indlæg til Sjællandske registre 4. december 1795 ses imidlertid, at det var Hof- og Stadsretten, som var gået imod ældre praksis.
49. Schlegel I p. 399f.
50. Jfr. A.S. ØRSTEDS BETYDNING II p. 201f. og ØRSTED i N.J.A. l. p. 79f.; *Haandbog* IV p. 354f. samt HURTIGKARL II, l. p. 225f.
51. Jfr. U.f.R. 1896 p. 526 samt de hos ERNST MØLLER: *Dækningsadgang eller Fordringsret* p. 358 note 32 anførte domme. Om Ørsteds mening med udtalelsen se sidstnævnte afhandling p. 337 note 5.
52. I § 147.
53. U.f.R. 1913 A p. 249.
54. Se herom FR. VINDING KRUSE: *Ejendomsretten* III p. 1445.
55. l.c. p. 1446f.
56. Se endnu ERWIN MUNCH-PETERSEN: *Skifteretten* (1956) p. 325.
57. Indlæg til 2. dep. reg. 1819 nr. 1394.
58. *Personalhistorisk Tidsskrift* 3. række 5. bind p. 58 (Poul Rasmussens optegnelser).
59. Indlæg til Sjællandske registre 19. juli 1793.
60. Voteringsprotokol 1718 A fol. 262f.
61. Supplikprotokol UU 1718^{II} 30. august.
62. Justitiarii erklæringer.
63. Troels G. Jørgensens omtale af denne høring er meget uklar. Det er imidlertid en kendsgerning, at Højesteret blev hørt i sagen af justitsministeren (Leuning) og svarede, efter at Rosenørn-Teilmann var tiltrådt som fungerende justitsminister.
64. l.c. p. 88.

65. I p. 44.
65a. I p. 95.
66. *Haandbog* I p. 83f.
66a. A.f.R. III (1826) p. 52f.
67. A.S.ØRSTEDS BETYNING III. l. p. 235f.
68. Jfr. C.F.LASSENS afhandling i N.J.A. 16 p. 1-232, især p. 105 og 110.
69. SINDBALLE: *Af Testamentsarvens Historie* p. 139, jfr. BORNEMANNS *Arveret* p. 206 og andre ældre fremstillinger.
70. *Haandbog* IV p. 625, jfr. N.J.A. 14 p. 175f.
71. *Haandbog* VI p. 645.
72. U.f.R. 1868 p. 76.
73. Citeret efter TROELS G.JØRGENSEN: *Bidrag til Højesterets Historie* (1939) p. 66.
74. Tale ved universitetets reformationsfest 1899 *(Udv. Afhandlinger* p. 11f.).
75. II. 2. p. 20f.
76. l.c.
77. *Haandbog* V p. 94.
78. THØGER NIELSEN I p. 229 med henvisning til voteringsprotokollerne; II p. 19f.
79. l.c. I p. 231f., jfr. II p. 87.
80. II. l. p. 166f.
81. *Løfte og Accept* (1888).
82. l.c. p. 101f.
83. H.R.T. 1866 p. 638.
84. II. l. p. 166.
85. NØRREGAARDS *Naturret* § 402, 3).
86. II p. 238f.
87. p. 107.
87a. THØGER NIELSEN I p. 102f.
88. J.T. 16. l. p. 77f. (1829).
88a. Jfr. THØGER NIELSEN I p. 94f. og II 85f.
89. SCHLEGEL II p. 301f.
90. *Ejendomsretten* II p. 1188f.
91. *Program* p. 26f.
92. Jfr. de hos FR. VINDING KRUSE citerede domme.
93. l.c. II p. 1215f.
94. p. 623.
95. T.f.R. p. 48f.
96. l.c.
97. FR.VINDING KRUSE, l.c. p. 1217.
98. Jfr. senest HORST KAUFMANN: *Rezeption und Usus modernus der actio legis Aquiliae* (1958).
99. p. 71 (udgaven fra 1751).
100. l.c. I p. 294.
101. USSING: *Skyld og Skade* p. 450 note 11, jfr. SCHLEGEL III p. 148.
102. A.f.R. II p. 140.
103. N.J.A. 22 p. 117 og 121.
104. II. 2. p. 854.
105. JØRGEN TROLLE: *Risiko og Skyld* p. 21.
105a. THØGER NIELSEN II p. 64f., jfr. I. p. 296f.
106. II. 2. p. 7.
107. *Haandbog* V p. 15-18, jfr. N.J.A. 20 p. 181f.
108. *Almindelig Retslære* II p. 593.
109. N.J.A. 28 p. 163f., jfr. A.S.ØRSTEDS BETYDNING I p. 90 note 1).
110. NØRREGAARD I p. 263, jfr. HURTIGKARL I p. 269f.
111. THØGER NIELSEN I p. 236, jfr. II p. 80f.
112. *Supplement* II p. 94-101, jfr. *Haandbog* II p. 463f.
113. J.A. 7 p. 83f.
114. A.f.R. 3 p. 415.
115. J.T. 9. 2 p. 194f.
116. Jfr. SCHEEL: *Personretten* p. 176f.
117. Se motiverne til lovforslaget og USSING: *Erstatningsret* p. 219.
118. A.f.R. 5 p. 238f.
119. II p. 430f, jfr. J.T. 16. 2. p. 42f.; A.S.ØRSTEDS BETYDNING I p. 81; TROELS G.JØRGENSEN: *A.S.Ørsted som Dommer* p. 113f.
120. *Personretten* p. 189.
121. Jfr. straks nedenfor i teksten.
122. Kundgørelse af 24. novbr. 1848 IV taler alene om arv samt bestyrelsen af umyndiges midler.
123. A.f.R. III p. 275, jfr. IV p. 495; IV p. 77, jfr. p. 496.
124. I p. 271.
125. II p. 143.
126. III p. 376f., jfr. *Haandbog* II p. 493.
127. N.J.A. 4 p. 135f.
128. Naturret p. 195.
129. A.f.R. I p. 501f; p. 511.
130. II p. 154 note 2.
131. U.f.R. 1896 p. 493.
132. FR.VINDING KRUSE: *Ejendomsretten* II p. 1251, jfr. 1233f.

132a. ALF ROSS: *Om Ret og Retfærdighed* p. 182.
133. SCHLEGEL III p. 50, jfr. II p. 345f.
134. HRT 1869 p. 97.
135. HRT III p. 441.
136. HRT 1887 p. 818.
137. Jfr. THØGER NIELSEN I p. 265 og GRAM 2. 1. p. 180.
138. II. 2 p. 23.
139. N.J.A. 23 p. 130f., jfr. *Haandbog* V p. 102f.
140. J.T. 14. 2. p. 225f.
141. *Privatrettens specielle Deel* p. 26 note 3.
142. *Bristende Forudsætninger* p. 69f.
143. M.h.t. ældre praksis se f.eks. de to Sjællandsfar landstingsdomme af 1704 og 1732, der begge nægter tilbagesøgningsret, idet det betones, at betalingen er sket godvilligt (E. SCHIØTTZ: *Fra Sjællandsfars landsting* p. 61 og p. 138.)
144. Se note 140.
145. Højesteretsprotokol 9. februar 1826.
146. p. 1f.
147. J.T. 14. 2. p. 253.
148. Højesterets voteringsprotokol 10. april 1877.
149. Højesterets voteringsprotokol 17. januar 1899.
150. *Bristende Forudsætninger* p. 74. I *Aftaler* (3. udg.) p. 465 med note 26 og *Enkelte Kontrakter* (2. udg.) p. 433 er karakteristikken af domstolenes stilling til Lassens teori skærpet.
151. p. 225f.
152. U.f.R. 1927 p. 980.

Højesteret og strafferetten

OMRIDS AF DANSK STRAFFERET FRA DANSKE LOV TIL STRAFFELOVEN AF 1866 MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ HØJESTERETS BETYDNING FOR UDVIKLINGEN

AF JUSTITSSEKRETÆR TAGE HOLMBOE

VED enevældens indførelse var straffelovgivningen ret uensartet og uoverskuelig og i vidt omfang forældet. Jyske Lov havde nået en vis udbredelse ud over selve de jyske landskaber og anvendtes vistnok i store dele af riget. Landskabslovene suppleredes efterhånden med en række love omfattende hele riget. Af særlig betydning for strafferetten var Christian IVs reces af 1643. En af Frederik IIIs første regeringsforanstaltninger var at nedsætte en kommission, som skulle tilvejebringe en ny retsplejelov. En senere kommission fik til opgave at udarbejde en almindelig lovbog på grundlag af de i landet gældende retsregler, herunder at bringe disse i overensstemmelse med den nye regeringsform. Først 22 år efter i 1683 forelå den nye lovbog, Kong Christian den Femtes Danske Lov, der trådte i kraft den 1. oktober 1683. En tilsvarende, næsten enslydende lov udarbejdedes for Norge; den trådte i kraft 1688.

Dette betød for strafferettens vedkommende, at Danske Lovs og Norske Lovs 6. bog herefter var gældende ret. Det var kun de egentlige forbrydelser, der optoges i loven, idet alle forhold vedrørende »Politien« af praktiske grunde holdtes udenfor. Danske Lov bringer ikke større omvæltninger i strafferetten. Reglerne er for størstedelens vedkommende overtaget fra den tidligere retstilstand, og der tilføres relativt få nye bestemmelser, nærmest kun sådanne, som den nye styreform fandtes at nødvendiggøre. På den anden side blev mange regler stående, skønt de var forældede, og den udformning, strafferetten havde fået i praksis forud for loven, synes der ikke i større omfang at være taget hensyn til af lovens forfattere.[1]

På et enkelt punkt medførte Danske Lov imidlertid en vigtig reform. Ligesom den indførte retsenhed i hele Danmark, tilvejebragte den i det væsentlige lighed for loven. For fremtiden var der således ingen mulighed for, at adelige kunne slippe for arbejde i jern, ligesom anden forskelsbehandling mellem adelige og uadelige er forsvunden. Dette står utvivlsomt i forbindelse med det nederlag, adelen havde lidt politisk, og den betydning, de andre stænder havde opnået ved

omvæltningen i 1660. Dog har loven forskellige værnetingsregler for adelige og andre stænder. Adelige skulle således i livs- og æressager indstævnes direkte for Højesteret, jvf. 1-2-11, og grever og friherrer skulle i alle sager indstævnes lige for Højesteret eller commissarier, jvf. 1-2-12. Om dueller gjaldt for adelige en særlig regel i 6-8-9. Amtmanden, i hvis amt duellen var forefaldet, skulle straks kalde to næstbosiddende af adelen eller lige privilegerede til sig og uden ophold med dem dømme i sagen.

Efter at de som følge af reformationens indførelse stedfundne forandringer af strafferetten havde fæstnet sig, var man kommet ind i en forholdsvis stabil periode. Ved Højesterets oprettelse var mange af straffebestemmelserne imidlertid præget af samfundsformer og kulturtrin, som man netop stod i begreb med at forlade. En meget væsentlig del af straffebudene var inspireret af den ortodokse teologi, som snart skulle afløses af pietismen og rationalismen.

I løbet af det 18. århundrede kom strafferetten pånyt i skred og fjernede sig i tiden fra omkring midten af århundredet til straffeloven af 1866 stærkt fra den tilstand, man havde omkring 1660. Hele kapitler af Danske Lovs 6. bog mistede ret hurtigt deres betydning, gik helt af brug eller ændredes ved nye love. Som eksempel kan nævnes bestemmelserne i 1. kapitel om trolddom. I 1693 afsagde Højesteret dødsdom over en troldkvinde; så vidt vides er det den sidste kvinde, der her i landet er blevet brændt for hekseri. I denne forbindelse kan også anføres den Thistedske besættelsessag, der verserede for Højesteret i 1697.[2] Trolddomssager forekommer endnu enkelte gange i første halvdel af det 18. århundrede.[3]

Også de øvrige bestemmelser i 6. bogs 1. kapitel om forbrydelser mod religionen mistede i løbet af det 18. århundrede en væsentlig del af deres betydning, og det samme gælder bestemmelserne om sværgen og banden, helligbrøde og forseelser i familieforhold i 2., 3. og 5. kapitel. Den i 5. kapitel 5. art. omhandlede revselses- eller tugtelsesret, som gennem lang tid var blevet misbrugt af mange herremænd over for deres fæstebønder, begrænsedes i så henseende stærkt i landboreformernes tid og blev senere ophævet.[3a] Med hensyn til sædelighedsforbrydelserne fandt der store forskydninger sted. Straffen for lejermål ophævedes i år 1800, og påtalereglerne for hor ændredes i 1824 og i 1866. I straffeloven af 1930 er straffene for hor, forargeligt samliv og sodomi ophævet.

Tyveri, der oprindelig straffedes ret mildt,[4] spillede en stor rolle i Højesterets praksis; den strafferetlige vurdering af denne forbrydelse undergik i perioden store forandringer. Samtidig fandt en betydningsfuld udvikling sted med hensyn til andre berigelsesforbrydelser. I 1789 fastsættes særskilt straf for hæleri, i 1841 for bedrageri, og i loven af 1866 er straffen for ran smeltet sammen med straffen for tyveri.

Danske Lovs væsentligste nydannelse var en kraftig udvidelse af majestætsforbrydelsesbegrebet, en udvikling, som dog var påbegyndt i praksis straks efter

1660, jvf. herved sagerne mod Kaj Lykke[5] og Corfitz Ulfeldt.[6] Efter den frie forfatnings indførelse måtte denne kategori naturligvis fundamentalt omlægges.

Et særligt kapitel udgør overtrædelserne af presselovgivningen. Sådanne overtrædelser florerede herhjemme navnlig i 1820erne og 1830erne. Herom må imidlertid henvises til fremstillingen i afsnittet om rettens forhold til regeringen i tiden fra 1746 til 1849 i bind I.

Foruden forskydninger inden for det strafbares område, hvorpå der her er givet enkelte eksempler, er der foregået store ændringer med hensyn til forbrydelsesbegreber og straffe; hertil kommer udviklingen af ansvarsbetingelserne, reglerne om straffens udmåling, strafansvarets forældelse o.s.v. Den kasuistiske affattelsesmåde, som kendetegner de ældre straffelove og som også genfindes i Danske Lov, afløses af en mere generel og omfattende formulering af forbrydelsesbegreberne. Disse optages i 1866 i en særlig del af straffeloven og suppleres med et kompleks af almindelige, samtlige forbrydelser omfattende bestemmelser, der nu udgør straffelovens såkaldte almindelige del.

Strafarterne og deres udvikling

Mens man i moderne strafferet kun betjener sig af forholdsvis få former for straf, hovedsagelig bødestraffe og frihedsberøvelse samt frakendelse af visse rettigheder, anvendte man ved 1660 og tidligere et stort antal straffemetoder. Dødsstraf anvendtes i mange tilfælde og under forskellige former, ofte i forbindelse med pinsler, lemlæstelser og forhånelser; endvidere anvendtes ærestraf, forvisningsstraf, forskellige former for legemlige, beskæmmende straffe, formuekonfiskation i større eller mindre omfang, bødestraf samt forbrydelse af embede og kald, stand og våben. Frihedsstraffene havde op imod tiden omkring 1660 fået større anvendelse end hidtil, og Danske Lov indeholder da også adskillige bestemmelser, der hjemler frihedsstraf, ofte arbejde i jern. Frihedsstraffene var dog af forholdsvis ny dato, og de øvrige strafarter var stadig dominerende til henimod slutningen af det 18. århundrede, hvorefter de fortrængtes, først ad benådningsvejen, senere ved lov, således at de som regel afløstes af frihedsstraf.

Hvad der i denne forbindelse særlig bør fremhæves, er det forhold, at strafarterne ofte kumuleredes, således at der for samme forbrydelse var foreskrevet dødsstraf, formuekonfiskation og ærestraf, f. eks. for majestætsforbrydelse, eller frihedsstraf, formuestraf og ærestraf, f. eks. for tyveri. – Endvidere bør det fremhæves, at lovene dengang, og det gælder også Christian Vs Danske Lov, så godt som udelukkende opererede med absolut lovbestemte straffe, hvilket tildels kan forklares ved, at strafarterne i vidt omfang, som f. eks. livsstraffe og forvisning, ifølge deres natur ikke tillod nogen udmåling. Frihedsstraffene var som regel ikke

begrænsede på bestemte åremål, men enten livsvarige eller ubestemte. Strafferammer, der tillod en finere afvejelse eller udmåling af straffen i det enkelte tilfælde var næsten ukendte. Lempelser kunne kun opnås ad benådningsvejen. Tyveriforordningen af 20. februar 1789 er den første straffelov, der i almindelighed fastsætter strafferammer og udmålingshensyn. Domstolene var forøvrigt bundet til at idømme de foreskrevne straffe overalt, hvor forholdet var lovbestemt, og enevoldskongerne vågede i den første tid efter 1660 nøje over, at domstolene, herunder også Højesteret, fulgte loven bogstavelig, hvilket medførte en betydelig strenghed. Formildelser, der alene kunne komme fra Kongens hånd, gaves også en tid lang ret sparsomt. Landet var efter krigene fattigt og oversvømmedes af betlere og løsgængere. Der savnedes et ordentligt politi, retsforfølgningen var usikker og retssikkerheden følgelig ringe. Under sådanne omstændigheder – og også under indflydelse af den strenge ortodokse moralopfattelse – var betingelserne for at udvise mildhed ikke de allerbedste. Tværtimod fandt man det påkrævet for nogenlunde at opretholde retssikkerheden at skride til betydelige skærpelser af straffelovgivningen i den følgende tid til henimod midten af det 18. århundrede.

Inden for *dødsstraffenes* meget store gruppe fandtes som berørt mange forskellige aflivelsesformer. For simpelt manddrab var straffen i 6-6-1 at bøde liv for liv, hvilket betød halshugning med sværd med påfølgende begravelse i kirkegården. Dette var den mildeste form for dødsstraf; den betragtedes nærmest som en benådning, og anvendtes også som formildelse for strengere forskyldt dødsstraf, f. eks. hvor der kunne være grundet tvivl om domfældtes fulde tilregnelighed. I forhold til denne straf betragtedes de øvrige dødsstraffe som kvalificerede. Dette gælder således halshugning med økse forbunden med, at hovedet sattes på stage. Mordbrænderen skulle, jvf. 6-19-1, halshugges med økse og enten brændes eller stejles, og røveren havde forbrudt sit liv til stejle og hjul. Majestætsforbrydelse medførte i de alvorligste tilfælde højeste eksemplarisk straf, halshugning med økse efter at højre hånd var afhugget i levende live. Kroppen skulle derhos parteres og lægges på stejle og hjul, hvorhos hånd og hoved skulle sættes på stage. Hængning i galgen, som var den mest æreløse straf, man kunne tænke sig, var kun foreskrevet i et enkelt tilfælde i Danske og Norske Lovs regler, nemlig når nogen brød ud af jern og siden blev overbevist om tyveri; men dette ene tilfælde skulle snart suppleres af flere. Brænding var foreskrevet for trolddom, sodomi og blodskam. Levende brænding har dog vistnok i denne periode kun været anvendt for trolddom. For sodomis vedkommende aflivedes den pågældende før opbrændingen ved kvælning med en strikke, og det samme gælder mordbrand. Sidstnævnte dødsstraffe havde – dog ikke for mordbrands vedkommende – karakter af religiøs soning eller udslettelse. Med dem ville man dels forsone Gud og afvende hans

vrede fra folket, dels udslette den ved disse grove synder i menigheden opståede forargelse samt skabe eksempel. Drukningsstraf var for kvinder foreskrevet for tredie gang begået hor, men denne straf er dog vistnok yderst sjældent blevet anvendt i den her omhandlede periode, hvis det overhovedet har været tilfældet.[7] I alle de kvalificerede tilfælde måtte liget ikke begraves i kristen jord, men skulle nedgraves på retterstedet, hvilket for datidens stærkt religiøse mennesker har været følt som en særlig hårdhed og bragte mange domfældte i fortvivlelse af uro for deres salighed. I mange tilfælde formildedes da også straffen på dette punkt ved kongelig resolution.

Den hårde kurs skærpedes ved flere forordninger i løbet af det 17. og 18. århundrede. Da man i årene efter 1683 mente at have konstateret en betydelig stigning i antallet af tyverier, og da dette antoges at skyldes lovens forholdsvis milde straf for tyveri, bestemte en forordning af 4. marts 1690, at tyveri af heste og kvæg på marken samt indbrudstyverier om natten skulle straffes med hængning. For visse mord, nemlig på ægtefælle, herre, husbond, frue, madmoder eller nogle af deres børn, skærpedes straffen ved forordning af 16. oktober 1697 næsten til det barbariske. Forbryderen skulle knibes med gloende tænger, først på gerningsstedet og dernæst på samtlige offentlige torve eller pladser eller, hvis forbrydelsen var begået på landet, tre gange mellem gerningsstedet og retterstedet og endelig på selve retterstedet. Derefter skulle den højre hånd afhugges i levende live og dernæst hovedet. Liget skulle af natmandens folk lægges på stejle og hjul og hånden og hovedet sættes på stage. Forordningen tilføjer truende, at skulle der mod forventning blive begået endnu grovere mord, forbeholdt Kongen sig at skærpe straffen yderligere, idet sagen skulle forelægges ham til resolution.[8] Et meget talende vidnesbyrd om tidens råhed har man i de næsten samtidig, nemlig i 1698, udkomne bøddeltakster. Bødlerne oppebar foruden årlig løn salærer for de af dem udførte eksekutioner, og disse salærer, som sagsøgeren selv måtte udrede foruden omkostningerne ved selve processen samt misdæderens underhold og varetægtsarrest, var efterhånden blevet så store, at han ikke kunne afholde dem. Ved kgl. reskript af 12. marts 1698 beordredes det derfor, at landsdommerne og underdommerne skulle anføre i dommene, hvor meget der efter taksterne i hvert enkelt tilfælde kunne forlanges for eksekutionen. For halshugning med sværd var taksten 10 rdl., halshugning med økse 8 rdl., afhugning af en hånd eller af fingre 4 rdl. og for hængning af en forbryder 10 rdl. Efter opregning af en lang række andre takster hedder det: »Gryder eller Kjedler, Tænger, Brændemærke, Blokke, Øxer, Pæle, Stejler, Søm, Sluffer med tilhørende Heste, Tavl, Strikker og andre deslige Instrumenter forskaffe Skarpretterne sig selv imod den sædvanlige aarlige Løn de nyde af Kjøbstædernes Indbyggere samt af Bønder og Huusmænd paa Landet«.[9]

Eksekutionen af disse straffe afspejler en råhed og primitivitet, som man i nu-

tiden værmmes ved; hertil kom, at de praktiseredes side om side med tidens pietistiske religiøsitet og barokkens og rokokotidens forfinede ynde og pragt. Da der henimod midten af det 18. århundrede fremkom en række tilfælde, hvor folk uden anden påviselig grund end tungsindighed og kedsommelighed til livet, som det siges »blot for at gøre en ulykke« begik mord på tilfældige personer, ofte børn, idet de mente på den måde at få en salig død gennem deres henrettelse, bestemte en forordning af 7. februar 1749, at den almindelige straf for manddrab efter 6-6-1 ikke skulle anvendes i disse tilfælde, men derimod samme straf som den i forordningen af 1697 foreskrevne. Henrik Stampe, en af datidens betydeligste jurister, professor ved det juridiske fakultet, generalprokurør, og tilforordnet i Højesteret, hvor han af og til voterede i perioden 1752-1762, udtaler i en af sine berømte erklæringer, at denne straf navnlig i begyndelsen havde god virkning og vel ofte holdt en og anden tilbage fra at fuldføre et mord, han havde haft i sinde at begå;[10] men denne ejendommelige art forbrydelser, der formentlig i mange tilfælde skyldtes religiøs forvildelse eller mentale abnormiteter, som man i datiden ikke forstod at vurdere på rette måde, forekom dog stadig. Selv den foran beskrevne grusomme straf formåede ikke at dæmpe disse fanatiske eller sindssyge forvildelser. Over for sådanne abnorme personer kom straffetruselen til kort. En forordning af 18. december 1767 foreskriver derfor, at sådanne mordere fremtidig skulle straffes med kagstrygning, brændemærkning og livsvarigt tvangsarbejde. Hvert år på den dag, forbrydelsen var begået, skulle fangen føres til retterstedet eller gerningsstedet og piskes. Transporten skulle foregå på natmandens sluffe, og fangen skulle til desto større forhånelse have strikke om halsen og sammenbundne hænder. Når han afgik ved døden i fængselet, skulle den i forordningen af 1749 foreskrevne henrettelse ske på det døde legeme.

Forordningerne af 1749 og 1767 betegner kulminationen af den borgerlige strafferets strenghed. Straffelovene her i landet var i forhold til udlandets endda ret humane. Inden for militæret, hvor man altid havde haft særlig umenneskelige straffe, fandtes endnu strengere bestemmelser, men de er vistnok kun meget sjældent – hvis overhovedet – blevet anvendt i deres fulde udstrækning. En forordning af 27. januar 1738 bestemte, at såfremt en militærperson havde begået mord eller forsøg derpå, skulle han én gang om ugen på gerningsstedet piskes med en nihalet kat med 27 slag. Den 10. ugedag skulle han føres til retterstedet og levende radbrækkes og flettes i hjul uden at modtage nådestødet. Forordningen var dog aldrig blevet tilsendt Søetaten eller bekendtgjort for divisionerne; det ansås derfor for tvivlsomt, om der kunne dømmes efter den.[10a]

De strenge straffe står i nøje sammenhæng med datidens opfattelse af straffens formål. Den eksemplariske straf idømtes og eksekveredes, ikke så meget for at synderne skulle lide, uanset terminologien i dommene »... sig selv til velfortjente

straf. . .«, men først og fremmest for at statuere eksempel ». . . andre ligesindede til skræk og afsky«.

Foruden dødsstraffene fandtes som nævnt en række *beskæmmende straffe*. Kagstrygning var en legemsstraf bestående i, at forbryderen bunden til en pæl (kag) offentlig piskedes på den blottede ryg af bøddelen med 27 slag af 9 ris, 3 slag med hvert ris. Kagstrygning medførte tab af æren, idet den blotte berøring af kagen og det at komme i skarpretterens hånd havde denne virkning. Straffen »at miste sin hud«, den mildeste af straffene for tyveri, bestod i piskning i fængselet ved bysvenden. Da enhver tyv ansås for infam, jvf. at skældsordet »tyv« betragtedes som ærerørigt, var dette dog – i hvert fald oprindelig – ikke afgørende med hensyn til ærens tab, men den omstændighed, at piskningen ikke foregik offentligt, var dog af den betydning, at æresløsheden blev mindre bekendt. Det er tvivlsomt, om den i 6-6-19 foreskrevne piskning af unge manddrabere mellem 10 og 14 år medførte æretab, men det er formentlig ikke tilfældet.

Under beskæmmende straffe må også nævnes det offentlige skriftemål, som anvendtes i lejermåls- og andre sædelighedssager. Oprindelig har det ikke været tænkt som nogen straf, men som en indlemmelse i menigheden af en angrende synder. Skriftemålet, der bestod i, at den pågældende i menighedens påhør bekendte sin brøde, hvilket skete foran koret under højmessen og efterfulgtes af præstens tilsigelse af syndsforladelse, blev imidlertid efterhånden på grund af den store forhånelse, der selvsagt var forbunden med denne fremgangsmåde, betragtet som en art straf, af frygt for hvilken mange besvangrede piger veg tilbage for at vedgå deres svangerskab og fødte i dølgsmål, hvilket, såfremt barnet bortkom eller påskødes at være dødfødt, iflg. 6-6-8 medførte dødsstraf. Det offentlige skriftemål, som var en af kirken indstiftet foranstaltning, også kaldet »Kirkens disciplin«, har derfor uden tvivl haft de alleruheldigste følger.

Endvidere skal nævnes gabestokken, der blandt andet anvendtes for visse overtrædelser af helligdagslovgivningen. Som beskæmmende straf kan endelig nævnes brændemærkningen af tyve og visse grove mordere, jvf. foran. Brændemærket, der også kaldes »tyvsmærke«, anbragtes enten på ryggen, således for 2. gang begået ringe tyveri, eller på panden, således for tredie gang begået ringe tyveri eller for groft tyveri. Brændemærkets formål har dog formentlig navnlig været – gennem dets anbringelse på delinkventen – at advare folk. Formålet er sikkert også blevet opnået, men straffen havde den uheldige sidevirkning, at ingen ville have den pågældende i sit brød, hvorfor han var henvist til betleri og løsgængeri og derfor ofte faldt landet til byrde eller blev tvunget tilbage på forbryderbanen igen. Det blev derfor ret hurtigt foreskrevet, at kagstrøgne og brændemærkede tyve skulle hendømmes til at arbejde i jern på livstid, hvilken straf følgelig kunne pådrages for ret ubetydelige tyverier.

Næst dødsstraf var *tab af æren* den alvorligste straf.[11] For en moderne betragtning kan dette forekomme overraskende. Det står imidlertid i forbindelse med det uoverstigelige skel, der i datiden fandtes mellem ærlige og uærlige. En uærlig person var ikke blot ude af stand til at optræde i retssager som part eller vidne, idet hans ord ikke stod til troende, men han var også udelukket fra alle håndværkslav.[12] Det var i det hele taget meget vanskeligt for den, der havde mistet æren, at ernære sig på lovlig vis. Æreløsheden gik også indirekte ud over den pågældendes uskyldige familie. End ikke fangerne i tugthuset ville være sammen med en æreløs. Da en kvinde, som i 14 år havde levet i hor med en natmand, iflg. kongelig resolution skulle kagstryges og arbejde på livstid i Viborg tugthus, gav hendes anbringelse der anledning til almindelig rejsning blandt fangerne; man måtte oversende hende til Spindehuset. Men formentlig har det afgørende været, at hun havde været natmandens samleverske; natmandsfolk og bødler var særlig frygtede. Fra 1715 haves en underretning fra Aarhus om, at intet liglaug for betaling ville påtage sig pligt til at bære liget af en natmand, bøddel eller bysvend bort, og at Magistraten havde stor fortræd og ikke mindre umage med det gode eller onde at formå andre dertil.[13]

Der kan i denne forbindelse erindres om, hvad der foran er bemærket om tyveristraffenes skærpelse som følge af, at brændemærkede og kagstrøgne tyve løb om til fortræd og besvær. For at begrænse de uheldige følger af æreløsheden eftergaves kagstrygning og brændemærkning fra 1750erne ikke sjældent ved benådning. En forordning af 19. marts 1751 erstattede af samme grund straffen for 3. gang begået lejermål (kagstrygning) med 6-8 års tugthusarbejde.

Ærestraf var bl.a. foreskrevet for crimen læsæ majestatis, for at tale ilde om en person, der ikke mødte efter udfordring til duel, for falsk, herunder seddelfalsk og falskmøntneri samt for injurier. Ærestraf var ganske naturligt foreskrevet for løgnere, jvf. 6-13-6 og 7, menedere og falske vidner, 1-13-20. Ærestraffen var dog langt fra begrænset til de tilfælde, hvor den udtrykkelig er foreskrevet i loven. Visse forbrydelser og straffe medførte automatisk fortabelse af æren, således 3 marks boden for ransmænd, 6-15-1, og løgnere, 6-21-2. I andre tilfælde berøvedes vedkommende i hvert fald æren ved straffens eksekution, således som allerede foran omtalt i forbindelse med kagstrygning.

Dels gennem benådningspraksis, dels gennem ændringer i lovgivningen indskrænkes brugen af livsstraf henimod udgangen af det 18. århundrede. Udviklingen former sig på den måde, at man først skrider til gennem benådninger at formilde de idømte straffe, således at pinslerne og lemlæstelserne undlades, og at der gives tilladelse til begravelse i kristen jord. Efterhånden går man over til at eftergive selve livsstraffen, oprindelig i de tilfælde, hvor det ikke kom i strid med Guds lov; men moselovens bud om, at manddraberen skal bøde liv for liv, sætter

man sig noget efter midten af det 18. århundrede endelig ud over og begynder at eftergive livsstraffen for simple manddrab. Livsstraffen forbeholdes herefter for overlagte drab og for mordbrand samt andre grove forbrydelser, der satte samfundets sikkerhed på spil.[14] Også livsstraffen for barnefødsel i dølgsmål efter 6-6-8 eftergaves efterhånden, når formodningen om forsæt til at ombringe barnet afsvækkedes.[15] Hængningsstraffen var gennem benådningspraksis i vidt omfang blevet omsat til frihedsstraf i nogen tid forud for forordningen af 27. april 1771, der endeligt afskaffer denne straffemetode for borgerlige forbrydelser. Også de for sædelighedsforbrydelserne foreskrevne livsstraffe gik af brug og omsattes til frihedsstraf.[16]

På tilsvarende måde forholder det sig med hensyn til de beskæmmende straffe. Det offentlige skriftemål afskaffedes i 1767, og i den samme periode eftergives som foran anført brændemærkning og kagstrygning ved benådning bortset fra tilfælde, hvor strengere straf var forskyldt. Efter 1771 idømtes kagstrygning og brændemærkning stadig for tyverier, der tidligere medførte hængning, men selv i disse tilfælde var formildelser ikke udelukkede og blev efterhånden så almindelige, at det i en sag fra 1814 siges, at Kongen ikke plejer at tillade, at denne såvel i sin eksekution som i sine følger særdeles hårde straf fuldbyrdes undtagen på meget farlige forbrydere. Mutilerende straffe gik i slutningen af det 18. århundrede helt af brug og ansås for upassende.[17] På tilsvarende måde spores en tydelig tendens til at skåne æren, navnlig i injuriesager,[18] men også iøvrigt går man bort fra ærestraffe, idet de anses for upassende. Her spillede for ejendomsforbrydelserne forordningen af 20. februar 1789 en betydelig rolle, idet den afskaffer æretab for første og anden gang begået simpelt tyveri, og analogien fra denne forordnings lempede bestemmelser bringes i praksis til anvendelse på samtlige ejendomsforbrydelser for at undgå anomalier.[19]

Fra gammel tid kendte man *fredløshed* som straf. Samfundet rådede dengang kun over meget få magtmidler, men da man betragtede samfundet som et fredsforbund, var det nærliggende at sætte den, der krænkede freden, udenfor. Han kunne ikke vente nogen som helst retsbeskyttelse. Enhver kunne uden at frygte ubehagelige følger fra samfundets side krænke eller dræbe ham. Hans hustru betragtedes som enke og hans børn som faderløse. Selv var han henvist til at søge tilflugt til skov eller mose, i en senere tid til at rømme til udlandet. Fredløshed var bl.a. som subsidiær straf foreskrevet for drab samt voldtægt. Den fredløse forbrød sit løsøre til Kongen; fra ældre tid kendes det såkaldte fredkøb, hvorved forstås, at den fredløse mod erlæggelse af en afgift til Kongen fik lov til at komme ind i freden igen. Det afhang af Kongens vilje, om et sådant fredkøb kunne komme i stand.

Fredløshed hjemles endnu ved Danske Lov for manddrab, nemlig i tilfælde,

hvor det lykkedes forbryderen at undgå pågribelse og rømme, jvf. 6-6-1 »og dømmes fredløs«, og 6-6-2 »da bør de alle at miste deris Fred«. Lignende gjaldt om mordere og husfredskrænkere, jvf. 6-9-13 »End undkommer hand, da være fredløs«, samt voldtægtsforbrydere, jvf. 6-13-16 »eller om hand ei betrædis, være fredløs«. Den principale straf, nemlig hvis den pågældende blev pågrebet, var dødsstraf. Dog kunne fredløshed idømmes den, der kun havde været medvirkende til drab efter 6-6-2, selv om han ikke rømte. Fredløshedsdommen medførte efter 1660 vistnok altid, at den dømte måtte rømme til udlandet. Undertiden lykkedes det ham efter nogen tid ved kongelig resolution at få sin fred tilbage. Men fredløshedsinstituttet hører dog en svunden tid til, og dom til fredløshed var vistnok efterhånden en sjældenhed, i hvert fald i Højesteret.[20]

Væsensforskellig fra fredløshed var *forvisningsstraffen*. Sidstnævnte medførte, at den pågældende måtte forlade sin bopæl og begive sig uden for det område, fra hvilket han var forvist, byen, herredet, landet eller riget, men derimod ikke, at den pågældende havde mistet samfundets retsbeskyttelse. Forvisningen må nærmest betragtes som et middel til at skaffe sig af med lovovertrædere, hvis brøde vel ikke ansås for så alvorlig, at man kunne forsvare at tage deres liv eller frihed, men på den anden side var af en sådan art, at anledningen til det onde eksempel og til menighedens forargelse burde fjernes. Det drejer sig navnlig om overtrædere af sædelige eller religiøse forskrifter.

Over for fremmede anvendtes forvisning fra riget, når de formentes at være farlige for staten, eller når de faldt den til byrde. Det var iøvrigt den anvendelse af forvisningsstraffen, der holdt sig længst. Den anvendtes også som sikring mod fremmede religioners indtrængen samt mod segnen, manen, målen og andre mistænkelige, ugudelige kunster, jvf. 6 bogs 1. kapitel. Forvisning fra riget var også foreskrevet for den, der havde trolovet sig med en, men giftede sig med en anden, jvf. 6-13-22.

Forvisning fra riget fik i første halvdel af det 18. århundrede ret stor anvendelse i Højesterets praksis, navnlig med hensyn til sædelighedsforbrydelser. Den anvendtes således som formildelse for forskyldt livsstraf, som arbitrær straf i ulovbestemte tilfælde, undertiden endog som et skærpet tillæg til den efter loven forskyldte straf. Som et eksempel herpå kan nævnes en højesteretsdom af 24. oktober 1708. En kvinde havde i 27 år levet sammen med sin afdøde søsters mand og fået 8 børn med ham. Desuden havde hun været med til at begå nogle tyverier. Overhofretten i Norge havde dømt hende fra livet for blodskam; men egentlig blodskam antoges i Højesteret ikke at foreligge, heller ikke kunne hun fradømmes livet for hor, da det var første gang hun var tiltalt for hor, og tyverierne var kun ringe. Den straf, hun herefter ifølge loven skulle ifalde, fandtes imidlertid at være for lempelig, hvorfor man greb til at forvise hende fra riget. Der var dog nogen

tvivl blandt de voterende med hensyn til gentagelsespørgsmålet. Som arbitrær skærpende straf ses forvisning fra riget også anvendt ved kgl. reskript til byfogeden i Nakskov af 26. april 1708. Den tiltalte kvinde havde gjort sig skyldig i lejermål 4 gange, for hvilket tilfælde loven ikke anfører nogen straf. Reskriptet går ud på, at byfogeden nøje skulle undersøge sagen pånv, og hvis han fandt forholdet bevist, skulle han dømme hende til kagstrygning igen samt forvise hende Kongens riger og lande. Som et andet typisk eksempel kan anføres Højesterets dom af 1. april 1726, hvor en kvinde dømtes til at kagstryges og forvises riget for at have holdt horehus, »på det hun, som til Spindehuset er udygtig, ikke endnu her skal forføre flere til sådan skammelig Levnet«. Dette var en skærpelse i forhold til 6-22-5, som kun hjemler forvisning fra »den Provincie, som de boe udi«. Som regel føjes den klausul til dommen, at den dømte, såfremt han vender tilbage, skal miste sin hals, hvortil der var hjemmel i 1-24-16.

Forvisning fra »landet« d. v.s. landsdelen, foreskrives på samme måde for sædelighedsforbrydelser som sikringsforanstaltning mod forargelse, således for visse tilfælde af blodskam, 2. gang begået hor og for løgnagtig bekendelse under offentligt skriftemål, jvf. 6-13-13, 24 og 26, samt for at holde horehus jvf. 6-22-5. Hvad den sidste bestemmelse angår, har vi set, at man undertiden i stedet for anvendte den mere effektive forvisning fra riget, men der findes også eksempler på, at man har fulgt lovens bestemmelse, således i Højesterets dom af 29. juli 1726; men under voteringen fremkom dog divergerende meninger netop på dette punkt. Sechman foreslog således Spindehus på livstid »da hun kunde ved forvisning fra landet sætte sig ned og forføre andre og hendes børn«, Bartholin: »af samme mening, thi det giver mindre forargelse at sætte hende i Spindehuset, thi med forvisning kunne hun føre samme levnet i de andre provintzer«. På samme måde voterede Braem og Berregaard, men herimod Foss, der ikke mente at kunne belemre »de fattiges væsen« med at opdrage hendes børn. På lignende måde i Højesterets dom af 16. marts 1735. Den indankede Politi- og Commercekoll. dom af 23. november 1734 lød: . . . »dem selv til velfortjente straf og andre ligesindede til afskye og eksempel i følge af lovens pag. 1002 art. 1 og pag. 1004 art. 5 (d: 6-22-1 og 5) stryges til kagen og for at forekomme, at de icke herefter enten her eller andre steder udi slig deres syndige og forargelige levnet skulle fremture, bør han derforuden at arbejde i Bremmerholms jern og hun i Spindehuset deres livstid.« Ved højesteretsdommen forvises de dog til provinsen efter loven, men også her var der afvigende meninger, således Boson og Bagger. Senere går man over til at anvende Spindehus på livstid, jvf. således Højesterets dom af 8. maj 1757. Forvisning fra landsdelen ses undertiden anvendt som formildelse for livsstraf eller ærestraf. Også disse domme indeholder en advarsel mod at vende tilbage, idet der som regel trues med, at vedkommende vil blive straffet pa sin hals.

Forvisning fra stift, herred, sogn eller by hjemledes ligeledes over for besværlige og forargelige individer, således for sværgen og banden 6-2-2 og over for personer, der mistænktes for at leve et letfærdigt og skammeligt levnet med hverandre, når præstens påmindelser ikke hjalp; 6-22-1 anvender forvisning fra byen for ruffere og ruffersker, ligesom 6-21-5 for skældsord anvender forvisning fra byen eller herredet, når den skyldige allerede var fradømt æren, og således ikke kunne straffes med ærens tab, jvf. også 6-21-7 for bagvaskelse, når domfældte ikke kunne udrede 3 marksboden.

Forvisning inden for riget var lidet befordrende for den almindelige sikkerhed, idet man med denne straf som regel øgede betlernes og landstrygernes antal, og forvisning til udlandet måtte efterhånden anses for en upassende straf, da man dårligt kunne forsvare at pånøde andre nationer sine forbrydere. Der blev også fra udlandets side reageret herimod, idet de pågældende nægtedes indrejsetilladelse. Forvisningsstraffene gik derfor også af brug eller ophævedes udtrykkeligt ved lov og erstattedes af anden straf, som regel frihedsstraf. Der forekommer i voteringerne henimod udgangen af det 18. århundrede udtalelser, som viser, at forvisningsstraffene var gået af brug, således Feddersens votum i en den 2. april 1791 (no. 324) i Højesteret behandlet sag: ». . og efter loven at forvises landet; i stedet for dette sidste indstilles, om han ej bør idømmes fæstningsarbejde i analogie med lovens 6-7-1 og placat af 18. maj 1780, som sætter i stedet for landsforvisning efter krigsartikkelsbrevet fæstningsarbejde.« – Sporon: ». . . at dømme ham til at forvises landet er efter analogie af forordning af 4. febr. 1760 og placat af 1780 upassende . . .«. Dog ses forvisningsstraf endnu anvendt for sædelighedsforbrydelser i forbindelse med frihedsstraf, således i tilfælde af blodskam mellem søskende for at hindre, at de kom sammen igen, jvf. Højesterets dom af 15. oktober 1793, Colbiørnsens votum: ». . . efter straffetidens forløb ei maae opholde sig i samme fogderie under straf at hensættes, han i tugthuset og hun i fiskerlejerne.«

Ved trykkefrihedsforordningen af 27. april 1799 fik denne strafart, som altså iøvrigt var på retur og tildels gået af brug, en renaissance. Det siges i indledningen til forordningen, at Kongen havde besluttet at opretholde friheden for censur, som var blevet indført i 1770, men på den anden side at hindre misbrug af trykkefriheden, som man desværre havde set adskillige tilfælde af i de forudgående år.[21] Endvidere siges det, at Kongen ønskede at formilde de strenge straffe i D.L. 2-21-4, 6-1-7, 6-4-1,2 og 9, som regel kvalificeret livsstraf. I den nye forordning foreskrives livsstraf kun med hensyn til angreb på regeringsformen, opstand mod Kongen eller for at modsætte sig hans befalinger, forhold, som tidligere havde været betragtet som højeste grad af majestætsforbrydelse, og livsstraffen var i modsætning til tidligere nu blot simpel. Iøvrigt var straffen for alvorligere presseforseelser landsforvisning enten for stedse eller på tid. Denne straf svarede til den tid-

ligere forvisning fra riget; terminologien var i den mellemliggende tid ændret. Uanset, at straffen for presseforseelser således utvivlsomt generelt set lempedes betydeligt, var det dog formentlig ikke noget heldigt valg at anvende den meget upopulære landsforvisningsstraf.

Landsforvisningsstraffen ophævedes »som mindre hensigtsmæssig og svarende til de nuværende forhold« i 1827. I praksis viste der sig iøvrigt store vanskeligheder med hensyn til straffens eksekution. Da således overretsprokurator N.C. Bjerring ved højesteretsdom af 1825 var blevet dømt til forvisning i 5 år for fornærmelige udtalelser mod statsstyrelsen i almindelighed og finansministeren i særdeleshed, så man sig nødsaget til at forstrække ham med 200 rdl. af Kongens kasse for overhovedet at skaffe ham indrejsetilladelse til Tyskland. Initiativet til ophævelsen af landsforvisningsstraffen blev taget af A. S. Ørsted som generalprokurør, og et af ham udarbejdet lovforslag herom var blevet forelagt Kongen så tidligt som i 1820. Da Kongen imidlertid var utilfreds med, at presseforbrydelser fremtidig kun skulle straffes med fængsel eller tugthusarbejde på Kongens nåde, blev sagen stillet i bero. I 1824 var spørgsmålet fremme påny men først i 1827 blev forordningen udstedt, altså på et tidspunkt, hvor indtrykket af Bjerring-sagen endnu var forholdsvis frisk t.[22]

Inden for *frihedsstraffene* kan der sondres mellem forskellige arter efter deres udståelsessted. Den strengeste af frihedsstraffene for mænd var arbejde i jern enten på Bremerholm eller i en kongelig fæstning. Navnet hidrører fra, at der var smedet et jernbånd omkring livet på fangen. Sandsynligvis anvendtes også hånd- eller fodbøjler af jern over for farlige fanger. Straffen kunne idømmes enten på livstid, på ubestemt tid eller i visse år, det førstnævnte var oprindelig det hyppigste. Senere idømtes arbejde i jern ofte på bestemt tid, således når en anden straf som forvisning eller livsstraf omsattes eller formildedes samt i ulovbestemte tilfælde. I 1741 flyttedes fangerne fra Bremerholm til det dengang i Stokhusgade på hjørnet af Østervold beliggende Stokhus. I 1732 oprettedes i forbindelse med Stokhuset et rasphus til raspning af træ til farvefabrikation. Det nedlagdes i 1736, men genoprettedes i 1740 som en selvstændig afdeling af det i 1662 af Københavns fattigvæsen oprettede »Børnehus«, beliggende på Christianshavn, senere også kaldet Tugthuset eller Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset; endnu senere blev det til Kvindefængselet, jvf. nedenfor. Til Rasphuset dømtes mandlige forbrydere. Kvinder dømtes i tilsvarende tilfælde til Spindehuset eller Tugthuset; sidstnævnte anvendtes også for mindre alvorlige forbrydelser begåede af mænd. Til »Børnehuset« eller Tugthuset dømtes oprindelig hovedsagelig ærlige fanger. Da »Børnehuset« truedes med overfyldning oprettedes i 1737 et tugthus i Stege, der skulle optage fanger fra Sjællands stift. Af samme grund opførtes i 1741 et tugthus i Viborg beregnet til fanger fra Nørrejylland. Oprettelsen af dette skyldtes byens

eget initiativ, idet man mente derved at kunne skaffe byen en hårdt tiltrængt indtægtskilde, efter at den var blevet hærget af store ildebrande; men det viste sig urentabelt, og de personer, der havde sat penge i det, led betydelige tab. Tugthuset bestod under vekslende styreformer i mere end 100 år. I Odense oprettedes et tugthus i 1752.

Andre frihedsstraffe udstodes i stadskældrene i købstæderne, i København i Stadens arresthus, samt i Citadellet »Frederikshavn« (»Kastellet«), som dengang var statsfængsel, ligesom »Blaataarn« endnu nogen tid anvendtes over for tjenere ved hoffet.

Bremerholm, der lå, hvor Gammelholmskvarteret nu ligger, havde gennem lang tid været Kongens orlogsværft. Under Christian IV blev værftet stærkt udvidet. Flåden forøgedes betydeligt, og omfangsrige bygninger til flådens og hærens behov opførtes, ligesom fæstninger anlagdes. Til udførelsen af disse foretagender behøvedes en betydelig arbejdskraft, som helst skulle være billig. Dette kunne opnås ved at anvende fanger til arbejdet, og hendømmelsen af fanger til Bremerholm var allerede i 1660 ret almindelig, bl. a. for tyverier, herunder som formildelse for dødsstraf. Oprindelig hendømte man til Holmen løsgængere for kortere eller længere tid, vistnok ret vilkårligt, idet Kongen ansås for beføjet til at disponere over den ledige arbejdskraft på denne måde. På Bremerholm benyttedes fangerne til alt forefaldende arbejde, således især tømmerslæbning. De skulle desuden, jvf. reskript af 12. juli 1685, henbære misdæderes lig til Anatomihuset, hvorhen de også selv kom, når de døde i deres jern på Holmen, »til anatomiens nytte«, jvf. reskript af 18. februar 1730. Fangerne arbejdede imidlertid også uden for Holmen. Under pesten i 1711 anvendtes de således til at grave grave og sætte lig ned. I 1729 anvendtes 50 »ærlige slaver« til gravningen af grunden til Amalienborg. Arbejde i Bremerholms jern, eller som det også kaldtes »i Kongens jern«, opfattedes stedse som en meget hård straf.

Efter Danske Lovs bestemmelser skulle arbejde i jern idømmes i en række af tilfælde, således på livstid for at bruge galne og indbildte kunster for dermed at skade eller forgøre andre, på livstid for at oppebære mere told eller skat end påbudt, på livstid for at bande sine forældre eller tiltale dem ublu, for mishandling af sin ægtefælle uden at nogen bestemt tid var angivet, ligeledes for uagtsomt at age eller ride på noget menneske og derved tilføje skade på liv, helbred eller lemmer, som forvandlingsstraf for formuestraf, når den dømte ikke havde nogen boslod, som kunne forbrydes i det i 6-13-27 omhandlede tilfælde, på livstid for kirketyveri, når der ikke var brudt lås eller slå, på livstid for fjerde gang begået ringe tyveri og for anden gang begået stort tyveri; men straffen i jern fik på dette område snart en langt større anvendelse end forudsat i Danske Lov, idet den, som blev kagstrøgen og brændemærket, samtidig skulle hensættes til tvangsarbejde i

jern på livstid for ikke at falde det offentlige til byrde, jvf. reskripter af 14. juli 1694, 21. juli 1728 og forordning af 19. november 1751. Senere anvendtes straffen også på den tyv, der blot var kagstrøgen. Hovedparten af mandlige tyve, hælere og medvidere i tyveri hendømtes i lang tid til arbejde i jern. Antallet forøgedes yderligere ved galgestraffens afskaffelse, først ved formildelse af dommene i henhold til kongelig resolution, senere ved lov, nemlig forordning af 27. april 1771. Endvidere skulle personer, der allerede havde mistet æren, mindremand og ond kvinde, som overfaldt nogen med ærerørige ord, straffes med Holmen eller Spindehuset eller forvises, men efterhånden som forvisningsstraffen gik af brug blev det også her arbejde i jern, som blev idømt. Den der havde opslået skandskrifter og pasquiller mod ærlige folk skulle straffes med Holmen på livstid. Endvidere truedes der i mangfoldige andre bestemmelser med straf af arbejde i jern på Bremerholm.

Endnu må nævnes en stor gruppe af tilfælde, hvor straffen af arbejde i jern fik stor anvendelse, nemlig i de ikke få tilfælde, hvor der idømtes arbitrær straf i mangel af straffebud, samt som formildelse for anden forskyldt straf, f. eks. dødsstraf, forvisning, formuestraf eller æresstraf.

Hvad angår straffetidens længde bemærkes, at løsladelser efter længere eller kortere tids forløb ikke var ualmindelige, selv i tilfælde, hvor vedkommende var dømt på livstid; således ses løsladelser at have fundet sted ved kongelig resolution efter 8-10 års forløb; men forbrydelsens grovhed og forbryderens farlighed var her naturligvis af betydning. I tilfælde, hvor straffen idømtes arbitrært, fastsattes tidsrummet ofte i dommen.

Hendømmelse til arbejde i jern i fæstningerne kendes fra tiden før Danske Lov. Også her drejede det sig om at skaffe billig arbejdskraft. Da der ikke længere var plads på Holmen anvendtes fæstningsarbejde i større og større omfang, indtil denne strafart endelig afløser Bremerholms jern under navnet »slaveri«. Allerede ved reskript af 8. august 1738 var denne forandring varslet, idet det heri befales, at ingen delinkventer, uden for grove forseelser må dømmes til Bremerholm, men skal afleveres til nærmeste fæstning »saasom Bremmerholm nu med mange slaver er overfyldt«. Dette sloges endelig fast ved forordning af 27. november 1739. Efter denne tid finder hendømmelse til fæstningerne, bl. a. i Nyborg, Kronborg og Fredericia, som regel »nærmeste fæstning«, sted i de foran omhandlede tilfælde, hvor tidligere Bremerholm anvendtes. Da fæstningerne imidlertid ikke kunne beskæftige noget stort antal fanger, blev efterhånden de fleste fanger af denne art indsat i Stokhuset, og ved forordning af 29. juni 1764 bestemtes det, at alle, der fremtidig dømtes til at arbejde i fæstningerne, skulle indsættes i Københavns Stokhus. Kun Kronborg beholdt et fast antal slaver, medens de andre overflyttedes til Stokhuset. Senere blev dog også Nyborg fæstning benyttet til anbringelse af sla-

ver. Slaverne i Stokhuset anvendtes til alt forefaldende arbejde, således til gravning af volde, til at træde blæsebælgen i smedien på Tøjhuset og Arsenalet samt til gadefejning ved kasernerne, Volden og Rosenborg have. Desuden anvendtes slaverne til arbejde for private til indtægt for Stokhuset. Denne form for beskæftigelse var af et betydeligt omfang. Det var dog kun ærlige slaver, der udlejedes på denne måde. Slaverne var klædt i en brun trøje med røde ærmer og benklæder af samme farver for at vanskeliggøre flugtforsøg; men det lykkedes dog et meget stort antal at undvige gennem årenes løb. Også fra Stokhuset var løsladelser ret almindelige. De forhold under hvilke fangerne opholdt sig i Stokhuset var yderst sundhedsfarlige.

Bremerholm og fæstningerne samt Stokhuset husede kun mandlige fanger. Kvinder og børn, der havde gjort sig skyldige i tilsvarende forbrydelser hendømtes til »Spindehuset« eller »Børnehuset« på Christianshavn. Det i 1662 oprettede Børnehus blev en fortsættelse af Christian IVs Børnehus, både hvad omfang, indretning og formål angår. Det var oprindelig en opdragelsesanstalt for vanartede børn og en tvangsarbejdsanstalt for løsgængere, betlere og løsagtige kvinder. Dog indsattes efterhånden også forbrydere, som var dømt for hor, lejermål, tyveri, medvirken til tyveri og hæleri m.v., men disse holdtes dog adskilt fra dem, der blot var indsat for løsgængeri og vanartethed. I den første tid efter 1660 var antallet af betlere og løsgængere langt større end forbrydernes, men forholdet ændredes snart, og i 1730-erne truedes Børnehuset med overfyldning, hvorfor man måtte skride til oprettelsen af tugthuse i provinsen, jvf. foran. Ved reskript af 8. marts 1743 fik Højesteret ordre til at hendømme delinkventer fra Nørrejylland til tugthuset i Viborg på grund af Børnehusets overfyldning. Børnehuset fik en stor tilbygning i 1740, og i kælderen indrettedes rum til fanger, der skulle raspe farvetræ. Ved reskript af 14. september 1742 beordredes det, at når nogen skulle dømmes til arbejde i Kastellet, skulle dommen lyde på arbejde i Rasphuset, såfremt fangen havde kræfter dertil, ellers til fæstningsarbejde. Dette gentoges ved reskript af 3. august 1743 med tilføjelse, at denne indsættelse i Rasphuset kun gjaldt de på bestemt tid dømte fanger, hvis de egnede sig dertil. Rasphusarbejde anvendtes dog også på livstidsfanger, nemlig dem, der for mord af kedsommelighed til livet var dømt efter forordning af 18. december 1767. Den første, der dømtes efter denne forordning, anbragtes i dårekisten med lys over døren. Man turde ikke lade ham færdes mellem de andre raspere og betro ham huggert, økse og rasp.

Med tiden kom Børnehuset til at rumme fanger, der var dømt for betydelige forbrydelser; foruden de mordere, der var dømt efter forordningen af 1767, tillige drabsmænd, tyve og røvere, der var benådede. Denne forandring i belægningen fremgår af en udtalelse fra 1769 af »Børnehuset«s forstander: »Naar man anseer de

mange stærke og føre Misdædere, som her nu fremfor tilforn inddømmes og den simple Indretning til deres Forvaring, kan det visselig gyse i en, og er det en besynderlig Guds styrelse, at det i tiden gaar godt af.«

Forholdene i Børnehuset var langt fra gode. En adskillelse mellem forbryderne og dem, der var indsat for løsgængeri eller vanartethed var ikke gennemført. Om natten var fangerne dog adskilt efter køn, men der fandt megen uterlighed og løsagtighed sted, ligesom sygdom og død hørte til dagens orden. Urenlighed og uorden prægede stedet. For så vidt kan forholdene herhjemme nogenlunde sidestilles med udlandets. Efterhånden som benådninger for grove forbrydelser blev mere almindelige, skiftede befolkningen i Rasphuset karakter, og da Rasphuset kun kunne optage et begrænset antal fanger, måtte straffen i mange tilfælde udstås i tugthuset. Her traf man efterhånden, foruden de dårligste kvinder, mordere, mordbrændere, tyve, stimænd m. v. For at bøde på disse forhold opførtes i 1779 en ny rasphusbygning.

Danske Lov omtaler ikke hendømmelse til Børnehuset, men benævner det Spindehuset, hvilken benævnelse også som oftest benyttes i domskonklusionerne. Det er dog den samme institution, der er tale om. Straf af Spindehus anvendtes over for kvinder i tilsvarende tilfælde, hvor mænd dømtes til arbejde i jern på Bremerholm eller i nærmeste fæstning eller til Rasphuset. Denne ligestilling angives i 6-1-10: »... og er det mandsperson, da straffis hand med jern og arbejd paa Bremmerholm, eller andet saadant stæd sin livstid; Er det qvindis person straffis iligemaade i Spindehuset«. Den, der bandede sine forældre, skulle jvf. 6-5-2 idømmes Spindehus på livstid. Den kone, der behandlede sin husbond ukristeligt, skulle dømmes til Spindehus på ubestemt tid, den der havde ligget andens barn ihjel, den der løgnagtig angav at være barnemoder og den, der opholdt sig i horehus til utugt, skulle ligeledes dømmes til at arbejde i Spindehuset. Hertil kommer alle de foran nævnte tilfælde, navnlig tilfældene af tyveri, medvirken hertil og hæleri samt grove mordersker efter forordningen af 1767. Straffen anvendtes derhos i mange ulovbestemte tilfælde på samme måde som foran omtalt vedr. arbejde i jern for mænd, altså tilfælde, hvor arbitrær straf idømtes i mangel af straffehjemmel og som formildelse for strengere straffe: livsstraf, ærestraf, forvisning og formuestraf.

Skønt der gang på gang fremførtes kritik af straffeanstalterne, blev det dog i lang tid kun til ganske ubetydelige forbedringer. »Riget fattedes penge« til sådanne formål, hvis betydning næppe heller har stået datiden tilstrækkelig klart. Men da oplysningstidens filosoffer og strafferetslærde begynder at fremdrage problemet, får røsterne om det både uhensigtsmæssige og inhumane i straffuldbyrdelsen større muligheder for at vinde gehør. Gennembrudet sker i hvert fald teoretisk med de bestemmelser, der følger efter tyveriforordningen af 20. februar 1789,

først og fremmest med plakat af 15. januar 1790, ved hvilken der foruden de hidtil kendte strafarter indføres forbedringshusarbejde, beregnet for sådanne fanger, hvor forbedring var at vente. Ved denne reform fremhæves, at straffens formål ikke blot var afskrækkelse, men også forbedring og resocialisering af den enkelte forbryder. Fangerne skulle for at fremme dette sidste formål opdeles i grupper efter deres behandlingsmæssige behov og muligheder.

Børnehuset deltes i to afdelinger, af hvilke den ene betegnedes som »Københavns tugthus«, medens den anden blev »Københavns forbedringshus«. Møens tugthus skulle på tilsvarende måde fra 1792 benævnes »Tugt- og forbedringshus«; men dertil svarede ikke nogen deling af denne temmelig lille straffeanstalt. I København var de to afdelinger derimod adskilt fra hinanden. Tugthuset skulle anvendes til personer, der var dømt for uærlige forbrydelser eller skulle straffes på livstid, medens forbedringshuset benyttedes til delinkventer, der havde gjort sig skyldige i 1. eller 2. gang begået tyveri eller skulle udstå andre straffe på visse år eller måneder. Om nogen forskel på behandlingen i de to afdelinger var der derimod foreløbig ikke tale.

Da reformerne skulle føres ud i livet, havde de økonomiske forhold efter krigene og statsbankerotten i 1813 ændret sig på en sådan måde, at forbedringshusreformen foreløbig i det væsentlige blev en papirreform. Som et tragisk tegn på, hvor lidt der var opnået, står fængselsmytteriet på Christianshavn i 1817, hvor et antal fanger stak ild på fængslet og brød ud. Henrettelser efter standret og dom blev den umiddelbare konsekvens, men de oprørske fanger, der måtte bøde med livet, havde dog opnået på en eftertrykkelig måde at henlede offentlighedens opmærksomhed på de slette tilstande og på nødvendigheden af at få dem forbedrede. I 1845 oprettes en centralledelse for fængselsvæsenet med nationaløkonomen C. G. N. David, der var en foregangsmand på fængselsvæsenets område, som chef. I de sidste år af fyrrerne ophæves »slaveriet« (fæstningsarbejde) og rasphusarbejde som straf. Hovedformerne for den længere frihedsstraf blev tugthusarbejde og forbedringshusarbejde. Til forbedringshus opførtes en ny straffeanstalt i Vridsløselille i 1859 og til tugthus en anstalt ved Horsens 1853. De øvrige tugthuse nedlagdes, først Møens og Odenses og derefter i 1875 Viborgs, medens Christianshavns efter indgribende ændringer bevaredes som kvindefængsel indtil nedlæggelsen i 1928. Ved straffeloven af 1866 blev forholdet mellem forbedringshusarbejde og tugthusarbejde endelig fastlagt. Forbedringshusarbejde idømtes fra 8 måneder til 6 år, medens tugthusarbejde kunne ikendes fra 2 år til livstid. Om fængselsvæsenets udvikling i nyere tid må henvises til andre fremstillinger.[23]

Som foran omtalt anvendtes også almindelig fængselsstraf af kortere varighed, som udstodes i rådhuskældrene rundt om i købstæderne, i København i stadens arresthus. Denne form for frihedsstraf var dog af forholdsvis underordnet betyd-

ning og anvendtes kun for ringe forseelser. For at have omgang med letfærdige kvinder i horehus var straffen første gang 8 dages fængsel, anden gang dobbelt så længe. Endvidere var straf af fængsel uden angivelse af nogen bestemt tid foreskrevet for at forføre ungdommen til drik, dobbel og forargelig omgængelse, for sværgen og banden, endog med kostindskrænkning til vand og brød, for at give årsag til dueller, når hårdere straf efter omstændighederne ikke var forskyldt, for på tinge at forgribe sig mod sin vederpart, såfremt ikke gabestok eller bøder var tilstrækkeligt, samt endelig i flere tilfælde som forvandlingsstraf for bøder. Navnlig havde fængslerne betydning som varetægtsarrest og som afsoningssted for lejermålsbøder, efter 1767 i stedet for åbenbart skrifte, når den pågældende ikke havde råd til at betale gebyret for bevilling til fritagelse herfor: 10 rdl., med kostindskrænkning til vand og brød. Samme straf får fra slutningen af det 18. århundrede også udbredt anvendelse som formildelse for straffene for andre sædelighedsforbrydelser, f.eks. hor og bigami, samt for andre mindre forbrydelser, navnlig berigelsesforbrydelser.

Arresthusene var som regel af lige så dårlig kvalitet som de større straffeanstalter. I 1793 opstilledes et reglement for arresthusenes indretning med visse minimumskrav og i 1840-erne fortsattes reformarbejdet. Da arresthusene indtil 1938 var kommunale, blev reformbestræbelserne imidlertid ikke overalt mødt med samme interesse, men standarden blev dog stadig forbedret.[24]

Fra gammel tid havde det været fastsat, at domfældtes formue i forbindelse med begåelsen af visse grove forbrydelser skulle inddrages, den såkaldte hovedlods- eller boslodsforbrydelse. Til denne form for *formueinddragelse* var der i tiden efter reformationen kommen en ny slags, nemlig straf på yderste formue eller på formuen. Efter Danske Lov, der overtager begge former, forudsættes en forskel mellem dem, som ganske vist også havde været forudsat i den tidligere lovgivning, men som i praksis udviskedes, således at straf på yderste formue som oftest resulterede i inddragelse i samme omfang som ved hovedlodsforbrydelse. Forskellen fremgår dels af terminologien dels af den omstændighed, at straf på yderste formue kunne idømmes flere gange successivt, hvilket ikke synes vel foreneligt med, at straffen skulle betyde hele formuens forlis, således som det var tilfældet med hovedlods- og boslodsforbrydelse, jvf. 6-13-24. Jordegods holdtes iflg. 1-24-12 udenfor undtagen i tilfælde af crimen læsæ majestatis, eller hvor forseelsen kendtes så grov, at den skyldiges gods, både »rørendis og urørendis bør Kongen at være hiemfaldet«. Hovedlodden tilfaldt husbonden eller herskabet, jvf. 1-24-7, hvilket efter 5-3-34 næppe kunne omfatte andre herskaber end dem, der var privilegerede og ejede godser med sigt- og sagefaldsrettighed. Det var dog en betingelse, at herskabet påtalte og gennemførte sagen, ellers tilfaldt hovedlodden Kongen som øvrighed. Forbrudt jordegods tilfaldt altid Kongen, jvf. 1-24-12.

Adgangen til at konfiskere jordegods udvidedes uanset den noget ubestemte hjemmel i 1-24-12 positivt ved forordning af 6. februar 1694 til alle tilfælde af manddrab, hvorunder i praksis også medtoges de i 6-6-7 og 8 nævnte tilfælde af barnemord.

Når hovedlodden skulle forbrydes foretoges en fuldstændig opgørelse af boet. Opgørelsen foretoges af fogeden med tre borgere, som skulle kontrollere ham. Al gæld fradroges, herunder eventuelt erstatning til sagsøgeren samt sagsomkostningerne, udgifter til varetægtsarrest og eksekution af dommen, jvf. 1-24-10. Det resterende beløb var den egentlige genstand for hovedlodsforbrydelsen. Var den pågældende gift, forbrødes kun hans boslod, mens ægtefællens ret til sin del forbeholdtes. Meget ofte var den lod, der skulle forbrydes, end ikke tilstrækkelig til at dække sagsomkostningerne.

Der kunne undertiden i praksis opstå tvivl om omfanget af Kongens ret til at konfiskere jord. Det tjener dog til enevoldskongernes ros, at de, inden de foretog sig sådanne skridt, som regel rådførte sig omhyggeligt med deres embedsmænd, generalprokurøren eller Højesteret. Som et eksempel kan henvises til sagen mod krigskommissær Duche, der verserede for Højesteret i 1721, fra den 11. til den 27. maj. Duche fradømtes ved dommen bl.a. sit embede og sin hovedlod. Ved eksekutionen af dommen opstod der tvivl om, hvorvidt jordegods skulle forbrydes, hvad Rentekammeret holdt for. Duche indsendte en memorial til Kancelliet, hvorefter Kongen lod spørgsmålet forhandle i Højesteret, hvis vota indsendtes til kongelig resolution den 18. maj 1723. Generalprokurørens erklæring forelå den 22. maj s.å. Derefter udstedtes kongelig resolution, i henhold til hvilken også Duches jord skulle forbrydes.

Hovedlodsforbrydelse hjemledes ifølge Danske Lov i en lang række tilfælde, som regel i forbindelse med dødsstraf, forvisning eller livsvarigt tvangsarbejde, undertiden i forbindelse med ærens tab. Således efter 6-1-10 for at bruge galne og indbildte kunster med forsæt at ville forgøre og skade nogen (i forbindelse med livsvarigt tvangsarbejde), samt (i forbindelse med forvisning) for lignende troldomskunster, jvf. 6-1-12. For forgribelse mod Kongens Højhed forbrødes hovedlodden altid og tillige jordegods. Manddraberens hovedlod inddroges med halvdelen til den dræbtes arvinger og halvdelen til herskabet i forbindelse med dødsstraf, jvf. 6-6-1, hvortil efter forordningen af 1694 kom den pågældendes jordegods, som tilfaldt Kongen. Det samme var tilfældet for barnemord, når moderen havde lagt hånd på barnet, jvf. 6-6-7. Hovedlodden forbrødes også efter 6-6-8 i tilfælde af barnefødsel i dølgsmål (i forbindelse med dødsstraf), og for drab begået af personer mellem 10 og 14 år (i forbindelse med anden straf). Også selvmorderens hovedlod forbrødes. Der var i praksis tvivl om, hvorvidt sygdom og raseri kunne fritage herfor, eller om fritagelsesklausulen alene var rettet på begravelses-

måden. Så meget desto mere måtte naturligvis hovedlodsforbrydelse indtræde i forbindelse med mord, jvf. 6-9-1 og 12 samt forordningerne af 1697, 1749 og 1767, for mordbrand 6-19-1 og 5 og duellering 6-8-1 og 2; endvidere i forbindelse med visse forbrydelser mod sædeligheden, således bl.a. blodskam og sodomi (i forbindelse med dødsstraf eller anden straf, der idømtes som formildelse). Men den største og vigtigste gruppe var dog tyverierne. Hovedlodden forbrødes til herskabet selv i tilfælde af første gang begået ringe tyveri, jvf. 6-17-39, endvidere for hæleri og medviden om tyveri, indtil forordningen af 20. februar 1789 ophævede boslodsforbrydelse i forbindelse med tyveri. Endelig kan nævnes røveri og falsk.

Der kan utvivlsomt anføres meget imod denne form for straf, især i de tilfælde, som ganske vist var de færreste, hvor vedkommende ikke samtidig mistede livet eller berøvedes friheden for livstid; men selv i disse tilfælde var straffen hård og uretfærdig overfor den dømtes familie, idet boets opgørelse og deling altid ville betyde et væsentlig indgreb i dennes levevilkår; måske kunne bevidstheden om familiens senere skæbne have nogen afskrækkende virkning på den, der stod i begreb med at begå en forbrydelse, men det er ikke meget sandsynligt, at hovedlodsforbrydelse har haft større betydning i så henseende, og det var vistnok heller ikke grunden til, at man var kommet ind på at anvende denne straf. Den har først og fremmest været en indtægtskilde for herskabet og Kongen og en opmuntring til at påtale forbrydelserne. Men efterhånden som staten overtog omkostningerne ved sagernes forfølgning og pålignede de dertil fornødne beløb, bliver dens berettigelse stadig mindre ud fra dette synspunkt. Som straf for tyveri af enhver art har denne inddragelse været særlig uheldig. I mange tilfælde ejede tyven vel intet eller så godt som intet; men derved opstod der en uretfærdighed i forhold til dem, der ejede noget; det egentlige onde lå dog deri, at en sådan person, når han igen kom på fri fod, stod ganske uden midler og således meget let blev tvunget til at falde tilbage på forbryderbanen. Det gentagelsesprincip med forholdsvis moderate straffe for de første overtrædelser, som lovens 6. bogs 17. kapitel hjemler for tyveri, kunne måske have haft forbedrende virkning, når denne formuekonfiskation og ærens tab havde været udeladt. Nu førte de tværtimod til, at man snart så sig nødsaget til at foreskrive, at alle kagstrøgne og brændemærkede tyve, hælere og tyvsmedvidere skulle straffes med livsvarigt tvangsarbejde, idet de faldt landet til byrde. De anførte uheldige omstændigheder var da også motiveringen for, at man i 1789 skred til at ophæve formuekonfiskation for de nævnte forbrydelser. Herved ville der tilsyneladende opstå en ulighed i lovgivningen, idet der stadig var foreskrevet formuekonfiskation for andre beslægtede forbrydelser. Dette indså flere af lovkommissionens medlemmer, hvilket var en af grundene til, at de udarbejdede forslag til ændring af reglerne for samtlige berigelsesforbrydelser, således

Nørregaard og Bang. I praksis bødedes der dog herpå gennem benådningspraksis. Hovedlods- og boslodsforbrydelse er stærkt aftagende henimod det 18. århundredes slutning, også med hensyn til andre forbrydelsesgrupper, men den anvendes dog stadig med hensyn til overlagt mord eller i andre tilfælde, hvor dødsdom eksekveredes uden formildelse, derimod vistnok ikke, når der udvirkedes benådning til en kortere eller længere frihedsstraf.

Den anden form for formueinddragelse var straf på yderste formue. Pengestraffen var ikke fastsat til noget bestemt beløb eller nogen bestemt del af den pågældendes formue og blev heller ikke i det enkelte tilfælde præciseret i dommen, hvilket havde uheldige følger; thi når fogeden skulle eksekvere dommen og han ikke havde et bestemt udtryk i denne at holde sig til, kom resultatet til at bero på, hvad han eller andre myndigheder forstod herved. Og det var vistnok efter 1660 som regel hovedlods forbrydelse. Så havde man i hvert fald ryggen fri. Der haves flere eksempler på, at underdommerne forstod »yderste formue« således. Som eksempel kan nævnes laugmand David Gorrissens dom af 17. februar 1696, der approberedes af Overhofretten i Norge, som i sin dom anfører, at ordene »yderste formue« i en tidligere højesteretsdom af 7. november 1693 »uforgribelig skulle forstås som hele formuens forlis«. Højesteretsdommen af 1693 lød iflg. kongelig befaling af samme dato på, at den pågældende skulle betale 1000 rdl. Rentekammeret bestemte derimod ved ordre af 11. november, at hele formuen skulle inddrages herunder også jordegods, men dette kom vistnok af, at den pågældende nægtede at betale de 1000 rdl. Ved eksekutionen fulgte fogeden Rentekammeret. I Højesteret var opfattelsen altså den, at hovedlods forbrydelse og »yderste formue« ikke kunne ligestilles, og det gentager sig i 1701, da den fornævnte overhofretsdom igen indankedes. Sagen blev efter voteringen refereret for Kongen og dom derefter afsagt i henhold til kongelig resolution: »Af sær kongelig naade er den straf paa yderste formue, som S. A. udi forrige over hannem ergangne Højeste Rettes dom af dato 7. november 1693 er tilfunden at bøde, allernaadigst modereret til 1000 rdl.« Denne afgørelse er forsåvidt i overensstemmelse med Danske Lov, som i 1-24-12 bestemmer, at jord ikke forbrydes undtagen crimen majestatis er begået, ligesom 6-1-13 synes at begrænse »yderste formue« til 2000 lod sølv, der er lig med 1000 rdl.

Med denne afgørelse, der havde benådningens form, var tvivlen dog ikke løst. Domskonklusionerne lød stadig kun på »yderste formue« uden at angive nogen sum, og så længe det var tilfældet, havde man egentlig ikke nogen garanti for, at lignende udvidelser som foran nævnt ikke fandt sted. I et enkelt tilfælde ses beløbet dog bestemt angivet. Det drejer sig om højesteretsdom af 17. marts 1718. Den tiltalte kvinde var på grund af hor blevet skilt fra manden. I forbindelse med skilsmissen udstedte han en obligation på 1000 rdl., hvoraf hun til sit underhold

skulle nyde renten. Den indankede birketingsdom havde inddraget $^1/_2$ af 1000 rdl. samt, jvf. 6-13-1, idømt lejermålsbøder 6 rdl. og sagsomkostninger. I Højesteret var der betydelig tvivl, hvilket fremgår af voteringsprotokollen. Vinding voterede således: »Loven determinerer inted, hvor højt det skal være, men lader det ankomme på arbitrium judicis, og som det bør være det meste, den skyldige kan taale at bøde, bør N.N. bøde de $^2/_3$ af 800 rdl., som er residuum af de 1000 rdl., når 200 rdl.s gæld er fradraget«. Kreyer: »– foreslaar at referere sagen, da loven ikke siger, hvad yderste formue er . . . ald hendes formue efter loven kand hun ikke straffes paa«. Han foreslog ligeledes $^2/_3$ af 800 rdl. Kaalund: ». . . yderste formue, som maaske er $^2/_3$, men derom maa indhentes kongl. resolution«. Reitzer: »Der er forskel paa yderste formue og hovedlod samt boeslod, idet loven ikke foreskriver, at boet skal deles og partens del forbrydes; og haardt skulle det være, at den uskyldige skulle miste sit, og var af en farlig conseqvence, at den uskyldige ikke skulle give slig forseelse an. Har den skyldige noget, bør den bøde«. Scavenius: »Frafalder landstingsdommen, da det ikke gaar an at straffe en gift kone som for blot lejermaal, men det skal være paa yderste formue, andre til afskye og eksempel; efterdi der ingen skifte er holdt, har man ingen bevis for mere end 1000 rdl., hvoraf hun bør bøde 500 rdl.« Slange: »Landstingsdommen er ulovlig. Straf efter 6-13-24 paa yderste formue; men nu ved man ikke, hvad det er, thi man har ikke søgt hendes formue hos hendes husbond, som skulde dele med hende. Spørgsmålet er nu, hvad det yderste af 1000 rdl. skal være . . .; in casu dubio beholder reus eller rea til nødvendig alimentation saa meget, som eragtes nødig; hvor vidt det skal gaa i denne sag (maa) beroe paa hans Maj., om det skal være $^1/_2$ eller $^2/_3$.« Eggers: » . . . hvad derved skal forstaas, da har højlovlig ihukommelse C. 5tus givet resolution herom, ved ei i hvad sag, og tror det var hovedlod, men bifalder Vinding«. I sagen voterede endvidere Sidenborg, Bartholin og Schøller. Voteringen refereredes Kongen, idet flertallet indstillede, at $^2/_3$ af 1000 rdl. skulle inddrages. Ved kongelig resolution af 20. maj 1718 bestemtes det, at der ved yderste formue i det omhandlede tilfælde skulle forstås $^1/_2$ af 1000 rdl., hvorefter dommen afsagdes. Det konfiskerede beløb skænkedes samtidig til de fattiges kasse. Efter indholdet af en erklæring af generalprokurør Wartberg af 1. december 1741 er der god grund til at tro, at der fremdeles har været skiftende afgørelser, jvf. også en memorial fra justitiarius Kierulf, Christiania, til generalprokurør Hojer af 31. marts 1738. Denne usikkerhed er formentlig årsagen til, at der i forordning af 6. december 1743 § 22 optages en bestemmelse om, hvorledes man for fremtiden skal forholde sig med hensyn til begrebet »yderste formue«, som iøvrigt stemmer med generalprokurør Wartbergs forslag. Det siges i forordningen, at når nogen for fremtiden skal dømmes på yderste formue, da skal, for at fogeden ikke ved inddrivelsen skal være i tvivl om, hvor meget af den skyldiges midler og

formue, der burde inddrives, dommeren sammentræde med fogeden og begge i forening omhyggeligt undersøge den skyldiges midler og tilstand. Denne forretning skulle de forestille øvrigheden til ventelig approbation, og dernæst skulle den skyldige i dommen først tilfindes at betale dobbelte lejermålsbøder, 24 rdl., som er minimum i Wartbergs forslag, og dernæst fastsætte straffen på yderste formue, som skulle være $^1/_{10}$ af formuen, dog aldrig over 1000 rdl.

Henimod slutningen af det 18. århundrede aftager denne formuestrafs betydning på samme måde som hovedlodsforbrydelse. Det skyldes, at straffen for hor meget ofte formildedes ved kongelig resolution til en vis kortere tids fængsel på vand og brød.

I straffelovskommissionen af 1800 foreslog Christian Colbiørnsen afskaffelse af boslodsforbrydelse som en uforholdsmæssig straf, der dels kun ramte dem, der ejede noget, dels gik ud over domfældtes uskyldige familie. Reformen syntes at skulle blive gennemført allerede i 1813, idet Kongen i overensstemmelse med en af Kancelliet nedlagt forestilling resolverede, at forbrydelse af jord skulle afskaffes og at såvel boslodsforbrydelse som straf på yderste formue skulle erstattes med forbedringshusarbejde eller fængsel i 2 måneder til 1 år, hvor straffen ikke absorberedes af anden straf, f. eks. livsstraf. Der blev endog af Kancelliet udarbejdet udkast til en forordning herom, men denne blev ikke udstedt; måske har de trykkende økonomiske forhold i sidste øjeblik gjort sig gældende, da reformen jo ville medføre en nedgang i statens indtægter. Da man i 1824 tog sagen op pånv, synes man ganske at have glemt det tidligere forslag. Denne gang lykkedes det imidlertid at gennemføre ophævelsen af de nævnte straffe. Straf på yderste formue afløstes af fængsel på vand og brød, og de andre straffe afløstes af frihedsstraffe fra 1 til 3 år bortset fra de tilfælde, hvor de absorberedes af en samtidig idømt livsstraf eller landsforvisningsstraf m. v.

Fra landskabslovenes tid havde *bødestraffene* en altovervejende betydning gennem flere århundreder, men efterhånden, navnlig efter reformationen, må de konkurrere med andre strafarter som dødsstraf og frihedsstraf. Bøderne muliggjorde i lang tid i forbindelse med formuestraffene en effektiv retshåndhævelse ved husbond og herskab. De tilfaldt enten den forurettede, eftermålsmanden, når han påtalte sagen, eller herskab og husbond og i visse tilfælde Kongen. Da Kongen var husbond i købstæderne tilfaldt der ham her tilsvarende flere bøder.

Danske Lov hjemler bødestraf i en lang række tilfælde. Den gamle tremarksbod, der på grund af pengenes forringede værdi hovedsagelig havde symbolsk betydning, men medførte tab af æren, skulle idømmes for ran og injurier. Også mandeboden, trende 18 lod sølv findes foreskrevet, nemlig for at råde og tilskynde til at skade anden mand, så at han derved bliver dræbt, eller for den, der var til stede ved et slagsmål og lod manddraberen løbe, for drab i vildelse og raseri samt

for drab begået af barn under 10 år og for undladelse af for øvrigheden at anmelde sin viden om, at en duel skulle finde sted. For overbringelse af åbent kartel eller for at lade sig bruge til at forkynde udfordring til duel var der foreskrevet en så alvorlig bøde som 300 lod sølv. Voldsbøder: trende 40 lod sølv, var foreskrevet i en række tilfælde, således for frihedsberøvelse (voldførsel), for tilføjelse af legemskrænkelse, hug og sår under krænkelse af husfreden – foruden bøderne for afhug og sår –, for vold og hærværk samt for at fejde på manddraberen eller hans slægt, når han var idømt bod. For drab i våde eller nødværge var bøden 40 lod sølv, ligeledes for mordbrand i forbindelse med anden straf og erstatning. Endelig var lejermålsbøderne: 12 og 24 lod sølv og igæld og tvigæld i tyverisager m. v. af største praktiske betydning ligesom slagsmålsbøderne. Slagsmålsbøderne og lejermålsbøderne er dem, der fylder mest op i sagefaldsregnskaberne.

Bødestraf ses i praksis anvendt som formildelse for anden forskyldt straf og som arbitrær straf i ulovbestemte tilfælde, navnlig fra slutningen af det 18. århundrede.

Bestemmelser om forvandlingsstraf for bøder findes spredt i lovens 6. bog; men den almindelige regel herom findes i 1-24-11 og 14, hvoraf fremgår, at alle strafbøder, som ikke kunne betales, skulle afsones med fængsel på kroppen. I praksis overholdtes dette påbud ikke altid; ofte gik det således, at den, der ikke kunne betale, gik helt fri for straf. Påbudet om subsidiærstraffens iværksættelse måtte ofte fornys. Forordningen af 15. januar 1715 om dem, der ikke formår at betale lejermålsbøder henviser til regelen i 1-24-11 og bestemmer nærmere udståelsesmåden »paa det saadan straf paa kroppene, i stæden for bøderne paa en nogenledes fod kan sættes«. Mænd skulle indsættes i Kastellet, fæstningerne eller bjergværkerne og kvinderne i Spindehuset til afsoning med 8 skilling pr. dag. Det var således ikke alene fængslerne, der anvendtes hertil; men da fremsendelsen af afsonerne til Spindehuset og fæstningerne var kostbar, ændredes udståelsesstedet ved forordning af 10. august 1724 igen til de lokale fængsler, hvilket dog ikke forhindrede, at man nu og da anvendte Spindehus og fæstninger til afsoning af bøder. En mere rationel ordning og afskaffelse af misbrug medfører dog først forordning af 6. december 1743 om bøders inddrivelse. Anledningen til denne forordning var den foran omhandlede lemfældighed i praksis med hensyn til forvandlingsstraffens iværksættelse, idet mange stadig gik fuldstændig fri for straf. Ved § 9 påbydes det, at denne »Frihed til ustraffet at synde« på grund af uformuenhed skulle ophøre, og straf på kroppen træde i stedet. § 13 bestemmer, at Kongen selv i hvert enkelt tilfælde ved resolution ville fastsætte forvandlingsstraffen for personer af adel eller dermed lige privilegerede, medens det af § 15 fremgår, at den almindelige afsoningsmetode for den store brede befolkning skulle være fængsel. Efter § 14 skulle almuen afsone bøderne med arbejde, mænd i fæstningerne og

kvinderne i Spindehuset, idet øvrigheden skulle bestemme afsoningstiden således, at der skulle regnes 1 dags arbejde for hver mark danske, som de ikke kunne betale; men fandt øvrigheden, at sådan afsoning ville forspilde vedkommendes velfærd og lempe, skulle afsoningen foregå i fængsel på vand og brød. Denne sondring mellem adelen, det almindelige borgerskab og almuen med hensyn til afsoning var vistnok ikke udtryk for en favorisering, men for, at afsoningen ikke skulle gå uforholdsmæssigt hårdt ud over nogen. For almuen var afsoning i Spindehus og fæstninger kun bestemt, når det ikke ville skade den skyldige på velfærd og lempe. Fæstningsarbejde ville på den anden side være en uforholdsmæssig hård afsoningsmåde for en person af adel, en kongelig embedsmand i eller uden for rangen, eller en anden anset person, da følgen ville blive, at han ikke alene måtte opgive sin tidligere næringsvej, men endog forlade det sted, hvor han havde afsonet på grund af den dermed forbundne skam og ringeagt. For en person af almuen gjorde disse indvendinger sig ikke gældende, i hvert fald ikke i samme grad.

Den samme sondring ses bibeholdt i senere bestemmelser, således placat af 31. maj 1790 og forordning af 2. august 1786 om afsoning af bøder for ulovlig brændevinsbrænden og krohold, dog således at tugthus- og forbedringshusarbejde træder i stedet for fæstningerne og Spindehuset. Ved forordning af 10. december 1790 bestemtes forvandlingsstraffen for barnefædres alimentationsbidrag i overensstemmelse med reglerne i forordning af 1743, idet de skulle hensættes i tugt- eller forbedringshuset. Lige til århundredets udgang hendømtes afsonere til tugthusene, hvor der som foran omtalt ikke var nogen adskillelse mellem dem og forbryderne; dette var naturligvis meget uheldigt. Adskillelsen kommer for Norges vedkommende med forordning af 12. juli 1799, for Danmarks vedkommende først med forordningen af 16. november 1836, der foreskriver, at bødeafsoning så vidt muligt skulle ske i andre arrester end dem, hvor grove forbrydere i almindelighed hensættes. Afsoningen skulle ske ved fængsel på vand og brød efter nærmere angivne takster. Allerede ved forordningen af 12. juni 1816 var der indført betydelige lempelser i afsoningsreglerne. Blandt andet skulle der tages hensyn til afsonerens alder og helbredstilstand, og simpelt fængsel skulle anvendes i visse tilfælde. I straffeloven af 1866 § 30 var subsidiærstraffen i almindelighed simpelt fængsel, som dog efter afsonerens begæring kunne omsættes til fængsel på vand og brød, når hans helbredstilstand ikke var til hinder derfor.

Om Højesterets kontrol med underinstansernes behandling af sagerne

I den nærmeste tid efter 1660 indkom der et forholdsvis begrænset antal straffesager til behandling i Højesteret. Man kan heraf vistnok ikke slutte, at der blev begået færre lovovertrædelser end senere, da straffesagernes antal for Højesteret voksede. Derimod kan udviklingen med hensyn til appel til Højesteret i straffesager formentlig give nogen forklaring på fænomenet. Efter Danske Lovs 1-24-51 måtte eksekutionen, når nogen ved hjemtinget var fradømt livet på grund af trolddom eller drab, ikke finde sted, forinden dommen havde været indanket for overretten. Ved forordning af 31. marts 1719 § 3 udvidedes dette påbud til at omfatte alle andre livssager, hvis antal var blevet forøget betydeligt bl.a. på grund af forordningerne af 4. marts 1690 om tyveri og 16. oktober 1697 om grove mordere. Det var altså endnu ikke nødvendigt, at selv de alvorligste straffesager kom for Højesteret.

Dette forhold ændredes imidlertid allerede i 1686 for trolddomssagers vedkommende ved to reskripter af 21. juli og 20. november 1686, der bestemmer, at eksekution af livsstraf i sådanne sager ikke måtte ske, før sagen havde været indanket for Højesteret til endelig påkendelse. Herigennem søgte man at skaffe sig fornøden kontrol med underinstansernes ikke altid lige betryggende afgørelser i disse prekære sager.

Endvidere må nævnes en anden bestemmelse, som i denne relation fik stor betydning. Danske Lov 1-24-52 bestemmer, at Kongens befalingsmand eller anden øvrighed, herunder dommeren selv, hvor nogen var fradømt livet, og vedkommende embedsmand af samvittighedsgrunde eller af anden vigtig årsag fandt det betænkeligt at lade den pågældende henrette, skulle indsende ansøgning til Kongen om sagen og siden forholde sig i overensstemmelse med Kongens svar og vilje. Denne bestemmelse forandredes ved reskript af 31. marts 1688 derhen, at kongelig resolution altid skulle indhentes i tvivlsomme livssager, inden eksekutionen måtte iværksættes og ved reskript af 28. maj 1735 befaledes, at sådan resolution skulle indhentes i alle livssager, hvad enten dommen var afsagt af Højesteret eller andre retter, jvf. herved reskript af 8. juli 1735 til Højesteret, hvorefter domme i livssager af justitiarius skulle indsendes for at refereres hans Majestæt.

Når sådanne memorialer indkom til Kancelliet fra stiftamtmænd eller dommere skete det ikke sjældent, og senere noget ind i det 18. århundrede som altovervejende hovedregel, at Kongen resolverede, at sagen skulle indstævnes for Højesteret og behandles der »blandt de første sager«. Dette medførte, at efterhånden de fleste af de alvorligere straffesager blev behandlet af Højesteret. Først ved forordning af 16. december 1840 § 1, in fine, blev det lovfæstet, at alle dødsdomme skulle indankes for Højesteret.

Gennem disse regler havde Kongen sikret sig, at han kom til at træffe den endelige afgørelse om borgernes liv, og efterhånden knæsat den praksis, at de alvorligste straffesager i sidste instans blev behandlede af Højesteret, en udvikling, som formentlig har været af overordentlig stor betydning til betryggelse af borgernes liv og velfærd. Thi gennem denne prøvelse i højeste instans, hvor landets bedste mænd havde sæde, opnåedes en betydelig kontrol med underinstansernes behandling af straffesagerne, ikke alene med hensyn til den processuelle behandling og sagernes tilbørlige oplysning, men også med hensyn til den materielle bedømmelse, herunder bevisbedømmelsen.

Sådan kontrol var ingenlunde upåkrævet, idet man erindrer sig, at underdommerne ofte var af temmelig ringe kvalitet.[25] Retten udøvede på begge de omtalte områder en betydelig indsats. Gennem hjemvisning af sagerne i et ret anseligt antal tilfælde samt mulktering af dommere og prokuratorer i underinstanserne – så vel som prokuratorer for Højesteret – indskærpedes betydningen af, at lovens forskrifter ikke tilsidesattes, og at retsplejen udøvedes på forsvarlig måde.

I henhold til bestemmelserne i forordning af 23. december 1735 om lovens skærpelse mod temere litigantes samt u-retvise dommere og prokuratorer førtes i Højesteret nøjagtig protokol over mulkterede dommere. De ældre protokoller er formentlig ødelagt ved branden i 1794; Christian Colbiørnsen har ladet tilfældene fra 1780 og følgende år rekonstruere, hvilket har kunnet lade sig gøre efter højesteretsprotokollerne, og efter anmærkningerne i disse år og den efterfølgende tid at dømme, har Højesteret gjort flittigt brug af bestemmelserne i forordningen. Men også fra tiden forud for 1780 haves ikke få eksempler på, at underdommere enten mulkteredes eller tiltaltes på deres embede for deres mangelfulde eller ulovlige sagsbehandling. Der kan som eksempel nævnes en drabssag fra 1768,[26] i hvilken Højesteret i forbindelse med sagens referering til kongelig resolution gør Kancelliet opmærksom på, at kancelliassessor Dinesen som byfoged havde ladet Birthe Andersdatter, der var mistænkt for at have været medvider i drabet på hendes ægtefælle, være på fri fod under sagen; han suspenderes og skal tiltales for sit utilbørlige forhold under sagen. Som et andet eksempel kan nævnes en indberetning til Kancelliet fra justitiarius Cordsen fra 1796.[27] Det fremgår af denne, at Højesteret under behandlingen af en indanket straffesag mod en benådet slave, der for tredie gang havde begået tyveri, var blevet opmærksom på, at underdommeren, byfoged J. U. Kannarus i Stubbekøbing, efter at de pågældende tyvekoster, som tiltalte ikke ville vedgå at have stjålet, for en dels vedkommende var fundne i hans tidligere logis, havde beordret arrestforvareren til at tildele ham 40 slag med en tyrepisk, »fordi han havde spillet gæk med retten«. Efter at have fået den første halve snes slag gik han vel til bekendelse, uden at nogen spurgte ham, men da Højesteret fandt, at denne voldsomme og imod en dommers embede og

imod menneskelighed stridende forhold og omgang måtte være aldeles lovstridig, enedes flertallet om gennem justitiarius at indberette forholdet til Kancelliet, idet man endvidere gjorde opmærksom på, at inkvisiten hensad i Nykøbing arresthus og dèr formedelst vinterens kulde var bleven angreben af koldfyr og frost i fødderne, hvorved han havde mistet nogle tæer. Indberetningen førte til, at byfogeden fik en advarsel.

Der forekommer iøvrigt mange eksempler på, at underdommerne ikke var synderlig velbevandrede i lov og ret. Som et typisk eksempel kan nævnes en forespørgsel fra byfogeden i Moss i Norge, der havde fået en sag hjemvist ved højesteretsdom på grund af mangler ved påkendelsen, om, hvorvidt han skulle have meddomsmænd ved påkendelsen af livs- og æressager, hvilket med al tydelighed fremgår af N. L. 1-5-20 og skulle være et aldeles elementært spørgsmål,[28] samt en forespørgsel fra byfogeden i Randers om, hvorledes han skulle forholde sig med eksekutionen af en falden højesteretsdom.[29]

Ved landstingene var forholdene iøvrigt heller ikke altid upåklagelige. Allerede i 1737 henledte professor, generalprokurør Andreas Hojer i en til Kongen stilet forestilling opmærksomheden på en del ganske vist mindre betydelige processuelle misbrug ved landstingene, som ved sagernes indstævning til Højesteret havde givet anledning til påtale, og som dels var egnede til at give parterne anledning til mistanke om sagernes forsvarlige behandling, dels formentlig medførte appel til Højesteret i sager, som ellers ikke ville være blevet appellerede. Det var dog navnlig Jyllands med fire landsdommere udstyrede landsting, der i så henseende fremhævedes, idet »det ei står at nægte, at der en og anden gang i deres akter brugte uforsigtige forhold og udstedte domme er befundet sådanne forseelser, hvorom temmelig hårde vota i Højesteret ere faldne, så at alle overretter i Danmark og Norge næppe så ofte med mulkt til justitskassen har måttet udrede, som landsdommerne i Jylland alene«.[30] Under nærmere påvisning af, hvori disse forseelser, som delvis også gik i svang ved de andre landsting, navnlig bestod, indstillede Hojer, at det overdroges ham og justitiarius Sechman ved skriftlig korrespondance i muligste stilhed, »saa at dog landstingene som de fornemste overretter i Danmark for publice kritik kunne forskånes, som ei tjener til andet end at opvække et større og højst præjudicerligt udraab, inden- og udenlandsk, hvorved Eders Majestæts og Deres Krones gloire intet kunne vinde«, fra alle landsting i Danmark at indhente fornøden oplysning om disse og andre forhold af betydning for rettens betryggende pleje. Indstillingen medførte et kongeligt kommissorium af 21. maj 1737 for de nævnte to personer, og deres undersøgelser, der bekræftede tilstedeværelsen af de omhandlede misbrug ved landstingene, resulterede i en kongelig anordning af 23. januar 1739,[31] der på væsentlige punkter reorganiserede landstingene.

Men også i den efterfølgende tid forekommer der adskillige tilfælde af tilsidesættelse af de foreskrevne regler, som fremdrages under sagernes behandling i Højesteret. Der skal som eksempel endnu nævnes højesteretsdom af 7. oktober 1788, der mulkterer herredsfoged Thomas Eichel Bartholin pro meliori informatione i en tyverisag, samt dom af 7. december 1790, hvor samme, der nu var avanceret til landsdommer ved Sjællands landsting, idømtes en mulkt på 10 rdl. samt at have forbrudt 60 lod sølv samtidig med, at hans dom som ulovskikket frafaldes og sagen på hans bekostning hjemvises til endelig påkendelse ved landstinget, hvorfra den uden tilstrækkelig grund var afvist ex officio. Hertil kommer højesteretsdom af 27. marts 1806, der, efter at samme dommer var flyttet til Landsoverretten i Viborg, medførte hans endelige afskedigelse ved kgl. resolution af 30. april 1806.

Navnlig i begyndelsen af det 19. århundrede synes antallet af sådanne domfældelser at tage til; i perioden fra 1803 til 1805 indeholder Højesterets protokoller således ikke mindre end 9 sådanne sager, hvor landsdommere, forøvrigt særlig fra Sjællands landsting, tiltales og dømmes for uorden i deres embedsførelse. Disse forseelser angik i flere tilfælde efterladenhed med hensyn til kriminelle sagers behandling og pådømmelse. De ærværdige gamle landsting synes at være kommet ind i en forfaldsperiode, som ender med deres afskaffelse i 1805.

Foruden disse mere alvorlige tilfælde forekommer der en lang række eksempler på, at man i Højesteret simpelt hen korrigerede dommene, når disse indeholdt fejl af mindre væsentlig betydning, f. eks. i mange tilfælde, hvor underinstanserne undlader i drabssager at forbryde domfældtes jordegods, hvor dette var foreskrevet. Selv i tilfælde, hvor det måtte antages at være uden praktisk betydning, idet det var temmelig givet, at domfældte intet ejede, tilføjer man i højesteretsdommen den manglende klausul for princippets skyld.[32]

På tilsvarende måde førtes kontrol med prokuratorernes behandling af sagerne.[33]

Højesteret har sikkert udført et stort og vigtigt arbejde med hensyn til at sikre borgerne mod misbrug af rettergangsreglerne og forhaling af sagerne; men navnlig gennem et stort antal frifindelser i sager, hvori den tiltalte var blevet domfældt ved underinstanserne på for spinkelt grundlag, reddedes mangen en borgers liv og velfærd.

Denne kontrollerende virksomhed fik udstrakt betydning i slutningen af det 18. århundrede, efter at de juridiske kandidater i større omfang var begyndt at befolke Højesteret og med deres bedre juridiske ballast i det hele hævede rettens arbejde op i et højere plan.

Bevisbedømmelse

I det 17. og 18. århundrede var det almindelig anerkendt, at der i ulovbestemte tilfælde kunne idømmes arbitrær straf. Men på samme måde var det almindeligt at idømme arbitrære straffe, når der i en sag ikke kunne tilvejebringes helt og fuldt bevis, men omstændighederne gav anledning til alvorlig og grundet mistanke.[34] Arbitrær straf skulle dog altid være ringere, end hvor der forelå fuldt bevis, og dødsstraf burde aldrig anvendes.

Om anvendelsen af arbitrær straf i ulovbestemte tilfælde og som formildelse henvises til omtalen nedenfor af benådningspraksis, samt hvad der foran er anført herom ved omtalen af strafarterne.

Mistankestraf var kun hjemlet i et enkelt tilfælde i Danske Lov, nemlig i 6-13-3: »Dersom nogen for anden vorder mistænkt og berøgtet at leve et letfærdigt eller skammeligt levnet med hver andre . . .« Iøvrigt krævedes i straffesager principielt fuldt, lovbestemt bevis, jvf. herved 1-13-1: »Vidne er ei mindre end to personer, overensstemmende, og udi een ting«, og til sådanne vidners troværdighed stilledes ret store fordringer. I en af Højesteret den 20. april 1706 pådømt sag, havde det ene vidne, der var 19 år, ikke været til alters, hvorfor dets betydning drages i tvivl, og det andet vidne udtalte sig om noget, der var sket for 5 år siden, hvorhos det var uvist, om hun på den tid ikke »lavede til barsel«, hvorfor man heller ikke turde støtte noget på hendes udsagn. Det betonedes, at der krævedes to lovfaste vidner. »Enlige« vidner kunne ikke tilvejebringe mere end formodning; kom nu hertil tiltaltes egen tilståelse, ansås efter omstændighederne tilstrækkeligt bevis tilvejebragt, således i en den 5. december 1740 afsagt dom, men mod tiltaltes benægtelse kunne det enlige vidne højst skabe formodning som udtalt i voteringen i fornævnte sag fra 1706.

Egen tilståelse, som var afgivet utvungen, måtte i hvert fald bevirke stærk formodning, og Danske Lov 1-19-1 sidestiller da også egen bekendelse med, at den pågældende gribes på fersk gerning og med tingsdom. Formodningen måtte naturligvis blive endnu større, når bekendelsen gentoges gennem flere instanser og dertil støttedes af sagens øvrige omstændigheder. I Højesteret lod man sig imidlertid som regel ikke nøje med egen bekendelse. Derimod synes underinstanserne og da navnlig birketing, herredsting og byting at have taget betydelig løsere på bevisspørgsmålet. I en sag, der påkendtes af Højesteret den 12. december 1722, havde tiltalte tilstået at have begået adskillige tyverier af kvæg på marken, hvorfor Joenshoved birketing havde dømt til galgen. I Højesteret frafaldes dommen, da der ikke fandtes tilstrækkeligt bevis, og han dømmes kun for stort tyveri. Endvidere kan nævnes en sag fra 1707, pådømt i Højesteret den 23. juli. En kvinde havde efter egen bekendelse født i dølgsmål og nedgravet det dødfødte foster.

Senere havde hun villet fjerne det igen, men da var det borte. Desuden påstod hun, at hun efter fødselen overfor adskillige personer havde vedgået at have født i dølgsmål. Underinstanserne dømmer hende på hendes egen bekendelse fra livet. Højesteretsdommen lyder således: »De ergangne domme frafaldes. Og bør N.N. for sit letfærdige forhold stryges til kagen og forvises stiftet«. Af voteringen ses, at denne straf ikke er nogen mistankestraf, men straffen for løgnagtig bekendelse, Ernst: »Der findes intet bevis i sagen, hverken for, at hun har været frugtsommelig, da et vidne tværtimod siger, at hun ikke så ud til at være det, eller for at hun har født barn, da ingen nogensinde har set det; og med hensyn til de bekendelser, hun har gjort over for visse personer, da har disse aldrig modtaget dem af hende. Hun bør dømmes som en løgner«. Denne dom og en højesteretsdom afsagt 2. oktober 1753, som angik et tilfælde, hvor en kvinde påstod at have myrdet sine børn, som imidlertid bevistes at være døde af mæslinger, viser klart, hvor farligt det kan være at dømme efter egen tilståelse, en fare som man i Højesteret tidligt har været på det rene med.

Det tjener Højesteret til ære, at man endog med betydelige formodninger i hænde ikke mente at kunne dømme uden lovligt bevis. Endog i tilfælde, hvor 6-13-3 hjemler domfældelse for mistænkeligt forhold, er man utilbøjelig hertil. I en sag pådømt den 22. marts 1736 indstilledes voteringen til kongelig resolution, der imidlertid faldt ud til domfældelse. Henrik Stampe var en ivrig forkæmper for denne samvittighedsfulde kurs. Dette belyses i et af ham afgivet responsum angående en soldat, der havde angivet sig for at have begået et mord.[35] Hans tilståelse bar sandsynlighedens præg; men Stampe gennemgår med beundringsværdig skepsis sagens oplysninger og finder så mange uoverensstemmelser, at han tilsidesætter tilståelsen. Om egen tilståelse fremhæver han den bekendte betænkelighed, at der findes omstændigheder, der kan få en person til at tilstå handlinger, han aldrig har begået, og at man derfor ikke kan tage den for bevis; men på grund af den stærke formodning, som bekendelsen vakte in casu, tilrådede Stampe en ekstraordinær straf, nemlig arbejde i jern på livstid; thi vedkommende var i hvert fald en farlig person, og den almindelige sikkerhed, som han anså for straffens fornemste formål, krævede, at medborgerne sattes i sikkerhed for ham; desuden havde han for de ham under sagen overbeviste tyverier fortjent livsvarigt tvangsarbejde, og den falske bekendelse var, forudsat at den var falsk, også en grov misgerning. Var bekendelsen sand, havde han fortjent denne og langt hårdere straf.

Formodning kunne tilvejebringes på mange andre måder end gennem tilståelse, f.eks. ved enkelte vidners udsagn, rygter og mistænkelige omstændigheder iøvrigt. Den samme skødesløshed med hensyn til bevisbedømmelsen eller manglende forståelse af reglerne og deres betydning går igen i underinstanserne. Ved

højesteretsdom af 4. oktober 1721 frafaldes således en birketingsdom, der for tyveri og hæleri dømmer de tiltalte til henholdsvis at kagstryges og arbejde i Spindehuset på livstid, kagstryges og arbejde på Bremerholm på livstid og kagstrygning og forvisning fra landet. Men på grund af de store præsumptioner dømmes de alle til at kagstryges og rømme Kongens lande og riger. Bartholin voterede således: »Beviserne mangler, hun kan kun overbevises at have stiaalet til værdi af 4 rdl. Rygterne kan ikke fælde dem. Der er fundet tyvekoster hos dem, og de burde efter loven befri sig ved ed, hvilket han fraraader, da de er skarns mennesker.«

Ved højesteretsdom af 23. november 1723 hjemvises en sag, da der manglede bevis og var udvist forsømmelse med sagens behandling i Politi- og Commerce Collegiet, hvis dom af 26. april 1723 for rufferi dømte til kagstrygning og forvisning fra staden og provinsen. Under voteringen udtalte Bartholin: »Vidnerne kan ikke gælde, saa længe de ikke er beedigede. Naar N.N. beskyldes af dem uden bevis, saa er hendes nej lige saa godt som deres ja . . . der er begaaet fejl ved procesmaaden i Poll. Coll . . . og paa den maade hun er behandlet, i hvor skarn vorn hun end er, kunde hver ærlig kone blive rufferske, og for saadan conseqvence er det bedre een skyldig at absolvere end mange uskyldige skulde lide«.

Ved Højesterets dom af 30. juni 1740 hjemvises en sag, i hvilken Københavns byting og magistrat havde dømt til hængning efter forordningen af 1690, uden at tiltalte var afhørt.

Fandt man vel ikke bevis, men mistanke og præsumptioner mod en anklaget, idømte man derfor ikke i almindelighed arbitrær straf. Dette fandt vel hyppigere sted i den første tid, jvf. således en dom af 23. juni 1700, hvor en person på grund af stærke præsumptioner for indbrudstyveri forvises Kongens riger og lande.[36] Man synes også oprindelig i et ikke ubetydeligt omfang at have anvendt benægtelsesed i tvivlsomme bevissager, når det ikke var uforeneligt med tiltaltes vandel. Men efterhånden viser der sig i praksis en tydelig forsigtighed med anvendelsen af dette bevismiddel.[37] Som eksempel kan nævnes en i Højesteret den 27. marts 1736 pådømt sag, i hvilken en person var mistænkt for mord på sin hustru, og hvor underinstanserne havde pålagt ham benægtelsesed. Der var i Højesteret enighed om, at man ikke kunne fælde ham på mistanken. Eggers mente, at benægtelseseden var uanvendelig, da et så ugudeligt menneske, som tiltalte havde vist sig at være, næppe ville tage i betænkning at aflægge mened. Han foreslår at anvende arbitrær straf af arbejde i jern på Bremerholm på livstid, ligeledes Helt. Boson ville derimod lade ham aflægge eden, som loven hjemlede; men han ønskede sagen refereret for Kongen, da loven efter hans mening havde en mangel på dette punkt, »og saadan en karl burde aldrig gaa fri, selv om han aflagde eden, men sættes paa Bremerholm i jern paa livstid for formodningen«.

Ser man på tiden henimod år 1800, finder man et stort antal domme, som omstødes i Højesteret på grund af mangler ved bevisbedømmelsen. Rettens standpunkt synes nu at være klart. Der dømmes nu som regel kun på grundlag af fuldt lovligt bevis eller indicier, der i styrke kan ligestilles hermed, og man indlader sig ikke på mistankestraffe. Frifindelse for videre tiltale bliver overalt resultatet, selv hvor betydelig formodning forelå. Som eksempel kan nævnes Højesterets dom af 18. februar 1793. En kvinde var blevet dræbt; obduktionsforretningen viste, at der var blå pletter på legemet og det udtales, at den døde var kommet voldsomt af dage. Det var bevist, at den tiltalte kvinde havde haft omgang med afdødes mand og avlet barn med ham. Endvidere døde den pågældende pludseligt, og tiltalte var alene til stede hos hende. Levetzau: »Alle sagens omstændigheder giver i det højeste intet andet end blotte formodninger, hvorfor hun ei kan dømmes«. Ved Højesterets dom af 23. marts 1796 dømtes en tiltalt til 6 års arbejde i jern i Københavns fæstning, ikke for mistanke, men for hustrumishandling. Graah: » . . . nok corpus delicti, men ikke bevis, at han er drabsmanden«. Endvidere kan anføres en højesteretsdom af 12. november 1796: Stemann: » . . . for mistanke maa ingen dømmes, og forordning af 1786 om brændevinsbrænden, der taler om at dømme paa grundet mistanke, kan her som en extraordinær lov ei anvendes«. Falsen i højesteretsdom af 21. marts 1797: » . . . ingen kan fældes paa mistænkeligt forhold, hun maa derfor for dette factum frifindes«. Falsen i dom af 7. november 1799: »At dømme S. for mistænkeligt forhold ville være en særdeles skadelig fremgangsmåde, som forlængst er forjaget fra Højesteret«.

At spørgsmålet dog endnu ikke var helt afklaret fremgår af, at professor Nørregaard, der var medlem af den kommission, der udarbejdede forslag til tyveriforordningen af 20. februar 1789, i sit udkast anførte: »Hvorvidt et mistænkeligt forhold bør at ansees, beror saa meget paa omstændighederne, at for samme ei vel kan foreskrives almindelige regler, men maa for det meste bero paa dommerens skønsomhed . . .«. Hans forslag lød således: »Sker det, at nogen, som for en eller anden af de i denne anordning ommeldte misgierninger er bleven tiltalt, ei fuldkommen kan overbevises den eller de misgierninger, for hvilke sag imod hannem er bleven anlagt, da saafremt der under processen mod ham ere opkommen store formodninger, at han er skyldig, og sagen tillige er af den vigtighed, at den almindelige sikkerhed og publikum kan agtes at tilkomme satisfaction, bør dommeren efter omstændighederne at anse den tiltalte for sit mistænkelige forhold med en vilkaarlig straf, dog bør samme aldrig overstige 2de aars tugthus arbejde.« Forslaget blev ikke gennemført.

Referering af straffesager til kongelig resolution

For rettens arbejde med sagerne fandtes der indtil 1670 ingen instruktoriske forskrifter. Dette hænger sammen med, at det ved rettens oprettelse formentlig var en forudsætning, at Kongen selv var til stede under retsforhandlingerne som i Rettertingets tid, således at han umiddelbart som øverste dommer, jvf. Kongelovens § 2, kunne overvåge voteringen og domsafsigelsen. Selv om Frederik III i de efter 1661 nærmest følgende år sjældent sad i retten, fulgte dog heraf ikke, at han gav afkald på denne sin ret til at træffe den afgørende bestemmelse om sagernes udfald, hvor »vota vare discrepantia«, eller hvor voteringens resultat ikke vandt hans bifald. Kongens kontrol måtte dog naturligvis i hans fravær blive mere sporadisk, eftersom man ikke godt kunne referere alle sagerne for ham. Også lå der i ordrerne til de tilforordnede om at give møde i retten og til »endeligen at kiende og dømme« i sagerne, en bemyndigelse til i et vist omfang selv at afgøre disse. Gennem den nære kontakt, som enevoldskongerne navnlig i den første tid opretholdt, var det dog altid muligt for dem i det enkelte tilfælde at begrænse denne ret. Således kunne Kongen på forhånd forlange en sag refereret for sig inden dom blev afsagt,[38] hvilket også var nødvendigt, når stemmerne stod lige, eller hvor man ikke gennem voteringen var nået frem til et resultat. Da de tilforordnedes bemyndigelse var begrænset til at pådømme sagerne i overensstemmelse med »loven, recessen og retten«, havde de ingen beføjelse til at gøre nogen ændring eller tilføjelse i loven eller anvende den mod bogstaven, ligesom det ikke tilkom dem at fravige lovens »rigueur« i form af dispensationer eller formildelser. Alt dette ville Kongen stadig have sig selv forbeholdt.[39]

Først ved instruksen af 25. juni 1670 blev de herhen hørende regler fastlagt. Ifølge § 9 havde de tilforordnede »blot og bare at følge lovgivningens bogstav, overladende det til os alene med deres aller underdanigste betænkende dens rigueur at moderere og efter vort eget tykke at bestemme, hvad for billigt skal eragtes«. Efter § 12 skulle dommen, såfremt Kongen ikke selv var til stede – i så fald forbeholdt han sig selv at afgøre sagen – i almindelighed afsiges efter flertallets stemmer. Dog skulle referat til kongelig resolution inden dom blev afsagt ske i de i § 13 omhandlede tilfælde, nemlig, når stemmerne stod lige, eller sagen iøvrigt var af en sådan betydning, at det skulle behøves først at erfare Kongens mening og vilje, samt i tilfælde, hvor retten fandt anledning til at anbefale en fravigelse af lovens rigueur. Endvidere skulle ret selvfølgeligt sager, som berørte Kongens indkomster, gods og ejendom, refereres, jvf. instruksen af 15. april 1690. Dette refereringstilfælde udgik dog senere. I denne forbindelse må også erindres om regelen i Danske Lov 1-24-52, der foreskriver indhentelse af kongelig resolution i livssager inden eksekution, jvf. reskripterne af 31. marts 1688 og 8. juli 1735;

ifølge sidstnævnte skulle alle domme i livssager af justitiarius refereres for Kongen efter dommens afsigelse med henblik på formildelse eller approbation.

Referatet af sagerne var oprindelig foregået mundtligt. Men i Frederik IVs tid gik man, formentlig af praktiske grunde, over til at referere sagerne skriftligt. Dette foregik således, at der af justitiarius indsendtes en relation til Kancelliet bilagt et resumé af voteringsprotokollen. Sidstnævnte affattedes af rettens protokolsekretærer og indeholdt ikke alene de pågældende tilforordnedes almindelige udtalelser om sagen, men også indstillinger om strafformildelse, som på denne måde gennem kancellisekretærens referat af sagerne kom til Kongens kundskab. Denne fremgangsmåde, der sloges fast i instruksen af 1753, art. 17, benyttedes fortsat gennem det 19. og 20. århundrede ved benådningsindstillinger i livssager.

Refereringstilfældene svandt efterhånden ind, formentlig dels fordi Kancelliet og Kongen havde fuldt op at gøre med bestridelsen af mange andre vigtige forretninger, dels fordi rettens omhyggelige og loyale arbejde gjorde det ubetænkeligt at overlade den afgørelsen i de allerfleste tilfælde. For at begrænse refereringen blev det således ved et reskript af 15. november 1739 bestemt, at der ved voteringen i en sag altid skulle deltage et ulige antal tilforordnede og ved reskript af 18. november 1746, at hvis stemmerne stod lige, skulle ældste tilforordnede have to stemmer.

Indskrænkningen af refereringen – bortset fra indsendelsen af dødsdomme til formildelse eller approbation – udgør derhos et betydningsfuldt led i rettens frigørelse fra regeringen og et vigtigt skridt på vejen mod Højesterets selvstændighed, se herom nærmere I p. 277f. og 304f.

Ved instruksen af 7. december 1771 bortfaldt endelig pligten til ad referendum at indsende sager, som var af »særdeles vigtighed«, en bestemmelse, som man iøvrigt igennem længere tid ikke havde gjort megen brug af. Herefter var af refereringstilfælde af betydning for strafferetten kun tilbage sager, i hvilke der var afsagt dødsdom, hvortil ved reskript af 14. april 1759 var kommet en stor, ny gruppe tilfælde, nemlig når kagstrygning og brændemærke var idømt.

På disse grupper af refereringstilfælde kunne nævnes mange eksempler. Langt den største gruppe var referering af sager, i hvilke der var afsagt dødsdom.

Som eksempel på ekspeditionen i denne gruppe skal her anføres en sag fra 1737. Den 13. december indsender justitiarius Didrik Sechman forestilling til Kancelliet i en drabssag mod delinkventen Lars Pedersen fra Avedøre. Forestillingen lyder således:

»Stormægtigste allernaadigste Arvekonge og Herre.

Til eders kongel: Maj:ts allernaadigste approbation indsendes herved allerunderdanigst en udj Højesteret den 14de novembr: sidstleden afsagt dom, som

stadfæster den forhen i sagen ergangne birketingsdom, og saaledes tilfinder delinquent Lars Pedersen formedelst sit grove forøvede mord paa sin husbond Peder Jørgensen af Brøndbyeøster, at knibes med gloende tænger, miste haand og hoved, og lægges paa stægle og hiul, med viidere. Af hosføjede extract af de i Højesterett passerede votis vilde eders kongel: Maj:t allernaadigst fornemme, at samtlige i Højesteret tilstædeværende derudj have været eenige, ved dette af ham forøvede mord, havde forbrudt sit liv, og at det alleene er kommen under betænkning, om hand, som en grov mordere, burde straffes efter forordningen af 16de octobr: 1697, det de fleeste have formeent, hvorefter og dommen er bleven afsagt. Hvorledes nu denne dom skal exequeres, det indstilles i allerdybeste underdanighed til eders kongel: Maj:ts eget allernaadigste gotfindende. Med allerunderdanigst devotion forbliver jeg stædse

eders kongel: Maj:ts allerunderdanigste, troepligtskyldigste arve undersaat og tiener

D. Sechman.«

Med forestillingen fulgte som sædvanlig udtog af voteringsprotokollen:

»Torsdagen den 14. novembr: a:o 1737.
Procurator Henrich Gultzau, som allernaadigst anbefalet actor contra delinqvent Laers Pedersen

Indstevner til confirmation, een af birkedommer Jens Gysting ved Kiøbenhauns rytterdistricts birketing afsagde dom d. 5. augusti 1737, imellem regimentskriver Thomas Hansen, som actor paa den eene, og delinqventen Laers Pedersen paa den anden side, at benevnte Laers Pedersen formedelst sin grove begangne misgierning og mord paa sin hosbond Peder Jørgensen forhen boemand udi Brøndbyeøster, bør at lide efter den allernaadigste udgangne forordning af dato 16. octobr: 1697, baade med at knibes og henrettes med en øxe efter samme forordnings formeldende, foruden at lide efter lovens 6. bogs 6. cap. 1. art. at have sin hovedlod, og efter forordningen af 6. febr. 1694 sin jord, om hand nogen haver, til Kongen forbrudt, samt betale de omkostninger som til hans fengsel, underholding og henrettelse udfordres, men skulle hand ikke eye nogen midler, da forholdes dermed efter forordningen af 26. septembr: 1732.

Hvilken dom citanten allerunderdanigst paastod, allernaadigst confirmeret.

Procurator Jens Michael Sonne mødte som allernaadigst anordnet forsvar for delinqventen med contrastevning og indstillede allerunderdanigst, at siden delinqventen ey med frie forsæt og beraad hue havde giort dette drab, og hand desuden var et taabeligt menniske, om det da ikke kunde være straf nok, naar hand kom til at lide efter lovens 6. bogs 6. cap. 1. art.

Vota.

De samtlige tilstædeværende Assessorer Wartberg, Helt, Boson, Justitsraad Thestrup, Falsen, Müller, Schouboe, Sechman, Etatsraad von Støcken og Geheimeraad Reventlow formeente allerunderdanigst, at efterdi det med delinqventens egen bekiendelse og dermed overeenstemmende corpore delicti er gotgiort, at delinqventen har slaget sin husbond Peder Jørgensen med en steen og med en høetyv saaledes at hand derefter er død, og derefter skiult hans døde legeme i laden med halm og lagt dølsmaal paa gierningen, indtil den ham er bleven paatydet, da hand først gik til bekiendelse, saa vorder intet for ham at sige, at hand io med sit liv burde forsone saadan sin misgierning, og have sin hovedlod og jord, om hand nogen eyer, til Kongen forbrudt. Det eeneste som udi denne sag kunde komme under qvæstion var, om forordningen af 16. oct. 1697 der handler om grove morderes straf kunde appliceres paa delinqventen; herom formeente Assessor Wartberg og Justitsraad Thestrup og Müller allerunderdanigst at sligt ikke burde skee, saasom mord alleene begaaes af fri forsæt og beraad hue, og at det ikke kand ansees uden for drab naar nogen i clammerie, trætte og usamdrægtighed bliver nedlagt. Som nu den afdødes hustru og søn eenstemmig vidne, at den dræbte Peder Jørgensen 2de dage før ulykken skeede har beskyldt delinqventen for tyverie, og, efter delinqventens udsigende har ved ulykkens tildragelse skieldet ham for en hund, og de i saa maade vare med hinanden i clammerie, saa eragtede de at der alleene et drab var begaaet, og ikke noget mord, og concluderede derfor, at delinqventen som en manddrabere burde bøde liv for liv.

Assessor Helt, Boson, Justitsraad Falsen, Schouboe, Sechman, Etatsraad von Støcken og Geheimer: Reventlow vare derimod af den allerunderdanigste tanke, at endskiønt haardhed i en dødsdoms fuldbyrdelse ikke altiid var god, saa var den dog formedelst eendeel menniskers ondskab bleven fornøden andre til exempel og afskye i hvilken henseende og lovgiveren har fundet for got at skærpe loven ved allerhøyst bemelte forordning, som vilde alsomtiest blive eluderet, dersom en foregaaende tvist og ueenighed kunde giøre det til et simpel manddrab naar en tienere uden nogen enten vaade eller nødværge ihielslaar sin husbonde. Da delinqventen med den optagne steen havde slaget Peder Jørgensen saaledes at hand faldt til jorden, havde hand vel ey givet ham sin rest med høetyven, dersom hans intention ikke havde været at tage livet af ham, og derved hævne sig over de 2de dage tilforn mod ham udtalte skieldsord og sigtelse for tyverie. De kunde derfor ey ansee hans misgierning anderledes end et grovt mord, begaaet med oplagt raad og hevngierighed, og concluderede derfore til birketingsdommens confirmation, og at delinqventen efter forordningen af 1697 burde straffes.

Dog formeente Justitsr: Sechman og Etatsr: von Støcken at dersom nogen mitigation i straffen kunde være at vente, da vilde sligt alleene dependere af Hans

kongel: Maj:ts mildhed og clemence, til hvilken ende de allerunderdanigst holte for, at det ved denne sags allerunderdanigste relation kunde indstilles til Hans kongel: May:ts allernaadigste velbehag, om Hans kongel: Maj:t maatte finde for got, at eftergive delinqventen noget af den haarde straf.

Høyesteret In fidem protocollorum testamur
ut supra P. Scavenius Erik Scheel v. Holsten«.

I lægget til sjællandske missive af 3. januar 1738, datoen for sagens ekspedition fra Kancelliet, findes endvidere to benådningsansøgninger, en fra delinkventens moder og en fra delinkventen selv.

Den førstnævnte ansøgning, der er konciperet af regimentskriveren i Brønshøj, lyder således:

»Stormægtigste allernaadigste konge og Herre!

Jeg fattige og bedrøvede enke, boende i Avedøre her paa Kiøbenhavns district, maa beklagelig bekiende at have fød den ulyksalige søn Lars Pedersen til verden, som torsdagen den 14 hujus udj Højesterætt er tilfunden for hans begangne grove misgierning at knibes femb gange med gloende tænger, hoved og haand afhuges og sættes paa en stage, udj hvilket en hver maa prise eders Mayestættes høje rætfærdighed for justicen i landet. Men da ald verden veed eders Mayestætts medføde høje kongelig naade overgaar eders Mayestætts rætfærdighed, hvor det icke gielder Guds ære, og at enker og faderløses bøn trenger ind for eders Mayestætts trone, saa kommer ieg med i evangelio og tilbeder eders Mayestætts naade motte overgaae eders Mayestætts rætfærdighed for denne min ulyksalige søn, at straffen over ham i saavit allernaadigst motte formildes, at hand for de femb gange at knibes med gloende tænger allernaadigst motte befries, udj allernaadigst betragtende, at stædet, hvor gierningen er giort og hand første gang skal knibes, er nesten rætterstædet en mil fra liggende, at det vil vare toe a trej timmer, udj hvilken pinsel hand motte fortvile, saa at ieg derover motte frygte at have fød baade et timmeligt og et ævigt ulyksaligt barn til verden, og derfor formodes saa meget meere allernaadigst bønhørelse, som ieg er forsikret eders Mayestætt selv allernaadigst skal finde Glæde udj at den bedrøvede siæl derved kand trøstes og reddes, da ieg udj min ælendighed til døden er

eders kongelig Mayestætts min allernaadigste konge og herres allerunderdanigste og ringeste tienerinde Birgithe Hansdatter.

Avedøre den 25de novembr: 1737«.

Endvidere findes i lægget Kancelliets referat af sagen med Kongens påtegnede resolution af 20. december 1737:

Anl:

Del: Lars Pedersen, som for begangne mord paa sin hosbond er dømt at knibes, og legges paa stegle og hiul. *H:rettis dom aproberis, dog befries delinqventen for at knibes med gloende tænger i Brøndbyøster hvor giærningen er begaaet. Cons: paa Fr:berg slot d: 20. decembr: 1739.*

»Justitiarius i Høyesteret justiceraad Sechman indsender een Høyesterettes dom, saavelsom extract af votis, hvorved een delinqvent navnlig Lars Pedersen for begangne grov mord paa sin hosbonde Peder Jørgensen er tilfunden efter forordningen af 16de octobr: 1697 at knibes med gloende tænger, miste haand og hoved, samt legges paa stegle og hiul, dog have trende af de 10 i retten tilstædeværende tilforordnede allene tilfunden delinqventen som for simpel drab at bøde liv for liv, og atter tvende indstillet dommen til Hans Majestet til nogen mitigations erholdelse i straffen. Justitiarius indstiller altsaa, hvorledes dommen skal exequeres.

Herhos Høyesterettes dom og extract af votis.

Delinqventen er siden indkommet med een memorial hvori hand beder om dommens mitigation saaledes, at hand for videre kniben end paa retterstedet allene maa forskaanes.

Ligeledes er hans moder indkommen med suppliqve, som beder, at hendes ulyksalige søn aldeeles for at knibes maae vorde forskaanet.«

Sagens ekspedition afsluttes med selve missivet af 3. januar 1738 til geheimeråd og stiftbefalingsmand baron Gersdorff med ordre om eksekution af dommen i dens formildede skikkelse.

Som et eksempel på den anden gruppe: hvor sagen var af »særdeles vigtighed« kan anføres de foran omtalte sager angående forståelsen af begrebet straf på »yderste formue« og om forbrydelse af jordegods. Endvidere kan nævnes spørgsmålet om forståelsen af bestemmelserne i 6-13-13 og 14 om blodskam, som gennem lang tid havde givet anledning til tvivl i Højesterets praksis.[40] Den 8. de-

cember 1744 behandledes en sådan sag, der på grund af fortolkningstvivlen refereredes Kongen til afgørelse. Det kgl. reskript af 22. januar 1745 til justitiarius gav ikke noget definitivt svar, men befalede, at dommen in casu såvel som i fremtidige lignende sager skulle afsiges efter majora vota, men derefter refereres Kongen til nærmere resolution. Forståelsen af 6-13-14 skulle nærmere fastsættes ved den befalede lovrevision. Der udfærdigedes derfor samtidig reskript til lovrevisionskommissionen herom.

Dommens udfald i ovennævnte tilfælde blev efter majoritetens stemmer, at 6-13-13 – og ikke 6-13-14 – anvendtes, således at forvisningsstraffen i lighed med tidligere praksis ændredes til frihedsstraf. Domskonklusionen lød således: »N.N. og N.N. bør for deres begangne forseelse straffes på yderste formue, hand at arbejde i næste fæstning og hun i Spindehuset deres livstid«.

Denne afgørelse fik stor betydning for praksis, idet man, skønt tvivlen ikke var bragt til endelig løsning og lovrevisionskommissionen ikke synes at være nået til noget resultat, for at »Højesteret ikke skulle være sig selv ulig«[41] i den følgende tid tog denne afgørelse som rettesnor.

Som et eksempel på tilfælde, hvor stemmerne stod lige, kan nævnes en drabssag, der behandledes i Højesteret den 3. juli 1714. Der opstod tvivl om beviset for, om Kirstina Krag var den dræbtes banemand, og om Peder Gudmann Smed var hendes medskyldige; der fandtes kraftige indicier, men ikke »to vidner overensstemmende og udi een ting«, som kræves »efter Guds og Kongens lov«, som det hedder i voteringen. Til en begyndelse stod stemmerne således, at Leegaard, Benzon, Reitzer og Rostgaard ville idømme hende livsstraf efter 6-9-12, hvorhos Kaalund, Scavenius, Ernst og Jacobsen ville idømme hende lignende straf efter 6-9-1. Derimod stemte Bartholin og Schøller for at anvende arbitrær straf i mangel af fuldt bevis, nemlig arbejde i Spindehuset på livstid; med hensyn til Peder Gudmann Smed var der flertal for ikke at fælde ham på livet; imidlertid sluttede Leegaard, Kaalund og Reitzer sig til mindretallet vedr. Kirstine Krag, hvorefter stemmerne stod lige (5:5). Der var derefter enighed om, at sagen måtte refereres efter instruksen. Kancelliet sendte sagen til erklæring i det teologiske fakultet. Endvidere indhentedes en erklæring fra generalprokurør Worm. Det teologiske fakultets erklæring af 18. februar 1715 stemmer med de vota i Højesteret, der af bevismæssige grunde ikke ville fælde hende på livet, men fandt, at de begge burde arbejde på livstid henholdsvis i Spindehuset og på Bremerholm, men den lægger til, at hun i Spindehuset skal have bolt og jern om fødderne, at hun ikke nogen tid skal undløbe, og dèr med det allerstrengeste arbejde alle hendes dage besværes. Generalprokurøren henholdt sig til de vota i Højesteret, der ikke turde fælde på livet. Kancelliet indstillede derefter til Kongen, at dommen afsagdes efter det teologiske fakultets erklæring, hvilket bifaldtes.

På referering i henhold til reskriptet af 14. april 1759, nemlig i tilfælde hvor der var idømt kagstrygning og brændemærke, kunne nævnes utallige tilfælde, idet der forekommer en mængde af den slags sager i Højesteret. Her skal blot anføres et enkelt eksempel til illustration af denne praksis: Anton Westermann var for stort tyveri ved Højesterets dom af 8. oktober 1765 dømt til kagstrygning og brændemærke og arbejde i jern i fæstningen på livstid, betale igæld og tvigæld og have sin hovedlod forbrudt. Missivet med den kongelige resolution lyder således: ... Og som vi allernådigst i betragtning af delinkventens ungdom har funden for got at formilde den idømte straf derhen, at han for kagstrygning og brændemærke maa være befriet ...

Højesterets betydning for straffenes formildelse gennem benådning

I tiden før 1660 havde der igennem retsbrug og sædvane udviklet sig en ret for Kongen med udelukkelse af alle andre myndigheder til at formilde de ved domstolene idømte straffe. Denne udvikling afsluttes ved enevældens indførelse med kongelovens art. 3, hvorefter al benådning for straf var forbeholdt Kongen, jvf. også D.L. 1-1-1. Domstolene havde i ét og alt blot at følge »lovens bare ord« og havde ingen beføjelse til at »gøre nogen slags forklaring derover« eller dispensere fra dens rigueur. Nådesbevisninger måtte komme fra Kongens hånd, og skulle sådanne opnås, måtte sagen refereres til kongelig resolution.[42]

I den første tid synes de tilforordnede at have været noget tilbageholdende med at referere sager til formildelse, hvilket formentlig hænger sammen med, at man netop havde fået strafferetten reguleret gennem ny lovgivning, som forøvrigt efter datidens opfattelse ikke var synderlig streng. Men selv efter, at loven gennem flere forordninger i slutningen af det 17. og begyndelsen af det 18. århundrede var blevet skærpet betydeligt på væsentlige og indgribende punkter, dristede man sig dog ikke, hvor tilfældet klart omfattedes af loven, og hvor der ikke forelå ganske særlige omstændigheder i tiltaltes favør, til at fremkomme med indstilling om formildelse. Dette måtte så ske uden rettens medvirken, f.eks. gennem vedkommende stiftbefalingsmand eller gennem defensor. Formentlig er Kancelliet ret hurtigt kommet ind på at afæske retten eller justitiarius erklæring om sådanne benådningsandragender; i hvert fald blev det senere fast praksis at høre Højesteret med hensyn til formildelse af dens domme i tilfælde, hvor retten ikke selv i henhold til instruksen eller med anden hjemmel havde refereret sagen i første omgang.[43] I tvivlsomme sager eller hvor der forelå særlige formildelsesgrunde fandt indstillinger fra retten om benådninger hyppigere sted. I sådanne tilfælde var det dog endnu sjældent, at retten fremkom med positive forslag om formildelse. Man nøjedes med at referere sagens omstændigheder og derefter kort henstille til Kon-

gen, hvorledes dommen skulle eksekveres. Voteringerne om benådningsspørgsmål er oprindelig også af meget begrænset omfang. Kancelliet synes at have indskrænket sig til et referat uden selv at komme med henstillinger om sagens endelige afgørelse, men den, der har nævnet sagen for Kongen, har vel undertiden fundet anledning til at fremkomme med sin allerunderdanigste formening, i hvert fald når Kongen har rådført sig med ham. Kongen har sikkert fået nævnt Højesterets stilling til sagen, herunder benådningsspørgsmålet, som denne er fremgået af justitiarii forestilling, eller af udtoget af voteringsprotokollen, ligesom benådningsandragender fra domfældte eller hans pårørende nok er blevet nævnt. Senere synes man i højere grad at være kommet ind på i retten at fremkomme med indstillinger til formildelse på Kongens nåde eller at fremsætte konkrete forslag til straffens formildelse. Imidlertid mangler læggene i benådningssagerne fra omkr. 1750, og det er derfor kun muligt på grundlag af voteringsprotokollerne at danne sig et skøn over, hvorledes udviklingen har formet sig; at der er foregået en sådan, kan der imidlertid ikke herske tvivl om. Oprindelig er stemmeafgivningen om benådningsspørgsmål refereret meget kortfattet i protokollerne og i indstillingerne fra justitiarius. Senere, i hvert fald fra 1790erne, gøres der langt mere ud af benådningsspørgsmålet, og fra den tid, da Ørsted voterede i retten, haves der mange eksempler på, at spørgsmålet om benådningsindstilling bliver det vigtigste i sagerne og lægger beslag på langt den største plads i voteringsprotokollerne.[44]

Oprindelig synes Kongen at have formildet straffene eller approberet dommene ret uafhængigt af rettens holdning, som altså heller ikke var særlig udtalt. Kongen ses således mange gange navnlig i tiden til omkring 1750 at have benådet forbrydere uden positive forslag fra rettens side. Senere hen, da rettens afstemninger om disse spørgsmål træder mere frem, har Kongen formentlig efterhånden som almindelig regel fulgt flertallets indstillinger, selv om der forekommer afvigelser i begge retninger. Benådningspraksis opstår og udvikles således ved en gensidig virksomhed mellem Kongen og retten, således at retten til en begyndelse respektfuldt indtager en mere tilbageholdende stilling, men efterhånden tager et tydeligt og selvstændigt initiativ, som har virket overordentlig befordrende for den formildelse af dansk strafferet, som fuldbyrdes i slutningen af det 18. århundrede og fremefter. Forholdet er nemlig det, at benådningerne, som gaves i stadig større omfang, efterhånden som straffene kom til at stå i åbenbart misforhold til den almindelige opfattelse i befolkningen og specielt i oplyste, juridiske kredse, får afgørende indflydelse på de nye straffelove, som så lyset fra noget efter midten af det 18. århundrede. Benådningspraksis i tyverisager i 1760erne og fremefter afføder således de formildede straffebestemmelser i forordningen af 27. april 1771, og på samme måde danner benådningspraksis og Højesterets straffastsættelse i

ulovbestemte tilfælde forudsætningen for de i tyveriforordningen af 20. februar 1789 fastsatte formildede straffe. På sædelighedsforbrydelsernes område fremkommer der trods flere henstillinger i voteringerne i Højesteret ikke nogen ny lovgivning før 1866, men den forud helt fra 1750erne herskende tendens til formildelse af straffene medfører, at der i realiteten er en ganske naturlig og jævn overgang til de i almindelig borgerlig straffelov fastsatte lempelige straffe, som forekommer helt ukendelige i sammenligning med Danske Lovs. På tilsvarende måde formildes til en vis grad straffen for manddrab ved den Ørstedske forordning af 4. oktober 1833, som en delvis indrømmelse til den forudliggende benådningspraksis, om end man ikke dristede sig til at tage skridtet helt ud. Den forud for forordningen herskende indstillingspraksis synes imidlertid at fortsætte ganske uændret, og benådninger udvirkes tilsyneladende i samme omfang som tidligere, indtil praksis nedfældes i reglerne i straffeloven af 1866, der er væsentlig mildere og står på et mere fremskredent stadium end forordningen af 1833.

Den mildere tendens i benådningspraksis er imidlertid et almindeligt fænomen, som gennemsyrer hele strafferetten og gør sig gældende også med hensyn til de af forordningerne af 11. og 15. april 1840 og 26. marts 1841 omfattede berigelsesforbrydelser, falsk vidnesbyrd, mened og brandstiftelse. Kun med hensyn til de allergroveste forbrydelser som mord, mordbrand og røverier eksekveres livsstraffene stadig, dog således, at tidligere tiders barbariske straffemetoder afskaffes, ligeledes ved benådning. Benådningspraksis får ikke mindst betydning derved, at straffemetoderne ændres; de pinlige og lemlæstende straffe som knibning, afhugning af hænder og fingre, kagstrygning og brændemærkning eftergives. Strafarter som forvisning og formuekonfiskation omsættes til frihedsstraffe eller bøder. I hele denne proces har Højesteret deltaget sammen med Kancelliet og Kongen, efterhånden således, at rettens indstillinger i det væsentlige blev bestemmende for de kongelige resolutioners indhold.

Højesterets betydning for ændringer i straffelovgivningen

Der findes imidlertid også eksempler på, at Højesteret mere direkte har taget initiativet til ændringer i straffelovgivningen. Således er forordningen af 31. marts 1719, angående adskilligt justitien vedkommende, i sin helhed, herunder bestemmelsen om, at eksekution af dødsstraffe ikke måtte ske efter en underretsdom, fremkommet efter en memorial fra retten af 3. august 1718,[45] og forordningen af 7. februar 1749 om grove morderes straf er givet på direkte foranledning af en votering og et forslag fra Højesteret;[46] men navnlig fortjener det at fremhæves, at tyveriforordningen af 20. februar 1789, der er den første danske straffelov af mere moderne tilsnit, er en direkte følge af et initiativ, som justitiarius greve v. d. Osten

tog over for Kancelliet. Heller ikke må det glemmes, at adskillige af ændringerne i lovgivningen skyldes forslag fra kommissioner, i hvilke Højesterets tilforordnede var rigt repræsenterede – dette gælder også de mange skiftende lovrevisionskommissioner –, samt at de fleste af generalprokurørerne i det 18. og 19. århundrede i kortere eller længere tid havde været medlemmer af retten, således Hojer, Stampe, Luxdorph, Christian Colbiørnsen og Ørsted, der alle har ydet betydelige bidrag til straffelovgivningens fornyelse og omdannelse.[47]

Forandringerne i retstilstanden må således siges at være et resultat af et nært samarbejde mellem Kongen, Kancelliet og Højesteret. Der er ingen tvivl om, at Højesteret i denne konstellation har indtaget en ærefuld plads. Også gennem sine mange erklæringer om strafferetlige spørgsmål af vidt forskellig art har Højesteret ydet et betydeligt bidrag til udviklingen.[48] Fra omkring 1830-40 glider initiativet på lovgivningens område mere og mere over til de folkevalgte repræsentationer, stænderforsamlingerne og derefter naturligvis Rigsdagen.

Til nærmere belysning af den foran skitserede udvikling vil retspraksis i det følgende blive undersøgt med hensyn til nogle af de vigtigste forbrydelsesgrupper.

Manddrab m.v.

På reformationstiden begynder man at anse den mosaiske rets normer for universelle og ikke blot gældende for det jødiske folk. Det var dog ikke under påberåbelse af Guds lov, at recessen af 1537 indførte livsstraf for manddrab; der henvises tværtimod til den almindelige usikkerhed for liv og lemmer, og straffebudet var begrænset til borgere og bønder. Den protestantiske teologi var oprindelig heller ikke sikker på nødvendigheden af at følge Bibelens forskrifter, som den senere blev. Luther udtalte således, at hvis Bibelens forskrifter blev optaget i den verdslige lov, var det godt, men at man, sålænge dette ikke var tilfældet, burde følge gældende ret.[49] Den oprindelige regel i recessen af 1537 art. 7 om manddrab forudsætter endnu muligheden for dispensation fra livsstraffen, som da også i den efterfølgende tid ses at være blevet til virkelighed i flere tilfælde. I 1543 fandt Kongen anledning til at spørge professorerne, om han med god samvittighed kunne eftergive livsstraffen i et tilfælde, hvor drabsmanden tildels havde handlet i selvforsvar.[50] Svaret var endnu bekræftende, og benådninger fandt fortsat sted, hvilket fremgår af Kancelliets brevbøger. Under Frederik II bliver fredebrevene sjældnere, og man begynder også at idømme adelen livsstraf, selv hvor drabet ikke kunne betegnes som uærligt, og man finder det meget betænkeligt at benåde Lauritz Brockenhuus, da han i 1571 havde dræbt en kvinde i København. I anledning af denne sag indhentedes der en betænkning hos Niels Hemmingsen og biskop Povl Madsen,[51] der viser, at også teologernes opfattelse havde ændret sig.

Betænkningen går vel ikke ligefrem ud på at fraråde benådning, idet svaret snarest må betegnes som undvigende; men det, man særlig finder anledning til at advare imod, er at udvise utidig barmhjertighed. Endnu tydeligere træder dette frem i en anden betænkning, som i 1582 blev afæsket Universitetet, fordi Kongen ønskede at benåde Ejler Kratse, der var bleven dømt fredløs for drab. I denne betones det stærkt, at Guds ord selv oplyser, hvilke undtagelser der kan gøres fra reglen om livsstraf. Kongen turde herefter ikke eftergive straffen. Under Kristian IV når man til principielt ikke at benåde manddrabere, bortset fra våde og nødværge, som også undtages i moseloven, selv om omstændighederne iøvrigt talte stærkt derfor. Herom har man et vidnesbyrd i den bekendte universitetserklæring af 1634,[52] der mener af religiøse grunde at måtte udtale sig for, at en sindssyg manddraber henrettes. I overensstemmelse med denne udvikling påbyder forordning af 19. juni 1613, jvf. reces af 1615 art. 39 og reces af 1643 2-1-5, øjeblikkelig eksekution af livsstraffe for manddrab.

Således lå forholdene omkring 1660.

En betingelse for at den pågældende kunne dømmes for manddrab var det dog naturligvis, at det fandtes bevist, at han var den dræbtes banemand. Ved anvendelsen af de almindelige bevisregler udvistes der navnlig senere hen stor omhu i Højesteret, således med hensyn til vidnebevis, egen bekendelse og ed. Det samme gælder med hensyn til andre bevismidler som corpus delicti, badskæreres udtalelser, besigtigelsesvidner samt den dræbtes sigtelse, jvf. Danske Lov 6-6-15. Et fremskridt var det, at man ved forordning af 21. maj 1751 § 4 påbød obduktionsforretninger i mord- og drabssager. De skulle foretages af en land- eller stadsphysicus med erfarne chirurger. Der haves også eksempler på, at man indhentede erklæring fra det medicinske fakultet.[53] For afgørelsen havde det derhos betydning, om der var anvendt våben eller redskaber, samt hvor længe den dræbte havde levet efter overfaldet, hvorledes han havde forholdt sig i denne mellemtid, om han straks var gået til sengs og var forblevet der til sin død, eller om der tilsyneladende kunne være indtrådt helbredelse. Endelig havde det betydning, om sigtede ved at flygte »indrømmede« sin skyld, eller om han på den anden side angav sig selv.[54] Der kan her nævnes et tilfælde fra 1740.[55] Det drejede sig om et 7 år tidligere begået drab. Drabsmanden var flygtet, men blev senere, da han kom hjem, pågrebet og sagen påanket til Højesteret. Sammenhængen fremgår af Kancelliets referat til Kongen: Delinkventen var geraadet i klammeri med en person ved navn Peder Nielsen. De havde givet hinanden adskillige slag, den ene med en rive, den anden med en kølle, hvoraf P. N. fik et stort sår i panden, et blåt slag på brystet og nogle andre slag, således at han efter 31 dages forløb afgik ved døden. »Skønt den afdøde nu i al denne tid hverken var blevet forbunden eller havde haft læge, hans legeme ej heller efter hans død var blevet besigtiget, at deraf kunne erfares, om de tilføjede

sår var dødelige, hvorhos den afdøde seks dage efter slagsmålet havde forliget sig med delinkventen om en vis betaling for hans skade og forsømmelse, var dog delinkventen såvel ved de forhen ergangne som ved Højeste Rettes dom af samtlige 9 tilstedeværende tilforordnede bleven dømt til at bøde liv for liv. Dog formente 4 af de tilforordnede, at det med en god samvittighed til hans Maj.s mildhed kunne overlades, om hans Maj. i steden for livsstaf ville pardonnere delinkventen med at indsættes til arbejde hans livstid. Thi endskønt delinkventen har tilføjet den afdøde de sår, hvoraf hans død er påfulgt, så kan man dog ej være forsikret, at disse sår alene har forårsaget døden og om den store skødesløshed og forsømmelse med den såredes tilsyn deri kan have været største årsag. Hvilket alt justitiarius indstiller til kongelig resolution«. Den kongelige resolution af 6. juli 1740 går ud på, at han »pardonneres mod at arbejde i nærmeste fæstning hans livs tid«. De 4 tilforordnede, der indstillede til formildelse var Boson, Sechman, Fielsted og von Støcken.

Men bortset fra sådanne tilfælde og hvor reglerne om lavalder og om drab i vildelse og raseri jvf. 6-6-17 greb ind, måtte den, der havde dræbt en anden, hvad enten det drejede sig om simpelt drab, jvf. 6-6-1, eller barnemord 6-6-7, barnefødsel i dølgsmål 6-6-8 eller groft mord, lide efter den strenge ret. For livsstraffen gaves i lang tid ikke pardon under hensyn til moselovens bud, som ansås forbindende på en sådan måde, at Kongen ikke med frelst samvittighed kunne benåde. At benådninger for manddrab faktisk ikke gaves i lang tid ses forudsætningsvis af en indberetning til lovens forbedring, jvf. reskripterne af 8. og 29. december 1752 og 5. og 12. januar 1753: » . . . og når tillige overvejes den ulighed, der er mellem en drabsmands forseelse og straf, som udgyder sin næstes blod og betager ham sit liv, som ingen uden Gud kan gøre, og derfor ikke bliver pardonneret . . .«

Indflydelsen fra moseloven kunne imidlertid ikke være nogen hindring for at eftergive de pinsler og lemlæstelser eller beskæmmelser, som knyttedes til dødsstraffen for mord, herunder barnemord og barnefødsel i dølgsmål. Der ses da også i adskillige tilfælde at være givet formildelser med hensyn til knibningen med gloende tænger, som var foreskrevet i forordningerne af 1697 og 1749.[56] Straffen ses undertiden formildet til henrettelse med sværd og begravelse i kirkegården.[57] På den anden side ses dommene efter de nævnte forordninger i mange tilfælde approberede og beordret eksekverede uden formildelser.[58]

Med hensyn til forholdet mellem reglerne i Danske Lov 6-6-1 og forordning af 1697 om grove morderes straf skal anføres, at forordningen ikke udvidedes til at angå andre mord end de i denne udtrykkelig omhandlede, nemlig overlagt mord på ægtefælle, husbond, madmoder eller nogen af deres børn, uanset at det i forordningens slutning siges, at skulle der mod al forhåbning begås grovere mord end de omhandlede, da skulle dommeren indsende relation herom til kongelig

resolution. Således blev mord eller drab på eget eller andres børn, når det ikke drejede sig om de i forordningen af 1697 omhandlede, hvilke mord forekom ret hyppigt noget hen i det 18. århundrede, pådømt efter 6-6-1 eller 6-9-12 i Højesteret.[59] Man fortolkede med andre ord bestemmelsen snævert, men forholdet mellem bestemmelserne kunne give anledning til betydelig tvivl; herpå haves et godt eksempel i en den 18. oktober 1736 påkendt sag, som gengives fra protokollen:

»Torsdagen den 18. Octobris 1736

Assessor Svend Krag, som allernaadigst anbefalet Actor
contra
Delinqventen Ludvig Jørgen Pedersen

Indstevner allerunderdanigst til nærmere paakiændelse oc formodentlig skiærpelse en af president, borgmestere oc raad udj denne kongl: residentzstad Kiøbenhavn paa stadens raadstue den 22. augusti sidstleden afsagt dom, hvorved de have tilfunden delinquent Ludvig Jørgen Pedersen, for sit paa et 8 aars gammel barn begangne drab, at miste sit liv, oc have sin hovedlod oc jord forbrudt, naar de paa processen oc executionen anvendte bekostninger først derfra ere afdragne, oc saaledes modereret hans straf, imod at den forhen ergangne byetingsdom, afsagt af cancellieraad Ientoft oc 8 meddomsmænd den 6. aug. 1736, tilfinder ham for hans begangne forsetlige mord, at knibes 3 gange med gloende tænger, haanden oc hovedet levendes afhugges oc settes paa stage, oc kroppen legges paa stegle oc hiul.«

Efter at aktor og defensor, prokurator Caspar Wilhelm Smit, der mødte på prokurator Laurits Lunows vegne, havde afgivet deres mundtlige indlæg i sagen, faldt følgende vota, der gengives fra protokolsekretærernes relation.

»Assessor Wartberg, Etatsraad Rasmussen, Geheimeraad von Hagen:

Der ere 2 ting, som i denne sag falde sub quæstione, 1. om factum er groft mord eller simpel drab? 2. om delinquentens da iværende tilstand kand geraade ham til straffens formildelse? Anl. det første, da, endskiønt delictum ej just er i den casu som forordningen af 16. octobris 1697 ommelder, saa er dog dette et mord af grusomste consequence; thj naar der (er) ej skal være fred paa gade oc mark, naar hevngiærighed oc blodgiærige affecter ej skal straffes, blive alle societatis humanæ vincula liigesaavel brudte, som naar parricidia tage overhaand. Som da medlidenhed i saadan fald er skamelig oc skadelig, saa bør forordningen, der ved at melde om grovere mord synes at supponere saadan casum, in hoc passu følges. Men kand delirium melancholicum, tungsindighed oc vildelse befrie delinquenten?

Ingenlunde; thj paa den maade kand eenhver ond affect oc misgiærning, som visselig kommer af diævelens fristelse, hentydes til tungsindighed oc urolige tanker. Raseri oc vildelse (hvilke 2 ting ikke efter Smits position distingueres, men tvertimod combineres i loven) have stæd, naar nogen giør noget, uden selv at viide hvad det er hand giør, oc uden at have nogen vis hensigt derved. Dette kand nu ikke passe sig paa delinquenten, der synes at have været af det slags mennisker, som falde i bekymring over at verden gaae dem imod, oc komme paa de tanker, at det tiener til deres salighed vel at fortvivle, oc, da der er ingen redning for dem uden at komme af denne verden, finde de sig beføiede at begaae en misgiærning, som der er sat livsstraf for, da de synes at mand ej kand andet end døe salig under bødelens haand. Naar mand nu giør comparaison imellem hvad et menniske, der saa uskyldig, som dette barn, tages af dage, lider, imod slig en misdædere, der har sat sig for at døe, saa formeene de, at, paa det folk ej just for straffens skyld skulle forleedes til misgiærninger, burde der statueres en fornøden oc retsindig skiærpelse, hvorfore de oc confirmere byefogdens dom.

Assessor Helt:

Da delinquenten, efter vidnerne oc attesterne har været i melancholie, da hand begik drabet, kand hand ej ansees for saa grov en morder, som forordningen ommelder; mens da hans, saa kaldede, raserie ej har været i saa stor en grad, at den efter loven kand befrie ham fra straf, saa stadfæstes magistratens velgrundede dom.

Assessor Eggers, Boson, Justitsraad Sechman, Cammerjunker Rosenørn, Etatsraad von Støcken, Bartholin:

Delinquentens melancholie er ej beviist at have været i saa stor grad, at den kunde befrie ham fra straf. Dog kand hand ej tilfindes at lide efter forordningen der alleene taler om parricidio, skiønt den tit appliceres, naar tyverie oc plyndring combineres med mord. Mand har i mange tilfælde haft aarsag at sige, at lovgiveren i drabssager har været saa lemfældig, at straffen har maat skierpes ved seenere udgangne forordning, neml: 1. naar tillige indbrydes i huuse, oc 2. naar nogen overfaldes paa veie oc stie. Men da ingen af deelene passer sig her paa, understaae de sig ikke at skiærpe den straf, som lovens 6 bogs, 6 capituls, 1 articul, (den de formeene herpaa alleene at være applicabel) foreskriver. Men, som magistraten udj deres dom alleene have grundet deres moderation paa de 2 attester om delinquentens melancholie, da casus dog, desuagtet, ej passer sig til forordningen, saa opinerede de til at forbigaae de ergangne domme, oc at delingquenten bør bøde liv for liv, have sin hovedlod oc jord, om hand nogen eier, forbrudt, oc det for resten at forholdes efter raadstuedommens slutning

hvorimod

Justitsraad Bagger,
som in præmissis med de andre var eenstemmig, formeenede, at den eeniste applicable articul i loven er den 1ste udj den 6 bogs 9 capitul om huusfred etc., oc at delinquenten bør bøde liv for liv, haanden oc hovedet levendes afhugges, oc settes paa stage, samt kroppen paa steile, hans hovedlod oc jord, naar de paa arresten, executionen oc viidere paagaaende omkostninger fradrages, at forbrydes.

Hvorpaa dom blev afsagt

Udj Høisteret ut supra. In fidem protocollorum testamur P. Scavenius. B. Luxdorph.«

D.L. 6-6-1 ses også anvendt, når der var tvivl om tiltaltes fulde tilregnelighed og efter 1749, når motivet ikke bevistes at have været »kedsommelighed til livet, blot for at gøre en ulykke«. Der erindres i denne forbindelse om, at forordningerne af 1697 og 1749 begge krævede beråd hu, som undertiden ikke fandtes at foreligge, når vedkommende, selv om der ikke fandtes at foreligge vildelse eller raseri, dog havde været dårlig i hovedet eller tungsindig o.s.v.

Endvidere kan nævnes nogle formildelser, som gik ud på, at de pågældende måtte begraves i kristen jord, hvad der før forordningen af 9. august 1739 kunne være tvivl om,[60] selv om det vistnok hurtigt blev praksis, at der gaves benådning hertil, når det drejede sig om simpelt drab; herom kan henvises til en højesteretsdom af 30. juli 1718, hvor den tilforordnede Slange i sit votum udtaler: » . . . men som mange delinkventer kommer i desperation at de skal begraves i gallebakken og her er ikkun et simpelt drab, så kunne i dommen sættes, at hans legeme skulle begraves, hvilket Kongen i slige tilfælde altid plejer at benåde dem med«. Undertiden benådes også med, at hovedet ikke skulle sættes på stage, men måtte begraves sammen med legemet.[61]

Den opfattelse, at det af hensyn til Guds lov ansås for udelukket at benåde manddrabere for livsstraf blev dog efterhånden forladt. Kofod Ancher går i sit responsum om kongelig benådningsmyndighed med hensyn til forsætligt manddrab af 1756[62] imod den gængse opfattelse og hævder, at Kongen kan benåde også i disse tilfælde, idet han ikke kunne være bundet af moseloven. Dødsstraf var endog hensigtsløs som straf, hvis forbryderen anså livet for en plage, og navnlig var det ikke den eneste måde, man kunne nå straffens formål, sikkerhed i staten, på, idet man kunne anvende livsvarigt tvangsarbejde. Benådningsretten burde dog udøves med forsigtighed, og kun hvor vigtige grunde talte derfor, og næppe ved kvalificerede manddrab. Thi så længe livsstraf i almindelighed var fastsat for de groveste misgerninger, og især for kvalificeret manddrab, burde straffen eksekveres, for at den gemene mand ikke skulle tro, at det ikke havde været fuld alvor



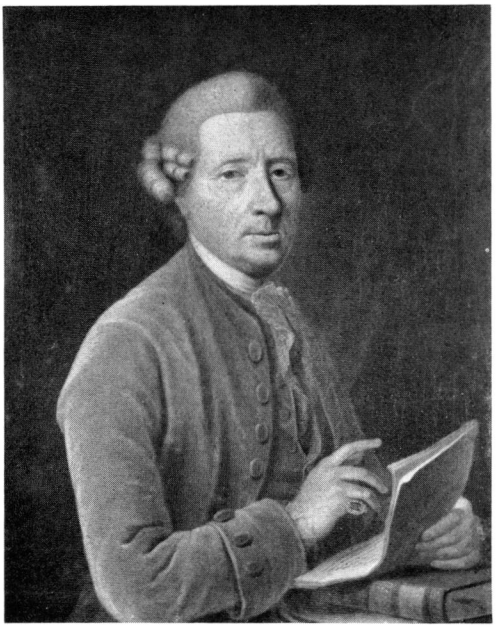
HENRIK STAMPE
Maleri fra Jens Juels atelier. Frederiksborg.



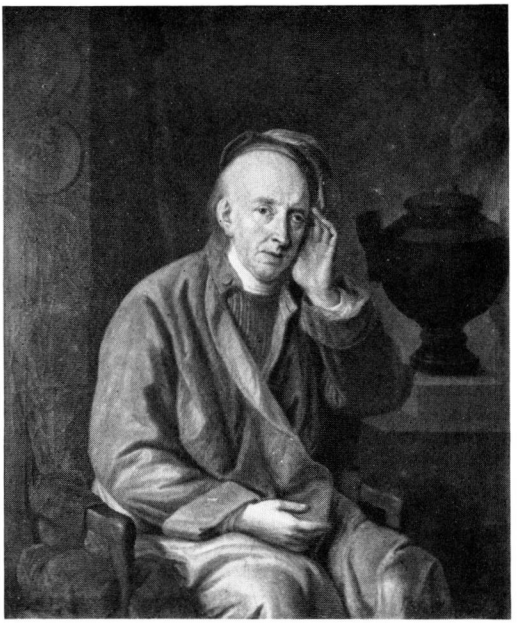
CHRISTIAN REITZER
Maleri på Gaunø.



JENS SEVERIN WARTBERG
Maleri af C. G. Pilo 1748 på Ledreborg.



PEDER KOFOD ANCHER
Maleri af G. Fuchs 1787. Højesteret.



BOLLE WILLUM LUXDORPH
Maleri af G. Fuchs 1782. Frederiksborg.

med sådanne love, men at de alene var givne for at jage skræk i folk. I den sag, Kofod Ancher havde til udtalelse, og som drejede sig om drab i duel, anbefaledes at benåde med livsvarigt slaveri.

Ligesom dette responsum giver udtryk for, at overlagte mord burde undtages fra benådning, således ser man også, at dette bliver tilfældet i praksis.

Som modstykke til den foran omhandlede erklæring fra det juridiske fakultet i 1756 angående benådning for manddrab skal her anføres en erklæring fra det teologiske fakultet fra 1757, der blev indhentet af Kancelliet i anledning af, at man påtænkte at ændre forordningen af 1749 om dem, der begår grove mord »af kedsommelighed til livet«, idet denne forordning havde vist sig ikke at kunne forhindre, at disse skrækkelige forbrydelser stadig blev begået i ret stort antal.[63]

Henrik Stampe, der var medlem af en i denne anledning nedsat kommission, havde foreslået, at dødsstraffen afskaffedes, og at delinkventen i stedet for skulle sættes til livsvarigt tvangsarbejde af den allerhårdeste slags samt derhos piskes årligt på gerningsstedet, jvf. herved bestemmelserne i den senere forordning af 1767, medens kommissionens øvrige medlemmer Schouboe, Falsen og Luxdorph var betænkelige ved denne ændring, der kunne tage sig ud som en lempelse; de mente i hvert fald, at det var fornødent at høre det teologiske fakultet. Fakultetets erklæring gik i overensstemmelse med dets tidligere holdning til dette vigtige problem ud på, at det efter nøjeste overvejelse ikke turde gå ind for, at de pågældende mordere slap for livsstraf. De henviste til, at Gud selv i 1. mosebog 9. kap. 5. og 6. v. har sagt til Noah og hans afkom: »visselig vil jeg udkræve eders livs blod af menneskenes haand, af hvers haand endog hans broders vil jeg udkræve hvers sjæl. Hvo som udøser menneskenes blod, ved mennesket skal hans blod udøses«. »Denne lov«, hedder det videre, »er ej en lov for det jødiske folk alene, men for Noah og alle hans efterkommere og kan ikke agtes at være afskaffet, som de jødiske lande og kirker lever«. Der henvises også til 4. mosebogs 35. kap. 6, 17, 18, 20, 21 v. samt til 31. v., der siger: »I skulle ikke tage forsoning for en manddrabers person, naar han er skyldig til at dø, thi han skal visselig dødes«, og 33. v. »I skulle ikke smitte landet, thi blodet besmitter landet, og for landet kan ikke ske forsoning for det blod, som udøses, uden ved hans blod, som udøste det«.

Formentlig under hensyn til de stærkt divergerende opfattelser inden for kommissionen og til det teologiske fakultets holdning blev sagen stillet i bero, men i 1767 toges den op pány i anledning af, at der fra en efter forordningen af 1749 dødsdømt piges moder indkom en memorial om benådning.[64] Kongen resolverede: »saasom erfarenheden viser, at den nuværende forordning ikke hemmer en saa umenneskelig fanatismus, saa skal Kancelliet foredrage en ny forordning om slige tilfælde og Johanna Olsdatters dom formildes . . .«

Man hentede nu det gamle forslag frem, men fandt ikke anledning til at høre

det teologiske fakultet påny. Dette viser lidt om, hvorledes regeringens holdning var ændret i de forløbne 10 år.

Man forstår udmærket, at regeringen endelig besluttede sig til at sætte sig ud over teologernes betænkeligheder, når man erindrer sig på hvilke tilfælde livsstraffen i 6-6-1 kunne og skulle anvendes. Ansvaret straktes efter Danske Lovs bestemmelser meget vidt, og domstolene var ikke beføjet til at fravige lovens klare ord. Almindelige bestemmelser om ansvarsbetingelserne fandtes ikke, og bestemmelserne i 6-6-1, jvf. 6-11-1 og 5, begrænsede langt fra livsstraffen til fortsætlige drab i nutidig betydning. Herom kan som illustration anføres et eksempel fra 1765. En mand havde i vrede slået sin kone i ansigtet med hånden, hvilket medførte hendes død. 9 tilforordnede dømmer ham efter 6-6-1 til at bøde liv for liv. Skønt han ikke just var causa primaria mortis eller havde animus occidendi, så var han dog causa secundaria, da hun ifølge obduktionsforretningen var død af de hug, han gav hende i bitterhed. Det fremhæves i voteringen, at tiltalte havde haft hensigt til at skade og havde handlet i vrede, hvorefter der ikke forelå våde jvf. 6-11-5.[65] Man hæftede på denne måde for de uforsætlige følger af sine handlinger. Kofod Ancher har defineret forholdet ret træffende således: » . . . Da nu loven anser det i almindelighed for forsætligt manddrab, som ikke sker af våde eller nødværge, hvad heller manddraberen har havt tanke og vilje til at dræbe eller ikkun til at skade enten den dræbte eller nogen anden . . .«. Det afgørende for bedømmelsen i mange drabssager ses at være, om der er handlet i vrede, af had og fjendskab. Oplystes det, at de pågældende havde været i selskab sammen og ikke var uvenner, kunne bedømmelsen efter omstændighederne falde ud til vådesdrab. Men meget skulle der ikke til, inden vægtskålen sank ned til fordel for »viljesdrab«, f.eks. at vidnerne oplyste, at drabsmanden havde brugt eder eller vredesudtryk over for den dræbte. Også på dette punkt udviser Danske Lov en påfaldende overensstemmelse med moselovens bestemmelser i 4. bogs 35. kap. Manddrab opdeles her således: » . . . Og har han tilføjet ham et stød i had eller kastet noget mod ham i ond hensigt, så han døde deraf, så skal drabsmanden lide døden, thi han er en morder« . . . »Har han derimod tilføjet ham et stød af vanvare uden fjendskab, eller har han uden ond hensigt kastet noget redskab mod ham, eller har han uden at se det ramt ham med en sten, som kan slå en mand ihjel, så han døde deraf, uden at han var hans uven eller pønsede på ondt mod ham . . .« Som et andet typisk eksempel på, hvor vidt ansvaret efter 6-6-1 måtte udstrækkes kan anføres en sag fra 1736-37. Både birketinget og Højesteret fradømmer drabsmanden livet. Af 14 voterende var 11 enige herom, 2 sluttede sig hertil, »saasom ingen uden Kongen derudi kunne dispensere«. Én ville lade delinkventen aflægge ed på, at han ikke havde tanke til at skade den afdøde. Sagen blev efter Kongens befaling forelagt det teologiske fakultet, hvis erklæring lyder således:

»Stormægtigste, allernaadigste Arve-konge og Herre!

Effter eders kongel: Maj:ts allernaadigste befaling ved hans excellence her geheime-raad og ober-secreterer von Holstein til os, at vi allerunderdanigst skulle give vores theologiske betænkning, om Hans Larssøn som med en steen har ihielslaget fodgarden Mogens Pedersen, med uskadt samvittighed paa livet allernaadigst kunde benaades, da have vi samme i gudsfrygt med hinanden nøyagtig overveyet, og ere vores allerunderdanigste tanker derom som følger: Uanset det er meget rimeligt at delinquenten Hans Larssøn ikke har havt i sinde at dræbe fodgarden Mogens Pedersen, saa bliver det dog af acten klart, at den steen hvilken Hans Larssøn kastede i vreed hue effter bemelte fodgarde gaf ham hans banesaar; thi vidnerne forklare at Hans Larssøn, efter at hand og de andre byemænd havde næsten uddrukket en tønde stærkt øll, bad Mogens Pedersen gaa ud og forfulgte ham som gik bort nogle skridt, samt optog en steen, maaskee at slaae ham i ryggen med, hvilken ramte ham, der vendte sig om, saaledis i ansigtet at hand et quarteer dereffter døde. Hvor opirret Hans Larssøn da dette skeede, var, forklare de ugudelige ord der findes i birketingsacten pag: 11, hvilke hand skal have talet effter Anne Nielsdatters udsigende, dog er derom ey fleere vidner end hun aleene. Hvor over alle maader stærkt slaget haver været forklarer chirurgorum attest pag: 26, 27, hvilken saavel som facultatis medicæ betænkning pag: 32, 33 gotgiør, at saaret have været aldeelis dødeligt. Effter saadan beskaffenhed kand vi hverken holde dette drab for vaade, eller for slig fremfusenheds og uagtsomheds gierning som loven libr. 6, cap. 7, art. 18, pag. 904 tilfinder straf med jern, men ere i de tanker, at Hans Larssøn der i vreed hue og forbittrelse haver slaget Mogens Pedersen saa at hand deraf døde bør efter de over ham ergangne domme miste sit liv. Den beskrivelse paa vaade som findes deut:[66] XIX, 4, 5 kommer aldeelis ikke overeens med denne gierning, ikke heller den som findes num:[66] XXXV, 15 og 23. vers. men tvertimod samme capittels 17. og 20. vers siger udtrykkeligen at denne manddrabere skal visseligen dødes. Hvilke vore theologiske tanker vi dog i allerdybeste underdanighed indstiller til eders kongel: Maj:ts egen allernaadigste høye skiønsomhed, og effter vores allerunderdanigste pligt stedse til vor død forbliver eders kongel: Maj:ts allerunderdanigste troe pligtskyldigste tieneres og uafladelige forbederes

Kbhv. d. 31. dec. ao 1736 — M. Wøldike. C. Worm. — I. F. Reuss. Steenbuck.«

Derefter resolverede Kongen, at dommen skulle eksekveres.

En lignende tvivlsom sag voteredes der om i 1752, den 22. april. Suhm's votum er i protokollen gengivet således: »Anders Jensen har den 26. juli 1751 været med den afdøde Hans Jensen til hove, hvor de ere blevne beskienkede. De

kom derefter til en mands gaard i Lerbeck, hvor H.J. som dreng overfaldt A.J. som karl med skældsord, fordi han ikke skyndte sig at spænde for, hvorfor karlen blev vred og slog drengen nogle rap med en pisk, hvorfor drengen løb hen og ville sætte sig paa en anden vogn, hvorfra A.J. tog ham efter nogle slag og satte ham paa hans egen eller husbonds vogn, deraf han faldt, da han gav ham nogle rap igen, hvorefter han blev sat op i vognen, og fornam derefter ingen til ham, førend de kom hjem til G.gade og fandt ham død liggende i vognen. Ved synsforretningen fandtes intet udvortes tegn paa ham til skade. Ved obduktionsforretningen fandtes en sprække ved den højre side af cranio og noget levret blod, men attesteres, at om han i tide var blevet hjulpet, var han ikke død. Betragtes omstændighederne, da har der ej tilforn været trette eller uenighed mellem A.J. og H.J. – Casus er accidentalis, og en revselse kan ej kaldes animus lædendi, mindre necandi. En avlskarl har dog at sige over en dreng, og kan ei være ham studsighed eller opsetsighed gestændig. Den dræbte var drukken og fortumlet i hovedet, kan have fået skade af faldet eller tumlen i vognen. Chirurgus er først kommen til dagen efter og ikke in instanti. Den afdøde har brækket sig i vognen og er befundet død med qvælster i munden, som Chirurgus og attesterer at kan have forvoldt hans død. Kan altsaa ej anse faktum anderledes end som vaadesgerning«. Rosenkrone: »Drengen havde vidnesbyrd af et stridigt gemyt. Karlen har revset ham med en liden pisk. Loven tillader husbond at revse med ris og kæp.« Klevenfeldt: »Denne sag er et bedrøvet eksempel paa de onde suitter ubesindig overilelse kan have; thi om delinkventen end ej har haft animum necandi, ses det dog klarligt, at han har haft animum lædendi af de mange slag, han 3 à 4 gange har givet den afdøde, som Chirurgus attesterer, at han kan være død af det slag i hovedet . . . Schouboe: »Det kan ei nægtes, at delinkventen har haft animus lædendi, eftersom han har slaget ham 3-4 gange. Vaade kan aldrig have sted, hvor vred hu er«. von Støcken: ». . . er lige saa øm som anden i at dømme fra livet; men kan derfor ej befri den, som er virkelig aarsag i mands død. A.J. har slaaet med vred hu, har slaaet i hovedet og har slaaet mange gange, ja, endog efter at drengen var falden paa jorden . . .«. Af 12 tilforordnede stemte 7 for at anvende 6-6-1, d.v.s. stadfæste landstingets dom, idet de dog indstillede til benådning. 5 stemte for at stadfæste underretsdommen, der anså forholdet for vådesgerning. Ved kgl. resolution pardonneres han på livet mod at arbejde i Fiskerlejerne i Finmarken på livstid.[67] Endvidere anføres uddrag af en den 27. juni 1752 behandlet drabssag, som angik det tilfælde, at to brødre i et selskab var blevet uenige, hvorunder den ene kastede den anden omkuld på gulvet, hvorved denne faldt så uheldigt, at han brækkede halsen og døde. Både herredsting og landsting dømte efter 6-6-1, og disse domme stadfæstes i Højesteret. Hielmstierne: ». . . tror vel at delinkventen ikke har haft animum necandi, men dog lædendi og saa kan det ej blive til vaade . . . at delin-

kventen har slaaet med vred hu er klart af sagen. Vaadesgerning supponerer ulykkelig hændelse, saa snart der er virkelig forsæt til at skade, er det ej vaade . . .« Munch: »Tror nok, at delinkventen aldrig har haft i sinde at slaa sin broder ihjel, men da han dog er virkelig skyld i hans død, da han har skudt ham til jorden med vred hu og en stor ed, saa er det ej vaade«.[68]

Sager af denne art forvoldte forståeligt nok ofte tvivl i retten, idet man vel havde en instinktiv fornemmelse af, at dommene undertiden faldt for hårdt ud i forhold til brøden.

Udviklingen synes dog at være gået i retning af en bedre erkendelse af det subjektive element i drabsforbrydelsen. Men det var ikke let for retten med den bestående lovgivning at trænge igennem hermed. Dommene afsagdes stadig efter 6-6-1, at bøde liv for liv m. v., men fandt de voterende eller dog nogle af dem, at forbryderen ikke havde haft drabsforsæt, blev det efterhånden almindeligt at indstille sagen til benådning. Herhen kan nævnes en højesteretsdom af 20. juni 1795, der afsiges efter 6-6-1. Under voteringen udtalte Falsen: »Jeg maa altsaa dømme efter 6-6-1 og kan ej følge landstingsdommen, som er uden for loven, thi hvad han taler om statens sikkerhed kan ikke komme i betragtning. Dommeren skal enten dømme eller frifinde, men jeg indstiller til 1 à 2 aar i fæstningen, fordi saaret dog havde været læget og fordi det er en mangel i vore criminelle love, at handling uden hensigt skal straffes«. Graah: ». . . som Falsen, da lovens grundsætninger ikke ere forandrede, og vaade vil, at der ej maa være hensigt til at skade. Indstiller som Falsen«.[69]

På tilsvarende måde dømtes Niels Mardal ved højesteretsdom af 1. oktober 1795 nr. 334 efter 6-6-1 (slagsmål med død til følge) til at miste livet, men indstilles til fæstningsarbejde. Ved kgl. resolution benådes han på livet mod, at han hensættes til arbejde i fæstningen på vor nåde.[70]

Der opstår som følge af denne ændrede synsmåde i Højesteret efterhånden en tydelig forskel med hensyn til benådning i tilfælde af simpelt drab pådømt efter 6-6-1 og overlagt drab. I den første gruppe af tilfælde suppleres dommene, der stadig afsiges efter lovens ord, som dommerne ikke kunne fravige, regelmæssigt af indstilling om benådning til kortere eller længere frihedsstraf eller formildelse på Kongens nåde, når tilfældet manglede de rekvisitter, der kendetegner det egentlig forsætlige drab, hvilken indstilling regelmæssigt førte til straffens formildelse i overensstemmelse med flertallets stemmer.[71] Herunder hører drab begået i slagsmål eller lign., når drabsmanden havde handlet i overilelse, ophidselse og vrede, hvortil han måske kunne være provokeret. I sådanne tilfælde hævdede også de anseligste udenlandske og hjemlige jurister, at der var god grund til at fritage manddraberen for livsstraffen.[72] Grunden hertil var den affekt og deraf følgende indskrænkning »i viljens frihed«, som ophidselsen medførte. Forskellen mellem

sådanne drab og overlagte drab, der var begået med »beraad hu«, stod datiden klar, ikke alene med hensyn til kvaliteten af det subjektive ansvarsgrundlag, men også med hensyn til de to grupper af handlingers forskellige farlighed for den almindelige sikkerhed, som henimod århundredets slutning fremhæves som det afgørende strafformål både i teori og praksis. Hvor det drejede sig om overlagte drab eller mord, mangler derimod benådningsindstilling fra retten, og det fremgår af voteringerne, at disse tilfælde ikke fandtes at burde formildes ved benådning bortset fra fritagelse for knibning og andre pinsler. Således viser en højesteretsdom af 21. juni 1791, at man anså dødsstraffen for nødvendig. Tiltalte var dømt ved en krigsretsdom, der anvender forordningerne af 1697 og 1749. Dommen stadfæstes i Højesteret, idet man indstiller til fritagelse for knibningen, hvilket nu var almindeligt, da pinsler og lemlæstende straffe ikke længere eksekveredes.[73] Voteringen i en den 31. maj 1794 pådømt sag er ret betegnende for den udvikling der således havde fundet sted. Falsen: »Efter vore loves tænkemaade og in concreto er der vel i denne sag ingen anledning til indstilling«, hvilket bifaldes af Graah: ». . . til indstilling finder jeg ingen anledning in concreto og livsstraf er vel nødvendig, hvor tilfældet er perduelleo og groft mord, som ikke har vrede eller had til grund«. Ligeledes Fridsch: »I henseende til indstillingen, da inclinerer han til livsstraffes afskaffelse in abstracto; men da livsstraffe ikke hos os er afskaffede, og det er vigtigt, at den højeste straf finder sted i en sag som denne, hvor der handles om at forsvare svage, ensomme og forladte imod farlige voldsmænds angreb, saa tror jeg, at der i denne sag ingen indstilling bør ske«. Jacobi: ». . . enig heri, saa meget mere som der just i aaret 1786 er i Højesteret dømt paa samme maade.«

Efter Danske Lovs 6-6-22 var *forsøg på manddrab* »med forgift eller i andre måder« belagt med livsstraf. Sådan straf ses da også at være idømt og eksekveret, f. eks. ved Højesterets dom af 31. juli 1736.[74] I et andet tilfælde fra 1738[75] havde en kvinde Anne Sofie Wanges lagt hånd på et barn for at dræbe det. Defensor påstod, at hun havde handlet i vildelse og raseri, men retten tog ikke denne påstand til følge og dømte hende efter 6-6-22 og indstillede sagen til kongelig resolution. Tiltalte var kun 16 år og havde efter det oplyste engang fået et slag i hovedet, hvorefter hun var kommet til at lide af tungsindighed. Kongen pardonnerede hende på livet mod at hun skulle kagstryges og arbejde i Spindehuset på livstid. En benådning i sådanne tilfælde, hvor der ikke var udgydt blod, kom ikke i strid med moselovens bud, hvorfor man formentlig her tidligere er kommet ind på at formilde straffen, når der efter omstændighederne kunne være grund dertil, i det sidstnævnte tilfælde på grund af ungdom og tvivl om fuld tilregnelighed. Et lignende tilfælde haves fra 1765.[76] Martin Caspersen havde i Møens tugthus forsøgt at dræbe to børn; efter defensors påstand var det sket som i vildelse og af kedsommelighed til

livet. Delinkventen havde fra sit 11. år siddet i Børnehuset og Tugthuset. To af de voterende indstillede til pardon på livet mod at han i Tugthuset anbragtes separat fra andre og holdtes til hårdt arbejde. Iflg. kongelig resolution benådedes han mod at sættes til arbejde i Rasphuset indtil videre.

Forsøg på manddrab iøvrigt ses på tilsvarende måde indstillet til benådning i flere tilfælde. De kongelige resolutioner går ud på fritagelse for livsstraffen som regel mod livsvarigt tvangsarbejde i fæstninger eller tugthus.[77]

Forsøg på selvmord var ikke i loven belagt med straf, men i praksis idømtes straf eller forvaring som en art sikkerhedsforanstaltning. Herom kan henvises til en højesteretsdom fra 1753, 2. oktober. Birketingsdommen havde idømt tugthus på livstid, men i Højesteret ændres dette: »N. N. bør tilbydes sine frænder og de være pligtige saa længe hendes tungsindighed vedvarer at forvare hende, om de dertil haver middel, hvis ikke, da bør øvrigheden sætte hende i forvaring«. Fire af de tilforordnede havde villet stadfæste birketingsdommen, heriblandt Kofod Ancher: »Delinkventen har selv tilstaaet at ville dræbe sig ved at skære sin strube over, som ogsaa er sket, at hun har skaaret sig over struben; men ved hjælp er hun blevet reddet fra døden. Qvæstio bliver, hvorledes hun herefter bør straffes; i loven findes ikke nogen straf dikteret, men alene for den, som har ombragt sig selv; maa tilstaa, at vel ikke nogen gør saadan ulykke paa sig selv, men at det sker i sindets forvirrelse, hvilket ogsaa defensor har ment, hun har været, ja, vidnerne give tilkende, at hun ikke ganske har været ved sin fulde sans, som dog ikke aldeles kan befri hende for al straf, hvorfor og han finder den af birkedommeren dicterede dom at være grundet«. Weyse: ». . . i hvor gerne han ønskede at kunne befri hende, saa ser han dog ikke, at det kan ske, siden hun paa saa mange maader har søgt at skille sig fra livet, snart ved at sige, at hun har dræbt hendes børn, saa og ved selv at tilføje sig skade. Saa skulle han for at videre ulykke af hende kunne eviteres . . .«. Suhm: ». . . kan ei andet af vidnerne slutte, end at hendes fulde forset har været at omkomme sig, og foruden har hun gjort en løgnagtig bekendelse paa at have omkommet hendes 2de børn, saa at publici sikkerhed, om hun aldeles blev fri, led derunder, hvorfor han refererer sig til Kofod.« Klevenfeldt: »Dette menneske er mere compassion værd end straf og alene bør tages præcaution, at videre ulykke kan forekommes; hendes store melancholi har ganske vist været aarsag udi denne ulykke, hun har villet paaført sig; at hun skulle indsættes i tugthuset var mere til at forøge hendes melancholi, hendes børns død har gjort hende forvirret . . . Efter alle slige omstændigheder skulle han concludere, at hun bør leveres hendes venner til forvaring og saafremt de det ej formaar, da til øvrigheden.«

Forvaring hos frænder ses anvendt også i andre tilfælde.[78] Men man synes også at have idømt livsvarigt tugthus eller fængsel som en slags forvaring, formentlig

fordi overgivelsen til frænder viste sig at være for usikker en foranstaltning.[79] Dette gælder dog kun om tiden forud for Højesterets dom af 20. februar 1799, der frifinder for selvmordsforsøg med 7 stemmer mod 2. De to dommere, der ville idømme straf, var Feddersen og Drewsen, men ud fra forvarings- og sikkerhedshensyn. Feddersen: ». . . thi man bør sørge saavel for hans egen sikkerhed som for andres; efter 1-21-1 skal den, som blot truer, stille caution, og han er dog mindre farlig . . .« Drewsen: »Da hensigten er at skaffe sikkerhed for et liv . . .«. Feddersen holdt iøvrigt for, at forsøg på selvmord måtte straffes, da loven betragter det fuldbyrdede selvmord som et delikt, hvorimod Sporon ville kræve positiv hjemmel for forsøgs strafbarhed, da det i naturretten var et princip, at forsøg ikke straffes. Fridsch udtalte, at har man i loven ikke rene ord for sig, må man tage filosofien til hjælp, og den førte ham til at frifinde. Ved en senere votering den 13. marts 1807[80] var der ikke tvivl om, at selvmordsforsøg ikke burde straffes.

Med hensyn til *barnemord* og *barnefødsel i dølgsmål* efter 6-6-7 og 8 var straffene overordentlig strenge. Lagde kvinden hånd på barnet eller fosteret og dræbte det, skulle hun miste sin hals og hovedet sættes på stage, jvf. 6-6-7, hvilket er en kodifikation af den forud for loven gældende praksis.[81] Lagde hun ikke hånd på barnet, men dulgte sit svangerskab og fødte hemmeligt uden at bruge de beskikkede midler, hvorved barnet bortkom eller påskødes at være dødfødt, skulle hun, jvf. 6-6-8 dog agtes som den, der med vilje havde ombragt sit foster. Bestemmelserne angår kun »letfærdige« kvinder, d.v.s. kvinder, der var besvangrede uden for ægteskab. På gifte kvinder var bestemmelserne uanvendelige, idet man uden tvivl har forudsat, at der her ikke var brug for straffebestemmelser.

Disse forbrydelser var overordentlig hyppige i hele det 18. århundrede. Hertil var forskellige forhold medvirkende, herunder først og fremmest sociale og religiøse forhold. De personer, som kom i konflikt med bestemmelserne, var så godt som udelukkende tjenestefolk og tyende, altså fattige og uoplyste mennesker, som næppe altid har været klar over de hårde straffe, loven truede med, uanset at præsterne flere gange årlig skulle oplæse lovens bestemmelser herom fra prædikestolen og alvorligt forholde almuen dem. Men hertil kommer straffebestemmelserne for lejermål, som dels bestod i åbenbart skriftemål, dels i lejermålsbøder. Skriftemålet var som foran anført oprindelig ikke nogen straf, men en offentlig indlemmelse i menigheden, fra hvis samfund den, som havde begået en synd, ansås at have udelukket sig.[82] Men med tiden gik det over til at blive en endog meget hård straf, hvilket skyldtes de strenge religiøse forhold og andres dom. Især for kvinden var skriftemålet meget hårdt og blev anset som en slags forhånelse eller æresforklejnelse; og hertil kom, at straffen altid ufejlbarlig ramte hende, idet præsten, til hvem fødselen skulle anmeldes, skulle angive forholdet for øvrig-

heden. Mandspersonen kunne lettere undgå straf, enten ved kvindens udlæggelse af en anden som barnefader eller ved at fortrække. Mange kvinder gyste tilbage for skammen ved at vedgå svangerskabet og hvad dermed fulgte, og følgen blev, at mange fødte i dølgsmål.

Stor betydning havde det, at der i 1727 oprettedes et vaisenhus i København. Den 2. aug. 1713 befaledes det direktørerne for de fattiges væsen, at de snarest muligt skulle indgive forslag til, »hvorledes nogen anstalt kan gøres, at det hidindtil desværre i svang gaaende barnemord kan hindres, saa og at de ugudelige og letfærdige søger og barnemordere enten med det gode eller onde, kan forekommes, at de ikke til saadan skrækkelig misgerning skal henfalde, desligeste og, hvorledes de henlagte hittebørn kan blive paa bedste maade optagne og forsørgede«. Til denne stiftelse kunne mødrene henvende sig og føde deres børn i hemmelighed; men det var en betingelse, at de henvendte sig inden fødselen. Gjorde de ikke det, skulle de tiltales efter loven. Vaisenhuset har haft overordentlig stor betydning for bekæmpelse af barnemordene i København og har vist sig at være en langt mere effektiv foranstaltning end de strenge straffe. Henimod år 1800 var, efter hvad Christian Colbiørnsen oplyser, forbrydelsen her kun kendt af navn, medens den såre ofte forekom udenfor København.

Hvad angår benådningspraksis må der sondres mellem de tilfælde, hvor kvinden havde lagt hånd på barnet og dræbt det efter fødselen, og de tilfælde, hvor dette ikke var tilfældet, men barnet var omkommet på grund af forsømmelse. I de første tilfælde er der tale om forsætlig manddrab, hvorfor der i lang tid ikke bliver tale om benådning for livsstraffen, men undertiden formildes straffen til henrettelse med sværd og begravelse i kirkegården.[83] Først ret sent indstilles til benådning for dødsstraffen,[84] og da mod at indsættes i tugthuset på livstid.

Havde kvinden derimod ikke lagt hånd på barnet, så man betydeligt mildere på forbrydelsen, og formildelser gaves i disse tilfælde ikke sjældent fra omkring 1750erne. Det antoges i praksis, at 6-6-8 kun angår tilfælde, hvor der fødes et fuldbåret foster. Var der tale om abort, og dette bevistes, faldt sagen ud til frifindelse, eller der idømtes arbitrær straf. Som illustration kan nævnes en dom fra 1707.[85] Pigen havde ikke lagt skjul på sit svangerskab, men aborterede før tiden på grund af et fald, hvorfor hun ikke havde anvendt »de beskikkede midler«. Underinstanserne dømmer hende til at miste sin hals efter 6-6-8. I Højesteret var stemmerne delte, idet nogle for at stadfæste påberåbte sig lovens klare ord, medens andre fremhæver de særlige omstændigheder. Resultatet bliver, at de tidligere domme frafaldes, og at der frifindes. Vinding udtalte under voteringen: »I denne sag er nok saa kraftige omstændigheder, at han kan frifinde citantinden for de ergangne domme, helst efterdi her har været lige casus før, som er refereret, og da kvindfolket frifundet, og derfor kender og nu efter allegerede omstændigheder hende

fri i denne sag.« Benzon foreslog, at hun skulle forvises stiftet på grund af de to ergangne domme og rygtet. Det afgørende kriterium i disse sager var iøvrigt, om barnemoderen havde lagt skjul på svangerskabet og betjent sig af de foreskrevne midler, eller gjort skridt hertil. Disse bestod i, at en jordemoder skulle være tilstede ved fødselen; det var ikke tilstrækkeligt, at pårørende var til stede. Sådanne ses endog ikke sjældent at have gjort sig medskyldige i forbrydelsen og at være straffede med arbitrær straf af alvorlig karakter. Der ses endog at være givet ordre til at rejse tiltale mod jordemoderen, som mistænktes for at have allieret sig med pigen og hendes forældre om at skjule forholdet.[86]

Den i 6-6-8 opstillede præsumption om, at barnemoderen med vilje havde ombragt fosteret, virkede oprindelig meget hårdt. Det nyttede således ikke at påskylde, at barnet var dødfødt, når dette ikke kunne bevises, eller at henvise til personlige undskyldningsgrunde som ungdom, uvidenhed eller mentale mangler. Dog ses der adskillige gange at være opnået formildelse til begravelse i kristen jord.[87]

Dette var således tilfældet i en sag fra 1737,[88] i hvilken den pietistiske sognepræst, der havde betjent den dødsdømte pige i fængselet, i tidens svulstige stil havde affattet følgende benådningsandragende, som han havde forsynet med sin anbefaling:

»Stormægtigste Monarch allernaadigste Arvekonge og Herre!

Jeg i støvet nedbøyede taarevædede blodige brud af Ziphora omfavner idag min Jesus at talle for mig arme og ælendige madicke, at omfavne og boye eders kongl: Maj:sts ald barmhiertigste hierte til een naademild bønhørelse at omfavne een naademild Gud og min allernaadigste milde landetz høye fader at ansee denne min taarrevædede allerunderdannigste memorial, som i støvet med taarer nedlægges for eders kongl: Maj:sts høye og hellige aasium, nu ieg er een blodrindende brud og af syndsens og den ondes tilskyndelse er falden udj fristelse og fødet mit foster udj løndom, da her var ingen mennisker for haanden til at hielpe mig, da ieg som en ung uforstandigt creatur i min alder 16de aar ey forstod huad slige ting havde i sig til at betyde helst effterdj at ieg icke var fuldgaaet med mit foster. Og som ieg har lid denne domm at miste mit hoved og skal paa stage; nedknælendis i støvit for min allernaadigste milde landetz høye konges milde øyne at ansee mig ælendige madicke, der i graad og bøn nedvelter mig med taare at bede om en allernaadigste forlindring i min domb til at nyde en christen jord, o allernaadig-milde landsens fromme og naadigste fader lad naade skee for ræt, min suck med graad og bøn i mit sidste aandedrætte skal være med allerunderdannigste tacksigelse med benedidelse og velsignelse over kongen og kongens huus ævindelig, ak, at himlene med mine blodzdraaber maatte raabe til kongen min jordiske Gud at biefalde denne min bøn:

Milde Jesus Davids søn,
hør hirtesuck og bøn
som ieg i taarer velsigner vor store monnarck saa skiøn
at naar ieg i døden skal talle
himmelen kong Christian ævig huussuale
lever i bønnen

Stormægtigste allernaadigste arvekonge og herris uafladeligste paakalderinde hos Gud Anna Katrina Rasmusdatter.

Khafn. d. 29. janv. ao 1737«.

Teologerne, som Kancelliet ligesom i mange andre tilfælde rådførte sig med i benådningssager, indtog en streng holdning. Men man kunne dog ikke i disse tilfælde påberåbe sig moselovens bud. Herom vidner en erklæring fra 1741 fra det teologiske fakultet.[89]

Professor Wøldike kunne ikke tilråde hans Majestæt at benåde Gunhild Jepsdatter, der i første omgang havde fået sin dom formildet til begravelse i kristen jord, på livet, da hun stedse, endog med ed, havde benægtet at være svanger og at have født. Barnet var dødt, idet hun havde undladt at forbinde navlestrengen. Det fremhævedes, at ingen kunne påberåbe sig uvidenhed, eftersom den pågl. artikkel to gange om året oplæses fra prædikestolen. Professor Reuss mente derimod, at det vel var bevist, at hun havde født i dølgsmål og undladt at forbinde navlestrengen, men ikke at det var sket af ondskab eller for at skille barnet ved livet, ja, man kunne endog ikke uden grund formode, at det var sket af uvidenhed, så at hun ikke kunne anses for den, der modvilligt og med forsæt har myrdet sit barn: »og at hun har født i dølgsmaal og forsømt sit foster, derpaa har Guds lov ej sat nogen dødsstraf, hvorfor hans Maj. ej ved Guds udtrykkelige lov er forpligtet at straffe delinkventinden paa livet, hvorimod hans Maj. i de straffe, som hans egen lov uden for Guds lov anordner, gerne kan dispensere og lade naaden gaa for retten«. Kongen resolverede herefter i denne sag, at delinkventinden måtte være pardonneret på livet, men at hun skulle arbejde på livstid i Spindehuset.

Endnu forekommer dog mange tilfælde, hvor straffen eksekveres kun med formildelse til begravelse i kirkegården eller til, at hovedet ikke skulle sættes på stage, men begraves sammen med kroppen.[90] Men efterhånden, d.v.s. i slutningen af 1740erne og fremefter, synes man i vidt omfang at pardonnere de dømte på livet mod at arbejde i Tugthuset eller Spindehuset på livstid,[91] og fra Højesteret afgives der ved sagernes indsendelse til resolution ofte indstilling om benådning, når man fandt, at det forsæt, som lovbestemmelsen præsumerer, ikke

forelå i det konkrete tilfælde. I en sag fra 1754[92] ville fem af de voterende stadfæste underinstansernes domme, der frakendte delinkventinden livet; men seks tilforordnede frafaldt dommene, idet de fandt, at det ikke havde været hendes intention at føde i dølgsmål, da hun ikke havde skjult sit svangerskab men endog truffet foranstaltninger til at ligge i barselseng hos en autoriseret jordemoder, samt at barnet efter hendes udsagn var dødfødt, og der ikke efter obduktionsforretningen var tegn til, at det havde lidt overlast. Hun dømtes for sit uforsigtige forhold til at arbejde i Spindehuset i 2 år.[93]

At man således efterhånden søgte at udskille de forsætlige overtrædelser fra de uagtsomme, haves der vidnesbyrd om i voteringen i en sag pådømt i Højesteret den 4. maj 1762.[94] Stampe: »Af samme mening saa meget mere som der ikke er mindste vestigium til, at hun havde i sinde at lægge haand paa barnet, da hun endog har præpareret sig paa barnetøj med mere.« Rantzau: »Som Stampe og at fødselen er kommen hende uformodende paa«. På samme måde falder voteringen ud i en sag pådømt 4. oktober 1762.[95] Hoppe: »Ligeledes med tillæg, at saasom her ere indicia til, at hun ej har haft i sinde at føde i dølgsmål, saa kunne sligt være motiver til at bevæge hans Maj. til at skænke hende livet samt at condemnere hende paa nogle aar til Tugthusarbejde.« Indstilling ses at have fundet sted i mange tilfælde af grunde som disse og benådning for livsstraffen til tugthusstraf, til at begynde med på livstid, at have fundet sted.

Disse ændrede signaler i praksis fik udtryk i et af generalprokurør Henrik Stampe efter kongelig befaling af 3. november 1771 (underskrevet af Struensee) udarbejdet udkast til en forordning om barnemord,[96] i hvis § 3 det hedder, at »den kan ikke anses at have født i dølgsmål, som for andre har tilstaaet og aabenbaret sit svangerskab, skønt fødselen hende siden uformodentlig er paakommen paa et sted, hvor andre ikke var tilstede, og hvor hun altsaa ikke kunne kalde nogen til hjælp.« I § 2 bestemmes straffen til arbejde i tugthuset på livstid i de tilfælde, hvor moderen ikke har lagt hånd på barnet. Forslaget blev dog ikke ophøjet til lov, hvilket måske skyldes, at Kongen eller Struensee fandt forslaget for strengt og for ikke at følge de retningslinier, som den kongelige befaling havde skitseret, idet denne går ud på afskaffelse af dødsstraffen i alle tilfælde og fastsættelse af proportionerede frihedsstraffe og offentlige legemlige straffe efter forbrydelsernes art.

I senere praksis bliver straffene yderligere formildet gennem benådningsindstillingerne. I 1790erne var den almindelige straf for barnefødsel i dølgsmål, når kvinden ikke havde lagt hånd på barnet, 2 à 3 års tugthusarbejde eller tugthusarbejde på Kongens nåde.[97] Som grunde til formildelse påberåbes dels omstændigheder vedrørende selve forbrydelsen, som antoges som bevis for, at den pågældende ikke havde haft til hensigt at skjule svangerskabet eller fødselen, således at hun havde åbenbaret forholdet for sin madmoder, forberedt fødselen med

børnetøj, at fødselen var kommet for tidligt eller på et sted, hvor hun ikke kunne tilkalde hjælp, men også personlige forhold bliver taget i betragtning, f. eks. hendes ungdom, navnlig hvis hun var ukonfirmeret, uvidenhed, undseelse for at røbe forholdet o. s. v.[98]

Ofte henvises i indstillingerne til »Lovens haardhed« eller »den ældre lovgivnings grusomhed«.[99]

Straffen for henlæggelse af børn ses også formildet.[100]

Trods den store forskel mellem domskonklusion og den faktiske straf, som nok kunne have kaldt reformer frem, hvilke da også ofte efterlyses i voteringerne i Højesteret, skete der ikke ændring i lovgivningen om manddrab før i 1833 ved den Ørstedske anordning af 4. oktober om forbrydelser, hvorved andre angribes på legeme eller frihed. Skønt forordningens emne var legemskrænkelse og frihedsberøvelse, medtoges bestemmelser, som vedrører manddrabsforbrydelsen, hvilket fra et systematisk synspunkt vel kunne synes mindre heldigt og også blev kritiseret, således i Højesteret, der blev hørt over det Ørstedske udkast;[101] men på den anden side måtte det erkendes, at reglerne om manddrab trængte til reform.

Som foran anført medførte drab som følge af et med skadehensigt forbunden legemsangreb dødsstraf efter 6-6-1, selv om der ikke havde været forbundet drabsforsæt med angrebet. Denne regel var dog som foran anført gennem lang tid modificeret meget ad benådningsvejen. Kun i begrænset omfang tager anordningen af 1833 hensyn til denne udvikling. Anordningen bygger på en sondring mellem, om legemsangrebet har været overlagt eller ej. Drejede det sig om almindelige angreb f. eks. under slagsmål eller i ophidset tilstand, skulle den omstændighed, at overfaldet havde døden til følge, jvf. anordningens § 2, 2. stk., medføre straf af forbedringshusarbejde fra 3 til 6 år, hvilket formentlig svarer til den straf, som faktisk blev udstået i praksis. Havde legemsangrebet derimod været overlagt, eller var det rettet mod sagesløs person, skulle straffen, jvf. § 10, såfremt angrebet havde døden til følge, bestemmes efter 6-6-1, d. v. s. simpel livsstraf, forudsat at handlingen ikke var udført med drabsforsæt; var dette tilfældet, blev de i 6-9-1 og 12 samt i forordningerne af 1697 og 1767 omhandlede livsstraffe anvendelige, dog således, at alle pinlige dødsstraffe som knibning og eksekution på det døde legeme efter frd. 1767 § 4 ophævedes, således at de strengeste straffe, der herefter kunne idømmes, var de i 6-9-1 og 12 omhandlede, at hovedet efter henrettelsen skulle sættes på stage eller kroppen lægges på stejle. Ved kgl. resolution af 2. juni 1819 blev Kancelliet bemyndiget til at meddele tilladelse til, at henrettede forbryderes hoveder efter 3 døgns forløb måtte nedtages af stagerne.[102] Undertiden formildedes straffen derhen, at hovedet måtte begraves sammen med kroppen.[103] Med hensyn til mord og mordforsøg ses formildelser også at være givet.[104]

Disse regler kom i stand efter indgående overvejelser og drøftelser, i hvilke

foruden Ørsted Kancelliets deputerede og Højesterets tilforordnede deltog.[105] I betragtning af, at eksekution af dødsstraffen i praksis så godt som altid blev eftergivet ved benådning, når der i Højesteret ikke fandtes ført bevis for – eller som det hed – tilvejebragt moralsk vished[106] for drabshensigt eller drabsforsæt, var der tale om en reform af ret begrænset rækkevidde, idet man altså kun dristede sig til at afskaffe dødsstraffen for drab som følge af ikke overlagte legemsangreb, der ikke havde været forbundet med drabshensigt. Men iøvrigt synes Ørsted, og heri støttedes han af konseilspræsidenten,[107] at ville opretholde den hidtidige refererings- og benådningspraksis i drabssager, idet man formentlig har næret ængstelse ved at overlade for meget til domstolene. Ni tilforordnede i Højesteret anså reglen i § 10 for at være alt for streng.[108] Dels ville de som maksimum sætte tugthus på livstid, hvilket svarer til den straf, de pågældende som regel efter benådning faktisk kom til at udstå, dels pegede de på, at et hændeligt uheld eller en uforudselig begivenhed kunne bevirke, at døden blev følgen af angrebet. »Til benaadningsretten at overlade at formilde lovens strenghed forekommer os at være mindre nødvendigt i et tilfælde som det nærværende, hvor de omstændigheder, der udgør forbrydelsens væsen, kan forudses, og hvor ved lovens affattelse den straf kan bestemmes, hvilken handlingen findes efter almindelige begreber at fortjene«. Inden for Danske Kancelli lød der også stærke røster for ændringer i forslaget på dette punkt, nemlig fra de deputerede Lange og Kierulff, som med nogen forskel i formuleringen ville begrænse dødsstrafs anvendelse til de forsætlige drabstilfælde og overlade det til domstolene at afgøre, om der i sagens omstændigheder fandtes det i så henseende fornødne bevis. Uden at gå i enkeltheder med hensyn til Højesterets ytringer til lovforslaget[109] bemærkes, at Højesteret formentlig på baggrund af rettens praksis, herunder de kurante benådningsindstillinger, gennemgående så mildere på de af lovforslaget omfattede forbrydelser, end udkastet gav udtryk for, specielt også f.s.v. angår drabsforbrydelserne, herunder straffen for forsøg og for uagtsomt drab, og navnlig ønskede man videre strafferammer, ikke mindst ved en nedsættelse af minimum. Fem af rettens medlemmer fandt endog anledning til at kritisere, at drabsforbrydelserne overhovedet var medtaget i anordningen, der som foran anført egentlig omhandlede legemskrænkelser og frihedsberøvelse, idet man fandt det stemmende med forholdets natur og lovgivningen, at disse to forbrydelsesgrupper holdtes adskilt.[110] To af rettens medlemmer Schiønning og Moltke udtalte, at livsstraf kun burde anvendes i tilfælde af overlagt drab eller mord. Iøvrigt nærede Højesteret ikke samme ængstelse som Ørsted og den del af Kancelliets medlemmer, der støttede ham, for ved fastsættelsen af reglerne om drab som følge af legemsangreb at fjerne sig fra Danske Lovs forældede regler, som retten jo også selv havde medvirket til at gøre til et dødt bogstav. Det er under hensyn til hele den forudgående udvikling forståe-

ligt, at Højesteret, når de pågældende regler stod over for en ændring, ønskede lovgivningen udformet på en måde, der svarede til de virkelige forhold, således at man i fremtiden kunne undgå det omsvøb, som refereringen betød. Men hverken Kancelliet eller Ørsted turde lægge så megen myndighed i rettens hånd, hvilket dog måske kan have været begrundet i underretsdommernes forholdsvis ringe kvalitet. Højesterets kritik bar dog forsåvidt frugt, som § 10 ændredes på det væsentlige punkt, at dødsstraf – i modsætning til det oprindelige udkasts bestemmelser – gjordes betinget af, at den indtrådte følge, drabet, havde været forudselig. Til denne ændring havde dog vel også de delte meninger i Kancelliet været medvirkende.

Anordningen af 1833 kan vistnok i det hele ikke siges at være noget vellykket lovgivningsarbejde. Hertil var den alt for omstændelig. De enkelte arter af legemsangreb og drab var opdelt i alt for mange undergrupper med hver sin strafferamme, der gennemgående var for snæver og streng, ligesom udmålingen inden for rammerne blev bundet gennem angivelsen af en række formildende og skærpende omstændigheder.

Begrundelsen for denne fremgangsmåde har formentlig været ængstelse for med ét slag at overlade domstolene for megen frihed, som kunne føre til for stor lemfældighed. At Ørsted personlig var af den anskuelse, at praksis var kommet for langt ud i så henseende, er der meget, der tyder på, også når man studerer hans egne voteringer i Højesteret, fra den tid han var højesteretsassessor.[111] Den i Højesteret gennem lang tid knæsatte milde kurs, synes Ørsted ikke at have billiget; i flere tilfælde synes hans voteringer, der ikke sjældent kom til at stå ret isoleret uden videre tilslutning hos rettens øvrige medlemmer, at være udtryk for en bevidst modarbejdelse af den milde tendens i Højesteret.

Ændringerne i anordningen af 4. oktober 1833 kan derfor højst betegnes som en forsigtig reform og formentlig forsigtigere end udviklingen berettigede til. Følgen bliver da også, at Højesterets benådningsindstillinger fortsættes i de tilfælde, hvor anordningen fastsætter dødsstraf for manddrab, som ikke kan betegnes som forsætlige eller overlagte.[112] Denne fremadskridende udvikling fuldbyrdes med bestemmelserne i 17. kap. i alm. borgerlig straffelov af 1866, der i det væsentlige bestemmer straffene og strafferammerne overensstemmende med praksis. Livsstraf bliver kun obligatorisk for overlagt drab, jvf. § 190, medens straffen for forsætlig manddrab bestemmes fra 8 års tugthusarbejde til livstid, under skærpende omstændigheder livsstraf og med adgang til nedsættelse under særlige omstændigheder; straffen for forsætligt legemsangreb med døden til følge – forudsat at følgen har kunnet forudses som en rimelig eller ikke usandsynlig følge af gerningen – fastsættes til strafarbejde fra 2 til 12 år. Også straffen for drab af uægte børn straks efter fødselen, § 192, lempes meget betydeligt, nemlig til

strafarbejde fra 2 til 12 år og i tilfælde af, at overlæg var fattet før fødselen, fra 4 år til livstid; straffen for fødsel i dølgsmål lempes – også i det væsentlige stemmende med praksis – til forbedringshusarbejde, under formildende omstændigheder simpelt fængsel, dog ikke under 4 mdr.

Løsagtighed

Under begrebet løsagtighed, hvorom Danske Lovs 6. bogs 13. kapitel handler, indbefattedes ikke alene sådanne forbrydelser, som efter moderne systematik henregnes til sædelighedsforbrydelserne, men også hor, bigami og blodskam. Straffegrunden var efter datidens opfattelse for samtlige disse forhold den samme, nemlig overtrædelsen af en sædelig, religiøs pligt og den som følge af overtrædelsen opståede forargelse eller »skandale« i menigheden. Det var således ikke nogen enkeltmandsinteresse, man gennem disse forskrifter søgte at værne, men samfundsmoralen. Dette kommer til udtryk både i lovgivningen og i domskonklusionerne.[113] Men hertil kom, at forseelserne i større eller mindre grad udgjorde brud på religiøse bud og efter den herskende opfattelse var Gud til fortørnelse, på samme måde som det var tilfældet med hensyn til overtrædelser mod religionen som blasfemi, sværgen og banden og trolddom.[114]

Det offentlige skriftemål var for de lettere forseelser forsoningsmidlet overfor Gud og overfor den krænkede menighed. Ved forseelsen ansås den pågældende som tidligere nævnt for at have udelukket sig fra menigheden og måtte højtideligt indlemmes igen. Offentligt skrifte idømtes for lejermål og forargeligt samliv, men iøvrigt kunne det anvendes på enhver form for sædelighedsforbrydelse, der krænkede samfundets blufærdighed. Følgelig kunne det anvendes som straf for blodskam, bigami og hor.[115]

Den Lutherske lære hævdede ægteskabet som en hellig indstiftelse og som den eneste tilladelige kønsforbindelse. Det blotte samleje uden for ægteskab var efter teologernes opfattelse lige så syndigt som lejermålsforbrydelsen, der imidlertid forudsatte besvangrelse.[116] Ved hor, bigami, blodskam og sodomi, var forargelsen og synden naturligvis endnu større, og disse forbrydelser belagdes da også med meget strenge straffe, som tildels havde deres oprindelse i mosaisk ret.

Den enorme udvikling i human retning, der finder sted i løbet af det 18. århundrede med hensyn til opfattelsen af og afstraffelsen af løsagtighedsforbrydelserne, beror på, at dogmet om Guds lovs universalitet og forbindende kraft for alle kristne folk efterhånden drages i tvivl og forkastes. Vi har allerede set, hvorledes forkastelsen af dette dogme medførte en meget betydelig mildnelse af straffen for manddrab og dermed beslægtede forbrydelser. En tilsvarende mildnelse finder sted med hensyn til løsagtighedsforbrydelserne, ja, mildnelsen er her endog mere

udpræget, hvilket står i forbindelse med, at disse forbrydelser ud fra et borgerligt sikkerhedshensyn er af langt mindre betydning end drabsforbrydelserne.

Som følge af det fornævnte syn på løsagtighedsforbrydelserne var påtalen offentlig. Dette gælder også lejermål og hor. Havde forholdet fået følger, var den offentlige påtale imidlertid sikret på en meget effektiv måde, idet det påhvilede præsten under straf, når han døbte et uden for ægteskab født barn, at angive forholdet for øvrigheden, som så skulle sørge for straffens iværksættelse. Foruden det offentlige skriftemål idømtes lejermålsbøder. Da fogeden selv fik en andel af bøderne, var forfølgningen gennem hele det 18. århundrede meget effektiv.[117]

Allerede forud for Danske Lov var det praksis at kræve besvangrelse til *lejermål*, hvilket var resultatet af de strenge beviskrav, som afspejler sig i D. L. 6-13-6 og 7. Påstod en kvinde, at hun havde haft samleje, troede man hende ikke, såfremt manden benægtede, medmindre hun kunne bevise det; kunne hun ikke det, straffedes hun som løgner, d.v.s. med ærens tab, hvilket som tidligere anført betragtedes som en meget hård straf. På samme måde gik det, hvis mandspersonen påstod det, men kvinden benægtede. Når kvinden derimod fik et barn uden for ægteskab, lå forholdet klart. Ifølge D. L. 6-13-5 skabtes ved hendes udlæggelse af en mandsperson som barnefader en præsumption, således at han i kraft af denne antoges at være barnefader, medmindre han fralagde sig det ved ed.

Ved udarbejdelsen af Danske Lov stilledes der forslag om, efter ordet »beligger« at tilføje »och afler barn med hende«, men den endelige redaktion har ikke medtaget tilføjelsen.[118] Udeladelsen var ikke ment som en ændring, men var dog egnet til at forårsage uklarhed og misforståelser.

Lejermålsforbrydelsen forelå i sin renhed, når begge parter var ugifte, jvf. D. L. 6-13-1. Var den ene person gift, begik denne hor, den ugifte derimod kun lejermål, forudsat at besvangrelse fandt sted. Det krævedes derimod ikke, at kvinden skulle være uberygtet. Mellem berygtede og uberygtede sondres der i D. L. 6-13-9, men dette begreb havde en langt videre betydning end nu om dage. Så snart en kvinde havde haft samleje uden for ægteskab, kaldtes hun »letfærdig«, jvf. 6-6-7 og 8, eller »berøgtet«, 6-13-5 og 7, jvf. forordning af 5. marts 1734 art. 8. Berygtede kvinder var således ikke alene »Skøger« eller »Horer«, men enhver ikke-uberørt ugift kvinde.

De vigtigste bestemmelser om lejermål er en kodifikation af ældre ret; således optager 6-13-1, 8 og 9 reglerne fra recessen af 1643 2-5-4, jvf. ordinansen af 1582 og forordning af 12. oktober 1617. I 6-13-1 indførtes dog den ændring, at offentligt skriftemål, der hidrører fra forordningen af 1617, bortfaldt, når personerne indgik ægteskab med hinanden, i hvilket tilfælde forargelsen ikke fandtes at være så stor. Det andet projekt til Danske Lov foreslog endog bortfald af lejermålsbøderne. Bødesatserne kan ligeledes føres tilbage til tidligere ret, blot med den

forskel, at bøderne i ældre ret var bestemt i rdl., mens Danske Lov fastsætter dem i lod sølv, svarende til $^1/_2$ rdl.

Der sondredes i det 18. århundrede mellem simple og kvalificerede lejermål. For simpelt lejermål var straffen offentligt skrifte og bøder, medens straffen f. eks. ved lejermål mellem ukonfirmerede eller med sådanne eller med jøder var skærpet. Det offentlige skrifte, der var en gejstlig straf, kirketugt eller kirkedisciplin, og i overensstemmelse hermed ofte benævnes »Kirkens Disciplin«, indførtes som nævnt for lejermål i 1617. Det afskaffedes både for hor og lejermål ved forordning af 8. juni 1767. Sålænge skriftemålet ikke var udstået, havde den skyldige ikke adgang til Guds bord, hvilket i datiden næsten betød en banlysning.[119] Hjemmelen herfor fandtes i D. L. 2-9-21, 22, men denne regel udvidedes til også at gælde, når bøderne ikke var betalt, uanset at bestemmelsen går ud på det modsatte. Denne udelukkelse fra altergang kunne strække sig over lang tid, når straffen af en eller anden grund ikke blev iværksat. Der indkom således i foråret 1756 til Kancelliet en memorial fra en kvinde, der i mange år var afholdt fra sacramentet, fordi hun ikke havde fået sin straf afsonet. Dette gav stødet til en forordning af 10. juni 1756, der bestemte, at de i lejermål befundne og anmeldte personer vel måtte antages til »publique absolution«, men ikke gives skudsmål førend bøderne var betalt eller afsonede.

Fra skriftemålet gaves der ofte dispensation ved kgl. bevilling mod gebyr, jvf. herved forordning af 23. december 1735, art. 4, der bestemte, at den, som ville vente befrielse, foruden at betale lejermålsbøderne, skulle yde en efter hans vilkår proportioneret kendelse til stedets fattige, hvor han havde syndet, og lige så meget til justitskassen. Disse bevillinger udfærdigedes af Danske Kancelli efter prøvelse af den skyldiges øvrige forhold i liv og levned.[120] Imidlertid var der mange, som ikke kunne betale disse gebyrer, og faktisk har det offentlige skrifte været en meget hård straf. Dette fremhæves af Stampe, der navnlig påpeger forbindelsen med forbrydelsen barnefødsel i dølgsmål, der som foran anført gennem hele det 18. århundrede havde en meget betydelig udbredelse navnlig udenfor København.[121] Stampe anså stuprum simplex for en af de vanskeligste materier i de borgerlige love. Efterhånden som en humanere og mere tolerant tankegang vandt indpas, måtte der nødvendigvis ske ændringer i straffene, og Stampe var selv forkæmper for reformerne. Men helt at afskaffe straffene fandt han dog betænkeligt, da det, som han siger, kunne have adskillige farlige følger og bidrage meget til at hindre ægteskab, »som de borgerlige love i særdeleshed bør opmuntre«.[122] Det gjaldt om at finde en tålelig straf, som samtidig kunne virke præventivt. Især slap mandspersonen for billigt. Efter Danske Lovs bestemmelser skulle han enten tage den besvangrede kvinde til ægte eller give hende en medgift, men dette var ophævet ved en senere forordning. Der påhvilede ham ingen bidragspligt til bar-

nets opdragelse, hvilket følte som en uretfærdighed og naturligvis også var uheldigt af præventive grunde. Til belysning heraf kan anføres uddrag af nogle i henhold til reskripterne af 1752 og 1753 i forbindelse med lovrevisionskommissionens arbejde indsendte indberetninger ad lovens 6-13-1: »Bøderne er for ringe for mandkønnet, og for svære for kvinden, som skal opfostre barnet. Det synes overensstemmende med naturens lov, at barnefaderen bidrog noget årligt til barnets opfostring«; i en indberetning fra byfogeden i Ribe, dateret 10. december 1748, hedder det bl.a. »... og desuden efter stand og vilkaar aarlig afgive den besvangrede person noget tilstrækkeligt til barnets opfostring indtil det fyldte 12' aar«. Selve Københavns Magistrat anså det for ønskeligt, om Kongen helt ville afskaffe lejermålsbøderne for kvindens vedkommende såvidt København angik.[123] En anden indstilling til kommissionen lyder således: »Indstilles om ikke en mandsperson foruden den straf han ifalder efter loven, burde paalægges at betale noget vist aarligt til saadan sit uægte barn, da der desværre haves eksempler paa, at slige barnemødre af armod og fattigdom henfalder til den ugerning at enten myrde eller paa anden slags maade omkomme saadanne børn eller moderen forlader dem, og selv om moderen ikke omkommer eller forlader barnet, er hun dog ude af stand til at bidrage til dets ordentlige oplæring, ja, til at skaffe det føde og klæder. En saadan understøttelsespligt ville vel ogsaa hjælpe til at begrænse lejermaalene.«

Spørgsmålet om faderens bidragspligt måtte under disse omstændigheder før eller siden komme til en løsning. Stampe havde allerede længe haft dette problem under overvejelse og mente, at nu måtte tiden være inde til at gennemføre en reform på dette område. Højesteret havde også nogle gange afgørende taget stilling til spørgsmålet, idet man ved nogle domme havde ikendt en modvillig barnefader at tage del i omkostningerne ved barnets opdragelse og underhold.[124]

Disse domme var imidlertid afsagt ud fra forholdets natur og havde ingen udtrykkelig hjemmel i loven. Når en barnefader vægrede sig ved at betale, blev resultatet derfor let, at han slap fri, idet underretsdommerne ville finde det betænkeligt at dømme uden udtrykkelig hjemmel. Stampe udarbejdede i sin egenskab af generalprokurør forslag til en forordning, ifølge hvilken faderen skulle være pligtig at erlægge i det mindste halvdelen af de omkostninger, som barnets nødtørftige underhold efter øvrighedens skøn udfordrede, og at fortsætte hermed til barnets fyldte 10. år. Vægrede han sig, skulle øvrigheden tvinge ham hertil.[125]

Der udfærdigedes en forordning efter dette forslag, som udkom den 14. oktober 1763 og fik tilbagevirkende kraft, således at alle fædre til børn født uden for ægteskab, uanset om fødselen fandt sted før eller efter forordningens udkomst, skulle svare de i denne fastsatte bidrag, idet denne pligt, »som naturen selv paalægger alle fædre«, blot derved fik ny og virkende kraft, som det hedder i for-

ordningen. For militære, der var fritagne for straffen for 1. gang begået lejermål, gjaldt denne bidragspligt lige så vel som for civile, idet det ikke var nogen straf, men en naturlig pligt, som måtte påhvile alle.[126]

Det blev efterhånden almindeligt som tvangsmiddel at anvende udpantning.[127] Kancelliet anviste således på forespørgsel dette tvangsmiddel. For at udpantning ikke skulle gøres illusorisk ved, at barnefaderen forstak sit gods eller pro forma pantsatte det, truedes med afsoning i tugthuset.[128] Denne fremgangsmåde ses først at være anvendt på Fyn efter forslag fra stiftamtmanden og ifølge kongelig befaling af 25. august 1769, men fastsattes som almindelig regel ved forordning af 10. december 1790, således at afsoningen skulle foregå i overensstemmelse med reglerne i forordning af 6. december 1743 § 14, og således at amtmanden fastsatte afsoningstiden.[129] Endelig udkom i 1794, den 30. maj, en forordning, som foreskrev, at mødrene skulle beholde børnene hos sig og modtage fædrenes bidrag, idet barnefædrene for at slippe fri for at betale bidragene i adskillige tilfælde forlangte at få barnet hos sig, skønt det ofte drejede sig om tjenestefolk, der ikke havde egen husholdning.

Hermed var gennemført en betydelig forbedring på dette område; men også med hensyn til det offentlige skriftemål gennemførtes i denne overgangsperiode til oplysningstiden reformer. For militæretaten afskaffedes det offentlige skriftemål allerede ved forordning af 14. marts 1746 og erstattedes med 12 dages arrest på vand og brød; og ved forordning af 8. juni 1767 afskaffedes det i almindelighed for hele riget. Skriftemålet ophævedes ifølge Stampes udkast imod, at bøderne erlagdes og moderen sørgede for barnets opdragelse med faderens bidrag. Forslaget undergik dog en væsentlig ændring, som Tyske Kancelli foranledigede for ikke at gå glip af sportlerne for de hidtidige lejermålsbevillinger. Udkastet ændredes derhen, at fængsel på 8 dages vand og brød skulle træde i stedet for det åbenbare skriftemål »medmindre de ville erlægge og indsende det for de hidtil bekomne fritagelsesbevillinger paabudne, da dem fra vores Danske Kancelli meddeles Qvittering paa 10 rdl.s papir«. Denne ændring var Stampe misfornøjet med, og den var forsåvidt også beklagelig som den kun skyldtes finanspolitiske hensyn og kom i strid med de kriminalpolitiske overvejelser, som Stampe var gået ud fra. I realiteten blev forordningen af 1767, hvor betydningsfuld den end må siges at være, ikke den gennemgribende reform, som Stampe havde tilsigtet. Det gamle bevillingssystem i form af lejermålskvitteringer opretholdtes med en kort afbrydelse i Struenseeperioden til år 1800. En lempelse kom dog i 1793, idet reskriptet af 2. december påbød, at vand og brød-straffen ikke måtte eksekveres, før der var gjort forestilling til Kancelliet og af dette var resolveret i sagen. Det viste sig nemlig, at de skyldige i mange tilfælde ikke formåede at betale omkostninger til varetægt og fængsel, og at børnene faldt det offentlige til byrde så længe afsonin-

gen stod på. Straffens endelige ophævelse i år 1800 var således sikkert nødvendiggjort af forholdene.

Lejermålsbøderne udgjorde for simpelt lejermål 24 lod sølv for mandspersonen, d. v. s. 12 rdl., og for kvinden det halve, jvf. D. L. 6-13-1. De skulle betales til herskabet på det sted, hvor lejermålet var begået. I København tilfaldt bøderne Staden og Kongen med halvdelen til hver.

Imidlertid betaltes disse bøder langt fra altid. De dømte tilhørte som regel den fattigste og mest uoplyste del af befolkningen, der tjente for kost og logis og knapt ejede de klæder, de gik i. Desuden måtte kvinden sørge for barnet. Efter Danske Lovs regler indtrådte subsidiært straf på kroppen, såfremt bøderne ikke blev betalt, men meget tyder på, at man i hvert fald i den første periode efter 1683 har undladt at iværksætte den subsidiære straf. Herom vidner nogle antegnelser til Københavns byfogeds regnskaber for året 1701: »Mange lejermaalsbøder er eftergivet paa grund af kvindespersonens elendige tilstand, og de har heller ikke lidt paa kroppen efter loven.« Det samme synes at fremgå af regnskaberne for 1695 og 1702: »Efter lovens 6-13-1 skulle saadanne løsagtige kvindfolk, naar de ikke have middel til bøderne, straffes med deres formue og med fængsel paa kroppen. Nu er ved saadanne løsagtige kvindfolk i forrige aaringer, som ikke formedelst armod og elendig tilstand har kunnet betale deres bøder, lagt attester til tinge beediget, at de har været saa elendig og fattig, saa de ganske intet har haft at betale med. Dem som børnene straks er fradød er paa nogen tid til straf indbragt udi Stadens arresthus; de andre, som deres børn er blevne levende for, har ikke kunnet udi arresthuset indsættes formedelst børnene ikke skulle crepere. Udi Quæst- eller pæsthuset blive slige løsagtige kvindfolk med deres spæde børn ikke modtaget formedelst børnenes underholdning; de forrige decisioner er, at byfogeden skulle anholde hos hs. kgl. Maj. om allerunderdanigst resolution, hvorledes dermed skulle forholdes. Af deslige horer findes udi regnskabet Ao 1702: 163 og Ao 1703: 123, som ikke har betalt deres bøder for armod skyld, som er bevist ved beediget attest for bytinget. Og som byfogeden udi sin erklæring forklarer, at han derom har indgivet sin allerunderd. memorial men endnu ingen resolution bekommet, saa beror det nu videre paa Cammer Coll. decision.«

Ved forordning af 5. januar 1714 blev subsidiærstraffen nærmere bestemt. For mænd skulle den udstås i Kastellet eller fæstningerne, evt. bjergværkerne, for kvinder i Spindehuset, således at hver dag regnedes til 8 skilling. Man skred imidlertid hurtigt til en aftingning af bøderne. Den vigtigste årsag hertil var, at forsendelsen til Spindehuset i København og til fæstningerne tog lang tid og var kostbar.[130] Der indførtes derfor, først på Kongens eget gods, senere i alle købstæder, jvf. forordning af 11. august 1725, den ordning, at lejermålsbøderne skulle aftinges for ret og dom, og de, som slet intet kunne betale, straffedes med fængsel,

rådhuskælderen eller gabestokken, altså på stedet. I praksis betød dette næsten altid 8 dages fængsel på vand og brød, i København i stadens arresthus.[131] Dette aftingningssystem forblev uberørt af forordningen af 6. december 1743 om bøders inddrivelse, idet lejermålsbøder og skovbøder undtoges ved kgl. resolution af 31. december 1744. I købstæderne fandt aftingningen sted for Magistraten eller byfogeden med 4 mænd.

Denne aftingning kom efterhånden til at betyde en stor lempelse i lejermålsbøderne, især efter 1750erne. For uformuende kunne bøderne på denne måde gå ned til 24 skilling.[132] Ifølge reskript af 8. september 1798 måtte de i tilfælde, hvor slet intet kunne betales, end ikke afsones på kroppen, inden Kancelliet havde givet sit samtykke. Kvinderne måtte ikke afsone, forinden barnet var afvænnet fra brystet, og der skulle sørges for børnenes underhold, medens mødrene udstod straffen på vand og brød. Samtidig fremhævedes det, at vejen til at søge benådning stod åben.[133]

Under Struensees styre blev enhver straf for lejermål ophævet, nemlig ved forordning af 13. juni 1771.[134] Lejermålsbøderne ophævedes for at forældrene kunne efterkomme deres forsørgelsespligt over for børnene, og samtidig afskaffedes vand og brød-straffen, der erstattede det offentlige skriftemål. En lignende forordning for Slesvig og Holsten udkom den 21. juni s.å. Konceptet til denne forordning var forfattet af generalprokurør Henrik Stampe efter kongelig befaling af 6. maj 1771. Efter Struensees fald blev denne forordning dog straks igen ophævet ved forordning af 27. februar 1772, fordi, som det hed, ophævelsen havde givet anledning til overtrædelser, hvilket dog næppe kan have været den virkelige grund som anført af Christian Colbiørnsen i Criminallovskommissionen af 1800.[135] Colbiørnsen var iøvrigt modstander af, at man havde genindført lejermålsstraffen.

Til disse almindelige regler om lejermål knyttede der sig nogle særlige bestemmelser, således for militære, underofficerer og gemene, der iflg. forordning af 29. december 1696 var fritagne for straf for første lejermål. Det samme gjaldt officerernes ugifte tjenere m.fl., derimod ikke ober-officererne. Men begik de fornævnte lejermål anden gang straffedes de med almindelig lejermålsstraf og tredie gang med arbejde i jern i 3 år. Kongens søfolk straffedes anden gang alene med åbenbart skriftemål, tredie gang med almindelig lejermålsstraf og fjerde gang med arbejde i jern i 3 år.[136] Desuden straffedes soldater ikke for fortidligt samleje, jvf. reskript af 21. februar 1729, d.v.s. samleje inden ægteskabs indgåelse.

Danske Lov indeholdt i 6-13-9 en regel om gentagelse. For tredie gang begået lejermål skulle kvinden straffes med kagstrygning og mandspersonen på formuen og kroppen. For anden gang begået lejermål bestemmer loven derimod ingen straf. I praksis har man vistnok anvendt samme straf som for 1. gang begået lejer-

mål. For fjerde gang anvendtes i en højesteretsdom af 1708, jvf. kgl. reskript til byfogeden i Nakskov, kagstrygning påny og forvisning fra Kongens riger og lande.[137] For at anvende den forhøjede straf i gentagelsestilfælde stilledes der i praksis krav om mellemkommende dom.[138] Lejermål skulle dernæst være begået med forskellige personer.[139] Var de begået med samme person, måtte straffen blive arbitrær. Kagstrygningsstraffen i 6-13-9 ændredes ved forordning af 19. marts 1751, jvf. forordning af 26. april 1755 til tugthusarbejde i 6 til 8 år. Forbrydelsen beskrives i denne forordning således: »Qvindes personer, som 3de gange have avlet barn i løsagtighed«, og synes ikke at fordre mellemkommende domme. Dette synes også i den følgende tid at være blevet efterfulgt i praksis, uanset at den almindelige regel var, at der til at anvende skærpet straf i gentagelsestilfælde krævedes mellemkommende domme.[140] Overensstemmende hermed er også terminologien i benådningerne, som efterhånden bliver almindelige, og straffen går efterhånden, inden den endelig ophæves i 1800, ned til nogle få dages vand og brød, jvf. således reskript af 1. april 1796: 4 dage.

Med hensyn til *hor* bemærkes, at bestemmelserne herom i Danske Lovs 6-13-23, 24 og 25, hidrører fra tidligere ret og retsbrug.[141] Der var fra tiden før Danske Lov kun en gradsforskel mellem hor og bigami, hvilket ikke alene giver sig til kende gennem straffen, men også derved, at man i Danske Lov har placeret de to forbrydelser side om side. Med hensyn til dem begge gjaldt det derhos, at de ansås for en overtrædelse af Guds lov, hvilket havde den betydning, at man gennem lang tid nærede betænkelighed ved at benåde for idømt livsstraf for 3. gang begået hor og for bigami. For hor mellem gifte personer foreskrev moseloven ikke straf eller forbud; denne omstændighed stillede de pågældende gunstigere med hensyn til formildelse af straffen.

Danske Lov sondrer mellem enkelt og dobbelt hor, eftersom forseelsen var begået mellem en gift og en ugift eller mellem to gifte personer. Der krævedes ikke til forbrydelsesbegrebet, at besvangrelse skulle have fundet sted som ved lejermål.[142] Kom barnefødsel til, havde det kun den betydning, at beviset da var sikkert; i modsat fald kunne det nok frembyde tvivl, jvf. herved en sag fra 1736, hvori det med to vidner var bevist, at de pågældende havde ligget afklædte sammen i en seng om natten, men ikke videre. Mange af de tilforordnede i Højesteret mente, at beviset for hor var ført. Kvinden var i forvejen advaret af præsten om at holde sig fra den pgl. mand, da rygtet gik om hende. Man enedes i Højesteret dog[143] om at indstille sagen til kongelig resolution. Denne, der er dateret 26. april 1736, gik ud på, at hun skulle arbejde i Spindehuset på livstid, og Højesterets dom afsiges i overensstemmelse hermed. Straffen for første gang begået enkelt hor var at bøde på gods og penge efter yderste formue.[144] Hvor den pgl. intet ejede an-

vendtes ofte frihedsstraf,[145] senere måtte straffen afsones som andre pengestraffe i overensstemmelse med forordning af 6. december 1743.[146]

Påtalen var efter Danske Lov offentlig. For hor var dette ret urimeligt, idet pengestraffen på yderste formue også gik ud over den uskyldige ægtefælle, idet boet skulle opgøres og deles. Det hænger imidlertid sammen med, at det ikke først og fremmest var den uskyldige ægtefælles tarv man tilgodeså; straffen og påtalereglen fandtes efterhånden upassende, navnlig når den krænkede part tilgav forseelsen. Påtalereglen kritiseredes således af justitiarius Christian Colbiørnsen i hans betænkning i Criminallovskommissionen år 1800.

Ved reskript af 12. oktober 1812 og 21. maj 1823, jvf. forordning af 24. september 1824 § 4, blev det dog bestemt, at straffen efter den krænkede ægtefælles forbøn kunne eftergives ad mandatum, forudsat at ikke særlige omstændigheder talte herimod.

Med hensyn til formuestraffen for hor fandt der ikke som ved lejermålsbøderne aftingning sted. Ved forordning af 6. december 1743 blev det som tidligere omtalt for at gøre en ende på den tvivl, der i tidligere praksis havde været om dette spørgsmål, fastslået, at »yderste formue« skulle forstås som $^1/_{10}$ af den pågældendes formue bortset fra jord + dobbelte lejermålsbøder, dog aldrig over 1000 rdl., og dommen skulle afsiges på et bestemt beløb, således at den umiddelbart kunne eksekveres, hvorhos aftingning forbødes, jvf. § 7, idet Kongen forbeholdt sig retten til at formilde dommene ved sine retter, jvf. også reskript af 16. febr. 1760 m.fl. Grunden til, at dobbelte lejermålsbøder skulle idømmes ved siden af formuestraffen var den, at det kunne forekomme, at den der straffedes for hor ellers, hvis han intet ejede, ville kunne slippe billigere end den, der blot straffedes for lejermål. Dette undgås, når minimum altid er 24 rdl.[147] Der må dog have hersket nogen uklarhed om, hvorvidt kumulation af formuestraffen og lejermålsbøderne skulle finde sted, idet Højesteret den 31. oktober 1798 afgav erklæring herom til Kancelliet. Alle de tilforordnede var enige om, at kumulation burde finde sted. I Højesteret var der således ingen tvivl, hvilket også fremgår af rettens tidligere praksis.[148]

For anden gang begået hor var straffen dels pengestraf på formuen, dels forvisning af landet, tredie gang skulle den pgl. straffes på livet, mandspersonen ved halshugning, kvinden ved drukning. Som betingelse for at anvende disse skærpede straffe i gentagelsestilfælde krævedes i hvert fald bortset fra den første tid efter 1683 mellemkommende domme.[149]

For dobbelt hor, d.v.s. mellem to gifte personer, var straffen livsstraf, for mandspersonen at miste sin hals, for kvinden drukning, men det var en betingelse, at de forud var advaret om at holde sig fra hinanden af præsten eller på anden måde. Herom kan anføres et tilfælde fra Højesterets praksis, nemlig Højesterets dom af

16. december 1713. Birkedommeren havde i sin dom af 23. juli s.å. anvendt livsstraffene i D. L. 6-13-25. Af voteringen fremgår, at de pågældende ikke var blevet advaret, og at dommen derfor måtte ophæves: »Kaalund: »... da de ikke er advaret jvf. 6-13-25, saa kan birkedommen ikke anerkendes, men den 24' artikel maa anvendes og første gang straffes paa yderste formue,« herimod Scavenius: »stadfæster birkedommerens dom, thi det som staar om advarsel kan ikke anvendes, naar et barn er født.« Denne sidste opfattelse vandt dog ikke bifald, idet man tværtimod gjorde gældende fra anden side, at barnefødsel med hensyn til hor var uden betydning, således Rostgaard. Det skete ikke sjældent, at Højesteret på denne måde måtte korrigere de i underinstanserne afsagte domme.[150]

I de tilfælde, hvor Guds lov foreskrev dødsstraf har det formentlig i lang tid været vanskeligt at opnå formildelse. Herpå tyder den holdning, det teologiske fakultet indtog til sager, som af Kancelliet forelagdes det til udtalelse om benådningsspørgsmålet. I en sag fra 1693 fraråder fakultetet således Kongen at benåde en for hor til døden dømt mandsperson.[151] I erklæringen påberåber man sig Levit. XX kap. 10 v.,[152] Deut. XXII kap. 22. v.[153] og Matth. XIX kap. 9. v.,[154] der sætter livsstraf for hor. »Hvor meget mere bør da dette hans tredobbelte horeri i sin kones levende live med livsstraf at anses« ... »Efter hvilken beskaffenhed vi derfor ingenlunde tør understå os for Gud og vore samvittigheder eders kgl. Maj. anderledes at tilraade, end at eders kgl. Maj. allernaadigst ville lade bifalde, med bloddommens eksekution over denne grove misdæder at fortfare, paa det saaledes dette onde maatte udryddes af eders Maj.s folk andre til eksempel og afsky og fornemmelig eders kgl. Maj.s samvittighed til befrielse ...« Druknings-straffen er dog næppe blevet eksekveret. Herpå tyder en sag fra 1734. To gifte personer var for at have levet i hor sammen i flere år, uagtet de havde deres ægtefæller i live og var advaret af præsten, ved Højesterets dom af 10. december 1733 blevet fradømt livet, han til at miste sit hoved med sværd, hun til drukning i en sæk. Amtmanden i Antvorskov indstillede dog til benådning, idet han anførte, at det ikke var ham bekendt, at der her i landet havde funden sådan eksekution sted for deslige forseelser. Delinkventernes ægtefæller havde underskrevet andragendet, der var vedlagt en forbøn fra deres sjælesørger. Det teologiske fakultet blev hørt over sagen og udtalte: ... »at uanset, at det var at ønske, at lovens straf engang gik over deslige ublu misdædere, saa dog, siden Guds lov ingensteds udtrykkelig lægger dødsstraf til saadan synd, skønner de ej bedre, end at jo hans kgl. Maj. delinkventerne med god samvittighed kan benåde, når de begge hver for sig sættes til strengt arbejde deres livstid.« Den kongelige resolution i sagen går ud på, at de pardonneres på livet mod, at han skulle arbejde på Bremerholm på livstid og hun i Spindehuset. Under voteringen i Højesteret havde nogle af de tilforordnede været inde på, at sagen burde refereres Kongen, da de nok var advaret

af præsten, jvf. Boson, men ikke var blevet foreholdt loven og hvad straf, de kunne ifalde.

Teologernes strenge holdning må man dog ret tidligt have sat sig ud over, idet dødsstraffen i flere tilfælde i 1730erne ses at være formildet til tvangsarbejde på livstid.[155] Der ses også at være givet formildelser med hensyn til straffene for 1. og 2. gang begået hor,[156] og navnlig efter 1750-60 bliver formildelserne følelige. Hen mod århundredets slutning var det ikke ualmindeligt at indstille til fængsel på vand og brød i kortere tid som formildelse for den idømte livsstraf, således Højesterets dom af 9. november 1791 nr. 402, hvor det under voteringen anførtes af en af de deltagende assessorer: »da 6-13-24 ei er nom. forandret, saa var det bedst at følge art. ord. Det eneste var, at man kunne sige defensor at søge for ham, da straffen kunne maaske forandres til vand og brød«; endvidere dom af 3. januar 1793 nr. 404: »Enig med Falsen og indstiller, om hans Maj. maatte finde for godt at forandre 6-13-24 i henseende til 3die gang begaaet hor, da straffen er alt for haard og upassende, da delictum politice ei er saa grov, at der behøves at være livsstraf for det.« Når domskonklusionen stadig følger lovens ord, er dette en ren formalitet; men dommerne anså sig som tidligere anført ikke for beføjet til at fravige loven. I den sidstnævnte sag lyder domskonklusionen »Trine Erichs datter bør druknes«, men samtidig indstilles hun til fængsel på vand og brød i 14 dage.[157] Benådningerne blev efterhånden så kurante, at de efter kgl. resolution af 12. oktober 1812 kunne gives af Kancelliet ad mandatum. Bemyndigelsen gik ud på, at Kancelliet uden at forelægge sagen for Kongen kunne tilstå formildelser i straffen for hor, enkelt, dobbelt og gentaget i alle tilfælde, hvor det efter omstændighederne skønnede, at straffen kunne afsones med fængsel på vand og brød i 7 dage, 2 gange 5 dage, 2 gange 7 dage og indtil 3 gange 5 dage. Ved kgl. res. af 23. juli 1817 blev Kancelliet endvidere bemyndiget til efter omstændighederne at ændre vand og brød-straffen til bøde af 25 rdl. sølvværdi til fattigkassen. Herved fik vand og brød-straffen for hor unægtelig karakter af en straf for småkårsfolk, idet alle mere velstående naturligvis foretrak at betale bøden. I praksis ses den omstændighed, at ægtefællerne var separerede, at have haft formildende betydning, jvf. herved dom af 12. april 1824, der angik et tilfælde, hvor en mand i 3 år havde været separeret; hustruen forlangte ikke straf, og tiltalte havde ikke anset forholdet for utilladeligt. Straffen fastsattes til fængsel i to dage på vand og brød, men fmtl. på grund af domfældtes alder omsattes straffen til 8 dages simpelt fængsel på sædvanlig fangekost.[158]

Disse milde straffe overføres til straffeloven af 1866 § 159, der bestemmer straffen til fængsel, eller i tilfælde af, at det ægteskabelige samliv er hævet, og iøvrigt under formildende omstændigheder, til bøder. Påtalen ændredes derhos, således at offentlig påtale kun fandt sted, når den fornærmede ægtefælle forlangte det.

Som nærtbeslægtet med hor betragtedes den i D. L. 6-13-23 omhandlede *bigami-forbrydelse*. Straffebestemmelsen, der fastsatte livsstraf, var kun anvendelig på gifte personer; var den ugifte uvidende om, at den anden var gift, »... da holdes hun uskyldig, saa længe hun ved der intet af, og bør derfor hverken hun eller hendes børn, som de have avlet sammen, at lide nogen skade enten paa ære eller gods. Men om hun kommer i vis forfaring, at han haver en anden hustru, da bedriver hun hor, om hun længer haver samkvem med hannem.«[159]

Navnlig synes teologerne at have behandlet hor og bigami på ensartet måde. Det teologiske fakultet hævdede således, at Kongens lov på dette punkt byggede på Guds lov, og at Guds lov foreskrev livsstraf for bigami, ganske vist med citat af de samme bestemmelser, som citeredes i forbindelse med hor, Levit. XX kap. 10. v., Levit XVIII kap. 18. v., Deut. XXII kap. 22. v. og Matth. XIX kap. 9. v., hvilke bestemmelser egentlig ikke omtaler bigami, men kun hor. I en erklæring af 5. april 1693[160] udtalte fakultetet, at den pågældende, der havde taget to hustruer, og som var idømt livsstraf, burde udstå samme. »Men skulle han dog efter vicestadtholderens mening (denne havde indgivet benådningsandragende for delinkventen) befindes dette i enfoldighed og vankundighed at have begået og eders kongel. Maj. i denne anledning skulle behage at skænke ham livet, maatte man dog tilraade, at han straffes med fængsel eller arbejde i jern paa livstid. Og skulle vi allerunderdanigst bede, at denne moderation hannem ej maatte forkyndes førend paa retterstedet, hvor han efter dommen ellers skulle lide, paa det i det ringeste et afskys eksempel maatte statueres paa slig mishandling, som nu desvær alt for meget befrygtes at tage overhaand.« I en anden erklæring siges, at da den pågældende med vilje og vidskab har begået bigami, så er intet til hans undskyldning eller formildelse.[161] Undertiden kunne et mildere synspunkt dog anlægges, når man fandt sig overbevist om, at den pågældende havde svævet i den vildfarelse, at den første ægtefælle var død.[162] I sådanne tilfælde mente teologerne, at Kongen kunne benåde.

Spørgsmålet, om sådan faktisk vildfarelse var til stede, opstod ofte i rettens praksis og kunne give anledning til vanskeligheder. For det første var der spørgsmålet om beviset, men dernæst var loven affattet således, at den egentlig ikke tillod hensynstagen til vildfarelse. En højesteretsdom af 24. juli 1709, der stadfæster Magistratens dom af 9. marts s.å. tager således ikke hensyn til en påstand fra tiltalte om, at hun ikke havde vidst, at hendes forrige mand var levende. Flere af de tilforordnede, således Scavenius, henviser til lovens klare ord, som ikke tillod at tage hensyn til en sådan indsigelse. På samme måde Vinding, der bemærkede: »... at han ikke ser, at der er nogen hjælp for denne kvinde, undtagen hvis hun supplicando kan erholde naade.« I denne periode var opfattelsen i retten den, at det ikke tilkom en dommer at forstå loven anderledes, end den var skrevet. Lem-

pelser og formildelser måtte komme fra Kongens hånd. Kun en enkelt af dommerne, Adeler, ville frafalde Magistratens dom, fordi det ikke med to vidner var bevist, at hun vidste, at hendes forrige mand levede, og ville for utroskab forvise hende af landet. På samme måde var forholdet i en sag pådømt 19. august 1716, hvor livsstraf ligeledes idømtes. Den tilforordnede Foss bemærker under voteringen: »... han har siden indladt sig i ægteskab med N.N. uden at være enten forsikret om den første hustru var død, eller uden at erhverve skilsmissedom, og i hvad en crimen en hustru kan have begaaet, da bliver hun og er ægte hustru, indtil hun bliver skilt ved ham; han maa dømmes efter loven.« I en sag fra 1725, pådømt 12. april er standpunktet det samme, men den pågældende indstilles dog til benådning. Bartholin: »N.N. bør dø efter loven om her skal falde dom; men sagen kan indstilles til hans Maj. dispensation, helst hans Maj. kan pardonnere hende, efterdi Guds lov ej fordømmer hende og det største skandalum er røddet af vejen, da hendes mand (den anden) er død. Dernæst har hun en del børn, som ved hendes død kunne blive moderløse, og naar hun beholder livet, faar børnene fader og moder, da manden har declareret at ville tage hende til naade igen, da bør hun udstaa kirkens disciplin, men at dømme hende til Spindehuset, kunne manden vel ikke bebyrdes med hende. Dette indstilles til hans Maj. naadige behag, og fik børnene moder, manden sin kone og publicum forsones for scandalum.« Formildelse gaves i overensstemmelse med indstillingen ved kgl. reskript af 28. maj 1725.

En højesteretsdom af 26. juni 1747 fælder Bodil Jensdatter på livet, og efter voteringsprotokollen har der ikke været forslag om benådningsindstilling, hvorimod forsvareren ville indstille. Ved kgl. resolution af 18. august[163] pardonneres hun på livet, »da hun stedse havde bekendt at være bleven berettet om, at hendes første mand, der ville tage hende til nåde, var død«. Det tillades hende at begive sig til sin første mand.

Arbitrær straf af 2 års fæstningsarbejde idømtes ved Højesterets dom af 8. januar 1750. Forholdet var det, at en mand var blevet forladt af sin kone. Senere fik han brev om hendes død, som hun havde ladet skrive. Han giftede sig igen. Under voteringen fremkom divergerende opfattelser. Munthe ville således bifalde de indankede domme, der havde idømt livsstraf efter D. L. 6-13-23: »... men imidlertid er loven klar, og efter den bør han dømmes paa livet.« Det måtte så komme an på Kongens nåde, om han skulle nyde pardon. Anderledes voterede Klauman og Hielmstierne: »... thi det er ham aldrig overbevist, at han har været vidende om, at konen levede ... og derfor skulle concludere, at hans forseelse med hans 4 aars arrest bør være afsonet; men skulle majora blive for straf, indstiller om det ikke kunne ske paa et halvt eller helt aar.« Luxdorph: »Det, at del. har troet brevet om hans hustrus død, er aarsagen udi hans forseelse, og som her ikke er noget

forsætlig af ham bleven begaaet, men alene brugt *uforsigtighed* ved det han ej har taget Tamper-Retts dom, og altsaa sket et scandalum, saa concluderer, at delinkventen bør arbejde 2 aar fæstningsarbejde.« Munch: »... men da loven alene taler om den, som gifter sig vidende om sin hustru, hvor hun er, at den skal straffes paa livet, og delinkventen ej derimod er overbevist, at han vidste, hvor hun var, tværtimod fik brev om hendes død, saa formener han, lovens artikkel ej kan appliceres og derfor, siden han dog har fortjent straf ved ej at tage Tamper Retts dom ...« Bartholin står derimod på den gamle opfattelse: »Lovens 6te bog 13. Cap. 23 Art. dicterer saadan straf, som ej andet kan end maa følges, og derefter bør delinkventen i hvad undskyldning han end vil foregive, fældes paa sit liv, da det siden alene vil ankomme paa hans Maj. naade. Thi den undskyldning delinkventen forebringer om brevet, ser han ingenlunde kan frelse ham.« Schouboe: »... saa længe Højeste Ret ej har faaet magt til at gøre forandring i loven, men hans Maj. alene forbeholder sig at dispensere derudi, saa tør (han) ej heller andet end følge loven.« Han tillægger heller ikke brevet betydning, efter hans mening er det fingeret. Von Støcken: »... endskønt delinkventen vel i henseende til brevet noget kunne være at undskylde, saa er det dog klart, at loven siger, hvorledes en ægtemand, naar hustruen forlader ham, bør at forholde sig ... confirmerer Magistratens dom.« Rantzau dømmer på livet, men indstiller til Kongens nåde. Skeel: »... maa tilstaa at han ej ser andet, end at de ergangne domme jo bør staa ved magt, da han ikke understaar sig at gøre forandring i loven.«

Denne votering er interessant ud fra flere aspekter. For det første har den betydning med hensyn til spørgsmålet om Højesterets egen opfattelse af dens ret til at fortolke loven, dernæst med hensyn til bevisbedømmelsen og ikke mindst med hensyn til anvendelse af ansvarsbetingelserne forsæt og uagtsomhed i ulovbestemte tilfælde. De dommere, der mente sig berettiget til at underkaste lovbestemmelsen en fortolkning, ville dømme for uagtsomt forhold, og dette blev som nævnt dommens udfald. Men den betydelige dissens, der kommer frem under voteringen viser, at man her var inde på noget forholdsvis nyt, og hvorledes praksis hidtil må have formet sig. At retten stillede strenge krav om bevis for vildfarelse, viser en senere dom af 30. november 1768, der fælder Jacob Knudsen »på sin hals« for at have indladt sig i andet ægteskab, mens hans hustru var levende. Defensor påstod, at delinkventen havde troet, at hustruen var død, men dette ansås ikke for tilstrækkeligt. Man pålagde således ikke, som der havde været en vis tendens til, aktor bevisbyrden. Regelmæssigt ledsagedes referatet af voteringen nu med indstilling om formildelse, hvilket også bliver resultatet. I den nævnte sag pardonneredes delinkventen på livet ved kgl. resolution af 3. februar 1769 mod fæstningsarbejde i 2 år. I andre tilfælde formildedes straffen til livsvarigt tugthus.[164]

Benådninger var iøvrigt ret almindelige. Dette havde flere årsager. For det første henviser 3-16-16 nr. 8 til muligheden for benådning: »... at han maaske bliver livet benaadet af Kongen for nogen mærkelig aarsags skyld«, til hvilken bestemmelse der også undertiden henvises i voteringerne, således vedr. sagen pådømt 31. marts 1732, Sechman: »... skønt loven setter den casum iblandt de, som han pardonnerer, skal det dog være efter mærkelige raisons, som her ej er«. Det andet forhold, som medvirkede til, at benådningsindstillinger i bigamisagerne var ret almindelige, og at benådning var hovedreglen, var den, at Guds lov efter juristernes mening ikke sætter dødsstraf herfor.

Denne opfattelse kom til orde under voteringerne, for eksempel i den foran omtalte sag fra 1725, hvor Bartholin giver udtryk herfor, samt Kaalund under voteringen i en den 31. marts 1732 pådømt sag: »Dommen, som nærmere er en lex humana end en lex divina, kan hans kgl. Maj. med god samvittighed pardonnere, helst da hans kgl. Maj. er alletider genegen til naade, der og er ingen eksempel, at een, der har haft to koner, er dømt at miste livet.« Scavenius: »... da han nok bliver pardonneret til Bremerholm«. Som eksempler fra benådningspraksis kan endnu henvises til reskript af 15. juni 1693, hvor der benådes for livsstraffen mod at gå på Aggershus slot i jern udi arbejde på 3 års tid. Også i senere praksis har spørgsmålet om faktisk vildfarelse med hensyn til første ægteskabs fortsatte bestående haft betydning enten som grund for indstilling til benådning eller som grundlag for idømmelse af formildet straf,[165] ikke mindst i tilfælde, hvor ægtefællerne gennem nogen tid havde været separerede eller hvor der var grund til at antage, at den anden ægtefælle var afgået ved døden, eller hvor der forelå formildende omstændigheder iøvrigt. I sådanne tilfælde kunne straffen endog gå ned til fængsel på vand og brød i de højere grader.[166]

Hele denne retstilstand afspejles i straffeloven af 1866 § 160, der for den gifte person fastsætter den almindelige straf til strafarbejde fra 2 til 6 år og for den ugifte til forbedringshusarbejde i indtil 2 år.

Om *sodomi* eller *omgængelse mod naturen* handler D. L. 6-13-15, der bestemmer straffen til bål og brand. Det var en forholdsvis ny forbrydelse, hvilket formentlig fremgår af, at der ikke i nogen tidligere dansk lov findes bestemmelser herom. Reglen i 6-13-15 er en kodifikation af praksis, som kan påvises tilbage til begyndelsen af det 17. århundrede. Forbrydelsen omtales derimod i gamle norske love og i tysk ret, og forholdet var forbudt på det strengeste i moseloven: 3 bogs 20. kap. 13, 15 og 16v. Meget taler for, at det er indflydelsen fra mosaisk ret, der har gjort sig gældende ved forholdets kriminalisering og straffens bestemmelse. Ofte henvises da også i voteringerne til Guds lov, således i en højesteretssag fra 1707, 2. august, Slange: »... men efter Guds lov bør den og brændes«. Vinding:

»... efter Guds lov og fangens egen bekendelse ...« 1706, 20. april, Slange: »Guds lov siger, at dyret skal kastes paa ilden.«

Danske Lovs affattelse omfatter både crimen bestialitatis og pæderasti, men undgår i modsætning til tysk ret, Carolina art. 116, enhver form for specifikation. Det skyldes måske, at man ikke har villet henlede opmærksomheden på forholdsvis ukendte laster. Der forekom vistnok kun meget få eksempler på pæderasti,[167] medens crimen bestialitatis ikke var sjældent forekommende, navnlig i Norge. Med hensyn til straffen bemærkes, at eksekutionsmåden før Danske Lov var henrettelse med sværd og påfølgende opbrænding af det døde legeme tillige med kreaturet. Efter Danske Lov ændredes dette forhold, og noget taler for, at man en overgang har anvendt levende brænding. At levende brænding har fundet sted, tyder formuleringen af domskonklusionerne i flere domme på. Således hedder det i en herredstingsdom fra 1705, der indankedes for Højesteret, som idømte en arbitrær straf på grund af utilstrækkeligt bevis: »... for denne hans store, grove, udædiske og skamfulde misgerning, som han baade imod Guds og vores allernaadigste Konges lov haver bedrevet, bør sig selv til velfortjente straf, andre udædiske og ligesindede skarnsmennesker til forskrækkelse, afsky og eksempel at have forbrudt sit liv til baal og brand efter 6-13-15, saaledes at han levendes af skarpretteren opbrændes paa en ild og hans hovedlod til hans herskab at være forbrudt ... Saa bør og koen, som endnu lever ... hvormed uterligheden vist er bedreven, illigemaade med N.N. at opbrændes ...«. Højesteret omstødte som nævnt dommen på grund af bevisets utilstrækkelighed,[168] hvilket iøvrigt skete flere gange i sodomisager, hvor beviset ifølge sagens natur kunne være vanskeligt at føre, når man ikke ville nøjes med egen bekendelse eller »enlige« vidner. Den pågældende blev ved Højesteret arbitrært dømt til at rømme Kongens riger og lande inden 3 dage, og hvis han igen blev pågrebet her i landet, da at straffes på sin hals. Når forvisning valgtes, var det på linie med andre domme i sædelighedssager, idet man derved ville forebygge forargelse og skandale. Der haves iøvrigt flere vidnesbyrd om, at levende brænding har fundet sted. Således siger Slange under voteringen i en den 2. august 1707 pådømt sodomisag: »... og efter loven bør han levende at brændes. Loven siger intet om Koen, men efter Guds lov bør den og brændes.«[169] Vinding voterer derimod for, at delinkventen først skal kvæles ved en pæl og koen først dræbes og så brændes tilligemed. Således falder dommen også ud, men i den omhyggelige bestemmelse af eksekutionsmåden, der desuden var en anden end den, der var i brug i tiden forud for Danske Lov, ligger formentlig et indicium for, at man her er inde på noget nyt. Den nævnte henrettelsesmåde bliver i fremtiden den gængse. Dommene lyder på bål og brand stricte efter lovens ord, men Kongen resolverede ved sagernes referering som regel, at den pågældende først skulle kvæles.[170]

Oplysningstiden, som medførte en emancipation fra moselovens indflydelse, bevirkede her som med hensyn til andre forbrydelser, der havde været behersket af dogmet om moselovens universalitet, at dødsstraffen gik af brug og erstattedes af tvangsarbejde på kortere eller længere tid. I 1790erne ses straffen således ændret til tugthusarbejde på livstid.[171] Men dommene lød stadig på bål og brand, idet loven ikke blev ændret. Ved en dom af 17. februar 1813 blev straffen omsat til 2 års tugthusarbejde.[172] I det sidste år før ikrafttrædelsen af straffeloven af 1866 havde Højesteret ikke mindre end 5 gange måttet anvende D. L. 6-13-15 efter ordene, men med indstilling om formildelse til forbedringshusarbejde med det resultat, at Justitsministeriet i hvert enkelt tilfælde havde måttet nedlægge forestilling om strafformildelse ved kongelig resolution.[173] Ifølge straffeloven af 1866 § 177 straffedes omgængelse mod naturen med forbedringshusarbejde, hvilket altså svarer til den straf, som gennem benådningspraksis var blevet den almindelige.[174]

Med hensyn til *blodskamsforbrydelsen* herskede der som allerede nævnt gennem lang tid stor uklarhed om afgrænsningen mellem den blodskam, der ifølge 6-13-14 skulle straffes med livsstraf, og de i 6-13-13 nævnte forseelser i andre forbudne led, som medførte straf på yderste formue og forvisning. Uklarheden hidrørte fra lovgrundlaget. Reglerne i 6-13-13 og 14 samt i 3-16-9, 1)-7), der angiver, i hvilke led ægteskab og samleje uden for ægteskab var forbudt som følge af for nært slægt- eller svogerskab, var taget fra recessen af 1643, 2-5-3, der i en omhyggelig specificeret fortegnelse opregner de forbudne led. Disse forbud var meget vidtgående og omfattede foruden hele den ret op- og nedstigende linie inclusive stedbørn og stedforældre, 1. sidelinie, uanset om det var hel- eller halvsøskende, 2. sidelinie i 2. og 3. led samt svogerskab i samme omfang som slægtskab. Disse forbud hidrørte fra mosaisk ret, men betød i forhold til moselovens forbud i 3. bog 18. og 20. kap. en meget betydelig udvidelse. Hertil kommer, at moseloven ikke i almindelighed fastsætter livsstraf for blodskam i forbudne led; dette er kun tilfældet i enkelte tilfælde.

Uklarheden fremkommer ved, at 6-13-14, der som anført fastsætter dødsstraf, henviser til Guds lov, derimod ikke til 3-16-9. Dette medførte i hvert fald i Højesteret en tendens til at begrænse livsstraftilfældene i 6-13-14 til de forbindelser, som udtrykkelig forbydes i Guds lov. Underinstanserne synes derimod i videre omfang at have anvendt 6-13-14. Det afgørende blev altså, om man skulle gå ud fra forbudene i Guds lov eller i Kongens lov, eventuelt under hensyntagen til forhistorien.

Af betydning for anvendelsen af straffebestemmelserne var det naturligvis, i hvilket omfang der gaves dispensation til ægteskabs indgåelse, idet man ikke godt kunne pålægge livsstraf eller anden streng straf i de grader, hvor ægteskabstilla-

delse kunne opnås om end kun undtagelsesvis. I den foran pag. 103 omhandlede sag, der angik samleje med hustrus søsterdatter, hævdedes det under voteringen af von Hagen, at de tidligere enevoldskonger havde givet dispensation i sådanne led. Han siger iflg. notatet i voteringsprotokollen: »... formener at kunne referere sig til Rasmussen's votum, da højsalig Konge ... virket har, at en maa tage sin kones søsterdatter. Er det imod Guds lov, havde der vel ikke blevet dispenseret, da der er og bleven i slig casus givet dispense af højsal. konger Chr. V og Fr. IV.« Hertil er der formentlig blevet taget hensyn af Højesteret i det omfang, det har været kendt, og i hvert fald af Kancelliet, når sagerne refereredes til kongelig resolution, og man ser da også, at dommene i disse tilfælde falder ud efter 6-13-13;[175] men selve uklarheden i loven, kunne man ikke ændre noget ved. Lovens ord måtte følges, og nogen selvstændig fortolkningsret var i lang tid ikke anerkendt for Højesteret. Det måtte komme an på Kongens nåde, om der skulle gives pardon for livsstraffen, hvilket også anføres af de tilforordnede ved adskillige lejligheder, jvf. således Sechmans votum i Højesterets dom af 2. maj 1737: »... hvis han skulle sige sin betænkning i sagen, ville han falde til mildhed, men nu faar han følge loven og overlade det til Kongen at bevise naade, det tillades vel, at han med sin fornuft maa overveje Guds lov, men siden loven determinerer visse grader, maa han ej raisonere om lovgiveren, men simpel følge lovens ord. Loven siger, at hustruens slægt anses saa vel for forbuden som hans egen ...«[176]

Drejede det sig om hustruens søster, ansås derimod 6-13-14 for anvendelig, jvf. højesteretsdom af 5. maj 1716,[177] 4. april 1726 og 2. maj 1737, selv om der ej heller i disse tilfælde var fuldstændig enighed herom. Rostgaard mente således i den første sag, at forholdet ikke stred mod Guds lov.

Den fornævnte tvivl med hensyn til anvendelsen af 6-13-14 ønskede man i Højesteret, da fremgangsmåden at indstille sagen til formildelse ikke var tilfredsstillende, afgjort af lovgiveren, og da der i 1744 forefaldt et lignende tilfælde, mente man, at tiden var inde til at få en autentisk fortolkning ved kongelig resolution. Voteringen i den pågældende sag faldt således ud, at 8 stemte for, at forholdet (hustrus søsterdatter) omfattedes af 6-13-13, mens 7 voterede for 6-13-14. Den kongelige resolution af 22. januar 1745 til justitiarius gik ud på, at dommen i dette som i fremtidige tilfælde i lignende sager skulle afsiges efter majora vota og derefter refereres Kongen til resolution. Samtidig fik lovrevisionskommissionen ordre til nærmere at overveje forståelsen af de omhandlede bestemmelser. Udfaldet i den pågældende sag blev efter flertallets stemmer, at de tiltalte skulle straffes på yderste formue og han derhos arbejde i næste fæstning og hun i Spindehuset på livstid. Denne afgørelse kom til at tjene som rettesnor for fremtiden.[178] Dog ses det livsvarige tvangsarbejde, som idømtes i stedet for forvisning, efterhånden formildet til nogle år.[179] Underinstanserne afsiger derimod endnu i lang tid dom-

men efter 6-13-14 i tilsvarende sager. Senere hen begyndte Kancelliet også at give dispensation til ægteskab med afdøde kones søster, jvf. Rantzaus votum i Højesterets dom af 12. maj 1750. Selv blandt jøderne, hævdedes det, skete det, at en mand giftede sig med sin afdøde kones søster, og at fælde dødsdom i sådanne grader ville være så meget mere anomalisk som Tyske Kancelli dispenserede i sådanne sager.[180]

Det eksempel, der iøvrigt træffes hyppigst i praksis, er blodskam mellem stiffader og stifdatter. Her var der ingen tvivl om, at 6-13-14 måtte anvendes, idet dette tilfælde udtrykkelig omtales i 3. mosebog 20, 14. Straffen var halshugning og opbrænding af ligene, og denne straf er formentlig ofte blevet eksekveret herhjemme i første halvdel af det 18. århundrede, idet der i voteringerne fra denne tid ikke findes indstillinger om formildelse. Men fra omkring midten af århundredet begynder man at formilde også i disse tilfælde. Den 17. oktober 1740 afsagde Højesteret dom i en sådan sag, der var indanket fra Oberhofretten i Norge, som havde dømt stiffaderen efter 6-13-14 til at miste livet med sværd og kroppen derefter kastes på en ild og brændes, medens pigen var blevet idømt Spindehus i 6 år. I voteringen deltog Ursin, Eggers, Helt, Schack, Falsen, Schouboe, Sechman, Rasmussen og von Hagen. Ved dommen stadfæstedes Oberhofrettens dom. Pigen var kun 16 år og »uoplyst i sin saligheds sag«. Hertil kom, at stiffaderen ikke alene havde forført hende, men »endog med trusel om hug og slag tvunget hende«. Dommerne kunne derfor »ligesaalidet som Oberhofretten«, som det siges i indstillingen, »og de forrige dommere samtykke til at fælde nogen dødsdom over dette ulykkelige barn, men meget mere holde for, at hun, som haver lidt vold og uret, ikke egentlig har fortjent at straffes. Dog paa det at den givne forargelse maatte forsones, bifalder de Oberhofrettens dom«. Indstillingen slutter således: »Dog eftersom denne sag i henseende til den over Guldbrand Tellefsen Afsæt overgaaede dødsdom til hans kgl. Maj. allerunderdanigst skal refereres, saa formode de samtlige, at hans kgl. Maj. ikke i unaade optager, at de allerunderdanigst fordrister dem til hans kgl. Maj. høje naade og miskundhed at indstille, om Else Joens datter allernaadigst maatte befries for Spindehuset eller anden straf paa kroppen, og om det ikke kunne eragtes at være nok til forargelsen at hemme, at hun af stiftet eller og af riget blev udført til saadan sted, hvor hendes person og den hende paatvungne synd var ubekendt«. Ved kgl. resolution[181] fastsattes straffen til arbejde i nærmeste fæstning på livstid for mandspersonen og 6 års Spindehus for pigen. Også i andre tilfælde, som pådømtes efter 6-13-14, benådedes for livsstraffen, og i sager, som omfattedes af 6-13-13, kunne straffene gå ned til bøder eller fængsel på vand og brød i få dage.[182]

Synet på blodskamsforbrydelsens strafværdighed ændredes fuldkommen i løbet af den sidste halvdel af århundredet. Her spillede naturretten og den blandt

de teoretiske jurister herskende opfattelse, som gennem universitetsundervisningen begyndte at brede sig, en ikke ringe rolle. Den viden man hidtil havde måttet ty til, navnlig i benådningssager, hidrørte fra det teologiske fakultet, hvor synspunkterne var af en helt anden art, idet man her støttede sig til kirkelæren, som stadig gik i ortodoks, gammeltestamentlig retning. Det teologiske fakultet havde gennem lang tid i sådanne sager indtaget en streng holdning ud fra den opfattelse, at Guds lov var forbindende, men fandt det dog undertiden forsvarligt at råde Kongen til at bevise nåde, navnlig overfor den kvindelige part, således når hun kunne antages at have været uvidende om, at de var i forbudne led, eller hvor hun var forført eller tvunget til samleje, hvilket ikke sjældent var tilfældet. Dette var i hvert fald i lang tid ikke nogen straffrihedsgrund, men kunne dog give anledning til formildelse af straffen. Fakultetet udtalte således i en erklæring af 29. juni 1693,[183] hvor der var tale om samleje med moders afdøde halvsøsters mand, at domfældte fortjente at dø efter Levit. XVIII, 14 og XX kap.[184] »Guds lov anser det lige højt, om det er halvsøster, Levit. XVIII, 9. Ikke desmindre, siden hun er meget uvittig og taabelig, saa at hun ikke har vidst eller forstaaet, at hun var i forbudne led besvogret med den person ... indstiller til, at hun pardonneres paa livet, men at hun staar offentlig skrifte, hudstryges og sættes i Børnehuset sin livs tid«. Selv hvor det drejede sig om nærmere led, som samleje med stiffader, ser man, at fakultetet finder benådning forsvarlig under særlige omstændigheder. Herom anføres som eksempel en erklæring af 21. juli 1693.[185] Den pågældende pige var dømt til med bøddels sværd at miste sin hals og kroppen derefter straks at kastes på ilden og opbrændes for at have avlet barn med sin stiffader. Der henvises både til Guds gamle lov og til det nye testamente. 1. Cor. 1, 2 seqv. Dog menes det forsvarligt at benåde hende på grund af hendes ungdom (16 år), uvidenhed om forbudne led, at hun selv havde angivet forholdet for præsten og hævdede at være blevet voldtaget. Det siges, »at hun kan pardonneres på livet, men først på retterstedet og således at det samtidig forkyndes, at hun skal hudflettes 3 gange og i Spindehuset på livstid på det at intet Guds barn skal forarges ei heller noget ryggesløst menneske ved denne gelindighed forhærdes.« I en anden erklæring fra september 1694,[186] hvor der var tale om samleje med sin i live værende hustrus søster siges det, at Kongen har pardonneret mandspersonen, og manden plejer at være den mest skyldige, hvorfor fakultetet ikke understår sig i at erklære sig vedrørende hende.

Hvor der samtidig forelå hor, var man strengere. Det siges således i en erklæring af 15. november 1697,[187] at Ole Jensen, som i ægteskab har besvangret sin hustrus halvsøsters datter bør ikke pardonneres, såsom fuldsøskende og halvsøskende gælder lige meget i de forbudne led ... »da som Guds lov klarligen kiende slige misdædere til døden, Levit. XX, 20, tør vi ingenlunde raade til pardon«.

En særlig vidtgående erklæring, der afviger fra, hvad man ellers plejede at hævde, afgaves den 12. december 1698[188] i en sag om blodskam med stiffader, i hvilket tilfælde der ikke var tvivl om, at det var forbudne led; det siges her: »... dog efterdi Guds lov, Levit. XX, 14 angaaende straffens maade ikke obligerede uden den jødiske republique, kan hun paa livet pardonneres«, da hun ellers har været kydsk, i 10 år modstået stiffaderen, sålænge moderen var i live og har ladet sig indbilde af ham, at øvrigheden skulle tillade deres ægteskab samt ikke vidst, at det var blodskam, m.v.

Når teologerne undertiden ikke modsatte sig benådning for livsstraf skyldes det formentlig, at moseloven ingenlunde var klar, hverken med hensyn til forbudne led eller med hensyn til straffen. Den i teologiske kredse herskende fortolkning af disse bestemmelser synes meget vidtgående og dristig, idet moseloven langtfra altid foreskriver livsstraf, hvor dette hævdes at være tilfældet. De formildende omstændigheder, som tages i betragtning, er ej heller nogetsteds omtalt i moseloven som grunde til lempelse.

Det teologiske fakultet, som til noget over midten af det 18. århundrede af Kancelliet rådspurgtes i benådningssager, indtog længe den strenge gammeltestamentlige holdning, men indenfor fakultetet begynder dog også andre synspunkter at komme til udtryk, ligesom der forekommer divergerende opfattelser. I en erklæring af 10. juli 1754[189] delte fakultetet sig således med hensyn til spørgsmålet om benådning for idømt livsstraf for blodskam mellem stiffader og stifdatter. Peder Holm repræsenterer det strenge standpunkt, som går igen i tidligere erklæringer, mens Johan Otto Bang går ind for benådning; i Holms erklæring udtales, at stiffaderen »efter egen bekendelse har begaaet en af de skændigste misgerninger og vederstyggeligheder, over hvilke et land, naar de ej tilbørlig straffes og ved straf, saa vidt muligt er, af øvrigheden forekommes, kan blive urent og ved Guds hævn udspy sine indbyggere (3. mos. 18. cap. 17, 24-29 v.). – Da Guds allerhelligste lov vil og, at den mands- og kvindesperson, som begaar saadan skændig gerning, skulle opbrændes, at skændsel kan borttages (3. mos. 20. cap. 14. v.) og skønt straffens berammelse (Levit. 20. 14.) kan henføres til de jødiske forensiske love, saa er dog den af delinkventen begangne incestus unægtelig en af de 3. mos. 18. ommeldte ej alene for jøder, men endog for hedninger skændige misgerninger, som haardeligen bør straffes. Thi jo lettere slig misgerning kan blive fordulgt og derover ustraffet ... jo nødvendigere synes det, at straffen eksekveres paa dem, som findes saa groveligen at have mishandlet og ej formildes uden højvigtig og sær aarsag, paa det andre onde mennesker dog ved frygt ved den haarde, og naar gerningen maatte vorde bekendt uforbigængelige straf maatte afskrækkes fra at begaa slig skændsel ... Vi finder derfor lige saa lidet som stiftamtmanden nogen tilstrækkelig raison for straffens formildelse for delinkventen

Anders Mortensen, som 3 gange har begaaet blodskam med stifdatter, som han har forført og udgivet en anden for barnefader, samt endvidere ved blodskammen har begaaet hor i ægteskab. Der ses ikke at være oplyst saa stor vankundighed, at vi af slig aarsag kunne raade til dommens formildelse.« ..., »han vidste, at slig barneavling var syndig, men vidste ikke, hvad straf, der var sat derfor« ... Heller ikke for stifdatteren fandt Holm anledning til at tilråde benådning. Hun var kun 15 år, da samlejet fandt sted. Han henviser til bestemmelsen i D. L. 6-6-18, 19 om straffen for drabsmænd mellem 10 og 14 år og finder det mere convenabelt at følge denne regel end samme lovs 3-16-5. »Men hvis Kongen alligevel i henseende til hendes unge alder og paa grund af forførelse skulle finde anledning til formildelse, saa mener han dog, at saadan formildelse først bør ske paa retterstedet og at hun piskes 3 gange og hensættes til tugthusarbejde paa livstid uden for det stift, hvor gerningen er begaaet.« Rosenstand-Goiske sluttede sig med hensyn til stifdatteren til Bang, der for sit vedkommende indstillede dem begge til benådning. Sidstnævnte udtalte, at han ikke understod sig at råde til Anders Mortensens aflivelse, idet han anfører, at det endnu ikke er afgjort, om jødernes love kun gjaldt for det jødiske folk alene så længe de var i det forjættede land ... eller og at de var sådanne, som havde deres grund i naturens lov, der angår og forbinder alle mennesker til efterlevelse. Han mener følgelig, at ingen af de anførte sprog med vished kan bevise det, man i almindelighed deraf plejer at bevise, »og følgelig understaar jeg mig ikke i anledning af forberørte skriftens sprog, om hvilke der endnu i berørte henseende tvistes, at tilraade denne grove synders halshuggelse eller anden slags aflivelse«. Han nævner, at blodskam var forbudt hos grækere og romere, men tør intet slutte heraf. Det nye testamente har også eksempel på blodskam 1. cor. V, 1. v. hos Paulus. »Men dommen gaar i disse tilfælde ikke løs paa syndernes liv; thi at støde saadan en synder ud af den kristelige menighed og overlevere ham til Satan kan uden tvivl ikke betyde andet end at skille ham ved adgang til Kirkens gode ting og give Satan magt: en magt, som alene synes at have været given Christi apostler for deres tid ... At manddraberen og den almindelige roligheds forstyrrere aflives, begriber den blotte fornuft at være billigt og ret, og den hellige skrift stadfæster det samme såvel med udtrykkelige ord som med eksempler, men da hverken af delene i mine tanker kan siges om Anders Mortensen og hans stifdatter Dorthe Zachariadaatter, så understår jeg mig ikke at tilråde deres aflivelse for den begangne blodskam, men mener, at når menigheden på gerningsstedet ved offentlig tale af præsten bliver formanet til ikke at tage nogen forargelse af den begangne store synd, opmuntret til at bede ydmygeligen og kristeligen for begge misdædere og afbede Guds velfortjente vrede og at tilgive dem af hjertet deres begangne forseelse, når denne misdæder (Anders Mortensen) vorder hårdeligen straffet på kroppen og siden henvist til

slaveri og fængsel på livstid, at der da handles med ham således, som det for Gud og Mennesker kan forsvares.« Med hensyn til stifdatteren mente Bang og Rosenstand-Goiske, at hendes straf ville kunne formildes til arbejde i et tugthus, idet misgerningen for hendes vedkommende fandtes at være »meget mindre forsætlig og mindre det, hvad ordet i grundteksten Levit. 18. 17 egentlig bemærker, en efter betænkning forsætlig gjort gerning, end hos stedfaderen, idet hun havde, omend ikke stærkt nok, modsat sig; hun var i hans hånd og magt, ukonfirmeret, kun lidt over lavalder og havde på grund af samvittighedsangst frivillig aflagt bekendelse efter at være blevet klar over handlingens skændighed.« Hun indstilles til tugthusarbejde på livstid.

Hvor helt anderledes er synspunkterne ikke i et responsum af 18. september 1756 afgivet af Kofod Ancher til Kancelliet[190] i en tilsvarende sag eller i en over den lige omtalte sag fra det juridiske fakultet indhentet erklæring.[191]

Erklæringen, der er underskrevet af P. Kofod Ancher, H. Stampe, I. P. Anchersen og B. Møllmann, indleder med at fastslå, at ingen antagelig vil hævde, at blodskam er en misgerning så aldeles stridende mod den almindelige sikkerhed, at dødsstraf skulle være nødvendig; ligeledes finder professorerne ikke nogen gyldig grund til at antage, at poena incestus capitalis er Juris Divini universalis. »Om blodskam i sig selv er en forseelse stridende imod nogen Guds almindelig lov, enten naturlig eller positiv, er et spørgsmål, som vi i henseende til statum controversiæ i denne sag ville lade staa ved sit værd. Thi det følger ikke, omendskønt man vil sætte, at blodskam forbydes Jure Divino universale, at den derfor ogsaa skal straffes med verslig og borgerlig straf, og allermindst kan det være en følge, at den necessair skal straffes med livsstraf.« Som begrundelse for dette standpunkt anføres, at den i Levit. 18, 29 omtalte straf: at udryddes af folket, efter deres formening ikke kan forstås som livsstraf, men må opfattes som en ekstraordinær, åndelig straf, som Gud har reserveret for sig selv, samt at den i Levit. 20, 14 ommeldte straf, at brændes, kun kan anvendes i det i skriftstedet udtrykkelig nævnte tilfælde: blodskam mellem svigersøn og svigermor, og efter almindelige fortolkningsprincipper i strafferetten ikke bør udvides til forhold mellem stiffader og stifdatter. Men selv om al blodskam efter Guds lov var forbudt og skulle straffes på livet kunne det ikke antages, at denne straf var almindelig. Grunden til denne straf kunne ligge i de særlige forhold, som herskede på den tid hos jøderne, herunder familieforholdets særlige beskaffenhed. Uanset hvilken oprindelse en borgerlig lov end måtte have, er straffen og dens måde altid noget arbitrært. Som bevis herpå henvises til, hvorledes blodskam har været straffet efter justiniansk ret, efter Carolina og efter saksisk ret, som Carpzow har kommenteret, med temmelig forskellige straffe og i strengeste fald med simpel livsstraf. »Og havde end ikke denne vores mening nogen fuldkommen grund, bør den dog anses for den sikre-

ste in dubio, da det her er om et menneskes liv at gøre. Et menneskeliv er i vore tanker al for kostbart end at det må hazarderes. Også meget mindre raison har det at opofre et menneskes liv for blodskam, eftersom ingen livsstraf in foro civile efter principia juris er at anse som billig, uden for det slags misgerninger, hvorved den almindelige sikkerhed på det højeste kommer til at stå i fare: hvilket vi ikke mener, at det kan siges om blodskam.« Erklæringen konkluderer i, at hun også under hensyn til hendes ungdom og stiffaderens magt over hende bør benådes med tugthuset enten på livstid eller på visse år efter hvad hans Maj. måtte finde for godt. Med hensyn til stiffaderen drister de sig – idet de dog opregner en del formildende omstændigheder – vel ikke at råde til forskånelse for livsstraf, men beder dog om, at straffen må formildes således, at opbrænding efter henrettelsen undlades.

Selv om man, som det fremgår af disse erklæringer, endnu var betænkelig ved helt at forkaste sætningen om Guds lovs forbindende kraft, er det dog tydeligt, at der opkastes stærk tvivl om den, og navnlig udsættes straffebudene i moseloven for kritik. Juristerne fremhævede det samfundsmæssige og kriminalpolitiske i modsætning til teologerne, der lagde vægt på det religiøse og moralske. Den egentlige straffegrund hævdedes af juristerne at være, at det ville give anledning til skørlevned, hvis alle i en familie ustraffet kunne indlade sig i kønsligt forhold til hinanden, og at sådanne tilstande ville være stridende mod tugt, ærbarhed og anstændighed. Forbrydelsen var derimod ikke af en sådan karakter, at samfundets sikkerhed eller orden stod på spil, og derfor udkrævedes ikke livsstraf. Disse synspunkter, som bæres frem af de filosofiske jurister og naturretslærerne, fik større og større udbredelse, og vandt efterhånden også anerkendelse her i landet.

Under Christian VII indtrådte betydelige ændringer i bevillingspraksis og lovgivning. Bevilling til ægteskabs indgåelse gaves hyppigere og i stadig nærmere slægtskabsgrader. I Struensees periode ses der endog at være givet bevilling til ægteskab mellem stiffader og stifdatter. Kongen tegnede egenhændigt på ansøgningen: »Accd. u. kann generalement erlaubt werden, weil es nicht wider die göttliche Gesetze streitet«. En tidligere ansøgning fra de samme personer af 25. november 1769 var blevet afslået, og nu, da de skulle have et barn, var der blevet anlagt sag mod dem. Denne sag blev efter bevillingens meddelelse ophævet.[192]

I 1771 forlangte Kongen en fortegnelse over de af politiske grunde forbudte ægteskaber. Til fællesregeringen i Kiel var indkommet en ansøgning om dispensation til at ægte sin morbroders enke, og regeringen havde udtalt sig for at meddele den mod erlæggelse af en mindre afgift. Kancelliet frarådede imidlertid denne dispensation, da en sådan ikke plejede at blive meddelt i Kongens lande. Kongen resolverede imidlertid: »Wenn es nicht gegen die göttlichen Gesetze ist, so kann es erlaubt werden.« I en forestilling af 28. februar leverede Kancelliet den ønskede

fortegnelse og gjorde opmærksom på, at ægteskab med morbroders enke formentlig var forbudt i 3. mosebogs 18. og 20. cap. Men Kongen resolverede ved egenhændig påtegning på ekstrakten: »Es soll dieses erlaubt werden, und die im Vorstellung angeführten Ehen ohne Dispensation erlaubt seyn. Es soll dieses die dänische Cancelley communiciert werden, damit sie eine gleiche Vorstellung verfertige.«

Dette var oprindelsen til forordningerne af 15. marts og 3. april 1771. Sidstnævnte henviser til forordningen af 27. december 1770, der tillader ægteskabs indgåelse i nogle af de i Danske og Norske Lov på grund af slægtskab eller svogerskab ellers forbudte led uden bevilling. Ved forordningen af 3. april 1771 bestemmes det, at ægteskab i almindelighed frit kan indgås i alle tilfælde, hvor det ikke udtrykkelig forbydes i Guds lov.

Disse to forordninger ophævedes dog snart igen, nemlig ved forordning af 14. december 1775, og det påbydes igen, at bevilling skal indhentes. En af grundene hertil synes at have været, at Kongens finanser ikke kunne tåle den afgang, de havde lidt ved eftergivelsen af, hvad der tidligere var blevet erlagt i gebyrer. Udarbejdelsen af denne forordning blev overladt en kommission bestående af Stampe, Luxdorph, Aagaard og Borch. Kommissionen indhentede udtalelser fra såvel det teologiske som det juridiske fakultet. Teologernes erklæringer gik ud på, at man burde være tilbageholdende med at udvide adgangen til ægteskabs indgåelse, men iøvrigt var de ikke enige. Det blev derfor nærmest Kofod Anchers og doktor Jensens erklæringer, der fik betydning for kommissionens forslag. Efter Kongens resolution blev den for de tyske provinser gældende lovgivning hovedsagelig lagt til grund.

Efter forordningens art. 1 var ægteskab herefter aldeles forbudt mellem forældre og børn, børnebørn o.s.v., mellem broder og søster, såvel hel- som halvsøskende, med moster og faster o.s.v. opad, mellem stifforældre og stifbørn, svigerforældre og svigerbørn o.s.v. nedad, med hel- eller halvbroders enke o.s.v. opad og med afdøde hustrus faster eller moster o.s.v. opad, hvorhos samleje i de samme grader måtte forventes hårdt straffet. Forordningen opregner i § 2 dernæst de tilfælde, i hvilke bevilling kunne forventes meddelt.

Denne lovgivning havde naturligvis stor betydning for praksis på strafferettens område. Hvor bevilling kunne meddeles, måtte straffen for samleje naturligvis blive ret ringe; på den anden side ansås den ikke for helt ophævet.[193]

Højesterets praksis i tiden henimod år 1800 viser en stadig mildnelse af straffen for blodskam. Dommene afsiges vel formelt efter lovens ord i 6-13-13 og 14, men ledsages altid af en indstilling om formildelse. Det bestrides i voteringerne, at moselovens bud var forbindende,[194] og det udtales gang på gang, at straffebestemmelserne i loven var for hårde.[195] Ved blodskam mellem stiffader og stif-

datter fremhævede man, at der ikke var tale om noget slægtskab, men at samleje straffedes, fordi det stred mod den almindelige ærbødighed, men misgerningen blev ikke længere betragtet som så grov, at der behøvedes streng straf for den.[196] Det kom endog så vidt, at nogle assessorer bestred, at ægteskab mellem søskende var imod naturens lov.[197] Dødsstraf fandtes ikke nødvendig og fandtes ikke at være proportional med det begåede delikt. Det fremhævedes, at slægtninge i de nære grader i almindelighed ikke havde tilbøjelighed for hinanden, og at blodskam blev begået i et overraskelsens øjeblik og som oftest på de tyndest befolkede steder.[198]

Et forhold, som under denne udvikling bort fra de strenge og uforholdsmæssige straffe stadig havde spillet ind, var, om der havde foreligget faktisk vildfarelse med hensyn til slægtsskabs- eller svogerskabsforholdet, eller retsvildfarelse. Endvidere havde det problem ofte været fremme i sagerne, om der kunne tages hensyn til lavalder og til, at der påstodes at have foreligget tvang til samleje, eller endog voldtægt. Oprindelig er der formentlig ikke blevet taget hensyn til påstande af denne art på den måde, at den pågældende blev frifundet, i bedste fald har de givet anledning til formildelse ved benådning. Ofte kunne der ifølge sagens natur ikke tages hensyn til påstande om, at vedkommende ikke havde været klar over nære slægt- og svogerskabsforhold, og selv i fjerne grader var beviset vanskeligt. Bevisbyrden havde tiltalte. Som eksempel kan henvises til Schouboes votum i en sag pådømt den 30. april 1727, der gik ud på, at det ikke kunne være tiltalte ubekendt, at hun var den pågældendes stifdatter, samt Vindings votum i en den 24. juli 1723 pådømt sag: »Fruentimmeret kan ikke være uvidende om at være beslægtet med manden. Loven modererer dem, som for uvidenhed kommer i ægteskab.« Scavenius: »det burde hende overbevises, at hun vidste, at hun i 3. led med ham er beslægtet«, men andre tilforordnede nægter at vige fra lovens ord. Henimod år 1800 var man dog vistnok kommet så vidt, at der toges hensyn både til faktisk vildfarelse og retsvildfarelse, hvortil de uklare retstilstande navnlig i og efter Struensees periode med føje kan have givet anledning.[199]

Med hensyn til lavalder og tvang kan iagttages en lignende udvikling bort fra en udpræget objektiv, bogstavret fortolkning. I en sag pådømt den 24. marts 1710 var der spørgsmål om at drage en analogi fra bestemmelsen om manddrabere mellem 10 og 14 år i 6-6-19. Det udtaltes af flere af de tilforordnede, således Reitzer og Kaalund, at 6-13-14 ikke distingverer mellem myndige og umyndige, medens andre ville anvende analogien. Lavalder eller meget ung alder kunne dog give anledning til, at straffen formildedes ved benådning. I en sag fra 1725, 16. maj, var der tale om en »umyndig« pige, d.v.s. under lavalder, der påstod at være blevet voldtaget af sin brodersøn. Hertil toges der dog kun hensyn på den måde, at straffen lempedes, men frifindelse blev altså ikke resultatet. Dette

kan forklares ud fra de i loven fastsatte strenge beviskrav for voldtægt i 6-13-18 og 19, men kan også være et udslag af den fornævnte bogstavrette fortolkning og af synet på disse straffebud som guddommelige og derfor ufravigelige. Senere ændredes dog synet på disse forhold meget. I en den 26. december 1797 pådømt blodskamssag var stifdatteren kun 14 år, da forbrydelsen fandt sted. Falsen udtaler under voteringen, at det er en almindelig regel i loven, at den som er under 15 år ikke straffes, men skal erstatte skaden. Han voterer derfor for frifindelse. Desuden forelå der tvang. Resultatet blev da også frifindelse. I en den 21. marts 1798 pådømt sag ville Stemann frifinde på grund af tvang. Vanskelighederne med beviset for voldtægt kommer frem i Falsens votum: »Genus actionis i denne sag er blodskam og ej voldtægt, ligesom voldtægt ej heller kan bevises; her er ej hørt skrig, ej forevist revne klæder eller blåt kød; her er ej klaget straks, men først efter at hun havde fået barn, hvorfor det efter 6-13-19 ei er troeligt, at her er sket vold.« Beviskravene stillede sig i vejen for at nå frem til et juridisk rigtigt resultat, hvilket in casu var så meget grellere, som stiffaderen endog selv indrømmede at have tvunget hende. Mod dette forhold tog da forståeligt nok også justitiarius Christian Colbiørnsen til orde i sin betænkning til kriminallovkommissionen af år 1800.

Under hensyn til den foran beskrevne udvikling, kunne hårde straffe for blodskam ikke længere eksekveres. I Højesteret indstilles som regel til formildelse til en kortere frihedsstraf, selv i tilfælde, hvor der var tale om blodskam mellem stiffader og stifdatter.[200]

Forordning af 23. maj 1800 gav adgang til med bevilling at ægte broders, farbroders og morbroders enke, og dermed forlod man i lovgivningen grundsætningen om, at moselovens ægteskabsforbud var ufravigelige. Bevillinger i disse grader var også tidligere blevet givet. Dette kommer frem i voteringen i en den 7. februar 1795 pådømt sag, som falder ud til frifindelse, da Kongen havde givet dispensation, hvorved han havde vist, at han ikke anså jus divinum positivum forbindende, og »Kongen kan ikke anse sammenleje af et fruentimmer med to brødre for en gang at være blodskam forbunden til livsstraf, en anden gang for en fuldkommen lovlig handling,« jvf. Moltke, Stemann og Falsen.

I den senere praksis frem til 1866-loven fortsættes benådningerne, ofte således, at straffen formildes til forbedringshusarbejde på ubestemt tid, som det hedder i resolutionerne: »på vor nåde«. Dette betød vistnok, at løsladelse fandt sted i hvert fald efter nogle års forløb.[201] Undertiden omsættes straffen endog til fængsel på vand og brød.[202-05]

I overensstemmelse med denne praksis fastsætter § 161 i straffeloven af 1866 straffen for blodskam mellem slægtninge i op- og nedstigende linie til strafarbejde i 4 til 10 år for forældrene og forbedringshusarbejde for børnene, under formildende

omstændigheder fængsel på vand og brød ikke under 4 × 5 dage. I de følgende §§ fastsættes straf for samleje mellem stifforældre og stifbørn, hel- og halvsøskende og fjernere slægts- og svogerskabsforbindelser; straffene kunne gå ned til simpelt fængsel eller bøder.

Berigelsesforbrydelser

De milde straffebestemmelser for *tyveri* i Danske Lov fik ikke lang levetid. Der indkom til Kancelliet adskillige klager over, at tyverierne tog voldsomt til – som det formentes – som følge af de milde bestemmelser. Da landsdommeren på Fyn i 1685 fremsendte en sådan klage, medførte det, at det ved kgl. resolution blev ham pålagt at dømme de groveste af nogle anholdte tyve til galgen, »andre til forskrækkelse«. Dette var jo imidlertid ganske i strid med landsloven, og selv om Kongen som indehaver af lovgivningsmagten og som øverste dommer faktisk og juridisk kunne træffe sådanne afvigende bestemmelser i det enkelte tilfælde og også gjorde det i enevældens første tid, var ordningen dog hverken tilstrækkelig eller heldig, og da forholdene ikke bedredes, gik der den 30. november 1689 kongelig befaling til greve Conrad Reventlow, Jens Juel, Otto Skeel, Michael Wibe, Knud Thott, oversekretær Moth samt etatsråderne Schøller og Benzon om at overveje nogle i en memorial angivne spørgsmål, herunder misdæderes pågribelse og tyves straf, idet denne skulle skærpes og nærmere bestemmes.

Resultatet af denne kommissions arbejde var forordningen af 4. marts 1690 om tyves og utro tjeneres straf. Straffen skærpedes til hængning i tilfælde, hvor der på marken var stjålet hest, hoppe, stud eller ko, eller hvor der om natten var sket indbrud i mands hus, idet tyvens forsæt i sidstnævnte tilfælde ligesåvel kunne være at myrde som at stjæle, hvis han mødte hindring eller modstand, som det hedder i fortalen. På lignende måde skulle forholdes med den, der havde fået tyvsmærke og derefter blev antruffen i tyveri. Galgestraffen er uden tvivl blevet eksekveret ofte uden nåde. Ved forordning af 31. marts 1719 blev bestemt, at den i D. L. 1-24-51 fastsatte regel om, at eksekution på livet efter underretternes domme i trolddoms sager og drabssager ikke måtte ske, før dommen var stadfæstet af overretten, skulle gælde alle livssager. Dette i forbindelse med reskript af 31. marts 1688, hvorefter der skulle indhentes kgl. resolution før eksekution i tvivlsomme livssager, havde til følge, at sager, i hvilke der for tyveri var idømt livsstraf i galgen, ofte indankedes for Højesteret, som således fik mulighed for at udvirke benådninger ved referering af sagen for Kongen, hvor de tilforordnede fandt, at nåde burde gå for ret. Til en begyndelse var man vel tilbageholdende med sådanne indstillinger; men hvor der forelå formildende omstændigheder som f. eks. ung alder, tåbelighed, fattigdom, kosternes ringe værdi og at det stjålne var fødevarer eller andre grunde, som i så betydelig grad formindskede forbrydel-

sens strafværdighed, at det gik dommernes samvittighed på, om forbryderen skulle lide efter loven, der som foran omhandlet ikke indeholdt strafudmålingsbestemmelser, indstilledes sagen efterhånden til benådning til arbejde i jern på kortere eller længere tid eller livstid, og fandt retten ikke grundlag for at indstille til formildelse, skete det ikke sjældent, at Kongen alligevel modererede straffen. Som eksempel kan nævnes en dom fra 1721, 22. december, hvor tiltalte for marktyveri havde forskyldt livsstraf, men hvor sagen refereredes til kongelig resolution med indstilling om formildelse til Bremerholms arbejde på grund af delinkventens unge alder. Domskonklusionen kom til at lyde: »... bør for sit begangne tyveri stryges til kagen, brændes med tyvsmærke paa panden og arbejde sin livstid i jern paa Bremmerholm.«[206] Fra 1738 kan nævnes et tilsvarende tilfælde, hvor to delinkventer stod tiltalt for indbrudstyveri. Der var stjålet madvarer for ca. 10 rdl. Birkedommeren havde efter forordningen af 1690 dømt dem til galgen. I Højesteret var der tvivl, idet nogle af de tilforordnede ville holde sig til loven, således Sechman: »ligeledes, thi skjønt det er ædende varer, saa er frd. klar, da indbrud er skeet«. Andre vil derimod indstille sagen til kongelig resolution, således Bartholin: »naar han stricte skal følge frd. er inted til befrielse og allermindst for N.N. – Den anden har ei fortient det, men som det forhen nyeligen er indstillet til hans Maj., saa indstilles om N.N. ei kunde befries ved hans Maj. naade med arbejde paa Bremmerholm nogle aar eller livstid, da tyveriet er ringe og det meste ædende Vahrer«. Braem: »af samme mening, dog med den reservation, at delinkventerne har været lige gode, saa indstilling til hans Maj. naade kunde skee for begge, da de har stiaalet til 10. rdl. og at hænge dem for 5 rdl. er noget meget, da er bædre at skrive dom med blæk end blod«. Bartholin forandrede sit votum derhen: »at sagen om begge refereres og indstilles om den ene ikke bør arbejde udi Bremmerholm sin livs tid og den anden 3 aar uden at kagstryges«. Den afsagte højesteretsdom af 30. juni 1738 lyder således: »N.N. og P.P. blive af særdeles kongelig clemence paa livet allernaadigst pardonneret, hvorimod N.N. skal arbejde i Bremmerholms jern udi tre aar, og P.P. efter at hand først er brændemærket i panden ligeledes arbejde i Bremmerholms jern hands tiid.«[207] På den anden side ses galgestraffen ikke sjældent approberet og eksekveret, også på kvinder.[208] At forordningen af 1690 efterhånden blev betragtet som for streng, fremgår af nogle i 1750-erne af Kancelliet fra amtmænd, dommere m.v. til brug for lovrevisionskommissionen indkaldte forslag til lovens forbedring. Et af disse anbefaler, at galgestraffen afskaffes og erstattes med, at tyven betaler det stjålne 4 dobbelt igen som efter moseloven, kagstryges og brændemærkes og som en uærlig fange hensættes til arbejde i jern på livstid. Forslaget påpeger også den forskel der er mellem en drabsmand og en tyvs forseelse. »Drabsmanden, der udgyder sin næstes blod og betager ham sit liv, som ingen anden end Gud kan gøre,

henrettes undertiden med sværd og faar kiste og ligtøj og bliver begravet i kirkegaarden, mens tyven, der maaske kun har stjaalet et umælende creatur af ringere værdi undertiden end 8 à 10 dahler, som en forbandet ting bliver ophængt i galgen til spot og spe for hele verden, indtil han af ravne og krager, vind og vejr bliver fortæret.«

Flere andre forordninger i det 18. århundrede skærpede straffen for tyveri på specielle områder. Ifølge forordn. af 21. marts 1705, art. 10, straffedes den, der stjæler for over 50 lod sølvs værdi fra skibbrudne, med galgen, og forordning af 8. oktober 1725 bestemte, at tyveri af bly fra kirkerne skulle straffes med galgen.[209] Forordn. af 5. februar 1751 fastsætter hængningsstraf for skippere og styrmænd, der på tyvagtig eller underfundig måde forkommer eller bortvender det dem betroede gods eller skib. Ligeledes kan nævnes forordning af 6. aug. 1762 om tyveri på de kongelige slotte, der fastsætter galgestraf for den, der stjæler i de kongelige gemakker uanset værdien, jvf. herved HD. af 2. oktober 1758, hvor både hovedlod og jord forbrødes, formentlig på grund af forbrydelsens grovhed. Blev der stjålet andre steder på slottet, sondredes der mellem, om kosterne beløb sig til 10. rdl. værdi eller mere, idet straffen i så fald var galgen, eller under 10 rdl., i hvilket tilfælde straffen var kagstrygning og brændemærkning samt arbejde i jern på livstid.[210] Den, der begik tyveri på mønterne i København, skulle uanset værdien af kosterne arbejde i jern på livstid, jvf. frd. 22. juni 1761. Indenfor den militære straffelovgivning var der også fastsat straf af hængning for tyveri. Dels gennem indstillinger til benådning, dels ved indskrænkende fortolkning søger man i Højesteret at mildne den strenge forordning af 1690. Dette gælder både marktyveri og indbrudstyveri. Forordningen blev gennemgående fortolket således, at den kun var anvendelig, når de udtrykkelig nævnte dyr var stjålet på marken. Var der f. eks. stjålet svin eller får, var forordningen af 1690 ikke anvendelig, ej heller hvis en ko var stjålet andetsteds end på marken. Ligeledes ansås forordningen uanvendelig, hvis indbrud fandt sted i udhuse, eller andre bygninger, hvor mennesker ikke plejede at opholde sig, eller hvis indbrud var sket om dagen. Som eksempel herpå kan nævnes en sag fra 1744. Voteringen viser, hvorledes man betragtede sådanne tilfælde. Den tilforordnede Munch siger: »... ingen dispute, at de jo ere grove tyve; naar man overvejer frd. sees, at den taler om de tyve, som haver anseende til at ville myrde; disse er indbrudt i udhuuse, qværnehuuse og hvor ingen folk er ...« Falsen: »Højesteret dømmer ingen tyv fra livet, uden hand bryder ind hvor mennesker er.« Endvidere en sag fra 1766. Delinkventen var brudt ind ved højlys dag og havde stjålet. Da to piger kom og så ham i det udslagne hul, kastede han sten efter dem. Landsdommeren havde dømt ham til galgen, og en af de tilforordnede i Højesteret ville følge landsdommeren med den begrundelse, at skønt forordningen handlede om natlige indbrud, var

dog securitas publica hensigten med samme. Efter hans opførsel kunne man vist have ventet, at han ville have myrdet, hvis pigerne var kommet nærmere. Men de ti øvrige tilforordnede finder frd. 1690 uanvendelig, da indbrudet var sket om dagen og på en søndag, da han vidste, at folkene var i kirke og altså ikke havde haft i sinde at myrde.

Den indskrænkende fortolkning fortsattes i stadig større omfang. Man indfortolkede efterhånden den regel, at hvis tyven ikke medbragte dræbende instrumenter eller ikke satte sig til modværge, hvis han blev grebet, var frd. 1690 ikke anvendelig, eller man indstillede til formildelse.[211] I en sag fra 1791 hævdede J. E. Colbiørnsen, der som ekstraordinær assessor deltog i voteringen, at der for at anvende frd. 1690, hvortil § 4 i tyveriforordningen af 1789 henviser, skal være konkret sikker formodning for morderisk hensigt. I den pgl. sag havde tyven taget en pennekniv, men det fandtes ikke at kunne føre forholdet ind under forordningen. Den anførte fortolkning går egentlig ud over forordningens ordlyd, men lige til 1804 var det praksis, at forordningen af 1690 sammenholdt med frd. 1789 § 4 kun anvendtes, når tyven medførte dræbende instrumenter. Det menes at skyldes A. S. Ørsteds initiativ, at denne fortolkning derefter blev forladt.[212]

De i D. L. 6-17-32 til 39 fastsatte straffe var efter bestemmelserne graduerede, dels efter om tyveriet var ringe eller stort, dels efter gentagelsesprincippet. Kagstrygning og brændemærke var ikke foreskrevet for første gang begået ringe tyveri, hvilket havde stor betydning med hensyn til forbryderens resocialisering. Forskellen mellem de øvrige almindelige tyvsstraffe efter loven udviskedes derimod efterhånden, idet kagstrygning og navnlig brændemærket, der gjorde det vanskeligt for den pågældende at finde lovlig beskæftigelse, bevirkede, at han ofte faldt tilbage på forbryderbanen, og for at bekæmpe dette, blev det, først ved en række reskripter til lokale myndigheder, senere ved en almindelig forordning af 19. november 1751 bestemt, at kagstrøgne og brændemærkede tyve skulle hendømmes til tvangsarbejde på livstid på Bremerholm eller i Kongens fæstninger, for kvinders vedkommende i Spindehuset. For at anvende straffen for anden gang begået tyveri var det imidlertid efter Højesterets praksis en betingelse, at den pågældende var dømt tidligere for tyveri. Derimod var det uden betydning, om delinkventen var blevet benådet for den først idømte straf eller havde opnået formildelse og var straffet med ringere straf, som f. eks. gabestokken. Hvis der på den anden side til samlet pådømmelse første gang forelå en række tyverier begået gennem længere tid, således at forholdet var af professionel karakter, betragtedes den pgl. i mangel af særlige bestemmelser om sådanne tilfælde som en grov tyv, på hvem lovens 6-17-36 var anvendelig. Det blev også efterhånden praksis at sammenlægge værdien af kosterne for flere tyverier, når de kom til samlet påkendelse. Var tyverierne udført af flere i forening og under benyttelsen af tyve-

værktøj, ansås det som en skærpende omstændighed, som i hvert fald kunne bevirke, at der ikke indstilledes til benådning.

Man kan gennem den indskrænkende fortolkning og benådningerne iagttage en gradvis formildelse af tyvsstraffen fra henimod århundredets midte, og fra omkring 1750-60 blev der regelmæssigt, når det ikke drejede sig om de groveste tilfælde,[213] benådet for hængning, kagstrygning og brændemærke.[214] Henrik Stampe siger herom i 1771 i en af sine berømte erklæringer, VI bind, p. 254, at da Christian VII på en dom, som indstilledes til formildelse for galgestraffen, egenhændigt havde skrevet, at tyverier i fremtiden ikke måtte belægges med dødsstraf[215] og på en anden dom, der ikendte en person kagstrygning og brændemærke, og hvor der indstilledes til fritagelse for brændemærke, at det skulle have sit forblivende ved dommen, men at loven skulle ændres, hvis straffen var for hård, affattede han som generalprokurør udkast til en sådan formildet lov om tyveri, hvilket udkast stadfæstedes af Kongen, hvorefter loven udkom som forordning af 27. april 1771.

Forestillingen er meget oplysende med hensyn til den benådningspraksis, som ligger umiddelbart forud. Stampe siger heri: »Hidtil, naar En, som havde begaaet saadant qvalificeret Tyverie i den højeste Grad, var bleven dømt til at hænges, er han gierne af Deres Majestæt bleven benaadet med at kagstryges og brændemærkes; og naar En var dømt til at kagstryges og brændemærkes, blev han ligeledes ved Deres Majestæts resolution de fleeste Tider fritagen for brændemærke: saa at i Henseende til virkningen vil omtrent det samme finde sted herefter, som hidtil, allene med den Forskiel, at det, som tilforn ikke kunde erholdes uden Forandring i Dommen ved Deres Majestæts Resolution, efterdags maae erholdes ved Dommerens Kiendelse: hvorved da den fornemste Grund til det, at slige Domme ere Deres Majestæt forestillede, synes af sig at bortfalde.«

Med denne forordning bortfaldt dødsstraffen for tyveri. Den strengeste straf for de kvalificerede tyverier blev herefter kagstrygning og brændemærke samt arbejde i jern på livstid, og i de tilfælde, hvor der forelå stort eller gentagen ringe tyveri bortfaldt brændemærket, hvilket havde overordentlig stor betydning, da en sådan tyv kunne gøre sig håb om løsladelse efter at en større eller mindre del af straffen var udstået. Det bestemtes derhos, at de efter forordningen idømte straffe, når de var stadfæstede af overretten, d.v.s. nærmeste appelinstans, landstinget eller Højesteret, straks skulle eksekveres og ikke længere kunne forestilles Kongen til benådning.

I den efterfølgende periode fortsætter imidlertid formildelserne af straffen for tyveri; et reskript af 10. december 1777 tillod Højesterets tilforordnede at indgive relation i tyvssager, hvor der kun var stjålet to gange og begge gange af ringe betydning, til befrielse for kagstrygning, da »deslige Mennesker efter nogle Aars

skikkelig opførsel i Børnehuset kunne gøre sig Haab om at blive løsladte«. Det blev også befalet prokuratorerne, at defensor straks skulle indgive ansøgning om formildelse, når han måtte finde anledning til, at en dom i en delinkventsag kunne fortjene formildelse. At Højesteret har benyttet sig flittigt af adgangen til at indstille til fritagelse for kagstrygning og brændemærke, fremgår af voteringsprotokollerne for de følgende år og bekræftes af en udtalelse i generalprokurør Christian Colbiørnsens bemærkninger til kommissionsforslaget til forordning af 20. februar 1789: »Cancelliets og Højeste Rets idelige Forestillinger om Formildelse i de efter Straf-Lovenes Strænghed afsagte Domme, bevise Nødvendigheden af den nye Lovgivning i denne Materie.«

Som en milepæl i udviklingen må fremhæves forordningen af 20. februar 1789. Initiativet til denne vigtige straffelovsreform udgik fra selve Højesteret, idet geheimekonferensråd og justitiarius i Højesteret greve v. d. Osten den 26. febr. 1783 indgav forestilling om, at lovens 6. bog om misgerninger som ingen anden af bøgerne kunne trænge til forandring og da navnlig reglerne om tyveri, da straffenes grader ikke alle steder syntes at være nøje overensstemmende med graderne i forbrydelserne. Der henvises bl.a. til, at sondringen: stort og ringe tyveri, samt ærestraffen og hovedlodsforbrydelse ikke altid var passende. Kongen beordrede herefter en kommission nedsat. Kommissionen, der oprindelig bestod af v. d. Osten og Henrik Stampe, begge med den stærkeste tilknytning til Højesteret, kom senere til at bestå af andre personer, hvoraf flere har virket i retten bl.a. Christian Colbiørnsen, Rested og Fridsch, og desuden professor Nørregaard og konferensråd Bang.

Forordningen bryder på afgørende måde med den gamle nedarvede strafferets principper og er et typisk produkt af oplysningstiden. Det fremgår allerede af indledningen, som Colbiørnsen har givet forslag til: »Da det er Kongens Villie, at Straf-Lovenes Retfærdighed skal være ledsaget med saa megen Lemfældighed, som den offentlige Sikkerhed tillader; saa har han fundet for got, fornemmelig i Henseende til Tyverier, som, af mange aarsager, ere de iblandt Almuen meest i Svang gaaende forbrydelser, at bestemme et saa billigt og passende Forhold imellem Misgierningens forskiellige Grader og sammes Straffe, at disse sidste baade kunne virke til Forbedring, hvor denne var at formode, og tillige fuldbyrdes, uden at nogen Benaadning skal finde Sted, eller de Skyldige derom gives Haab.« De tidligere pengestraffe tvigæld og boslods forbrydelse afskaffedes, således at tyven fremtidig kun skulle erstatte kosternes værdi. Dette skete udtrykkelig for at give delinkventen mulighed for at forbedre sig efter straffens udståelse, og for at hans uskyldige familie ikke skulle komme til at lide nød. Iøvrigt formildedes straffene og afpassedes efter gentagelsesprincippet, men det mest revolutionerende var, at der indførtes strafferammer for første og anden gang begået sim-

pelt tyveri, ligesom kagstrygning bortfaldt for disse forseelser. Ved udmålingen af straffen inden for de fastsatte strafferammer, der for første gang begået simpelt tyveri var fastsat til tugthusarbejde fra 2 mdr. til 2 år, for anden gang rasphus- eller fæstningsarbejde fra 3 til 5 år, for kvinder tugthusarbejde i lige så lang tid, skulle der tages hensyn til »forbryderens alder, opdragelse, foregående levned, iværende forfatning, gerningens anledning, det stjålnes værdi, især med hensigt til den forurettedes vilkår, og endelig om forbryderen under samme sag findes at have gjort sig skyldig i flere tyverier, eller han har bestjålet den, hos hvem han tjener« eller andre omstændigheder. Simpelt tyveri skulle tredie gang straffes med fæstnings- eller tugthusarbejde på livstid. Indbrudstyveri, tyveri af heste eller stort kvæg på marken, tyveri fra skibbrudne og groft tyveri iøvrigt skulle efter § 4, der henviser til forordning 1690 m.fl. ældre bestemmelser om kvalificerede tyverier, straffes første gang med kagstrygning og arbejde i fæstningen eller tugthuset på livstid. Var nogen straffet for tredie gang begået simpelt tyveri eller for groft tyveri og påny gjorde sig skyldig i tyveri, bestemtes straffen til kagstrygning, brændemærke på panden og arbejde på livstid under streng bevogtning. Endvidere skulle børn mellem 10 og 15 år for tyveri straffes første gang med ris ved slutteren under fogedens opsigt, ved gentaget tyveri med tugthusarbejde fra 2 mdr. til 2 år efter de foran nævnte strafudmålingshensyn. Forordningen indeholder endvidere regler om tyvsmedvidere og hælere. Flere af de i forordningen forekommende strafudmålingshensyn genkendes som sådanne, der tidligere havde givet anledning til indstillinger fra retten om benådning, og gennem de fastsatte strafferammer afspejles i hvert fald tildels den tidligere praksis med løsladelse af ikke kagstrøgne og brændemærkede forbrydere. Tyveriforordningen af 1789 blev, efter hvad A.S.Ørsted beretter, modtaget med det mest levende bifald i befolkningen som en ædel frugt af den menneskekærlige strafferets grundsætninger, som på den tid på grundlag af filosoffernes skrifter begyndte at trænge igennem i flere europæiske stater.

I slutningen af forordningens § 8 hedder det: »I øvrigt er det Kongens alvorlige Villie, at de i denne Fr. saaledes fastsatte Straffe skal fuldbyrdes efter de fældende Domme, uden at heri kan ventes nogen Eftergivelse eller Benaadning.« Dette hindrede dog ikke, at Højesteret efter omstændighederne indstillede til fritagelse for kagstrygning og brændemærke, jvf. f.eks. i en sag pådømt den 11. september 1792, Moltkes votum; disse straffe, der medførte ærens tab, ansås som overordenlig strenge ikke alene i deres eksekution, men også med hensyn til følgerne, da de pågældende fik meget vanskeligt ved senere at klare sig i livet. De ansås efterhånden for upassende og bortfaldt i mange tilfælde efter indstilling og kongelig resolution. I straffelovskommissionen af år 1800 var der endnu delte meninger om, hvorvidt de burde afskaffes. I en sag fra 1814 siges det, at Kongen ikke plejer

at tillade, at brændemærkningsstraffen fuldbyrdes undtagen på meget farlige forbrydere. I tiden frem til 1840 ses kagstrygning og brændemærke at være eftergivet ved benådning næsten kurant i tyverisager, selv hvor det drejede sig om grove kvægtyverier eller indbrudstyverier, ligesom straf af fæstningsarbejde ses omsat til tugthus eller forbedringshus enten på livstid eller på bestemte år.[216] Brændemærkning og kagstrygning afskaffedes først ved den Ørstedske forordning af 11. april 1840. Med hensyn til de lavere tyvsstraffes anvendelse var der en udpræget tendens i Højesteret til at vælge strafferammens minimum, og de idømte straffe ses ofte omsat til andre og mildere efter ansøgning om benådning, hvorover Højesteret regelmæssigt blev hørt og erklærede sig.[217]

»Medvidere« i tyveri var sådanne personer, som vel ikke havde deltaget i selve tyveriets udførelse, thi sådanne straffedes som tyven selv efter almindelige medvirkensprincipper, jvf. også 6-17-3: »Saa mange som findis ved Tyvnet og gribis, de forfølgis alle og straffis som Tyve«,[218] men som var vidende om tyveriet og ikke havde røbet det eller endog fået andel i kosterne.[219] Som regel var det sidstnævnte tilfældet, f. eks. at tyvens hustru eller pårørende, der levede sammen med ham, havde fortæret det stjålne. Men medvidere kunne også udføre en vis forudgående virksomhed, f. eks. anvise kosterne eller udspejde huset, hvor tyveri skulle foregå.[220]

Hæleri omfattede det forhold at dølge kosterne for tyven og at tilforhandle sig stjålne koster, men iøvrigt også at gøre sig fordel af tyveriet på anden måde. Grænsen overfor medviden i tyveri var ikke skarp. Dette får betydning for straffen. For tyvsmedvidere var straffen mildere[221] end hovedmandens, medens hæleren oprindelig straffedes som tyven. Drejede det sig om indbrudstyveri eller marktyveri, hvor tyven dømtes til galgen, gjordes der dog vistnok undtagelse, idet man ses at have idømt hæleren mildere straf i sådanne tilfælde. Det skyldes formentlig, at hæleristraffen – iøvrigt ligesom straffen for medvidere – var arbitrær, og med hensyn til arbitrære straffe var det et almindeligt princip, at der ikke burde idømmes livsstraf. Der foreligger adskillige eksempler på denne ligestilling mellem tyven og hæleren. I en den 4. maj 1747 pådømt sag udtaler Luxdorph: »Delinkventinderne er ligesaa tydelig overbevist at have hælet som Delinkventen at have stjælet ... og bør delinkventerne for begangne grove tyveri kagstryges, brændemærkes i panden, betale igæld og tvigæld, have deres hovedlod forbrudt, arbejde livstid, han i jern i nærmeste fæstning og de i tugthuset«. Højesterets dom stemmer med dette votum. Straffen er ens, og forbrydelserne benævnes alle som tyveri. Ligeledes en dom af 18. april 1761. Alle vota stadfæster den indankede dom, hvorefter to hælere var dømt til at kagstryges og brændemærkes og arbejde i Spindehuset på livstid på grund af, at »loven sætter hælere og tyve i lige

fordømmelse«, og det hælede var over det beløb, som loven anser for groft tyveri.

Med hensyn til benådningspraksis gælder den samme ligestilling, hvilket også er naturligt, da det var de samme strafarter, der anvendtes. Man ser således, at der i vidt omfang benådes for kagstrygning og brændemærke, når vi kommer hen i den anden halvdel af det 18. århundrede.[222]

Også lovgivningen bekræfter, at hæleren straffedes som tyven. Således siges det i § 3 i forordning af 27. januar 1736: »Og skal hver den, som befindes vidende at have tilkøbt sig deslige staalen bergsølv, straffes i alle maader og tilfælde som tyven selv«, forordning af 21. marts 1705 § 12: »Har nogen været i raad med den skyldige og vidende dult eller nydt noget af det strandede og røvede gods, da bør han at være samme straf undergiven, som den, der godset røvet haver.«

I tiden før forordningen af 1789 var man dog begyndt at straffe hælerne med mildere straf end tyven.

I teorien gjorde der sig, muligvis på grund af nævnte drejning i praksis, som måske ikke overalt var slået igennem, forskellige meninger gældende, idet nogle, navnlig ældre forfattere med tilknytning til praksis, mente, at hæleren skulle straffes lige så hårdt som tyven,[223] medens andre gik ind for at straffe mildere. Herom udtaler Christian Colbiørnsen sig i sine anmærkninger over kommissionens udkast til tyveriforordningen af 1789: »For tyvshælere og medvidere findes ingen straf bestemt; dette er dog saa meget mere fornødent, som de lovkyndige ofte have haft ulige meninger om hælere kunne straffes mildere eller lige saa haardt som tyven selv, i hvilken henseende loven ikke forklarer sig med fuldkommen tydelighed, ligesom der ogsaa er eksempler paa forskellige domme fra Højeste Ret i dette tilfælde. I den seneste tid har man dog antaget, at vilkaarlig straf var mest passende og dømt hælere til offentligt arbejde paa en kort tid. Naar billighed og handlingens moralitet skal komme i betragtning i henseende til straffens bestemmelse, synes det klart, at den der ikke har haft umiddelbar del i forbrydelsens iværksættelse, men blot gjort sig fordel deraf, efter at den var øvet, ikke fortjener at straffes lige med hoved-gerningsmanden. Efter min mening bør hæleren anses med den halve del af den straf, som i § 1 er fastslaaet for simpelt tyveri, og samme fordobles, naar misgerningen igentages anden gang, men tredie gang straffes med offentligt arbejde paa livstid.« Hermed stemmer tyveriforordningens § 7. Ved denne ophæves iøvrigt forskellen mellem medvideres og hæleres straf, idet § 7 omfatter begge kategorier. Men endnu i senere domme omtales denne sondring, således at medvidere er dem, som vidste, at godset var stjålet, men ikke havde »fjælet« det eller nydt fordel deraf. Var det derimod tilfældet, forelå hæleri.[224]

Det er ikke hensigten her at give en fremstilling vedrørende berigelsesforbrydelserne i almindelighed. Der skal blot anføres nogle få eksempler på sådanne, som hyppigere forekom i Højesterets praksis. Bedrageri, underslæb og afpresning var ikke udskilt som specifikke forbrydelsesarter. Når *bedrageri* eller *underslæb*, eller forhold, som var af samme beskaffenhed, forekom, som regel under betegnelsen utroskab eller tyveri, straffedes det i nogle tilfælde efter forordningen af 4. marts 1690 om tyves og utro tjeneres straf. Det hedder herom i forordningen: »Befindes nogen tjener eller fuldmægtig, som hus, gaard eller anden forvaltning har været betroet, i forsætlig utroskab, at han de ham betroede midler eller kgl. skatter, som han kunne have oppebaaret, saaledes har forkommet, forødet eller forvendt ... skal han til forskel af en debitor, som naar han ikke sin gæld kan betale, maa søges til fængsel ... dømmes til Bremmerholm ...« Senere, da Bremerholm ikke længere benyttedes til strafarbejde, idømtes fæstningsarbejde. Mogens Danielsen havde udgivet sig for kammerherre Friedrich Berregaards tjener og i hans navn rekvireret guldure hos en guldsmed i København; han blev herfor straffet med arbejde i Citadellet på livstid. Hans straf formildedes dog således, at »naar aaret var omme, kan capitain Scholten, om han ham da forlanger, igen melde sig, da vi paa hans ... ansøgning allernaadigst ville resolvere.«[225] Domfældte var et ungt menneske og ville tjene som grenader, og nævnte kaptajn ville antage ham i sit kompagni og holde nøje opsyn med ham. I en sag fra 1767[226] fandtes forordningen af 1690 ikke anvendelig. Sagen omhandler et tilfælde, hvor tre mænd, der var henholdsvis kornmåler og kornkastere ved kornmagasinet ved Sorø Akademi, havde solgt af kornet. Det siges under voteringen, f. eks. af Reiche, at kornet ikke var betroet dem til regnskab eller ansvar. De dømmes for stort tyveri, men straffen formildes, for den enes vedkommende efter Højesterets indstilling på grund af hans høje alder, således at de fritoges for brændemærket.[227] I en dom af 17. januar 1769, der for »mishandling og forbrydelse« med to obligationer dømmer de tiltalte til at have forbrudt hånd, ære og boslod (fmtl. 6-18-6) og arbejde i jern på livstid, siges det under voteringen, at de egentlig havde fortjent at straffes efter forordning af 1690, da de havde været utro tjenere. Straffen formildedes iøvrigt således, at de skulle sendes til Finmarken for at arbejde i fiskerlejerne, den ene på livstid, den anden i 2 år.[228] I senere praksis omsattes straffen for bedrageri oftest til tugthus- eller forbedringshusstraf.[229]

I 1820erne indbragtes et stort antal bedrageri- og underslæbssager mod embedsmænd for retterne. I mangel af udtrykkelig lovhjemmel idømtes arbitrær straf og embedsfortabelse.

Straffen for *dokumentfalsk* var efter 6-18-6 at have forbrudt hånd, ære og boslod, men også denne straf formildedes efterhånden,[230] ligeledes straffen for falsk vidnesbyrd, som var at miste to fingre.[231]

Der forekom også en hel del tilfælde af *mønt- og seddelfalsk*, som straffedes på ære, liv og gods, jvf. 6-18-2. Formildelser var ikke sjældne fra omkring midten af det 18. århundrede.[232]

Som anført gav forordningen af 20. februar 1789 kun nye regler om tyveri, tyvs medvidere og hælere, derimod ikke om andre berigelsesforbrydelser. Principperne i denne forordning blev dog gennem benådningsindstillingerne overført til disse andre forbrydelser, således at den faktiske straf ikke kom til at stå i misforhold til de i tyveriforordningen anførte straffe.[233]

Uden i enkeltheder at komme ind på spørgsmålet om strafudmåling inden for strafferammerne i forordningen af 1789 bemærkes, at der var en udpræget tendens til at benytte minimum, hvor der ikke forelå skærpende omstændigheder. Forordningens § 4 anvendtes kun, hvor der forelå tyveri af de i forordningen af 1690 nævnte dyr på marken, og på indbrudstyverier om natten med konkret farlighed, derimod ikke på indbrud om dagen eller hvor tyven var ubevæbnet og ikke satte sig til modværge.[234]

Omkring århundredskiftet fremkom der fra forskellige sider klager over, at tyverierne var i tiltagende, og at dette formodentlig skyldtes de milde straffe, som nu idømtes efter forordningen af 1789.[235] Dette tilbagevistes fra anden side og havde vist intet på sig.[236] Ørsted, der ganske vist ikke på alle punkter var tilfreds med forordningen, således med hensyn til strafferammerne og straffenes forhold til hinanden, tager forordningen i forsvar overfor de nævnte angreb og betragter den som indledningen til en ny epoke indenfor dansk strafferet. Iøvrigt skulle Ørsted noget senere komme til at beskæftige sig meget med tyveriforbrydelsen og med berigelsesforbrydelserne i det hele taget, navnlig som lovkoncipist, idet forordningen af 11.4.1840 næsten udelukkende hidrører fra hans pen. Også på dette område kommer hans tendens til strenghed tydeligt frem; flere af hans forslag til straffene i denne forordning var efter kommissionens og stændernes opfattelse for strenge og betød også en væsentlig skærpelse i forhold til praksis. Navnlig var han en modstander af den udstrakte anvendelse af fængsel på vand og brød som straf for første gang begået tyveri, idet han fandt, at forestillingen om tyveriforbrydelsens skammelighed blev svækket ved disse milde straffe. Det viste sig dog, at Højesteret hurtigt satte sig ud over forordningens skærpede bestemmelser, idet man i det store og hele fulgte tidligere praksis med hensyn til benådningsindstillinger.

Tendensen til at anvende strafferammens minimum holder sig også efter 1840 og de efter denne forordning idømte straffe formildedes hyppigt ved benådning, således at vand og brød-straffen blev normalstraffen for første gang begået simpelt tyveri,[237] og anvendelsen af strafarbejde blev i praksis gjort betinget af, at der forelå skærpende omstændigheder. Almindelig borgerlig straffelovs bestem-

melser om straffen for tyveri danner den naturlige slutsten på den siden 1770erne jævnt fremadskridende formildelse af tyveristraffene.[238]

Andre forbrydelser

For at afrunde fremstillingen om benådningspraksis skal det til slut anføres, at formildelser med hensyn til andre hyppigere forekommende forbrydelser udvirkedes i tilsvarende omfang og efter tilsvarende retningslinier. Det gælder således om *gudsbespottelse*,[239] *vold overfor forældre*, som ifølge D. L. 6-5-3 var halsløs gerning,[240] *majestætsforbrydelse*,[241] *voldtægt* og *forsøg herpå*[242] og *røveri*.[243] Med hensyn til *mordbrand*, der stedse betragtedes som en meget alvorlig forbrydelse, udvistes oprindelig stor strenghed på linie med røveri og mord. Straffen var iflg. D. L. 6-19-1: at have forgjort sin hals og brændes eller stejles. Man synes oprindelig at have anvendt det første alternativ, senere som regel stejling, da den sidstnævnte straffemetode formentes at have større afskrækkende betydning. I en sag fra 1736[244] dømtes en natmandsdreng Nicolay Christian for »til adskillige tider at have sat ild på i Roskilde«. Dommen var enstemmig med 11 stemmer, og gik ud på, at han skulle have forgjort sin hals og brændes. Eggers foreslog endog, at sagen refereredes med indstilling om levende brænding, mens to andre holdt for, at »det blev mest til skræk«, om kroppen i stedet for at brændes blev lagt på stejle og hjul, »saa og længere i minde«. Den kongelige resolution gik ud på, at delinkventen skulle kvæles på retterstedet, forinden han brændtes. Endvidere kan nævnes en sag fra 1754,[245] hvor en dom over Anna Christensdatter Basse, som går ud på, at hun skulle miste livet og brændes, approberes. Hun havde forsætlig kastet en glød ind i en »halmbord«, hvorved 5 gårde og 4 huse var nedbrændt. I en sag fra 1766[246] dødsdømmes Mette Madsdatter for intenderet og iværksat mordbrand, skønt ingen skade var sket, og skønt der kunne være tvivl om hendes tilregnelighed. Der var kun tvivl om henrettelsesmetoden. Sevel mente, at det skulle være levende brænding, men de andre, at hun først skulle henrettes. Reiche udtalte under voteringen, at det i Højesteret var reciperet, at mordbrændere efter at have mistet livet lægges på stejle, og Hielmstierne tilføjede, at man i Højesteret altid havde troet, at kroppene på stejle »var længere til spectacle og erindring for andre«. Der forekommer dog også benådninger.[247] Den sidste brænding menes at være sket i 1795.[248] Under indtryk af Københavns brand i 1794 blev højesteretsassessor Fridsch's tjener, der havde sat ild på sin husbonds gård i Købmagergade for at skjule et tyveri, henrettet og brændt, uanset at branden, der var påsat ved højlys dag, hurtigt blev slukket, og uanset at Fridsch søgte at intervenere til hans fordel. Justitiarius Cordsen[249] frarådede benådning, idet han fremhævede, at den begåede misgerning var så meget skammeligere og grovere, som maleficanten

»kort før havde ved den staden overgaaede ildsvaade set saa mange af hans medmenneskers haarde skæbne og store elendighed, som maatte røre ethvert menneske, da han derimod med roligt overlæg for at skjule sit mod sin husbond forøvede tyveri begaar en af de farligste misgerninger ... hvorved han kunne have bragt mange uskyldige mennesker i yderste elendighed og velfærds spilde.«

I den efterfølgende tid benådedes vistnok temmelig undtagelsesfrit med hensyn til denne forbrydelse.[250] I en sag fra 1811,[251] hvori bl.a. Ørsted og Christian Colbiørnsen deltog, ville Ørsted ikke indstille til benådning, mens Colbiørnsen, der var blandt flertallet, udtalte, at livsstraf for mordbrand ikke var blevet eksekveret i sin fulde strenghed i en lang årrække, og han henviser i denne forbindelse til sagen fra 1795. Det var almindelig praksis på denne tid at benåde til rasphusarbejde på livstid under streng bevogtning i de grovere tilfælde og ellers tugthus på livstid, men enkelte henrettelser forekom dog stadig.[252] Også efter at straffen for brandstiftelse var blevet nærmere bestemt ved forordning af 26. marts 1841 indstillede Højesteret, når benådningsandragender kom til høring fra Kancelliet, til formildelse.[253]

Om Højesterets betydning for udviklingen af nogle af strafferettens almindelige begreber

I foranstående afsnit er der givet et billede af udviklingens gang inden for dansk strafferet, specielt med henblik på Højesterets praksis. Det har været nødvendigt at begrænse fremstillingen til nogle forbrydelsesgrupper, hvoraf er valgt de mest typiske. Blandt andet af denne grund er løsagtighedsforbrydelserne medtaget; de er i forbindelse med f.eks. drabsforbrydelsen egnede til at vise, i hvor høj grad den ældre strafferet var præget af religiøse synspunkter; det religiøse islæt var i den første del af den heromhandlede periode et dominerende træk i hele samfundslivet. Det var ikke alene teologerne, der følte sig overbevist om Guds lovs forbindende kraft, selv om overbevisningen inden for det teologiske fakultet og præstestanden naturligvis har været stærkere end noget andet sted og også her har holdt sig længst; men man må betragte fremstillingen ud fra det synspunkt, at den stærke, gammeltestamentlige tro var et almindeligt træk og som sådant havde tag i alle befolkningsgrupper, herunder også Kancelliets og Højesterets personel. Det klinger også igen i Danske Lov og flere forordninger fra det 17. og 18. århundrede. Således tales i 6-2-2 om »Guds fortørnelse« og i forordning af 8. marts 1684 hedder det: »Men paa det vi betimelig kan forekomme hannem i sine domme, førend han slutter nogen ulykke over os og plat overgiver os,« og i forordning af 24. marts 1696: »Da paa det, at Guds fortørnelse kan afvendes ...«, i forordning af 22. marts 1730: »... hvorover da den retfærdige Gud fortørnes og hans vredes ild over lande og riger antændes,« eller i forordning af 6. februar

1694: »... at uskyldigt blods udgydelse efter Guds alvorlige befaling vedbørlig straffes« samt i forordning af 16. oktober 1697 og 7. februar 1749: »... paa det uskyldigt blod, som saa uchristeligt udgydes, kan naa sin rette forsoning ...« De gammeltestamentlige synspunkter og overbevisningen om Guds lovs betydning har utvivlsomt også været et almindeligt træk blandt de tilforordnede i Højesteret; herom vidner flere udtalelser under voteringerne i ældre tid. Således siger Vinding under en den 22. januar 1698 pådømt drabssag, hvor der var tvivl om, hvorvidt tiltaltes tilståelse, som han havde taget tilbage, idet han hævdede, at den var afgivet på grund af trusler og udmattelse i varetægtsfængselet, kunne lægges til grund: »Af dine ord skal du dømmes,« hvilket klinger som et skriftsted, og Bentzon siger bl.a.: »Hans onde lefnet har været saadan, at man maa dømme; Gud vil hafue ham straffet.« Rostgaard udtalte under en sag i 1710:[254] »... thi Guds lov holder stricte til, at sligt ei bør skaanes, ei heller kan et skyldigt menneske gruble over de aarsager, som Gud har haft til denne lovs strenghed.«

Man må herved erindre sig, at adskillige af Højesterets tilforordnede i ældre tid havde gennemgået teologisk uddannelse, enten udelukkende eller i forbindelse med juridisk eller anden akademisk uddannelse, idet det teologiske studium var det mest udbredte i ældre tid;[255] den juridiske uddannelse, som kun en del af de tilforordnede sad inde med, og som indtil 1736 i vidt omfang blev erhvervet ved udenlandske universiteter, var derhos i lang tid præget af teologien. Det kan derfor ikke undre, at det religiøse islæt måtte føles som noget naturligt for samtiden, både for strafferettens udøvere og for den brede befolkning, der synes at have akcepteret de strenge straffe som en nødvendighed. Dette religiøse islæt, som havde sin rod århundreder tilbage i tiden, og som bevarede sit tag i befolkningen til noget efter midten af det 18. århundrede, var iøvrigt et fælles træk for de europæiske, kristne folk. Ved oplysningstidens begyndelse var strafferetten rundt om i landene præget af en næsten umenneskelig grusomhed, som dog langt fra udelukkende skyldtes religiøs påvirkning. I en tidsalder, som kun i ringe grad kendte til sociale forholdsregler, hvor politiet endnu ikke var tilstrækkeligt, og i hvilken eftervirkningerne fra 30-års-krigens nød, elendighed og råhed endnu gjorde sig gældende, måtte strafferetten i dens mest afskrækkende form blive det vigtigste instrument til beskyttelse af åndelige og materielle værdier i samfundet, og den almindelige, varige forråelse, som krigen havde medført, gjorde anvendelsen af de mest brutale straffe til en naturlig sag.[256]

Efter den almindelige opfattelse var straffens formål følgelig at virke afskrækkende til sikring af liv, lemmer og ejendom eller for at afværge Guds fortørnelse og menighedens forargelse. Afskrækkelsestanken var ligesom det religiøse islæt af gammel dato. Når jomfrukrænkere efter D. L. 6-13-8 straffedes på livet eller i andre måder med højeste straf »andre til Exempel og Forskrekkelse«, er dette en

ordret gengivelse af reglen i ordinansen af 1582. Som tydelige udslag af afskrækkelsesprincippet kan anføres de i D. L. 6. bogs 4. kap. nævnte straffe for majestætsfornærmelse, de kvalificerede dødsstraffe for mord, stimandsværk, røveri og mordbrand, samt hængningsstraffen for tyveri. Præmisserne til flere af de i det 17. og 18. århundrede udkomne reskripter og forordninger udtrykker også utvetydigt afskrækkelsesformålet, således reskript af 1. december 1685, der påbyder hængning af nogle grove tyve, skønt landsloven på dette tidspunkt ikke hjemlede sådan straf, som det udtrykkelig hedder: »andre til forskrækkelse«, samt præmisserne til forordning af 7. februar 1749, der skærper straffen for visse mord: »... sig selv til velfortjente straf og andre ligesindede til skræk og afsky.« Den samme terminologi ses anvendt i dommene fra samme tid, også højesteretsdomme, navnlig naturligvis, hvor der var tale om grove forbrydelser og strenge straffe, jvf. f.eks. dom af 3. december 1727: »... andre ligesindede til eksempel og afsky«, 30. juni 1740: »... sig selv til velfortjente straf og andre ligesindede til afsky.« Denne udtryksmåde, der også anvendes i domme, hvor det drejede sig om religiøst betonede straffe, forlades dog noget efter midten af det 18. århundrede, da afskrækkelsesprincippet var kulmineret og på retur; også under voteringerne kommer afskrækkelsesformålet klart frem, således ved valg af straffemetode, jvf. foran om mordbrand.

Tyngdepunktet for flere af de omhandlede straffes vedkommende lå i selve strafeksekutionen. Der mindes herved om henrettelsen in effigie af Kay Lykke og Ulfeldt, se herom nærmere bind I p. 242 og 248.

Datidens henrettelser havde som bekendt karakteren af offentlige skuespil og var ligefrem lagt an på at være det; det gælder således den i forordningerne af 1697 og 1749 omhandlede kvalificerede dødsstraf, der var forbunden med knibning på gerningsstedet, på byens torve og endelig på retterstedet, hvortil delinkventen førtes på natmandens sluffe med sammenbundne hænder o.s.v. Det betragtedes ofte som god pædagogik at lade børn overvære henrettelser, for at de så tidligt som muligt kunne få den rette forståelse af, til hvilke forfærdelige følger, forbrydelser kunne føre.[257] Goethe fortæller således, at han i en alder af 9 år overværede halshugningen af en barnemorderske.

Straffen skulle først og fremmest tjene som eksempel; der haves endog vidnesbyrd om, hvorledes man søgte at lette døden for den, der måtte ofres for afskrækkelsesformålet. En kvinde, som for barnemord ved Københavns bytings dom af 17. maj 1700 var dømt til at miste sin hals med sværd, hovedet at sættes på stage og kroppen at nedgraves på retterstedet, samt til at have sin hovedlod forbrudt, hvilken dom blev stadfæstet ved Rådstuerettens dom af 26. maj, blev henrettet den 7. juni. Af skarpretterens regning ses, at dommen er blevet eksekveret uden formildelse. Inden eksekutionen indsattes en kiste i den kreds, som

menneskemængden dannede om retterstedet, for at den dødsdømte skulle tro, at hun ville blive begravet på kirkegården og ikke nedgravet på retterstedet, så hun kunne dø roligt. Efter eksekutionen bragtes kisten tom ud igen, hvilket fremgår af stadsfogedens regning. Denne fremgangsmåde ses anvendt i flere tilfælde.[258]

Alt dette har som anført til henimod midten af det 18. århundrede formentlig været betragtet som en nødvendighed; men den overdrevne strenghed har ikke desto mindre for den lidet oplyste brede befolkning medført overordentlig store lidelser. Det var filosofferne i det 17. og 18. århundrede, der gennem deres skrifter, som vandt udbredelse og tilslutning ved universiteter og læreanstalter og i de oplyste kredse iøvrigt, øvede kritik mod systemet, til en begyndelse mod de værste udløbere af det, idet de påviste dets fejl og uhyrligheder. Montesquieu og Thomasius[259] kritiserede anvendelsen af verdslig straf for religiøse forbrydelser og bidrog til, at den verdslige ret efterhånden rensedes for det århundredgamle, religiøse islæt. Der rettedes angreb mod hemmelig retsforfølgning, inkvisitionsprocessen, anvendelsen af tortur og misbrug af varetægtsfængsel, ligesom man søgte at overbevise samtiden om, at trolddom og andre overtroiske kunster var fantasifostre. Man kritiserede den alt for rigelige anvendelse af dødsstraffe og navnlig pinsler og lemlæstelser. Som banebrydere for en humanere strafferet må også nævnes Beccaria og Voltaire. De hævdede, at de grusomme dødsstraffe virkede brutaliserende på befolkningen uden dog at kunne hindre forbrydelser. Endvidere kritiseredes formuekonfiskation og forvisning som straf, og ærestraffen fandtes upassende.

Disse tanker fik stor betydning for strafferetsreformer i udlandet allerede fra 1740-erne, men navnlig i de følgende decennier, således i Østrig, Preussen og Italien. Omsider oprandt også her i landet den reformperiode, der fuldstændig ændrede strafferettens karakter. Reformbevægelsen udgik fra den oplyste og lærde stand. Stor betydning må det tillægges, at man ved forordning af 10. februar 1736 indstiftede den juridiske embedseksamen, som først og fremmest havde til formål at skaffe tilstrækkelig kvalificerede embedsmænd til justitsvæsenet, ikke mindst domstolene. Det varede dog længe, inden virkningerne af denne betydningsfulde nydannelse trængte igennem i det praktiske retsliv; først omkring 1790 havde således samtlige assessorer i Højesteret juridisk eksamen; men at det er de nye juridiske kandidater og den oplysning, de gennem det juridiske studium havde modtaget, der afføder den humanisering og reformering af dansk strafferet, som tager sin begyndelse fra omkring midten af århundredet og munder ud i de nye love i århundredets slutning og den efterfølgende tid, kan der næppe være tvivl om. Gennem det juridiske fakultet fik regeringen derhos en passende modvægt mod det teologiske fakultet, som igennem lang tid havde været det organ, Kancelliet henvendte sig til vedrørende tvivlsspørgsmål i sager, der havde berøring

med Guds lov, herunder benådningssager. De synspunkter, som fremførtes af de juridiske professorer, der synes at have været velorienterede i oplysningstidens litteratur, afveg betydeligt fra det tilvante og gav Kongen den nødvendige støtte til at formilde straffene i stadig videre omfang. At Kongen og Kancelliet har fundet mere behag i det juridiske fakultets realitetsbetonede og humane erklæringer end i det teologiske fakultets idelige citater af det gamle og nye testamente til støtte for synspunkter, som efterhånden ikke havde større tilslutning, får man en bestemt formodning om ved at konstatere, at høringen af det teologiske fakultet i benådningssager i det væsentlige ophører noget efter midten af det 18. århundrede.

Den stærkt udvidede anvendelse af benådninger på næsten alle områder, som sætter ind omkring 1750, går forud for reformerne, som tager deres første begyndelse i Struenseeperioden. Flere af reformerne blev dog straks efter Struensees fald igen ophævede, men andre overlevede; i 1780-erne og 1790-erne udsendtes flere vigtige forordninger; der gennemførtes i 1796 en hurtigere retsforfølgning i straffesager, i 1789 indførtes som tidligere nævnt betydelige formildelser i straffen for tyveri og hæleri, og forbedringstanken får synligt udtryk i denne forordnings straffesystem. I dens kølvand følger plakat af 1790 om indretningen af forbedringshuse; torturen ophæves, og halshugning med sværd erstattes med halshugning med økse, der ansås for en sikrere og humanere aflivelsesmetode. De ændrede synspunkter får desuden udtryk i synet på livsstraffes og andre strenge straffes nødvendighed, således som det kommer til orde bl. a. i Højesterets voteringer og indstillinger om strafformildelse. Pinlige og lemlæstende straffe kommer sjældnere og sjældnere til eksekution og forvisningsstraffe, ærestraffe og formuestraffe omsættes oftere til andre lempeligere straffe, hovedsagelig bøder og frihedsstraf. Som et karakteristisk dokument om de fremtrædende praktiske juristers synspunkter i datiden kan nævnes Christian Colbiørnsens betænkning i den den 27. oktober 1800 nedsatte straffelovskommission. Colbiørnsen var i overensstemmelse med Beccaria, når han hævdede, at ærestraffe måtte anvendes med varsomhed og alene, når forbryderen fortjente enhver god medborgers foragt. Slaveri og fæstningsarbejde ønskede han afskaffet og erstattet med forbedringshusarbejde og tugthusarbejde. Landsforvisnings- og kagstrygnings- samt brændemærkestraffene burde kun opretholdes for særlig farlige forbrydelser, og fortabelse af boslod skulle afskaffes og bøderne afpasses efter forbryderens formueomstændigheder. Han ønskede straffen for lejermål ophævet, og også straffen for helligbrøde forekom ham at være en urimelighed. Straffen for selvmord burde afskaffes, hvorimod voldsforbrydelser, der hidtil kun var straffet med bøder, burde belægges med legemsstraf. Om dødsstraffen mente Colbiørnsen, at den burde opretholdes, dog uden pinsler og kun for de groveste forbrydelser som landsforræderi, højforræderi, mord og mordbrand. Blandt de øvrige medlemmer gik

Frederik Moltke stærkt ind for dødsstraffens fuldstændige ophævelse, og flere af medlemmerne udtalte sig imod anvendelsen af kagstrygning, brændemærke og landsforvisning. Kommissionens arbejde har størst betydning ved at vise, hvorledes synspunkterne i de sidste par menneskealdre var totalt ændrede; det resulterede derimod ikke i en ny kriminallov, som hensigten havde været. I den følgende tid realiseres dog de tanker, som kom til udtryk i kommissionens betænkning. I 1812 ophæves straffen for lejermål, i 1824 boslodsfortabelse, i 1827 landsforvisningsstraffen, og i 1830-erne og 1840-erne, da den egentlige reformperiode sætter ind, indføres ved de Ørstedske forordninger af 4. oktober 1833, 11. og 15. april 1840 og 26. marts 1841, hvoraf flere er omtalt i det foregående,[260] nye straffelove om legemsfornærmelser, drab og frihedsberøvelse, tyveri, bedrageri, dokumentfalsk og andre berigelsesforbrydelser, samt falsk vidnesbyrd, mened og brandstiftelse. Gennem disse forordninger, som udfyldte adskillige huller i lovgivningen og regulerede straffene således, at de kom til at stå i passende forhold til hinanden, var tidligere tiders reformbestræbelser endelig nået til virkeliggørelse. De danner grundlaget for den almindelige, borgerlige straffelov af 1866 og dermed også for straffeloven af 1930. Som noget særlig betydningsfuldt bør fremhæves, at de Ørstedske forordninger for første gang i dansk strafferets historie medtager generelle bestemmelser om ansvarsbetingelserne, forsæt, uagtsomhed, lavalder og om forsøg og medvirken; tilsvarende bestemmelser genfindes kun meget spredt i den ældre lovgivning og i så fald i en helt anden form.

Gennem praksis, og da navnlig Højesterets, var man imidlertid nået et godt stykke frem også med hensyn til anvendelsen af disse strafferettens grundlæggende begreber, der fik deres første egentlig videnskabelige udformning gennem Anders Sandøe Ørsteds forfatterskab og senere gennem hans lovgivervirksomhed. I Højesteret når man i løbet af sidste halvdel af det 18. århundrede – rimeligvis som følge af, at dommerkorpset i stigende grad havde gennemgået det juridiske studium ved Københavns Universitet og bestået juridisk embedseksamen – frem til en rigtigere vurdering af *det subjektive moment i forbrydelsen,* hvilket giver sig udtryk på forskellig måde; i ældre praksis var Højesterets frie fortolkningsret ikke anerkendt; reglen var, at loven fulgtes bogstavret, og da den med hensyn til de allerfleste forbrydelsesarter kun definerer begreberne rent objektivt uden at interessere sig for, om der forelå forsæt eller en ringere tilregnelsesgrad, om handlingen var foretaget under tvang, af utilregnelige eller mindreårige o.s.v., har betingelserne for i selve dommen at tage hensyn til sådanne subjektive og personlige forhold, som i moderne strafferet anses for selvfølgeligheder, været yderst begrænsede. Kun for manddrabs og enkelte andre forbrydelsers vedkommende var ansvarsbetingelserne angivet i loven, men disse betingelser var af en væsentlig anden art

end de nu anerkendte. Det er foran beskrevet, hvor vidt ansvaret straktes efter reglerne om manddrab i D. L. 6-6-1, jvf. 6-11-1 og 5. Livsstraf var foreskrevet ikke alene for den, som havde haft forsæt til at dræbe; det var tilstrækkeligt, at han fandtes at have haft hensigt til at skade den dræbte; ved afgørelsen lagde loven vægt på, om han havde handlet med »vred hu«, og i praksis tillagdes det betydning, om der havde bestået uvenskab mellem de pågældende, og om drabsmanden havde lagt fjendtligt sindelag for dagen, f. eks. ved anvendelse af eder og ukvemsord mod den dræbte. Disse ansvarsbetingelser, som viser stor lighed med moselovens tilsvarende bestemmelser, byggede på enkelte ydre data. En mere omfattende psykologisk-retlig bedømmelse når man først senere frem til.

I romerretten var man allerede i republikens tid nået til at sondre mellem forsætlige og uagtsomme handlinger (dolus og culpa) og i tysk ret havde kejser Karl V's peinliche gerichtsordnung af 1532, også kaldet »Constitutio Carolina criminalis«, eller simpelthen »Carolina«, i art. 137 og 146 opstillet sondringer mellem mord, drab og uagtsomt drab. Hvis der forelå uagtsomhed, skulle der ved straffens fastsættelse udvises større barmhjertighed end ved forsæt, dog uden at noget bestemt forhold mellem straffene var fastsat, således at afgørelsen var overladt til dommernes arbitrære skøn. Med de regler, vi havde her i landet, kunne et lignende resultat kun nås ad benådningsvejen, hvilket imidlertid også synes at være sket. Der lader sig dog næppe påvise nogen direkte påvirkning fra tysk-romersk ret ud over, at professorerne i deres responsa ofte ses at have citeret udenlandske kilder.[261] Imidlertid synes mange indstillinger om strafformildelse for manddrab, barnemord o. l. at være begrundet med manglende drabsforsæt,[262] ja, man når endog frem til at betegne ikke forsætlige forhold som culpa, ulykkelig hændelse, uagtsomhed eller uforsigtighed.[263]

Forholdet kommer måske tydeligst frem i sager om barnefødsel i dølgsmål. D. L. 6-6-8 opstiller en formodning om forsæt til barnemord. Indtil henimod midten af det 18. århundrede har denne lovsformodning vistnok medført livsstraf for mange undskyldelige dølgsmålsforbrydelser. Men efterhånden begyndte man i tilfælde, hvor formodningen om forsæt til drab fandtes at være gendrevet eller imodsagt i sagens omstændigheder, at indstille de pågældende til formildelse, jvf. de foran citerede domme, der viser, at forbrydelsen ofte reduceredes til et uagtsomt forhold og belagdes med en forholdsvis mild straf.

Også med hensyn til andre forbrydelser får det subjektive element i ansvarsgrundlaget efterhånden større betydning i Højesterets praksis. Det gælder således bigami, jvf. foran p. 141, hvor man begynder at tage hensyn til den pågældendes uvidenhed om, at den anden ægtefælle var i live, hvor sådan uvidenhed fandtes bevist. Det siges endog i flere sådanne tilfælde under voteringen udtrykkeligt, at der ikke foreligger forsæt, men at pågældende har udvist uforsigtighed.

Med hensyn til tyveri kommer man i anden halvdel af det 18. århundrede i langt større omfang ind på spørgsmålet om, hvorvidt det tilstrækkelige subjektive grundlag for at pålægge ansvar var til stede. Udviklingen synes at være gået i retning af at kræve forsæt. Det krævedes således, at tiltalte fandtes at have været vidende om, at det var fremmede ting, og ikke hans egne eller herreløse,[264] han havde tilegnet sig, ligesom det var en betingelse for at statuere hæleri, at vedkommende havde vidst, at kosterne var stjålne.[265]

Henrik Stampe kæmpede for, at kravet om forsæt som betingelse for at anvende lovens fulde straf skulle trænge igennem i almindelighed, altså også i ulovbestemte tilfælde, eller hvor loven intet nævner om de subjektive betingelser. Som eksempel kan nævnes en af hans erklæringer[266] angående straffen for en person, der havde været en anden behjælpelig med at bortslæbe en skudt hind, hvorfor han var dømt for krybskytteri ved en skov- og jagtsessions dom. Det hedder i erklæringen: »... Der maa forudsættes tvende ting, førend man i denne gierning kan finde nogen misgierning, nemlig 1. at denne hind har været skudt i hs. maj.s vildbane, 2. at Chr. H. haver vidst, at den der var skudt. Thi i sig selv kan det ikke være nogen misgierning udi, at een er en anden behielpelig med at bortslæbe en hind.« Stampes erklæring konkluderer i, at Kammer Collegium ved sagens forestilling for Kongen burde indstille til formildelse, såfremt Kollegiet ikke ville skaffe domfældte tilladelse til at få sagen indanket for Højesteret. Ved kgl. resolution af 5. februar 1760 fik domfældte eftergivet de ham i sagen idømte bøder, som han ikke havde kunnet betale og derfor skulle have afsonet i fæstningen; han blev derhos aldeles befriet for al anden tiltale og straf i denne sag.

Endelig kan i samme forbindelse erindres om, hvad der foran p. 153 er anført med hensyn til retsvildfarelse og tvang i blodskamssager.

Med hensyn til *tilregnelighed* kan iagttages en tilsvarende udvikling bort fra den oprindelige bogstavfortolkning, som i mange tilfælde ville udelukke hensyntagen til utilregnelighed på grund af lovens tavshed og mangel på almindelige, samtlige forbrydelser omfattende bestemmelser. Kun med hensyn til enkelte forbrydelser, herunder drab, havde Danske Lov (6-6-17) foreskrevet en særlig lempelse af straffen,[267] når drab var begået i vildelse og raseri, og i 6-6-21 var det bestemt, at den der havde taget livet af sig i sygdom og raseri, måtte begraves i kristen jord. Dette princip indfortolkedes gennem Højesterets praksis i bestemmelserne for en række forbrydelser, således at indstilling om benådning eller lempet straf fandt sted i sådanne tilfælde.[268] Denne praksis er formentlig blevet befordret gennem reglen i D. L. 1-19-7, der taler om galne og rasende i almindelighed og giver adgang til at binde dem, føre dem til tinge og tilbyde dem til deres frænder til forvaring.

Oprindelig har bestemmelserne om galne og rasende imidlertid kun omfattet

ret få tilfælde af utilregnelighed, nemlig tilfælde, hvor denne lagde sig særlig tydeligt for dagen. Man manglede ganske indblik i psykiatriske forhold; det var da oprindelig heller ikke lægerne, man spurgte til råds i slige sager, men betegnende nok præsten.[269] Afgørende for udfaldet blev det ofte, om den pågældende havde været til alters, hvilket ikke måtte tilstedes vanvittige.[270] Iøvrigt var dommerne henvist til at slutte fra rent ydre omstændigheder, tiltaltes tidligere opførsel, handlingens karakter, og vidners udtalelser. Det synes ikke altid at have været tilstrækkeligt at dokumentere, at den pågældende tidligere havde haft anfald af vildelse.[271] Hvor der var begrundet tvivl, ses undertiden i stedet for kvalificeret straf efter forordningerne af 1697 og 1749, der begge forudsætter overlæg, den i 6-6-1 omhandlede straf for simpelt drab, der havde karakter af en benådning, anvendt; dette forekom således ikke helt sjældent med hensyn til den ejendommelige form for drab på tilfældige mennesker, oftest børn, »blot for at gøre en ulykke«, eller »af kedsommelighed til livet«, som det hed, der i stort tal blev begået i midten af det 18. århundrede. Disse forbrydelser skyldtes vistnok i mange tilfælde religiøs fanatisme og forvildelse eller mentale abnormiteter, som datiden imidlertid ikke forstod at vurdere.[272] Men også i andre tilfælde kunne mentale abnormiteter give anledning til strafformildelse, selv om de ikke fandtes at kunne anses som vildelse eller raseri.[273] I senere domme synes man ikke at have stillet krav om, at den pågældende i handlingens øjeblik havde været utilregnelig. Under en den 17. maj 1791 behandlet sag var der dog divergerende vota om spørgsmålet; flertallet ville nøjes med bevis for, at den pågældende i almindelighed ansås for utilregnelig. I det pågældende tilfælde havde iøvrigt en kirurg udtalt sig, men hans udtalelse jævnstilles med jordemoderens og andre vidners, hvilket kan ses som udtryk for kirurgernes daværende sociale position og manglende uddannelse. Som regel var det »badskærere« eller barberer. Under voteringen udtalte Drewsen: »... Det er oplyst af folks udsigende, som endog havde kiendt hende i ungdommen, at hun var ej klog, men at hun endog maatte indelukkes. Chirurgus som besøgte hende i hendes barselsseng, bevidner, at hun var ej klog ... jordemoderen bevidner det samme, ja, endog folk, som havde talt med hende den samme dag, og fandt hende forrykt og urolig ...«

Efterhånden udvides i praksis området for 6-6-17, idet der tages hensyn til en stadig større kreds af sjælelige abnormiteter. Kriteriet ændres efterhånden til, om den pågældende kunne anses at have været berøvet fornuftens brug,[274] om han havde »handlet moralsk frit«.[275]

Højesterets praksis var således ret fremskreden ved Ørsteds fremtræden. I den samtidige teori hævdedes det, at den, der skulle straffes med lovens fulde straf, måtte have sin fulde forstand og fri vilje. Under disse omstændigheder er det muligt, at man også er begyndt at tage hensyn til tilfælde af åndssvaghed.

De Ørstedske forordninger indeholdt ikke regler om betydningen af manglende personlig tilregnelighed; man anvendte derfor helt til 1866 Danske Lovs regler med de udvidelser, som gennem Højesterets praksis havde udviklet sig. Mentale abnormiteter kunne i overensstemmelse hermed enten medføre frifindelse, som regel kombineret med en eller anden form for forvaring, eller nedsat straf, nemlig når den pågældende vel ikke helt havde manglet evnen til at handle »moralsk frit« eller helt var afskåret fra fornuftens brug, men dog havde handlet under indflydelse af mentale forstyrrelser.

Denne praksis munder ud i reglerne i almindelig borgerlig straffelovs § 38, der bestemte, at handlinger foretaget af afsindige eller af personer, der manglede bevidsthed, eller på grund af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af forstandsevnerne ikke kunne antages at være sig handlingens strafbarhed bevidst, ikke skulle straffes, men ved dommen kunne det bestemmes, at der skulle træffes sikkerhedsforanstaltninger mod den pågældende, som dog igen kunne ophæves af øvrigheden, når de efter indhentet lægeerklæring ikke længere fandtes nødvendige. Personer, der som tåber eller på grund af særegne tilstande, der havde indflydelse på viljens frihed, ikke kunne antages i gerningens øjeblik at være i besiddelse af voksne og sjælssunde personers tilregnelighed, skulle ifølge § 39 straffes med ringere straf end den lovbestemte (den såkaldte »tåbeparagraf«).

Med hensyn til *kriminel lavalder* foregår der en tilsvarende udvikling i praksis. Forholdet var her det, at D. L. 1-24-9 bestemte: »Barn under sine femten aar böder skaden til den, han forsetligen haver forbrudt sig imod og ikke til husbonden uden for manddrab alene,« men denne regel synes i lang tid ikke at have fået almindelig betydning i praksis. Tværtimod var det analogien fra drabstilfældet, altså reglerne i 6-6-18 og 19 – hvorefter en drabsmand mellem 10 og 14 år ikke skulle straffes med livsstraf, men med ris på kroppen og hovedlodsforbrydelse, medens den der ikke var fyldt 10 år, skulle yde fuld mandebod – der anvendtes i de tilfælde, hvor loven – hvilket er det almindelige – intet melder om lavalder; dette medførte, at 14 års alderen i lang tid var den grænse, fra hvilken lovens fulde straf indtrådte, og at man, når delinkventen var under denne alder, straffede med mildere, oftest arbitrær straf. Der forekommer dog vidnesbyrd om, at også børn under 14 år er blevet straffet med lovens fulde straf, således for visse sædelighedsforbrydelsers vedkommende. I en blodskamssag fra 1710[276] ville nogle af de tilforordnede anvende analogien af 6-6-19, mens andre mente ikke at kunne formilde straffen, da 6-13-14 ikke sondrer mellem »myndige og umyndige«,[277] og da moseloven ikke gør en sådan undtagelse, jvf. Rostgaards votum. Voteringen indsendtes ad referendum, og den kgl. resolution gik ud på, at drengen, der kun var 12 år, da samlejet fandt sted, »efter udstanden Kirkens disciplin« skulle

rømme N.N. fogderi og »sig derefter ej under livsstraf lade finde samt have sin boslod rørendes og urørendes til Kongen forbrudt«. Det samme kom frem i en sag fra 1727 om[278] kirkerøveri. Birketingsdommen, der anvender den i 6-16-4 fastsatte straf, stadfæstes i Højesteret, men flere af de tilforordnede ville dog anmode om benådning, således Bartholin og Braem, mens andre fremhæver, at hans ungdom og uforstand ikke kan frelse ham, således Foss, Kaalund og Slange. Sidstnævnte bemærker: »... og da loven gør ei forskel paa umyndige aar undtagen i manddrab.« Man synes altså ikke at anvende princippet i 1-24-9, hvilket måske kan forklares ved den mangelfulde teoretiske bearbejdning af dansk strafferet på denne tid samt dommerstandens mangelfulde uddannelse. Disse afgørelser hører dog den første tid til, og meget tyder på, at man i Højesteret hurtigt er kommet ind på at idømme mildere straf, når tiltalte var under 14 år;[279] senere synes 15 års alderen at være blevet afgørende med hensyn til opnåelse af formildelse af straffen. Under en den 15. oktober 1762 behandlet sag om tyveri og mordbrand fandt 6 dommere 15 års alderen afgørende, mens 4 ville anvende analogien af 6-6-19, d.v.s. 14 år. Resultatet blev en stadfæstelse af hjemtingsdommen, der havde taget hensyn til delinkventens unge alder og formildet straffen til at miste sin hud og arbejde i nærmeste fæstning på livstid.[280] Cordsen udtalte under voteringen: »... har fortient dødsstraf, men som præstens attest viser, at han ei har været til confirmation samt at han er under 15 aars alder, saa ser han sig beføjet til at gaa den mildeste vej ...« Hielmstierne: »... Det er en almindelig regel i alle love, at galne folk og børn skal ikke belægges med poena capitali. Ser vi nu hen til vores egen lov, da siger den, at barn, som er under sine 15 aar skal ei anses med livsstraf.« Her er det åbenbart 1-24-9, der tales om. Senere hen synes det at være 15 års alderen, der er afgørende. Konstateringen af tiltaltes alder blev påbudt i forordningen af 21. maj 1751, i særdeleshed når dommen over ham skulle grundes herpå, jvf. også § 38 i forordning af 3. juni 1796 om rettens vedbørlige og hurtige pleje, hvoraf fremgår, at den almindelige lavalder, fra hvilken den pgl. straffedes som voksne personer, antoges at være 15 år, jvf. også tyveriforordningen af 20. februar 1789 § 6.

Efter den moderne strafferets regler er handlinger foretagne af børn fuldstændig fritagne for straf af enhver art. Denne fuldstændige straffrihed er dog af forholdsvis ny dato, idet den indførtes ved straffelovstillægget af 1905 § 16, jvf. straffelovstillægget af 1911 § 15, hvorefter børn under 14 år var fuldstændig straffri. Straffeloven af 1866 foreskrev derimod i § 35, at børn under 10 år ikke straffes, og § 36 fastsatte for børn mellem 10 og 15 år kun straf, når det ifølge gerningens beskaffenhed og den pågældende forstandsudvikling måtte antages, at han havde indset handlingens strafbarhed og derhos højere straf end bøde eller simpelt fængsel ville have ramt ham, hvis han var fyldt 18 år. Straffen måtte dog

aldrig overstige forbedringshusarbejde i 2 år. § 37 foreskrev derhos nedsat straf for personer mellem 15 og 18 år. Også den Ørstedske forordning af 11. april 1840 foreskrev straf for børn mellem 10 og 15 år for tyveri og andre berigelsesforbrydelser, jvf. §§ 26-28 og 81. Det samme gælder forordningen af 26. marts 1841 om brandstiftelse § 12.[281] Ved straffens fastsættelse skulle der tages hensyn til barnets forstandsudvikling, handlingens beskaffenhed og muligheden for at forbedre barnet, samt om der forelå gentagelse. Efter tyveriforordningen af 20. februar 1789 § 6 skulle børn mellem 10 og 15 år, som gjorde sig skyldige i tyveri, første gang straffes med pisk af slutteren under fogedens opsigt, men skete det oftere, med tugthus fra 2 mdr. til 2 år.[282]

Med hensyn til *meddelagtighed* var forholdet det, at Danske Lov indeholdt en del spredte regler, men ligesom med hensyn til de andre almindelige grundsætninger ingen fælles almindelig regel for samtlige forbrydelser. Om manddrab fandtes to regler om fysisk medvirken i 6-6-2 og 6-6-14, der går ud på, at alle, der havde deltaget i selve gerningen, skulle miste deres fred. Disse regler anvendtes kun på simpelt drab; forelå der overlagt drab eller mord, var deltagelse i selve handlingen eller »haandgerningen«, som det hedder i 6-6-2, ikke nødvendig, jvf. 6-9-1, men det var tilstrækkeligt, at den medvirkende, der skulle straffes med samme straf som gerningsmanden, havde været i flok og følge med denne, formentlig fordi det præsumeredes, at de handlede ud fra en fælles plan. Fandtes det godtgjort, at dette ikke var tilfældet, var 6-9-1 vistnok uanvendelig.[283] I praksis bliver det 6-9-1, der trænger igennem i ulovbestemte tilfælde, og der spores en tydelig tendens til at komme bort fra 6-6-2, hvis straf, fredløshed, efterhånden ansås for utidssvarende. Hovedreglen bliver i Højesterets praksis, at den medvirkende straffes med samme straf som gerningsmanden. Iøvrigt fandtes regler om fysisk medvirken for tyveri i 6-17-3, ran i 6-15-6, frihedsberøvelse i 6-9-9 og majestætsforbrydelse i 6-4-2 og 3, der alle fastsætter samme straf for gerningsmanden og medvirkende.

Om psykisk medvirken ved råd eller tilskyndelse fandtes to sæt regler, som synes at stride mod hinanden. 6-6-11 bestemmer, at den, der råder og tilskynder nogen til at skade en anden, der derved bliver dræbt, skal betale visse bøder, mens gerningsmanden ville ifalde livsstraf efter 6-6-1. Forelå der derimod befaling eller var der tilsagt, betinget eller erlagt betaling, skulle de pågældende, jvf. 6-6-12, straffes lige med gerningsmanden. Endvidere bestemmer 6-19-5, at den, der råder en anden til brandstiftelse, skal straffes som brandstifteren selv. Af forarbejderne til Danske Lov ses, at der mellem lovkoncipisterne var uenighed om, hvorvidt man skulle behandle al psykisk medvirken efter den strenge regel eller ej. Det første projekt sondrede mellem råd og tilskyndelse på den ene side, der kun skulle

straffes med halv gerningsmandsstraf, og befaling og overtalelse ved løfte om vederlag på den anden side, som skulle straffes med fuld gerningsmandsstraf;[284] under første revision foreslog Peder Lassen imidlertid, at begge former skulle medføre fuld gerningsmandsstraf. Denne opfattelse sejrede med hensyn til brandstiftelse, medens man med hensyn til drab blev stående ved Rasmus Vindings mildere opfattelse.[285] I Højesterets praksis synes man imidlertid hurtigt at være nået til at behandle al psykisk medvirken på ensartet måde og straffe den medvirkende med fuld gerningsmandsstraf, selv om der kun forelå råd.[286] Det var i hvert fald tilfældet, hvor gerningsmanden og medhjælperne handlede ud fra en fælles plan eller dannede komplot. Der forekommer endog eksempel på, at anstifterne i et komplot straffedes med særlig skærpet straf, jvf. Højesterets dom af 27. maj 1739. To anstiftere havde overtalt 9 andre bønder til at myrde landsdommer Becher. Af en afsagt kommissionsdom ses, at de alle havde slået på den dræbte; det hedder derefter: »... saa kan de alligevel ikke alle agtes lige straf skyldige, naar der henses til det, som er foregaaet førend det kom til mordets fuldbyrdelse, da det befindes at Ulrich Hermansen og Oluf Christophersen har været første begyndere og anstiftere til dette øvede mord, ja ved foreslage og til at faa de andre sammenrottede med sig, viist største nidkierhed i saadant deres ondskab de og indtil enden haver vedbleven,« hvorfor de to anstiftere dømmes efter forordningen af 1697, af de øvrige nogle efter 6-9-1, andre efter 6-6-1, alle til at miste livet. I Højesteret refereres de afgivne vota til kgl. resolution, idet man indstiller, om straffen bør skærpes for anstifterne, hvilket der i forordningen af 1697 var åbnet mulighed for i særlig grove tilfælde. Dommen afsiges efter den kgl. resolution, der går ud på, at anstifterne skulle knuses levende og lægges på stejle og hjul, hvorhos de 9 øvrige skulle halshugges og hovedet sættes på stage. Dommen synes at være ret enestående hvad strengheden angår. Knusning og levende stejling var kun hjemlet i den militære strafferet og dèr meget sjældent benyttet.

Den almindelige regel, der udformedes gennem Højesterets praksis var således, at alle medvirkende, hvad enten det drejede sig om fysisk eller psykisk medvirken, straffedes lige med gerningsmanden, men hermed være ikke sagt, at der ikke kunne forekomme afvigende domme eller indtræde formildelser for sådanne, der kun havde ydet en uvæsentlig bistand.[287]

Dette strenge ansvar for egentlig medvirken bliver forklarligt og yderligere underbygget gennem reglerne om ansvar for blot medviden. Efter D. L. 6-6-13 var endog et passivt forhold belagt med straf, idet bestemmelsen foreskrev positiv pligt til at afværge ulykke og manddrab samt hindre manddraberen i at undløbe, jvf. også forordning af 6. februar 1694. I praksis ses i overensstemmelse hermed den blotte medviden om drab eller mord uden at gribe ind eller angive forholdet for øvrigheden at være straffet med Spindehus på livstid.[288] Man var under

voteringen endog inde på at straffe den pågældende kvinde på livet. Hun var kæreste med sin husbond, der havde lovet hende ægteskab, og vidende om, at han ville dræbe sin kone med gift, men havde ikke selv deltaget i gerningen eller rådet dertil; dette var i hvert fald ikke bevist. Ursin, Sechman og Rasmussen fandt, at hun egentlig havde fortjent livsstraf, idet hun »ved at convenere om ægteskab med manden ligesom havde købt ham til at begaa drabet.«[289] Straffens skærpelse kan skyldes mistanke om medvirken, i hvert fald er straffen arbitrær.

I ulovbestemte tilfælde ses medvidere også straffet, dog mildere end gerningsmanden og medvirkende, og ikke med livsstraf, f. eks. for medviden om barnefødsel i dølgsmål.[290] Var det bevist, at den pågældende havde rådet eller på anden måde medvirket, straffedes han med samme straf som kvinden. På samme måde ses den blotte viden om og passivitet overfor ægtefællens rufferi eller holden horehus straffet.[291]

Således var forholdene til begyndelsen af det 19. århundrede. Der indtræder i praksis efterhånden en tydelig tendens til at se mildere på medvirken, hvor der var tale om mindre væsentlig bistand, som f. eks. blot tilskyndelse; i sådanne tilfælde benådedes i videre omfang end for gerningsmandsvirksomhed, således med hensyn til delagtighed i drab.[292]

Ørsted tog problemet op til teoretisk behandling og udformede senere regler herom i forordningerne fra 1830-erne og 40-erne. Forordningen af 4. oktober 1833 om legemsfornærmelser og drab indeholdt i § 25 ff. bestemmelser om medvirken, som har nær tilknytning til ældre ret og praksis.[293] Der sondres mellem fysisk bistand til forbrydelsens udførelse, anstiftelse og anden psykisk medvirken. Straffen for fysisk medvirken og anstiftelse var som for gerningsmandsvirksomhed, medens svagere psykisk medvirken i form af anvisning og opmuntring medførte ringere straf, halvdelen eller tre fjerdedele. Med hensyn til medvirken til tyveri bestemte forordning af 11. april 1840 § 21, at såvel fysisk som psykisk medvirken skulle straffes som gerningsmandsvirksomhed, men med adgang til at lempe straffen bl. a. under hensyn til graden af den pågældendes medvirken. Bestemmelsen omfattede også tyvsmedvidere og hælere, der efter den tidligere praksis og lovgivning straffedes med lavere straf end hovedmanden. Forordningen af 15. april 1840 om straffen for falsk vidnesbyrd og anden mened m. v. fastsatte i § 11 samme straf for at forlede til de i forordningen omhandlede forbrydelser som for at udføre dem, og på samme måde § 9 i forordning af 26. marts 1841 om brandstiftelse, der omfatter både fysisk og psykisk medvirken. Den, der kun havde ydet en mindre væsentlig bistand ved anvisning og opmuntring, skulle dog straffes med lavere straf.

I straffeloven af 1866 §§ 47-56 gaves fælles regler for medvirken til samtlige af loven omfattede forbrydelser. Med samme straf som for gerningsmandsvirksom-

hed straffedes iflg. §§ 52 og 54 henholdsvis anstiftere og deltagere i komplot. Straffen bestemtes for den, der kun havde rådet eller ydet en mindre væsentlig bistand til forbrydelsen i § 47 til en brøkdel af gerningsmandens, og ligeledes fastsattes i § 48 en mindre straf for enhver, der før udførelsen ved råd eller dåd havde ydet gerningsmanden bistand til forbrydelsen. Desuden gaves særlige regler om straffrihed og nedsat straf i tilfælde, hvor den medvirkende var trådt tilbage og havde hindret forbrydelsens udførelse eller forsøgt herpå.

Danske Lov indeholder spredte bestemmelser om *forsøg på forbrydelser* og straffen herfor, således 6-6-22, der fastsætter livsstraf for forsøg på at ombringe nogen med forgift eller i andre måder, 6-13-18, der fastsætter livsstraf for voldtægtsforsøg,[294] 6. bogs 4 kap., der indeholder flere bestemmelser om forsøg på majestætsforbrydelse,[295] der også belægges med højeste straf, og forordningen af 27. januar 1738, der foreskriver kvalificeret livsstraf for mord i militæretaten og forsøg herpå; endelig skal nævnes 4-1-10, der foreskriver livsstraf for forsøg på mytteri. En almindelig regel var ikke opstillet, og en sådan ses heller ikke at være trængt igennem i Højesterets praksis i løbet af det 18. århundrede; dette står formentlig i forbindelse med, at man oprindelig har fulgt lovens ord og krævet positiv hjemmel for at anvende straf for forsøg. Dette stemmer med, at naturretslærerne hævdede, at kun den fuldbyrdede forbrydelse var strafbar. Endvidere ville pålæggelse af straf for forsøg i ulovbestemte tilfælde betyde en skærpelse i forhold til det hidtil gældende, og i Højesteret var der enighed om, at man i tvivlstilfælde burde følge den mildeste mening; alligevel kan det undre, at man ikke bekvemmede sig til at anvende forsøgsstraf efter en analogi, da man som anført ikke veg tilbage for at anvende arbitrær straf og mistankestraf. Anvendelsen af 6-6-22 blev i Højesteret begrænset til forsøg på giftmord og andre overlagte mord.[296] Forsøg på selvmord ses dog belagt med straf, men ud fra forvaringssynspunktet.[297] Muligt er der også i enkelte tilfælde anvendt arbitrær straf for forsøg, men ofte er det vanskeligt at adskille sådanne tilfælde fra mistankestraffe.[298] Nogen almindelig grundsætning om forsøgsstraf kan imidlertid ikke siges at være trængt igennem.

I en sag fra 1791,[299] der angik forsøg på bedrageri overfor et bo, havde tiltalte siddet i varetægtsfængsel i 4 år; forholdet fandtes afsonet med varetægtsfængselet. En højesteretsdom af 1. oktober 1792 frifinder for forsøg på at afsætte falske pengesedler; men navnlig udtalelserne under voteringen i en den 20. februar 1799 pådømt sag[300] synes at vise, at man krævede positiv hjemmel for at straffe forsøg. Noget andet er, at der måske har været en trang til at straffe forsøgshandlinger. Herom vidner foruden de fornævnte domme forarbejderne til tyveriforordningen af 1789. Nørregaard foreslog i sit udkast forsøgsstraf for flere berigelsesforbrydelser. De første domme, der i egentlig forstand straffer forsøg uden udtryk-

kelig hjemmel, synes at være nogle af Hof- og Stadsretten i 1802 og 1803 afsagte domme. Ørsted var da dommer her, og sandsynligvis skyldes dommene hans initiativ.[301] Ved den første straffedes forsøg på desertation med 1 måneds forbedringshusarbejde med følgende begrundelse, som viser de ændrede synspunkter: ud fra sagens natur, idet det antoges, at enhver handling, der gik ud på at iværksætte en strafbar handling, burde belægges med straf, hvilket fandtes bekræftet ved enkelte bestemmelser i loven. Ved den anden straffedes forsøg på tyveri og mordbrand arbitrært med 2 års tvangsarbejde i Københavns fæstning, hvoraf de to første måneder skulle udstås i jern sluttet til hjulbøren.

Den Ørstedske forordning af 4. oktober 1833 § 14 foreskrev straf for forsøg på legemsangreb og drab. Gik forsættet videre end den fuldbyrdede handling, skulle straffen for denne skærpes, men dog være mildere, end om forsøget i hele det tilsigtede omfang var fuldbyrdet. Bestemmelsen i 6-6-22 opretholdtes og defineres i overensstemmelse med forudgående praksis som overlagt hensigt til at dræbe eller forsøg på overlagt drab.[302]

Også forordningen af 11. april 1840 om tyveri og andre berigelsesforbrydelser fastsætter i § 80 straf for forsøg; straffen skulle udgøre fra $^1/_3$ til $^2/_3$ af den for fuldbyrdet forbrydelse fastsatte straf.

Ligeledes indeholder forordning af 26. marts 1841 om brandstiftelse i § 13 bestemmelser om forsøgsstraf.

Først i straffeloven af 1866 optages almindelige, for alle forbrydelsesarter gældende regler om forsøgets strafbarhed.

Ved den frie forfatnings indførelse i 1849 var der som foran beskrevet ved de Ørstedske forordninger på vigtige områder skabt en tidssvarende, omend relativt streng straffelovgivning, hvortil stænderforsamlingerne i betydeligt omfang havde taget initiativet; men det må ikke glemmes, at store dele af strafferetten stadig hvilede på Christian V's 150 år gamle lov, og at der i dette tidsrum var foregået sådanne strukturændringer i samfundet, at lovbogens stadig gældende regler, der tildels havde deres rod langt længere tilbage i tiden end 1683, var endnu mere forældede, end disse ca. 150 år giver udtryk for. Navnlig var straffebestemmelserne i lovbogens første kapitler om forbrydelser mod religionen, mod majestæten og om børns forseelser mod forældre ganske uforholdsmæssige, og det samme gælder f. eks. barnefødsel i dølgsmål samt de i lovens 6. bogs 13. kapitel omhandlede løsagtighedsforbrydelser. Mens de af de nyere forordninger omfattede straffebestemmelser hvilede på strafferammesystemet og indeholdt nærmere regler om strafudmåling og om ansvarsbetingelserne, forsæt, uagtsomhed, medvirken, forsøg o.s.v., der efter den nye videnskabs bearbejdning havde fået et langt mere logisk og rimeligt tilsnit end de tidligere spredte, kasuistiske bestem-

melser, tillod de tilbageværende straffebestemmelser i Danske Lov i deres ærværdighed og stivhed ikke hensyntagen til omstændigheder og forhold, som man efter datidens opfattelse måtte betragte som afgørende bestanddele af et oplyst og menneskeværdigt straffesystem. Benådningsindstillinger med tilhørende kongelige resolutioner måtte derfor stadig afbøde de betydelige mangler ved straffelovene. Sådanne indstillinger afgaves og formildelser udvirkedes imidlertid for så godt som alle forbrydelser, også sådanne, som gennem nyere lovgivning var blevet regulerede, i et sådant omfang, at anomalier afværgedes. Livsstraf var også i de nye forordninger fra 1830-erne og 1840-erne foreskrevet i rigeligt omfang, formentlig på grund af lovgiverens ængstelse for, at alt for indgribende reformer skulle resultere i lemfældighed og lovløshed, og af samme grund var strafferammerne for snævre og gennemgående for strenge. Nævnte frygt har nok været noget overdrevet, men det er forståeligt, at man i denne overgangstid viste en vis tilbageholdenhed med hensyn til at lade resultaterne fra benådningspraksis slå igennem i form af lovbestemmelser. Imidlertid forhindrede dette ikke, at den siden 1770-erne herskende tendens til stadig større mildhed, der ikke mindst i Højesteret kom til udtryk under sagernes forhandling og afgørelse samt i rettens erklæringer om benådningsspørgsmål og om lovgivningsanliggender, stadig fortsattes. Som dokumentation herfor kan henvises til de yderligere formildelser af straffene, som fandt sted efter Højesterets indstillinger,[303] og som sluttelig kom til udtryk i almindelig borgerlig straffelov af 1866. Gennem denne lovs lempede straffebestemmelser afspejles i alt væsentlig den praksis, der i mellemtiden havde udviklet sig; men iøvrigt opretholdt man i det store og hele den strafferetlige vurdering, som havde fået udtryk i de Ørstedske straffelove.

Dødsdomme forekom på grund af lovgivningens tilstand i ret stort omfang før 1866, men kun i forholdsvis få tilfælde blev de fuldbyrdede.[304] I tiden fra 1848 til 1857 blev 143 personer dødsdømt i Højesteret. Af disse 143 blev kun 13 henrettede, og af disse havde de 12 gjort sig skyldige i mord og 1 i mordbrand. De øvrige forbrydelser, for hvilke dødsstraf var idømt, men hvor de pågældende altså benådedes, var drab og drabsforsøg i 11 tilfælde, barnemord og barnefødsel i dølgsmål i 34 tilfælde, voldtægt i 12 tilfælde, blodskam i 29 tilfælde, omgængelse mod naturen i 15 tilfælde, brandstiftelse i 5 tilfælde og bigami i 1 tilfælde. Fra 1841 til 30. juni 1866, da almindelig borgerlig straffelov trådte i kraft, afsagdes 389 dødsdomme, hvoraf kun 38 eksekveredes, eller knap 10 %.[305]

Grundlovens løfteparagraffer om offentlighed og mundtlighed samt lægmænds deltagelse i strafferetsplejen nødvendiggjorde imidlertid en ny kodifikation af straffebestemmelserne i en overskuelig og klar form. En sådan lov måtte nødvendigvis under det nye folkestyre få et betydeligt mildere indhold end de tidligere under enevælden tilblevne straffebestemmelser. Ved straffeloven af 1866 re-

duceredes antallet af straffebestemmelser, ifølge hvilke dødsstraf var hjemlet, betydeligt og omfattede herefter kun visse tilfælde af landsforræderi, § 71, og majestætsforbrydelse, § 85, overlagt drab eller mord, § 190, hvor dødsstraf var obligatorisk, mens dødsstraf kunne idømmes i visse andre tilfælde af landsforræderi og højforræderi, §§ 72, 1. stk., 74, 75, 82, 1. stk., 85, 2. stk., og 91, i tilfælde af forsætligt manddrab, § 186, drab af nære slægtninge eller ægtefælle, § 191, sørøveri, § 244, mordbrand, § 280, forvoldelse af skibbrud, § 286, og visse almenfarlige forbrydelser, § 287, stk. 1 og 288, stk. 1. Dødsstraf skulle ifølge § 10 eksekveres offentligt ved halshugning med økse, men alle kvalificerede dødsstraffe afskaffedes, og det samme gælder kagstrygning og egentlig ærestraf.

Fra 1. juli 1866 til 2. december 1892 afsagdes i Højesteret 50 dødsdomme, hvoraf kun 4 blev eksekverede, d.v.s. 8 %. Dommene fordeler sig med 41 tilfælde af overlagt drab eller mord, 5 tilfælde af meddelagtighed i sådanne forbrydelser, 1 tilfælde af forsætligt drab og 3 tilfælde af forsøg på drab af fængselspersonale.[306] Med hensyn til benådningsspørgsmålets afgørelse var det i stigende grad indstillingerne fra Højesteret, der var væsentlig bestemmende for Kongens og Ministeriets afgørelser. Undertiden afveg man dog fra flertallet i Højesteret i formildende retning. I de 8 tilfælde efter 1866, hvor kun et mindretal af dommerne stemte for benådning, er formildelse sket i 4 tilfælde.[307] I de resterende 4 tilfælde, hvor henrettelse fandt sted, stemte i det ene tilfælde fra 1869, hvor den dømte havde gjort sig skyldig i overlagt drab af sin moder for at få arv udbetalt, ingen af dommerne for benådning, i det andet fra 1880, der drejede sig om rovmord og ildspåsættelse, stemte 1 af 10 for benådning, ligeledes i et tilfælde fra 1882, der også drejede sig om rovmord, og i det sidste tilfælde fra 1892, der drejede sig om forsøg på drab af fængselspersonale, for hvilken forbrydelse den pågældende gentagne gange var idømt livsstraf, og ikke ønskede benådning, stemte 2 af 10 dommere for benådning. Siden er der ikke fuldbyrdet nogen dødsstraf efter straffeloven af 1866.

Straffeloven af 1930 karakteriseres i første linie af det system af forskelligartede sanktioner, som bringes til anvendelse overfor lovovertrædere under hensyn til deres individualitet. Dette system betegner en meget stor indrømmelse til de specialpræventive synspunkter, som i tiden efter 1866 gennem den strafferetlige litteratur havde vundet udbredelse, her i landet repræsenteret navnlig af professor Carl Torp og den senere rigsadvokat Aug. Goll. Desuden omhandles der i straffeloven af 1930 en lang række strafnedsættelses- og straffrihedsgrunde, til hvilke der ikke fandtes sidestykke i straffeloven af 1866, som i det hele lagde overvejende vægt på forbrydelsens objektive grovhed og derigennem på generalpræventive hensyn, hvilket også gav sig udslag i temmelig snævre strafferammer. Straffeloven af 1930 har i forhold hertil væsentligt udvidet strafferammerne og har så-

ledes i videre omfang overladt straffens fastsættelse til dommernes, herunder domsmænds og nævningers, skøn, og dermed åbnet plads for, at specialpræventive synspunkter i større omfang tages i betragtning.

Inden for lovens almindelige del er den kriminelle lavalder forhøjet fra 14 til 15 år. Den ved straffelovstillægget af 1905 indførte adgang til tiltalefrafald overfor unge lovovertrædere er opretholdt. Reglerne om forsøg er principielt ændret ved, at forsøg som regel straffes som fuldbyrdet forbrydelse, men med adgang til strafnedsættelse. Det kunstige system af meddelagtighedsregler i straffeloven af 1866 er erstattet med langt simplere regler, hvorefter medvirken principielt straffes som gerningsmandsvirksomhed, men med adgang for dommeren til at nedsætte straffen og i visse tilfælde lade den helt bortfalde.

Forsåvidt angår kredsen af strafbare forhold er forskellen mellem de to straffelove ikke betydelig. Af tidligere strafbare forhold er hor, omgængelse mod naturen og forargeligt samliv bortfaldet. På andre områder betegner loven af 1930 en udvidelse af det strafbares område i forhold til loven af 1866, f.eks. ved indførelse af straf for under visse forhold at hensætte sig i beruset tilstand og for at gøre sig skyldig i åger og groft uagtsomt hæleri, ligesom berigelsesforbrydelserne er omlagt.

Som bekendt afskaffede straffeloven af 1930 dødsstraffen; hvilket var en naturlig følge af benådningspraksis. Ved straffelovstillægget af 1. juni 1945 § 3 fastsattes imidlertid påny livsstraf, der skulle fuldbyrdes ved skydning, for visse tilfælde af landsskadelig virksomhed under den tyske besættelse. Livsstraf kunne dog ikke idømmes personer, der ved den strafbare handlings foretagelse ikke var fyldt 18 år. Når man mente for disse særlige forbrydelser at måtte genindføre livsstraffen, skyldtes det, som det bemærkes i lovforslaget, at krigen og besættelsen, der hos så mange danske borgere har kaldt de bedste egenskaber frem, hos et lille mindretal har givet de forbryderiske instinkter frit spil og ladet dem udfolde sig i en råhed og hensynsløshed og foragt for deres lands interesser, som hidtil har været ganske ukendt her i landet. Overfor disse grove forbrydelser mente man, at den almindelige retsbevidsthed ikke ville finde anden reaktion end livsstraffen tilfredsstillende.

Straffelovstillægget fik tilbagevirkende kraft, og princippet i Borgerlig Straffelov 1930 § 3, stk. 1, om, at en skærpende straffelov ikke må anvendes med tilbagevirkende kraft, fandtes at måtte tilsidesættes, idet nævnte bestemmelse ligesom Borgerlig Straffelov iøvrigt var givet med fredelige forhold for øje, hvorhos lovgivningsmagten under den tyske besættelse havde været afskåret fra at træffe sådanne bestemmelser, som ville have svaret til retsfølelsen i befolkningen.

Livsstraf kunne ifølge straffelovstillægget af 1945 idømmes efter §§ 8, 10, stk. 3 og 12, stk. 2 for visse statsforbrydelser, nemlig de i straffelovens §§ 98, 99 og 111,

stk. 1, omhandlede forhold, når der forelå skærpende omstændigheder, samt for brandstiftelse og sprængning (sabotage), hvorved nogen mistede livet eller blev udsat for overhængende livsfare, for manddrab og mishandling samt hensættelse i hjælpeløs tilstand, for at fremtvinge forklaringer eller tilståelse (tortur, mishandling o.l.), for udøvelse af politimæssig tjeneste i Hipokorpset o.l. korps og endelig for angiveri, der medførte eller tilsigtede, at nogen mistede livet eller led alvorlig skade på legeme og helbred, eller blev berøvet friheden for længere tid eller deporteret til udlandet.

Højesteret kom i tiden fra 1945 til 1950 til at tage stilling til et stort antal af disse sager, hvis alvorlige straffe peger tilbage mod en længst forsvunden tid i rettens historie, hvor afsigelsen af dødsdomme hørte til rettens normale pligter. Ikke alle sager, hvori der idømtes livsstraf, nåede frem til Højesteret, uanset at appel stod enhver dødsdømt åben, idet 6 personer fik deres endelige dom ved landsretterne. Heraf blev kun een henrettet. Ved Højesteret idømtes 70 personer livsstraf, heraf benådedes 25, medens straffen eksekveredes i 45 tilfælde.[308] I samtlige tilfælde afgav retten i henhold til reglen i retsplejelovens § 1000 samtidig med dommens afsigelse indstilling til Justitsministeriet om, hvorvidt man kunne anbefale benådning, men rettens indstillinger ses ikke at have haft afgørende betydning for, om den pågældende blev benådet eller ej. Sagerne blev heller ikke forelagt Kongen til resolution, idet lov nr. 397 af 9. august 1945 § 1 havde ophævet retsplejelovens tidligere bestemmelse herom. Ministeriet indhentede efter dommens afsigelse nye personlige oplysninger om de domfældte med henblik på spørgsmålet om benådning og har således truffet sin afgørelse på et væsentlig andet grundlag end det, der forelå for Højesteret.

Medens straffelovstillægget af 1945 var begrænset til at angå handlinger foretaget i tiden fra 9. april 1940 til 1 år efter lovens ikrafttræden og i det hele var af ekstraordinær karakter, er der ved lov nr. 225 af 7. juni 1952 foretaget varige ændringer og tilføjelser til straffeloven, idet man på grundlag af de under besættelsesopgøret indvundne erfaringer fandt det påkrævet at »modernisere« straffelovens kapitler 12 og 13 om statsforbrydelser samt enkelte andre bestemmelser. Det blev under lovens revision bl.a. drøftet, om der skulle foreskrives dødsstraf. Resultatet er imidlertid blevet, at man for tilsvarende forhold som de i straffelovstillægget af 1945 omhandlede har foreskrevet straf af fængsel indtil livstid. Imidlertid er det ved en særlig lov af samme dato, nr. 227, bestemt, at dødsstraf under krig eller fjendtlig besættelse og under iøvrigt skærpende omstændigheder kan idømmes for overtrædelse af straffelovens §§ 98, 99, 102 stk. 3, 111 og 237, dog kun, når den skyldige ved handlingens foretagelse var fyldt 21 år.

Højesterets kompetence med hensyn til pådømmelse af straffesager er iøvrigt blevet væsentlig ændret og begrænset ved gennemførelsen af nævninge- og domsmandsinstitutionen henholdsvis i 1919 og 1937. Anke til Højesteret kan således i straffesager ikke støttes på, at beviset for tiltaltes skyld er urigtigt bedømt, men kun på, at rettergangsregler eller straffeloven anses fejlagtig anvendt. Endvidere kan anken støttes på dommens anvendelse af straf eller andre retsfølger, herunder straffens udmåling, for sidstnævntes vedkommende begrænset til tilfælde, hvor straffen påstås at ligge uden for de af loven fastsatte grænser eller at stå i åbenbart misforhold til brøden.[309]

Som følge af denne meget væsentlige begrænsning i Højesterets kompetence i straffesager til fordel for lægmandsskønnet, som har gammel rod i vor strafferetspleje, men som i tidligere tider ikke medførte en lignende begrænsning i Højesterets kompetence, har rettens indflydelse på straffesagernes afgørelse i de senere årtier været mindre end i det tidsrum, som her er behandlet. Som den foregående fremstilling vil have vist, kan retten ved 300-års jubilæet se tilbage på en indsats, som har været af indgribende betydning for den stedfundne humanisering og demokratisering af dansk strafferet.

NOTER

1. STIG IUUL: *Kampen mod forbrydelsen* (1951) p. 281 og V. A. SECHER i *Historiske Meddelelser om København* (1907-08 p. 362 f., (1911) p. 99 f.
2. Se iøvrigt ANDERS BÆKSTED: *Besættelsen i Tisted* (1959-60).
3. O. HAACK: *Om »ægte« og »uægte« trolddom i Danmark*, N. T. f. Str. (1940) p. 173 og 223 ff. STIG IUUL: *Kampen mod forbrydelsen* (1951) p. 274. Der forekom i Højesteret stadig sager om trolddom. I 1738 ophæves en sag mod Anne Nielsdatter, der af Københavns Rådstue var dømt til at kastes levende på et bål og brændes for at have forskrevet sig til Satan. For Højesteret fragik hun sin bekendelse (Vot. prot. 1738 A p. 299). Sjæll. Tegn. 1738 nr. 390. Se også *Kofod Anchers responsa* p. 1 om en sag fra 1745.

3a. GUNNAR OLSEN: *Træhesten, hundehullet og den spanske kappe* (1960) p. 128 f.

4. Efter landskabslovene i det 13. århundrede skulle tyven betale igæld og tvigæld samt 3 mark til kongen. Blev han grebet på fersk gerning, og kosterne havde en værdi af $^1/_3$ mark eller mere, var straffen hængning.
5. Sagen er nærmere omtalt i p. 240 f.
6. Se ligeledes i p. 246 f.
7. Sjæll. Tegn. 1734 nr. 99-101. To personer, der i 10 år havde levet i hor sammen, uanset at deres ægtefæller var levende, var ved hjemtinget dømt til at miste livet, mandspersonen ved halshugning med sværd, kvinden ved drukning, og denne dom var stadfæstet af Højesteret den 10. december 1733. Amtmanden over Antvorskov amt forelagde sagen for Kongen, skønt den delinkventerne idømte straf var aldeles overensstemmende med lovens 6-13-25. »Så dog, siden der i landet ikke er bekjendt sådan eksekution for deslige forseelser forhen at være sket, have delinkventerne det allerunderdanigste håb, at de på livet blive benådet«, hvilket også skete.
8. Om et sådant tilfælde se nedenfor p. 179.

9. Om retterstederne i og ved København henvises til A. V. SECHER l. c. (1907-08) p. 348 f. CHR. VILLADS CHRISTENSEN i *Det ny Aarhundrede* (1904) II 13-21, 65-70 og 203 f.
10. *Stampes erklæringer* II p. 159.
10a. Om militære straffe se CHR. VILLADS CHRISTENSEN, l. c. p. 66.
11. Jfr. herved ligestillingen i D. L. 1-24-52.
12. STIG IUUL: *Kampen mod forbrydelsen* (1951) I 277.
13. STIG IUUL: *Kampen mod forbrydelsen* (1951) I 277.
14. Se nedenfor p. 118. Ved forordning af 4. okt. 1833 § 10 ophæves alle pinlige dødsstraffe, så at ingen strengere straf end den i 6-9-12 omhandlede fremtidig kunne idømmes.
15. Se nedenfor p. 124.
16. Se nedenfor p. 138, 142, 144 og 152.
17. Udtalt af assessor *Falsen* under voteringen af en i Højesteret den 2. januar 1792 pådømt sag.
18. Allerede i tidligere praksis var der udtalt modvilje mod at fælde æredom for injurier, HRdom 19. nov. 1708, 14. maj 1710, 21. marts 1733 m. fl.
19. Se nedenfor p. 164.
20. Fredløshed omsættes efterhånden til frihedsstraf. Ved HRdom af 6. okt. 1796 idømtes fredløshed for drab af en tyv. De var flere i »håndgerningen«, idet 4 bønder var gået ud for at pågribe ham. De skød alle på ham uden at det kunne afgøres, hvem der var drabsmanden. Fredløshedsstraffen omsattes til 3 års fæstningsarbejde. TROELS G. JØRGENSEN: *Danmark-Norges Højesteret 1790-1814* p. 159.
21. Se foran I p. 321 f.
22. STIG IUUL: op. cit. II 24.
23. CARL AUDE-HANSEN: *Fængselsstraffen og anden frihedsstraf i Danmark*, i *Kampen mod Forbrydelsen* II (1951) p. 53 ff. Om frihedsstraf før 1660 henvises til A. V. SECHER l. c. (1911) p. 181 f., og STUCKENBERG: *Fængselsvæsenet i Danmark* 1550-1741.
24. Se iøvrigt CARL AUDE-HANSEN, op. cit. pag. 79.
25. Jfr. herved forordningen af 23. december 1735 om lovens (1-5-3) skærpelse imod temere litigantes samt uretvise dommere samt KAI FR. HAMMERICH: *Den danske dommerstand under enevælden*, 23 ff.
26. Sjæll. Tegn. 1768 nr. 186 (11. marts). Se også SOPHUS VEDEL: *Den Dansk-Norske Højesterets Historie fra 1661 indtil 1790* (1888) p. 142, (i det følgende Vedel).
27. Højesterets erklæringsprotokol 1796, 11. febr., gengivet hos TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* 112 ff.
28. *Cordsens* erklæring af 30. april 1795 i Højesterets erklæringsprotokol.
29. *Cordsens* erklæring af 29. april 1795 i Højesterets erklæringsprotokol. Ved frd. af 3. juni 1796 om rettens vedbørlige og hurtige pleje pålægges det i § 35 alvorligt Højesteret at føre kontrol med retsplejen og straffe forseelser mod de samtidig foreskrevne regler.
30. VEDEL: *Danmark-Norges Højesteret fra 1790-1814* (utrykt manuskript) p. 150.
31. Trykt i *Fogtmanns reskripter*.
32. HR voteringsprotokol 1737 A p. 338 »idet andre dommere bør tilholdes altid at anføre denne clausul«.
33. VEDEL 383, reskript af 7. april 1784, frd. 3. juni 1796 om rettens hurtige og vedbørlige pleje. Kap. XI og kap. IX om misgerningssager.
34. Sådan mistankestraf kendtes også i fremmed ret, den var således hjemlet i Carolina.
35. *Svar på nogle spørgsmål til det juridiske Fakultet i København givne af hans Excellence, Geheimeråd* STAMPE *og Conferensråd* SEVEL (1782) p. 104 ff. (i det følgende STAMPES *og* SEVELS *reponsa*).
36. Men straf kunne være forskyldt for andet forhold f. eks. for løgnagtig bekendelse.
37. Jfr. også præmisserne i forordning af 23. december 1735, hvor der klages over, at der ved domstolene aflagdes mange falske eder.
38. VEDEL p. 53.
39. VEDEL p. 68.
40. Se nedenfor p. 145.
41. Jfr. *Schouboes* og *Bartholins* vota i en sag pådømt den 12. maj 1750.
42. Instruks af 25. juni 1670 § 9.

43. Ligeledes bliver det praksis, at retten, hvor den ikke anså sig beføjet til selv at indstille til benådning, pålægger defensor at indgive benådningsandragende for domfældte, hvor der fandtes grundlag herfor, hvilket andragende Højesteret derefter fik tilstillet til erklæring. I sådanne tilfælde anbefales formildelse jfr. f.eks. Højesterets erklæringsprotokoller 1786 p. 201, 1795 p. 15, 1841 nr. 199, 1844 p. 335 m.fl.

44. TROELS G. JØRGENSEN: *A. S. Ørsted som dommer* (1928) p. 139.

45. Højesterets voteringsprotokol 1718, 17. dec. fol. 262.

46. Sjæll. reg. 1749 nr. 28. Det siges i forestillingen til Kongen, hvori sagen refereres til kgl. resolution, at da deslige skammelige misgerninger tager alt for stærk overhånd og straffen ikke er mægtig nok til at afskrække udædiske og ugudelige mennesker ... anbefales det at udvide forordningen af 1697 til også at angå tilfælde af den i sagen omhandlede art, mord på tilfældige mennesker, som regel børn, »af kedsommelighed til livet, blot for at gøre en ulykke«, dog med visse ændringer i ceremonien ved henrettelserne. Sådan straf kunne dog efter de tilforordnedes – *Klevenfeldt, Hielmstierne, Luxdorph, Albertin, Bartholin, Schouboe, Stockfleth, von Støcken, Skeel, Reventlow* – formening ikke anvendes på tiltalte i denne sag, Birte Catrine Jørgensdatter, »da, som hun ei kan fældes efter en lov, som endnu ei er til, kan hun ei lide videre end efter magistratens af Højesteret confirmerede og på loven (6-9-1) grundede dom«. Dommen approberes.

47. I en kommission nedsat den 30. november 1689, hvis arbejde resulterede i forordningen af 4. marts 1690 om tyves og utro tjeneres straf, havde *grev Conrad Reventlow*, senere præsident og tilforordnet i Højesteret, og justitiarius *Michael Wibe* samt de tilforordnede *Jens Juel, Otto Skeel* og *Knud Thott*, etatsråderne *Schøller* og *Benzon* samt oversekretær *Matthias Moth* sæde. Projektet til forordningen af 16. oktober 1697 om grove morderes straf er underskrevet af folk, der alle har haft sæde i retten, således *Matthias Moth, Johan Worm, Poul Vinding, Peder Hiort, Anders Aagaard* og *Severin Rasmussen*. I de skiftende lovrevisionskommissioner havde et stort antal af rettens medlemmer til forskellig tid sæde, jvf. nærmere TROELS G. JØRGENSEN: *Strejflys over Enevældens Retsliv* (1949) p. 7ff. Også forslaget til forordningen af 18. december 1767 skyldes en kommission bestående af mænd med den stærkeste tilknytning til Højesteret, således *Henrik Stampe, Schouboe, Falsen* og *Luxdorph*. Kommissionen afgav betænkning den 26. november 1757. Den kommission, der udarbejdede udkast til tyveriforordningen af 1789 bestod af *greve v. d. Osten*, justitiarius i Højesteret, *Henrik Stampe, Jacob Edvard Colbiørsen, Ole Redsted* og *Mads Fridsch* m.fl., og i den store kriminallovskommission, nedsat iflg. kgl. reskript af 27. oktober 1800, sad brødrene *Colbiørsen*, begge til forskellig tid justitiarier, foruden professorerne *Nørregaard* og *Schlegel* samt præsidenten i Danske Kancelli, *Frederik Moltke*.

Også i det 19. århundredes lovgivningsarbejde på strafferettens område deltog rettens medlemmer, omend i noget aftagende omfang. I en kommission af 1816, der beskæftigede sig med spørgsmålet om formildelse af straffen for barnefødsel i dølgsmål, var assessorerne *Graah* og *Lassen* medlemmer, og Højesteret afgav erklæring over et udkast om samme spørgsmål den 15. december 1824. I en kommission, som gennemgik de Ørstedske lovforslag om tyveri og mened, havde assessorerne *Niels Engelhart* og *Christian Ferdinand Wilse* sæde, mens retten ikke – som med hensyn til anordningen af 1833 – fik anledning til at udtale sig om forslagene.

I straffelovskommissionerne af 1850 og 1859 har følgende med tilknytning til Højesteret haft sæde: *H. J. Koefoed, A. W. Scheel, Mourier, J. E. Larsen* og *A. F. Krieger*, og i proceskommissionen *Krieger, W. J. A. Ussing, Chr. S. Klein, C. C. V. Nyholm* og *Chr. Rimestad*.

Også i de to kommissioner af henholdsvis 1905 og 1917, der udarbejdede udkast til

straffeloven af 1930, var Højesteret repræsenteret, således ved assessorerne *Gottlieb Jensen* og *Harald Poulsen* samt *Eyvind Olrik;* desuden var først *C. F. Ricard* og dernæst *Goos,* der var ekstraordinære assessorer, formænd for kommissionen af 1905.

48. Højesteret hørtes således over et forslag om landsforvisningsstraffens ophævelse. Erklæringen er dateret den 27. april 1820. Der var i retten enighed om, at denne strafart burde ophæves. Dette fandt dog først sted i 1827. Også med hensyn til formuestraffene: boslods forbrydelse og »yderste formue« afgaves en udførlig erklæring af 19. juli 1799, ligeledes om afskaffelse af ærestraffe, erklæring af 3. december 1791 og om ophævelse af straffen for forargeligt samliv 6-13-13. Om Ørsteds forslag til anordningen af 1833 om straf for angreb på legeme og frihed afgaves der af retten en indgående betænkning, se nærmere TROELS G. JØRGENSEN: *De Ørstedske Straffelove* (1948) p. 43 ff. og *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 154. Endvidere kan nævnes en erklæring af 29. juni 1835 angående straffen for personer, der vel ikke havde lagt »aldeles sindsforstyrrelse« for dagen, men som dog ikke havde haft fornuftens fulde brug, sml. den senere »tåbe-paragraf« i straffeloven af 1866 § 39. I stedet for dødsstraf foresloges forvaring og tåleligt arbejde i en straffeanstalt. Sanktionen opfattedes af flertallet i retten som nedsat straf, af Bornemann som en sikkerhedsforanstaltning. I en meget omfangsrig erklæring af 1. august 1831 udtalte retten sig om en af Østifternes Stænderforsamling fremsat petition angående indiciebevisets betydning i straffesager og om ophævelse af den ved reskript af 29. oktober 1772 hjemlede »skarpe eksamination« ved Inkvisitionskommissionen i København.

49. KOFOD ANCHER: *Anvisning for en dansk jurist,* p. 102 ff.

50. RØRDAM: *Københavns Universitets historie* I p. 136.

51. *Gl. kongel. samlinger* 3302.

52. *Danske Magasin* III p. 4.

53. Sjæll. Tegn. 1737 nr. 34. *Falsen* i voteringen vedr. HRdom af 20. juni 1796 og *Thestrup* i voteringen vedr. HRdom af 14. dec. 1796.

54. *Stampes og Sevels responsa* p. 229, 309.

55. Sjæll. Tegn. 1740 nr. 406.

56. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 5. Lars Pedersen, der var dømt for mord på sin husbond, fritages for knibning i Brøndbyøster, men ikke på retterstedet. Sjæll. Tegn. 1744 nr. 345: Formildelse til, at Maren Andersdatter alene skulle knibes på retterstedet. Sjæll. Tegn. 1749 nr. 275: kun knibes en gang på retterstedet. Sjæll. Tegn. 1795 fol. 495. Knibning og afhugning af hånden eftergaves, men iøvrigt approberes dommen.

57. Sjæll. Tegn. 1745 nr. 377 jfr. HRdom af 23. juni 1745. Sjæll. Tegn. 1767 nr. 294.

58. Sjæll. Tegn. 1748 nr. 511, 1749 nr. 145, 409, 1750 nr. 538, 1765 nr. 30, 1767 nr. 240.

59. 6-6-1 anvendt i Sjæll. Tegn. 1736 nr. 533, 1744 nr. 91. 6-9-12 anvendt i Sjæll. Tegn. 1749 nr. 28 jfr. HRdom af 23.12.1748. Se også CHR. VILLADS CHRISTENSEN, op. cit. p. 164 f.

60. Sjæll. Reg. 1737 nr. 238. Forespørgsel fra byfoged Jentofte ang. begravelsesmåden vedr. delinkventen Hans Leth, besvaret med, at de, som med sværdet bliver henrettede, skal altid begraves i kirkegården uden ceremoni, men de som henrettes med økse under galgen. Sjæll. Tegn. 1736 nr. 533, 582, 1737 nr. 79.

61. Sjæll. Tegn. 1746 nr. 28 og 195.

62. *Kofod Anchers responsa* p. 142.

63. Sjæll. Reg. 1749 nr. 28 (bilagene).

64. Sjæll. Reg. 1767 nr. 673 (bilagene).

65. En af de voterende *(Hielmstierne)* fandt dog, at det var en art våde og ville idømme livsvarigt fæstningsarbejde. Domfældte blev ikke benådet. Sjæll. Tegn. 1765 nr. 562.

66. Deut. = Deuteronomium d.v.s. 5. mosebog. Num. = numeri, navn på 4. mosebog.

67. Sjæll. Tegn. 1752 nr. 286.

68. Eksekutionsordre til Stiftsbefalingsmand, baron *Iver Holck,* Jydske Tegn. 1752 nr. 73. Den pågældende blev altså ikke benådet.

69. Ved kgl. res., Norske Tegn. 1795 nr. 245 benådes han under hensyn til indstilling fra flertallet i Højesteret med fæstningsarbejde på

livstid. Indstillingerne fra Højesteret gik ud på henhv. 1-2 år, 6-8 år, og livstid.

70. Jydske Tegn. 1795 nr. 282.

71. 2. dep. 1800 reg. nr. 173: tugthusarbejde uden angivelse af tid, 1800 nr. 494, høj alder og skrøbelighed: forbedringshus i 2 år, 1821 nr. 1554 formildet til tugthusarbejde på livstid; for en medskyldig, dømt efter 6-6-2 til 3 år.

72. *Kofod Anchers responsa* pag. 172.

73. HD 1795 21.10 nr. 349. Knibning og afhugning af hånden eftergaves, men iøvrigt approberedes dommen, Sjæll. Tegn. 1795 fol. 495.

74. Sjæll. Tegn. 1736 nr. 366.

75. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 690.

76. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 18 HR.vot. Prot. 1765 A 162.

77. Sjæll. Tegn. 1770 nr. 635 HRdom 3.10.1770. Sjæll. Tegn. 1770 nr. 15 HRdom 27.11.1769. HRdom 1794, 2.10 (nr. 302). HRdom 1797 nr. 431. HRdom 1797 nr. 326 (16.5.). HRdom 1798 nr. 473 (31.10.).

78. HRdom af 21.5.1748 anvender livsvarigt tugthus, for at han ikke skulle gøre skade på sig selv. Sjæll. Tegn. 1769 nr. 387, 30.6. jfr. HRdom af 2.5.1769: Dommen lød på 3 år i Københavns fæstning. Der søgtes om benådning. Justitiarius Berregaard afgav erklæring over andragendet, hvorefter straffen eftergaves imod, at domfældtes bror skulle bevogte ham og hindre, at han i fremtiden tilføjede sig selv eller andre skade. Under voteringen ses flere af de tilforordnede at have stemt for at ville frifinde.

79. A. S. Ørsted i *Juridisk Archiv 1805* p. 195.

80. Troels G. Jørgensen: *Danmark-Norges Højesteret 1790-1814* (1930) p. 161.

81. Stig Iuul: *Chr. V Danske Lov* (1949) p. 285. *Københavns Diplomatarium* I 582-83, 587-89.

82. *Stampes erklæringer* III 362-63.

83. Sjæll. Tegn. 1765 nr. 327 HRdom 16.4.1765. Moderen havde kvalt fosteret. Dømt efter 6-6-7 og dommen approberet. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 319, HRdom 7.4.1766. Moderen havde givet barnet to slag i hovedet med en teglsten, hvoraf det var død. Dømt efter 6-6-7, dommen approberet. Sjæll. Tegn. 1767 nr. 294, HRdom 7.10.1766, straffen efter 6-6-7 formildet til henrettelse med sværd og begravelse i kirkegården.

84. HRdom 1795.16.5. Indst. til tugthus på livstid. HRdom 1795.17.6. Indst. til tugthus på livstid. HRdom 1795.3.7. Indst. til tugthus på livstid, jfr. Sjæll. Tegn. 1795 fol. 412. HRdom 1801.2.6., benådet til tugthus på livstid, 2. dep. 1801, reg. nr. 634.

85. HRdom 21.3.1707.

86. HRdom 27.6.1735.

87. Sjæll. Tegn. 1737 nr. 79 (15.2.) jfr. HRdom 28.1.1737, ingen indst. fra HR. Sjæll. Tegn. 1744 nr. 31 (31.1.) jfr. HRdom 23.12.1743, ingen indst. fra HR.

88. Sjæll. Tegn. 1737 nr. 79.

89. Sjæll. Tegn. 1741 nr. 7 jfr. HRdom 18.10. 1740.

90. Sjæll. Tegn. 1746 nr. 195 (11.11.) jfr. HRdom 12.10.1746. Sjæll. Tegn. 1746 nr. 28 (12.8.) jfr. HRdom 10.6.1746.

91. Sjæll. Tegn. 1747 nr. 539 (17.11.) jfr. HRdom 2.10.1747. Sjæll. Tegn. 1749 nr. 357 (11.6.) jfr. HRdom 2.6.1749. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 153 (28.2.) jfr. HRdom 19.12.1765. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 121 (14.2.) jfr. HRdom 21.1. 1766. Sjæll. Tegn. 1769 nr. 400 (7.7.) jfr. HRdom 30.5.1769. Sjæll. Tegn. 1770 nr. 317 (25.5.) jfr. HRdom 3.4.1770.

92. HRdom 1754.31.1.

93. Et lignende tilfælde i Sjæll. Tegn. 1749 nr. 32 (24.1.) jfr. HRdom 24.12.1748: 3 år i Spindehuset for uforsigtig omgang, benådes dog ganske efter ansøgning uden om retten under hensyn til $^3/_4$ års arrest og til, at hun ikke ville kunne få arbejde (syning for folk), hvis hun skulle udstå straffen. Se også Troels G. Jørgensen: *Højesteret fra 1790 til grundloven* (1950) p. 133.

94. HRdom 1762 nr. 153 (4.5.).

95. HRdom 1762 nr. 166 (4.10.).

96. Holger Hansen: *Kabinetsstyrelsen i Danmark 1768-72* I p. 186.

97. HRdom 1795 nr. 370 (21.11.). Indst. på 2 år, Supp. Prot. 1796 nr. 4593. HRdom 1796 nr.

398, tugthus på Kongens nåde, Supp. Prot. 1796 nr. 4763. HRdom 1795 nr. 81 (8.4.). Frifindelse. HRdom 1802. 26.6., 2. dep. reg. nr. 811: formildet til 1 års forbedringshus. HRdom 1810 5.3., 2. dep. reg. nr. 401: fængsel på vand og brød i 2×7 dage.

98. HRdom 1796 nr. 373 (12.11.). HRdom 1796 nr. 398 (19.11.). HRdom 1791 nr. 360 (1.10.).

99. TROELS G. JØRGENSEN: l.c. p. 161.

100. HRdom 7.4.1807: kagstrygning og tugthus på livstid formildet 2. dep. 1807 reg. nr. 549 til forbedringshus i 6 mdr.

101. TROELS G. JØRGENSEN: *De Ørstedske Straffelove* (1948) p. 58.

102. Jfr. også 2. dep. 1813 reg. nr. 553: fritagelse for knibning, hovedet afhugges først, derefter hånden, og hånd og hoved nedtages af stagen efter solens nedgang og kroppen af stejlen og alt at begrave på retterstedet. 1837 nr. 459b. Hovedet nedtages efter 3×24 timer, 1839 nr. 754a.

103. 2. dep. 1817 reg. nr. 1846, 1838 nr. 652 m.fl.

104. 2. dep. 1843 reg. nr. 226, formildet til simpel livsstraf. 2. dep. 1843 reg. nr. 26, forsøg på giftmord m.m. formildet til Københavns tugthus på livstid, dømt til at have sin hals forgjort og stejles.

105. TROELS G. JØRGENSEN, l.c. p. 42ff.

106. TROELS G. JØRGENSEN, l.c. p. 72, den deputerede Lange's bemærkninger. Overensstemmende hermed benådninger i 2. dep. 1810 reg. nr. 870, kagstrygning og brændemærke og fæstningsarbejde på livstid under streng bevogtning, 1821 nr. 1554: tugthusarbejde på livstid, for en meddelagtig dømt efter 6-6-2: 3 år.

107. TROELS G. JØRGENSEN, l.c. p. 72ff.

108. TROELS G. JØRGENSEN, l.c. p. 68.

109. Herom henvises til TROELS G. JØRGENSEN l.c. p. 43ff.

110. TROELS G. JØRGENSEN, l.c. p. 58.

111. TROELS G. JØRGENSEN: *A.S.Ørsted som dommer* (1928) p. 127ff.

112. 2. dep. 1839 reg. nr. 481b, benådet til tugthus på livstid. 2. dep. 1844 reg. nr. 126a, tugthusarbejde på livstid. 2. dep. 1846 reg. nr. 612a, Drabsforsøg, ved HRdom 9.3.1846 dømt til at have forbrudt sit liv, benådet med tugthusarbejde på vor nåde.

113. Frd. 3. juni 1746 art. 9: ... »og at deres folk ikke ved et forargeligt væsen, giør nogen anstød« HRdom af 21. juni 1741: »N.N. bør for sin ublu, skammelige og forargelige gierning ...« HRdom af 12. maj 1750: »N.N. bør for hendes forargelige og løsagtige forhold ...« HRdom af 12. april 1725, der for bigami idømte er kvinde kirkens disciplin som formildet straf »for derved at forsone publicum for scandalum«. Sorenskriverens dom af 8. august 1739, indanket for Højesteret og der påkendt den 17. oktober 1740: »Men som dog ved sådan giering Menighedens forargelse er bleven tilvejebragt, så til afsky for andre vorder denne Else Joens Dåtter for sin livs tid til tugthuset eller børnehuset af denne ret hendømt«.

114. *Rothes reskripter* III 1339, hvor en person, der havde forsøgt at slutte pagt med djævelen, for den derved forårsagede forargelse og anstød indsattes i Viborg tugthus på livstid. D. L. 6-1-13 foreskriver for medvirken til segnen, manen eller andre trolddomskunster offentligt skriftemål første gang. *Kofod Anchers responsa* p. 8: »Desuden har han såvel ved galne og indbildte kunster, som ved skriftlige eder højlig fortørnet Gud og været andre til forargelse«.

115. *Stampes Erklæringer* V 513, 516. Reskript af 21. marts 1732.

116. *Stampes Erklæringer* II 735.

117. *Stampes Erklæringer* III 362ff., II 38ff. IV 671ff.

118. SECHER OG STÖCHEL: *Forarbejder til Chr. Vs Danske Lov* II p. 219, 390.

119. Jfr. herved reskript af 1. nov. 1681 om at præsterne ikke måtte holde ryttere og soldater fra Guds bord, fordi de ikke havde udstået kirkens disciplin, idet disse personer var fritagne ved Ordinantze 3. jan. 1671 (*Rothes reskripter* 1670 – 99 p. 358).

120. Promemoria 3. maj 1715. (*Fogtmanns reskripter*).

121. *Stampes Erklæringer* III p. 361ff.

122. *Stampes Erklæringer* III p. 361 ff.
123. Danske Kanc. A V 8 nr. 36. *Stampes Erklæringer* III p. 361 ff., IV p. 188 ff.
124. *Stampes Erklæringer* IV p. 189.
125. *Stampes Erklæringer* IV p. 190.
126. *Stampes Erklæringer* IV p. 628 ff., V p. 420.
127. *Stampes Erklæringer* V p. 581. Promemoria 2. maj 1789 (*Fogtmanns reskripter*). Promemoria 7. sept. 1791 (*Fogtmanns reskripter*).
128. *Stampes Erklæringer* VI p. 23.
129. Promemoria af 1. okt. 1796 (*Fogtmanns reskripter*).
130. Reskript af 19. aug. 1724.
131. Københavns Byfogedregnskaber 1740, bilag 40-80. HÜBERTZ: *Aktstykker vedrørende Aarhus* III p. 139: 14 dages vand og brød i rådhuskælderen 4 timer daglig, eftersom hun havde et diende barn. Overgreb har formentlig fundet sted. HÜBERTZ III p. 316 melder således om et tilfælde fra 1742, hvor byfogeden havde solgt en dreng til soldat, fordi han ikke kunde betale bøderne. Se endvidere V. A. SECHER i *Historiske Meddelelser om København* (1907-08) p. 340 ff.
132. Reskript af 12. juni 1794 og 8. november 1797.
133. Reskript af 11. april 1795.
134. Jfr. reskript af 7. sept. s. å. Også tidligere idømte straffe, der ikke var udståede, bortfaldt.
135. Trykt i ØRSTEDS *Arkiv for Retsvidenskab* 1831 p. 548.
136. Krigsartikkelsbrev for Landtjenesten ved Søetaten § 632.
137. Se også Supplik Protokol 1740, 5W p. 143, hvor der for femte gang begået lejermål anvendtes kagstrygning og forvisning fra Kongsborg på 6 mile.
138. HRdom 3. juni 1720, 31. oktober 1720.
139. HRdom 12. maj 1750, 14. januar 1794.
140. HRdom 14. jan. 1794, *Falsens* votum. NØRREGAARDS *Private Ret* IV p. 348.
141. Recessen af 1558 § 60 og Hamburgs Stadsret 1605 4.31. SECHER OG STÖCHEL: *Forarbejderne til Chr. V Danske Lov* II 224, 225.
142. HRdom 16. dec. 1713. *Rostgaard* bemærker i sit votum bl. a. »Dernæst at corpus delicti ikke forandrer synden«. HRdom 2. maj 1737; de tiltalte havde levet i aabenbar og ublu omgængelse, men der nævnes intet om besvangrelse, ligeledes HRdom 22. maj 1762.
143. Voteringen fandt sted 22. marts 1736.
144. HRdomme 19. juli 1693, 30. jan. 1740 m.fl.
145. HRdom 2. maj 1737 straf på kroppen efter stedets myndigheds sigende. HRdom 30. jan. 1740: Spindehus i 3 år.
146. Jfr. reskript af 25. sept. 1750. Jfr. reskript af 2. jan. 1796.
147. *Stampes Erklæringer* VI 147.
148. F. eks. HRdom 2. april 1791 nr. 324, 9. nov. 1791 nr. 402. Se iøvrigt TROELS G. JØRGENSEN, *Danmark-Norges Højesteret 1790-1814* (1930) p. 26.
149. I en sag fra 1693 (19. juli) var spørgsmålet under debat under voteringen. Resultatet blev, at man stadfæstede landsdommerens dom, der dømte for 1. gang begået forbrydelse, mens underdommeren dømte på livet. I HRdom af 19. april 1707 krævedes mellemkommende dom, ligeledes i dom af 24. oktober 1708 og 21. juli 1725 m.fl.
150. Foruden de i forrige note nævnte tilfælde HRdom 2. maj 1737, 30. jan. 1754.
151. Det teologiske fakultets kopibøger I p. 237, erklæring af 28.4.1693.
152. Levit = Leviticus, d. v. s. 3. mosebog, altså 3. mosebog 20. kap. 10. vers.
153. Deuteronomium i Septuaginta navn på 5. mosebog, altså 5. mosebog 22. kap. 22. vers.
154. Matthæus Evangeliet i nye testamente 19. kap. 9. vers.
155. Reskr. 17. nov. 1730: pardonneres på livet, men skulle have sin hovedlod forbrudt og arbejde på livstid på bjergværkerne i Norge.
156. Reskr. 6. marts 1750. 2. gang begået hor benådet til 8 dages fængsel på vand og brød.
157. I denne sammenhæng kan nævnes en sag fra 1812, der domsforhandledes den 7. oktober, og i hvis behandling Ørsted deltog. Det drejede sig om en norsk sag, indanket fra Aggershus Stifts Overret, i hvilken Ingeborg Andersdatter for hor og desertio efter N. L. 6-13-

22 var idømt livsstraf. Ørsted indstillede til formildelse til 14 dages vand og brød, idet bl.a. anførtes, at en længere frihedsstraf kunne afskrække ægtemanden, der havde tilgivet hende, fra at tage hende tilbage.

158. TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 192.

159. Jfr. D. L. 3-16-16 nr. 8.

160. Det teologiske fakultets kopibøger I p. 219.

161. Samme p. 374.

162. Samme p. 347.

163. Sjæll. Tegn. 1747 nr. 426.

164. Sjæll. Tegn. 1769 nr. 595 jfr. HRdom af 2.10.1769. Sjæll. Tegn. 1770 jfr. HRdom af 19.5.1770.

165. Således i domme af 1804, 1814 og 1828 nævnt hos TROELS G. JØRGENSEN, *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 192. HRdom 1804, 30. aug.: 8 mdrs. tugthusarbejde (*Badens juridiske Ordbog* I p. 59, 2. udg.). HRdom 1834, 21. jan.: Vand og brød i 6 × 5 dage. J. T. XXXII p. 1-4 og 6-10. 2. dep. reg. 1802 nr. 1302: HRdom af 26.10: dømt til at miste sin hals; straffen formildet til 2 års fæstningsarbejde på Christiansø og derefter forvises Kongens riger og lande.

166. Udkast til straffeloven af 1866 med motiver p. 192.

167. I HÜBERTZ: *Aktstykker vedr. Aarhus* III p. 325 omtales et tilfælde fra 1744; den skyldige blev ved Voer-Nim Herreders ting dømt til at arbejde 2 år i nærmeste fæstning og derefter rømme Jyllands provins jfr. kgl. reskr. af 11. dec. 1744.

168. HRdom 20. april 1706. Flere af de tilforordnede ytrede endog, at tiltalte sikkert var skyldig, men turde ikke dømme på grundlag af vidneudsagnene, som ikke angik samme tid og begivenhed.

169. Se også HÜBERTZ: *Aktstykker* III p. 1.

170. Reskript 12. maj 1735, HRdom 5. dec. 1740, Sjæll. Tegn. 1741 nr. 68. Dommen lød på bål og brand, men formildes til, at han på retterstedet og førend han bliver brændt, først må kvæles, men iøvrigt approberes dommen. HRdom 9. jan. 1745, Sjæll. Tegn. 1745 nr. 68, Reskr. 28. maj 1751, 28. febr. 1755 »... for omgængelse imod naturen med en hoppe, straf med bål og brand, dog først af skarpretteren med en strikke at blive qvalt ... i alt er approberet og skal eksekveres«.

171. HRdom 4. nov. 1794 nr. 324, indstilling til 1 års tugthus, Norske Tegn. 1795 nr. 1. Benådet til tugthusarbejde på livstid. *Minerva* I 144.

172. I voteringen deltog *A. S. Ørsted* som 1. voterende og hans forslag blev tiltrådt af samtlige assessorer. Egen tilståelse var eneste bevis. I sådanne tilfælde var det som foran anført praksis at idømme en arbitrær mildere straf. Tiltalte, der var mellem 16 og 20 år, var meget vankundig og derhos stum. Underretten havde dømt til bål og brand. Højesterets dom var en stadfæstelse af Tronhjems Stifts Overrets dom.

173. STIG IUUL: *Kampen mod Forbrydelsen* II 45.

174. Jfr. også udkast til straffelov 1866 p. 210.

175. HRdom 19. april 1707, hvor der var tale om en ulovlig forbindelse med hustrus søsterdatter; 6-13-13 anvendt under betydelig tvivl. HRdom 24. okt. 1708, samme forbindelse, 6-13-13 anvendt, men straffen blev arbitrært skærpet på grund af forholdets lange varighed og gentagelse. HRdom 14. marts 1731, kones halvsøster; 6-13-14 ansås overtrådt, men sagen indstilles ad referendum og dommen afsiges således, at han straffes på yderste formue og hensættes på livstid til arbejde i bjergværkerne.

176. Blodskam med afdøde hustrus halvsøster. Sidstnævnte var ved Oberhofretten idømt 4 års strafarbejde. Således faldt dommen også ud efter flertallets vota. Et mindretal ville dømme efter 6-13-14, men referere sagen til formildelse.

177. Livsstraffen eksekveret jfr. Norske Tegn. 1716 nr. 150.

178. Skønt tvivlen stadig var til stede og adskillige af de tilforordnede stadig holdt for, at 6-13-14 var anvendelig. Men »for at Højesteret ikke skulle være sig selv ulig« jfr. Schouboe og Bartholin i HRdom 12. maj 1750, lagdes afgørelsen i sagen fra 1744 til grund; der refe-

reres udtrykkelig til den i HRdom 20.2.1745. Ligeledes HRdom 9. jan. 1747, 26. juni 1747, 14. nov. 1748, 3. okt. 1763.

179. 9. jan. 1747: 4 år, 14. nov. 1748: 3 år, 6. april 1750: 3 år, 12. maj 1750: 3 år, 3. okt. 1763: 3 år, 5. dec. 1798: 2 år.

180. Oplyst under voteringen vedr. HRdom 3. okt. 1763.

181. Sjæll. Tegn. 1740 nr. 622 (11. nov.).

182. HRdom 17. april 1741: 6 år, da gerningen var sket efter at hustruen var død. (6-13-14). Reskr. 30. maj 1755. En landsoldat, som havde begået lejermål med sit søskendebarn benådes for straffen efter 6-13-13 imod at betale 2 rdl. til sognets fattige. Reskr. 2. dec. 1755. To søskendebørn, som begik lejermål med hinanden og var unge og fattige, benådedes for 6-13-13's straf imod på egen bekostning at sidde på vand og brød i 8 dage, udstå kirkens disciplin og hver betale 2 rdl. til herredskassen.

183. Det teologiske fakultets kopibøger I p. 247.

184. 3. mosebog 18. kap. 14. vers og 20. kap.

185. Op. cit. I p. 256.

186. Op. cit. I p. 337.

187. Op. cit. I p. 679.

188. Op. cit. I p. 702.

189. Op. cit. V p. 135-45.

190. KOFOD ANCHER: *Svar på nogle spørgsmål til det juridiske Fakultet* (1779) p. 155 ff.

191. Afskrift findes i det teologiske fakultets kopibøger V p. 141.

192. HOLGER HANSEN: *Kabinetsstyrelsen* op. cit. I p. 81, 119.

193. HRdom 2. jan. 1794 (nr. 343), der idømte dobbelte lejermålsbøder og straf på yderste formue; men der indstilledes til formildelse.

194. 1798, 30. okt. *Thestrup*. 1798, 12. marts *Thestrup, Stemann* og *Feddersen*.

195. *Colbiørnsen* i HRdom 1793, 15. okt. nr. 318. *Fridsch* i HRdom 1793, 2. okt. nr. 299.

196. HRdom 2. okt. 1793 nr. 299 m. fl. Man kom også bort fra i dommene at medtage bestemmelse om opbrænding af ligene, idet moselovens bud herom fortolkedes således, at det kun omfattede slægtninge, se TROELS G. JØRGENSEN: *Anders Sandøe Ørsted som dommer* (1928) p. 132-33. Den citeringsmåde Ørsted foreslog havde derimod været anvendt i tidligere praksis jfr. foran.

197. HRdom 15. okt. 1793 nr. 318, *Stemann, Colbiørnsen*.

198. HRdom 21. marts 1798 nr. 380, *Stemann*. Forbrydelsen forekom hyppigst i Norge.

199. Således HRdom 7. febr. 1795, *Feddersens* votum. HRdom 30. okt. 1798, *Thestrup* og *Falsen:* »Forbrydelsen har nok været bona fide og kunde derfor maaske slippe med nogle dages vand og brød«. HRdom 5. dec. 1798 nr. 513, *Thestrup* indstillede til formildelse: »hun troede ej det var så stor en synd, hvilket bestyrkes af forordn. 14. dec. 1775 § 2. *Falsen:* Forordn. 14. dec. 1775 kunne bringe tiltalte til »at tro, at hendes forbrydelse ej var synderlig stor«.

200. Således i HRdom 3. okt. 1791 nr. 362: 6 og 1 år. I HRdom 15. okt. 1793: 2 år. I HRdom 11. okt. 1796 nr. 368: på Kongens nåde. I HRdom 30. okt. 1798 nr. 414: nogen tids vand og brød.

201. 2. dep. 1818 reg. nr. 356, 1835 nr. 504, 1840 nr. 211, 1841 nr. 221 a.

202-05. 2. dep. 1840 reg. nr. 597 b. HRdom 3.8. 1840: 4 × 5 dage, og at de efter udstanden straf ikke opholde sig hinanden nærmere end 4 miile.

206. Sjæll. Tegn. 1735 nr. 334 Jens Andersen pardonneres for galgen, men skal piskes til kagen og arbejde på Bremerholm på livstid. Sjæll. Tegn. 1735 nr. 418. Approbation på en dom over 3 natmænd til hængning for kvægtyverier på marken i stor stil. En fjerde, der var død i fængslet, skulle begraves i galgebakken. Dommen over de tre førstnævnte skulle straks eksekveres.

207. Ved kgl. res. af 22. juli 1740 benådes en for hestetyveri og efter 6-17-38 dømt tyv til at arbejde på livstid i nærmeste fæstning. Sagen var på sædvanlig måde blevet refereret; justitiarius *Sechmans* indstilling lyder således: »... så har Højesteret ikke set noget der kunne befri denne delinkvent, som er et for republiquen

skadelig lem, fra livsstraf. Hvilket i allerdybeste underdanighed til eders kgl. Maj. egen allernådigste resolution indstilles.« (Sjæll. Tegn. 1740, 29. juli). Ved kgl. res. af 9. aug. 1740 fritages Anne Rasmusdatter for brændemærke, som var idømt ved HRdom. Justitiarius *Sechman* afgav iflg. kgl. ordre erklæring i anledning af et til Kancelliet indsendt benådningsandragende (Sjæll. Tegn. 1740 nr. 457). Sjæll. Tegn. 1741 nr. 598 ligeledes fritagelse for brændemærke iflg. til Kancelliet indsendt ansøgning. Ansøgningen går ud på »befrielse for bøddelens hænder, så at hans ære må conserveres«. Sjæll. Tegn. 1742 nr. 297 Ernst Hiort, der for marktyveri og for overtrædelse af 6-17-38 ved HRdom af 9. maj 1742 var dømt til galgen m.v. og som ikke var indstillet til benådning af Højesteret pardonneres, men skal brændemærkes og arbejde på livstid i Citadellet. Ligeledes Sjæll. Tegn. 1748 nr. 309. Dømt ved HRdom af 21. maj 1748 for stort tyveri (af 16 svin). Benådes for kagstrygning og brændemærke, men skal arbejde på livstid i Citadellet Frederikshavn.

208. Sjæll. Tegn. 1748 nr. 61 jfr. HRdom af 9. jan. 1748. Birthe Pedersdatter var for tyveri af en ko på marken til 12 rdl. værdi dømt til galgen. Approberet og skal eksekveres. Sjæll. Tegn. 1748 nr. 501 Rasmus Andersen var for tyveri af 4 køer på marken ved HRdom af 7.10.1748 dømt til galgen. Approberet og skal eksekveres.

209. HRdom 7. juni 1735.

210. HRdom 1. okt. 1765, Sjæll. Tegn. 1765 nr. 564. Benådet, se note 214. HRdom 3. dec. 1765 jfr. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 155. Lars Olsen, der havde stjålet bly fra Frederiksborg slots tag, dømmes efter frd. 1762 til kagstrygning og brændemærke og arbejde i jern på livstid, men fritages for kagstrygning og brændemærke. HRdom 14. okt. 1767, Sjæll. Tegn. 1768 nr. 122. Andreas Grænader dømmes for tyveri på Christiansborg slot til galgen. 4 tilforordnede: *Hoppe, Suhm, Klevenfeldt* og *Iuel-Vind* indstillede til formildelse på grund af hans ungdom, og da det stjålne var kommet tilbage. Straffen formildet til fæstningsarbejde på livstid. HRdom 14. okt. 1767, Sjæll. Tegn. nr. 204. Heinrich Jensen straffes for tyveri i kuske-stalden ved Christiansborg slot med kagstrygning, brændemærke og arbejde i jern på livstid men fritages, uden at Højesteret ses at have indstillet til formildelse, for kagstrygning og brændemærke. HRdom 11. april 1768, Sjæll. Tegn. 1768 nr. 403. Gotlieb Roland havde opbrudt en dør til det kgl. Palæ i København og i et kammer opbrudt en kuffert og derfra stjålet sølvtøj til 24 rdl. værdi. Dom til galgen efter forordning 6. aug. 1762. Benådes uden indstilling til at kagstryges og hensættes til fæstningsarbejde på livstid.

211. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 302 jfr. HRdom 27.1. 1766. Dømt til galgen, men indstilles til formildelse, da han ikke havde medført dræbende instrumenter ved indbrudet, som bestod i at afløfte et vindue. Pardonneres på livet, men skal kagstryges og arbejde på livstid i fæstningen.

212. Om disse fortolkningsspørgsmål, som nu er uden betydning, kan også henvises til TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til grundloven* p. 193 ff.

213. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 369. Tyveri af 9 heste på marken ad flere gange. Dømt til galgen og ikke benådet.

214. Sjæll. Tegn. 1745 nr. 546, dømt til galgen ved HRdom af 20. okt. 1745. Pardonneret på livet, men skal kagstryges og arbejde på livstid i nærmeste fæstning. Sjæll. Tegn. 1747 nr. 429, Søren Rasmussen benådet for galgen (tyveri af hest på marken), men skal kagstryges, brændemærkes på ryggen og arbejde på livstid i nærmeste fæstning. Sjæll. Tegn. 1750 nr. 589, Karen Christiansdatter Roelse dømt for stort tyveri til kagstrygning, brændemærke og tugthus på livstid. Benådes for kagstrygning og brændemærke. Sjæll. Tegn. 1765 nr. 564, Christian Friderich Davidsen var ved HRdom af 1.10.1765 for tyveri på Christiansborg slot af 5 courante ducater fra jomfru Schuman dømt til galgen efter frd. 6. aug. 1762. Pardonneres på livet, hvorimod han skal forsen-

des til America der at arbejde på fæstningen på vort eyland St. Croix hans livstid. Sjæll. Tegn. 1766, HRdom 8.3.1766, Hans Andersen dømt for stort tyveri, indstilles til hs. Maj. nåde. Benådes for kagstrygning og brændemærke. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 359 dømt for stort tyveri ved HRdom af 14. maj 1766, men indstilles til formildelse på grund af ungdom, og da det var første gang. Benådes for kagstrygning og brændemærke. Sjæll. Tegn. 1767 nr. 242. Ved HRdom af 13.11.1766 dømt for stort tyveri, men benådes på grund af høj alder, sygdom og skrøbelighed med 8 dages vand og brød i arresten, jfr. også reskript af 14. april 1759, hvorefter sager, hvori der var idømt kagstrygning og brændemærke skulle refereres til kgl. resolution.

215. Jfr. HOLGER HANSEN: *Kabinetsstyrelsen* I p. 111: »Es soll ins künftigen niemand wegen diebstahl am leben verurteilt werden, weswegen eine verordnung entworfen werden soll«. Dommen angik en 20 årig, meget vankundig og tåbelig delinkvent, der for to gange at have opbrudt en kirkeblok og deraf taget et mindre beløb var dømt fra livet og til stejle og hjul efter 6-16-4; der indstilledes dog til benådning med fæstningsarbejde på livstid, hvilket approberes af Kongen.

216. Jfr. f.eks. 2. dep. 1811 nr. 1596, 1814 nr. 574, 1839 nr. 370, Højesterets erklæringsprotokol 1795 p. 15. I en erklæring i anledning af en ansøgning til Kancelliet om fritagelse for brændemærke udtaler flertallet af assessorerne: »Vi øvrige derimod indstille den til bønhørelse, thi brændemærke er en straf, som vel næppe ville blive indført nu, når den ikke før havde været det, da vor tidsalders mildere sæder og tænkemåde abhorrerer derfra ... Vel har lovgiveren ikke holdet det rådeligt endnu aldeles at afskaffe denne straf, men hvor der findes nogen anledning dertil som her, i betragtning af de foran anførte ... omstændigheder, mener vi, at den kan eftergives.«

217. Højesterets erklæringsprotokol 1786 p. 203. Justitiarius *v. d. Osten* indstiller en for medviden i tyveri til 4 års tugthus dømt kvinde, der havde udstået halvdelen af straffen, til løsladelse. 1786 p. 204. En i 1784 for stort tyveri til kagstrygning og fæstningsarbejde på livstid dømt person indstilles af *v. d. Osten* efter halvtredie år til løsladelse. 1835 p. 248. En for tyveri og kvalificeret lejermål dømt kvinde, der ved HRdom var anset med 6 års forbedringshusarbejde, indstilles til fængsel på vand og brød i passende tid, osv.

218. *Stampes Erklæringer* III p. 7. HRdom 1719, 2. marts: tre personer, der i forening havde begået indbrudstyveri, straffedes med galgen. HRdom 16. juli 1735, 6. marts 1745 m.fl.

219. Supplik prot. 1760, 5 W 526: Hustruen havde fortiet sin mands tyverier, hvortil hun af ham var blevet tvungen. Manden blev hængt, og hun som medvider kagstrøgen, brændemærket og hensat på livstid i Christiania tugthus, hvorfra hun ikke kunne løslades efter 14 års forløb. Supplik prot. 1760 5 W 123: Medvideren dømtes til Korsør fæstning på Kongens nåde, tyven til galgen, men blev pardonneret til fæstningsarbejde på livstid.

220. HRdom 1719, 2. marts og 1745, 6. marts.

221. Den anvisende straffedes jfr. 6-17-36, indbrudstyven med galgen i HRdom 6. marts 1745. I HRdom 1735, 16. juli: Hovedmændene straffedes med galgen, medviderne med Spindehus på livstid (nr. 12, 13 og 25) eller 1 års tugthus på grund af lavalder (nr. 11).

222. Sjæll. Tegn. 1744 nr. 528: Domfældte havde af en grenader modtaget $3^1/_4$ pund kobber for at sælge det. Det viste sig at være stjålet fra en kobberløve i Rosenborg have. Hun dømmes som medvider til kagstrygning, brændemærke og Spindehus på livstid, men benådes for tyvsmærket i panden. Sjæll. Tegn. 1745 nr. 59 jfr. HRdom 19. dec. 1744. De pgl. havde købt sølv af en sælge-kvinde, som havde købt det af en tyv og var dømt til at stryges til kagen, brændemærkes og arbejde livstid, han i Citadellet og hun i Spindehuset. De befries for brændemærke, og hun tillige for kagstrygning og skal derefter rømme vores riger og lande inden seks uger, da dennem derhos skal betydes, at såfremt de siden den

tid sig her i landet finde, skal dommen på dennem i alt eksekveres. Sjæll. Tegn. 1767 nr. 241; benådes for brændemærke men skal kagstryges og arbejde i Spindehuset på livstid for hæleri. Sjæll. Tegn. 1768, 15. jan. nr. 55: Havde været medvider og hæler ved adskillige tyverier, gået tyven til hånde og solgt af kosterne. Straffen ikke formildet.

223. *Stampes Erklæringer* III p. 7.

224. HRdom 8. april 1795.

225. Sjæll. Tegn. 1750 nr. 572, 20. nov.

226. HRdom 13. nov. 1766.

227. Sjæll. Tegn. 1767 nr. 55.

228. Sjæll. Tegn. 1769 nr. 82 jfr. HRdom af 17. jan. 1769.

229. HRdom 24. nov. 1795: 6 mdrs. forbedringshusarbejde. Sjæll. Tegn. 1795 fol 438: for bedragelig omgang første gang 1 års rasphusarbejde, 2. gang 2 år og ved HRdom 7. febr. 1792: tredie gang 6 år. Han løslades dog efter 3 år og 4 mdrs. forløb mod at sendes ud af landet. 1807, 2. dep. reg. nr. 438: Københavns forbedringshus på vor nåde. 1816, 2. dep. reg. nr. 89: Københavns tugthus på vor nåde.

230. Sjæll. Tegn. 1796 fol. 538, straffen formildet til 2 mdrs. forbedringshusarbejde. Sjæll. Tegn. 1795 fol. 502, 5 års forbedringshus. 2. dep. 1800 reg. nr. 192: Arbejde i Københavns forbedringshus på vor nåde. 2. dep. 1807 reg. nr. 794: 6 mdrs. forbedringshus.

231. 1810 2. dep. reg. nr. 1532: formildet til fængsel på vand og brød i 2×7 dage med en uges mellemfrist.

232. Sjæll. Tegn. 1768 nr. 294. Adam Diedrichsen og Søren Larsen ved HRdom af 15. okt. 1767 straffet for falskmønteri på ære, liv og gods. Dommen approberet og skal eksekveres. Sjæll. Tegn. 1768 nr. 574. Hans Junge var ved HRdom af 14. juni 1768 for forfærdigelse af falske bancosedler straffet på ære, liv og gods. Straffen formildes uden rettens indstilling til arbejde i Finmarken under nøje opsigt på livstid. Sjæll. Tegn. 1769 nr. 386. Daniel Jørgen Runge var ved HRdom af 29. maj 1769 for at have fabrikeret 5490 falske 1 rdl. sedler i Mühlhausen og udgivet 36 stk. i Hamburg straffet på ære, liv og gods. Straffen formildet i betragtning af hans ungdom og forhen viste skikkelige opførsel til tugthusarbejde på livstid på Christianshavn. Han udgav i arresten til omveksling 3 falske 1 rdl. sedler og blev påny dømt, denne gang til at miste sin hånd, 6-18-1, men benådes mod at han vorder betydet, at hvis han oftere skulle lade sig finde i slig forbrydelse, da denne straf at skal stå ham åben for og at det iøvrigt skal forblive ved forrige kongel. resolution. 2. dep. 1807 reg. nr. 357: benådet til hensættelse på Munkholm på vor nåde. 1814 2. dep. reg. nr. 706: for udgivelse af falske sedler ved HRdom dømt til at miste sin hånd, 6-18-1, formildet til forbedringshus på vor nåde. Se endvidere CHR. VILLADS CHRISTENSEN, op. cit. p. 69.

233. *Ulovlig omgang med hittegods,* tyvsstraf efter 5-9-2; analogien af forordning 1789 anvendt ved HRdom 26. maj 1792, 7. juni 1797, Hof- og Stadsrettens dom af 23. marts 1802. Sjæll. Tegn. 1796 fol. 543: 1 års forbedringshusarbejde, der formildes til 8 dages vand og brød.

Ran: Sjæll. Tegn. 1796 fol 539: straffen formildet til 8 dages vand og brød.

Brugstyveri: straffet arbitrært ved HRdom 1795, 6. juni med rasphus i 8 uger, og i en anden sag samme dag med en bøde på 8 rdl.

234. HRdom 1800, 12. marts (nr. 426): »N.N. bør hensættes til arbejde i Viborg tugthus i 2 år«. Under voteringen udtalte Müller: »Frd. 1789 § 4 er uanvendelig, da det foregik om dagen og ej heller haft egentlige mordvåben på sig.«

235. *Minerva* for juni 1804 p. 260-301.

236. ØRSTED i *juridisk Archiv* nr. 3 p. 217, nr. 6 p. 222. TROELS G. JØRGENSEN: *Danmark-Norges Højesteret* 1790-1814 (1930) p. 18ff.

237. Højesterets erklæringsprotokoller 1844 p. 322; Ved HRdom af 21.2.1844 var Søren Pedersen for anden gang begået tyveri idømt 1 års forbedringshus jfr. § 13 i forord. 1840, første gang var han straffet med 3×5 dages fængsel på vand og brød (minimum 2×5 dage). 1844 p. 330. Kirstine Margrethe Munk

var ved HRdom af 10. okt. 1844 for bedrageri i medfør af forordn. 11. april 1840 § 13, 41 og 79 anset med *minimum af straffen for anden gang begået hæleri*: 1 års forbedringshus. Retten anbefalede, at straffen nedsættes til nogen tids fængsel på vand og brød. 1844 p. 332: Jeppe Jensen dømt for 1. gang begået indbrud efter forordn. 1840 § 12 med minimum: 2 års forbedringshus. Det drejede sig om tyveri af fødemidler på grund af fattigdom. Retten anbefaler formildelse til 6×5 dages fængsel på vand og brød. 1844 p. 335: dømt efter § 12^2 i forordn. 11. april 1840 med minimum: 6 års arbejde. Retten anbefaler formildelse til nogen tids forbedringshus osv.

238. Se iøvrigt nærmere STIG IUUL i *Kampen mod Forbrydelsen* (1952) II p. 39 og 46.

239. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 4; dømt efter 6-1-7 og 8. Benådet til Bremerholm på livstid efter at være brudt ud af fængselet. Se også CHR. VILLADS CHRISTENSEN, op. cit. p. 69.

240. Sjæll.Tegn. 1753 nr. 57: Niels Frænge dømt ved HRdom 23.1.1753 efter 6-5-3; pardonneres med fæstningsarbejde på livstid. 2. dep. 1807 reg. nr. 52; straffen formildet til fængsel på vand og brød i 2×7 dage, 1822 nr. 926: Københavns forbedringshus på vor nåde, 1822 nr. 679, ligeledes for mishandling af sin mor.

241. Sjæll. Tegn. 1726 nr. 416. Dømt efter 6-4-3 for at have forsøgt at levere fortrolige dokumenter fra rentekammeret til fyrsten af Holsten, pardonneret på livet men skal kagstryges, brændemærkes og arbejde på Bremerholm på livstid. 2. dep. 1812 nr. 1859. Ved HRdom af 2. dec. 1812 blev den svenske kornet Baltzar Wilh. Schmerfeldt dømt til at have sit liv forbrudt for at have indsneget sig i Kongens palæ på Amalienborg og i Kongens nærværelse fremdraget en pistol. Han benådes på livet mod fængsel i Munkholms fæstning på livstid under streng bevogtning. Se også TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 195.

242. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 221; dømt efter 6-13-18 til at miste livet, approberet. Sjæll. Tegn. 1749 nr. 308; formildet til fæstningsarbejde i 3 år. 1815, 2. dep. reg. nr. 1567; formildet til fæstningsarbejde på livstid, 1818 nr. 1885, formildet til tugthusarbejde på livstid, 1845 nr. 12, crimen bestialitatis og attenderet voldtægt, dømt efter 6-13-15, men benådet med tugthusarbejde på livstid.

243. 1808, 2. dep. reg. nr. 261 c: straffen at have forbrudt sit liv til stejle og hjul formildet til rasphusarbejde på livstid under streng bevogtning, 1819 nr. 1698 til rasphusarbejde på livstid under streng bevogtning og fæstningsarbejde på livstid.

244. HRdom 11. dec. 1736, Sjæll. Tegn. 1736 nr. 579.

245. Sjæll. Tegn. 1754 nr. 537, HRdom 14.10. 1754.

246. HRdom 25.11.1766. Ved HRdom 6.11. 1765 (Sjæll. Tegn. 1766 nr. 45) dømmes en kvinde efter 6-19-1 til at miste sit hoved med øxe og siden at brændes m.v.; dommen approberet og skal eksekveres. Der var ingen indstilling fra Højesteret om nåde. På samme måde approberes HRdom af 7.12.1768 over Johanne Madsdatter (Sjæll. Tegn. 1769 nr. 94).

247. Sjæll. Tegn. 1741 nr. 65-66: Maren Mathiasdatter, der var 21 år gammel og dømmes efter 6-19-1, pardonneres på livet mod at kagstryges og arbejde på livstid i Spindehuset. Sjæll. Tegn. 1748 nr. 144, Maren Pedersdatter pardonneres på livet, men skal kagstryges og på livstid arbejde i Spindehuset.

248. Hist. tidsskr. 4 rk. 4 bd. p. 255-56.

249. Højesterets erklæringsprotokol 1795, 1.sept.

250. 2. dep. 1806 reg. nr. 1195: forgjort sin hals og stejles, benådes til tugthus på vor nåde. 1807 nr. 1294d: forgjort deres hals og brændes. Der indstilles i Højesteret til formildelse, da ilden var påsat i udhuse og ikke beboede huse. Begge benådes med tugthusarbejde på livstid, ligeledes 1808 nr. 322, 1809 nr. 1562.

251. TROELS G. JØRGENSEN: *Anders Sandøe Ørsted som Dommer*, p. 140.

252. 1815, 2. dep. nr. 1215, 1822 nr. 817.

253. Jfr. f.eks. Højesterets erklæringsprotokol 1842 nr. 206.

254. 24. marts.

255. Jfr. POUL JOHS. JØRGENSEN i »*Ved Juridisk Eksamens 200 årsdag* (1936) p. 62f.

256. STIG IUUL: *Kampen mod Forbrydelsen* II p. 11f. CHR. VILLADS CHRISTENSEN i *Det ny Aarhundrede* II (1904) p. 21, 65-70, 162-72.

257. STIG IUUL: *Kampen mod Forbrydelsen* II p. 12f.

258. Københavns byfogedregnskaber for året 1700 bilag 154 og 100. Københavns Raadstuesdom af 7. febr. 1700. Den skyldige dømtes for giftmord efter forordningen af 16. okt. 1697. Dommen formildedes dog ved kgl. resolution af 4. marts 1700 tegnet på dommen, således at knibning med gloende tænger udelades.

259. Se hos STIG IUUL i *Kampen mod Forbrydelsen* II p. 12ff.

260. Se iøvrigt om disse TROELS G. JØRGENSEN: *De Ørstedske Straffelove* (1948).

261. *Stampes og Sevels responsa* p. 277. *Kofod Anchers responsa* p. 172.

262. Således i sag pådømt d. 14. dec. 1793 vedr. voldeligt overfald med død til følge. *Stemann, Moltke, Falsen, Graah* og *Levetzaus* vota. Falsen opfatter forholdet som omfattet af 6-11-6 og betegner det passerede som culpa. HRdom 20.6.1795, *Falsen* og *Graahs* vota m.fl.

263. HRsag fra 15. maj 1797 nr. 334.

264. Jfr. HRsag påkendt d. 6 april 1812. TROELS G. JØRGENSEN: *A.S. Ørsted som dommer* (1928) p. 154.

265. HRsag 5. november 1791 og 4. oktober 1796.

266. *Stampes Erklæringer* III p. 7ff.

267. Fuld mandebod 3 × 18 lod sølv = 27 rdl.

268. HRsag 19. nov. 1708, *Vindings* votum (Injurier). HRsag 16. maj 1725 (blodskam). HRsag 18. maj 1711 (mordbrand). HRsag 31. okt. 1720 (lejermål).

269. Jfr. f.eks. i HRsager af 16. maj 1725, 28. nov. 1736, 19. marts 1742 og 11. marts 1754.

270. HRsag 6. marts 1709, Slanges votum.

271. HRsag 31. maj 1710.

272. Jfr. også TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 137.

273. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 18. Forsøg på drab. Dømt ved HR efter 6-6-22, indstilling om formildelse til tugthuset på livstid separat fra de andre til hårdt arbejde. Pardonneret på livet mod at indsættes i Rasphuset indtil videre. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 690. For mordforsøg dømt efter 6-6-22 men benådes til Spindehus på livstid. Hun var 16 år, og var af et slag, hun engang havde fået i hovedet, blevet »sværmodig«. Sjæll. Tegn. 1766 nr. 639: Pardonneres på livet imod at hensættes til arbejde i Børnehuset hendes livstid.

274. Jfr. herved forordningen af 18. december 1767: »... så have vi allernådigst fundet for got, at slige melancholiske og tungsindige mennesker, der dog ikke anses at være berøvet forstandens brug (thi i så fald omgås der med dem efter Danske og Norske Lovs 6. bog 6. kap. 17. art og D. L. 1-19-17 samt N. L. 1-17-7« . . .).

275. Jacobis votum i HRsag påkendt 8. maj 1797. Der indstilledes til benådning jfr. også TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 137.

276. 24. marts.

277. d.v.s. over og under lavalder.

278. 13. december.

279. Jfr. voteringen i en den 4. februar 1747 pådømt sag; *Hielmstierne:* »Det er en almindelig regel, at galne folk og børn ej kan straffes på livet, når nu ses, han da ikke var mere end 14 år, så kan ej dommen confirmeres, skulle tilfinde ham livstid at arbejde i Trundhjems tugthus«. *Falsen:* »Lagmanden har rettelig dømt og considereret delinqventens ungdom, her er beviser om hans ungdom.«

280. Altså en arbitrær straf jfr. et lignende tilfælde fra 1818 hos TROELS G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 192. Straffen fastsættes i denne sag til forbedringshus i 5 år.

281. Jfr. TROELS G. JØRGENSEN: *De Ørstedske Straffelove* (1948) p. 126f. og 175f.

282. sml. straffen for manddrabere mellem 10 og 14 år jfr. 6-6-19.

283. HRdom 9. august 1694, der anvendte 6-6-2 i et sådant tilfælde jfr. også den hos TROELS

G. JØRGENSEN: *Højesteret fra 1790 til Grundloven* (1950) p. 131 omhandlede drabssag, hvor straffens fastsættelse efter 6-6-2 måske kan forklares på lignende måde.

284. Sammenlign herved den senere Ørstedske forordning af 1833.

285. Også 6-22-2 foreskriver straf for psykisk medvirken, forlokkelse af børn og tyende til tyveri; anstifteren skulle straffes med gerningsmandsstraf.

286. HRdom 28. marts 1740: »efter begæring«, 11. marts 1750, »formået«, 14. april 1760 »rådet«.

287. *Stampe* hævdede i sine erklæringer III p. 7, at den medvirkende ikke altid burde straffes med gerningsmandsstraf.

288. HRdom 13. jan. 1742.

289. Jfr. også HRdom 7. febr. 1749. Børnehuset på livstid. Københavns rådstue havde anvendt 6-6-11 på den medvidende. HRdom 2. jan. 1796 tugthus på livstid.

290. F. eks. HRdom 5. maj 1716 og 17. febr. 1740.

291. HRdom 1. april 1726, fritaget for kagstrygning men iøvrigt straffet som hovedmanden. HRdom 16. marts 1735, straffet som hovedmanden.

292. 2. dep. 1821 reg. nr. 1554, hvor hovedmanden straffedes med livsstraf, der formildedes til tugthusarbejde på livstid, mens en medvirkende, der dømtes til at miste sin fred efter 6-6-2, benådedes med tugthusarbejde i 3 år, 1837 nr. 459b, hvor begge for mord og medvirken (købt og tilskyndet) dømtes til at have livet forbrudt til stejle og hjul, hvilken dom approberedes for hovedmandens vedkommende, mens den for den medvirkende formildedes til tugthusarbejde på livstid under streng bevogtning, ligeledes 1839 nr. 754a.

293. Se nærmere herom TROELS G. JØRGENSEN: *De Ørstedske Straffelove* (1948) p. 89.

294. Sjæll. Tegn. 1738 nr. 221, HRdom af 8. marts 1738. Dømt til at miste sit liv. Dommen approberet ved kgl. resolution. Sjæll. Tegn. 1749 nr. 308; pardonneret på livet, men skal arbejde 3 år i nærmeste fæstning. 2. dep. 1818 reg. nr. 1885, tugthus på livstid, 1815 nr. 1567, Københavns fæstning på livstid.

295. Sjæll. Tegn. 1726 nr. 416. Johan Martens havde mens han var ansat på renteskriver Frants Peters kontor fjernet adskillige »magtpåliggende« dokumenter om skatternes oppebørsel i Holsten under krigen for at levere dem til fyrsten af Holsten, men forbrydelsen var ikke fuldbyrdet. Fogh og Vinding udtalte under voteringen i Højesteret, at det ikke kunne undskylde ham, at forbrydelsen ikke var fuldbyrdet, thi var han ikke blevet opdaget, ville han have fuldført det; de ville stadfæste kommissionsdommen og efter 6-4-3 dømme ham til at miste ære, liv og gods. *Braem, Bentzon, Berregaard* og *Slange* fandt, at den pågældende havde brudt sin troskabspligt mod Kongen og at crimen læsæ majestatis var så delicat, at en ond intention, endskønt den ej fuldbyrdes, er højst strafværdig. Schouboe, Kaalund og Gersdorff ville dog ikke anse 6-4 for overtrådt, men betragte forholdet som tyveri; vota indstilles til kgl. resolution. Den kgl. res. af 15.11.1726 gik ud på, at dommen skulle forfattes efter de fleste vota, d.v.s. efter 6-4-3, og når den var afsagt »da dertil skal føjes, at hs. Maj. har skienket hannem livet, men at han derimod skal kagstryges, brændemærkes og arbejde på Bremmerholm hans livstid.« Nogle dommere havde indstillet til formildelse.

296. *Stampes og Sevels responsa* 77-83. HRdom 11. juni 1794 nr. 264, hvor en kvinde, der iflg. flere vidners udsagn tidligere havde tragtet sin mand efter livet og nu havde forsøgt at myrde ham igen, straffes efter 6-5-8 med tugthus på livstid. Flere assessorer var i tvivl om ikke 6-6-22 burde anvendes; iøvrigt blev personer, der dømtes efter 6-6-22 som regel benådet med tugthus på livstid, jfr. også det hos STIG IUUL i *Kampen mod Forbrydelsen* II p. 38 nævnte tilfælde, jfr. også foran.

297. Jfr. foran p. 119f.

298. Ved HRdom af 30. juni 1792 straffedes en person, som havde intenderet at bortføre negere fra Sct. Thomas; der toges ved straffens

fastsættelse hensyn til, at forbrydelsen ikke var fuldbyrdet. Fæstningsarbejde 1 år. Sct. Thomas Oberretsdom af 4. maj 1791 straffede med kagstrygning og arbejde i jern på livstid samt boslodsforbrydelse. Forsøg på sodomi, *Stampes og Sevels responsa* 116–120.

299. HRdom 25. juni 1791.

300. Se foran p. 120.

301. Dommene er af 3. dec. 1802 og 18. nov. 1803 og trykt i *Juridisk Maanedstidende*.

302. Straffen formildedes dog regelmæssigt ved benådning. 2. dep. 1838 nr. 253a: fæstningsarbejde på livstid, 1841 nr. 2b: tugthusarbejde på livstid, 1846 nr. 612a: tugthus på vor nåde.

303. 2. dep. 1839 reg. nr. 481b: dømt til at bøde liv for liv, benådet med tugthus på livstid, 1842 nr. 726: benådet med kagstrygning og rasphusarbejde på livstid, 1844 nr. 124: dømt efter frd. 1697 jfr. anordn. 1833 til stejle og hjul for hustrudrab, benådet med rasphusarbejde på livstid, 1846 nr. 612a: dømt til at have sit liv forbrudt for drabsforsøg, benådet til tugthusarbejde på vor nåde o.s.v.

304. C. NYHOLM: *Dødsstraffen efter almindelige Lovgivningsgrundsætninger og dansk Ret* (1858) p. 13 f.f.

305. STENER GRUNDTVIG: *Dødsdommene i Danmark 1866–92* (1893) p. VII.

306. STENER GRUNDTVIG, l.c. p. VII–IX.

307. STENER GRUNDTVIG, l.c. p. IX. Ministeriet gik dog også, omend sjældent, den modsatte vej. I 1853 henrettedes en person for mord uanset at 8 af 12 dommere stemte for benådning. Ligeledes i 1861, da en kvinde henrettedes for drab af sine 3 uden for ægteskab fødte børn skønt 8 af 10 dommere stemte for benådning. Tilfældet vakte betydelig opsigt i juridiske kredse.

308. Oplysningerne hidrører fra en på Rigsadvokatens kontor udarbejdet oversigt. De fleste af tilfældene, for hvilke livsstraf blev idømt, angik drab og mishandling af danske patrioter, som anholdtes eller jagedes af tyske håndlangere. 2 af de dødsdømte var kvinder, kun den ene blev dømt ved Højesteret; begge benådedes.

309. Se herom nærmere hos VICTOR HANSEN: *Retsplejen ved Højesteret* (1959) p. 143 ff.

Rekruteringen af retten m.v.

AF TAGE HOLMBOE

I SAMARBEJDE MED ARILD FALK-JENSEN OG H. HJORTH-NIELSEN

FORUD for regeringsforandringen i 1660 havde den højeste dømmende myndighed været udøvet af *Rettertinget*. Dette bestod som bekendt af Kongen og Rigsrådet i forening. Rigsrådernes stilling som medindehavere af den øverste dømmende magt var siden reformationen klart forudsat i håndfæstningerne, og de behøvede derfor ikke nogen kongelig tilsigelse eller udnævnelse. Indtil 1645 kunne Kongen udnævne, hvem han ville, til rigsråder; blot skulle de pågældende være adelsmænd, og udlændinge måtte ikke vælges, medmindre Rigsrådet samtykkede heri. Desuden skulle de enkelte landsdele repræsenteres på passende måde. I 1645 satte adelen igennem, at Rigsrådet fik indstillingsret ved nybesættelser, således at Kongen skulle vælge en af de tre, Rigsrådet indstillede.[1]

Hele *denne ordning ændredes* fuldstændigt *i 1660-61*. Med kassationen af håndfæstningen var grundlaget for Rigsrådets magtstilling og dermed forudsætningen om, at rigsråderne havde ret til at dømme på Rettertinget, bortfaldet. Nyordningen, der kom med forordningen af 14. februar 1661 om oprettelsen af Højesteret, fastslår ikke udtrykkeligt, at Kongen var øverste dommer, hvad han da også allerede havde været i Rettertingets tid. Derimod siges det i forordningen, at Højesteret skal »siddis og administreris« af et lige stort antal adelige og borgerlige, samt at de alle skal udnævnes dertil af Kongen. Herefter kunne Kongen altså vælge sine bisiddere ganske frit. Så længe der fandtes medlemmer af det gamle Rigsråd, valgtes disse som regel, men de var altså ikke længere de eneste medlemmer, og Kongen var ikke bunden til at udnævne dem.

Da *Højesteret* den 4. marts 1661 trådte sammen til sit *første møde*, beklædtes dommersæderne af 18 mænd, nemlig 9 adelige og 9 borgerlige. *De adelige* havde alle været medlemmer af det opløste Rigsråd, og 4 af dem havde haft sæde i Rettertinget, der dog ikke havde været samlet siden svenskekrigenes udbrud. De øvrige 5 var udnævnt til rigsråder efter regeringsforandringen, men de havde så vidt vides ikke tidligere været medlem af nogen domstol. Alle var de imidlertid indehavere af de højeste statsembeder og havde gennem deres øvrige tjeneste erhvervet sig grundig indsigt i statens sager. Peder Reedtz, der som kansler førte forsædet, havde således været sekretær i Danske Kancelli, rentemester, vicepræsident i Admiralitetet, rigsråd og indehaver af kanslerembedet; siden 1660 var har tillige præsident i

Kancellikollegiet og assessor i Statskollegiet. Hannibal Sehested havde før 1650 været på talrige diplomatiske sendelser for Kongen og var nu udnævnt til rigets skatmester. Christian Rantzau havde bl.a. været generalkrigskommissær og statholder i hertugdømmerne og var i 1661 udnævnt til generalstatholder, rigsråd og assessor i samtlige kollegier. Jørgen Seefeld, der bl.a. havde været sekretær i Danske Kancelli, havde siden 1630 været landsdommer på Sjælland, siden 1640 medlem af Rigsrådet og blev senere medlem af den kommission, der forberedte Christian V's Danske Lov. Axel Urup havde som »Kongens Ingeniør« bl.a. ledet anlægget af »Ny København« mellem den gamle by og Kastellet og havde under krigene haft kommando henholdsvis i Jylland og Skaane. Han var medlem af Rigsrådet siden 1655 og siden 1658 assessor i krigskollegiet. Henrik Bielke og Jørgen Bielke havde beklædt høje poster inden for hær og flåde og havde været medlemmer af Rigsrådet. Johan Christoph v. Kørbitz havde bl.a. været hofmarskal og generalkommissær over den danske hær og blev i 1660 udnævnt til rigsråd og rigsmarskal, medlem af Statskollegiet og Krigskollegiet. Ove Skade, der havde gjort tjeneste ved hoffet samt i udenrigstjenesten, havde siden 1647 været stiftsbefalingsmand over Sjælland og amtmand over Roskilde amt og siden 1660 medlem af Rigsrådet og assessor i Kancellikollegiet.

Det er næppe for meget sagt, at det var *eliten af den danske adel,* man havde beordret til sammen med de borgerlige medlemmer at dømme i sidste instans som Kongens bisiddere. Foruden den praktiske indsigt, disse mænd havde skaffet sig gennem deres hverv, besad de *datidens højeste dannelse*; for flertallets vedkommende havde de erhvervet sig denne ved udenlandske universiteter eller akademier. Under universitetsstudierne indgik dengang studiet af retskundskab side om side med historiske, teologiske og statsvidenskabelige studier. Bortset fra, at kun et mindre antal af dem havde stiftet nærmere bekendtskab med danske retsregler som udøvende dommere, kunne man derfor næppe have fundet mere værdige og kompetente medlemmer af retten.

Med hensyn til *de borgerlige* medlemmer, som efter forordningen skulle være *lærde,* hvilket allerede i Højesterets instruks af 1. maj 1675 ændredes til, at de skulle være »udi Low og Ret vel erfarne Personer«, kan det samme siges. Tre af dem var i strengeste forstand lærde, idet de var professorer og doktorer. Henrik Ernst var således dr. jur., hvilken grad han havde erhvervet sig i udlandet, professor ved Sorø Akademi, assessor i Statskollegiet og havde i 1660 aflagt ed som juridicus. Han blev medlem af de to første lovkommissioner og var europæisk kendt som juridisk forfatter. Villum Lange, der havde studeret i udlandet, var dr. theol. og professor i matematik og astronomi ved Københavns Universitet, assessor i Kancellikollegiet og senere en tid landsdommer, og Rasmus Brochmand havde efter studieophold ved fremmede universiteter været rektor på Herlufsholm, hvorefter

han i 1646 blev professor i historie, teologi og retorik ved Københavns Universitet. Han var derhos medlem af den første lovkommission. Peder Lassen havde ved universitetet i Basel taget licentiatgraden i jura og menes at have gjort tjeneste i Overappellationsretten dér. Senere blev der tilbudt ham en lærerstilling ved Københavns Universitet. Han havde stor betydning for Danske Lovs tilblivelse og var en særdeles dygtig jurist, hvad hans voteringer vidner om. Theodor Lente havde studeret retsvidenskab ved tyske universiteter og gennemgået praktisk, juridisk uddannelse, inden han blev kammersekretær for hertug Frederik, den senere Frederik III; endvidere havde han været sekretær i Tyske Kancelli, var tysk kansler og assessor i Statskollegiet. Peter Bülche var dr. med. og livlæge samt assessor i Statskollegiet. Christoffer Gabel havde været kammerskriver hos Frederik III, assessor i Statskollegiet og rentemester, og endelig havde Kongen som tilforordnet udpeget de fra begivenhederne i 1660 så bekendte borgere biskop Hans Svane og købmand, borgmester Hans Nansen. Af disse var den førstnævnte tidens lærdeste teolog. Han havde studeret i udlandet, var dr. theol. og professor. Han havde siden 1655 været Sjællands biskop og havde i 1660 aflagt ed som ærkebiskop. Desuden var han råd, assessor i Statskollegiet og præsident i Konsistorialkollegiet. Hans Nansen havde siden 1639 været købmand i København, fra 1654 borgmester, og havde gennem sin virksomhed som dommer i rådstueretten erhvervet sig indsigt i danske retsforhold. Det kan i denne forbindelse nævnes, at han var i besiddelse af et eksemplar af Jyske Lov, der nu findes i Københavns rådhusbibliotek.

Dommerkollegiet suppleredes allerede samme år ved tilsigelse af otte nye medlemmer, der alle var ansete mænd på høje poster: rigsfeltherren Hans Schack, der havde ledet forsvaret af København i 1658-59 og vundet slaget ved Nyborg, rigsråderne Henrik Rantzau og Otte Krag, admiralitetsråd Jens Lassen, assessor i Statskollegiet og lærer for prins Christian – den senere Christian V – Henrik Matthesius, landsdommer og generalkrigskommissær Henning Pogwisch, der tillige var assessor i Statskollegiet, Rasmus Vinding, der var professor ved Københavns Universitet i historie og geografi, og hvis udkast for en væsentlig del danner grundlaget for Christian V's Danske Lov, samt statholderen i Norge, Iver Krabbe.

Med hensyn til nærmere data for disse i Højesterets første år tilforordnede må henvises til de nedenfor anførte biografier, og det samme gælder tilgang til retten i den følgende tid. Der skal i denne oversigt kun fremdrages nogle hovedpunkter, således om *antallet* af tilforordnede, assessorer og dommere, *betingelserne for at få sæde* i retten, medlemmernes *uddannelse, udnævnelsesalder,* alder ved *fratræden og overgang til andre hverv* m.v., *herkomst* og *nationalitet* samt *deltagelse i politik.*[2]

I de nærmest følgende år efter 1661 voterede, foruden de nævnte, kun ret få nye medlemmer, i 1662 således de tidligere rigsråder Niels Trolle, Christoffer Urne og Gunde Rosenkrantz, samt professor juris ved Københavns Universitet, senere

generalprokurør Peder Scavenius, i 1663 kun én, nemlig tidligere rigsråd Ove Bielke. Indtil 1669 kom kun to nye medlemmer til, men i dette år tilsagdes ikke mindre end 14 nye medlemmer. I 1690 var *antallet* ved forårssessionens åbning vokset til 29, i 1703 til 34, i 1715 til 40, i 1736 til 43, i 1745 til 44 og i 1750 nåede man op på 52, det højeste antal tilforordnede, der ses at have været tilsagt til at give møde på rettens åbningsdag, og i november s.å. tilsagdes yderligere én. Af voteringsprotokollen fremgår, at ikke mindre end 40 voterede på åbningsdagen i 1750, hvilket dog ikke synes at have været noget usædvanligt. I 1745 var tallet 46. Endnu i 1760 var der tilsagt 52, men derefter falder antallet ret hurtigt; fem år senere var antallet 40 og i 1770 29. Der var hverken i forordningen af 14. februar 1661 eller de senere instrukser, inclusive instruksen af 1771, fastsat noget bestemt maksimum. Antallet af tilforordnede, der havde deltaget i den enkelte sags behandling på ordinære retsdage, havde også, navnlig i den første tid, været ret varierende.[3]

Oprindelig var hvervet som tilforordnet som regel ulønnet og nærmest at betragte som et sekundært *æreshverv* afledet af udnævnelsen til andre embeder. Dette er formentlig en af grundene til, at det var nødvendigt at tilsige et så relativt stort antal, idet man ellers let risikerede, at retten ikke var beslutningsdygtig, eftersom nogle af de tilsagte kunne være forhindrede. Det skete i rettens første tid, at sager måtte udsættes, fordi der ikke var tilforordnede nok.[4] Efterhånden udviklede forholdet sig i retning af, at en nogenlunde fast stab, som regel omkring det foreskrevne minimum af ni, mødte nogenlunde konstant på ordinære retsdage; men når de således helligede sig hvervet som tilforordnet, måtte deres andre hverv lide herunder, eller de måtte give afkald på at have sådanne, hvilket igen medførte nødvendigheden af en aflønning af de mere konstant mødende assessorer. Posterne som øverste tilforordnede og justitiarius var for så vidt faste embeder, som de fra 1705 beroede på særlige bestallinger og var forbundet med løn.[4a] Fra 1726 begyndte man at tillægge nogle af de tilforordnede honorar for deres virksomhed i retten og at tilsige dem uden tidsbegrænsning. Da flere af de på denne måde udnævnte ikke beklædte noget andet statsembede, der kunne betragtes som deres hovederhverv, kan man sige, at man her har oprindelsen til den ordning, som gennemførtes i 1771, hvorefter hvervet, der i hvert fald herefter indtil 1919 benævnes som assessor i Højesteret, blev et egentligt *fast og lønnet embede,* der ikke forudsatte indehavelse af andre lønnede embeder.[5] Af de i 1750 tilforordnede, i alt 53 personer, havde 11 bestalling som assessor. Ved kongelig resolution på Kancelliets forestilling af 6. november 1771 bestemtes antallet af assessorer, som for fremtiden skulle være fastlønnede embedsmænd uden andre hverv, til 13 eksklusive justitiarius, hvilket antal ved reskript af 27. december 1799 reduceredes med én. Efter en kortvarig nedsættelse af antallet med yderligere én

på grund af Norges afståelse i 1814 har rettens medlemstal inclusive justitiarius eller præsidenten herefter været 13, indtil den midlertidige udvidelse på grund af overvældende arbejde fandt sted i 1949; derefter har retten bestået af en præsident og 14 andre højesteretsdommere, hvilket antal blev gjort permanent ved loven af 31. marts 1953, der samtidig åbnede retten adgang til at virke i to afdelinger med mindst fem dommere i hver.

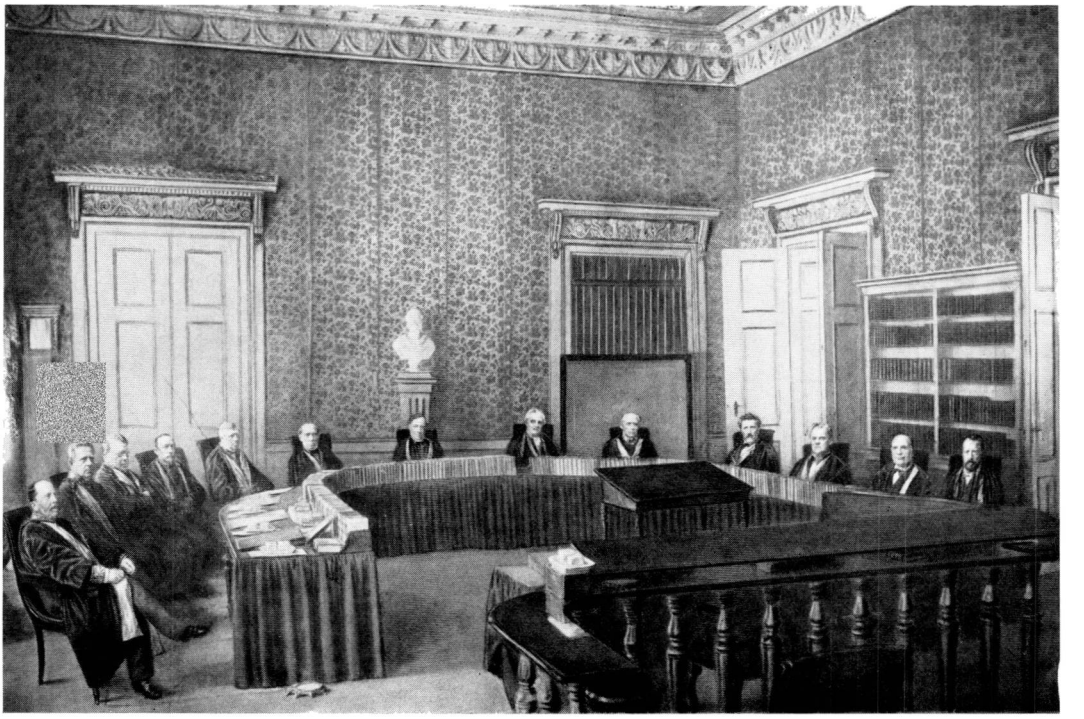
Betingelserne for at få sæde i retten var oprindelig knyttet til standsbegrebet. Bestemmelsen om, at den ene halvdel af de tilforordnede skulle være af adelig, den anden halvdel af borgerlig stand, der vistnok måtte forstås således, at et lige antal af hver stand skulle medvirke ved den enkelte sags pådømmelse, ophævedes imidlertid – efter at være indskærpet i 1670 – allerede ved instruksen af 15. april 1690; herefter var det for at kunne tilsiges som tilforordnet en betingelse, at de pågældende var »skikkelige, i Lov og Ret velerfarne personer«. I denne bestemmelse lå der et kvalitativt krav, der dog for de borgerliges vedkommende som nævnt allerede var foreskrevet ved instruksen af 1675. Kravet om et lige antal borgerlige og adelige, hvorved der oprindelig må have været tænkt på den gamle adel, var ikke altid blevet overholdt. Efterhånden kom kravet til at omfatte de nobiliterede borgere og blev derfor uden videre betydning. Regner man den nye adel med, udgør *det adelige element* i retten i 1690 ikke mindre end 76 %. Antallet af adelige falder derefter noget og udgjorde i 1736 58 %, i 1772 35 % og i 1815 kun 16 %, hvorefter det stiger igen; i 1849, da grundlovens § 97 afskaffede enhver i lovgivningen til adel, titel og rang knyttet forret, udgjorde det adelige element blandt de ordinære assessorer ca. 38 %.

Som anført var man ret hurtigt nået til at lægge vægt på *saglig, juridisk indsigt* som betingelse for at få sæde i retten, selv om kravene endnu var noget ubestemte. Med hensyn til de tilforordnedes forudsætninger for at udføre dommerhvervet kan der for så vidt angår tiden fra 1660 til langt ind i det 18. århundrede henvises til, hvad der foran er anført i forbindelse med rettens sammensætning i året 1661. Forholdene ændrede sig ikke væsentlig i denne periode, men man synes dog i stadig stigende omfang at have rekruteret retten med folk, der havde indsigt i lov og ret fra deres øvrige virksomhed. Navnlig synes assessorer fra Hofretten samt deputerede og sekretærer fra Kancelliet at vinde større terræn. Fagjurister i den forstand, at de pågældende havde aflagt bestemte prøver i retskundskab ved Universitetet og derefter gennemgået en vis praktisk uddannelse, var endnu et ukendt begreb, men på den anden side besad rettens tilforordnede gennemgående den juridiske, teologiske eller anden *akademisk uddannelse,* man dengang havde mulighed for at erhverve sig; i nogle tilfælde havde de studeret her i landet, som oftest dog ved udenlandske universiteter. I tiden indtil den juridiske eksamens indstiftelse ved Københavns Universitet ved forordningen af 10. februar 1736, havde

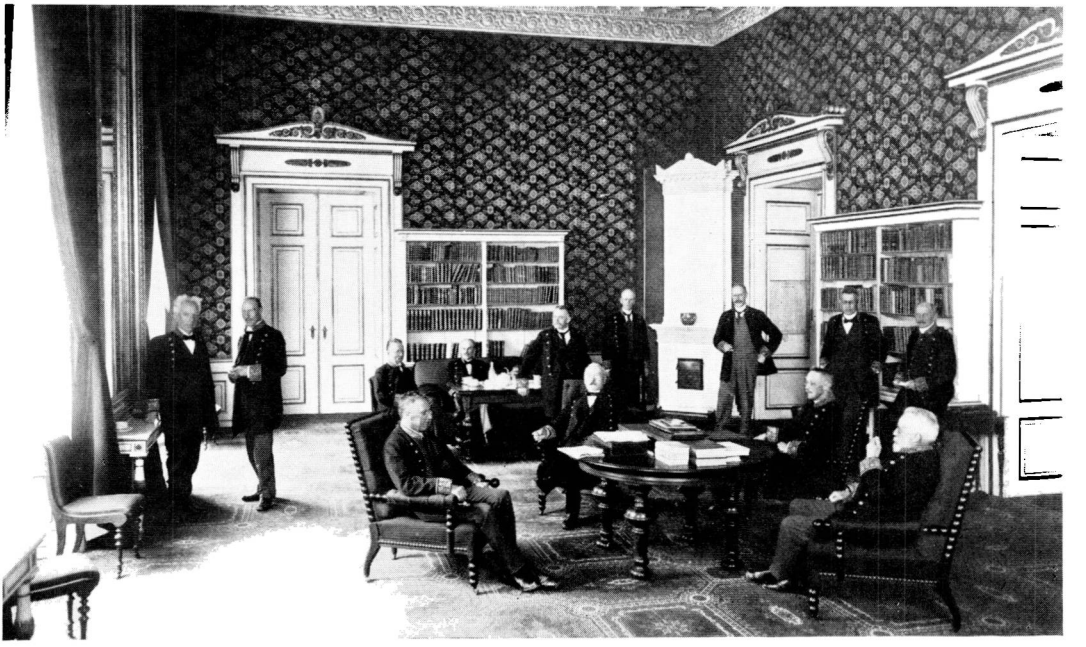
omkring *en trediedel* af de tilforordnede gennemgået *juridisk, akademisk uddannelse* i København eller Sorø eller i udlandet.[6] Man synes ved rekruteringen at have lagt vægt på at sikre Højesteret al den juridiske sagkundskab, der var for hånden. Navnlig har man i den første periode og gennem hele det 18. århundrede i meget vidt omfang tilsagt de *juridiske professorer,* der i ikke ringe omfang har deltaget i voteringen og derved sat deres præg på retsudviklingen. Ved Københavns Universitet var der ganske vist kun normeret én fast professor i jura, men fra 1657 var der som regel to, undertiden tre lærere i lovkyndighed; så godt som alle var de i kortere eller længere tid tilforordnede retten, således Peder Scavenius, der voterede hyppigt fra 1662 til 1684, Peder Resen, der voterede hyppigt fra 1670 til 1687, Cosmus Borneman, der voterede jævnligt fra 1685 til 1692, Christian Reitzer, der voterede fra 1709 til 1725, indtil 1722 stadigt, derefter kun sjældent, Christian Bagger, der voterede jævnligt fra 1729 til 1738 og Andreas Hojer, der voterede af og til fra 1735, til han i 1739 udnævntes til generalprokurør. De eneste professorer fra denne periode, der ikke ses at have voteret i retten, er Weghorst og Thomas Bartholin; sidstnævnte var dog fra 1685 til 1690 tilknyttet retten som dennes justitssekretær. Fra den følgende tid må nævnes Henrik Stampe, der voterede fra 1753 til 1771, indtil 1762 jævnligt, derefter sjældnere, Kofod Ancher, der voterede fra 1753 til 1771, dog kun i forholdsvis begrænset omfang, Frederik Christian Sevel, der voterede fra 1765 til 1771, samt Balthazar Gebhard Obelitz og Lauritz Nørregaard, der dog kun var ekstraordinære assessorer, og Jacob Edvard Colbiørnsen, der var rettens justitiarius fra 1799 til 1802 og havde været ekstraordinær assessor fra 1775. Om Henrik Ernst, der var professor ved Sorø Akademi, er der allerede talt foran. Han voterede stadigt fra 1661 til 1664.

Som et andet betydningsfuldt element inden for retten må nævnes de ikke få personer, der havde gjort *tjeneste ved andre domstole.* Der er allerede foran talt om dem, der havde haft sæde i Rettertinget. Af de lidt over 300 tilforordnede i tiden fra 1661 til 1771, var der 17 landsdommere, 30 assessorer eller præsidenter i Hofretten, der opretedes i 1682, og 34 magistratspersoner, der havde praktisk erfaring i dommergerningen fra by- og rådstueretterne. Udviklingen gik tydeligt i retning af at rekrutere Højesteret fra Hofretten. I perioden 1682 til 1690 var der kun 1 hofretsassessor blandt de tilforordnede, fra 1691 til 1720 var der 7, fra 1721 til 1750 13, og fra 1751 til 1771 9 hofretsassessorer. Omvendt faldt antallet af landsdommere fra i perioden 1661 til 1690 at udgøre 10 og i 1691 til 1720 7, til 5 i tiden fra 1721 til 1750, hvorefter der ingen blev udnævnt til 1772.

I tiden fra 1695 til 1772 blev derhos fem *højesteretsprokuratorer* tilforordnet retten, nemlig Hans Ursin, der voterede fra 1737 til 1744, Lauritz Munch, der voterede fra 1741 til 1757, Bredo Munthe, der voterede fra 1748 til 1756, Andreas Lowson, der voterede i 1758 og Johan Joachim Anchersen, der voterede fra 1770



HØJESTERET 1888. Fra venstre assessorerne C. C. V. Nyholm, R. C. With, P. A. M. Lillienskiold, Harald Lund, V. L. Finsen, Fritz Meyer, justitiarius P. C. N. Buch, C. S. Klein, H. Smith, Chr. Rimestad, M. G. P. Repholtz, P. C. Müller og P. F. Koch. Tegning i Højesteret.



HØJESTERETS MEDLEMMER 1919, fotograferede i rettens dommerværelse i Bernstorffs palæ i Bredgade. Fra venstre stående C. Spang Hanssen og J. C. Petersen, siddende i forgrunden Aug. Schou, O. P. C. Faurholt, justitiarius R. S. Gram og M. V. Kirketerp, i baggrunden Viggo Krarup og V. J. Nellemann, stående Vald. Schau, Eyv. Olrik, Cosmus Meyer, E. Tybjerg og V. H. Lunn.



HOJESTERET 1928. Dommerne er fra venstre V. Topsøe-Jensen, E. Trolle, Julius Møller, V. J. Nellemann, August Schou, Viggo Krarup, præsidenten R. S. Gram, V. H. Lunn, Eyvind Olrik, Cosmus Meyer, Chr. Riise, C. D. G. Rump, Troels G. Jørgensen. I forgrunden protokolsekretærerne V. Krarup og Otto Rung.



HOJESTERETSDOMMERE I DOMMERVÆRELSET PÅ CHRISTIANSBORG 1940. Fra venstre C. D. G. Rump, Louis Carstens, Poul Gammeltoft, P. C. Poulsen, Th. Berthing, Jesper Simonsen, Georg Lett, V. Topsøe-Jensen og præsidenten Troels G. Jørgensen.

til 1785. Fra tiden efter 1772 kan nævnes Christian Bagger Brorson; endvidere udnævntes de to brødre Jacob Edvard og Christian Colbiørnsen til justitiarier.

Den største gruppe af rettens medlemmer indtil omkr. 1750 bestod dog af *embedsmænd* fra de civile og militære regeringskollegier og Konseilet, amtmænd, repræsentanter for hær og flåde, enkelte gejstlige, læger, godsbesiddere uden andet erhverv samt enkelte af hoffets embedsmænd. Fem af rettens justitssekretærer tilforordnedes retten, således Balthasar og Didrik Sechman, Terkel Klevenfeld, Hans Borch og Knud Holtermann.

De fleste af Højesterets tilforordnede må vistnok siges at have opfyldt forskriften om at være »skikkelige, i Lov og Ret velerfarne personer«, og i hvert fald synes man at have bestræbt sig for at efterkomme bestemmelsen.

For Højesterets vedkommende skete der ingen ændring i disse krav før 1771. Forordningen af 10. februar 1736 om examinibus juridicis, der i post III § 1 opstiller eksamenskrav for opnåelsen af visse stillinger inden for justitsvæsenet, omfatter ikke de tilforordnede i Højesteret, men taler kun om under- og landsdommerembederne samt om skriverne og prokuratorerne ved disse retter. I §§ 3 og 4 nævnes højesteretsprokuratorer og »Oberdommere«, derimod ikke Højesterets tilforordnede. Efter datidens sprogbrug omfattedes de tilforordnede i Højesteret ikke af »Oberdommere«, der sigtede til landsdommerne og dommere ved andre overretter, f.eks. Overhofretten i Norge.[7] At forholdet var således, bekræftes af forordningens forhistorie samt af sammenhængen med forordningen af 23. december 1735 om lovens skærpelse mod temere litigantes og uretvise dommere og prokuratorer, hvoraf fremgår, at det var underretsdommernes og tildels også landsdommernes samt prokuratorernes forhold, der trængte til forbedring, hvorimod der *ikke* fra nogen side var fremført *kritik* eller klage *over de tilforordnede i Højesteret,* hvilket også ville have været ret utænkeligt, dels på grund af rettens forhold til Kongen, dels da den som foran omtalt rekruteredes fra de bedst udrustede kredse i samfundet. Der var derimod nok af klager over retsplejen ved andre retter. Rettergangens langsommelighed, de mange udsættelser, underretsdommernes manglende kvalifikationer, unoder hos skriverne og ikke mindst hos prokuratorerne, hvis indlæg ifølge en forfatter mest indeholdt »Fyldekalk, væmmelig snak, en mængde synonymer og franske ord,« blev fremdraget og kritiseret.[8] Men Højesteret gik fri for angreb. I et af trykkefrihedsskrifterne gav forfatteren, Ove Guldberg, den senere så bekendte statsmand Ove Høegh-Guldberg,[9] retten det smukkest tænkelige vidnesbyrd. Forfatteren var ganske vist langt fra ukritisk over for retsvæsenet; han var enig i, at »prokuratorerne alt for meget prøvede at gøre sort til hvidt og ved en hær af formaliteter, exceptioner og udsættelser ofte både forlængede og søgte at fordreje den sag, der var dem betroet.« Han tilstod også, at akterne »på grund af de lange bogstaver og den deri indeholdte

prokuratorsnak« blev langt dyrere for parterne, end de burde være. Heller ikke ville han nægte, at der hist og her kunne være dommere, især ved underretterne, som for deres skødesløse behandling og uretfærdige omgang kunne fortjene at pådrage sig lovgiverens højeste vrede. Men alligevel fandt han, at kritikken skød langt over målet: »Man skulle jo tænke, at den fattige snart aldrig kunne få sin ret, og at Overretterne, ja den Højeste Ret selv, som oftest var et ekko for had eller gunst. At alt dette er en åbenbar usandhed, ved alle de, som vil sige sandhed, så fuldkommen, at endog fremmede har prist os deri lykkelige fremfor andre folk. Man kan kun eftertænke de sager, som i sidste instans er pådømte, og, såfremt man er upartisk, skal man nødes til at tilstå, at rige og fattige sker lige god ret.«

Underretsdommerne rekruteredes da også fra helt andre kredse end de tilforordnede i Højesteret og landsdommerne, og der gjaldt helt andre betingelser for ansættelse i disse stillinger. Kravene til underdommerne indskrænkede sig fra tidligere tid til, at de skulle være vederhæftige og uberygtede dannemænd, jfr. den tilsvarende bestemmelse i Danske Lov 1-5-1; der var derimod ikke opstillet krav med hensyn til deres juridiske indsigt eller praktiske uddannelse, formentlig af den grund, at der overhovedet ikke var mulighed for at få dem honorerede. I byerne var det som regel næringsdrivende eller lavere embedsmænd, f. eks. skrivere, toldere, postmestre, rådmænd, vejere og målere o.l.,[10] på landet som oftest bønder og forpagtere og i birkerne herskabets ridefogeder eller ladefogeder, møllere, kromænd, skoleholdere o.l.[11] Hvervet var gennemgående ret ringe aflagt, og de pågældende måtte som regel have et erhverv ved siden af. Det kneb ofte med at få selv de fornævnte beskedne krav opfyldt, idet det personlige ansvar for de afsagte domme og hensynet til kundekredsen ell. lign. holdt mange af de bedst egnede tilbage. – *Landsdommerne* var allerede fra tiden før 1660 som regel adelige personer, der både havde indsigt og dannelse. Det dybe svælg fandtes mellem dem og underretsdommerne, og der findes næppe før langt ind i det 18. århundrede eksempel på, at en underretsdommer er avanceret til landstinget, hvorimod det som foran anført i tiden til omkr. 1750 ikke var ualmindeligt, at landsdommere blev tilforordnede i Højesteret eller var det samtidig med, at de sad i landstinget, eller omvendt, at tilforordnede i Højesteret blev landsdommere.

Uanset at eksamensfordringerne i forordningen af 1736 først og fremmest var opstillede af hensyn til underdommernes og prokuratorernes uddannelse, varede det længe, inden de studerede jurister i nævneværdigt omfang fandt vej til underdommerembederne. For de juridiske kandidater kunne det i en tid, hvor der var stor efterspørgsel efter sådanne, ikke betale sig at søge disse dårligt lønnede embeder, når andre og bedre stod dem åbne. Dette var også forudset af Andreas Hojer, og forordningen af 1736 havde overensstemmende hermed i post III § 1 åbnet adgang for ustuderede, såkaldte »danske« jurister i modsætning til de »latin-

ske«, til efter bestået prøve ved Universitetet at blive befordret til underdommerembeder samt til skriver- og prokuratorstillinger ved underretterne. Det blev da også de ustuderede, der først og fremmest besatte disse underordnede embeder. I 1790 havde langt den overvejende del af underretsdommerne taget eksamen, men heraf var kun 16 juridiske kandidater, mens resten var danske jurister. Først omkring 1820 bliver de juridiske kandidater det overvejende element i underinstanserne, og de danske jurister glider efterhånden i baggrunden som selvstændige embedsmænd, for tilsidst at være henvist til stillinger som fuldmægtige, underretsprokuratorer, godsforvaltere o.l. Derimod var i 1790 af samtlige 22 landsdommere de 14 juridiske kandidater, mens 4 var danske jurister og 4 endog ueksaminerede. I Hof- og Stadsretten var på samme tidspunkt justitiarius og samtlige assessorer på én nær juridiske kandidater.[12]

Først i instruksen af 7. december 1771 opstilledes *eksamenskrav* med hensyn til de tilforordnede i Højesteret, idet det i § 23 foreskrives, at »ingen må gøre ansøgning om at blive tilforordnet i Højesteret, medmindre han først med flid har lagt sig efter lovkyndighed ved Universitetet og der med berømmelse aflagt offentlig prøve på hans deri gjorte fremgang og erhvervede kundskab.«

Allerede forinden var de *juridiske kandidater* imidlertid begyndt at rykke ind i dommerkollegiet. Den første juridiske kandidat, der fik sæde i retten, var Anker Andreas Suhm, der tog den fuldstændige juridiske eksamen i 1742 og blev tilforordnet retten i 1749. I 1738 havde Kofod Ancher taget eksamen, men han blev ikke tilforordnet før 1753. Den næste cand. jur. var Peder Hoppe, der tog eksamen i 1749 og fik votum i 1756. I 1759 tilforordnedes Stephan Hofgaard Cordsen, der var cand. jur. fra 1748, i 1762 Christian de Schouboe, der var kandidat fra 1754, i 1765 Frederik Christian Sevel, der var kandidat fra 1742 og derhos ekstraordinær juridisk professor ved Københavns Universitet, og i 1770 Johan Joachim Anchersen, der havde taget eksamen i 1742 og siden 1747 havde været prokurator ved Højesteret. I 1772 havde noget over halvdelen af assessorerne juridisk eksamen,[13] og efter 1. januar 1772 er der kun i ganske få tilfælde udnævnt assessorer til Højesteret, som ikke havde taget den fuldstændige juridiske eksamen ved Københavns Universitet, således de adelige Frederik Ludvig Juul, udnævnt 1773, og Iver Rosenkrantz Levetzau, udnævnt 1776. De havde dog forud for udnævnelsen været tilknyttet retten henholdsvis med sæde i samme uden votum og som auscultant. I 1790 havde samtlige assessorer den fuldstændige juridiske eksamen.

Eksamenskravet har i den efterfølgende tid været juridisk eksamen – eller som det senere hed: embedseksamen – med første karakter. På denne måde må instruksen af 1771, der taler om »med berømmelse«, og forordning af 26. januar 1821 §§ 15 og 16, der taler om »med bedste karakter«, formentlig forstås, jvf. universi-

tetsfundatsen af 7. maj 1788 kap. III § 18, der til vigtige prokurator- og dommerembeder krævede »laudabilis«. Under kommissionsarbejdet i forbindelse med retsplejeloven af 1916 var der tale om at gøre dette krav almindeligt for alle dommerembeder, men under rigsdagsforhandlingerne gennemførtes dog en begrænset adgang for juridiske kandidater med 2. karakter til at beskikkes som underretsdommere uden for København under forudsætning af 5 års forudgående virksomhed i nærmere angivne stillinger. Denne bestemmelse overgik med uvæsentlige ændringer i lovens § 42, stk. 3. Sin nuværende affattelse, hvorefter kandidater med 2. karakter kan udnævnes til dommere, såfremt de har vist sig særlig dygtige i praktisk virksomhed, fik bestemmelsen ved lov nr. 209 af 23. juli 1932, jvf. nu lov nr. 218 af 11. juni 1959.

Højesteretsinstruksen af 1771 opstillede tillige krav med hensyn til *forudgående praktisk uddannelse* i dommergerningen. Det siges i § 23, at ansøgere til stillinger som assessor i Højesteret »i nogle år« skulle have været assessorer i Hof- og Stadsretten eller beklædt et andet dommerembede »og der tilvejebragt sig praktisk Kundskab og Færdighed i at applicere Lovene på forekommende Tilfælde.«

Denne ordning, som i princippet er overleveret til vor tid, betegner slutstenen på en længere udvikling. Fra rettens oprettelse havde det som foran anført i nogen tid ikke været ualmindeligt at tilforordne folk, der havde praktisk erfaring i dommergerningen, således tidligere medlemmer af Rettertinget, landsdommere, medlemmer af Hofretten, Overhofretten i Norge, Københavns rådstueret, men derimod ikke dommere fra underretter uden for København.[14] Imidlertid var disse tilforordnede ifølge sagens natur ofte forhindrede i at give møde i Højesteret, og der har derfor formentlig stadig været behov for at forsyne retten med fagfolk i større omfang, end det på denne måde har kunnet lade sig gøre. Som et udslag af denne trang må indførelsen af *auscultantordningen*, en art volontørtjeneste, forklares. Den tog sin begyndelse med reskript af 5. september 1738, der så godt som fuldstændig er affattet efter forslag af generalprokurør, professor Andreas Hojer. Hensigten med ordningen skulle være gennem den daglige øvelse ved at overvære retsforhandlingerne og deltage i voteringen at uddanne personer til »med Tiden at blive dygtige til at være virkelige Assessores i Højesteret, Amtmænd, Overdommere eller i andre måder bruges til Justitssager i eller uden for Collegierne«, og i overensstemmelse hermed var adgangen til at blive antaget som auscultant begrænset til sådanne, som »med nogen Apparence kunne aspirere til betydelige Justitsbetjeninger«, nemlig sekretærerne i Danske Kancelli, assessorer i Hofretten samt kammer- og hofjunkere. Auscultanterne skulle være mindst 22 år, og såfremt de undtagelsesvis ikke allerede måtte være i kongelig tjeneste, skulle de »inden- eller udenlands med Flid have studeret jura« – der krævedes altså ikke ju-

ridisk eksamen – og skulle ved ansættelsen, der foretoges af præsidenten efter kongelig ordre, aflægge sædvanlig dommered. Auscultanttjeneste kendes i øvrigt også fra Kollegierne. Auscultanterne i Højesteret skulle overvære proceduren og derefter selvstændigt forfatte deres votum i sagen, som dog naturligvis ikke havde indflydelse på sagens udfald. Derefter skulle de påhøre assessorernes voteringer og dommens affattelse. Deres vota skulle forevises justitiarius eller en anden erfaren assessor og bedømmes af denne. Hvervet var ulønnet; auscultanten måtte endog betale 60 rdl. til justitiarius ved sin tiltræden som vederlag for dennes arbejde og ulejlighed med auscultantens oplæring. På forlangende skulle justitiarius give auscultanten attest om dennes flid og dygtighed.

I begyndelsen var der adskillige ansøgere til auscultantstillinger; fra 1738 til 1740 meldte der sig således syv velkvalificerede ansøgere.[15] Auscultanterne omhandles udførligt i instruksen af 1753 §§ 24 til 26, der udvidede adgangen til »unge Personer af vores gamle og troe Tieneres Børn«, og alderen nedsattes til 20 år. Instruksen bestemmer derhos, at når auscultanten »i langsommelig Tid« har øvet sig i Højesteret og er fyldt 25 år, skulle det være ham tilladt efter nærmere ansøgning at underkaste sig en praktisk prøve ved mundtlig votering. For første gang opstilles her kravet om en vis alder og om aflæggelse af prøve som betingelse for overhovedet at få ansættelse i retten med votum. Der kunne dog dispenseres fra prøven, såfremt ansøgeren »i andre Vores Forretninger og Betieninger måtte have ladet see saa grundig erfarenhed i Lov og Ret, at der ikke kan bæres nogen Tvivl paa, at han jo besidder den behøvede Capacitet«.

En særlig art auscultanter betegnedes som »*assessorer uden votum*«. Det drejede sig i modsætning til de menige auscultanter, der oprindelig anvistes plads ved et særligt bord neden for skranken, om rangspersoner, der fik anvist sæde blandt de ordinære assessorer i forhold til deres rang, blot uden votum. Senere, da presset på de menige auscultantstillinger aftog, fjernedes det nævnte »aparte« bord, og auscultanterne fik deres plads »næst efter de virkelige Højesteretsassessorer«.[16]

Allerede i 1760'erne kan der spores en nedgang i antallet af kandidater til auscultantstillinger. Den i 1771 nedsatte instrukskommission ville i begrænset omfang opretholde auscultantordningen, mens Kancelliet og generalprokurøren fandt, at man efter oprettelsen af Hof- og Stadsretten i København burde rekrutere Højesteret herfra samt – som tidligere – fra andre retter. Da indstillingerne forelagdes Kongen, resolverede han, at auscultantordningen skulle ophøre og Højesteret rekruteres fra de nævnte retter,[17] og følgelig optoges der ikke i instruksen af 1771 bestemmelser om auscultanter. Som det af det følgende vil ses, udnævntes der dog senere ikke få auscultanter, hovedsagelig sønner af det højere aristokrati, formentlig som hidtil i reglen som en særlig gunstbevisning.

Medens kravet om juridisk eksamen som foran omtalt i det store og hele blev

overholdt fra 1772, hengik der længere tid, inden kravet om forudgående dommergerning blev respekteret. Kravet herom blev for det første gennemhullet ved genoplivelsen af auscultantordningen. Allerede den 24. december 1772 fik baron Frederik Carl Krag-Juel-Vind tilladelse til at indtræde i retten som auscultant. Han var cand. jur., men ikke fyldt 20 år; han blev senere kammerjunker og kammerherre og udnævntes derefter i 1778, da han manglede 2 dage i at være fyldt 25 år, til højesteretsassessor uden anden praktisk uddannelse end auscultanttjenesten. Den 14. juli 1773 blev Christian Urne, der den 7. juni samme år var blevet juridisk kandidat, og som var 24 år gammel, auscultant. Han blev senere kammerjunker, kammerherre, amtmand og stiftamtmand og udnævntes derefter i 1790 til justitiarius i Højesteret. Den 18. maj 1775 blev kammerherre Iver Rosenkrantz Levetzau, der end ikke var juridisk kandidat, udnævnt til auscultant, og allerede året efter udnævntes han til assessor i retten. Han var da kun 27 år gammel. Da der i 1778 ved Peder Hoppes død var blevet en assessorplads ledig, blev det »da et Par unge Assessorer ere komne ind, uden at have anden Erfaring end den, de som Auscultanter have kunnet erhverve sig«, påbudt, at der hverken denne gang eller de næste tre gange til assessorposterne måtte foreslås andre kandidater end sådanne, som i nogle år havde tjent i dommerembeder og havde berømmelse for deres juridiske kundskaber og ubrødelige retfærdighed. Det blev samtidig påbudt, at justitiarius fremtidig skulle høres af Kancelliet,[18] inden indstilling om besættelse af et dommerembede i Højesteret forelagdes Kongen, ligesom justitiarius skulle »have Frihed til at nævne tillige for Cancelliet, hvem han til Assessoraterne troer duelige«, hvilken erklæring skulle vedlægges Kancelliets indstilling. Justitiarius Hielmstierne udtalte i en erklæring rettens påskønnelse af denne nyordning, og den synes også i nogen tid at have affødt en bedre overholdelse af instruksens forskrifter; men i 1784 udnævntes dog grev Gebhard Moltke-Huitfeldt, der var cand. jur. fra 1782, til auscultant. I 1789 tilknyttedes han retten som ekstraordinær assessor og i 1790 som ordinær assessor. Endvidere udnævntes i 1784 kammerjunker Poul Christian Stemann, der var cand. jur. Uden anden uddannelse blev han ekstraordinær assessor, og i 1790 ordinær. Derefter ses kun grev Adam Wilhelm Moltke, der var cand. jur., at være blevet udnævnt til assessor uden anden praktisk uddannelse end auscultanttjeneste i retten. Den senest udnævnte auscultant, der opnåede at få votum, er så vidt vides grev Henrik Moltke, der udnævntes i 1821; inden han i 1827 indtrådte i dommerkollegiet med votum, havde han dog været assessor i landsoverretten i Viborg, fra 1823 som surnumerær, siden 1826 som virkelig assessor. Med hensyn til auscultanter, der ikke opnåede votum, henvises til oversigten i det biografiske afsnit.

Imidlertid ses også andre end auscultanter at have fået sæde i Højesteret uden at fyldestgøre kravet om forudgående virksomhed som dommer. I 1772 fandt

der nogle udnævnelser sted, som står i samklang med tiden forud, således af Michael Treschow, der var sekretær i Danske Kancelli og havde været sekretær i instrukskommissionen af 1771, Hans Borch, der var justitssekretær i Højesteret, og Wilhelm Bornemann, der var politidirektør i København; og i året 1800 udnævntes højesteretsadvokat Christian Bagger Brorson, der er bekendt for sit omfangsrige værk om Danske Lovs fortolkning. I 1815 udnævntes endvidere Frederik v. Lowzow, der fra 1813 havde været konstitueret amtmand over grevskabet Laurvig. Han blev i 1815 beordret til at forlade Norge, da han nægtede at aflægge ed til den nye norske Konge. v. Lowzow udnævntes i øvrigt senere til justitiarius i Højesteret. Fremdeles må nævnes J. E. Larsen, der i 1856 udnævntes til justitiarius, og efter hans død P. G. Bang. De var begge juridiske professorer, og Bang havde – ganske vist 26 år tidligere – været assessor i Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten. Endelig udnævntes i 1860 Andreas Frederik Krieger, der ligeledes var professor juris og som de to fornævnte fremtrædende politiker. Han var tillige minister. Allerede i 1856 var han blevet udnævnt til ekstraordinær højesteretsassessor.

Bortset fra disse forholdsvis få tilfælde, som har karakter af undtagelser, har de indtil retsplejelovens ikrafttræden udnævnte højesteretsassessorer i større eller mindre omfang forud for udnævnelsen virket i dommerembeder. Flertallet kom fra de to i 1805 oprettede landsoverretter, fra 1849 til 1919 48 fra landsoverretten i København og 4 fra Viborg; i ældre tid kom også en del fra Københavns Kriminal- og Politiret og enkelte fra andre retter, f. eks. Appellationsretten i Slesvig.

Derimod ses der ikke at være udnævnt retsbetjente fra underdommerembeder uden for København. Det tilløb hertil, som fandt sted i 1907 under justitsminister Alberti, førte ikke til udnævnelse, jvf. nedenfor.

I forbindelse med de fornævnte udnævnelser, som kunne synes at være i strid med betingelserne i instruksen, der dog efter dens udtrykkelige indhold kun opstillede de krav, som en ansøger måtte opfylde, men ikke begrænsede den enevældige konges ret til frit at vælge sine embedsmænd, skal her nævnes det i slutningen af det 18. århundrede florerende *ekspektance-system,* som bestod i, at en person fik kongeligt tilsagn om senere ansættelse i et vist embede, enten ved første vakance eller efter visse andre personer.[19] Allerede fra omkring år 1700 kendes forbud mod at indsende ansøgning herom; men på samme måde som om instruksbestemmelserne anført synes disse forbud, der var rettede til undersåtterne, ikke at have afskåret Kongen fra på eget initiativ eller på grundlag af mundtlige henvendelser at give sådanne tilsagn.

Struensee fremhævede i sit forsvarsskrift af 14. april 1772, at en af hans administrative grundsætninger havde været, at Kongen ikke burde give nogen ekspektance eller andre friheder, som kunne krænke medborgernes rettigheder, og at Kongen ved besættelse af embeder alene burde tage hensyn til departementernes

forslag, derimod ikke til hofanbefalinger og påvirkninger andetsteds fra. Det var også lykkedes Struensee at udvirke en kabinetsordre, der havde til hensigt at begrænse systemet og modvirke, at ukvalificerede ad denne vej fik ansættelse i statens embeder, men systemet afskaffedes ikke som sådant. Tværtimod benyttedes det i betydeligt omfang til hen imod århundredets udgang – og i noget ringere omfang efter denne tid – ved besættelse af assessorstillingerne i Højesteret.

Allerede under instruksforhandlingerne i 1771 omtales det, at assessor i Hof- og Stadsretten Hans Hagerup havde kongelig ekspektance på at »sættes i Højesteret«. Han blev også ansat, dog med det forbehold, at han bestod prøven, og da dette ikke lykkedes for ham, søgte han og fik sin afsked, jvf. nedenfor Det var dog først i 1780'erne, at dette betænkelige system kom til fuld udfoldelse for Højesterets vedkommende. Som eksempel herpå kan anføres, at Friederich Gottlieb Sporon i 1781 fik kongeligt tilsagn om sæde i retten ved indtrædende vakance og udnævntes i det følgende år. På tilsvarende måde gaves tilsagn til assessorerne i Overhofretten i Norge, kammerjunker Niels Krag Levetzau, Enevold Falsen og kammerjunker Frederik Julius Kaas. Det mest kendte tilfælde vedrører Christian Colbiørnsen, der var højesteretsadvokat og kammeradvokat. Han fik i 1782 løfte om udnævnelse til højesteretsassessor ved forefaldende vakance endog med lønningsanciennitet forud for resolutionens dato og udnævntes i 1787 som den ældste i anciennitet af de fire med 1000 rdl. årlig lønnede assessorer.

Systemet kompliceredes yderligere ved, at der ofte gaves assessorer, som overgik til andre embeder, løfte om at måtte tiltræde på ny, såfremt de ønskede det, med bevarelse af deres hidtidige anciennitet. Dette var således tilfældet med Christian Frederik Jacobi, der udnævntes i 1772 og samme år tiltrådte stillingen som lecteur hos Christian VII. I 1784 beordredes han til at tiltræde i retten med sin tidligere anciennitet, men da der på dette tidspunkt ikke var nogen ledig stilling, måtte han aflønnes på særlig måde, indtil han i 1785 ved Anchersens død kunne indtræde i dommerkollegiet. Tilsvarende tilsagn blev givet Herman Colbiørnsen, Ole Christopher Wessel og Wilhelm Frimann Koren.

Ekspektancesystemet gav anledning til megen ulejlighed ved besættelse af embederne og kunne også medføre klager fra ekspektanterne. Dette var således tilfældet ved Christian Colbiørnsens ansættelse[20] i 1787. Colbiørnsen beklagede sig til Kancelliet over, at han ikke allerede i 1785 ved Anchersens død var blevet ansat, men justitiarius v. d. Osten tilbageviste i en erklæring klagen, idet han henviste til, at der ved den nævnte lejlighed ikke havde været nogen vakance, idet Jacobi var overtallig assessor og derfor havde ret til at indtræde forud for ekspektanter.

Den værste ulempe ved ekspektancesystemet var imidlertid, at man ved embedsudnævnelser på grund af givne forhåndstilsagn kunne være afskåret fra at an-



HOJESTERET I 300 ÅRET FOR RETTENS TILBLIVELSE

I den retssal på Christiansborg, der toges i brug 1919, og som nu i regelen benyttes af den ene af rettens afdelinger, ses samtlige rettens femten dommere placerede bag det halvcirkelformede bord, fra venstre A. Blom-Andersen, P. A. Spleth, T. F. Gjerulff, J. Trolle, Aage Lorenzen, J. L. Frost, F. B. B. Heise, præsidenten O. I. Kaarsberg, E. S. B. Colov, J. C. Herfelt, Bodil Dybdal, P. Hermann, Theodor Petersen, H. Tamm, H. A. Sorensen. Foran dommernes bord sidder protokolsekretærerne Agnete Weis Bentzon og Else Bohr. Helt i forgrunden skranken med advokaterne landsretssagforer Jorgen Jacobsen og højesteretssagforer H. Soby stående i advokaternes indelukke. Fotografi 1960.

sætte folk, som var særlig velegnede. Justitiarius v. d. Osten frarådede ofte indtrængende en fortsættelse af denne praksis, men alligevel fik grev Gebhard Moltke-Huitfeldt i 1788 ekspektance på at indtræde efter to ældre ekspektanter, Falsen og Kaas, hvilket tilsagn opfyldtes allerede i 1790 med forbigåelse af Falsen. Også i den senere tid, om end sjældnere, ses systemet anvendt, således med hensyn til de senere højesteretsassessorer Thestrup, Feddersen og Rothe samt hof- og stadsretsassessor A. W. F. Bornemann.

Under Christian Colbiørnsens justitiariat trivedes systemet også, om end i betydelig afsvækket omfang. Navnlig synes han, der som foran anført selv havde nydt fordel af systemet, at have omfattet ansøgninger fra højesteretsadvokater med velvilje, idet han navnlig i højesteretsinstruksens § 33 synes at have fundet hjemmel for sådanne tilsagn til ældre og veltjente advokater.[21]

Medens disse dommerudnævnelser i henhold til tidligere tilsagn måtte betragtes som blotte personlige begunstigelser af mere eller mindre velbegrundet art, men uden politisk tendens, har det spørgsmål været fremdraget i litteraturen[22] om regeringen under enevælden i de sidste årtier før 1849, da folkets kamp for politisk frihed begyndte herhjemme, tog hensyn til ansøgernes *politiske indstilling* ved udnævnelse af dommere i de højere instanser.[23] Problemet er nærliggende, idet tidsrummet 1830 til 1848 kendetegnes ved et meget stort antal pressesager og andre politiske sager. Da det kollegium, Danske Kancelli, som efter den almindelige opfattelse bestemte domstolenes sammensætning, samtidig var det organ, som beordrede pressesagerne anlagt, kunne der være basis for at antage, at regeringen på forhånd ville søge at gardere sig ved at sørge for en i politisk henseende betryggende sammensætning af dommerkorpset. Et par eksempler på tilsyneladende forbigåelser af velkvalificerede, men i politisk henseende liberale jurister ved besættelsen af højere dommerembeder, som har været diskuteret i litteraturen, kunne tale til støtte for en sådan hypotese. En indgående undersøgelse af alle udnævnelsessagerne i det omhandlede tidsrum har imidlertid ikke givet støtte for, at Kancelliet har forfulgt sådanne formål.

Tværtimod synes undersøgelsen at vise, at Kancelliets praksis med hensyn til dommerudnævnelser var yderst regelbunden og bestemt af saglige hensyn. Et tilfælde, der kunne have udseende af en forbigåelse af politiske grunde, men som ikke vedrører Højesteret, drejer sig om ansættelsen af assessor Casse, der var kendt som en konservativ og streng dommer, ved rekruteringen af den i 1845 oprettede Kriminal- og Politiret i København. Med hensyn til udnævnelse af højesteretsassessorer har navnlig forbigåelsen af assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten Spandet været diskuteret. Hans medansøgere var to assessorer fra Landsover- samt Hof- og Stadsretten, Holm og Rottbøll, samt assessor i Overretten i Viborg, Peder Daniel Bruun. Kancelliet indstillede ikke nogen bestemt af ansø-

gerne til ansættelse, men henstillede spørgsmålet til Kongens afgørelse; Spandet var dog nr. 1 på ansøgerlisten og anbefaledes som den ældste og bedst kvalificerede. »Hans ualmindelige Kundskaber, hans sjældne Forretningsduelighed og Flid forenet med den strengeste Redelighed« fremhævedes stærkt i Kancelliets indstilling. På den anden side kunne Kancelliet ikke undlade at nævne, at Spandet ved flere tidligere lejligheder havde fået tilkendegivelser om Kongens mishag i anledning af hans optræden i trykkefrihedssager.[24]

Den ualmindelig varme anbefaling, Kancelliet i sin indstilling gav Spandet, har ikke noget sidestykke i forestillingerne i andre udnævnelsessager; Kancelliet gik i virkeligheden så langt i denne sag, som det anstændigvis kunne gå. Der kunne i Spandets tidligere optræden findes begrundelse til at forbigå ham, hvilket Kancelliet dog ikke har ment at burde indstille; men Frederik VI kan have anset det for nødvendigt at understrege alvoren i de af ham tilkendegivne mishagsytringer. Uanset at man således må komme til det resultat, at Kancelliet har formuleret sin indstilling på sagligt grundlag, og uanset, at der som nævnt kunne være begrundelse for at forbigå Spandet, synes resultatet af sagen, at den som nr. 3 indstillede Rottbøll, der var kendt som stærkt konservativ, udnævntes, medens man forbigik den bedre kvalificerede, men som det senere viste sig liberale Holm, vanskeligt at kunne forklares ud fra andre hensyn end politiske.

Om politisk betingede afskedigelser af højesteretsdommere henvises til afsnittet om rettens forhold til regeringen i 1. bind, p. 348 og 445.

Kommissionsudkastet af 1899 til den nye retsplejelov foreslog, at *i reglen* kun mænd, der havde været landsdommere i tre år, skulle kunne beskikkes som ordentlige højesteretsdommere, men udkastet indeholdt lige så lidt som det tidligere udkast af 1876 virksomhedskrav med hensyn til andre dommerstillinger. Under rigsdagsbehandlingen udvidedes kredsen af stillinger, hvorfra udnævnelse til højeretsdommer skulle kunne ske, og der indføjedes tilsvarende lempelige bestemmelser om virksomhedskrav for landsdommere. Disse bestemmelser overgik i lov nr. 53 af 26. marts 1909 § 44, stk. 1 og 3, og herfra i alt væsentligt uændret til retsplejelovens § 43, stk. 1 og 3, der imidlertid senere er blevet ændret, senest ved lov nr. 218 af 11. juni 1959. Herefter kan til højesteretsdommer i reglen kun beskikkes personer, der i tre år har været landsdommer, præsident i Københavns Byret, præsident eller vicepræsident i Sø- og Handelsretten i København, rigsadvokat, højesteretssagfører, departementschef i centraladministrationen eller beskikket universitetslærer i lovkyndighed. Iflg. § 44 stk. 1, kan midlertidig beskikkelse til højesteretsdommer ikke finde sted, og et ledigt embede skal besættes inden 6 måneders forløb.[25]

Efter 1919 er højesteretsdommerne som altovervejende hovedregel *rekruteret fra de to landsretter*. Otte kom fra Vestre Landsret og 27 fra Østre Landsret. Som

undtagelser fra hovedreglen kan nævnes Vilhelm Topsøe-Jensen, der i 1925 indtrådte i retten fra rigsadvokatembedet; han havde dog gennem flere år været konstitueret som assessor i landsoverretten, foruden at han havde beklædt andre betydningsfulde poster og deltaget i arbejdet med retsreformens gennemførelse. I 1933 udnævntes Georg Jens Lett fra stillingen som statsadvokat ved Højesteret uden forudgående dommervirksomhed, og i 1951 udnævntes Jens Christian Andersen Herfelt fra stillingen som politidirektør i København. Han havde dog fra 1945 til 1948 været dommer i Østre Landsret.[26]

Det foran om udnævnelsesbetingelserne anførte gælder imidlertid kun de ordinære assessorer eller dommere. Med hensyn til *præsidenterne* i ældre tid, de *øverste tilforordnede* og *justitiarierne* gør særlige forhold sig gældende, som giver anledning til særlig omtale. Man synes under enevælden ikke at have følt sig bundet af de krav, som stilledes til de ordinære assessorer, herunder kravene i instruksen af 1771, som da også kun udtrykkelig omfatter de tilforordnede.

De øverste tilforordnede, der var indehavere af den høje post som rettens leder i kraft af deres stilling som kansler, rigskansler, storkansler eller geheimeråd i Konseilet, udgjorde forbindelsesledet med Majestæten. Ved deres udnævnelse har der formentlig, da stillingen først og fremmest var repræsentativ, været lagt mere vægt på deres fortjenester i politisk og administrativ henseende samt på deres rang og anseelse, end på faglige, juridiske kvalifikationer. Med hensyn til justitiarierne gælder noget tilsvarende fra 1758, hvor de øverste tilforordnede forsvinder og justitiarierne overtager deres funktioner. Først langt ind i det 19. århundrede efter enevældens ophør begynder man at udnævne justitiarius ud af rettens midte, hvorved kravene i instruksen af 1771 automatisk opfyldes. Denne fremgangsmåde er fulgt siden, også f.s.v. angår præsidenterne efter 1919. Den første udnævnelse af denne art er Rottbølls i 1861.

Som foran anført blev det ved instruksen af 1753 bestemt, at auscultanterne skulle underkaste sig en *prøve,* inden de kunne udnævnes. Langt vigtigere er det imidlertid, at denne instruks indfører kravet om aflæggelse af prøve for overhovedet at blive tilforordnet. Fra bestemmelsen kunne der dispenseres. Som eksempel kan nævnes kgl. resolution af 27. februar 1758, hvorved kirkeinspektør, tidligere højesteretsprokurator Andreas Lowson udnævntes til tilforordnet uden at aflægge prøve, »dog uden Consequence for andre«.

Kravet om prøvevotering gentoges i instruksen af 1771 § 23, der tillige indeholdt en dispensationsbestemmelse samt aldersbetingelsen 25 år. Med hensyn til prøven hedder det »at når Sagen er udageret, og Parterne ere udviste, førend de tilforordnede begynde at votere, voterer han ordentlig i Sagen, saaledes som om de først Voterende i § 12 sagt er, og paa den Maade, at han nedlægger Specimen facti eller en kort Recit af Sagens Historie, deraf uddrager den rette Kvæstion,

som under Sagen har været ventileret eller burde været ventileret, allegerer de derpaa applikable Steder i Lov og Forordninger, og endelig deraf udleder den, efter hans Tanker, rette Konklusion i Sagen; hvilket hans Votum, skjøndt det ikke kommer i Komputation ved Dommens Fatning, en af Sekretairerne skal indføre i en dertil indrettet aparte Protokol. Og saaledes vedbliver han at votere i 4 à 5 Sager eller flere, om de ere korte. Naar da Højesteret saaledes erfarer og skjønner, at han ei alene besidder den til saa vigtig og høit magtpaaliggende Embede fornødne Kundskab, Indsigt og Erfarenhed, men at han og er begavet med en tydelig Udtale og Færdighed i at yttre sin Mening og Tanker, og saadant af Justitiarius indberettes, maa det Kongen forestilles til nærmere Resolution. Uden saadan foregaaende Prøve maa ingen vente at faae Votum og blive Tilforordnet i Højeste-Ret, medmindre han tilforn i andre sær vigtige Forretninger og Embeder har viist saadan grundig Kundskab, Indsigt og Erfarenhed, med videre, saa at en Prøve maatte ansees for unødvendig og lidet passende, da der ikke kan være den allermindste Tvivl om hans Kapacitet, Duelighed og Bekvemhed dertil.«

Disse bestemmelser om prøvevotering har siden 1772 i alt væsentligt været fulgt i retten og findes nu i retsplejelovens § 43, stk. 2. Prøvevoteringen skal herefter omfatte mindst fire sager, hvoraf mindst den ene skal være borgerlig, og dispensationsbestemmelsen er bortfaldet. Af dispensationsbestemmelsen i instruksen af 1771 har der enkelte gange været gjort brug, således ved professor juris Jacob Edvard Colbiørnsens ansættelse i 1774 og ved forhenværende professor juris og indenrigsminister Kriegers ansættelse i 1860. Prøven har på den anden side i enkelte tilfælde virket hindrende. Det første tilfælde er fra 1772, da hofretsassessor Hans Hagerup udnævntes til højesteretsassessor med den klausul, at han først skulle aflægge prøven. Da denne – også efter hans egen mening – ikke faldt tilfredsstillende ud, søgte han og fik sin afsked. Fra det 20. århundrede kan nævnes tilfældet vedrørende birkedommer Christian Lauritz Schou, der den 20. juli 1907 fik tilladelse til at underkaste sig prøven for derefter at beskikkes som assessor i Højesteret i det ved Nyholms udnævnelse til justitiarius ledigblevne embede. Han påbegyndte prøven den 3. oktober og voterede i tre sager, men den 9. oktober meddelte han retten, at han ifølge sin læges råd måtte opgive at fortsætte prøven.[27] Spørgsmålet om hans udnævnelse bortfaldt derefter.

Inden afsnittet om udnævnelsesvilkårene sluttes, skal det anføres, at retten indtil 1953 kun har været beklædt af mandlige dommere. Den 8. december 1953 udnævntes imidlertid Bodil Pauline Dybdal som den første *kvindelige* højesteretsdommer. Hun havde gennemgået karrieren i Justitsministeriet og været dommer i Københavns Byret og Østre Landsret.

I det foregående er der givet en fremstilling af de særlige regler, som i den omhandlede periode gjaldt for at få sæde med votum i Højesteret. Ved siden af disse

gjaldt imidlertid en del andre regler, som opstillede betingelser for at beklæde dommerembeder overhovedet eller for i det hele taget at få ansættelse som embeds- eller tjenestemand. Kravet om *uberygtethed* og *vederhæftighed,* der opstilledes i Danske Lov 1-5-1, men som hidrører fra en langt ældre tid,[28] gjaldt for alle dommere, men har naturligvis haft størst praktisk betydning for underdommerne, af hensyn til hvem det også oprindelig er opstillet. Det findes nu i retsplejelovens § 42, stk. 3, der tillige bestemmer, at den, der udnævnes, skal være myndig. Ved ansættelsen skulle den pågældende, såfremt han ikke allerede tidligere havde aflagt ed til Kongen, aflægge *dommereden,* hvilket som foran omtalt også gjaldt auscultanter eller assessorer uden votum. Om edens indhold henvises til I p. 257. Mod forpligtelsen til ikke at modtage skænk og gave forsyndede flere tilforordnede sig i ældre tid.[29]

Dommereden har ikke været anvendt siden grundloven af 1849, men dommerne måtte herefter som andre embedsmænd aflægge *ed på grundloven.* Dennes § 78 bestemte, at dommerne i deres kald alene har at rette sig efter loven, at de ikke kunne afsættes administrativt som hidtil, men kun ved dom, og ikke forflyttes mod deres ønske uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. Dog kunne den dommer, der var fyldt 65 år, afskediges, men uden tab af indtægter. Grundlovens § 22 bestemte endvidere, at alle danske embedsmænd skulle have *dansk indfødsret,* hvilken regel havde været gældende siden »Indfødsretten« af 1776, der dog indeholdt visse undtagelsesbestemmelser.

Indfødsretten af 1776 må betragtes som en reaktion mod Struensee og hans kreds samt de mange andre *fremmede,* som i tidens løb havde fået betydelige embeder her i landet. Før 1776 havde enevoldskongerne søgt deres embedsmænd uden hensyn til herkomsten og havde i perioder vist forkærlighed for rådgivere af tysk oprindelse; hvor de fandt egnede kræfter, tog de dem i deres tjeneste. Noget tilsvarende fandt imidlertid sted i andre lande bortset fra England og Frankrig.[30]

På grund af den måde, hvorpå Højesteret rekruteredes, navnlig i den første tid, hvor der ikke lagdes så megen vægt på fagkundskab, var det en ganske naturlig følge af embedsstandens sammensætning, at adskillige af fremmed herkomst blev tilforordnede retten. Fra den allerførste tid kan nævnes Frederik III's rådgivere, Theodor Lente og Christoffer Gabel, endvidere v. Kørbitz, Peter Bülche, Henrik Ernst og Henrik Matthesius. Også i den følgende tid træffer vi blandt de tilforordnede adskillige, som var født i Tyskland eller tilhørte nylig indvandrede tyske familier, således Ulrik Adolf og Johan Ludvig Holstein, der var udnævnt til øverste tilforordnede henholdsvis i 1721 og 1740, flere medlemmer af familierne v. Plessen og Gersdorff og endvidere navne som Conrad Biermann, senere adlet som v. Ehrenschild (tilforordnet 1669), Vincents Joachim Hahn (1678), der var meck-

lenburger, Frantz Eberhard Speckhan (1683), der var født i Kønigsberg og i 30 års-alderen gik i dansk krigstjeneste, Georg Grund, der blev tilforordnet i 1711, Christoffer Hartmann, tilforordnet 1713, Johan Schrader, tilforordnet 1725, Georg Friedrich de Franckenau, tilforordnet 1726 og Johan Poul Brantz, tilforordnet 1729. Hertil kommer adskillige fra hertugdømmerne.

Fra 1730'erne indtræder der en ændring heri, idet ingen af tysk herkomst herefter synes at være blevet tilforordnet retten. Muligvis har kravet om kendskab til dansk ret, som efterhånden var trængt stærkere igennem, gjort sådanne embedsmænd, som stadig fandtes, mindre egnede til hvervet. Derimod bliver det *norske* element, der oprindelig var meget sparsomt repræsenteret, i den efterfølgende tid, helt frem til adskillelsen mellem rigerne i 1814, stadig mere fremtrædende. I 1743 tilforordnedes Iver Jentoft, der var af norsk herkomst, 1744 Morten Munthe, i 1748 Bredo Munthe, der begge var norske præstesønner, og i 1765 Wilhelm Frimann Koren. Han blev atter afskediget i 1769. Den i 1771 nedsatte kommission, der skulle fremkomme med forslag til besættelse af assessorstillingerne i Højesteret efter reorganisationen, foreslog som tidligere nævnt de fire ledige poster besat med lutter nordmænd, og i de følgende år ansattes yderligere en række norske assessorer, jvf. ovenfor I p. 73 og 77f. Bestemmelserne i Indfødsretten ramte ikke nordmændene, som jo var »født i Vore Stater«, jvf. forordningens § 1, der i øvrigt udtrykkelig som ligestillet med danske nævner nordmænd og holstenere.

Reglerne om udnævnelse af dommere findes nu i 1953-grundlovens § 27 sammenholdt med tjenestemandslovens § 6 og retsplejelovens § 42, stk. 1. Herefter udnævnes dommere, herunder højesteretsdommere, som hidtil, af Kongen og afgiver *højtidelig forsikring* om at ville holde grundloven. Dom til suspension eller afskedigelse af en dommer træffes nu af den særlige klageret, jvf. herved retsplejelovens § 49ff. Iøvrigt skal dommere, herunder også højesteretsdommere, afskediges fra udgangen af den måned, hvori de fylder 70 år, jvf. tjenestemandslovens § 53, 2. stk. Denne bestemmelse indførtes ved lov nr. 193 af 20. maj 1933, den såkaldte »dommerlov«.

Foruden de ordinære assessorer, øverste tilforordnede og justitiarier, var der i tidens løb udnævnt mange assessorer, som ikke nogensinde kom til at votere. Disse er ikke medtaget i »staten« nedenfor. En betydelig del af de øvrige tilforordnede mødte som nævnt kun på åbningsdagene.

En væsentlig del af de fra 1772 udnævnte ekstraordinære assessorer – se om disse nærmere I p. 185 – havde tidligere som ordinære voteret i retten, men var overgået til andre embeder. De øvrige var højtstående embedsmænd såsom ministre, geheimeråder, stiftamtmænd, juridiske professorer o.s.v. Så sent som i 1913 udnævntes tre ekstraordinære assessorer, nemlig overformynder Friis, departe-

mentschef Schrøder og højesteretssagfører Frits Bülow. I den senere tid var det vistnok yderst sjældent, at en ekstraordinær assessor blev tilsagt til at votere. Der henvises i øvrigt til fortegnelsen nedenfor i det biografiske afsnit.

Til belysning af ordinære tilforordnedes, assessorers og dommeres *aldersforhold* skal anføres, at *tiltrædelsesalderen,* hvorved for den første del af perioden, da der ikke fandt nogen udnævnelse sted, forstås den alder, i hvilken den pågældende første gang blev tilsagt og voterede i retten, har varieret meget. I den første tid efter rettens oprettelse var alderen ved første votering ret uensartet. Der forekommer ikke få eksempler på, at de tilforordnede var under 40 år. Ulrik Frederik Gyldenløve, der tilforordnedes i 1669, var kun 31 år, og det samme gælder Titus Bülche, der tilforordnedes i 1670. Christoffer Parsberg var ved tiltrædelsen i 1667 kun 35 år, og Thomas Fincke, der tilforordnedes i 1669, var 37 år. På den anden side tilsagdes tilforordnede, der var temmelig højt oppe i årene, således i 1662 Christoffer Urne, der var 69 år, og samme år Niels Trolle, der var 63 år; men begge havde tidligere været rigsråder og haft sæde i Rettertinget. Hans Mule var ved første votering i 1669 64 år. En lignende uensartet aldersfordeling fortsætter gennem resten af det 17. og langt ind i det 18. århundrede. Gennemsnitsalderen, der i tiden fra 1661 til 1700 var 47 år, i tiden fra 1701 til 1720: 44 år og fra 1721 til 1750: 41 år, synes fortsat at falde, og tilsigelser af personer over 60 år bliver sjældne. I det 18. århundrede var adskillige af de tilforordnede ved første tilsigelse eller udnævnelse ikke fyldt 30 år, og udnævnelser af 24-25 årige bliver efterhånden ikke ualmindelige. Christian Danneskiold-Samsøe var ved tilsigelsen i 1726 kun fyldt 23 år. Andreas Skeel var ved sin udnævnelse i 1756 kun 24 år, og det samme gælder Frederik Carl Krag-Juel-Vind, der udnævntes i året 1778. Som 25 årig udnævntes Christian Frederik Holstein i 1760, Christian de Schouboe i 1762, Albrecht Philip Levetzau i 1769 og Johan Bartholin Eichel i 1773.

Denne uensartethed med hensyn til udnævnelsesalder skyldes formentlig, at der først i 1771 opstilledes bestemte betingelser med hensyn til eksamen og forudgående praktisk virksomhed. Dette må også være den væsentligste grund til, at det overhovedet var muligt at tilforordne så unge assessorer, som tilfældet var. De yngste tilhørte som regel det højere aristokrati, hvilket synes at have givet dem et fortrin. Gennemsnitsalderen ligger i perioden fra 1750 til 1760 lidt under 40 år. Som de ældste i dette tidsrum kan nævnes Jonas Ramus, der ved udnævnelsen i 1756 var 58 år, Andreas Lowson, udnævnt 1758, der var 54 år, og Holger Skeel, der var 53 år ved sin udnævnelse i 1752. I perioden fra 1761 til 1790 falder gennemsnitsalderen yderligere til under 35 år, og de ældste i denne periode var Johan Joachim Anchersen, der udnævntes i 1770 i en alder af 49 år, og Herman Colbiørnsen, der udnævntes i 1773 i en alder af 46 år. I tiden frem til 1820 var gennemsnitsalderen omkring 36 år, hvorefter den stiger jævnt til 42 år i tiden

fra 1821 til 1850, fra 1851 til 1880 til 51 år, og fra 1881 til 1919 til 54 år. Samtidig er udnævnelsesalderen blevet mere ensartet. Efter 1919 har gennemsnitsalderen ved udnævnelse til højesteretsdommer været ca. 53 år. Den ældste i denne periode har været Poul Christian Poulsen, der udnævntes i 1931 i en alder af 58 år, og de yngste Jørgen Trolle, der udnævntes i 1954, og Henrik Tamm, der udnævntes i 1958, begge i en alder af 49 år; men langt de fleste var ved udnævnelsen først i 50'erne.

Ligesom udnævnelsesalderen har *alderen ved* ophør af voteringen eller ved *afgang* på grund af død, *overgang til andet embede* eller pensionering været ret uensartet. I tiden omkring og navnlig efter år 1800 var det meget almindeligt, at assessorer indtrådte i retten i forholdsvis ung alder og hurtigt forlod den igen for at gå ind i andre, bedre lønnede og højere rangerende embeder. Et af de bedst kendte eksempler herpå er Anders Sandøe Ørsted, der blev højesteretsassessor i 1810 i en alder af 32 år, og som tre år senere udnævntes til deputeret i Danske Kancelli. Som et særligt illustrerende eksempel kan nævnes Albrecht Philip Levetzau, der udnævntes til højesteretsassessor i 1769 efter at have fået sæde i retten uden votum i 1765. Han udnævntes i 1772 i en alder af 28 år til stiftamtmand. Fra en lidt senere tid kan nævnes Johan Franciscus Schønheyder, der udnævntes til højesteretsassessor i 1820 og samme år i en alder af 47 år blev stiftamtmand i Viborg, Michael Lange, der efter tre års tjeneste i Højesteret i 1825 i en alder af 37 år blev udnævnt til deputeret i Danske Kancelli og Hans Georg Bentzen, der i 1831 i en alder af 40 år indtrådte i retten for samme år at modtage udnævnelse som deputeret i Danske Kancelli.

De mest eftertragtede embeder synes at have været stillingerne som amtmand og deputeret i regeringskollegierne samt stillingen som nationalbankdirektør, og der er ikke få eksempler på, at stillingen som assessor i Højesteret har dannet gennemgangsstilling til sådanne poster. En del af assessorerne afsluttede deres løbebane som justitiarius enten i Højesteret eller i andre retter, eller som præsident for sådanne. Den sidste, der overgik til et amtmandsembede, var Peter Jacobsen Tetens, der blev højesteretsassessor i 1845 og i 1847 amtmand; han var dog allerede godt en måned efter sin udnævnelse i retten blevet konstitueret i amtmandsembedet. Efter 1849 forekommer kun spredte eksempler på udnævnelse til andre stillinger bortset fra stillingen som højesteretsjustitiarius eller -præsident, der til gengæld på omkring samme tid bliver avancementsstilling for de ordinære assessorer. Som undtagelser, der bekræfter hovedreglen: at stillingen som assessor, dommer, justitiarius eller præsident, fremtidig er slutstillinger, kan nævnes, at Andreas Frederik Krieger i 1870 blev justitsminister, at Werner Jasper Andreas Ussing i 1873 blev nationalbankdirektør, at Christian Sophus Klein i 1892 blev overpræsident i København, og endelig at Marius Nicolaj Frederik Trolle i 1894



DEN ENE AF HØJESTERETS TO AFDELINGER

Bag dommerbordet sidder fra venstre højesteretsdommerne P. Hermann, E. S. B. Colov, F. B. B. Heise (retsformand), Aage Lorenzen og Theodor Petersen. Foran dommerbordet sidder protokolsekretærerne Inga Poulsen og Mogens Claussen, og til højre står advokaterne højesteretssagfører H. Steglich-Petersen og højesteretssagfører Tomas Christensen ved deres pult i skrankens indelukke. Fotograferet 1960 i den 1957 indrettede anden retssal på Christiansborg.

blev overformynder. Siden da ses ingen at være overgået til embeder uden for retten.

Det ville være misvisende at forsøge at illustrere *afgangsalderen* på samme måde som med hensyn til ansættelsesalderen ved hjælp af gennemsnitstal for de forskellige perioder. Afgangsalderen har nemlig varieret endnu mere med større udsving til begge sider end ansættelsesalderen, og gennemsnitstallene ville dække over de mange tilfælde af overgang til andre stillinger, som er påvist foran. I nutiden afskediges dommerne senest ved udgangen af den måned, i hvilken de fylder 70 år. Denne regel blev som andetsteds nævnt indført ved »dommerloven« af 20. maj 1933. Tidligere var det ikke ualmindeligt, at højesteretsdommerne fortsatte tjenesten endog en ganske anselig tid ud over det 70. år. Den sidstafgåede over 70 år var Villars Hilmar Lunn, der blev afskediget i 1929 i en alder af 74 år. Som andre eksempler kan nævnes Cato Spang Hanssen, der var 74, Kirketerp, der var 71, Faurholt, der var 76, Grüner, der var 72 og Gottlieb Andreas Jensen, der var 77 år ved afskedigelsen. Går man længere tilbage, støder man på endnu ældre medlemmer af Højesterets dommerkollegium. Det gælder således Herman Andreas Mollerup, der ved sin afsked i 1880 var 81 år; Hother Smith var ved sin død i embedet ligeledes 81; Carthon Christopher Valdemar Nyholm var ved sin afsked i 1909 som justitiarius 80 år, og flere justitiarier ses at være afgået i lignende høj alder, således Peter Christian Nouvel Buch, der var 81, og Mourier og Rottbøll, der begge var lige ved 80.

Under enevælden bestod der ikke nogen principiel adskillelse mellem administrationen og domsmagten, og man ser da også, at de samme personer i vidt omfang udførte hverv inden for begge områder. Som følge heraf har flere af Højesterets tilforordnede i ældre tid enten samtidig eller i løbet af deres karriere været indehavere af betydningsfulde *politiske embeder,* et forhold, som vedbliver indtil 1772. Som eksempler kan nævnes kanslerne, rigskanslerne og storkanslerne Peder Reedtz, Griffenfeld, Frederik Ahlefeldt, Conrad Reventlow og Ulrik Adolf Holstein, der samtidig og i kraft af kanslerembedet var øverste tilforordnede eller præsident i Højesteret. På samme måde forholder det sig med geheimeråderne Michael Wibe, Iver Rosenkrantz, Johan Ludvig Holstein og Claus Reventlow og adskillige af justitiarierne, der tillige var geheimeråder, således Hans Frederik v. Levetzau, Mogens Rosenkrantz, Villum Berregaard og Jens Krag-Juel-Vind, Henrik Hielmstierne og Peder Rosenørn.

Instruksen af 1771 bestemte ikke udtrykkeligt, at assessorerne ikke måtte påtage sig andre forretninger end dommerhvervet; men i sit forslag havde instrukskommissionen anbefalet en sådan ordning,[31] og de fra tidligere instrukser – således instruksen af 1753 § 5 – kendte forbehold: »som ikke med andre Vores magtpaaliggende Forretninger ere occuperede« eller »medmindre de ved andre Vores For-

retninger, som ingen Ophold taale, uforbigængeligen maatte være forhindrede«, er udgået af instruksen af 1771. Derimod var der i kancelliinstruksen af 20. april 1771 § 7 optaget en bestemmelse om, at »paa det, at Ingen med andre Forretninger skal være forhindret fra behørigen at iagttage sit Embedes Pligt, maae herefter hverken de Deputerede eller nogen Andre, som staaer i Tieneste ved Cancelliet, have andre Forretninger eller employeres i 2de Departements tillige.« Ved denne bestemmelse var bl.a. tilsigtet en *adskillelse mellem administrationen og domsmagten,* hvilket også var formålet med den samtidige omorganisering af Højesteret. Samtidig virksomhed i de to grene af statsstyrelsen måtte herefter ikke finde sted; derimod forekommer der som nævnt mange eksempler på, at rettens assessorer efter kortere eller længere tjenestetid avancerede til embeder som *deputerede* i Kancelliet eller andre kollegier og herfra til *ministerposter,* eller omvendt, at justitiarier forinden deres indtræden i Højesteret havde beklædt betydningsfulde administrative eller politiske embeder. Adolf Siegfred v. d. Osten var således inden sin udnævnelse til justitiarius statsminister fra 1772 til 1775, og Jørgen Erik Skeel, der blev justitiarius i 1788, dog uden nogensinde at fungere i embedet, blev året efter statsminister. Jacob Edvard Colbiørnsen havde været deputeret i Rentekammeret, inden han udnævntes til justitiarius, og Frederik Julius Kaas, der var justitiarius fra 1802 til 1804, blev senere præsident i Danske Kancelli, justitsminister og geheimestatsminister. Også Christian Colbiørnsen havde før sin udnævnelse til justitiarius været deputeret, og det samme gælder Peter Feddersen og Anker Vilhelm Bornemann. Som andre eksempler fra denne periode kan nævnes Poul Christian Stemann, der blev geheimestatsminister, justitsminister og præsident for Danske Kancelli, og Anders Sandøe Ørsted, der som bekendt nåede de højeste poster inden for regeringen.

I tiden frem til 1849 deltog flere af Højesterets assessorer i de *rådgivende provincialstænders* arbejde, således Henrik greve Moltke, Peder Daniel Bruun, Johannes Ephraim Larsen og Peter Georg Bang, eller var medlemmer af den *grundlovgivende rigsforsamling,* således de to sidstnævnte og Andreas Frederik Krieger samt Werner Jasper Andreas Ussing. Disse fire blev endvidere senere *medlemmer af Rigsdagen,* og Krieger og Bang blev begge *ministre.* En lignende karriere inden for det politiske liv havde Christian Sophus Klein gennemgået, inden han i 1877 blev assessor i Højesteret. Også i den følgende tid har højesteretsassessorer eller -dommere været medlem af Rigsdagens ting, men den kraftige opblomstring, som fandt sted omkring grundloven af 1849, har ikke gentaget sig, og efterhånden hører det til sjældenhederne, at en højesteretsdommer træder frem i det politiske liv. Som eksempler fra den efterfølgende tid kan nævnes Christian Rimestad, der var medlem af Folketinget fra 1861 til 1884, Carton Christopher Valdemar Nyholm, der var medlem af Folketinget fra 1864 til 1887, Erhard Florian Larsen,

der forud for sin udnævnelse til højesteretsdommer var medlem af Folketinget fra 1887 til 1890 og endelig Jesper Simonsen, der ligeledes forud for udnævnelsen i 1936 var medlem af Folketinget fra 1929 til 1932 og i en årrække medlem af hovedbestyrelsen for Det radikale Venstres landsforbund.

Om assessorernes nationale tilhørsforhold er der allerede talt foran. Med hensyn til deres *herkomst i øvrigt* bemærkes, at der naturligvis er en betydelig forskel mellem de *sociale lag,* fra hvilke Højesteret blev rekruteret henholdsvis i den efter 1661 nærmest følgende tid og i nutiden. Dette er en naturlig følge af samfundsudviklingen. Uanset at borgerstanden ved omvæltningen i 1660 vandt en bedre social position, og de lærde borgere fra 1661 fik adgang til dommersæderne i Højesteret, varede det dog en rum tid, inden den brede borgerstand formåede at gøre sig gældende ved rekruteringen af Højesteret. For at få sæde i retten måtte de pågældende være i besiddelse af akademisk uddannelse og have kendskab til lov og ret, hvilket indtil eksamensforordningen af 1736 forudsatte studier, som regel i udlandet, som kun et fåtal af borgerstanden formåede at bekoste på deres sønner. De vanskeligheder, der i så henseende gjorde sig gældende, fjernedes i nogen grad ved indførelsen af de juridiske eksaminer ved Københavns Universitet, men først henimod slutningen af det 18. århundrede var middelstanden inden for bybefolkningen nået frem til en sådan social position og økonomisk formåen, at dens sønner kunne være med i konkurrencen om assessorembederne ved landets højeste domstol.

Medens Højesteret omkring år 1700 hovedsagelig var rekruteret med sønner af rigsråder, lensmænd, storgodsbesiddere, de højeste embedsmænd fra de civile og militære etater samt hoffet, gejstlige, professorer og læger, ser man, at sønner af velstående handlende og håndværkere fra omkring år 1800 i større og større omfang får sæde i Højesteret. Som et strålende eksempel kan nævnes apotekersønnen fra Rudkøbing, den store retslærde og statsmand Anders Sandøe Ørsted. Endvidere var Peder Møller, udnævnt i 1801, og Michael Lange, udnævnt 1822, sønner af bryggere; Hans Jacob Koefoed, udnævnt 1820, var søn af en vinhandler, og Peder Daniel Bruun, udnævnt 1839, var søn af en købmand. Efterhånden når også sønner af mindre handlende – således var P. C. Nouvel Buch søn af en urtekræmmer – frem til dommersæderne i Højesteret, og omkring år 1900 var det ikke ualmindeligt at træffe sådanne, samt sønner af gårdejere og underordnede tjenestemænd blandt dommerne. Anders C. Evaldsen var således søn af en håndværker, og Erh. Florian Larsen af et kancellibud.

Når dette er nævnt, må det på den anden side fremhæves, at rekruteringen navnlig i tiden fra omkring slutningen af det 18. århundrede i overvejende grad er foregået fra den akademiske, lærde del af befolkningen. Det teologiske element

var navnlig i ældre tid rigt repræsenteret, men en meget betydelig del af rettens dommerstab er udgået fra hjem, hvor allerede faderen havde juridisk uddannelse eller virkede i justitias tjeneste enten som dommer eller advokat. Navnlig i ældre tid fulgte sønnerne ofte i fædrenes spor som tilforordnede eller assessorer i Højesteret.[32] I en periode, der strakte sig til henimod slutningen af det 18. århundrede, rekruteredes retten for en ikke uvæsentlig dels vedkommende gennem visse familier. I flere tilfælde havde assessorer både sønner, svigersønner og sønnesønner i retten, og der kan endog påvises tilfælde, hvor fader og søn havde sæde i retten samtidig. Dette slægts- og svogerskabsforhold tabte imidlertid sin betydning, efterhånden som kravene i højesteretsinstruksen af 1771 til eksamen og forudgående dommergerning slog igennem.[33] Bortset fra den første tid efter 1661 har en betydelig del af rettens medlemmer haft føde- og opvækststed i København.[34]

I vor tid rekruteres retten fra så godt som alle lag af befolkningen, og den stadig udvidede adgang til højere undervisning vil formentlig bevirke, at endnu bredere lag af befolkningen i fremtiden vil danne basis for domstolenes, herunder Højesterets rekrutering. Højesterets rekrutering afspejler således i store træk den sociale udvikling. Rettens sammensætning må, uanset at den kunne tænkes mere alsidig, anses for at være særdeles heldig for Højesterets afgørelser og for den tillid, retten nyder i befolkningen.

NOTER

1. POUL JOHANNES JØRGENSEN: *Dansk Retshistorie* (1940) p. 493, 517.
2. Om rettens sammensætning på forskellige tidspunkter kan iøvrigt henvises til andre steder i dette værk, samt til Troels G. Jørgensens bøger vedrørende Højesteret.
3. SOPHUS VEDEL: *Den Dansk-Norske Højesterets Historie under Enevælden fra 1661 til 1790* (1888) p. 62 og 99 og foran i afsnittet om forholdet til regeringen indtil 1746.
4. KAI FREDERIK HAMMERICH: *Den Danske Dommerstand under Enevælden* (1931) p. 21 og VEDEL, l.c. p. 167.

4a. Om referendariernes løn, se I p. 260.

5. HAMMERICH l.c. p. 38, VEDEL, l.c. p. 62. Om bestallinger, tilsigelser og løn henvises til I p. 223 f. og om rang til I p. 208.
6. Her imellem var også juridiske doktorer, foruden de allerede i teksten anførte den i 1670 tilforordnede Christian Ostenfeld, der blev dr. jur. i 1654 i Padova.
7. Forordning af 24. januar 1755, der tydelig sondrer mellem overretter og Højesteret, jvf. også Danske Lov 1-6-12, 14, 15 og 18. E. HESSELBERG: *Juridisk Collegium ved Jens Bing Dons* (1763) p. 390.
8. G. HALLAGER: *Norges Højesteret* (1915) p. 19. Se også nedenfor vedr. rekruteringen af advokaterne m.v., jvf. teksten p. 210.
9. O. GULDBERG: *Philodani undersøgelse af Philopatreiases anmærkninger om rettergangsmåden* (København 1771) p. 3 f. Luxdorphs saml. af trykkefrihedsskrifter. III.
10. KAI FR. HAMMERICH, l.c. p. 23. f.
11. KAI FR. HAMMERICH, l.c. p. 27 f.
12. KAI FR. HAMMERICH: *Juristerne og Embeds-*

livet i festskriftet til juridisk eksamens 200 årsdag (1936) p. 289, 301.

13. KAI FR. HAMMERICH, l.c. p. 88.

14. Holberg har i to af sine i 1748 udgivne epistler, den 159-de og 160-de beskæftiget sig med rekruteringen af Højesteret. Han tog til orde for, at de personer, der ville aspirere til ansættelse som højesteretsassessorer i nogle år med held skulle have virket som dommere i Hofretten, som han betegner som et passende seminarium til Højesteret. Han gik samtidig ind for, at en 5-6 dygtige jurister skulle udgøre et fast element i retten og aflønnes, medens resten kunne være andre embedsmænd, navnlig sådanne, der »ikke var chargerede med andre Forretninger af Hovedbryden«.

15. VEDEL, l.c. p. 263.

16. Se herom nærmere VEDEL l.c. p. 263-64.

17. VEDEL, l.c. p. 309.

18. VEDEL, l.c. p. 323. Det var dog allerede tidligere sket i visse tilfælde.

19. VEDEL, l.c. p. 362.

20. VEDEL, l.c. p. 365, TROELS G. JØRGENSEN: *Christian Colbiørnsen som Højesteretsadvokat* i hist. tidsskr. 11. rk. IV p. 76 f.

21. I 1801 havde Rottbøll opnået ekspektance på at indtræde i retten; det blev ved den lejlighed tilkendegivet, at noget sådant ikke kunne forventes bevilget i fremtiden. Ikke desto mindre gik Christian Colbiørnsen i en erklæring af 4. februar 1813 ind for, at Schønheyder og Klingberg skulle tilstås sådan nådesbevisning, som da også blev meddelt Klingberg. Schønheyder blev senere ekstraordinær assessor.

22. Se professor Povl Bagge i hist. tidskr. 11. rk. I p. 183 ff. samt Troels G. Jørgensen og professor Bagge i hist. tidsskr. 11. rk. I p. 500-510 og Stig Iuul's anmeldelse i Juristen 1950 p. 198-206 af Troels G. Jørgensens bog om Højesteret fra 1790 til grundloven.

23. Det følgende er et kort uddrag af et af professor Stig Iuul den 1. november 1951 i Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie holdt, ikke trykt foredrag, se også »Juristen« 1950 p. 198-206, samt af den i note 22, omhandlede litteratur.

24. Spandet havde vist påfaldende mildhed i trykkefrihedssager. 1826 havde han offentligt fralagt sig andel i trykkefrihedsdommen over Grundtvig efter først at have sikret sig sine kollegers billigelse af, at han udtalte sig offentligt. For sin optræden i denne sag fik han efter Kancelliets indstilling tilkendegivet Kongens mishag. 1832 lod han den for en trykkefrihedsforseelse dømte litterat Blok Tøxen, der var syg, afsone sin straf på en meget lempelig måde; der forelå attest fra fire læger om, at almindelig fængselsstraf ville være livsfarlig for ham, og Kancelliet havde herefter overladt til Spandet i samråd med stadsfysikus at modificere afsoningen. Også dette forhold indbragte ham en kongelig misbilligelse, dog ikke efter Kancelliets direkte indstilling.

25. Konstitution ses kun at være anvendt i et enkelt tilfælde, nemlig ved A. W. Scheels 4 måneder lange funktionstid som justitiarius i 1861.

26. En meget væsentlig del havde forud for ansættelsen i Højesteret gjort tjeneste i Justitsministeriet. I 1866 udgjorde denne kategori ca. 75% af rettens medlemmer, i 1901 ca. 60%, i 1919 ca. 70% og i 1960 ca. 80%.

27. Justitsministeriets 1. kontor H. 7193 (1907) Birkedommer Schou, der var cand. jur. fra vinteren 1874, havde været assistent i Sø- og Handelsretten, protokolsekretær i Højesteret og byfoged i Nyborg og Svendborg. Han var ved tilladelsens meddelelse birkedommer i Kronborg østre og Hellebæk birker. Justitsminister Alberti havde i konceptet til forestillingen indføjet, at han anså det for heldigt »at der af og til i Højesteret ansættes en Dommer, som i det Enkelte er fortrolig med de i Retsbetjentembeder forekommende Forretninger og har haft Lejlighed til at gøre de Erfaringer, som samme stilling fører med sig.« Da Schou ikke fuldførte prøven, bortfaldt spørgsmålet om udnævnelse, og i hans sted prøvede derefter assessor i overretten Martin Viggo Kirketerp, der blev ansat ved kgl. resolution af 9. nov. 1907.

28. Koldingske reces af 1558 §§ 6 og 7, Birke-

retten af 1623 § 4, Chr. IV reces af 1643 2-6-18 og Købstadsforordningen af 1682.

29. Se 1 p. 205 f.

30. SCHULTZ *Danmarkshistorie* III p. 251, 267, 496, 547 og IV p. 224, 226 og 240.

31. VEDEL, l.c. p. 308, 314.

32. I 1720 var 7 af 29 tilforordnede sønner af tidligere tilforordnede og 11 døtre af tilforordnede var gift med medlemmer af retten.

33. Som dokumentation herfor kan henvises til følgende eksempler: Conrad Reventlow, der var øverste tilforordnet fra 1690 til 1708, havde en søn, to sønnesønner og fire svigersønner, som fik sæde i retten, og nogle af disse havde igen familie- eller svogerskabsforhold til andre tilforordnede. Christian Ludvig v. Plessen, der voterede fra 1726 til 1744, havde en broder, en søn og fire svigersønner, der efterhånden fik sæde i retten. Også blandt de borgerlige medlemmer forekommer tilsvarende forhold. Rasmus Vinding, der voterede fra 1661 til 1684, havde en søn, en sønnesøn og en svigersøn og hans første hustru en broder og en svoger, der alle fik sæde i retten. Ligeledes havde Johan Worm, der voterede fra 1691 til 1718, to brødre og en svoger blandt rettens medlemmer. Familien Sechman kan fremvise fire medlemmer blandt rettens dommere, og af dem havde Didrik Sechman, der var justitiarius fra 1737 til 1743, en datter, der i to af sine tre ægteskaber var gift med tilforordnede.

34. De i 1661 voterende var alle født og opvokset ude i landet, herunder hertugdømmerne og Norge. Blandt de i 1690 voterende var ca. 33% født og opvokset i København. I 1772 udgjorde det københavnske kontingent 50%, i 1849 ca. 70%, i 1919 ca. 60% og i 1960 ca. 46%.

Advokaterne, herunder deres rekrutering m.v.

AF TAGE HOLMBOE

I SAMARBEJDE MED ARILD FALK-JENSEN OG H. HJORTH-NIELSEN

MENS tingene og dommerhvervet allerede omtales i landskabslovene fra det 13. århundrede, var prokuratorgerningen på den tid, da Højesteret begyndte sin virksomhed, et forholdsvis *nyt erhverv*. I slutningen af det 16. århundrede brugtes prokuratorer, efter hvad Arild Huitfeldt oplyser, ikke her i landet; *parterne mødte selv* frem på tinge, og var de forhindrede, eller behøvede de bistand til at føre deres sag, mødte de med slægt og venner eller herskab. Inden for de første årtier i det 17. århundrede synes prokuratorerne imidlertid ret hurtigt at have vundet indpas ved tingene både i by og på land. Ved Kongens Retterting vedblev det derimod at være den almindelige regel, at parterne mødte personlig, eventuelt med en fuldmægtig, som ikke var prokurator, og noget tilsvarende synes at gælde for Højesterets vedkommende i den første tid efter 1661.[1]

I 1638 fremkom de første *lovbestemmelser om prokuratorerne*, og det kan af deres ordvalg og indhold ses, at prokuratorhvervet fra begyndelsen ikke har vundet myndighedernes udelte bifald. Forordningen af 9. september 1638 om »Præste Druckenskab/ ærrørige Domme/ Kost oc Tæring/ Arrest, Prokuratorer, Lougfeldis Rettergang/ Krybskyttere oc Bysser« erkender vel – om end med beklagelse – den udvikling, der havde fundet sted, »mod all gammel oc louglig Sædvane«; imidlertid kunne man på grund af en del af undersåtternes ukyndighed i sproget og loven, sygdom, tidsspilde og de store afstande samt af andre årsager ikke forbyde prokuratorerne helt at udøve deres virksomhed. Formålet med forordningen var at sætte visse *grænser for* denne og *bekæmpe de misbrug*, som havde fundet og stadig fandt sted under prokuratorernes bestræbelser for at skabe sig et levebrød.

For at komme misbrugene til livs søgte man for det første at begrænse prokuratorernes antal og dernæst at udøve kontrol med deres virksomhed. Det bestemtes derfor, at prokuratorerne for at kunne optræde i retssager ved tingene skulle forsynes med en særlig *autorisation* af Kongens lensmand eller borgmestre og råd, og for at opnå en sådan, måtte de være »gode, fromme, uberygtede og oprigtige dannemænd«. Det blev endvidere bestemt, at de *kun* måtte bruges *i købstæderne*,

ikke på landet, hvor der som fra gammel tid skulle mødes personligt eller ved slægtninge eller herskab. Dernæst skulle prokuratorerne aflægge en *ed,* i hvilken de forpligtede sig til at undlade de misbrug, som standen eller en del af den i dens korte levetid havde gjort sig skyldig i. De skulle affatte deres processkrifter på kort og klar måde, og lensmanden, borgmestre og råd skulle bestemme, hvor meget de som vederlag herfor og for sagernes førelse skulle kunne forlange i salær. Hvis autorisationen blev misbrugt i nogen af de nævnte henseender, kunne den inddrages. Endvidere skulle prokuratorerne føre fattiges, enkers, vanvittiges og værgeløses sager uden anden betaling end den, der tildømtes dem hos modparten. Ingen skulle være forpligtede til at møde ved prokurator, men enhver skulle kunne møde personlig eller ved værge, tjenere, slægtninge eller med øvrighedens tilladelse ved enhver god mand, der dog ligesom prokuratorerne skulle tages i ed. Det var vistnok navnlig denne fremgangsmåde, der benyttedes ved Højesteret i den første tid.

Lige fra første færd udøvedes der skarp *kontrol* med prokuratorerne, ikke alene ved deres beskikkelse, men også med hensyn til deres sagførelse og vandel; det pålagdes både i forordningen af 1638 og recessen af 1643, der i det hele gentager reglerne i forordningen, dommerne at påse, at prokuratorerne ikke på nogen af de anførte måder forså sig mod bestemmelserne. Denne kontrol udøvedes navnlig også i Højesteret.[2] Efter afsigelse af en dom den 3. december 1661 blev citantens »fuldmægtig«, prokurator J. Søffrensen indkaldt for retten og »påmindt«, at »han, som sig i denne Sag baade i Beskikkelse viis och som anstiffter til Kjøbit och nu som Procurator och ellers i andre maader haffde ladet bruge, med slig comportement sig herefter under paafølgende straff bedre skulde forsee«. Den 29. juli 1667 er det galt med prokurator Sørensen igen. Det hedder i voteringsprotokollen, at han fik »en skarp Reprimande offentlig for Retten af Hr. Canceller«. Den 9. juni 1665 irettesattes en anden prokurator »formedelst hand stedtze antager sig slige uretmæssige Sager«.

Betingelserne for at få prokuratorbevilling var af nogenlunde samme art som betingelserne for at blive indsat i et underdommerembede. Oprindelig meddeltes autorisationen, der havde form af en *bevilling,* ikke til prokuratoren selv, men *til »principalen«,* d. v. s. parten, som havde antaget ham til at føre sagen. Disse bevillinger gav overensstemmende hermed klienten tilladelse til at lade prokuratoren gå i rette for sig i en eller flere bestemte sager. Senere, navnlig i tiden efter 1690, gaves *bevillingen til prokuratoren personlig,* og den gav ham ret til i almindelighed – altså ikke kun i en enkelt eller enkelte sager – at give møde for bestemte retter, f. eks. for samtlige over- og underretter, eventuelt tillige for Højesteret. Bevillingerne blev oprindelig meddelt af overøvrigheden og af borgmestre og råd som foreskrevet i forordningen af 1638 og recessen af 1643 2-6-16.

I Danske Lov 1-9-10 nævnes som bevilgende myndighed kun *borgmestre og råd*, hvilket stemmer med, at prokuratorer kun måtte findes i købstæderne. Imidlertid udviklede forholdene sig ret hurtigt således, at bevillingerne udfærdigedes af overøvrigheden eller Kancelliet, og bevillinger ved borgmestre og råd gik i løbet af det 18. århundrede helt af brug.[3] I den første sag, der førtes for Højesteret, sagen mellem Niels Trolle og Jørgen Løwenklau, beskikkede præsident, borgmestre og råd i København en prokurator for Løwenklau.[4] Den 18. juli 1661 fik Hans Baltzer Madsen kongelig bevilling til at bruge Jens Lauridsen i København som prokurator for over- og underretter såvel som for Højesteret, og i den følgende tid gives adskillige kongelige bevillinger af varierende indhold, men der var dog stadig en del *selvmødere*. I 1683 mødte af 306 parter de 144 personlig, heraf 78 med »fuldmægtig«, og de 70 af disse betegnedes som prokuratorer.[5] Hans Knudsen[6] mødte i 58 sager og Christopher Munch i 57, heraf i 5 sager på én dag. Endvidere kan fra samme år nævnes Anders Lauritzen (ell. Larsen), Jørgen Boyesen, Andreas Sønderborg og Jørgen Roll. Ingen af dem var i besiddelse af kongelig bevilling til prokuratorvirksomhed i almindelighed og langt mindre af bevilling til at procedere for Højesteret, og kun om en enkelt af dem, Andreas Sønderborg, ved man, at han i 1682 på Københavns rådstue har aflagt prokuratored. Den bekendte Brostrup Albertin, der i 1688 fik bevilling for alle over- og underretter i Danmark, fik i 1689 som opgave at være aktor i sagen mod den tidligere guvernør i Ostindien, Axel Juel.[7]

I 1684 støder man på den første kendte *kongelige bevilling*, der giver sin indehaver, Reinhold Wordemann, ret til »at betiene Godtfolk udi hvis retmæssige Sager, de for os *i* vores *Højesteret* samt her i Staden (København) og på andre behørige steder på Landet kunde have at udføre«. Wordemann blev således Danmarks første højesteretssagfører. Men herefter tager udviklingen fart. I 1690'erne får i alt 14 højesteretsprokuratorer kongelig bevilling, heriblandt de fremragende Bertel Biørnsen og Hans Scavenius. Bevillingerne omfattede som regel foruden Højesteret alle over- og underretter og var uanset Danske Lovs foran nævnte bestemmelse som regel *udfærdiget af Kancelliet* og for højesteretsprokuratorernes vedkommende *underskrevet af Kongen*.[8] De kongelige bevillinger blev også mere og mere almindelige ved andre retter, måske bortset fra de jyske.[9]

Antallet af prokuratorer ved Højesteret har vekslet noget, men har altid, indtil den allerseneste tid, været ret begrænset, formentlig nogenlunde svarende til rettens behov.[10] Siden 1940 har antallet af nyudnævnelser ligget betydelig over det sædvanlige, og ved udgangen af 1958 var antallet af højesteretssagførere nået op på over 90.[11] En væsentlig del af *sagerne* har ofte ligget *på ganske få hænder*. Således udtalte justitiarius i 1702, at så længe Brostrup Albertin og Bertel Biørnsen kunne fås, ønskede parterne ikke andre, og i 1726 udtaler retten om Hans Scave-

nius og Svend Krag: »hvilke tvende Byen nu anser for ej at kunne tabe nogen sag«. I 1771 var der kun tre advokater, som folk i almindelighed betroede deres sager, vistnok Peter Uldall, Jacob Edvard Colbiørnsen og Andreas Nørager.[12] Endvidere vides det, at Christian Colbiørnsen havde et meget betydeligt antal sager,[13] og det samme gælder om en række fremtrædende højesteretsadvokater i den efterfølgende tid, om hvilke sagerne har haft en naturlig tilbøjelighed til at gruppere sig.[14]

Indtil 1810 fandt udnævnelse af højesteretsadvokater sted ved kongelig bevilling. Ved plakat af 4. september 1810 bestemtes det, at såvel advokaterne ved Højesteret som prokuratorerne ved over- og underretterne i begge rigerne skulle forsynes med *embedsbestallinger,* og at de på samme måde som andre kongelige embedsmænd skulle gøre indskud i den kongelige enkekasse, hvilket indskud for højesteretsadvokaternes vedkommende skulle beregnes efter en årlig embedsindtægt på 1500 rdl. og for prokuratorer ved andre retter på 500 rdl. De 1500 rdl. svarede omtrent til de højstlønnede højesteretsassessorers lønninger, medens justitiarius havde 3000 rdl. årlig. I litteraturen havde det synspunkt, at prokurator- eller advokathvervet var at betragte som et embede, allerede tidligere været gjort gældende. Andreas Hojer taler således i sine Juridiske Collegier[15] i denne forbindelse om et embede; herved behøver ganske vist ikke at være ment det samme, som man nu forstår derved; men i en erklæring fra 1755 udtaler Henrik Stampe,[16] at »den Bevilling en Prokurator af Deres Majestæt allernådigst forundes paa at gaa i Rette, er af samme Kraft, som en kongelig Bestalling paa at nyde og forrette et Embede«. Heraf drog Stampe i den pågældende sag den slutning, at en prokurator med kongelig bevilling kun kunne afsættes på en af to måder: enten ved kongelig resolution eller ved dom, og han tilføjer, at den første af disse måder på grund af Kongens mildhed og nåde var så godt som ukendt i praksis. Også Højesterets instruks af 1771 § 24 og universitetsfundatsen af 1788 omtaler prokuratorhvervet som et embede. I vinteren 1806–07 holdt Anders Sandøe Ørsted en forelæsning i selskabet for vordende juridiske embedsmænds pragmatiske uddannelse, hvori han besvarede det af ham selv stillede spørgsmål, om prokuratorerne kunne betragtes som embedsmænd, med et ubetinget ja. – Den ved plakaten af 1810 fastslåede pligt til at betale enkepensionsbidrag blev ikke taget så alvorligt. Et gennemsyn af enkekassens arkiv viser, at kun ret få af de i tiden indtil 1869 udnævnte advokater har gjort det befalede indskud. Loven af 26. maj 1868 om adgang til sagførervirksomheden afskaffede igen bestallingerne og indførte i stedet begrebet *beskikkelse.* Beskikkelserne udfærdigedes herefter af Justitsministeriet, og dette system er bibeholdt i retsplejeloven af 1916.

1868-lovens § 9 fastslog, hvad der i øvrigt vistnok havde været gældende så længe de kongelige bevillinger var blevet meddelt, at højesteretssagførere – og

kun disse – var berettigede til at møde for alle landets domstole; denne regel blev gentaget i 1916 i retsplejelovens § 127.

Efter at spørgsmålet om udvidelse af den almindelige *mødeberettigelse* for Højesteret, eventuelt ved *ophævelse af højesteretssagførerbeskikkelsen*, havde været drøftet på Rigsdagen i årene efter 1926, gennemførtes en ændring i den bestående ordning ved lov nr. 209 af 23. juli 1932, der gav landsretssagførere, der havde haft beskikkelse i 8 år og fra landsretten kunne præstere erklæring om at være øvede i procedure, *ret til at give møde for Højesteret i »egne sager«*, d.v.s. sager, som de personlig eller ved autoriseret fuldmægtig havde udført for landsret. Møderetten bortfaldt, dersom Højesteret skønnede, at vedkommende efter gentagen procedure eller på anden måde havde vist sig uegnet til at procedure for Højesteret, men kunne dog generhverves efter rettens beslutning. I tiden mellem loven af 1932 og loven af 10. maj 1958, der udvider møderetten for Højesteret yderligere og ophæver højesteretssagførerbeskikkelsen, har lidt over 300 landsretssagførere benyttet møderetten for Højesteret i egne sager, og kun i 6 tilfælde har fratagelse fundet sted.[17] Retsplejelovens § 126, der nu indeholder reglerne om møderet for Højesteret, lyder således: »Mødeberettiget for højesteret er enhver advokat, der er mødeberettiget for landsret, når han til højesterets justitskontor har indgivet anmeldelse bilagt med en tilkendegivelse fra justitsministeriet om, at han i 5 år har været i virksomhed som advokat med møderet for landsret, og med en erklæring fra vedkommende landsret om, at han er øvet i procedure.«

»En advokats møderet for højesteret bortfalder, dersom højesteret skønner, at vedkommende har vist sig uegnet til at procedere for højesteret, men kan dog generhverves ved rettens beslutning derom.«

Med denne lovbestemmelse er med ét slag højesteretsautorisationen bortfaldet, og et stort antal advokater har fået adgang til Højesterets skranke. Kun fremtiden vil kunne vise, om denne udvidelse af møderetten er til gavn for retsplejen i almindelighed og retsplejen ved Højesteret i særdeleshed.

Benævnelsen eller titlen for den i rettergang optrædende procesfuldmægtig er undergået betydelige forandringer gennem tiderne. Den almindelige betegnelse i akterne fra rettens første tid er *»fuldmechtig«*, men den dækker formentlig også over tilfælde, hvor den mødende ikke var prokurator. Ellers er *prokurator* den almindelige betegnelse, men allerede tidligt begyndte man at anvende betegnelsen *advokat* eller *højesteretsadvokat* om den, der mødte for Højesteret, således i en højesteretsstævning fra juni 1665, der benytter betegnelsen advokat for den, der mødte for Højesteret, i modsætning til prokurator for den, der mødte for kommissarier,[18] og endvidere i reskript af 27. marts 1700, der pålægger højesteretsadvokaterne at aflægge en særlig ed, jvf. herom straks nedenfor, samt i forordning af 10. februar 1736 om juridisk eksamen. I tiden indtil plakaten af 1810, der

autoriserer advokatbetegnelsen, ses der at være udfærdiget enkelte bevillinger som »højesteretsadvokat«, således en bevilling af 1767 til birkedommer og -skriver ved Fyens rytterdistrikt, dr. jur. C.D.Hedegaard; bevillingen, der ikke blev indløst, kasseredes. Ligeledes anvendtes betegnelsen advokat i brevvekslingen mellem skranken og justitiarius i 1791 angående spørgsmålet om, hvorledes de henstående sager kunne bringes ud af verden. Plakaten af 1810 og i øvrigt også andre bestemmelser sondrer tydeligt mellem advokater ved Højesteret på den ene side og prokuratorer ved over- og underretterne på den anden side. Betegnelsen advokat er herefter benyttet fast i bevillingerne indtil 1869 og benyttes også i lovgivningen, jvf. forordningen af 26. januar 1821 om det juridiske studium ved Københavns Universitet, §§ 15 og 26. Loven af 26. maj 1868 om sagførervirksomheden indfører betegnelsen *sagfører,* dog således, at der hertil knyttedes en betegnelse, der viste, for hvilke retter de pågældende havde ret til at procedere, altså for Højesterets vedkommende betegnelsen *højesteretssagfører*; loven af 10. maj 1958 afskaffer begrebet højesteretssagfører for fremtiden og indfører den fælles betegnelse *advokat* for alle sagførere, dog med det forbehold, at de, der havde opnået at blive landsretssagførere eller højesteretssagførere, har ret til fortsat at benytte denne betegnelse.[19]

Allerede forordningen af 1638 bestemte som nævnt, at prokuratorerne, samtidig med at de indsattes af øvrigheden, skulle *aflægge ed.* Denne bestemmelse gentages i recessen af 1643 og i Danske Lov 1-9-10, der gengiver indholdet af eden således: »at de i ingen dennem beviste vrange og Uretfærdige Sager ville lade sig bruge: Ingen Uretvisheder i Rettergang, Vidners Føring, eller anderledis, videndis drive: Ikke med Kroglover, Udeblivelser, Forhalninger, Unødige eller søgte Skudsmaal, uden billige Aarsager, Sagen opholde: Ingen vitløftige indviklede Stævninger, eller forsetter, skrive og dermed Aarsag give, at Dommene vitløftigere, end tilbørligt er, skulle forfattis: Ikke ville hitze Folk sammen, eller hindre lovlige Forligelsemaal: Ikke ville de Fattige, eller andre, med Ubillig Løn udsue: Endeligen, at de deris Principaler med Flid, Troskab og Oprigtighed ville tiene.« Og bestemmelsen fortsætter: »Om hvilke Stykker og om deris Eed de af Dommeren, i hver Sag som tviflraadig er, skulle erindris, og, om Dommeren det fornøden eragter, paa ny for Retten giøre deris Eed: Saa og særdelis advaris, at de raade Folk fra Skieldsord, Gluffer og Gloser, og allermeest fra ærrørige Ord, naar Æren ikke søgis.«

For *Højesterets* vedkommende havde man den ordning, at advokaterne én gang *årlig* skulle *aflægge den ordinære ed,* der lød således: »Jeg lover og herved sværger, at jeg under min Æres og Bestillings Fortabelse ej videndes nogen vrang eller uretfærdig Sag vil antage eller mig derudi lade bruge, langt mindre nogen Uretviished, Falskhed eller Kroglove drive, ei heller Folk sammenhitze eller nogen

lovlige Forligelsesmaal hindre, ei heller vil jeg de Fattige eller andre med nogen ubillig Løn udsue; men derimod vil jeg mine Principaler med Flid, Troskab og Oprigtighed betjene; desligeste vil jeg give Høieste Ret, saavidt mig mueligt er, ald nødvendig Oplysning om Sagerne, saa og med allerunderdanigste Ærbødighed, Skikkelighed og Beskedenhed gaae udi Rette og ellers alle Ting gjøre og lade, som det en tro, ærlig og oprigtig Advokat vel eigner og anstaaer; saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.«

Ved reskript af 27. marts 1700 indførtes ved Højesteret en anden ed, den såkaldte *juramentum credulitatis sive calumniæ,* som retten efter omstændighederne kunne forlange aflagt i den enkelte sag, når den skønnede det påkrævet. Denne ed var af følgende indhold: »Jeg sværger herved, at jeg troer og ei anderledes veed, end at jeg udi denne Sag jo haver en god og retfærdig Sag, og at jeg ei søger Andet, end at give Højesteret en fuldkommen Oplysning derudi, for at erlange en retfærdig Dom; saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.« Virkningen af, at advokaten vægrede sig ved at aflægge denne ed var, at han ikke måtte udføre sagen og skulle betale en bøde på 50 rdl. til Vor Frelsers kirke og desuden tilsvare sin principal sagens omkostninger.

Den årlige edsaflæggelse, der – som det siges i en erklæring fra den i 1730 nedsatte instrukskommission – nærmest havde uheldige virkninger, idet den virkede sløvende, blev ophævet ved instruksen af 23. februar 1731. Fremtidig skulle eden kun aflægges ved den pågældendes *første fremmøde* i retten efter hans beskikkelse, men *justitiarius* skulle én gang om året *minde* advokaterne *om den af dem aflagte ed.* Bestemmelsen om edsaflæggelse ved tiltrædelsen gentoges i instruksen af 1771 § 24, og i § 25 omtales juramentum credulitatis sive calumniæ. Ved loven af 26. maj 1868 § 6 afløses den ordinære ed af en *skriftlig edelig forsikring* om, at sagføreren med flid og troskab ville udføre de sager, der blev ham betroet, og at han i det hele ville opfylde sine pligter som sagfører. I retsplejelovens § 120, stk. 2, er denne skriftlige edelige forsikring afløst af en *skriftlig højtidelig forsikring* af tilsvarende indhold.

Udover kravet om bevilling og i forbindelse hermed edsaflæggelse gjaldt der indtil 1736 ingen andre betingelser for at blive prokurator eller advokat ved Højesteret, navnlig ikke i retning af teoretisk eller praktisk uddannelse. Flere af dem, der fik bevilling før dette tidspunkt, havde haft *teologisk eksamen* eller var i hvert fald *studenter*; enkelte havde *studeret jura,* således Lauritz Lunow, der fik bevilling i 1717, og Andreas Bussæus, der fik bevilling i 1710. Dines Leth, der fik bevilling i 1710, var baccalaureus og en dreven jurist.

I den forudliggende tid havde *savnet* af sådan *uddannelse* ofte givet sig uheldige udslag i praksis. Så godt som alle de om prokuratorernes forhold udkomne bestemmelser havde lige fra forordningen af 1638 opregnet de mest typiske prokura-

torforsyndelser: at de i stedet for at mægle forlig mellem folk tværtimod hidsede dem op mod hinanden og på denne måde forøgede retssagernes antal, at de påtog sig eller endog tilforhandlede sig uretfærdige eller uigennemførlige sager, trak sagerne i langdrag ved at udeblive eller møde for sent, begære udsættelser uden rimelig grund, og ved at vidtløftiggøre proceduren og dokumentationen ud over alle rimelige grænser, samt ved at fremlægge lange indlæg, som i virkeligheden ikke indeholdt noget nyt, hvortil kom, at de benyttede »kroglove« og »udlagde loven mod folk« eller fortolkede denne, skønt det var dem forbudt, fremsatte ubevislige påstande og anbringender uden støtte i lov og ret, som de i øvrigt ofte viste sig at have alt for ringe kendskab til, og endelig, at de opførte sig usømmeligt for retten ved at angribe hinanden med grove ekspressioner, ja, de undså sig end ikke for at kritisere de i andre instanser afsagte domme og angribe dommerne. Hertil kom, at de ofte betingede sig for høj betaling. – Dette gælder om prokuratorerne i almindelighed og har muligvis først og fremmest adresse til under- og overretsprokuratorerne; men med hensyn til de for Højesteret mødende prokuratorer har forholdet til en begyndelse sikkert ikke været stort anderledes, selv om der kan være grund til at formode, at Majestætens tilstedeværelse, som regel ganske vist kun symbolsk, og Højesterets fornemhed og værdighed i nogen grad har lagt en dæmper på de mødende. I hvert fald fremkom der en hel række tilkendegivelser specielt til prokuratorerne ved Højesteret, som viser, at forholdene langt fra har været tilfredsstillende. I en anordning af 26. juli 1683 om »Hvorledes i Sager for Høiste Ret skal procederes,«[20] betegnes proceduren som »heelt uordentlig«, idet parterne såvel som deres fuldmægtige og prokuratorer tit og ofte efter at sagerne var procederet mundtligt fremkom med vidtløftige skriftlige indlæg, som de lod justitssekretæren oplæse, men som i almindelighed ikke indeholdt andet, end hvad der tidligere havde været anført, og derfor ikke tjente til sagens oplysning, men kun til at forlænge processen. Og i 1694 fik justitiarius ordre til at sammenkalde prokuratorerne og meddele dem, at de havde at give møde til den tid, sagen var indvarslet, og i sygdomsforfald lade sig repræsentere af en dygtig »fuldmægtig«, hvorved formentlig må forstås en anden prokurator med møderet, da kun sådanne havde adgang til skranken. Endvidere henvises til indholdet af de lige omtalte edsformularer. Ved instrukserne blev det gang på gang indskærpet, at der måtte tilstræbes korthed i proceduren. Højesteret måtte næsten fra begyndelsen kæmpe med *betydelige restancer* i form af ikke færdigbehandlede sager, som så måtte sættes på højesteretsordenen for næste år. Dette skyldtes dog ikke udelukkende prokuratorernes forsømmelser. Ofte måtte retten, således 5 gange i året 1707, udsættes på grund af mangel på assessorer.[21] I et reskript af 8. februar 1717 klagedes der over, at undersåtterne forårsagedes megen tidsspilde og bekostning, fordi prokuratorerne gjorde deres indlæg alt for lange

og vidtløftige. De tilforordnede fik ordre til at fremkomme med forslag til, hvorledes man skulle komme ondet til livs, herunder »om dem (prokuratorerne) ei af retten skulde kunne forelægges ved Timeglas eller Seierværk saadan Tid, i hvilken de Sagens Tarv noksom kunde fremføre«. Den 22. samme måned afgav 17 tilforordnede deres forslag, som affødte reskriptet af 6. april 1717, der den 17. s. m. oplæstes i retten for de forsamlede prokuratorer, der senere fik en genpart af reskriptet. Dets indhold findes gengivet i Højesterets patent af 1731 og i patentet af 10. november 1774 § 19. Det skulle ved de årlige edsaflæggelser indskærpes prokuratorerne og gik ud på, at de ikke måtte lade noget unyttigt oplæse; ej heller måtte de, når et dokument var eller senere skulle dokumenteres, gentage dets indhold under proceduren, men blot kort henvise til det, og fremføre, hvad de ville støtte herpå, ligesom de ikke måtte gennemgå indlæggene fra tidligere instanser. Videre hedder det: når en »Forordning eller Artikel af Loven allegeres af Prokuratorerne, må det ikke være dem tilladt at forklare den, saasom det baade er højststrafværdigt og imod Instruksen, saa og dem ingenlunde vedkommer«. Forbud mod at forklare loven findes endnu i instruksen af 1771. I almindelighed var det heller ikke tilladt at påberåbe sig højesteretspræjudikater og fremmede love. Når prokuratorerne havde talt i sagen, måtte parterne ordentligvis ikke få ordet mere, medmindre der var glemt noget, som havde betydning for sagens oplysning, og deres bemærkninger skulle i så fald indskrænkes til det kortest mulige. Overtrædelser skulle første gang straffes med mulkt, tredie gang med suspension. Anden vidtløftighed i proceduren »med Dicentes, som ei Sagens egentlige Beviis vedkommer«, skulle justitiarius straks søge at standse ved »betimelig at advare den Paagældende enten ved Justitssekretæren eller ved et andet Tegn«.

Uanset disse ret rigoristiske forskrifter syntes forholdene ikke at have bedret sig. I højesteretsåret 1728 var der blevet 439 sager tilovers, hvortil kom 142 nye sager i året 1729. Justitiarius Braem fandt forholdene så betænkelige, at han rettede en skriftlig henvendelse til Kancelliet, i hvilken han udtalte, at det ville vare meget længe og til sidst måske blive ganske ugørligt at nå så vidt, »at Højesteret kunde komme i sin gamle Skik, at Sagerne ethvert aar blev afgjorte,« såfremt der ikke fandtes udveje til at hindre den store vidtløftighed, man var henfalden til. Resultatet af denne henvendelse blev et kongeligt reskript af 2. marts 1729, hvori det pålagdes prokuratorerne, at de med visse undtagelser skulle forsøge at forlige deres sager, inden de måtte indbringes for retten, og såfremt forlig ikke lykkedes, skulle de skriftligt affattede forligstilbud vedlægges sagen, for at Højesteret kunne påkende, om de havde været billige og antagelige; havde nogen vægret sig ved at indgå et rimeligt forlig, skulle han ikke blot tilpligtes at betale modparten sagens omkostninger, men også som temere litigans idømmes mulkt.

Imidlertid viste højesteretsordenen af 1730 en yderligere forøgelse af sagsantal-

let, idet der var 487 tiloversblevne sager fra 1729. Den i 1730 nedsatte instruks-kommission, bestående af 6 af rettens medlemmer, afgav en betænkning, hvori det hedder: ... »saasom den Uretvished, der desto værre findes hos en deel Prokuratorer, hvis fornemste Øjemærke er at vinde deres Brød, hvorudover det og er dem mere angelegen, paa hvad maade det end sker, at vinde de dem betroede Sager end at understøtte Retfærdighed og føre Sandhed for Lyset, saa have Vi ikke fundet det utjenligt i den 19de Articul at tilholde dem at omgaaes redelig og oprigtig under Straf af Suspension eller paa deres Embede«. Videre hedder det, at det er hændt, at prokuratorer har fremført sager, om hvilke de selv har måttet tilstå, at de var urette, men undskyldt denne forseelse med, at de ikke var informerede om sagens beskaffenhed, da de antog sig den, og derfor mente, at de ikke havde forset sig mod instruksen og mod deres ed, der forbød dem »*vidende at overtage* nogen vrang sag«. For at forebygge dette i fremtiden havde kommissionen indsat en bestemmelse i den nye instruks, der forbød en prokurator at lade sig bruge i »en *ham bekendt* urigtig sag«.

Ved oplæsningen af instruksen for 1730 fandt justitiarius Braem anledning til alvorligt og indtrængende at foreholde prokuratorerne »den Mishag Hans kgl. Majestæt havde fattet over deres Vidtløftighed, da de med unødige Dicentes og Nonchalence spilde Tiden og opholde Retten, saaat i afvigte Aar mere Tid var dermed spildt end paa Sagerne employeres.«

Forholdene var i høj grad kritiske, og det stod klart, at der måtte træffes særlige *foranstaltninger for at forbedre retsplejen,* ikke alene ved Højesteret, men også ved de øvrige retter, hvor forholdene ikke var bedre. Det var tværtimod i vidt omfang manglerne ved sagernes behandling i underinstanserne, som medførte forsinkelser i Højesteret. En af disse foranstaltninger var indførelsen af *tre commissioner* i 1731, som skulle overtage pådømmelsen af en del af de henstående sager, indtil restancerne var bragt ud af verden. Det skete ved kongelig anordning af 23. februar 1731. Samtidig blev der givet ordre til stiftsbefalingsmænd og amtmænd om at indsende lister over de daværende underretsdommere med oplysning om deres egnethed til de stillinger, de beklædte. Stiftamtmanden over Sjællands stift, Johan Ludvig Holstein, der senere blev oversekretær i Danske Kancelli og øverste tilforordnet i Højesteret, var en af dem, der gjorde indberetning, og året efter henledte han regeringens opmærksomhed på, at manglerne ved retsplejen ikke blot skyldtes udygtige dommere, men også slette og uretvise prokuratorer. I løbet af fire år lykkedes det nogenlunde ved commissionernes hjælp at få restancerne bragt ud af verden, således at man kunne begynde højesteretsåret 1735 med kun 53 gamle sager.

Under alt dette var tanken om at skaffe navnlig underretsdommere og prokuratorer en uddannelse til gavn for befolkningen og retsplejen modnet. Cosmus

Bornemann, der senere blev juridisk professor og tilforordnet i Højesteret, havde kort efter regeringsforandringen i 1660 foreslået oprettelsen af en lærestol i dansk ret ved Universitetet, og i 1720 havde Frederik Rostgaard, der var justitiarius i Højesteret, i en betænkning slået til lyd for det samme, specielt med henblik på at skaffe bedre kvalificerede prokuratorer, herredsfogeder og -skrivere. I 1735 indkom til Kancelliet et anonymt promemoria, som meget vel kan hidrøre fra Andreas Hojer, ligeledes professor juris og tilforordnet i Højesteret, som gav stødet til, at der blev givet Hojer og Christian Bagger, der var hans kollega både ved Universitetet og i Højesteret, ordre til at udarbejde udkast til en forordning om juridiske eksaminer. Resultatet af de overvejelser, der herefter fandt sted, var to forordninger, henholdsvis af 23. december 1735 »om *Lovens Skærpelse mod temere litigantes samt uretvise Dommere og Prokuratorer*«, og af 10. februar 1736 »*anlangende, hvorledes med Examinibus Juridicis ved Universitetet udi Kiøbenhavn til Justitiens Befordring herefter skal forholdes*«. Forordningerne, der hører nøje sammen, udspringer begge af den for retsvæsenet så kritiske situation, der nu med alle midler måtte afhjælpes.

Medens forordningen af 23. december 1735 om temere litigantes tordner mod underretsdommerne og prokuratorerne, lægger forordningen af 10. februar 1736 grunden til den teoretiske uddannelse, som i løbet af det 18. århundrede skulle hæve juristerne, herunder prokuratorerne ved Højesteret, til en stand, der var veludrustet til at løse deres opgaver. Der er næppe tvivl om, at de to forordninger er konciperet af de to nævnte professorer og tilforordnede. Det fornødne økonomiske grundlag for reformering af forholdene, som bl.a. skulle bestå i en bedre aflønning af højesteretsassessorerne, skabtes ved en forordning af samme dato som den førstudkomne af de to nævnte, nemlig »*Forordning angaaende Een Justitz-Casses Indretning*«. Ved denne pålagdes der bl.a. en række nye retsgebyrer.

Ifølge forordningen af 10. februar 1736 post III nr. 3 bestemtes, at ingen efterdags måtte »søge at vorde Høyeste Rets Prokurator, med mindre hand er studeret, og in Examine Juridico havde fortient beste Character«, og i nr. 4 siges det yderligere, at der ved »vacerende Ober-Dommeres og Højesteretsadvokatpladser cæteris paribus frem for andre skulle reflekteres på dem, som ere Licentiati juris eller og, som have in Examine faaet den betse Character og siden med Berømmelse forestaaet Under-Dommeres eller ordinaire Advokaters Forretninger«.

Den første *juridiske kandidat,* der fik prokuratorbevilling for Højesteret, var Christian Braad, der var kandidat fra 1739. Han fik bevilling samme år.

Det varede imidlertid noget, inden kravet om juridisk embedseksamen med første karakter kunne opfyldes. Først efter 1767 var man nået så vidt, at alle fremtidige højesteretsadvokater inden deres udnævnelse havde taget denne eksamen. I den mellemliggende periode fik enkelte bevilling uden at være juridiske kandi-

dater; Frederik Horn, der fik bevilling i 1739, og som ikke var cand. jur., fik bl. a. med denne begrundelse afslag på et andragende om bevilling; han tilbød i stedet for eksamen at »elaborere et specimen practicum«, som justitiarius måtte forelægge ham, hvilket forslag blev imødekommet. På den anden side var flere af dem dr. jur., således Isaac Andreas Cold, der fik bevilling i 1741, Peter Wartberg, der fik bevilling i 1744, og Christian Ditlev Hedegaard, der fik bevilling i 1767. Andreas Bruun, der fik bevilling i 1745, var kun exam. jur. og er i øvrigt den eneste med denne eksamen, der har fået adgang til Højesterets skranke. Gotthardt Fursmann havde ingen eksamen eller grad, men havde været auscultant i Højesteret. Han fik bevilling i 1752. Otto Munthe Tobiesen, der fik bevilling i 1748, og Matthias Bruun, der fik bevilling i 1759, var ligeledes ustuderede, men Tobiesen var fuldmægtig hos Bredo Munthe og var dennes søstersøn, og Bruun havde prokuratorbevilling for alle over- og underretter i Nørrejylland og var derhos landfiskal. Hvad de manglede i teoretisk viden, har de sikkert haft i praktisk dygtighed; deres uddannelse svarer i øvrigt til, hvad der før eksamenskravets fremkomst var det almindelige, jvf. straks nedenfor.

Kravet om juridisk embedseksamen med 1. karakter gentoges i instruksen af 1753 § 36 og instruksen af 1771 § 33 samt i universitetsfundatsen af 7. maj 1788, kap. III § 18, hvorefter »der til vigtige Procurator- og Dommerembeder« krævedes *laudabilis*, i forordningen af 26. januar 1821 om det juridiske studium ved Københavns Universitet § 16, og i § 2 i lov om adgang til sagførervirksomheden af 26. maj 1868. I retsplejeloven af 1916 var kravet om første karakter bibeholdt, nemlig i § 120; men loven af 23. juli 1932 gav justitsministeren adgang til »når ganske særlige forhold taler derfor« at fravige kravet om første karakter. Efter de nugældende bestemmelser, hvor den særlige beskikkelse til højesteretsadvokat er bortfaldet, og de almindelige betingelser for at få beskikkelse som advokat med møderet for landsret er afgørende, kan kandidater med 2. karakter af 1. grad få adgang til at procedere for Højesteret, jvf. § 126 sammenholdt med § 124.

I 1744 indførtes en betydningsfuld nyordning, idet der ved kongelig befaling af 3. april så vidt vides for første gang i Højesterets historie stilledes krav om *aflæggelse af prøveprocedure* for at få bevilling som højesteretsprokurator, en foranstaltning, som Ludvig Holberg i en af sine epistler – den 159de – havde slået til lyd for, og som Hojer formentlig også har været tilhænger af. Prøven bestod i, at aspiranten skulle udføre en eller to civile sager for Højesteret, hvilke sager han selv måtte forskaffe sig, evt. ved at formå nogen af prokuratorerne til at overlade sig nogle af deres, samt to delinkventsager eller beneficerede sager, som Danske Kancelli skulle forsyne ham med; den ene skulle udføres som aktor, den anden som defensor. Sagerne skulle procederes mundtligt.

De første, der aflagde prøven, var Andreas Bruun og Peter Wartberg; grunden



»Over alle skranker«. Tegning af Bo Bojesen i »Politiken« 12. april 1957 med følgende undertekst: Forslaget om afskaffelsen af højesteretssagførerprøven har medført en voldsom trængsel for at opnå titlen inden lukketid.

til, at man er kommet ind på at forlange prøve aflagt, er muligvis, at ingen af dem opfyldte eksamenskravet. Det blev imidlertid herefter en fast regel, at der måtte aflægges prøve, inden den pågældende fik bevilling, men prøven omtales først i instruksen af 1753 § 36. Den skulle ifølge instruksen »vise deres Gaver i Prokurator-Embedet og til at tale ordentlig og forståelig«. Kravet om prøveprocedure har derefter været fastholdt både i loven af 1868 § 2, der fastsatte prøvesagernes antal til 4 og bestemte, at man kun kunne indstille sig til prøven to gange, og i retsplejeloven af 1916 § 123, der nedsatte antallet til 3, hvilket antal dog allerede ved loven af 1932 på ny forhøjedes til 4, hvoraf to skulle være borgerlige og den ene af disse føres for appellanten; loven af 10. maj 1958 afskaffede højesteretssagførerprøven, som igennem nogen tid havde været en anstødssten inden for dele af sagførerstanden, der fandt, at prøven afskar det store flertal af advokaterne fra at få andel i højesteretssagerne og derved skabte et monopol for højesteretssagførernes begrænsede kreds. Ikke alene »skrankens« medlemmer, men også Højesteret og de juridiske fakulteter i København og Århus udtalte sig imod prøvens af-

skaffelse.[22] Herefter er det den almindelige advokatprøve for landsretten, der danner grundlaget for adgangen til højesteretsskranken.

Omtrent samtidig med kravet om prøveprocedure fremkom kravet om *en vis praktisk virksomhed* som betingelse for at få bevilling som højesteretsadvokat, nemlig ved højesteretsinstruksen af 1753 § 36, der kræver fremlæggelse af attest for øvelse i rettergang ved andre retter eller som fuldmægtig hos »nogle af de bedste Prokuratorer ved Højesteret«. Dette krav gentoges uden væsentlige ændringer i instruksen af 1771 § 33.

Allerede inden denne bestemmelse fremkom, havde det imidlertid gennem nogen tid været ret almindeligt, at unge jurister, der aspirerede til højesteretsskranken, tog ansættelse *hos ansete højesteretsprokuratorer* for derigennem at opnå den fornødne praktiske færdighed. Således havde Frederik Horn, Johan Joachim Anchersen og Munthe Tobiesen været fuldmægtige hos Bredo Munthe, og Christian Braad, Niels Petersen Kaasbøll og Caspar Wilhelm Smith havde været fuldmægtige hos Truels Smith, ligesom Lowson, Bredo Munthe og Christian Rasch havde gået i lære hos Hans Ursin, der selv var begyndt som byfogedfuldmægtig. Advokaterne ved Højesteret, eller i hvert fald de mest ansete af dem, dannede således hurtigt »skoler«, et forhold, som i øvrigt vedvarer ned gennem tiden, og også kendes i den allerseneste tid.

Der forekom også *andre typer af praktisk virksomhed.* Fursmann havde som allerede anført været auscultant i Højesteret, og en del af de øvrige højesteretsadvokater, der havde fået bevilling inden 1753, havde med bevilling procederet for over- eller underretter, således Wordemann, Sønderborg, Andreas Petersen Lykke, Jens Schiøtt og Svend Krag; enkelte havde endog givet møde for Højesteret, inden de fik bevilling, således Wordemann og Ermandinger. Om flere af de før 1753 beskikkede foreligger der udtalelser fra retten med hensyn til deres kvalifikationer, idet det var almindeligt, at justitiarius afgav sådanne til Kancelliet, forinden bevilling blev meddelt. Således siger justitiarius Willum Worm i 1701 om Wesling, at »han er retten bekendt som et dygtigt subjektum, der længe har været Brostrup Albertins domesticus«, og i 1702 om Truels Smith, at »han har eksamineret ham og fundet ham bekvem«, og at det var at ønske, at »andre flere Subjekter ville applicere sig til det embede«. Noget lignende gælder Andreas Petersen Lykke; enkelte synes endog at have vundet deres prokuratorbevilling ved at føre deres egen sag for Højesteret, således Peder Jacob Hvid og Hans Jacob Hetlund.

Om de prokuratorer, der i tiden efter 1753 fik adgang til Højesterets skranke, gælder det, at de som regel gennem kortere eller længere tid havde været ansat hos en højesteretsprokurator eller havde procederet for andre retter med bevilling. Der forekommer dog enkelte afvigelser fra det almindelige mønster. Som eks-

empler herpå kan nævnes, at Peder Hersleb havde været kancellisekretær; de to Rosenstand-Goisker samt Gregers Schack og Hielm havde været auditører, og Peter Hersleb Aagaard protokolsekretær i Højesteret. Endvidere træffes blandt højesteretsadvokaterne en tidligere justitssekretær, en landfiskal, en birkedommer og en overtallig assessor i Hof- og Stadsretten. I tiden efter 1812 og til 1870 havde de udnævnte alle enten været fuldmægtige hos højesteretsadvokater eller procederet som over- og/eller underretsprokuratorer.

Endnu en begivenhed fra denne periode af betydning for advokaternes uddannelse må nævnes. Det er indstiftelsen af *Det juridisk-praktiske Selskab* i 1749. Selskabet, der optog såvel kandidater som examinati, foranstaltede øvelser i rettergang for medlemmerne, der deltog i disse enten som assessorer eller som advokater under vejledning af ældre, erfarne praktikere. Dets virksomhed, der varede til 1861, har haft ikke ringe betydning som samlingssted for adskillige af de unge jurister, som senere fik sæde i Højesteret eller optrådte i skranken. Navnlig synes mange af de senere højesteretsadvokater at have deltaget ivrigt i øvelserne, således brødrene Colbiørnsen, Peter Uldall, Caspar Gottlob Schmidt, Poul Frederik Skibsted, Peter Boll Wivet, Brorson o. fl. a.[23]

Loven af 26. maj 1868 opstillede som virksomhedskrav, at den pågældende skulle have været overretssagfører i tre år. Ifølge § 5 ligestilledes hermed dommere og universitetslærere i lovkyndighed, der havde fungeret i 3 år, og retsplejeloven af 1916 § 120 bragte kun den ændring heri, at overanklagere skulle ligestilles med de allerede nævnte, men føjede yderligere til, at de pågældende ikke mod eget ønske måtte være fjernede fra de pågældende stillinger på en sådan måde, at den almindelige pensionsret var gået tabt eller indskrænket, jvf. nu retsplejelovens § 119, stk. 5.

Loven af 23. juli 1932 ændrede disse bestemmelser således, at der i overensstemmelse med, hvad der i de senere år havde været tilfældet, krævedes 8 års virksomhed som landsretssagfører, hvorhos bestemmelserne om ligestilling for dommere, professorer og overanklagere udgik, formentlig fordi der ikke havde været gjort brug af dem. Siden 1870 har alle de beskikkede været overrets- eller landsretssagførere.

Efter ophævelsen af højesteretssagførerbeskikkelsen i 1958 er virksomhedskravet nu som tidligere nævnt, at den pågældende i 5 år har været i virksomhed som advokat med møderet for landsret, og er øvet i procedure, jvf. retsplejelovens § 126, stk. 1, jvf. § 124, stk. 2.

Alle de nævnte krav, der var egnede til at udskille de bedste advokater som procedører for højesteretsskranken, forblev ikke uden virkning for højesteretsadvokaternes *omdømme og anseelse*. Det er allerede foran anført, hvorledes forholdene i så henseende var forud for 1736. Frederik Horn, der selv fik bevilling som

prokurator for Højesteret i 1739, skrev i 1737 i sit skrift »Meditationer over Procurator-Professionen«: ... »jeg haver hørt ærbare og vittige Folk, der haver sagt om et Menneske, som holdtes for honnet, redelig og forstandig, men tillige var Procurator: Det er en Skam, at den Person er Procurator, thi han er dog et skikkeligt Menneske«. Efterhånden som universitetsuddannelsen trængte igennem, og oplæringen hos ældre, ansete prokuratorer, samt øvelserne i Det juridisk-praktiske Selskab bar frugt, dannedes der ved Højesteret en stab af virkelig dygtige og kvalificerede advokater, for hvem sagernes tilbørlige behandling og klienternes tarv stod over snævre, egennyttige formål. En del af den kritik, som tidligere havde ramt dem, forekommer for en nutidsbetragtning i øvrigt ikke helt velbegrundet. At det var dem forbudt at fortolke loven, ja, endog at påberåbe sig tidligere højesteretsdomme som præjudikater, var specifikke udslag af enevældens retsopfattelse, som de naturligvis måtte indordne sig under; men det er dog forståeligt, at en advokat efter omstændighederne kunne være fristet til at fremføre sådanne argumenter, hvor det kunne støtte hans klients sag; thi i øvrigt var der ikke stort andet for ham at sætte ind på end formalitets- og bevisspørgsmål. At advokaterne på de sidstnævnte områder utvivlsomt i adskillige tilfælde har været for vidtløftige i deres iver for at redde en dårlig sag, kan måske også bedre undskyldes ud fra datidens forhold, end det ville kunne i nutiden.

Imidlertid fik man efterhånden ved oplæring, trusler, formaninger og løfter bugt med disse problemer. I den anden halvdel af det 18. århundrede begynder en *ny epoke for skrankens medlemmer*; medens de oprindelig både i dygtighed og anseelse stod dybt under rettens assessorer, lykkedes det efterhånden flere af skrankens medlemmer at blive befordret til betydningsfulde embeder, også i selve Højesteret, hvilket jo må betegnes som en absolut anerkendelse af deres kvalifikationer. I denne forbindelse kan man nævne, at instrukserne af 1753 og 1771 udtrykkelig stiller veltjente prokuratorer i udsigt, at de efter lang og god tjeneste kunne forvente at blive betænkt med sådanne bestillinger, »hvormed de paa en behagelig Maade kan finde deres Underholdning i deres gamle Dage«.

Der fremkommer også andre umiskendelige tegn på en ændret vurdering af skrankens medlemmer. Som foran anført havde de store restancer i begyndelsen af 1730'erne medført flere gennemgribende foranstaltninger til fremme af sagerne, og flere af disse var rettede mod prokuratorernes vidtløftighed og forsømmelser. Imidlertid måtte retten fortsat nogen tid kæmpe med problemet overskydende sager. I 1742 måtte man således for at få restancerne ud af verden lade en del dertil egnede sager udgå til skriftlig behandling, og ved patentet af 12. oktober 1742 blev denne fremgangsmåde gjort permanent, jvf. herved også instrukserne af 1753 og 1771 § 6, jvf. patent af 10. november 1774 § 1.[24] I 1746 måtte det endnu en gang indskærpes prokuratorerne at undgå enhver form for vidtløftighed,[25] og

i 1748 måtte retten for at overkomme arbejdet tage fredagen, der ellers havde været fridag, til hjælp. Men i 1749 var forholdene bedrede så meget, at justitiarius ved den årlige oplæsning af instruksen for prokuratorerne kunne udtale over for dem, at »han holdt det saa godt som ufornødent at formane dem til at beflitte sig paa Sagernes korte Procedure, siden de i sidstafvigte Aars procederede Sager har viist en saa udstuderet Flid paa deres Korthed, at han ikke Andet end kunde berømme dem derfor, og forhaabende tillige, at det skete af dem fremdeles«, hvilket i øvrigt blev gentaget ved den tilsvarende lejlighed i 1750.[26]

De tiloversblevne sager vedblev dog at figurere, ganske vist i betydelig ringere omfang end tidligere, og i instruksen af 1771 var der stadig optaget en indskærpelsesbestemmelse om fremme af sagerne. Man synes imidlertid i Kancelliet og i Højesteret at have fået forståelsen af, at dette fænomen ikke længere kunne lægges advokaterne til last. Da de tiloversblevne sager i 1791 var nået op på 89, et antal, som i øvrigt ikke nu om dage forekommer særlig stort, pålagdes det Kancelliet og Højesteret at fremkomme med forslag til afvikling af disse. Højesteret bad i den anledning skranken om en udtalelse om, hvad man fra advokaternes side kunne anføre i så henseende, hvilket var noget helt nyt.[27] Svaret, der var meget omfangsrigt og i det hele blev tiltrådt af retten, forelå allerede ugen efter og var underskrevet af samtlige tolv højesteretsadvokater.

Ved loven af 1868 fastsattes *visse almindelige betingelser* for at opnå beskikkelse som sagfører, nemlig at den pågældende skulle have dansk *indfødsret* – noget, som tidligere havde haft hjemmel i Indfødsretten af 1776, i hvert fald fra 1810, da advokaterne fik egentlige embedsbestallinger – at de skulle *være fyldt 25 år,* ikke være ude af *rådighed over deres bo,* og ifølge pålidelige vidnesbyrd have ført en *retskaffen vandel.* Enhver kunne under disse betingelser opnå bevilling som sagfører, også *kvinder,* og under de øvrige særlige betingelser bevilling som højesteretssagfører.

Ifølge Danske Lov 1-9-6 måtte kvinder ikke gå i rette for »Kongens højeste Ret«, medmindre sagen angik hendes eller hendes mands eller børns ære eller liv. – Forbudet håndhævedes ret strengt. Ved kongelig resolution af 23. december 1800 blev et andragende fra Alette Marie Lund om tilladelse til selv at procedere sin sag afslået. Dette ændredes altså i 1868-loven.

Tilsvarende bestemmelser som i sidstnævnte lov optoges i retsplejeloven af 1916 § 119, der udtrykkelig nævnede kvinder. Imidlertid har ingen kvinder opnået beskikkelse som højesteretssagfører; derimod har adskillige kvindelige landsretssagførere procederet i Højesteret i egne sager, jvf. den tidligere bestemmelse i retsplejelovens § 127, stk. 2. Efter 1958 har et antal kvindelige advokater indgivet anmeldelse til Højesterets justitskontor i medfør af retsplejelovens § 126 og opnået møderet.[28]

I loven af 1868 var det derhos bestemt, at højesteretssagførere skulle have kontor i København. Denne bestemmelse gentoges i retsplejeloven af 1916, men ophævedes ved ændringsloven af 1932. Herefter har et antal advokater fra de større provinsbyer fået beskikkelse som højesteretssagfører. Den første advokat i provinsen, der fik beskikkelse, var Frederik Henrik Teist, hvis beskikkelse af 28. oktober 1932 lød på »højesteretssagfører af Vordingborg«. Teist flyttede dog hurtigt sit kontor til København. Den 30. 10. 1934 fik landsretssagfører Andreas Christensen i Århus beskikkelse som højesteretssagfører. Den næste var Mogens Møller i Odense, der fik beskikkelse i 1948, derefter i 1949 Georg Vilhelm Løber i Århus, i 1952 Mogens Christensen, søn af førnævnte Andreas Christensen, ligeledes af Århus, i 1954 Storm Mortensen, også af Århus, og i 1956 Hans Brøchner af Nørresundby.

Blandt advokaterne træffer vi – navnlig i den første tid – adskillige *nordmænd,* således Wordemann, Grønbech, Schelderup, Derschow, Hieronimus og Alexander Brüghmann, Truels Smith, Bredal, Dines Leth, Bussæus, Opdal, Jens Gram, Kaasbøll, Bredo Munthe og Otto M. Tobiesen; i den sidste tid inden rigernes adskillelse optræder nordmændene Jacob Edvard og Christian Colbiørnsen, Christian Magnus Falsen og Jonas Anton Hielm i skranken. Derudover findes en enkelt højesteretsadvokat af *islandsk* herkomst, nemlig Torchild Jonsson Fielsted, der fik bevilling i 1767. De øvrige, hvis herkomst er kendt, var danske.

Dietrichson, beskikket i 1889, var dog nordmand, men havde i 1878 opnået dansk indfødsret og Naphtali Cohn, beskikket 1920, var født i Tyskland; han fik dansk indfødsret i 1913.

Udnævnelsesalderen, hvorved forstås den alder, i hvilken den pågældende har fået bevilling, bestalling eller beskikkelse, har ligget betydelig lavere end for assessorernes vedkommende. I tiden fra 1684 til 1736 var gennemsnitsalderen ved bevillings meddelelse, forsåvidt den overhovedet er kendt, 32 år, og i tiden fra 1736 til 1752 28 år; den ældste var 31 år, den yngste, Frederik Smith, udnævnt i 1738, var 21 år. I tiden fra 1753 til 1799 var gennemsnitsalderen 29 år; de ældste var 57 og 67, den yngste, Peter Georg Boll, var derimod kun 19 år gammel, da han fik bevilling i 1772. Fra år 1800 til 1870 steg gennemsnitsalderen til 31 år, og de ældste var 46 og 50, de yngste 23, nemlig Blechingberg og Sporon, der fik bestalling henholdsvis 1823 og 1819. Fra 1870 til 1918 var gennemsnitsalderen steget til 36 år, og stigningen fortsætter i den følgende tid, hvilket formentlig hænger sammen med, at uddannelsen bliver mere tidkrævende. De ældste i denne periode var henholdsvis 44 og 48 år, og de yngste, Carl Julius Otto Liebe, udnævnt 1889, og Frits Bülow, udnævnt 1903, var henholdsvis 29 og 31 år gamle.

I tiden fra 1919 til 1940 var gennemsnitsalderen 38 år og i tiden til 1958 41 år.

Alderen ved ophør af advokatvirksomheden har varieret meget. Da der ikke som med hensyn til dommere findes nogen aldersgrænse, har højesteretsadvokaterne,

bortset fra dem, der er overgået til andre stillinger, gennemgående virket som advokater til deres død; i ganske få tilfælde er beskikkelsen blevet fradømt eller deponeret forinden. Efter grundloven af 1849 har i modsætning til tidligere kun et fåtal af advokaterne opgivet sagførergerningen til fordel for andre stillinger, men på den anden side har adskillige af skrankens medlemmer i den derefter følgende tid ved siden af deres advokatvirksomhed gjort en betydelig indsats i erhvervslivet gennem bestyrelses- og direktionshverv i større erhvervsvirksomheder.[29]

I tiden før 1849 var det ret almindeligt, at fremtrædende højesteretsadvokater gik ind i betydelige statsembeder eller andre fremtrædende stillinger og sluttede deres karriere højt betitlede. Dette gælder navnlig tiden efter 1750, men også før denne tid forekommer udnævnelse til ansete stillinger og hverv, som kun kan tænkes at være blevet givet til kvalificerede. En betydelig del af dem blev *land- og søfiskaler, generalfiskaler, kammeradvokater og endog generalprokurører.* Hieronimus Brüghmann og Hans Scavenius er de første blandt de kendte, der blev generalfiskaler, henholdsvis i 1701 og 1705; men derefter følger adskillige andre, i 1716 Truels Smith, i 1730 Hans Ursin, 1735 Michael Sonne, 1737 Caspar Wilhelm Smith, 1739 Frederik Smith, 1763 Frederik Wilhelm Wivet, 1774 Peter Georg Boll, 1783 Peter Uldall, 1789 Skibsted, 1812 Peder Boll Wivet, 1822 Rottbøll, 1824 Bilsted, 1828 Frederik Wilhelm Treschow og 1846 Blechingberg. Af kammeradvokater kan nævnes Morten Wesling 1701, Bredal 1718, Bredo Munthe 1735, Otto Munthe Tobiesen 1749, Michael Sonne 1751, Oluf Lundt Bang 1763, Christian Colbiørnsen 1780, Schønheyder 1785, Bilsted 1828, Schack 1830, Sporon 1837 og Blechingberg 1846.

Andre trådte ind i *dommerstillinger*; Hans Ursin, Lauritz Munch, Bredo Munthe, Andreas Lowson, Joachim Anchersen og Christian Bagger Brorson blev som tidligere nævnt højesteretsassessorer og voterede kortere eller længere tid; også Bertel Biørnsen blev udnævnt til højesteretsassessor, nemlig i 1756, men han har så vidt vides ikke voteret i retten; han udførte derimod et stort arbejde som sekretær ved lovrevisionskommissionerne.[30] Jacob Edvard og Christian Colbiørnsen blev justitiarier i Højesteret. Grønbech blev i 1715 kancelliassessor og senere overhofretsassessor i Norge. Frederik Horn og Oluf Lundt Bang blev justitiarier i Hof- og Stadsretten henholdsvis 1771 og 1788, mens Isaac Andreas Cold blev juridisk professor i Sorø og senere justitiarius i overhofretten i Norge, henholdsvis 1747 og 1759. Dines Leth blev landsdommer i 1727, Svend Krag byfoged i 1750, Peter Georg Boll blev sorenskriver i Norge i 1783, P. Rosenstand-Goiske lagmand i Christiania i 1794, Fielsted lagmand på Færøerne i 1769 og senere amtmand. Hoftved blev landsdommer på St. Croix, Fr. Winkel-Horn blev birkeskriver, Derschow by- og rådstueskriver. Ove Schelderup blev *amtmand* i Norge i 1704, og Rotwitt og Orla Lehmann nåede også amtmandsposterne henholdsvis i 1855

og 1848. Liebenberg blev *kabinetssekretær* og senere *nationalbankdirektør*. Hertil kommer flere udnævnelser som *generalprokurør*, således Michael Sonne og Oluf Lundt Bang. Salicath blev søkrigsprokurør, Andreas Bruun generalauditør og Fursmann advocatus regius i Vestindien.

I det foregående er kun anført nogle karakteristiske eksempler; men det vil formentlig være tilstrækkeligt til at give et billede af den vidtforgrenede anvendelse, der i datiden gjordes af højesteretsadvokaterne og samtidig til at illustrere den voksende betydning og anseelse, i hvert fald de bedste af dem nød i samfundet. Til mange af de anførte embeder var der knyttet *rang og titel* af kancelliråd, justitsråd, etatsråd og konferensråd, og adskillige af de foran anførte advokater opnåede sådanne høje udmærkelser. Christian Colbiørnsen blev endog geheimekonferensråd i 1812. Det samme gælder Frederik Wilh. Treschow (1854) og C. Liebe (1895). Om de offentlige og beneficerede højesteretssagføreres rang henvises til I p. 209.

Med hensyn til den nyere tid bemærkes, at *adskillige* højesteretsadvokater først har opgivet proceduren i en *meget høj alder*. Således gav højesteretssagfører Esbern Trolle, der ved sin død i 1951 var 75 år gammel, lige til det sidste møde som sagfører bl.a. for Københavns Magistrat, og C.B. Henriques, der nåede en alder af 86 år, procederede også enkelte gange i sine sidste leveår. N.H. Bache blev 83 år, og Møldrup 76. Dietrichson blev 84, men deponerede sin beskikkelse nogle få år tidligere. F.C.C.F. Zahle, der ikke viste sig meget i skranken, blev 87. Gennemsnitsalderen ved ophør af advokatvirksomheden i tiden fra 1849 til 1919 for dem, som ikke undtagelsesvis overgik til andre stillinger eller deponerede beskikkelsen, var omkring 68 år.

Om højesteretsadvokaternes *økonomiske kår* er det naturligvis vanskeligt at udtale sig i almindelighed. Så meget kan man imidlertid sige, at mens deres kår til en begyndelse som almindelig regel har været ret beskedne, er de i løbet af det 18. århundrede blevet stærkt forbedrede. Navnlig i den første tid forekommer eksempler på højesteretsprokuratorer, der har fristet den yderste fattigdom. Deres væsentligste levebrød var oprindelig at gå i rette for klienterne, d.v.s. proceduren; men det var ikke al procedure, der var lukrativ. Som allerede foran nævnt var prokuratorerne pligtige til efter befaling at udføre *fattiges sager* uden anden betaling end den, der ved dommen blev dem tillagt hos modparten i kost og tæring. *Delinkventsagerne* skulle advokaterne udføre efter tur som befalede aktorer eller defensorer, uden at de herfor kunne få noget salær, medmindre delinkventen selv var i stand til at betale sagens omkostninger, hvilket vist nok meget sjældent var tilfældet. Det var altså kun de *civile sager*, der betød noget i økonomisk henseende; men dels var der relativt få af dem, dels førtes der kontrol med salærernes størrelse, og endelig synes hovedparten af dem at have været samlet på ret få hæn-

der. Var man ikke med i denne snævre kreds, har det formentlig været meget pauvert at føre sager for Højesteret såvel som for andre domstole. Det er måske forklaringen på, at så mange af de bedre advokater i det 18. århundrede søgte over i andre embeder. Delinkventsagerne skulle derhos behandles forlods, jvf. instrukserne af 1753 og 1771, og der forekommer adskillige eksempler på, at selv ansete advokater, således Christian Colbiørnsen i 1785 og Wivet i 1794, måtte modtage irettesættelser af justitiarius for ikke behørigt at have fremmet sådanne sager.[31]

Først ved forordning af 7. marts 1827 fik højesteretsadvokaterne ret til *salær i justitssager,* dog kun når de udførte sagerne som aktor. Ved plakat af 17. februar 1847 tillagdes der også defensor adgang til salær af det offentlige.

Med hensyn til enkeltheder om prokuratorers og advokaters økonomiske forhold må henvises til biografierne nedenfor. Det vil her være tilstrækkeligt at fremdrage nogle ydertilfælde. Som *særlig dårligt stillede* kan nævnes Jens Schiøtt, der fik bevilling 1705, Andreas Weghorst, 1712, Jens Espe, 1727, og Peder Jacob Hvid, 1727, hvilke eksempler alle hidrører fra den første tid, hvor sammensætningen af advokatkorpset var noget blandet. Fra en senere tid kan nævnes Henrik Dreier, der fik bevilling 1795. Som *særlig velsituerede* kan nævnes Truels Smith, Bredo Munthe, Andreas Lowson, Caspar Wilhelm Smith, Skibsted, Uldall, Frederik Wilhelm Wivet, Schønheyder og Christian Colbiørnsen.

Det voksende økonomiske liv i København, der tildels var en følge af regeringens bestræbelser fra o. 1730 for at ophjælpe byerhvervene, skabte større behov for advokatbistand ved førelse af retssager, men navnlig ved oprettelse af dokumenter samt rådgivende virksomhed i det hele taget. Man søgte med held at koncentrere landets udenrigshandel til hovedstaden; i 1732 grundlagdes det asiatiske kompagni og i de følgende årtier en række andre store, privilegerede handelsselskaber med sæde i København, og industrien blev på forskellige måder støttet af staten. I 1736 fik monarkiet sin egen bank, Kurantbanken, der udstedte sedler og gav handel og industri lån på rimelige betingelser. Da det neutrale Danmark under de store søkrige i århundredets sidste halvdel kunne drage nytte af de herved skabte konjunkturer, oprandt »den glimrende handelsperiode«, der bragte hidtil usete rigdomme til landet. Men også i dårlige og ulykkelige tider måtte der blive megen brug for advokatbistand. I denne forbindelse kan nævnes den store brand i København i 1795, krigen mellem Danmark og England, Københavns bombardement, flådens tab og handelens ødelæggelse, pengekrisen i 1813 og tabet af Norge i 1814.

I hvert fald fra denne tid må højesteretsadvokaternes *kår* gennemsnitlig siges at have været *særdeles gode*. Et tydeligt vidnesbyrd om deres placering i økonomisk henseende har vi i plakaten af 4. september 1810, der gør advokaterne til embeds-

mænd og ved fastsættelsen af det bidrag, de skulle svare til den kongelige enkekasse, regner med en indtægt for advokaterne ved Højesteret, der som nævnt svarede nogenlunde til de højstgagerede højesteretsassessorers.

I den følgende tid synes højesteretsadvokaternes kår at være blevet forbedret yderligere.[32] I hvert fald ser man ikke at advokaterne søger embeder i retten som tidligere. Kun amtmandsembeder og ministerposter samt stillingen som nationalbankdirektør synes endnu at kunne konkurrere med stillingen som højesteretsadvokat. Betegnende er det, at Klingberg og Rottbøll, der opnåede designation på at indtræde i retten henholdsvis i 1813 og 1801, aldrig gjorde brug af denne begunstigelse. Da Rottbøll i 1819 fik henvendelse om at indtræde i retten i henhold til designationen, afslog han tilbudet. Dette kan naturligvis skyldes andet end økonomiske hensyn, men i hvert fald har forholdene senere udviklet sig således, at ingen højesteretsadvokat har fået sæde i retten, og i den senere tid har den almindelige opfattelse blandt jurister været, at sagførervejen, specielt med henblik på at nå frem i højesteretssagførernes kreds, har været mest tillokkende for en betydelig del af de unge kandidater med store eksaminer, idet der her var chance for de store fortjenester, mens embedsvejen bød på en mere beskeden, omend sikrere og roligere tilværelse.

I 1830'erne begyndte de politiske rørelser, der gennem de rådgivende provincialstænder og den grundlovgivende rigsforsamling førte frem til den frie forfatning og grundloven af 1849. Mange af højesteretsskrankens medlemmer gik ind i *politik*, og nogle af dem ydede deres bidrag til de nye liberale tankers sejr, ligesom de i den efterfølgende tid deltog i tingenes arbejde i betydeligt omfang, og i adskillige tilfælde blev ministre i de skiftende regeringer.

Det ville føre for vidt i enkeltheder at redegøre herfor i denne oversigt. Det må være tilstrækkeligt at trække nogle hovedlinier op og i øvrigt henvise til biografierne nedenfor.

Som stænderdeputerede virkede Frederik Wilhelm Treschow, Salicath og Orla Lehmann. Treschow og Lehmann var tillige medlem af de oplyste mænds forsamling. Medlem af den grundlovgivende rigsforsamling var Treschow og Buntzen, og medlem af Rigsdagen, »den forenede Rigsdag« eller det såkaldte Rigsråd var Treschow, Blechingberg, Buntzen og Rotwitt, der tillige i 1859 var konseilspræsident, justitsminister og minister for Holsten og Lauenburg. Orla Lehmann var i 1848 minister uden portefeuille og fra 1861 til 1863 indenrigsminister samt i en periode rigsdagsmand. Endvidere var Brock, C. C. V. Liebe, Henrichsen, H. N. Hansen, Hindenburg og Halkier rigsdagsmænd. S. S. Nellemann og flere af de fornævnte deltog derhos i kommunalpolitikken som borgmestre eller medlemmer af kommunalbestyrelsen eller borgerrepræsentationen i København. Endvidere var Bagger, Octavius Hansen, Strøm og Alberti medlem af Rigsdagen, og Alberti

var som bekendt justitsminister. Endelig skal anføres, at højesteretssagfører P. G. C. Jensen var medlem af Rigsdagen fra 1891 til 1911, at Høgsbro, der var medlem af Rigsdagen fra 1895 til 1909, var minister for offentlige arbejder og justitsminister, at C. J. O. Liebe i 1920 var statsminister og justitsminister, og at Frits Bülow var justitsminister fra 1910 til 1913 samt medlem af Rigsdagen fra 1920 til 1924. Sluttelig bemærkes, at Harboe var medlem af Rigsdagen fra 1918 til 1921, ligeledes Heilesen fra 1920 til 1929 og Henning Hasle fra 1932 til 1945. Han var tillige fra 1939 til 1940 minister uden portefeuille.

Fra den seneste tid kan anføres, at E. H. Helsted i 1953 var medlem af Landstinget og fra 1958 har været medlem af Københavns kommunalbestyrelse. Med hensyn til Poul Hjermind bemærkes, at han, der blev højesteretssagfører i 1954, havde været medlem af Folketinget fra 1943 til 1947. Fra 1958 har han derhos været medlem af kommunalbestyrelsen på Frederiksberg.

Med hensyn til højesteretsadvokaternes *herkomst* bortset fra nationalitetsspørgsmålet, som er behandlet foran, bemærkes, at man for flere af de i den første tid udnævntes vedkommende er uden oplysninger om deres oprindelse. For de kendtes vedkommende var Bertel Biørnsen og Schelderup præstesønner, og H. Scavenius var søn af den første justitssekretær i Højesteret, Morten Lauridsen Scavenius. De øvrige indtil år 1700 udnævnte, hvis herkomst kendes, var sønner af en negotiant, en drabant og en tolder. I perioden fra 1701 til 1736 var der blandt dem, der fik bevilling, ni præstesønner, nemlig Bredal, Dines Leth, Opdal, Ursin, Mathias Lykke, Peder Jacob Hvid, Espe, Bredo Munthe og Sonne. Caspar Wilhelm Smith var søn af højesteretsprokurator Truels Smith, Bussæus var søn af en foged i Norge, Bøchmann af en skriver, Christian A. Rasch af en navigationslærer, senere professor, og af de øvrige kendte var der 3 købmandssønner, en søn af en organist, en af en hospitalsforstander og en af en norsk bonde.

I perioden fra 1736 til 1800, i hvilken højesteretsadvokaternes anseelse som nævnt var stigende, rekruteredes de i stadig større omfang fra den lærde og oplyste borgerstand og i et ikke ringe omfang inden for professionen eller dermed beslægtede erhverv. Præstesønnerne, som tidligere havde overvægten, er stadig godt repræsenterede, nemlig med syv: Cold, Flindt, Fielsted, Haagen, Peder Rosenstand-Goiske (udnævnt år 1800), Anchersen og Brorson. Rottbøll var søn af en biskop, og Peder Rosenstand-Goiske (udnævnt år 1783) af en teologisk professor. Prokurator- og dommersønnerne udgør en stigende andel. Frederik Smith og Peder Boll Wivet var sønner af højesteretsprokuratorer, og også Søren Balling var af prokuratorslægt. Hersleb var søn af en landsdommer og Uldall af en borgmester og byfoged, mens Frederik Horn var søn af en toldembedsmand og Peter Hersleb Aagaard af deputeret i Kancelliet og ekstraordinær højesteretsassessor Peder Aagaard. Endvidere var der to lægesønner, nemlig Schønheyder og Caspar

Gottlob Schmidt. Syv af de øvrige var sønner af borgere i frie erhverv som købmænd og bryggere.

I perioden fra 1801 til 1869 findes det ved en undersøgelse af herkomsten bekræftet, at stillingen som højesteretsadvokat har nået en anseelse og betydning, som kan ligestilles med de højeste embedsmænds. Blandt de udnævnte var der fire sønner af højesteretsassessorer, nemlig Bredo Henrik v. Munthe af Morgenstierne, Christian Magnus Falsen, Frederik Wilhelm Treschow og Sporon, og Frederik Winkel-Horn var søn af justitiarius i Hof- og Stadsretten, Frederik Horn. Orla Lehmann var søn af kommitteret i Rentekammeret, Høegh-Guldberg af en professor og Hielm og Liebe var prokuratorsønner. Liebenberg var præstesøn og af de øvrige var der en lægesøn og en søn af en godsejer samt otte embedsmandssønner og tre sønner af handlende, to af håndværkere.

I tiden efter 1870, hvor stillingen som højesteretssagfører stadig har været højt estimeret, er rekruteringen foregået fra den akademiske kreds og den velstillede borgerstand, nemlig fra advokaternes egen kreds, fra dommerstanden og præstestanden, embeds- og tjenestemands- samt funktionærstanden og fra de liberale erhverv, herunder læger, tandlæger, ingeniører, arkitekter, kunstnere, handlende, fabrikanter og håndværkere. Også enkelte sønner af landbrugere har fået beskikkelse; derimod synes arbejderklassen endnu ikke repræsenteret. En opregning af tallene for de enkelte grupper ville virke trættende og desuden ikke være særlig illustrerende; det skal derfor blot anføres, at fem af de 146 beskikkede i tiden indtil 1958 var sønner af højesteretsassessorer eller -dommere, ni af andre dommere, otte af højesteretsadvokater og elleve af andre advokater og endelig seks af andre jurister. Blandt de øvrige var der adskillige sønner af akademikere i øvrigt eller af mænd fra andre erhverv, der forudsætter betydelig boglig dannelse. Også handelsstanden yder et betydeligt kontingent til rekruteringen. Det tør vistnok herefter siges, at rekruteringen af højesteretsskranken i nyere tid ikke på noget væsentligt punkt adskiller sig fra rekruteringen af retten.

NOTER

1. SOPHUS VEDEL: *Den Dansk-Norske Højesterets Historie* (1888) p. 56.
2. SOPHUS VEDEL, p. 57.
3. Stampes Erklæringer I p. 485.
4. I den næste sag, sagen mod Kay Lykke, mødte ingen prokurator.
5. DEUNTZER i Universitetets Festskrift ved Christian IX's 80 års fødselsdag den 8. april 1898: *Højesteret i 1683.*
6. En anden af den tids meget stærkt benyttede prokuratorer var *Hans Knudsen,* der af Fr. Rostgaard ganske snurrigt omtales som »en af de mest kyndige i Lov og Ret skarptseende Advokater, omendskjøndt han hafde mist det ene Øje«. Knudsen, ofte betegnet med tilnavnet Viborg efter sin fødeby, var født o. 1630. Han var søn af Knud Sadelmager og var først skriverdreng på Nøragergård i Durup sogn,

der ejedes af familien Sehested, senere ridefoged hos Hannibal Sehested, i hvilken stilling han erhvervede stor formue og var Sehesteds betroede mand og sagfører. Efter Sehesteds død vedblev Knudsen at administrere familiens ejendomme og drev tillige sagførervirksomhed i stor stil, dog mest ved fuldmægtig. I 1681 var han inspektør ved grevskabet Wedellsborg og ejede selv Vedtoftegård og Krengerup. Fra 1682 var han ejer af Sandagergård. Han er en af overgangstidens interessanteste skikkelser inden for sagførerstanden, en meget driftig mand, men en noget pågående sagfører. Han havde ikke bevilling, men førte, ligesom så mange andre, sager for Højesteret. Efter kgl. befaling førte han 1680 som fuldmægtig sag for retten på Københavns bagersvendes vegne mod deres mestre, og 1689 blev han defensor for Gabriel Milan, efter at Christopher Munck havde undslået sig for hvervet. Knudsen var på den tid en mand på næsten 60 år, og den meget vanskelige sag synes at have besværet ham i høj grad; i alt fald gjorde han alt for at trække sagen i langdrag. Den varede da også i hele 14 dage. I voteringerne, der fylder ikke mindre end 186 håndskrevne sider, findes der mange skarpe udtalelser mod Knudsen, der siges at have forsøgt at »echappere« fra sagen, at han har misbrugt rettens tålmodighed, at han mod bedre vidende har »forklaret Loven mod Folk« o.a.m. I konklusionen hedder det, at »i det mindste bør han her for Retten gøre Afbigt«, og hertil dømtes han også i dommen over Milan. Det var ikke den eneste sag, i hvilken han kendtes skyldig på grund af sin sagførelse. I 1692 faldt der dom i en sag mellem Anne Lindenov og Otte Krabbe, og ved den lejlighed hedder det i dommen: »Hans Knudsen, som saadanne haarde Beskyldninger mod sin bedre Forstand haver fremført, bør give til Kirken 50 Rdl.« Det bemærkes herved, at den kirke, der skulle have den Knudsen idømte bøde, var Vor Frelsers kirke, til hvis opførelse mange prokuratorer gennem tiderne har bidraget ved de dem idømte bøder. Knudsen døde på Sandagergård 1696 og blev begravet året efter i København i Trinitatis kirke, hvor hans hustru var blevet begravet 1691.

7. Albertin var født 2.8.1660, søn af præst til Strinden i Norge, senere pastor ved Frue kirke i Trondhjem Peter Albrigtsen (Petrus Alberti). Efter i to år at have procederet for Viborg Landsting fik han 15.9.1688 bevilling på at måtte betjene alle og enhver for over- og underretter i Danmark, og året efter blev det som nævnt betroet ham at føre sagen mod den tidligere guvernør i Ostindien Axel Juel, der for Højesteret stod tiltalt for misligheder i sin embedsførelse, mord på indfødte og meget andet. Albertin førte sit aktorat med en hensynsløshed, der søger sin lige. Han veg ikke tilbage for at fremføre vitterligt falske beskyldninger mod Juel, beskyldninger, der dog i det væsentligste blev tilbagevist af Wordemann, der var Juels defensor. Men han forhalede også sagen i den grad, at den kom til at strække sig over 37 retsdage. Det synes at have været Albertin magtpåliggende at skabe sensation om sit aktorat, muligvis for derved at henlede opmærksomheden på sig, idet han nyligt havde nedsat sig i København. Det lykkedes ham også i høj grad, idet han i offentlighedens øjne kom til at stå som den hensynsløse forsvarer af lov og ret. Hans optræden vakte hos rettens medlemmer stærk harme, der gav sig udslag i, at flere af dem forlangte ham fradømt æren og til arbejde på Bremerholm på livstid. Dette skete dog ikke. Albertin blev hurtigt en rig mand, der efterhånden kom til at eje meget jordegods, således 1686-1710 Gundetved (nu Selchausdal), 1700-10 Egemarke og fra 1709 Søgård og Tølløse i Holbæk amt, som hans enke solgte. 1714 udnævntes han til kancelliråd og generalfiskal, men i april 1716 fik han sin afsked som generalfiskal på grund af hans »saavel skriftlige som mundtlige, Os, om den Mariager Closters Sag allerunderdanigst givne urigtige Rapporter, saa og den af dig derudinden og i bergverks Sagen førte Conduite«; samtidig fik han ordre til at aflevere fiskalembedets sager til Truels Smith samt, når han havde udført de ham betroede sager, ikke

mere befatte sig med prokuratorembedet. Slaget ramte hårdt, thi Albertin havde af direktionen for Det ostindiske Kompagni og af andre »Eders kongelige Majestæts Vasaller og Underdaner« fået tillagt en årlig pension for som deres sagfører at betjene dem i forekommende sager. Han søgte om som fuldmægtig at måtte udføre disse sager, men fik afslag til trods for, at han ved denne lejlighed roste sig af at have været den første, »som introducerede den methodum procedendi til Sagernes Forestilling og Rettens Oplysning, som siden af de andre Procuratoribus blev efterfulgt og altid derefter hidindtil har været in receptus«. Hvis Albertin hermed sigter til, hvad Reitzer i sin store Memorial 1726 kalder den »unyttige Vidtløftighed, som siden Wordemanns Tid er brugt«, synes bemærkningen ilde anbragt, idet retten både før og senere netop bekæmpede de langvarige og unyttige indlæg fra prokuratorernes side. »Den i dansk Tungemaal meget veltalende Højesteretsprokurator Albertin« kalder C. P. Rothe ham. Albertin døde 1726 og blev bisat i sit i 1713 købte familiegravsted i Trinitatis kirke. Han blev 1. gang gift 1701 med Charlotte Emilie West, født 4.6.1674 i Odense, bisat 1713 i Trinitatis, datter af borgmester i Odense, senere rådmand i København, Christen Westesen og Anne Borch. 2. gang ægtede Albertin Dorothea Mathiesen, der døde 1728; han havde sønnen Peter Albertin, der 1740 blev højesteretsassessor, og en datter, der blev gift med Ole Borch Schouboe, justitiarius 1743-58. Albertin har sikkert været en slags prototype på sin tids prokuratorer; han havde ikke bevilling for Højesteret, og er derfor ikke omtalt i den nedenfor bragte fortegnelse over rettens prokuratorer.

8. C. B. Brorson: *Forsøg til den første bogs fortolkning* (1799) p. 551.
9. Palle Rosenkrantz: *Prokuratorerne i det 17. og 18. århundrede* (1927) p. 47.
10. I 1796 var der 12, i 1869 10, i 1909 24, i 1919 29, i 1928 28 og i 1933 44 praktiserende højesteretsadvokater.
11. Victor Hansen: *Retsplejen ved Højesteret* (1959) p. 28.
12. Vedel, l. c. p. 307.
13. Troels G. Jørgensen: *Christian Colbiørnsen som højesteretsadvokat* i Hist. tidsskr. 11. rk. IV p. 76 f.
14. Palle Rosenkrantz: *Prokuratorerne i det 19. århundrede* (1928) p. 32-34, 72-75, 103 og 159.
15. Andreas Hojers juridiske Collegium ved C. D. Hedegaard (1764) p. 30.
16. Stampes *Erklæringer* I p. 483 f.
17. Victor Hansen, l. c. p. 28.
18. Vedel, l. c. p. 57.
19. Samtlige højesteretssagførere, der alle er medlemmer af foreningen »Højesteretsskranken«, har over for advokatrådet fremsat ønske om i alle henvendelser at blive betegnede som højesteretssagførere. Det vil derfor vare en rum tid, inden denne betegnelse uddør, sammenlign overretssagførerbetegnelsen efter indførelse af landsretssagførerbetegnelsen ved retsreformen.
20. Schous *Forordninger* I (1822) p. 281.
21. Vedel, l. c. p. 167.
22. Herom henvises til betænkning nr. 164 om højesteretssagførerprøven, offentlig votering m. v. (1956).
23. Om selskabets historie og virksomhed henvises til H. Hjorth-Nielsens afhandling i T. f. R. 1926 p. 84 f.
24. Vedel, l. c. p. 243.
25. Vedel, l. c. p. 254.
26. Vedel, l. c. p. 255.
27. Vedel, l. c. p. 317.
28. Det samlede antal anmeldelser i medfør af retsplejelovens § 126 udgjorde den 1. september 1960 110, heraf fra kvindelige advokater 3.
29. Se herom nærmere biografierne nedenfor.
30. Troels G. Jørgensen: *Strejflys over Enevældens retsliv* (1949) p. 13.
31. Vedel, l. c. p. 326.
32. Palle Rosenkrantz: *Prokuratorerne i det 19. århundrede* (1928) p. 63 f.

STAT

AF ARILD FALK-JENSEN OG
H. HJORTH-NIELSEN

Øverste tilforordnede
Justitiarier og præsidenter
Tilforordnede, ordinære assessorer og dommere
Justitssekretærer
Ekstraordinære assessorer
Auscultanter
Prokuratorer, advokater, sagførere
Rigsadvokater
Statsadvokater ved Højesteret

DE HYPPIGST ANVENDTE FORKORTELSER

adv. advokat
afsk. afsked el. afskediget
amtm. amtmand
ass. assessor
besk. beskikkelse el. beskikket
bev. bevilling
blå R. blå ridder
borgm. borgmester
BorgR. Borgretten
dagl. daglig
da. Kanc. Danske Kancelli
deput. deputeret
DM. Dannebrogsmand
ekstraord. ekstraordinær
etatsr. etatsråd
forord. forordning(er)
forpl. forpligtet ell. forpligtelse
forretn. forretning(er)
gehejmekonfr. gehejmekonferensråd
gehejmer. gehejmeråd
handelsm. handelsmand
hofjkr. hofjunker
HofR. Hofretten
HofRass. hofretsassessor
HR. Højesteret
HRadv. højesteretsadvokat
HRass. højesteretsassessor
HRd. højesteretsdommer
hrd. herred
HRprok. højesteretsprokurator
HRsagf. højesteretssagfører
HSR. Hof- og Stadsretten
hv. R. hvid ridder
imm. immatrikuleret
instr. instruks
justitsr. justitsråd
justitssekr. justitssekretær
kammeradv. kammeradvokat
kammerh. kammerherre
kammerjkr. kammerjunker
kammerr. kammerråd
Kanc. Kancelli
Kanc. koll. Kancellikollegiet
kancellir. kancelliråd
kass. kasseret
koll. kollegium ell. kollegiet
K[1]. kommandør af 1. gr. af Dbg.
K[2]. kommandør af 2. gr. af Dbg.
K. kommandør af Dbg.
kommercer. kommerceråd
komm. kommission(er)
kommitt. kommitteret
konferensr. konferensråd
købm. købmand
lagm. lagmand
landsd. landsdommer
LHSR. Landsover- samt Hof- og Stadsret
LRsagf. landsretssagfører
o. over ell. omkr., alt efter sammenhængen
OHR. Overhofretten i Norge
oph. ophold ell. opholdt
ORprok. overretsprokurator
ORsagf. overretssagfører
overkammerh. overkammerherre
prof. professor
prok. prokurator
præsid. præsident
R. ridder af Dbg.
R[1]. ridder af 1. gr. af Dbg.
R. E. ridder af Elefantordenen
rådm. rådmand
rector univ. rector universitatis
Rentek. Rentekammer
reskr. reskript
resol. resolution
sagf. sagfører
Sdr. LR. Søndre Landsret
sekr. sekretær, også i sammensætninger - kancellisekretær
SHR. Sø- og Handelsretten i Kbh.
S. K. Storkors af Dbg.
skr. skrivelse
Statskoll. Statskollegiet
stiftamtm. stiftamtmand
stiftsbefalingsm. stiftsbefalingsmand
surnum. surnumerær
tilforordn. tilforordnet
tj. tjeneste ell. tjente
Ty. Kanc. Tyske Kancelli
univ. universitet(et ell. er)
vicelandsd. vicelandsdommer
VLR. Vestre Landsret
VLOR. Vestre Landsoverret
vot. voterede ell. votum
ØLR. Østre Landsret

Under tilforordnede er kun medtaget dem, som har voteret.

Øverste tilforordnede
1661-1758

1661-73 PEDER REEDTZ, f. 17.11.1614 på Tygestrup, d. 10.7.1674 i Kbh., begr. Nic. k., S. af rigsråd *Frederik R.* og 1. hustru *Birgitte Brahe.* ∞ 1° 1.5.1653 i Kbh. (Frue) *Sophie Sehested,* f. 2.7.1635, d. 5.11.1671, D. af *Christen Thomesen (S.)* og *Mette Rosenkrantz.* ∞ 2° 25.7.1672 i Tureby *Anne Ramel,* f. 28.8.1643 i Sorø, d. 8.1.1702 på Tureby, begr. i Sorø, (∞ 1° 1662 *Albret Skeel* til Katholm, f. 1635, d. 1667), D. af hofmester, rigsråd *Henrik R.* og 2. hustru *Margrethe Skeel.* – 1635-41 udenlands, 1641-46 sekr. i Danske Kanc., 1647-50 resident i Frankrig, 1652 lensm. på Lundenæs, 1653 rentemester, 1655 vicepræsid. i admiralitetet, 1656 rigsråd, 1657 (-62) befalingsm. o. Møn og Elmelundgård, 1660 kansler, præsid. i Kanc. koll. og ass. i Statskoll., 4.3.1661 som kansler øverste tilforordn. i HR., s. år patron for Kbh.s Univ., 1662 amtm. o. Hadeland, øvre Romerike, Buskerud og Ringerike amter, men synes at have passet dette embede fra Kbh., idet han stadig vedblev som kansler og i denne egenskab fortsatte som øverste tilforordn. i HR., 1663 blå R. – Arvede efter faderen Tygestrup, mageskiftet med Børglumkloster; fik med 1. hustru Mindstrup, Nørvang hrd., solgt 1665. Ejede desuden Turebyholm, Palsgård, Hundslund (det sen. Dronninglund), var parthaver i Sortebrødregård og ejede en del gods i Norge.

Vicekansler *Christoffer Parsberg* (vot. 1667-71) bistod i alt fald Reedtz fra 1670 til sin død med de dagl. forretn., hvorimod det er tvivlsomt, om *Erik Krag* (vot. 1669-72) derefter til sin død har overtaget denne gerning.

1674-76 PEDER SCHUMACHER greve GRIFFENFELD, f. 24.8.1635 i Kbh., d. 12.3.1699 i Trondhjem, begr. sst. (Frue), sen. flyttet til Vær k., S. af rhinskvinhandler og vinstueejer *Joachim Schumacher* og *Maria Motzfeld* ∞ 2.11.1670 i Kbh. *Cathrine (Karen) Nansen,* f. 1.3.1656 sst., d. 17.5.1672 sst. (Helligg.), D. af købm. *Mikkel N.* og *Karen Helkand.* – 1647 student, privat, 1653 cand. theol., 1654-62 udenlands, 1663 Kongens arkivar og bibliotekar, 1665 kammersekr., 1666 sekr. i Danske Kanc. med plads ved siden af oversekretæren, 1668 kancellir., 1669 ass. i Statskoll., 1670 over- og gehejmekammersekr., fung. fra da af som sekr. i Konseilet, 1671 gehejmer., hv. R., optaget i grevestand med navnet Griffenfeld, 1673 rigskansler og blå R., som rigskansler øverste tilforordn. i HR., s. år ny instruks som rigskansler med udvidet myndighed, 11.3.1676 fængslet og ved kommissionsdom

fradømt ære, liv og gods, benådet med livsvarigt fængsel og hensat på Munkholmen i Trondhjem fjord, 1698 tilladt at tage ophold i Trondhjem.

1676-86 FREDERIK greve AHLEFELDT, f. 1623 i Kliplev, d. 7.7.1686 i Kbh., begr. Tranekær k., S. af ejer af Halvsøgård, Grøngrøft og Årup *Frederik A.* og *Birgitte*..–∞ 1° 26.12.1656 *Margaretha Dorothea* grevinde *Rantzau*, f. 26.12.1641 på Rensborg slot, d. 16.8.1665 i Itzehoe, D. af *Christian* greve *R.* (vot. 1661-62). ∞ 2° 1.12.1668 på Emichsburg *Marie Elisabeth* grevinde *Leiningen-Dagsburg*, f. 10.3.1648, d. 13.4.1724 på Augustenborg, D. af *Frederik Emich* greve *L.-D.* og *Sibylle* grevinde af *Waldeck*. – O. 1645-51 udenlands, hoftj., 1657 landråd og generalkrigskommissær i hertugdømmerne, 1658 og 59 ekstraord. afsending hos kurfyrsten af Brandenburg, 1659 amtm. o. Tranekær amt, 1660 vicestatholder i hertugdømmerne, s. år ekstraord. afsending i England, 1661 statholder i Kbh. og ass. i Statskoll., 1663 guvernør i søndre Ditmarsken, statholder i hertugdømmerne, amtm. i Steinburg amt og blå R., 1667 tysk rigsgreve, 1670 medl. af Konseilet, 1671 afsk. som amtm. o. Tranekær amt, 1673 lensgreve af Langeland, 13.5.1676 (fra 1. s. m.) storkansler og som sådan øverste tilforordn. i HR., præses i Statskoll. og begge kancellier samt patron for Kbh.s Univ.; opgav 1681 statholderembedet. – Tranekær len forblev som uindløst i slægtens eje. Fra 1667 ejer af marsklandet »Die Wildniss« ved Glückstadt, fra 1669 af grevskabet Rixingen i Lothringen og friherreskabet Mörsberg i Elsass samt af en gård på Slotsholmen, nu en del af ministerialbygningerne.

Forretningerne i HR. varetoges dog faktisk af *Ove Juul* (vot. 1669-82) 1.5.1676-11.12.1679, da han afskedigedes, 1679-83 af *Holger Vind* (vot. 1669-83) og af *Michael Wibe* 1683-86 (vot. 1678-90), alle som vicekanslere.

1686-90 MICHAEL WIBE, f. 24.12.1627 i Lund, d. 1.5.1690 i Kbh. (Petri), S. af biskop *Mads Medelfar* og 3. hustru *Mette Vibe*. ∞ 21.6.1667 på Breitenburg *Margaretha Cathrina Reimer*, f. 30.3.1643 i Krempe, d. 9.1.1683 i Kbh. (Petri), D. af krigskommissær, sen. insp. o. grev Chr. Rantzaus godser i Jylland *Heinrich R.* og *Anna Hannemann*. – 1644 student, Viborg, studerede 1644-46 i Kbh., 1646-50 udenlands, hjemkommen hofmester for Otto Skeel, dels under oph. ved Sorø Akademi, dels udenlands 1651-58, 1658-62 præceptor for Ditl. Rantzau, dels på Breitenburg, dels udenlands, 1663 Rantzaus råd og 1669 grevskabet Rantzaus bestyrer, 12.1.1661 medl. af komm. til udarbejdelse af en alm. landslov, 1672 kancellir. i Glückstadt, 18.12.1678 justitsr. og inspektør o. Kronprins Frederiks (Fr. IV.) opdragelse og undervisn., vot. 27.5. s. år – 9.4.1690, indtil 1683 ret jævnligt, derefter stadigt, 1679 adlet, senest 1682 medl. af Gehejmekonseilet, 23.6.1683 vicekansler i Danske Kanc. og justitiarius i HR., fung. fra s. d. som øverste tilforordnede.

1690-1708 CONRAD greve REVENTLOW, f. 21.4.1644 i Kbh., d. 31.7. 1708 på Clausholm, begr. Slesvig domk., S. af tysk kansler *Ditlev R.* og *Christine Rantzau.* ∞ 1° 21.7.1667 i Kbh. *Anna Margrethe Gabel,* f. 6.7.1651 sst., d. 26.8.1678, D. af *Christoffer G.* (vot. 1661-69). ∞ 2° 1.5.1681 i Kbh. *Sophie Amalie Hahn,* f. 23.6.1664, d. 24.3.1722, D. af *Vincens Joachim H.* (vot. 1678-79). – På Sorø Akademi, derefter udenlands, 1665 hofjkr., s. år kammerh., 1667 hof- og kancellir. i Ty. Kanc., 1670 amtm. o. Haderslev amt og landråd i Slesvig og Holsten, 1673 ophøjet i grevelig stand, 1680 overjægermester og gehejmer., vot. 16.8. s. år – 14.3.1708, men som oftest kun sjældent og et par år slet ikke, 1681 blå R., patron for Kbh.s Univ., senest fra 1682 medl. af Konseilet, 7.6.1690 beordret at være til stede i HR. for at påse, at alt går sømmeligt til, og s. d. beordredes Willum Worm at skulle være justitiarius, s. år medl. af komm. i rådstuen, 1692 patron for Det kgl. Akademi i Kbh., 1699 storkansler. – En af tidens største jordegodsejere med udstrakte besiddelser i Holsten, ejede desuden Sandbjerg i Sundeved, som 1683 blev ophøjet til grevskab, købte s. år Clausholm, 1684 Frisenvold og Løjstrup og ejede till. Kalø. Trods de store indtægter til tider stærkt forgældet.

1708-19 CASPAR SCHØLLER (vot. 1697-1719), justitiarius 1704-19, varetog efter Reventlows død tillige øverste tilforordnedes forretninger, underskrev dommene og gjorde indberetninger til Kongen, forinden dom kunne afsiges.

1720-21 FREDERIK ROSTGAARD (vot. 1709-24), justitiarius 1720-21. Hvad der ovenfor er sagt om Schøller, gælder også om R.s udførelse af øverste tilforordnedes forretninger.

1721-30 ULRIK ADOLPH lensgreve HOLSTEIN, f. 14.4.1664, d. 25.8. 1737, begr. Ørslev k., V. Flakkebjerg hrd., S. af ejer af Netzeband og Buchholtz *Adam Christopher v. H.* og *Cathrine Christine* komtesse *Reventlow.* ∞ 24.12.1700 i Kbh. *Christine Sophie* komtesse *Reventlow,* f. 30.10.1672 i Haderslev, d. 27.6.1757 på Fuirendal, (∞ 1° 1688 *Niels* lensgreve *Frijs* til Frijsenborg, f. 1664, d. 1699), D. af *Conrad* greve *R.* (øverste tilforordn. 1690-1708). – Page, 1687 hofjkr. hos prins Frederik, 1688 kammerjkr., 1697 amtm. o. Flensborg amt, 1699 overkammerjkr., 1700 friherre af Fuirendal, 1703 gehejmer., 1708 lensgreve af Holsteinborg, 1712 blå R., 1718 overordentl. afsending i England, 1719 medl. af Konseilet, vot. som oftest på de årl. åbningsdage 28.2.1720-2.3.1730, 20.6.1721 storkansler og som sådan øverste tilforordnet i HR.; fik som de øvrige af rettens tilforordnede hvert år tilsigelse til at møde; s. år patron for Kbh.s Univ., 11.10.1730 ved tronskiftet afsk. fra alle sine embeder. – Ejer af Fuirendal og Holsteinborg.

1730-40 IVER ROSENKRANTZ, f. 5.12.1674 på Rosenholm, d. 13.11.1745 sst., begr. Hornslet k., S. af gehejmer. *Erik R.* og 3. hustru *Margrethe Krabbe.* ∞

1° 1.6.1702 i Kbh. (Slotsk.) *Birgitte Gersdorff*, f. 1687, d. 14.4.1719 i Kbh. (Nic.), D. af overceremonimester, ejer af Ravnholt og Tølløse *Frederik G.* og *Elisabeth Sophie Skeel.* ∞ 2° 19.2.1721 i Kbh. (Slotsk.) *Charlotte Amalie Skeel*, døbt 20.8. 1700 sst., d. 6.1.1763 sst. (Holmens), D. af *Christen S.* (vot. 1700-06). – 1691-94 på det ridderl. Akademi i Kbh., 1694-97 udenlands, 1698 kammerjkr., 1700 afsending til Carl XII. i Lifland, 1702 etatsr., s. år afsending i London, 1708 hofmarskal hos Frederik IV. på Italiensrejsen, s. år (?) kommitt. i Politi- og Kommercekoll., 10.3.1708 beordret at møde i HR., vot. det første år stadigt, derefter kun af og til, 1725-30 slet ikke, idet han 1709-14 var afsending i London og derefter deltog i den brunsvigske fredskongres, hvorfra han vendte hjem 1716 og overtog sit embede som kommitt., 1717 gehejmer., 1723 stiftamtm. o. Viborg stift og amtm. o. Hald amt, 1730 blå R. og medl. af Konseilet, direktør i Danske og Tyske Kanc., overhofmester hos Kronprinsen, 17.2.1736 påny tilforordn. i HR., havde da siden 1730 vot. på åbningsdagene, ellers ikke. Som gehejmer. i Konseilet øverste tilforordnede i retten, men ses kun at have vot. på åbningsdagene, sidste gang 1.7. 1740. – Ejer af Rosenholm, 1744 gjort til stamhus, og Vosnæsgård, solgt 1719, købte 1735 Rygård og arvede 1737 Egholm og Krabbesholm.

1740-48 (47?) JOHAN LUDVIG lensgreve HOLSTEIN, f. 7.9.1694 på Lütz i Mecklenburg, d. 29.1.1763 i Kbh., begr. Frue k., S. af sen. statsminister *Johan Georg v. H.* og 1. hustru *Ida Frederikke Joachime Bülow.* ∞ 18.5.1734 *Hedevig Vind*, f. 14.2.1707 i Kbh. (Frue), d. 3.7.1756 sst. (Frue), D. af amtm., oberstløjtnant, sen. etatsr. *Christian V.* og 2. hustru *Elisabeth Juel.* – Studerede et år i Hamburg, dereft. i Kiel, var under felttoget 1712-13 knyttet til hofstaten, 1713 kammerjkr., udenlands, Holland, England, Frankrig, Tyskland, til 1716, og derefter på nogle diplomatiske sendelser, 1721 hofmarskal hos Kronprinsen, 1724 overkæmmerer hos samme, 1727 hv. R., s. år direktør for Vaisenhuset og tilforordn. i Missionskoll., 1730 stiftamtm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Kbh.s og Roskilde amter, 1731 kammerh., vot., men kun sjældent – og ofte kun på åbningsdagene – 7.3. s. år – 5.3. 1761. 1732 skoleherre for Herlufsholm, 1733 gehejmer., 1734 deput. for finanserne, præses i Missionskoll. og patron for Vaisenhuset, 1735 gehejmer. i Konseilet og oversekr. i Danske Kanc., 1737 præses i Generalkirkeinspektionskoll., 1738 gehejmekonferensr., 17.7.1740 patron for Kbh.s Univ. og som gehejmer. i Konseilet øverste tilforordnede i HR., 1742 præses i Videnskabernes Selskab, 1747 blå R., 3.5.1748 afsk. fra HR. De ham i den sidste egenskab påhvilende forretninger varetoges hovedsagelig af de samtidige justitiarier. 1750 lensgreve af Ledreborg. 1757 1. medl. af landvæsenskomm. – Ejer af nogle ejendomme i Mecklenburg, som han solgte 1740 og købte i stedet Ledreborg.

1748(47)-58 CLAUS REVENTLOW, f. 3.12.1693, d. 10.5.1758 i Kbh., S. af gehejmer. *Frederik R.* og 2. hustru *Anna Hedvig v. Qualen.* ∞ 1° 7.11.1727 *Christiane Barbara Rantzau,* f. 10.6.1683 i Kbh., d. 16.7.1747, (∞ 1° 4.10.1698 oberst *Werner Parsberg,* f. 1647, d. 1719), D. af generalløjtnant *Johan R.* og *Sophie Amalie Friis.* ∞ 2° 6.11.1748 *Charlotte Dorothea Scheel v. Plessen,* f. 25.5.1724 på Fussingø, d. 25.5.1771 på Osterrade, begr. i Lübeck (Catharina), D. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1726-44). – Kammerjkr., 1727 kammerh., 1728 amtm. o. Skanderborg og Åkær amter, provst for det adel. jomfrukloster i Itzehoe, domprovst i Lübeck, 1729 hv. R., 1730 stiftsbefalingsm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus, Børglum og Sejlstrup amter, 1736 afsk. og gehejmer., 27.1. s. år beordret at være tilforordnet i HR. og møde så ofte den holdes uden videre ordre fra 1.3. med 1500 rdl. årl. i løn, vot. jævnligt, formentl. sidste gang 6.5.1758, 10.2.1747 beordret at »tiltræde Direktionen over Retten«, s. år gehejmekonfr. og deput. i General-Landets-, Økonomi- og Kommercekoll., 1752 tillagt rang som gehejmeråder i Konseilet, der er blå riddere. – Ejer af Eskær, Nørre hrd., solgt 1750, og Astrup, afstået 1749, og Skivehus foruden Osterrade og Cluvensieck, som han købte 1753.

Justitiarier 1674-1919 og præsidenter 1919-1961

1674-83 (?) OTTO POGWISCH, f. o. 1610, d. 9.2.1684 i Kbh., begr. Århus domk., S. af ejer af Damsbo *Hans P.* og *Karen Brockenhuus.* ∞ 14.1.1649 i Viborg *Anne Cathrine Parsberg,* d. o. 1660, D. af rigsråd *Oluf P.* og *Karen Kruse.* – Var 1623 på Sorø Akademi, 1640 hofjkr., 1644-45 fændrik under hofkompagniet, 1648 overskænk., s. år (-62) lensm. o. Frederiksborg len, overtog s. år inspektionen o. Frederiksborg amt og Abrahamstrup, som han beholdt til i 1665, 1649 till. landkommissær, 1661 ass. i Krigskoll., 1662 generalkrigskommissær for Danmark, 1669 gehejmer., ass. i Statskoll., vot. jævnligt 11.3. s. år-16.6.1679, 27.7.1674 justitiarius, men de ham som sådan påhvilende forretninger varetoges if. instruks af 7.5.1677 i alt fald delvis af vicekanslerne. 1671 hv. R. – Godshandler i meget stor stil og i tidens løb ejer af mange gårde, men hans handeler bragte ham ikke fordele, og da han havde overtaget stor gæld efter svigerfaderen, kom han i stor armod og kunne ikke klare sine forpligtelser. 1680 skyldte han Kronen 16000 rdlr. og måtte sælge sit hus og indbo i Kbh., ligesom sønnen måtte fragå arv og gæld.

1683-90 MICHAEL WIBE, se øverste tilforordnede 1686-90.

1690-1704 WILLUM WORM, f. 11.9.1633 i Kbh., d. 17.3.1704 sst., begr. Frue k., S. af prof. *Ole W.* og 2. hustru *Susanne Madsdtr.* ∞ 3.11.1666 i Kbh. (Frue) *Else Luxdorph,* f. 11.12.1647 i Dråby, Ods hrd., d. 3.2.1722 i Kbh. (Frue), D. af sen. forstander på Herlufsholm *Christen L.* og *Maren Stafrofski.* – 1650 student, Kbh., 1653 magister, udenlands i ti år, 1653 og 62 imm. i Leyden, 1657 dr. med. i Padova, 1662 prof. ord. ved Kbh.s Univ., 1677, 79 og 86 rektor, 1671 bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, 1673 overinspektør ved Det kgl. Kunstkammer, vot. stadigt 16.6.1679-6.12.1703, 1679 kgl. historiograf, 1684 kancellir., deltog i Kanc.s kollegiale forhandlinger til sin død, 1687 justitsr., 7.6.1690 justitiarius og s. d. fik Conrad Reventlow (se øverste tilforordnede 1690-1708) ordre til at være til stede i retten for at påse, at alt gik sømmeligt til, s. år etatsr., 1693 konferensr. – Foruden de her nævnte havde han adskillige andre hverv, men kræfterne slog ikke til, navnlig da han led meget af podagra, hvorfor han måtte lade andre bestride hvervene, medens han med aldrig svigtende nidkærhed helligede sig justitiariet. – »Hans Le-





MEDAILLE

udført i anledning af Claus Reventlows død 1758. På forsiden den afdøde øverste tilforordnedes portræt, på bagsiden retfærdighedens tempel, hvis ene søjle (fulcimen et decus d.v.s. støtte og pryd) er faldet. Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.



TERKEL KLEVENFELDTS GRAVMÆLE

udført af Johs. Wiedewelt, med portrætmedaillon. Opsat i Trinitatis kirke 1799.



MOGENS ROSENKRANTZ

Kobberstik, udført 1770 af C. de Fehr efter maleri af J.J. Bruun fra 1769.



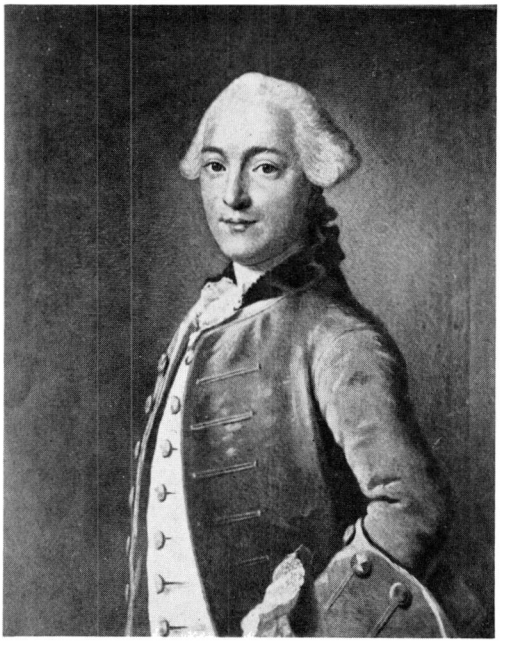
PEDER ROSENORN
Udsnit af maleri ca. 1775 på Stovringgård.



VILLUM BERREGAARD
Maleri af G. Fuchs 1769. Familieeje.



STEPHAN HOFGAARD CORDSEN
Maleri af C. A. Lorenzen 1793 på Pederstrup.



JØRGEN ERIK SKEEL
Maleri fra ca. 1760 på Birkelse.

delse af Retten – siger Sophus Vedel – synes at have været præget af al ønskelig Dygtighed og Energi, der navnlig med Styrke kom til Orde i hans Bestræbelser for at opretholde en værdig Tone fra Prokuratorernes Side under Retsforhandlingerne.«

1704-18 CASPAR SCHØLLER, f. 6.7.1644 i Køge, d. 29.12.1719 i Kbh., begr. Lellinge k., S. af *Christen Caspersen S.* (vot. 1670-76). ∞ 18.12.1672 i Kbh. (Frue) *Johanne Thune,* f. 1.8.1652 sst., d. 6.2.1736, begr. Lellinge k., D. af rådm. *Morten T.* og *Kirstine Jensdtr.* – 1662 student, Roskilde, 1666-67 imm. i Leyden, var 1669 i Paris, 1674 sekr. i Danske Kanc., 1676 kgl. sekr. og gehejmebogholder, 1678 kgl. kammersekr. med rang efter kammerjkr., 1679 adlet, 1680 kancellir. og medl. af Kanc.koll., 1681 medl. af 4. og sidste lovkomm., 1684 virkel. etatsr., tilendebragte sammen med Matthias Moth (vot. 1692-99) revisionen af Norske Lov, 1697 justitsr. med forpl. til at møde i HR., vot. stadigt 22.9. s. år – 16.12.1719, 18.3.1704 fung. justitiarius, s. år gehejmer., 10.3.1705 virkelig justitiarius, 10.8.1708 beordret til indtil videre at underskrive domsudskrifterne (jfr. ovenfor under Øverste tilforordnede 1708-09), 1695 hv. R. – Medl. af flere komm. og fik 1681 privilegium på trykning og udgivelse af Danske Lov, sen. till. for Norske Lov samt politianordningerne for sig og arvinger i 30 år, hvilket ikke synes at have været nogen indbringende forretn. for ham. – Arvede fra faderen hovedgårdene Lellinge og Spanager samt Tågerup og samlede iøvrigt betydeligt jordegods, dels ved køb, dels ved mageskifter og ved gaver fra Kongen i stedet for resterende lønning, hvilket alt solgtes af enken.

1720-21 FREDERIK ROSTGAARD, f. 30.8.1671 på Krogerup, Tikøb sogn, d. 25.4.1745 sst., begr., i Kbh., Holmens k., S. af ridefoged, sen. amtsforv. *Hans R.* og 2. hustru *Cathrine Asmusdtr.* ∞ 1.3.1703 i Kbh. (Frue) *Conradine Revenfeld,* f. 9.7.1687 (udenfor ægtesk.) på Sandbjerg i Sundeved, d. 22.10.1770 på Krogerup, begr. i Kbh. (Holmens), D. af *Conrad Reventlow.* (Øverste tilforordnet 1690-1708) og *Catharina Haagensen.* – 1687 student, privat Kbh., 1690-1700 udenlands, Giessen, Leyden, Oxford, Italien og Tyskland, studerede bl.a. historie, jura, genealogi, litteratur og fl. andre videnskaber, 1700 gehejmearkivar, 1702 adlet, 2.6. s. år justitsr., 29.10. s. år tilforordnet i HR., vot. 9.11. s. år – 29.3.1724, indtil 1722 hyppigt, derefter kun sjældent, 1.1.1720 justitiarius og varetog som sådan til 20.6.1721 delvis øverste tilforordnedes forretninger (jfr. ovenfor p. 261); 8.4.1720 blev Chr. Scavenius (vot. 1721-26) beordret til at samle vota, koncipere, afsige og indføre domme. 1712 etatsr., 1721 oversekr. i Danske Kanc., 1725 afsk., sigtet for simoni og majestætsfornærmelse, hvorom han dog ikke kunne overbevises, dømt til embedsfortabelse, forvisning fra Kbh., og tilbagebetaling af de modtagne beløb.

Dommen var affattet inden forhøret. 1727 tilladt atter at vise sig ved hoffet og udn. til amtm. o. Antvorskov og Korsør amter, 1730 translatør ved Øresunds toldkammer, men tog sin afsk. året efter. 1735 konferensr. – Arvede Krogerup, købte 1710 Sejerø og 1718 Nekselø.

1721-26 CHRISTIAN SCAVENIUS, f. 22.10.1670 i Kbh. (Frue), d. 30.11. 1732 sst. (Frue), S. af *Peder S.* (vot. 1662-84). ∞ 21.9.1698 i Kbh. (Frue) *Ingeborg Christine Hiort,* døbt 23.3.1680 sst. (Frue), begr. 27.8.1748 sst. (Frue), D. af *Peder H.* (vot. 1691-1709). – 1688 student, privat, 1689 sekr. i Danske Kanc., 1692 på Det ridderl. Akademi i Kbh., 1698 ass. i HofR., 1701 kancellir., 10.3.1708 tilforordnet i HR., vot. 8.8. s. år – afsk. 1726, 1716 kommitt. i Politi- og Kommercekoll., 1717 etatsr., 8.4.1720 beordret til i Fr. Rostgaards fravær at samle vota, koncipere, afsige og indføre domme, 26.12.1721 justitiarius, 2.3.1726 afsk. i nåde fra sine embeder, fundet skyldig i bestikkelse, 11.12.1730 beordret at indfinde sig i HR., så ofte den holdes, vot. jævnligt til 31.7.1732 og desuden i 2. HR.komm. 4.4.1731-31.7.1732, 1730 konferensr. »En forstandig og vakker, men pengebegærlig herre« kalder Andreas Hojer ham.

1726-36 CHRISTIAN BRAEM, f. 6.4.1683 på Giesegård, Nordrup sogn, d. 10.8.1752 i Viborg, begr. Asmild k., S. af krigs- og landkommissær *Gothard B.* og 1. hustru *Cathrine Lange.* ∞ 1° 28.10.1707 i Sjørslev *Edel Elisabeth Gyldensparre,* d. 31.1.1717 på Skovgård, D. af etatsr. *Albrecht* (Albert) *G.* og *Anna Margrethe Iserberg.* ∞ 2° 6.7.1725 i Rær *Charlotte Amalie Span,* døbt 24.8.1687 i Kbh. (Holmens), d. 1729, (∞ 1° justitsr. *Hans August Pagelsen,* f. o. 1660, d. 1723), D. af admiral *Henrik S.* og 2. hustru *Susanne Christine Schønbach.* ∞ 3° 18.7.1749 i Viborg *Caspare Hermine With,* f. 12.12.1723, d. 9.1.1804 i Ålborg, D. af translatør ved Øresunds toldkammer, sen. stiftamtm. *Johan Albrecht W.* og *Cathrine Ernestine Hausmann.* – 1700 student, privat, 1704 kommercer., 1712 virkelig landsdommer i Nørrejyll., 18.1.1720 justitsr., 26.3.1726 etatsr. og justitiarius i HR., vot. 28. s. m. – 2.3.1747, indtil 1736, da han udnævntes til præsid. i Kbh., stadigt, derefter kun sjældent og ofte kun på åbningsdagene, 1731 adlet, 1737 medl. af indkvarteringskomm. og sundhedskomm., 1743 konferensr., s. år afsk. som præsid. – Som justitiarius styrede han retten med fast hånd og veg ikke tilbage for overfor den enevældige Konge at hævde rettens frie og uafhængige stilling.

1736-37 THOMAS BARTHOLIN, f. 20.10.1690 i Kbh. (Frue), d. 1.4.1737 sst., begr. Frue k., S. af *Thomas B.* (justitssekr. 1685-90). ∞ 8.8.1726 i Kbh. (Frue) *Else Magdalene Bartholin,* f. 24.6.1680 sst. (Frue), d. 9.7.1763 sst. (Frue), (∞ 1° *Ole Rømer,* vot. 1693-1710), D. af *Caspar Bartholin* (vot. 1691-1734). – 1707 student,

privat, 1710-14 udenlands, 1715 adj. prof. phil., 1718 HofRass., 26.4.1721 HRass., vot. – med løn 1726-30 – som oftest stadigt 30.4. s. år – (vist) 21.3.1737, desuden i 1. HRkomm. 3.4.1731-29.7.32 og i 3. HRkomm. 21.4.1733-23.12.1734. 1722 justitsr., 4.3.1729 adj., 8. 4. s. år virkelig generalprokurør, 1730 etatsr. og ass. i Danske Kanc., 1732 rentemester for Kbh.s Univ., 5.10.1736 justitiarius i HR. – Medl. af fl. komm., således 1731 af den, der nedsattes for at revidere Univ.s fundats.

1737-43 DIDRIK SECHMAN, f. 1684, formentl. i Kbh., d. 1.1.1743 i Kbh., begr. Nic. k., S. af rådmand *Jørgen S.* og *Sophie Didriksdtr.* ∞ 1° 10.11.1712 i Kbh. (Helligg.) *Mechtele Dorothea Sechman,* begr. 8.2.1716 sst. Nic. k., D. af *Balthasar S.* (justitssekr., vot. 1714-16). ∞ 2° 28.2.1722 i Kbh. (Frelsers) *Thale Magdalene Braem,* begr. 2.11.1726 sst. Nic. k., D. af stempelpapirforv. *Christian B.* og *Thale Lange.* ∞ 3° 1728 (vielsesbrev 18.7.) *Hedvig Susanne Bornemann,* f. 13.2.1686 i Kbh. (Frue), begr. 19.1.1758 sst. (Frue), (∞ 1° tøjhusskriver *Jacob Nielsen,* f. o. 1642, d. 1718), D. af *Cosmus B.* (vot. 1685-92). – 1702 student, Sorø, 1709 sekr. i Danske Kanc., 9.11. s. år fik farbroderen, justitssekr. Balthasar S. tilladelse til, at brodersønnen, når han selv var forhindret, måtte læse for sig i HR., og 24.4.1711 tilladelse til at afstå sit embede til ham, 25.3.1726 till. HRass., dog uden pligt til at læse, hvorfor dette overdroges til en af protokolsekretærerne (Joachim Wielandt, der i Dansk biogr. Leks. fejlagtigt siges at have været justitssekr.), vot. – med løn 1726-30 – stadigt 28.3.1726-24.12.1742, desuden i 2. HRkomm. 4.4.1731-31.7.1732, i 1. HRkomm. 15.4.1733-1.12.1734. 15.4.1728 virkelig justitsr., 12.4.1737 justitiarius med rang som etatsr., 1740 etatsr. – 1737 i foren. med Andr. Hojer overdraget at påbegynde en revision af Danske Lov. – Ligesom sin forgænger Chr. Braem (justitiarius 1726-36) forstod han at hævde rettens værdighed og forsvarede dens uafhængighed, da han overfor Kongen tog til genmæle, da denne tilsidesatte rettens dom, der var gået Kongens yndling Nicolai Gersdorff (vot. 1736-47) imod. Hans skrivelse i denne sag er meddelt i Sophus Vedel, Den Dansk-Norske Høiesterets Historie, S. 417-22.

1743-58 OLUF BORCH de SCHOUBOE, f. 26.10.1689, formentl. i Odense, d. natten til 5.3.1763 i Århus, S. af borgmester i Odense, ejer af Margård *Jens S.* og *Margrethe West.* ∞ 23.8.1730 *Ulrikke Antoinette Albertin,* d. 30.4.1790 i Århus, D. af prok. *Brostrup A.* – 1707 student, privat, 1721 HofRass., 26.3.1726 HRass., vot. – med løn 1726-30, 1736-43 og 1749-58 – stadigt 28.3.1726-29.6.1758, desuden i 3. HRkomm. 2.4.1731-24.12.1732 og i 2. HRkomm. 13.4.1733-26.7.1734. 12.4.1728 virkelig justitsr., 6.10.1741 etatsr., 4.1.1743 justitiarius. Ved reskr. af 10.2.1747 beordret til som justitiarius i alle rettens »direktion« vedr. foranstaltninger at rådføre sig med den øverste lønnede ass., gehejmer. Claus Reventlow, der

s. d. fik ordre til at tiltræde rettens direktion og 3.5. året efter udnævntes til rettens øverste tilforordnede, og »det behøvende med hans videnskab og samtykke i værk sætte«. 1747 adlet og konferensr., 6.10.1758 stiftamtm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter.

1758-63 HANS FREDERIK LEVETZAU, f. 27.11.1711 på Bygholm, d. 16. 9.1763, begr. Øland k., S. af ejer af Bygholm, generalløjtnant *Theodosius L.* og *Anna Margrethe Brockdorff.* ∞ 22.9.1741 i Skamstrup *Sophie v. Eyndten,* f. 23.6. 1718, d. 1.1.1795 i Odense, begr. Øland k., D. af generalløjtnant *Albrecht Philip v. E.* og *Vibeke Krag.* – 1732 kammerjkr., 11.4.1738 beordret at indfinde sig i HR., så ofte denne holdes, vot. – med løn 1747-48 og fra 1759 – 1.10.1739-14.4.1763, af og til 1739-58, derefter hyppigt. 1741 konferensr., 1742 kammerh., 1747 deput. i Admiralitets- og Kommissariatskoll., 1750 hv. R., 1752 stiftamtm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter, 6.10.1758 justitiarius i HR., s. år gehejmer., 23.5.1760 fritaget for en tid, og *Caspar Christopher Bartholin (Eichel)* (vot. 1734-65) skulle i hans sted bestyre embedet som justitiarius; dette gentoges 10.4.1762, og 11.11.1763 blev B. beordret til at underskrive dommene. – Ejer af Oksholm, Bygholm og Ålegårde.

1765-69 MOGENS ROSENKRANTZ, f. o. 1700, d. 20.11.1778 på Palsgård, begr. Rødding k., S. af ejer af Spøttrup *Axel R.* og *Karen Reedtz.* ∞ 1° i aug. 1730 *Elisabeth Sophie Holsten,* f. 1704, begr. 24.5.1738 i Rødding k., D. af major *Wolf Sigvardt H.* og *Ide Scheel.* ∞ 2° 9.6.1747 i Ålborg *Christence Hornemann,* døbt 10.11.1690 sst., d. 25.9.1763, begr. fra Ålborg Budolfi k., (∞ 1° kommercer. *Jens Gjørup,* d. 1743), D. af købm. *Rasmus H.* og *Elsebe Mumme.* – Ses ikke at have beklædt nogen off. stilling, førend han 12.1.1748 blev etatsr. og HRass., vot. – med løn 1748-59 og 1765-69 – jævnligt 22.4.1748-2.3.1769 undtagen 1759-64, da han slet ikke mødte, muligvis dog 2.3.1747-6.3.1750, i hvert fald kun meget sjældent. 1754 konferensr., 1755 kammerh., 1759-65 deput. for finanserne, 1760 hv. R., 1762-67 medl. af komm. til landvæsenets forbedring, 1765 gehejmer., 22.2. s. år justitiarius, 1766 medl. af lovrevisionskomm., kurator for Vemmetofte, 20.1.1769 afsk. som justitiarius.

1769 VILLUM BERREGAARD, f. 2.1.1717 på Antvorskov, d. 1.12.1769 i Kbh., (Holmens), S. af ejer af Kølbygård, Borreby m.m. *Christian Frederik B.* og *Jytte Worm.* ∞ 25.1.1749 i Slagelse *Beate Antonia* rigsgrevinde af *Reuss-Lobenstein,* f. 6.4.1723 i Halle, d. 19.11.1797 i Slagelse, D. af *Heinrich XXIII.* af *R.-L.* og *Beate Henriette* rigsfriherreinde *v. Söhlenthal.* – 1736 hofjkr., s. år kommitt. i Kammerkoll., 28.11.1739 virkelig justitsr., 1741 amtm. o. Antvorskov og Korsør amter,

vot. 19.12.1743-25.11.1769, fra 16.2.1753, da han udnævntes til HRass. og fik løn, jævnligt, ellers kun sjældent. 1745 virkelig etatsr., 1749 konferensr., 1751 deput. i Det komb. Admiralitets- og Kommissariatskoll., s. år afsk. som amtm., s. år kammerh., 1759 direktør for de fattiges væsen, 1763 hv. R., 1767 gehejmer., 20.1.1769 justitiarius.

1769-76 JENS baron KRAG-JUEL-VIND, f. 15.6.1724, fremstillet 1.11.1725 i Halsted, d. 30.4.1776, begr. Hellested k., S. af stiftamtm. *Jens* baron *Juel-Vind* og *Sophie Cathrine Juel.* ∞ 7.4.1752 i Kbh. (Slotsk.) *Sophie Magdalene v. Gram,* f. 4.1. 1724, d. 29.11.1810 på Boller, D. af overjægermester *Carl Christian v. G.* og *Birgitte Christiane* grevinde *Frijs.* – 1745 ass. i Danske Kanc., 1746 kammerjkr., 10.2. 1747 sæde i HR. uden votum, 2.1.1750 tillagt votum, vot. 8. s. m.-23.12.1771, jævnligt til 1764, derefter stadigt – med løn fra 1752, 1758 amtm. o. Kbh.s amt, s. år kammerh., 1766 hv. R., 1768 gehejmer., 15.12.1769 justitiarius og fremdeles efter rglmt. af 7.12.1771 fra 1.1.1772. 1769 kommissarius ved ekstraskatten, 1772 medl. af Overskattedirektionen, provisor for Vallø Stift, kurator for Vemmetofte.

1776-80 HENRIK HENRIKSEN HIELMSTIERNE, f. 1.1.1715 i Kbh. (Nic.), d. 18.7.1780 sst., begr. Petri k., S. af isl. købm., borgm. i Kbh. *Niels Henriksen* og 2. hustru *Agnete Birgitte Finckenhagen.* ∞ 4.8.1747 i Ålborg *Andrea Kirstine Kiærulf,* f. 19.1.1730 på Halkær ved Nibe, d. 19.10.1806 i Kbh., begr. Petri k., D. af godsejer, kancellir. *Søren K.* og *Johanne Maria Benzon.* – 1732 student, Kbh., 1736 cand. theol., men havde fra 1734 været en flittig tilhører ved Andr. Hojers jur. forelæsninger, 1738 sekr. i Danske Kanc., 22.5.1744 HRass., vot. jævnligt 5.10. s. år-23.12.1771, med løn fra 1750. 1747 adlet med navnet Hielmstierne, 4.9. s. år virkelig justitsr., 1750 ass. i Danske Kanc., 1766 konferensr.; vedblev som HRass. efter rglmt. af 7.12.1771 fra 1.1.1772. 1767 (sammen med Luxdorph, vot. 1744-71), præsid. i den særl. Overret for det Vestind.-guin. Handelssocietet. 1771 afsk. som kancelliass., 1774 hv. R., 9.5.1776 justitiarius, 1777 gehejmer. – Ejer af Vesterbygård efter faderen og fik ved sit ægteskab Holmgård og Mølgård i Jyll., men solgte dem alle efter ægteskabets indgåelse.

1780-82 PEDER ROSENØRN, f. 20.8.1711 på Tvilumgård, d. 20.4.1790 i Kbh. (Holmens), S. af ejer af Mejlgård, generalmajor *Poul R.* og *Mette Benzon.* ∞ 20.7.1753 på Ulrichsholm *Ulrikke Hedevig v. Heinen,* f. 12.1.1734, d. 7.3.1772 i Århus, begr. Ålsø k., D. af major *Ulrik Frederik v. H.* og *Cathrine Brüggemann.* – Militærtj. til dels udenlands, 1756 kammerh., 1761 afsk. som oberst, 1763 stiftsbefalingsm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter, 1767 hv. R., 1774 gehejmer., 1780 gehejmekonferensr., s. år afsk. som stiftamtm. og

amtm. samt 27.9. udn. til justitiarius, idet han beholdt sin løn som stiftamtm. og amtm. som ventepenge. R., der aldrig havde beklædt noget dommersæde, forblev dog ikke længe i dette embede, idet han fra 30.9.1782 blev udn. til overskænk hos Kongen, et embede, der sikkert har passet ham bedre. 1783-90 ekstraord. HRass. - Ejer af Katholm.

1782-88 ADOLPH SIEGFRIED greve von der OSTEN, f. 21.10.1726 i Sorø, d. 2.1.1797 i Kbh., begr. Frue k., S. af amtm. *Jacob Frantz v.d.O.* og *Eleonora Christine Bassen.* – Ugift. – 1750 hofjkr., 1753-54 i Göttingen, 1754 kammerjkr., 1755-56 afsending i Rusland, 1761-63 i Polen, 1763 atter i Rusland, derefter i Neapel til 1770, se iøvrigt »Danske Gesandter m.m.« (1952), 1766 hv. R., 1770 minister for det udenl. dept. og direktør for Øresundstolden. 1771 rang med gehejmer., 1772-73 statsminister. 1773 stiftsbefalingsm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus, Børglum, Åstrup og Sejlstrup amter, 1775-76 till. midlert. stiftamtm. o. Viborg stift. 1774 gehejmekonferensr., 25.9.1782 justitiarius i HR., 1783 blå R., 25.4.1788 overpræsid. i Kbh. og dermed afg. som justitiarius. 1794 afsk. som overpræsid., 1789-94 ekstraord. HRass., 1795 beordret at møde på rettens åbningsdag.

1788-90 STEPHAN HOFGAARD CORDSEN, 1760 HRass., fung. if. konst. som justitiarius 25.4.1788-17.12.1790, da han blev vicejustitiarius. Se nedenfor 1794-99.

1788-89 JØRGEN ERIK SKEEL, f. 4.2.1737 på Nordborg, d. 11.1.1795 i Kbh. (Frue), S. af *Holger S.* (vot. 1752-63). ∞ 30.8.1765 på Fredensborg *Anna Dorothea Ahlefeldt,* døbt 14.11.1753 i Eckernförde, d. 25.4.1805 i Pinneberg, D. af sen. oberst *Henrik A.* og *Frederikke Marsilia Krag.* – På Sorø Akademi, 1755 auscultant i Rentek. og hofjkr., 1758 kammerjkr., 1760 surnum. kommitt. i Kammerkoll., 1762 kommitt. i samme for Sjæll. og Jyll., 1766 stiftamtm. o. Bergen stift og amtm. o. Søndre Bergenhus amt, 1768 3. deput. for finanserne og medl. af Overskattedirektionen. 1769 hv. R., 1770 1. deput. for finanserne og direktør for Fonden ad usus publicos. 1771 amtm. o. Tønder amt med øerne Sild og Føhr. 1772 interimsdeput. i Finanskoll., s. år 1. deput., 1777 gehejmer., 1784 stiftamtm. o. Akershus stift og amtm. o. Akershus amt. 7.5.1788 justitiarius i HR., men fung. ingensinde, idet han 28.11.1789 blev statsminister, 1. deput. i Vestind.-guin. Rente- og Generaltoldkammer samt 2. deput. i Finanskoll. og ekstraord. HRass., 1790 blå R. – Medl. af fl. komm., bl.a. komm. ang. negerhandelens ophør.

1790-94 CHRISTIAN URNE, f. 4.3.1749 i Kerteminde, d. 28.6.1821 i Sorø, S. af kaptajn *Joachim Frederik U.* og *Ingeborg Margarethe Akeleye.* ∞ 24.10.1783 i Mårslet *Sophie Magdalene* baronesse *Güldencrone,* f. 3.5.1766 i Hamborg (Michaë-

lis), d. 26.5.1851 i Kbh. (Helligg.), D. af besidder af Wilhelmsborg og fl. gårde, sen. stiftamtm., gesandt, gehejmer. *Christian Frederik* lensbaron G. og hofmesterinde *Marie Salome v. Gambs.* – 1756 page hos Dronning (fra 14.1.1766 Enkedronn.) Juliane Marie, 1768 hofjkr. hos samme, 1771 kammerjkr. hos samme, s. år student, Sorø, 1773 cand. jur., 14.7. s. år må tage sæde i HR. som auscultant, s. år kammerjkr. hos Kronprinsen, 1775 kst. amtm. o. Hald amt, 1776 midlert. stiftamtm. o. Viborg stift og amtm. ad int. o. Hald amt, 1779 (fra 1776) kammerh., 1780 kst. stiftamtm. o. Århus stift og kst. amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter med løfte om Viborg stiftamt, når det bliver ledigt, 1781 stiftamtm. o. Ribe stift og amtm. o. Riberhus amt, idet løftet om Viborg stift gentoges, 1790 hv. R., 17.12. s. år justitiarius i HR., 17.10.1794 overpræsid. i Kbh., 1795-1813 og 1815 til sin død ekstraord. HRass., 1809 afsk. som overpræsid., s. år gehejmekonferensr. – 1780-81 direktør for Støvringgård Kloster, 1805 overdirektør ved over-brand- og vandkomm. i Kbh. og fl. a. hverv.

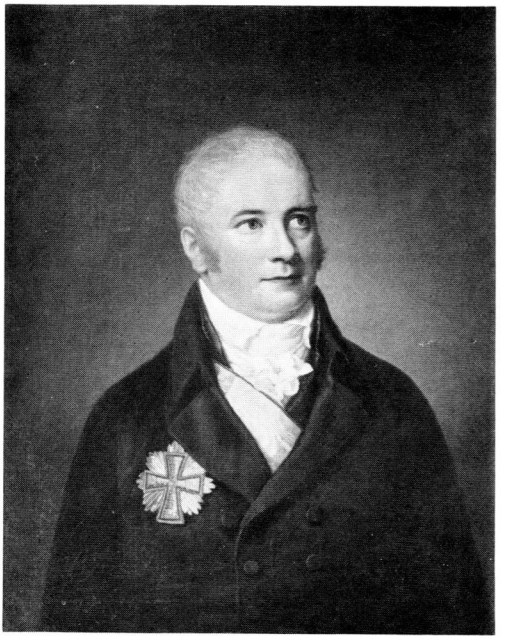
1794-99 STEPHAN HOFGAARD CORDSEN, f. 22.10.1727 i Horsens, d. 17.1.1800 i Kbh. (Nic.), S. af købm. *Claus C.* og *Gertrud Hofgaard.* ∞ 7.7.1778 på Eriksholm *Sophie Elisabeth Cathrine Brinck-Seidelin,* døbt 11.9.1752 i Hagested, d. 15.6.1820 i Kbh. (Helligg.), D. af *Hans Diderik B.-S.* (vot. 1757-71). – 1745 student, Horsens, 1748 cand. jur., 1754 HofRass., 5.1.1759 auscultant i HR., 12. s. m. HRass. uden votum, 14.12. s. år med votum, 19.11.1762 virkelig justitsr., 1763 tillagt løn, 1769 etatsr., 1773 virkelig etatsr., 1776 konferensr., 25.4.1788 fg. justitiarius, 17.12.1790 vicejustitiarius, 1792 hv. R., 31.10.1794 virkelig justitiarius, 27.12. 1799 afsk. og gehejmer. – Medl. af den store landbokomm. af 1786. – En enkelt af de af ham som justitiarius afgivne erklæringer ang. sagernes fremskyndelse er gengivet hos S. Vedel, s. 451 ff.

1799-1802 JACOB EDVARD COLBIØRNSEN, f. 19.11.1744 på Sørum i Romerike, d. 13.2.1802 i Kbh. (Holmens), S. af regimentskvartermester *Colbiørn Jacobsen* og *Anna Dorothea Røring.* ∞ 1° 14.10.1773 i Kbh. (Garn.) hofkammerjomfru *Marie Hansen,* f. o. 1739, d. 10.7.1782 i Kbh. (Frue). ∞ 2° 14.2.1789 i Kbh. (Garn.) *Kristine Hofgaard,* f. 18.4.1754 sst. (Helligg.), d. 7.4.1806 sst., begr. i Stadager, (∞ 1° ejer af Vennerslund, kancellir. *Hans J. Tersling,* f. 1735, d. 1785), D. af direktør for kvæsthuset, sen. borgm. i Kbh., justitsr. *Gerhard H.* og *Margrethe Moss.* – 1760 student, Christiania, 1770 cand. jur., 1771 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1773 prof. jur. ekstraord. og notar ved det jur. fakultet, 1774 dr. jur. (de dominio minus pleno), 29.12. s. år sæde og votum som ekstraord. HRass. uden løn, 29.5.1775 virkelig justitsr., 1776 må tiltræde det første ledige professorat i det jur. fakultet, s. år generalauditør for Søetaten, 1781 virke-

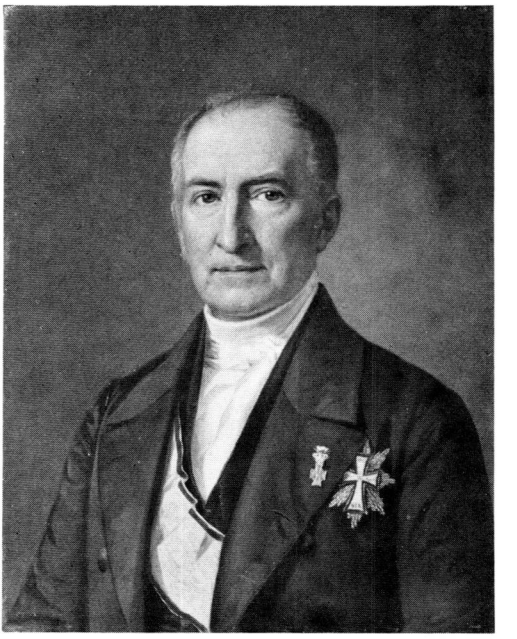
lig etatsr., 1782 medl. af konsistorium, 1784 konferensr., 1787 deput. i Rentekamret, 1789 afsk. som prof., s. år 3. deput. i Rentekamret, 1796 2. deput., 27.12. 1799 justitiarius i HR. – 1783 medl. af komm. til at undersøge slavernes og herrernes forhold overfor hverandre; medl. af straffeforordningskomm., af Overbankdirektionen, af Direktionen for den kgl. grønlandske og islandske Handel, af komm. til undersøgelse af forsk. finanserne vedr. forhold, af landvæsenskomm., af komm. ang. Arne Magnussens stiftelse, af Videnskabernes Selsk. og fl.a. Som lovkoncipist berømmet for sin klare og lidenskabsløse stil. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1802-04 FREDERIK JULIUS KAAS, f. 24.8.1758 i Kbh. (Holmens), d. 11.1. 1827 sst. (Holmens), S. af sen. admiral *Frederik Christian K.* og 1. hustru *Susanne Jacoba Fabritius.* ∞ 6.6.1786 på Bærum Værk i Norge *Kirstine Nielsen,* f. 31.3.1757 i Christiania, d. 11.1.1827 i Kbh. (Holmens), D. af vicelagm., OHRass., justitsr. *Poul N.* og *Maria Bendike Haagensdtr. Nielsen.* – 1770-74 page hos enkedronn. Juliane Marie, 1773 sekondløjtn. à la suite ved Ingeniørkorpset, 1775 imm. i Kiel, s. år virkelig sekondløjtn., 1781 kammerjkr., 1782 student, privat, s. år cand. jur., 1783 afsk. fra Hæren og OHRass. i Norge, 30.10.1789 HRass., 1790 vicelagm. o. Christiania lagdømme (vedtegn: casseret), 1792 præsid. i Christiania og kammerh., 1794 generalauditør for Landetaten i Norge og deput. i det norske Generalitets- og Kommissariatskoll., 1795 stiftamtm. o. Akershus stift og amtm. o. Akershus amt, s. år till. vicepræsid. for OHR., 1797 præsid. for Stiftsoverretten for Akershus stift, 5.3.1802 (fra 1.10) justitiarius i HR., 1803 hv. R., 4.1.1804 præsid. for Danske Kanc., s. år ekstraord. HRass., 1808 ordensvicekansler, 1809 indtil videre medl. af den interim. regeringskomm. i Norge samt ligeledes indtil videre at bestyre forretningerne som stiftsbefalingsm. o. Akershus stift og amtm. o. Akershus amt, s. år præses i den 1807 anordnede Overkriminalret for Norge, 1810 afsk. fra disse poster og atter tiltrådt som præsid. for Danske Kanc., 1813 justitsminister, 1814 gehejmestatsminister, 1815 R.E., s. år till. chef for Kbh.s Politi, medl. af komm. til at udarbejde en oktroi for Nationalbanken, 1818 kgl. kommissær sst., 1824 ordenskansler. – 1801 medl. af den norske provideringskomm., 1802-16 af finanskomm., 1804-12 af Postkassepensionsdirektionen, 1804 af kvægsygekomm., 1805 af Missionskoll. og direktør for Vaisenhuset, direktør for Herlufsholm Skole og Gods; 1814 direktør i Det kgl. octr. kbh.ske Brandassurance-Co. for Varer og Effekter.

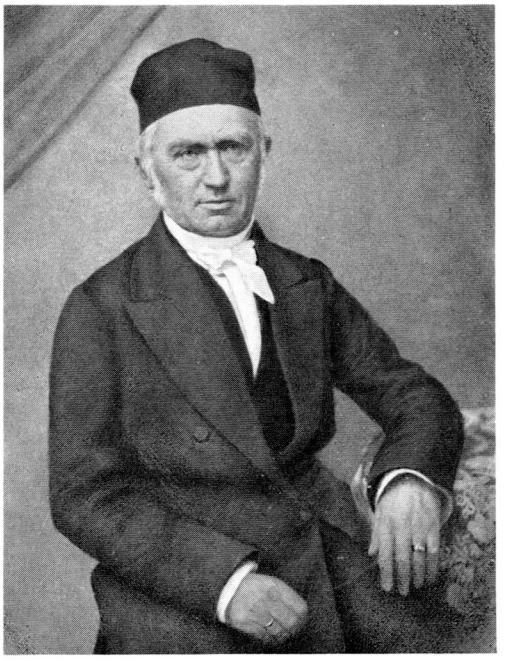
1804-14 CHRISTIAN COLBIØRNSEN, f. 29.1. eller (efter anden angivelse) 1.2.1749 på Sørum i Romerike, d. 17.12.1814 i Kbh. (Holmens), S. af regimentskvartermester *Colbiørn Jacobsen* og *Anna Dorothea Røring.* ∞ 1° 19.7.1776 på Bel-



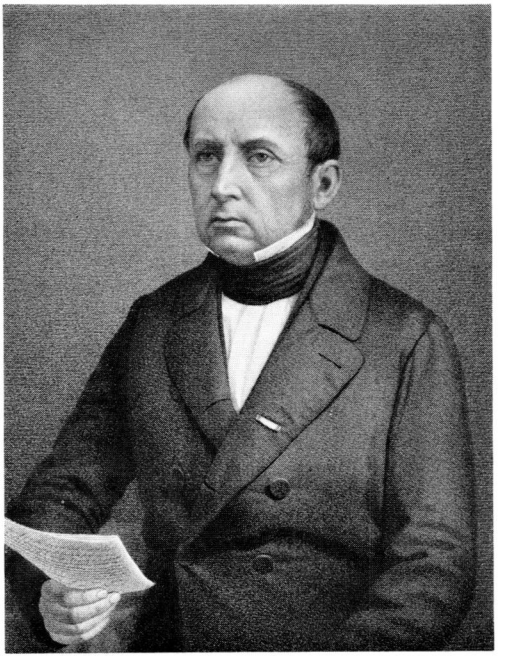
FREDERIK JULIUS KAAS
Maleri af F.C.Grøger ca. 1810. Frederiksborg.



FREDERIK V. LOWZOW
Maleri af A.Schiøtt 1853 på Giesegård.



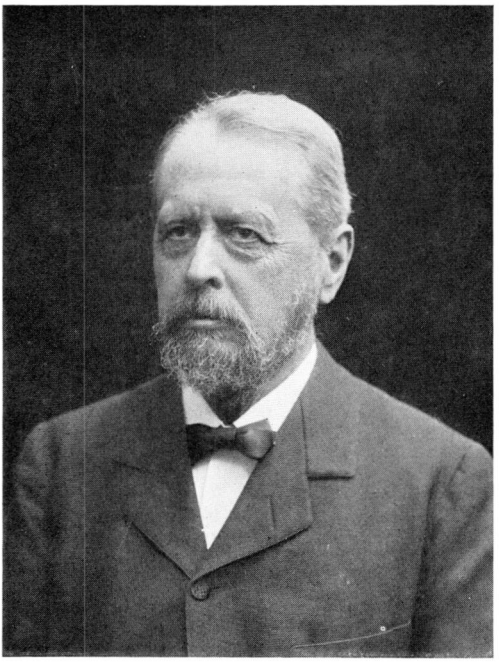
PETER GEORG BANG
Daguerreotypi fra 1850'erne.



JOHANNES EPHRAIM LARSEN
Lithografi fra 1857 efter fotografi.



Peter Christian Nouvel Buch
Fotografi ca. 1895.



Peter Frederik Koch
Fotografi ca. 1905.



Carthon Chr. Valdemar Nyholm
Fotografi ca. 1900.



Edvard Theodor Daniel Hvidt
Fotografi ca. 1915.

levue (not. Kbh. Slots.) *Johanne Laurentie Piper,* døbt 27.5.1743 i Kbh. (Frelsers), d. 30.4.1782 sst. (Holmens), (~ 1° 1766 supercargo *Morten Engelbrecht Mouritzen,* f. o. 1724, d. 1773), D. af sen. livmedicus, etatsr. *Hans P.* og *Anna Magdalene Holst.* ~ 2° 26.9.1782 i Kbh. (Frue) *Engelke Margrethe Falbe,* f. 11.4.1763 sst. (Trin.), d. 31.12.1848 sst. (Frue), D. af sen. zahlkasserer, etatsr. *Johan Christian F.* og *Anna Catharina Hagerup de Gyldenpalm.* – Kom 1771, måske lidt før, til Kbh., hvor broderen, *Jacob Edvard C.* (justitiarius 1799-1802) alt da var en meget anset og benyttet prokurator, blev 1773 imm. ved univ. og to dage senere cand. jur., 1773 tilladt at prøve for HR. Rettens udtalelse lød på, at han havde vist sig i besiddelse af en klar røst og en god udtale. 11.11. s. år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. I løbet af kort tid skabte han sig ry som en slagfærdig og skarpsindig taler og fik en stor praksis. 10.5.1776 justitsr. C. var svagelig og måske som følge heraf pirrelig og ømtålig, og allerede 1778 søgte han expectance på embedet som amtm. i Stavanger amt, men opnåede det ikke, da det blev ledigt. 11.2.1780 var C. blevet udn. til kammeradv., men fandt nu denne stilling så ubehagelig at han søgte sin afsk., men Rentekamret indstillede, at ansøgningen ikke blev imødekommet, og han fik befaling til at forblive i embedet. Afslaget var holdt i meget nådige og rosende ord, og 1783 fik han tilsagn om at blive HRass., når han fratrådte sit embede. Efter at v.d. Osten var blevet justitiarius, fandt C. forholdene så utilfredsstillende, at han 9.6.1785 meddelte, at han nedlagde advokaturen og derfor bad sig afsk. som kammeradvokat. Først 20.9. s. år faldt resol. herpå, og C. var dermed tabt for skranken. (Om forløbet af denne sag henvises iøvrigt til »Danske Prokuratorer med kgl. Bevill. 1660-1869«). 1786 medl. af og sekr. i den store landbokomm., 10.8.1787 HRass., men gav ikke møde i retten som sådan. 1788 3. deput. i Danske Kanc. og generalprokurør (til 4.1.1804), 1789 virkelig etatsr., 1790 2. deput., 1792 medl. af komm. til affattelse af et sportelrglmt. for retsbetjentene i Danmark, s. år konferensr., 1799 medl. af en komm. ang. instruktion for Overadmiralitetsretten. 1801 1. deput. i Danske Kanc., 4.1.1804 justitiarius i HR., 1809 K., 1811 S.K., 1812 gehejmekonferensr., 1813 DM. – I tidens løb medl. af talrige komm. – Ejede nogle år det Holstenske Palæ i Stormgade og blev boende der efter at have solgt det. – Jur. forf., se Erslew.

1814-22 PETER FEDDERSEN, f. 16.1.1750 i Christiania, d. 1.2.1822 i Kbh. (Frue), S. af magistratspræsid., konferensr. *Nicolai F.* og *Ditlevine Collett.* – Ugift. – 1767 student, privat, 1770 cand. jur., s. år auscultant i OHR. i Norge, 7.12.1771 protokolsekr. i HR., 1778 LHSRass., 26.6.1782 HRass., 1799 virkelig etatsr., s. år deput. i Danske Kanc., 28.2.1802 ekstraord. HRass., 18.5.1804 atter HRass., 1810 R., 1811 konferensr., 20.12.1814 kst. justitiarius, 1815 K., 10.11. s. år virkelig justitiarius, 1817 S.K., 1821 gehejmekonferensråd.

1822-43 ANKER VILHELM FREDERIK BORNEMANN, f. 26.7.1763 i Kbh. (Trin.), d. 19.7.1854 i Tårbæk (Trin.), S. af *Vilhelm B.* (HRass. 1772-74). ∞ 1° 2.7.1794 i Kbh. (Trin.) *Anne Karine Svane,* døbt 14.1.1771 sst. (Trin.), d. 2.2. 1803 sst. (Trin.), D. af hørkræmmer *Hans S.* og *Karen Schæffer.* ∞ 2° 13.10.1804 i Kbh. (Garn.) *Harriet Parsons,* f. 25.12.1772 i Eastonhouse, Plymouth, d. 22.3.1866 i Kbh. (Trin.), D. af købm. *James P.* og *Eliza Phelp.* – 1779 student, privat, s. år kancellist i Generalitets- og Kommissariatskoll., 1780 kancellisekr., 1782 cand. jur., 11.12. s. år protokolsekr. i HR., 1788 HSRass., 1793 ass. i Kbh.s Politiret, 1795 generalauditør for Landetaten i Norge, 1797 overordentl. ass. i Stiftsoverretten for Akershus stift, 1798 till. deput. i det norske Generalitets- og Kommissariatskoll., 1801 generalauditør for Landetaten i Danmark og hertugdømmerne, 1802 ekstraord. HRass., 1803 tillige deputeret i Generalitets- og Kommissariatskoll., 1809 rang med generalmajor, 1810 R., 1811 adlet, 1815 DM., 2.2.1822 justitiarius i HR., 1824 K., 1826 S.K., 1828 gehejmekonferensr., 20.2.1843 (fra 1.3.) afsk. som justitiarius, 23.2. s. år atter ekstraord. HRass. – 1808-14 medl. af kommissionen for byttes uddeling ved Landetaten, 1832 af de oplyste mænds forsamling.

1843-56 FREDERIK v. LOWZOW, f. 27.8.1788 i Kbh. (Slots.), d. 7.8.1869 sst. (Holmens), begr. Nordrup, Ringsted hrd., S. af hofchef, sen. gehejmekonferensr. *Adam Gottlob v. L.* og *Dorothea Sophie Krog.* ∞ 1° 14.5.1813 i Kbh. (Frue) *Juliane Marie Bech,* f. 25.8.1788 i Svinninge, d. 10.8.1813 i Larvik, D. af sen. borgm. i Kbh., etatsr. *Peder B.* og *Susanne Dorothea Gottlieb.* ∞ 2° 21.6.1817 *Elisabeth Ide Mariane Brockenhuus,* f. 10.10.1797 i Kbh. (Slots.), d. 1.6.1827 sst. (Fred. ty.), D. af overhofmester *Johan Ludvig B.* og *Anna Ernestine* comtesse *Schack.* ∞ 3° 5.12.1829 i Engom *Marie Charlotte Sophie v. Blücher,* f. 24.10.1804, d. 6.3.1894 i Kbh. (Frue), D. af oberstløjtnant, kammerh., hofchef *Frederik v. B.* og *Helene de Thygeson.* – 1805 student, Christianis Inst., studerede forstvæsen, 1809 cand. jur., s. år auscultant i Rentek. og hofjkr., 1811 kammerjkr., 1813 kst. amtm. o. grevskabet Laurvig, 1815 beordret at forlade Norge, da han nægtede at aflægge ed til den nye Konge, 30.6. s. år HRass., 1817 kammerh., 1818 kst. stiftamtm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Kbh.s amt med bibeholdelse af sin anciennitet som HRass. og adg. til atter at indtræde i embedet. 24.3. 1821 udn. i stiftamtmands- og amtmandsembedet. 27.2.1822 ekstraord. HRass., 1824 R., 1826 DM., 1828 K., 1831 direktør for Generaltoldkammer- og Kommercekoll., 1836 S.K., 20.2.1843 (fra 1.3.) justitiarius i HR., 1845 gehejmekonferensr., 31.5.1856 (fra 14.6.) afsk. – 1819 medl. af komm. ang. landejendommenes skatter og afgifter og lettelser deri. 1821-27 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1829-32 form.; 1831-37 medl. af den kgl. afrikanske konsulatsdirektion, 1829-53 af komm. til understøttelse af de

kvæstede og de faldnes efterladte; 1844-60 vicepræsid. i Det danske Bibelselskab, derefter til sin død selskabets præsident.

1856 JOHANNES EPHRAIM LARSEN, f. 11.2.1799 i Kbh. (Frue), d. 17.11. 1856 sst. (Frue), S. af ølhandler, værtshusholder *Knud L.* og *Karen Sophie Hellebracht.* ∞ 11.11.1837 i Kbh. (Frue) *Caroline Holm,* f. 12.3.1808 sst. (Trin.), d. 13.1. 1891 sst. (Matth.), D. af gadekommissær *Lars Andersen H.* og *Mette Marie Mortensdtr.* – 1813 skriver i Generaltoldkamret, 1815 ekstraskriver i Kbh.s Politiret, 1816 exam. jur., s. år kopist i samme ret, 1818 fuldm., 1819 student, privat, 1825 cand. jur., 1826 politisekr., 1828 politiassist. i Kbh., 1831 ekstraord. professor i lovkyndighed ved Kbh.s Univ., 1836 ord. prof. og ass. i konsistorium, 1838-39 og 1853-55 rector univ., 20.2.1839 ekstraord. HRass., 1841 R., 1851 etatsr., 1856 konferensr., 30.6. s. år justitiarius. – 1842 kongevalgt medl. af Stænderforsaml. for Østifterne og for Nørrejyll. (mødte 1842, 44, 46 og 48), 1844 og 46 vicepræsid. for Østifterne og 46 for Nørrejyll., 1848 medl. af Den grundlovgivende Rigsforsaml., 1849-53 af Folketinget, 1855 af Landstinget; 1836 medl. af Danske Selskab, 1841 af Videnskabernes Selsk.; medl. af komm. vedr. udarb. af en ny straffelov for Danmark, 1853 af Rigsretten og af Rigsrådet. – Jur. forf., se Erslew.

1856-61 PETER GEORG BANG, f. 7.10.1797 i Kbh. (Nic.), d. 2.4.1861 sst. (Frue), S. af sen. domprovst i Roskilde *Jacob B.* og *Anna Cathrine Sophie Østrup.* ∞ 4.6.1824 i Roskilde (Dom) *Marie Caroline Fribert,* f. 14.10.1803 i Højby, Ods hrd., d. 18.12.1875 i Kbh. (Frue), D. af godsejer, cand. jur. *Lorentz F.* og *Ulrikke Eleonora Svane Trojel.* – 1813 student, Frederiksborg, 1816 cand. jur., 1819 lic. jur. (De moderamine inculpatae tutelae ex legibus patriis Romanisque præmissis principiis juris universalis de jure defensionis), 1820 underkancellist i Danske Kanc., s. år dr. jur. (De ordinaria forma inquisitionis criminalis speciali patriæ legum habito respectu), s. år surnum. LHSRass., derefter i $2^{1}/_{2}$ år studierejse med romerret som særligt studiefag. 1826 virkelig LHSRass., 1830 ekstraord. prof. i romerret ved Kbh.s Univ., 1831 ekstraord. HRass., 1834 inspector quæsturæ, s. år prof. ord. samt medl. af og referendar i konsistorium, s. år (med det højeste stemmetal i landet) deput. for Kbh. i Stænderforsaml. i Roskilde, fra 1842 for mindre landejendomsbesiddere på Lolland, 1844-45 vicepræsid., 1836 afg. fra univ. og valgt til nationalbankdirektør, s. år R. og univ.s kvæstor, 1840 DM., 1842 etatsr., 1845 afg. som nationalbankdirektør og kvæstor samt udn. til deput. i Rentekamret og chef for dettes 2. sektion, 1846 kgl. kommissarius ved Stænderforsamlingerne, 1847 K., 1848 amtm. o. Holbæk amt, men tiltrådte ikke, s. år kst. departementsdirektør for Finansmin.s dept. for det indre, s. år repræsentant for Vejle amts 1. distr. på Den grundlovgivende Rigsforsaml.; 1852-53 medl. af Folketinget (Hol-

bæk amts 1. kr.), 1855-56 for Ringkøbing amts 1. kr.; 1854 S.K., s. år gehejmekonferensr.; var i årene 1848-56, da ministerierne skiftede hyppigt, flere gange minister, 12.12.1854-18.10.1856 premierminister og konseilspræsident. 21.11.1856 (fra 1.1.1857) justitiarius i HR.

1861 ANTON WILHELM SCHEEL, f. 28.12.1799 i Stavanger, d. 30.4.1879 i Kbh. (Frue), S. af sen. byfoged og byskriver, kapt. *Anton Wilhelm S.* og 1. hustru *Engel Arentz Kielland.* – Ugift. – Prof. jur., 1846 generalauditør, deput. i Generalkommissariatet, 1851-55 justitsminister, 1853 kammerh., 1856 atter generalauditør, fung. fra 19.4.-26.8.1861 som justitiarius. – Jur. og politisk forf., se Erslew.

1861-71 CHRISTIAN MICHAEL ROTTBØLL, f. 4.3.1791 i Kbh. (Frue), d. 15.1.1884 sst. (Pauls), S. af prof., konferensr., dr. med. *Christian Friis R.* og 3. hustru *Catharina Hedvig Wohlert.* ∞ 16.11.1820 i Kbh. (Holmens) *Jensine Nielsine Petrine Casparine Frederikke Sehested Berregaard,* f. 11.1.1795 i Slagelse (Mikkels), d. 18.3.1874 i Kbh. (Holmens), D. af stamhusbesidder, kammerh. *Frederik B.* og *Ida Vilhelmine Sehested.* – 1809 student, Schouboe, 1812 cand. jur., 1813 underkancellist i HR.s justitskontor, 1819 protokolsekr. i HR., 1820 surnum., s. år virkelig LHSRass., 1831 virkelig justitsr., 20.3.1833 HRass., 1845 R., 1853 konferensr., 1859 DM., 1860 K., 26.8.1861 justitiarius, 1863 gehejmekonferensr., 1869 S.K., 10.1.1871 (fra 28.2.) afsk. – 1845-64 medl. af den overordnede tiendekomm., 1856 af Monarkiets Rigsret.

1871-80 CHARLES FERDINAND LÉONARD MOURIER, f. 1.12.1800 i Kbh. (Fr. ref.), d. 23.6.1880 sst. (Helligg.), S. af direktør for Asiatisk Komp., sen. justitsr. *René Pierre François M.* og *Christiane Frederikke Fabricius.* ∞ 26.10.1832 i Kbh. (Slots.) *Johanne Bertine Heineth,* f. 16.12.1801 i Holeby, d. 14.1.1882 i Kbh. (Garn.), D. af sognepr. *Hans Ditlev H.* og *Edel Marie Fabricius.* – 1818 student, Metropolitansk., 1822 cand. jur., s. år volontør i Danske Kanc. og privatsekr. hos A. S. Ørsted, hos hvem han arbejdede i 9 år, 1826 kancellist ved generalprokurørembedet, s. år Univ.s guldmedaille for en prisopgave af strafferetligt indhold, 1830 kancellist i Danske Kanc. Konciperede den forestill., hvormed den sen. stænderanordn. forelagdes Kongen, 1831 surnum. LHSRass., 1832 virkelig ass., 1842 justitsr., 1849-52 medl. af Folketinget (Kbh.s 6. kr.), 1850 R., 19.5.1852 HRass., 1854-66 kongevalgt medl. af Rigsrådet, 1859 DM., 1862 konferensr., 1864-66 kongevalgt medl. af Rigsrådets Landsting, 1868 K[1]., 15.1.1871 (fra 1.3.) justitiarius, 7.12. s. år (på hundredeårsdagen for instruksen for HR.) S.K., 1879 (ved Univ.s 400 års jubilæum) dr. jur. h. c. – 1849 medl. af komm. vedr. landboreformer og af komm. vedr. generalguvernør i Vestindien v. Scholtens forhold under negeropstanden på Sct. Croix, 1850 af straffelovkomm., 1851 af bestyr. for

det A. S. Ørstedske Prismedaille-Legat; 1852 overdraget at udarbejde forslag til de i Grundlovens §§ 76 og 79 bebudede reformlove om offentlighed og mundtlighed i strafferetsplejen og indførelse af nævningeretter i misgerningssager og i sager om politiske lovovertrædelser. 1857 medl. af komm. vedr. strafferetsplejens omordn., 1859 af komm. vedr. endeligt udkast til straffelov, 1860 af den bestandige justitsdirektion for Det kgl. kbh.ske Klasselotteri, 1862-65 af overligningskomm. i Kbh., 1864-69 og 1871-75 af repræsentantskabet i Nationalbanken, 1867 og 1872 form.; 1877 form. for Rigsretten i sagerne mod Krieger, Holstein-Holsteinborg og Fonnesbech for salget af Marmorkirkens ruiner og mod Hall og Worsaae for overskridelser ved Det kgl. Teaters opførelse m.v.

1880-97 PETER CHRISTIAN NOUVEL BUCH, f. 8.4.1816 i Kbh. (Trin.), d. 1.3.1904 på Frbg. (Marc.), S. af urtekræmmer *Peter Nicolai Valentin B.* og *Anne Marie Schleyer.* ∞ 29.5.1852 i Tapdrup (Asmild) *Bertha Købke,* f. 24.3.1828 i Fredericia (Trin.), d. 25.12.1904 på Frbg., D. af sen. oberstløjtnant *Niels Christian K.* og *Mette Marie Bruun.* – 1833 student, privat, 1836 cand. jur., 1839 volontør i Danske Kanc., 1840 Univ.s guldmedaille for en jur. afhandl., 1843 kancellist, 1847 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1861 virkelig justitsr., 23.10. s. år HRass., 1866 R., frasagde sig 1871 titlen som justitsr., 1876 DM., 1878 K^2., 24.7.1880 justitiarius, 1881 K^1., 1885 S.K., 1894 R.E., 24.11.1897 afsk., 9.12. s. år ekstraord. HRass. – 1843-46 protokolfører ved Stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg. 1850-55 medl. af Borgerrepræsentationen i Viborg, 1861-67 af skiftekomm. til behandl. af Den nørrejyske Købstadkreditforen.s bo. 1865-71 form. for overligningskomm. i Kbh., 1877-82 og 1884-87 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1879-82 og 1886-87 form.; 1881-97 form. for Rigsretten; 1885-1904 direktør ved den Suhr'ske Stiftelse. »I Besiddelse af en sjælden Skarpsindighed, understøttet af en eminent Hukommelse og præget af et Retsind, som ikke blev draget i Tvivl af nogen.« (D.B.L.).

1897-1907 PETER FREDERIK KOCH, f. 22.4.1832 i Kbh. (Frue), d. 11.6. 1907 sst. (Garn.), S. af arkitekt, etatsr., sen. konferensr. *Jørgen Hansen K.* og *Ida Wulff.* ∞ 19.4.1859 i Kbh. (Frue) *Adamine Vilhelmine Mathilde Hauch,* f. 9.4.1831 i Sorø, d. 21.1.1910 i Ellekilde (Hellebæk), D. af digteren, dr. phil., sen. prof., konferensr. *Johannes Carsten H.* og *Frederikke (Rinna) Elisabeth Bruun Juul.* – 1850 student, privat, 1857 cand. jur., s. år assistent i Justitsmin., 1864 fuldm., 1869 till. kst. vicepolitidirektør i Kbh., 1871 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1878 LHSR-ass., 1880 R., s. år næstform. for SHR., 9.11.1885 HRass., 1887 DM., 1888 K^2., 1892 K^1. samt Gb.E.T., 27.11.1897 justitiarius, 1900 S.K. – 1882-98 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1885-95 form.; 1878 medl. af bestyr. for Livsforsik-

rings- og Forsørgelsesanst. af 1871 (1888 form.), 1893 af Statsanst. for Livsforsikr., 1884 af direktionen for Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn; form. for komm. om Kunstakademiets ordn.; medl. af bestyr. for Ny Carlsberg Glyptotek og for Den Raben-Levetzauske Fond. »Hans Styrke var den klare og skarpe Tanke og en udpræget Bonsens.« (.B.L.).

1907-09 CARTHON KRISTOFFER VALDEMAR NYHOLM, f. 30.6. 1829 i Nyborg, d. 16.5.1912 i Søllerød, S. af sogne- og garnisonspræst *Christopher N.* og *Jacobine Christiane Høyberg.* ∞ 1° 1.8.1857 i Kbh. (Garn.) *Rosaline Schrøder,* f. 19.7.1834 sst. (Petri), d. 12.8.1865 sst. (Holmens), D. af hofjuvelerer *Conrad Christian Frederik S.* og *Louise Christine Lundberg.* ∞ 2° 12.7.1867 i Christiania (Trefoldigheds) *Jenny Augusta Risting,* f. 28.5.1844 i Drammen, d. 30.11.1920 i Kbh. (Jac.), D. af grosserer, skibsreder *Jonas R.* og *Gustava Ørby.* – 1847 student, Sorø, 1853 cand. jur., s. år manuduktør og volontør i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 1856 virkelig auditør, tjg. i Århus, 1857 ved de den højstkommanderende underlagte afdelinger i Altona og Wandsbeck samt ved det holstenske grænsetoldgendarmeri, 1862 i Kbh., s. år overauditør, 1863 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1871 frasagt sig titlen som overauditør, 1876 LHSRass., 1877 R., 4.11.1881 HRass., 1888 DM., 1894 K^2., 1900 K^1., 1905 S.K., 19.6.1907 justitiarius, 25.10.1909 (fra 31. s.m.) afsk., 3.11. s. år ekstraord. HRass. – 1864-66 medl. af Rigsrådets Folketing (Svendborg amts 1. kr., Nyborg), 1864-72 af Folketinget for samme kr., 1884-87 for Kbh.s amts 1. kr. (Frbg.); 1864 medstifter af Martsforen., 1866 medl. af komm. vedr. landets samlede forsvarsvæsen, 1868 af komm. vedr. retsplejens omordn., 1892 af komm. vedr. retsreformen, 1900 af komm. ang. den militære retsplejes omordning. – Har bl.a. skrevet: »Dødsstraffen« (1858), »Om den offentlige Anklagemyndigheds Væsen og Betydning« (1862), »Lægens Vidnepligt« (1863), »Grundtræk af Danmarks Statsforfatning og Statsforvaltning« (1869) samt en del politiske afhandlinger. (D.B.L.).

1909-15 NIELS KJELDGAARD POULSEN LASSEN, f. 2.1.1848 i Nykøbing M., d. 21.2.1923 i Kbh. (Cit.), S. af sen. sognepr. *Hans Christian L.* og *Andrea Nielsine Elisabeth Poulsen.* ∞ 1° 8.6.1872 på Frbg. *Constance Eleonora Marie Juhl,* f. 20.12.1845 i Ærøskøbing, d. 12.1.1895 i Kbh. (Matth.), D. af toldforv., sen. toldkasserer i Flensborg, justitsr. *Peter J.* og *Ane Marie Bierring.* ∞ 2° 12.8.1898 i Valby (Jesus) *Henriette Marie Pers,* f. 16.3.1866 i Nykøbing M., d. 2.4.1908 i Kbh. (Holmens), D. af byfogedfuldm. *Gottlieb Dusinius P.* og 2. hustru *Andrea Jensine Rohde.* ∞ 3° 20.8.1910 i Kbh. (Holmens) *Helga Meyer,* f. 1.3.1867 sst. (Trin.), D. af fabrikejer, cand. polyt. *Johan Henning Axel M.* og *Hanne Bartholine Emilie Schougaard.* – 1865 student, Metropolitansk., 1870 cand. jur., s. år sekr. ved komm. ang.

en ny sø- og handelslovgivning, 1871 volontør i Justitsmin., 1872-74 studierejse i Tyskland, Schweiz og Italien på det Stampeske Stipendium, 1875 dr. jur. (Viljen som Forpligtelsesgrund), 1876 assist. i Justitsmin., 1879 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1888 R., 1890 LHSRass., 1896 næstform. i SHR., 30.12.1897 HRass., 1898 DM., 1906 K², 25.10.1909 (fra 1.11.) justitiarius, 1911 S.K., 4.6.1915 afsk. – 1875 udgiver af Lov- og Ministerialtidende, 1881-98 censor ved de jur. eksaminer, 1889-97 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1892-1902 af Kbh.s Overligningskomm., 1893-1902 form.; 1895 form. for komm. vedr. afståelse af grunde til vandforsyningsanlæg, 1897 for komm. vedr. afståelse af grunde til forbedring af vandafledningS- eller kloakanlæg, 1899 fritaget for hvervet som form. for de i h.t. lov af 30.11.1857 § 2 og lov af 11.4.1890 omh. ekspropriationskomm. – Medl. af bestyr. for Juridisk Foren., 1900-03 form.; 1897 medl. af Nationalbankens repræsentantskab., 1900-02 form.; 1901-10 form. for komm. til udarb. af ensartet lovgivning m.h.t. visse dele af obligationsretten for Danmark, Norge og Sverige; 1907-18 form. for repræsentantskabet i Kbhs. Kreditforen.; 1910 form. for Rigsretten i sagen mod J. C. Christensen og Sigurd Berg. – Har skrevet: Om de begrænsede tinglige Rettigheder; forsk. afhandl. i Ugeskr. f. Retsv. og i Tidsskr. for Retsvæsen. Erindringer I-II (1918-19).

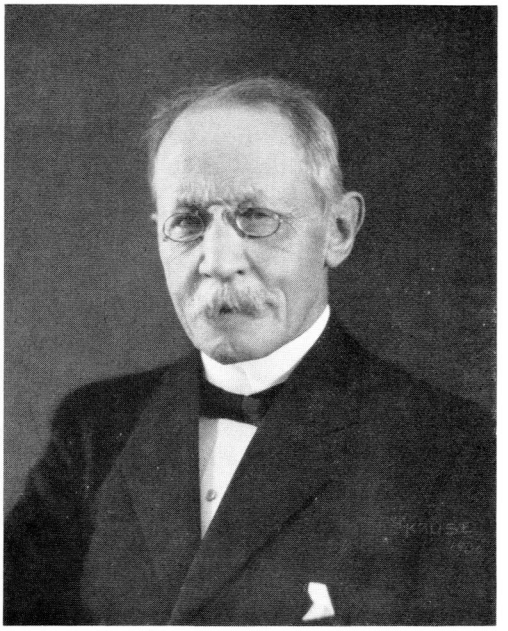
1915-17 EDVARD THEODOR DANIEL HVIDT, f. 24.5.1850 i Fuglebjerg, d. 20.12.1917 i Kbh. (Rigshosp.), S. af forpagter, sen. godsejer, etatsr. *ValdemarH.* og *Mariane Elisabeth Henriette Lawaetz.* ∞ 28.5.1880 i Kbh. (Frue) *Elise (Lizzie) Cathrine Franziska Rothe,* f. 21.5.1853 sst. (Frue), d. 11.1.1931 på Frbg., D. af sen. stiftsprovst, dr. theol. h. c. *Peter Conrad R.* og *Vilhelmine Susanne Kolderup-Rosenvinge.* – 1867 student, Roskilde, 1873 cand. jur., 1874 volontør i Justitsmin., 1878 assist., 1885 fuldm., 1886 till. ekspeditionssekr., 1890 kontorchef, 1891 LHSRass., 1893 R., 1898 næstform. for SHR.; 27.11.1902 HRass., 1904 DM., 1911 K², 26.6.1915 justitiarius. – 1893-1903 og 1905-15 censor ved de jur. eksaminer. 1906-15 form. for Akkordretten. 1910-16 medl. af den skandinaviske civillovkomm., 1903-15 af Nationalbankens repræsentantskab, 1913-16 af direktionen for Thorvaldsens Museum. Udgav s.m.R.S. Gram Realregister til Domssamlinger i civile Sager 1887-96, I-II og 1897-1906, I-II.

1918-28 RICHARD SEVERIN GRAM, f. 9.8.1857 i Ordrup (Frue), d. 25.2. 1936 i Hellerup, S. af prof. jur., ekstraord. HRass. *Frederik Terkel Julius G.* og *Louise Christiane Roulund.* ∞ 20.12.1893 i Kbh. (Pauls) *Inger Juliane Tybjerg,* f. 15.5.1867 sst. (Trin.), d. 22.3.1938 i Humlebæk, D. af arkitekt *Hans Christian T.* og *Juliane Marie Poulsen.* – 1875 student, Metropolitansk., 1879 cand. jur., 1880 fg. assist. i Justitsmin., 1886 assist., 1889 dr. jur. (Om Motivets Betydning i straffe-

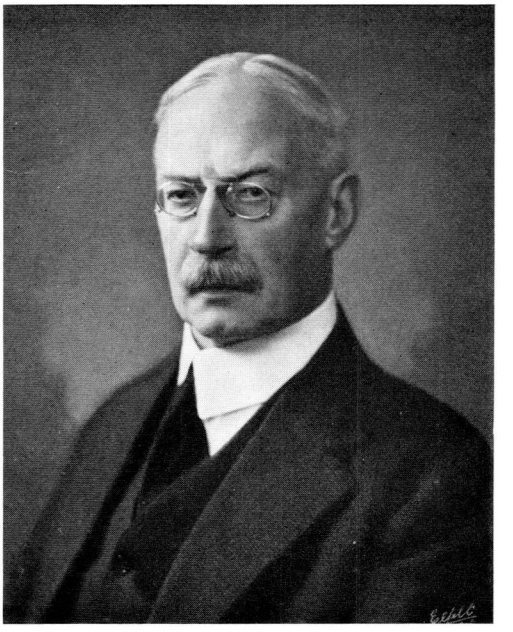
retlig Henseende). 1890 kst. ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1891 kgl. udn., 1902 LHSRass., 12.11.1909 HRass., 10.1.1918 justitiarius, fra 1.10.1919 præsident, 17.10.1928 (fra 31.s.m.) afsk. – 1900–18 censor ved de jur. eksaminer, 1916–18 form.; 1906–17 medredaktør af U.f.R.s domssamling. Udgav s.m. E.T.D. Hvidt Realregister til Domssamlinger i civile Sager 1887–96, I-II, og 1897–1906, I-II; 1906–33 medl. af bestyr. af det A.S.Ørstedske Prismedaille-Legat, 1912–33 form.; 1917–33 adm. direktør for den Suhr.ske Stiftelse; 1915–18 form. for Akkordretten, 1919–27 for retsplejeudvalget. – »Hans stærke Retssans er forbundet med et frit og uhildet Blik paa de menneskelige Foreteelser, individuelle som sociale, med hvilke han som Dommer er kommet i Berøring.« (D.B.L.).

1928–36 COSMUS ADOLF CHRISTIAN MEYER, f. 28.10.1866 i Kbh. (Frue), d. 25.3.1941 sst. (Jac.), S. af LHSRass. *Vilhelm Heinrich M.* og *Erasmine Bræstrup.* ∞ 18.5.1901 i Kronborg slotsk. *Paula Elisabeth Agnes Jørgensen,* f. 7.6. 1875 i Helsingør (Mariæ), d. 8.12.1944 i Kbh. (Østervold), D. af sen. stabslæge *Jørgen Peter J.* og *Frederikke Vilhelmine Emilie Holm.* – 1885 student, Lyceum, 1890 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1896 assist. i Overformynderiets sekretariat, s. år auditør i Hærens og Flådens fælles auditørkorps, 1905 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1913 R., 1915 LHSRass., 13.2.1918 HRass., 1.10.1919 HRd., 1920 DM., 1923 K², 17.10.1928 HRpræsid., 1929 S.K., 7.10.1936 (fra 31. s.m.) afsk. – 1916–19 fast censorsuppleant ved de jur. eksaminer, 1923–28 censor ved samme. 1917–20 stedfortræder for de borgerl. medlemmer af Overkrigsretten, 1926–28 medl. af Nationalbankens repræsentantskab. Korresp. medl. af La Société de Législation comparée i Paris. 1937 medl. af den faste Voldgiftsret i Haag.

1936–44 TROELS GEORG JØRGENSEN, f. 2.2.1874 på Frbg., S. af sen. rigsarkivar, dr. phil. *Adolf Ditlev J.* og *Ida Marie Pedersen.* ∞ 1° 21.12.1905 i Kbh. (Frelsers) *Emmy Agnethe Meyer,* f. 4.6.1885 sst. (Johs.), d. 4.7.1909 i Ålborg (Frue), D. af grosserer *Rudolph Herman Meyer Haagendahl,* (navneforandr. 1909) og *Betty Nathalie Mathilde Schmidt.* ∞ 2° 27.8.1911 i Asminderød *Doris Margarethe Gerlach,* f. 21.5.1872 i Roskilde (Dom.), D. af sen. generalmajor *Adam Wilhelm G.* og *Francisca Emilie Blaunfeldt* (Blauenfeldt). – 1891 student, Schneekloth, 1897 cand. jur., s.m. fuldm. ved Bregentved-Gisselfeld birk, 1898 by- og herredsfuldm. i Skanderborg, 1900–01 vikar i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 1902 Univ.s guldmedaille (Hvorvidt øver Indtrædelse af Krigstilstand for Landet Indflydelse paa den indre statsretlige Ordning), 1902–03 studierejse til Tyskland, Frankrig og England, 1905 assist. i Indenrigsmin., s. år dr. jur. (Erstatning for Ejendomsafstaaelse), s. år auditør i Hærens og Flådens fælles auditørkorps, tjg. i Ålborg, s. år till. fuldm. ved Ålborg stiftamt, 1919 R., s. år afsk. fra Hæren og VLORass.,



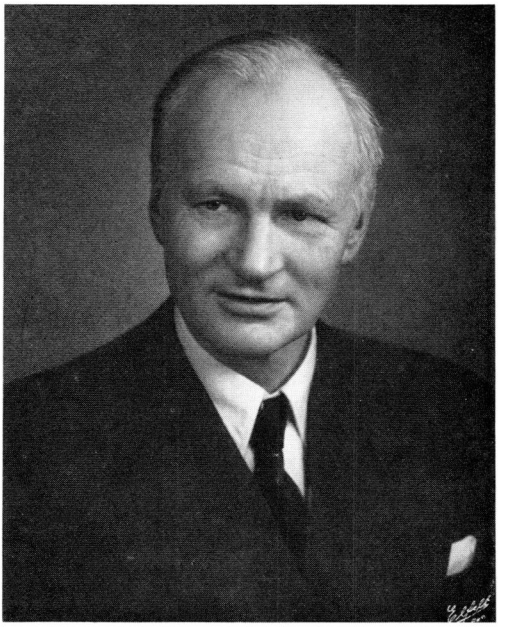
RICHARD SEVERIN GRAM
Fotografi.



COSMUS MEYER
Fotografi.



THOMAS FROLUND
Fotografi.



ASBJORN DRACHMANN BENTZON
Fotografi.



HØJESTERETS DOMMERE 1936. Fra venstre Georg Lett, V. Thorup, P. C. Poulsen, C. V. Bohn-Rasmussen, Troels G. Jørgensen, Julius Moller, præsidenten Cosmus Meyer, C. L. Riise, Jesper Simonsen, V. Topsøe-Jensen, C. D. G. Rump, Petrus Bülow. Fotografi.



HØJESTERETS DOMMERE 1944. Fra venstre F. B. B. Heise, Georg Lett, Th. Berthing, C. V. Bohn-Rasmussen, H. Preisler Knudsen, præsidenten Thomas Frølund, Poul Gammeltoft, V. Topsøe-Jensen, Victor Hansen, Louis Carstens, Ove Krarup, A. Drachmann Bentzon.

1.10. s. år VLORd., 23.10.1925 HRd., 1926 DM., 1930 K^2., 1936 K^1., 31.10. s. år præsident, s. år S.K., 21.2.1944 (fra 29. s. m.) trådt tilbage på gr. af alder (under den tyske besættelse). – 1927-43 medl. af retsplejeudv., 1933-43 form.; 1928-36 medl. af Overfredningsnævnet; 1930-36 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eksaminer; 1931-36 formandssuppleant i Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager. 1933-51 form. i bestyr. for Det A.S.Ørstedske Prismedaille-Legat; 1937 medl. af Danske Selskab; 1940-44 form. i bestyr. f. Kong Christian X.s Fond, form. for udvalgene af 1929 og 1936 (-37) ang. sagførervæsenets ordning. – Har skrevet jur. og personh. tidsskrifts- og avisartikler, bl.a. i Tidsskrift for Retsvidenskab 1928-29 og 1931-37 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis; Register til Overkrigsrettens Domme, A.F.Krieger som Jurist, Anders Sandøe Ørsted som Dommer, Danmark-Norges Højesteret 1790-1814, Retsplejeudvalget gennem 25 Aar (1944), 18 Aar af Højesterets Historie (1947), De Ørstedske Straffelove (1948), Strejflys over Enevældens Retsliv (1949), To Skæbner, E.Thune Jacobsen og P.Knutzen (1950), Højesteret fra 1790 til Grundloven (1950), Højesteret fra Grundloven til Retsreformen (1951), I Justitias Tjeneste, Erindringer (1954), Andreas Frederik Krieger, Juristen, Politikeren, Borgeren (1956), Anders Sandøe Ørsted, Juristen og Politikeren (1957), Tre Professorer, Goos, Nellemann og Matzen (1958). – Jfr. Johs. Lehmann, Troels G. Jørgensen, en dansk historiker og jurist (1959).

1944-53 THOMAS FRØLUND, f. 30.1.1883 i Tjørring, d. 29.7.1957 på Frbg. Navneforandr. 1913. S. af gårdejer, amtsrådsmedl. *Jens Thomsen (Frølund)* og *Johanne Christensen.* ∞ 1° 30.9.1912 i Silkeborg *Stella Emilie Fleischer,* f. 19.12. 1883 i Odense (Knuds), d. 28.2.1935 på Frbg., D. af menighedsforst. *Edward Christie F.* og *Karen Ottilie Breiby.* ∞ 2° 2.7.1936 i Tjørring *Helga Johanne Esther Fleischer,* f. 27.9.1884 i Kbh. (Holmens), D. af premierløjtnant i Søetaten, sen. fyringeniør *Johan Sechmann F.* og *Elizabeth Constance Kräyenbühl.* – 1904 student, Lang og Hjorts Kursus, 1910 cand. jur., s. år – 1919 jur. manuduktør og sagførerfuldm., 1912 kst. assist. i Justitsmin., 1916 assist., 1919 fuldm., 1925 kst. kontorchef, 1926 kgl. udn., 1927 R., 1929 ØLRd., 1.4.1933 HRd., 1934 DM., 1940 K^2., 18.2.1944 (fra 1.3.) præsident, 5.7.1945 kgl. bekræftet, 1946 S.K., 8.1.1953 (fra 31. s.m.) afsk. – 1919 ORsagf. (beskik. depon.), 1921-26 sekr. ved Mæglingsrådet for komm. Lægehjælp, 1926 Justitsmin.s tilforordnede ved Husmandsbrandkassen for Danmark, 1927-29 medl. af hovedbestyr. og forretningsudv. for Ministerialforen.; 1934-41 medredaktør af Ugeskrift for Retsvæsen (Domssamlingen). 1934-57 medl. af bestyr. for Det danske Bibelselskab (1949-57 form.), 1935-48 for Folkekirkeligt filantropisk Forbund og 1935 for Kolonien Filadelfia, 1936-44 form. for denne; 1944-57 form. for koloniens tillidsråd; medl. af arveretskomm. af 1936, 1937-38 af Landsoverskatterådet, 1938-44 af Landsskatteretten, 1941 af In-

validerådet for de sønderjydske Landsdele, 1942-44 form.; 1944-53 form. for Rigsretten og for bestyr. for Kong Christian X.s Fond; 1945 medl. af den faste Voldgiftsret i Haag, 1946 af direktionen for Det Classenske Fideikommis; 1946-53 form. for retsplejeudvalget.

1953-57 ASBJØRN DRACHMANN BENTZON, f. 29.12.1887 i München, d. 11.11.1960 i Kbh. (Hell.), S. af prof., dr. jur. *Viggo B.* og 1. hustru *Martha Drachmann.* ∞ 9.10.1913 i Fredensborg (b. v.) *Eva Judithe Weis,* f. 15.11.1890 i Tem, D. af ejer af Løvenholt, landbrugskandidat *Holger W.* og *Johanne Kirstine,* f. *Weis.* – 1905 student, Slomann, 1911 cand. jur., 1913 fg. assist. i Justitsm., 1916 assist., i 1918 kst. VLORass., i 1919 kst. LOHSRass., s. år sekr. i Justitsmin., 1920 fuldm., 1923 dommer i Kbh.s Byret, 1933 R., s. år kst. ØLRD., s. år kgl. udn., 1.7.1940 HRd., 1941 DM., 1946 K^2., K^1., 14.1.1953 (fra 1.2.) præsident, s. år S.K., 8.11.1957 (fra 31.12.) afsk. – 1919-25 sekr. ved den skandinaviske forsikringslovkomm., 1921-30 ved Akkordretten; 1924-34 lærer ved Forsikringshøjskolen, 1931-53 censor sst.; 1923-25 medl. af bestyr. for Fængselsselskabet i Kbh., fra 1927 af bestyr. for Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie, 1929-40 for Juridisk Foren.; 1931 medl. af Forsikringsrådet, 1932-36 af den nord. gældsbrevkomm., i 1933 af retsplejeudvalget, 1937-53 form. for Foren. af Forsikringsselskaber til Overtagelse af lovpligtige Ansvarsforsikringer for Hunde; 1937 næstform. for Den faste Voldgiftsret, 1944-53 form.; 1953-57 form. for Rigsretten; 1938-51 form. for udv. til revision af afbetalingsloven. 1948 medl. af De nord. Juristmøders danske styrelse, 1956-58 form.; 1951-60 medl. af bestyr. for A. S. Ørsteds Prismedaille-Legat, 1952 af udv. til revision af forsikringstilsynsloven; 1953-57 form. for bestyr. for Kong Christian X.s Fond og for Reinholdt W. Jorck og Hustrus Fond; 1953 medl. af Den faste Voldgiftsret i Haag. – Har bl. a. skrevet kommentar til Forsikringsaftaleloven af 15.4.1930 (1931), 2. udg. (sammen m. Knud Christensen) (1952-54) og i Tidsskrift for Retsvidenskab 1942-43 og 1946-49 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«; medarb. ved 2. udg. af Salmonsens Konversationsleksikon.

1958 OTTO IRMINGER KAARSBERG, f. 26.11.1894 i Kbh. (Frue), S. af sen. overlæge, prof., dr. med. *Peder Johannes K.* og læge *Henriette Helene Therese Irminger.* ∞ 24.10.1918 i Kbh. (Holmens) *Ebba Nonny Rosita Hilda Grüner,* f. 23.1. 1895 i Følleslev, D. af forpagter, cand. polit. *Gustav Emil G.* og 1. hustru *Hilda Laura Lohse.* – 1912 student, Herlufsholm, 1918 cand. jur., s. år fg. assist. i Justitsmin., 1919 fg. sekr., 1920 fast ansat, 1929 fuldm., 1932 dommer i Kbh.s Byret, 1937 R., 1941 ØLRd., 10.4.1947 HRd., 1948 DM., 1953 K., 27.11.1957 (fra 1.1.1958) præsident, 1958 S.K. – 1919-20 kst. vicefængselsinsp., 1923 kst. politiassessor i Kbh., 1923-30 till. jur. sekr. ved Retslægerådet, 1927-28 kst. politimester i Præstø, 1929-

30 kst. VLRd., i 1932 kst. ØLRd., 1937-41 form. for Voldgiftsretterne vedr. boligsager i Kbh., Frbg. og Gentofte, 1943-55 for Kbh.s Fremlejenævn. 1945-47 form. for 1. afd. i den ekstraord. Tjenestemandsdomstol; 1943-46 og 1954-57 censor ved de jur. eksaminer; 1943-47 og 1950-57 form. for præsidiet for de af Akad. Arkitektforen., Dansk Ingeniørforen. og Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri nedsatte Voldgiftsretter. 1948-58 medl. af Landsnævnet for Børneforsorg, 1948 af bestyr. for den danske afd. af De nord. Juristmøder. 1952-58 næstform. for Den faste Voldgiftsret; 1955 form. for licitationskomm., s. år for Monopol-Ankenævnet, 1958 for Rigsretten samt for bestyr. for Kong Christian X.s Fond og for Reinholdt W. Jorck og Hustrus Fond; 1958 medl. af Den faste Voldgiftsret i Haag og af Det dansk-finske Forligsnævn, 1959 af foreningen »Nordens« råd, 1960 form. for Rigsretten.

Tilforordnede 1661-1771
Ordinære assessorer 1772-1919
Dommere 1919-1961

1661-65 HANNIBAL SEHESTED, f. 1609 på Arensborg, d. 13.(23.)9.1666 i Passy, S. af ejer af Højris, statholder *Claus Maltesen* og *Anne Lykke*. ∞ 6.11.1642 på Kbh.s slot grevinde *Christiane*, f. 15.7.1626 på Haderslevhus, d. i foråret 1670, D. af *Christian IV.* og *Kirstine Munk*. – 1626-29 på Sorø Akademi, derefter i England, Frankrig, Holland og Tyskland, 1632 hofjkr., med kgl. understøttelse ny rejse, Italien og Spanien. Om hans i tidens løb talrige diplomatiske sendelser, se »Danske Gesandter m.v.« (1952), 1636 trolovet med sin da kun tiårige tilkommende hustru og hofmester for hendes broder grev Valdemar Christian med hvem udenlands 1637-39, hjemkommen forlenet med Tranekær, 1640 med Bahus og rigsråd, s. år diplomatiske sendelser, 1642 statholder i Norge og lensm. på Akershus, 1644 – under Torstensonfejden – overdraget generaldirektionen o. militsen i Norge, 1648 Ridder, 1650 afsk. fra alle embeder og tvunget til at fraskrive sig det under opholdet i Norge samlede gods; levede derefter i udlandet 1651-58, 1660 atter rigsråd og rigets skatmester; vot., men kun sjældent, 5.3.1661-23.9.1666.

1661-74 PEDER REEDTZ, vot. stadigt 5.3.1661-29.6.1674. Se Øverste tilforordnede 1661-74.

1661-62 CHRISTIAN rigsgreve RANTZAU, f. 2.5.1614 på Haderslevhus, d. 8.11.1663 i Kbh., begr. Itzehoe, S. af statholder *Gert R.* og 2. hustru *Dorothea Brockdorff*. ∞ *Dorothea Rantzau*, f. 29.1.1619, d. 7.8.1662 i Itzehoe, D. af ejer af Panker *Detlev R.* og *Dorothea Ahlefeldt*. – 1627-29 på Sorø Akademi, 1630 på sendelse til Regensburg. 1631-33 studierejse til Nederlandene og Frankrig, 1634 hofjkr., sen. kammerjkr., 1635 med Kongen til Norge, opgav 1636 hoftj. og helligede sig administrationen af sine godser, Breitenburg, Neuendorf, Drage, Nütschau, Rantzau, i Slesvig Kongsbøl, i Danmark Gessingholm, Sødringholm, Demstrup, Skovgård, Tørrild hrd., m.fl.a.; 1639 amtm. i Rendsborg og – muligt noget sen. – kgl. landråd, 1642 Kongens repræsentant ved Kurfyrstindens begr., 1643 generalkrigskommissarius, 1645 (-59) lensm. på Tranekær, s. år (-50) provst for domkapitlet i Hamburg, 1648 statholder i hertugdømmerne og ridder, 1650 i

Wien optaget i rigsgrevelig stand, 1661 generalstatholder, rigsråd og ass. i alle koll., vot. – men kun sjældent – 5.3. s. år–4.6.1662, 1661 præsid. i Statskoll. og premierminister, dog under titel af overstatholder.

1661 JØRGEN SEEFELD, f. 7.3.1594 på Røsnæs, d. 28.2.1662 i Kbh., begr. Blenstrup k., S. af ejer af Røsnæs *Christoffer S.* og *Else Benderup.* – Ugift. – I skole i Viborg, studerede 1610–13 i Leipzig, 1613–15 i Wittenberg og til 1618 i Strasbourg, Frankrig, Holland og England, gjorde 1619–21 tj. i den kursachsiske hær, 1622–27 sekr. i Danske Kanc., 1626 på sendefærd til Gustaf Adolph i Preussen, 1630 landsdommer i Sjæll. med Ringsted Kloster som embedslen, hvilket emb. han beholdt til sin død, 1640 rigsråd, var 1645 en af kommissarierne ved Brömsebrofreden, vot. 5.3. og 2.9.1661. Medl. af 1. lovkomm. – »Han var som dommer en mand af udpræget retsindighed og største upartiskhed«. Hans store bibliotek, vist o. 26000 bind, bortførtes under svenskekrigen af Corfitz Ulfeldt, hans svorne fjende, og gik sen. til grunde i Stockholm. Ejer af Næsholm, Lykkegård og Helminggård, der led meget under krigen, og han døde i stor armod.

1661–70 AXEL URUP, f. 13.9.1601 (posthum), d. 13.3.1671 i Kbh., begr. Frue k., S. af ejer af Vapnö *Axel U.* og *Helle Marsvin.* ∞ 10.5.1635 *Sidsel Grubbe,* f. 23.2.1612 på Klågerup, d. 19.3.1691 i Kbh. (Frue), D. af ejer af Røjle *Knud G.* og *Sidsel Sparre.* – 1621 i udlandet for at studere krigsvæsen, imm. i Leyden, Siena og Padova, var 1626 fændrik og løjtnant og deltog i slaget ved Lutter, blev fanget og udvekslet s. år og udn. til »Kongens ingeniør«, anlagde som sådan »Christianspris« ved Kielerfjord og blev fæstningens guvernør, afslog under Torstensonfejden overgivelse og toges til fange efter heltemodigt forsvar. Efter fredsslutningen atter guvernør sst. og oberst, havde i slutn. af trediveårskrigen kommandoen i Jylland. 1648 lensm. i Christianopel, ledede 1647–50 anlægget af »Ny København« mellem Kastellet og den gamle By, 1648 blå R., 1651 lensm. på Kbh.s slot, 1655 rigsråd og fik Stege len i st. for Kbh.s, fik kort før krigen Malmöhus len og under krigen overkommandoen i Skåne, 1658 medl. af Krigskoll., 1659–62 befalingsm. o. Dalum len, aflagde 1660 ny ed som rigsråd, vot. jævnligt 5.3.1661–27.10.1670.

1661–83 HENRIK BIELKE, f. 13.1.1615 på Elingård, Smålenenes amt, d. 16.3.1683 i Kbh., begr. Næsby k., S. af norsk kansler *Jens B.* og *Sophie Brockenhuus.* ∞ 20.12.1649 i Kbh. *Edel Ulfeldt,* f. 15.3.1630, d. 10.1.1676 i Kbh. (Holmens), D. af ejer af Svenstrup *Christoffer U.* og *Maren Urup.* – I Sorø sk., 1833 imm. i Padova, tj. sen. prins Frederik Henrik af Oranien, hvis hofjkr. han var 1640, men var trods fravær også dansk hofjkr., 1642 major i dansk tj., 1643 lensm. o. Idde og Marker

skibsreder, 1644 oberst med ordre til »at ligge i Slotsloven« på Bahus slot, s. år chef for Hannibal Sehesteds livrgmt., 1646 tj. i den kejserlige hær, 1648 oberst i dansk tj., ridder og lensm. på Island, 1653 admiral, 1657 rigsadmiral, medl. af Admiralitetet, 1660 lensm. o. Ovsø len, rigsråd, præsid. i Admiralitetet, 1661 medl. af Statskoll., vot. ret jævnligt 5.3. s. år-2.3.1683, 1667 blå R., 1679 fritaget for at møde i Admiralitetet. – Ejer af Østråt og Elingård i Norge, Næsbyholm, Bavelse, Edelgave og Tersløsegård på Sjælland.

1661-79 JØRGEN BIELKE, f. 2.6.1621 på Elingård, Smålenenes amt, d. 17.2. 1696 på Avnsøgård, begr. i Kbh. Trin. k., S. af norsk kansler *Jens B.* og *Sophie Brockenhuus.* ∞ 18.6.1661 *Magdalene Sibylle Gersdorff,* f. 19.2.1643, d. 5.10.1685 på Ny Amager (Frbg.), D. af rigshofmester *Joachim G.* og *Øllegaard Huitfeldt.* – 1641 imm. i Leyden; efter hjemkomst kaptajn i den norske hær, efter krigen atter udenlands, sen. kammerjkr. og havde forsk. norske len, 1657 generalkrigskommissær nordenfjelds, 1658 generalløjtnant o. den norske milits, 1660 rigsråd, medl. af Krigskoll., vot. ret jævnligt 5.3.1661-18.9.1679, inspektionshavende o. de reserverede kgl. regalier i det afhændede Kalundborg amt, Tuse hrd. og Samsø, 1671 gehejmer., hv. R., amtm. o. Kalundborg, Sæbygård, Dragsholm og Holbæk amter, sidstn. fratrådt 1683, 1675-79 till. statholder i Sjæll. og overkommandant i Kbh. – Ejer af mange gårde i Danmark og Norge, men måtte efterh. på gr. af slette økonom. forhold sælge dem og beholdt kun Avnsøgård ved Jyderup.

1661-82 JOHAN CHRISTOPH v. KØRBITZ, f. 13.8.1612 i Meissen, d. 20.8.1682, begr. Trin. k., S. af kursachsisk hofmarskal *Hans Caspar v. K.* og *Maria v. Loss.* ∞ 7.10.1649 på Nykøbing slot *Kirstine Lützow,* f. 1615, d. 16.10.1693 i Kbh., begr. Trin. k., (∞ 1° 1646 hofmarskal *Knud Ulfeldt,* f. 1600, d. 1646), D. af hofmarskal *Hartvig L.* og *Anna Schack.* – 1623-27 skolegang i Merseburg, 1627-29 privat undervisning i Dresden, 1629-31 ved univ. i Wittenberg, tj. under general v. Arnim, 1634 hofjkr. hos den udv. prins Christian, s. år kammerjkr. hos dennes hustru Magdalene Sibylle af Sachsen, 1637-39 udenlands med orlov, 1639 hofmarskal hos prinsen, 1646 till. hans råd, s. år naturaliseret, 1647 med prinsen på kurrejse og hjemførte hans lig, s. år gehejmer. og hofmarskal hos prinsessen, 1655 lensm. o. Idde og Marker, 1657 generalkommissær o. den danske hær, 1658 hofmarskal hos Kongen, befalingsm. o. Kbh.s len og amtm. o. Kbh.s amt, 1660 rigsråd og rigsmarskal, medl. af Stats- og Krigskoll., vot., men kun sjældent, 5.3.1661-19.5.1682, 1663 blå R., 1666 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift, 1667 en kort tid medl. af direktionen i Ty.Kanc., 1670 medl. af Konseilet, 1674 af direkt. ved Generalkommissariatet i Danmark, fyrstendømmerne og grevskaberne, 1677 afsk. – Ejer af Hellerup.

1661-64 OVE SKADE, f. 25.8.1609 på Kattrup, d. 18.10.1664, S. af ejer af Kattrup *Christoffer S.* og *Bodil Brun.* ∞ 19.11.1637 i Bremervörde *Augusta Margrethe v. Marschalck,* d. 20.9.1654 i Flensborg, D. af kansler *Levin v. M.* og *Jutte* . . . – 1615 page hos Chr. IV.s søn hertug Ulrik, 1629 ansat i Danske Kanc., 1631 med ambassade til Rusland, 1632 med hertug Ulrik i Tyskland, 19 mdr. kornet i kursachsisk tj., 1633 hofjkr., s. år i Kongens ærinde i Dresden, 1634 i tj. hos hertug Frederik (Fr. III.), 1635 kammerjkr., 1638 forlenet med drostiet Neunhusen, 1644 fordrevet af svenske tropper, 1648 forlenet med Tune skiberede, sen. till. med Nedenes len til 1653, da han fik Nykøbing len på Falster og s. år blev ansat hos Kronprinsen som hofmester, 1647 ombyttet Nykøbing len med emb. som stiftsbefalingsm. i Sjæll. og som amtm. o. Roskilde amt, 1660 rigsråd, ass. i Kancellikoll. og kancellir., opgav lenet 1661, vot. jævnligt 5.3.1661-28.7.1664. – Ejer af Nørbygård.

1661-68 HANS SVANE, f. 27.3.1606 i Horsens, d. 26.7.1668 i Kbh., begr. Frue k., S. af borgmester *Hans Riber* og *Anna Svane* (Svaning). ∞ 1.9.1639 i Kbh. *Marie Fuiren,* f. 5.3.1624 sst., d. 24.12.1693 sst., D. af lægen og botanikeren *Jørgen F.* og *Margrethe Fincke.* – 1626 student, privat, studerede semitiske sprog og rejste 1628 til Franeker, 1630 til Wittenberg, hjemme 1631 for at disputere for det kgl. rejsestipendium, s. år til Leyden, 1633 til Oxford, s. år prof. orient. ved Kbh.s Univ., overtog ikke emb. førend 1635 og tog kort efter magistergr., 1646 prof. theol. og dr. theol., 1655 biskop o. Sjæll.s stift, vot. jævnligt, vist allerede 5.3.1661, i alt fald fra 28.11. s. år-23.7.1668, 1664 råd, ass. i Statskoll., præsid. i konsistorium og ærkebiskop. Legatstifter.

1661-66 THEODOR LENTE, f. 16.3.1605 i Osnabrück, d. 20.2.1668 i Kbh. (Petri), S. af rådsherre, syndicus *Hugo L.* og *Catharina Reiningk.* ∞ 14.9.1635 i Kiel *Magdalene Schønbach,* f. i aug. 1612 i Slesvig, d. 30.3.1670 i Kbh. (Petri), D. af kgl. råd, domherre i Slesvig *Johann S.* og *Regina Finckelthausen.* – Skolegang i fødebyen, 1623-25 i gymnasiet i Hamborg, studerede retsvidenskab i Rostock, huslærer i Wittenberg og Jena, jur.-prakt. uddannet i Speyer og sen. i Frankrig, 1635 bosat i Kiel, 1637 kammersekr. hos hertug Frederik (Fr. III.), som han fulgte til Kbh., fik ny bestall. som kammersekr. og forlenedes med Sarlhusen, sekr. i Ty. Kanc., tysk kansler, ass. i Statskoll., 1660 råd, vot. af og til 5.3.1661-23.8. 1666.

1661-67 HANS NANSEN, f. 23.11.1598 i Flensborg, d. 12.11.1667 i Kbh., begr. Helligg. k., S. af borger *Evert N.* og *Maren Pedersdtr.* ∞ 5.11.1626 i Kbh. *Sophie Hansdtr.,* f. 28.1.1602, d. 12.1.1674 i Kbh., begr. Helligg. k., D. af slots-

skriver *Hans Pedersen* og *Maren Surbæk*. – Handelsuddannet, 1614 med en farbroder til Rusland, førte 1618-19 skib dertil og til Danzig, af regeringen benyttet som tolk i russisk, efter hjemkomst fra andre rejser til Rusland, bl.a. til Archangelsk, ansat på borgmester Mikkel Wibes købmandskontor og 1621 i Det isl., færøiske og nordlandske Komp., for hvilket han 1621-39 hver sommer besejlede Island og 1627-39 till. i Glückstadt forestod salget af komp.s varer, ligesom han blev aktionær i komp., 1653 till. participant i Det afrikanske Komp., 1639 rådmand i Kbh., 1649 Det isl. Komp.s forvalter (overdirektør), 1644 4., 1654 1. borgm. og dermed borgerskabets førstemand, en stilling han fuldt ud vidste at hævde overfor adelen, såvel under byens forsvar i svenskekrigen som ved enevoldsregeringens indførelse 1660, s. år ass. i Statskoll. og præsid. i Kbh., vot. stadigt 5.3.1661-23.9.1667. 1661 øverste inspektør for Kbh.s handel og stabel. – For de meget betydelige forstrækninger, han under krigen havde ydet regeringen, mindst 60.000 rdl., fik han udlagt en mængde krongods i Kbh.s, Frederiksborg og Antvorskov amter.

1661-71 PETER BÜLCHE, f. 29.8.1605 i Salzwedel, Mark Brandenburg, d. 13.11.1671 i Kbh., begr. Petri k., S. af skolemester i Salzwedel, sen. rektor i Itzehoe og Lüneburg *HarderB.* og *Margrethe Degdous*. ∞ 1° 1632 i Hamborg *Marie Sillem (Selmer)*, d. efter ti mdrs. ægteskab, D. af borgm. *S.* i Hamborg. ∞ 2° 4.5.1634 i Wilster *Margrethe Thombs*, d. 26.4.1663, D. af borgm. *Titus T.* ∞ 3° 1668 (vielsesbrev 22.9.) *Agnete Schwencke*, (∞ 1° rådmand i Kbh. *Peder Pedersen*, jfr. *Peder Lassen*, vot. 1661-76), D. af arkelimester *Christopher S.* og 2. hustru *Maren Gundersdtr.* – Studerede fra 1621 først i Heidelberg, sen. i Groningen og Leyden, nogen tid læge hos hertugen af Braunschweig-Lüneburg, 1629 dr. med i Basel, praktiserede i Hamborg, sen. i Wilster, 1638 livlæge hos Chr. IV. og hertug Frederik (Fr. III.), bosiddende i Flensborg, till. stadslæge der, fulgte 1648 hertugen til Kbh., 1660 kammerr., medl. af Statskoll., vot. 5.3.1661-29.8.1671, 1667 præsid. i Kbh.

1661-69 CHRISTOFFER GABEL, f. 6.1.1617 i Glückstadt, d. 13.10.1673 i Kbh., begr. Petri k., S. af landmåler, sen. byskriver og kgl. proviantmester *Wulber G.* og *Margretha Jäger*. ∞ *Ermegaard Badenhaupt*, begr. 8.2.1699 i Kbh., Petri k., D. af ærkebiskoppelig rentemester på Rotenburg i bispedømmet Verden *Johann B.* – Var 1639 kammerskriver hos hertug Frederik (Fr. III.) og fulgte med denne 1648 til Kbh., vedblev som kammerskriver og blev till. omslagsforvalter, 1660 rentemester og ass. i Statskoll., vot. af og til 5.3.1661-31.7.1669, 1661 befalingsm. o. Færøerne, 1664 gehejme-, stats- og kammerr. samt statholder i Kbh. og adlet, 1670 afsk. if. egen begæring, der dog var beordret af den nye Konge. –

Fik for sine fordringer på kronen udlagt Rantzausholm (Brahe Trolleborg) og var ejer af Bavelse og Giskenhagen samt grunde i Kbh.

1661-64 HENRIK ERNST, f. 7.2.1603 i Helmstedt, Braunschweig, d. 7.4.1665 i Kbh., S. af rådskæmner *Heinrich Ernesti* og 1. hustru. ∞ 1640 *Sophie Faber,* f. 1623, d. 27.3.1694 i Kbh. (hofretsskifte), D. af Enkedronn. Sophies kansler, dr. jur. *Daniel F.* og *Anna Lundt.* – Kom til Danmark o. 1626 og var først præceptor for forsk. unge adelsmænd, sen. tugtemester for Chr. IV.s søn Valdemar Christian, med hvem på rejse til Nederlandene, Frankrig, Italien og England, blev på rejsen dr. jur.; hjemkommen prof. ved Sorø Akademi, 1660 prof. hon. og ass. i Danske Kanc., aflagde ed som juridicus, vot. stadigt 5.3.1661-28.7.1664. Medl. af de to første lovkommissioner. Fik sammen med Peder Scavenius (vot. 1662-84) privil. på udgivelsen af den nye lovbog. – Boet efter enken ejede en gård på Amagertorv, et gods i Jyll. og en gård i Klovsted by. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1661-76 PEDER LASSEN, f. 20.8.1606 i Randers, d. 5.10.1681 i Kbh., begr. Helligg. k., S. af borgm. *Niels Jacobsen* og *Maren Lassen.* ∞ 15.10.1661 *Magdalene Pedersdtr.,* d. 17.2.1707, begr. Helligg. k., D. af rådmand i Kbh. *Peder Pedersen* og *Agnete Schwencke,* (jfr. *Peter Bülche* (vot. 1661-71)). – Rejste i sit 17. år til udlandet og kom med enkelte afbrydelser til at tilbringe hele sin ungdom udenfor Danmark. 1627 imm. i Kbh. som stud. jur., men rejste atter til udlandet og besøgte en lang række byer. 1636 lic. jur. i Basel (de jurisdictione et imperio), siges at have tj. i Overappellationsretten, var 1641 i Regensburg. Hjemkommen tildelt et kanonikat i Århus, s. år med de danske udsendinge i Osnabrück. Planer om ansættelse som resident i Stockholm 1646 og i 1660 blev ikke virkeliggjort, og 1649 afslog han tilbudet om et jur. professorat i Kbh., men tog ophold i Randers. Kaldtes 1660 til Kbh. og vot. hyppigt 5.3.1661-26.8.1676. Kaldes i tilsigelsen »Vor Raad«, og der tillagdes ham 800 rdl. årligt i lønning med tilbagevirkende kraft, men først ti år efter hans død lykkedes det enken at få udbetalt den samlede lønning for hele hans embedstid. Medl. af alle tre lovkommissioner og nedlagde heri et stort arbejde, men i den sidste komm. kom han og Rasmus Vinding, der hidtil havde arbejdet godt sammen, i strid, og det blev i det væsentligste V.s forslag, der blev grundlaget for den sen. lov. 1670 indførtes det ved instruksen, at de vanskeligste sager for HR. inden foretagelsen skulle forelægges to referendarer, og hvervet overdroges L. og V. Denne ordning faldt bort ved Griffenfelds fald, og omtr. samtidig ophørte L. at votere. Hans voteringer kendetegner ham som en af de få faglærte dommere. Han blev iøvrigt flere gange benyttet som kommissionsdommer og var den eneste, der kom til at sidde til doms over både Ulfeldt og Griffenfeld. – Boets formue udgjorde 43.640 rdl., gæld 25.388 rdl., heri medregnet lega-

ter 12.000 rdl. Det ejede en gård på hj. af Klædeboderne og en del jordegods i Borup sogn, Dronningborg amt. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1661-80 VILLUM LANGE, f. 15.1.1624 i Helsingør, d. 22.5.1682 i Kbh., begr. Frue k., S. af sen. sognepr. til Olai k. *Peder L.* og *Karen (Karine) Villumsdtr.* ∞ 8.5.1653 i Kbh. (Frue) *Anna Resen,* begr. 13.11.1691 i Asmild, D. af prof., dr. theol., sen. biskop *Hans R.* og *Thale Vinstrup.* – 1641 student, Herlufsholm, 1643 cand. theol., 1646-50 udenlands, Leyden, Paris, Oxford, 1650 prof. i Kbh., s. år med Chr. Rantzau på sendefærd til Wien, derefter til 1652 i Italien og Holland, 1653 magister i Kbh., 1656-58 præceptor for Prins Christian (Chr. V.), 1658 i Kongens hemmelige ærinde til den svenske underhandler, 1660 ass. i Kancellikoll., men fik ikke bestalling, vot. 5.3.1661-25.11.1680 ret jævnligt, 1661 landsdommer i Jyll. med bibehold af professorlønn. mod at holde vikar, 1680 kancellir., flyttede til Kbh. og overtog påny professoratet. – 1660 for sin, hustrus og børns levetid ret til kvit og frit at nyde indtægterne af kronens gårde i Herlev. 1671 ved mageskifte ejer af Asmild kloster.

1661 RASMUS BROCHMAND, f. 8.8.1619 på Valbygård, formentl. i Hellested sogn, d. 14.6.1662 i Kbh., begr. Frue k., S. af borgm. i Køge *Enevold B.* og *Margrethe Rasmusdtr.* ∞ 30.5.1647 i Køge *Bodil Ravn,* f. o. 1631, formentl. d. 1687, (∞ 2° oberstløjtnant *Paul Ulrich Pestel,* formentl. d. 1685), D. af borgm. i Køge *Mads R.* og 2. hustru *Alhed Clausdtr.* – I skole dels i Kbh., dels på Herlufsholm, hvorfra han 1637 blev student, 1640-44 udenlands, Franeker og Leyden, 1645 rektor på Herlufsholm, 1646 prof. eloq. ved Univ., 1647 magister, 1658-59 rector univ., 1661 fritaget for professoratet for at skrive Fr. II.s historie, vot. 5.3.1661, medl. af 1. lovkomm.

1661-73 HANS greve SCHACK, f. 28.10.1609 på Unevad, d. 27.2.1676 i Kbh., begr. Trin. k., S. af *Christoph S.* og *Anna v. Deden.* ∞ 31.8.1648 på Gülzow *Anna Blome,* f. 25.6.1632, d. 28.2.1688 i Kiel, D. af gottorpsk jægermester *Otto B.* og *Dorothea Sehested.* – Fra sit 12. år page hos amtm. Cai Ahlefeldt i Flensborg, 1627-29 rytter i Chr. IV.s hær i Tyskland, tj. derefter i forsk. hære, svenske og franske, og deltog i en lang række felttog, sen. i Flandern som generalmajor, til han 1649 vendte hjem, 1652 overamtm. i Sachsen-Lüneburg, 1656 i staden Hamborgs tj. som kommandant og oberst (generalmajor), 1658 i dansk tj. som generalløjtnant og forlenet med Riberhus slot og len samt lensm. o. Møgeltønder len samt naturaliseret som dansk adelsm., ledede Kbh.s forsvar 1658-59 med stor dygtighed, 1659 feltmarskal. Sejren o. den svenske hær ved Nyborg s. år høstede han æren for, 1660 rigsfeltherre, præses i Krigskoll., medl. af Statskoll. (rigsråd) og

stiftsbefalingsm. o. Ribe stift, 1661-63 inspektionshavende o. Lundenæs amt, vot. af og til 2.9.1661-27.10.1673, 1663 blå R., 1670 medl. af Gehejmekonseilet, 1671 optaget i grevelig stand. – Fik 1661 Møgeltønder som ejendom, købte 1664 Gram gods og sen. Gisselfeld.

1661-73 HENRIK RANTZAU, f. 26.1.1599, d. 16.1.1674, begr. Rårup k., S. af ejer af Rantzau og Schöneweide *Frants R.* og *Anne Rosenkrantz.* ∞ *Sophie Lindenov,* f. 1.3.1589 på Hindsgavl, d. 19.3.1666, (∞ 1° 1605 ejer af Ågård *Knud Gyldenstierne,* f. 1575, d. 1627), D. af ejer af Fovslet *Hans L.* og *Margrethe Rosenkrantz.* – Studerede i Herborn 1614, var 1618 i Orléans, 1622 i Siena, 1623 på en Orientrejse, men synes derefter at have levet i ro, til han 1649 blev rigsråd, var 1650-60 forlenet med Åkær, 1660-61 med Dronningborg, under svenskekrigen leder af Jyll.s forsvar, 1660 medl. af Krigsrådet og aflagde ny ed som rigsråd, vot. hyppigt 2.9.1661-23.6.1673, 1671 ass. i Statskoll., gehejmer., kammerh. og stiftsbefalingsm. o. Århus stift, amtm. o. Havreballegård, Kalø og Stjernholm amter. – Arvede Brobygård, fik med hustruen Ågård, Møgelkær og Jensgård, var till. ejer af Rosenvold, Overgård, solgt 1664, Heisel, 1662-70, og Ålegård samt af en del gods i Norge.

1661-75 JENS LASSEN, f. o. 1625 i Nørre Bork, d. 23.3.1706 i Kbh., begr. Frue k., S. af herredsfoged *Lars Lauridsen* og *Elsebeth Jensdtr.* ∞ *Margrethe Christensdtr. Lund,* d. 1690. – Skriver hos lensmanden i Christiansstad, 1651 renteskriver i Kbh., drev till. omfattende handel, der under svenskekrigen satte ham i stand til at yde staten store forstrækninger, for hvilke han fik Dalum len i pant, 1657 møntskriver, 1659 kommissarius ved Tøjhuset og direktør for samme, 1660 admiralitetsråd, 1661 landsdommer i Fyn, fung. til i 1679, vot. 2.9.1661-7.8.1675, indtil 1664 kun sjældent, derefter stadigt. Som statens store kreditor fik han 1662 skøde på Dalum og 1664 på Sct. Knuds kloster, Hindsgavl o.a.m., men 1680 af revisionskomm. dømt til at betale Kongen 163.028 rdl., og 1683 yderligere 133.900 rdlr., for hvilke beløb der gjordes udlæg i godserne. Selv mødte han med et modkrav på 289.311 rdl. Trods dette blev han 1681 kancellir. og generalforpagter af tolden, der dog fratoges ham året efter på gr. af restancer. 1703 justitsr. – Ejer af store jordegodser til sin død, Harridslevgård, Krumstrup, Sct. Knuds kloster, Grubbesholm og Nørholm samt 1680-88 Kærgårdsholm.

1661-65 OTTE KRAG, f. 29.8.1611 på Agerkrog, d. 4.2.1666, begr. Roskilde domk., S. af rigsråd *Niels K.* og *Jytte Høg.* ∞ 19.10.1645 i Odense *Anna Rosenkrantz,* f. 10.7.1619 på Halmstad slot, d. 10.7.1688 i Kbh., begr. Roskilde domk., D. af ejer af Glimminge *Holger R.* og *Lene Gyldenstierne.* – 1623-30 på Sorø Aka-

demi, 1630-38 udenlands, Nederlandene, Frankrig, Brabant, London, Oxford, 1634 consiliarius juridicae facultatis i Padova m.fl.st.; efter kort ophold hjemme atter udenlands, Holland, Tyskland, Østrig, Ungarn, Böhmen, optrådte flittigt i Strasbourg som jur. disputator og udgav 1636 skriftet »Selectae juris Quaestiones«, studerede jur. praksis ved Rigskammerretten i Speyer, 1638 sekr. i Danske Kanc., 1639 gesandt til Sverige, 1640-41 med Hannibal Sehested til Spanien, 1643 med Just Høg og Gregers Krabbe til Osnabrück, s. år Kongens rejsesekr., 1645 øverste sekr. i Danske Kanc., 1653 rigsråd, 1655 lensmand på Riberhus, 1657 befalet at tage ophold i Nyborg og iagttage Fyns defension, s. år befalingsm. i Nyborg og lensmand o. Nyborg len, brugtes ofte i sendelser under svenskekrigene, 1662 dim. fra embedet i Nyborg, ass. i Statskoll., aflagde ed som rigsråd, vot. hyppigt 2.9.1661-28.8.1665. - Arvede efter faderen Voldbjerg, fik med hustruen Skjoldemose, købte 1650 Agerbæk, 1653 Avernakø og Korshavn, 1656 Egeskov, 1663 Flintholm, ejede gård på Købmagergade. - Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1661-79 HENRIK MATTHESIUS, tyskfødt, d. 23.8.1681, forældre kendes ikke, ∞ 16.3.1666 *Anna Sophie Ernst,* f. 28.11.1642 i Sorø, d. 9.2.1676 i Kbh., begr. Frue k., D. af *Henrik E.* (vot. 1661-64). - 1649-53 udenlands med rigsmarsk Anders Billes børn, 1653-55 præceptor for prins Christian (Chr. V.), men fik afsk., da rådet ønskede en dansk lærer, derefter resident i Danzig, 1658 atter prinsens lærer, 1661 medl. af Statskoll., men fik først 1663 bestalling, vot. 2.9.1661 og jævnligt 4.7.1670-16.6.1679.

1661-62 HENNING POGWISCH, f. 20.5.1611 på Damsbo, d. 5.3.1664 i Kbh., S. af ejer af Damsbo *Hans P.* og *Karen Brockenhuus.* ∞ 1° 4.3.1638 *Karen Marsvin,* f. 4.4.1614 på Avnsbjerg, d. 24.8.1649, bisat i Odense, begr. i Fravde, (∞ 1° ejer af Øllingsø *Erik Pors*), D. af ejer af Øllingsø *Peder M.* og *Mette Brahe*). ∞ 2° *Hedvig Bille,* f. 24.1.1610 på Kærsgård, d. 9.4.1674 i Kbh., begr. i Vejle, (∞ 1° ejer af Lerbæk *Johan Brockenhuus,* f. 1588, d. 1648), D. af ejer af Kærsgård *Erik B.* og 2. hustru *Mette Beck.* - Udenlands, 1635 sekr. i Danske Kanc., 1637 selvanden til Narva for at hente hertug Hans' lig, 1643 tildelt Assens provsti, 1646 landsdommer i Fyn, 1658-59 generalkrigskommissær sst., 1660 lensmand o. Stjernholm amt og ass. i Statskoll., vot. af og til 2.9.1661-1.5.1662, 1662 inspektionshavende o. Holbæk amt (disp. 1664) og rigsråd, till. befalingsm. o. Ringsted kloster, administrerede desuden Hindsgavl amt. - Ejer af Hollufgård og Avnsbjerg. Hans bo var så slet, at arvingerne fragik arv og gæld.

1661-84 RASMUS VINDING, f. 19.3.1615 i Vindinge (nu Fuirendal), d. 4.9. 1684 i Kbh., begr. Frue k., S. af sognepr., sen. provst og skoleforst. *Poul Kolding*

og *Johanne Pedersdtr.* ∞ 1° 15.7.1649 i Kbh. (Frue) *Margrethe Fincke,* f. 19.1.1630 sst., d. 15.8.1650 sst., D. af prof. *Jacob F.* og *Margrethe Tetens.* ∞ 2° 17.4.1653 *Ingeborg Jacobæa,* f. 27.7.1633 i Kbh., d. 31.10.1702 sst., begr. Frue k., D. af sen. biskop *Jacob Matthiesen* og *Anna Bartholin.* – 1632 student, Herlufsholm, vikar. rektor i Slangerup, 1635 cand. theol., hører ved Frue sk., 1638 udenlands, Leyden, Paris, Angers og Jesuiterkoll. la Flèche, 1640 rektor i Sorø, 1641 magister, 1648 prof. ved Kbh.s Univ., 1657 medl. af konsistorium, vot. stadigt 2.9.1661-12.5.1684, afslog 1662 at blive rector univ., 1666 medl. af 3.lovkomm. og hans udkast kom i det hele og store til at danne grundlaget for Danske Lov, var 1666 og 70 ass. i Danske Kanc. uden bestalling, 1670 referendarius i HR., jfr. *Peder Lassen* (vot. 1661-76), 1679 kancellir., 1680 justitsr., 1684 etatsr. – V. havde ikke nogen jur. uddannelse, men havde medfødte jur. evner, der gav sig udtryk i hans vota, der viste ham i besiddelse af en udpræget jur. tankegang og klarhed. Han var derhos et af HR. flittigste medlemmer, der næppe forsømte et eneste retsmøde, når ikke sygdom tvang ham. – Ejer af Frydendal, 1683 ophøjet til sædegård. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1661-65 IVER KRABBE, f. 22.3.1602 på Øvids kloster, d. 30.10.1666 på Gunderslevholm, begr. Gunderslev k., S. af ejer af Jordbjerg *Tage K.* og *Sophie Friis.* ∞ 25.8.1628 på Kbh.s slot ejeri. af Vemmetofte *Karen Marsvin,* f. 30.4.1610 på Dybæk, d. 16.9.1680, begr. Gunderslev k., D. af ejer af Dybæk *Otte M.* og *Mette Brahe.* – 1624 ved univ. i Orléans, 1625 i Padova, 1628 hofjkr. og ritmester, 1629 forlenet med Laholm, 1636 ombyttet med Varberg, som han ved pantsættelsen af Halland måtte opgive og fik i st. Båhus len; deltog i Torstensonfejden, 1657 generalmajor o. det søndenfjeldske Norge, mistede ved freden Båhus len, 1661 ass. i Statskoll., statholder i Norge og befalingsm. på Akershus, vot. jævnligt 28. 11.1661-28.8.1665. – Ejer af flere godser i Skåne, fra 1649 af Gunderslevholm, 1662 halvparten af Vemmetofte, 1663 eneejer.

1662-67 NIELS TROLLE, f. 20.12.1599 på Lundenæs, d. 20.9.1667, begr. Roskilde domk., S. af ejer af Bråde *Børge T.* og *Anna Munk (Lange).* ∞ 1° 23.7.1626 i Odense *Mette Rud,* f. 10.10.1606 på Mariager kloster, d. 25.2.1632 på Skarholt, D. af ejer af Sandholt *Corfitz R.* og *Birgitte Rosensparre.* ∞ 2° 16.10.1636 *Helle Rosenkrantz,* f. 27.4.1618 på Halmstad slot, d. 22.11.1685, begr. Näs k., D. af ejer af Glimminge, lensm. *Holger R.* og 1. hustru *Lene Gyldenstierne.* – 1613 student, Herlufsholm, et par år i Leipzig, sen. i Giessing og efter et besøg hjemme på lang udenlandsrejse, bl.a. i Padova, imm. der 1621, 1623-25 hofjkr., ledsagede Kongen i 30-årskrigen, 1628 ritmester, fl. gange adelens befuldmægtigede på stændermøderne, 1634-41 lensm. på Kbh.s slot, 1639 medl. af Admiralitetsretten, 1641-56

lensm. på Roskildegård, 1642 landkommissarius for Sjæll., 1644 generalproviantkommissær, 1645 rigsviceadmiral og rigsråd, 1651 afsk. som admiral, 1656 statholder i Norge og lensm. på Akershus, aflagde 1660 ny ed som rigsråd, vot. stadigt 2.6.1662-30.8.1667. – Sagen mellem ham og Jørgen Løwenklau var den første, den nyoprettede HR. kom til at beskæftige sig med (se I p. 229). – Stor jordegodsbesidder, takseredes 1638 for 2294 tdr. htk., Trolholm, Ryegård, Jonstrup, Krumstrup og Skarholt samt en gård på Østergade i Kbh., efter dens brand 1666 en anden på Kongens Nytorv.

1662 CHRISTOFFER URNE, f. 27.10.1593 på Halsted kloster, d. 27.9.1663 på Nielstrup, bisat i Nykøbing F. k., S. af ejer af Åsmarke, lensm. *Knud U.* og *Margrethe Grubbe.* ∞ 18.7.1624 i Kbh. *Sophie Lindenov,* f. 15.11.1608 på Gavnø, d. 4.9.1632 i Kbh., bisat i Nic. k., D. af ejer af Gavnø *Hans L.* og *Lisbeth Sophie Rantzau.* – 1605 i Sorø sk., 1609-15 i Tyskland, Schweiz og Frankrig, 1615-17 sekr. i Danske Kanc., 1617-27 rentemester, fra 1617 forlenet med forskell. prælaturer, 1624 med et kannikedømme i Lund, havde 1622-29 desuden kronens rest af Svenstrup len og 1627-29 Ålholm og Nykøbing forlenet, var 1627 krigskommissær på Loll. og Falster, 1628 kommandant på Rügen, blev 1629 rigsråd og s. år statholder i Norge samt lensm. på Akershus til 1642, da han fik Tranekær len, ved Torstensonfejdens udbrud krigskommissær for Fyn og Langeland, var 1645 en af fredskommissærerne i Brömsebro og fik s. år Dragsholm len, 1646 rigskansler efter at have fung. som sådan siden 1643, fik Odense provsti som len, 1658 Lyse kloster i len i Norge i st. for Dragsholm, men ombyttede det 1659 med Halsnø kloster og Hardanger len; 1660 fratrådt som rigskansler, vot. på åbningsdagen 2.6.1662. – Arvede efter faderen Åsmarke (Knuthenborg), fik med hustruen Søbysøgård og købte Nielstrup, Musse hrd., samt Fårevejle på Langeland.

1662-84 PEDER SCAVENIUS, f. 27.8.1623 i Roskilde, d. 10.6.1685 på Åstrup, begr. i Kbh. Frue k., S. af compastor i Roskilde, 1627 biskop o. Sjæll.s stift *Laurids S.* og *Else Pedersdtr.* ∞ 16.9.1658 i Kbh. *Søster Jacobsdtr.,* f. 22.7.1639 sst. (Frue), d. 24.6.1693 sst., D. af sen. biskop *Jacob Matthiesen* (Århus) og *Anne Bartholin.* – 1640 student, Kbh., fra 1643 udenlands i o. 8 år, bl.a. i Franeker, Leyden og Oxford, efter kort ophold hjemme atter udenlands, denne gang i 4 år, som hofmester for Erik Schested, Tyskland, Frankrig, Italien; hjemvendt afslog han et tilbud om et professorat i matematik, 1657 prof. jur. ord., dog uden løn, s. år dr. jur. (de sponsalibus), 1660 generalprokurør og kommercer., 1661 rector univ., vot. hyppigt 2.6.1662-10.12.1684, 1674-76 fung. i Statskoll., afslog 1677 valg til rector univ., fik 1681 tilladelse til at nyde professoratets indtægter på beting. af, at han udførte sine forretninger i konsistorium og lod en dygtig mand passe forelæsningerne,

1684 etatsr. Medl. af talrige kommissioner, bl.a. af 1. lovkomm. og af alle de 4 kommissioner, der nedsattes til revision af forarbejderne til Danske Lov. – Købte 1664 Åstrup, som han udvidede ved køb og mageskifter. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1662-64 GUNDE ROSENKRANTZ, f. 2.12.1604 på Rosenholm, d. 1675 i Helsingborg, S. af rigsråd *Holger R.* og *Sophie Brahe.* ∞ 1632 *Pernille Rosenkrantz,* d. 3.1.1685, D. af ejer af Arreskov *Jacob R.* og *Pernille Gyldenstierne.* – 1616-19 udenlands, bl.a. i Giessen, Strasbourg og Lich, og atter 1620-24, Helmstedt, Leyden, 1627-28 med på sendefærd til Frankrig og England, 1628 sekr. i Danske Kanc., var 1631 kammerjkr. hos hertug Ulrik, 1636 landsdommer i Skåne og fik herfor Helne k. og Froste hrd. samt et kanonikat ved Lunds domkapitel, 1638 skånsk landkommissær, 1648 Kalø len og var 1650 fuldm. for den jyske adel, 1653 rigsråd, 1660 Skanderborg len i st. for Kalø, vot. jævnligt 8.7.1662-23.7.1664; fik, da der af hans mange kreditorer indbragtes sager mod ham for HR. – sager, der kunne forudses at ville falde ud til ugunst for ham, der iøvrigt var fuldstændig insolvent – opfordring til at trække sig tilbage fra dommersædet, da han ellers ville få sin afsk. uden ansøgning. – Var en tid stor godsejer og godshandler, men mistede alle sine ejendomme og døde i fattigdom efter forgæves at have søgt hjælp hos den svenske konge. – Statsretlig forf., se Ehrencron-Müller.

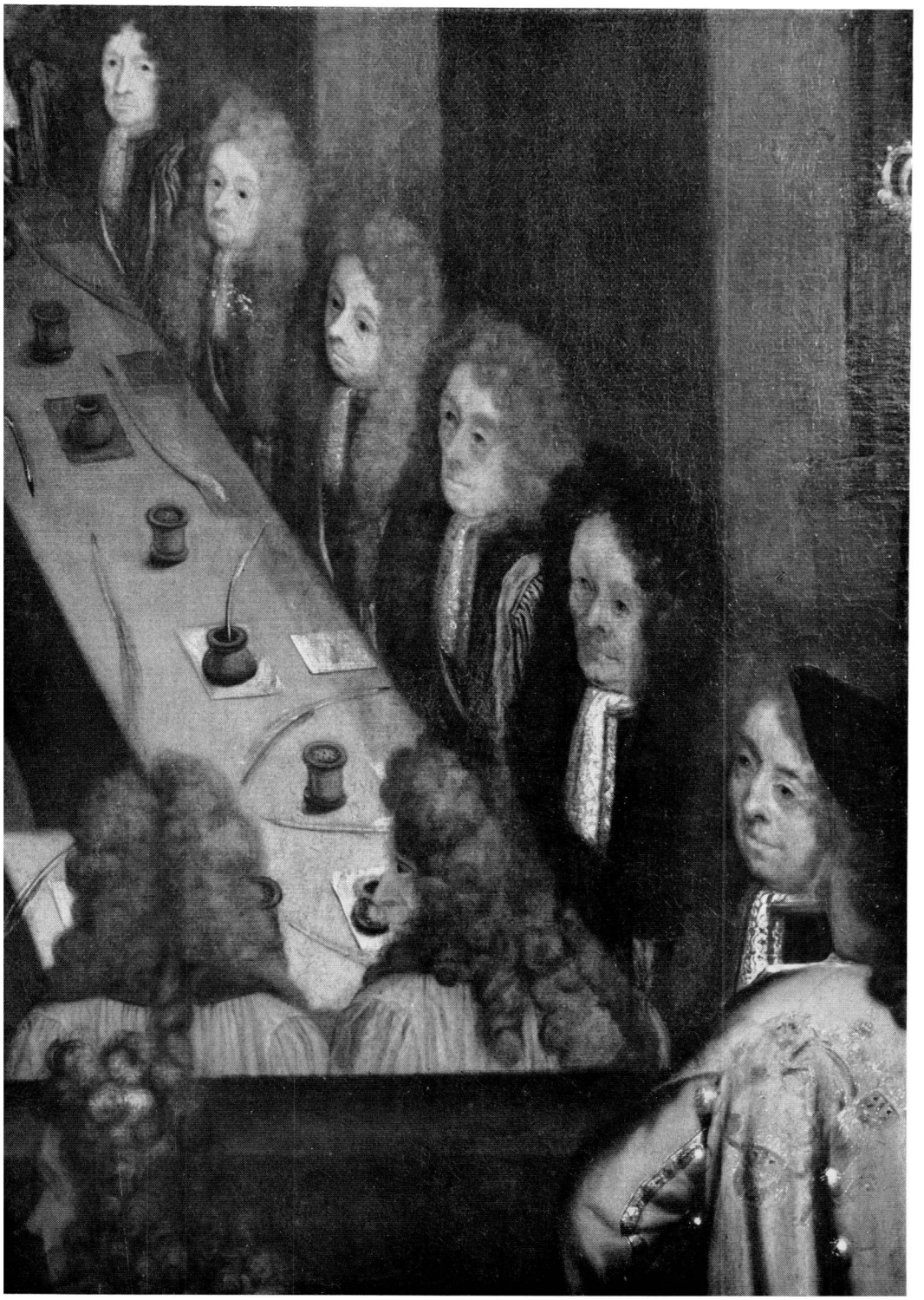
1663 OVE BIELKE, f. 26.10.1611 i Trondhjem, d. 29.3.1674 sst., S. af norsk kansler *Jens B.* og *Sophie Brockenhuus.* ∞ 1° 1643 *Maren Juul,* f. 23.5.1621 på Akershus, d. 17.4.1644 i Christiania, D. af statholder i Norge *Jens J.* og *Ide Lange.* ∞ 2° 16.5.1647 i Landskrona *Regitze Giedde,* f. 27.9.1629 på Eker, d. 1.3.1657 i Bergen, D. af rigsadmiral *Ove G.* og *Dorthe Urne.* ∞ 3° 29.11.1660 i Kbh. *Helvig Lindenov,* f. 9.4.1635 på Øvids kloster, d. 10.4.1678 i Trondhjem, D. af stiftamtm. *Henrik L.* og *Beate Ulfeldt.* – 1629 på Sorø Akademi, 1633-34 i Padova, 1636 kancellijkr. i Danske Kanc., med ambassader til Spanien og Wien, 1641-48 forlenet med Bakke kloster, Trondhjem stift, 1645-46 med Salten, Andenes, Senja og Tromsø len, 1646-48 med Reins kloster, Tuterø kloster og vigsgodset, under krigen 1643-45 en af landkrigskommissærerne og krigskommissær i Jämteland, 1648 forlenet med Bergenhus Len, som han beholdt i 17 år, sen. som stiftsbefalingsm. Skrives allerede 1638 til Østråt og fik ved skiftet efter faderen 1659 flere gårde, ligesom han efterfulgte ham som kansler, s. år gehejmer. og rigsråd. Vot. 20.7.-18.8.1663. 1666 stiftamtm. o. Trondhjem stift, 1673 hv. R.

1666-82 FREDERIK greve AHLEFELDT, se Øverste tilforordnede 1676-86.

1667-71 CHRISTOFFER greve PARSBERG, f. 17.12.1632 på Trondhjemgård, d. 24.8.1671 i Kbh., S. af rigsråd *Oluf P.* og *Karen Kruse.* ∞ 29.9.1669 *Birgitte Skeel,* f. 23.12.1638 på Vallø, d. 7.11.1699 i Kbh., begr. Nic. k., (∞ 1° 1660 ejer af Vidsköfle *Christian Barnekow*, f. 1626, d. 1666, ∞ 3° *Knud Thott,* vot. 1682-1701), D. af rigsråd *Christen S.* og *Birgitte Rud.* – 1646-47 på Sorø Akademi, 1648-53 sammen med broderen Enevold P. (vot. 1669-80) i Nederlandene, Vesttyskland, Frankrig, Italien og Böhmen. 1653 hofjkr., var 1657 resident i London, 1658 kammerjkr., 1659 gesandt i Polen, 1660 hofmester hos Prins Christian (Chr. V.), med denne i udlandet, 1662-64 amtm. o. Lister amt, 1664-71 o. Vordingborg amt, 1666 medl. af lovkomm., 1667 gehejmer., medl. af Statskoll. og blå R., vot. 3.7.1667-8.8.1671, bistod fra 1670 øverste tilforordnede (Peder Reedtz), 1668 vicekansler i Danske Kanc., 1670 medl. af Gehejmekonseilet, 1671 ophøjet i grevelig stand. – 1665 ejer af Jungshoved, mageskiftet med Frydendal, og fik med hustruen Gl. Køgegård. 1670-72 havde han og enken Kongsdal, overladt dem af kronen. Ejer af en gård i Kannikestræde.

1669-82 OVE JUUL, f. 23.10.1615 på Villestrup, d. 29.5.1686 sst., S. af ejer af Villestrup m.fl. gårde, rigsråd *Iver J.* og *Ingeborg Parsberg.* ∞ 13.6.1649 i Kbh. (Nic.) *Kirstine Urne,* f. 1628, d. 16.2.1672 i Kbh., D. af ejer af Bregentved og Kragerup *Frederik U.* og *Karen Arenfeldt.* – 1626-30 i Sorø sk., 1633-39 udenlands, 1639 hofjkr., 1641 kammerjkr. hos et par unge hertuger af Nordborg, 1647-48 hofmester for den ene og hans broder på rejse til Nederlandene og Frankrig, 1653 forlenet med krongodset i Svenstrup len, 1658 ombyttet med Mariager kloster (til 1664), 1655 resident i Stockholm. Gentagne gange benyttet i underhandlinger med den svenske konge i årene 1658-60, 1661 kancellir. i Kancellikoll. samt befalingsm. o. Ålborg med underliggende len og Dronningborg amt, 1669 gehejmer., ass. i Statskoll., vicestatholder i Norge og stiftsbefalingsm. o. Christianssands hovedamt, vot. hyppigt 11.3.1669-24.7.1682, 1671 hv. R., 1676 vicekansler og præses i den komm., der dømte Griffenfeld, varetog som vicekansler 1.5.1676-11.12.1679 forretningerne som øverste tilforordnede i HR. (jfr. Frederik greve Ahlefeldt, øverste tilforordnede 1676-80), 1679 afsk. såvel som stiftamtm. som vicekansler på gr. af alderdom og podagra, 1681 stiftamtm. o. Århus stift og amtm. o. Århusgård, Kalø og Stjernholm amter, afg. fra Kalø amt 1683. – Ved arv eller køb ejer af Villestrup, Lundbæk, Udstrup, Viffertsholm, Bregentved m.fl. gårde samt en gård på Købmagergade og en i Viborg.

1669-83 HOLGER VIND, f. 31.5.1623 på Gundestrup, d. 5.6.1683 i Kbh., begr. Frue k., S. af rigsadmiral *Jørgen V.* og *Ingeborg Ulfstand.* ∞ 21.9.1656 i Helsingborg *Margrethe Giedde,* d. 18.1.1706 på Gieddesdal, begr. i Kbh. Frue k., D. af rigs-

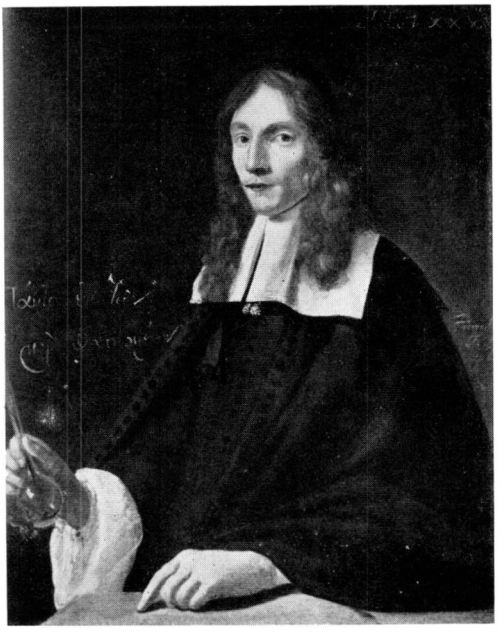


Dommere i Højesteret ca. 1697

Udsnit af maleri på Rosenborg, gengivet på tavle 1 i bd. I. Dommerne er (begyndende fra oven) sandsynligvis Otte Krabbe, Th. Balth. v. Jessen, H. H. Ahlefeldt og Niels Krag, endvidere måske Vilh. Mule, Poul Vinding og (med ryggen til) Joh. Worm og Caspar Bartholin.



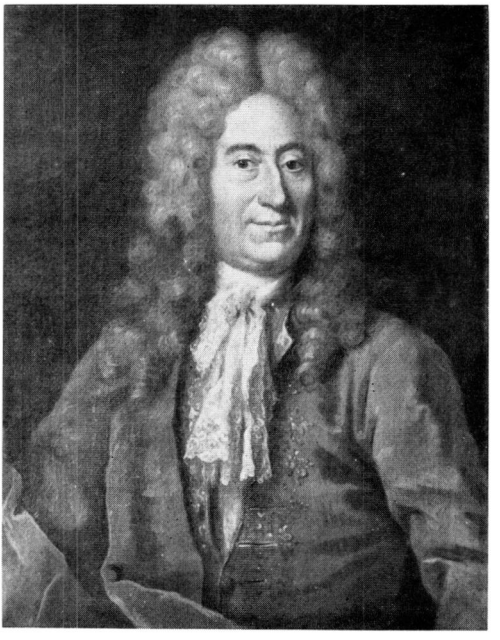
NIELS JUEL
Maleri ca. 1675. Frederiksborg.



OLE BORCH
Maleri af J. Toorenvliet 1661. Frederiksborg.



JØRGEN FOGH
Maleri af H. Ditmar ca. 1670. Frederiksborg.



OLE RØMER
Maleri ca. 1700 på Københavns observatorium.

admiral *Ove G.* og *Dorthe Urne.* – 5 års skolegang i Sorø, 1640 med Corfitz Ulfeldts ambassade til England, 1641 med faderens sendefærd til Sverige, derefter langvarig studierejse til England, Frankrig, Schweiz, Italien, især Padova, Rom og Firenze, hjemkom 1645 i anledning af faderens død, s. år hofjkr., 1647 atter i udlandet, hjemkaldt ved tronskiftet 1648 og udn. til overskænk, 1650 hofmester for prins Christian, 1653 afsk. som overskænk på gr. af et benbrud, 1655 afsk. som hofmester og forlenet med Giske, Brunla og Numedal len, fik 1657 befaling til at ligge i slotsloven i Helsingborg, s. år guvernør i Landskrona, 1658 fung. i Kbh. som krigskommissær, anvendtes efter freden i diplomatiske sendelser, 1666-67 medl. af 3. lovkomm., 1666 fung. (vice-) skatmesetr, aflagde 1669 ed som sådan, gehejmer. og ass. i Statskoll., vot. jævnligt 11.3. s. år-31.3.1683 og varetog 1679 til sin død i sin egenskab af vicekansler forretningerne som øverste tilforordnede (jfr. Frederik greve Ahlefeldt, øverste tilforordnede 1676-86), 1671 hv. R., 1679 vicekansler og blå R.. – Arvede Gundestrup i Skåne, solgt 1661, medejer af Harrestedgård, 1674 eneejer, købte 1667 Kastrupgård, Ø. Flakkebjerg hrd., oprettede 1669 Gjeddesdal og samlede udenfor Kbh.s Nørreport ejendommen Ravnsborg; ejede desuden en gård ved Regensen.

1669-72 ERIK KRAG, f. 1620, d. 22.7.1672 i Kbh., begr. Trin. k., S. af ejer af Lydumgård *Christen K.* og *Ellen Vind.* ∞ 28.8.1653 på Endrupholm *Vibeke Rosenkrantz*, d. 1708 (09?) på Fyn, formentl. den »Hr. Erik Krags Frue«, hvis lig 2.1. 1725 nedsattes i samme grav som hans i Trin. k., D. af ejer af Dansted *Palle R.* og *Ingeborg Krabbe.* – 1630 i Sorø sk., sen. i udlandet, imm. i Padova 1642, 1643 sekr. i Danske Kanc., 1653 oversekr. og var, da kanslerembedet var ubesat 1657-60, kancellicts virkelige leder, 1656-68 lensm. på Herridsvad, 1658-61 på Lundenæs, 1660 kancellir., 1669 gehejmer. og ass. i Statskoll., vot. stadigt 11.3.1669 og endnu på sin dødsdag. 1669 fratrådt som oversekr., 1671 hv. R. – Ved arv ejer af Sønderris og Lydumgård, købte 1652 Varho og Bramminge, 1660 Fastergård, 1662 Kærgård, 1663 Endrupholm, 1664 Krumstrup, i 60'erne Årstrup, solgt 1669, 1669 Torpegård, 1672 Dalsgård og Havnø, ejede en tid også Eskeberg (Scheelenborg) og Utstein kloster i Norge samt Vingården i Vingårdsstræde i Kbh.

1669-79 OTTO POGWISCH, 27.7.1674 justitiarius, se der.

1669-74 VITUS BERING, f. 6.10.1617 i Viborg, d. 20.5.1675, begr. i Kbh. Frue k., S. af borgm. *Peder B.* og *Maren Brun.* ∞ 1° 13.6.1652 i Kbh. (Frue) *Anna Nielsdtr.*, f. 24.6.1630 sst., d. 25.8.1657 sst., D. af prof., dr. *Niels Aurilesius* og *Mette Vinstrup.* ∞ 2° 15.9.1663 i Kbh. *Gertrud Jørgensdtr.*, f. 25.4.1648 sst., d. 17.4. 1678, begr. Frue k., D. af renteskriver *Jørgen Hansen* og *Kirstine Knudsdtr.* – 1635

student, Viborg, 1639 med kgl. stipendium til Holland og Frankrig, hjemkaldt 1641 for at blive hofmester for Ove Thott, med hvem udenlands i 7 år; efter hjemkomst prof. design., 1649 magister, 1650 prof. i historie ved Sorø Akademi og kgl. historiograf, opgav 1651 professoratet for at hellige sig sidstn. emb., fik af Kongen skænket Lundergård i Skåne. Efter afståelsen af den svenske konge tilbudt at blive svensk historiograf, men afslog og solgte gården. 1660 ass. i Skatkammerkoll. og stempelpapirforv., vot. jævnligt 11.3.1669-1.8.1674, fik af Kongen skænket en gård, vistnok Farumgård.

1669-76 PEDER SCHUMACHER, sen. greve GRIFFENFELD, som rigskansler Rettens øverste tilforordnede 1674-76, se der.

1669-95 CONRAD BIERMANN, sen. v. EHRENSCHILD, f. i aug. 1629 i Eimeldingen, markgrevskabet Baden-Durlach, d. 24.4.1698 i Hamborg, begr. i Kbh., Petri k., S. af præst *Martin B.* og *Barbara Stocker.* ∞ 3.3.1661 *Anna Knopf* (Knopp), f. o. 1648(?), d. 25.7.1669 i Kbh. (Petri), D. af tolder, sen. tolddirektør og amtm. i Norge *Daniel K.* og *Elisabeth Verens* (Wærn). – Kom 1657 med den franske afsending Terlon til Kbh. og trådte 1660 i dansk tj., 1661 sekr. i Ty. Kanc., var med Hannibal Sehested på ambassade til Frankrig 1662-63, 1666 kancellir. i Ty. Kanc., 1670 sekr. i Konseilet for udenrigske sager og kammersekr. i Ty. Kanc., 1669 till. ass. i Statskoll. og vot. af og til, adskill. år slet ikke, 11.3.1669-17.6.1695. 1670 statssekr. i Konseilet og Kongens kammersekr., 1677 etats- og justitsr., 1661 adlet med navnet v. Ehrenschild. Nævnes 1682 som medl. af Konseilet, 1683 landdrost i Pinneberg, 1684 hv. R., 1695 rang med blå R. og betegnes da som gehejmeråd.

1669 HANS MULE, f. 8.3.1605 i Odense, d. 3.9.1669 i Kbh., begr. Frue k., S. af borgm. *Jørgen M.* og *Barbara Rosenvinge.* ∞ 5.12.1647 i Odense *Maren Braad,* f. 21.7.1611, d. 12.12.1663 i Kbh., begr. Frue k. (∞ 1° 1631 magister, sen. biskop *Wichmand Hasebard,* f. o. 1601, d. 1642), D. af rådmand *Jørgen B.* og *Karen Wibe.* – 1624 student, Odense, studerede dels i Kbh., dels i Sorø og opholdt sig fl. år på Rosenholm hos Holger Rosenkrantz, hvis søn han fulgte til Oxford, Cambridge og Leyden, hjemkom 1634 og udrejste igen 1636 med to unge af fam. Lindenov; hjemkommen kaldtes han til prof. ved Sorø Akademi, men afslog for 1640 atter at rejse ud, denne gang med Kai Lykke, 1654 oeconomus ved Kbh.s Univ., 1660 ass. i Kammerkoll., vot. 11.3.-4.8.1669.

1669 PEDER PEDERSEN, f. 7.5.1608 i Horsens, d. 9.5.1669 i Kbh. (Nic.), S. af købm. *Peder P.* og *Anna Nielsdtr.* ∞ 12.8.1636 *Margrethe Clausdtr.,* begr. 22.10.

1680 i Kbh. (Nic.). – Skolegang i Horsens, fra 1620 i Lübeck, kom til Kbh. og havde flere tjenester til 1634, da han en kort tid drev købmandsskab på Østersøen, hvorefter han blev skriver hos befalingsmanden på Kbh.s slot, 1649 på Kongens store bryggers, 1650 øverste skriver i Rentekamret og forlenet med kanonikater i Lund og Roskilde, 1655 borgm. i Kbh. efter to dage forinden at være blevet rådm., s. år selvtredie direktør for Saltkompagniet, ophævet 1662, var 1657 interessent i Sukkerraffinerværket, 1661 medl. af lovkomm., vot. enkelte gange 12.3.-27.4.1669. – Fik 1661 en del krongods som eje eller pant for forstrækninger, han under krigen havde ydet regeringen, og 1662 selvanden en af Islands fjerdinger som monopolhandelsområde.

1669-77 THOMAS FINCKE, f. 14.10.1632, d. 17.9.1677 på Hammershus, begr. Allerslev k., S. af prof. *Jacob F.* og *Margrethe Tetens.* ∞ 28.8.1660 *Drude Müller,* f. 6.9.1644, d. 6.11.1704, begr. Allerslev k., D. af rentemester *Henrik M.* og *Sophie Hansdtr.* – 1651 student, Kbh., 1653 udenlands, bl.a. i Leyden, hjemvendt 1660 holdt han bryllup og fik af svigerfaderen Lejregård, hvilket, i forbindelse med at han var ungdomsven med Griffenfeld, førte til, at han blev tilforordnet i HR., hvor han vot. 15.4.1669-8.1.1677, indtil 1675 stadigt, derefter kun sjældent. 1670 direktør for Det ostind. Komp. og indehaver af flere off. hverv, 1674 adlet, 1676 amtm. o. Bornholms amt samt kancellir. – Ejede foruden Lejregård flere gårde i Kbh.

1669-83 CORFITZ TROLLE, f. 17.3.1628 på Vallø, d. 21.3.1684 i Kbh., S. af *Niels T.* (vot. 1662-67), ∞ 12.9.1660 i Kbh. *Birgitte Rantzau,* f. 9.6.1641 på Bollerup, d. 1.2.1695 på Brahe Trolleborg, D. af ejer af Asdal *Frederik R.* og 2. hustru *Ide Skeel.* – Var 1647 på Sorø Akademi, 1651 imm. i Orléans, 1653 i Padova, 1656 kammerjkr., 1658 befalingsm. o. Bøvling len, 1661 till. inspektionshavende o. Kongens reserverede regalia og højheder i Ørum og Vestervig amter, 1664 o. Skanderborg amt og Åkær (ikke nævnt i bestallingen), fra 1668 dog kun af navn, 1669 gehejmer. og ass. i Statskoll., vot. af og til 15.4. s. år-26.3.1683, 1671 hv. R. – Trods betydelige tilskud fra Kongen var hans økonomiske forhold slette, og 1684 var han arresteret for gæld. Ejede 1649-61 Skarholt og fra 1667 Sandholt, som han dog måtte pantsætte, og ved sin død var han ganske forarmet.

1669-99 ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE, f. 4.6. eller 20.7.1638 i Flensborg ell. Bremen, d. 17.4.1704 i Hamborg, begr. i Kbh., Frue k., S. af sen. Kong *Frederik III.* og *Margrethe Pape.* ∞ 1° (hemmeligt) 11.7.1659 i Kbh. *Sophie Urne,* f. 1629 ell. 30, d. 1714 i Itzehoe kloster, ægteskabet godkendtes ikke, D. af rigsmarsk *Jørgen U.* og *Margrethe Marsvin.* ∞ 2° 16.12.1660 i Kbh. *Maren (Marie)*

Grubbe, f. o. 1643, formentl. på Århusgård, d. i juni ell. juli 1718, ægteskabet opl. 1670, D. af *Erik G.* til Tjele og *Maren Juul.* ∞ 3° 16.8.1677 i Larvik *Antoinette Augusta* comtesse af *Aldenburg,* f. 4.8.1660, d. 15.7.1701 i Amsterdam, begr. i Kbh. Frue k., D. af *Anton* greve af *A.* (vot. 1679), – 1648 sendt til Frankrig, 1654 imm. i Siena, 1655 naturaliseret som dansk adelsmand, 1657 oberst og forlenet med Utstein kloster og Alle Helgens gods i Norge, efter Roskildefreden i svensk tj., men flygtede ved fredsbrudet til Danmark og atter trådt i dansk tj., 1660 forlenet med Vordingborg kvit og frit, som han sen. bortforpagtede, 1661 rigets jægermester, s. år af Kongen tilskødet Kalø slot og ladegård, 1661-63 i udlandet, bl.a. i Spanien, hvor han blev general og grande, 1664 statholder i Norge og befalingsm. o. Akershus amt, 1666 præsid. for Norges OHR. og kommanderende general, opholdt sig 1667-73 for det meste i Danmark fraset en diplomatisk rejse til England, vot. 27.4.1669-9.3.1699, men som oftest kun på de årl. åbningsdage og adskill. år slet ikke, 1663 gehejmer., medl. af Statskoll. og blå R., 1670 medl. af Konseilet, 1671 overkammerh. og hv. R. samt tillagt rang lige efter kongefamilien. Nedlagde 1699 alle sine embeder. – Foruden besidder af grevskabet Laurvig, som han udvidede til at omfatte hele Brunla amt, ejede han en mængde gods i Norge, og havde ligeledes i Danmark store besiddelser, som det vil føre for vidt at opregne. Det skal blot nævnes, at han ejede Kalø og i Kbh. det sen. Moltkeske palæ, ligesom han lod opføre det nuv. Charlottenborg på Kongens Nytorv.

1669-80 ENEVOLD PARSBERG, f. o. 1630, d. 4.12.1680, begr. Århus domk., S. af rigsråd *Oluf P.* og *Karen Kruse.* ∞ 1° 21.4.1661 *Lene Trolle,* f. 2.11.1643, d. 18.7.1662, begr. Roskilde domk., D. af *Niels T.* (vot. 1662-67). ∞ 2° *Margrethe Rantzau,* f. o. 1633, d. 1698 på Skabersjö, (∞ 1° ejer af Skabersjö *Ove Thott,* f. 1626, d. 1666), D. af ejer af Krapperup, Asdal og Bollerup *Frederik R.* og *Ide Skeel.* – På Sorø Akademi, 1651 i Siena, 1653 i Padova, ved hjemkomst hofjkr., tj. 1658-60 som oberstløjtnant til hest, 1660 hofmester for Prins Jørgen og hans søster, fulgte prinsesse Anna Sophie efter hendes vielse til kurprins Johann Georg til Sachsen, 1665(-72) amtm. o. Abrahamstrup amt, fra 1666 afgiftsfrit, 1669 ass. i Statskoll. og gehejmer., vot. ret jævnligt 27.4.1669-20.1.1680. 1679 stiftsbefalingsm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus amt, s. år hv. R. – Skrev sig til Pallisbjerg.

1669 NIELS BANNER, f. 22.4.1622, d. 22.2.1670 på Frederiksgave, S. af ejer af Giessingholm, Vorgård, Lyngholm m.fl. gårde *Otto B.* og *Jytte Bild.* ∞ 18.5. 1651 i Kbh. *Catharine Schulte,* f. 13.11.1631, d. før 1675, D. af lensm. på Abrahamstrup, ejer af Findstrup, hofråd *Jørgen S.* og *Anna Margrethe v. Götzen.* – Om tiden før vielsen vides intet, 1651 forlenet med Jungshoved, ombyttet 1654 med

Abrahamstrup. Tj. i krigen 1658 som ritmester, 1660 forlenet med Åkær, ombyttet 1661 med Hagenskov len for sin og hustrus levetid, fik 1667 af Kongen Hagenskov slot (omdøbt til Frederiksgave), 1667 amtm. o. Assens amt, 1669 gehejmer. og ass. i Statskoll., vot. enkelte gange 7.6.-2.8.1669. – Ejer af Tybjerggård, fik med hustruen Rødkilde.

1670 MORTEN SKINKEL, f. 27.7.1628, d. 27.6.1671 på Søholm, begr. Vedtofte k., S. af ejer af Søholm *Niels S.* og *Hilleborg v. Aschersleben.* ∞ 26.6.1667 på Kbh.s slot *Anna Cathrine Charisius,* f. 1647 i Orléans, d. 9.6.1705 på Søholm, D. af diplomaten, sen. amtm. *Peder C.* og *Anne de Binde.* – 1649 på Sorø Akademi, sen. udenlands, 1654 imm. i Orléans og »tjente« – måske i hæren –, 1662 kammerjkr. hos kronprinsen (Chr. V.) med hvem udenlands 1663. 1666 hofmarskal hos samme, overkammerh. og overstaldmester, nævnes desuden 1669 som befalingsm. o. Koldinghus amt og var endnu 1671 amtm. o. samme, 1670 overkammerh. hos Kongen, medl. af Statskoll. og gehejmer., vot. ret jævnligt 4.7.-27.10. s. år, 1671 afsk. fra alle sine embeder og forvist til Koldinghus. – Ejer af Søholm, Båg hrd., Krengerup (Frederikslund), Brahesholm, Ny Lammehave, solgt 1679, og Sandagergård. Meget slet husholder og døde i elendige formuesomstændigheder.

1670-71 CHRISTIAN OSTENFELD, f. 14.9.1619 i Viborg, d. 1.9.1671 i Kbh. (Frue), S. af tolder, sen. borgm. *Peder O.* og *Anne Christensdtr.* ∞ 31.5.1657 i Kbh. (Frue) *Søster Fincke,* f. 1635, levede endnu 1692, da hun fik bevilget skattefrihed. (∞ 1° dr. *Peter Crammeister*), D. af prof. *Jacob F.* og *Margrethe Tetens.* – 1638 student, Viborg, 1640 cand. theol., udenlands over England til Frankrig, 1642-47 konrektor i Viborg, 1643 magister, 1648-50 og 1651-55 som hofmester bl.a. i Tübingen og Padova, hvor han 1654 blev dr. jur. og 1655 dr. med., 1656 prof. ved Kbh.s Univ. og bibliotekar sst., 1657-58 og 1668-69 rector univ., derefter afsk. og udn. til prof. hon., vot. 4.7.1670-20.8.1671.

1670-84 TITUS BÜLCHE, f. 1639 i Flensborg, d. 9.8.1684 i Kbh., S. af *Peder B.* (vot. 1661-71). ∞ *Anne Marie Mariager,* d. 2.3.1695 i Kbh. – Studerede i Sorø, 1655 imm. i Kbh., 1657 udenlands med kgl. stipendium, var 1661 i Rostock, 1662 kommissær ved kirkerne i Norge, 1665 borgm. i Kbh., vot. hyppigt 4.7.1670-9.4.1684, 28.6. sidstn. år virkelig justitsr., medl. af flere komm., af Direktionen for Vandvæsenet og af Fattigkomm. – Ejede ved sin død en gård på Købmagergade og fl.a. grunde, men enken døde i stor armod.

1670-87 PEDER RESEN, f. 17.6.1625 i Kbh., d. 1.6.1688 sst., begr. Frue k., S. af prof., sen. biskop *Hans R.* og *Thale Vinstrup.* ∞ 8.7.1655 i Kbh. (Frue) *Anna*

Meier, f. 26.2.1625 i Itzehoe, d. 6.12.1689 i Kbh., begr. Frue k., (∞ 1° 1642 tolder i Glückstadt *Michael v. Uppenbusch,* d. 1645, ∞ 2° kgl. regnskabsfører ved de kbh.ske fæstningsanlæg *Poul Duus,* d. 1653), D. af handelsm. *Hein M.* og *Gesa v. Wetten.* – 1641 i Frue sk., 1643 student, Kbh., 1645 cand. theol., hører ved Frue sk., 1647-53 udenlands, Leyden, Paris, Spanien, Italien, hvor han i Padova studerede retsvidenskab og blev dr. jur., 1657 prof. ethices ved Kbh.s Univ., 1658 prof. jur. ekstraord., 1662 prof. jur. ord., 1664 borgm. i Kbh., vot. hyppigt 4.7.1670-19.10.1687. 1677 præsid. i Kbh. og justitsr., fung. 1673-76 i Statskoll., 1680 adlet, 1684 etatsr.; 1680-81 medl. af 3. lovkommission. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1670-75 JØRGEN FOGH, f. o. 1631 i Århus, d. 1685 sst., begr. domk., S. af borgm. *Lars F.* og *Anne Jørgensdtr.* ∞ 1668 (vielsesbrev 26.8.) *Karen Schumacher,* f. o. 1644 i Kbh., begr. 12.1.1700 i Århus, D. af rhinskvinhandler og vinstueejer *Joachim S.* og *Marie Motzfeld.* – 1652 student, Århus, var 1658 i huset hos Tage Thott og rejste udenlands med en af dennes sønnesønner, var 1661 i Leyden og blev dr. jur. i udlandet, 1667 rådm. i Kbh., 1668 borgm., vot. stadigt 4.7.1670-7.8.1675. Medl. af lovrevisionskomm., 1675 stadsoberst. Ved Griffenfelds fald fængslet og for at have modtaget bestikkelser dømt til at have forbrudt sin boslod, miste to fingre og landsforvisning, men benådet med forvisning til Århus.

1670-82 PEDER PEDERSEN LERCHE, f. 1613 i Nyborg, d. 1.1.1683 i Kbh., begr. Nic., S. af borgm. og tolder *Peder Nielsen* og *Sidsel Hansdtr.* ∞ 1° 1642 *Anna Hasebard,* f. 3.5.1603 i Kbh., d. 10.11.1658 i Odense, (∞ 1° 1621 købm. i Odense *Knud Lauridsen,* f. 1589, d. 1640), D. af kgl. livlæge *Jacob H.* og *Kirstine Paaske.* ∞ 2° 14.9.1662 i Kbh. *Sophie Pedersdtr.,* d. 5.12.1663 i Odense, liget ført til Kbh. ved hans flytning, D. af *Peder Pedersen* (vot. 1669). ∞ 3° 5.7.1665 i Kbh. *Dorthe Nansen,* f. 29.1.1633 sst., d. 21.5.1675, begr. Nic. k., (∞ 1° borgm. i Kbh. *Find Nielsen Trellund,* f. 1594, d. 1663), D. af *Hans N.* (vot. 1661-67). – Etablerede sig i ung alder som købm. i Odense og blev hurtigt en af byens rigeste og mest ansete borgere, 1646 rådm., flyttede 1665 til Kbh., 1670 ass. i Kommercekoll., vot. jævnligt 4.7. s. år-12.12.1682,1671 ass. i Admiralitetet og direktør i Det vestind. Handelskomp., 1677 medl. af Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1679 adlet. – Ejede, foruden fl. gårde i Kbh., fra 1670 Rygård, Gudme hrd., som han 1675 oprettede til stamhus, og fra 1678 Mattrup, Tyrsting hrd.

1670-76 CHRISTEN CASPERSEN SCHØLLER, f. 18.10.1609, d. 10.2. 1677 i Kbh., begr. Frue k., sen. ført til Køge, S. af vicelagm., ejer af Gjølmø *Christoffer S.* og *Maren Andersdtr.* ∞ 8.5.1636 i Køge *Anna Rasmusdtr.,* f. 30.7.1604

sst., d. 19.2.1669 sst., D. af borger *Rasmus Petersen* og *Barbara Friis*. – 1½ år i Hamborg for at uddannes i handel, 1628-30 ansat i Danske Kanc., 1630-33 hos faderen for at hjælpe denne i embedet, 1636 borger i Køge, 1641 rådm. der, 1654 borgm., vot. hyppigt 4.7.1670-2.8.1676. – Fik af Kongen skøde på gården Lossen, Trondhjem amt, og arvede efter faderen en del odelsgods i samme amt. Legatstifter.

1670-87 CHRISTEN SKEEL, f. 23.1.1623 på Sostrup, d. 23.3.1688 på Ulstrup, begr. Århus domk., S. af sen. rigsmarsk *Jørgen S.* og 2. hustru *Jytte Brock*. ∞ 29.8. 1652 i Kbh. *Birgitte Rosenkrantz*, f. 25.3.1633 på Ålholm, d. 21.5.1677 i Kbh., begr. Nic. k., D. af ejer af Krenkerup *Palle R.* og 3. hustru *Elisabeth Lunge*. – 1641-43 i Nederlandene, 1643-46 i Frankrig, 1644 imm. i Orléans, 1646 i Siena, sen. til Sicilien og Malta, hvorfra med Malteserridderne på togt mod de vantro, på hjemrejsen i England, hjemkom 1650 og overtog styrelsen af sine godser, 1658 i sendelse til Brandenburg, s. år krigskommissær, 1661 medl. af lovkomm., 1670 gehejmer. og ass. i Statskoll., vot. jævnligt 24.10. s. år-3.3.1687. 1671 hv. R., stiftsbefalingsm. o. Viborg stift og amtm. o. Hald og (-1682) Skivehus amter, medl. af adsk. kommissioner samt af komm.domstolen over Griffenfeld og var den eneste af de 11 dommere, der nægtede at underskrive dødsdommen. – Meget stor ejendomsbesidder, vistnok tidens største. Arvede efter faderen Ulstrup, Gl. Estrup, Sostrup, Ørbækgård, Skærvad og Kellingbøl, fik med hustruen Kærstrup, Nørregård, Eskær, solgt 1670, Rosenlund, Tølløse m.m. og tilkøbte sig fl. andre godser og kirker.

1671-85 ERIK BANNER, f. 5.10.1618, d. 19.8.1687, begr. Ore k., S. af ejer af Giessingholm, Vorgård, Lyngholm m.fl. gårde *Otto B.* og *Jytte Bild*. ∞ 1° 1650 *Sophie Rosenkrantz*, begr. 5.10.1670 i Kbh. Nic., D. af ejer af Boller og Stjernholm *Otte Christopher R.* og *Gisele Podebusk*. ∞ 2° 2.11.1672 i Odense *Kirsten Lindenov*, f. 3.12.1648 på Råbeløff, d. 26.(27?)9.1678 på Mullerup, D. af ejer af Øvids kloster, stiftamtm. *Henrik L.* og *Beate Ulfeldt*. – På Sorø Akademi, fl. år i Frankrig, hofjkr., 1656 ritmester, 1657-61 lensm. o. Holbæk amt, 1662 norsk generalkrigskommissær, s. år hofmarskal hos kronprinsen, 3.8.1671 justitsr. og beordret at indfinde sig i HR., når han er her, og i OHR. i Christiania, når han er der, vot. 7. s.m.-3.10.1685 af og til, de fleste år slet ikke, 1671 amtm. o. Frederiksstads og Smålenenes amter, s. år hv. R., 1673 stiftsbefalingsm. i Fyn og amtm. o. Odense, Dalum og Sct. Knuds amter, 1674 generalmajor, 1679 stiftsbefalingsm. o. Akershus stift og amt, s. år vicestatholder i Norge, 1681 afsk. – Ejer af Sparretorn, omdøbt til Bannerslund, Tybjerggård, solgt 1672, og fra 1679 af Oregård.

1672-75 BALTHASAR SECHMAN, d. 20.(21.?)9.1675, begr. Nic. k. ∞ *Mechthele ther Borch,* begr. 31.1.1679 i Nic. k., muligv. D. af den *Johan Thorborgh,* der nævnes i Kbh.s jordebog 1620 som ejende to boder på Gl. Fisketorv, hvis D. (?) Helvig, Johan thor Borgs datter, blev begr. i Nic. norden for koret nr. 4, medens Sechmans familiebegr. var nr. 6. – 1647 skriver på Det kgl. Klædekammer, 1664 rådm. i Kbh., 1672 borgm., vot. jævnligt 13.3. s. år-3.8.1675. – Ejede allerede 1645 gården Kompagnistr. 10 og købte 1650 af Kongen en grund på slotspladsen ved enden af Højbro, men fik 1659 i st. skøde på et fire fags hus vesten for porthuset og en grund op dertil.

1672-94 OTTO SKEEL, f. 8.1.1633 på Holbækgård, d. 28.3.1695 i Kbh., begr. Valløby k., S. af ejer af Fussingø, rigsråd *Christen S.* og *Birgitte Rud.* ∞ 16.9.1662 i Viborg *Kirsten Bille,* f. 10.3.1637 på Jungetgård, d. 26.2.1704 på Rudholt, begr. Valløby k., D. af ejer af Jungetgård *Hans B.* og *Kirsten Lunge (Dyre).* – 3 år på Sorø Akademi, fra 1652 7 år udenlands, Nederlandene, Tyskland, Italien (1656 i Padova), Frankrig (1657 i Orléans), 1672 virkelig justitsr., vot. ret jævnligt 20.12. s. år-7.11.1694, 1677 etatsr. og deput. i Generalkrigskommissariatet, 1679 gehejmer., 1683 medl. af det nyoprettede Generalkommissariat for Land- og Søetaten, 1684 hv. R., medl. af fl. komm., bl.a. af den 3. lovrevisionskomm., 1691 og 93 af komm. på rådstuen. – Arvede efter moderen Vallø, efter faderen Gl. Køgegård, som han mageskiftede med Rudholdt (Billesborg) og Gunderup. En tid parthaver i Birkelse og Boddumgård og købte Egholm og Krabbesholm.

1673-75 MOGENS greve FRIIS, f. 7.9.1623 på Skumstrup (Vilhelmsborg), d. 9.7.1675 i Kbh., begr. Trin. k., S. af ejer af Favrskov *Niels F.* og *Dorthe Gyldenstierne.* ∞ 1° 5.9.1652 i Kbh. (Frue) *Anne Sehested,* f. 29.4.1631 på Kalø, d. 30.8. 1661 i Kbh., begr. Århus domk., D. af Kansler *Christen Thomesen (S.)* og *Mette Rosenkrantz.* ∞ 2° 2.11.1662 *Anne Marie v. Offenberg,* f. o. 1646, begr. 18.5.1694 i Kbh., Frelsers k., D. af ejer af Lykkesholm *Christoffer v. O.* og *Mariane Lützow.* – 1634-41 på Herlufsholm, 1641-43 på Sorø Akademi, 1643-44 i Leyden, hjemkommen ansat i Danske Kanc., 1650 med Chr. Rantzau på sendefærd til Wien og tyske hoffer, 1652 forlenet med Helgeland i Nordlandene, 1656 till. med Tønsberg provsti og s. år tillagt et præbende i Viborg, under krigen 1657-60 generalkommissarius ved de allierede hære, 1658(-72) rentemester, 1660 ass. i Skatkammerkoll., 1661 ombyttet Helgeland med Lister amt og Mandal fogderi, 1671 greve, s. år hv. R., 1673-74 fung. i Skatkammerkoll., vot. af og til 23.6.1673-31.5.1675, 1674 gehejmer. og stiftsbefalingsm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter. – Meget stor jordegodsejer, bl.a. Skumstrup, Favrskov og mange andre godser. Enken måtte yde kronen en erstatning på over 100.000 rdlr.

1675-99 JENS lensbaron JUEL, f. 15.7.1631 på Nørtorp, d. 23.5.1700 i Kbh., begr. Hellested k., S. af ejer af Hundsbæk og Alsted, rigsråd *Erik J.* og *Sophie Sehested.* ∞ 1° 4.10.1660 ejer af Dalbygård og Frøslevgård *Vibeke Skeel,* f. 16.3. 1633 på Katholm, d. 23.1.1685 på Voergård, D. af ejer af Katholm, Birkelse m.m. *Otte S.* og *Ide Lunge.* ∞ 2° 10.2.1686 ejeri. af Urup, Tostrup og Ålstrup *Regitze Sophie Vind,* f. 1660, d. 10.4.1692 i Kbh. (Frue), (∞ 1° 1673 besidder af Vilhelmsborg *Vilhelm* lensbaron *Güldencrone,* f. 1645, d. 1683), D. af *Holger Vind* (vot. 1669-83, fung. øverste tilforordnede 1679-83). ∞ 3° 11.4.1694 *Dorothea (Dorte) Krag,* f. 27.9.1675, d. 10.10.1754 på Gisselfeld, (∞ 2° 1701 feltmarskalløjtnant *Christian Gyldenløve* greve af Samsø, f. 1674, d. 1703. ∞ 3° 1715 ejer af Bukhagen, gehejmer. *Hans Adolf Ahlefeldt,* f. 1679, d. 1761), D. af ejer af Kås, oberst *Mogens K.* og 2. hustru *Helvig v. d. Kuhla.* – 1649-50 på Sorø Akademi, 1651-55 udenlands, 1655 sekr. i Danske Kanc.; om hans talrige diplomatiske sendelser før og efter dette tidspunkt, se »Danske Gesandter m.m.« (1952). 1659 gehejmesekr., 1660 sekr. i Statskoll. for de udenlandske sager, 1662 kancellir., 1670 vicepræsid. i Kommercekoll. og etatsr., 1671 hv. R., 1672 friherre til Juellinge, 1675 gehejmer., vot. ret jævnligt, enkelte år dog slet ikke, 31.5.1675-31.5.1699, 1679 blå R., senest fra 1680 medl. af Konseilet, 1683 1. deput. i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1692 patron for Det kgl. Akademi i Kbh., 1699 generaladmiral og chef for Admiralitetet. – Ejer af Førslevgård.

1675-87 EILER baron HOLCK, f. 4.6.1627, d. 28.6.1696 på Holckenhavn, S. af ejer af Gjedsholm i Skåne *Eiler H.* og *Rigborg Bille.* ∞ 1° 29.9.1655 i Viborg *Lisbet Høg,* f. 27.12.1633 på Lund, Mors, d. 29.11.1672 på Holckenhavn, D. af rigsråd *Mogens H.* og 1. hustru *Hedvig Lindenov.* ∞ 2° 6.11.1678 *Ingeborg Dorothea Vind,* f. 29.6.1658, d. 1729, ægtesk. opl., (muligvis ∞ 2° forpagter på Lolland *Johan Friedrich Pintzfeldt* fra Hamborg), D. af *Holger Vind* (vot. 1669-83, fung. øverste tilforordnede 1679-83). – 1642 på Sorø, fra 1664 officer og deltog i flere felttog, således også i svenskekrigen, gentagne gange krigsfange, 1660 befalingsmand o. Kronborg, var da oberst, 1662 i unåde og frataget slottet og lenet samt arresteret, men s. år løsladt og genovertog inspektionen o. Kronborg amt, 1664 generalmajor og ass. i Krigskoll., fik 1667 brev på Kronborg birk, afstået 1668 mod 1.000 rdl. årl., 1668-70 atter i unåde, 1670 ordre til som en amtmand at have inspektion o. Tikøb, Søborg og Esbønderup sogne, men beholdt Kronborg amt til 1672, 1671 friherre til friherskabet Nygård (baroniet Holckenhavn), s. år guvernør (kommandant) o. Fyn og hv. R., o. 1675 gehejmer., vot. 31.5.1675-26.10.1687, indtil 1682 jævnligt, sen. sjældent. – Ejer af Kærgårdsholm og Elkær.

1675-93 RASMUS BARTHOLIN, f. 13.8.1625 i Roskilde, d. 4.11.1698 Kbh., begr. Frue k., S. af prof. *Caspar B.* og *Anna Fincke.* ∞ 1° 17.9.1661 i Roskilde *Anna Hansdtr.*, f. 11.1.1641 sst., d. 20.1.1684 i Kbh., begr. Frue k., D. af rektor *Hans Frederiksen* og *Maren Glob.* ∞ 2° 5.3.1686 i Helsingør *Anna Margrethe Braem,* f. 5.10.1652, d. 2.6.1703 i Kbh., begr. Frue k. (∞ 1° 1677 toldskriver i Helsingør, lic. jur. *Johan Lihme,* f. 1649, d. 1678), D. af toldskriver i Helsingør *Gødert B.* og *Dorthe Christensdtr.* – 1642 student, Herlufsholm, 1646 imm. i Leyden, 1647 magister i Kbh., udenlands til 1656, 1654 dr. med. i Padova, 1657 prof. math. ved Kbh.s Univ., 1658 prof. med., vot. hyppigt 31.5.1675-18.9.1693. 1684 kancellir. og justitsr., 1694 etatsr. – 1664-90 ejer af Lindholm på Sjæll. Legatstifter.

1675-80 THOMAS BARTHOLIN, f. 20.10.1616 i Kbh., d. 4.12.1680 på Hagestedgård, S. af prof. *Caspar B.* og *Anna Fincke.* ∞ 1° 8.5.1649 *Else Christophersdtr.*, f. 5.11.1634, d. 17.3.1675 på Hagestedgård, begr. Frue k., D. af borgm. i Kbh. *Christopher Hansen* og *Margrethe Tagesdtr.* ∞ 2° 20.10.1678 i Kbh. *Magdalene Rohde,* d. natten til 25.10.1708 i Kbh., bisat i Frue k., (∞ 1° 1667 handelsm., stadshauptm. *Cort Heinrich Mercker,* f. 1607, d. 1671), D. af handelsm. *Steffen R.* og *Marie Olufsdtr.* – 1634 student, privat, 1637-47 udenlands, Leyden, Paris, Orléans, Padova, Rom m.fl. st., 1645 dr. med. i Basel, 1647 prof. math. ved Kbh.s Univ., 1648 prof. anatom., 1670 Kongens livlæge, 4 gange rector univ., vot. 31.5.1675-15.10.1680 stadigt, 1677 prof. design. pol. et histor. patriae. – Ejede Hagestedgård, der brændte 1670 og med den hans kostbare bibliotek og talrige manuskripter.

1675-79 ERIK ROSENKRANTZ, f. 12.3.1612 på Rosenholm, d. 13.10.1681 sst., begr. Hornslet k., S. af rigsråd *Holger R.* og *Sophie Brahe.* ∞ 1° 17.11.1644 i Viborg *Margrethe Skeel,* hjemmedøbt 19.10.1626 på Riberhus, d. 19.7.1647 i Odense, D. af rigsadmiral *Albert S.* og *Birte Friis.* ∞ 2° 3.6.1649 i Kbh. *Mette Rosenkrantz,* f. 17.4.1632, d. 5.4.1665 på Rosenholm, D. af ejer af Krenkerup *Palle R.* og 3. hustru *Elisabeth Lunge.* ∞ 3° 11.10.1666 *Margrethe Krabbe,* f. 22.3.1640 på Varberg, d. 11.7.1716, begr. Hornslet k., (∞ 1° 1655 ejer af Råbeløff *Bjørn Ulfeldt,* f. 1615, d. 1656), D. af *Iver Krabbe* (vot. 1661-65). – I Odense latinsk., 1624-26 på Sorø Akademi, 1629-34 udenlands, længere tid i Oxford, 1631-34 i Leyden, 1635-37 atter udenlands, Paris, Saumur, 1638 kammerjkr. hos prins Christian, 1640-41 med Hannibal Sehested til Spanien, 1642(-51) lensm. på Halsted kloster, 1643 landkommissær, 1652 med Peder Reedtz til England, 1657-60 lensm. på Århusgård og stiftsbefalingsm. o. Århus stift, amtm. o. Kalø amt, 1661 till. o. Stjernholm amt, 1666 afsk., 1673 etatsr. og ass. i Statskoll., vot. jævnl. 26.7.1675-

23.9.1679, 1675 atter stiftsbefalingsm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter samt gehejmer. – Ejer af Rosenholm, fik med 1. hustru Høgholt, Lungholm, Kærstrup og Geltofte, ligesom han med 2. og 3. hustru fik flere andre gårde.

1676 JOHAN ADOLF hertug af PLÖN, f. 8.4.1634 på Ahrensböck, d. 2.7. 1704 på Ruheleben, begr. i Plön, S. af *Joachim Ernst* hertug af *Plön* og *Dorothea Augusta* af *Gottorp*. ∞ 4.4.1673 *Dorothea Sophie* af *Braunschweig-Wolfenbüttel*, f. 17.1.1653, d. 20.3.1722 i Plön, D. af hertug *Rudolph August* af *B.-W.* og *Christine Elisabeth* grevinde af *Barby*. – Efter mere end tyveårig glorværdig løbebane i fremmede magters krigstj. og efter at have afslået et kejserligt tilbud om udn. til generalfeltmarskal 1676 trådt i dansk tj. som gehejmer. i Konseillet, overfeltmarskal og præsid. i Krigskoll. Allerede 1671, da han overtog regeringen i sit arveland, var han blevet blå R., vot. 31.5.1676 og kun denne gang. S. år forlod han hæren og fik efter gentagne ansøgninger afsk. med en betydelig årpenge, hvorefter han fung. som militærguvernør i hertugdømmerne og grevskabet. 1689 overfeltmarskal.

1676-86 STEN HOHENDORFF (Hondorff), f. 22.8.1625 på Rønneholm, Skåne, d. 4.2.1687 i Kbh., begr. Førslev, Ø. Flakkebjerg hrd., S. af ejer af Falkenhagen og Sandbygård, jægermester *Jørgen H.* og *Helle Laxmand*. ∞ 24.8.1661 på Rudbjerggård *Margrethe Grubbe*, f. 3.6.1628 ell. 29 på Vedbygård, d. 18.4.1696 i Kbh., begr. i Førslev, (∞ 1° 1647 ejer af Førslev *Lave Beck*, f. 1614, d. 1659), D. af lensm., ritmester *Jørgen G.* og *Lene Rud*. – 1636-42 på Herlufsholm, muligvis derefter udenlands, 1654 kancellijkr., 1656 rentemester, overgik 1660 til det nyoprettede Skatkammerkoll., 1674-77 medl. af Generalkommissariatet for Landetaten, vot. jævnl. 3.6.1676-27.10.1686. Nævnes som gehejme-, etats- og justitsr. 1679 afg. som ass. i Skatkammerkoll. ved dettes omdannelse, 1680 stiftsbefalingsm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus amt, 1684 hv. R. – 1660 forlenet med Nonneklosters len, mistede ved Skånes afståelse en del godser, men beholdt Rønneholm. Fik med hustruen bl.a. Førslevgård, som han solgte 1685.

1676-82 JUST HØG, f. 6.5.1640 i Sorø, d. 26.9.1694 i Christiania, S. af rigskansler *Just H.* og *Anne Lunge*. ∞ 23.7.(?)1670 *Karen Krabbe*, f. 19.11.1637, d. 8.12. 1702 i Christiania, D. af *Iver Krabbe* (vot. 1661-65). – 1654 på Herlufsholm, 1657 på Sorø Akademi, 1662 i hoftj., 1665 imm. i Siena, 1669 kammerh., 1670-81 i diplomatisk tj. (se »Danske Gesandter m.v.« (1952)), 1674 hv. R., 1675 etatsr., vot. 26.6.1676 og stadigt 6.5.-9.12.1682. 1680 gehejmer. og blå R., 1682 vicestatholder i Norge og stiftsbefalingsm. på Akershus.

1678-96 NIELS JUEL, f. 8.5.1629 i Christiania, d. 8.4.1697 i Kbh., bisat i Holmens k.s kapel, S. af ejer af Hundsbæk og Alsted, rigsråd *Erik J.* og *Sophie Sehested.* ∞ 23.6.1661 i Kbh. *Margrethe Ulfeldt,* f. 17.6.1641 på Østergård, d. 1.5.1703 i Kbh., bisat i Holmens k.s kapel, D. af ejer af Svenstrup, generalkrigskommissær *Knud U.* og *Vibeke Podebusk.* – 13 år gl. page hos hertug Frederik (Fr. III), 1647-48 på Sorø Akademi, 1649 udenlands, var i hollandsk tj., da krigen mellem England og Holland udbrød 1652. Om hans sømilitære løbebane i tiden til 1656, da han vendte hjem, og sen., se T. A. Topsøe-Jensen og E. Marquard: »Den dansk-norske Søetat« (1935). 1658 admiral og chef for Holmen, 1674 hv. R., 1675 chef for den danske flåde, 1677 generaladmiralløjtnant og blå R., vot. 27.5.1678-11.6.1696, de første 2 år enkelte gange, derefter ret jævnligt. – Ejer af Sæbygård i Jyll., som han mageskiftede med Eriksholm og Totterupholm på Sjæll., købte 1678 den kgl. del af Tåsinge med Valdemar slot og opførte 1683-89 gården på Kongens Nytorv, sen. kaldet Thotts palæ.

1678-79 VINCENTS JOACHIM HAHN, f. 22.12.1632 på Hinrichshagen, Mecklenburg, d. 25.1.1680 i Kbh., begr. Roskilde domk., 1912 flyttet til Frue k. i samme by, S. af arvelandmarskal i Stargard *Christopher H.* og *Catharina Blücher.* ∞ 1° 19.1.1662 på Sparresholm *Sidsel Kaas,* f. 26.5.1645 på Egede, d. 5.9.1667 i Kbh., begr. Frue k., D. af ejer af Restrup og Bremersvold *Erik K.* og *Susanne Sparre.* ∞ 2° 14.4.1674 *Ida Hedevig Rumohr,* f. 1648, d. 13.9.1681, D. af *Henning R.* og *Ida Brockdorff.* – Kom o. 1638 til Danmark, 1649-53 af Kongen sendt til Sachsen for at studere jagtvæsen og atter 1656 til Dresden, hvor han af kurfyrsten udnævntes til kammerjkr., 1657 i dansk krigstj. og blev major, 1661 over- og hofjægermester for Danmark, 1663 till. for Hertugdømmerne, 1670 generalinspektør for de kgl. skove i Danmark og Hertugdømmerne samt hv. R., 1677 selvanden overdraget tilsynet med hoffets økonomi, 1678 gehejmer., vot. 27.5. s. år-16.6.1679, men kun sjældent, 1679 blå R. – Erhvervede sig, dels ved Kongens gunst, som han besad i høj grad, dels ved køb eller mageskifter, meget betydelige godser, af hvilke her kun skal nævnes Abrahamstrup, som han omdøbte til Jægerspris, og Seekamp i Slesvig. Berygtet som bondeplager og drukkenbolt, men fremragende jagtekspert.

1678-90 MICHAEL WIBE, øverste tilforordnet 1686-90, se der.

1678-87 POVL NIELSEN ROSENPALM, f. 25.1.1629 i Helsingør, d. 30.7.1688 i Kbh., begr. Frue k., S. af byskriver *Niels Pedersen* og *Alhed Riwold.* ∞ 22.7.1668 i Slagelse *Anne Andersdtr.,* begr. 24.8.1713 i Stilling k., D. af købm. i Slagelse *Anders Nielsen Kræmmer* og *Mette Jensdtr.* – Skolegang i Roskilde, fra 1641 på

Herlufsholm, 1648 student, lagde sig efter retsvidenskab, men måtte på gr. af fattigdom modtage en stilling som hører ved Roskilde sk., 1657 kaldet til at »opvarte« i Kongens bibliotek og undervise prins Christian i grammatik, 1661 sekr. i Danske Kanc., 1669 antaget til at dechiffrere chifferbreve, 1676 ass. i Danske Kanc., vot. stadigt 6.6.1678-31.10.1687. 1679 adlet med navnet Rosenpalm, 1684 kancelli- og justitsr. Medl. af forsk. komm., bl.a. af 3. lovkomm., 1680 og 1683-87 af komm., der skulle gennemgå det norske udkast til Norske Lov. Michael Wibe betegner ham som »en af de habileste membris baade udi Cancelliet, saa og udi højeste Ret«. – Fik ved sit ægtesk. betydelige midler, og dels ved disse, dels ved kgl. gaver og mageskifter oprettede han hovedgården Brorupgård ved Slagelse. – Udarbejdede fortalen til Danske Lov, se Ehrencron-Müller.

1678-1710 VILHELM MULE, f. 28.2.1629, d. 10.7.1710, S. af dr. med. *Jens M.* og 2. hustru *Anne Willumsdtr.* ∞ 1670 (vielsesbrev 14.2.) *Anna Thune,* d. 1718 (hofretsskifte 19.12.), D. af rådm. i Kbh. *Morten T.* og *Kirstine Jensdtr.* – 1649 student, Odense, udenlands i 15 år, 1653 imm. i Leyden, 1654 i Orléans og med Hannibal Sehested i Paris. 1669 økonom og inspektør ved Kbh.s Univ., når Hans Mule (vot. 1669) ved døden afgår eller fratræder. Vot. hyppigt 6.6.1678-23.6. 1710, 1684 kancellir. og medl. af Kancellikoll. (-1699), 8.7.1685 justitsr., 1694 tit. og rang som etatsr. – Boet ejede en gård med stald i Admiralgade, solgt til Tordenskiold. Formue 25.932, gæld 5.721 rdl.

1678-80 CHRISTIAN FOSS, f. 14.10.1626 i Lund, d. 1.12.1680 i Kbh., begr. Frue k., S. af provincialmedicus i Skåne *Niels F.* og *Karen Jacobsen.* ∞ 1° 10.2.1656 i Kbh. (Frue) *Else Scavenius,* f. 1625 i Roskilde, d. 29.3.1671 i Lund, (∞ 1° 1646 prof. *Jørgen From,* f. 1605, d. 1651), D. af sognepr., sen. biskop *Laurids S.* og *Else Pedersdtr.* ∞ 2° i apr. 1673 i Helsingborg *Sophie Kaare,* begr. 31.3.1690 i Kbh. (Frue), D. af borgm. *Jens K.* – 1644 student, Sorø, fik 1645 løfte om et kannikedømme i Lund og om efter afsluttet studium at blive provincialmedicus i Skåne, 1648-50 og 1651-55 udenlands, 1655 provincialmedicus i Skåne, afslog 1666 et tilbud om et professorat ved det nyoprettede Univ. i Lund, 1669 prof. med. hon., 1671 prof. ord., 1672 universitetskurator og ass. i Jönköbing hovrätt, flygtede under krigen 1676 til Kbh., 1677 livmedicus, vot. enkelte gange 26.8.1678-28.9. 1680.

1678-90 CHRISTEN ANDERSEN DVERIG, f. 24.12.1622 i Tistrup ved Ebeltoft, d. 15.3.1691 i Kbh., begr. Nic. k., S. af »ærlig og agtbar« *Anders Sørensen* og *Kirstine Madsdtr.* ∞ 10.3.1663 ejerinde af Kornerupgård *Margrethe Keitum,* f. 9.4.1622 i Kbh., begr. 7.3.1696 sst. Nic. k., (∞ 1° 1642 renteskriver *Sigfried Friis,*

d. 1652), D. af rådm. *Peder Mortensen K.* – 13 år gl. i tj. hos Just Høg til Bjørnholm, 18 år gl. hos Tage Thott, sen. hos sekr. i Danske Kanc. Lave Beck, med hvem i gesandtskab til Holland, 1650 kommissariatsskriver, 1660 krigskommissær, 1676 borgm. i Kbh., vot. ret jævnligt 6.6.1678-12.12.1690, 1684 medl. af Børnehusdirekt., 1690 kancellir. – Ejede Agersø og Omø.

1679 ANTON greve af ALDENBURG, f. 1.2.1633, d. 27.10.1680 i Varel, S. af *Anthon Günther* greve af *Oldenburg og Delmenhorst* og *Elisabeth Andrea Ungnad* grevinde af *Weissenwolff*. ∞ 1° 22.4.1659 på Wittgenstein *Augusta* grevinde af *Sayn-Wittgenstein*, f. 13.4.1638, d. 15.5.1666 i Oldenburg, D. af *Johan* greve af *W.* og *Anna Augusta* af *Waldeck*. ∞ 2° 19.5.1680 på Frederiksborg *Charlotte Amélie Trémoïlle* prinsesse af *Tarent*, f. 3.1.1652 i Thouars, d. 21.1.1732 i Utrecht, D. af *Henri Charles* prins af *Tarent* og *Emilie* prinsesse af *Hessen-Kassel*. – 1667 statholder i Oldenburg og Delmenhorst. Om hans diplomatiske løbebane, se »Danske Gesandter m.v.« (1952). 1671 blå R., naturaliseret som dansk greve, gehejmer., vot. 16.6.1679.

1679 OLUF baron ROSENKRANTZ, f. 12.3.1623 på Laholm, d. 13.3.1685 på Egholm, begr. Sæby k., Voldborg hrd., S. af ejer af Glimminge, lensm. *Holger R.* og 1. hustru *Lene Gyldenstierne*. ∞ 1.8.1652 i Odense *Birgitte Krabbe*, f. 1634 på Hindsgavl, d. 1685 på Egholm, D. af statholder i Norge *Gregers K.* og 1. hustru *Helvig Rud.* – 1634-40 på Herlufsholm, derefter udenlands, bl.a. 1641 i Oxford, 1644-51 sekr. i Danske Kanc., 1649 med Corfitz Ulfeldt på ambassade til Haag, 1651 forlenet med Bergens apostelgods, 1653-58 kvartalskommissær for Sjæll., 1671 optaget i friherrelig stand, s. år hv. R., og (vistnok ved samme tid) etats- og justitsr., vot. 16.6.1679 og kun denne gang. 1682 blev han af HR. dømt til forbrydelse af sine charger og sin hovedlod. Grunden var udgivelsen af et af ham forfattet skrift »Apologia nobilitatis Danicæ«. Dommen blev af Kongen ændret til, at han af sin hovedlod skulle betale 20.000 rdl., mens resten skulle overgå til en af hans svigersønner. Hans gårde, Egholm med Krabbesholm og ladegården Vellerup samt Enggård og hans bibliotek overgik til en anden svigersøn, mod at denne betalte hans gæld.

1679 LUDVIG baron ROSENKRANTZ, f. 18.4.1682 i Odense, d. 23.8.1685 i Christianssand, S. af oberst *Holger R.* og *Justine Ursula Lowich*. ∞ 1° o. 1657 *Karen Movat*, d. 1675 i Christiania, D. af ejer af Hovland *Axel M.* ∞ 2° (1679?) kammerjomfru hos dronning Charlotte Amalie *Clara Catharina v. Stockhausen*, d. 1689 i Kbh. – Militært uddannet, dels udenlands, dels hjemme, 1654 kaptajn i søetaten, 1658-61 krigskommissær nordenfjelds, 1671 vicegeneralkommissarius,

1673 virkelig do., s. år amtm. i Stavanger amt og ass. i O.HofR., vot. i HR. stadigt 16.6.-23.9.1679, s. år geheimer., 1680 stiftamtm. o. Christianssands stift, men flyttede først 1684 fra Stavanger til Christianssand. – Med sin 1. hustru, den rigeste arving i Norge, blev han stor jordegodsejer i Bergens stift, og 1678 blev han optaget i friherrelig stand ved oprettelsen af baroniet Rosendal, bestående af 3 ham tilhørende gårde. (Bricka, D.A.A.).

1679-1703 WILLUM WORM, justitiarius 1690-1704, se der.

1679-86 JENS FOSS, f. 6.5.1629 i Lund, d. 9.3.1687 i Kbh., begr. Frue k., S. af provincialmedicus i Skåne *Niels F.* og *Karen Jacobsen.* ∞ 1° 27.11.1665 i Randers *Marie Hofman,* f. o. 1642, (Vahl, II. S. 39 siger 1643 og angiver fødselsdatoen som 11.12., der er den samme som dødsdatoen?), d. 11.12.1666 sst., D. af dr. med. *Søren H.* og *Gertrud Thøgersen.* ∞ 2° 31.5.1670 i Kbh. *Anna Margrethe Svane,* f. o. 1654, begr. 23.1.1737 i Ribe, D. af *Hans S.* (vot. 1661-68). – 1647 student, Sorø, fortsatte der et år efter, derefter i Kbh., 1650-54 udenlands, 1654 dr. med. i Padova, praksis i Lund, 1656-61 atter udenlands, 1662 provincialmedicus i Skåne, 1664 kaldet til stadsfysikus i Kbh., men nedsatte sig i Randers, fra 1668 i Kbh., vot. stadigt 16.6.1679-8.12.1686. 1684 kancellir. og virkelig kammerr. og kaldes ved den lejlighed HRass. S. år som virkelig kammerr. tillagt 600 rdl. årligt.

1679-82 HELMUTH OTTO friherre WINTERFELDT, f. 1617, d. 17.2. 1694 i Odense, begr. Wustrow, Mecklenburg, S. af *Caspar v. W.* og *Sophia v. Leisten.* ∞ 1° 1647 *Anna v. Schult,* f. 1628, d. 1651 på Esteburg, D. af Burgmann på Homeburg, ærkebiskoppelig råd og drost i Rotenburg, ejer af Esteburg *Didrik v. S.* og *Anna,* f. *v. Schult.* ∞ 2° 1652 *Helene Juliane* friherreinde *Ulfsparre,* f. 1638, bisat 19.2.1684 i Odense Sct. Hans k., D. af svensk guvernør, ejer af Wustrow *Erik* friherre *U.* og *Sofia v. Budde.* – I dansk hoftj., sen. hos hertug Frederik (Fr. III.) i Bremen, derefter i krigstj., 1648-63 hofmarskal hos hertugen af Mecklenburg-Güstrow, 1664 overskænk og overstaldmester hos Fr. III., 1667 amtm. o. Frederiksborg og Esrum amter, 1670-79 overhofmarskal, 1671 friherre og hv. R., 1672 beordret at overtage Kronborg amt under Frederiksborg amts administration, 1679 stiftsbefalingsm. o. Fyn og Langeland, amtm. o. Odense, Dalum og Sct. Knuds amter, s. år gehejmer., vot. 30.6. s. år-16.8.1682, men kun sjældent. – Oprettede 1673 af Utterslevgård og Sæbygård baroniet Wintersborg, ejede desuden godser i Mechlenburg.

1680-1708 CONRAD greve REVENTLOW, øverste tilforordnede 1690-1708, se der.

1680-82 DIDRIK SCHULT, f. 1644, d. 30.11.1704 på Odensegård, begr. Diernisse k., S. af ejer af Finstrup, hofråd *Jørgen S.* og *Gertrud Marschalck.* ∞ 24.10. 1669 *Armgard Sophie Gabel,* d. i marts 1719, D. af *Christoffer G.* (vot. 1661-69). – 1661-65 udenlands, bl.a. i Franeker, med kgl. understøttelse, 1665 hofjkr., 1667 kammerh., 1669 oversekr. i Danske Kanc. og kancellir., afgik 1680, men fik få mdr. efter atter sæde i Kancellikoll. og blev samtidig gehejmer., vot. 16.8.1680-4.12.1682, da han fritoges for at møde, når hans forretninger hindrede ham, hvilken fritagelse gentoges de flg. år, 1684 hv. R., 1688 kst., 1694 virkelig stiftsbefalingsm. o. Fyn og Langeland samt amtm. o. Odense, Dalum, Sct. Knuds klosters og (fra 1702) Rugårds amter, 1695 rang næstefter blå R., 1698 medl. af komm. i rådstuen. – Fik af Kongen 1682 skøde på Dalum kloster (herefter kaldet Christiansdal) og blev ved moderens død 1684 eneejer af Finstrup (Holstenshus). – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1680-92 BARTHOLOMÆUS JENSEN, f. 24.8.1623 i Visby, Gotland, d. 2. 8.1697 i Kbh., begr. Nic. k., S. af slotsskriver *Jens Bartholomæussen.* ∞ 1655 *Ingeborg Didriksdtr.,* f. 1634, d. 11.10.1714, begr. Nic. k., D. af toldskriver i Helsingør *Didrik Christoffersen* og 1. hustru *Ellina Johansdtr.* – I handelslære i Kbh., 1643 borgerskab som købm., 1648 medl. af Islandsk Komp., foretog fl. rejser indtil 1654, bl.a. til Island og Færøerne, hvor han opholdt sig 2 år, 1664 medl. af Købmændenes og Kræmmernes Komp., 1676 rådm., 1677 borgm., vot. ret jævnligt 16.8.1680-1.9.1692; medl. af fl. direktioner og komm. samt af komm. i rådstuen, 1690 kancellir., 7.12.1694 titel og rang med justitsråder.

1681-95 MATTHIAS WORM, f. 19.(29.?)4.1636 i Kbh., d. 14.2.1707 i Ribe, S. af prof. *Ole W.* og 2. hustru *Susanne Madsdtr.* ∞ 1668 (bev. 21.10.) *Margrethe Ingeborg de Hemmer,* f. 22.9.1643 i Ålborg, d. 10.12.1723 i Ribe, (∞ 1° 1660 borgm. i Ribe *Carsten Tønnesen,* f. 1616, d. 1667), D. af borgm. i Ålborg *Christopher de H.* og 2. hustru *Karen Suur.* – 1654 student, 1657 cand. theol., s. år – 67 studierejser, Nederlandene, England, Frankrig, Italien, Tyskland, 1667 præsident i Ribe med rang, sæde og gang som superintendenten der samt tillagt et kanonikat i Ribe kapitel, 12.3.1681 HRass. og skal betjene retten, når hans forretninger tillader det, vot. af og til, adskill. år slet ikke, 22.8. s.år-6.7.1695, 1687 kancellir., 1694 tit. justitsr., fratrådte præsidentemb. 1700. – Digter.

1682-1701 KNUD THOTT, f. 21.12.1639 på Näs i Skåne, d. 18.4.1702 i Kbh., begr. Vejlø k., S. af lensm. *Otto T.* og 1. hustru *Jytte Gyldenstierne.* ∞ 1° 8.10.1665 i Odense *Sophie Brahe,* f. 20.11.1648 på Knudstrup, Skåne, d. 3.4.1671 i Kbh., D. af ritmester, sen. amtm. *Steen B.* og *Sophie Rosenkrantz.* ∞ 2° 2.6.1682 på Gl.

Køgegård *Birgitte Skeel,* f. 23.12.1638 på Vallø, d. 7.11.1699 i Kbh., (∞ 1° 1660 *Christen Barnekow* til Vidsköfle, f. 1626, d. 1666, ∞ 2° *Christoffer Parsberg,* (vot. 1667-71)), D. af ejer af Fussingø, rigsråd *Christen S.* og 1. hustru *Birgitte Rud.* ∞ 3° 14.10.1701 i Kbh. *Ursula Marie Putbus,* f. 1668, d. 1734 i Stralsund, (∞ 2° 1708 *Anselm* rigsgreve *Promnitz,* f. 1673, d. 1726), D. af *Mouritz* baron *P.* og *Margrethe Juul.* – 2 år i Sorø sk., 1658 udenlands, aflagde som skånsk godsejer ed til den svenske konge, men dømtes 1676 af en ekstraord. svensk domstol for edsbrud fra ære, liv og gods og henrettedes in effigie i Malmö, nævnes 1680 som kommerceass. og blev dette år etatsr., 1682 gehejmer., vot. ret jævnl. 4.5.1682-30.3.1701, 1683 deput. i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1684 hv. R., 1699 ny ansættelse som deput., 1700 1. deput. for finanserne og medl. af Konseilet. I tiden 1690-1701 medl. af en række komm., bl.a. ofte af komm. på rådstuen. – Sine skånske godser fik han tilbage og mageskiftede Näs med Gavnø.

1682-94 JENS ROSENKRANTZ, f. 28.12.1640 på Keldgård, d. 13.1.1695 i Kbh., begr. Nic. k., S. af lensm. *Jørgen R.* og *Christence Juel.* ∞ 1° (bev. 22.3.1671) *Dorthe* grevinde *Friis,* begr. 12.11.1681 i Odense, Knuds k., D. af ejer af Favrskov *Mogens* greve *F.* ∞ 2° *Beate Sehested,* d. 28.9.1696 i Kbh., begr. i Lyngå, D. af ejer af Mullerup *Niels S.* – På Sorø Akademi, udenlands, 1661 i Paris og Siena, 1666 hofjkr., 1670 kammerjkr. hos Dronning Charlotte Amalie, 1671 (-92) amtm. o. Nyborg amt, 1676 kancellir., 1680 till. landsdommer ved Fyns og Langelands Landsting, vot. af og til 18.9.1682-9.7.1694, 1692 justitsr. og kammerr. samt deltager i Rentekamrets kollegiale rådslagninger, 1693-94 medl. af komm. på rådstuen, 1693 virkelig etatsr. med løn. – 1675 ejer af Keldgård, 1683 af Qvitzowsholm (Hofmansgave) og fik med 1. hustru Favrskov.

1682-90 JØRGEN ELERS, f. 16.8.1647 i Helsingborg, d. 18.2.1692 i Kbh., begr. Trin. k., S. af købm., sen. borgm. *Eggert E.* og *Sophie Christensdtr.* ∞ 24.6. 1677 i Kbh. (Frue) *Anne Margrethe Vandal,* f. 27.7.1654 i Lund, d. 17.9.1700 i Kbh. (Trin.), D. af magister, sen. biskop *Hans V.* og *Anna Catharina Winstrup.* – 1666 student, Roskilde, 1667 udenlands, imm. i Leyden som stud. jur., derfra o. Paris til Strasbourg, sen. en stor del af Tyskland, langt ophold i Stockholm, sekr. i Danske Kanc., 1679 ass. i Kammerkoll., vot. 16.8.1682-22.9.1690, indtil 1684 af og til, derefter kun sjældent, 1684 kammerr., 1685 deput. i Søetatens Kommissariat, s. år i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1690 alene i Søetatens, 1687 kancellir., 19.4. s.år justitsr., 1688 etatsr., 1690 rang med generalmajorer, der har rang efter virkelige etatsråder. – Legatstifter; hovedmassen af legatmidlerne gik til oprettelsen af Elers' kollegium.

1683-1704 CLAUS RASCH, f. 22.8.1639 på Vesterholm i Angel, d. 8.1.1705 på Raschenberg, begr. Nyborg, S. af *Peter R.* og *Katrine Steinberg.* ∞ 1° 25.7.1664 i Nyborg *Elisabeth Schäffer,* f. 26.2.1619, d. 19.9.1690 i Nyborg, (∞ 1° sognepr. i Nyborg *Mads Lerche,* f. 1610, d. 1660), D. af rådm. i Nyborg *Anders S.* og *Kirsten Eriksdtr.* ∞ 2° 23.10.1695 *Anna Margrethe Lorenzen,* begr. 28.2.1710 i Nyborg, (∞ 1° købm. i Kbh. *Hans Heinrich Nørck,* d. 1694, ∞ 3° 1709 kaptajn *Erik Flemming Ulfeldt,* f. 1676, d. 1732), D. af købm. i Flensborg *Christian L.* – Underofficer i Kbh., sekr. hos Christoffer Gabel, 1662 skriver og ridefoged i Nyborg amt, som han til 1671 bestyrede i amtmands sted, 1664 till. præsid. i Nyborg. Samlede sig fra 1669 en stor del gods i omegnen af Bavnegård, som han havde købt, og oprettede godset Raschenberg, for hvilket han fik adelig frihed, og som 1690 anerkendtes som hovedgård, det sen. Juelsberg, fik 1680 våbenbrev og rang som landkommissær, medejer af Harridslevgård og af fl. ejendomme i Nyborg. 1682 politimester i Kbh. og for hele landet, fra 1701 kun for Kbh., 12.12.1682 HRass., vot. fra 12.2.1683 stadigt, sen. kun ret jævnl., til 8.5.1704. 1684 ass. i Kommercekoll. og borgm. i Kbh., 1690 kancellir., 1691-95 medl. af komm. på rådstuen, 9.3.1697 virkelig justitsr., 1702 sæde i Politiretten, 1700 etatsråd.

1683-85 DIDRIK baron FUIREN, f. 11.8.1656 i Kbh. (Frue), d. 13.8.1686 på Fuirendal, begr. Kbh. Frue k., S. af *Diderik F.* og *Anne Kirstine Friis.* ∞ 16.10.1677 i Kbh. *Margrethe Elers,* f. 20.7.1648 sst. (Frue), d. 15.9.1708 sst., begr. Frue k., D. af *Jørgen E.* (vot. 1682-90). – Opdraget hos Hans Svane (vot. 1661-68) og efter dennes død hos en farbroder, 1675 student, Slagelse, fra 1674 i 2-3 år udenlands, Nederlandene, England, Frankrig, Italien, efter hjemkomsten 1677 ophøjet til friherre af Fuirendal, med hvilket navn den efter farbroderen arvede Vindingegård blev oprettet til baroni, s. år kancellir., 16.1.1683 justitsr., vot. ret jævnl. 12.2. s. år-4.11.1685. – Foruden besidder af Fuirendal var han ejer af Støvringgård og af Søndervang.

1683-97 MARCUS GJØE, f. 21.11.1635 på Hvidkilde, d. 28.4.1698 i Kbh., begr. Herlufsholm k., S. af hofmester *Falk G.* og *Karen Bille.* – Trolovet 1662 m. *Ingeborg Christine Juul,* f. 17.3.1650 på Lundbæk, d. 5.5.1669, D. af *Ove J.* (vot. 1669-82). ∞ 1° o. 1676 *Elisabeth Mary Thompson,* f. 25.3.1655, d. 15.5.1686, begr. Sorø k. ∞ 2° 1687 *Jytte Dorothea Thott,* f. 27.1.1668 på Näs, d. 14.11.1717, D. af *Knud T.* (vot. 1682-1701). – 1649 i Sorø sk., 1651-55 på akademiet sst., 1655-60 udenlands, efter hjemk. kammerh. hos Dronningen, 1662 med Hannibal Sehested på sendefærd, 1664 resident i Paris, om hans øvrige diplomatiske hverv, se »Danske Gesandter m.m.« (1952), 1683 hjemkaldt, s. år gehejmer., vot. hyppigt 13.8. s. år-18.12.1697, 1684 etatsr. og justitsr. samt hv. R., 1685-95 skoleherre på Herlufs-

holm, 1686 stiftsbefalingsm. o. Lolland og Falster, amtm. o. Nykøbing amt, 1691 afsk., 1695 overhofmester for Det ridderl. Akademi i Kbh. – Medejer af Hvidkilde, ved sit 2. ægtesk. eneejer, sen. ejer af Brahesborg og desuden af en gård på Købmagergade i Kbh.

1683 FRANTZ EBERHARD SPECKHAN, f. 2.4.1628 i Königsberg, d. 26.12.1697 i Ribe, S. af oberst *Eberhard S.* og *Anna Jeckel.* ∞ 1° 1660 (vielsesbrev 21.1.) *Birgitte Dichmann,* d. 1668 (bev. til begr. om aftenen 21.7.), (∞ 1° borgm. i Kbh. *Reinhold Hansen,* d. 1646, ∞ 2° 1649 resident i Nederlandene *Johan Wilhelm Edinger,* d. 1651), D. af borgm. i Malmö *Ewert D.* ∞ 2° 26.10.1670 tidl. hofjomfru hos Dronning Sophie Amalie *Elisabeth Raben,* f. 10.11.1640 i Schwerin, d. 29.8. 1706 i Ribe, D. af ejer af Stück og Steinfeld *David R.* og *Anna v. Outzen.* – Tj. under Turenne i Frankrig og kom o. 30 år gl. i dansk krigstj., hvor han blev major, 1661 overceremonimester hos Kongen, 1669 oberstløjtnant, 1670 naturaliseret, 1681 overhofmarskal, 1683 gehejmer. og stiftsbefalingsm. o. Ribe Amt og amtm. o. Riberhus amt, vot. 15. og 24.10. s.år, 1684 hv. R.

1684-90 ANDREAS v. ENGBERG, f. o. 1630, formentl. i Stubbekøbing, hvor faderen var præst 1627-68, d. 1690 (hofretsskifte 17.8.), S. af provst *Jesper E.* og *Birgitte Nielsdtr.* ∞ 15.12.1669 (vielsesbev. 3. s.m.) *Ottilia Meier,* d. 1686, D. af hof- og stadsapoteker *Samuel M.* og *Magdalene Friis.* – 1648 student, Herlufsholm, 1655 og 56 imm. i Orléans, var 1669 sekr. hos prins Christian (Chr. V.), 1672 landsdommer ved Langelands, 1675 ved Sjæll.s Landsting, 1679 adlet, 1680 kancellir., 6.5.1684 justitsr., vot. ret jævnl. 4.8. s.år-17.3.1690, 1685-88 till. postdirektør, fung. sidste gang som landsdommer 13.8.1690. – Fra 1673 ejer af Ravnstrup.

1684-91 HOLGER PARSBERG, f. 31.8.1636 på Eskær, d. 3.5.1692 i Kbh., begr. Nic. k., S. af ejer af Eskær *Niels P.* og *Helle Gyldenstierne.* ∞ 13.12.1686 *Beate Ingeborg Moth,* f. 23.1.1646 i Kiel, d. 23.10.1697, begr. Nic. k., (∞ 1° 1666 provst *Jens Hals,* ∞ 2° 1672 stempelpapirforv. *Frederik Mecklenburg,* d. 1684), D. af livlæge *Poul M.* og *Ida Dorothea Bureneus.* – 1654 på Sorø Akademi, deltog i krigen 1658-60, 1675 virkelig landsdommer ved Lolland og Falsters Landsting, 1676 kancellir., 1677 landsdommer på Sjæll., 6.5.1684 justitsr., vot. hyppigt 4.8. s.år-10.9.1691, 1688 virkelig etatsråd.

1684-85 ERIK RODSTEEN, f. 24.6.1627 på Lerbæk, Elling sogn, d. 12.2.1687 i Viborg, begr. Elling k., S. af ejer af Lerbæk *Sten R.* og *Margrethe Urne.* – Ugift. – 1644 i Sorø sk., 1652 imm. i Leyden, 1656 sekr. i Danske Kanc. og kancellir., 1679 landsdommer i Nørrejyll., 6.5.1684 justitsr., vot. af og til 11.8. s.år-26.9.1685.

1684-92 HANS BENTZON, f. 1650, d. 23.12.1704 på Skærsø, S. af *Mads B.* (Bendtsen). ∞ 1683 (vielsesbev. 19.6.) *Ida Christine Glud,* f. 1668, d. 11.7.1724 på Skærsø, D. af biskop *Søren G.* og *Ida Kirstine Moth.* – 1669 student, Viborg, 1671 imm. i Leyden, 1672 i Orléans, var 1679 sekr. i Danske Kanc. og blev da adlet, 23.6.1683 HRass. med bev. at blive fra retten, når det ej hans lejlighed kan være, vot. af og til, nogle år slet ikke, 12.8.1684-6.7.1692; 1684 till. vicelandsdommer i Nørrejyll., 1687-93 virkelig og lønnet landsdommer og pånyt 1699; 1687 kancellir., 10.12.1694 justitsr. – Fra 1680 ejer af Skærsø.

1684-97 KNUD URNE, f. 28.8.1634 i Kbh., d. 28.12.1703 på Juulskov, S. af ejer af Rårup, lensm., rigsråd *Sivert U.* og 1. hustru *Hedvig Lindenov.* ∞ 1° ejer af Billeshave *Edele Brockenhuus,* f. 2.12.1643 på Juulskov, d. 20.8.1662, D. af ejer af Lerbæk og Mocsgård *Johan B.* og *Helvig Bille.* ∞ 2° 15.11.1664 på Juulskov *Lisbet Sophie Urne,* f. 24.4.1627 på Svenstrup, d. 11.6.1693 sst., (∞ 1° 27.3.1653 ejer af Ålstrup *Gregers Friis,* f. 14.1.1624, d. 12.5.1664), D. af ejer af Rudbjerggård *Eiler U.* og *Jytte Gyldenstierne.* ∞ 3° 20.9.1701 ejeri. af Bjørnemose *Anna Beate Walkendorff,* f. o. 1662, d. 3.4.1720, (∞ 2° ejer af Arreskov, kapt. *Erik Skeel,* f. 1670, d. 1729), D. af ejer af Glorup *Henning W.* og *Kirsten Kruse.* – 1650-54 udenlands, 1652 imm. i Utrecht, 1653 i Padova, 1655-58 sekr. i Danske Kanc., derefter landofficer, var 1661 ritmester, 1681 kancellir., 6.5.1684 justitsr., vot. af og til, nogle år slet ikke, 24.9. s. år-22.4.1697, 1694 etatsr. – Fra 1693 ejer af halvparten af Sanderumgård.

1685-1713 HANS NANSEN, f. 13.8.1635, d. 9.7.1713 i Kbh. (Helligg.), S. af *Hans N.* (vot. 1661-67). ∞ 21.11.1665 *Elisabeth Pedersdtr.,* f. 24.8.1648, d. 23.2. 1694, D. af *Peder Pedersen* (vot. 1669). – Handelsudd. og på mange rejser udenlands, 1655 af Det isl.-færøske Komp. antaget som vinterkøbm. på Færøerne, hvorfra han rejste til Amsterdam og satte sig ind i sømandsskab og matematik, 1657 ansat som købm. på Vestmannø og rejste de følgende år dels på komp.s, dels på egne vegne, fra 1664 bosat i Kbh., 1670 ass. i Kommercekoll. og i Admiralitetskoll., vot. 25.5.1685-8.3.1713, indtil 1693 hyppigt, derefter kun af og til, enkelte år slet ikke, 1688 præsid. i Kbh., s. år etatsr., 1691-96 medl. af komm. på rådstuen, 1693 virkelig etatsr. – Ejede den nuv. postgård på Købmagergade.

1685-1707 NIELS BENZON, f. 1.5.1646 i Ålborg, d. 14.1.1708 i Kbh., bisat i Holmens k.s kapel, S. af læge *Niels B.* og *Mette Nielsdtr.* ∞ 1° 10.12.1675 i Kbh. (Frue) *Else Scavenius,* f. 15.4.1660, d. 19.4.1689 ved Operahusets brand, D. af *Peder S.* (vot. 1662-84). ∞ 2° 20.3.1691 *Anna v. Meulengracht,* f. 13.3.1656, d. 14. 3.1727 i Kbh., bisat i Holmens k.s kapel, (∞ 1° 1687 købm., direktør i Asiatisk Komp. *Henrik Schupp,* f. 1634, d. 1690), D. af generaltoldforpagter *Hans v. M.* og

Birgitte Horster. – 1660 student, Herlufsholm, 1664 cand. theol., studieoph. i Tyskland, Italien, Frankrig, England og Holland, 1668 imm. i Leyden og året efter dr. jur. der, hjemrejst o. Tyskland og Østrig, 1672 overtaget faderens gård Vår, 1675 ass. i Skatkammerkoll. og vicegeneralprokurør, 1679 arkivar i Kammerkoll. og adlet, 1682 admiralitetsr., 1684 kammer- og kancellir., 1.8.1685 justitsr., vot. stadigt 12.8. s.år-12.12.1707, 1686 generalprokurør, 1688 etatsr., 1692 afsk. fra Rentekamret for helt at kunne hellige sig generalprokurørembedet, 1693 direktør for Søkvæsthuset og virkelig etatsr., 1704 vicepræsid. i Kommercekoll. og gehejmer., 1705 hv. R. – Ejede, foruden Vår, Åstrup, Mørkegård, Aggersvold og Geddesdal. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1685-92 COSMUS BORNEMANN, f. 28.12.1637 i Haderslev, d. 3.9.1692 i Kbh., begr. Frue k., S. af kancellisekr., lic. jur. *Philip Julius B.* og *Hedvig Johanne Zoëga.* ∞ 7.(?)10. (vielsesbrev først dat. 22. s.m.) 1668 i Kbh. *Dorthea Worm,* f. 25.6.1644 sst., d. 30.8.1707 sst., begr. Frue k., D. af prof. *Ole W.* og 3. hustru *Magdalene Motzfeldt.* – 1652 student, privat, studieophold i Rostock, deltog som medl. af Studenterkorpset i Kbh.s forsvar 1658-59, foreslog oprettelsen af en lærestol ved Univ. i dansk ret, 1659 studierejse til Danzig, 1660 til Nederlandene, Franeker, Groningen, Leyden og fl. st., fra 1664 i Paris, vendte hjem 1665, 1667 3. jur. professor ved Kbh.s Univ., 1668 dr. jur. (de hereditate peregrinorum), 1684 borgm. i Kbh., 1.8.1685 HRass., vot. jævnligt 12.8. s.år-31.8.1692, to gange rector univ., 1689 førstebibliotekar ved Universitetsbiblioteket. Medl. af mange kommissioner. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1686 LAURIDS LINDENOV, f. o. 1655, d. 10.10.1690 ved drukning ved Solesand nær Stavanger, S. af major, sen. stiftamtm., ejer af Oregård og Tersløsegård *Henrik L.* og *Beate Ulfeldt.* ∞ 9.6.1685 i Antvorskov slotsk. *Deliane Lützow,* f. 9.11.1659 på Sorø, d. sammen med ægtefællen, D. af amtm. *Hugo L.* og 1. hustru *Ide Rosenkrantz.* – Længere udenlandsrejse, 1657 imm. i Strasbourg, 1662 hofjkr., 1667 kammerh., 1676 krigskommissær i Skåne, 1681 amtm. o. Bergenhus amt og fung. stiftamtm. o. Bergen stift, OHofRass., 12.3.1683 justitsr., vot. stadigt 16.-31.8.1686, 1687 etatsr. – Ejer af Oregård.

1686-88 OLE BORCH, f. 7.4.1626 i Nørre Bork, Ribe stift, d. 13.10.1690 i Kbh., begr. Frue k., S. af sognepr. *Oluf Clausen* og *Margrethe Lauridsdtr.* – Ugift. – 1644 student, Ribe, 1650 hører ved Frue sk., forblev i Kbh. i pesten 1654 og fik her sin ilddåb som læge. 1655 præceptor for rigshofmester Joach. Gersdorffs sønner, deltog med stor hæder i Kbh.s forsvar 1658-59 som medl. af Studenterkorpset, fik som belønn. kongetienden af Strø sogn, Frederiksborg len, kvit og frit for

livstid, 1660 prof. phil. ord. og prof. ekstraord. i botanik og kemi samt yderligere tilstået livsvarigt 500 rd. årl. og en udenlandsrejse i 2 år, der dog forlængedes langt herudover, næsten 2 år i Leyden, desuden oph. i England, Frankrig og Italien, vendte hjem 1666 og overtog professoraterne samt erhvervede sig en betydelig lægepraksis, 1681 bestyrer af Universitetsbiblioteket. 17.4.1686 »maa sidde i« HR., vot. stadigt 16.8. s.år - 3.10.1688, 1689 kancellir. - Stifter af Borchs Kollegium.

1686-1712 NIELS KRAG, f. 22.8.1653, d. 22.2.1713, begr. Roskilde domk., S. af *Otto K.* (vot. 1661-65). ∞ 8.2.1682 ejeri. af Totterupholm *Sophie Juel,* f. 28.8. 1664, d. 5.10.1722 på Egeskov, begr. Roskilde domk., D. af *Niels J.* (vot. 1678-96). - Udenlands 1672, 1680 kammerjkr., 1681 etatsr., 9.11.1686 justitsr., vot. 13. s.m.- 2.5.1712, indtil 1702 jævnl., derefter kun sjældent eller slet ikke, 1693 hv. R, 1696 gehejmer., 1701 deput. i Politiretten, 1710 1. deput. for finanserne. - Ejer af Skjoldemose, Flintholm, Egeskov ved moderens død 1688, ved sit ægtesk. af Voldbjerg og Løitved med Totterupholm.

1687-93 PEDER MADSEN LERCHE, f. 1642, d. i jan. 1699 på Lerchenborg, S. af sognepr. i Nyborg *Mads L.* og *Elisabeth Schäffer,* der 2° ∞ *Claus Rasch* (vot. 1683-1704). ∞ 1675 (vielsesbrev 2.5.) *Kirsten Rosenørn,* f. 6.1.1628 i Marstrand, begr. 18.12.1694 i Vester Mølle, (∞ 1° amtsforv. o. Skanderborg og Åkær amter *Clement Clementin,* d. 1672), D. af borgm. i Randers *Mads Poulsen* og *Anna Vestenie.* - 1660 student, Nyborg, 1663 kancellisekr., 1669 vicelandsdommer i Nørrejyll. med successionsret, 1675 virkelig 3. landsdommer, dog uden løn, med løn i alt fald fra 1680, 1679 våbenbrev, 1684 kancellir., 11.12.1686 justitsr., vot. af og til, nogle år slet ikke, 27.8.1687-12.7.1693. - Ejer af Bonderup, som han gav navnet Lerchenborg og oprettede til stamhus.

1687-1709 POUL v. KLINGENBERG, f. 3.8.1659 på Hanerau i Holsten, d. 3.4.1723, begr. Ljørslev, S. af generalpostmester *Poul K.* og *Elisabeth Berns.* ∞ 1° 1683 (vielsesbrev 21.4.) *Edel Elisbeth Bielke,* f. i nov. 1664, d. 29.2.1708 på Højris, D. af *Henrik B.* (vot. 1661-83). ∞ 2° 8.6.1712 på Højris *Ulrikke Augusta v. Speckhan,* f. 4.8.1677, d. 3.1.1758, D. af *Frantz Eberhard v. S.* (vot. 1683). - 5.9.1685 justitsr., 15.9.1687 »skal sidde med i« HR., 1704 fritaget for at give møde, når hans helbred ikke tillader det, hvilken tilladelse blev givet flere gange i de følgende år, vot., snart jævnl., snart kun af og til, nogle år slet ikke, 22.9.1687-18.6.1709. 1700 etatsr., 1717 konferensr. - Ejer af Højris.

1687-89 JENS TOLLER ROSENHEIM, formentl. f. i Christiania, d. o. 1689(90?) i Dublin, S. af borgmester *Niels Toller* og *Karen Lucht* (Luft?). ∞ 1° o.

1666 i Bergen *Anne Hansdtr.*, d.? (reciprokt test. 1674), D. af lagmand *Hans Hansen Lillienschiold* og 1. hustru *Margrethe Jonasdtr.* ∞ 2° (vielsesbrev 20.12.1679) *Anne Cathrine Compoteller,* begr. 5.8.1701 i Helsingør Olai k., D. af amtsforv. *Hans Jørgen C.* – 1652 student, privat, studierejser udenlands, 1656 imm. i Strasbourg, 1658 i Leyden, vistnok også i England, 1659 konrektor i Christiania, 1684 vicelagm. i Bergen og Gulating lagdømme, 1665 till. amtsskriver på Bergenhus, 1666 virkelig lagm., 1673 assistensråd ved OHR. med rang som HRass., 1676 adlet med navnet Rosenheim, 1677 vicestiftamtm. o. de vesterlenske amter og amtm. o. Lister og Mandal amter, 1679 justitiarius i OHR., 1681 medl. af Kommercekoll. og kommercer., s. år amtm. o. Nedenes og Bamble amter, 1687 i diplomatisk sendelse til England, 15.10. s.år justitsr., vot. hyppigt 18.10. s.år–28.9.1689, 1689 overkrigskommissær ved de tropper, som Danmark overlod Kongen af England til felttoget i Irland.

1688 FREDERIK greve AHLEFELDT, f. 21.4.1662 i Flensborg, d. 10.6.1708 i Regensburg, siges at være begr. i Radsted k., Lolland, S. af *Frederik* greve *A.* (øverste tilforordnet 1676–80). ∞ 1° *Christiane* comtesse *Gyldenløve,* f. 7.7.1672, d. 12.9.1689 på Gråsten, begr. i Kbh. Frue k., D. af *Christian V.* og *Sophie Amalie Moth.* ∞ 2° 3.1.1695 i Kbh. (Slots.) *Armgard Margrethe Reventlow,* f. 17.8.1678, d. 7.1.1709 i Kbh., D. af *Conrad R.* (øverste tilforordnet 1690–1708). – Udenlands, 1681 kammerh. og landråd, 1683 vicestatholder i Slesvig og Holsten med løfte om at blive guvernør og amtm. o. Sønderditmarsken ved faderens død, 1686 gehejmer., vot. 3. 10.1688, 1689 oberst, 1695 generalmajor og tjg. i udlandet, overtog 1697 statholderskabet, førte 1700 et hjælpekorps fra Sachsen til Holsten, 1701 generalløjtnant, 1706 øverstkommanderende o. et hjælpekorps i kejserlig sold i Ungarn, 1707 general. – Besidder af grevskabet Langeland, ejer af mange gårde, bl.a. Gråsten, Søgård, Ballelev, Sebbelev og Avnbølgård i Sønderborg amt.

1688–1711 POUL VINDING, f. 8.9.1658 i Kbh., d. 27.3.1712 sst., begr. Frue k., S. af *Rasmus V.* (vot. 1661–84). ∞ 10.8.1682 i Helsingør (Olai) *Margrethe Sophie Bøgvad,* f. 20.5.1660 sst., d. 17.4.1721 i Kbh., begr. Frue k., D. af toldskriver *Anders B.* og *Dorthe Christensdtr.* – 1675 student, 1677 prof. phil. design., s. år udenlands, Holland, England, Frankrig, Tyskland, 1681 prof. i græsk, 1686 kancelliass., s. år HofRass., 17.8.1688 HRass., vot. stadigt 3.10. s.år–25.7.1711, 25.2.1693 virkelig justitsr., 1699 udtrådt af Kancelliet, 1706 etatsr. – Arvede efter faderen Torbenfeldt, solgt 1687.

1688–97 HOLGER REEDTZ, f. 1664, d. 18.12.1707 på Palsgård, S. af *Peder R.* (øverste tilforordnet 1661–74). ∞ 28.9.1688 i Kbh. *Berte Christine* baronesse *Juel,*

f. 1670, d. 31.1.1732 på Palsgård, begr. Assens k., D. af *Jens J.* (vot. 1675-99). – 29.5.1688 justitsr., vot. ret jævnl., enkelte år dog slet ikke, 4.10. s.år-21.5.1697. 1699 amtm. o. Dronningborg amt, 1700 etatsr. – Ejer af Palsgård og Vorgård.

1691-1709 PEDER HIORT, f. 4.3.1646 i Kbh. (Frue), d. 30.9.1709 sst. begr. Frue k., S. af prof., dr. phil. *Søren Calundanus* og *Kirstine Bechmann.* ∞ 19.10.1672 *Anna Vinding,* f. 29.10.1655 i Kbh. (Frue), begr. 9.11.1730 sst., Frue k., D. af *Rasmus V.* (vot. 1661-84). – Faderen døde 1657, moderen 1659, og H. kom da i huset hos Rasmus V., 1664 student, Kbh., 1668 cand. theol., udenlands, Leyden, Oxford, Padova, Strasbourg, hjemkom 1671, 1674 sekr. i Danske Kanc., 1680 ass. i samme, 1686 som virkelig kammerass. tillagt 600 rdlr. årl., 1688 virkelig kancellir., 1691 medkommitt. for politiet, 17.4. s.år HRass., vot. stadigt 4.6. s.år-24.7.1709, 6.12.1694 titel og rang som justitsr., 9.3.1697 virkelig justitsr., 1704 ass. i Kommercekoll., 1706 etatsr., 1708 kommitt. ved politiet og kommercien.

1691-1710 PEDER LEMVIG, f. 1646, d. 25.9.1710, begr. Frue k., S. af handelsm., rådm. i Lemvig *Christen Sørensen* og *Ellen Pedersdtr.* ∞ 28.10.1686 i Kbh. (Frue) *Maren Worm,* døbt 22.11.1669 sst. (Frue), begr. 3.6.1740 sst., Frue k., D. af *Willum W.* (justitiarius 1690-1704). – 1666 student, Kbh., 1686 HofRass. med rang som ass. i Danske Kanc., 17.4.1691 HRass., vot. stadigt 4.6. s.år-2.8.1710, 9.3.1694 titel og rang som justitsr., 1697 virkelig justitsr., 1704 ass. i Kommercekoll., 1708 kommitt. ved politiet og kommercien, s. år etatsråd.

1691-1718 JOHAN WORM, f. 8.6.1652 i Kbh. (Frue), d. 3.12.1718 sst., begr. Frue k., S. af prof. *Ole W.* og 3. hustru *Magdalene Motzfeldt.* ∞ *Marie Georgine Crone,* d. 25.7.1714 i Kbh. (Garn.). – 1670 student, Kbh., s. år imm. i Leyden, 1672 i Orléans, 1675 sekr. i Danske Kanc., 1683 ass. i Kommercekoll., 1686 HofRass., 1691 vicegeneralprokurør, 17.4. s.år HRass., vot. 4.6. s.år-31.5.1718, 1691-94 stadigt, ellers kun af og til, 1700-07 slet ikke. 1694 overdraget tilsynet med Rentekamrets brevkammer, 11.12. s.år titel og rang som justitsr., 1697 virkelig justitsr., 1700 kommitt. i Rentekamret, 1706 deput. for finanserne og etatsr., 1708 generalprokurør, 1713 og 1718 1. deput., 22.5.1715 befalet til i en sag mod betjentene fra Kongsberg sølvværk at sidde i HR. for at varetage Kongens interesser, dom afsagt 3.8.1716. 1717 konferensr., men bestall. blev ikke indløst og kasseredes.

1691-1734 CASPAR BARTHOLIN, f. 10.9.1655 i Kbh. (Frue), d. 11.6.1738 sst., begr. Frue k., S. af prof. *Thomas B.* og *Else Christophersdtr.* ∞ i sep. 1679 *Anna Fabricius,* f. 10.11.1643, d. 18.2.1713 i Kbh., begr. Frue k., (∞ 1° kancelliforv.,

sen. ass. i Skatkammerkoll. *Jørgen Ernst Reitzer,* d. 1676), D. af læge, dr. med. & jur. *Christian F.* og *Else Rohde.* – 1671 student, privat, 1674 prof. phil., s. år udenlands, bl.a. i Leyden og Orléans, 1677 tiltrådt professoratet, 1678 dr. med., 17.4. 1691 justitsr., vot. 4.6. s.år-1.6.1717, indtil 1702 ret jævnl., derefter kun sjældent, enkelte år slet ikke, men tilsagdes endnu både 1733 og 34, men vot. kun af og til. 9.3.1697 virkelig justitsr., 1708 etatsr., 1712 efor for Borchs Koll., 1719 generalprokurør, 1722 konferensr., 1724 deput. for finanserne, 1729 hv. R., 1730 afsk., 1731 optaget i adelstand sammen med sin faders afkom. – Ejer af Hagestedgård.

1691-1717 OTTE KRABBE, f. 1.1.1641 i Christianopel, d. 13.7.1719 på Egholm, Horns hrd., S. af ejer af Strandbjerggård, landsdommer *Erik K.* og *Maren Kruse.* ∞ 1° 27.12.1671 i Kbh. *Dorothea Gersdorff,* f. 18.4.1654 i Kbh., d. 30.7.1680 i Hannover, D. af rigshofmester *Joachim G.* og *Øllegaard Huitfeldt.* ∞ 2° 25.5.1681 *Catharina Cecilie Hahn,* f. 16.7.1666 i Kbh., d. 29.5.1685 sst., D. af *Vincents Joachim H.* (vot. 1678-79). ∞ 3° 16.8.1686 på Vallø *Birgitte Skeel,* f. 7.1.1669, d. 26.1.1737, D. af *Otto S.* (vot. 1672-94). – 1652 page hos Kongen, 1662-64 med Hannibal Sehested på ambassade til England, 1669 kammerjkr., 1671 amtm. o. Tryggevælde, Vordingborg og Møns amter, 1672 fratrådt Vordingborg amt, 1680 etatsr. og kammerh., 1682 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift, amtm. o. Roskilde amt og det i Vordingborg amt liggende ryttergods samt proprietærernes gods, 1683 rang med overskænk, 1684 hv. R, 1691 justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. 17.7. s.år-1.6.1717, indtil 1702 ret jævnl., derefter kun sjældent, enkelte år slet ikke, 1695 gehejmer., 1698-1710 overtaget den kgl. administration af Vordingborg amt, 1709 till. amtm. ad int. o. Tryggevælde amt, 1703 medl. af Konseilet, under Fr. IV.s udenlandsrejse okt. 1708-juli 1709 var regeringens førelse overdraget ham og Chr. Sehested (vot. 1702-21), 1709 blå R., 1717 nedlagt alle sine embeder. – Ejer af Holmegård med Broksø, 1691-93 af Bækkeskov, 1677-97 af Åkær i Jyll., fik med 3. hustru Egholm og Krabbesholm.

1692-99 PETER BRANDT, f. 11.7.1644 i Sønderborg, d. 18.1.1701 i Kbh., begr. Petri k., S. af borger *Christian B.* og *Margrethe* . . . ∞ 30.12.1678 i Kbh. (Petri?) *Abigael Marie v. Støcken,* f. o. 1661, begr. 30.1.1714 i Kbh. Petri k., D. af rentemester *Henrik v. S.* og *Anna Cathrine v. Felden.* – Nogle år i privat tj., 1676 rentemester for Hofetaten og i Kongens eget kammer, s. år till. for krigskassen, 1677 for alle kasser, 1678 tit. overrentemester, 1679 våbenbrev, 1680 kammerr., ved svigerfaderens død 1681 till. virkelig rentemester, generalkrigskommissær og tilforordnet ved Søetaten, 1683 till. deput. i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1684 overrentemester, s. år (-1689) amtm. o. Tønder amt, 1688 hv. R., 1690-96 medl. af komm. på rådstuen, 1692 afsk. som overrentemester og udn. til

gehejmer., vot. stadigt 11.4. s.år-18.6.1699, 1694 deput. i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten. – En tid ejer af Tybjerggård på Sjæll., 1684 af Pederstrup på Loll. og oprettede hovedgården Skelstofte på nogle af Pederstrups parceller.

1692-99 MATTHIAS MOTH, f. 27.3.1649 i Odense, d. 19.3.1719, begr. Kbh. Frue k., S. af livlæge *Poul M.* og *Ida Dorothea Bureneus.* ∞ 23.1.1676 i Kbh. (Frue) *Kirstine Aagaard,* d. 6.2.1698, begr. Kbh. Frue k., D. af sognepr. *Anderas Aa.* og *Mette Ostenfeld.* – 1665 student, Kbh., studerede medicin i udlandet fra 1667, bl.a. i Leyden og Paris, hjemme 1670 i anl. af faderens død. Efter at søsteren 1671 var blevet Chr. V.s maîtresse, trådte M. i statstj. og blev ass. i Skatkammerkoll. og stempelpapirforv., 1676 ass. i Danske og Tyske Kanc., fik 1679 ret til at føre adeligt våben, 1680 kancellir. og kammersekr., 1684 virkelig etatsr., tilendebragte sammen med Caspar Schøller (justitiarius 1704-19) revisionen af Norske Lov, 1688 oversekr. for Danske Kanc.s norske og 1690 for danske sager, 4.6.1692 justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. 7.7. s.år-3.5.1699, 1693 hv. R., 1695 gehejmer., ved tronskiftet 1699 afsk. fra alle sine embeder. – Medl. af en mængde komm., 1690 af den permanente finanskomm. og den gehejme finanskomm., 1690 og 93 af komm. ang. handelens fremme, 1691 af komm. på rådstuen, 1692 patron for Det kgl. Akademi i Kbh., 1693 deput. ved Hofetaten, 1694 i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, 1685 meddirektør, 1690 enedirektør for Postvæsenet og mange fl. Hans hovedværk er Den danske Ordbog, 60 foliobind i Det kgl. Bibliotek. – Boet ejede en gård på Frederiksholm og en lystgård i Søllerød.

1693-1700 THOMAS BALTHASAR v. JESSEN, f. 4.7.1648 i Store Vi, d. 27.10.1731 på Deutsch Nienhof, begr. Lübeck domk., S. af sognepr. *Johannes Andreas J.* og *Margrethe Lange.* ∞ 13.12.1680 i Kbh. (Petri) *Elisabeth Biermann (v. Ehrenschild),* f. 10.7.1664 sst., d. 1.2.1729 på Gottorp, D. af *Conrad Biermann v. E.* (vot. 1669-95). – 1666 student, Flensborg, studerede jura i Jena, Leyden og blev 1671 dr. jur. i Strasbourg (Retten til Forrang), 1673 sekr. ved Regeringskanc. i Glückstadt, men tiltrådte først 2 år efter, idet han sendtes til Speyer for at studere kejserlig rigskammerret, 1677 sekr. i Tyske Kanc., 1679 kammersekr., 1680 kancellir., 1681 adlet, 1684 virkelig etatsr., s. år staller i Eidersted, 1688 oversekr. i Tyske Kanc., 4.6.1692 justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. – men som oftest kun på de årl. åbningsdage – 17.5.1693-24.3.1700, 1693 hv. R., 1699 gehejmer., 1699 (?) medl. af Konseillet, afgik 1700, s. år afsending i Wien, 1704-07 i Warschau, 1713 præsid. i den gottorpske OR., 1731 afsk. på gr. af alder.

1693-1710 OLE RØMER, f. 25.9.1644 i Århus, d. 19.9.1710 i Kbh., begr. Frue k., S. af handelsm. *Christen Olesen* (ell. Pedersen?) og *Anne Storm.* ∞ 1° 21.9.1681

i Kbh. *Anne Marie Bartholin*, f. 4.10.1663 sst. (Frue), d. 22.10.1694 sst., begr. Frue k., D. af *Rasmus B.* (vot. 1675-93). ∞ 2° 23.8.1699 i Kbh. (Frue) *Else Magdalene Bartholin*, f. 24.6.1680 sst. (Frue), d. 9.7.1763 sst., begr. Frue k. (∞ 2° *Thomas Bartholin* (justitiarius 1736-37)), D. af *Caspar B.* (vot. 1691-1734). – 1662 student, Århus, i huset hos Rasmus Bartholin (vot. 1675-93), der 1664 fik overdraget Tycho Brahes observationstavler i manuskript for at få dem renskrevne, reviderede og trykt, hvilket arbejde var tilendebragt 1670, væsentligst ved R.s andel, og videre arbejde førte ham frem til den store opdagelse af »lysets tøven«, der har gjort hans navn verdensberømt. Fulgte 1671 astronomen Picard til Paris og forblev der til 1681, da han vendte hjem og overtog det professorat, hvortil han 4 år tidligere var designeret. Foruden at varetage dette embede var han til sin død optaget af en lang række for samfundet vigtige reformer af teknisk art, ordnede landets opmåling og matrikulering, indførte nyt mål- og vægtsystem, ordnede Kbh.s byggeforhold, brolægning, belysning, vandafledning, brandvæsen o.m.a., 1661 rang som ass. i Konsistorialkoll., 1688 medl. af Danske Kanc. og virkelig kancellir., 21.2.1693 virkelig justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. 17.5. s.år-2.8.1710, indtil 1699 ret jævnl., 1700-04 slet ikke, derefter kun sjældent, 1705 politimester i Kbh. Efter denne udn. lyder tilsigelserne på, at han kun skal møde, når politiets forretninger tillader ham det. 1706 etatsråd.

1693-1709 OLUF HANSEN, d. 4.10.1710 i Køge Bugt. ∞ 4.2.1686 *Anna Cecilie Boefke*, f. 9.1.1668, begr. 21.3.1743 i Kbh. (Petri), D. af rådm. sst. *Ditmar B.* og 3. hustru *Maren Nansen* (D. af Hans N. d. æ., vot. 1661-67). – Nævnes 1. gang 1680 og var da sekr. hos Vincents Joachim Hahn og synes at have haft administrationen af dennes gods Jægerspris, s. år proviantskriver ved Kbh.s proviantgård, sen. ansat i Zahlkamret, 1684-91 overzahlmester, 6.3.1690 titel og rang som justitsr., 1691 deput. i Søetaten, 1692 medl. af komm. på rådstuen, 18.2.1693 virkelig justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. 12.6. s.år-24.7.1709, indtil 1699 af og til, derefter kun sjældent, 1700 etatsr. Omkom, da orlogsskibet »Dannebrog« sprang i luften under kampen i Køge Bugt, hvor han var ombord for at føre tilsyn. – Ægteparrets betydelige formue, omtr. 18.000 rdl., overgik, da ægteskabet var barnløst, til arvingerne efter hans broder, amtsforv. i Thisted Jens Hansen.

1694-1726 FREDERIK CHRISTIAN ADELER, f. 13.10.1668 i Kbh., d. 19.4.1726 på Christianshavn, begr. Frue k., S. af generaladmiral *Cort Sivertsen A.* og 2. hustru *Anna Pelt.* ∞ 20.9.1694 *Henriette Margrethe v. Lente*, f. 13.7.1676 i Lübeck, d. 22.8.1703 i Kbh., begr. Frue k., D. af resident *Johan Hugo v. L.* og *Margaretha Bornefeld.* – 1687-90 udenlands, 1688 hofjkr., 1690 kammerjkr., 8.9.1694 virkelig justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. 15.10. s.år-9.4.1726, 1694-99

stadigt, derefter kun af og til, enkelte år slet ikke. 1699 deput. i Land- og Søetatens Kommissariat, 1712-14 kun i Søetatens, 1700 etatsr., var under den store nord. krig medl. af Slotsloven, 1712 hv. R., 1713 gehejmer., s.år 1. deput. for finanserne, 1717 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Roskilde og Tryggevælde amter, 1721 afsk. – Arvede efter faderen Bratsberg og Gimsø kloster i Norge, købte Dragsholm, Sæbygård og Egemarke på Sjælland.

1695-1715 ANDREAS JACOBSEN, d. 5.5.1717 i Kbh., begr. Helligg. k. ∞ 1° *Else Sørensdtr. Hellekande.* ∞ 2° 2.9.1701 »i hendes Faders Hus« *Margrethe Elisabeth Weinmann,* f. 17.5.1678 i Kbh. (Helligg.), d. 21.8.1772, begr. Helligg. k., (∞ 2° 6.7.1719 i Kbh. arkitekt *Johan Conrad Ernst,* f. 1666, d. 1750), D. af *Evert W.* og *Margrethe Ludewigs.* – Opvarter i det indre forgemak eller gemakforv., 1669 amtsskriver o. Kbh.s amt, 1683 rang med assessorer i Admiralitetskoll., 1685 amtsforv. og ridefoged o. Kbh.s amt, 1690 till. viceborgm. i Kbh., 14.12.1694 HRass., vot. stadigt 16.5.1695-1.4.1715, 14.3.1702 justitsr., 1717 virkelig etatsr., medl. af adsk. direktioner, bl.a. af dir. for Pesthuset, og kommissioner, bl.a. af komm. på rådstuen. Siges at have brugt navnet Lindberg i sine sen. år, hvilket navn hans børn også førte, men nævnes i tilsigelserne altid kun med navnet Jacobsen. – Ejede en gård i Lyngby og en gård i Vimmelskaftet. Boets formue 23.445 rdl., gæld 7.886 rdl.

1695-1710 SIGFRIED FRIIS DVERIG, f. 2.12.1663 i Kbh., d. 23.3.1710 sst., begr. Nic. k., S. af *Christian Andersen D.* (vot. 1678-90). ∞ 13.12.1693 i Kbh. *Sophie Nansen,* f. 15.4.1676 sst., begr. 8.6.1729 sst., Nic. k., (∞ 2° *Johan Schrader,* vot. 1725-35), D. af *Hans Nansen* (vot. 1685-1713). – 1680 student, Kbh., 1684 imm. i Orléans, 1685 i Siena, sekr. i Tyske Kanc., 1694 viceborgm. i Kbh., 14.12. s.år HRass., vot. hyppigt 16.5.1695-6.1.1710. 1701 deput. i Politiretten i Kbh., 14.3.1702 justitsr., 1704 ass. i Kommercekoll. og kommercer.; medl. af dir. for Pesthuset og for Børnehuset i Kbh.

1696-1707 JENS HARBOE, døbt 6.11.1646 i Helsingør (Mariæ), d. 7.2.1709, begr. Frue k., S. af toldfunktionær *Christopher H.* og *Ursula Kaal* (Kohl). ∞ 1° 1682 (vielsesbev. 14.10.) *Karen v. Meulengracht,* f. 29.6.1655, d. 28.1.1702, begr. Frue k., D. af generaltoldforpagter *Hans v. M.* og *Birgitte Horster.* ∞ 2° 28.3.1710 i Kbh. (Frue) *Christine* baronesse *Fuiren,* f. i okt. 1682, d. 24.11.1735 i Kbh., begr. Frue k., D. af *Didrik* baron *F.* (vot. 1683-85). – Var 1669-71 godsforv. på Kongens gods Frydendal m.m., 1674-76 notarius publicus i Kbh., 1676 Generalkommissariets repræsentant (kommissarius) ved hæren i Skåne, 1678 overkrigskommissær, 1680 admiralitetsr., 1682 krigsr., 1683 chef for Krigs- og Admiralitets-

koll., 1684 virkelig etatsr., 1688 overkrigssekr., 1693 hv. R., 1695 gehejmer., vot. 26.5.1696-16.3.1707, indtil 1699 kun sjældent, derefter af og til, fik 28.3.1705 brev, at han ikke behøvede at møde hver dag. Efter Chr. V.s død afsk. fra alle sine embeder. – Dels gennem sine betydelige embedsindtægter, dels ved deltagelse i forretninger og ved grundspekulationer erhvervede han sig stor formue. Enken oprettede »Det Harboeske Frueklоster« i Kbh.

1697-98 HANS HENRIK AHLEFELDT, f. 1.3.1656, d. 23.3.1720 i Hamborg, S. af ejer af Deutsch Nienhof *Bendix A.* og *Elisabeth Hedevig Thienen.* ∞ 1° 1678 *Dorothea Frederikke Ahlefeldt,* f. 28.5.1658 på Reinbek, d. 22.12.1706 på Seestermühe, D. af gottorpsk statholder *Frederik A.* og *Anna Cathrine Pogwisch.* ∞ 2° o. 1708 *Mette Kielman v. Kielmansegg,* f. 13.7.1670, d. 14.4.1748 på Seestermühe, (∞ 1° *Christian Albrecht Ahlefeldt,* f. 1660, d. 1705), D. af *Hans Henrik Kielman v. K.* og *Mette v. d. Wisch.* – 1670 imm. i Kiel, 1678-79 i Frankrig og Holland, 1679 kammerh., 1682 landråd. Om hans diplomatiske løbebane, se »Danske Gesandter m.m.« (1952), 1685 etatsr., 1692 overkæmmererer hos kronprins Frederik, med hvem i 5 fjerdingår udenlands, 1693 hv. R., 1695 gehejmer., vot. af og til 11.3. 1697-10.3.1698, 1716 medl. af Overamtsretten, 1717 blå R. – Ejer af Deutsch Nienhof, solgt 1695, og fra o. 1684 af Seestermühe.

1697-99 FREDERIK GABEL, f. o. 1645, d. 21.6.1708 i Kbh., begr. Petri k., S. af *Christoffer G.* (vot. 1661-69). ∞ 25.4.1671 i Christiania *Anna Cathrine Juul,* f. 5.6.1655 i Stockholm, begr. 24.8.1707 i Kbh., Petri k., D. af *Ove J.* (vot. 1669-72). – 1665 hofjkr., 1666 kammerjkr. Om hans diplomatiske løbebane, se »Danske Gesandter m.m.« (1952). 1670 befalingsm. o. Færøerne efter faderen, 1680 etatsr., 1684 hv. R. samt amtm. o. Ringsted amt og (til i 1695) till. o. Sorø amt, 18.4.1691 justitsr. med pligt til at møde i HR., men vot. – trods tilsigelse bl.a. i 1694 – ikke før 11.3.1697-1.4.1699 og i den tid kun af og til, tilsagdes også 20.2. og 12.3. 1708, men mødte ikke. 1695 gehejmer., 1699 vicestatholder i Norge og stiftsbefalingsm. o. Akershus stift, 1701 1. medl. af Slotsloven. Medl. af patronatet for Det kgl. Akademi i Kbh. – Efter faderen medejer af Bavelse, solgt 1703, købte 1673 af svigerfaderen Bregentved med Arenfeldtsborg, som han nedrev og forenede med Bregentved. Ejede till. 1678-86 Mørupgård og var medejer af Kragerup. Trods store midler efter faderen og betydelige indtægter af egne besiddelser døde den pragtlystne og ødsle mand stærkt forgældet.

1697-1721 POUL EGGERS, d. 13.9.1723, i Kbh. (Frue, men synes ført til Næstved Peders). Fødsel og herkomst kendes ikke. ∞ 1° 19.2.1691 i Kbh. (Frue) *Anna Schøller,* f. 8.6.1674, døbt Kbh. (Frue), d. 6.4.1698, begr. Lelling k., D. af *Caspar*

S. (vot. 1697-1719). ∞ 2° 1699 (ægtepagt 13.6.) *Sophie Amalie Moth,* f. 1683, begr. 1740 i Kbh. (Frue), D. af *Matthias M.* (vot. 1692-99). – 1680 student, privat, 1681 imm. i Helmstedt, 1686 hofjkr., 13.3.1697 justitsr. med forpligtelse til at give møde i HR., vot. 24.3. s.år-13.3.1721, indtil 1710 hyppigt, derefter kun af og til, 1697 virkelig justitsr., 1698 virkelig ass. i Danske Kanc., 1699 virkelig etatsr., 1711 virkelig landsdommer ad int. ved Sjæll.s og Møns Landsting, 1711 virkelig landsdommer, 1722 konferensr. – Ejer af Basnæs.

1697-1719 CASPAR SCHØLLER, 10.3.1705 justitiarius, se der.

1699 ANDERS AAGAARD, f. o. 1664, S. af sognepr. til Ørum, Viskum og Vejrum *Niels Mariager* og *Mette Ostenfeld,* enke efter sognepr. Anders Aagaard, med hvis navn Aa. må antages at være døbt. – 1683 student, Kalundborg, 1688 prof. design., fra 1690 udenlands 5-6 år, hjemkommen virkelig prof. og holdt forelæsninger o. medicin og kirurgi, 1696 virkelig kancellir., 9.7.1698 virkelig justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. stadigt 9.3.-27.9.1699, forlod Danmark i slutn. af okt. sidstn. år. Sen. skæbne kendes ikke.

1699-1705 SEVERIN RASMUSSEN, f. o. 1655, d. 10.1.1727 i Kbh., S. af kancelliforv. *Rasmus R.* og *Karen Sørensdtr.* ∞ 1683 *Sophie Amalie Tuxen,* f. 1648 i Hørsholm, begr. 4.1.1730 i Kbh. (Petri), (∞ 1° kgl. fiskemester, amtsforv. i Frederiksborg og Kronborg amter *Henrik Meincke,* d. 1681), D. af sen. vicepræsid. i HofR. *Lorens T.* og 1. hustru *Christine Jostens.* – 1674 student, Kbh., men vist næppe den S. R. Langius, der 1678 imm. i Oxford, 1681 sekr. i Danske Kanc. med rang som ass. i samme, 26.4.1684 beordret at føre protokollen i HR. efter Chr. Bartholin, 1687 virkelig ass. i Danske Kanc., 1688 HofRass., 1690-93 till. sekr. i Gehejmearkivet, 1690-93 till. protokolfører for komm. på rådstuen, 1696 medl. af samme, 1693 rang med kancellir., 1697 virkelig kancellir., 20.12.1698 virkelig justitsr. med pligt til at møde i HR., vot. stadigt 9.3.1699-11.6.1705, arresteredes 9.7. sidstn. år som sigtet for at have modtaget bestikkelser, men undveg til udlandet, 1707 dømt til at have sine emb. forbrudt, sit gods konfiskeret og til ikke at vende tilbage uden udtrykkelig tilladelse; en sådan fik han 1717, men benyttede den ikke før end i 1722, da han atter fik karakter og rang som justitsr. og dermed var fuldt rehabiliteret. Ved sin død logerede han i et enkelt værelse.

1700 CHRISTIAN LENTE, f. 29.3.1649 i Flensborg, d. 2.11.1725 i Kbh., begr. Petri k., S. af *Theodor L.* (vot. 1661-66). ∞ 1680 i Bruxelles *Jacobine (Jobine) Charlotte Sasburgh,* d. 13.10.1688 i Haag, D. af generalstaternes resident i Bruxelles, borggreve *Thomas S.* og *Charlotte van Bleyenburg.* – Opdroges af faderen med

hoftj. for øje, 1666 student, Heidelberg, 1667-70 med en kort afbrydelse i Strasbourg og Leyden, 1670 sekr. i Tyske Kanc., 1675 resident i Bruxelles, om hans diplomatiske løbebane, se »Danske Gesandter m.m.« (1952), 1681 kgl. råd, 1682 optaget i dansk adel, 1684 etatsr., 1688-97 vicestiftsbefalingsm. o. Ribe stift, 1690 rang med generalmajorer, 1697 gehejmer., 1698 overhofmester ved Det ridderl. Akademi, 1699 medl. af Konseilet, overkrigssekr. for hær og flåde samt deput. i Land- og Søetatens Kommissariat, vot. 24.3.1700 og kun denne gang, 1700-03 medl. af komm. på rådstuen, 1710 afsk. fra alle emb. efter eget ønske. 1712 medl. af direkt. for de fattiges væsen, 1717 stiftamtm. o. Fyn og Langeland, amtm. o. Odense, Sct. Knuds og Rugårds amter, 1719 forlenet med fædrenegodset Sarlhusen, 1721 atter medl. af Konseillet, 1722 blå R.

1700-06 TAGE THOTT, f. 5.9.1648 på Söfde, d. 23.2.1707 på Turebyholm, S. af lensm. *Otto T.* og 2. hustru *Dorthe Rosenkrantz.* ∞ 29.9.1696 *Petra Sophie Reedtz,* f. 15.2.1675, d. 3.1.1720, D. af *Peder Reedtz* (øverste tilforordnet 1661-74). – Efter krigen trådt i dansk tj., 1680 etatsr., 1683 amtm. o. Holbæk amt, 1692 virkelig landsdommer ved Sjæll.s og Møns Landsting, 1699 till. fg. viceamtm. o. Sorø og Ringsted amter, vot. ret jævnl. 24.3.1700-17.4.1706, 1703 gehejmer., 1705 hv. R. – Sine skånske ejendomme, der var blevet konfiskerede, solgte han efter at have fået dem tilbagegivet, og ejede en kort tid Vognserup.

1700-06 CHRISTEN SKEEL, f. 1663, d. 30.4.1709, begr. Valløby k., S. af *Otto S.* (vot. 1672-94). ∞ 1° 9.12.1695 *Magdalene Sibylle* comtesse *Holck,* f. 7.8. 1666 på Orebygård, d. 19.4.1698 på Vallø, D. af *Christian Christopher Ditlev* greve *H.* og *Sophie Ulfeldt.* ∞ 2° 5.10.1699 i Kbh. (Slotsk.) *Charlotte Amalie v. Plessen,* f. 20.8.1683, d. 20.4.1760, begr. Valløby k., D. af gehejmer. *Christian Siegfried v. P.* og 2. hustru *Clara Eleonora Bülow.* – 1690 opvartende kammerjkr. hos Dronning Charlotte Amalie, 1695 etatsr., s. år amtm. o. Tryggevælde amt, 1699 till. vicestiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift, s. år hv. R., vot. af og til 24.3.1700-10.3.1706. – Arvede efter faderen Vallø, Rudholt (Billesborg), Tryggevælde og Gunderup, solgt 1707, Alslev, alle på Sjæll., samt Lundergård i Vendsyssel.

1700-08 KNUD JUEL, f. 30.9.1665, d. 10.1.1709, bisat i Holmens k.s kapel, S. af *Niels J.* (vot. 1678-96). ∞ 18.2.1695 *Christine Elisabeth Knuth,* f. 2.2.1675, d. 26. 2.1738, bisat i Holmens k.s kapel, (∞ 2° 1714 oberst *Alexander Frederik Møsting,* f. 1680, d. 1737), D. af ejer af Leizen *Joachim Frederik K.* og *Christine v. Wancken.* – 1699 kammerjkr. hos Dronningen, s. år amtm. o. Kbh.s amt og etatsr., vot. af og til 24.3.1700-24.12.1708. Patron for Roskilde adel. Kloster.

1700-02 CHRISTEN SCHIØNNING, d. 22.3.1703, 64 år, begr. i Kbh. Holmens k. ∞ 1.1.1682 i Kbh. (Holmens) *Jytte Christina Grubbe,* begr. 19.2.1725 i Kbh., Holmens k., D. af ejer af Lystrup, Totterupholm og Snedinge *Peder G.* og *Magdalene Friis.* – Nævnes 1. gang i Søetatens på den tid meget mangelfulde arkiv som assessor, formentl. i Admiralitetskoll., 1689 admiralitetsr., 1700 konfirm. som sådan og præsid. i Søetatens Generalkommissariat, 18.3. s.år justitsr., vot. stadigt 24.3. s.år-23.12.1702, sidstn. år deput. i Politiretten. – Forveksles ikke sjældent med en C. S., der var blevet dr. jur. i udlandet, men denne døde 1673 i Randers.

1700-11 JØRGEN BRAHE, f. 27.1.1662 på Hvedholm, d. 16.(17.?)1.1716 i Odense, S. af ejer af Hvedholm, Engelsholm og Fjellebro *Preben B.* og *Susanne Goye.* ∞ 27.11.1688 *Anna Helvig Thott,* f. 20.7.1669 på Näs, d. 23.6.1741 i Assens, D. af *Knud T.* (vot. 1682-1701). – 1687 vicelandsdommer i Fyn og kancellir., 1692 virkelig landsdommer, 6.2.1700 justitsr., vot. af og til 24.3. s.år-13.5.1711, 1701-16 skoleherre på Herlufsholm, 1706 etatsr. – Ejer af Hvedholm og Billeskov.

1702-21 CHRISTIAN SEHESTED, f. 22.2.1666, d. 19.7.1740 på Ravnholt, begr. Otterup k., S. af gehejmer. *Christoffer S.* og *Merete Urne.* ∞ 26.5.1701 i Kbh. (Slotsk.) *Charlotte Amalie Gersdorff,* f. 3.4.1685, d. 13.2.1754 på Ravnholt, D. af overceremonimester *Frederik G.* og *Elisabeth Sophie Skeel.* – 1687 hofjkr., udenlands, 1689 imm. i Leyden, 1690 kammerjkr., 1694 deput. i Land- og Søetatens Generalkommissariat, 1695 med Ulr. Chr. Gyldenløve udenlands, 1698-1700 gesandt i Stockholm, 1700 oversekr. i Tyske Kanc., 1701 hv. R., vot. som oftest på de årl. åbningsdage og kun på disse, 29.3.1702-5.3.1721, 1707 afsk. som oversekr., men genudn. 1708 og fik samtidig sæde i Konseilet, under Fr. IV.s udenlandsrejse okt. 1708-juli 1709 var regeringens førelse overdraget ham og Otte Krabbe (vot. 1691-1717). 1713 (-21) amtm. i Husum og Svavsted amter samt overstaller i Eidersted, 1721 afsk. som oversekr. og som medl. af Konseilet, s. år stiftsbefalingsm. o. Fyn og Langeland samt amtm. o. Odense, Dalum, Sct. Knuds og Rugårds amter, 1722 blå R., 1728-31 ekstraord. ambassadør i Paris, 1734-35 i Stockholm, 1740 afsk. som stiftsbefalingsm. og amtm. – Ejer af fædrenegården og Nislevgård og fik med hustruen Ravnholt, som hustruen 1752 oprettede til stamhus.

1702-09 CHRISTOPH JOACHIM GIESE, f. 6.1.1668, d. 6.7.1719 på Vordingborg slot, S. af ejer af Giesegård, amtm. o. Ringsted amt *Frederik G.* og *Margrethe Elisabeth Schönbach.* ∞ 1° *Charlotte Amalie Lihme,* døbt 24.7.1670 i Kongens Lyngby, begr. 15.12.1707 i Kbh. Holmens k., D. af kammerass. *Claus L.* og *Marie Heynemark.* ∞ 2° *Elisabeth Cathrine Winecke,* f. 15.11.1684, begr. 22.10.1735 i

Kbh. Trin. k., D. af møntmester *Christian W.* og *Anne Marie Jürgens.* – 1700 deput. i Land- og Søetatens Generalkommissariat, vot., men kun sjældent, 29.3.1702-18.4.1709, 1706 etatsr., 1719 amtm. o. Vordingborg amt. – Ejer af Giesegård. – Hustruen fragik arv og gæld.

1702-37 NIELS SLANGE, f. 26.7.1656 i Slagelse, d. 21.7.1737 i Kbh., begr. Frue k., S. af sen. biskop *Peder Villadsen* og *Dorethe Nielsdtr.* ∞ 9.12.1691 *Margrethe Ernst,* f. 1661, d. 30.4.1732 i Kbh. (Trin.), D. af kræmmer *Johan Adolph E.* og 2. hustru *Helene Sophie Mercker.* – 1674 student, Viborg, 1676 udenlands, Tyskland, Nederlandene, imm. i Leyden 1678, var under fredsforhandlingerne i Nijmegen sekr. hos Just Høg, sen. m. ambassade i London, studerede 1679-80 i Oxford og Cambridge, derefter i Frankrig, 1681 sekr. i Danske Kanc., 1688 hof- og borgretssekr., sen. præsid., 1697 virkelig kancellisekr., 1698 virkelig ass. i Danske Kanc. med virkelig kancellir.s rang, 1701 deput. i Politiretten, 1702 justitsr., vot. – med løn – hyppigt 31.3. s. år-21.5.1737, 1708 kommitt. ved politiet og kommercien, 1713 etatsr., 1722 konferensr., 1728 decharge fra Politi- og Kommercekoll., 1730 deput. i Danske Kanc., 1731 adlet. – Historiker. Fik med hustruen en del jordegods i Holbæk amt.

1703-25 DITLEV WIBE (Vibe), f. 15.11.1670 på Breitenburg, d. 5.10.1731 på kongsgården på Ladegårdsøen ved Christiania, S. af *Michael W.* (øverste tilfor-ordnet 1686-90). – Ugift. – Undervist privat, lagde sig i udlandet efter statsvidenskab og historie, 1695 kammerjkr. hos prins Carl, 2 år sen. hos Kongen, 1697 med ambassade til Rijswick, 1700 oversekr. i Danske Kanc., 1700-05 medl. af komm. på rådstuen, 1701 hv. R., vot. jævnl. på abningsdagene, men kun på disse, 22.3. 1703-15.3.1725, 1708 gehejmer. og medl. af Konseilet, 1714 amtm. o. Gottorp amt, 1716 blå R., 1718 patron for Kbh.s Univ., 1721 statholder i Norge. – Købte af kronen 1725 baroniet Rosendals ejendomme i Norge.

1705-23 VILHELM HELT, f. 19.5.1652 i Nykøbing F., d. 16.1.1724 i Kbh., begr. Helligg. k., S. af ridefoged *Peder H.* og *Johanne Merkel.* ∞ 12.4.1700 i Kbh. (Slotsk.) *Anna Joachima Starup,* f. 9.4.1683 på Frederiksborg, begr. 22.12.1753 i Rerslev, Løve hrd., D. af amtsforv. i Frederiksborg amt, sen. kgl. køkkeninsp. *Christen S.* og *Dorothea Iversdtr.* – 1672 student, Roskilde, var 1676 kopist hos Just Høg ved underhandlingerne i Nijmegen, 1682-88 hofmester for Vincents Lerche på rejser i Tyskland, Frankrig, Italien, England og Holland, 1688-91 ass. i Rentekamret, 1699 maître des requêtes i Danske Kanc., 1700 justitsr., vot., men kun sjældent, 11.3.1705-31.7.1723, 1713 etatsr., 1719 deput. for finanserne, 1720 adlet, 1722 konferensråd. – Digter.

1705-22 JOHAN BARTRAM ERNST, f. 30.10.1663 i Kbh., d. 22.12.1722 sst. (Petri), S. af kræmmer *Johan Adolph E.* og 2. hustru *Helene Sophie Mercker.* ∞ *Vilhelmine Justine Dotzen* fra Preussen, d. 1741 i Berlin. – 1681 student, privat, udenlands med unge adelsmænd, hjemkommen lærer for prins Christian (Chr. V.s søn) og med denne på rejsen, hvor prinsen døde i Ulm 1695, 1697 HofRass. med ventepenge, 1701 medhjælper hos politimesteren i Kbh. og censor for de i Kbh. udkommende aviser, hvilken stilling han beholdt til sin død. 1701 kancellir., 1703 viceborgm. i Kbh., 28.12.1704 justitsr., vot. 14.3.1705-15.7.1722, indtil 1709 stadigt, derefter kun af og til, 1710 politimester i Kbh., 1711 kommitt. i sundhedskomm., 1716 i indkvarteringskomm., 1717 etatsråd.

1708-10 FREDERIK EILER GIEDDE, f. 1641, d. 13.4.1717 i Odense, S. af rigsadmiral *Ove G.* og *Dorthe Urne.* ∞ 1° 1682 (vielsesbrev 4.2.) *Suzanne Elisabeth Adeler,* f. 13.11.1663, d. 3.3.1685, D. af generaladmiral *Cort Sivertsen A.* og 2. hustru *Anna Pelt.* ∞ 2° 13.1.1687 i Kbh. (Holmens) *Sophie Amalie v. Løvenhielm,* f. 6.9.1671 sst. (Frue), d. 21.10.1698, D. af generalløjtnant *Johan* (Hans) *Schrøder v. L.* og *Bertha Ahlefeldt.* ∞ 3° 24.3.1707 på Kbh.s slot *Abel Cathrine Buchwald,* overhofmesterinde hos Dronn. Louise, d. 7.9.1716 i Odense, D. af ejer af Skovbølgård *Claus B.* og *Dorothea Rumohr.* – Om hans sømilitære løbebane, se Th. Topsøe-Jensen og E. Marquard, Den dansk-norske Søetat (1935). 1697 admiral, 1702 hv. R., 1710 medl. af Generalkommissariatet for Søetaten, 1707 gehejmer., vot., men kun sjældent, 14.3.1708-12.3.1710, 1711 generalpostdirektør, 1713 afsk. fra Søetaten, s. år stiftsbefalingsm. o. Fyn og Langeland, amtm. o. Odense, Dalum, Sct. Knuds og Rugårds amter. – Ejer af Hindemae og Nordskov på Fyn.

1708-40 IVER ROSENKRANTZ, som gehejmer. i Konseilet 17.10.1730 øverste tilforordnede, se der.

1708-32 CHRISTIAN SCAVENIUS, 26.12.1721 justitiarius, se der.

1709-25 CHRISTIAN REITZER, f. 3.10.1665 i Kbh., d. 29.2.1736 i Flensborg, begr. Børglum, S. af sekr. i Tyske Kanc., sen. ass. i Skatkammerkoll. *Jørgen Ernst R.* og *Anna Fabricius,* der ∞ 2° *Caspar Bartholin* (vot. 1691-1734). ∞ 10.9. 1705 i Kbh. (Helligg.) *Marie Schou,* f. o. 1662, d. 28.12.1730 i Ålborg, D. af renteskriver *Jens Sørensen.* – 1683 student, Kbh., 6 år udenlands, studerede historie, samfundskundskab og den nye naturret, i Leyden statsvidenskab, i Halle natur- og folkeret, 1689 prof. phil. med ret til at succedere som prof. jur., hvilket skete 1692. 19.10.1709 beordret at møde i HR., 29. s.m. justitsr., vot. 22. s.m.-24.12. 1725, indtil 1722 stadigt, derefter kun sjældent, 1712 ass. i Overadmiralitetet, 1721

etatsr., 1723 stiftsbefalingsm. o. Trondhjem stift og amtm. o. Trondhjem amt, 1726 o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus, Åstrup, Børglum og Sejlstrup amter, 1730 afsk. – Hans efter den tids forhold mægtige bibliotek, 17.000 bind, måtte han i de vanskelige år o. 1721 sælge til Kongen. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1709-24 JOHANNES CHRISTENSEN MELLER, d. 10.10.1724 i Kbh., begr. Frelsers k. ∞ 1676 (vielsesbrev 6.4.) *AnnaHenriksdtr. Høyer,* begr. 5.1.1722 i Kbh. Frelsers k., formentl. D. af den ass. i Kammerkoll. *Henrik H.,* der 1685 nævnes som bidragydende til Frelsers kirkes opførelse. – Brygger på Chr. havn, 1687 en af byens 32 mænd, 1692 rådm., under belejringen 1700 adj. stadshauptm., 1701 virkelig stadshauptm., 29.10.1709 justitsr., vot. 5.11. s.år-29.3.1724, indtil 1713 stadigt, derefter kun af og til, 1710 borgm., 1713 præsident og etatsr., 1722 konferensr. – Medl. af mange komm., stor grundejer på Chr. havn og i Kbh., ejede bl.a. postgården på Købmagergade. Værge for Frelsers kirke.

1709-24 FREDERIK ROSTGAARD, 1.1.1720 justitiarius, se der.

1710-19 SEVERIN WILDSCHÜTZ, d. 23.12.1726, begr. Gevninge k. ∞ 13.5.1704 i Gevninge *Anna Cathrine Werdelmann,* begr. 25.4.1727 i Gevninge k. (∞ 1° 5.4.1696 sen. deput. i Generallandkommissariatet, etatsr. *Gothard Braem,* f. 1649, d. 1702), D. af købmand i Kbh. *Frederik W.* – 1682 student, Helsingør, var 1703, da han blev kancellir., inspektør ved Det ridderl. Akademi i Kbh., nedlagt 1710, 18.2. s.år virkelig justitsr., vot. af og til 12.3. s.år-21.6.1719, 1724 virkelig etatsr. – Fik med hustruen gården Lindholm i Gevninge sogn.

1710-34 HANS WILHELM KAALUND, døbt 1.1.1666 i Herfølge, d. 28.1. 1735 i Kbh., begr. Helligg. k., S. af sognepr. *Jens K.* og 3. hustru *Birgitte Mule.* ∞ 22.7.1716 i Kbh. (Holmens) *Christine Meier,* f. 13.6.1675, begr. 23.7.1735 i Kbh., Helligg. k. (∞ 1° *Jacob Matthesius,* vot. 1715), D. af sen. deput., etatsr. *Reinhold M.* og *Sophie Elisabeth v. Platen.* – 1684 student, privat, 1689 sekr. i Danske Kanc. med løn fra 1697, 1703 kancellir., 1705 HofRass., 18.2.1710 justitsr., vot. stadigt 15.3. s.år-6.12.1734, med løn 1726-30, 1722 etatsr., 1728 afsk. fra HofR., 1730 ass. i Danske Kanc., 1731 konferensråd.

1711-19 ULRIK CHRISTIAN GYLDENLØVE greve af Samsø, f. 24.6. 1678 i Kbh., d. 8.12.1719 sst., begr. Frue k., S. af Kong *Chr. V.* og *Sophie Amalie Moth.* ∞ 24.10.1708 i Kbh. (Slotsk.) *Charlotte Amalie Krabbe,* f. 30.11.1689 i Kbh., d. 25.8.1709 sst., begr. Frue k., D. af *Otto Krabbe* (vot. 1691-1717). – Om hans sømilitære løbebane, se Th. Topsøe-Jensen og E. Marquard, Den dansk-norske Sø-

etat (1935). 1684 stiftsbefalingsm. og (til 1688) amtm. o. Island, 1685 generalpostmester for Norge, 1693 kammerh., 1694 hv. R., 1711 generaladmiralløjtnant, vot. – som oftest kun på de årl. åbningsdage – 4.3.1711-1.3.1719.

1711-40 VINCENTS LERCHE, f. 4.4.1666 i Kbh., d. 28.7.1742 sst., begr. Nic. k., S. af *Peder Pedersen L.* (vot. 1670-82). ∞ 21.2.1690 *Cathrine Hedevig Wibe,* f. 20.10.1669 på Breitenburg, d. 23.10.1731, begr. Kbh. Nic. k., D. af *Michael W.* (øverste tilforordnet 1683-86). – Page, 1688 kammerjkr., 1690 ordenssekr., s. år ceremonimester, 1691(-94) ass. i Danske Kanc., 1695 tilsynshavende med Kongens bygningsværker, 1697 virkelig kancellir., s. år tit. etatsr., 1709 hv. R., vot. 4.3.1711-3.3.1740, 1720-29 af og til, ellers kun på de årl. åbningsdage, 1717-19 medl. af postvæsenets overbestyr., 1717 gehejmer., 1726 overceremonimester, 1730 gehejmekonferensr., 1731 blå R. – Besidder af stamhuset Rygård, solgt 1694, 1687-94 ejer af Vormark, arvede 1699 stamhuset Lerchenfeld, købte 1734 Hessel, afstod begge til en søn, da han havde købt det tidl. baroni Rosendal i Norge. Ejede endv. Frydendal på Sjælland.

1711-13 GEORG GRUND, f. 12.3.1659 i Stade, d. 18.9.1729 i Slesvig, begr. i Bredsted. ∞ *Abel Cathrine Meesing,* d. 16.10.1743 i Bredsted, D. af amtm. i Stavanger, justitsr. *Ulrik Christian M.* – Studerede i Lübeck, 1696 sekr. hos prins Carl, 19.3.1700 justitsr., 1704 ass. i Kommercekoll., 1705 etatsr., 1708 kommitt. ved politiet og kommercien, vot. stadigt 4.3.1711-31.7.1713, 13.11.1712 landfoged i Bredsted. – Købte 1725 Stoltelund, Tinglev sogn, som enken skænkede til en af hende oprettet – endnu eksisterende – stiftelse i Bredsted for præsteenker og embedsmandsenker i Bredsted amt.

1711-27 CHRISTIAN LEEGAARD, f. 30.9.1664 i Kbh., d. 24.12.1727 sst., begr. Holmens k., S. af rådm. *Hans L.* og *Kirsten Jensdtr.* ∞ 26.10.1705 i Kbh. (Frelsers) *Edel Elisabeth Klein,* f. 1.6.1673, d. 20.7.1730, begr. Holmens k. (enke efter kaptajn (skibsfører?) *Andreas Frørup),* D. af kammerass. *Johan K.* og *Lene Ib.* – 1683 student, Kbh., var 1685 i Oxford, 1687 imm. i Strasbourg, sekr. i Danske Kanc., 1705 kancellir., 23.2.1711 justitsr., vot. 4.3. s.år-2.12.1727, indtil 1720 ret jævnl., men fik dog 4.10.1715 et kraftigt tilhold om at indfinde sig i retten, når den holdtes, vot. efter 1720, da han var blevet maître des requêtes, kun sjældent., 1722 etatsråd.

1711-13 DANIEL MATTHESIUS, f. 22.2.1673, d. 20.2.1714 i Kbh. (Petri), S. af *Henrik Matthesius* (vot. 1661-79). – Formentl. ugift. – 1691 student, privat, 1695 imm. ved Det ridderl. Akademi i Kbh., 1702 HofRass., 1703 præsid. i Under-

admiralitetsretten og skifteforv. ved Søetaten, 1708 kancellir., 23.2.1711 justitsr., vot. ret jævnl. 4.3. s.år-29.11.1713.

1712-35 PEDER BENZON, f. 26.7.1684 i Kbh. (Frue), begr. 15.6.1735 sst. (Holmens), S. af *Niels Benzon* (vot. 1685-1707). ∞ 1709 *Anna Sophie Wissing,* f. 1692, d. 12.2.1762 i Kbh. (Holmens), D. af kammerr. *Jens W.* og *Elisabeth Meulengracht.* – 1699 imm. på Det ridderl. Akademi i Kbh., 1708 kancellir. og HofRass., 30.6.1710 justitsr., vot. – med løn 1726-30 – jævnl. 28.5.1712-12.5.1735 og erholdt afsk. dagen efter; 1718 virkelig etatsr., 1723 afsk. som HofRass., 1728 konferensr. – Stor godsejer, Vår, Gjeddesdal, Hagestedgård m.m.

1713-18 PEDER NEVE, f. o. 1648, formentl. i Rendsborg, d. 23.12.1718 i Kbh., begr. Nic. k., S. af borgm. og postm. i Rendsborg *Rotger N.* og 1. hustru *Cecilia Jönsen.* ∞ 1° *Dorothea Hedevig Wilhelm.* ∞ 2° *Anne Marie Holm,* begr. 4.8.1700, 21 år, i Kbh. (Holmens), D. af lector theol. i Christiania, ass. i consistorium, magister *Peder H.* og *Martha Schumacher.* ∞ 3° *Magdalene Berg,* begr. 3.4. 1734 i Kbh. Nic. k., D. af *Niels B.* – Lakaj hos Griffenfeld, sen. skriver hos Just Høg og med denne på ambassaden til Nijmegen, sen. privatsekr. hos rentemester v. Støcken, overtog 1683 opgørelsen af regnskabet mellem staten og dens sendebude til fremmede magter, 1685 chef for tyske assignationskontor, 1694 bogholder ved det norske nationalrgmt. til hest, 1699 tysk sekr. og ass. i Rentekamret, 1700 kommitt. i samme, 1701 kommercesekr. ved de tyske og norske forretninger og kammerr., 1703 medl. af komm. på rådstuen, 1712 deput. i Generalkommissariatet, vot., men kun sjældent, enkelte år slet ikke, 24.7.1713-9.3.1718, 1716 deput. for finanserne. Allerede tidligere anvendt i udenrigstj. og benyttedes også i tiden fra 1709 i vigtige sendelser. Under besættelsen af Skåne 1709-10 chef for forplejningsvæsenet. 23.7.1718 virkelig justitsr., 1718 etatsråd.

1713-20 CHRISTOFFER HARTMANN, f. o. 1655, muligv. i Heiligenhafen, d. 12.9.1720 i Hillerød, begr. i Kbh. Helligg. k., S. af skoleholder *Rembart H.* og 2. hustru *Christine Agnes Schmidt.* ∞ 1° 23.3.1683 *Anna Cathrine Franck,* f. o. 1651, begr. 5.3.1684 i Kbh. Holmens k., 32½ år. ∞ 2° 3.10.1685 *Clelia Kroken,* begr. 7.11.1693 i Kbh. Holmens k., ∞ 3° 19.9.1694 i Kbh. (Frue) *Cecilie* (Sidsel) *Leegaard,* d. 21.10.1748 i Slagelse, begr. der, D. af rådm. i Kbh. *Hans L.* og *Kirstine Jensdtr.* – 1675 i dansk tj., var 1684 kancellist hos Enkedronningen, 1689 ridefoged på Halsted kloster, 1690 bogholder ved det nationale kavaleri, 1699 afsk. og antaget til at bivåne den koldingske ryttersession, s. år krigskommissær, 1702 krigs- og landkommissær, 1711 deput. i Landetatens Generalkommissariat og 1.6. s. år justitsr., vot., kun sjældent, 22.11.1713-28.2.1720. 1719 etatsr. – Ejede et hus i Trompetergangen.

1713-33 HENRIK OCKSEN, f. 26.4.1660 i Kbh., d. 9.9.1750 sst. (Petri), S. af silke- og klædekræmmer *Thomas O.* og *Elisabeth Thofall.* ∞ 22.8.1698 *Margrethe Hartvigsdtr.*, begr. 20.12.1747, 74 år, i Kbh. (Petri), D. af præsid. *Claus Hartvigsen.* – 1692 Zahlkasserer, 1701 kancellir., 10.10.1707 justitsr., 1712 etatsr., vot. 22.11.1713-8.4.1716, men kun sjældent, 1716 afsk. som Zahlkasserer og var uden emb., til han 1730 blev stiftsbefalingsm. o. Island og Færøerne uden dog nogensinde at besøge disse steder, vot. atter 7.3.1731-29.6.1733 samt i 1. HR-komm. 3.4.1731-1.12.1734.

1714-51 FERDINAND ANTON greve DANNESKIOLD-LAURVIGEN, f. 1.7.1688, d. 18.9.1754 i Kbh., begr. Frue k., S. af *Ulrik Frederik Gyldenløve* (vot. 1669-99). ∞ 1° 15.3.1711 *Mette Cathrine Ahlefeldt,* f. 25.8.1686 i Reinbeck, d. 5.3.1712 i Hamborg, D. af ejer af Bukhagen, gehejmer. *Joachim A.* og *Anna Margrethe Buchwald.* ∞ 2° 20.12.1713 i Kbh. (Slots.) *Ulrica Eleonora Reventlow,* f. 1.11.1690, d. 12.9.1754 i Kbh., begr. Frue k., D. af *Conrad R.* (øverste tilforordnet 1690-1708). – På Det ridderl. Akademi i Kbh., nogle år i udlandet, deltog i den spanske arvefølgekrig, sen. 1705 kammerh., 1709 dansk oberst, 1712 afsk., 1713 gehejmer. og blå R., 1714 overstaldmester, vot., men kun sjældent og som oftest kun på åbningsdage, 7.3.1714-4.3.1751, 1723 direktør for Det vestind.-guin. Komp., rang som gehejmeråd i Konseilet. – Ejede foruden grevskabet Laurvig betydelige godser i Nordtyskland, købte 1714 Haraldsted gods og 1720 Skjoldnæsholm. Ejede fl. gårde i Kbh., bl.a. det Danneskjold-Laurvigske, sen. kaldet det Moltkeske palæ.

1714-24 MATTHIAS NUMSEN, f. 18.3.1646 i Kbh. (Holmens), d. 17.4.1731 sst. (Holmens), S. af materialforv. ved Holmen *Hans N.* og 1. hustru *Inger Margrethe Wibe.* ∞ 1680 (vielsesbrev 22.5.) *Marie Worm,* f. 22.8.1649 i Kbh. (Frue), begr. 15.5.1715 sst. (Holmens), (∞ 1° 3.10.1671 i Kbh. (Frue) ejer af Brusgård, krigskommissær *Peder Lassen,* d. 1676, 52 år), D. af læge *Ole W.* og 3. hustru *Magdalene Motzfeldt.* – 1670 kornet, deltog i den skånske krig og var med korpset i Nederlandene, avancerede til brigader og fik afsk. 1703 efter ansøgn., 1710 medl. af Land- og Søetatens Generalkommissariat samt udskrivningschef for Sjæll., 1711 generalmajor med anc. fra 1703, 1712 chef for Feltkommissariatet, 1717 hv. R., 1720 præses i Generalkommissariatet for Landetaten, vot. 7.3.1714-29.3.1724, men kun 3 gange og da på åbningsdage, 1726 gehejmer. – Fik med hustruen Brusgård, som han solgte, og købte Fuglebjerggård og Saltø.

1714-16 BALTHASAR SECHMAN, f. 29.1.1645 i Kbh., begr. 9.2.1722 i Kbh. Nic. k., S. af *Balthasar S.* (vot. 1672-75). ∞ 1678 (vielsesbrev 28.5.) *Mag-*

dalene v. Platou, f. 23.1.1661, d. 8.2.1693, begr. Nic. k., D. af jægermester *Abraham Jacob v. P.* og *Dorothea Knudsdtr.* – 1662 student, Kbh., udenlands, bl. a. i Leyden, 1675 gehejmeregistrator og sekr. i Danske Kanc., sen. sekr. i Krigskanc., 22.12. 1688 vicejustitssekr. i HR. med successionsret, 1689 generalstabssekr., 1690 virkelig justitssekr., 1695 rang efter assessorer i HR., 8.11.1709 tilladelse til, når han er forhindret af andre forretninger, at lade sin brodersøn, Didrik S. (justitssekr. 1711-37) læse for sig, 24.4.1711 må afgive sin stilling til brodersønnen, s. år deput. i Land- og Søetatens Generalkommissariat, ved dettes deling året efter udn. til at forestå Søetatens, vot. af og til 7.3.1714-8.8.1716, 1716 afsk. fra Generalkommissariatet, s. år etatsråd.

1715-53 CHRISTIAN greve RANTZAU, f. 23.1.1684 i Kbh., d. 16.4.1771 på Brahesborg, S. af ejer af Asdal m.m., gehejmer. *Otto* greve *R.* og *Sophie Amalie Krag.* ∞ 1° 30.11.1716 på Sortebrødre ved Næstved *Charlotte Amalie Giøe,* f. 11.2.1689, d. 31.7.1724 på Brahesborg, (∞ 1° ejer af Krastrup, oberst *Manderup Due,* f. 1668, d. 1710), D. af *Marcus G.* (vot. 1683-97). ∞ 2° 10.5.1726 i Kbh. *Eleonore Hedevig v. Plessen,* f. 15.12.1708 på Fussingø, d. 31.(30?.)5.1770 på Brahesborg, D. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1726-44). – 1702 på Det ridderl. Akademi i Kbh., fl. år udenlands, 1709 i statstj. i England i anl. af prins Jørgens død, s. år i Polen, 1713 deput. i Søetatens Generalkommissariat, 1714 hv. R., vot. 13.3.1715-1.3.1753, mødte dog slet ikke i 25 år og forøvrigt næsten kun på åbningsdage til trods for, at han 21.4.1721 fik ordre til at møde i retten hver dag, 1721 afsk. som deput., 1730 præses i Land- og Søetatens Generalkommissariat med tit. gehejmekonferensr., 1731 vicestatholder i Norge, s. år blå R., 1739 afsk., 1740 stiftamtm. o. Fyns stift og amtm. o. Odense, Dalum, Sct. Knuds og Rugårds amter. – Ejer af Sct. Knuds kloster i Odense, af Brahesborg, Rosenvold, Asdal m.m. Oprettede det såkaldte grevelige Rantzauske forlods med 1300 tdr. hartkorn.

1715-36 NIELS FOSS, f. 6.8.1670 i Slagelse, d. 17.3.1751 i Kbh., begr. Frue k., S. af rektor, mag., sen. i Kbh., senest prof. og konsistorialr. *Peder F.* og 1. hustru *Kirsten From.* ∞ 1° *Dorothea Hansdtr. Svane,* d. 1721, ∞ 2° 28.1.1722 i Kbh. (Holmens) *Sophie Amalie Matthesius,* f. o. 1672, d. 9.4.1747 i Kbh. (Frue), (∞ 1° justitsr. *Peter Worm,* d. 1719), D. af *Henrik M.* (vot. 1661-79). – 1687 student, Kbh., udenlands fl. år, præsid. i Underadmiralitetsretten, 1.2.1715 justitsr., 1726 etatsr., vot. – med løn 1726-30 – 13.3.1715-22.3.1736, indtil 1730 hyppigt, derefter kun af og til, desuden i 3. komm. 2.4.1733-24.12.1734. Endnu 10.2.1736 tilforordnedes han, men mødte ikke, og 28.12. s. år fik han afsk. fra sine embeder som følge af en ham overgået af HR. afsagt dom. – Fra 1729 ejer af Juellund; 1745 æresmedl. af Videnskabernes Selsk. Stor bogsamler.

1715 JACOB MATTHESIUS, f. o. 1677, d. 5.4.1715 i Kbh., S. af *Henrik M.* (vot. 1661-79). ∞ 8.9.1706 i Kbh. (Helligg.) *Christine Meier,* f. 13.6.1675, begr. 23.7.1735 i Kbh. Helligg. k., (∞ 2° *Hans Wilhelm Kaalund* (vot. 1710-34), D. af sen. deput., etatsr. *Reinhold M.* og *Sophie Elisabeth v. Platen.* – 1691 student, privat, 1685 imm. ved Det ridderl. Akademi i Kbh., 1700 sekr. i Danske Kanc., 1706 kancellir., 1.2.1715 justitsr., vot. 13.3. s. år.

1715-34 CHRISTEN BERREGAARD, f. 26.10.1683, døbt i Thisted, d. 5.8.1750 på Antvorskov, begr. Thisted, S. af ejer af Kølbygård, Vesløsgård m. fl. gårde, justitsr. *Enevold B.* og *Anne Søe.* ∞ 21.7.1711 i Kbh. (Frue) *Jytte Worm,* f. 2.3.1685 sst. (Frue), d. 19.4.1741 sst., D. af *Willum W.* (justitiarius 1690-1704). – 1701 student, privat Odense, 1702-04 på Det ridderl. Akademi i Kbh., 1705 hofjkr., 1708 kancellir. og HofRass., 1713 viceborgm. i Kbh., 19.4.1715 HRass., vot. – med løn 1726-28 – 30.4.1715-3.3.1734, indtil 1728 hyppigt, derefter kun sjældent, samt enkelte gange i 1731 og 33 som surnum. medl. af HRkommissionerne. 27.7.1716 justitsr., 1726 kommitt. ved politiet og kommercien samt etatsr., 1729 deput. for finanserne (fra 1730 til 34 dog kun kommitt.), 1731 konferensr., 1734 amtm. o. Antvorskov og Korsør amter. – Besidder af stamhuset Kølbygård.

1715-26 LORENS KREYER, f. 1665, d. 6.5.1743 i Kbh. (Petri), S. af medl. af kræmmerkomp. i Kbh., medejer af et sæbesyderi og en oliemølle sst. *Lorens K.* og 2. hustru *Anna Margrethe v. Essen.* ∞ 1° (efter 1695) *Sara Sohl,* begr. 9.11.1707 i Kbh. (Petri), ∞ 2° *Kirsten . . .*, d. 15.11.1734 i Kbh. (Petri), (∞ 1° ass. i Kommercekoll. *Hans Nielsen,* d. 1684 (?), der var medejer af sæbesyderiet og oliemøllen. – 1682 student, privat, udgav 1688 i Rostock en disputats, 1690 imm. i Leyden som stud. theol., 1695 HofRass., 1708 kancellir., 19.4.1715 HRass., vot. stadigt 30.4. s.år-20.2.1726, da han fik afsk. som overbevist om bestikkelse. 27.7.1716 justitsr. – Ved faderens død medejer af sæbesyderiet og oliemøllen og ved sit ægteskab med Hans Nielsens enke eneejer. Arvede desuden efter faderen mange penge, idet denne var en af Kbh.s rigeste mænd, formue i rede penge o. 24.000 rdl., næsten ingen gæld, og boet vurderet til 89.000 rdl.

1715-35 SEVERIN (ved dåben Søren) de JUNGE, f. 28.11.1680 i Kbh. (Frue), d. 14.10.1757 sst., begr. Nic. k., S. af krigskommissær, kammerr. *Emanuel J.* og *Bodil Hiort.* ∞ 1° 24.5.1714 i Kbh. (Frue) *Catharine Wissing,* f. 1693, begr. 18.9.1724 i Kbh., Frue k., D. af kancellir. *Jens W.* og 1. hustru *Elisabeth Meulengracht.* ∞ 2° 30.5.1727 i Kbh. (Frue) *Else Bartholin,* f. 26.5.1701 sst. (Frue), d. 22.4.1757 sst., begr. Nic. k., D. af prof. *Hans B.* og *Anna Marie Reitzer.* – 1697 student, privat, 1701 hofjkr., studerede 1702 i Oxford, 1710 stabssekr. hos den

kommand. general og kancellir., 28.9.1713 justitsr., vot. 4.5.1715-1.3.1735, adskill. år dog slet ikke, ellers kun sjældent, vot. desuden nogle gange i årene 1731, 33 og 34 som surnum. medl. af HR-kommissionerne, 1720 deput. i Landetatens Generalkommissariat, 1723 hovedparticipant i Vestind.-guin. Komp., 1727 direktør for samme, 1724 virkelig etatsr., 1731 adlet og konferensr. – Arvede Sonnerup, Volborg hrd., købte 1711 Skullerupholm, solgte begge før sin død.

1715-17 OLE KRABBE, f. 14.11.1656 på Damsgård, Vandfuld hrd., d. 17.6. 1728 på Bjerre, begr. Tyregod k., S. af ejer af Damsgård *Henrik K.* og *Eva Unger.* ∞ 1° 4.8.1686 i Blenstrup *Margrethe Swichtenberg,* d. o. 1695, D. af rådm. i Viborg, ass. i Kommercekoll., ejer af Visborggård *Henrik S.* og *Mette Olufsdtr.* ∞ 2° 5.11. 1697 *Ide Sophie Giedde,* f. 9.2.1675 på Bodø Kongsgård, d. 20.4.1756 på Bjerre, begr. Tyregod k., D. af ejer af Hastrup, kancellir. *Knud G.* og *Lene Cathrine Jørgensdtr.* – 1674- (vist) 83 militærtj. og fik afsk. som ritmester, var 1688 forpagter under Frijsenborg. Solgte fædrenegården 1681 og købte 1694 Nandrup på Mors, som han forøgede, ejede på et sen. tidspunkt 7 herregårde, af hvilke han dog solgte flere efter få års forløb, men Bjerre, som han havde fået med sin 2. hustru, Hastrup, Nandrup og Skårupgård, ialt 13-1400 tdr. htk., beholdt han til sin død; anvendtes iøvrigt meget i undersøgende og dømmende kommissioner, således 1717-23 i komm. vedr. rytter- og reduktionsgodset i Jyll.; 24.11.1703 justitsr., 1714 etatsr., 8.2.1715 beordret til straks at rejse fra Jyll. til Kbh. for at deltage i HR.s møder sessionen ud, vot. af og til fra 11.5. s. år til 1.6.1717, da han fritoges for at møde, til han var færdig med nogle kommissioner.

1717-18 JACOB SIDENBORG, f. 3.4.1677 i Angers, Frankrig, d. 8.9.1718 i Kbh.(Trin.), S. af ass. i Kommercekoll. og sekr. ved HofR. *Jacob S.* og *Jeanne Soubzmain.* ∞ 1.5.1689 *Birgitte Müller,* D. af oberstløjtnant *George M.* – 1685 sekr. ved HofR., siger 1717 at have tj. som sådan uden løn i 22 år, 1696 ass. i Admiralitetskoll., 1697 protokolsekr. i Admiralitetsretten, 1697 HofRass., 5.7.1717 justitsr., s. m. viceborgm. i Kbh., vot. stadigt 21. s.m.-2.8.1718.

1718-38 CHRISTIAN DITLEV lensgreve REVENTLOW, f. 21.6.1671 i Haderslev, d. 1.10.1738 på Tølløse, begr. Radsted k., S. af *Conrad R.* (øverste tilforordnet 1690-1708). ∞ 1700 *Benedicte Margrethe Brockdorff,* f. 1678, d. 7.6.1739 på Tølløse, (∞ 1° ejer af Estrup *Jørgen Skeel,* f. 1656, d. 1695), D. af ejer af Botkamp, svensk oberst *Cai Bertram B.* – Efter kort oph. ved Kbh.s Univ. udenlands, særligt i Frankrig og England, 1690 amtm. o. Haderslev amt og landråd i hertugdømmerne, men fulgte s. år et felttog ved Rhinen, 1692 overtallig oberst ved det danske korps i Irland, 1694 virkelig oberst og var de flg. år dels i fremmed, dels i

dansk tj., ligesom diplomatiske hverv betroedes ham, 1701 dansk generalmajor, 1703 feltmarskalløjtnant i kejserlig tj., 1707 dansk general og højstkommand. o. den hjemmevær. hær, overgeneral i krigen 1709, men blev syg og måtte afgive kommandoen, hvorfor han blev »forløvet fra sin charge«, 1713 i sendefærd til Rusland. Om hans diplomatiske tj., se »Danske Gesandter m.m.« (1952). 1719 efterfulgte han, der 1698 var blevet kammerh. og hv. R. samt i 1707 gehejmer. og blå R., faderen i embedet som overjægermester og præsid. i Altona. Vot., men med en enkelt undtagelse kun på åbningsdage, i 11 år slet ikke, 9.3.1718-6.3.1738. – 1722 forlenet med baroniet Brahe Trolleborg og var iøvrigt en af landets største godsbesiddere med ejendomme både i det egentlige Danmark og i hertugdømmerne. Oprettede grevskabet Christiansborg (Christianssæde) og grundlagde det sen. grevskab Hardenberg.

1718-27 ERASMUS VINDING, f. 27.7.1683 i Kbh. (Frue), d. 20.7.1727 sst. (Frue), S. af *Poul V.* (vot. 1688-1711). – Ugift. – 1698 student, Kbh. privat, 1702 på Det ridderl. Akademi i Kbh., 1704 sekr. i Danske Kanc., 1711 HofRass., 30.11. 1717 virkelig justitsr., vot. – med løn i 1726 – jævnl. 8.3.1718-16.7.1727.

1719-29 CHRISTIAN baron GÜLDENCRONE, f. 1676, d. 9.3.1746 i Mårslet, S. af besidder af friherskabet Vilhelmsborg *Vilhelm* baron G. og *Regitze Sophie Vind,* (der ∞ 2° *Jens Juel,* vot. 1675-99). ∞ 8.5.1699 i Kbh. ejeri. af Lerbæk *Amalie Margrethe Moth,* f. o. 1680, d. 3.2.1735 i Mårslet, D. af *Matthias M.* (vot. 1692-99). – 1692 på Det ridderl. Akademi i Kbh., s. år tiltrådt besiddelsen af Vilhelmsborg, 1694-97 udenlands, 1717 hv. R., konferensr., s. år deput. for finanserne, vot. 1.3.1719-3.3.1729, men kun sjældent og undertiden kun på åbningsdagene, 1719 1. deput. for finanserne, 1728 stiftsbefalingsm. o. Island og Færøerne, 1729 gehejmer., 1730 stiftsbefalingsm. o. Viborg stift og amtm. o. Hald amt, s. år afsk. som deput., 1744 afsk. som stiftsbefalingsm. og amtmand.

1719 HANS greve SCHACK, f. 4.3.1676, d. 22.9.1719, S. af *Otto Diderich* greve *S.* og *Sophie Dorothea Marschalck.* ∞ 1° 16.3.1699 i Kbh. (Slotsk.) *Anne Margrethe* comtesse *Reventlow,* f. 6.10.1682, d. 21.3.1710 på Gram, D. af *Conrad* greve *R.* (øverste tilforordnet 1690-1708). ∞ 2° 22.4.1711 i Hamborg *Anna Sophie Rantzau,* f. 4.9.1689, d. 28.9.1760 på Gram, D. af ejer af Rastorf, gehejmer. *Christian R.* – Faderen døde, da sønnen var 6 år, og efter opnået myndighedsalder tiltrådte han de fædrene godser, grevskabet Schackenborg og Gram, fik 1683 ventebrev på Riberhus amt, 1695 kammerh., 1697 successionsbrev som stiftsbefalingsm. o. Ribe stift og s. år som amtm. o. Riberhus amt, men straks efter tilladelse til, at præsidenten i Ribe måtte forrette tj. i S.s fravær, der vist var nogenlunde

konstant, idet han synes at have opholdt sig mere på sine godser eller i Kbh. end i Ribe, og 1711 udnævntes hans eftermand. 1712 gehejmer. og hv. R., 1717 blå R., 1719 1. deput. for finanserne med tit. kammerpræsid., vot. af og til 1.-22.3.1719.

1720-30 ULRIK ADOLPH lensgreve HOLSTEIN, øverste tilforordnet 1721-30, se der.

1721-37 THOMAS BARTHOLIN, justitiarius 1736-37, se der.

1721-29 RUDOLPH baron GERSDORFF, f. 12.6.1660 i Weichau, Schlesien, d. 11.9.1729 i Holstebro, begr. Holstebro k., S. af ejer af Weichau m.m. *Georg Rudolph* baron *G.* og *Sophie Eleonore v. Nostitz.* ∞ 1° 1684 *Judithe Eleonore v. Glaubitz,* f. 1653, d. 10.6.1703 i Dresden, (∞ 1° *Georg Rudolph* baron *G.,* f. 1649, d. 1683), ∞ 2° 18.9.1709 i Holstebro *Karen Solgaard,* f. 26.1.1663 sst., d. 9.10.1742 i Kbh., (∞ 1° farver *Hans Wulff,* d. 1690, ∞ 2° farver *Peter Kegebehn,* d. 1701, ∞ 3° 1702 ritmester *Henrik Burchardt v. Münchhausen,* d. 1709), D. af rektor i Holstebro *Jep S.* – Kom til Danmark i Chr. V.s tid, kammerjkr., 1699 naturaliseret som dansk baron, s. år etatsr., 1701 amtm. o. Dueholm og Vestervig amter, 1712 stiftsbefalingsm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus amt. 1717 konferensr. (bestallingen blev ikke indløst og kasseredes), 1719 hv. R., s. år overhofmester hos Dronning Louise, 1721 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Roskilde og Tryggevælde amter, vot. af og til 28.5. s.år-23.7.1729.

1722-61 CHRISTIAN v. STØCKEN, f. 15.2.1694, d. 29.4.1762 i Kbh. (Petri), S. af diplomaten *Hans Henrik v. S.* og *Marie Boefke.* ∞ 1720 (formentl. i Petri, kbg. mglr.) *Charlotte Frederikke v. Voscam,* f. o. 1693, d. 12.5.1760, 67 år, i Kbh. (Petri), D. af kammertj. hos Chr. V. *Hans V.* (1699 justitsr., 1701 adlet og HRass., men vot. aldrig) og *Anna Margrethe v. Weyberg.* – 30.10.1719 virkelig justitsr., vot. hyppigt 5.3.1722-20.2.1726, da han fallerede og absenterede sig. Hofretsskifte afholdt 11.3. s. år. Svigermoderen overlod hans kreditorer en hende tilhørende gård på hj. af Højbrostr. og Ved Stranden, hvormed de erklærede sig tilfredse. Gælden var 38.120 rdl. mod en formue på 6.800 rdl. Vot. atter stadigt – med løn 1734-62 – 12.3.1732-15.1.1761, desuden i 1. komm. 5.5.-1.12.1734. 17.10.1760 fritaget for at møde. 1735 virkelig etatsr., 1739 medl. af Generalkirkeinspektions.koll., 1743 konferensr., 1746 kammerh., 1754 hv. R., 1760 gehejmer. – Fra 1734 ejer af Gammelgård på Lolland.

1722-46 RASMUS RASMUSSEN, f. o. 1684, d. 31.1.1753, begr. Roskilde domk., S. af *Severin R.* (vot. 1699-1705). ∞ 9.3.1735 på Engestofte *Bodel Ca-*

thrine From, f. o. 1690 i Nykøbing F., bisat 20.10.1760 i Maribo, begr. Nykøbing F., (∞ 1° 4.3.1707 i Nykøbing F. *Bertel Wichmann,* fra 1726 ejer af Engestofte, f. i febr. 1677 i Odense, begr. 27.10.1732 i Nykøbing F.), D. af købmand *Abraham F.* og *Anna Bergishagen.* – 1701 student, privat, 16 år, 1718 HofRass., 1719 sekr. i Danske Kanc., 20.2.1722 HRass., vot. – med løn 1726-30 – 4.3.1722-30.6.1746, sidstn. år afsk., 1730 ass. i Danske Kanc., 1736 etatsr., 1752 konferensr. – Var ved ægteskabets indgåelse så forgældet, at den velhavende hustru måtte sælge ud af ejendomme og værdisager, og det lykkedes hende kun med besvær at bevare Engestofte for fam. Wichmann.

1723-25 JOHAN PHILIP RATECKEN, fødsel, herkomst og død kendes ikke. If. Bricka var han under opholdet i Danmark ugift. – 1700 student, studerede theologi og var informator for nogle børn, Dronning Louise lod opdrage, derefter kammersekr. hos Dronningen, 1706 bestyrer af dennes gods Hørsholm, 1710 kancellir., 4.12.1713 justitsr., 1723 politimester og viceborgm. i Kbh., vot. ret jævnl. 10.3. s.år-22.10.1725, i marts 1726 afsk. og forvist landet på gr. af besvigelser og falsk i stillingen som godsbestyrer.

1724-39 HANS SEIDELIN, f. 14.5.1665 i Helsingør, d. 19.1.1740 i Kbh., begr. Hagested k., S. af sognepr., mag. *Hans S.* og *Sophie Davidsdtr.* ∞ 1° 19.5. 1692 i Kbh. *Drude Margrethe Clausdtr.,* d. 5.4.1711, D. af rådm. i Kbh. *Claus Iversen* og *Mechtele Fuiren.* ∞ 2° 19.7.1713 i Kbh. (Helligg.) *Helene Margrethe Munk,* d. 26.7.1725 sst., (∞ 1° 1694 hofapoteker *Johann Gottfried Becker,* f. 1639, d. 1711), D. af brygger og islandsk købmand i Kbh. *Erik M.* og 2. hustru *Maren Hagensen.* – 1677 skriverdreng hos kancelliforv. i Danske Kanc., hvem han fulgte i den skånske krig, 1684 student, Roskilde, 1689 kommissariatsskriver, 1699 krigsbogholder ved rytteriet, 1708 generalkommissariatssekr., 1710 generalkommissariatsbogholder, s. år overkrigskommissær og kancellir., 1711 midlertid. deput. ved Generalkommissariatet til Felts og var med hæren i Tyskland, 11.7. 1713 justitsr. og land- og krigskommissær i Sjæll., Møn og Lolland-Falster, 7.1.1724 amtm. o. Kbh.s amt, virkelig etatsr. samt beordret at møde i HR., vot. 25. s. m.-(vist) 5.3.1739, indtil 1730 jævnl., derefter kun af og til, 1730 direktør i Generalpostamtet, 1731 adlet, s. år kommitt. i Missionskoll. og HofRass., 1732 konferensr. – Fra 1730 ejer af Hagestedgård.

1725-48 FRANZ v. HAGEN, f. 1672 i Kbh., d. 10.6.1749 sst., begr. Petri k., S. af gehejmekopist, sen. ass. i Tyske Kanc., *Franz v. H.* og *Catharina Fischer.* ∞ 3.7.1712 *Anna Maria Wigand Michelbecker,* f. 22.2.1671, d. 14.3.1732 i Kbh. (Petri), (∞ 1° amtsforv. i Haderslev *Absalon Hansen Koefoed,* f. 1648, d. 1699), D. af

købm., kgl. kældermester *Gysbert Wigand M.* og *Anna Ludwigs.* – 1687 student, privat, fl. år udenlands, var 1688 i Frankfurt a. d. O., 1692 ved Det ridderl. Akademi i Kbh., s. år legationssekr. i London, 1693 sekr. i Tyske Kanc., men synes at være forblevet i London, til han 1694 overflyttedes til Berlin, 1693 virkelig kancelliass., 1701 kancellir., 1709 hjemkaldt og udn. til arkivar i Tyske Kanc., 10.9. 1709 justitsr., 1721 etatsr., 1725 oversekr., vot. 15.3. s.år-7.3.1748, indtil 1735 kun på åbningsdage, derefter kun af og til, 1727 hv. R., 1733 gehejmer., 1735 afsk. som oversekr., 1747 gehejmekonferensråd.

1725-30 CHRISTIAN à MØINICHEN, f. 29.10.1683 i Kbh., d. 26.9.1749 i Bergen, S. af livkirurg, justitsr. *Henrik à M.* og *Sophia Charlotte Ribolt.* ∞ 1° 28.9.1705 på Poelgeest ved Leyden *Jacoba Ernestine Lissant,* d. 28.3.1709 i Kbh., D. af prokurør i Haag *Jan L.* ∞ 2° 12.11.1711 i Viborg *Else Majoner,* døbt 16.9.1660, d. 7.2.1728 i Kbh. (Helligg.), (∞ 1° 1690 købmand i Viborg *Just Arctander,* d. 1710), D. af købmand *Jørgen (Jørig) M.* og *Hylleborg Jensdtr.* – 1698 student, 1701 cand. theol., s. år - 1708 udenlands, 1708 amtsforv. i Hald og Skivehus amter, 1715 till. landsdommer i Jyll. og kancellir., 17.1.1720 justitsr. og kommitt. i Rentekamret, 1724 deput. for finanserne og etatsr., 1725 oversekr. i Danske Kanc., vot. 15.3. s.år-2.3.1730, dog kun på åbningsdage, 1730 afsk. fra alle emb. på gr. af misligheder og ved Kammerretten dømt til at tilbagebetale 6400 rdl., 1741 stiftamtm. o. Bergen stift og amtm. o. Bergenhus amt. – Ejer af den nuv. postgård på Købmagergade og af Emdrupgård.

1725-35 JOHAN SCHRADER, f. 20.2.1663 i Münster, d. 20.9.1736 i Kbh., begr. Nic. k., ∞ 1° o. 1690 *Lucie Hedevig Hylling,* d. 1705, ∞ 2° *Sara Mansholt,* begr. 9.10.1711 i Kbh. Nic. k., D. af brygger og vinhandler *Herman M.* ∞ 3° o. 1713 *Sophie Nansen,* f. 15.4.1676, begr. 8.6.1729 i Kbh. Nic. k., (∞ 1° 1693 *Sigfried Friis Dverig* (vot. 1695-1710), D. af *Hans N.* (vot. 1685-1713)). – 1695 kancellist i Krigskanc., 1698 regimentskvartermester, 1709 krigskommissær i Skåne, 1712 zahlkasserer, 22.6. s. år justitsr., 1719 etatsr., s. år deput. i Søetatens Generalkommissariat, 1720 deput. for finanserne, 1724 præsid. i Kbh., i denne egenskab kommitt. ved politiet og kommercien, vot. 15.3.1725-3.3.1735, indtil 1728 af og til, derefter kun sjældent, 7.5.1725 fritaget for at møde, når præsidentforretningerne hindrede det.

1725-38 PETER FOGH, f. 31.8.1675 i Kbh. (Frue), d. 7.4.1753 på Ryomgård, begr. Marie Magdalene k., S. af *Jørgen F.* (vot. 1670-75). ∞ 1° 10.2.1707 i Marie Magdalene *Magdalene Bording,* f. 6.8.1660, d. 20.7.1720, begr. Marie Magdalene k., D. af lektor theol. i Århus *Laurids B.* og *Ingeborg Broberg.* ∞ 2° *Edel Elisabeth*

v. Schwanewede, f. o. 1680, d. 8.3.1731, begr. Marie Magdalene k., (∞ 1° major *Henrik v. Schwanewede,* d. sen. 1706), D. af generalmajor *Herman Franz v. S.* og *Christence Dyre.* ∞ 3° 3.3.1733 i Ålborg ejer af Ørndrup *Helene Rebekka Byssing,* f. 11.12.1685 i Kbh., d. 1.5.1749, begr. Marie Magdalene k., (∞ 1° 1713 sognepr. i Ålborg, mag. *Claus Reenberg,* f. 1674, d. 1719, ∞ 2° borgm. i Ålborg *Christen Gjørup,* f. o. 1668, d. 1731), D. af købm. *Claus B.* og 2. hustru *Margrethe Ernst,* der 1671 ∞ *Niels Slange,* (vot. 1702-37). – 1691 student, Århus, 1696 hører sst., men opgav stillingen, da han ved sit 1. ægtesk. blev i stand til at købe svigerfaderens gård Ryomgård, 1707 adlet, 21.7.1724 justitsr., vot. af og til 15.5.1725-30.6.1738, 1727-34 og 1737 dog slet ikke. 1735 virkelig etatsr. – Legatstifter.

1725-27 JESPER JESPERSEN, f. 24.3.1673 i Ålborg, d. 26.2.1746 i Hørmested, S. af dr. med. *Niels J.* og 1. hustru *Kirsten* . . . ∞ 1° *Karen Eilersdtr. Holm* af Eskær, d. 19.7.1707 på Høgholt, D. af *Eiler H.* og *Kirsten Lauridsdtr. (Bugge).* ∞ 2° 14.10.1708 *Johanne Kjærulf,* døbt 17.7.1688 i Solbjerg, d. 20.3.1771 i Mariager, D. af ejer af Viffertsholm *Laurids K.* og *Karen Geesmann.* – 1691 student, privat, 1718 adlet og kancellir., 26.1.1725 justitsr., vot. af og til 18.6. s.år-24.12.1727. – Storgodsejer, Høgholt, Hvidstedgård, Nibstrup og Sejlstrup, alle i Vendsyssel, men døde i ringe omstændigheder.

1725-35 PETER NEVE, d. 14.1.1740, 56 år 8 dage gl., i Christiania, S. af *Johan N.* (vot. 1713-18). ∞ 30.11.1713 *Maren Norup,* d. 20.8.1757 i Nykøbing F., (∞ 1° handelsm. på Bragernes *Niels Moss,* d. 1709). – 1701 student, privat, 1710 kancellist og kopist i Tyske Kanc., 1712 sekr., 1716 kancellir., 23.7.1718 virkelig justitsr., 1720 kancelliforv. i Danske Kanc., vot. 24.12.1725-3.3.1735, 1727-30 af og til, ellers kun sjældent og som oftest kun på åbningsdage, uagtet han 17.12. 1725 var udn. til HRass., 1728 maître des requêtes, s. år etatsr., 1730 gehejmeekspeditionssekr., 1731 adlet, 1735 stiftsbefalingsm. o. Lolland-Falsters stift, amtm. o. Ålholm, Halsted klosters og Maribo amter, 1737 stiftamtm. o. Akershus stift. – Hustruen besad efter sin første ægtefælle betydelige midler.

1726-44 CHRISTIAN LUDVIG (SCHEEL) v. PLESSEN, f. 10.12.1676 i Mecklenburg, d. 30.8.1752 i Kbh., begr. Ålum k., S. af overkammerh., præsid. for Rentekamret *Christian Siegfried v. P.* og 1. hustru *Sophia Agnes v. Lepel.* ∞ 8.1.1702 *Charlotte Amalie Skeel,* f. 1.4.1685, d. 28.4.1729 i Kbh., D. af ejer af Fussingø *Mogens S.* og *Helle Helene* baronesse *Rosenkrantz.* – 1689 i Kiel, sen. i Leyden, 1697 kammerjkr. hos prins Vilhelm, 1702 etatsr., stiftsbefalingsm. o. Århus stift og amtm. o. Århusgård og Stjernholm amter, 1713 hv. R., 1720 gehejmer., 1725 medl. af Konseilet, vot., men kun på åbningsdage, 28.3.1726-

(formentl.) 5.3.1744, 1727 blå R., 1730 generaldirektør for finanserne og kommercevæsenet, 1734 afsk. – Ved sit ægtesk. ejer af Fussingø og var desuden ejer af en række gårde, Odden, Stenbæk, Holbækgård, Selsø, Lindholm, Glorup, Eskilsø, Torp Ladegård og Salzau. Efterlod sig en formue på godt 680.000 rdl.

1726-27 CHRISTIAN lensgreve DANNESKIOLD-SAMSØE, f. 1.8.1702 i Verona, d. 17.2.1728 i Kbh., begr. Frue k., S. af *Christian* lensgreve *Gyldenløve* og *Dorothea (Dorte) Krag.* ∞ 1° 24.4.1721 i Kbh. *Conradine Christine Friis,* f. 31.3. 1699 sst, d. 23.6.1723 sst. (Frue), D. af *Niels* lensgreve *F.* og *Christine Sophie Reventlow.* ∞ 2° 4.10.1724 i Kbh. (Slotsk.) *Catharine Christine v. Holstein,* døbt 24.3.1709 sst. (Frue), d. 1.2.1795 sst. (Frue), D. af overhofmarskal, stiftamtm. *Christian Frederik v. H.* og *Bertha Scheel Schack.* – 1719 kammerh., 1721 hv. R., 1725 deput. i Søetatens Generalkommissariat, vot., men kun sjældent, 28.3.1726-24.12.1727. – Ejer af Lundegård (nu Christiansdal) på Lolland, overtog 1723 baroniet Høgholm og baroniet Lindenborg, ejede desuden »Solitude« udenfor Kbh. og fl. gårde i Kbh. Stor samler af bøger og håndskrifter.

1726-45 CHRISTIAN BRAEM, 26.3.1726 justitiarius, se der.

1726-58 OLUF BORCH de SCHOUBOE, 4.1.1743 justitiarius, se der.

1726-43 DIDRIK SECHMAN, 12.4.1737 justitiarius, se der.

1726 CHRISTIAN TAUSAN, f. 26.6.1678 på Nørupgård, vistnok i Allerslev sogn, d. 4.1.1733 i Kbh., begr. Odden k., S. af tidl. sekr. i Danske Kanc. *Claus T.* og *Birgitte Marie Bacher.* ∞ 26.6.1711 *Adelgunde Margrethe Wilcken,* d. 1.7.1746, begr. Garn. k., (∞ 1° major *Erik Krabbe,* f. 1676, d. 1704 i Fredericia), D. af oberst *Christian W.* og *Elisabeth* . . . – 1698 student, Herlufsholm, 1701 sekr. i Danske Kanc., 1711 admiralitetssekr., 30.11.1717 virkelig justitsr., 9.2.1720 beordret at møde i HR., når Overadmiralitetsretten ikke holdes, 1721 deput. i Søetatens Generalkommissariat, vot. 28.3.1726 og kun denne gang, 1728 etatsr. – Ejer af Villerup. Boet efter enken ejede en gård i Lille Strandstræde. Formue 8.291 rdl., gæld 4.500 rdl.

1726-28 GEORG FRIEDRICH de FRANCKENAU, f. 28.8.1669 i Strasbourg, d. 7.5.1732 i Kbh., begr. Frue k., S. af sen. livlæge hos Fr. IV., dr. med. *Georg Franck v. F.* og 1. hustru *Marie Euphrosyne Chemnitz Stromberg.* ∞ 1° 20.9.1703 i Kbh. (Frue) *Marie Sybille Rodriguez,* døbt 16.4.1679 sst. (Frue), d. 10.8.1704 sst., begr. Frue k., D. af prof. i Sorø *Carlos R.* og *Margrethe Sibylle*

Pedersdtr. ∞ 2° 27.6.1708 i Kbh. (Frue) *Sophie Amalie Runge,* f. 6.3.1690, begr. 14.9.1726 i Kbh. Frue k., D. af overførster *Daniel R.* og *Margrethe Øllegaard Bruhns.* – 1685 student, Heidelberg, 1688 i Altorf, 1691 i Leyden, 1692 lic. med. i Jena, 1693 prof. extraord. i Wittenberg, kom 1695 til Kbh. med faderen, 26.1. 1697 rang med tit. justitsr., 1701 prof. design., 1708 prof. ord., 1717-19 rector univ., 28.6.1726 HRass., vot. stadigt 16.7. s.år-31.7.1728, 13.9. sidstn. år efter ansøgn. fritaget for at møde, 28.6.1730 påny HRass., men vot. ikke senere.

1727-52 HANS SEIDELIN, f. 19.9.1695 i Kbh. (Nic.), d. 18.4.1752 sst., bisat Hagested k., S. af *Hans S.* (vot. 1724-39). ∞ 27.10.1734 i Kbh. (Petri) *Charlotte Sylling,* f. 29.1.1685 sst., d. 22.2.1744 sst., bisat Hagested k., D. af klæde- og silkehandler *Johan S.* og *Maren Røers.* – 1709 student, 1715 cand. theol., 4½ år udenlands, sekr. i Danske Kanc., 1722 sekr. ved protokollen i komm. ang. Kbh.s kanaler og ubrolagte pladser, s. år sekr. ved de fattiges væsen i Danmark, 20.10.1727 HRass., vot. – med løn 1727-28 – 2.12.1727-29.3.1752, 1727-30 hyppigt, 1750-52 af og til, ellers kun på åbningsdage eller slet ikke, 1728 sekr. i Danske Kanc., hvorved lønnen – 300 rdl. – faldt bort, 1730 ass. i Kancellikoll. og maître des requêtes, 1731 ½ år medl. af Missionskoll., 28.11.1732 virkelig justitsr., 1741 virkelig etatsr., 1749 konferensr. – Ejer af Hagestedgård.

1728-71 OTTO lensgreve THOTT, f. 13.10.1703 på Turebyholm, d. 10.9.1785 i Kbh., begr. Sorø k., S. af *Tage T.* (vot. 1700-06). ∞ 3.10.1732 på Lindersvold *Birgitte Charlotte Kruse,* f. 11.4.1711 i Brodne, d. 7.2.1781 på Gavnø, D. af oberst, sen. generalmajor *Ulrik Christian K.* og *Kirstine Marie Krabbe.* – Efter skolegang i Sorø flerårig udenlandsrejse til Halle, Jena, hvor han havde den berømte jurist Böhmer til lærer, Holland, England, Frankrig, 1723 sekr. i Danske Kanc., 12.4. 1728 justitsr. og HRass., vot. 19.4. s.år-7.3.1771, 1728-30 hyppigt og med løn fra 1729, derefter kun på åbningsdage, desuden nogle gange i årene 1731-34 som surnum. medl. af HRkommissionerne, og 1773, 81-84 på åbningsdage uden dog at vot. (ekstraord. HRass., se a. nr. 1.), 1730 kommitt. i Kammerkoll., 1734 deput. for finanserne, 1735 i Økonomi- og Kommercekoll., 1736 konferensr., 1742 påny deput. for finanserne, 1746 1. deput., 1747 gehejmer., 1757-67 medl. af landvæsenskomm., 1758 gehejmer. i Gehejmekonseilet, 1763 oversekr. i Danske Kanc., præses for Missionskoll. og Vaisenhuset, 1. generalkirkeinspektør, præses i Videnskabernes Selsk., patron for Kbh.s Univ., skoleherre for Herlufsholm og blå R., 1767 lensgreve, 1770 afsk. fra alle emb., 1771 påny skoleherre for Herlufsholm, 1772 medl. af Gehejmekabinetsrådet, statsminister og medl. af den ekstraord. finanskomm., 1773 af Overskattedirektionen, 1774 direktør i Skatkamret, 1782 medl. af Overbankdirektionen, 1784 påny patron for Kbh.s Univ. –

Fik ved ægtesk. Lindersvold, købte Strandegård og arvede 1737 Gavnø, som han udvidede således, at godset blev et af de største i landet, o. 2.000 tdr. htk. På Gavnø, som han ombyggede, grundlagde han den berømte malerisaml.; hans saml. af bøger, manuskripter og palæotyper talte ved hans død o. 13800 bind.

1729-36 PEDER BENZON MYLIUS, f. 4.1.1689 i Slagelse, d. 18.3.1745 i Sorø, S. af apoteker *Johan Jacob M.* og *Sophie v. Støcken.* ∞ 19.11.1721 i Kbh. (Slotsk.) *Magdalene Margrethe Holmann,* f. 17.3.1692 i Kbh. (Trin.), d. 2.6.1778 i Odense, begr. Knuds k., D. af overkonduktør for landmålingen i Danmark *Claus Mogensen H.* og *Hedevig Vedel.* – 1706 student, Slagelse, 1710 cand. theol., huslærer hos Abraham Lehn, med hvem udenlands 1720-21, 1723 sekr. i Danske Kanc., 1724 HofRass., 10.12.1728 till. HRass., vot. 3.3.1729-19.7.1736 stadigt og med løn 1729-30, ellers kun af og til. 1732 landsdommer ved Sjæll.s og Møns Landsting.

1729-61 ENEVOLD FALSEN, f. o. 1686, d. 30.7.1761 på Boserupgård, begr. Roskilde domk., S. af ejer af Østrupgård, Kirkerup sogn, *Falle Pedersen* og *Elisabeth Eskildsdtr. Dalhuus.* ∞ 4.9.1715 i Kbh. (Helligg.) *Mette Kirstine Christensdtr. Rosenhof,* sal. brygger *Mogens Erichsens* enke, bisat fra Kbh., begr. Roskilde domk., D. af rådm. i Kbh. *Christen Sørensen.* – Direktør for det perpetuerede kbh.ske lotteri, 1723 kammerass., medl. af Overadmiralitetsretten, 1729 rådm. i Kbh. efter svigerfaderen, 31.10. s. år HRass., vot. jævnl. 7.11. s.år-6.5.1761, desuden i 1. HRkomm. 3.4.1731-29.7.1732 og i 3. HRkomm. 21.4.1733-23.12.1734. 28.11. 1733 virkelig justitsr., 1743 viceborgmester i Kbh., 1747 etatsr., 1758 adlet, 23.4. 1759 beordret til at varetage emb. som justitiarius i Hans Fr. Levetzaus fravær. 1760 konferensr. – Medl. af Teaterdirektionen. Ejer af Østrupgård.

1729-38 CHRISTIAN BAGGER, f. 19.1.1692 i Kbh. (Frue), d. 13.4.1741 i Bergen, S. af biskop *Hans B.* og 2. hustru *Søster Svane.* ∞ 17.7.1733 i Kbh. (Frue) *Maria Elisabeth Müller,* f. o. 1699, d. 23.2.1769 i Kbh. (Petri), (∞ 1° *Johan Poul Brantz* (vot. 1729-30)). – 1703 i Sorø sk., 1709 student, 1715 cand. theol., s. år udenlands til 1720, 1716 kaldsbrev som prof. phil. med ret til at succedere i det jur. fakultet, som han dog først tiltrådte nogle år sen. efter i mellemtiden at have beklædt lavere professorater og var blevet konsistorialass., 1722 HofRass., 31.10 1729 HRass., vot. ret jævnl. 10.11. s.år-28.4.1738, efter at han 26.9.1732 var blevet befriet for arbejdet som HofRass. for dagligt at kunne indfinde sig i HR., 31.3. 1733 virkelig justitsr., 1736 dr. jur. bullatus; da juristen Chr. Ludw. Scheidt fra Göttingen indkaldtes som lærer for den sen. Fr. V., måtte B. vige pladsen som prof. jur. og blev i st. stiftamtm. o. Bergen stift og amtm. o. Bergenhus amt. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1729-30 JOHAN POUL BRANTZ, f. 1673 i Strasbourg, d. 26.2.1731 i Kbh. (Petri). ∞ 1° *Ingeborg Brügmann,* begr. 6.3.1711 i Kbh. (Petri), ∞ 2° 2.11.1712 i Kbh. (Helligg.) *Maria Graah,* d. 1713 i Kbh. (11.7. s. år fik Borgretten ordre til ikke at foretage sig noget i hendes bo, førend testamentet var undersøgt), D. af isl. købmand *Jacob G.* og 2. hustru *Inger Windekilde.* ∞ 3° *Maria Elisabeth Müller,* f. o. 1699, d. 23.2.1769 i Kbh. (Petri), (∞ 2° *Christian Bagger* (vot. 1729-38)). – 1708 pagehofmester, 1722 ventebrev på at blive viceborgm. i Kbh., var 1723 og 24 direktør ved lotteriet, jan. 1725 borgm. i Kbh., 31.10.1729 HRass., vot. hyppigt 23.11. s.år-21.12.1730.

1731-35 CHRISTIAN SIEGFRIED v. PLESSEN, døbt 22.9.1696 i Kbh. (Slotsk.), d. 9.4.1777 i Paris, S. af overkammerh., gehejmer., præsid. for Rentekamret *Christian Siegfried v. P.* og 2. hustru *Clara Eleonora Bülow.* ∞ 19.12.1724 på Møllerup *Elisabeth Trolle,* f. 1696, d. 15.8.1729, D. af oberstløjtnant *Christian T.* og *Hilleborg Gyldenstierne.* – 1712 i Leyden, 1721 i Frankfurt a. d. O., kammerjkr., vot. af og til 7.3.1731-10.3.1735, 1768 hv. R. – Ejede Næsbyholm og Bavelse, men solgte godserne 1755 og tog ophold i udlandet.

1731-47 CARL ADOLPH v. PLESSEN, f. 18.3.1678 i Mecklenburg, d. 30.1.1758 i Kbh., begr. Petri k., S. af overkammerh., sen. præsid. for Rentekamret *Christian Siegfried v. P.* og 1. hustru *Sophie Agnes v. Lepel.* – Ugift. – Udenlands i fl. år, bl.a. i Leyden, 1696–99 med prins Carl og hjemkommen hofmarskal hos denne, nær knyttet til prinsens søster, prinsesse Sophie Hedvig, hvem han støttede ved udarbejdelsen af fundatsen for Vemmetofte, 1708 hv. R., 1721 gehejmer., 1729 overkammerh., 1730 gehejmer. i Konseilet, dog uden særlig ministerportefeuille, s. år blå R., vot. 7.3.1731 - (formentl.) 18.2.1747, men kun på åbningsdage, nogle år slet ikke, 1733 udtrådt af Konseilet. – Ejer af Førslev, Harrested, Gunderslevholm, Saltø, Kastrup, Fuglebjerg og Fodby i Sjæll., samt Dronninglund i Jylland.

1731-61 JOHAN LUDVIG lensgreve HOLSTEIN, 18.7.1740 øverste tilforordnet, se der.

1731-43 POUL BOSON, f. 20.1.1701 i Nyborg, d. 10.9.1786 i Kbh. (Holmens), S. af tolder *Rasmus B.* og *Karen Viborg.* ∞ 30.11.1728 *Anna Magdalene Buchholdt,* d. 15.11.1738, begr. i Kbh. (Holmens). – 1716 student, Nyborg, 1718 cand. theol., alumnus på Borchs Koll., større udenlandsrejse, 1727 kancellir. og HofRass., 2.3.1731 till. HRass., vot. – med løn 1736-43 – stadigt 12.3.1731-25.5. 1743, desuden i 2. HRkomm. 4.4.1731-31.7.1732 og 3.5.-24.12.1734 samt i 1.

komm. 15.4.-16.12.1733, 2.8.1743 afsk. efter ansøgn. på gr. af tunghørighed med årl. pension, 400 rdl., af justitskassen.

1731-49 CHRISTIAN THESTRUP, f. 14.11.1689 i Nakskov, d. 14.7.1750 i Farum, begr. Kbh. Frue k., S. af provst, sen. biskop *Frands T.* og 1. hustru *Else Mule.* ∞ 20.11.1725 i Kbh. (Frelsers) *Karen Fogh,* f. 4.7.1709 i Ejby, Fyn, begr. 11. 4.1747 i Kbh. (Frue), D. af sognepr., mag. *Lauritz F.* og 2. hustru *Maren Fjeldsted* (D. af *Michael F.,* vot. 1733-40). – 1703 student, privat, 1709 cand. theol., s. år hører i Ålborg, 1712 konrektor sst., 1714 magister, 1718-20 udenlands, 1719 prof. phil., 1722 provst på kommunitetet og prof. math., 2.3.1731 HRass., vot. jævnl. 11. s.m.-26.6.1749, men havde allerede 2.9.1732 erholdt tilladelse til kun at indfinde sig i højst fornødne tilfælde efter tilsigelse, vot. desuden i 3. komm. 2.4.1731-24.12.1732 og 4.5.-1.12.1734, i 2. komm. 13.4.-21.12.1733, 22.4.1735 virkelig justitsr., 1739 prof. jur. ekstraord., 1749 etatsråd.

1731-38 FREDERIK greve DANNESKIOLD-SAMSØE, f. 1.11.1703 på Assendrup, d. 18.7.1770 på Marselisborg, begr. Århus Frue k., S. af *Christian* lensgreve *Gyldenløve* og *Dorothea (Dorte) Krag.* ∞ 31.7.1724 (formentl. på Wedellsborg) *Dorothea* comtesse *Wedell-Wedellsborg,* f. 1706, d. 23.1.1763 i Sorø, D. af amtm., kammerh. *Hannibal* greve *W.-W.* og *Anna Cathrine Banner.* – Fra sit 8. til sit fyldte 16. år i England, sen. i Holland, studerede skibsbygning og mekanik, hjemkommen i militærtj., 1719 kammerh., 1723 chef for et komp. i fodgarden og hv. R., 1729 gehejmer., vot. – men kun sjældent – 20.3.1731-6.3.1738, 1731 deput. i Søetatens Generalkommissariat, 1735 overkrigssekr. for Søetaten, 1735(-39) præses i Økonomi- og Kommercekoll., 1736 intendant de marine, 1738 gehejmekonferensr., 1743 generaladmiralløjtnant, 1746 afsk., 1747 blå R., 1760 amtm. o. Sorø og Ringsted amter, overhofmester ved Sorø Akademi, 1764 afsk., 1766 medl. af Gehejmekonseilet, 1767 afsk. – Besidder af Marselisborg.

1731 IVER baron HOLCK, f. 14.8.1701 på Holckenhavn, d. 31.12.1781 i Ålborg, S. af oberstløjtnant *Frederik Christian* baron *H.* og *Mette Margrethe Rosenkrantz.* ∞ 9.10.1739 på Restrup *Anna Sophie Juul,* f. 28.8.1702, d. 14.3.1788, begr. i Ålborg, D. af *Ove Henrik* baron *J.* til Rysensteen og *Ide Anna Rantzau.* – Efter uddannelse udenlands, 1722 i Leyden, 1731 kammerjkr., vot. nogle gange 3.4.-8.5. s. år, 1732 tjenstgørende hos Dronning Sophie Magdalene, 1736 stiftamtm. o. Ålborg stift og amtm. o. Ålborghus, Åstrup, Børglum og Sejlstrup amter, 1741 hv. R., 1749 gehejmer., 1764 gehejmekonferensr., 1774 afsk. – Besidder af Holckenhavn.

1732-39 POUL VENDELBO de LØVENØRN, f. 5.4.1686 i Horsens, d. 27.2.1740 i Kbh., begr. Frue k., S. af købm., auktionsholder *Thomas Vendelbo* og *Anna Nielsdtr.* ∞ 21.3.1714 i Kbh. (Frue) *Ingeborg Dorthea Vinding,* f. 11.5.1686 sst., (Frue), d. 28.1.1734, begr. Kbh. Frue k., D. af *Poul V.* (vot. 1688-1711). – 1705 student, Horsens, 1707 i russisk tj. og udmærkede sig bl.a. i slaget ved Poltava samt i diplomatisk tj., 1711 optaget i dansk adelstand, 1712 dansk generaladjudant, men afgik først det flg. år fra russisk tj., 1712 oberst og virkelig generaladjudant. Om hans diplomatiske sendelser, se »Danske Gesandter m.m.« (1952). 1719 generalmajor, 1722-26 gesandt i Berlin, 1722 hv. R., 1725 stiftamtm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter, 1730 afsk. og oversekr. for Land- og Søetaten samt 1. deput. i sammes sekretariat, fra 1735 kun Landetatens, 1730 krigssekr., 1731 gehejmer., vot. – men kun sjældent – 12.3.1732-5.3.1739, 1732 generalløjtnant, 1737 general, 1739 blå R. – Ejer af Bregentved.

1733-50 PETER HANSEN HELT, døbt 3.10.1683 i Kolding, d. 20.2.1752 i Kbh., begr. Nic. k., S. af *Hans Thomsen Berg,* der 1683 fik bev. på at måtte flytte til Kbh. ∞ *Dorthea Marie Pelt,* begr. 27.12.1753 Kbh. Nic. k., D. af sukkerraffinadør *Hans Peter P.* og *Dorthea Kellinghusen.* – 1714 student, privat, fuldm. hos Joh. Philip Ratecken (vot. 1723-26) ved Dronningens forretninger, 1712 amtsskriver og ridefoged o. Ringsted og Sorø amter, 1721 kirkeinspektør o. Kbh.s, Frederiksborg og Kronborg distr., 13.2.1733 HRass., vot. ret jævnl. 4.3. s.år-24.10.1750, 12.2.1740 virkelig justitsr., 1745 viceborgm. i Kbh. – Enken legerede ved test. 1753 8000 rdl. til oprettelse af 11 senge i Vartov.

1733-53 LORENTZ FISKER, f. 24.7.1684 (Gravskr.), d. 6.1.1757, begr. Kbh. Nic. k., S. af vintapper *Thomas Jensen F.* ∞ i okt. 1714 *Engelke Catharina Smidt,* begr. 17.1.1759 i Kbh. Nic. k. – 1714-18 amtsforv. i Ålholm og Maribo amter, 1721 kronprinsens overinspektør på Hørsholm, 1731 viceborgm. i Kbh., 13.2. 1733 HRass., vot. – men kun på åbningsdage og 1734-46 slet ikke – 4.3.1733-1.3. 1753, desuden i 3. HRkomm. 21.4.-1.12.1733. 1733(-38) deput. i Søetatens Generalkommissariat, 13.2.1733 virkelig justitsr., 1744 byfoged i Kbh.

1733-40 MICHAEL (ved dåben Mikkel) FJELDSTED, døbt 30.7.1684 i Kbh. (Frelsers), begr. 9.1.1741 sst., Frelsers k., S. af brygger *Andreas Mikkelsen.* ∞ 20.1. 1708 i Tårnby, Sokkelunds hrd., *Marie Christiane Fyhn,* døbt 16.9.1688 sst., begr. 1.4.1741 i Kbh. Frelsers k., D. af kapellan, fra 1691 sognepr. til Tårnby *Hans Poulsen F.* og *Dorthea Grønbech.* – 1701 student, kopist, sen. sekr., arvede efter faderen bryggergården Chr.havns kv. 184, Prinsensgade, var 1718 en af stadens 32 mænd, 1729 stadshauptmand, 1720 rådm., 20.2.1733 virkelig justitsr., vot ret

jævnl. 4.3. s.år-30.6.1740. – Forstander for Frelsers k. Husstanden bestod 1728 af ægteparret med 6 børn samt 11 karle og piger.

1733-36 JOHANNES CHRISTENSEN, d. 22.11.1747. ∞ *Mette Sophie v. Pultz,* f. 22.7.1697 på Kølberg, begr. 31.5.1760 i Nyborg, (∞ 1° 1714 generalmajor *Hans Jacob Brun,* d. 1739, ∞ 3° generalmajor *Anthon Günther Ellbrecht,* f. 1685, d. 1760), D. af oberst *Henrik Christopher v. P.* – Kommissariatsskriver, 1711 kommerceass., s. år renteskriver i søndenfjeldske kontor, 1715 vicelandsdommer ved Sjæll.s og Møns Landsting med successionsret, 1718 rang og sæde som virkelig landsdommer, 1719 afsk. som renteskriver og samtidig udn. revisor for ældre regnskaber, 1723 gage som 2. virkelig landsdommer, 1725 1. landsdommer, 18.2. 1729 virkelig justitsr., vot. af og til 10.10.1733-15.12.1736, 1741 etatsråd.

1734-65 CASPAR CHRISTOPHER BARTHOLIN (EICHEL), f. 11.11. 1700, d. 26.1.1765 i Kbh., begr. Soderup k., S. af landsdommer *Christopher B.* og *Marie Anne (Marianne) Grove.* ∞ 1° 26.5.1735 i Kbh. (Frue) *Else Worm,* f. 17.2. 1703 sst. (Frue), d. 19.5.1740 sst. (Frue), D. af biskop *Christen W.* og *Christine Tistorph.* ∞ 2° 20.5.1744 på Åstrup, Soderup sogn, *Elisabeth Hedevig Eichel,* f. 13. 1.1729 i Odense (Knuds), d. 24.4.1755 i Kbh., begr. Soderup k., D. af landsdommer *Just Valentin E.* og *Christiane Schouboe.* – 1720 kancellisekr., 1727 sekr. i komm. for de fattiges væsen, o. 1739 medl. af kancellikoll., 23.6.1734 HRass., vot. 1.7. s.år-16.1.1765, til 1746 oftest kun på åbningsdage, derefter stadigt, 25.5.1735 virkelig justitsr., 1747 etatsr., 1752 virkelig etatsr., 1760 konferensr., 11.11.1763 kst. justitiarius, indtil en virkelig justitiarius kunne udnævnes, hvilket skete 22.2. 1765 (se Mogens Rosenkrantz, justitiarius 1765-69). – Fra 1745 besidder af stamhuset Åstrup.

1734-49 JENS SEVERIN WARTBERG, døbt 10.11.1697 i Kbh. (Holmens), d. 11.9.1749 sst., begr. Holmens k., S. af vejermester og måler ved Holmen *Peter W.* og *Maria Bentsen.* – Ugift. – 1713 student, privat, 1717 cand. theol., 1723 sekr. i Danske Kanc., 8.10.1734 HRass., vot. jævnl. 16. s.m.-30.6.1749, 1735 sæde i kancellikoll., 1736 arkivsekr. i Danske Kanc., 1739 generalprokurør, 12.2.1740 virkelig justitsr., 1747 etatsr. og medl. af teaterdirektionen.

1735-39 ANDREAS HOJER, f. 18.5.1690 i Karlum ved Tønder, d. 28.8.1739 i Slesvig by, S. af sognepr. *Johan(nes) H.* og *Catharina Gude Fabricius.* ∞ 1735 *Elsabe Margrethe Ambders,* f. 3.4.1695 i Burkal, d. i juli 1782, (∞ 1° *Andreas Nissen* til Store Tønde, Hostrup sogn), D. af sognepr. *Christian A.* og *Brigitta Margrethe Hojer.* – 1706 ved pædagogiet i Halle, 1707 imm. ved univ. sst., studerede medicin,

men hørte samtidig forelæsninger o. moral, historie, naturret og off. ret, 1709 hjemvendt til Sønderjyll., efter korte besøg ved sachsiske universiteter 1713 hofmester for Joh. Georg Holsteins 2 sønner, 1714 imm. ved Kbh.s Univ., konkurrerede 1717 uden held om et medicinsk professorat, prakt. læge i Kbh., var 1717-18 ved univ. i Helmstedt, påbegyndte 1718 et historisk forfatterskab, 1721 sekr. ved matrikulkomm. i Norge, 1722 kgl. historiograf, 14.10.1726 justitsr., 1729 kommitt. i Politi- og Kommercekoll., 1734 prof. jur., 1735 kommitt. og sekr. i i Missionskoll. og direktør for Vaisenhuset. Havde utvivlsomt væsentlig andel i tilblivelsen af forordn. 10.2.1736 om de juridiske eksaminer. Vot. af og til 11.6. 1735-25.4.1739, sidstn. år generalprokurør og dr. jur. bullatus, 1737 etatsråd. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1735-36 CARL JUEL, døbt 22.6.1706 i Kbh. (Slotsk.), d. 1.9.1767 på Odense slot, S. af *Knud J.* (vot. 1700-08). ∞ 1° 15.8.1738 i Kbh. (Slotsk.) hofdame *Christiane Henriette Louise v. Schleinitz,* f. 24.9.1709 på Valdemar slot, d. 12.8.1756, begr. Brejninge k. ∞ 2° 24.3.1759 på Hverringe *Anna Margrethe Juel,* f. 18.9.1741 på Eriksholm, d. 1.5.1761 på Odense slot, D. af *Peder J.* (vot. 1736-50). ∞ 3° 24.3.1762 i Kbh. (Slotsk.) *Amalie Christiane* comtesse *Raben,* f. 4.8.1736 sst. (Slotsk.), d. 1.8.1803 på Jarlsberg, D. af *Frederik Christian* greve *R.* (vot. 1738-68). – 1731 tjg. kammerjkr. hos Dronning Sophie Amalie, 3.6.1735 HRass., vot. af og til 15.6. s.år-14.3.1736, 1738 stiftamtm. o. Christianssands stift og amtm. o. Nedenes og Råbygdelagets amter, 1742 hofmester for prinsesse Louise, s. år hv. R., 1743 hofmester hos kronprinsesse Louise, 1746 overhofmester hos Dronningen, 1749 gehejmer., 1751 ambassadør til Sverige i anl. af tronskiftet, 1752 overhofmester hos Dronning Juliane Marie, 1754 amtm. o. Sorø og Ringsted amter og overhofmester ved Sorø Akademi, 1760 stiftamtm. o. Fyn og Langeland, amtm. o. Odense, Dalum, Sct. Knuds og Rugårds amter, 1763 gehejmekonferensr. – Arvede 1766 stamhuset Tåsinge.

1735-39 NIELS STUB, døbt 9.5.1686 i Slagelse, d. 31.3.1746, begr. Stadager k., S. af købm. *Anders Nielsen* og *Maren Berntsdtr.* ∞ 14.1.1727 *Maren Nielsdtr.,* døbt 22.6.1706, begr. Stadager k., D. af *Niels Agersøe* og *Ane Cassow.* – 1706 student, Slagelse, 1710 cand. theol., 1719 regimentskvartermester, 25.6.1735 till. HRass., vot. jævnl. 9.7. s.år-19.3.1739, sidstn. år lønnet landsd. ved Lolland-Falsters Landsting, 24.7.1744 virkelig justitsråd.

1736-37 HANS FREDERIK HOLSTEIN, f. 1681, d. 5.9.1737, 56 år, i Kbh. (Petri), S. af *Caspar Frederik H.* til Klincken, Möllenhagen og Grabenitz og 1. hustru *Anna Catharina v. Knuth.* ∞ 28.2.1714 i Kbh. (Slotsk.) *Catharina Marie v.*

Schmidtberg, f. 21.1.1678, d. 12.5.1764 i Kbh. (Petri), D. af *Georg Friedrich v. S.* og *Clara Anastasiv v. Gemmingen.* – 1703 kammerjkr. hos prins Vilhelm, 1705 hos prinsesse Sophie Hedvig, 1713 hos Kongen, 1721 hofmester hos prinsesse Sophie Hedevig, 1721 virkelig etatsr., 1722 hv. R., 1732 gehejmer., 1735 1. deput. for finanserne, 17.2.1736 tilforordn. i HR., vot. vist kun 1.3. s. år og 7.3.1737. – Var den ene af de to første kuratorer for Vemmetofte.

1736-47 NICOLAI (NIELS) GERSDORFF, f. 7.1.1688 på Hünern, d. 17. 12.1748, begr. Holstebro k., S. af *Rudolph G.* (vot. 1721-29). ∞ 19.12.1721 *Louise v. Boineburg*, f. 14.1.1697, d. 25.3.1765, begr. Holstebro k., D. af kejserl. generalmajor *Frederik v. B.* og *Judithe Augusta v. Marschalck.* – 1721 amtm. i Husum, Svabsted, Eidersted m. v., s. år hv. R. og overkæmmererer hos kronprinsen, 1730 kammerh., 1731 gehejmer., 1735 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Kbh.s amt, vot. 1.3.1736-2.3.1747, men kun sjældent, de fl. år kun på åbningsdage, 1738 gehejmekonferensr., 1748 blå R. – Mest kendt er han blevet ved, at Kongen, hvis yndling han var, 1740 tilsidesatte en af HR. afsagt dom, der var gået G. imod. Se herom I p. 286f.

1736-40 ENGELKE BÜLOW, f. 24.1.1691, d. 15.10.1740 på Gunderslevholm, S. af generalmajor *Reimer Hans B.* og *Sophie Elisabeth Bibow.* ∞ *Mette Henriette Viereck*, f. 22.7.1695 i Kbh., d. 1767 på Hohen Sprenz, D. af deput. i Generalkommissariatet for Land- og Søetaten, gehejmer. *Claus Henrik v. V.* (tilforordn. 1704-10, men mødte ikke) og *Margrethe Lucie Brockdorff.* – 1710 afsk. som major, 1721 hofmarskal hos prins Carl, fra 1729 hos dennes søster, prinsesse Sophie Hedvig, 1730 hv. R., s. år amtm. o. Tryggevælde amt, vot. af og til 1.3.1736-28.4.1740.

1736-58 CLAUS REVENTLOW, 3.5.1748 øverste tilforordnet, se der.

1736 ERNST ULRIK DOSE, formentl. S. af overkammersekr. *Ernst Ulrik D.* (d. 1706 som direktør i Rentek.), og *Margrethe Elisabeth Mohr*, og i så fald vel f. i Pinneberg, men kbg. mglr. – Kaldes fhv. kabinetssekr. hos prinsesse Sophie Hedvig, da han 6.6.1731 blev virkelig justitsr., 3.6.1735 beordret at indfinde sig i HR., så ofte den holdes, men fritoges 17. s. m. efter ansøgn., atter beordret 10.2.1736 til at møde 1.3. og ellers hver dag og vot. af og til indtil 24.4. s. år. Sen. skæbne kendes ikke.

1736-52 POUL EGGERS, d. 30.11.1752, 45 år, begr. Kbh. Frue k., S. af *Poul E.* (vot. 1697-1721). ∞ 20.1.1747 på Vilhelmsborg *Sophie Amalie* baronesse *Güldencrone*, f. 18.(19?)12.1713 sst., begr. 4.7.1767 i Kbh. Frue k., D. af *Christian* baron G. (vot. 1719-29). – 1729 sekr. i Danske Kanc., fra 1735 med sportler, 1731

sekr. i komm. for de fattiges væsen, 1735 virkelig kancellir., 27.1.1736 HRass. med løn, vot. 6.3. s.år-11.4.1752, til 1746 stadigt, derefter kun sjældent, 16.2.1741 virkelig justitsr., 1746 ass. i Danske Kanc., 1749 etatsr., 1752 maître des requêtes. – Boet udviste formue 11.679 rdl., gæld 8.870 rdl.

1736-37 CHRISTIAN FREDERIK greve HAXTHAUSEN, f. 19.7.1690 i Pyrmont, d. 26.12.1740 i Varel, Oldenburg, S. af sen. landdrost i Oldenburg og Delmenhorst *Anton Wolf H.* og *Dorothea Justine* grevinde *Aldenburg*. ∞ 29.8.1721 i Kbh. *Margrethe Hedevig Juel,* f. 24.2.1702 i Governolo, Italien, d. 19.2.1752 på Christiansborg slot, D. af generalløjtnant *Gregers J.* og *Vibeke,* f. *Juel*. – I krigstj., dels i Nederlandene, dels i Danmark, hvor han 1718 avancerede til oberst, 1730 kammerh., 1731 deput. i Landetatens Generalkommissariat, 1735 hv. R., vot. af og til 26.3.1736-11.4.1737, 1736 optaget i grevelig stand, s. år overlanddrost i Oldenburg. – Ejer af godserne Tienhausen, Eisborg og Nienfelde i Oldenburg.

1736-55 NIELS MÜLLER, f. o. 1683 i Århus, d. 22.7.1757 i Kbh. (Gravskr.), S. af rådm. i Århus, fra 1688 i Kbh. *Søren Nielsen,* undertiden kaldet Møller. – Formentl. ugift; i gravskr. nævnes kun søskende. – 1718 sekr. i Generalpostamtet, 1731 sæde og stemme i samme som ass. og kancellir., 16.10.1733 virkelig justitsr., vot. 10.4.1736-6.3.1755, men kun sjældent, og fra 1746 kun på åbningsdage, 1740 2. direktør i Generalpostamtet, 1757 etatsråd.

1736-70 CHRISTIAN DITLEV greve REVENTLOW, f. 10.3.1710, d. 30.3.1775 i Kbh. (Petri), begr. på Lolland, S. af *Christian Ditlev* lensgreve *R.* (vot. 1718-38). ∞ 1° 12.2.1737 i Kbh. (Slotsk.) *Johanne Sophie Frederikke* rigsfriherreinde *v. Bothmer* (Bothmar), f. 25.8.1718 sst., d. 17.4.1754 i Plön, D. af braunschweig-lüneburgsk gesandt i Kbh. *Johan Frederik* rigsgreve *v. B.* og *Sophie Hedvig v. Holstein.* ∞ 2° 7.8.1762 på Ledreborg *Charlotte Amalie* comtesse *Holstein,* f. 27.6.1736 i Kbh. (Slotsk.), d. 13.6.1792 på Hummeltofte, D. af *Johan Ludvig* lensgreve *H.* (øverste tilforordn. 1740-48). – Helligede sig livet igennem administrationen af sine godser og deltog kun lidet i det off. liv. Fik 1737 af faderen overdraget ledelsen af Christiansborg (Christianssæde) og Åstrup og arvede efter faderens død grevskabet Christianssæde. 1759 arvede han de øvrige Reventlowske godser. 1729 hv. R., 1735 kammerh., vot. (formentl.) kun på åbningsdage, adsk. år slet ikke, 26.4.1736-1.3.1770. Ekstraord. ass. 1773-75. 1744 gehejmer., 1763 gehejmekonferensråd.

1736-50 PEDER JUEL, f. 11.6.1707 i Kbh. (Nic.), d. 8.1.1779 i Odense, S. af generalløjtnant *Gregers J.* og *Vibeke,* f. *Juel.* ∞ 18.6.1733 i Hatting *Birthe Cathrine*

Levetzau, f. 1714 på Bygholm, døbt i Hatting, d. 13.8.1784 på Hverringe, begr. Kerteminde k., D. af generalløjtnant *Theodosius L.* og *Anna Margrethe Brockdorff.* – Fændrik, 1726 kammerjkr. hos Dronningen, s. år pas til udlandet, 1730 ceremonimester hos Kongen, 1736 kammerh., vot. af og til 1.3. s. år–19.2.1739 samt jævnl. og med løn 10.10.1746–22.12.1750, 1746 hv. R., 1760 gehejmer., 1775 gehejmekonferensr. – Ejer af Hverringe, af hvilken han oprettede stamhuset af samme navn, samt af Åstrup, Trudsholm, Eriksholm, Holbæk Ladegård, Aggersvold og Billeshave.

1736-38 PEDER OTTO ROSENØRN, f. 14.6.1708 på Tvilumgård, d. 7.2. 1751, begr. Nykøbing F. k., S. af oberst *Mathias R.* og 1. hustru *Antoinette Lisbeth Friis.* ∞ 7.6.1740 i Vigerslev, Fyn, *Eva Margrethe Grüner,* f. 12.9.1708 i Kbh., d. 20.1.1760 på Jerstrup, begr. Grinderslev k., D. af ejer af Margård, general *Gustav G.* og *Sophie Amalie Vind.* – 1728 sekr. i Danske Kanc., 1734 kammerjkr., 10.2. 1736 beordret at indfinde sig i HR. 1.3. og hver dag i vintersessionen og assisteres af kammerjkr. Juel, vot. dog først 9.10. s. år til 26.3.1738, hvorimod Juel vot. den beordrede dato. R. vot. kun af og til i det nævnte tidsrum. 1738 amtm. o. Nykøbing amt og virkelig etatsr., 1744 konferensråd.

1736-41 CARL ÆMILIUS baron SCHACK, f. o. 1700 i London, bisat 5.1. 1742 i Kbh. (Trin.), S. af *Bertram* baron *S.* ∞ *Lovise v. Calneyn,* døbt 28.1.1707 i Ribe, d. 13.4.1785, D. af overhofmester ved Det ridderl. Akademi i Kbh., stiftamtm. o. Ribe stift, amtm. o. Riberhus amt, konferensr. *Henrik Ernst v. C.* og *Margrethe v. Bern.* – 1733 HofRass. med tit. af slotspræsid., 2.11.1736 HRass., 24. s. m. virkelig justitsr., vot. hyppigt 27. s.m.–12.12.1741, 1739 præsid. i Borg-Retten.

1737-44 HANS URSIN, f. 1682 i Jerslev, d. 13.4.1757, muligv. i Borup, S. af sognepr. *Laurits Bjørn* og 2. hustru *Anna Hemmet.* ∞ 17.6.1712 i Kbh. (Frue) *Anna Formann,* begr. 3.7.1744 sst. (Trin.), (∞ 1° brygger *Ole Høibye,* d. 1705, ∞ 2° købm., brygger *Peder Kleve,* d. 1711). – I 10 år fuldm. hos byfogden i Kbh. og betjente ofte retten i dennes st., 30.1.1719 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Kbh. Justitiarius erklærede ham for at være »meget dygtig og bekvem«, og han roses fra mange andre sider. Fik hurtigt en stor praksis. 1730 generalfiskal, 1731 kancellir., 1737 præsid. i Underadmiralitetsretten, 14.6. s. år HRass., vot. ret jævnl. 1.10. s.år–29.4.1744. – Ejer af en bryggergård på Nørregade og medl. af bryggerlauget.

1738-68 FREDERIK CHRISTIAN greve RABEN, f. 10.9.1693 i Kbh. (Slotsk.), d. 26.2.1773 på Ålholm, begr. Nysted k., S. af gehejmer. *Johan Otto R.*

og 2. hustru *Emerentia Levetzow.* ∞ 1.12.1722 *Birthe v. Plessen,* døbt 12.9.1707 i Ålum, d. 5.7.1785 på Ålholm, D. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1725-44). – Efter lang udenlandsrejse 1711 kammerjkr. hos kronprinsen, 1727 kammerh., 1728 hv. R., 1730 Dronningens amtm. o. Hørsholm amt, 1731 overhofmester hos Dronningen, 1733 gehejmer., 1737 stiftamtm. o. Lolland og Falster stift, amtm. o. Ålholm, Halsted kloster og Maribo amter, vot. 6.3.1738-10.3.1768, men som oftest kun på åbningsdage, nogle år slet ikke, 1747 gehejmer., 1748 blå R., 1763 afsk. som stiftamtm. og amtm. – Greve til Christiansholm, ejer af Bremersvold, Kærstrup og Løvegård.

1739-63 HANS FREDERIK LEVETZAU, 6.10.1748 justitiarius, se der.

1740-48 PETER ALBERTIN, f. 30.7.1710 i Kbh. (Helligg.), d. 19.4.1779 på Brejninggård, S. af prok. *Brostrup A.* og *Charlotte Amalie West.* ∞ 21.5.1751 i Tvede *Cathrine Kirstine Folsach,* f. 1726, d. 25.2.1812 på Brejninggård, D. af ejer af Keldkærgård (nu Gessinggård) *Hans F.* og *Anna Elisabeth Gyberg.* – 1729 student, Herlufsholm, 1737 HofRass., 22.4.1740 till. HRass., – med løn fra 1743 – vot. hyppigt 11.10.1740-24.12.1748, 22.4.1746 virkelig justitsr., 1749 amtm. o. Lundenæs og Bøvling amter, s. år adlet, 1751 etatsr., 1773 afsk. – Ejer af Lumstrup og Brejninggård, Bølling hrd.

1741-61 JØRGEN greve SKEEL, f. 5.1.1718 på Gl. Estrup, d. 5.3.1786 sst., begr. Avning k., S. af ejer af Gl. Estrup *Christen* greve *S.* og *Augusta* baronesse *Winterfeldt.* ∞ 1° 16.1.1740 *Lucie v. Thienen,* f. 1.5.1718 på Güldenstein, d. 23.7. 1743 på Gl. Estrup, D. af ejer af Wahlstorf *Heinrich v. T.* og *Ida Lucie Brockdorff.* ∞ 2° 12.5.1745 på Fussingø *Charlotte Louise v. Plessen,* f. 23.11.1720 sst., d. 17.9. 1801 på Ulstrup, begr. Avning k., D. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1726-44). – 7.1.1741 beordret at indfinde sig i HR., hver dag retten holdes i denne session, vot. (vist) 1.2. s.år-5.3.1761 men kun af og til, nogle år slet ikke, 1742 kammerh., 1749 hv. R., 1758 gehejmer., 1761-74 hofmester hos arveprins Frederik, 1764-80 medl. af Overskattedirekt., 1765 gehejmekonferensr., 1773 blå R. – Ejer af grevskabet Scheel, besidder af stamhuset Gl. Estrup, ejer af Ulstrup, Hemmestrup, Viskum (begge solgt 1749), Østergård (solgt 1754) og Skovgård.

1741-51 FREDERIK de LØVENØRN, f. 6.1.1715 i Kbh. (Nic.), d. 15.10. 1779 sst. (Frue), S. af *Poul Vendelbo de L.* (vot. 1732-39). ∞ 4.11.1740 *Frederikke Sophie v. Holsten,* f. 4.1.1719, d. 31.7.1774 på Antvorskov, D. af oberst *Godske Ditlev v. H.* og *Elisabeth Sophie Knuth.* – Om hans sømilitære løbebane, se Th. Topsøe-Jensen og E. Marquard, Den Dansk-Norske Søetat (1935). 1740 afsk. som

kommandørkapt. og udn. til virkelig etatsr., 1746 deput. i Søetatens Generalkommissariat, vot. på de årl. åbningsdage 2.3.1741-4.3.1751, sidstn. år amtm. o. Antvorskov og Korsør amter, 1747 konferensråd.

1741 URBAN BRUUN, f. 15.2.1685 i Skæve, d. natten til 5.4.1742 i Kbh., begr. Sorterup k., S. af sognepr. *Jacob B.* og *Maren Wolf.* ∞ 1° 15.5.1714 i Sengeløse *Ane (Anna) Leth,* f. 3.1.1695 sst., d. 1.6.1736 på Antvorskov, begr. Sorterup k., D. af sognepr. *Falch L.* og *Anna Ledoe.* ∞ 2° 15.2.1737 i Kbh. (Helligg.) *Elsebeth (Else) Steensdtr.* (ell. *Steen),* d. 15.5.1751 på Ødemark, (∞ 1° 29.1.1712 i Kbh. klædekræmmer *Johan Adolph Bechman,* d. 1736). – Tj. 17 år ved jordegods, amtstuer og »andre affærer«, 1713 amtsforv. i Antvorskov og Korsør amter samt proviant-, ammunitions- og materialforv. ved Korsør fæstning, når tjenesten bliver ledig, hvilket skete året efter, 1720 krigsr., 1724 krigs- og landkommissær i Sjæll., Lolland, Falster og Møn, 5.3.1734 virkelig justitsr., 1740 deput. for finanserne, vot. på rettens åbningsdag 2.3.1741 og kun denne gang, s. år virkelig etatsr. – Ejede en del jordegods på Sjæll., bl.a. Ødemark i Bromme sogn, en gård i Åbenrå i Kbh. Formue 45.648 rdl., gæld 13.617 rdl.

1741-54 HANS FOGH, d. 7.3.1756, 66 år, i Kbh., begr. Helligg. k., S. af brygger, rådm. *Lauritz F.* og *Kirstine Hansdtr. Leegaard.* ∞ 18.7.1731 i Kbh. (Helligg.) *Anne Søe Lugge,* hjemmedøbt 6.8.1710 i Holstebro, begr. 1.11.1777 i Kbh. Helligg. k., D. af sognepr. *Søren L.* og 1. hustru *Else Jensdtr.* – 1731 rådm. i Kbh., 26.8.1740 virkelig justitsr., vot. som oftest på de årl. åbningsdage og kun på disse 2.3.1741-7.3.1754. 1754 borgm. i Kbh. – Både 1756 og 1770 afholdtes skifte i enkens fallitboer.

1741-67 JOHAN FREDERIK FRIIS, f. o. 1691 i Skamstrup, d. 2.5.1767 i Kbh., begr. Petri k., S. af provst *Peder F.* og den lærde *Christence Hermansdtr.,* f. *Friis.* ∞ 1° 1729 *Charlotte Frederikke Edinger,* f. 24.12.1703 i Kbh. (Petri), d. 26.10. 1747 sst., begr. Petri k., D. af grosserer *Wilhelm E.* og *Else Margrethe Michelbecker.* ∞ 2° 16.5.1749 i Kbh. (Helligg.) *Sara Hedvig Schrader,* f. 2.12.1713 sst. (Nic.), d. 8.2.1754 sst., begr. Nic. k., D. af *Johan S.* (vot. 1725-35). – Fuldm. i assignationsbogholderkontoret, 1728 amtsforv. i Nyborg og Tranekær amter samt proviant-, ammunitions- og materialforv. ved Nyborg fæstning, s. år virkelig kammerass., 1731 kammerr., 1736 kommitt. i General-Landets-Økonomi- og Kommercekoll., 1737 direktør for de fattiges væsen, 26.8.1740 virkelig justitsr., direktør for Opfostringshuset og Det kgl. priv. Lotteri, vot. på åbningsdage 2.3.1741-5.3.1767, 1749 etatsr., 1766 konferensr. – Ejede gård i Pilestræde.

1741-44 VILHELM baron GÜLDENCRONE, f. 27.8.1701 i Mårslet, d. 6.6. 1747 i Kbh., bisat i Malling, S. af *Christian* baron G. (vot. 1719-29). ∞ 17.7.1739 i Kbh. (Petri) ejeri. af Hald *Frederikke Louise* comtesse *Knuth*, f. 14.1.1720 sst. (Trin.), d. 21.2.1793 i Vejle, (∞ 2° 1764 generalløjtnant *Johan Heinrich* greve *v. d. Schulenburg*, f. 1713, d. 1791), D. af ejer af Knuthenborg *Adam Christopher* greve *K.* og *Hedevig Ulrica Luzdorph.* – Major i livgarden til fods, 1736 deput. i Søetatens Generalkommissariat og etatsr., vot. 2.3.1741-5.3.1744, dog kun på åbningsdage, 1744 stiftamtm. o. Viborg stift og amtm. o. Hald amt, 1746 deput. i Admiralitets- og Kommissariatskoll. – Besidder af Vilhelmsborg.

1741-58 FREDERIK HOLMSTED, døbt 14.11.1688 i Magleby, Langeland, d. 12.6.1758 i Kbh., begr. Frelsers k., S. af ejer af Brolykkegård *Christen H.* og *Karen Krag.* ∞ 1° 6.8.1710 i Kbh. (Frelsers) *Mette Thomasdtr. Fischer (Fisker)*, d. 7.4.1718 sst. (Frelsers), (∞ 1° kompagnimester ved Vestind.Komp. *Per Christensen)*, D. af vintapper *Thomas Jensen F.* ∞ 2° 19.6.1720 i Kbh. *Anna Marie Brinck*, f. o. 1696 i London, d. 13.6.1758 i Kbh. (Frelsers), (∞ 1° 1714 landsd., rektor i Nykøbing F. *Johan Fischer*, f. 1682, d. 1718), D. af præst, sen. provst *Ivar B.* og 1. hustru *Ambrosia Michelsen.* – 1708 bogholder ved det Vestind.-guin. Komp., 1709 till. ved det Ostind. Komp., sen. direktør for det Vestind. Komp. og tog i denne egensk. initiativet til købet af Sct. Croix, som han 1733 fik fuldmagt til at afslutte; dygtig, initiativrig og flittig industrimand, der havde hånd i hanke med mange foretagender foruden at varetage sine egne. Havde 1716-54 eneret på kattuntrykning. 1733 viceborgm. i Kbh., 1734 borgm., 1736-38 kommitt. i General-Landets-Økonomi- og Kommercekoll., 28.6.1737 virkelig justitsr., vot. som oftest på åbningsdagene 1.3.1741-2.3.1758, enkelte år dog slet ikke. 1746 etatsr., 1747 virkelig etatsråd.

1741 BERTEL HAUCH, f. 20.10.1671 på Holtum Kærgård, Sindbjerg sogn, d. 7.11.1741 i Kbh., begr. Garn. k., 1747 flyttet til Frue k., S. af ejer af Holtum Kærgård *Jørgen H.* og *Maren Klyne.* ∞ 28.5.1704 på Hollufgård *Elisabeth Westengaard*, f. 2.1.1685 i Odense, d. 11.6.1728 i Ålborg, D. af øverste borgm. i Odense, ejer af Hollufgård og Dallund *Jens W.* og *Maren Bang.* – Skolegang i Vejle og Ribe, 1690 ansat på generalkommissariatet, 1692 hos krigs- og landkommissær O. Himmelstrup, der året før havde ægtet hans moder, 1700 godsforv. på Holckenhavn, 1701 regimentskvartermester, 1711 krigskommissær, 1716 amtsforv. i Ålborghus, Åstrup, Børglum og Sejlstrup amter, 1717 till. krigs- og landkommissær for Ålborg og Viborg stifter, 1718 krigsr., 8.10.1728 virkelig justitsr., 1729 deput. i Landetatens Generalkommissariat samt direktør for Det danske Krigerhosp. og Officerernes Enkekasse, vot. på åbningsdagen 2.3.1741.

1741-64 HERMAN LENGERKEN KLØCKER, f. 18.6.1706 i Kbh., d. 5. 12.1765 sst., begr. Petri kap., S. af handelsm. *Abraham K.* og 1. hustru *Elisabeth v. Lengercken.* ∞ 1° 28.5.1732 i Kbh. (Petri) *Mette Christine Wriesberg,* f. 10.12.1710 sst. (Petri), d. 10.1.1757 sst., begr. Petri kap., D. af silke- og klædekræmmer *Christopher Frederik W.* og *Christine Müllich.* ∞ 2° 17.3.1762 i Kbh. (Holmens) *Caroline Hoppe,* f. 10.1.1732 sst. (Holmens), d. 21.1.1819 sst., begr. Petri kap., D. af admiral *Frederik H.* og *Else Marie Lemvig* (D. af *Peder L.* (vot. 1691-1710)). – Handelsuddannet i Tyskland, Holland, England og Frankrig, hjemkom 1728, 1730 borgerskab i Kbh. som grosserer, s. a. beordret til som kommitt. at antage sig slavekassens tarv, 1734 rådm., 26.8.1740 virkelig justitsr., vot. som oftest på de årl. åbningsdage 2.3.1741-1.3.1764, 1749 etatsr., 1750 viceborgm., 1757 adlet, 1760 virkelig etatsr., 1761 direktør for de fattiges væsen, 1762 kommitt. i Missionskoll., direktør for Vaisenhuset og bankkommissær. – Ejer af Gjeddesdal.

1741-58 HERMAN HENRIK KØNEMANN, f. 6.10.1692, d. 11.5.1771 i Kbh., begr. Petri k., S. af lærredskræmmer *Hermann Heinrich K.* og *Susanne Stercker.* ∞ 1° 19.12.1721 *Anna Elisabeth Klinge,* begr. 22.3.1729 i Kbh. Petri k., D. af rådmand *Kai K.* ∞ 2° 2.12.1729 i Kbh. (Petri) *Louise Sophie Wolffen,* f. 1708, begr. 23.1.1737 i Kbh. (Petri), D. af livmedicus *Johan Conrad W.* og *Else Cathrine Starup.* ∞ 3° 17.6.1739 i Kbh. (Frelsers) *Charlotte Amalie Ocksen,* f. 26.6.1715, d. 21.5.1771 i Kbh. (Petri), D. af *Henrik O.* (vot. 1713-33). – 1720 borgerskab i Kbh. som lærredskræmmer, 1729 rådm., 1731 virkelig kommercer., 26.8.1740 virkelig justitsr., vot. som oftest på åbningsdage 2.3.1741-2.3.1758, 1749 viceborgm., 1755 etatsr., 1761 borgmester.

1741-63 VILHELM AUGUST v. d. OSTEN, f. 7.1.1697 i Kbh., d. 15.1. 1764 i Helsingør, begr. Mariæ k., S. af hofmarskal *Peter Christoph v. d. O.* og *Louise Benedicte v. Reichow.* ∞ 1° *Charlotte Amalie Lützow,* døbt 30.7.1696 i Kbh. (Slotsk.), d. 12.5.1743 i Helsingør, begr. Mariæ k., D. af ejer af Lundsgård og Gammelgård, oberst *Frederik L.* og *Dorothea Magdalene v. Harstall.* ∞ 2° 1745 (ægtepagt 17.7.) *Friederike Anna Sophie v. Massow,* f. o. 1725, begr. 6.8.1750 i Helsingør Mariæ k., D. af amtm. *Christian Albrecht v. M.* og *Marsille v. Grabow.* – 1715 student, Sorø, kammerjkr. hos Dronning Anna Sophie, 1728 stiftsbefalingsm. o. Bergen stift og amtm. o. søndre Bergenhus amt, 1735 amtm. o. Sorø amt og direktør for Sorø sk., 1738 direktør for Øresundstolden, 1740 hv. R., vot. 2.3. 1741-3.3.1763, som oftest kun på åbningsdagene, 1743 1. deput for finanserne, s. år direktør for samme, 1744 gehejmer., 1746 afsk., 1755 gehejmekonferensr., 1763 blå R.

1741-71 JOHANNES VALEUR, f. 23.2.1701 i Kbh. (Frelsers), d. 20.9.1771 på Nebbegård ved Hørsholm, begr. Kbh. Frelsers k., S. af silke- og klædekræmmer *Herman Walør (Wallør)* og 2. hustru *Marie Møller.* ∞ 20.3.1726 *Charlotte Sophie Bülche,* f. 2.9.1696, d. 9.12.1758 i Kbh., begr. Frelsers k., (∞ 1° 1713 handelsm. *Christian Kellermann,* d. 1723). – 1720 student, Kbh., 1722 cand. theol., huslærer, større udenlandsrejse, 1727(-30) HofRass. og kancellir., 1727 vicerådm. i Kbh., 1739 rådm., 28.11. s. år virkelig justitsr., vot., som oftest kun på åbningsdage, nogle år slet ikke, 2.3.1741-7.3.1771, 1749 etatsr., 1750 viceborgm., 1767 virkelig etatsr., afsk. som borgm., da Struensee 1771 opløste byens magistrat.

1741-57 LAURITZ MUNCH, f. 1697 i Ålborg, begr. 19.1.1758 i Kbh. Nic. k. Forældre kendes ikke. ∞ 27.6.(7.:)1727 *Sara Ørslev,* begr. 30.4.1781 i Kbh. Nic. k. – Tj. 15 år hos HRprok. Dines Leth (bev. 1710), 19.3.1728 prok. for HR. i begge riger, 1736 virkelig kancellir., 1737 tilladt at vedblive sit prokuratoremb., indtil hans vilkår bliver således, at han kan tiltræde et ham lovet emb. som HofRass. uden løn, 27.1.1741 virkelig justitsr., vot. hyppigt 2.10. s.år-24.12.1757 med løn fra 1743, 1749 etatsråd.

1742-66 FREDERIK CARL GRAM, f. 4.2.1702, d. 9.5.1782 i Kbh. (Petri), S. af overjægermester *Frederik v. G.* ∞ 14.9.1735 på Frbg. slot *Sophie Hedevig v. Holstein,* f. 30.7.1716 i Kbh. (Slotsk.) d. 19.2.1767 sst. (Petri), D. af *Hans Frederik v. H.* (vot. 1736-37). – 1720 hofjkr., 1722 kammerjkr., 1730 hofmarskal, 1731 hv. R., s. år tilforordn. i HofR., 1736 medadministrator o. Frederiksborg skoles midler, 1741 amtm. o. Kronborg og Frederiksborg amter samt inspektør ved stutterierne, s. år gehejmer., vot., men kun på de årl. åbningsdage og nogle år slet ikke, 1.3.1742-6.3.1766, 1749 gehejmekonferensr., i 1750 nogle mdr. kst. stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 1760 blå R.

1743-44 IVER JENTOFT, af norsk herkomst, d. 17.10.1744 i Kbh. ∞ 1° . . . (havde if. ildebrandsmandtallet 1728 sin svigerfader forrige regimentskvartermester ved livgarden *Johan Meritzen* i huset), ∞ 2° 16.2.1744 i Vang, Hedmark, *Christine Sophie Vagel,* begr. 30.7.1771, 94 år, i Vang, (∞ 1° 1712 (bev. 26.3.) i Kråkstad prok., sen. OHRass. *Jens Grønbech,* f. 1666, d. 1734), D. af *Jochum Mathiesen* og *Kirstine Heidemark.* – Nævnes 1728 som hofskriver, 1731 byfoged i Kbh., 6.6.1740 virkelig justitsr., vot. ret jævnl. 8.1.1743-30.6.1744.

1743-61 MICHAEL HIERONYMUS BASBALLE, f. 10.9.1687 i Århus, d. 4.9.1762 i Kbh., begr. Frue k., S. af købm. *Hieronymus B.* og *Gertrud Malling.* ∞ 1° 30.4.1721 i Kbh. (Helligg.) *Anna Dorothea Klog,* f. o. 1692, begr. 26.1.1726

i Kbh. (Helligg.), D. af kancelliforv. *Jens K.* ∞ 2° 6.12.1726 i Kbh. (Petri) *Louise Buchwald,* døbt 11.2.1699 sst. (Petri), d. 18.7.1756, begr. Frue k., (∞ 1° sognepr., sen. provst *Frederik Christian Rodriguez,* f. 1683, d. 1726), D. af livmedicus *Johannes v. B.* og *Anna Margrethe,* f. *Buchwald.* – 1705 student, Århus, 1720 kancellist i Rentek., 1721 sekr., 1722 virkelig kammerr., 1725 kommitt. i Kammerkoll., men vedblev til 1725 at beklæde sin tidl. stilling, 17.10.1726 justitsr., vot. 7.3.1743-5.3.1761, men kun sjældent og som oftest kun på åbningsdage, 1746 etatsr. og 3. deput. i Rentek. samt møntkommissær, 1749 konferensr., 1757 adlet.

1743-49 GREGORIUS THELLESEN KLAUMAN, f. 30.11.1678, d. 13.9.1752, begr. Holmens kapel, S. af købm. i Kbh. *Gørris Thellesen* og *Marie Seenders,* der ∞ 2° brygger *Peter Klauman,* hvis navn hendes søn antog. ∞ 2.1.1711 i Kbh. (Helligg.) *Maren Aggers,* f. 9.1.1676, d. 3.1.1749 i Kbh., begr. Holmens kap., D. af købm. *Knud A.* og *Ingeborg Ludvigs.* – Gik ind i stedfaderens forretning og overtog efter hans død forvaltningen af Kongens Bryghus, 1713 HofRass., 1730 medstifter af Asiatisk Komp. og var til 1739 en af dettes direktører, 1736 medstifter af Kurantbanken og bankkommissær til sin død, 22.1.1740 virkelig justitsr., vot., men kun på åbningsdage og et par år slet ikke, 7.3.1743-6.3.1749, sidstn. år etatsr. – Ejer af Aggershvile og den nuv. Kgl. Porcelænsfabriks gård, Amagertorv 6.

1743-55 ANTONI RAFF, f. 18.7.1692 i Kolding, d. 5.2.1758 i Kbh., begr. Frue k., S. af rådm. *Mathias R.* og *Margrethe Koefoed.* ∞ 1° 19.4.1718 i Kbh. (Frue) *Anna Augusta Mecklenborg,* f. i Norge, (∞ 1° handelsm. *Johan Kreyer,* d. 1717), D. af kammerr. *Ægidius M.* ∞ 2° 23.3.1746 i Kbh. (Trin.) *Dorothea Pogh,* d. 24.5.1775, 74 år, begr. Nic. k., (∞ 1° bager *Johan Køhke,* d. 1745), D. af bager *Adrian P.* – 1727 rådstueskriver i Kbh. og havde da været sekr. hos hofmarskal greve Kallenberg, 1729 rådm., 1731 virkelig kommercer., 26.8.1740 virkelig justitsr., vot. 7.3.1743-6.3.1755, men med enkelte undtagelser kun på åbningsdage, 1748 borgm., 1750 etatsråd.

1743-50 CHRISTIAN STOCKFLETH, f. 22.12.1715, d. 25.11.1750 i Kbh. (Garn.), S. af ejer af Brahesholm og Krengerup, major *Vilhelm S.* og *Maria Dorothea Charisius.* ∞ 1° 16.4.1739 *Adolphine Christine Rostgaard,* f. 17.1.1706 i Kbh. (Trin.), d. 16.7.1740, begr. i Vedtofte, D. af *Fr. Rostgaard* (justitiarius 1720-21). ∞ 2° 18.4.1749 *Margrethe v. Heinen,* f. 26.6.1730 i Kølstrup, d. 14.2.1805 på Ulriksholm, begr. i Kølstrup, (∞ 2° stiftamtm. i Christiania *Caspar Herman Storm,* f. 1718, d. 1777), D. af ejer af Ulriksholm, major *Ulrik Frederik v. H.* og *Catharina*

v. Brüggemann. – Hofjkr., 1734 HofRass., 1735 vicelandsd. ved Fyns og Langelands Landsting med successionsret, 1738 virkelig landsd., 31.1.1738 virkelig justitsr., vot. 7.1.1743-27.10.1750, af og til i 1743, men ikke 1744-46, idet han 18.6.1744 var blevet stiftamtm. o. Trondhjem stift og amtm. o. Trondhjem amt, men 24.6.1747 tilforordnedes han HR. med en årl. løn af 1000 rdl. af justitskassen og vot. derefter jævnl. til sin død, 1750 hv. R. – Ejer af Søholm på Fyn.

1743-59 ERIK TORM, f. 11.9.1684 på Østergård i Salling, d. 23.2.1764 i Kbh., begr. Frue k., S. af gårdejer, sen. forpagter af Værløse anneksgård *Jens Henriksen* og *Mette Torm.* ∞ 1° 7.12.1714 *Anna Kirstine Ravn,* d. 17.11.1734, 42 år, i Kbh., begr. Frue k. ∞ 2° 12.4.1737 i Kbh. (Holmens) *Anna Thygesen,* f. 12.3.1699, formentl. i Tyrsting (kbg. mglr.), d. 13.10.1762, begr. Kbh. Frue k., D. af ejer af Mattrup *Thyge Jespersen* og *Anne Michelsdtr.* – 1697 student, men måtte af økonom. grunde opgive at læse videre, 1704 i tj. hos Severin Wildschütz (vot. 1710-19), 1708 dugsvend i Kongens liberi, ledsagede Kongen under krigen 1709 og deltog i erobringen af Stade og i slaget ved Gadebusch, 1714 regimentsskriver på Fyn, kom sen. til Frederiksborg, 1727 livkarl hos Kongen, hvis liv han siges at have frelst under et besøg på Gjethuset, da en kanon sprængtes ved prøveskydning, 1731 borgm. og politimester i Kbh., 28.6.1737 virkelig justitsr., vot. 7.3.1743-1.3.1759, som oftest kun på åbningsdage, enkelte år slet ikke, 1747 etatsr., 1760 virkelig etatsr., afstod 1761 politimesteremb. til sin svigersøn Fr. Horn (HRprok. 1739, ekstraord. HRass. 1779-81).

1743-57 JACOB FREDERIK v. ASPERN, f. o. 1688, begr. 4.7.1758 i Kbh. (Petri), S. af feltskær, sen. olderm. for bartskærerlauget i Kbh., kirurg ved Landetatens Kvæsthus *Jacob v. A.* ∞ 21.1.1739 i Kbh. (Petri) *Charlotte Sophie Cøllner,* f. 15.9.1719 sst. (Petri), d. 27.3.1807 sst. (Petri), D. af købm. *Johan Arnold C.* og *Anna Margrethe Schalck.* – 1705 student, privat, 1725 HofRass., 1734 virkelig kancellir., 8.12.1741 virkelig justitsr., vot. som oftest på åbningsdage og kun på disse 7.3.1743-2.3.1757, 1751 byskriver i Kbh.

1743-51 PEDER LEMVIG, f. 4.6.1710, begr. 5.5.1751 i Kbh. Frue k., S. af *Peder L.* (vot. 1691-1710). ∞ 12.5.1744 i Kbh. (Helligg.) *Mechtele Dorthea Sechman,* f. 4.6.1723 sst. (Helligg.), d. 19.2.1792, (Enkek., muligv. begr. i Fam. Schumachers begravelsesst. i Ørsted k., Ramsø hrd., kbg. mglr.), (∞ 2° 12.7.1752 i Odense (Knuds) *Jonas Ramus,* vot. 1756-61), ∞ 3° tidl. ejer af Benzonseje og Gundetved, derefter forpagter af Assendrup, krigsr. *Nicolai Frederik Schumacher,* d. 28.4.1788 i Aversi (dødsfaldet ikke indført i kbg., formentl. fordi liget er ført til Ørsted k., hvis kbg. mglr.), D. af *Didrik S.* (justitiarius 1737-43). – 1731 sekr. i

Danske Kanc., 1735 HofRass., 19.7.1743 HRass., vot. – med løn fra 1744 – hyppigt 5.11. s. år-4.3.1751.

1743-69 VILLUM BERREGAARD, 20.1.1769 justitiarius, se der.

1744 MOGENS SCHEEL v. PLESSEN, f. 28.12.1713 på Fussingø, d. 23.3.1749 i palæet i Kalveboderne, S. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1726-44). ∞ 3.10.1736 i Preetz *Elisabeth Christine v. Thienen,* ejer af Wahlstorf, Grünholm og det Plessenske Wildnis, f. 27.9.1715, d. 31.7.1786 på Wahlstorf. – 1731 kammerjkr., 1733 rejsepas til udlandet, 1734 kammerh., 1744 hv. R., overceremonimester hos Kongen og ordenssekr., vot. formentl. 5.3.1744. – Ejer af Fussingø og Selsø.

1744-56 CHRISTIAN ULRIK NISSEN, antog i sine sidste år navnet *Benzon,* d. 17.10.1756, 68 år, i Kbh. (Holmens), S. af generalkrigskommissær *Herman Lorentz N.* og *Ide Sophie Glud.* – Ugift. – Var 1716 hofjkr., 1718 kommandant på Dansborg og opperhoved i Trankebar, 1729 etatsr., 1736 stiftamtm. o. Trondhjem stift og amtm. o. Trondhjem amt, 1744 (-46) deput. i Søetatens Generalkommissariat, vot. 5.3.s.år-4.3.1756, undertiden på åbningsdage, adskill. år slet ikke, 1747 stiftamtm. o. Århus stift og amtm. o. Havreballegård og Stjernholm amter, s. år hv. R., 1752 amtm. o. Kbh.s amt. – Ejer af Skærsø.

1744-71 BOLLE VILLUM LUXDORPH, f. 24.7.1716 i Kbh. (Frue), d. 13.8.1788 sst., begr. Trin. k., S. af ejer af Mørup, oberst *Christian L.* og *Susanne Magdalene Worm.* ∞ 14.6.1748 i Kbh. (Helligg.) *Anna Bolette de Junge,* f. 11.10.1719, d. 14.6.1781 i Kbh., begr. Trin. k., D. af *Severin de J.* (vot. 1715-35). – 1733 student, privat, 1734 sekr. i Danske Kanc., 1738 vicelandsdommer i Sjæll. med successionsret, 22.5.1744 HRass., vot. – med løn 1747-53, – 25.5.s.år-7.3.1771, indtil 1754 hyppigt, derefter kun på åbningsdage som ekstraordinær ass. (se disse b. 3), 1747 virkelig landsdommer, s. år virkelig justitsr., 1749 generalprokurør, 1752 etatsr., 1753 maître des requêtes, 1759 till. arkivar, 1760 virkelig etatsr., 1766 konferensr., 1767 (sammen med Henrik Hielmstierne (Justitiarius 1776-80)) præsid. i Den særl. Overret for det Vestind.-guin. Handelssocietet, 1771 deput. i Danske Kanc. og chef for dettes 1. dept., 1773 1. deput., 1777 gehejmer., afslog 1788 at blive justitiarius. Anvendt i mange komm., bl.a. Inkvisitions- og Skilsmissekommissionerne 1772, komm. ang. de latinske skoler og universitetet 1785, og den store landbokomm. 1786. – Arvede Mørup, der brændte 1743, men havde ikke midler til genopbygning, hvorfor han solgte den. Forfatter og udgiver, bogsamler i stor stil, over 15000 bind. Hans dagbøger, først regelmæssigt fra 1748, er en rig kilde til tidens historie og personhistorie. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1744-48 JOHAN GUSTAV SECHMAN, begr. 19.4.1748, 34 år, i Kbh. Frue k., siges i skiftet efter ham at være broder til regimentskvartermester Jørgen S., og denne angives hos Hirsch at være S. af pastor *Baltzer S.* Denne sidste var 1710-20 feltprovst, sen. sognepr. til Ålborg Budolphi, og ∞ *Mechthele Tøjborg.* ∞ *Nicolle Bolette Frølund,* f. 16.2.1718 i Kbh. (Frue), begr. 7.10.1750 sst., Frue k. I sit 31.7.1744 udstedte test. benævner hun Joh. Gust. S. som sin forlovede, hvorfor vielsen må formodes at have fundet st. efter det tidspunkt. D. af prof. *Andreas F.* og *Magdalene Foss.* – 1730 student, privat, 1733 sekr. ved de fattiges væsen, 22.5.1744 HRass., vot. hyppigt 25.s.m.-6.4.1748, 4.9.1747 virkelig justitsr., 1748 direktør for de fattiges væsen.

1744-60 PEDER FJELDERUP LASSEN, f. 15.9.1712 i Kbh. (Trin.), d. 18.9.1762 sst. (Trin.), S. af rådm. *Jens L.* og *Kirstine Fjelderup.* ∞ 14.1.1750 i Kbh. (Trin.) *Sophie Magdalene Fischer,* d. 19.10.1767, 44 år, sst. (Trin.). – 1732 student, privat, brygger i Kbh., 22.5.1744 HRass., vot. 8.6.s.år-6.3.1760, indtil 1756 jævnl., derefter kun på åbningsdage, 4.9.1747 virkelig justitsr., 1756 byfoged i Kbh.

1744-47 NIELS HORREBOW, f. 17.9.1712 i Kbh. (Trin.), d. 20.5.1760 i Stege, S. af prof. *Peder H.* og *Anne Margrethe Rossing.* ∞ 30.6.1745 i Kbh. (Trin.) *Karen Sophie Fursmann,* f. o. 1721, begr. 13.9.1762 sst. (Trin.), S. af major, kæmmererer ved Øresunds toldk. *Falch F.* og *Anna Dorothea Braem.* – 1729 student, Kbh., 1732 alumnus på Borchs koll., 1735 magister, 1737 sekr. i Danske Kanc., 1739 HofRass., disput. 1740 for ledigt jur. professorat og blev dr. jur., 22.5.1744 HRass., vot. stadigt 8.6.s.år-11.3.1747, 1745 till. sekr. i HofR., mistede 1747 alle sine emb. på grund af kassemangel og forvistes til Bornholm. Rejste 1747 med kgl. tilladelse til Island for at foretage astronomiske og fysiske observationer, men blev 1751 tilbagekaldt. Fik ikke sen. embede.

1744-80 HENRIK HENRIKSEN, sen. HIELMSTIERNE, 1776-80 justitiarius, se der.

1744-63 MORTEN MUNTHE, f. 12.3.1702 i Veøy præstegæld, Romsdalen, d. 3.6.1763 i Roskilde, S. af tolder i Molde, godsejer *Ludvig M.* og *Anna Kaasbøll.* ∞ 1735 *Margrethe Clausen,* f. 3.6.1712 på Vallø, d. 6.3.1769 i Kbh., begr. Roskilde, D. af forvalter på Gunderup *Jens C.* – 1734 borgm. i Roskilde og kirkeskriver i Sjæll.s stift samt forv. o. Roskilde domk.s gods. 1737 till. vicelandsdommer ved Sjæll.s Landsting, 1740 rang med virkelig landsd., 26.6.1744 beordredes justitiarius til at konferere med M., der s. d. var beskikket til HRass., om, hvilke

tre måder der faldt ham bekvemmest at betjene retten, vot. af og til, enkelte år kun på åbningsdage eller slet ikke, 6.10.1744-3.3.1763.

1744-59 KNUD GREGORIUS de KLAUMAN, f. 2.10.1711 i Kbh. (Holmens), d. 23.12.1762, begr. Holmens k., S. af *Gregorius Thellesen K.* (vot. 1743-49). ∞ 27.10.1741 i Kbh. (Holmens) *Ulrikke Sophie Mouritzen,* d. 9.6.1790, (∞ 2° 1764 kaptajn *Henrik v. Ellebracht,* f. 1730, d. 1789), D. af *Vigant M.* – 1729 student, privat, 1734 sekr. i Danske Kanc., 1741 HofRass., 24.7.1744 till. HRass., vot. af og til 4.11.s.år-6.2.1759, 4.9.1747 virkelig justitsr., 1749 etatsr. og adlet, 1760 afsk. i nåde fra alle emb. – Arvede efter faderen gården på Amagertorv og ejede desuden Ulrikkenborg i Lyngby.

1746-71 TERKEL KLEVE, fra 1747 *de Klevenfeldt,* f. 21.8.1710 (if. hans rejsedagbog), døbt i Kbh. Frue k., d. 14.4.1777 sst. (Trin.), S. af brygger *Peder K.* og *Anna Formann.* – Ugift. – 1728 student, privat, 1734 sekr. i Danske Kanc., 12.4.1737 justitssekr. i HR., 1741-44 udenlands, 26.6.1744 HRass. og fritaget for dokumentlæsningen i den tid, han beklæder dommersæde, vot. hyppigt 4.4.1746-23.12.1771, da han af Struensee afskedigedes fra begge emb. på gr. af gammel gæld til den kgl. kasse, men dog i nåde og med 400 rdl. i pension. 1747 adlet med navnet de Klevenfeldt og 4.9.s.år virkelig justitsr., 1760 etatsr., 1767 virkelig etatsr., 1768 konferensr. – Medl. af Danske Selskab. Stor samler og genealog. Hans rige geneal. samlinger købtes af Kongen og findes nu i Rigsarkivet.

1746-68 OTTO MANDERUP greve RANTZAU, døbt 22.5.1719 i Kbh. (Nic.), d. 2.10.1768 sst., begr. Holmens k., S. af deput., sen. vicestatholder, stiftamtm. *Christian* greve *R.* og 1. hustru *Charlotte Amalie Giøe.* ∞ 3.12.1754 på Petersdorf i Holsten *Eibe (Eva) Margrethe v. Levetzau,* f. 26.12.1736, d. 26.12.1791 *J* Wismar, (∞ 1° kammerjkr. *Carl v. Thienen,* f. 1723, d. 1753), D. af landråd *ioachim Didrik v. L.* og *Eibe Margrethe v. Qualen.* – Lang studierejse, bl.a. Genève og Göttingen, 1743 kammerh., 30.9.1746 HRass. med løn, vot. hyppigt 10.10.s.år-18.6.1768, 1750 stiftamtm. o. Færøerne og Island, på hvilket emb. han havde successionsret siden 1745, og han beklædte embedet til sin død uden dog nogensinde at have været på Øerne. 1752 hv. R., 1759 gehejmeråd. – 1747 æresmedl. af Videnskabernes Selskab.

1748-53 CHRISTIAN FREDERIK greve v. LEVETZAU, f. 13.12.1682 på Oksholm, d. 17.4.1756, begr. Sønderholm k., S. af sen. generalløjtnant, gehejmer. *Hans Frederik v. L.* og *Lucie Emerentia Brockdorff.* ∞ 1° 25.2.1705 på Frydendal *Christiane Lindenov Rantzau,* f. 25.9.1686 på Gunderslevholm, d. 20.11.

1734 på Store Restrup, D. af sen. generalmajor *Johan R.* og 2. hustru *Sophia Amalia Friis.* ∞ 2° 20.1.1736 på Store Restrup *Sophie Hedevig* comtesse *Rantzau,* f. 9.11.1690, d. 9.10.1775 på Sæbygård, (∞ 1° 1714 ejer af Birkelse, kammerjkr. *Ove Skeel,* f. o. 1665, d. 1723), D. af ejer af Asdal *Otto* greve *R.* og *Sophie Amalie Krag.* – 1697 på Det ridderl. Akademi i Kbh., 1702 kornet i rytteriet i Flandern, hjemkaldt 1711 og avancerede til generalmajor, 1720 afsk. ved reduktionen, 1731 nyt afskedspatent som generalløjtnant, 1732 hv. R., 1747 gehejmer., vot., men kun sjældent eller kun på åbningsdage, 7.3.1748-1.3.1753, 1750 deput. i General-Landets-, Økonomi- og Kommercekoll., 1751 blå R. og ophøjet i grevestand. – Ved arv, ægteskab og køb ejer af en række jyske godser og oprettede 1756 af en del af disse stamhuset Restrup.

1748-56 BREDO v. MUNTHE, (fra 1755 *af Morgenstierne),* f. 23.9.1701 i Froens præstegård, d. 13.1.1757 på Bækkeskov, S. af sognepr. *Otto M.* og *Else Cathrine Hammer.* ∞ 25.5.1730 i Kbh. (Frue) *Anna Dorothea Smith,* f. 10.9.1714 sst., d. 18.12.1777 i Præstø, D. af HRprok. *Truels S.* (bev. 1702). – 1718 student, Christiania, 1720 cand. theol., 1728 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1735 kammeradv., dog uden løn, så længe Wesling levede, 1737 virkelig kancellir., 17.3.1747 justitsr., s. år kommitt. i General-Landets-, Økonomi- og Kommercekoll., 4.9.s.år virkelig justitsr. og HofRass., vot. – med løn – af og til 7.1.1748 (muligv. fra 2.10.1747)-7.4.1756, 1747 overdraget at udføre den 1737 påbegyndte revision af Chr. V.s lovbøger, idet den til dette arbejde nedsatte komm. året før var blevet ophævet, og 1749 fritoges han for kammeradvokaturen for helt at kunne hellige sig dette arbejde. Han beskæftigede sig hermed til i 1756, da der nedsattes en komm. til at fuldende arbejdet, og M. blev medl. af komm. Det af M. udførte arbejde er blevet meget strengt bedømt, bl.a. af Kofod Ancher, der betegnede det som »rudis indigestaque moles«. – Dels ved sin praksis og dels ved betydelige arvemidler blev han i stand til 1741 at købe Bækkeskov.

1748 CONRAD DITLEV lensgreve REVENTLOW, f. 25.7.1704 i Frankfurt a. M., d. 24.7.1750 i Rønne, begr. Dybbøl k., S. af *Christian Ditlev* lensgreve *R.* (vot. 1718-38). ∞ 20.9.1731 i Altona *Vilhelmine Augusta* prinsesse *af Slesvig-Holsten-Nordborg-Plön,* f. 17.11.1704, d. 16.3.1749 i Kbh. (Petri), D. af *Christian Carl* hertug *af S.-H.-N.-P.* og *Dorothea Christine v. Aichelberg.* – Uddannet i Tyskland og Holland, 1722 imm. i Leyden, 1725-31 amtm. o. Haderslev amt, 1728 hv. R., 1740 geheimer., 1747 deput. i General-Landets-, Økonomi- og Kommercekoll. samt gehejmekonferensr., vot. formentl. kun 8.1.-21.4.1748, muligv. 2.3.1747-6.3.1750, i hvert fald kun meget sjældent, 1749 stiftsbefalingsm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Kbh.s amt. – Ved faderens død besidder af grevskabet

Reventlow i Sundeved, baroniet Brahe Trolleborg samt stamhusene Krenkerup og Frisenvold.

1748-69 MOGENS ROSENKRANTZ, 22.2.1765 justitiarius, se der.

1748-71 ANKER ANDREAS SUHM, f. 18.2.1721 (Gravskr. Adresseavisen, 1788, nr. 170), d. 26.5.1788 (l.c.), S. af schoutbynacht, guvernør i Vestind. *Henrich S.* og 1. hustru *Anna Catharina Frørup.* – Ugift. – 1739 student, privat, 1742 cand. jur., 1744 kancellisekr., 3.5.1748 HRass., som den første cand. jur., der fik sæde i retten, vot. – med løn 1751-68 – 6.3.1749-26.3.1771, indtil 1768 hyppigt, derefter kun sjældent, 2.1.1751 virkelig justitsr., 1764 etatsr., 1768 byfoged i Kbh., 1770 virkelig etatsr., 1771 HSRass., 1776 konferensr., 1781 justitiarius i HSR.

1750-71 JENS baron KRAG-JUEL-VIND, 15.12.1769 justitiarius, se der.

1750-58 THEODOSIUS ERNST FREDERIK v. FINECKE, f. o. 1721, d. 4.7.1801 på Dallund, S. af ejer af Dallund, oberst *Gynther Diderik v. F.* og *Clara Levetzow.* – Ugift. – 1740 imm. i Helmstedt, 1741 kammerjkr., s. år HofRass., 2.1.1750 HRass., vot. – med løn 1753-57 – af og til 7.2.1750-24.1.1758. – Ejer af Dallund.

1751-53 MATTHIAS lensbaron GÜLDENCRONE, f. 2.-3.3.1703 i Mårslet, d. 12.10.1753 i Haderslev, S. af *Christian* baron G. (vot. 1719-29). ∞ 31.8. 1731 i Plön *Hedevig Albertine* baronesse *v. Gørtz,* f. 11.9.1704, d. 23.12.1779 i Hamborg, (∞ 1° 1723 gehejmer. *Bertram* rigsgreve *Rantzau,* f. 1678, d. 1730), D. af overhofmarskal *Otto Frederik* baron *v. G.* og *Anna v. Negendanck.* – 1720 sekr. i Danske Kanc., 1728 landråd i Holsten, 1743 konferensr., 1750 deput. i Rentek., patron og direktør for coll. medicum, vot. 4.3.1751-1.3.1753, men kun på åbningsdage, 1752 afsk. som deput., 1753 amtm. o. Haderslev amt. – Besidder af Vilhelmsborg, ejer af Moesgård, Retwisch og Bredeneck.

1751-70 VICTOR CHRISTIAN v. PLESSEN, f. 24.12.1686 på Gottesgabe, d. 24.1.1771 i Kbh. (Petri), S. af ejer af Retchendorff, Flessenau og Gottesgabe, svensk løjtnant *Bernt Hartvig v. P.* og 1. hustru *Maria v. Bülow.* ∞ *Agathe Lucie v. Plessen* af linien Gressow. – 1728 jægermester hos prins Carl, 1730 kammerjkr., 1731 kammerh. hos Dronning Sophie Magdalene, 1736 hv. R., 1738 overhofmester hos Dronningen og amtm. o. Hørsholm amt, 1744 gehejmer., 1749 overceremonimester og ordenssekr., vot. – med løn 1751-53 – af og til, formentl. 4.3.1751-1.3.1770. 1755 gehejmekonferensr., 1763 blå R.

1751-54 CHRISTIAN SIEGFRIED v. PLESSEN, f. 10.6.1716 på Fussingø, d. 2.4.1755, S. af *Christian Ludvig (Scheel) v. P.* (vot. 1726-44). ∞ 11.5.1744 i Kbh. (Slotsk.) *Louise* comtesse *v. Berckentin,* f. 26.4.1725 i Wien, d. 14.9.1799 i Celle, overhofmesterinde hos Dronn. Caroline Mathilde, D. af statsminister *Christian August v. B.* og *Susanne Margrethe v. Boineburg.* – Studerede i Leipzig, 1737 kammerjkr., s. år kapt. i livgarden, 1743 major, 1744 kammerh., 1748 karakt. oberstløjtnant, 1750 amtm. o. Kbh.s amt, vot. – med løn – af og til, formentl. 4.3.1751-17.12.1754, 1752 deput. for finanserne og hv. R.

1751-71 JOHAN CHRISTOFFER WEYSE, f. 15.9.1724, d. 23.7.1796 i Kbh., begr. Petri kap., S. af deput., etatsr. *Daniel Benjamin W.* og *Ingeborg Christiane Justesen.* ∞ 20.3.1776 i Kbh. (Helligg.) *Maren Hofman Müller,* f. 9.3.1739 i Hinge, d. 10.11.1777 i Kbh., begr. Petri kap., (∞ 1° 1754 sognepr. til Egeslevmagle *Søren Sevel,* d. 1759), D. af sognepr. *Jeremias M.* og *Dorthe Marie Anchersen.* – 1743 student, 1747 hofjkr., 1749 HofRass., 9.5.s.år sæde i HR. uden votum, 26.2.1751 virkelig justitsr. og HRass., vot. – med løn fra 1758 – jævnl. 4.3.s.år– 9.12.1771, 23.s.m. afsk. i nåde med pension 300 rdl.; 1765 etatsr., 1770 virkelig etatsråd.

1751-70 FREDERIK CHRISTIAN ROSENKRANTZ, f. 17.1.1724 i Kbh. (Nic.), d. 15.5.1802, begr. Hornslet k., S. af *Iver R.* (øverste tilforordn. 1730-40). ∞ 11.10.1748 i Kbh. (Frue) *Dorthe Reedtz,* f. 7.4.1730, formentl. i Barrit, kbg. mglr., d. 20.4.1801 i Kbh., (Holmens), D. af ejer af Barritskov, kammerh. *Tønne R.* og *Lucia Emerentia Levetzow.* – 1741 kammerjkr., 1747 ass. i Kancellikoll., 3.3.s.år sæde i HR. uden votum, s. år gesandt i Berlin, sen. i London, 1748 kammerh., 28.2.1749 HRass., vot. 3.4.1751-1.3.1770, men kun sjældent, adsk. år slet ikke eller kun på åbningsdage, 1754 deput. i Admiralitets- og Generalkommissariatskoll., 1760 hv. R., 1763 overkrigssekr. for Søetaten, s. år direktør for den nye indretning af vejene, 1764 gehejmer., 1766 till. overkrigssekr. for Landetaten og deput. i Generalkrigsdirektoratet, s. år afsk. fra embederne ved Søetaten, 1767 gehejmer. i Konseilet, 1769 blå R., 1770 afsk. fra sine embeder, 1784 statsminister, overkrigssekr. for Søetaten, præses i Admiralitets- og Kommissariatskoll., 1788 afsk. fra alle embeder. – Besidder af stamhuset Rosenholm med Ryegård og Egholm.

1751-57 FREDERIK v. ARENSTORFF, f. 1708, d. 21.8.1762 i Flensborg, S. af ejer af Overgård, Visborg, Havnø og Refs, etatsr. *Frederik v. A.* og *Marie Antoinette Lilliencron.* ∞ 28.10.1749 *Øllegaard Sophie Ida Rantzau,* f. 21.2.1716, d. 6.2.1790, D. af general *Hans Bertram R.* og 1. hustru *Christine Øllegaard v. Hol-*

sten. – 1749 etatsr., vot. af og til 19.4.1751-30.11.1757, enkelte år slet ikke, 1759 konferensr. og sæde som 1. landsd. i Nørrejyll., men uden løn. – Ejer af Overgård.

1751-59 HANS CHRISTOFFER LONDEMANN ROSENCRONE, f. o. 1710, formentl. i Skelund, hvor faderen var sognepr. 1699-1726, d. 8.11.1774, formentl. begr. i Durup, kbg. mglr., S. af sen. lector theol. i Bergen, sognepr. til Fana, konsistorialr., HRass. (vot. aldrig) *Edvard Londemann,* 1748 adlet Rosencrone, og 1. hustru *Marie Christine Wielandt.* – Ugift. – 1724 student, 14 år, etatsr., ejer af Nørager, Gunderupgård og Testrupgård, 2.1.1751 HRass., vot. af og til 24.5. s.år-30.6.1759.

1752-70 EGGERT CHRISTOPHER lensgreve KNUTH, f. 20.10.1722 på Knuthenborg, d. 27.2.1776 i Kbh., begr. Hunseby, S. af *Adam Christopher* greve *K.* og *Ida Margrethe Reventlow.* ∞ 1° 5.2.1742 i Hunseby *Marguerite Maurice Françoise Isidore* marquise *de Montelone* til grevskabet Gyldensten, f. 9.4.1723, d. 9.5.1752, D. af *Antonio Casado* marquis *de M.* og *Marguerite Huguetan* af Gyldensten. ∞ 2° 20.10.1752 i Kbh. (Garn.) *Maria v. Numsen,* f. 18.9.1734, d. 4.5.1765 i Kbh. (Holmens), D. af overkrigssekr. *Michael N.* og *Margrethe Marie Thomasine v. Ingenhaef.* ∞ 3° 9.9.1765 i Fredensborg slotsk. *Eleonore Louise Caroline Augusta Moltke,* f. 18.5.1728, d. 18.6.1785 på Vallø, D. af gehejmer. *Joachim Christoph M.* og *Sophie Albertine* baronesse *Wolzogen.* – Begyndte militær løbebane som menig, 1736 sekondløjtnant, studerede 1738-39 i Göttingen og var atter 1741 udenlands, 1742 kapt., s. år kammerh. hos Kongen, 1751 afsk. som karakt. oberstløjtnant, vot. 1.2.1752-1.3.1770, indtil 1765 af og til, derefter kun på åbningsdage, 1754 hv. R., 1759 gehejmer., 1764 stiftamtm. o. Sjæll.s stift og amtm. o. Roskilde amt, 1766 gehejmekonferensr., 1774 blå R. – Var medl. af den o. Dronning Caroline Mathilde nedsatte domstol. – Arvede Knuthenborg og fik med 1. hustru grevskabet Gyldensten, erhvervede Mørup ved Sorø og ejede desuden 1760-68 Ravnstrup.

1752-63 HOLGER SKEEL, f. 2.4.1699 i Køge, d. 9.3.1764 i Kbh., begr. Ålborg Frue k., S. af stamhusbesidder, kapt. *Anders S.* og *Sophie Amalie Vind.* ∞ 12.4.1730 i Kbh. (Slotsk.) *Regitze Sophie* baronesse *Güldencrone,* f. 22.5.1706 på Vilhelmsborg, d. 27.10.1779 i Ålborg, D. af *Christian* baron *G.* (vot. 1719-29). – 1714-16 landkadet, 1717 hofjkr., 1721 kammerjkr., 1730 virkelig etatsr. og amtm. o. Nordborg og Ærø amter, 1740 konferensr., 1746 afsk. som amtm., 1747 hv. R., 1748 stiftamtm. o. Ribe stift og amtm. o. Riberhus amt, 1750 o. Sjæll.s stift og amtm. o. Roskilde amt, vot., men kun sjældent og fl. år slet ikke, 2.(?) 3.1752 – formentl. 5.3.1763, 1755 gehejmer., 1762 overdirektør for Skattedirektionen. –

Arvede 1729 Fårevejle på Langeland, 1735 besidder af stamhuset Birkelse, arvede 1743 Mullerup på Fyn og ejede desuden Mørup og Bonderup på Sjælland.

1753-71 HENRIK STAMPE, f. 28.1.1713 i Hammer, Vendsyssel, d. 10.7. 1789 i Kbh., begr. Petri k., S. af provst *Jens S.* og *Christiane Amalie Thestrup.* ∞ 1° 30.11.1753 i Kbh. (Petri) *Christina Elisabeth Kløcker,* f. 20.2.1734 sst. (Petri), d. 18.10.1761 sst., begr. Petri k., D. af *Herman Lengerken K.* (vot. 1741-64). ∞ 2° 17.4.1776 i Kbh. (Petri) *Margrethe Elisabeth Grøn,* f. 1727 sst., d. 14.12.1798 sst., begr. Petri k., (∞ 1° 1750 sekr. i Ty. Kanc., konferensr. *Joachim Gustav v. Klinggräf,* f. 1705, d. 1760), D. af borgm. *Mikael G.* og *Elsabe Dorothea Krug.* – 1728 student, Ålborg, 1731 cand. theol., 1734-37 konrektor i Ålborg, udenlands, 2 år i Marburg, 1739 i Paris, 1740 i England, sen. i Holland, konkurr. efter hjemkomsten om det ved Andr. Hojers død ledigblevne jur. professorat, 1741 prof. phil., men holdt samtidig jurid. forelæsninger, 1743 medl. af det jur. fakultet og af konsistorium, universitetets sekr., 1746 ass. i Overadmiralitetsretten, 1748 generalauditør for Søetaten, 1751 universitetets kvæstor, 1752 etatsr., 1753 prof. jur. og generalprokurør, vot. 1.3.s.år-23.12.1771, indtil 1762 jævnl., derefter kun af og til, 1760 virkelig etatsr., 1766 konferensr., 1767 medl. af Landvæsenskomm. (fra 1768 Landvæsenskoll.), 1769 hv. R., 1777 medl. af Overskattedirektionen, 1778 af Generalvejkomm., 1782 af Overbankdirektionen, 1772 og 1774-84 ekstraord. HRass. – Legatstifter. – Jur. forfatter (Stampes Erklæringer), se Ehrencron-Müller.

1753-69 FREDERIK WILHELM baron WEDEL JARLSBERG, f. 7.3. 1724, d. 22.2. 1790 i Kbh., begr. Herlufmagle k., S. af *Frederik Anton* greve af *Jarlsberg* og *Louise Raben.* ∞ 19.4.1748 i Kbh. (Slotsk.) *Charlotte Amalie Bülow,* f. 14.3.1719 på Ravnstrup, d. 6.9.1780 sst., D. af major *Friederich B.* og *Anna Salome Westring.* – Skolegang i Halle, studerede i Göttingen, 1741 fændrik og avanceredc, til han 1753 tog afsk. som kapt., 1748 kammerh., 2.3.1753 tilforordn. HR., vot. – fra 1760 med løn – 17.s.m.-2.3.1769 og fra 1767 af og til, ellers jævnl., 1755 deput. for finanserne, 1758-63 medkurator for Vemmetofte kloster, 1763 hv. R., 1767 gehejmer., 1768 amtm. o. Åbenrå og Løgumkloster amter, 1772 overlanddrost i Oldenburg og Delmenhorst, 1773 afsk., 1783 blå R. – Købte 1779 Ravnstrup, Tybjerg hrd.

1753-71 PEDER KOFOD ANCHER, f. 14.(20.?)6.1710 i Østerlarsker, d. 3.7.1788 i Kbh. (Frue), S. af sognepr. *Jørgen A.* og *Johanne Kofod.* ∞ 1° 7.9.1742 i Maribo *Sophie Amalie Bildsøe,* f. o. 1715, d. 14.10.1746 i Kbh. (Frue), D. af sognepr., magister *Lorents B.* og *Anna Sophie Lundt.* ∞ 2° 17.11.1751 i Kbh. (Frue) *Johanne Marie Sevel,* f. 13.10.1725 i Asminderød, d. 17.12.1788 i Kbh. (Frue),

D. af sognepr., prof. *Johannes Justus S.* og *Anna Beate Dreier.* – 1726 student, Sorø, 1727 alumnus på Valkendorfs koll., 2 år sen. dekan på kommunitetet, 1730 cand. theol., 1738 cand. jur., konkurr. om ledigt jur. professorat, 1741 prof. jur. og medl. af konsistorium, 1742 dr. jur., 1748 1. professor jur. og decanus facultatis perpetuus, 4 gange rector univ., 1753 till. generalauditør for Søetaten og ass. i Overadmiralitetsretten, 16.3.s.år virkelig justitsr., vot., men de fl. år kun sjældent, undertiden slet ikke, 7.4.1753-6.6.1771, 1756 tilladt på gr. af svagt helbred at lade sine emb. besørge ved vikar, 1766 etatsr., 1767 afg. som generalauditør og ass., 1770 virkelig etatsr., 1772 ekstraord. HRass., s. år pånу generalauditør, 1774 konferensr., 1776 afsk. som generalauditør med bibehold af fuld gage. – 1743 medl. af komm. til gennemsyn af landsloven, 1750 af Videnskabernes Selsk., af komm. i sagen mod Struensee og Brandt, af det norske Videnskabernes Selsk. – Jur. forfatter, særlig retshistorisk, se Ehrencron-Müller.

1754-70 JOACHIM OTTO SCHACK-RATHLOU, f. 13.7.1728 på Juellinge, Hellested sogn, d. 7.6.1800 på Rathlousdal, begr. Gosmer k., S. af generalmajor *Niels Rosenkrantz Schack* og 2. hustru *Benedicte Gertrud v. Ingenhaef (Ingenhaven).* ∞ 5.11.1756 i Randers *Øllegaard Charlotte Juul,* f. 5.10.1738 på Ravnholt, d. 20.5.1798 på Rathlousdal, D. af oberst, sen. generalløjtnant *Ove J.* og *Sophie Hedevig Friis.* – Hørte 1742-45 forelæsninger over jura og historie ved Kbh.s Univ., 1746-48 udenlands, Tyskland, Schweiz og Frankrig, 1747 kammerjkr., 2.1.1751 sæde i HR. uden votum og HofRass., s. år cavalier d'ambassade i Stockholm, 22.2.1754 HRass., vot. af og til 7.3.s.år-28.11.1759, med løn sidstn. år, samt på åbningsdage i 1768 og 70, 1772-88 ekstraord. HRass., 1759 kammerh., 1760-67 gesandt i Stockholm, 1765 2. deput. i Rentek., 1766 medl. af Overskattedirektionen, 1767 deput. i Det vestind.-guin. Rente- og Generaltoldk. og hv. R., 1768 1. deput. for finanserne, medl. af Landvæsenskomm. og direktør for fonden ad usus publ. samt gehejmer., 1770 gehejmer. i Konseilet, s. år afsk. efter eget ønske, 1772 medl. af Gehejmekabinetsrådet og af den ekstraord. finanskomm. samt statsminister, 1773 medl. af Overskattedirektionen og direktør i Skatkamret, 1774 blå R., 1782 medl. af Overbankdirektionen, s. år afsk. fra alle emb., men beholdt sæde i Gehejmestatsrådet. Efter regeringsskiftet 1784 var han en kort tid udenrigsminister, blev 1785 skoleherre for Herlufsholm og patron for Kbh.s Univ. og 1787 præsid. for Danske Kancelli, men tog sin afsk. efter statsrådets vedtagelse af stavnsbåndets ophævelse. 1776 æresmedl. af Videnskabernes Selsk. – Arvede Rathlousdal og knyttede navnet Rathlou til sit fædrene navn.

1755-71 GOTTHARDT ALBERT BRAEM, f. 11.2.1710 i Tapdrup, d. 17.1.1788 i Kbh., begr. Helligg. k.s kor, S. af *Christian B.* (justitiarius 1726-45).

∞ 3.11.1741 i Børglum *Johanne Marie Kjærskjold*, f. 8.5.1717, d. 8.10.1750, begr. Sindal k., D. af ejer af Børglum kloster *Frederik K.* og *Inger Pop.* – 1734 virkelig kancellir., 1737 ass. i Kancellikoll., 28.11.1739 virkelig justitsr., 1742 etatsr., 1753 deput. i Landetatens Generalkommissariat, 1754 konferensr., vot. – som oftest kun på åbningsdage – 6.3.1755-7.3.1771, 1769 hv. R., 1772 overpræsid. i Kbh., s. år ekstraord. HRass., 1774 gehejmer. – Ejer af Baggesvogn.

1755-57 FREDERIK CHRISTIAN KRAG, f. 11.6.1726, d. 26.5.1763 i Paris, S. af *Niels K.* (vot. 1686-1712). – Ugift. – 1743 student, 1746 hofjkr., s. år kammerjkr. hos Dronningen, 1748 imm. i Leyden, 1752 HofRass., 14.3.s.år at møde i HR. dog uden votum, 21.4.1755 HRass., vot. 26.4.s.år-3.3.1757, men kun sjældent, de 2 sidste år kun på åbningsdagene. – Ejer af Egeskov, Løjtved og Skjoldemose.

1756-60 ANDREAS SKEEL, f. 26.1.1731 på Nordborg, d. 11.11.1776 på Langholt, S. af *Holger Skeel* (vot. 1752-63). ∞ 4.8.1758 i Viby *Charlotte Amalie Charisius*, f. 10.3.1737 på Constantinsborg, d. 26.6.1788 i Kbh. (Forsegl. Studiestr. 65), D. af ejer af Constantinsborg, konferensr. *Constantin C.* – 1746 udenlands, Leipzig og Genève, 1749 kammerjkr. og HofRass., 2.1.1751 sæde i HR. uden votum, 19.12.1755 »må have votum ligesom de andre Vores HR.s tilforordnede«, vot. – med løn 1759-60 – af og til 18.1.1756-29.3.1760, 1764 kammerh., 1768 amtm. o. Dronningborg, Silkeborg og Mariager amter, 1774 hv. R., 1776 afsk. som amtm. med ventepenge, s. år gehejmer. – Besidder af stamhuset Birkelse, ejer af Langholt og Nibstrup. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

1756-70 CONRAD DITLEV baron KNUTH, f. 20.2.1730 i Kbh. (Slotsk.), d. 13.9.1805 på Rudbjerggård, S. af *Eggert Christopher* lensgreve *K.* (vot. 1752-70). ∞ 27.4.1753 på Brahe Trolleborg *Conradine Augusta* comtesse *Reventlow*, f. 12.11.1735 sst., d. 27.9.1809 på Rudbjerggård, D. af *Conrad Ditlev* greve *R.* (vot. 1748). – 1746 student, 20.12.1748 må, når han på Det ridderl. Akademi i Sorø har absolveret sit cursum, blive beskikket til ass. ausc. i HR. og i Kancellikoll., 1750 ass. i Danske Kanc. og i HofR., 12. s.m. må have votum i HR. og indfinde sig der, 9.5.1755 HRass. med votum (!), vot. ret jævnl. 4.3.1756-9.4.1770, 1757 kammerh., 1769 hv. R., 1772 ekstraord. HRass., 1776 gehejmekonferensr. – Fik 1743 patent som baron af Conradsborg, ejede Rudbjerggård, Gottesgabe og Fredsholm.

1756-61 JONAS RAMUS, f. 9.8.1718 i Kbh. (Holmens), d. 28.8.1765 i Christiania, begr. Akershus k., S. af kapellan, sen. biskop o. Fyns stift *Christian R.* og 2. hustru *Elisabeth Holst.* ∞ 12.7.1752 i Odense (Knuds) *Mechtele Dorothea Sech-*

man, døbt 5.6.1723, d. 19.2.1792, D. af *Didrik S.* (justitiarius 1737-43). Om hendes 2 andre ægteskaber, se *Peder Lemvig* (vot. 1743-51). – 1736 student, Odense, 1742 imm. i Halle som jurist, 1745 HofRass. og justitssekr. i HofR., 9.5.1755 ass. ausc. i HR., 16.5.s.år till. HRass., (formentl. underforstået: uden votum), 20.2. 1756 må have votum og indfinde sig i retten, vot. jævnl. og med løn 4.5.s.år-29.6.1761, 22.9. sidstn. år justitiarius i OHR. i Christiania.

1756-78 PEDER HOPPE, f. 22.1.1727 i Kbh. (Holmens), d. 21.2.1778 sst. (Holmens), S. af kommandørkapt., sen. generaladmiralløjtnant *Frederik H.* og *Else Marie Lemvig* (D. af *Peter L.* (vot. 1691-1710)). ∞ 3.12.1766 i Kbh. (Holmens) *Elisabeth Holst*, f. 10.7.1740 sst. (Holmens), d. 6.2.1773 sst. (Holmens), D. af kapt., sen. kommandør *Johan Christopher H.* og *Dorothea Hansen.* – 1742 student, privat, 1745 cand. jur., s. år sekr. i Danske Kanc., 1746 kancellijkr., 1748 (-71) HofRass., 11.1.1754 virkelig justitsr., 14.3.1755 HRass. uden votum, 20.2. 1756 med votum, vot. – med løn fra 1759 – hyppigt 4.3.1756-23.12.1771, vedblev som ass. efter rglmt. 7.12.1771 fra 1.1.1772. 1761 (-71) till. ass. i Overadmiralitetsretten, 1766 etatsr., 1773 virkelig etatsr., 1774 konferensr., 1777 adlet. – 1773-75 direktør for Asiatisk Komp., 1778 medl. af komm. til Det guin. Komp.s sagers tilendebringelse.

1757-78 HANS DIDERIK BRINCK-SEIDELIN, f. 1.8.1720 i Kbh. (Nic.), d. 5.3.1778, begr. Nic. k., S. af sognepr., provst *Iver Brinck* og *Sophia Seidelin.* ∞ 23.(25.?)5.1746 i Horsens *Inge Bering*, f. 15.9.1727 sst., d. 22.4.1796 i Kbh. (Trin.), D. af købm. *Peder B.* og *Elisabeth Cathrine Hofgaard.* – 1738 student, Horsens, sekr. i Danske Kanc., 23.6.1752 till. HRass., dog uden votum, s. år adlet med navnet Brinck-Seidelin, 11.1.1754 virkelig justitsr., 25.2.1757 tillagt votum, vot. – med løn fra 1762 – hyppigt 3.3.1757-23.12.1771 og vedblev som ass. efter rglmt. 7.12.s.år fra 1.1.1772. 1766 etatsr., 1774 konferensr. – Oprettede stamhuset Hagestedgård, bestående af Hagestedgård, Eriksholm og Holbæk Ladegård, førstnævnte gård solgt 1769.

1757-70 VOLRAD AUGUST v. d. LÜHE, f. 28.10.1705, d. 1.4.1778 i Kbh. (Helligg.), S. af ejer af Dambæk, kapt. *Diderik Otto v. d. L.* og *Charlotte Amalie du Puits.* ∞ 1° 25.5.1747 *Catharina Maria v. Vieregg*, f. 14.(18.?)3.1717, d. 14.12.1764 i Kbh. (Helligg.), (∞ 1° kapt. *Christian Ludvig v. Hein* til Zierstorf, f. 1696, d. 1743), D. af ejer af Zierstorf *Jørgen Frederik v. V.* og *Antoinette Juliane v. Hausmann.* ∞ 2° 6.5.1767 i Kbh. (Slotsk.) *Margrethe* comtesse *Holck*, døbt 24.2. 1741 i Sakskøbing, d. 1.10.1826 i Kbh. (Helligg.), (∞ 2° 24.7.1784 generalløjtnant, gehejmer. *Christian Frederik Numsen*, f. 1741, d. 1811), D. af generalløjtnant

Christian Christopher greve *H.* og *Ermegaard Sophie* friherreinde *Winterfeldt*. – 1735 kammerjkr. hos Kronprinsen, 1743 overkammerjkr., 1745 hv. R., 1746 kammerh., 1750 gehejmer., 1754 (-71) præsid. i Kbh., overdirektør for Den kgl. Skueplads, vot. 5.3.1757-5.3.1770 af og til, men kun sjældent, nogle år slet ikke, 1764 gehejmekonferensr., 1768 blå R., 1776 naturaliseret. – Ejer af baroniet Høgholm, 1760-70 af Skodsborg (Retraite).

1758 ANDREAS LOWSON, f. 28.7.1704 på Dallund, d. 19.6.1758, bisat i Lyngby k., S. af købm. og rådm. i Ålborg *Jørgen L.* og *Ane Margrethe Westengaard*. – Ugift. – 1718 student, Ålborg, alumnus på Valkendorfs Koll., hvorfra han efter sigende blev ekstraderet på gr. af »mangen lærd pennekrig« med eforen og deraf tog anledning til at studere jura hos Hans Ursin, for hvem han fik fuldm. til at møde ved kbh.ske UR. og blev under U.s fravær på en rejse kst. kammeradv., 29.11.1726 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. L. var en meget begavet mand og i besiddelse af stor veltalenhed, der undertiden synes at have ført ham noget for vidt, i alt fald blev han adskillige gange idømt mulkter for sine nærgående expressioner, således i sagen for Fr.With mod Nic. Gersdorff. I Schwartzkopfs Erindringsleksikon skildres han som »et fortræffeligt, men tillige flygtigt hoved, stærk in jure danico, en flydende pen og mund, men tillige satyrisk«. Kendt er anekdoten om, hvorledes han i en sag mod Holberg for HR. benyttede dennes ord fra Jeppe på Bjerget: Est du ikke ridefoged, og du spørger endda, hvorfor du skal hænges. Dommen o. L. er meget forskellig. Charlotte Dorothea Biehl fortæller, at L. altid, af hvilken beskaffenhed hans sager end var, var sikker på 6 eller 7 af rettens stemmer, idet han holdt åbent bord for de dårligt lønnede assessorer, så sagerne blev afgjort ved hans middagsbord. Fra anden side roses han som en ædel og menneskekærlig mand, der nærede den største medfølelse for fattige og forurettede. Givet er det, at han var en klog og dygtig sagfører, en fortrinlig taler og en skarpsindig jurist. 1754 kirkeinsp. i Kbh.s m.fl. rytterdistrikter, 1755 rang med etatsr., nedlagde 1757 advokaturen, 27.2.1758 HRass., idet han fritoges for at aflægge den sædvanl. prøve. Fik 1757 overdraget revisionen af de danske og norske love og samtidigt beordret at føre protokollen ved revisionskomm.s møder. Fra 1757 deliberationskommitt. i Kbh.s Brandforsikr. – Ejer af Friisholt (nu Ormstrup) og fra 1735 af en landejendom i Nærum, sen. opgået i Nærumgård.

1758-65 CHRISTIAN MAGNUS FALSEN, f. 12.12.1719 i Kbh. (Helligg.), d. 1.1.1799 i Christiania, S. af *Enevold F.* (vot. 1729-61). ∞ 3.5.1753 i Kbh. (Helligg.) *Else Thestrup*, døbt 6.5.1729, d. 18.8.1799, D. af *Christian T.* (vot. 1731-49). – 1737 kancellisekr., 1745 virkelig kancellir. og protokolsekr. i HR., 1750 tit.

justitsr., 11.1.1754 virkelig justitsr., 17.2.1758 må have sæde i HR. dog uden votum, 7.4.s.år tillagt votum, vot. – med løn – hyppigt 11.s.m.-22.5.1765, da han som medl. af en komm. sendtes til Norge for at undersøge forsk. uroligheder, s. år justitiarius i OHR. i Norge, 1766 etatsr., 1776 konferensr., 1799 afsk. – Medl. af direktionen for Det kgl. Teater i Kbh.

1760-99 STEPHAN HOFGAARD CORDSEN, 31.10.1794 justitiarius, se der.

1760-68 CHRISTIAN FREDERIK (FRIEDRICH) lensgreve HOLSTEIN, f. 10.5.1735 i Kbh. (Slots), d. 15.6.1799 sst., begr. Frue k., S. af *Johan Ludvig* lensgreve *H.* (øverste tilforord. 1740-48). ∞ 1° 20.8.1757 på Ledreborg *Christiane Caroline* comtesse *Reventlow*, f. 22.4.1738 på Brahe Trolleborg, d. 28.2.1762 i Kbh., begr. Frue k., D. af *Conrad Ditlev* greve *R.* (vot. 1748), ∞ 2° 10.3.1769 på Christiansborg *Charlotte Elisabeth Henriette* rigsfriherreinde *zu Inn- und Knyphausen*, f. 3.2.1741, d. 18.5.1808 på Vallø, D. af *Carl Philip* friherre *zu I.- u. K.* og *Sophie* comtesse *Wedel*. – 1752 lenssekr., 1753 ass. i Danske Kanc., 1755 kammerh., 20.1.1758 sæde i HR. uden votum, 13.6.1760 med votum, vot. af og til 2.12.s.år-10.3.1768. 1762 direktør i Generalpostamtet, medl. af Missionskoll., 1766 hv. R., 1768 gehejmer., s. år overhofmester, 1769 overstaldmester hos Dronningen, 1771 afsk. som lenssekr., 1772 overhofmarskal, 1774 gehejmekonferensr., 1780 overjægermester, 1783 blå R. – Besidder af Ledreborg efter faderen.

1761-83 JOHAN FREDERIK REICHE, døbt 9.5.1731 i Kbh. (Petri), d. 11.5.1783 sst. (Petri), S. af storbritannisk og brunsvig-lüneburgsk resident *Johan Georg v. R.* og *Eleonora Zimmer*. – Ugift. – 1.12.1758 ass. ausc. i HR., 5.1.1759 HRass. uden votum, 10.4.1761 med votum, vot. – med løn fra 1765 – hyppigt 20.4.1761-23.12.1771, 19.11.1762 virkelig justitsr., vedblev efter rglmt. 7.12.1771 fra 1.1.1772 til sin død. 1769 etatsr., 1776 konferensråd.

1762-65 CHRISTIAN de SCHOUBOE, døbt 11.2.1737 i Kbh. (Helligg.), d. 24.3.1789 i Bergen, S. af *Oluf Borch de S.* (justitiarius 1743-58). ∞ 17.8.1772 i Christiania *Anna Magdalene Müller*, døbt 7.8.1751 sst., d. 13.6.1785 i Bergen, D. af major *Christian Frederik Anton M.* og *Bolette Darjes*. – 1752 student, Kbh., 1754 cand. jur., 1755 hofjkr., 1756 HofRass., 1.4.1757 till. ass. ausc. i HR., 11.9.1761 virkelig justitsr., 2.4.1762 må have votum i HR., vot. jævnl. 6.4.s.år-22.1.1765, 12.2.sidstn.år lagmand i Christiania Lagdømme, 1770 etatsr., 1773-74 kst. stiftamtm. o. Akershus stift, 1774 stiftamtm. o. Bergen stift og amtm. o. Bergenhus amt, 1780 hv. R.

1764-72 JOHAN POUL BAGGER, f. 27.6.1736 i Kbh. (Frue), d. 7.9.1794 i Trondhjem, S. af *Christian B.* (vot. 1729-30). ∞ 7.2.1770 i Kbh. (Frelsers) *Anna Elisabeth Borre,* døbt 27.9.1752 sst. (Frelsers), d. 8.12.1830 i Kbh. (Helligg.), D. af grosserer, sen. etatsr. *Peter B.* og *Sophie Aagaard.* – 1751 student, privat, 1755 sekr. i Danske Kanc., 1760 till. ved de fattiges væsen, 30.9.1763 HRass. uden votum, 2.1.1764 med votum, vot. jævnl. 1.3.s.år og vedblev som ass. efter rglmt. 7.12. 1771 fra 1.1.1772, afsk. 5.3.sidstn.år på gr. af svagelighed med pension 500 rdl. årl., s. år ekstraord. HRass. – Fra 1770 direktør for de fattiges væsen, 1777 etatsråd.

1764-71 ENEVOLD lensgreve BRANDT, f. 7.9.1738 i Kbh. (Petri), d. 28.4. 1772, formentl. begr. i Petri, S. af kabinetssekr., ejer af Teichof, konferensr. *Carl B.* og 2. hustru *Else Berregaard.* – Ugift. – 1754 student, 1755-56 på Sorø Akademi, studerede jura ved Kbh.s Univ., hofjkr., 1.4.1757 sæde i HR. uden votum, 24.2. 1764 med votum, vot. – med løn – ret jævnl. 1.¾.s.år-4.5.1768 samt 7.3.1771, 1764 udenlands, bl.a. i Paris og Genève, 1768 i Sydfrankrig, 1769 kammerh. og ansat ved Regeringskanc. i Oldenburg, 1770 direktør for det franske teater i Kbh., kunstkamret og billedgalleriet, fik 1771 overopsyn med hofkapellet, teatret m.m., s. år lensgreve og grand maître de garderobe, 17.1.1772 arresteret og 28.4.s.år henrettet.

1765-72 FREDERIK CHRISTIAN SEVEL, f. 24.5.1723 i Kbh. (Frue), d. 10.10.1778 sst., begr. Petri k., S. af sognepr., prof. *Hans Just S.* og *Anna Beate Dreier.* ∞ 1° 29.11.1754 i Kbh. *Anna Catharina Svane,* f. 1729 sst., d. 21.6.1764 sst. (Nic.), D. af renteskriver, kammerr. *Elias S.* og *Anna Christine Jørgensen.* ∞ 2° 11.4.1766 i Kbh. (Holmens) *Sophie Elisabeth Weyse,* f. 29.6.1726 sst., d. 10.8.1776 sst. (Petri), D. af deput. i Søetatens Kommissariat, justitsr., sen. etatsr. *Daniel Benjamin W.* og *Ingeborg Christina Justsen.* – 1739 student, privat, 1742 cand. jur., 3 år udenlands, først i Halle, derefter i Jena, hvor han blev lic. jur. (Dissertatio juridica sistens notitiam juris feudalis Dano-Norvegici), 1746 fuldm. ved Kammerrettens justitskontor og till. tjg. i Kammerarkivet, 1749 dr. jur. (De prorogatione termini retrahendi bona gentilicia in Norvegia), 1751 notarius ved det jur. fakultet og gjorde som sådan fortrinlig fyldest ved udarbejdelsen af de responsa, der indhentedes hos fakultetet, 1754 søkrigsprokurør og tit. justitssekr. ved Kammerretten, 1756 prof. jur. ekstraord., 1759 tit. justitssekr. og brevkammerskriver ved Rentek., 1765 generalauditør ved Søetaten og ass. i Overadmiralitetsretten, 20.9. s. år HRass., vot. – med løn fra 1768 – hyppigt 1.10. s.år og vedblev efter rglmt. 7. 12.1771 fra 1.1.1772, men blev 6.7. sidstn.år deput. i Admiralitets- og Kommissariatskoll., 1.5.1767 virkelig justitsr., 1769 etatsr., 1773 virkelig etatsr. og ekstraord. HRass., 1776 konferensråd.

1765-83 WILHELM FRIMANN KOREN, døbt 13.10.1723 i Etne, d. 5.3. 1788 i Kbh. (Holmens), S. af provst *Jan (Johan) K.* og *Drude Marie Smed.* – Ugift. – 1743 student, Bergen, 1748 cand. jur., 1749 auditør ved Søetatens komb. Ret, 1751 beordret til på eget ansvar at forrette tj. som præsid. i Underadmiralitetsretten, 1757 virkelig præsid., 30.7.1762 må beskikkes til HRass., når han har aflagt prøve, 20.9.1765 HRass., vot. – med løn fra 1768 – jævnl. 7.10.s.år-10.5.1769, 30.9. sidstn. år afsk., 1.5.1767 virkelig justitsr., 1771 HSRass., s. år afsk. som præsid. i Underadmiralitetsretten, fra 1.1.1772 atter HRass., 1773 etatsr., 1776 virkelig etatsr., 1781 konferensr., 1783 stiftamtm. o. Trondhjem stift og amtm. o. Trondhjem amt., 1786 afsk. med ventepenge. – Logerede 1787 i Vejle.

1769-72 ALBRECHT PHILIP LEVETZAU, f. 27.1.1744 på Frydendal, d. 14.9.1817 (D.A.A.), S. af *Hans Frederik L.* (justitiarius 1758-63), ∞ 1° 6.2.1771 i Kbh. (Slotsk.) *Juliane Marie Frederikke* comtesse *Moltke,* f. 25.10.1751, d. 18.11. 1773, begr. Øland k., D. af overhofmarskal *Adam Gottlob* lensgreve *M.* og 1. hustru *Christiane Frederikke Brügmann.* ∞ 2° 5.8.1775 i Wedellsborg kap. *Christiane Frederikke* comtesse *Wedell-Wedellsborg,* f. 9.7.1756 på Beldringe, d. 11.10.1821 i Preetz, D. af *Christian Gustav* greve *W.-W.* og 1. hustru *Catharine Elisabeth Arnold.* – På Sorø Akademi og ved Kbh.s Univ., 1759 kammerjkr. hos Dronning Juliane Marie, 1763 sekr. i Danske Kanc., 15.3.1765 sæde i HR. uden votum, 1766 ass. i Danske Kanc., 10.12.1768 må vot. på prøve, 3.2.1769 må have votum, vot. med løn fra 1770 – hyppigt 6.2.1769-23.12.1771 og fortsatte efter rglmt. 7.12.1771 fra 1.1.1772, til han 1.8. sidstn. år blev udn. til stiftamtm. over Bergen stift, 1774 amtm. o. Akershus amt og hv. R., 1779 gehejmer., 1784 landdrost i Pinneberg. 1815 DM.

1770-85 JOHAN JOACHIM ANCHERSEN, f. 3.11.1721 i Tårnby, Sokkelund hrd., d. 21.11.1785, begr. Kolding k., S. af sognepr., sen. biskop *Matthias A.* og 2. hustru *Marie Elisabeth Mechen.* – Ugift. – 1737 student, 1739 alumnus på Borchs Koll., 1742 cand. jur., arbejdede 5 år hos Bredo Munthe, der anbefalede ham varmt, da han søgte bev., 26.5.1747 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 22.2.1770 HRass., idet det tillodes ham ikke at aflægge den befalede prøve, fortsatte efter rglmt. 7.12.1771 fra 1.1.1772. 1773 etatsr., 1781 konferensr. – Beboede 1762 en gård i Vognmagergade, husstanden bestod af 2 fuldmægtige, en tjener, en kusk, en gårdskarl, en husholderske og en tjenestepige. – Jur. forf., se Ehrencron-Müller.

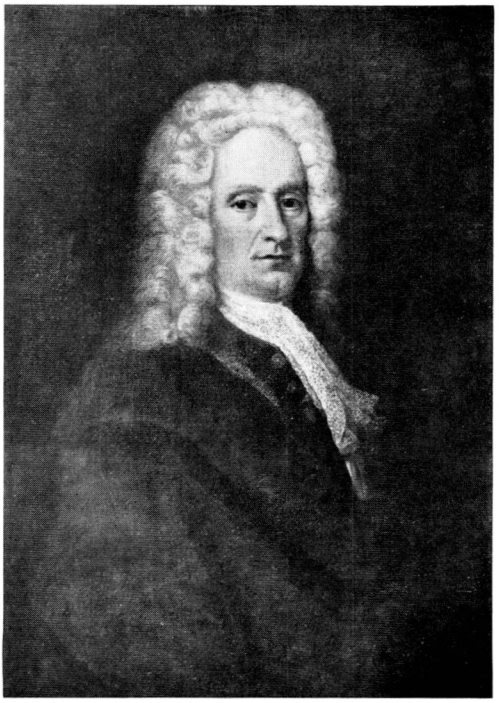
1772 HANS HAGERUP, HofRass., 7.12.1771 HRass. dog først efter aflagt prøve, 1.1.1772 HRass., men søgte straks efter afsk., da hans prøve, også efter hans egen mening, ikke var faldet tilfredsstillende ud, og 6.3. s. år fik justitiarius meddelelse om, at hans ansøgn. var bevilget.

1772-99 MICHAEL TRESCHOW, f. 5.3.1741 i Våge, Gudbrandsdalen, d. 5.6.1816 i Kbh. (Helligg.), S. af sognepr. *Herman T.* og *Anna Schielderup.* ∞ 8.4.1778 i Kbh. (Garn.) *Christiane Elisabeth Wasserfall,* f. 23.7.1753 sst. (ty. ref.), d. 31.3.1823 sst. (ty. ref.), D. af fabrikant *Peter W.* og *Christine Cathrine Chomhardt.* – 1755 student, privat, studerede theologi, 1764 cand. jur., 1766 sekr. i Danske Kanc., 1.12.1771 (fra 1.1.1772) HRass., 21.10.1774 virkelig justitsr., 1779 etatsr., 1784 konferensr., 17.12.1799 amtm. o. Roskilde amt, 28.2.1800 ekstraord. HRass., 1808 afsk. som amtm. ved amtets forening med Kbh.s amt, 1811 R., 1812 K., s. år adlet. – 1776-78 medl. af Det kgl. Teaters direkt., 1781 af Det kgl. Selsk. for Fædrelandets Historie og Sprog, 1798 form.; 1799 medl. af en komm. ang. en instr. for Overadmiralitetsretten, 1811 af en komm. til sundhedsstyrelsens bedre indretning.

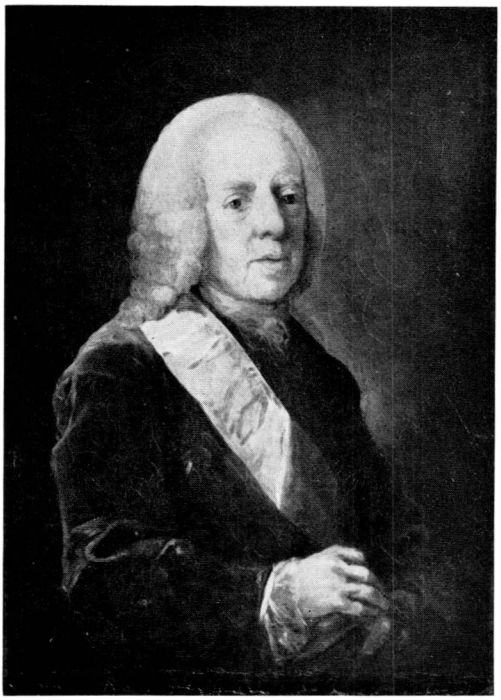
1772-77 LUCAS DEBES, døbt 3.2.1741 i Onsøy, d. 14.9.1777 i Kbh. (Frelsers), S. af provst *Peder D.* og *Karen Gløersen.* ∞ 27.1.1773 i Kbh. (Frue) *Christiane (Christine) Suhr,* døbt 28.9.1752 sst. (Frue), d. 15.6.1782 sst. (Frue), D. af borgm., etatsr. *Johan Peter S.* og *Anna Dorthea Aagaard.* – 1760 student, Christiania, 1763 cand. jur., 1765 sekr. i Danske Kanc., 1771 HSRass., 1.1.1772 HRass., 21.10.1774 virkelig justitsråd.

1772-73 HANS BORCH, f. 24.11.1730 i Vejlø, d. 20.10.1778 i Kbh. (Forsegl. hj. af Brolægger- og Knabrostr., hvor han boede til leje med en tjener). – S. af provst *Thomas B.* og *Elisabeth Marie Lund.* – Formentl. ugift. Skiftet nævner intet om arvinger. – 1747 student, Frederiksborg, 1755 cand. jur., s. år sekr. i Danske Kanc., 1761 till. protokolsekr. i HR., 1767 adj. kancelliforv., 1768 virkelig kancellir., 8.6.1770 virkelig justitsr., 1771 arkivar i arkivkontoret, 7.12.s. år justitssekr. i HR., 4.4.1772 HRass. 4.3.1773 1. ekspeditionssekr. i Danske Kanc. med sæde og stemme i koll., 1777 virkelig etatsr. – 1772 medl. af Missionskoll. og direktør ved Vaisenhuset, 1775 medl. af komm. til forbedring af klostret eller kommunitetet og Regensen.

1772-74 WILHELM BORNEMANN, f. 20.9.1731 i Bergen, d. 15.2.1801 i Kbh. (Trin.), S. af biskop *Oluf B.* og *Ingeborg Marie Hansen.* ∞ 5.9.1762 i Kbh. (Trin.) *Talche (Thalia) Storm,* f. 21.7.1738 sst. (Trin.), d. 13.2.1779 sst. (Trin.), D. af toldskriver, kammerr. *Anker S.* og *Marie Kirstine Trap.* – 1746 student, Bergen, 1748 cand. jur., 1753 auditør ved det danske artillerikorps, 1757 till. sekr. i Krigskanc., 1759 krigsr., 1763 præses i Inkvisitionskomm. og tit. generalauditør, 1766 vicerådm. i Kbh., s. år-1767 direktør ved skuespillene i Kbh., 1767 till. overauditør for Landetaten i Danmark, 1768-71 rådm., juli-sep. 1770 fg. generalaudi-



HANS SEIDELIN († 1740).
Maleri ca. 1730 i familieeje.



CHRISTIAN V. STOCKEN
Maleri af C. G. Pilo ca. 1762 på Kunstakademiet.



OTTO THOTT
Maleri af P. Krafft ca. 1752. Frederiksborg.



HANS DIDERIK BRINCK-SEIDELIN
Maleri af Erik Pauelsen 1777. Familieeje.



Werner Jasper Andreas Ussing
Fotografi ca. 1870.



Otto Frederik Müller
Fotografi ca. 1867.



Peter Daniel Bruun
Fotografi ca. 1860.



Christian Sophus Klein
Fotografi ca. 1880.

tør for Landetaten i Danmark og hertugdømmerne, 1771 kommissarius ved den borgerl. jurisdiktions Skifteret i Kbh., s. år politimester sst. og kommitt. i Kbh.s Brandkomm., 21.5.1772 HRass., s. år medl. af komm. for Det kgl. Teater og (-78) medl. af dets direktion, 1773 etatsr., 19.5.1774 virkelig generalauditør for Landetaten i Danmark og hertugdømmerne, 22.7. s.år ekstraord. HRass., 1776 virkelig etatsr., 1781 konferensråd.

1772 CHRISTIAN FREDERIK JACOBI, se nedenfor 1784-1810.

1773-81 FREDERIK LUDVIG JUUL, f. 14.3.1746, døbt i Randers, d. 14.12.1786, S. af stamhusbesidder, generalmajor *Ove J.* og *Sophie Hedevig* comtesse *Friis*. – Ugift. – 1760 hofjkr., 1766 kammerjkr. hos Dronningen, 11.3.1768 sæde i HR. uden votum, 14.1.1773 tillagt votum, s. år kammerh., 30.3.1781 gesandt i Stockholm og afgik fra HR. 30.9.s.år.

1773-74 HERMAN COLBIØRNSEN, døbt 29.8.1727 i Grue, Solør, d. 27.11.1794 i Christiania, S. af bonde *Ole C.* og *Birte Grinder*. ∞ 12.10.1773 i Christiania *Emerentze Carlsen*, f. 17.8.1738 i Drøbak, d. 8.5.1802 i Christiania, D. af købm. *Christen C.* og 1. hustru *Helene Tobiesen*. – 1747 student, Christiania, studerede historie, filosofi og matematik i udlandet, 1759 cand. jur., pâny studieoph. i udlandet, bl.a. i Strasbourg, imm. der 1761, kom til Kbh. 1762 og fik 1763 ekspectance på Hedmarks sorenskriveri, 1765 sorenskriver i Akers hrd. og Vester Bærum fogderi, Akershus stift, 1767 ass. ausc. i OHR. i Christiania, 1768 virkelig ass., 29.8.1772 beordret at møde i HR. til oktober for at votere på prøve, men bad om at måtte blive i Christiania nogen tid, ankom til Kbh. i jan. 1773 og fik 25.feb.s.år bestall. som HRass., 21.10.1774 virkelig justitsr., 10.11.s.år lagmand o. Christiania lagdømme med ordre til at indfinde sig i OHR., 12.1.1775 må beholde sin tur i HR., 1779 etatsr., 1784 kst. stiftamtm. i Christiania, 1788 virkelig etatsr., 1790 konferensr. – 1772 medl. af Det norske Videnskabernes Selskab.

1773-82 JOHAN BARTHOLIN EICHEL, f. 12.11.1748 i Kbh. (Nic.), d. 29.5.1799 i Soderup, S. af *Caspar Christopher B. (Eichel)*, (vot. 1734-65). ∞ 1° 17.6.1774 i Kbh. (Frue) *Bolette Marie Graah*, døbt 29.4.1746 i Kbh. (Helligg)., d. 28.12.1778 i Soderup, D. af kancelliforv., konferensr. *Andreas G.* og *Petronelle Helene Hersleb*. ∞ 2° 23.7.1779 (D.A.A. 1932, s. 129) *Marie Elisabeth Lasson*, f. 24.10.1757 (l. c.; faderen garnisonerede da i Odense, men hun ses ikke døbt der), d. 6.10.1832 på et legatsted ved Frederiksdal, begr. Soderup, D. af major *Jens L.* og *Ursula Dorothea de Seue*. – 1764 student, privat Roskilde, 1766 cand. jur., s. år sekr. i Danske Kancelli, 1771 HSRass., 22.4.1773 till. til at aflægge prøve for HR.,

28.7.s.år HRass., 21.4.1774 justitsr., 1779 etatsr., 27.2.1782 afsk. – 1786 medl. af den store landbokomm.; 1755 besidder af stamhuset Åstrup.

1774-1815 KNUD HOLTERMANN, f. 18.9.1737 på Dyvigen, Sunnmøre, d. 5.4.1815 i Kbh. (Frue), S. af proprietær, kommercer. *Hans H.* og 1. hustru *Margrethe Wiig.* ∞ 13.5.1774 i Kbh. (Helligg.) *Ursula Beate Linde,* f. 3.8.1757 sst. (Helligg.), d. 25.3.1782 sst. (Frue), D. af bogholder og kasserer ved Skatkamret, sen. konferensr. *Gabriel L.* og *Agnete Elisabeth Wodroff.* – 1754 student, Trondhjem, 1771 cand. jur., s. år HSRass., 4.4.1772 justitssekr. i HR., 20.7.1774 HRass., 29.5.1775 virkelig justitsr., 1783 etatsr., 1802 konferensr., 1810 R., 1813 K. – 1775 økonomus ved Kbh.s Univ., s. år medl. af komm. til forbedring af klostret eller kommunitetet og Regensen, 1813 afsked.

1775-76 OLE CHRISTOPHER WESSEL, f. 19.4.1744 i Vestby, Folloug, Akershus stift, d. 26.12.1794 i Christiania, S. af sen. provst *Jonas W.* og *Helene Marie Schumacher.* ∞ 1° 29.12.1779 *Helene Carlsen Barclay,* f. o. 1762, d. 19.4.1826 i Kbh., separ. ved bev. 23.6.1789, (∞ 2° 16.7.1794 sen. sekondløjtnant *Christian Carl Lous,* f. 1769, d. 1809), D. af auktionsdirektør i Christiania og Bragernes *Peter Henrik B.* og *Emerenze Carlsen.* ∞ 2° 9.3.1791 *Maren Juel* til Borregård, Hafslund og Ljan, f. 18.3.1749 i Christiania, d. 20.2.1815 sst., (∞ 1° 24.12.1771 generalkrigskommissær *Peter Holter,* f. 1723, d. 1786, ∞ 3° 21.6.1796 statsr. *Marcus Giøe Rosenkrantz,* f. 1762, d. 1835), D. af OHRass., justitsr. *Hans J.* og *Else Sophie Dorothea Rasch.* – 1761 student, Christiania, uddannet som trigonometr. landmåler og kortlagde en stor del af de danske øer, 1770 cand. jur., 1771 HSRass., 1773 må tiltræde det kriminelle kammer, 9.2.1775 tilladt at prøve for HR., 3.4.s.år HRass., 29.5.1776 virkelig justitsr., s. år generalauditør for den norske Landetat, 1785 medl. af Generalkomm. til udlægning af gårde af det beneficerede gods til embedsgårde for officerer, 1787 till. 2. deput. i General- og Kommissariatskoll. i Christiania, 1790 rang med konferensr., 1794 afsk. – Virksom for oprettelsen af et norsk universitet.

1776-87 IVER ROSENKRANTZ LEVETZAU, f. 17.6.1749 på Rosenholm, d. 27.5.1787, begr. Hornslet k., S. af *Frederik Christian Rosenkrantz* (vot. 1751-70). ∞ 1° 5.5.1779 i Kbh. (Slotsk.) *Juliane Sophie* comtesse *Wedell-Wedellsborg,* f. 15.9.1762 sst. (Slotsk.), d. 5.4.1782 sst. (Holmens), D. af *Christian Gustav* greve *W.-W.* og 1. hustru *Catharine Elisabeth Arnold.* ∞ 2° 3.6.1786 *Sophie Margrethe Birgitte Moltke,* f. 5.10.1770, d. 21.1.1791 i Kbh., D. af overhofmester *Anton Henrik M.* og *Elisabeth* baronesse *Rosenkrantz.* – 1759 hofjkr., 1761 kammerjkr., 1768 ass. i Danske Kanc., 1774 kammerh., 18.5.1775 ass. ausc. i HR., 26.

6.1776 HRass., 1783 hv. R., direktør for Det foren. Handelskomp. – Arvede 1775 efter enken efter *Christian Frederik* greve *v. Levetzau* (vot. 1748-53) stamhuset Restrup og antog ved patent af s. år navnet Levetzau. Fra 1778 ejer af Nørlund, Års hrd.

1777-91 HANS MORTEN SOMMER, f. 24.5.1735 i Alstahaug, d. 26.3. 1791 i Kbh. (Frue), S. af provst *Morten S.* og *Abelone Margrethe Dass.* ∞ 14.3.1769 på Helvermoe *Abel Marie Hammond,* f. 8.7.1742 i Trondhjem (Frue), d. 17.6.1815 i Kbh. (Frelsers), D. af købm., sen. godsejer, kommercer. *William H.* og 1. hustru *Birgitte Krenckel.* – 1752 student, Trondhjem, alumnus på Borchs Koll., studerede først sprog og historie, 1761 exam. jur., 1762 ass. ausc. i HofR., s. år HofRass., var 1766-75 bosidd. i Norge uden off. ansættelse, men levede som proprietær, 1776 cand. jur., 30.1.1777 tilladt at aflægge prøve for HR., 28.5.s.år HRass., 12.5.1779 virkelig justitsråd.

1778-82 FREDERIK CARL baron KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, f. 9.1. 1753 i Kbh. (Slotsk.), d. 9.3.1815 i Halsted, S. af besidder af Juellinge, sen. gehejmekonferensr. *Jens* lensbaron *K.-J.-V.* og *Sophie Magdalene v. Gram.* ∞ 4.4. 1777 i Kbh. (Slotsk.) hofdame hos prinsesse Marie Sophie Frederikke *Frederikke Juliane* comtesse *Holstein,* f. 27.10.1758 sst. (Slotsk.), d. 30.1.1819 sst. (Forsegl. Dronn. Tværg. 361, død der), D. af *Christian Frederik (Friedrich)* lensgreve *H.* (vot. 1760-68). – 1768 student, Kbh., 1772 cand. jur., 24.12.s.år ass. ausc. i HR., 1774-76 kammerjkr. hos arveprinsesse Sophie Frederikke, 1776 kammerh., 7.1. 1778 HRass., 25.3.1782 stiftamtm. o. Lolland-Falsters stift og amtm. o. Ålholm, Halsted Klosters og Maribo amter, 1803 hv. R., s. år till. amtm. o. Nykøbing amt, 1804 afsk. efter at hans moder havde afstået en del af grevskabet Frijsenborg til ham, 1805 besidder af hele grevskabet og antog da som lensgreve navnet Krag-Juel-Vind-Frijs. Fra 1776 var han som lensbaron blevet besidder af baroniet Juellinge.

1778-1804 OLE PEDERSEN RESTED, f. 21.9.1743 i Frederiksstad, d. 8.5. 1804 i Kbh. (Enkek.), S. af købm. *Peder Olsen* og *Cathrine Margrethe Grønbech.* ∞ 21.5.1779 i Kbh. *Juliane Marie Falch,* f. 18.8.1752 sst. (Nic.), d. natten til 20.1. 1816 sst. (Forsegl. Thotts palæ på Kgs. Nytorv, død der), D. af viceborgm., etatsr. *Abraham F.* og *Anna Elisabeth Soelberg.* – 1761 student, Frederiksborg, 1766 cand. jur., 1771 fuldm. hos justitssekr. ved HSR., 1772 HSRass., 25.3.1778 tilladt at aflægge prøve for HR., 29.4.s.år HRass., 6.3.1783 virkelig justitsr., 1799 virkelig etatsr. – 1781 beordret at revidere de forrige plejeanstalters direktørers regnskaber og påkende deres administration; 1783 medl. af straffeforordningskomm., 1787 af komm. til udarbejdelse af en ny anordn. om fallitvæsenet.

1778-99 MADS FRIDSCH, f. 21.3.1742 i Ribe (Frue), d. 1.11.1812 i Kbh. (Helligg.), S. af borgm., justitsr. *Peder F.* og *Sophie Frausing.* ∞ 12.1.1782 i Kbh. (Helligg.) *Elisabeth Sophie Koefoed,* f. 12.1.1765 sst. (Helligg.), d. 25.10.1806 (Enkek.), D. af direktør i Generalpostamtet, konferensr. *Hans K.* og 2. hustru *Christence Bentsen.* – 1759 student, Ribe, 1765 cand. jur., 1767 imm. i Strasbourg, 1771 kopist i Danske Kanc.s depechekontor, 7.12.s.år protokolsekr. i HR., 1775 HSRass., 29.4.1778 HRass., 6.3.1783 virkelig justitsr., 1799 etatsr., 27.12.s.år 3.deput. i Rentek., 28.2.1800 ekstraord. HRass., 1811 konferensr., s. år 2. deput. i Rentek.– 1781 medl. af den store landbokomm., 1783 af straffeforordningskomm., 1793 af Danske Selsk., 1799 af den grønl. og færøiske handelskomm., 1805 repræsentant i den danske og norske speciebank, 1807 medl. af Overadmiralitetsretten i Rendsborg, 1808 af komm. til afhjælpning af mangelen på livsfornødenheder på Island, 1810 af komm. ang. embedsgårde i Norge.

1781-1801 JØRGEN CHRISTOPHER DREWSEN, f. 12.6.1746 i Søllerød (egen erkl. bevidnet af sognepr., kbg. mglr.), d. 16.4.1801 i Kbh. (Petri), S. af ejer af Strandmøllen *Johan D.* (den yngre) og *Else Margrethe Finckenhoff.* ∞ 30.8. 1792 i Kbh. (Petri) *Magdalene Frederikke Zumpe,* døbt 17.1.1742 sst. (Petri), d. 7.1.1804 sst., (∞ 1° 5.12.1739 sst. (Frue) vinhandler *Jacob Drewsen,* f. 1729, d. 1790), D. af *Martin Z.* og *Anne Margrethe Schultz.* – 1763 student, privat Kbh., 1766 cand. jur., 1769 sekr. i Danske Kanc., s. år adj. Poul Bagger (vot. 1764-71) i dennes forretninger ved de fattiges væsen, 1770 sekr. ved fattigvæsenet i Kbh., 1773 HSRass., 28.11.1781 HRass., 4.4.1800 meddirektør for Den alm. Lig- og Begravelseskasse (den såkaldte Skillingskasse).

1782-1810 FRIDERICH GOTTLIEB SPORON, f. 1.3.1749 i Køge, d. 31.1.1811 i Kbh. (forsegl. St. Kongensg. 51, død der), S. af rektor, mag., sen. tit. prof. *Nicolai S.* og *Elisabeth Kirstine Holmer.* ∞ 3.5.1784 i Kbh. (Helligg.) *Karen Egede,* f. 1.10.1754 sst. (Vartov), d. 25.1.1799 sst. (Frue), (∞ 1° 3.12.1772 slotspr. og præst ved Vaisenhuset *Bendix Krøll,* f. 1735, d. 1782), D. af præst ved Vartov, sen. tit. prof. og tit. og rang som biskop o. den grønl. mission *Poul E.* og 2. hustru *Marie Kirstine Thestrup.* – 1764 student, Køge, 1767 cand. theol., 1772-74 ved univ. i Göttingen, 1776 cand. jur., 1777 surnum. HSRass., 1778 med gage, 17.4.1782 HRass., 1802 virkelig etatsr., 20.2.1810 afsk. med fuld gage i pension, 23.s.m. ekstraord. HRass. – 1782 medl. af det norske Videnskabernes Selsk., 1791 direktør for Budolphi Kloster, 1801 medl. af Overadmiralitetsretten.

1782-99 PETER FEDDERSEN, 10.11.1815 justitiarius, se der.

1783-1815 NIELS KRAG LEVETZAU, døbt 17.11.1753 i Århus (Frue), d. 16.7.1815 på Kragsbjerggård, (Forsegl. i Kbh., Hj. af Gaasegade og Vandkunsten), S. af *Hans Frederik L.* (justitiarius 1758-63). ∞ 17.9.1785 i Gamtofte ejeri. af Lille Hesbjerg og Kragsbjerggård *Berte (Berith) Eleonore* comtesse *Rantzau,* f. 20.6.1759 sst., d. 29.1.1838 i Odense (Knuds), begr. Gamtofte, ægtesk. opl. 15.5.1801, D. af stiftamtm., kammerh. *Christian* greve *R.* og *Frederikke Louise Raben.* – 1774 kammerjkr., ses ikke imm. ved Kbh.s Univ., 1776 cand. jur., 1779 OHRass. i Christiania, 18.6.1783 HRass., 1812 kammerherre.

1784-1827 PETER HERSLEB GRAAH, f. 1.2.1750 i Kbh. (Helligg.), d. 14.12.1830 i Hjørring, S. af kancelliforv., medl. af Kancellikoll., konferensr. *Andreas G.* og *Petronelle Helene Hersleb.* ∞ 9.6.1786 i Gentofte *Eleonora Sophie Beck,* døbt 27.1.1759 sst. (Petri), d. 22.4.1829 sst. (Frue), D. af plantageejer på Sct. Croix, kancellir. *Jens B.* og *Lovise Sophia Hagen.* – 1766 student, privat, 1768 cand. theol., 1771 underkancellist i Danske Kanc., 1772 cand. jur., 1773 kopist, 28.4.1774 ekstraord. protokolsekr. i HR., s. år kancellisekr., 1777 landsd. på Bornholm, s. år-1781 till. landstingsskriver sst., 1778 justitsr., 1781 till. delvis fg. amtm. sst., 7.1.1784 HRass., 1802 virkelig etatsr., 1812 konferensr., 1817 R., 1821 DM., 2.2.1822 vicejustitiarius i HR., 1826 K., 13.11.1827 afsk., 21. s.m. S.K. – Medl. af Det kgl. Landhusholdningsselsk.s lovkomm., 1812-19 form.; 1803 justitsdirektør ved Tallotteriet, 1805-07 præsid. for Landhusholdningsselsk., 29.2.1828 ekstraord. HRassessor. – Jur. forf., se Eislew.

1784-1810 CHRISTIAN FREDERIK JACOBI, f. 12.3.1739 i Asminderød, d. 11.11.1810 i Kbh. (Frue), S. af slots- og sognepr. *Peder J.* og *Elisabeth Charlotte Schäffer.* ∞ 29.5.1772 i Kbh. (Slotsk.) *Sophie Hedevig Rasch,* f. 11.8.1740 i Esbønderup, d. 26.8.1814 i Kbh. (Frue), D. af regimentsskriver, kammerr. *Otto Christian R.* og 2. hustru *Cathrine Margrethe Scheffer.* – 1754 student, Herlufsholm, 1760 cand. jur., ansat på en HRadv.s kontor, 1762 til udlandet (Tyskland, Holland og Frankrig), 1766 pagehofmester, 1770 HofRass., 1771 HSRass., 1772 lecteur hos Chr. VII., s. år HRass., men tiltrådte først emb. 1.10.1784 efter at være afsk. som lecteur, fik først gage efter Anchersens død 21.11.1785. 1773-78 medl. af direktionen for Det kgl. Teater, (devisen »Ej blot til Lyst« skyldes J.), derefter til 1784 medl. af teatrets overtilsynskomm., 21.10.1777 virkelig justitsr., 1781 konferensr. – 1772 medl. af Det norske Videnskabernes Selsk., 1774 adj. sekr. ved Det danske Videnskabernes Selsk. til sin død, ophørte dog 1795 at varetage de egentl. forretninger, men førte vedblivende betegnelsen sekr. og varetog till. kassererforretningerne; 1805 medl. af Selsk. for Fædrelandets Historie og Sprog. Oversatte fl. arbejder for teatret, skrev også selv et par komedier.

1787-88 CHRISTIAN COLBIØRNSEN, 4.1.1804 justitiarius, se der.

1789-90 FREDERIK JULIUS KAAS, 5.3.1802 justitiarius, se der.

1790-96 GEBHARD greve MOLTKE-HUITFELDT, f. 20.2.1764 i Kbh. (Slotsk.), d. 20.12.1851 i Svindinge, ved patent 12.7.1843 antaget navnet Huitfeldt i forb. med slægtsnavnet, S. af overhofmarskal, gehejmer. *Adam Gottlob* lensgreve *M.* og 2. hustru *Sophie Hedevig Raben.* ∞ 1° 9.7.1787 i Clausholm kap. *Birte Huitfeldt,* f. 10.1.1768 i Voldum, d. 1.12.1788 ved fald med hesten, begr. Voldum, D. af stiftamtm., gehejmekonferensr. *Mathias Vilhelm H.* og 2. hustru *Charlotte Emmerentze Raben.* ∞ 2° 23.9.1791 i Kværndrup *Berthe Sophie Bille Brahe,* f. 10.5.1774, fremstillet i Odense Knuds, d. 2.10.1833 i Svindinge, D. af stamhusbesidder, stiftamtm., gehejmekonferensr. *Henrik B. B.* og *Caroline Agnes Raben.* – 1780 student, privat, 1782 cand. jur., 1784 kammerh., 17.12.s.år ass.ausc. i HR., 10.7.1789 ekstraord. HRass., 1.10.1790 virkelig HRass., 6.4.1796 stiftamtm. o. Trondhjem stift og amtm. o. Trondhjem amt, 1802 stiftamtm. o. Akershus stift og amtm. o. Akershus amt, 1803 hv. R., 1809 stiftamtm. o. Fyns stift og amtm. o. Odense amt, s. år gehejmekonferensr., 1814 afsk., feb. 1816 ekstraord. HRass., 1840 R.E. og DM. – 1807 medl. af den norske regeringskomm., 1802 besidder af stamhuset Moltkenborg, 1815-42 ejer af Mullerup, 1843 besidder af det Schilden-Huitfeldtske Fideikommis.

1791-1802 ENEVOLD de FALSEN, f. 17.10.1755 i Kbh. (Vartov), d. (druknet) 16.11.1808 i Christiania fjord, S. af *Christian Magnus F.* (vot. 1758-65). ∞ 22.11.1781 i Akershus (Slotsk.) *Anna Henrikke Petronelle Mathiesen,* f. 16.11.1762 i Christiania, d. 18.3.1825 i Aker, D. af lagmand *Jørgen M.* og *Karen Haagensdtr. Nielsen.* – 1765 student, privat, 1771 cand. jur., s. år kopist i Danske Kanc., 1777 OHRass. i Norge, 1788 justitiarius sst., 1789 lagmand i Nordlandene og Finmark, 14.10.1791 HRass., 19.11.1802 justitiarius i Akershus stifts OR., 3.12.s.år forbeholdt anciennitet bl. HR.s tilforordnede, s. år virkelig etatsr. – Medl. af det norske Videnskabernes Selsk., 1800 af Det skand. Litteraturselsk., administrator af Poul Fechtels stiftelse, af den interimistiske regeringskomm., af Christiania hovedkomité for en låneindretning for Norge og af Overkriminalretten for Norge.

1794-98 POUL CHRISTIAN STEMANN, f. 14.4.1764 i Kbh. (Petri), d. 25.3.1855 på Herlufsholm, S. af sen. statsminister, gehejmekonferensr. *Christian Ludvig S.* og 1. hustru *Augusta Elisabeth Müller.* ∞ 21.5.1788 i Søllerød *Cathrine Elisabeth Wasserfall,* f. 24.6.1767 i Kbh. (ty. ref.), d. 29.8.1850 sst. (Frue), D. af fabrikant *Peter W.* og *Cathrine Elisabeth Colsmann.* – 1780 student, privat, 1781

cand. jur., s. år kammerjkr., 16.4.1788 ass. ausc. i HR., 10.7.1789 ekstraord. HRass., 26.11.1794 HRass., 1.1.1799 amtm. o. Korsør og Antvorskov amter, 1801 kammerh., 1808 S.K., 1812 DM., 1815 gehejmekonferensr., 1827 gehejmestatsminister, justitsminister og præsid. for Danske Kanc. samt kgl. kommissær i Nationalbanken, 1828 R.E., 1848 afsk. – 1840 ordensvicekansler, 1843 ordenskansler, 1848 overkammerh. – 1783 ass. ausc. i Bergværksdirektoriet, 1784-91 kommitt. i samme, 1802 inspektør o. Sorø Akademis gods, 1803 overhofmester ad int. for Sorø Akademi. 1818-21 repræsentant i Nationalbanken, 1825 opsynhavende med Sorø Akademis regnskabs- og kassevæsen, jordegods og bygninger, 1827 medl. af Missionskoll. og direktør ved Vaisenhuset, 1827-51 direktør (patron) for Herlufsholm sk. og gods, 1827 æresmedl. af Kunstakademiet, 1829 medl. af kvægsygekomm., medl. af det norske Videnskabernes Selsk., æresmedl. af Det nord. Oldskriftselsk. – 1790-1805 ejer af Benzonslund og til 1846 af Valbygård.

1796-1814 OLE THESTRUP, f. 19.2.1748 i Græshave, d. 16.12.1814 i Kbh., (Frue), S. af ejer af Øllingsøgård, kammerr. *Frantz Mathisen T.* og *Margrethe Riegelsen.* ∞ 3.12.1781 i Kbh. (Trin.) *Magdalene Marie Elisabeth de Saint-Aubain,* f. 15.8.1765 sst. (Slotsk.), d. 7.3.1787 sst., D. af kgl. kammertj., justitsr. *Nicolai de S.-A.* og *Marie Margrethe Schenck.* – 1765 student, Herlufsholm, 1770 cand. jur., 1772 fuldm. hos justitssekr. ved HSR., 10.11.1774 sekr. ved protokollerne i HR., 1780 surnum. HSRass., 1782 beordret at tiltræde 2. vidnekammer og gæsteretten, 23.4.1796 tilladt at prøvevot. for HR., 20.5.s.år HRass., 1804 virkelig etatsr. – 1818 lystes hans 3 med Johanne Elisabeth Hansen, d. 1831, avlede døtre i kuld og køn, efter at hun 1817 havde fået bev. til at anses som hans enke med ret til at føre navnet Thestrup.

1799-1800 JENS PARELIUS BROWN, f. 13.5.1751 i Størdalen, d. 21.11. 1817 i Kbh. (Frue), S. af provst, konsistorialråd *Peter Wessel B.* og 1. hustru *Christiane Augusta Parelius.* – Ugift. – 1767 student, Trondhjem, 1780 byfoged i Christianssted med underliggende distrikter, 1781 cand. jur., o. 1787 till. medl. af Skifteretten på de dansk-vestind. øer, 1791 lagmand o. Nordlandene og Finmark, 1797 landsd. på Sct. Croix, 26.7.1799 HRass., 3.1.1800 auktionsdirektør i Kbh., 28.2.s.år ekstraord. HRass., 7.8.1810 virkelig etatsråd.

1800-28 CHRISTIAN BAGGER BRORSON, f. 5.9.1762 i Kbh., d. 7.3. 1835 sst., S. af sognepr. til Frelsers k., sen. stiftsprovst i Ribe, konsistorialråd *Broder B.* og *Søster Svane Bagger.* ∞ 9.3.1792 *Sophie Charlotte Cortsen,* f. 20.2.1768 i V. Hassing, d. 4.6.1827 i Kbh. (Frue), D. af sognepr. *Søren Juul C.* og *Anna Brorson.* – 1780 student, Ribe, 1783 cand. jur., øvede sig i Det jur.-prakt. Selsk. og deltog i

Colbiørnsens øvelser, 15.7.1785 prok. for HSR. som for alle O. og UR. i begge riger, HR. og OHR. i Norge undtagne, til trods for at HSR. erkl., at den var så vel forsynet med prokuratorer, at hans bev. ikke ville være den til nytte, ej heller ham til nogen gavn, men han blev varmt anbefalet af de jur. professorer. 26.10. 1787 tilladt at prøveprocedere for HR., 1.2.1788 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 27.12.1799 HRass., 28.10.1800 prof. jur. ekstraord. ved Kbh.s Univ., 7.8.1810 virkelig etatsr., 1817 R., 1821 konferensr., 19.2.1828 afsk. som prof. i nåde og med pension, 12.9. s. år som HRass. – Udgav 1791-1801 »Forsøg til 1.-6. Bogs Fortolkning i Christian den 5tes Danske og Norske Lov og de ældre Loves Bestemmelser, som henhøre til denne Deel af den danske Lovgivning«, se iøvrigt Erslew.

1800-33 ADAM GOTTLOB MÜLLER, f. 6.8.1769 i Kbh. (Nic.), d. 1.2. 1833 sst. (Helligg.), S. af kobberstiksamleren, hofskriver, justitsr., sen. stempelpapirforv., konferensr. *Frederik Adam M.* og *Martha Sophie Garboe.* ∞ 10.5.1800 i Kbh. (Nic.) *Karen Elisabeth Steenbeck,* f. 5.7.1778 sst. (Nic.), d. 24.4.1857 sst. (Frue), D. af skibsfører *Jørgen S.* og *Caroline Haagensdtr.* – 1785 student, privat, s. år volontør i Danske Kanc., 1787 cand. jur., 1788 kancellisekr., 1790 surnum. HSRass., 1796 ass. i Kbh.s Politiret, 10.1.1800 HRass., 1810 virkelig etatsr., 1823 konferensr., 1824 R., 1828 K.

1800-01 JENS BENZON, f. 1.6.1767 i Odense (Knuds), d. 24.12.1839 sst. (Knuds), S. af stamhusbesidder, oberstløjtnant, kammerh. *Christian B.* og *Albertine Christine v. Heinen.* ∞ 9.7.1798 i Skødstrup *Antoinette Margrethe Gersdorff,* f. 24.4.1773 sst., d. 31.5.1834 i Odense (Knuds), D. af ejer af Vosnæsgård, gehejmer. *Poul Rosenørn G.* og *Georgine Vilhelmine Pogrell.* – 1784-87 på Sorø Akademi, 1787 cand. jur. fra Sorø, studerede $1^1/_2$ år i Göttingen, 1790 ausc. i Generaltoldkamret, 1791 kammerjkr., 1794 vicelandsd. ved Fyns og Langelands Landsting med successionsret, 16.5.1800 HRass., 28.10.1801 amtm. o. Randers amt, 1806 afsk., 1807 medl. af Overkriminalretten for Danmark, 1826 kammerh., 1831 K., 1835 DM. – 1830 medstifter af Fyens Stifts patriotiske Selsk. og medl. af præsidiet, 1817 form. for fattigkomm. i Odense, 1832 medl. af de oplyste mænds forsaml., s. år medstifter af Fyens Stifts Sparekasse og medl. af dens direktion til sin død; medstifter af Selsk. for tabte Medmenneskers Redning og af et Lig- og Enkesocietet. – Legatstifter. – Jur. forf., se Erslew.

1801-22 CHRISTIAN RAFN, f. 14.7.1762 i Viborg (Domk.), d. 10.10.1822 i Kbh. (Frue), S. af ORprok. *Hans Severin R.* og *Dorothea Sadolin.* ∞ 1° 24.4.1793 i Kbh. (Nic.) *Dorothea Marie Nørregaard,* døbt 17.11.1775 sst. (Nic.), d. 10.3.1794

sst. (Nic.), D. af kgl. kok *Michael N.* og *Anna Johanne Wolling.* ∞ 2° 2.7.1795 i Kbh. (Nic.) *Christine Hammond,* døbt 14.4.1777 sst. (Helligg.), d. 11.4.1830 sst. (Frue), D. af postkontrollør *Bastian H.* og 2. hustru *Anna Dorothea Reiersen.* – 1780 student, Viborg, 1787 cand. jur., 1788 kopist i Danske Kanc., 8.1.1790 protokolsekr. i HR., s. år surnum. HSRass., 1794 virkelig ass., 29.5.1801 HRass., 1810 virkelig etatsr., 1821 konferensråd.

1801-18 PEDER MØLLER, f. 29.10.1767 i Kbh. (Frue), d. 21.5.1841 sst., begr. Roskilde (Dom), S. af brygger og stadskæmner *Lars M.* og 1. hustru *Lovise Sultzer.* ∞ 2.7.1802 i Roskilde (Dom) *Christine Augusta Tauber,* f. 3.5.1780 i Horsens, d. 12.2.1867 i Kbh., begr. Roskilde, D. af prof., dr. theol. *Johan Henrik T.* og *Gregoriane Begtrup.* – 1785 student, privat, 1787 cand. jur., s. år volontør i Danske Kanc., 1789 kopist sst., 1792 kancellisekr., 30.8.1793 protokolsekr. i HR., 1800 ass. i Kbh.s Politiret, 11.12.1801 HRass., 1810 virkelig etatsr., 16.11.1818 direktør i Nationalbanken, 9.12. s. år ekstraord. HRass., 1819 kgl. udn. direktør i Nationalbanken, 1822 R., 1826 konferensr., 1828 DM., 1829 K., 1838 afsk. – 1802-11 medl. af komm. for sundhedspolitiets bedre indretn., 1807-14 af komm. ang. anholdelse af engelske undersåtter og varer, 1809 af Overadmiralitetsretten, 1814 kst. generalauditør for Søetaten, 1815-34 virkelig generalauditør, 1815-21 kommitt. til interessenternes forsikringers antagelse og bevaring i Det kgl. octr. Søassurance-Co., 1818 repræsentant i Nationalbanken, 1820-36 direktør i Sparekassen for Kbh. og Omegn, 1841 deput. til havariers og søskaders adjustering i Det kgl. Søassurance-Co. – Forf. af en enkelt jur. afhandl., se Erslew.

1802-09 HANS HAGERUP FALBE, f. 7.2.1772 i Kbh. (Frue), d. 17.10.1830 i Stockholm, S. af zahlkasserer, etatsr. *Johan Christian F.* og *Anna Catharina Hagerup de Gyldenpalm.* ∞ 31.5.1811 i Christiania *Pauline Elisabeth Clausen,* f. 8.8.1787 sst., d. 2.5.1877 i Stockholm, D. af købm. *Paul C.* og *Anna Maria Sann.* – 1787 student, privat, 1791 cand. jur., 1792 kancellisekr., 1794 surnum. HSRass., 1797 virkelig HSRass., 1800 ass. i Kbh.s Politiret, 20.11.1802 må aflægge prøve for HR., 3.12. s. år HRass., 27.1.-12.4.1809 og 10.1.-28.2.1810 till. kst. stiftamtm. o. Akershus stift, 22.4.1809 justitiarius i Akershus Stiftsoverret og medl. af overtilsynskomm. for Det Ankerske Vaisenhus, s. år virkelig etatsr., s. år medl. af den 9.10. 1807 anordnede Overkriminalret for Norge, 1813 R., s. år till. direktør for den norske kassedirektion, 6.5.1814 udgået af dansk statstj., s. år kammerh. hos prins Christian Frederik, s. år HRass. i Norge, 1815 kst. stiftamtm. o. Akershus stift og amtm. o. Akershus amt, s. år S.N.3., s. år virkelig stiftamtm., 1822 kst. statsråd, først chef for revisionsdept., derefter ofte sendt til Stockholm som medl. af statsrådsafd., 1825 S.N.2. – Komponist.

1804-15 PETER FEDDERSEN, 20.12.1814 kst., 10.11.1815 fast justitiarius, se der.

1809-37 HANS ROSENKILDE, f. 7.3.1765 i Vester Egede, d. 4.12.1837 i Gentofte, S. af sognepr., sen. provst *Hans R.* og *Marie Kirstine Hegelund.* ∞ 6.7.1805 *Anna Friderica Ernst,* døbt 29.5.1772 i Kbh. (Frelsers), d. 14.8.1825 sst. (Hvide bog), D. af supercargo *Carl Christian E.* og *Cecilie Pheiff.* – 1784 student, Herlufsholm, 1799 cand. jur., 7.2.1800 protokolsekr. i HR., 1802 ass. i Kbh.s Politiret, 19.5.1809 HRass., 1815 virkelig etatsr., 1828 konferensr., 11.11.1837 afsked.

1810-13 ANDERS SANDØE ØRSTED, f. 21.12.1778 i Rudkøbing, d. 1.5.1860 i Kbh., begr. Frbg., S. af apoteker, sen. ass. pharm. *Søren Christian Ø.* og *Karen Hermansen.* ∞ 1° 10.7.1802 på Frbg. *Sofie Vilhelmine Bertha Oehlenschläger,* f. 16.7.1782 sst., d. 9.2.1818 i Kbh. (Frbg.), D. af organist ved Frbg. k., sen. slotsforv. *Joachim Conrad O.* og *Martha Marie Hansen.* ∞ 2° 27.3.1819 i Kbh. (Frue) *Mathilde Elisabeth Rogert,* f. 25.4.1782 i Viborg (Dom), d. 26.6.1824 på Frbg., D. af landfysikus, dr. med. *Johan Philip Kneyln R.* og *Henriette Benedicte Rosenstand-Goiske.* – 1794 student, privat, adsk. år jur. manuduktør, 1798 Kbh.s Univ.s guldmedaille for en filosofisk afh. (Ostendatur nexus inter principium Ethices principium Juris Natura), 1799 cand. jur. med Udm., 1801 surnum. HSRass., 1802 virkelig HSRass., 1805 LHSRass., 1810 R., 21.12. s. år HRass., 1813 DM., 14.4. s. år deput. i Danske Kanc. og (-6.9.1825) departementschef for sammes 1. dept., s. år virkelig etatsr., 12.2.1814 ekstraord. HRass., 1815 dr. jur. h. c. ved Kbh.s Univ., 1825-48 till. generalprokurør, 1828 konferensr., 1829 K., 1835-41 og 1842-46 kgl. kommissarius i Stænderforsaml. i Roskilde samt 1836-41 og 1842-46 i Stænderforsaml. i Viborg, 1836 S.K., 1841 gehejmekonferensr., 1842 statsminister (medl. af gehejmestatsrådet), 1847 R.E., 1848 afsk. som gehejmestatsminister, s. år - 1849 medl. af den grundlovgivende Rigsforsaml., 1850-53 medl. af Landstinget, 1853 premierminister og minister for kirke- og undervisningsv. samt (-54) indenrigsminister, 1854 till. fg. justitsminister, sidstn. år afsk. fra ministerstillingerne. – 1806-40 medl. af Det skand. Litteraturselsk., 1809-26 meddirektør ved Pastoralseminariet og lærer i kirkeret sst., 1810 medl. af Videnskabernes Selsk., (fra 1848 præsid.), 1812-24 af komm. til sundhedspolitiets bedre indretn., 1813-16 af finanskomm.; 1815 bev. som medudgiver af Collegialtidende, s. år direktør for Det danske Bibelselsk., 1835 vicepræsid., 1844 præsid.; 1815 medl. af Det kgl. Landhusholdningsselskabs skriftkomm. (8.1.1817-19.12.1855 med-præsident; 1821-42 medl. af Justitsdirekt. for Det kgl. kbh.ske Klasselotteri, 1822-42 af Generalindkvarteringskomm., 1826-42 af Justitsdirekt. for Tallotteriet i Kbh.; 1830-32 direktør i

Sparekassen for Kbh. og Omegn; repræsentant i Nationalbanken; 1833-48 medl. af komm. for det statistiske tabelværk, 1834 af komm. for Arne Magnæi Stiftelse; 1841 fritaget for hvervet som eksaminator ved Dispachøreksamenskomm.; æresmedl. af Det islandske litterære Selsk. – Rets- og moralfilosofisk forfatter (om hans omfattende skribentvirksomhed, se Erslew). – Statuer af Vilh. Bissen i Ørstedsparken i Kbh. og af Johs. Bjerg i Rudkøbing.

1811-12 ADAM WILHELM lensgreve MOLTKE, f. 25.8.1785 i Kørup, d. 15.2.1864 i Kbh., begr. i kap. ved Karise k., S. af gehejmestatsminister, ekstraord. HRass. *Joachim Godske* lensgreve *M.* (se disse a. 8) ∞ 1° 14.6.1817 i Kbh. (Trin.) *Frederikke Louise* comtesse *Knuth,* f. 2.1.1797 i Gentofte, d. 16.3.1819 i Kbh. (Holmens), D. af besidder af Knuthenborg, gehejmekonferensr. *Frederik* lensgreve *K.* og *Juliane Marie v. Møsting.* ∞ 2° 22.8.1823 i Kbh. (Slotsk.) hofdame *Marie Elisabeth* comtesse *Knuth,* f. 1.8.1791 i Gentofte, d. 15.1.1851 i Kbh. (Hvide bog), Søster til 1. hustru. – 1801 student, privat, 1803 cand. jur., 18.10. s. år ass. ausc. i HR., gjorde 1809 tj. under fredsforhandlingerne i Jönköping, s. år kammerh., 15.12. s. år HRass., dog uden ret til at vot., før han 25.8.1810 fyldte 25 år, 13.11.1812 (-2.3.1831) deput. i Rentek. og ekstraord. HRass. (til 1836), 1815 R., 1816 (-1840) deput. for finanserne og medl. af direktionen for statsgælden og den synkende fond (-1848), 1824 K., 1826 DM., 1828 S.K., 1831-1848 finansminister og gehejmestatsminister, 1836 R.E., 1843 ordensvicekansler, 1845 (-48) præsid. for Rentek., 1848 gehejmekonferensr., 22.3. s. år premierminister (martsministeriet) og (15.11. s. år) finansminister og (-6.4. s. år) marineminister, 16.11. s. år premierminister (novemberministeriet) og (-6. aug. 1850) udenrigsminister ad int. og (-2.9.1849) præsid. for Det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli, 15.7.1851 premierminister (justitsministeriet), 18.10. s. år premierminister (oktoberministeriet), 27.1.1852 afsk. som premierminister. 1849-55 medl. af Landstinget, 1854-61 kongevalgt medl. af Rigsrådet (28.8.1854 præsid.), 1854-55 medl. af Rigsretten, 1856 overkammerh. og ordenskansler. – 1812-16 medl. af den grønl. og færøske handelskomm., 1813-14 af den norske provideringskomm., 1818-25 repræsentant i Nationalbanken, 1824 form.; 1822 overordentl. medl. af Det danske Selsk. for Fædrelandets Historie og Sprog, 1827 æresmedl. af Kunstakademiet, 1830-31 1. medl. af den overordnede tiendekomm., 1831-42 medl. af direktionen for Fonden ad usus publicos, 1831-37 af den afrikanske konsulatsdirektion, 1831-45 af komm. for opførelsen af Christiansborg, 1842-48 af direktionen for Enkekassen, 1842-49 af bestyr. for Regaliefondet. Fra 1842 nogle år medl. af Sorø og Præstø amtsråd, 1843 patron for Petri k. og for Brdr. Petersens Jomfrukloster, 1845-48 medl. af kvægsygekomm., 1860 af komiteen for opførelsen af Frederiksborg Slot. Æresmedl. af Det isl. litterære Selsk. og Det nord. Oldskriftselsk. – 1818 besidder af

grevskabet Bregentved. Statue i Bregentved park, rejst 1859 af grevskabets bønder. Ejede desuden Merløsegård samt Jomfruens Egede.

1813-58 CASPER FRIEDERICH LASSEN, f. 27.6.1776 i Kbh. (Petri), d. 1.11.1860 sst. (Garn.), S. af sen. direktør ved Det kgl. Teater, justitsr. *Niels L.* og *Dorothea Fortling.* ∞ 26.11.1807 *Maria Severine Kreutzfeldt,* f. 26.12.1784 på Sct. Thomas, d. 16.5.1869 i Kbh., D. af mægler *Frantz Henrik K.* og *Elisabeth Magens.* – 1792 student, jur. manuduktør, 1796 univ.s guldmedaille for besvar. af en prisopgave om testamenter, 1797 cand. jur., 1800 surnum. HSRass., 1801 virkelig HSRass., 1805 LHSRass., 1810 justitiarius i Kbh.s Politiret, 1811 virkelig justitsr., 8.4.1813 HRass., 1815 virkelig etatsr., 1817 dr. jur. (De jure civitatis religionem dominantem constituendi), 1828 R., 1833 konferensr., 1836 DM., 1840 K., 1850 S.K., 24.10. (fra 31. s. m.) 1858 afsk. og gehejmekonferensr. – 1810-11 medl. af komm. ang. sundhedspolitiet, 1810-14 af komm. for fjendtl. ejendommes undersøgelse og varernes neutralitet, 1811 af komm. ang. Frue kirkes genopbygn., 1815 af komm. til gennemgang af forslag til liturgiens forbedr., 1820 af komm. vedr. hurtigere rettergang i klare gældssager og om tidsfrister ved ejendommes salg, 1821 af den bestandige jurisdiktion for Det kgl. kbh.ske Klasselotteri, s. år direktør for Det kgl. Brandassurance-Comp. for Varer og Effekter; 1825-40 medl. af Det skand. Litteraturselsk.; 1855 form. for Rigsretten i sagen mod min. A.S. Ørsted, men Rigsdagen opløstes kort efter, og da Rigsretten trådte sammen s. år, valgtes J.E. Larsen til form.; 1857 medl. af Monarkiets Rigsret. Forfatter af fl. filosofiske afhandlinger, se Erslew.

1813-16 (og atter 1818-52) NIELS ENGELHART, f. 10.10.1777 på Inderøy, d. 18.12.1853 i Kbh. (Pauls), S. af sen. konsumtionsinsp. i Drammen *Simon Jacob E.* og *Marthe Møglestue.* ∞ 11.4.1809 i Kbh. (Trin.) *Anna Johanne Aagesen,* f. 23.4.1785 sst. (Frue), d. 26.5.1815 sst. (Trin.), D. af deput., generalkrigskommissær *Søren Aa.* og *Mechtele Christine Riegelsen.* – 1792 student, privat, 1798 cand. jur., 1800 underkancellist i Danske Kanc., 1804 kancellisekr., s. år kancellist, 1802 2. ass. i Bergens stifts OR., 1809 ass. i Kbh.s Politiret, 12.5.1813 HRass., 24.1.1816 afsk., derefter medl. af den norske privatlovgivningskomm., som Stortinget i slutn. af 1815 enstemmig havde tilbudt ham at tage sæde i, 4.7.1818 på ny HRass., 1828 R., 1833 konferensr., 1836 DM., 1840 K., 1850 S.K., 18.3.1852 (fra 30. s. m.) afsk. – 1810-14 medl. af komm. for fjendtl. ejendommes undersøgelse og varernes neutralitet, 1812 af komm. til at modtage og indhente oplysn. fra enhver, der har købt eller solgt veksler i banco eller fremmed mønt, 1815 af komm. til påkendelse af den ved tugthuset forefaldne uorden, 1820 af komm. til bedømmelse af et udkast ang. hurtigere rettergang i klare gældssager og om tidsfrister ved ejendommes salg;

1826 direktør i Det kgl. octr. alm. Brandassurance-Co. for Varer og Effekter; 1833 meddirektør for Den alm. Lig- og Begravelseskasse eller såkaldte Skillingskasse.

1815-52 CLAUS CHRISTIAN SCHIØNNING, f. 1.8.1778 i Kbh. (Helligg.), d. 10.3.1858 sst. (Holmens), S. af kommitt. i Rentek., sen. virkelig etatsr. *Christian S.* og *Marie Olrog.* ∞ 29.7.1818 på Frbg. *Anna Marie Christine Schiønning,* f. 21.4.1776 i Kbh. (Holmens), d. 31.3.1858 sst. (Holmens), D. af kapt. *Peter Christian S.* og *Marie Christine Nægler.* – 1794 student, privat, 1798 cand. jur., 1800 underkancellist i Danske Kanc.s justitsdept., 1805 kancellist i 3. dept. og kancellisekr., 1806 surnum. LHSRass., 1808 virkelig ass., 1814 virkelig justitsr., 16.6.1815 HRass., 1828 R., 1833 konferensr., 1836 DM., 1840 K., 1850 S.K., 18.3.1852 (fra 30.4.) afsk. – 1815-26 medl. af den overordn. tiendekomm.; 1830-52 revisor i Det kgl. octr. alm. Brandassurance-Co. for Varer og Effekter; 1831-32 direktør i Understøttelsesanst. for trængende Eftersl. af Medl. i den ophæv. civile og adsk. Stænders Enkek., 1831-32 justitsdirektør ved Tallotteriet; 1844-53 direktør i Bibelselskabet.

1815-21 FREDERIK v. LOWZOW, 30.6.1815 HRass., 1.3.1843 justitiarius, se der.

1816-21 ANDREAS AAGESEN, f. 17.5.1781 i Kbh. (Nic.), d. 15.11.1846 sst. (Trin.), S. af sen. deput. i Generalkommissariatskoll., generalkrigskommissær *Søren Aa.* og *Mechtele Christine Riegelsen.* – Ugift. – 1797 student, privat, 1801 cand. jur., 1802 auditør ved danske livrgmt. til apr. 1809, 1806 kst. LHSRass., 1807 surnum. LHSRass., kst. generalauditør ved Overadmiralitetsretten for hertugdømmerne, 1809 virkelig LHSRass., 1811 till. justitiarius i hertugdømmernes Priseret, 1814 justitiarius i Kbh.s Søret, s. år justitsr., 29.3.1816 HRass., 3.1.1821 3. deput. i Danske Kanc. og chef for dettes 3. dept., s. år (-1822) medl. af indkvarteringskomm., 1821 ekstraord. HRass., 1822 generalauditør for Landmilitæretaten og deput. i Generalkommissariatskoll., 1826 R., 1828 DM., 1829 K., 1836 generalmajors rang.

1816-19 ANDREAS CHRISTIAN KIERULFF, f. 12.3.1782 i Kbh. (Holmens), d. 22.8.1846 på Frbg. (Holmens), S. af sen. viceadmiral *Ole Andreas K.* og *Anna Kirstine Rasch.* ∞ 1° 1.2.1809 i Helsingør (Olai) *Magdalene Marie Estrup,* f. 1.3.1782 i Fredericia (Mich.), d. 9.10.1838 på Frbg. (Holmens), D. af auditør, sen. ORprok., vicerådm., by- og rådstueskriver *Lauritz Christian E.* og *Anna Margrethe Johnsen Gjerfnøe.* ∞ 2° 17.7.1841 i Kbh. (Trin.) *Caroline Emilie Henriette Larsen,* f. 5.7.1807 sst. (Trin.), d. 11.7.1891 i Skodsborg (Søllerød), D. af skibsbygmester,

værftejer *Lars L.* og *Jacobine Ursin.* – 1799 student, privat, oprindelig bestemt at blive søofficer, men opgav dette, 1801-14 kopist hos faderen, der da var ekvipagemester, 1802 cand. jur., 1806 auditør i Arméen, 1809 overauditør, 1813 ass. i Kbh.s Politiret, 1814-15 till. medhjælper ved politidirektørembedet, fung. 1815-16 som justitiarius i politiretten, 1815 virkelig justitsr., 17.5.1816 HRass., 1.1.1820 politidirektør i Kbh. og justitiarius i Kbh.s Politiret, 2.2. s. år ekstraord. HRass., 1822 R., 1824 DM., 1834 overpræsid. i Kbh., 1836 S.K., 1845 gehejmekonferensr. – 1809 till. ass. i Fattigv.s Politiret, 1816 medl. af Overadmiralitetsretten, 1817 1. medl. af den i anl. af tugthusets brand nedsatte standret og af den derefter nedsatte komm., 1820-34 medl. af administrationen for Kbh.s havnevæsen, 1820-45 af Kbh.s provideringskomm., 1820-34 af komm. for Kbh.s brandvæsen, 1820 af komm. ang. Kbh.s vandvæsen, 1820-25 kystpolitiøvrighed og dommer i Amagerlands hoveddistr., 1820-28 1. medl. af den adm. direktion for Kbh.s fattigv., 1824 repræsentant i Nationalbanken, 1827-29 form. for repræsentantskabet; 1824 kst. deput. i Danske Kanc. og chef for 3. dept., 1825-31 deput. og chef i 2. dept., 1827 chef ad int. for Kbh.s politi og kystpolitiet, atter 1828-45. 1829 bestyrer ved Blindeinstituttet, 1838 form.; 1831-34 medl. af karantænedirektionen. 1831 styrende medl. af den admin. direktion for Kbh.s fattigv. og adm. direktør for Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i Kbh. og Møens Tugt- og Forbedringshus. 1834 direktør ved Frederiks Hosp. og ved Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse, s. år medl. af direktionen for almue- og borgerskolev. i Kbh. Var en af de første bl. de højere embedsmænd, der overfor Fr. VI. anbefalede indførelsen af rådgivende stænder.

1818-52 NIELS ENGELHART, se ovenfor 1813-16.

1820 JOHAN FRANCISCUS GOTTLIEB SCHØNHEYDER, f. 11.1. 1773 i Kbh. (Trin.), d. 11.4.1850 sst. (Holmens), S. af sognepr., sen. biskop, dr. theol. *Johan Christian S.* og 1. hustru *Charlotte Reinholdine v. Jessen.* ∞ 13.5.1799 i Ringsted *Engelke Marie Smith,* f. 23.2.1770 i Hillerød, d. 12.5.1847 i Kbh. (Holmens), D. af sognepr., dr. theol. *Morten S.* og *Mette Kirstine Petersen.* – 1789 student, Trondhjem, 1792 cand. jur., 24.5.1793 læsesekr. i HR., 20.5.1798 protokolsekr. sst., 1800 ass. og justitiarius i Kbh.s Søret, s. år forbeholdt ret til at indtræde i LHSR. og der nyde løn efter hans bestallings dato, 1809 justitsr., 1810 till. justitiarius i Priseretten i Kbh., 1813 direktør ved den nyoprettede Rigsbank, s. år virkelig etatsr., 16.3. s. år forundt denomination til at indtræde i HR. ved vacance, 1818 fratrådt som direktør ved Rigsbanken, 19.1.1820 HRass., 1.6. s. år stiftamtm. o. Viborg stift og amtm. o. Viborg amt, 1824 R., 1826 DM., 1828 K., 1831 direktør i Rentek., 2. deput. for finanserne og medl. af direktionen for stutterivæsenet og veterinærskolen, 3.2.1832 ekstraord. HRass., 1836 S.K., 1845 afsk. og gehejme-

konferensr. – 1813-16 medl. af finanskomm., 1815-20 af Det kgl. Landhusholdningsselsk.s handelskomm., 1831-45 af den bestandige kvægsygekomm.

1820-27 VILHELM PETER ZEUTHEN, f. 9.12.1785 i Kbh. (Nic.), d. 13.10.1827 sst., begr. Tølløse, S. af ejer af Tølløse m.fl. gårde, surnum. HSRass., etatsr. *Peter Christian Z.* og *Christine Vilhelmine Marie Bornemann.* ∞ 2.11.1809 *Bolette Marie Dorothea Bartholin,* f. 10.11.1786 i Soderup, d. 10.9.1873 i Kbh., begr. Tølløse, D. af *Johan Bartholin Eichel* (HRass. 1773-82). – 1801 student, privat, 1804 cand. jur., 1806 underkancellist i Danske Kanc.s 3. dept., 1808 kancellisekr., 1810 surnum. LHSRass., 1811 virkelig ass., 15.5., 24.12.1819 og 5.5.1820 fg. HRass., 21.6. sidstn. år HRass. – 1826 medl. af den overordentl. tiendekomm. Ejer af Tølløse, Sonnerup og Søgård.

1820-60 HANS JACOB KOEFOED, f. 11.5.1785 i Kbh. (Helligg.), d. 3.2. 1870 sst. (Holmens), S. af vinhandler, borgerkapt. *Peder K.* og *Frederikke Cammermeyer.* ∞ 24.5.1831 i Kbh. (Søllerød) *Johanne Louise Rottbøll,* f. 18.5.1800 sst. (Fødselsstft.), d. 4.7.1877 sst. (Holmens), D. af HRprok. (1791) *Jens Laasbye Rottbøll* (se d.). – 1800 student, privat, 1805 cand. jur., s. år volontør i Danske Kanc., 9.5.1806 underkancellist i HR.s justitskontor, 1808 kancellisekr., 13.6.1809 protokolsekr. i HR., 1811 surnum. LHSRass., s. år virkelig LHSRass., 28.6.1820 surnum. HRass., 6.1.1821 virkelig HRass., 1829 R., 1834 till. generalauditør ved Søetaten, 1836 DM., 1840 konferensr., 1843 K., 1850 rang i 2. kl. nr. 3, 1854 S.K., 1860 afsk. og gehejmekonferensr., s. år tilladt at anlægge kontreadmirals epauletter og distinktioner, 1862 afsk. som generalauditør. – 1820 medl. af komm. ang. hurtigere rettergang i gældssager m.v., 1823-27 repræsentant i Nationalbanken, 1825-27 form., 1829-34 og 1850-55 repræsentant, 1854 form., 1857-61 repræsentant; 1853 medl. af komm. ang. forandr. af den jur. embedseks., 1870 af komm. ang. en ny alm. straffelov, 1869 2. direktør for den Hielmstierne-Rosencroneske Stiftelse, 1851 medindbyder til oprettelse af et prismedaillelegat i anledn. af A.S. Ørsteds 50 års embedsjubilæum, s. år medl. af bestyr. for samme legat, 1856 medl. af Monarkiets Rigsret, 1839 fritaget for hvervet som medl. af straffelovskomm., 1860 medl. af kommiteen til genopførelse af Fr.borg Slot, 1836-52 repræsentant i Det kgl. octr. Brandass.-Co. for Varer og Effekter, 1830 kommitt. i Det kgl. octr. Søass.-Kompagni, 1850-63 repræsentant i samme. Oppositionsbladet »Fædrelandet« betegnede K.s indflydelse i HR. som »overmægtig«. Som jurist står hans navn usvækket. (D.B.L.).

1821-57 JOHAN HENRIK CHRISTIAN STELLWAGEN, f. 17.7.1782 i Helsingør (Mariæ), d. 14.2.1863 i Kbh. (Helligg.), S. af res. kapellan, sen. sogne-

pr. *Christian Georg Frederik S.* og *Christiane Eleonore Monrad.* ∞ i nov. 1816 (gebyr for vielsen i Helligg. betalt 25., men vielsen ikke indført i kbg.) *Marie Hedevig Thomsen,* f. 27.9.1788 i Kbh. (Nic.), d. 5.4.1870, begr. fra Frue, D. af silke- og klædehdlr. *Ludvig Henrik T.* og *Ingeborg Ulrikke Thomsen.* – 1801 student, privat, 1804 cand. jur., manuduktør, 1806 univ.s guldmedaille, 1808 auditør ved Kongens Livjægerkorps, 26.6.1810 protokolsekr. i HR., 1812 surnum. LHSRass., 1813 virkelig LHSRass., 10.1.1821 surnum. HRass., 18.4. s. år virkelig HRass., 1829 R., 1836 DM., 1840 konferensr., 1845 K., 31.5.1857 (fra 14.6.) afsk. – 1845 medl. af komm. ang. forandr. i de jur. eksaminer.

1821-26 WOLRATH CHRISTIAN DANCHELL, f. 23.5.1784 i Nakskov, d. 30.4.1826 i Kbh. (Helligg.), S. af amtsforv. *Poul Christian D.* og 1. hustru *Eleonora Marie Østrup.* ∞ 17.4.1814 i Kbh. (Garn.) *Christine Marie Dorothea Benzon,* 28.3.1792 sst. (Nic.), d. 20.4.1862 sst. (Helligg.), D. af urtekr., ejer af Donse krudtværk *Peter Christian B.* og 2. hustru *Elisabeth Cathrine Seidelin.* – 1802 student, privat, 1806 cand. jur., 1808 underkancellist i Danske Kanc., 1810 kancellisekr., 1811 i 3. dept. og ass. ad int. i Kbh.s Politiret, 1813 virkelig ass., 27.4.1821 HRassessor.

1822-25 MICHAEL LANGE, f. 23.2.1788 i Kbh. (Helligg.), d. 20.3.1856 sst. (Helligg.), S. af kasserer i Asiatisk Komp., brygger *Henrik Christian L.* og *Elisabeth Charlotte Christiana Clausen.* ∞ 8.8.1816 i Christianssand *Lucie Thomine Petersen,* f. 21.4.1795 sst., d. 16.4.1858 på Frbg., D. af stadsfysikus *Claus Peter P.* og *Christine Vilhelmine Lakjer.* – 1803 student, privat, 1806 cand. jur., 1809 underkancellist i Danske Kanc.s 2. dept., 1810 3. lovkyndig ass. ad int. i Kbh.s Søret, 1811 kancellisekr., 1812 kancellist, 1814 LHSRass., s. år dommer i Inkvisitionskomm., 5.7.1822 fg. HRass., 25.10. s. år HRass., 11.3.1825 fg. deput. i Danske Kanc., s. år virkelig deput., 15.2.1826 ekstraord. HRass., 1828 R., 1834-40 decisor for en del af 5. dept.s sager, 1836 DM., 1840 K., 1841 konferensr., 1842 1. deput., 1846 overpræsid. i Kbh., 1847 S.K. – 1820-28 medl. af Landhusholdningsselsk.s lovkomité, 1821 direktør i Det kgl. octr. alm. Brandassur. Co. for Varer og Effekter, 1840-43 administrator ved samme; 1842 medl. af justitsdirekt. for Det kgl. Klasselotteri, 1846 1. og styr. medl. af den alm. direktion for fattigv. i Kbh. samt medl. af direktionen for Fødsels- og Plejestiftelsen og af direktionen for almue- og borgerskolevæsenet i Kbh.

1826-56 JOHAN CHRISTIAN WEISVOIGT NIELSEN, f. 4.3.1787 i Kbh. (Frelsers), d. 3.10.1863 sst. (Frue), S. af hofrevisor, sen. hofinsp., etatsr. *Mogens N.* og *Anna Margrethe Øllegaard Weisvoigt.* ∞ 1° 9.11.1810 i Kbh. (Garn.)

Ingeborg Weisvoigt, f. 14.6.1788 sst. (Nic.), d. 22.10.1811 sst. (Nic.), D. af købm., borgerkapt. *Johan Frederik W.* og *Anna Alhed Høyer.* ∞ 2° 18.1.1817 i Kbh. (Garn.) *Sophie Charlotte Borch,* f. 21.7.1791 i Sorø, d. 24.12.1848 i Kbh. (Frue), D. af institutbestyr., sen. subrector på Sct. Thomas *Carl Ancher B.* og 2. hustru *Anne Margrethe Grüner.* – 1804 student, Schouboe, 1807 univ.s guldmedaille for en historisk afhandl., 1808 cand. jur., 1809 auditør i arméen og kancellist i Generalauditoriatet, 1814 surnum. LHSRass., 1816 virkelig LHSRass., 7.5.1825 kst. HRass., 5.5.1826 virkelig HRass., 1840 R., 1852 konferensr., 14.6.1856 afsk. – 1827-45 medl. af den overordn. tiendekommission.

1826-31 FRANTZ VILHELM FERDINAND greve AHLEFELDT-LAURVIGEN, f. 7.11.1790 i Altona, d. 19.11.1843 i Viborg (Dom.), S. af *Jens Juel* greve *A.-L.* og *Sophie Dorothea Hedemann.* ∞ 1° 25.4.1826 i Tranekær *Charlotte Helene Louise Fabricius,* f. 19.5.1800 sst., d. 2.9.1829 i Kbh. (Holmens), D. af sognepr. *Christian Conrad F.* og *Ehrengart Melusine Ludomilie v. Mutio.* ∞ 2° 16.12. 1832 i Viborg (Dom.) *Anne Dorothea Christine Hansen,* f. 1.9.1794 i Frederiksnagore, d. 3.7.1884 i Viborg (Søndre), D. af resident *Christopher H.* og *Juliane Marie Charlotte Louise Frederikke Bie.* – Studerede i Kiel, Göttingen, Heidelberg og Kbh., 1813 student, privat, s. år cand. jur., 1816 volontør i Danske Kanc., 1820 kst., s. år virkelig underkancellist, 1821 surnum. LORass. Viborg, s. år lic. jur. (de praescriptione immemoriale (alderstidshævd)), 1.6.1825 beordret til indtil videre at møde og fung. som HRass., 5.5.1826 virkelig HRass., 1828 kammerh., 12.3.1831 stiftamtm. o. Viborg stift og amtm. o. Viborg amt og som sådan præsid. for LOR. i Viborg, 1836 R., s. år dr. jur. (de cambii trassati indole et vi (trasserede vekslers indhold og retsvirkning)), 1840 DM., tiltrådte 1841 en udenlandsrejse, 1843 dispenseret på gr. af en øjensvaghed. – Jur. forf., se Erslew.

1827-56 CHRISTIAN ROTHE, f. 16.7.1790 i Kbh. (Nic), d. 4.1.1858 sst. (Frue), S. af HSRass., sen. deput. i Slesv.-Holst. Kanc., ekstraord. HRass. *Andreas Bjørn R.* og *Georgia Hincheldey.* ∞ 29.9.1815 i Nørre Kirkeby *Maria Stampe,* f. 21.1.1797 sst., d. 15.4.1848 i Kbh. (Frue), D. af ejer af Skørringe, kammerh. *Carl Adolph S.* og *Caroline Rothe.* – 1807 student, Schouboe, tildelt univ.s guldmedaille, 1811 cand. jur., s. år underkancellist i HR.s justitskontor, 1812 tildelt univ.s guldmedaille (Om og hvorvidt stridende Parter saavel efter almindelige Grundsætninger som efter den romerske og især den fædrelandske Rets Forskrifter ere forpligtede til at udlevere hinanden Documenter), 12.5. s. år må komme til hjælp ved læsningen i HR., må have prædikat af sekr. og tilladelse at bære HR-sekr.s uniform, 26.10.1813 protokolsekr. i HR., 26.9.1816 surnum. LHSRass., 1819 virkelig ass., 28.11.1827 HRass., 1840 R., 1852 konferensr., 21.11.1856 (fra 31.12.)

afsk., 1857 DM. – Udgav 1814 Alphabetisk Real-Register til Juridisk Archiv og 1823 Alphabetisk Real-Register til Nyt juridisk Archiv.

1827-45 og i 1847 HENRIK greve MOLTKE, f. 16.12.1799 i Kbh. (Garn.), d. 1.6.1847 sst. (Hvide bog), S. af *Gebhard* greve *Moltke-Huitfeldt*, (HRass. 1790-96). ∞ 29.4.1837 i Kbh. (Slotsk.) hofdame *Marie Sophie Frederikke v. Buchwald*, f. 28.8. 1809 på Neudorf, d. 31.5.1895 på Peinerhof, D. af ejer af Neudorf, kammerh. *Wolf v. B.* og *Charlotte Louise Sehestedt Juul*. – 1816 student, privat, 1819 cand. jur., 28.3. 1821 ass. ausc. i HR., 1823 surnum. LORass. i Viborg, 1826 virkelig LORass. sst., 28.12.1827 HRass., 1829 kammerh., 1840 R., 5.4.1845 (fra 1.10.) amtm. o. Kbh.s amt, 16.10. s. år ekstraord. HRass., 16.1.1847 (fra 18.2.) pånу HRass. – 1834 direktør ved Det Classenske Fideikommis; 1842-46 kongevalgt deput. ved Østifternes Provinsialstænder; 1843 repræsentant i Nationalbanken, 1843-45 i Det kgl. octr. alm. Brandass. Co. for Varer og Effekter, 1844 administrations- og arrangementskommissarius for hofjægermester, baron Blixen-Fineckes pengeanliggender. 1842 ejer af Mullerup, Drøsselbjerg sogn.

1828-47 PETER JOHAN ALEXEI CONRADT-EBERLIN, f. 25.5.1789 i Kbh. (Holmens), d. 15.5.1847 sst. (Helligg.), S. af sen. kapt. i Søetaten, toldinsp. *Georg Emanuel C.-E.* og *Ane Sophie Abildgaard*. ∞ 30.12.1821 i Fredensborg *Johanne Victorine v. d. Recke*, f. 21.2.1800 sst., d. 20.9.1853 i Kbh. (Helligg.), D. af sen. oberst, landinsp. *David (Diederich?) Adolph v. d. R.* og *Charlotte Amalie Meredin*. – 1807 student, Helsingør, 1810 cand. jur., 1812 underkancellist i Danske Kanc., 1815 kancellisekr., s. år politiassist. i Kbh., 1816 kst. ass. i Kbh.s Politiret, 1818 udn., 19.11.1828 HRass., 1841 R. – 1836-40 justitsdirektør for Asiatisk Compagni.

1831 HANS GEORG BENTZEN, f. 10.9.1789 i Kbh. (Nic.), d. 3.10.1857 sst. (Frue), S. af renteskriver, sen. justitsr. *Lauritz B.* og *Louise Lund*. – Ugift. – 1806 student, v. Westen, 1809 cand. jur., volontør i Danske Kanc., 1811 underkancellist, 1813 protokolsekr. i HR., 1818 till. surnum. LHSRass., 1819 udn., 1826 Kongens foged i Kbh., 1828 virkelig justitsr., 6.7.1831 HRass., 2.9. s. år 6. deput. i Danske Kanc., 3.2.1832 ekstraord. HRass., 1834 5. deput. og decisor for lenssagerne samt (til 31.12.1840) en del af revisionssagerne under 5. dept., 1836 R., 1841 DM., 1846 1. deput., s. år kst. kgl. bankkommissær, 1847 konferensr., 1848 K., s. år afsk. med fuld gage i pension. – 1826 inkvisitor i Inkvisitionskomm. i Kbh.

1831-45 (og atter 1858-60) CHRISTIAN FERDINAND WILSE, f. 4.6 1790 i Kbh. (Helligg.), d. 22.8.1860 i Jægersborg, begr. Kbh. (Frue), S. af ORprok. *Jacob Ferdinand W.* og *Cecilie Christine Cappel*. ∞ 27.9.1828 i Kbh. (Holmens)

Anna Augusta Sophie Elisabeth Phister, f. 23.6.1803 i Kbh. (Nic.), d. 31.12.1840 sst. (Frue), D. af førstelærer, sen. klokker ved Helligg. k. *Ludvig Harboe P.* og *Christine Marie Zahrtmann*. – 1807 student, Metropolitansk., 1810 cand. jur., 1812 underkancellist i Danske Kanc., 1816 kancellisekr., 25.2.1818 protokolsekr. i HR., 1819 surnum. LHSRass., 1820 udn., 1829 virkelig justitsr., 1831 till. Kongens foged i Kbh., 14.10.1831 HRass., 1841 R., 25.9.1845 direktør i Nationalbanken og afgik fra HR. 3.10. s. år, 16.10. s. år ekstraord. HRass., 24.10.1858 (fra 1.11.) påny HRass., 1859 konferensr. – 1840 repræsentant i Nationalbanken, 1843 form. for repræsentantskabet; 1841-52 og 1853 repræsentant i Det kgl. octr. alm. Brandassur. Co. for Varer og Effekter, 1856 direktør. En lang årrække leder af Det juridisk-prakt. Selsk.s øvelser for studerende ved Kbh.s Universitet.

1833-61 CHRISTIAN MICHAEL ROTTBØLL, 26.8.1861 justitiarius, se der.

1837-39 LARS JES HOLM, f. 17.3.1791 i Kbh. (Helligg.), d. 1.11.1851 sst. (Trin.), S. af sen. deput. i Danske Kanc., konferensr. *Ole H.* og *Anna Cathrina Dytskov*. ∞ 1° 12.12.1835 i Kbh. (Holmens) *Gjertrud Cathrine Aagesen*, f. 3.12.1801 sst. (Frue), d. 9.10.1843 sst. (Trin.), D. af deput. i Generalkrigskommissariatet, generalkrigskommissær *Søren Aa.* og *Mechtele Christine Riegelsen*. ∞ 2° 19.6.1846 i Kbh. (Helligg.) *Augusta Christine Aagesen*, f. 25.3.1822 sst., d. 10.4.1912 sst. (Helligånds), D. af sen. direktør i Nationalbanken, ekstraord. HRass. *Nicolai Aa.* og *Julie Augusta Drewsen*. – 1808 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1811 cand. jur., 1809 kopist i Økonomi- og Kommercekoll., 1813 fuldm., fra 1816 i Danske Kanc., s. år kancellisekr., fung. 1817-20 som chef for kontoret, 1821 LHSRass., 1831 justitsr., 8.12.1837 HRass., 10.5.1839 deput. og chef for 1. dept. i Danske Kanc., en kort tid decisor for de under 4. dept. sorterende regnskaber, 1840 R., 1842 DM., 1848 afsk. og konferensr. – 1840 ekstraord. HRass. – 1829 kommitt. i Kreditkassen for Husejerne i Kbh., 1833-39 medudgiver af Juridisk Tidsskr., leverede bidrag til dette og til Nyt jur. Archiv (se D.B.L.); 1839 medl. af den overordnede tiendekommission.

1839-64 PETER DANIEL BRUUN, f. 18.12.1796 i Fredericia (Trin.), d. 7.6.1864 i Kbh. (Helligg.), S. af købm., fabrikejer, justitsr. *Bertel B.* og *Magdalene Barbara Brøchner*. ∞ 18.11.1824 i Viborg (Dom) *Reinholdine Vilhelmine Christine Schønheyder*, f. 18.6.1804 i Kbh. (Frue), d. 28.10.1883 i Asmild, D. af *Johan Franciscus Gottlieb S.* (HRass. 1820). – 1813 student, privat, 1816 univ.s guldmedaille for en historisk prisopgave, 1818 cand. jur., 1820 lic. jur., s. år kst. LORass. i Viborg, 1822 surnum. ass. i samme, 1826 2. ass., s. år 1. ass., 1836 justitsr., 3.7.1839

HRass., 1847 R., 1855 DM., 1856 konferensr., 1857 K. – 1838-40 kongevalgt, 1841-48 folkevalgt medl. af de jydske Provinsialstænders forsaml., 1844 og 46 præsid., 1848 vicepræsid., sidstn. år medl. af de erfarne mænds (aldrig sammenkaldte) forsaml., valgt af de mindre landejendomsbesiddere, s. år-49 medl. af Den grundlovgivende Rigsforsaml., var en af forsaml.s viceformænd, medl. af grundlovsudvalget, 1849-62 medl. af Landstinget, 1850-62 tingets form.; 1850-62 medl. af Rigsretten; 1851 medl. af Notabelforsaml. i Flensborg, 1855 kgl. kommissarius ved Landstingets valg af medlemmer til Rigsrådet; 1857 form. for komm. ang. omordn. af strafferetsplejen. – Ejer af Asmildkloster fra 1830, 1849-64 till. medejer af Voergård, Dronninglund sogn, købte 1857 Søndermølle og Rindsholm.

1845-56 JACOB KOEFOED, f. 14.3.1791 i Vejstrup, Gudme hrd., d. 10.3. 1868 i Kbh. (Helligg.), S. af landsd., etatsr., sen. stiftamtm. *Hans K.* og *Margrethe Lindholm.* ∞ 8.6.1829 i Kbh. (fr. ref.) *Henriette Louise Duntzfelt,* døbt 1.7.1809 sst. (fr. ref.), d. 14.11.1858 i Genève, D. af gross., kgl. agent *Christian Wilhelm D.* og *Marie Henriette de Coninck.* – 1809 student, Schouboe, 1813 cand. jur., s. år sekondløjtnant i Kongens Livkorps og avanc. til kapt. og komp.chef, 1826 afsk.; 1815 kammerjkr., 1818 underkancellist i Danske Kanc., 1820 surnum. LHSRass., 1821 udn., 16. 5.1845 (fra 1.10) HRass., 1847 kammerh., 1852 R., 21.11.1856 (fra 31.12.) afsked.

1845-47 PETER JACOBSEN TETENS, f. 12.8.1797 i Viborg (Dom.), d. 9.10.1859 i Kbh. (Helligg.) S. af konrektor, ejer af Asmild Kloster, landvæsenskommissær *Jacob T.* og *Johanne Cathrine Hansen.* ∞ 1834 (gebyr for vielse i Frue betalt 7.5., men vielsen ikke indført i kbg.) *Engelke Sophie Rynning,* f. 28.8.1804 i Vinger, d. 16.7.1891 i Kbh. (Frue), D. af sognepr. *Sigurd Irgens R.* og *Ursilla Maria Gaarder* samt plejedtr. af biskop o. Als og Ærø Stephan Tetens. – 1814 student, Odense, 1817 cand.jur., 1819 (-22) kopist i Direktionen for Univ. og de lærde Skoler, 1820 till. auditør i arméen, 1826 overauditør, 1828 afsk. og surnum. LHSRass., 1829 udn., 1831-42 præses i inkvisitionskomm., 1840 virkelig justitsr., 1842 R., 29.10.1845 HRass., 4.12. s.år kst. amtm. o. Kbh.s amt, 18.2.1847 udn., 26. s.m. ekstraord. HRass., 1850 till. stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 1852 DM., 1854 kammerh. – 1849-50 kgl. kommissarius for jernbanen mellem Kbh. og Roskilde, 1849 form. for valgbestyr. i 2. landstingskr. Udgav 1855 Haandbog i Lovgivningen om Skatter og andre offentlige Paalæg m.m.

1847 HENRIK greve MOLTKE, HRass. 1827-45, se der. 18.2.1847 påny HRass.

1847-73 FREDERIK EMIL baron v. (de) BRETTON, f. 22.5.1799 i Kbh. (Frue), d. 4.11.1878 sst. (Trin.), S. af plantageejer *Lucas Uytendale* baron *v. B.* og

Elisabeth Sophie Bjørn. ∞ 1.8.1828 i Kbh. (Slotsk.) *Ernestine Juliane Langreuter,* f. 16.1.1804 i Haderslev (Frue), d. 10.4.1879 i Kbh. (Trin.), D. af auditør, herredsfoged, sen. justitsr. *Georg Diederich L.* og *Sophie Elisabeth Antoinette Christiani.* – 1816 student, privat, 1820 cand.jur., volontør i Danske Kanc., 1822 kammerjkr., 12.11.1823 surnum. protokolsekr. i HR., 12.8.1825 udn., 1827 surnum. LORass. i Viborg, 1828 virkelig 2. ass., 1839 1. ass., 21.1.1846 midl. fg. HRass., 27.5.1847 udn. HRass., 1849 kammerh., 1852 R., 1854 DM., 1868 K[1], 12.12.1873 afsk. og gehejmekonferensråd.

1847-59 FREDERIK THOMSEN, f. 16.5.1792 i Kbh. (Fr. ty.), d. 30.10.1859 sst. (Trin.), S. af gross., reder, nationalbankdir., justitsr. *Christian T.* og *Hedevig Margrethe Jürgensen.* ∞ 11.6.1825 i Kbh. (Slotsk.) *Elisabeth Nicoline Malling,* f. 8.8. 1795, døbt i Gentofte, d. 5.1.1886 i Kbh. (Frue), D. af kgl. historiograf, sen. gehejmestatsminister, ekstraord. HRass. *Ove M.* og *Christiane Beck.* – 1810 student, Metropolitansk., 1814 cand.jur., 1818 underkancellist i Danske Kanc., 20.10.1819 protokolsekr. i HR., 1823 kst. ass. i Kbh.s Politiret, 1824 4., 1827 3., 1828 2., 1832 1. ass. sst., 1836 virkelig justitsr., 1845 justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, s.år virkelig etatsr., 19.2.1846 ekstraord. HRass., 2.7.1847 HRass., 1852 R.

1852-71 CHARLES FERDINAND LEONARD MOURIER, f. 19.5. 1852 HRass., 15.1.1871 (fra 1.3.) justitiarius, se der.

1852-68 JOHANNES CHRISTIAN LUND, f. 4.5.1798 i Kbh. (Helligg.), d. 1.8.1872 sst. (Frue), S. af kapellan i Ringsted, sen. sognepr. til Tommerup og Brylle *Torkild L.* og *Helene Dorothea v. Aphelen.* ∞ 30.7.1835 i Assens *Elisa Nicoline Baumann,* f. 25.12.1804 sst., d. 11.2.1868 i Kbh. (Frue), D. af distriktskirurg, justitsr. *Peder Joachim B.* og 1. hustru *Helene Birthe Marie Bachmann.* – 1815 student, Odense, 1819 cand.jur., 1827 kancellist i Danske Kanc., 1829 virkelig kancellisekr., 1834 LHSRass., 1846 justitsr., 19.5.1852 HRass., 1859 DM., 1862 konferensr., 11. 5.1868 afsk. og K[1].

1856-80 HERMAN ANDREAS MOLLERUP, (ved dåben Anders), f. 19. 11.1798 i Kbh. (Trin.), d. 1.3.1886 sst. (Frue), S. af brændevinsbr., sen. brygger *Søren M.* og *Dorthea Hermansdtr.* ∞ 22.5.1840 i Kbh. (Trin.) *Caroline Elisabeth Buchwald,* f. 26.5.1810 sst. (Helligg.), d. 3.9.1890 sst. (Johs.), D. af generalkasserer ved Det kgl. Tallotteri, justitsr. *Friederich B.* og *Johanne Elisabeth Berg.* – 1815 student, privat, 1819 cand. jur., s.år volontør i Danske Kanc., 1825 kancellist., 1.6. 1827 protokolsekr. i HR., 1831 surnum. LHSRass., 1833 virkelig ass., 1842 virkelig justitsr., 1846 3. borgmester i Kbh., 1849 virkelig etatsr., 1853 R., 1854 justiti-

arius i LHSR., 7.6.1856 ekstraord. HRass., 12.8. s.år ord. HRass., 1859 DM., 1862 konferensr., 1867 K[1], 1875 SK., 22.7.1880 afsk. og gehejmekonferensr. – 1841-58 kst. censor ved de kbh.ske politiske blade. I fl. perioder medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1848-59 af Det kgl. Missions-Kollegium, 1849-54 og 1859-80 af Direkt. for Det kgl. Vaisenhus, 1857-75 af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1862-71 till. kst. generalauditør ved Søetaten.

1856-78 ADOLPH CHRISTIAN (ved dåben Christian Adolph) MEYER, f. 25.6.1803 i Kbh. (Fr. ty.), d. 10.4.1878 sst. (Petri), S. af sen. deput. i Rentek., konferensr., dr. phil. *Johann Heinrich Elias M.* og *Anna Christiane Augusta Schlüter* ∞ 26.11.1834 i Kbh. (Garn.) *Johanne Emilie Blom,* f. 30.5.1812 sst. (Trin.), d. 10.2 1896 sst. (Johs.), D. af murermester, major ved brandkorpset, sen. vicebrandmajor *Thomas Andreas B.* og *Ingeborg Cathrine Carstens.* – 1821 student, privat, 1826 cand. jur., 1830 auditør i arméen, 1831 ved Dronningens livrgmt., 1833 ved artillerikorpset, 1836 overauditør, 1838 surnum. LHSRass., og afsk. af krigstj., 1841 virkelig LHSRass., 1845 i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1852 justitsr., 12.8.1856 Hrass., 1859 R., 1867 DM., 1871 frasagt sig titlerne overauditør og justitsr., 1874 K[2].

1857-75 OLAUS GEORG BLECHINGBERG, f. 27.10.1803 i Kbh. (Frue), d. 11.8.1886 sst. (Johs.), S. af LHSRass., etatsr. *Daniel B.* og *Sophie Ambrosia Lous.* – Ugift. – 1820 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1825 cand.jur., 1831 kancellist i Danske Kanc., 1833 surnum. LORass. i Viborg, 1839 virkelig 2. ass., 1847 1. ass. sst., 1850 virkelig justitsr., 10.1.1857 HRass., 1859 R., 1867 DM., 1871 frasagt sig titlen justitsr., 1874 K[2]., 21.4.1875 (fra 30. s. m.) afsk. – 1863-64 repræsentant i Nationalbanken. Legatstifter.

1857-78 HANS ADAM STOCKMANN FAITH, f. 14.12.1804 i Randers, d. 23.9.1878 i Kbh. (Holmens), S. af apoteker *Christoffer F.* og *Marie Elisabeth Stockmann.* – Ugift. – 1822 student, Randers, 1827 cand.jur., 1829 volontør i Danske Kanc., 1834 kancellist, 1838-43 till. notarius ved det jur. fakultet og kancellisekr., 1839 surnum. LHSRass., 1842 virkelig ass., 1854 virkelig justitsr., 10.1. 1857 HRass., 1859 R., 1867 DM., 1871 frasagt sig titlerne som kancellisekr. og justitsr., 1876 K[2]. – Jur. forf., se Erslew.

1858-60 CHRISTIAN FERDINAND WILSE, se ovenfor 1831-45.

1859-77 COSMUS BORNEMANN, f. 25.1.1806 i Kbh. (Garn.), d. 14.12. 1877 sst. (Trin.), S. af *Anker Vilhelm Frederik B.* (justitiarius 1822-43, se d.). ∞ 1° 12.6.1839 i Kbh. (Garn.) *Louise Nicoline Matthiesen,* f. 22.9.1814 (D.A.A., 1893.

Dåben forg. søgt i Christiania), d. 13.4.1840 i Kbh. (Trin.), D. af grosserer *Haagen Matthiesen* og *Marte Beate Mogensen*. ∞ 2° 12.10.1853 i Kbh. (Garn.) *Vilhelmine Constance Walterstorff*, f. 14.7.1831 i Nyborg, d. 18.6.1881 i Kbh. (Garn.), D. af sen. karakt. kapt. i Søetaten, kammerh. *Ernst Christian W.* og *Margrethe Sophie Melsted*. – 1822 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1826 cand.jur., 16.3.1827 ass. ausc. i HR., 1828 kammerjkr., 1830 ekstraord., 1832 surnum., 1836 virkelig LHSRass., 1856 kammerh., 31.12.1859 HRass., 1862 R., 1876 DM. – 1850-56 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation. Besidder af det 8. Bornemannske fideikommis.

1860-78 OTTO FREDERIK MÜLLER, (ved dåben Friedrich Otto), f. 31.8. 1807 i Kbh. (Frue), d. 20.4.1882 på Frbg., S. af prof., sen. biskop, ordensbiskop, dr. theol. & phil. *Peter Erasmus M.* og *Augusta Louise Stub*. ∞ 23.4.1842 i Kbh. (Frue) *Sophie Charlotte Lange*, f. 27.10.1818 sst. (Frue), d. 27.6.1859 på Frbg., D. af HRass. (1822-25) *Michael L.* (se d.). – 1824 student m. udm., Metropolitansk., 1830 cand. jur., 1831 volontør i Danske Kanc., 1832 univ.s guldmedaille for en afhandl. om den separerede og fraskilte hustrus borgerlige stilling, s.år auditør i arméen, 1836 kancellist i Danske Kanc., 1837 fg. auditør ved Kongens livkorps, 1838 ved Kongens rgmt., 1839 overauditør, s.år tjg. ved Kronens rgmt., 1842-46 ved Kongens livkorps; 1846 LHSRass. og afsk. som auditør; 1855-58 medl. af Folketinget, Frederiksborg amts 3. kr. (Hillerød), 1858-60 Kbh.s 3. kr., 1856 virkelig justitsr. (frasagde sig 1871 begge titler). 16.4.1860 HRass., 1862 R., 1876 DM., 29.11.1878 afsk. og K². – 1842-49 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1855 af komm. vedr. omordn. af brandforsikringsvæsenet. Udgav 1857 forslag til reformering af næringslovgivningen, som blev grundlaget for lov af 29.12. s.år, der indførte næringsfrihed. 1860-66 direktør for Pastoralseminariet med forpl. til at foredrage kirkeretten. – Se D.B.L.

1860-70 ANDREAS FREDERIK KRIEGER, f. 4.10.1817 i Kolbjørnsvik ved Arendal, d. 27.9.1893 i Kbh. (Jac.), S. af kommandørkapt. *Johannes K.* og *Anna Elise Finne*. – Ugift. – 1833 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1837 cand. jur. m. udm., 1838 volontør i Danske Kanc., s.år univ.s guldmedaille for besv. af et jur. prisspørgsm. (Kan efter alm. Retsgrundsætninger Øvrighedsafgørelser forelægges Domstolene, og hvilke Regler gælder der herom efter dansk Ret og de vigtigste fremmede Lovgivninger?). 1840 protokolfører ved Stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg. 1841 lic. jur. (De legibus ad ordines provinciales referendis. (En Prøvelse af Stændernes Kompetence m. H. til Love)); 1841-43 studierejse i udlandet. 1843 kancellist i Danske Kanc., 1844 lektor i lovkyndighed ved Kbh.s Univ., 1845 ekstraord., 1847 ord. prof. og ass. i konsistorium. 1848 (-55) medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1853-55 viceform.; 1848 medl. for Kbh.s amts 4.

distr. (Køge) af den da sammentrædende Rigsforsaml., s.år medl. af dens grundlovsudv., 1849 ordfører, 1849-52 medl. af Folketinget (Kbh.s amts 4. kr.). 1848-51 medudgiver af »Antislesvigholstenske Fragmenter«. 1851 medl. af det i Flensborg s.år sammentrædende udv. til rådslagn. om ordn. af Hertugdømmet Slesvigs forhold. 1853-55 till. docent i slesv. ret. 1855 chef for 1. dept. og for sekretariatet i Min. for Hertugdømmet Slesvig samt virkelig etatsr.; 7.6.1856 ekstraord. HRass., s.år indenrigsminister for Danmark i C.C.G. Andræs ministerium. 1857 K., s.år indenrigsminister i C.C. Halls 1. min., 1858 till. finansminister ad int., s.år afsk. som indenrigs- og udn. til finansminister, 1859 afsk. som finansminister og udn. til indenrigsminister for Danmark, s.år afsk.; 18.9.1860 HRass.; 1857 medl. af oktoberforfatningens Rigsråd, 1863-90 af Landstinget (1. kr.). 1864 en af Danmarks delegerede på Londonkonferencen. 9.7.-11.11.1866 form. for Landstinget. 1868 dr. jur. h.c. i Lund. 28.5.1870 justitsminister og fratrådte emb. som HRass., s.år DM., 1872 afsk. som justitsminister og tiltrådt som finansminister, 1873 SK., 1874 afsk. som minister; kaldes fra s.år jævnligt gehejmeetatsr. ell. gehejmer. – 1849 medl. af komm. vedr. revision af kommuneforvaltningen, 1850 af komm. vedr. udarb. af en ny straffelov. Form. for komm. vedr. Orlogsværftets forhold m.v. og for komm. vedr. landets samlede forsvarsvæsen, 1867-68 for komm. ang. Det kgl. Teaters forhold, 1868-77 for komm. vedr. retsplejens omordn.; desuden medl. af fl. andre udvalg og komm. – 1857-70 form. for bestyr. for Historisk Foren.; 1860-71 medl. af den Arnamagnæanske komm., fra 1863 af direktionen for Thorvaldsens Museum, fra 1875 af bestyr. for Den Letterstedtske Foren.; bistod 1861-62 Fru Johanne Louise Heiberg m. udg. af J.L. Heibergs værker; var en af ophavsmændene til de nord. Juristmøder, af hvilke det første afholdtes 1872. Foranledigede udgivelsen af Nordisk Retsencyklopædi (I-V, 1878-90). K.s dagbøger 1848-80 rummer et meget betydeligt stof af politisk, personalhist. og litteraturhist. art (I-VIII, 1920-43), se D.B.L.

1861-97 PETER CHRISTIAN NOUVEL BUCH, justitiarius 1880-97, se der.

1864-73 WERNER JASPER ANDREAS USSING, f. 4.3.1818 i Kbh. (Frue), d. 2.12.1887 sst. (Matth.), S. af kontorchef ved Kbh.s rådstues 3. sekretariat, exam. jur. *Johannes Hjort U.* og *Esperance Tolerance Balle.* ∞ 7.10.1854 i Kbh. (Frue) *Adelaide Constance Rosaura Amalie Schrum,* f. 30.5.1826 i Malt, d. 12.6.1884 på Frbg., D. af herredsfoged i Malt og Gørding hrdr., sen. byfoged i Ringkøbing, herredsfoged i Ulvborg og Hind hrdr. *Johan Frederik S.* og 2. hustru *Agnetha Birgitha Friis.* – 1834 student m. udm., Metropolitansk., 1838 cand. jur., 1841 volontør i Danske Kanc., 1846 kopist sst., 1847 LORass. i Viborg, 1853 slesv. cand. jur.,

Flensborg, 1854 8. råd i Appellationsretten for Slesvig, 1862 R., 10.10.1864 (fra 22. s.m.) HRass., 28.3.1873 (fra 1.4.) direktør i Nationalbanken, 7.4. s.år tilladt at udtræde af HR. samt udn. til ekstraord. HRass. og forbeholdt adgang til sen. at indtræde som ord. ass., 1876 medl. af Rigsretten, 1877 DM., 1879 dr. jur. h.c. ved univ.s 400 års jubilæum, 1881 K^2., 1886 K^1. – 1848-49 medl. af Den grundlovgivende Rigsforsaml. og var en af dennes sekretærer, 1849-53 medl. af Folketinget (Viborg 5.) fra 1866 kongevalgt landstingsmand; 1856 medl. af komm. ang. den slesv. stempellovgivning, 1868 af komm. vedr. retsplejens omordn., 1871-81 form. for censorerne ved de jur. eksaminer. 1877 medl. af overligningskomm. for Kbh., men fritoges s.år efter ansøgn. for hvervet. – Forf. af enkelte jur. afhandl. (se D.B.L.).

1868-91 FRITZ MEYER, f. 12.12.1817 i Dråby, Horns hrd., d. 4.4.1891 på Frbg., S. af inspektør og forp. på Jægerspris *Adolph M.* og *Cecilie Birgitte Jacobsen.* ∞ 24.6.1855 i Vinderød *Marie Frederikke Dalberg,* f. 1.3.1832 sst., d. 28.2.1917 på Frbg., D. af sen. major, skovkasserer i Frederiksværk og Tisvilde *Carl Gunder D.* og *Albertine Andrea Tscherning.* – 1836 student, Sorø, 1842 cand. jur., 1844 volontør i Danske Kanc., 1848 kancellist i Justitsmin., 1850-51 kst. LHSRass., 1851 kst. 7. medl. af Overjustitskomm. for Hertugdømmet Slesvig. 1852 fuldm. i Justitsmin., s.år medl. af Appellationsretten i Flensborg. 1856 R., 1864 afsk.; 1865-67 medl. af den midlertid. Overjustitskomm. for den del af Slesvig, som efter krigen forblev ved Danmark. 1865 kst. LHSRass., 1866 kgl. udn., 23.6.1868 HRass. Frasagde sig 1871 titlen som Appellationsretsr., 1877 DM., 1881 K^2., 1886 K^1. – 1871 fast censor ved de jur. eksaminer; s.år medl. af bestyr. for Soransk Samfund, 1875-80 formand.

1870-81 GEBHARD CHRISTIAN VILHELM OBELITZ, f. 30.10.1816 i Kbh. (Helligg.), d. 12.9.1881 i Mern, begr. i Kbh. (Holmens), S. af sen. arkivar i LHSR., kammerjkr. *Frederik O.* og *Ellen Findt.* ∞ 18.6.1846 i Kbh. (Frue) *Julie Johanne v. Munthe af Morgenstierne,* f. 4.8.1820 sst. (Garn.), d. 10.5.1911 sst. (Andreas), D. af sen. oberstløjtnant, toldinspektør *Bredo Ove Ernst v. M. af M.* og *Henriette Christiane Scharffenberg.* – 1833 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1837 cand. jur. Arbejdede nogle år i HR.s justitskontor, 1841 univ.s guldmedaille for en jur. afh. (Men derfor sættes Loven, at de Retvise og Fredsommelige maae nyde deres Ret). 1842 auditør i arméen, 26.4.1843 surnum. protokolsekr. i HR., 4.5.1845 kgl. udn., 1854 LHSRass., 27.6.1870 HRass., 1872 R., 1878 DM. – 1845-54 gentagne gange kst. LHSRass.; 1865 og flg. år nogle gange fg. form. for Sø- og Handelsretten i Kbh., 1871-77 form. for Kbh.s Overligningskomm.; 1877 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation. 1866 sæde i den bornholmske udmarkskommission.

1871-88 VILHJÁLMUR LUDVIG FINSEN, f. 1.4.1823 i Reykjavik, d. 23.6.1892 i Kbh. (Johs.), S. af sen. 2. ass. i den isl. Landsoverret og justitssekr. *Ólafur Hannesson F.* og *Marie Nicoline Møller.* ∞ 20.6.1851 i Kbh. (Holmens) *Caroline Vilhelmine Moberg,* f. 9.1.1818 sst. (Helligg.), d. 22.4.1906 sst. (Matth.), ægtesk. opl. 1864 (∞ 1° kobbertrykker, exam. jur. *Peter Christian Nielsen,* f. 1817, d. 1850), D. af kobbertrykker *Magnus Svendsen M.* og *Marie Petersen.* – 1841 student, Bessastaðir, 1846 cand. jur., 1848 univ.s guldmedaille for en fremstilling af den isl. familieret efter Grágás. 1849 assist. i Indenrigsmin.s islandske dept., 1851 sysselmand i Kjósar syssel samt sysselmand og herredsdommer i Gullbringa syssel. 1852 landfoged i Island og byfoged i Reykjavik. 1853 kongevalgt suppleant til Altinget, 1857-61 medl. af samme. 1854 virkelig kancellir., 1856-59 kst. assessor i den isl. Landsoverret. 1859 R., 1860 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1868 i LHSR. Frasagde sig 1870 titlen som kancellir.; 13.2.1871 (fra 1.3.) HRass., 1878 DM., 1879 dr. jur. h.c. ved Kbh.s Univ.s 400 års fest. 1884 K^2., 1888 K^1., 5.9. s. år afsk. – 1884 medl. af Videnskabernes Selskab for sine arbejder om islandsk retshistorie. Om øvrigt jur. og historisk forfatterskab, se D.B.L.

1873-76 CARL ALBRECHT COLD, f. 28.7.1824 i Kbh. (Frue), d. 28.12. 1876 sst. (Frue), S. af sekr. og regnskabsfører i Direkt. for Borger- og Almueskolevæsenet i Kbh. *Christian Albrecht C.* og *Martha Henriette Lange.* ∞ 28.5.1858 *Apollonia Foss,* f. 5.1.1831 i Skælskør, d. 14.2.1903 i Kbh. (Matth.), D. af sen. borgmester og byfoged i Roskilde, etatsr. *Lauritz F.* og *Frederikke Agnethe Smith.* – 1841 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1847 cand. jur., 1851 kst. kancellist i Justitsmin., 1852 kgl. udn., s. år-1853 i udlandet, 1855 fuldm. i Justitsmin., 1856 virkelig kancellisekr., s. år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1868 LHSRass., 1872 R., 16.5.1873 HRass. – 1872 fast censor ved de jur. eksaminer; 1875 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation.

1874-1902 HOTHER SMITH, f. 22.3.1821 i Sønderborg, d. 23.10.1902 i Tersløse, S. af regimentskirurg *Henrik S.* og *Anna Margrethe Achen.* ∞ 17.6.1852 i Brahe Trolleborg *Alida Henriette Emilie Oest,* f. 10.3.1831 i Nakskov, d. 8.4.1923 i Middelfart, D. af by- og rådstueskriver i Nakskov, herredsskriver i Lollands Nørre hrd., sen. byfoged i Fåborg, herredsfoged i Salling hrd. *Nicolai O.* og *Henriette Emilie Christine Wolgand.* – 1839 student, Sorø, 1845 cand. jur., jur. manuduktør, 1848 af regeringskomm. i Haderslev først kst. som politimester i denne by, derefter som herredsfoged i Frøs og Kalvslund hrdr., 1849 tit. auditør i arméen, 1850 kst. aktuar og branddirektør for Flensborg amt, 1851 justitiarius for de gråstenske godser, herredsfoged i Lundtofte hrd. og birkedommer i Varnæs birk, 1859 R., 1862 8. råd i Appellationsretten for Slesvig, 1864 afsk.; 1866 kst. herredsfoged og

skriver i Holmans, Elbo og en del af Brusk hrd., s.år kgl. udn., 7.2.1874 HRass., 1881 DM., 1884 K^2., 1888 K^1., 1898 SK. – 1879-81 medl. af Folketinget (Vejle amts 1. kr. (Fredericia)); 1877-80 form. for Overligningskomm. for Kbh., 1888-93 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, fra juni 1890 form. for samme.

1875-1900 HARALD LUND, f. 28.2. (kbg. har dog 2.3.) 1827 i Varde, d. 12.2. 1915 i Ordrup, begr. på Frbg. (Solbjerg), S. af prok. *Iver L.* og *Johanne Christine Nørup.* ∞ 24.10.1863 i Viborg (Dom.) *Else Kirstine Selmer,* f. 6.3.1844 sst. (Dom.), d. 19.8.1922 i Farum, D. af justitssekr. ved LOR. for Nørrejyll., exam. jur. *Emil Holger S.* og *Charlotte Petrine Møller.* – 1843 student, Ribe, 1850 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1854 fuldm. i LHSR., 15.6.1857 protokolsekr. i HR., 1859 LORass. i Viborg, 1874 R., 29.5.1875 HRass., 1885 DM., 1892 K^2., 1900 K^1., 27.12. s.år afsk. – 1873-75 medl. af Viborg byråd. Medl. af forsk. undersøgelses-, skifte- o.a. kommissioner.

1877-91 CHRISTIAN SOPHUS KLEIN, f. 17.8.1824 i Kbh. (Frue), d. 9.1. 1900 sst. (Frue), S. af sen. byskriver i Stege, herredsskriver i Møns hrd., justitsr. *Henrik Adolph Esaias K.* og *Christiane Andrea Petrine Funder.* ∞ 1° 17.8.1850 (D.B. L.) *Julie Augusta Vilhelmine Erichsen,* f. 13.6.1826 i Kalundborg, d. 11.4.1887 i Kbh. (Frue), D. af sen. godsforv. på Lerchenborg, ejer af Aldersro *Christen E.* og *Juliane Eleonora Funder.* ∞ 2° 10.5.1890 i Holbæk *Valborg Christiane Camilla Erichsen,* f. 7.6.1845 i Værslev, d. 10.9.1919 i Kbh. (Andreas), søster til 1. hustru. – 1840 student, Metropolitansk., 1845 cand. jur., s.år protokolsekr. ved Stænderforsaml. i Roskilde og Viborg, 1847 fuldm., sen. ekspeditionssekr. hos amtmanden i Sorø. 1848 sekr. ved den overordentl. slesvigske regeringskomm., s. år ved bureauet i Den grundlovgivende Rigsforsaml., 1851 landstingssekr., s.år sekr. ved Notabelforsamlingen i Flensborg. 1854 LORass. i Viborg. 1856 slesv. cand. jur.; 1857 LHSRass.; 1858-66 medl. af Folketinget (Viborg 5. kr.). 1860 R., 1861 form. for Sø- og Handelsr. i Kbh. samt virkelig justitsr.; 1864-66 medl. af Rigsrådets Folketing, juni-okt. 1866 af Landstinget (1. kr.), okt. s.år-1869 af Folketinget (Thisted 2. kr.). 1869 virkelig etatsr., 15.6.1870 ekstraord. HRass., aug. s.år-1876 medl. af Folketinget (Ålborg 2. kr.) og 1876-98 for Viborg 2. kr.; 1872 justitsminister i grev L.H.C.H. Holsteins min., s.år DM., 1873 K^2., 1874 K^1., s.år justitsminister i C.A. Fonnesbechs min., s.år till. minister for Island., s. år SK. (ved Islands 1000 års fest), 1875 afsk. som justitsminister og minister for Island; 24.1.1877 HRass., s.år dr. jur. h.c. ved Uppsala Univ., 1892 overpræsid. i Kbh., s.år atter ekstraord. HRass., s.år kammerh., 31.12.1899 afsk. og gehejmekonferensr. – 1848-51 lærer i retslære ved Søkadetkorpset, 1858 medl. af komm. ang. stempellovgivningen, 1859 af komm. vedr. straffeloven, 1868 af komm. vedr. rets-

plejens omordn. og af komm. vedr. de kirkelige forhold; form. for komm. vedr. ny sø- og handelslovgivning og vedr. Vekselloven, 1892 for proceskomm.; 1875-87 form. for De nord. Juristmøders danske bestyr.; 1876 kst. overpræsid. i Kbh.; 1877-83 censor ved de jur. eksaminer. 1881-86 repræsentant i Nationalbanken, 1882-86 form., 1891-96 atter repræsentant, 1893-96 form.; 1893-1900 form. for valgbestyr. for 1. landstingskreds. – Påbegyndte 1861 udgivelsen af en lovsamling (efter 1848), der under navnet »Kleins Lovsamling« forsattes af andre til 1904.

1878-94 CHRISTIAN RIMESTAD, f. 22.3.1830 i Kbh. (Trin.), d. 4.10.1894 på Frbg., S. af birkedommer og skriver, politimester og vejfiskal i Kbh.s amts nordre birk, virkelig justitsr. *Christian Olsen R.* og *Anine Vilhelmine Richter.* ∞ 14.6.1862 i Kbh. (Frue) *Nathalia Westrup,* f. 3.9.1836 sst. (Helligg.), d. 27.7.1911 i Hellebæk, D. af silke- og klædehdlr. *Carl Wium W.* og *Jensine Steffine Christiane Heegaard.* – 1845 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1851 cand. jur., s. år fg. assist. i Justitsmin., 1852-54 till. notar ved det jur. fakultet, 1855 kancellist i Justitsmin., 1857 kst., 1858 udn. fuldm. og virkelig kancellisekr., 1859 studierejse til Tyskland og Belgien, 1861 kst. LHSRass., 1863 kgl. udn., 1875 R., 1877 DM., 21.2.1878 HRass., 1888 K^2., 1892 K^1. – 1861-64 medl. af Folketinget (Holbæk amts 5. kr. (Nykøbing S.)), 1864-84 for Kbh.s 1. kr., 1879-84 form. for tingets Højre; 1864-66 medl. af Rigsrådets Folketing; 1871-78 censor ved de jur. eksaminer. Medl. af fl. komm., bl.a. proceskommissionerne af 1868 og 1892, 1871 af komm. ang. Valløs og Vemmetoftes forhold, 1872 af komm. vedr. det danske møntsystem, 1875 om ministeransvarlighed m.fl.; 1880 næstform. for repræsentantsk. i Kbh.s Brandforsikr., fra 1885 medl. af direktionen for samme.

1878-91 PETER ALEXANDER MONTAGNE LILLIENSKIOLD, f. 9.6.1819 i Fredericia (Mich.), d. 7.2.1891 i Kbh. (Johs.), S. af kapt. *Frederik Nicolai Hieronymus L.* og *Cathrine Elisabeth,* f. *Lillienskiold.* ∞ 1° 29.8.1849 i Vejle *Susanne Cathrine Emilie Friis,* f. 29.12.1824 sst., d. 30.3.1855 i Kbh. (Hvide bog), D. af apoteker *Peter Frederik F.* og *Betty Catharine Birgitte Blumensaadt.* ∞ 2° 16.7.1857 i Beder *Josephine Mathilde Friis,* f. 1.11.1832 i Vejle, d. 1.2.1902 i Skodsborg (not. Kbh. Andreas), søster til 1. hustru. – 1837 student, Horsens, 1842 cand. jur., 1844 volontør i Danske Kanc., 1848 kancellist i Min. for Kirke- og Undervisningsv., 20.8.1852 protokolsekr. i HR., 1857 LORass. i Viborg, 1858 LHSRass., 1874 R., 14.6.1878 HRass., 1885 DM. – 1880-83 form. for Kbh.s Overligningskomm.; form. for Kbh.s Forligskommission.

1878-94 MATHIAS GEORG PETER REPHOLTZ, f. 22.2.1825 i Sakskøbing, d. 17.6.1909 i Kbh. (Sions), S. af sognepr. *Mathias Georg Peter R.* og *Chri-*

stiane Marie Christensen. ∞ 19.6.1858 (Bricka) *Sophie Lucie Ramlau,* f. 17.8.1835 i Kbh. (Garn.), d. 9.8.1925 sst. (Frihavns.), D. af sen. oberst *Frederik Ferdinand R.* og *Lucie Elisabeth Heide.* – 1842 student, Metropolitansk., 1847 cand. jur., 1850 assist. i Indenrigsmin., 1852 kancellist, 1854 fuldm., 1857 till. ministersekr., 1860 kst. LHSRass., s.år kgl. udn., 1877 R., 29.11.1878 HRass., 1885 DM., 1892 K^2., 16.4. 1894 afsk. og K^1. – 1871-79 censor ved de jur. eksaminer. Udgav Realregister til Domssamlingerne i civile Sager for Aarene 1848-71.

1879-93 REINHARD CHRISTIAN WITH, f. 18.10.1824 på Frbg., d. 13.7. 1893 i Kbh. (Johs.), S. af LHSRass., sen. herredsfoged og skriver i Bjerre og Hatting hrdr., virkelig justitsr. *Jesper Peter W.* og 2. hustru *Frederikke Laura* (Fréderique Laure) *Mourier.* ∞ 14.11.1854 på Frbg. *Colline* (Ina) *Emilie Binzer,* f. 20.1. 1829 i Horsens, d. 21.11.1901 i Kbh. (Jac.), D. af overtoldbetjent, kapt. *Carl Ludvig B.* og *Maren Christine Schmidt.* – 1844 student, Randers, 1850 cand. jur., 1852 volontør i Justitsmin., 1855 kancellist, 1858 kancellisekr., 1859 kontorchef og virkelig kancellir. (frasagde sig titlen 1870), 1863 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1873 LHSRass., 1877 till. næstform. i Sø- og Handelsretten i Kbh., 1878 R., 14.1. 1879 HRass., 1886 DM., 1892 K^2. – I en årrække jur. manuduktør, 1872 medl. af kontrolkomiteen i Livsforsikringselsk. »Hafnia«, 1876 form.; 1883 form. for Kbh.s Overligningskomm., s.år censor ved de jur. eksaminer; 1888 form. for bestyr. for Genealogisk Institut; form. for Dansk Sparemærkekasse.

1880-1904 PETER CONRAD MÜLLER, f. 23.5.1830 i Horsens, d. 16.12. 1904 på Frbg. (Marcus), S. af sen. stabslæge, prof., etatsr., dr. med. *Johan Conrad M.* og 2. hustru *Ursula Beate Linde.* ∞ 24.7.1860 i Uth *Ane Johanne Kirstine Grüner,* f. 23.2.1839 i Løsning, d. 16.1.1928 på Frederiksdal, Sandby sogn, Lollands nørre hrd., begr. Frbg., D. af sognepr. *Frederik Vilhelm G.* og 2. hustru *Ingeborg Scriver.* – 1846 student, Metropolitansk., 1852 cand. jur., s.år assist. i Indenrigsmin., 1856 kancellist, 1857 fuldm., 1861 borgmester, byfoged samt by- og rådstueskriver i Holbæk samt virkelig kancellir., 1870 LHSRass., frasagde sig s.år kancellirådtitlen; 1879 till. næstform. for Sø- og Handelsretten i Kbh.; 1880 R., 13.9. s.år HRass., 1886 DM., 1892 K^2., 1900 K^1. – 1860-61 ministersekr.; 1869 medl. af komm. ang. fattigvæsenet, 1873-79 af Frbg. sogns Fattigkomm., 1875-79 form.; 1878-80 censor ved de jur. eksaminer; 1882-98 direktør i Kbh.s Kreditforen., 1888-93 form. for bestyr. for Kbh.s Understøttelsesforen. Udgav 1877 »Realregister til Domssamlingerne i civile Sager for 1840-47« og 1878 for 1872-76 samt 1901-02 »Oversigt over Højesterets Domme i civile Sager i Højesteretsaarene 1866-67 til 1900-01«.

1880-85 OTTO GUSTAV JACOB CHRISTIAN THOMAS EDMUND AFRICANUS KNUDSEN, f. 13.4.1828 i Tripolis, d. 17.9.1885 i Kbh. (Johs.), S. af generalkonsul i Tripolis, sen. gehejmelegationsr. *Andreas Peter K.* og *Maria Mariny.* ∞ 16.3.1858 i Kbh. (Garn.) *Betty Elise Malling,* f. 8.3.1839 sst. (Helligg.), d. 5.9.1886 sst. (Jac.), D. af handelsbogholder *Ludvig Theodor M.* og *Anna Frederikke Newe.* – 1843 student, privat, 1850 cand. jur., kst. kancellist ved Generalauditoriatet for Landetaten, 1854 auditør i arméen samt kancellist ved nævnte Generalauditoriat, 1857 garnisonsauditør i fæstningen Kbh., 1859 virkelig auditør, tjenstgørende ved livgarden til fods, livgarden til hest og gardehusarrgmt., 1861 overauditør, 1863 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret. 1868 R.; fra-sagde sig 1871 titlen overauditør; 1873 DM., 1878 LHSRass., 16.10.1880 HRass. – Ledede undersøgelserne mod Pio, Brix og Geleff i socialistprocessen 1872-73. 1882 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1884 af Kbh.s Borgerrepræsentation.

1881-1909 CARTHON CHRISTOPHER VALDEMAR NYHOLM, justitiarius 1907-09, se der.

1885-1907 PETER FREDERIK KOCH, justitiarius 1897-1907, se der.

1888-1912 JONAS NICOLAI JOHANNES POULSEN, f. 2.3.1836 i Nidløse, d. 5.8.1914 i Holbæk, S. af sognepr. *Povl Christian Edelberg P.* og *Ingeborg Dorothea Dideriche Louise Rafn.* ∞ 1° 7.8.1867 i Veggerløse *Rebekka Magdalene Brandt,* f. 29.2.1848 i Kbh. (Holmens), d. 19.10.1873 sst. (Trin.), D. af sen. sognepr. *August Frederik B.* og *Augusta Frederikke Steenbuch.* ∞ 2° 31.7.1878 i Ovre *Marie Elisabeth Lemming,* f. 22.5.1854 i Kbh. (Trin.), d. 24.12.1911 sst. (Johs.), D. af urtekræmmer *Hans Peter L.* og *Valborg Vilhelmine Berg.* – 1854 student, Sorø, 1860 cand. jur. En årrække manuduktør. 1861 assist. i Justitsmin., 1870 kst., 1871 udn. fuldm., 1875 kontorchef, 1877 R., 1878 LHSRass., 15.10.1888 HRass., 1890 DM., 1894 K^2., 1902 K^1., 5.10.1912 afsk. – 1871-77 sekr. ved proceskomm.; 1878-80 medl. af komm. om retsafgifter, 1878 af komm. ang. udgifterne ved strafferetsplejen; 1882-88 og 1891-1903 censor ved de jur. eksaminer. 1889 form. for komm. ang. bonusudbetaling til interessenterne i Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten.

1891-95 HANS ØLLGAARD, f. 14.10.1837 i Snejbjerg, d. 23.8.1895 i Kbh. (Johs.), S. af ejer af Tanderup, landvæsens- og tiendekommissær, sen. URprok. *Balthasar Krarup Ø.* og *Christine Laurette Begtrup Krarup.* ∞ 27.5.1864 i Kbh. (Frue) *Sophie Jacobine Mathilde Petersen,* f. 3.10.1837 i Holstebro, d. 3.7.1907 i Hellebæk,

D. af provst *Herman Frederik P.* og *Augusta Eleonore Grundtvig.* – 1855 student, Kolding, 1861 cand. jur., s.år assist. i Justitsmin., 1871 fuldm., 1878 kontorchef, s.år R., s.år LHSRass., 17.3.1891 HRass., 1892 DM. – En lang årrække jur. manuduktør; 1880–91 og fra 1893 censor ved de jur. eksaminer; 1881 medstifter af Juridisk Forening; 1884 form. for grundtakstansættelseskomm., 1890 medl. af Nationalbankens repræsentantskab. Skrev 1887 »A. S. Ørsteds Indflydelse paa den videnskabelige Behandling af den dansk-norske Privatret«.

1891–1905 PAUL PIERRE FERDINAND MOURIER, f. 12.7.1837 i Slagelse (Peders), d. 19.4.1905 på Frbg. (Marc.), S. af proprietær til Antvorskov, cand. theol. *William Courtonne M.* og *Charlotte Pauline Zinn.* ∞ 1° 27.4.1865 i Holsteinborg *Juliane Marie Albertine Fiedler,* f. 20.8.1839 i Magleby, V. Flakkebjerg hrd., d. 27.4.1891 på Frbg., D. af birkedommer og skriver i Holsteinborg birk *Harald Valdemar F.* og 1. hustru *Ane Cathrine Olsen.* ∞ 2° 25.7.1901 i Flemløse *Kristine Elisabeth Tobiesen,* f. 4.11.1845 i Hodde, d. 6.5.1926 på Frbg., D. af sognepr., sen. stiftsprovst *Christopher Lebrecht T.* og *Bolette Elisabeth Lorentzen.* – 1855 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1861 cand. jur., 1862 fuldm. ved Hørsholm birk, 1863 volontør i Justitsmin., 1865 assist. sst., 1875 herredsfoged og skriver i Bjerre hrd., 1880 LHSRass., 1887 R., 12.5.1891 HRass., 1892 DM., 1898 K^2., 1903 K^1. – 1870–91 og fra 1895 censor ved de jur. eksaminer. 1872–75 udgiver af Lov- og Ministerialtidende; 1893 form. for bestyr. for Diakonissestiftelsen; medl. af bestyr. for Foren. mod Lovbeskyttelse af Usædelighed.

1892–1915 GOTTLIEB ANDREAS JENSEN, f. 17.10.1838 i Århus (Dom.), d. 24.12.1921 i Kbh. (Andreas), S. af prok., virkelig kancellir. *Hans Gundorph J.* og *Ane Kirstine Møller.* ∞ 4.11.1865 i Hørsholm *Caroline Marie Augusta Topsøe,* f. 22.5.1844 i Århus, døbt i Vejlby, d. 4.4.1908 i Kbh. (Andreas), D. af sognepr. *Johan Frederik T.* og *Caroline Jacobine Wulff.* – 1857 student, Århus, 1863 cand. jur., 1865 volontør i Justitsmin., 1869 assist. sst., 1869–70 fuldm. ved Kronborg østre birk, 1878 kst. fuldm. i Justitsmin., s.år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1882 R., 1884 LHSRass., 1888 DM., 30.1.1892 HRass., 1898 K^2., 1905 K^1., 1913 SK., 26.6.1915 afsk. – Gentagne gange kst. som retsbetj. i forsk. jurisdiktioner, bl.a. som byfoged og byskriver i Thisted, herredsfoged og skriver i Hillerslev og Hundborg hrdr., 1876 som byfoged i Næstved, 1877 som ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, desuden meget benyttet som undersøgelsesdommer i vanskelige og omfattende kommissionssager, således 1883 ang. herredsfoged Wøldikes embedsførelse og ang. misligheder i Horsens tugthus. 1890–92 Justitsmin.s kasseinsp. ved retsbetjentembederne, 1895 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1898–1900 dets form.; medl. af straffelovkomm. af 1905.

1893-1912 ANDERS CHRISTIAN EVALDSEN, f. 2.6.1841 i Mejrup, d. 18.11.1912 på Frbg., S. af sen. murer i Viborg *Evald* (Edvard, Evan) *Andersen (Loldrup)* og *Vibeke Cathrine Christensdtr.* ∞ 1° 20.9.1871 på Frbg. *Flora Christensen,* f. 2.5.1842 i Søndbjerg, d. 28.6.1874 i Kbh. (Frbg.), D. af sognepr. *Michael Paludan Thorning C.* og *Johanne Larsen.* ∞ 2° 2.7.1879 i Kbh. (Frue) *Louise Christiane Emilie Bülow,* f. 18.8.1855 i Nordborg, d. 14.10.1922 på Frbg., D. af sen. toldoppebørselskontrollør *Julius Conrad B.* og *Louise Margrete Elisabeth Bierg.* – 1861 student, Viborg, 1866 accessit for besv. af en jur. prisopgave (At fremstille Læren om Skyldnerens Mora efter alm. Retsgrundsætninger og de danske Love). 1867 cand. jur., assist. i Justitsmin., 1870 kst. ass. i LOR. for Nørrejyll., 1871 notarius ved det jur. fakultet, 1872 prof. i lovkyndighed. 1885 R., s. år LHSRass., 16.10. 1893 HRass., 1894 DM. og dr. jur. h.c., 1900 K^2., 1906 K^1. – 1887-94 og 1903-10 censor ved de jur. eksaminer, form. for censorerne fra 1905. – Skrev foruden afhandl. i Ugeskr. f. Retsv. bl.a. »Bidrag til Læren om Fuldmagt og dermed beslægtede Retsforhold« (1872) og »Fortolkning af Vekselloven« (1881). Hans forelæsninger over Obligationsretten blev kun litograferede, men de lagde med »deres vældige Rydnings- og Oplysningsarbejde den første vanskelige Grund til Jul. Lassens Værk« (D.B.L.). Sammen med C. Goos udgav han A. Aagesens »Indledning til den danske Formueret-Forelæsninger« (1881) og »Forelæsninger over den romerske Privatret« I-II (1882).

1894 MARIUS NICOLAI FREDERIK TROLLE, f. 28.10.1839 i Sønderby, d. 24.5.1912 i Kbh. (Andreas), S. af godsejer, sen. justitsr. *Lars T.* og *Nicoline Margrethe Møller.* ∞ 11.11.1870 i Kbh. (Frue) *Frederikke Margrethe Knudsen,* f. 6. 7.1845 i Slagelse (Mikkels), d. 20.12.1913 i Kbh. (Andreas), D. af grosserer *Rasmus K.* og *Marie Dorthea Fischer.* – 1857 student, privat, 1863 cand. jur., 1864 volontør i Justitsmin., 1869 assist. sst., 1875 fuldm., 1878 kontorchef, 1880 LHSRass., 1887 R., 12.6.1894 HRass., 23.11. s. år (fra 1.12.) overformynder, 1896 DM., 1908 K^2., 1911 afsk. og K^1. – 1896-1901 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1897-1912 af kontrolkomiteen for Forsikringsaktieselsk. »Skjold«.

1894-1910 ERHARD FLORIAN LARSEN, f. 7.1.1838 i Kbh. (Helligg.), d. 11.2.1916 på Frbg. (Marc.), S. af bud i Danske Kanc. *Jens L.* og *Anne Cathrine Piil.* ∞ 1° 17.11.1865 i Kbh. (Frue) *Anna Marie Martensen,* f. 4.11.1841 sst. (Holmens), d. 12.11.1888 i Kongens Lyngby, D. af dr. theol., prof., sen. biskop, kgl. konfessionarius *Hans Lassen M.* og 1. hustru *Helene Mathilde Hess.* ∞ 2° 27.10. 1899 i Hvidovre *Sophie Augusta Louise Camilla Hennings,* f. 23.12.1873 i Kbh. (Frue), d. 17.6.1931 sst. (Cit.), D. af sen. kabinetssekr. hos Dronning Louise *Wilhelm Frederik Sophus Magnus Bjørnsen H.* og *Elisabeth Henriette Thomine Buntzen.* –

1855 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1856 lærer sst., 1862 cand. jur., 1863 volontør i Min. for Hertugdømmet Slesvig, 1864 assist. i Indenrigsmin., 1865 till. bogholder og kasserer ved Sjæll.s stifts gejstl. Enkek., 1874 kst., 1875 udn. fuldm. i Indenrigsmin., 1879 kst., 1880 udn. kontorchef., 1884 LHSRass., 1887-90 medl. af Folketinget (Kbh. 1. kr.), 1888 R., 23.11.1894 HRass., 1896 DM., 1907 K^2., 15.12.1910 afsk., 2.1.1911 ekstraord. HRass. – 1875-78 sekr. ved arbejderkomm.; 1890 medl. af komm. ang. ordningen af de kirkelige forhold i Kbh. og Frbg., 1894-1903 fast form. for tiendeafløsningskomm. for Sjæll.s stift, 1901-03 form. for Højres Arbejder- og Vælgerforen. – Udgav 1901-12 Den danske Kirkeret, I-III.

1894-1907 HARALD PAULSEN, f. 15.10.1839 i Kbh. (Garn.), d. 18.3.1907 på Frbg., S. af actuarius ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i Kbh., overauditør *Tobias Andreas Frederik P.* og *Johanne Nicoline Andersen.* ∞ 22.12.1868 i Gershøj *Elisabeth Annina Johanne Trolle,* f. 4.2.1846 i Gerlev, Slagelse hrd., d. 1.9.1925 i Kbh. (Holmens), D. af godsejer, sen. justitsr. *Lars T.* og *Nicoline Margrethe Møller.* – 1857 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1864 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., deltog i krigen som officeraspirant, blev 1870 premierløjtnant. 1871 auditør i hæren, tjg. ved 2. sjæll. brigade, s. år till. kancellist i Generalauditoriatet samt auditør ved Søetatens komb. Ret, 1879 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1888 R., s. år LHSRass., 28.12.1894 HRass., 1896 DM. – 1872-82 lærer i retslære ved Officersskolen, fra 1878 till. ved Søofficersskolen. Medl. af straffelovkomm. af 1905.

1895-1915 AXEL PETER GRÜNER, f. 1.5.1843 i Kbh. (Garn.), d. 13.6.1918 sst. (Johs.), S. af sen. oberst *Frederik Hermann G.* og *Johanne Frederikke Georgine Wichmann.* ∞ 22.10.1872 i Brøndbyvester *Marie Severine Nicoline Schaper,* f. 7.8. 1842 i Hillerød, d. 31.12.1884 i Kbh. (Johs.), D. af sen. sognepr. *Christian Gottfred S.* og *Emilie Henriette Charlotte Lassen.* – 1861 student, Metropolitansk., 1867 cand. jur., s.år-1878 sagførerfuldm. i Kbh.; 1869 accessit for besvar. af jur. prisopgave (Legatarens Retsforhold til Testators Bo, hans Arvinger og Kreditorer efter dansk Ret). 1870 volontør i Justitsmin., 1873 assist., 1878 fuldm., 1880 kontorchef, 1888 R., s.år LHSRass., 11.10.1895 HRass., 1896 DM., 1907 K^2, 1912 K^1, 14.5.1915 afsk. – 1889-95 censor ved de jur. eksaminer; 1890-1909 Justitsmin.s tilsynsførende ved Østifternes Brandforsikring; 1891-1911 medl. af repræsentantsk. for A/S Dansk Arbejderbank; 1905 form. for tiendekommissionen.

1897-1915 NIELS KJELDGAARD POULSEN LASSEN, justitiarius 1909-15, se der.

1901-02 FREDERIK (FRITS) VILHELM LUDVIG PETER NIELSEN, f. 13.3.1846 i Kalvehave, d. 29.4.1904 på Sindssygehosp. i Middelfart, S. af provst *Carl N.* og *Eleonora Jacobine Amalie Holm.* ∞ 6.5.1881 i Kbh. (Matth.) *Anna Holten,* f. 9.10.1860 i Skuldelev, d. 17.11.1909 på Frbg. (Solbjerg), D. af sognepr. *Hans Nicolai H.* og *Marenstine Smith.* – 1864 student, Nykøbing F., 1870 cand. jur., 1872 volontør i Justitsmin., 1878 assist., 1881 fuldm., s. år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1890 R., 1891 LHSRass., 1900 DM., 16.2.1901 HRass., 24.5.1902 afsk. – 1872-75 till. sagførerfuldm. i Kbh.; 1879-81 udgiver af Lov- og Ministerialtidende; 1894-1901 censor ved de jur. eksaminer.

1902-09 FRANTS EMIL HANSEN, f. 19.3.1843 på Sødinggård ved Ringe, d. 1.2.1909 i Kbh. (Komm.hosp.), S. af ejer af Sødinggård, prok. *Mouritz H.* og *Jensine (Jensline) Marie Frandsen.* ∞ 8.5.1873 i Svendborg (Frue) *Ludvigna Møllmark,* f. 6.10.1852 sst. (Frue), d. 17.6.1921 på Frbg. (Godthåbs), D. af skibsfører, sen. ejer af Christiansmølle ved Svendborg *Herluf Heie M.* og *Nicoline Petrine Qvist.* – 1861 student, Herlufsholm, 1867 cand. jur., s. år volontør ved Svendborg amt, 1868 fuldm., till. amtsrådssekr., 1884 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1892 R., 21.10.1902 HRass., 1904 DM. – 1886 medl. af bestyr. for Viborg Fængselsselsk., 1894-1902 form.; 1888-94 medl. af Viborg byråd; 1894-1902 form. for kirketiendeafløsningskomm. for Viborg stift, 1908 medl. af Overkrigsretten.

1902-17 EDVARD THEODOR DANIEL HVIDT, justitiarius 1915-17, s. d.

1905-23 OLE PETER CHRISTENSEN FAURHOLT, f. 11.2.1847 i Byrum, d. 27.5.1928 i Kbh. (Johs.). Navneforandr. fra Christensen 1872 (kgl. bev.). S. af gårdejer i Hulbæk *Christen Pedersen* og *Grethe Line Olesdtr.* ∞ 1° 6.8.1886 i Sæby *Marie Kirstine Mayntzhusen,* f. 12.12.1863 sst., d. 16.10.1899 sst., D. af bryggeriejer, sen. kæmner *Conrad Waldemar M.* og *Annette Juline Margrethe Kirstine Smith.* ∞ 2° 16.2.1906 i Kbh. (Andreas) *Ida Petronella Ross,* f. 14.8.1864 sst. (Garn.), d. 8.5.1942 sst. (Johs.), D. af sen. oberst *Sophus Frederik Walmoden R.* og *Cathrine Dorothea Caspersen.* – 1861-67 kontorist på Lysgård m.fl. hrdr.s kontor, 1868 exam. jur., 1869-73 fuldm. ved nævnte hrdr., 1875 student, privat, 1879 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1880 volontør i Justitsmin., 1883 kst. herredsfoged og skriver i Hellum-Hindsted hrdr. og medl. af undersøgelseskomm. i samme retskr., 1887 herredsfoged og skriver i samme hrdr., 1893 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1900 R., 21.2.1905 HRass., 1907 DM., 1911 K^2., 1.10.1919 HRd., 1920 K^1., 1922 SK., 12.2.1923 (fra 28. s.m.) afsk., 1.7.-16.8.1924 kst. rigsadvokat. – 1908-19 medl. af Overkrigsretten og af Overadmiralitetsretten; 1912, 17 og 22 form. for Statsanst. for Livsforsikrings bonuskommission.

1905-07 CARL GREGERS SCHACK, f. 7.10.1850 i Kbh. (Frue), d. 22.12. 1907 på Frbg., S. af ORprok. *Carl August Restorff S.* og *Anna Catharina Christensen.* ∞ 4.9.1880 i Gentofte *Bentine Marie Adolph,* f. 26.12.1845 i Kbh. (Frelsers), d. 1.4.1927 sst. (Holmens), D. af grosserer, konsul *Johan David Stadfeldt A.* og *Marie Camilla Fanøe.* – 1868 student, Metropolitansk., 1874 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1875 till. volontør i Justitsmin., 1878 assist. sst., 1886 fuldm., 1888 till. ekspeditionssekr., 1891 kontorchef, s.år LHSRass., 1893 R., 3.7.1905 HRass., 1907 DM. – Fra 1900 medl. af Nationalbankens repræsentantskab.

1907-15 HARALD WILLIAM JULIUS OSCAR JOHANNSEN, f. 21. 6.1851 i Fredericia (Trin.), d. 10.10.1915 i Kbh. (Jac.), S. af købm., vicekonsul *Niss J.* og *Inger Marie Petrine Høst.* ∞ 16.7.1881 i Fredericia (Trin.) *Caroline Sophie Gøtsche,* f. 6.7.1852 i Lading, d. 7.5.1921 i Kbh. (Jac.), D. af forpagter *Nikolaus Lorentz G.* og *Augusta Veronica Zethe.* – 1869 student, Horsens, s.år stud. mag., 1872 og 74 accessit for besvarelse af historiske prisopgaver, 1876 cand. jur., 1878 volontør i Justitsmin. og sagførerfuldm., 1880 assist. i Justitsmin., 1889 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1894 R., s.år LHSRass., 24.5.1907 HRass., 1909 DM. – 1895-1907 censor ved de jur. eksaminer; 1905 medl. af tiendekomm., en kort tid medl. af Viborg byråd.

1907-1924 MORTEN VIGGO KIRKETERP, f. 20.3.1853 i Grinderslev, d. 11.12.1925 på Frbg. (Marc.), S. af proprietær *Rasmus Julius K.* og *Erikka Margrethe Marie Achton.* ∞ 29.10.1890 i Grinderslev *Agnete Kirstine Greibe,* f. 5.6.1861 i Viborg (Dom), d. 24.12.1934 på Frbg. (Marc.), D. af sen. overlærer, cand. philol. *August Carl G.* og *Emmy Henriette Dorthea Falkenberg.* – 1871 student, Viborg, 1877 cand. jur., s.år fuldm. ved Rovsø m.fl. hrdr., 1879 volontør i Justitsmin., 1886 assist., 1891 fuldm., s. år till. ekspeditionssekr., 1892 ass. i LOR. for Nørrejyll., 1898 LHSRass., 1900 R., 1902 næstform. for Sø- og Handelsretten i Kbh., 11.11.1907 HRass., 1909 DM., 1.10.1919 HRd., 1920 K^2., 1923 K^1., 6.12.1924 afsk. – 1909-19 medl. af Overkrigsretten. Fra 1915 medl. af Nationalbankens repræsentantskab. 1917-24 medl. af Overfredningsnævnet.

1908-23 CATO SPANG HANSSEN, f. 22.4.1849 i Sønderborg, d. 25.10. 1933 i Kbh. (Østervold), S. af kgl. rådmand, stænderdeput. *Hans Peter H.* og *Catharina Spang.* ∞ 15.2.1882 i Kbh. (Holmens) *Thyra Marie Petersen,* f. 23.12. 1859 sst. (Garn.), d. 15.11.1925 sst. (Østervold), D. af sen. overformynder, konferensr. *Theodor Ernst P.* og 2. hustru *Johanne Marie Rothe.* – 1867 student, Herlufsholm, 1873 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh. og fg. assist. i Justitsmin., 1880 assist., 1890 fuldm., 1891 till. ekspeditionssekr., s.år kontorchef, 1893 LHSR-

ass., 1894 R., 20.2.1908 HRass., 1909 DM., 1.10.1919 HRd., 1920 K^2., 17.4.1923 afsk. og K^1. – 1881-91 udgiver af Lov- og Ministerialtidende. 1884-1902 sekr. ved Kbh.s Borgerrepræsentation. 1902 form. for Kbh.s Overligningskomm., 1904-13 for Overskatterådet for Kbh., 1913-25 for Erhvervsskatteudvalget for Kbh.; 1914-30 medl. af Det kgl. Klasselotterinævn.

1909-17 ANTON FREDERIK LÜTKEN, f. 7.12.1856 i Kbh. (Holmens), d. 12.4.1917 sst. (Andreas), S. af orlogskapt., sen. marineminister *Otto Hans L.* og *Anine Buntzen.* – Ugift. – 1875 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1880 cand. jur., fg. assist. i Justitsmin. og sagførerfuldm., 1886-88 kst. byfoged og byskriver i Sakskøbing, herredsfoged og skriver i Musse hrd., 1888 assist. i Justitsmin., 1889 kst. ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1890 udn., 1897 LHSRass., 1898 R., 29.3. 1909 HRass., 1911 DM. – 1899-1909 medl. af taksationskomm. ang. afståelse af grunde til gader i Kbh. og kgl. kommissarius i ekspropriationskomm. vedr. afståelse af grunde til vandanlæg og ved vandafledningskomm.; fra 1910 direktør for Den Suhrske Stiftelse.

1909-28 RICHARD SEVERIN GRAM, justitiarius 1918-1938, se der.

1911-23 HANS CHRISTIAN VALDEMAR SCHAU, f. 17.8.1857 i Kbh. (Garn.), d. 19.9.1923 sst. (Cit.), S. af sen. major *Ernst Friederich S.* og *Frederikke (Friede) Louise v. Krogh.* ∞ 10.5.1894 i Kbh. (Holmens) *Anna Margrethe Meldahl,* f. 6.9.1863 sst. (Garn.), d. 25.6.1951 i Skanderborg, D. af arkitekt, sen. direktør for Kunstakademiet, prof., etatsr., kammerh. *Ferdinand M.* og *Caroline Amalie Ræder* – 1875 student, Sorø, 1880 cand. jur., 1881 assist. i Finansmin., 1885 univ.s guldmedaille (Efterpanthaveres Oprykningsret (et brudstykke trykt i Ugeskr. for Retsv. 1886)). 1889 dr. jur. (Om Straffens Begrundelse og Formaal), s.år fuldm., 1894 chef for Finansmin.s domænekontor, 1896 henlagt under det nyoprettede Landbrugsmin., 1898 R., 1902 LHSRass., 20.1.1911 HRass., s.år DM., 1.10.1919 HRd., 1920 K^2. – 1901-11 og fra 1916 censor ved de jur. eksaminer, 1917 fg., 1918 censorernes form.; 1909-10 form. for de milit. taksationskommissioner; Censor ved Det A. S. Ørstedske Prismedaillelegat; skrev i Tidsskr. for Retsvidenskab 1916 og 18: Meddelelser fra den danske Højesterets Praxis.

1912-30 VIGGO KRARUP, f. 29.11.1860 i Kbh. (Frelsers), d. 26.8.1943 i Hellerup (Maglegårds), S. af ORsagf. *Ove Thure Nicolai K.* og *Christiane,* f. *Krarup.* ∞ 3.6.1892 i Bodilsker *Hermandine Cecilie Johnson,* f. 17.5.1871 sst., d. 23.8.1949 på Frbg. (Solbjerg), D. af proprietær *Georg Peter J.* og *Caroline Vilhelmine Nielsen.* – 1877 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1883 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i

Kbh., 1884-97 manuduktør, 1886 volontør i Justitsmin., 1889 assist., 1892 kst., 1893 udn. fuldm., 1894 till. ekspeditionssekr., 1896 kontorchef, 1901 LHSRass., 1908 R., 28.10.1912 HRass., 1913 DM., 1.10.1919 HRd., 1920 K^2., 1924 K^1., 1928 SK., 1930 ordensskatmester, 22.10. s.år (fra 30.11.) afsk. som HRd., 1940 tildelt SK.-bryststj. i diam. – 1901 medl. af repræsentantskabet for Det kbh.ske Kirkefond, 1915-40 af bestyr. for Det danske Bibelselskab, 1921-40 af Invalideråd et for de sønderjydske Landsdele, 1931-34 af Folkekirkeligt Filantropisk Forbunds råd; 1934-42 form. for Udvalget til Fremme af Bibelkundskab; 1910-14 medl. af den skandinav. familieretskomm. 1911 medl. af repræsentantskabet i A/S Det kgl. octr. alm. Brandassurance-Co., 1914 form.; 1930 medl. af Bikubens tilsynsråd, 1931 af bestyr. for A/S J. H. Schultz; medudgiver af T. Hindenburgs »Juridisk Formularbog« (4. udg. 1909, 5. udg. 1919, 6. udg. 1925).

1912-29 VILLARS HILMAR LUNN, f. 5.3.1855 i Aabenraa, d. 25.8.1931 i Luzern, begr. Frbg., S. af sen. herredsfoged og skriver i Hasle, V. Lisbjerg m.fl. hrdr. *Peter Ivar Julius L.* og *Agnes Collstrop.* ∞ 28.12.1888 i Slagelse (Mikkels) *Ida Louise Pouline Bech,* f. 24.8.1866 sst. (Mikkels), d. 31.8.1942 i Ordrup, begr. Frbg., D. af birkedommer og skriver i Antvorskov birk *Frederik Christian B.* og 2. hustru *Louise Hahn.* – 1872 student, Århus, 1877 cand. jur., 1879 fuldm. ved Hasle med fl. hrdr., 1886 auditør i hærens og flådens fælles auditørkorps, ansat ved 8. rgmt., 3. dragonrgmt. og 3. artilleriafd., 1890 ved Kbh.s garnisonsjurisdiktion og artilleriet, 1891 u. nr., 1893 afsk.; 1892 kst., 1893 udn. ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1905 R., 1907 LHSRass., 21.12.1912 HRass., 1913 DM., 1.10.1919 HRd., 1920 K^2., 1924 K^1., 21.3.1929 (fra 31. s.m.) afsk. – 1908 udfyldningsmand for de borgerl. medlemmer af Overkrigsretten, 1912-1919 medl. af samme, 1919-28 af retsplejeudvalget, 1925-29 af Overfredningsnævnet. Medl. af Frbg. Fattigkommission.

1915-33 AUGUST LAURITZ SCHOU, f. 22.8.1863 i Kbh. (Frue), d. 3.11. 1942 i Søllerød, S. af sen. generaldirektør for Post- og Telegrafvæsenet samt Statsbanerne *Johan Lauritz S.* og *Camilla Sarina Augusta Arentzen.* ∞ 28.5.1890 i Kbh. (Frue) *Elisa Goos,* f. 8.1.1868 sst. (Johs.), d. 23.9.1945 i Søllerød, D. af prof., justitsmin., geheimeetatsr., ekstraord. HRass., dr. jur. *August Hermann Ferdinand Carl G.* og *Amalie Henriette Irminger.* – 1880 student, Metropolitansk., 1886 cand. jur., s.år fuldm. ved Kbh.s amts nordre birk, 1888 ved Præstø amt, 1889 assist. i Justitsmin., 1897 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1910 LHSRass., dog at han skulle vedblive at varetage de med hans hidtidige emb. forbundne forretninger og oppebære lønning som ass. i nævnte ret, sålænge den mod P. A. Alberti verserende sag og andre i forb. hermed stående sager, der måtte blive henvist til hans behandl., fordrede det og først derpå efter Justitsmin.s afgørelse tiltræde sit nye

emb. Dommen over A. faldt 17.12.1910. 1911 R., 4.6.1915 HRass., 1.10.1919 HRd., 1920 DM., 1923 K^2., 1926 K^1., 27.2.1933 (fra 28. s.m.) afsk., s.år SK. – 1912-16 form. for ekspropriationskomm. vedr. grundes afståelse til vandanlæg, 1913-36 medl. af Landsoverskatterådet. 1913-16 censor ved de jur. eksaminer; 1918-22 form. for Overhuslejenævnet for Kbh.s amt, 1925-37 for Akkordretten; skrev, særlig i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1899, 1903-05, 1908 og 1912 adskillige afhandlinger af strafferetlig, lovkommenterende eller legislativ art.

1915-25 ERLAND TYBJERG, f. 27.7.1863 i Kbh. (Garn.), d. 3.7.1925 sst. (Jac.), urne på Tibirke kgd., S. af arkitekt *Hans Christian T.* og *Juliane Marie Poulsen.* ∞ 18.5.1893 på Frbg. *Clara Sophie Sarauw,* f. 3.5.1864 i Kalvehave, d. 14.1.1941 i Kbh. (Pauls), D. af skovrider, forstråd *Conrad August Nicolaus S.* og 3. hustru *Betzy Wilhelmine Hansen.* – 1881 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1886 cand. jur., sagførerfuldm., manuduktør, rigsdagsstenograf, 1889 univ.s guldmedaille for en afhandl. om presseforbrydelser, 1890 assist. i Justitsmin., s.år - 1892 studierejse til England og Østrig, 1897 fuldm., 1898 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1904 dr. jur. (Om Bevisbyrden), 1910 LHSRass., 26.6.1915 HRass., 1.10.1919 HRd. – 1892-99 sekr. ved proceskomm., 1902 medl. af komm. ang. en off. akkordinstitution; fra 1906 medredaktør af Ugeskr. for Retsvæsen; 1907-15 censor ved de jur. eksaminer; fra oprettelsen 1910 næstform. for Den faste Voldgiftsret, fra 1920 form.; 1918 form. for Akkordretten, 1919 form. for komm. ang. ændringer i søloven; 1905-16 form. for bestyr. for Foren. af 1837 til forsømte Børns Frelse. – T., der nød alm. anseelse som en af sin tids mest fremragende dommere, var i besiddelse af en udpræget social indstilling overfor de retlige problemer af banebrydende betydning for den sen. bevisbyrdelære. Skrev bl.a. afsnittet om handelsret og søret i Hages »Haandbog i Retsvidenskab« (1894) og udgav Realregister til Domssaml. i civile Sager 1917-18 (1918).

1915-23 JENS CHRISTIAN PETERSEN, f. 20.8.1860 i Ribe (Catharinæ), d. 26.2.1923 i Kbh. (Frihavns), S. af amtstuefuldm. *Peter Iversen P.* og *Nicoline Kirstine Kruse.* ∞ 10.5.1906 i Viborg (Søndre) *Mette Sophie Skow,* f. 4.11.1874 i Levring, d. 23.8.1954 i Kbh. (Jac.), D. af proprietær *Mathias S.* og *Hedvig Kirstine Thomsen.* – 1878 student, Ribe, 1884 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1885 byfogedfuldm. i Århus, 1901 kst. ass. i LOR. for Nørrejyll., s.år udn., 1911 R., 13.10.1915 HRass., 1.10.1919 HRd., 1920 DM. – 1910-15 form. for Viborg værgeråd, fra 1917 medl. af Overfredningsnævnet.

1915-17 LARS JOHAN LUNØE, f. 13.11.1861 i Grenå, d. 13.3.1917 på Frbg., S. af prok. *Lars Johan L.* og *Cecine Marie Agerskov.* ∞ 22.2.1894 på Frbg.

Annie Flora Pettersen, f. 25.9.1873 i Chicago, Ill., d. 18.2.1959 på Frbg., D. af apoteker *Johan Bertel Martin Mørch Eich P.* og *Augusta Clara Elisabeth Gad.* – 1879 student, Haderslev Læreres Sk., 1885 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1889 assist. i Justitsmin., 1896 fuldm., s. år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1908 R., 1909 LHSRass., 1.11.1915 HRass. – 1890-96 till. assist. i Overformynderiet. 1912 stedfortræder i Overkrigsretten. 1915-16 censor ved de jur. eksaminer.

1917-31 EYVIND GUNNAR OLRIK, f. 2.10.1866 på Frbg., d. 21.12.1934 sst., S. af maleren, sen. tit. prof. *Ole Henrik Benedictus O.* og *Hermina Valentiner.* ∞ 1° 16.12.1891 i Kbh. (Frue) *Margrethe Christiane Sophie Laura Olsen,* f. 17.4.1862 i Holstebro, d. 1.2.1949 i Kbh. (Davids), ægtesk. opl. 1923, D. af sen. byfoged og byskriver i Holstebro, herredsfoged og skriver i Hjerm og Ginding hrdr. *Alfred Peter O.* og *Elisabeth (Elise) Marie Frederikke Ring.* ∞ 2° 30.6.1923 i Nøddebo kontorchef i Samfundet og Hjemmet for Vanføre *Ida Kall,* f. 3.9.1884 i Frederikshavn, D. af købm., konsul *Peter Julius Frederik K.* og *Amalie Frederikke Winding.* – 1883 student, Metropolitansk., 1888 cand. jur., s. år kst. protokolfører i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1889-95 sagførerfuldm. i Kbh.; 1891-92 assist. i Udskrivningsv.s revisionskontor, 1893 i Justitsmin., 1905 fuldm., s. år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1913 R., s. år LHSRass., 24.4.1917 HRass., 1.10.1919 HRd., 1920 DM., 1923 K^2., 1929 K^1., 16.10.1931 (fra 31. s. m.) afsk. på gr. af svagelighed (en tiltagende rystelamhed). – 1915 censorsuppl. ved univ.s jur. eksaminer, s. år fast censor, 1923-30 form. for censorerne; 1908-32 medl. af Overværgerådet (form. for de jyske sager til 1916); 1923-28 medl. af Overfredningsnævnet. Medl. af straffelovkomm. af 1917 og af den milit. straffelovkomm. af 1918. Fra stiftelsen 1913 medredaktør af »Nordisk Tidsskrift for Strafferet«. Udgav s. m. C. D. Rump »Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1895-1914« (1916) og for 1915-24 (1925). Forfatter af talrige afhandlinger, særligt i Ugeskr. for Retsv., således om lægens tavshedspligt (1905), i Tidsskr. for Retsv. 1920-21, 1924-25 og 1927 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«; udgav 1929 »Dommerbetragtninger«; har desuden i bogen om »Tilregnelighedsspørgsmaal i Strafferetten« (1897) og i Tidsskrift for Retsvidenskab 1893 skrevet om lejligheds- og vaneforbrydelser; udsendte flere kommenterede udgaver af straffeloven. Medredaktør af Nordisk Tidsskr. for Strafferet.

1917-33 VALDEMAR JOHANNES NELLEMANN, f. 30.4.1864 i Kbh. (Holmens), d. 10.3.1933 sst. (Cit.), S. af ekstraord. HRass., prof. jur., justitsminister, nationalbankdirektør, landstingsmand *Johannes Magnus Valdemar N.* og *Louise Pouline Poulsen.* ∞ 16.9.1898 i Helsingør *Ingeborg Johanne Elisabeth Rosenstand,* f. 5.2.1873 i Christianssted, d. 7.6.1942 i Hornbæk, D. af borgmester, byfoged,

by- og rådstueskriver *Philip Peder R.* og *Olivia Marie Frederikke Raphael.* – 1881 student, Mariboes Sk., 1888 cand. jur., 1890–94 sagførerfuldm. i Kbh., 1892 assist. i Justitsmin., 1904 fuldm., 1905 till. ekspeditionssekr., 1906 LHSRass., 1907-11 næstform. i Sø- og Handelsretten i Kbh., 1911 R., 21.5.1917 HRass., 1.10.1919 HRd., 1920 DM., 1923 K^2., 1929 K^1., 27.2.1933 (fra 28.s.m.) afsk. – Fra 1911 medl. af Toldrådet og form. for dettes appeludvalg.

1918-36 COSMUS ADOLF CHRISTIAN MEYER, 1928-36 præsident, se der.

1923-38 LARS MARTIN JULIUS MØLLER, f. 8.10.1868 i Kbh. (Garn.), d. 1.12.1952 på Frbg. (Solbjerg), S. af snedkermester *Lars Martin M.* og *Sophie Dorothea Scheffmann.* ∞ 10.7.1917 i Fjerritslev mag. art. *Else-Marie Bloch,* f. 10.10. 1889 i Odense (Knuds), D. af premierløjtnant, sen. kommandør *Jacob Christian Demant B.* og *Marie Cathrine Gabrielle Østerby.* – 1886 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1892 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1896 assist. i Justitsmin., 1906 fuldm. og eksp.sekr., s.år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1913-15 næstform. for Sø- og Handelsretten i Kbh., 1915 LHSRass., 1919 ØLRd., 7.3.1923 HRd., 8.10.1938 (fra 31. s.m.) afsk. – 1896–1906 till. assist. i Overformynderiet, 1908-18 form. for værgerådet for Kbh.s 10. værgerådskr.; 1908-36 medl. af bestyr. for Juridisk Foren., 1911-36 af bestyr. for Dansk Kriminalistforen.; 1915 censorsuppl., 1919 (-23) fast censor ved univ.s jur. eksaminer, 1928-44 påny censor, 1930-44 form. for censorerne; 1916–19 2. næstform. for Den faste Voldgiftsret; 1917-37 medl. af bestyr. for de Nord. Juristmøder. 1927-33 medl. af det dansk-tyske forligsnævn, 1938-39 af det dansk-svenske forligsnævn; 1933-47 adm. direktør for Etatsraad Johs. Th. Suhrs og Hustrus Stiftelse.

1923-36 CHRISTIAN LUDVIG RIISE, f. 20.11.1866 i Kbh. (Helligg.), d. 11.3.1943 sst. (Østervold), S. af sen. klasselotterikollektør *Frits Theodor Conrad R.* og *Elise Amalie Bruun.* ∞ 16.5.1902 i Odense (Hospitals) *Augusta Sophie Hansen,* f. 4.2.1870 sst. (Knuds), d. 26.3.1931 i Kbh. (Østervold), D. af tømrermester *Jens H.* og *Dorthea Nielsen.* – 1883 student, Nørrebros Latin- og Realsk., 1889 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1890 fuldm. ved Odense hrd., 1897 politiass. og dommerfuldm. med fast dommerkonst. i Odense, 1908 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1916 LHSRass., 1918 næstform. for Sø- og Handelsretten i Kbh., 1919 ØLRd., 17.3.1923 HRd., 9.11.1936 (fra 30. s.m.) afsk. – 1904-08 forretningsfører for Det fynske Fængselsselsk.; 1908-18 form. for Kbh.s 11. værgerådskr.; 1915 form. for komm. vedr. forholdene på Statens Institut for Talelidende, 1919–22 for Kbh.s nordre fremlejenævn, 1922-28 for Kbh.s 2. huslejenævn, 1928-31 for over-

nævnet vedr. huslejesager for Kbh., 1931-37 for udv. vedr. prisaftaler; 1916-40 form. for Foren. af 1837 til forsømte Børns Frelse.

1923-36 ERIK TROLLE, f. 24.1.1872 i Kbh. (Johs.), d. 24.5.1936 sst. (Bispebjerg hosp.), S. af HRass. (1894) *Marius Nicolai Frederik T.* ∞ 11.11.1903 i Kbh. (Holmens) *Valborg Louise Hindenburg,* f. 31.5.1875 sst. (Helligg.), d. 27.9.1917 sst. (Holmens), D. af HRadv. *Arthur Leopold H.* (besk. 1863). – 1889 student, Metropolitansk., 1895 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1899 assist. i Justitsmin., 1907 fg. fuldm., 1909 kgl. udn., s. år till. ekspeditionssekr., 1913 kontorchef, s. år R., 1914 LHSRass., 1919 ØLRd., 1923 DM., 16.5. s. år (fra 1. s. m.) HRd., 1925 K^2., 1930 K^1. – 1909-11 medl. af komm. vedr. revision af stempel- og tinglæsningsafgifterne, 1912-19 af den skand. familieretskomm.; 1925 form. for erhvervsskatteudv. for Kbh., s. år medl. af det dansk-svenske forligsnævn. 1932 form. for bonuskomm. i Statsanst. for Livsforsikr. for årene 1926-30.

1923-40 CARL DAVID GOTFRED RUMP, f. 9.12.1871 i Kbh. (Helligg.), d. 30.5.1940 i Gentofte, S. af landskabsmaler, prof. *Christian Godtfred R.* og *Benedicte Sophia Spang.* ∞ 4.8.1897 i Sandby, Tybjerg hrd., *Astrid Kopp,* f. 7.1.1869 i Hillerød, d. 23.7.1957 i Jægersborg, D. af adjunkt, sen. sognepr. til Sandby og Vrangstrup *Caspar Martin K.* og *Sophie Hedevig Schytte.* – 1889 student, Metropolitansk., 1895 cand. jur., fuldm. ved Hjørring amt, 1896 ved Børglum hrd., 1897 sagførerfuldm., 1898-1909 assist. i Overformynderiet, 1899 till. i Justitsmin., 1907 fg. fuldm., 1909 kgl. udn., s. år till. ekspeditionssekr., s. år ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1916-17 næstform. i Sø- og Handelsretten i Kbh., 1917 LHSRass., 1919 ØLRd., 30.10.1923 HRd. – 1918-23 næstform. for Den danske Dommerforen., 1918-33 medredaktør af Ugeskr. for Retsvæsens domssaml.; form. for Bankkomm. af 21.9.1922 til undersøgelse af den sammenbrudte Landmandsbanks forhold; var 1918-33 medredaktør af Ugeskr. for Retsvæsen og har udgivet forskell. domsoversigter; 1928-31 medl. af retsplejeudvalget. 1937 form. for Statsanst. for Livsforsikr.s bonuskomm. for årene 1931-35; fra 1938 form. for Livsforsikringsnævnet og Skadesforsikringsnævnet; skrev i Tidsskrift for Retsvidenskab 1939 og 1940 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«; udgav s. m. E. G. Olrik »Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1895-1914« (1916) og for 1915-24 (1925); udgav Realregister til Domssamlingerne i civile sager 1917-26.

1925-44 VILHELM TOPSØE-JENSEN, f. 14.6.1874 i Thisted, d. 13.4.1953 i Hellerup, S. af HRass. *Gottlieb Andreas Jensen* (1892-1915). ∞ 11.3.1909 i Stockholm (Jac.) fil. kand. *Märta Sophia Rosén,* f. 26.7.1884 sst. (Gustaf Vasa), D. af prof., fil. dr. *Per Gustaf R.* og *Maria Charlotta Emanuelsson.* – 1892 student, Borger-

dydsk. på Chr.havn, 1893 Hebraicum, 1900 cand. jur., s.år by- og herredsfuldm. i Middelfart, 1901 fg. assist. i Min. for Kirke- og Undervisningsv., 1902 assist., 1903 accessit for Kbh.s Univ.s jur. prisopgave (Dommers og Parters Stilling efter Procesreformforslaget), 1904 fg., 1905 fast assist. i Justitsmin., 1906–11 till. assist. i Overformynderiet, 1908 kst. LHSRass., 1911 fuldm. i Justitsmin., s.d. till. ekspeditionssekr., 1914 fg., 1915 udn. kontorchef, 1917 R., 1918 til rådighed ved de til retsplejereformens gennemførelse fornødne arbejder, s.år rigsanklager, en nyoprettet still., hvis benævnelse ved reformens ikrafttræden 1.10.1919 ændredes til rigsadvokat, 1919 ORsagf. (beskikkelse deponeret s. år), s. år DM., 1923 K^2., 23. 1.1925 HRd., 1930 K^1., 1937 SK., 30.6.1944 trådt tilbage fra HRd.embedet (på grund af alder). – 1902-03 volontør ved Sjæll.s stiftamt, 1904-06 sagførerfuldm. i Kbh., 1913-19 Justitsmin.s kasseinspektør, 1913-14 og i 1929 kgl. delegeret ved konferencerne i London ang. sikring af menneskeliv på søen; 1919 form. for udv. vedr. retsbetjentfuldmægtigenes private forretninger, løn m.m., s. år-1924 medl. af Retsrådet, s. år-1925 af retsplejeudv., 1921 og 29 medl. af udv. vedr. ændring af retsplejelovene, 1922 af bestyr. for den danske afd. af de Nord. Juristmøder, 1937-48 form.; 1922 anklager ved undersøg. af Den danske Landmandsbanks forhold, s. år censorsuppleant ved de jur. eksaminer, 1923-25 og 1938-49 fast censor, 1944-49 censorernes form., 1923 form. for Overskibssynet, 1923-24 administrator for stamhuset Stensballegårds successorfond; 1925 Justitsmin.s tilforordn. ved Den alm. Brandforsikr. for Landbygninger; 1925-37 medl. af bestyr. for International Law Associations danske afd.; 1925-31 form. for Københavns 5. huslejenævn, 1925-37 for Den faste Voldgiftsret; form. for de ved love af 1934, 36 og 40 nedsatte voldgiftsretter til afgørelse af arbejdsstridigheder; 1926-43 medl. af det svensk-lettiske undersøgelses- og forligsnævn, 1927-44 af bestyr. for Thorvaldsens Museum; 1931-46 form. for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager og 1940-44 for Københavns Kommunes Tjenestemands-Voldgiftsret, 1937 form. for Statens Våbenkontrol, s. år for udv. af 1936 ang. sagførervæsenets ordning, 1938 medl. af den internationale permanente Voldgiftsdomstol i Haag, 1939-40 af det erhvervsøkonomiske råd, 1940-45 form. for forskell. vurderingskomm. – Har udgivet »Stamtavle over Højesteretsassessor Gottlieb Jensens og Hustru f. Topsøes Slægter« (1911), Dansk Lovregister (årligt fra 1928), Den faste Voldgiftsret gennem 25 Aar (1934), Optegnelser om Slægten Topsøe-Jensen (1937), redaktør af »Hvad siger Loven« (1948).

1925-44 TROELS GEORG JØRGENSEN, 1936 præsident, se der.

1928-38 PETRUS BÜLOW, f. 1.11.1875 i Århus (Dom), d. 7.2.1938 i Kbh. (Rigshosp.), S. af sen. byfoged samt by- og rådstueskriver i Odense *Adam Erik*

Christian B. og *Thyra Dannebod Lundsteen.* ∞ 18.3.1905 i Kalundborg *Margrethe Bertha Louise Basse,* f. 21.2.1882 i Århus (Frue), D. af sen. herredsfoged og skriver i Arts og Skippinge hrdr., etatsråd *Massanti Alfred B.* og *Laura Henriette Timm.* – 1893 student, Odense, 1899 cand. jur., by- og herredsfuldm. i Rudkøbing, 1901 fuldm. ved Arts og Skippinge hrdr., 1904 assist. i Justitsmin., 1910 fg. fuldm., s. år kst. herredsfoged og skriver i Lysgård og Hids hrdr., 1911 kgl. udn., 1919 VLRd., 1920 kst. SLRd., 1921 kgl. udn., 1923 R., maj 1927 til årets udg. kst. præsid. for SLR., 1928 ØLRd., 21.11. s. år HRd., 1929 DM., 1932 K². – 1901 sekondløjtnant, 1908 løjtnant af res., 1923 afsk.; 1908-10 stiftskasserer i Sjæll.s stift, 1908-10 kst. LHSRass., 1917-19 form. for fredningsnævnet for Viborg amt, 1920-22 for Sønderborg amts overnævn i huslejesager; 1929-37 næstform. for Den faste Voldgiftsret. 1929 medl. af overfredningsnævnet, 1930 af Det kgl. Klasselotterinævn; 1928 opmand for ØLRskreds i voldgiftssager efter stærkstrømsloven. Form. for undersøgelsesudv. vedr. A/S Burmeister & Wain (i h. t. moratorieloven af 23.12. 1932), 1933 form. for Livsforsikringsnævnet, 1937 till. for Skadesforsikringsnævnet, 1919-20 form. for tilsynskomiteen for Bøgildgård.

1929-41 VIGGO THORUP, f. 28.10.1876 i Randers, d. 25.4.1941 i Vangede (Skovshoved), S. af sen. overlærer, translatør *Lauritz Peter T.* og *Maren Nielsine Elseline Bursche.* ∞ 5.7.1911 i Kbh. (Andreas) *Anna Alberta Cæcilie Svane Nielsen,* f. 2.2.1879 i Hørsholm, d. 26.9.1937 i Hellerup, D. af sen. planteskoleejer *Lars N.* og *Anna Alberta Cæcilie Svane.* – 1895 student, Randers, 1901 cand. jur., 1902-03 fuldm. ved Færø amt, 1904 sagførerfuldm. i Kbh., maj s. år till. assist. i Sø- og Handelsretten sst., 1912 kst. ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1914 kgl. udn., 1.10.1919 dommer i Kbh.s Byret, 1923 ØLRd., 6.4.1929 HRd. – 1904-34 lærer i handels- og vekselret ved Købmandssk., Lærlingesk. og Niels Brocks Handelssk., 1920-40 ved Handelshøjsk.; fra 1906 jur. konsulent og sekr. ved Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudv. for Korn- og Foderstofhandelen. 1919-37 medl. af Patentkomm.; 1933 form. for repræsentansskabet for Arbejdernes Byggeforen., 1934 till. for nævnet ang. foranstaltn. vedr. åndssvage. 1933-39 medl. af eksamenskomm. for de statskontroll. handelsskoler, 1936-39 till. af eksamenskomm. for handelsfaglærereks.; 1940 medl. af boligtilsynsrådet. – Som dommer behandlede T. under den 1. verdenskrig fra 1916 og i årene derefter en lang række sager ang. overtrædelser af udførselslovgivn., klausulbrud, spionage m.m. Hans noget skødesløse holdning i retsmøderne og hans skarpe form overfor de sigtede vakte ofte røre i offentligheden, men hans dygtighed, saglighed og upartiskhed kunne ikke frakendes ham.

1930-47 CARL VICTOR BOHN-RASMUSSEN, f. 15.3.1877 i Viborg (Søndre), d. 18.7.1960 i Kbh. (Hellig Kors). Bindestreg tilføjet 1898. S. af sen.

sagf., direktør, etatsr. *Vilhelm Nicolai Theodor R.* og *Christine Marie Bohn Olivarius.* ∞ 1.7.1922 i Kbh. (Pauls) *Sophie Brüel,* f. 19.9.1888 i Silkeborg, D. af fabrikant *Sophus Emil B.* og *Nelly Christiane Caroline Holbeck.* – 1894 student, Viborg, 1900 cand. jur., 1901 fuldm. ved Bjerge-Aasum hrdr., 1903 sagførerfuldm. i Kbh. (til 31.5.1909), 1905 fg., 1906 fast assist. i Justitsmin., 1911 fg., 1913 udn. fuldm., s.d. till. ekspeditionssekr., 1914 byfoged og politimester samt (-1918) by- og rådstueskriver i Odense, 1919 civildommer i Odense købstad m.v., s.år statsadv. ved HR. til bistand ved udførelsen af rigsadvokatens hverv (i st. for forannævnte udn.), 1921 R., 1923 ØLRd., s.år kst. indtil videre i sin tidl. stilling (indtil 29.2. 1924), 29.11.1930 HRd., 1932 DM., 1936 K^2., 1941 K^1., 25.3.1947 (fra 31. s. m.) afsk. – 1911-13 fast kst. dommerfuldm. i straffesager i Kbh.s amts nordre birk, 1909-13 gentagne gange kst. ass. i overretterne og i Kbh.s Kriminal- og Politiret samt som underdommer i provinsen. 1914-19 form. for bestyr. for Det fynske Fængselsselsk.; 1919-37 Justitsmin.s kasseinsp. ved politimesterembederne. 1925 censorsuppl., 1927-31 og 1936-49 fast censor ved de jur. eksaminer; 1926 suppl. for form. for Telefon-Voldgiftsnævnet, 1944-58 form.; 1944-58 form. for Telefonopmandsnævnet og 1946-58 for Telefonvoldgiftsnævn II. 1936 suppl. for form. for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager, 1946-49 form.; 1940 suppl. for form. for Voldgiftsretten for komm. tjenestemænd i Kbh., 1944-47 form.; 1931-46 medl. af retsplejeudvalget, 1943-46 form.; 1936-49 form. for Akkordretten, 1938-47 for presselovens berigtigelsesnævn, 1941 opmand i den dansk-tyske Voldgiftsret for leverancer til den tyske værnemagt.

1931-43 POUL CHRISTIAN POULSEN, f. 17.10.1873 i Korsør, S. af stationsforst. *Poul Oluf P.* og *Julie Anna Christine Jacobsen.* ∞ 4.6.1908 i Kbh. (Andreas) *Fanny Behrendt,* f. 10.12.1879 sst. (Trin.), D. af direktør *Johan Jacob August B.* og *Fanny Nathalie Struch.* – 1892 student, Sorø, 1898 cand. jur., s.år fuldm. ved Bregentved-Gisselfeld birk, 1899 byfogedfuldm. i Varde, 1901 i Roskilde, 1906 by- og herredsfuldm. i Skanderborg, 1907 protokolfører i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1910 kgl. udn., 1914 kst., 1915 udn. ass. i samme ret, 1919 dommer i Kbh.s Byret, 1923 kst. ØLRd., 1925 R., s.år udn. ØLRd., 18.11.1931 HRd., 1932 DM., 1937 K^2., 1941 K^1., 29.9.1943 (fra 1.10.) trådt tilbage fra emb. på gr. af alder (under den tyske besættelse). – 1922-28 likvidator i »Hellerup Bank A/S«; 1931-33 medl. af bestyr. for Den danske Dommerforen., 1933 medl. af forretningsudv. i hovedbestyr. for De danske Fængselsselskabers Samvirke, 1936-41 form. for hovedbestyr. sst.; 1935 næstform. for bestyr. for foreningen Fængselshjælpen, 1936-41 form.; 1938-44 form. for Den faste Voldgiftsret, 1940-45 for ankenævnet vedr. arbejdsforhold. – Skrev bl.a. til Tidsskrift for Retsvidenskab 1937 og 1938 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«.

1933-48 GEORG JENS LETT, f. 14.1.1879 i Haraldsted, d. 13.8.1948 i Kbh. (Rosenvængets). Navneforandr. 1901. S. af gårdejer *Hans Rasmussen* og 2. hustru *Emilie Josephine Qvistgaard.* ∞ 11.10.1905 i Øster Larsker *Ulla Kirketerp,* f. 19.3. 1881 sst., D. af proprietær, jægermester *Morten Emil K.* og *Sophie Margrethe Jespersen.* – 1896 student, Roskilde, 1902 cand. jur., s.år fuldm. ved Bornholms amt, 1913 ved Sorø amt, 1919 statsadv. for 3. statsadvokatur under VLR., 1925 statsadv. ved HR., 25.3.1933 HRd. – 1919 sagf. (beskik. depon.), 1915-19 branddir. for Sorø købstad; 1918-19 form. for Sorø amts overhuslejenævn, i 1919 medl. af Sorø byråd. 1927-28 censorsuppl. ved jur. eks., 1929-30 medl. af udv. til ændringer i retsplejeloven; 1933-35 form. for et af Marinemin. nedsat undersøgelsesudv., 1936 medl. af Overfredningsnævnet. 1936-38 form. for erhvervsskatteudv. for Kbh., 1937 for jernbaneerstatningskomm.; 1938 medl. af klasselotterinævnet; 1945 form. for reguleringskomm. for Rønne og Neksø, 1947 for Eengangsskat-Nævnet.

1933-53 THOMAS FRØLUND, 1944 præsident, se der.

1936-51 JESPER SIMONSEN, f. 7.7.1881 i Kalvslund, d. 24.5.1957 i Gentofte, begr. Kalvslund, S. af gårdejer *Simon Jespersen S.* og *Annenie Frederikke Clausen.* ∞ 7.10.1919 i Kbh. (Stefans) *Johanne Harriet Ahlgren,* f. 9.3.1885 i Kbh. (Pauls), D. af skomagermester *Martin Persson A.* og *Mariane Nielsen.* – Ved landvæsen til 1902, 1904 student, privat, 1910 cand. jur., s.år sagførerfuldm., 1913 ORsagf., 1914 beskik. depon., s.år kst., 1916 udn. dommer i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1919 dommer i Kbh.s Byret, 1929 ØLRd., 19.10.1936 HRd., 22.5.1951 (fra 31.7.) afsk. – 1917-29 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1929-31 rådm. i Kbh.s magistrats 4. afd.; 1920 ordfører for repræsentationens henvendelse til Kongen under påskekrisen; 1919-29 medl. af retsplejeudv., 1919-47 af bestyr. for Juridisk Foren., 1922-29 af bestyr. for Den danske Dommerforen.; 1929-32 medl. af Folketinget (Sorø amtskr.) og af det udenrigspolitiske nævn, 1931 af eksekutivkomiteen for Union Internat. des Associations pour la Société des Nations, 1938 vicepræsid.; 1932 delegeret ved afrustningskonferencen; 1933 form. for Overbevillingsnævnet; 1935-39 medl. af den danske delegation ved Folkenes Forbunds delegeretforsaml. i Genève; 1936 form. for Fængselsnævnet; 1937 præsid. for dansk afd. af Internat. Fredskampagne og iøvrigt medl. af eller form. for bestyr. for flere foreninger med formål tilsigtende fred; 1938-44 medl. af Landsskatteretten, 1939 af dansk-lithauisk forligsnævn; 1941-48 form. for Sterilisationsnævnet; 1947 medl. af alkoholkomm., 1948 af klasselotterinævnet; 1955 af udv. vedr. revision af Forenede Nationers Pagt; i en årrække medl. af hovedbestyr. for Det radikale Venstres Landsforbund. – Har skrevet »Offentligheden i engelsk Retspleje« og tidsskriftartikler.

1936-51 THORVALD EMMERT CHRISTIAN MARIUS BERTHING, f. 19.6.1881 i Hornslet. Navneforandr. 1907. S. af murermester *Hans Henrik Pedersen* og *Marine Medea Jepsen*. ∞ 1° 3.11.1910 i Middelfart *Louise Christensen*, f. 6.11.1885 i Hvidovre, d. 14.10.1929 i Viborg (Dom), D. af forv. *Mads C.* og *Marie Louise Jepsen*. ∞ 2° 29.7.1932 i Viborg (Dom) *Margrethe Hüttel*, f. 11.2. 1900 i Sæby, D. af fisker *Hans August H.* og *Johanne Christine Sørensen*. – 1900 student, Sorø, 1906 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Horsens, 1907 by- og herredsfuldm. i Middelfart, 1913 byfogedfuldm. i Vejle, 1919 politifuldm. i Kbh., s.år 1. politiassessor sst., 1920 statsadv. for 2. statsadvokatur i Vestre Landsretskr. (Viborg), s. år kst. statsadv. i Søndre Landsretskr., 1930 R., 1931 VLRd., 23.11.1936 HRd., 1938 DM., 1941 K^2., 1946 K^1., 19.5.1951 (fra 30.6.) afsk., s.år SK. – 1910-13 sekr. ved Middelfart byråd, havneudv., bygningskomm. m.v.; 1929-36 form. for voldgiftsretten for Viborg amt i tvistigheder ang. handel med husdyr; 1931-33 medl. af udv. ang. et udvidet samarb. mellem politikredsene. 1938-53 medl. af Overfredningsnævnet. 1939-49 præsid. for Den særl. Klageret. 1944 fast censor ved de jur. eks. ved Kbh.s Univ., 1949-56 form.; 1947-52 form. for Voldgiftsretten i Kbh.s Kommunes tjenestemandssager. 1949-52 form. for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager. 1949-55 form. for Akkordretten.

1936-40 CHRISTIAN MAGDALUS JESPERSEN, f. 18.5.1885 i Hjørring, d. 6.6.1940 i Gentofte (Ordrup), S. af sen. birkedommer og skriver i Kbh.s amts søndre birk *Christian Magdalus J.* og *Augusta Rohde*. ∞ 21.12.1918 på Frbg. (Solbjerg) *Johanne Elisabeth Djørup*, f. 21.6.1895 i Videbæk, D. af sen. amtslæge *Vilhelm D.* og *Ingeborg Susanne Christensen*. – 1903 student, Århus, 1909 cand. jur., s.år fuldm. ved Kbh.s amts søndre birk, 1912 fg. assist. i Justitsmin., 1915 fast ansat, 1919 fuldm.; 1923 kst. kontorchef, s.år R., 1924 kontorchef til rådighed for Justitsmin., 1925 kgl. udn., s.år kst. ØLRd., 1931 kgl. udn., 22.12.1936 HRd., 1938 DM. – 1915-18 till. assist. i Overformynderiet, 1918-23 ekspeditionssekr. sst.; 1919 sekr. ved Sundhedsstyrelsen, fra 1928 jur. rådgiver sst.; 1923 fg., 1924-31 fast censor ved Statens Filmcensur; 1933 docent i medicinallovgivn. ved embedslægeeks.; 1939 suppl. i Den særlige Klageret, s.år form. for bestyr. for Foren. Socialt Boligbyggeri.

1938-40 CARL EDVARD NIELSEN, f. 19.9.1882 i Hillerød, d. 15.1.1940 i Kbh. (Johs.), S. af amtssygehuslæge *Rasmus Thorvald N.* og *Johanne Jacobine Hansen*. ∞ 1° 10.8.1915 i Kbh. (Blågårds) *Christiane Collin*, f. 22.11.1889 sst. (Johs.), d. 21.7.1925 sst. (Johs.), D. af redaktør *August C.* og *Vibeke Christiane Birch*. ∞ 2° 24.5.1928 i Kbh. (Pauls) *Karen Ebba Høpfner*, f. 8.2.1899 sst. (Jac.), D. af lærer, senere lektor, cand. mag. *Holger Vilhelm H.* og *Anna Christine Poulsen Larsen*. –

1900 student, Frederiksborg, 1906 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1909 ORsagf., (beskik. depon. 1913), 1910-18 assist. i Justitsmin., 1912-17 till. sekr. i Overværgerådet, 1915-18 i lenskontoret, 1918 ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1919 dommer i Kbh.s Byret, 1932 ØLRd., 31.3.1938 HRd. – 1929-31 medl. af retsplejeudv. og af bestyr. for Den danske Dommerforen.; 1918-23 medl. af bestyr. for Kbh.s Fængselsselskab.

1938-54 POUL HENRIK GAMMELTOFT, f. 2.11.1884 i Kbh. (Helligg.), d. 16.9.1959 i Springforbi (Tårbæk), S. af grosserer, direktør, sen. konferensr. *Carl Christian G.* og *Henriette Marie Herforth.* ∞ 24.3.1916 i Kbh. (Christians) *Lilly Herforth,* f. 11.6.1891 sst. (Frue), (∞ 1° vekselmægler, sen. vekselerer *Max William Horn),* D. af sagf., kreditforeningsdirektør *Carl Bernhard Ferdinand H.* og *Louise Caroline Petersen.* – 1902 student, Gammelholms Latin- og Realsk., 1908 cand. jur., s.år-1914 sagf.fuldm., 1909 fg. assist. i Justitsmin., 1912 assist., 1915 kst. ass. i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1918 kgl. udn., 1919 statsadv. for Kbh., 1928 R., 1932 ØLRd., 10.11.1938 HRd., 1939 DM., 1943 K^{2}., 1948 K^{1}., 1954 S.K., 10.11. s.år (fra 30. s.m.) afsk. – 1919 ORsagf. (beskik. depon.), 1918-22 form. for 7. værgerådskr. i Kbh., 1940-49 medl. af Boligtilsynsrådet, 1940-50 suppleant for form. for Den særlige Klageret. 1943-54 medl. af retsplejeudv., 1953-54 form.; 1947-54 form. for den ekstraord. Domstol for anke af tjenestemandssager, 1952-54 for Kbh.s kommunes Voldgiftsret vedr. visse tjenestemandsforhold og 1952-55 for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager; 1944-54 medl. af bestyr. for Thorvaldsens Museum, 1953-56 af Landsskatteretten; 1941 form. for repræsentantskabet for Arbejdernes Byggeforen.; medl. af bestyr. for Landsdommer Axel Rasmussens Studielegat for Dommersønner.

1940-57 MATHIAS LOUIS VALDEMAR MAXIMILIAN CARSTENS, f. 10.3.1887 i Svendborg (Nic.), S. af købm. *Peter Elias C.* og *Karen Kirstine Petersen.* ∞ 12.5.1920 i Birkerød *Agna Riis-Carstensen,* f. 20.1.1895 i Hornbæk, D. af marinemaler *Andreas Christian Riis-C.* og *Ida Lucie Catharina Müller.* – 1905 student, Herlufsholm, 1911 cand. jur., s.år-1914 sagf.fuldm. i Kbh., 1912 assist. i Justitsmin., 1916 i Indenrigsmin., 1919 sekr., 1920 fuldm.; 1919 kst. dommer i Kbh.s Byret, 1922 kgl. udn., 1933 ØLRd., 17.2.1940 HRd., 1956-57 form. for HR.s 2. afd., 29.1.1957 (fra 31.3.) afsk. – 1916 assist. i Overformynderiet, 1919-22 sekr. sst.; 1919 ORsagf. (beskik. depon.); 1926 form. for Justitsmin.s automobiltekn. udv., 1933 tilforordn. i Toldrådets appeludv., 1946-57 form.; 1940 form. for ankenævnet vedr. priskontrolrådets afgørelser og medl. af klagenævnet vedr. midl. forbrugsafgifter. Form. for ankenævnet vedr. mælkeordningen for Storkbh.; medl. af boligtilsynsrådet; 1941 form. for vurderingskomm. i henh. til l. 406 af

3.8.1940; 1943 fast kst. form. for vurderingsnævnet vedr. indkvartering, 1945 kgl. bekræftet; 1944-57 form. for Invalidenævnet for de sønderjydske Landsdele; 1955 form. for det i henh. til § 19 i l. nr. 44 af 14.3.1955 nedsatte nævn; 1947 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eksaminer, 1956 form.; skrev i Tidsskrift for Retsvidenskab 1941 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«.

1940-57 ASBJØRN DRACHMANN BENTZON, 1953 præsident, se der.

1940-58 OVE FREDERIK KRARUP, f. 16.10.1888 i Viksø, S. af læge *Theodor Sophus K.* og *Margrethe Augustine Bolette Nannestad.* ∞ 14.1.1921 i Kbh. (Garn.) *Karen Christine Bøgvad,* f. 20.9.1896 sst. (Jac.), d. 5.3.1959 i Lyngby, D. af kornkontrollør *Christian Frederik Ferdinand B.* og *Emmy Christine Høyrup.* – 1906 student, Metropolitansk., 1912 cand. jur., 1917 assist. i Justitsmin., 1919 sekr., 1920 fuldm., 1924 VLRd., 1932 R., 1.7.1940 HRd., 1941 DM., 1947 K^2., 1953 K^1., 27.6.1958 (fra 31.10.) afsk. – 1928-40 medredaktør af VLR.s Tidende. 1928-43 opmand i voldgiftssager ang. erstatn. vedr. elektr. stærkstrømsanlæg i VLRs.kr.; 1940-58 form. for Livsforsikringsnævnet og for Skadesforsikringsnævnet; 1944-47 medredaktør af Ugeskr. for Retsv.s domssaml.; 1944-53 medl. af Landsskatteretten, 1953 af Overfredningsnævnet; 1955-58 form. for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager; 1947 adm. direktør for Etatsraad J. Th. Suhrs og Hustrus Stiftelse, 1949 medl. af Folkekirkeligt Filantropisk Forbunds Raad; skrev i Tidsskrift for Retsvidenskab 1943 og 1946 »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis«.

1941-59 VICTOR GEORG HANSEN, f. 29.8.1889 i Kbh. (Holmens), S. af sen. søminemester *Jens H.* og *Bertha Hansine Petrine Børgesen.* ∞ 4.11.1916 i Kbh. (b.v.) *Astrid Floor,* f. 3.12.1887 i Århus (Frue), D. af sen. toldkontrollør *Adolf Henrik F.* og *Anna Beate Cathrine Bøhne.* – 1907 student, Metropolitansk., 1913 cand. jur., 1915 fg. assist. i Justitsmin., 1917 assist., 1919 sekr., 1921 fuldm., 1922-25 kst. ØLRd., 1927 byretsd., 1937 ØLRd., 27.5.1941 HRd., 1950 dr. phil. h.c. ved Kbh.s univ., 23.5.1959 (fra 31.8.) afsk. – 1916-18 till. assist. i Overformynderiet, 1918-20 sekr.; 1919-21 sekr. i medicinalkomm.; medl. af de i 1929 nedsatte udv. til ændring af retsplejeloven og af de i 1932, 49 og 54 nedsatte udv. til revision af den milit. straffe- og retsplejelovgivn.; 1940-41 medl. af arbejds- og forligsnævnets formandsskab; 1944 næstform. i Den faste Voldgiftsret, 1953 form.; 1953 medl. af retsplejeudv., 1954 form. til udv.s ophævelse 1955. 1940 jur. rådgiver for Sundhedsstyrelsen; 1945 form. for klagenævnet vedr. tvungne likvidationer m.v., 1948 for udv. af 8.5.1939 ang. dommeres uddannelse, 1950 for udv. ang. misbrug af morfin og andre euforiserende stoffer, 1954 for udv. ang. oprettelse af et levnedsmiddelinstitut, 1955 for udv. ang. spørgsmålet om HRsagf.prøvens af-

skaffelse, indførelse af off. votering i HR. m.v., s. år for Voldgiftsretten ang. arbejdstiden i landbrug m.v., for arbejdsretskomm. af 1956 og 1959 for en af banker og bankfunktionærer nedsat voldgiftsret. 1933 form. for Dansk Idræts-Forbunds amatør- og ordensudvalg. Udsendte 1959 »Retsplejen ved Højesteret«; jur. og zoo. forfatter. Udgiver af Realregistret til Domme i civile Sager for tiåret 1927-36 og – s. m. H.W.Jacobi – for tiårene 1937-46 og 1947-56. Medudg. af retsplejeloven I-II (1939). 1939-43 medredaktør af Ugeskr. for Retsvæsen; forfatter af 17 bind af Danmarks Fauna m.v.; medforfatter af Catalogus coleopterorum Daniæ et Fennoscandiæ (1939); æresmedl. og korr. medl. af de danske, svenske, norske og finske entomolog. foren. samt af Verein f. naturwissensch. Heimatsforsch., Hamburg.

1943-58 HANS PREISLER KNUDSEN, f. 17.9.1888 i Ålborg (Frue), S. af sagf. *Lars Henrik Hansen K.* og *Johanne Petrea Møller.* ∞ 1.5.1918 i Kbh. (Helligånds) *Lise Møller,* f. 29.12.1898 sst. (Matth.), D. af kapelmester *Andreas M.* og *Johanne Petersen.* – 1906 student, Ordrup højere Almensk., 1912 cand. jur., s.år fuldm. ved Kbh.s amts nordre birk, 1916 assist. i Justitsmin., 1919 sekr., 1921 fuldm., s.år kst. ØLRd., 1923 byretsd., 1934 R., s.år-35 kommissionsdommer i Århus i sag vedr. Jydsk Landhypotekforen., 1936 ØLRd., 3.11.1943 fast fg. HRd., 5.7.1945 kgl. bekræftet, 1946 DM., 1950 K^2., 1956 K^1., 24.5.1958 (fra 30.9.) afsk. – 1932 medl. af tilsynsrådet for Grundejernes Hypotekforen., 1951 form.; 1932-36 medl. af komm. ang. lovligheden af svangerskabsafbrydelse m.v.; 1943-44 fast censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; 1943 suppl. til Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager; 1944 medl. af Landsskatteretten, s.år kst. form. for vurderingsnævnet vedr. indkvartering, 13.6.1945 kgl. bekræftet; 1939 form. for Automobilhandlerforen.s Voldgiftsret; form. for tandteknikerfagets fællesudv., for det i h.t. lov nr. 307 af 29.6.1945 nedsatte vurderingsnævn og for det i h.t. lov nr. 490 af 9.10. s.år nedsatte ankenævn. 1949 form. for Sterilisationsnævnet. Medl. af bestyr. for Landsdommer Axel Rasmussens Studielegat for Dommersønner, 1942-44 af bestyr. for Juristforbundet, 1954-58 af bestyr. for Thorvaldsens Museum; 1948-58 form. for repræsentantskabet for dagbladet Information.

1944-60 FREDERIK BERTEL BRUUN HEISE, f. 23.6.1890 i Viborg, S. af ORsagf. *Christian Frederik Reginald H.* og *Engel Magdalene Henriette Bruun.* ∞ 7.4.1916 i Havdrup *Villy Dipo Oxenbøll,* f. 19.10.1892 i København, D. af lærer *Vilhelm Michael Christian O.* og *Nancy Theodora Augusta Dipo.* – 1908 student, Viborg, 1915 cand. jur., s.år by-, birke- og herredsfuldm. i Køge, 1916 sagf.fuldm. i Kbh., till. kst. assist. i Justitsmin., 1918 sorenskriver på Færøerne, 1924 dommer sst., 1926 VLRd., 1933 R., 18.2.1944 (fra 1.3.) fast fg. HRd., 5.7. 1945 kgl. bekræftet, 1946 DM., 1950 K^2., 1956 K^1., 2.5.1960 (fra 30.6.) afsk. –

1920-25 form. for tilsynsrådet for Færø Amts Sparekasse; 1932-33 overligningskommissær for Viborg købstad, 1933-36 form. for ligningskomm. sst.; 1937-44 form. for Voldgiftsretten vedr. beskyttelse af erhvervsvirksomheder i lejet ejendom i Viborg amt. 1939-44 suppl. i Den særlige Klageret, 1943-44 opmand i Voldgiftsretterne vedr. elektr. stærkstrømsanl. for så vidt ang. Vestre Landsretskr.; 1945-54 form. for ankenævnet vedr. sager ang. forræderi m.m., 1947 for presselovens berigtigelsesnævn, 1948 for reguleringskomm. for Kbh.s kommune. 1951 suppl. for form. for Fængselsnævnet, 1955 form.; 1946-53 medl. af bestyr. for Den danske Dommerforen., 1947-53 næstform.; fra 1947 medredaktør af domssaml. i Ugeskr. for Retsvæsen.

1944- ERNST SØREN BECH COLOV, f. 3.10.1891 i Viborg (Dom.). Navneforandr. 1918. S. af bagermester *Niels Andreas Christensen* og *Ane Marie,* f. *Christensen.* ∞ 30.12.1916 i Oslo (Gamle Aker) *Hermine Martens,* f. 15.5. i Christiania, D. af grosserer *Niels Johannes Storm M.* og *Constance Ottilie Brath.* – 1909 student, Viborg, 1915 cand. jur., fuldm. ved Sorø amt, 1916 fg. assist. i Justitsmin., 1919 sekr., 1923-25 kst. byretsd., 1925 fuldm. i Justitsmin., 1931 ekspeditionssekr., 1933 kontorchef, s. år R., 1939 ØLRd., 23.6.1944 (fra 1.7.) HRd., 5.7.1945 kgl. bekræftet, 1946 DM., 1950 K^2., 1956 K^1. – 1918-28 till. sagf.fuldm., 1928-34 medhjælper hos statsadvokaterne ved ØLR., 1934-49 Justitsmin.s kasseinsp. ved dommerembederne m.v.; form. for Justitsmin.s færdselsudv. af 1935, 1945 for ankenævnet vedr. vareforsyningssager, 1948 for jernbaneerstatningskomm. og for Eengangsskatnævnet. 1949-59 præsid. for Den særlige Klageret; 1952 kommissionsdommer vedr. visse militære forhold i Århus; 1956 form. for offentlighedskommissionen; 1960 form. for de i Patentlovens § 19 omhandlede kommissioner.

1947- OTTO IRMINGER KAARSBERG, 1.1.1958 præsident, se der.

1947- JEP LAUESEN FROST, f. 29.10.1894 i Sdr. Stenderup, S. af proprietær *Hans Lauesen F.* og *Ane Christine Vyff.* ∞ 6.7.1925 i Skamstrup *Karen Margrethe (Kamma) Larsen,* f. 23.8.1895 i Skorup, D. af sognepr., sen. provst *Henry Vincent Christian L.* og *Karen Elisabeth Christensen.* – 1913 student, Kolding, 1913-14 stud. mag., 1920 cand. jur., s. år politifuldm. i Fredericia, 1922 dommerfuldm. ved civildommeremb. i Hjørring, 1924 i Ebeltoft, 1928 ved Grenå retskredsens kontorafd. sst., 1929-35 till. borgmester i Ebeltoft, 1935 dommerfuldm. II, s. år i Skive, 1937 dommerfuldm. I., s. år kst., 1939 udn. VLRd., 1940 R., 8.7.1947 HRd., 1948 DM., 1953 K., 1959 K^1. – 1940-47 medredaktør af Vestre Landsrets Tidende. 1942-47 form. for bestyr. for Sønderjydsk Foren. for Viborg og Omegn; 1943-45 medl. af bestyr. for Juristforbundet, 1948 af Overfredningsnævnet,

1948-50 af det særl. ankenævn i h.t. vareforsyningslovens § 11; i 1946 medstifter af Det jydsk-fynske Sagførerkursus, 1946-47 form.; 1949 suppl. for præsid. for Den særlige Klageret; 1952 form. for Statsanst. for Livsforsikrings bonuskomm. for 1946-50; 1953 censor ved Det A.S.Ørstedske Prismedaillelegat; 1958 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; 1958 medl. af Voldgiftsretten for Bryggeriforeningen. – Har udgivet: Medhjælperloven (s. m. A.G. Holm 1929), Fogedforretninger (1931), Erstatningsansvar for smitsom Kalvekastning (1941), medarb. ved Landmandens jurid. Haandbog (1944-45), ved Nordisk administrativt Tidsskrift (1948-58) og ved Tidsskrift for Rettsvitenskap (Meddelelser fra den danske Højesteret 1949-58) samt skrevet forsk. artikler i jur. tidsskrifter; medudgiver af jubilæumsværket »Højesteret 1661-1961 (1961).

1950-54 HUGO GODWIN BERNING, f. 20.1.1896 på Frbg., d. 10.9.1954 sst. (Solbjerg), S. af skoleinsp. *Jens Christian B.* og *Catharina Jørgine Petersen.* ∞ 4.3.1939 på Frbg. *Grete Madsen,* f. 13.4.1912 i Kbh. (Helligånds), D. af hofblomsterhdlr. *Ove M.* og *Marie Andersen.* – 1913 student, Schneekloth, 1919 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin., 1921 fast ansat, 1924 i Indenrigsmin., 1926 atter i Justitsmin., 1932 fuldm., 1933 ekspeditionssekr., 1939 kontorchef, s.år R., 1945 ØLRd., 1949 DM., 27.1.1950 HRd. – 1919-39 till. sekr. i Overformynderiet, 1934-53 Justitsmin.s kasseinsp. ved politimesterembederne; 1940-42 medl. af bestyr. for Juristforbundet; 1945 suppl. for formændene for de to afd. af den ekstraord. tjenestemandsdomstol; 1945-48 form. for Oprejsningsnævnet for Kbh. (II afd.); 1944 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eksaminer.

1950-57 OSCAR ERIK JULIUS greve SCHULIN, f. 7.5.1897 i Thisted landsogn, d. 28.3.1957 i Gentofte, S. af amtm. *Vilhelm Peter* greve *S.* og *Olga Cecilie Hedemann.* ∞ 23.2.1924 i Hellerup *Ellen Scottmann,* f. 1.11.1898 i Randers, D. af ingeniør *Frederik Camillo S.* og *Karen Nielsine Kirkebye.* – 1915 student, Frederiksborg, 1920 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin., 1923 fast ansat, 1933 fuldm., s.år ekspeditionssekr., 1935 dommer i Kbh.s Byret, 1941 R., 1945 ØLRd., 1.2.1950 HRd., s.år DM., 1954 K. – 1922-33 till. sagf.fuldm., 1941-45 og 1953-54 medl. af bestyr. for Den danske Dommerforen., 1942-46 af retsplejeudv.; 1949-50 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; 1952-53 medl. af boligtilsynsrådet; fra 1935 administrator af Det grevelige Dannemandske Stift (Aastrup Kloster).

1951- JENS CHRISTIAN ANDERSEN HERFELT, f. 16.1.1894 i Sjørring, S. af gårdejer *Anders Christian Andersen* og *Anne Cathrine Nielsen.* ∞ 3.7.1921 i Kbh. (Grøndals) *Anna Dorothea Clausen,* f. 1.1.1892 i Hvalsø, D. af købm. *Peter Nicolaj C.* og *Anne Kristine Jørgensen.* – 1915 student, privat, 1921 cand. jur., s.år-

1924 sagf.fuldm., 1922 till. fg. sekr. i Justitsmin., 1929 fast ansat, 1933 fuldm., 1936 ekspeditionssekr., 1939 kontorchef, s. år R., 1945 ØLRd., 1946 midl. kgl. kommissarius vedr. konfiskation af tysk og japansk ejendom, og trådt u. nr. som dommer, 1948 politidir. i Kbh. og fritaget for hvervet som kommissarius, 1949 DM., 30.6.1951 (fra 1.7.) HRd., 1953-60 påny till. kommissarius vedr. konfiskation af tysk og japansk ejendom, 1954 K., 1959 K[1]. – 1929-37 medhjælper hos statsadvokaterne i Østre Landsretskr.; 1932-33 kst. politimester i Hasle m. fl. hrdr.; 1936-38 form. for Teaterrådet; 1938-46 Justitsmin.s kasseinsp. ved politimesterembederne. 1945-46 medl. af erstatningsrådet vedr. erstatning til besættelsestidens ofre. 1950-51 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; 1951 form. for komm. vedr. retspsykiatriske undersøgelser i straffesager. 1953 næstform. for Den faste Voldgiftsret, s. år form. for Overskibssynet og for bestyr. for Foren. af Forsikringsselskaber til Overtagelse af lovpligtige Ansvarsforsikringer for Hunde. Næstform. for Foren. Unge Kvinders Vel. 1955 medl. af voldgiftsretten ang. arbejdstiden i landbrug m.v.; 1958 form. for Dansk Ingeniørforen.s Voldgiftsret, 1959 for komm. til undersøgelse af spm. om vintersejlads til Grønland m.m., 1961 form. for Den faste Voldgiftsret.

1951-53 CARL AAGE HILBERT, f. 27.3.1899 i Kbh. (Matth.), d. 17.10.1953 sst. (Komm.hosp.), S. af sagf. *Emil Christopher H.* og *Dorothea Marie Barnucka.* ∞ 12.11.1921 på Frbg. *Gudrun Marie Christine Nielsen,* f. 25.3.1900 i Nykøbing F., D. af direktør, landbrugskandidat *Niels Rasmus N.* og *Bertha Marie Andreasen.* – 1916 student, Efterslægtselsk.Sk., 1921 cand. jur., s. år – 1925 sekr. ved Landsoverskatterådet, 1922 fg. sekr. i Indenrigsmin.s boligafd., 1923 i Justitsmin., 1929 sekr., 1933 fuldm., 1936 amtm. o. Færøerne, 1937 R., 1946 stillet til rådighed for særl. regeringsopgaver (-1948 form. for dispensationsnævnet vedr. tysk og japansk ejendom), s. år DM., 1947 ØLRd., 1948 kgl. kommissarius vedr. konfiskation af tysk og japansk ejendom, 11.7.1951 (fra 1.8.) HRd. – 1925-36 till. medarb. ved Landsoverskatterådet. 1929-31 sekr. ved kbh.ske huslejenævn. 1930-36 kst. dommer i straffesager i Kbh.s amts sdr. birk m.v.; 1933-36 sekr. ved Overfredningsnævnet. 1936 statens tilsynsførende ved andelsselskabet »Föroya Fiskaexport«. Form. for årslisteudv. for Færøernes nævningekr., 1938 for udv. ang. produktions- og erhvervsforh. på Færøerne. 1935 medl. af Landsskatteretten.

1953- AAGE LORENZEN, f. 8.3.1901 i Ådum, S. af valgmenighedspr. *Hans Joachim Evald Knudsen L.* og *Karen Windfeld-Hansen.* ∞ 6.7.1927 i Vindinge, Vindinge hrd., *Karen Johanne Skydsgaard,* f. 8.8.1898 i Navr, D. af sognepr. *Jørgen Christian Petersen S.* og *Anna Margrethe Buhl.* – 1920 student, Odense, 1926 cand. jur., 1928 dommerfuldm. i Silkeborg, 1931 fuldm. og kst. medhj. hos statsadv. i Sønderborg, 1933 kgl. udn., 1943 kst., 1944 fast kst. VLRd., 1945 kgl. bekræftet,

1948 R., 9.5.1953 HRd., s.år R[1]., 1957 K. – 1958 form. for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager, 1959 medl. af komm. til undersøgelse af spm. om vintersejlads til Grønland m.m., s.år medl. af Den særlige Klageret, s.år form. for komm. ang. en eventuel ministeransvarlighedslov. 1960 Næstform. f. Rigsretten. – Har i Tidsskrift for Retsvidenskab skrevet »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis 1954-59«.

1953- BODIL PAULINE DYBDAL, f. 20.11.1901 i Kbh. (Trin.), D. af politidir. *Theodor D.* og *Alma Grove Rasmussen.* – Ugift. – 1920 student, N. Zahles sk., 1926 cand. jur., s.år sekr. i Kbh.s Overpræsidium, 1932 fg. sekr. i Justitsmin., 1933 fast ansat, 1938 fuldm., 1939 ekspeditionssekr., 1938-39 kst. VLRd. og ØLRd., 1940 dommer i Kbh.s Byret, 1949 ØLRd., 1951 R., 8.12.1953 HRd., 1954 R[1]., 1958 K. – 1930-32 till. sagf.fuldm., 1934-40 sekr. hos statsadv. for Kbh., 1935-37 sekr. hos justitsministeren, 1945 medl. af Fængselsnævnet, 1946-50 af ankenævnet i sager ang. forræderi m.v., 1949 af børnelovskomm., 1950-54 af straffelovskomm.; 1939 medl. af bestyr. for Fængselshjælpen, 1951 for Dansk Forsorgsselsk., 1954-59 for Den danske Dommerforen.; 1959 form. for Nævnet vedr. Forsikringsvirksomhed; suppleant for formanden for Voldgiftsretten i Statstjenestemandssager.

1954- JØRGEN TROLLE, f. 8.3.1905 i Kbh. (Johs.), S. af HRd. (1923-36) *Erik T.* ∞ 26.9.1930 på Frbg. (b.v.) *Eva Ingeborg Christiansen,* f. 30.1.1907 i Kbh. (Sct. Ansgars, kath.), D. af repræsentant *Georges C.* og *Sophie Gad.* – 1923 student, Metropolitansk., 1928 cand. jur., 1929 fg. sekr. i Justitsmin., 1933 fast ansat, 1938 fuldm., 1940 ekspeditionssekr., 1941 statsadv. ved ØLRkreds (for Kbh.), 1947 R., 1950 ØLRd., 1952 R[1]., 5.11.1954 HRd., 1959 dr. jur. h.c. ved Kbh.s Univ., 1960 K. – 1936-41 medhjælper hos statsadvokaterne ved ØLR., 1936-46 sekr. for arveretskomm.; 1941 medl. af bestyr. for Juridisk Foren., 1942-56 for Dansk Kriminalistforen., 1950 for Selsk. for grafisk Kunst; 1945 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks., s.år-1946 delegeret til at bistå franske anklagere i Nürnbergprocessen (ang. forholdene i Danmark under den tyske besættelse); 1950-55 medl. af udv. vedr. bekæmpelse af prostitution; 1951 form. for Det grønlandske lovudvalg, s. år. - 1958 redaktør af Dansk Lovsamling; medl. af retsplejeudv. til ophævelsen i 1955, 1952-58 af udv. ang. statens og kommunernes erstatningsansvar, 1955 af udv. for samfundsforskning i Grønland; 1954 medl. af styrelsen for institutionen San Cataldo og foren. San Cataldos Venner, 1958 af bestyr. for Thorvaldsens Museum; 1955 dansk delegere ved ECE.s Working Group on Arbitration; 1958 form. for Telefonopmandsnævnet og medl. af Telefonvoldgiftsnævn I og II; 1959 medredaktør af Ugeskrift for Retsvæsens litterære afd. – Har skrevet: Syv Maaneder

uden Politi (1945), Lov om borteblevne (s. m. O.A.Borum, 1946). Procedure i Straffesager (1951), Indledning til Retsstudiet (s. m. Alf Ross og Stig Iuul, 1956) samt udgivet Munch-Petersen: Den borgerlige Ret, 14.-16. udg. (s. m. v. Eyben og A. Vinding Kruse), Risiko og Skyld (1960). Desuden skrevet artikler i fagpressen samt i Tidsskrift for Retsvidenskab skrevet »Meddelelser fra den danske Højesterets Praksis« 1958 og 1959.

1954- POVL HERMANN, f. 23.5.1902 i Kbh. (Andreas), S. af købm. *Jacques H.* og *Gerda Bang.* ∞ 28.12.1928 i Maribo *Gerda Pedersen,* f. 2.5.1909 i Kbh. (Jac.), D. af sen. toldforv. *Johannes Karl Hans P.* og *Augusta Gundersen.* – 1920 student, Østre Borgerdydsk., 1926 cand. jur., s.år dommerfuldm. i Aabenraa, 1927 ved Lundtofte og Nybøl hrdr., Graasten, 1933 kst. politiadv. i Kbh., 1934 kgl. udn., 1940 kst. ledende politiadv., 1941 kst. dommer i Kbh.s Byret, s.år kgl. udn., 1947 R., 1949-52 kommissionsdommer, 1950 ØLRd., 1952 R[1]., 13.12.1954 HRd., 1960 K. – 1932-33 sekr. for henstandsudv. for Aabenraa-Sønderborg amt. 1937-38 form. for Foren. af Statsembedsmænd under Kbh.s Politi. 1936-44 lærer ved Statens Politisk.; 1945 medl. af arbejds- og forligsnævnets formandsskab, 1946-51 mæglingsmand, 1952-58 forligsmand; 1948-50 næstform. for Boligvoldgiftsretten for Kbh. m.v.; 1949-55 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; form. for Monopolankenævnet, for Mælkepris-Ankenævnet og for Nævnet vedr. forsk. Forbrugsafgifter; medl. af Toldankenævnet; 1958 næstform. i Den faste Voldgiftsret; medl. af udv. ang. fuldbyrdelse af fængselsstraf m.v.; 1952 form. for bestyr. for Foren. af 1837 til forsømte Børns Frelse.

1957- THEODOR FREDERIK GJERULFF, f. 28.3.1906 i Århus (Frue), S. af købm. *Johannes G.* og *Anna Frederikke Gislinge.* ∞ 4.12.1936 på Frbg. *Inger Vetli,* f. 19.7.1911 i Århus (Pauls), D. af baneingeniør *Vilhelm Carl Oluf V.* og *Mary Frederikke West.* – 1924 student, Århus, 1930 cand. jur., 1931 dommerfuldm. i Holbæk, 1933 fg. sekr. i Justitsmin., 1934 fast ansat, 1939 fuldm., s.år fast kst. dommer i straffesager ved Kbh.s amts nordre birk, 1941 VLRd., 1947 R., 1952 R[1]., 28.3.1957 (fra 1.4.) HRd. – 1934-38 till. fg. sekr. ved Statspolitiet, 1938-39 hos rigspolitichefen. 1947-53 medl. af bestyr. for Den danske Dommerforen.; 1950-57 censor ved Århus Univ.s jur. eks.; 1953-57 Justitsmin.s tilforordn. ved Jydsk Brandforsikr. for Bygninger, 1955 kommissionsdommer ang. de i forb. med lægesagen i Klaksvig stedfundne begivenheder; 1958 medl. af Boligtilsynsrådet.

1957- THEODOR ERNST PETERSEN, f. 5.2.1904 i Kbh. (Frue), S. af ØLRd. *Axel Valdemar P.* og *Elise Christine Brandt.* ∞ I° 24.6.1933 i Gentofte

Esther Martensen-Larsen, f. 25.6.1913 på Frbg., ægtesk. opl. 1952, (∞ 2° 1952 i Gentofte (b.v.) hofrätsrådet *Eric Grundén*, Landskrona), D. af HRsagf. *Andreas Martensen-Larsen* og *Else Sommerfeldt*. ∞ 2° 30.3.1954 i Helleruplund *Ulla Yvonne Larsen*, f. 2.2.1923 i Kbh. (Rigshosp.), D. af form. *Richard August Martinus L.* og *Annie Elisabeth Duus*. – 1922 student, Østersøgades Gymn., 1929 cand. jur., 1930 fg. sekr. i Justitsmin., 1933 fast ansat, 1938 fuldm., 1941 ekspeditionssekr., s.år kst., 1942 udn. byretsd., 1948 R., 1949 kst., 1950 udn. ØLRd., 1955 R[1]., 15.5.1957 HRd. – 1929-33 sagførerfuldm. i Kbh., i 1933 sekr. ved Overværgerådet, s.år-1936 ved Landsnævnet for Børneforsorg, 1934 hos statsadvokaten for Kbh., 1936 jur. sekr. ved Retslægerådet, 1937-41 ekspeditionssekr. sst.; 1945-50 medl. af bestyr. for Den danske Dommerforen., fra 1945 af bestyr. for Dansk Kriminalistforen., 1946-52 af bestyr. for Juristforbundet, 1952 af Dansk Komité for sammenlign. Retsforskning; 1945 suppl. i Arbejds- og Forligsnævnets formandskab, 1946 mæglingsmand. 1947 suppl. i domstolen for anke af tjenestemandssager. 1946-50 medl. af retsplejeudv.; 1949-57 censor ved Kbh.s Univ.s jur. eks.; 1959 midlert. medl. af Landsskatteretten; 1945-50 medredaktør af »Juristen«s domssamling. – Har skrevet: Retsliv og Retspleje i England (1949) samt artikler i fagpressen.

1958- POUL AUGUST SPLETH, f. 9.4.1907 i Holbæk, S. af civildommer i Århus *Gustav Johannes S.* og *Johanne Elisabeth Brinkmann*. – Ugift. – 1924 student, Ålborg, 1931 cand. jur., s. år civildommerfuldm. i Århus, 1932 fg. sekr. i Justitsmin., 1933 kst. politifuldm. i Tønder, 1935 atter fg. sekr. i Justitsmin., s.år fast ansat, 1939 fuldm., 1942 ekspeditionssekr., 1944 fast kst. VLRd., 1945 kgl. bekræftet, 1948 R., 1953 R[1]., 20.12.1957 (fra 1.1.1958) HRd.

1958- HENRIK TAMM, f. 29.4.1909 i Kbh. (Helligånds), S. af sen. byfoged, by- og rådstueskriver i Odense *Heinrich Johan Frederik T.* og *Mary Cecilie Friis*. ∞ 12.2.1944 i Kbh. (Garn.) *Lizzie Knutzen*, f. 26.3.1913 i Randers (Mortens), D. af sen. dommer i Odense hrd. *Hans Christian K.* og *Gertrud Petrea Boldsen*. – 1927 student, Metropolitansk., 1932 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin., s.år fuldm. ved Færø amt, 1935 atter fg. sekr. i Justitsmin., 1936 udn., 1939 fuldm., 1942 ekspeditionssekr., 1945 dommer i Kbh.s Byret, 1950 R., 1952 ØLRd., 1957 R[1]., 9.9.1958 (fra 1.10.) HRd. – 1939-41 till. sekr. hos rigspolitichefen, 1941-44 medhjælper hos statsadv. for Kbh.; 1941 kst. VLRd. og 1944-45 dommer i Kbh.s amts nordre birk; 1942 kst. politimester i Sæby, i 1950 kst. vicepræsid. for Sø- og Handelsretten i Kbh., 1951 næstform. for Boligvoldgiftsretten i Kbh., i 1952 form. for Boligretten for Kbh.; i 1956 kst. civildommer i Kbh.s amts søndre birk m.v.; 1957-59 form. for overtaksationsnævnet (off. veje) i Bornholms og Kbh.s amtsrådskredse; 1949-50 studierejse til U.S.A.

1958- ASGER BLOM-ANDERSEN, f. 2.7.1908 på Frbg. (Thomas), Bindestreg tilføjet 1935. S. af auditør ved Statsbanerne *Aage Marius Andersen* og *Julie Helene Blom*. ∞ 4.4.1936 på Frbg. (b.v.) *Elisabeth Husman*, cand. jur. 1936, f. 22.1. 1906 i Kbh., d. 7.12.1957 sst. (Johs.), D. af vinhdlr. *Henrik Johan H.* og *Adelaide (Ida) Caroline Elisabeth Jørgensen*. – 1926 student, Sct. Jørgens Gymn., 1932 cand. jur., s.år politifuldm. i Assens, 1933 fg. sekr. i Justitsmin., 1937 fast ansat, 1940 fuldm., 1943-45 kst. ØLRd. og dommer i Kbh.s Byret, 1951-52 kst. ØLRd., 1945 ekspeditionssekr., 1946 kontorchef, 1947 R., 1952 ØLRd., 1957 R[1]., 9.9.1958 (fra 1.11.) HRd. – 1933-36 jur. sekr. ved Retslægerådet, 1934-45 i Overformynderiet, i 1940 kst. politiadv. i Kbh., 1945 medl. af udv. vedr. omordn. af brandvæsenet; 1946-58 form. for Filmsrådet; 1948 medl. af Dansk Brandværns-Komité, 1950-51 af Civilforsvarsrådet; 1950-55 form. for færdselsudv., 1951-52 for Frbg. østre huslejenævn; 1956 medl. af Landsskatteretten; 1948-49 dansk delegeret ved forberedelse og afslutn. af den internat. færdselskonvention i Genève, 1950-52 form. for det internat. udv. vedr. jur. transportspørgsm. u. Commission économique pour l'Europe. 1950-52 medl. af den nord. færdselslovkommission.

1959- HANS ARNE SØRENSEN, f. 28.3.1908 i Anst, S. af lærer i Lille Anst *Hans Christian S.* og *Maren Elisa Jepsen*. ∞ 25.4.1931 i Kbh. (b.v.) *Olga Asmussen*, f. 4.3.1909 i Odense (Knuds). Navneforandr. 20.1.1930. D. af købmand *Peder Eduard Pedersen* og *Elna Hannine Asmussen*. – 1926 student, Odense, s.år-1933 stenografassist. ved Rigsdagen, 1933 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin., 1937 sekr., 1941 fuldm., 1945 ekspeditionssekr., fra 1944 kst. dommer i Kbh.s Byret, 1946 kgl. udn., 1952 R., 1953 ØLRd., 1957 R[1]., 2.7.1959 (fra 1.9.) HRd. – 1933 autorisation som retsstenograf.

1960- ERIK VETLI, f. 7.1.1910 i Århus (St. Pauls), S. af baneingeniør *Vilhelm V.* og *Mary West*. ∞ 27.2.1943 i Søllerød *Bente Undén*, f. 13.2.1918 sst., D. af chef for Søllerød kommunes kommunale forvaltn., cand. jur. *Axel U.* og *Anna Christine Larsen*. – 1928 student, Metropolitansk., 1934 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin., 1935 dommerfuldm. i Kbh.s amts nordre birk, 1936 atter i Justitsmin., 1937 sekr., 1941 fuldm., 1946 ekspeditionssekr., 1949 kontorchef, s.år R., 1950-52 kst. ØLRd., 1955 ØLRd., 1957 R[1]., 25.6.1960 HRd. – 1936-37 sagførerfuldm., 1937-42 sekr. hos rigsadvokaten, 1942-45 medhj. hos statsadvokaterne ved ØLR., 1941-49 sekr. ved Akkordretten, 1949-53 ved Statens Våbenkontrol, 1949-55 Justitsmin.s kasseinsp. ved dommerembederne; 1949-59 medl. af revisionsudv. for tyske betalinger; 1950-53 medl. af den permanente straffelovskomm.; 1953-55 filmscensor; 1955 revisor af eksekutorboer i Kbh.; medl. af arveretsudv. af 1954 og familieretsudv. af 1957.

Justitssekretærer

1661-83 MORTEN LAURIDSEN SCAVENIUS, f. o. 1627, begr. 8.3. 1683 i Kbh. (Trin.), S. af Sjæll.s biskop *Laurids S.* og *Else Pedersdtr.* ∞ *Veronica Fleischer,* d. 1691, formentl. i Skibby, begr. 6.2.1692 i Kbh. Trin., »liget indført fra Landet«, (∞ 2° 1684 (bev. til vielse uden trolovelse og lysning 29.4.) sognepr. til Skibby, provst, magister *Mikkel Farstrup),* antagelig D. af hofapoteker *Esaias F.* – 1644 student, Kbh., 1649 imm. i Leyden, 1650 i Orléans, 1652 i Strasbourg, rigens skriver, 30.3.1661 justitsskriver i HR., 17.6.1670 justitssekretær.

1683-85 MATTHIAS HASSE, d. kort før 18.7.1685. ∞ o. 1649 *Marie Kaal (Kohl),* der levede endnu 1689. D. af sværdfeger, oldermand, befalingsm. i borgervæbn. *Andreas K.* og *Mette Frandsdtr.* – 1649 artilleri- og tøjhusskriver ved Kbh.s Tøjhus, 1661 kontrollør (krigsbogholder) ved krigskassen, 1681 ass. i Kammerkoll., 12.3.1683 justitssekr. i HR.

1685-90 THOMAS BARTHOLIN, f. 29.3.1659 i Roskilde, d. 5.11.1690 i Kbh., begr. Frue k., S. af prof. med. *Thomas B.* og 1. hustru *Else Christophersdtr.* ∞ 1685 (bev. 7.2.) *Anna Tistorph,* f. o. 1663, begr. 28.3.1744 i Kbh., Frue k., (∞ 2° 29.3.1699 i Kbh. (Frue) lægen *Holger Iacobæus,* (der 1691 blev udn. til HRass., men som frabad sig hvervet), f. 1650, d. 1701), D. af sognepr. *Michael T.* og *Søster Brochmand.* – 1673 student, privat, 1677 prof. design. polit. et hist., tiltrådte emb. efter en længere udenlandsrejse, 1684 kgl. antiquarius med rang som ass. i Konsistorialkoll., sekr. ved Det kgl. Arkiv og prof. jur., 18.7.1685 till. justitssekr. i HR. – B.s storværk, der forskaffede ham europæisk berømmelse, er udgivelsen af »Antiquitatum Danicarum de causis contemptæ a Danis adhuc gentilibus mortis libri tres«. – Se Ehrencron-Müller.

1688-1711 BALTHASAR SECHMAN, se vot. 1714-16.

1711-37 DIDRIK SECHMAN, se justitiarier 1737-43.

1737-71 TERKEL KLEVE, fra 1747: af KLEVENFELDT, se vot. 1745-71.

1772 HANS BORCH, efter rglmt. 7.12.1771 fra 1.1.1772 til 4.4. s.år, da han blev HRass., se der samt afsn. b. nr. 7.

1772-74 KNUD HOLTERMANN, 4.4.1772 til 20.7.1774, da han blev HR-ass., se der.

1774-1814 HERMAN HENRIK KØNEMANN, døbt 17.9.1746 i Kbh. (Petri), d. 10.8.1822 sst. (Petri), S. af *Herman Henrik K.* (vot. 1741-58). ∞ 4.11. 1774 i Kbh. (Petri) *Barbara Cathrine Schønheyder,* f. 10.3.1749 sst. (Petri), d. 4.1. 1814 sst. (Petri), D. af lic. med. *Johan Franciscus Gottlieb S.* og *Mette Mossin.* – 1761 student, privat, 1763 sekr. i Danske Kanc., 1766 cand. jur., 7.12.1771 protokolsekr. i HR., 20.7.1774 justitssekr., 1776 justitsr., 1804 etatsr., 30.6.1814 afsk., 1816 virkelig etatsråd.

1814-30 COLBIØRN DEEGEN, døbt 10.11.1778 i Flekkefjord, d. 4.3.1830 i Kbh. (Petri), S. af lic. med. *Henrik D.* og *Gedske Johanne Colbiørnsen.* ∞ *Annette Eleonore Margrethe Lemming,* f. 29.7.1793, d. 14.4.1866 i Kbh. (Petri), D. af generalmajor *Jens Zeuthen L.* og *Johanne Margrethe Windelew.* – 1795 student, Christiania, 1800 cand. jur., s. år kopist i HR.s justitskontor, 1804 till. læsesekr. i retten, 1807 kancellist sst., 1809 virkelig kancellir., 30.6.1814 justitssekr. og virkelig justitsr., 1824 virkelig etatsr., 1829 R.

1830-60 FREDERIK HAMMERICH, f. 24.5.1788 i Kbh. (Helligg.), d. 10.4. 1860 sst. (Helligg.), S. af sen. borgmester i Kbh., konferensr. *Frederik H.* og *Nancy Marie Porth.* ∞ 1.6.1815 i Kbh. (Trin.) *Ane Bolette Tvermoes,* f. 5.12.1794 sst. (Trin.), d. 30.8.1863 sst. (Helligg.), D. af hørkræmmer, agent *Mads Jacobsen T.* og *Anna Cathrine Mohr.* – 1805 student, privat, 1808 cand. jur., 1811 underkancellist i Danske Kanc., 1813 kancellisekr., 1815 kancellist, 1819 departementssekr., s. år virkelig kancellir., 1825 virkelig justitsr., 1826 chef for dept.s 3. eksp.kontor, 31.3. 1830 justitssekr. i HR., 1841 etatsr., 26.3.1860 (fra 31. s. m.) afsk. og konferensr. – 1826 lenssekretær.

1860-66 JOHAN MARTIN SCHØNHEYDER, f. 2.2.1793 i Kbh. (Frue), d. 2.1.1866 sst. (Frue), S. af *Johan Martin S.,* HRadv. 1774, se der. ∞ 24.11.1830 i Kbh. (Frue) *Caroline Wilhelmine Riise,* døbt 11.3.1798 sst. (Trin.), d. 25.6.1878 i Nykøbing F., D. af købm. *Christian Frederik R.* og *Caroline Wilhelmine Foltmar.* – 1813 student, privat, 1820 cand. jur., 1821 underkancellist i HR.s justitskontor, 1825 kancellist, 1831 kancellisekr., 1845 virkelig kancellir., 9.6.1860 justitssekr. og virkelig justitsråd.

1866-78 CHRISTIAN PETER SCHIØNNING, f. 8.10.1815 i Kbh. (Helligg.) d. 6.3.1886 på Frbg., S. af HRass. (1815-52, se der) *Claus Christian S.* – Ugift.

– 1833 student, privat, 1839 cand. jur., 1847 kancellist i Danske Kanc., 1848 i Min. for Kirke- og Undervisningsv., 1852 kst. fuldm., 1853 kgl. udn., 1856 virkelig kancellir., (frasagde sig titlen 1870), 1860 till. ekspeditionssekr., 9.3.1866 justitssekr. i HR., 16.4.1878 afsk. og virkelig etatsråd.

1878-1916 WILDENRATH CHRISTIAN CARL BOECK THRANE, f. 2.9.1837 i Fredericia (Michaëlis), d. 19.6.1916 på Frbg. (Solbjerg), S. af sen. oberst *Christian Wildenradt Frederik Caspar Conrad T.* og *Christiane Frederikke Boeck.* – Ugift. – 1857 student, Metropolitansk., 1863 cand. jur., 1866 volontør i Justitsmin., 1869 till. assist. i HR.s justitskontor, 1875 sekr. ved protokollerne sst., 31.5. 1878 justitssekr., 1892 R., 1903 DM., 1908 K². – Betydelig musikhistorisk forfatter.

1916-36 BIRGER PETER VALDEMAR CLAUSEN, f. 23.12.1873 i Kbh. (Frue), d. 8.4.1944 på Frbg. (Mariendals), S. af urtekræmmer *Jens Peter Lauritz C.* og *Julie Marie Christophine Jensen.* – Ugift. – 1891 student, Nørrebros Latin- og Realsk., 1898 cand. jur., 1898-99 og 1902-03 sagf.fuldm., 1899 fuldm. ved Sorø amt, 1902 assist. i Landbrugsmin., 27.10.1911 (fra 1.11.) protokolsekr. i HR., 28.7. 1916 justitssekr., 1927 R., 9.11.1936 (fra 31.12.) afsked.

1936-48 VITUS KRARUP, f. 15.6.1892 i Kbh. (Johs.), d. 8.11.1948 sst. (Frederiks), S. af sen. rektor, mag. scient. *Jens Marius K.* og *Caroline Marie Ingerslev.* ∞ 16.11.1946 i Kbh. (Pauls) *Ida Johanne Elisabeth Wolf,* f. 10.8.1904 i Viby, Ning hrd., D. af sognepr. *Carl Peter Eli W.* og *Johanne Marie Elisabeth Faber.* – 1910 student, Efterslægtselsk. Sk., 1917 cand. jur., s.år sagf.fuldm. i Kbh., 1918 assist. i Kbh.s magistrats 1. afd., 1919 sekr. sst., 1920 sekr. i HR.s justitskontor, s.år protokolsekr., 11.12.1936 (fra 1.1.1937) justitssekr., 1943 R. – 1920-37 sekr. ved retsplejeudv., fra 1939 till. ved Den særl. Klageret, fra 1940 till. ved Kong Christian X.s Fond.

1949- ALFRED GOTTLIEB REITEL, f. 17.10.1904 på Frbg. (Luc.). Navneforandr. 9.12.1939. S. af sen. bankbestyrer *Jørgen Rasmussen* og *Olga Laurine Gothknecht.* ∞ 22.6.1940 på Frbg. (Mariendals) *Amalie Friis Olsen,* f. 29.11.1910 i Kbh. (Helligånds), D. af entreprenør *Christian O.* og *Alexandra Amalie Friis.* – 1920-31 ansat på rederi- og handelskontorer, 1932 student, privat, 1933 translatør i spansk, 1939 cand. jur., s.år fg. sekr. ved ØLR., 1941 fast ansat, 1944 fuldm., 1945 protokolsekr. i HR., 4.12.1948 (fra 1.1.1949) justitssekr. sst., 1954 R. – 1945 sagf. (beskik. depon.); 1945-54 sekr. ved ankenævnet for sager ang. forræderi m.v., 1949 till. ved Kong Christian X.s Fond og ved Den særlige Klageret; fra 1946 næstform. for bestyr. for Translatørforen.; 1956 medl. af bestyr. for Gustaf Packalens Mindefond.

Ekstraordinære assessorer

De sidst anførte årstal angiver funktionstiden

a

De der årlig fik ordre til at møde på rettens åbningsdage. 1772-1849

1. Otto lensgreve Thott, statsminister, (vot. 1728-71, se der), 1772-88.
2. Joachim Otto Schack-Rathlou, statsminister, (vot. 1754-70, se der), 1772-88.
3. Conrad Ditlev baron Knuth, gehejmekonferensr., (vot. 1756-70, se der), 1772-1805.
4. Gotthardt Albert Braem, overpræsid. i Kbh., (vot. 1755-71, se der), 1772-86.
5. Christian Ditlev greve Reventlow, gehejmekonferensr., (vot. 1736-70, se der), 1773-75.
6. Frederik Christian Sevel, deput. i Admiralitets- og Kommissariatskoll., (vot. 1765-71, se der), 1773-78.
7. Frederik Horn, justitiarius i HSR., (HR.prok. 1739, se der), 1779-81.
8. Joachim Godske greve Moltke, statsminister, 1779-84, 1809-11 og 1813-18.
9. Heinrich Adam Brockenhuus, stiftamtm., 1779-1803.
10. Christian Ludvig Scheel v. Plessen, amtm., 1779-1801.
11. Christian Frederik Jacobi, lecteur hos Kongen, (vot. 1784-1810, se der), 1779-84.
12. Balthazar Gebhard Obelitz, prof. jur., 1779-1806.
13. John Erichsen, deput. i Rentek., 1779-87.
14. Peder Rosenørn, (justitiarius i HR. 1780-82, se der), 1783-90.
15. Christian Ditlev Frederik greve Reventlow, statsminister, 1785-1827.
16. Christen Schow, deput. i Danske Kanc., 1785-1806.
17. Christian Brandt, statsminister, 1785-1805.
18. Peter Aagaard, deput. i Danske Kanc., 1785-90.
19. Henrik Stampe, generalprokurør, (vot. 1753-71, se der), 1772 og 1774-84.
20. Frederik Ludvig Juul, (vot. 1773-81, se der), 1785.
21. Jørgen Erik Skeel, (justitiarius i HR. 1788-89, se der), 1790-94.
22. Johan Henrik greve Knuth, stiftamtm., 1791-1802.
23. Enevold Berregaard Fogh, justitiarius i HSR., 1792-1800.
24. Christian Magdalus Thestrup Cold, prof. jur., deput., politimester i Kbh. 1790-1818, se også b. nr. 13 og 26.
25. Adolph Siegfried greve v. d. Osten, (justitiarius i HR. 1782-88, se der), 1795.

26. Frederik Moltke, 1. deput. i Generaltoldkamret, 1796–1802, 1804-30, 1832-36.
27. Carl Vigant Falbe, justitiarius i HSR., 1798–1814 og 1816–26.
28. Peter Wormskiold, deput. i Rentek., 1798–1824.
29. Ove Ramel (Rammel) Sehested, statsminister, 1799–1807 og 1809–38.
30. Michael Treschow, (HRass. 1772–99, se der), 1800–16.
31. Christopher Schøller Bülow, stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 1802–07. 1809–20.
32. Christian Knudsen, deput. i Danske Kanc., 1802, 1804–13.
33. Frederik Hauch, stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 1803–39.
34. Hans Haagen, politimester i Kbh., 1803–08, 1810–15.
35. Ernst Frederik Walterstorff, direktør i Generalpostamtet, 1804–07, 1809, 1811–20.
36. Ove Malling, 1. deput. i Generaltoldkamret, 1804–20.
37. Frederik Julius Kaas, (justitiarius i HR. 1802–04, se der), 1804–26.
38. Otto Joachim greve Moltke, direktør for Rentek., 1805–11, 1813–49.
39. Johan Sigismund Møsting, præsid. i Tyske Kanc., 1805–43.
40. Christian Günther greve Bernstorff, statsminister, 1805–07, 1809–18.
41. Peter Carl Jessen, kabinetssekretær, 1810–30.
42. Frederik baron Adeler, overpræsid. i Kbh., 1810–16.
43. Niels Rosenkrantz, statsminister, 1811–23.
44. Werner Jasper Andreas Moltke, stiftamtm., 1812–35.
45. Anders Sandøe Ørsted, (HRass. 1810–13, se der), 1814–42, 1817–42 till. efter tilsigelse af justitiarius, (se afsn. b.).
46. Gebhard greve Moltke-Huitfeldt, (HRass. 1790–96, se der), 1816–28, 1830, 1832–49.
47. Christian Ludvig Lassen, deput. i Danske Kanc., 1816–31, 1833–34, 1836–39.
48. Peter Johan Monrad, deput. i Danske Kanc., 1816–31, 1833.
49. Christian Frederik Berner, deput. i Danske Kanc., 1816–25.
50. Vilhelm Peter Zeuthen, (HRass. 1820–27, se der), 1820.
51. Frederik Oldenburg, deput. i Generaltoldkammer- og Kommercekoll., 1821–47.
52. Herman Løvenskiold, deput. i Generaltoldkammer- og Kommercekoll., 1822–25.
53. Johan Christian Weisvoigt Nielsen, (HRass. 1826–56, se der), 1826.
54. Frantz Vilhelm Ferdinand greve Ahlefeldt-Laurvigen, (HRass. 1826–31, se der), 1826.
55. Poul Christian Stemann, (HRass. 1794–98, se der), 1827–31, 1833–34, 1836–45, 1847–49.
56. Christian Henrik Carstens, justitiarius i LHSR., 1827–38.
57. Michael Hansen, deput. i Danske Kanc., 1828–31, 1833–34, 1836, 1838–44.

58. JONAS COLLIN, deput. for finanserne, 1831-49.
59. HANS KRABBE-CHARISIUS, statsminister, 1832-45.
60. TROELS KONGSLEW, 1. deput. i Rentek., 1832-43.
61. JOHAN POUL HØPP, deput. i Det slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., 1832-40.
62. FREDERIK CHRISTIAN JULIUS greve KNUTH, stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 1832-49.
63. JACOB COSMUS BRÆSTRUP, politidirektør, 1835-49.
64. ADAM WILHELM lensgreve MOLTKE. (HRass. 1811-12, se der), 1813-49, 1813-36 till. efter tilsigelse af justitiarius.
65. ANDREAS PETER THOMSEN, justitiarius i LHSR., 1839-46.
66. CHRISTIAN LUDVIG TILLISCH, kabinetssekr., 1842-44. Se også nr. 74.
67. HEINRICH ANNA greve REVENTLOW-CRIMINIL, statsminister, 1843-49.
68. ANDERS SANDØE ØRSTED, (HRass. 1810-13, se der), 1843-49. Se ovenfor nr. 45.
69. ANKER VILHELM FREDERIK BORNEMANN, (justitiarius i HR. 1822-43, se der), 1843-49.
70. JOSEPH CARL greve REVENTLOW-CRIMINIL, præsid. i Det slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., 1844-46.
71. JENS OLAUS HANSEN, medl. af Direkt. for Univ. og de lærde Skoler, 1844-46. Se også afsn. b. nr. 49 og c. nr. 6.
72. CHRISTIAN ALBRECHT BLUHME, direkt. for Generaltoldkammer- og Kommercekoll., 1844-46. Se også afsn. b. nr. 50.
73. CHRISTIAN LUND, deput. i Rentek., 1844-45.
74. FREDERIK FERDINAND TILLISCH, kabinetssekr., 1846-49. Se også nr. 66.
75. FREDERIK THOMSEN, (HRass. 1847-59, se der), 1846-47.
76. CARL greve MOLTKE-NÜTSCHAU, præsid. i Det slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., 1847-49.
77. FREDERIK EMIL baron BRETTON, (HRass. 1847-73, se der), 1847.
78. CARL EMIL BARDENFLETH, statsminister, 1848-49.
79. PETER GEORG BANG, (justitiarius i HR. 1857-61, se der), 1831-48 ordre til at møde på rettens åbningsdag og efter tilsigelse af justitiarius, 1849 ordre til at møde på åbningsdagen, 1850 ordre til fremtidig at møde efter tilsigelse.

b

De, der årlig fik ordre til at møde ikke alene på rettens åbningsdag, men forsåvidt de ikke måtte være forhindrede i at give møde, tillige efter (undtagelsesvis: uden) tilsigelse af justitiarius 1772-1849

1. EGGERT CHRISTOPHER lensgreve KNUTH, (vot. 1752-70, se der). Uden tilsigelse 1772-75.
2. VOLRAD AUGUST v. D. LÜHE, (vot. 1757-70, se der), 1772-78.

3. Bolle Villum Luxdorph, (vot. 1744-71, se der). Uden tilsigelse 1772-88.
4. Henrik Stampe, (vot. 1753-71, se der). Uden tilsigelse 1772 og 1774-84.
5. Peder Kofod Ancher, (vot. 1753-71, se der). Uden tilsigelse 1772-88.
6. Anker Andreas Suhm, (HRass. 1749-71, se der), 1772-88.
7. Hans Borch, (HRass. 1772-73, se der). Uden tilsigelse 1774, efter tilsigelse 1775-78.
8. Vilhelm Bornemann, (HRass. 1772-74, se der), 1776-1800.
9. Jacob Edvard Colbjørnsen, (justitiarius 1799-1802, se der), 1775-88, 1790.
10. Oluf Lundt Bang, vicegeneralprokurør. Uden tilsigelse 1780-84, efter tilsigelse 1789.
11. Lauritz Nørregaard, prof. jur. design., 1784-1803.
12. Adolph Siegfried v. d. Osten, (justitiarius 1782-88, se der), 1789-94.
13. Christian Magdalus Thestrup Cold, prof. jur. ekstraord., 1790-94. Se også afsn. a. nr. 24.
14. Johan Frederik Vilhelm Schlegel, prof. jur., 1791-1836.
15. Christian Urne, (justitiarius 1790-94, se der), 1795-1813, 1815-21.
16. Frederik Theodor Hurtigkarl, prof. jur. ekstraord., 1800-29.
17. Jens Parelius Brown, (HRass. 1799-1800, se der), 1800-17.
18. Mads Fridsch, (HRass. 1778-99, se der), 1800-07, 1809-12.
19. Peter Feddersen, (justitiarius 1814-22, se der), 1800-02, 1804.
20. Anker Vilhelm Frederik Bornemann, (justitiarius 1822-43, se der), 1802-21.
21. Andreas Bjørn Rothe, LHSRass., 1805-40.
22. Frederik Gottlieb Sporon, (HRass. 1782-1810, se der), 1810.
23. Peter Christian Bagger, justitiarius i Kbh.s Politiret, 1810.
24. Adam Vilhelm greve Moltke, (HRass. 1811-12, se der), 1813-36.
25. Anders Sandøe Ørsted, (HRass. 1810-13, se der), 1817-42. Se også afsn. a. nr. 45 og c. nr. 1.
26. Christian Magdalus Thestrup Cold, deput. i Danske Kanc., 1819-25. Se også afsn. a. nr. 24.
27. Peder Møller, (HRass. 1801-18, se der), 1819-41.
28. Andreas Christian Kierulff, (HRass. 1816-19, se der), 1820-46.
29. Mathias Hastrup Bornemann, prof. jur. 1820-40.
30. Andreas Aagesen, (HRass. 1816-21, se der), 1821-46.
31. Janus Laurits Andreas Kolderup-Rosenvinge, prof. jur., 1822-49. Se også afsn. c. nr. 7.
32. Frederik v. Lowzow, (justitiarius i HR. 1843-56, se der), 1822-42.
33. Nicolai Aagesen, kgl. direktør i Nationalbanken, 1825-28, 1845-49. Se også afsn. c. nr. 4.
34. Michael Lange, (HRass. 1822-25, se der), 1826-49. Se også afsn. c. nr. 3.

35. PEDER HERSLEB GRAAH, (HRass. 1784-1827, se der), 1828-29.
36. JOHAN MARTIN SCHØNHEYDER, (HRprok. 1774, se der), 1828-31.
37. PETER GEORG BANG, (justitiarius i HR. 1857-61, se der), 1831-48. Se også afsn. c. nr. 10.
38. JOHAN FRANCISCUS GOTTLIEB SCHØNHEYDER, (HRass. 1820, se der), 1832-49.
39. HANS GEORG BENTZEN, (HRass. 1831, se der), 1832-45, 1847-49.
40. ANTON VILHELM SCHEEL, (fg. justitiarius i HR. 1861, se der), 1839-45, 1847-48. Se også afsn. c. nr. 14.
41. JOHANNES EPHRAIM LARSEN, (justitiarius i HR. 1856, se der), 1839-49. Se også afsn. c. nr. 15.
42. LARS JES HOLM, (HRass. 1837-39, se der), 1840-45, 1847-49. Se også afsn. c. nr. 9.
43. TAGE ALGREEN USSING, prof. jur., 1841-49. Se også afsn. c. nr. 13.
44. HENRIK greve MOLTKE, (HRass. 1827-45 og 1847, se der), 1845.
45. FREDERIK CHRISTIAN BORNEMANN, prof. jur., 1846-49. Se også afsn. c. nr. 16.
46. CHRISTIAN FERDINAND WILSE, (HRass. 1831-45, se der), 1846-49. Se også afsn. c. nr. 12.
47. FREDERIK EMIL baron BRETTON, (HRass. 1847-73, se der), 1846.
48. ANDREAS PETER THOMSEN, justitiarius i LHSR., 1847-49. Se også afsn. a. nr. 65.
49. JENS OLAUS HANSEN, medl. af direktionen for Univ. og de lærde Skoler, 1847-49. Se også afsn. a. nr. 71.
50. CHRISTIAN ALBRECHT BLUHME, direktør for Generaltoldkammer- og Kommercekoll., 1847-49. Se også afsn. a. nr. 72.
51. PETER JACOBSEN TETENS, (HRass. 1845-47, se der), 1847-49. Se også afsn. c. nr. 17.
52. FREDERIK WILHELM TRESCHOW, (HRadv. 1811, se der), 1848-49. Se også afsn. c. nr. 8.

C

De, der fra året 1850 i henhold til deres tidligere beskikkelser som ekstraordinære assessorer i Højesteret, fik en almindelig ordre til, for så vidt de ikke måtte være forhindrede, fremtidig at møde i retten efter tilsigelse af justitiarius, samt de, der senere beskikkedes til ekstraordinære assessorer med en lignende forpligtelse

1. ANDERS SANDØE ØRSTED, (HRass. 1810-13, se der), 4.3.1850, d. 1.5.1860. Se også afsn. a. nr. 45 og afsn. b. nr. 25.
2. CHRISTIAN ALBRECHT BLUHME, gehejmekonferensr., 5.3.1850, d. 16.12.1866. Se også afsn. a. nr. 72.
3. MICHAEL LANGE, (HRass. 1822-25, se der), 4.3.1850, d. 20.3.1856. Se også afsn. b. nr. 34.

4. NICOLAI AAGESEN, kgl. direktør i Nationalbanken, 4.3.1850, d. 13.2.1861. Se også afsn. b. nr. 33.
5. HANS GEORG BENTZEN, (HRass. 1831, se der), 4.3.1850, d. 3.10.1857. Se også afsn. b. nr. 39.
6. JENS OLAUS HANSEN, departementschef i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 4.3.1850, d. 14.8.1854. Se også afsn. a. nr. 71 og afsn. b. nr. 49.
7. JANUS LAURITS ANDREAS KOLDERUP-ROSENVINGE, prof. jur., 4.3.1850, d. 4.8. s.år. Se også afsn. b. nr. 31.
8. FREDERIK VILHELM TRESCHOW, fhv. generalfiskal, konferensr., 4.3.1850, d. 2.4.1869. Se også afsn. b. 52.
9. LARS JES HOLM, (HRass. 1837-39, se der), 4.3.1850, d. 1.11.1851. Se også afsn. b. nr. 42.
10. PETER GEORG BANG, (justitiarius i HR. 1857-61, se der). Se også afsn. a. nr. 79 og afsn. b. nr. 37.
11. ANDREAS PETER THOMSEN, justitiarius i LHSR., 4.3.1850, d. 23.5.1860. Se også afsn. a. nr. 65 og afsn. b. nr. 48.
12. CHRISTIAN FERDINAND WILSE, (HRass. 1831-45, se der), 4.3.1850–1.11.1858, da han atter blev HRass. Se også afsn. b. 46.
13. TAGE ALGREEN USSING, prof. jur., generalprokurør, 4.3.1850, d. 25.6.1872. Se også afsn. b. nr. 43.
14. ANTON VILHELM SCHEEL, (fg. justitiarius i HR. 1861, se der), 4.3.1850, d. 30.4.1879. Se også afsn. b. nr. 40.
15. JOHANNES EPHRAIM LARSEN, (justitiarius i HR. 1856, se der), 4.3.1850 til 30.6. 1856, da han blev rettens justitiarius. Se også afsn. b. nr. 41.
16. FREDERIK CHRISTIAN BORNEMANN, prof. jur., 4.3.1850, d. 6.10.1861. Se også afsn. b. nr. 45.
17. PETER JACOBSEN TETENS, (HRass. 1845-47, se der), 4.3.1850, d. 9.10.1859. Se også afsn. b. nr. 51.
18. HERMAN ANDREAS MOLLERUP, (HRass. 1856–80, se der), 7.6.–12.8.1856, da han blev ord. HRass., og 22.7.1880, d. 1.3.1886.
19. ANDREAS LORENZ CASSE, borgmester i Kbh., 7.6.1856, d. 22.11.1886.
20. ANDREAS FREDERIK KRIEGER, (HRass. 1860–70, se der), 7.6.1850–18.9.1860, da han blev HRass., og 28.5.1870, d. 27.9.1893.
21. FREDERIK TERKEL JULIUS GRAM, prof. jur., 7.6.1856, d. 3.6.1871.
22. CARL FREDERIK SIMONY, stiftamtm. o. Sjæll.s stift, 21.10.1861, d. 30.11.1872.
23. PETER AUGUST FREDERIK STOUD VEDEL, departementschef i Udenrigsmin., 21.10.1861, d. 4.2.1911.
24. ANDREAS AAGESEN, prof. jur., 21.10.1861, d. 26.8.1879.
25. FREDERIK JULIUS FIEDLER, justitiarius i LHSR., 15.6.1870, d. 18.11.1880.

26. ADOLPH LUDVIG DREWSEN, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 15.6. 1870, d. 2.2.1885.
27. CHRISTIAN SOPHUS KLEIN, 15.6.1870 til 24.1.1877, da han blev HRass. (se der) og atter 1.1.1892, d. 9.1.1900.
28. JOHANNES MAGNUS VALDEMAR NELLEMANN, prof. jur., 15.6.1870, d. 26.8. 1906.
29. WERNER JASPER ANDREAS USSING, (HRass. 1864-73, se der), 7.4.1873, d. 2.12. 1887.
30. AUGUST HERMAN FERDINAND CARL GOOS, prof. jur., 28.6.1875, d. 20.12.1917.
31. CHRISTIAN FREDERIC RICARD, departementschef i Justitsmin., 22.12.1877, d. 10.1.1908.
32. NIELS FREDERIK SCHLEGEL, form. i Sø- og Handelsretten i Kbh., 22.12.1877, d. 3.3.1891.
33. VILHELM SAMUEL SKEEL, justitiarius i LHSR., 17.6.1879, d. 24.11.1887.
34. ANDREAS HOLMBLAD, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 2.2.1880, d. 3.5.1883.
35. HENNING MATZEN, prof. jur., 2.2.1880, d. 18.7.1910.
36. CARL WOLF JOSEPH NATHANAEL WALLICH, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 11.1.1888, d. 27.11. s.år.
37. HERMAN REINHOLD FREDERIK FLEISCHER, form. i Sø- og Handelsretten i Kbh., 11.1.1888, d. 14.12.1895.
38. JOHAN HENRIK DEUNTZER, prof. jur., 6.11.1894, d. 16.11.1918.
39. PETER CHRISTIAN NOUVEL BUCH, (justitiarius i HR. 1880-97, se der), 9.12.1897, d. 1.3.1904.
40. JULIUS SEVERIN VILHELM LASSEN, prof. jur., 5.4.1906-30.9.1919.
41. CARL VALDEMAR KRAFT, ORass., dommer ved de internationale domstole i Ægypten, 8.7.1907-30.9.1919.
42. CARTHON KRISTOFFER VALDEMAR NYHOLM, (justitiarius i HR. 1907-09, se der), 3.11.1909, d. 16.5.1912.
43. JACOB VITUS INGERSLEV, fhv. justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 26.11. 1910-30.9.1919.
44. ERHARD FLORIAN LARSEN, (HRass. 1894-1910, se der), 2.1.1911, d. 11.2.1916.
45. CARL TORP, prof. jur., 13.2.1911-30.9.1919.
46. MICHAEL PETERSEN FRIIS, overformynder, 11.6.1913-30.9.1919.
47. FREDERIK CARL GRAM SCHRØDER, departementschef i Justitsmin., 11.6.1913-30.9.1919.
48. FRITS TOXWERDT BÜLOW, (HRsagf. besk. 1903, se der), 13.6.1913-30.9.1919.

Auscultanter

DER IKKE HAR OPNÅET AT FÅ VOTUM

1739. HENRIK WILLUMSEN, d. 1760 i Bergen som magistratspræsident.
NICOLAI BURMEISTER, d. 1759 som hofretsassessor.
ADAM CHRISTOPH HOLSTEN, d. 1801 som fhv. amtm. o. Nyborg og Tranekær amter.

1740. ANDREAS FIELSTED, d. 1788 i Bragernes som amtm. o. Romsdalen, Nord- og Sunmøre amt.

1743. FRANTZ MATHIASEN THESTRUP, d. 1796 som fhv. landsdommer.
FREDERIK CHRISTIAN MAHLING, d. 1799 som justitssekr. i HSR.

1744. JACOB VILHELM v. ASPERN, d. 1792 i Altona som stadskæmner.
DANIEL v. BERGEN, d. 1773 som fhv. vicelandsdommer på Fyn.
JACOB STENDRUP, d. 1791 som forstander for Helligånds hospital.

1745. JENS DE PLACE, d. 1773 som regimentskvartermester.

1746. GOTHILF LAUTRUP, sekr. i Danske Kanc. Senere skæbne kendes ikke.

1748. JOHAN ARNDT JENTOFT, d. 1787 som lagmand i Oplandene.

1749. CHRISTIAN MØRCH, d. 1782 i Fredericia som (fhv.?) kammersekretær.

1777. FREDERIK HAUCH, d. 1839 som fhv. generalpostdirektør, ekstraord. HR-assessor.

1800. PREBEN BRAHE greve SCHACK, d. 1814 som surn. deput. i Danske Kancelli.

1801. CHRISTIAN FREDERIK BERNER, d. 1827 som fhv. departementschef, ekstraord. HRassessor.

1806. EGGERT CHRISTOPHER greve KNUTH, d. 1813 som fhv. amtm. o. Akershus amt.

1810. EINAR CARL DITLEV greve REVENTLOW, d. 1867 som godsejer.

1812. HERMAN GEORG MOLTKE, d. 1854 som herredsfoged og skriver i Vinding hrd.

1818. FREDERIK URNE, d. 1837 som amtm. o. Skanderborg amt.

1822. MATHIAS VILHELM greve MOLTKE, d. 1864 som fhv. amtm. o. Holbæk amt.

1825. CHRISTIAN CONRAD SOPHUS greve DANNESKIOLD-SAMSØE, d. 1886 som fhv. overskænk hos Kongen.
CHRISTIAN HOLGER LUDVIG HAXTHAUSEN, d. 1860 som herredsfoged og skriver i Lysgård og Hids hrdr.

1830. FREDERIK CHRISTIAN baron HOLSTEN, d. 1885 som fhv. stiftamtmand o. Lolland-Falsters stift og amtm. o. Maribo amt.

Prokuratorer, advokater, sagførere

1684 REINHOLD WORDEMANN, begr. 3.6.1697 i Kbh. Frelsers k. ∞ før 1681 *Anna Isaksdtr.*, overlev. – Førte 1678 sag for Christiania kapitel, 1681 supplikations- og stævningsskriver i Akershus stift og i Christiania. 1683 fik Laurits Christensen i Christiania bev. på at måtte bruge W. som fuldm., således at W. måtte svare for ham i alle rettergange, og s.år fik W. selv bev. til at betjene godtfolk i Norge. Kaldes da supplikations- og stævningsskriver »i vort Rige Norge«, men nogen ekstension af bev. af 1681 er ikke fundet. 4.10.1684 åbent brev på at måtte betjene godtfolk »udi hvis retmæssige sager de for os i vores HR. samt her i staden (København) og på andre behørige steder på landet kunde have at udføre«. Det er ikke alene hans bev., der kan betragtes som skelsættende, idet det er den første, i hvilken HR. udtrykkeligt er nævnt, men Reitzer siger i sin store memorial af 1726, at det er W., der har indført for retten den store vidtløftighed i sagernes procederen. Var 1689 aktor i den store sag mod Gabriel Milan og defensor i sagen mod den tidl. guvernør i Ostindien Axel Juel. 1691 befalet til uden ophold eller undskyldning at udlevere alle breve og dokumenter, der angik sager, han havde påtaget sig at udføre for HR., undtagen de indstævnte bergværkssager, og afgive dem til andre prokuratorer i Kbh., da man havde erfaret, at det endnu ville vare længe, inden han var så restitueret, at han kunne procedere dem for HR.

1692 CHRISTEN HANSEN SCHØNNING, 1685 byfoged i Kerteminde, herredsfoged i Bjerre hrd., det sidste emb. dog kun på betingelse af, at dets indehaver blev frakendt det på gr. af sin vidtløftighed. Afstod byfogedemb. 1692 og fik 12.11. s.år bev. at måtte betjene alle og enhver for alle O. og UR. såvel i købstæderne som på landet såvel som HR. – Kendes iøvrigt ikke.

1693 THOMAS BRUUN, 30.8.1693 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. – Formentl. den prok. Thomas Nielsen B., der 1689-98 fik børn døbt i Helsingør Olai sogn. Hustruen hed *Maren Nielsdtr.*

1693 BERTEL BIØRNSEN, f.o. 1654 i Rerslev, begr. 15.9.1722 i Kbh. Nic. k., S. af sognepr., sen. provst *Biørn Andersen* og *Magdalene Christiansdtr.* ∞ 1° *Marie Elisabeth Lundt,* døbt 6.5.1674 i Kbh., begr. 19.7.1698 sst. Nic. k., D. af sognepr. *Nicolai L.* og *Margrethe Miller.* ∞ 2° *Anna Dorthea Møller,* begr. 12.5.

1740 i Kbh. Nic. k. – 1674 student, Roskilde, 20.6.1693 prok. for HR. som for alle O. og UR i Kbh. og Sjæll.s stift. 1702 udtalte justitiarius Worm, at så længe Brostrup Albertin (se Danske Prokuratorer, p. 13 og foran p. 233) eller Bertel B. kunne bekommes, søgte parterne ingen anden.

1693 HANS SCAVENIUS, begr. 29.8.1737, Trin. k., S. af *Morten Lauridsen S.* (justitssekr. 1661-83). ∞ 27.5.1700 i Kbh. (Frelsers) *Cathrine Wordemann,* begr. 12.11.1737 sst., Trin. k., D. af *Reinhold W.* (bev. 1684). – 9.12.1693 prok. for HR. og for alle O. og UR. såvel i købstæderne som på landet i Danmark, 1705 generalfiskal, s.år till. kancelliass., 1709 kancellir. og virkelig generalfiskal. Søgte 1717 rådstueskrivertjenesten i Kbh. og siger da, at han i 3 år har været tjenesteløs og intet haft at leve af. Reitzer skriver i sin memorial 1726, at det siges, at justitiarius i HR. Chr. Scavenius gerne bifalder H.S.s og Svend Krags sager, hvilke tvende byen anser for ej at kunne tabe nogen sag. – Havde en tid lystgården Petersborg i Høsterkøb i fæste, men fik 1735 Dronningens tilladelse til at afstå den til Bredo Munthe (bev. 1728, HRass. 1747); ejede desuden en gård på Købmagergade. Hans bøger vurderedes til 45 rdlr., løsøret indbragte 316 rdlr.

1694 ANDREAS JACOBSEN SØNDERBORG, f. 2.2.1652 i Køge; hans død kendes ikke. ∞ *Karen Simonsdtr. Kinch.* – Siger 1708 at have haft forskell. kommissioner i Norge, været capitaine des armées chargées i det trondhjemske rgmt., fændrik ved oberst Holbergs komp. og løjtnant. Aflagde 1682 ed på Kbh.s rådstue som prok. og tør vel antages at være den prok. Syndergaard (!), der 1683 procederede for HR.; 23.4.1687 prok. for alle O. og UR. i begge riger. 13.9. s.år bev. at måtte bruge fuldm. i sager, ved hvis behandl. han ikke kunne være til stede. 20.7.1692 ved HR. fradømt sin bev., men fik 6.2.1694 bev. til uhindret igen at tiltræde sit emb. som prok. for alle O. og UR. såvel i købstæderne som på landet i Danmark såvel som for HR. 1697 atter fradømt sin bev. Søgte 1700 kommissarier, da hans kontrapart ville fortolke dommen, som om han skulle være »mindre mand« og dømt fra æren og derfor ikke tilladt at gå i rette i sin egen sag. Ansøgningen bevilgedes, og det tillodes ham at føre sin egen sag, »men angaaende hans Prokuratorbevilling forbliver det ved« HR.s dom. 1708 søgte han et embede; hans senere skæbne kendes ikke.

1695 OLUF BANG, begr. 29.3.1708, 40 år, i Kbh. (Holmens). – 26.1.1695 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. – Kendes iøvrigt ikke.

1695 JØRGEN JENSEN BRAMMING, 7.5.1695 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. – Utvivlsomt ident. med den berygtede bondeplager

af samme navn. Denne var S. af sognepr. til Bramminge og Hunderup *Jens Vorgod* og ∞ o. 1696 *Karen Vodde*, enke efter *Peder Klemmensen*, ejer af herregården Lydumgård, der ved hendes vielse til B. kom i dennes eje. Han lå i stadige stridigheder med gårdens bønder og har formentl. haft brug for prokuratorbev. i sine sager. Flere anslag mod B.s liv mislykkedes, men natten til 26.10.1702 lykkedes det en af bønderne lejet mand at dræbe B. med et skud, medens han lå i sin seng.

1696 KJELD KRAG, d. 3.5.1719 i Kbh., 56 år, begr. Helligg. k. ∞ før 1706 *Vibeke Buch*, d. 11.9.1728 i Århus, D. af sognepr. *Mads B.* og *Anne Jensdtr.* – 31.10. 1696 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Siges i skattemandtallet 1717 at have pantsat alt, hvad han ejer, så han meget vel kan regnes blandt de fattige. Dette modsiges vel i nogen grad af, at han blev begr. i kirken.

1696 JENS GRØNBECH, f. 9.11.1666 på Bragernes, begr. 26.3.1734 i Vang, Hedmark, S. af tolder og skibsmåler i Drammen *Hans G.* og *Marthe Brasen.* ∞ 1712 *Christine Sophie Vagel*, d. på Storhammar, begr. 30.7.1771, 84 år. (∞ 2° *Iver Jentoft*, vot. 1743-44), D. af en fra Sverige indvandret *Jochum Mathiesen* og *Kirsten Heidemark.* – Student, 10.11.1696 prok. for HR. som for alle O. og UR. såvel i købstæderne som på landet i Danmark og Norge. Siges i kanc.s indstill. at have »anvendt temmelig tid til at blive kyndig i loven«. Førte året efter i Christiania sag for Brostrup Albertin, der ikke selv kunne komme til stede. 1715 kanc.-ass., sen. kammerr. og OHRass. Fra 1716 ejer af Storhammargård.

1697 OVE SCHELDERUP, f. 1674 i Trondhjem, bisat 17.6.1756 i Ørlandets k., 81 år 10 mdr. 3 uger 5 dage gl., S. af sognepr., mag. *Søren Hansen* og *Anne Schelderup.* ∞ 15.3.1715 i Christiania *Kirsten Munch*, f. 1692 sst., (∞ 1° lagm. i Oplandene *Peder Blichfeldt*), D. af biskop *Hans M.* og 1. hustru *Anna Aagaard.* – 1692 student, Trondhjem, 13.2.1697 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1704 amtm. o. Nordlandenes amt, 1714 kancellir., 1719 justitsr., 1731 etatsr., 1749 konferensr., 1751 afsked.

1697 SIGISMUND DERSCHOW, synes at have levet endnu 1722. – 15.6. 1697 prok. for HR. som for alle O. og UR. i købstæderne og på landet i Danmark og Norge, 1714 by- og rådstueskriver i Christiania. Søgte 1720 præsidentembedet i Christiania og tilbød at betale 1500 rdlr.; s.år afsk. på gr. af svagelighed.

1697 HIERONIMUS BRÜGHMANN, f. 6.9.1659 i Trondhjem, d. 5.6. 1709 i Drammen, ∞ 1691 *Alhed Henriksdtr.*, (∞ 1° *Thomas Ryssel*, der 1688 var

den højstbeskattede borger i Strømsø). – 1677 student, Trondhjem, 1687 overbergamtsskriver på Kongsberg, 10.12.1697 prok. for HR. (andre retter nævnes ikke i bev. hvilket kan være en tilfældighed), men også, når henses til, at han 29. 10.1701 fik befaling til kun at beskæftige sig med sager, der er eller måtte blive befalede ham og ikke procedere i andres sager synes det klart, at hans bev. kun gjaldt for HR. Dette er i så fald enestående. 26.11.1701 generalfiskal, hvilken bestalling 25.4.1702 fortolkedes som gældende begge riger.

1698 JENS HANSEN DUCHE, 1694 fik brødrene Jens og Hans Hansen D. (om sidstn. se p. 451), fødte på en af kommunitetets gårde i Merløse hrd., begge fra ungdommen vant til pennen, frihed fra fødested og vornedskab; d. 13.11.1743, 70 år 6 mdr. 12 dage gl., begr. i Skallerup. ∞ *Kirsten Dorthea Bircherod,* D. af sognepr. til Værløse *Jens B.* og *Edle Margrethe Spend.* – 23.8.1698 prok. for HR. som for alle O. og UR. i købstæderne og på landet i begge riger. Var da bosiddende i Vordingborg. 1700 regimentsskriver, 1709 amtsforv. i Riberhus amt, s.år krigskommissær ved armeen i Skåne, men beholdt amtsforv.emb., 1716 præsid. i Fredericia, 1721 ved HR. fradømt emb. samt til at have sin hovedlod forbrudt »for sit formastelige Forhold med utilladelige Overmaal paa det kgl. Skattekorn og anden ulovlig og underfundig Omgang«. – Ejede o. 1718 en del gods i Nørre hrd. Dyrs, beboede 1728 en gård i Strandkvarter i Kbh., var 1733 forpagter på Vallø og fik da skøde på Villerup hovedgård, Skallerup sogn, som han beboede til sin død.

1699 THOMAS SCHRØDER, formentl. den Thomas Gerhard Schrøder, der blev begr. 28.8.1711 i Kbh. Nic. k.; hans 1. hustru begr. sst. 10.12.1689, hans enke 24.9.1711 sst. Deres navne kendes ikke. – 18.3.1699 prok. for HR. som for alle O. og UR. både i købstæderne og på landet i Danmark.

1699 PEDER HENRICHSEN HOFF, muligvis S. af drabant Henrik H., der 1667 fik skøde på en grund i Borgergade i Kbh. – 23.6.1699 prok. såvel for HR. som for alle O. og UR. både i købstæderne og på landet. Fik 14.6.1701 i anl. af tronskiftet sin bev. konfirm., men kendes iøvrigt ikke.

1700 ALEXANDER BRÜGHMANN, f. i Trondhjem, d. 24.5.1729 i Kbh., begr. Frelsers kgd., S. af negotiant *Humphred Hieronimussen B.* og *Sara Riiber.* – Antagelig ugift. – 1692 student, Trondhjem, 13.3.1700 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. »Han maatte visselig være en stridbar Natur, maaske ogsaa meget benyttet, thi altid finder man ham indviklet i Vanskeligheder«. Bosat i Christiania, hvorfra han førte en del besværlige processer i Trondhjem, men da

han vistnok er identisk med den A.B., der 1720 var materialforv. i Kbh., må han være flyttet dertil, hvor han ved sin død logerede i to værelser i Prinsensgade. Hans vidtløftige og forarmede bo behandledes af kommissarier, der først efter 23 års forløb kunne optage skiftet til decision.

1701 JENS MIKKELSEN GUDE, begr. 11.4.1702 i Christiania. Muligv. S. af *Mikkel Pedersen G.*, der 1663 i Galtrup viedes til *Magdalene Jensdtr.* En Mikkel G. fik 1675-80 andre børn døbt i Skive; kbg. haves først fra 1674. ∞ 25.8.1691 i Christiania *Anna Eriksdtr. Møller*, d. 28.1.1707 sst. (∞ 2° 17.6.1706 visitør *Oluf Sommerfeldt*). – 28.6.1690 prok. for alle O. og UR. i Norge, 12.3.1701 till. for HR. samt for alle O. og UR. i Danmark.

1701 MORTEN WESLING, begr. 24.12.1736 i Kbh. Nic. k. ∞ 10.5.1712 i Kbh. (Helligg.) *Alhed Ingeborg Eisenberg*, begr. 21.7.1753 sst. Nic. k., D. af byfoged *Frederik E.* – 5.11.1701 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Retten udtalte, at han længe havde været den bekendt som et dygtigt subjectum, der i lang tid havde været Brostrup Albertins domesticus, og var at ønske, at flere saadanne Personer vilde applicere sig til det Studium, saasom Procuratorernes numerus er meget paa en stakket Tid bleven forkortet«. 8.1.1731 kammeradv., s.år virkelig kancellir. 1735 beskikkedes Bredo Munthe til kammeradv., dog uden løn så længe W. levede.

1702 TRUELS SMITH, f. 1672 på Bragernes, d. 31.7.1730, begr. i Kbh. (Frue), S. af købm. på Bragernes, sen. OHRass., kommercekommissarius *Lauritz Lauritzen* og 1. hustru *Anna Sand.* ∞ 1702 (trolovede 17.9. i Himmelev) *Ellen Kaasbøll*, begr. 15.6.1748 i Kbh. (Helligg.), D. af præsid. og amtsforv. i Trondhjem *Peder K.* og *Mille Schulter.* – 1688 student, Ålborg; ved Univ. i 13 år og var udenlands i 6 år, 1697 i Oxford. 28.1.1702 prok. såvel for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Justitiarius Worm udtalte, at han havde eksamineret ham og fundet ham bekvem, »var at ønske, at andre flere Subjecter vilde applicere sig til det Embede«. 1716 kancellir. og generalfiskal, 1729 justitsr., fik 1730 tilladelse til, at hans søn, Caspar Wilhelm S., måtte for ham, når svaghed forhindrede ham og ellers, i HR. procedere og hans private sager udføre. S. var en stærkt søgt og meget anset advokat. Fik 1719 privilegium på trykning og salg af lovbogen og ritualet, fornyet 1730. – Ejede 1710-28 Emdrupgård, fra 1719 Daverupgård, Bjergsted sogn, og desuden tre gårde i Kbh. Til trods herfor synes han ikke at have været velstående, thi det omtales flere gange, at den ældste søn forsørgede familien.

1703 ANDREAS PETERSEN LYKKE, begr. 23.1.1721, 50 år, i Kbh. Holmens k., ∞ 1° 8.12.1707 i Kbh. (Holmens) *Abigael Marie Dreyer,* med hvem han 3.2.1712 oprettede testamente, konfirm. 14.5. s.år ∞ 2° 1713 (vielsesbev. 7.2.) sit søskendebarn *Mette Lykke,* der levede endnu 1728. – Brodersøn af kapellan ved Roskilde domk., mag. *Lauritz Madsen L.,* der 24.3.1703 fik tilladelse til at bruge brodersønnen i en sag for HR. 19.5. s.år prok. for alle O. og UR. i Danmark. Justitiarius udtalte, at L. var et meget dygtigt subjectum. Enken fik bev. til at lade hans lig begrave om aftenen, kisten overtrække med sort bay og lade sangklokkerne lyde en time over sædvanlig tid.

1705 JENS SCHIØTT, d. i tiden mellem 17.6. og 2.12.1707. ∞ *Else Marie* . . . – Siger 1706 at have været konsumtionsforv. i Frederikshald og siden 1702 prok., 10.8.1705 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Fik 17.6.1707 beneficium paupertatis i en sag, han agtede at anlægge mod Hans Scavenius (Bev. 1693) for nogle beskyldninger, denne havde rettet i HR. mod S. og dennes hustru, og s.år siger hustruen, at Schiøtt ved HR. er blevet fradømt sin bevilling.

1708 THOMAS PEDERSEN BREDAL, f. 1682 ell. 83, d. 3.12.1738 i Nordland, S. af sognepr, til Brønne, provst *Peder B.* og 1. hustru *Margaretha Meyer.* ∞ 11.12.1731 i Trondhjem *Anna Dorothea Krog,* der overlevede, men var d. 1745, D. af rektor i Trondhjem, mag. *Niels K.* og 1. hustru *Katharina Tyrholm.* – 1699 student, Bergen, 6.7.1708 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1712 vicelagm. i Nordland og Finmark med ekspectance, men kom ikke til at tiltræde embedet, da indehaveren levede til 1720, 27.8.1718 kammeradvokat med rang som landsdommer, 1719 kancellir., 1726 tilstået et års frihed for sine debitorers krav og tiltale samt for arrest på sin person og sine midler; siger da, at han som kammeradv. har tabt 5000 rdlr. og er gerådet i slet tilstand. 1727 ved HR. fradømt embedet som kammeradv. på gr. af et gældsforhold til den kgl. kasse. 1734 justitsråd.

1710 DINES LETH, d. 20.9.1732, 53 år, bisat i Kbh. Holmens k.s kapel, 1747 flyttet til Nic. k., S. af sognepr. til Vefsen præstegæld *Jonas L.* og *Catharine Jersin.* – Formentl. ugift. 1728 bestod hans husstand af 2 karle. – 1700 student, Bergen, 1701 bacc., 4.1.1710 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1727 landsd. i Nørrejyll. og virkelig kancellir. – I Schwartzkopfs Erindringsleksikon (Danske Saml. IV p. 106) omtales han som »en saadan gennemdreven og forfaren Mand i Jure utroque, saa at dersom Doctor-Graden havde været her brugelig paa den tiid, da havde han med rette havt den, og det uden penge. Han var Høyeste-Rettes Procurator i mange aar; i den tiid certerede Folk om at faae ham paa deres Sider«.

1710 ANDREAS BUSSÆUS, f. 31.3.1679 i Norge, d. 4.1.1735 i Helsingør (Olai), S. af foged o. Lofoten *Peder Buus* og *Dorothea Storm.* ∞ i sep. 1712 *Mette Frandsdtr. Wederborn,* f. 1639, begr. 21.4.1738 i Helsingør (Olai). – 1696 student, Bergen, cand. theol., studerede filologi, historie og retsvidenskab. Han skildres som et lyst og alsidigt hoved, i besiddelse af en sjælden energi og en rastløs flid, der snart bragte ham frem blandt de bedste, så det ingenlunde var uden grund, at såvel professorerne Reitzer og Vinding som justitiarius kunne berømme ham særdeles, da han søgte bev.; 13.7.1710 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1718 borgm. i Helsingør uden at have ansøgt herom. Konkurrerede 1734 om professoratet i natur- og folkeret, men måtte vige for Andreas Hojer.

1713 ANDREAS WEGHORST, begr. 24.11.1725, 42 år, i Kbh. (Frue), død i »Krantzen« på Vestergade i synderlig armod, bevilget fri jord. – 1705 student, Odense, 1711-12 alumnus på Borchs kollegium, 30.11.1713 prok. såvel for HR. som ved alle O. og UR. i Danmark.

1714 SVEND KRAG, f. o. 1680, begr. 8.9.1759, omtr. 80 år, i Skælskør. S. af købm. i Skåne *Lars K.* ∞ 1° *Regitze Sophie Grubbe,* f. 1692, begr. 30.5.1733, 41 år, i Kbh. (Frue), D. af konsistorialass., provst, mag. *Didrik G.* til Gerdrup og Lyngbygård og *Anna Elisabeth Vind.* ∞ 2° 31.8.1734 i Kbh. (Frelsers) *Henriette Christiane v. Raben,* f. 1710, boende 1747 i Viborg, i apr. 1748 i et bondehus i Hvidovre, D. af oberstløjtnant *Hans Christian v. R.* og *Kirsten Kaas.* – 22.10.1714 prok. såvel for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Det siges da, at han efter kgl. ordre har fuldbyrdet adskillige kommissioner og ellers for landstingene udført for godtfolk adskill. sager, hvorved han er bleven dreven i lov og ret. Han anbefaledes af tre landsdommere. I bevillingen pålagdes det ham på nogle års tid uden betaling at udføre de fattiges og delinkventers sager. If. D.L. 1.9.12 var dette jo pålagt enhver prokurator, men også den efterfølgende, Lauritz Opdal, fik et sådant pålæg. 1717-19 forpagter af Kbh.s renovationsvæsen. 1717 kommerceass. Synes hele sit liv at have været i økonomiske vanskeligheder, hvortil måske bidrog hans to ægteskaber med adelige damer af det bedste selskab, en stor børneflok, der kendes 21, hvoraf et illegitimt, og stor husførelse. 1728 ejede og beboede han en gård på Slotsholmen, og husstanden bestod af hustru, 9 børn, 3 karle, 1 præceptor, 1 fuldm. og 4 piger, ialt således 20 personer. 1718 fik han, så længe krigen varer, bev. på at være fri for arrest på sin person for gæld og 1722 en lignende for 3 år. 1749 siger han selv, at han lever i »alleryderligst fattigdom«. En søgt og uden tvivl dygtig sagfører har han dog været. I Reitzers memorial 1726 siges, at Hans Scavenius' (bev. 1693) fætter, justitiarius Chr. Scavenius, gerne bifalder H.S.s og K.s sager, »hvilke tvende byen nu anser for ej at kunne tabe nogen sag«. 1750 by-

foged og postmester i Skælskør, men afstod embederne kort efter med pension, »Jeg ved ikke, om embedet kvitterede ham eller han embedet. Hans afgang skete uden graad«, siger Skælskør bys historieskriver, den ondskabsfulde og langtfra pålidelige sognepræst Friis-Edvardsen.

1715 LAURITZ OPDAL, d. 1719, 24.4. bev., at hans lig må begraves om aftenen, kisten overtrækkes med sort bay og sangklokkerne lyde en time udover sædvanlig tid. Antagelig S. af sognepr. til Hole på Ringerike *Henrik O.* (d. 1716) og *Sara Qvislin,* hvis ældste søn hed Lauritz. ∞ o. 1707 *Sidsel Lerche,* f. o. 1693 i Skørpinge, d. 10.2.1760 i Sigdal, Norge. (∞ 2° 20.12.1719 i Ullensaker kaptajn *Paul Christian Michelet,* f. o. 1673, d. 16.12.1724 i Ullensaker), D. af kapellan *Jacob Weiløe* og *Karen Lerche.* – 1694 student, privat, senere cand. theol., men opgav den gejstlige løbebane på gr. af svagt bryst. Søgte uden held flere retsbetjentembeder i Norge og Danmark. 23.11.1715 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, »hvorimod han skal være forpligtet til i et Aarstid fattige Folks Sager at udføre«.

1716 JENS GRAM, d. 8.2.1735, 44 år 3 mdr., i Christiania. S. af *Mads G.,* der 1714 var hospitalsforst. i Skien. ∞ 19.10.1717 i Skien *Anna Klim,* døbt 13.7.1693 i Hedensted, begr. 11.2.1752 i Christiania. (∞ 2° 6.9.1739 prok., senere politimester i Christiania *Mathias Hansen Stub,* begr. 29.6.1768, 64 år). – 2.11.1716 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark, 22.5.1719 till. for OHR. samt for alle O. og UR. i Norge, »da han nu opholder sig der.« En tid bosiddende i Skien, senere i Christiania. 1728 betegner statholder Wibe i en skrivelse til Rentekamret ham som »projektmageren G.«.

1717 HANS DUCHE, jfr. Jens Hansen Duche (bev. 1698). Var fuldm. hos kammeradv. Friese, da han 11.9.1717 fik bev. for HR. som for alle O. og Ur. i Danmark. 10.3.1721 udstedtes en bev. af ganske samme omfang for en Hans Duche, der vel tør antages at være den samme som førnævnte. Nogen supplik er ikke fundet, og han er iøvrigt ganske ukendt.

1717 FREDERIK WITH, if. borgerskabsprt. f. i Helsingør, begr. 30.5.1760, 79 år, i Kbh. (Frue). – Ugift. – 26.4.1717 borgerskab i Kbh. som prok., 11.9. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1711 havde han søgt sorenskrivertjeneste i Norge og havde da været skibsskriver, 1716 søgte han bev. som prok., men fik afslag, da magistraten i Kbh., der havde givet ham tilladelse til at gå i rette der i byen, udtalte, at der havde været flere klager over ham. Alligevel vedblev magistraten at bruge ham, thi året efter søgte han beneficium paupertatis

i en mordsag, i hvilken magistraten havde beskikket ham som defensor, og s.år vandt han, som nævnt, borgerskab. 1729 synes han at have opholdt sig på Lolland, men i 1738 og flg. år logerede han i Helsingør og kom da i strid med stiftamtm. Nicolai (Niels) Gersdorff, der ville forbyde ham at gå i rette, fordi han ikke overfor ham havde produceret sin bev. som prok., hvilket W. anså for ufornødent, eftersom han havde bev. for HR. Om denne sag, se foran p. 286. Skiftet efter ham balancerede med 70 rdlr.

1717 NIELS PETERSEN KAASBØLL, d. i Christiania, S. af præsident og amtsforv. i Trondhjem *Peder K.* og *Mille Schrøder.* – Ugift. – Tjente hos Truels Smith (bev. 1702), der var gift med hans søster. 25.9.1717 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger.

1717 LAURITZ LUNOW (LÜNOW), begr. 21.1.1740, 60 år, i Kbh. (Helligg.) – Ugift. – 25.9.1717 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. Havde umiddelbart forinden søgt rådstueskrivertjenesten i Kbh. og anførte da, at han i en tiårstid havde tjent hos betjente og proprietærer i Sjælland og Jylland, på accisekontoret på Kbh.s toldbod, på det danske posthus i 3 år og lige så længe hos en HRadv., – det var Brostrup Albertin, der anbefalede ansøgningen, – og desuden i 3 år anlagt sin tid på Univ. »in politica og jurisprudentia«. Logerede 1728 med en karl hos en vintapper i Højbrostræde.

1718 HANS HENRIK ERMANDINGER, bisat 27.9.1742 i Kbh. Petri K., S. af perlestikker og drabant *Henning E.* og *Sidse Juell.* ∞ 1715 *Margrethe Trolle,* d. 17.6.1743 i Kbh. (Petri), D. af ejer af Trolholm og Hillestrup, oberst *Andreas T.* og *Charlotte Amalie Vind.* Ægteskabet fandt sted mod brudens faders vilje og E. idømtes ved HR. en mulkt på 1000 rdlr. for det uretmæssigt tilvejebragte vielsesbrev. – 28.1.1718 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Havde da procederet to gange for HR. i egne sager og fremlagde attest fra Kbh.s magistrat om sin dygtighed. Justitiarius mente, at han var dygtig nok til at være prok. for alle O. og UR., 1719 regimentskvartermester og findes som sådan i etaten året efter. Under Kbh.s brand 1728 gik hans gård på Slotsholmen op i luer. Selv boede han med 2 karle efter branden i naboejendommen, der tilhørte Svend Krag, medens hans familie boede på Hjortespring.

1718 PEDER JACOBSEN BORCH, begr. 26.3.1726 i Kbh. (Holmens). ∞ 21.7.1719 i Brønshøj *Catharine Sophie Lachmann.* 1728 befriedes B.s efterfølger i søfiskalembedet for pension til hende, hvis det viste sig, at hun var besvangret. – 25.3.1718 prok. såvel for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Var da på 3.

år fuldm. hos kammeradvokaten og søfiskalen og havde nu procederet i en ham overdragen fiskalsag, »hvilken han og oprigtigen vil udføre«. Søfiskal.

1719 HANS LAURITSEN URSIN. 30.1.1719 prok. for HR. som for alle O. og Ur. i Kbh. 14.6.1737 HRass., se foran p. 353.

1719 HANS JACOB HETLUND, søgte 1712 uden held bogholdertjenesten ved konventhuset og havde da på 6. år forestået afd. præsident i BorgR. Dysseldorphs tjeneste. 8.7.1719 prok. for HR. som for alle O. og Ur. i Danmark. I supplikprotokollen er anført: »Har i egen Person udført sin egen Sag for HR. saa metodice og vel, saa at han nok kan betroes at betiene Godtfolk for HR. i deres Sager«. – Kendes iøvrigt ikke.

1724 CLAUS HOLM, d. før 23.12.1733, da hans bo toges under behandling. ∞, men hustruens navn kendes ikke. – 1710 overauditør og stabssekr. i Norge, foresloges 1712 til generalauditør. 1713 krigskommissær i det vesterlenske distr., 1716 afsk., siger i sin ansøgn. om bev., at han afstod embedet til en anden. 6.10. 1724 prok. for HR. som for alle O. og UR. Justitiarius udtaler, at skønt H. ikke har procederet, så man derefter kunne kende hans kvalifikationer, så havde han dog så ofte været brugt i kommissioner og justitssager, at man kunne formode, at publikum ville være tjent med ham. – Logerede 1728 med hustru, 2 børn og en tjenestepige Farvergade 26. Boets formue var 109 rdlr. Arvingerne fragik arv og gæld.

1726 ANDREAS LOWSON, 29.11.1726 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. – 27.2.1758 HRass., se foran p. 372.

1727 MATHIAS LYKKE, formentl. S. af kapellan ved Roskilde domk., mag. *Lauritz L.* og *Lisbeth Marie Lousen,* der 29.8.1691 fik døbt en søn Mathias i Roskilde domsogn, og i så fald søskendebarn til Andreas Petersen L. (bev. 1703). Hans død kendes ikke. 1708 student, Roskilde. Fuldm. hos Andreas Petersen Lykke. Søgte 1720 sorenskrivertjeneste i Norge og anbefaledes af præsident Meller, justitsr. Reitzer og præsident Friis som en skikkelig person af et sømmeligt forhold, der har vel acquiesceret sig i procedure for retterne. 21.3.1727 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Havde da i 8-9 år øvet sig for retterne i adskill. sager og præsterede attester fra etatsråderne Reitzer og Berregaard om sin bekvemhed. Logerede før branden 1728 i Snaregade og efter branden i St. Kirkestræde. Hustru nævnes ikke, og han havde end ikke en karl.

1727 PEDER JACOB HVID, f. 13.8.1689 i Odense, begr. 4.4.1760 på Frbg., S. af sognepr. *Mads H.* og *Anna Rosenberg.* ∞ 1° i Nov. 1713 i Vrove *Maren Eriksdtr. Bugge.* ∞ 2° *Ellen Dorothea . . .*, d. 1725, begravelsesbrev 28.5. ∞ 3° 18.1.1729 i Kbh. (Helligg.) *Margrethe Elisabeth Buche* (ell. Büche). ∞ 4° 20.3.1737 i Hillerød *Johanne Jensdtr.* (enke e. en *Hans Hansen).* – 1706 student, Odense, 1710 cand. theol., 1712-13 alumnus på Borchs Koll., 1713 sognepr. til Horne og Asdal, 1714 ved HR. fradømt kjole, kald og ære for at have svigtet sit ja-ord og ægtet en anden. Af eftertiden er han blevet beskyldt for at have benyttet urin i st. for vin i alterkalken, men dette var han dog uskyldig i. Tilbragte de nærmest følgende år i Kbh., flittigt søgende om at få æren igen. 1718 i tj. hos forvalteren på Asdal, men 1721 af dennes enke beskyldt for tyveri og fængslet i Kbh. og sad arresteret til 30.6.1727, da han ved HR. frifandtes, som det synes på et meget spinkelt grundlag. Førte selv sin sag for HR. og skal have gjort det på så god vis, at han, efter 13.10. s. år at have fået æresoprejsning, 20. s. m. fik bev. som prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Da han ved tronskiftet 1730 søgte konfirmation på bev., blev dette nægtet, og først 1734 fik han bev., men kun for alle O. og UR. i begge riger, HR. og Kbh. undtaget. En ansøgn. om dog også at få bev. for Kbh. blev afslået, og i de følgende år førte han en omflakkende tilværelse. 1738 var han gældsarrestant i Kbh., var derefter bosat i Hillerød, var 1743 i Mos, 1744 i Christiania. 1743 søgte han om at få titel af HRprok., »endskønt jeg aldrig agter at betjene det«, og om at blive OHRass., men fik afslag på begge ansøgninger. Søgte ved tronskiftet om konfirmation på bev. af 1727, men opnåede kun at få den af 1734 konfirmeret. 1747 vendte han tilbage til Kbh., men dømtes året efter påny fra æren for at have konciperet et anklageskrift mod den brunsvig-lüneborgske resident i Kbh. Han må dog kort efter være blevet benådet og løsladt, idet han fra 1749 og til sin død ses at have benyttet sin bevilling.

1727 JENS ESPE, begr. 6.3.1768, 74 år, i Lyndelse, vistnok S. af sognepræst til Espe og Vantinge *Anders Christensen* og *Bodil Pougdal.* ∞ 19.5.1734 i Tranekær *Cathrine Agnes Schlajkjer,* begr. 17.3.1764 i Lyndelse, D. af en husfoged fra Præregård. – 1707 student, Odense, 1712 cand. theol., søgte forgæves gejstligt embede og applicerede sig derfor til jura, 21.3.1727 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1725 havde justitiarius udtalt, at E. havde god juridisk viden, og at der ikke var spurgt andet om ham, end hvad godt og anstændigt var. Snart efter forlod han Kbh., var 1732 på Langeland, 1733 i Nærå, hvor en broder var præst, og søgte da herredsfogedtj. på Langeland. Amtmanden anbefalede ham for skikkeligt og retsindigt levned. 1735 nævnes han i Fåborg, og stiftamtmanden siger da, at han skal have autorisation som prok., men ikke har bevisligt gjort dette. Boede 1738 i Lunde, men 1747 i Sandholts Lyndelse, hvor han forblev til sin død. Ved

udskrivning af prinsessestyr 1747 ses han at have boet i et hos en bonde lejet værelse, »er ellers saa fattig, at han og hans Kone næsten er tiggefærdig«.

1728 LAURITZ MUNCH, 19.3.1728 prok. for HR. i begge riger, (til trods for den besynderlige ordlyd må det forstås som: for HR. som for alle O. og UR. i begge riger). – Vot. i HR. fra 2.10.1741, se foran p. 358.

1728 BREDO OTTOSEN MUNTHE, 1755 adlet med navnet *von Munthe af Morgenstierne*. 20.9.1728 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. – Vot. i HR. fra 7.1.1748, se foran p. 364.

1729 CHRISTIAN BROHOLM, d. 1757 i Kbh., skifte påbegyndt 8.9. – Ugift. – Fuldm. hos Hans Ursin (bev. 1719). 13.5.1729 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. – I Schwartzkopfs Erindringsleksikon (Danske Samlinger, IV p. 79) omtales en Henrik Henriksen Broholm, der skildres som en jurist af »ypperste Slags«, og som blev HRprok., men iøvrigt forfaldt til »saadan sviinagtig Nedrighed, saa at han neppe vidste, at han var et Menneske«. Schwartzkopf blander her to personer sammen. Den »nedrige« person blev klokker og kordegn i Ringkøbing og svarer fuldt ud til bedømmelsen, men prokurator var han ikke. – B.s bo var insolvent.

1729 POUL CONRAD BØCKMANN, S. af bergskriver på Kongsberg, senere overinspektør og birkedommer i Larvik *Johan B.* og 3. hustru *Dorothea Gottlænder*. – Var gift, men nærmere vides ikke. – Formentlig identisk med den »Kopistskriver paa Kancelliet«, senere islandsk købm. P.C.B., der i tiden 1709-19 fik børn døbt i Kbh. Nic. Denne søgte uden held 1717 rådstueskrivertj. i Kbh. og siger da, at han i 25 år har været ved pennen i adskillige herrers tjeneste og bl.a. været med gehejmer. Geismar i hans abgesandtskab ved tvende fyrstelige hoffer i Tyskland så og tjent 10 år i Danske Kanc. Efter 1720 nævnes han som kommissionær og førte som sådan en del sager. 25.7.1729 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Sen. skæbne kendes ikke. 1709-19 boede han i Fortunstr., 1728 i Kirkestræde, altså i Nic. sogn, hvis kbg. mangler.

1730 CHRISTIAN ARENDT RASCH, f. 2.8.1709 i Stege, begr. 23.11. 1752 i Kbh. (Frue), S. af navigationslærer, sen. prof. math. *Jørgen R.* og *Christine Elisabeth Bergen*. ∞ 11.11.1734 i Kalundborg *Birgitte Marie Windekilde*, begr. 8.2. 1777 sst. – Øvede sig i praksis hos Hans Ursin. 31.3.1730 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger; aflagde først 15.6.1733 eden. 1734 virkelig kammerr. Tog få år sen. ophold i Christiania, hvor han 1738 fik et barn døbt. Ejede en gård

sst., men det siges, at han de sidste 6-8 år intet har tjent på gr. af svaghed, og 1743 betegnes han som »aldeles uformuende«. 1745 eller 46 må han være vendt tilbage til Kbh., thi i juli sidstn. år fik han en datter døbt i Nic. sogn. Boets formue var 182 rdlr., og enken fragik arv og gæld.

1730 CASPAR WILHELM SMITH, f. 1709, d. 8.4.1738 i Kbh. (Frue), S. af *Truels S.* (bev. 1702). – Ugift. – 1723 student. Om faderens tilladelse til i sit forfald at benytte sønnen, se faderen. 24.10.1730 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1737 generalfiskal, s.år kancellir. Ved hans død, der skyldtes gulsot, viste boets beholdning en formue på over 15000 rdlr., 679 rdlr. i rede penge. Gælden var 4995 rdlr., og boet ejede en gård på Gl. Torv. Han havde sin moder, svoger og søskende boende i huset, og hans husholdning kostede ham årligt 5000 rdlr.

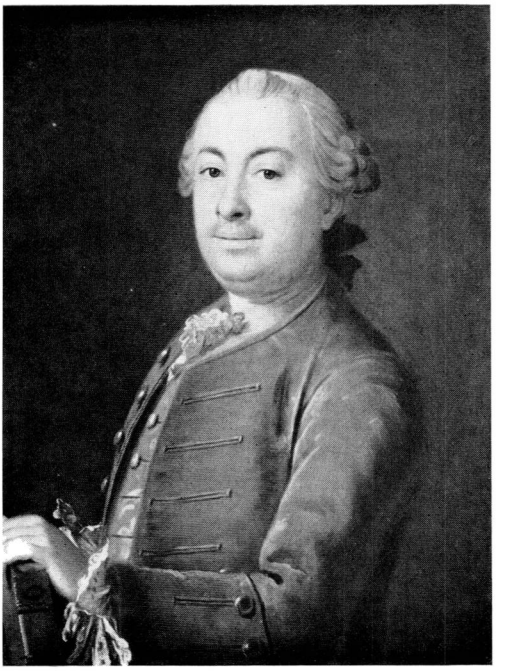
1735 HENRIK DANIEL GULTZAU, f. 21.7.1701 i Slagelse, begr. 24.3. 1744 i Kbh. (Frue), S. af organist, sen. i Kalundborg *Caspar G.* og *Kirstine Malene* . . . ∞ 30.12.1739 i Kbh. (Cit.) *Anna Elisabeth Krag,* overlevede. – 1724 student, Slagelse, 1726 cand. theol., 4.2.1735 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Anfører i sin ansøgn., at han sidste langfredag har haft den nåde at prædike for de kongelige herskaber og nu har lagt sig efter jura.

1735 JENS MICHAEL SONNE, f. 11.11.1703 (Gravskr., formentl. i Pedersker, hvor faderen var præst 1696-1717, men dåben er ikke indført i kbg.), d. 5.1.1763 i Kbh. (Petri), S. af sognepr. *Oluf S.* og *Johanne Frølund.* ∞ 1° *Ellen Johanne Møller,* døbt 15.6.1717 i Kbh., begr. 9.7.1746 sst. (Holmens). D. af skipper, senere købm. *Hans Jensen M.* og *Giertrud Poulsdtr.* ∞ 2° 22.7.1748 i Kbh. (Nic.) *Christine Lovisa Jørgensen Hørning,* f. 18.12.1724, d. 21.7.1780 i Helsingør, D. af kammerr. *Andreas Jørgensen H.* og *Cathrine Sophie Rasmussen.* – 1721 student, Kbh., studerede theologi og var på Borchs Koll., en tid fuldm. hos Claus Holm (bev. 1724), senere hos byfogden i Kbh., 25.6.1735 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1748 virkelig kancellr., 1751 kammeradv., s.år till. generalfiskal. Generalprokurør. Luxdorph siger i sin indstill., at S. er ham bekendt gennem lang tid som en sindig, ved god skønsomhed begavet og i lov og ret længe og vel dreven og erfaren mand, på hvis skikkelige og redelige opførsel desuden intet er at udsætte. 1757 direktør for Frederiks Hosp., 1762 byfoged i Kbh. – Ejede en gård på Gl. Mønt og »Sølyst« på Strandvejen.

1738 FREDERIK SMITH, døbt 12.10.1717 i Kbh. (Helligg.), d. 1757, vistnok i Everdrup, hvis kbg. mglr.; 1777 førtes liget til Kbh. og nedsattes i Frue K.s kor,



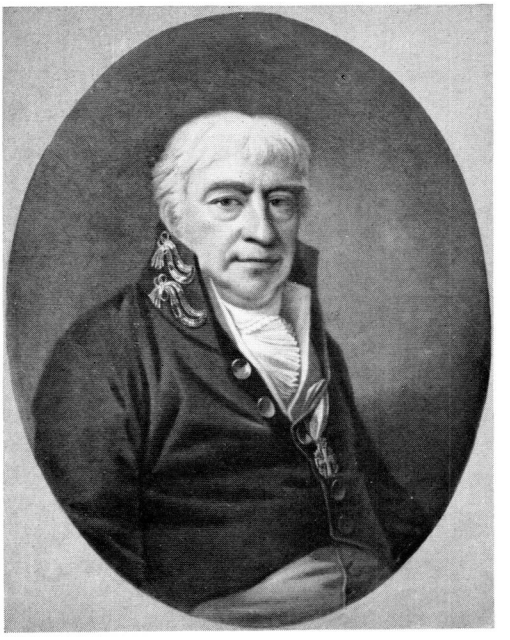
PETER ULDALL
Maleri af Jens Juel ca. 1784. Familieeje.



ISAAC ANDREAS COLD
Maleri af Johan Hörner 1758. Familieeje.



FREDERIK WILHELM WIVET
Maleri 1782
tilhørende Det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab.



JOHAN MARTIN SCHONHEYDER
Maleri af C. A. Lorentzen ca. 1810.
Frederiksborg.



PEDER ROSENSTAND-GOISKE († 1803)
Maleri af C. A. Lorentzen på Frederiksborg.



POUL EGEDE SPORON
Maleri af C. W. Eckersberg 1820 i familieeje.



FREDERIK WILHELM TRESCHOW
Maleri af W. Marstrand ca. 1846 på Vemmetofte.



ORLA LEHMANN
Maleri af Elisabeth Jerichau Baumann 1848.
Frederiksborg.

S. af *Truels S.* (bev. 1702). – Ugift. – 18.4.1738 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, s. d. bevilget at udføre de sager, som broderen Caspar Wilhelm havde efterladt sig. 1739 generalfiskal. 1751 indkom generalprokurør Luxdorph med en indstilling, der resulterede i, at S. blev afskediget fra generalfiskalembedet. Han var stærkt forgældet og vakte på mange måder forargelse.

1739 CHRISTEN BRAAD, f. 4.6.1708 i Kbh., d. i okt. 1740 sst. (Forsegl.), S. af borger *Martin B.* og *Elisabeth Greger.* – Ugift. – 1730 student, Kbh., søgte 1738 bev. og tilbød at lade sig prøve i en fiskal- eller delinkventsag for HR., men henvistes til først at lade sig eksaminere. S. år cand. jur., opholdt sig derefter på Møn og gik i rette for Møns herredsting, men blev standset af amtmanden, da han ikke havde bev.; B. henviste til, at han var fuldm. for Truels Smith, men nægtelsen blev opretholdt. 31.7. n. år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. B. blev hermed den første eksamin. jurist, der fik adgang til at procedere for HR.s skranke. Hans dødsbos akter består kun i auktionskatalog. Af effekterne solgtes en »Højesteretskjole« i en grøn plydses pose for 22. rdlr.

1739 FREDERIK HORN, f. 7.1.1708 i Nykøbing F., d. 25.5.1781 i Kbh., begr. Nic. k., S. af toldkontrollør *Lars H.* og *Margrethe Simonsdtr.* ∞ 1° 23.12. 1738 i Kbh. (Helligg.) *Ieanne Antoinette Greben (Greve),* d. 18.11.1742 sst. (fransk ref.), D. af parykmager G. ∞ 2° 8.7.1744 i Kbh. (Holmens) *Mette Sophie Torm,* f. 17.5.1722, d. 15.5.1791 i Kbh. (Nic.), D. af *Erik T.* (vot. 1743-59). – 1728 student, Nykøbing F., i nogen tid fuldm. hos *Bredo Munthe* (bev. 1728), opholdt sig 1734 i Tønsberg. Forsøgte sig, stærkt påvirket af Holberg, som forfatter i dennes smag, men uden held. Søgte 1735 bev. som prok. for HR., men fik afslag, da justitiarius erklærede, at retten ikke havde brug for flere, og fik i stedet bev. for alle O. og UR. i begge riger. H. var en dygtig jurist og fik hurtigt en betydelig praksis. At han så langt mere ideelt på virksomheden som sagf. end de fleste af hans samtidige, fremgår af hans 1737 udgivne lille skrift »Meditationer over prokuratorprofessionen« og det samtidigt skrevne, men først 1743 udgivne »Meditationer angaaende Vidners Examination«. Søgte 1739 atter bev. for HR., men fik nu afslag, fordi han ikke havde eksamen. Da en ny ansøgning, i hvilken han oplyste, at han for HR. havde ført 7 sager og af disse vundet de 4, også blev afslået, bad han om tilladelse »loco Examinis at elaborere et specimen practicum, som justitiarius maatte forelægge mig«, og om samme blev antaget, han da måtte blive beskikket. Dette blev bevilget, og 10.12.1739 udfærdigedes hans bev. som prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Dette er den eneste gang i rettens historie, at en aspirant til skranken er blevet prøvet skriftligt. 1751 adj. svigerfaderen i politimesterembedet, og samtidig blev han borgm. i Kbh. fra den dag, han måtte

efterfølge Torm i dennes emb. Dette skete 4.9.1761, og s. d. nedlagde H. advokaturen. 1761 kommitt. ved fattigvæsenet, s. år virkelig justitsr., 1766 direktør for fattigvæsenet i Danmark, 1768 etatsr., 1771 justitiarius i HSR., 1773 virkelig etatsr., 1776 konferensråd.

1741 ISAAC ANDREAS COLD, f. 6.12.1718 i Frederikshald, d. 13.4.1761 i Christiania, S. af provst *Johan C.* og *Anna Marie Morbach.* ∞ 1° 22.11.1747 i Kbh. (Petri) *Elisabeth Cathrine Nissen,* f. 16.10.1717 sst., formentl. døbt i Petri k., kbg. mglr., d. 2.4.1751 i Sorø, D. af kirkeældste ved Petri k., købm. *Peter N.* og *Anna Agatha Bechmann.* ∞ 2° 5.4.1752 i Kbh. (Helligg.) *Magdalene Thestrup,* døbt 7.11. 1732 sst. (Frue), begr. 16.2.1754 i Sorø, D. af *Christian T.* (vot. 1731-49). ∞ 3° 19.7.1755 i Odense *Anna Sophie Baar,* døbt 30.7.1737 i Gerlev, Slagelse hrd., d. 5.5.1783 i Hurum, (∞ 2° 13.5.1762 i Christiania hofjkr., OHRass., sen. justitsr. og magistratspræsid. i Christiania *Hannibal Stockfleth,* f. 1733, d. 1774), (∞ 3° *Ole Hannevig),* D. af amtsforv. *Jens B.* – 1734 student, Helsingør, 1735-38 udenlands, konkurr. 1740 om et ledigt jur. professorat, s. år dr. jur. (de iuramento purgatorio), 14.4.1741 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1742 sekr. ved det jur. fakultet, 1747 borgm. i Skien, s. år prof. jur. ved Sorø Akademi, 1755 virkelig justitsr., 1759 justitiarius i OHR., s. år etatsr. – Flittig jur. forf. og udg. samt univ. lærer; flere afskrifter af hans forelæsninger er opbevaret i Univ. bibl., og et enkelt i original findes i lrs. Jørgen Colds besiddelse. – Sml. D.B.L.

1744 PETER WARTBERG, f. 10.10.1713 i Kbh. (Holmens), formentl. d. 1754, S. af vejermester og måler ved Holmen *Peter W.* og *Marie Bentsen.* – Ugift. – 1731 student, privat, 1732 alumnus på Elers Koll., 1734 på Borchs Koll., 1738 cand. jur., konkurr. 1740 om et jur. professorat, s. år dr. jur. Udførte 3 sager for HR., 6.11.1744 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Levede endnu 1754, da han for sidste gang opføres i Statskalenderen, men hans død er ikke fundet. Det synes, som om hans økonomiske forhold har været meget ringe. Af sin arv efter broderen *Jens Severin W.* (vot. 1734-49) fik han udbetalt 50 rdlr., medens den øvrige del af arven anvendtes til at tilfredsstille hans kreditorer.

1745 ANDREAS BRUUN, f. 25.11.1714 i Slagelse, d. 30.8.1790 i Kbh., begr. Nic., S. af postmester, sen. by- og rådstueskriver, rådm. *Thomas B.* og 1. hustru *Dorothea Sophie Mylius.* ∞ 1° 1.2.1739 i Kbh. (Nic.) *Anna Maria Als,* f. 19.5.1717 (Persh. T., 5. III. 103), d. 4.7.1759 i Kbh., begr. Nic. k., ∞ 2° 5.12.1759 i Kbh. (Nic.) *Elisabeth Sophie Mylius,* f. 8.5.1730 sst. (Slots), d. 11.2.1767 sst., begr. Nic. k., D. af *Peder Benzon M.* (vot. 1729-36). ∞ 3° 6.5.1767 i Kbh. (Holmens) *Sophie Mohrsen,* f. 2.3.1747 sst. (Holmens), d. 6.3.1779, begr. Nic. k., D. af kapt. i Sø-

etaten, overlods i Bergen, *Philip Ernst M.* og *Friederiche Lovise Lillienskiold.* ∞ 4° 8.9.1779 i Kbh. (Petri) *Eleonore Christine Reiche,* d. 7.12.1784, begr. Nic. k., D. af storbritannisk og brunsvig-lüneburgsk resident *Johan Georg v. R.* og *Eleonora Zimmer.* – 1734 student, Slagelse, 1738 exam. jur., 2.1.1739 prok. for alle O. og UR. i begge riger, HR. undtagen, 1742 auditør ved artillerikorpset, 22.1.1745 till. prok. for HR. og dermed den eneste examinatus, der har erholdt bev. for HR., hvilket var i modstrid med forordn. af 1735 om indførelsen af jur. eksamen. 1747 overauditør, 1753 afsk. af krigstj.; 1754 tilladt atter at gå i rette for HR., hvilket han en tid lang på gr. af sine andre forretninger havde været fritaget for. 1759 generalauditør (vist kun titulær), 1744 etatsr., 1777 virkelig etatsr. Nedlagde 7.3. 1783 advokaturen og fik året efter af den kgl. kasse tillagt et årligt beløb (kaldet ekstragage) på 500 rdlr.

1747 JOHAN JOACHIM ANCHERSEN, 26.5.1747 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 23.2.1770 HRass., se foran. p. 375.

1748 OTTO MUNTHE TOBIESEN, døbt 3.5.1723 i Christiania, d. 7.2. 1751 i Kbh. (forseglingsprt.), S. af købm., stadskapt. *Tobias T.* og *Catharina Munthe.* – Ugift; var ved sin død trolovet med sit søskendebarn *Elisabeth Munthe,* D. af prok. *Bredo v. Munthe af Morgenstierne* (bev. 1728, se der). – 1740 student, Christianssand, 1741 fuldm. hos Bredo Munthe, 8.3.1748 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1749 kammeradv. i morbroderens sted, dog uden at nyde embedets indtægter, så længe denne levede, eller indtil han anderledes bliver aflagt. – Borgretsskiftet sluttedes først 1770. Formue og gæld balancerede med 1155 rdlr. Arvingerne fragik arv og gæld. En prokuratorkjole takseredes til 10 rdlr.

1748 JØRGEN RIIS, døbt 8.12.1717 i Helsingør (Olai), d. 2.10.1749 i Kbh. (forseglingsprt.), S. af skibsskriver på vagtskibet ved Helsingør, senere byfoged i Nysted *Peter R.* og *Anna Cathrine Normann.* – Ugift; han døde pludseligt dagen før, han skulle have bryllup med jfr. *Marie Liungsaas.* – 1736 student, Nykøbing F., 1737 nederste hører ved Nykøbing skole, 1741 cand. theol. Søgte forgæves præstekald, udgav 1744-45 »Den danske Spectator«, i hvilket blad han bl. a. rettede meget stærke angreb på tidens prokuratorer, men trak sig derefter tilbage fra journalistisk virksomhed og blev fuldm. hos byfogden i Kbh. Søgte flere gange bev. for HR., men fik afslag, fordi han ikke havde jur. eksamen. 1748 cand. jur. På fornyet ansøgning fik han til svar, at han måtte lade sig høre for retten. Efter prøven udtalte justitiarius, at han ville blive en bekvem prok., og 27.12.1748 fik han bev. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. – Hans bo viste en indtægt

på 1121 rdlr. mod kun 137 rdlr. i omkostninger. Blandt effekterne var en ny »gros de tour Prokuratorkappe med violet Taftes Slag og Underfor« samt en rødblommet prokuratorpose, takseret til 11 rdlr. – Sml. D.B.L.

1752 GOTTHARDT FURSMANN, f. 2.11.1715, d. 1756 i Vestindien, S. af sen. major, kæmmererer ved Øresundstoldk. *Falch F.* og *Anne Dorothea Braem.* ∞ 6.2.1743 i Kbh. (Frue) *Else Christine Horrebow,* døbt 18.10.1715 sst., d. 1756 i Vestindien, D. af prof., dr. med. *Peder H.* og *Anna Margrethe Rossing.* – 1733 student, privat, alumnus på Borchs Koll., en tid udenlands, 23.9.1740 ass. ausc. i HR., 3.3.1752 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Som gr. til ansøgn. angav han, at antallet af prokuratorerne var mindre end tidligere, hvorfor sessionerne »endog for en eller anden advokats svaghed er blevet interromperede«. Retten anbefalede, at han fik lov til at aflægge prøven, da han som ausc. havde lært, hvorledes rettergangsmåden burde være indrettet samt hvad retten kunne have at indvende mod prokuratorernes opførsel ved en og anden lejlighed. 1755 advocatus regius i Vestindien, 1756 virkelig kancellir. – Har udgivet nogle skrifter af sprogvidenskabelig art.

1755 FREDERIK WILHELM WIVET, f. 4.12.1728 i Hillerød, d. 23.2.1790 i Kbh. (Nic.), S. af ritmester, senere tolder i Ålborg *Lorentz W.* og *Anneke Marie Thrane.* ∞ 1755 (Gebyr for vielsen i Nic. betalt 30.9., kbg. mglr.) *Johanne Marie Boll,* d. 25.11.1805, 72 år, i Kbh. (Holmens), formentlig D. af øltapper *Peter B.* – 1746 student, privat, 1752 cand. jur., 11.4.1754 prok. for alle O. og UR. såvel i Kbh. som overalt i Danmark. Anfører i sin supplik, at han har øvet sig i Det juridisk-praktiske Selskab. Magistraten erklærede, at den ikke kendte ham, da han ikke havde ført sager for rådstuen, men man var vidende om, at han havde et godt rygte. 11.7.1755 prok. for HR., 1763 generalfiskal; som sådan faldt det i hans lod at aktionere Struensee og Brandt. 1773 justitsr., 1774 afsk. som generalfiskal. – Tillige skønlitterær skribent, se Ehrencron-Müller. Udgav »Forsøg til Fortælling om mærkværdige danske og norske Sager udførte i Højesteret« (1774-76).

1757 HENRIK FLINDT, f. 12.4.1729 i Nykøbing F., d. 14.2.1767 i Kbh. (Trin.), S. af sognepr., mag. *Frederik F.* og *Charlotte Sophie Mandix.* – Ugift. – 1751 student, privat, 1753 cand. jur., prok. i Lolland og Falsters stift med amtm.s konst., 1755 prok. for alle O. og UR. i begge riger. Kbh.s magistrat erklærede, at den ikke kendte ham, »men som der er Overflod af slette er der Mangel paa gode Prokuratorer«, anbefaledes ansøgningen. 8.7.1757 udvidedes bev. til at omfatte HR. – 1762 boede han Skindergade 78. Husstanden omfattede en broder og en dreng, begge senere prokuratorer.

1758 PETER SEVERIN BALLING, f. o. 1730 i Kbh., d. 28.8.1785 på Sct. Croix, S. af prok. *Søren B.* og *Sara Dorthea Pedersdtr.* – ∞ 1760 i Kbh. (Gebyr for vielsen i Nic. betalt 21.10., kbg. mglr.) *Maria Wineken,* f. 22.3.1732 sst. (Holmens), d. 25.11.1805, D. af møntmester *Christian W.* (den yngre) og 3. hustru *Ingeborg Marie Brandt.* – 1748 student, privat, 1751 cand. jur., øvede sig hos Fr. Horn i at extrahere sager og arbejdede med det mål at blive HRprok. 1755 prok. for alle O. og UR. i begge riger, 3.2.1758 tillige for HR. efter aflagt prøve. Gav 1772 afkald på at procedere.

1758 OLUF LUNDT BANG, døbt 13.9.1731 i Egebjerg k., d. 27.9.1789 i Kbh. (Helligg.), S. af forv. o. de kgl. godser i Ods hrd., sen. kammerr. *Niels Christian B.* og 1. hustru *Cathrine Marie Kiær.* ∞ 1° i aug. 1773 i Kbh. (Nic., kbg. mglr.) *Antoinette Frederikke Horn,* d. 25.3.1773 sst. (Helligg.), D. af *Frederik H.* (Hrprok. 1739, se der), ∞ 2° 4.8.1773 i Kbh. (Frue) *Else Marie Thicou,* f. *Schjødt,* f. 21.10.1735 sst., d. 20.1.1802 sst. (∞ 1° brygger *Nicolai T.),* D. af justitsr. *Niels S.* og 1. hustru *Antoinette Boertmann.* – 1747 student, Frederiksborg, 1750 cand. theol., 1753 cand. jur., øvede sig hos Lowson og manuducerede. Førte 1756 som aktor en sag for konsistorium med hæder, 2.6.1758 prok. for HR. som for alle O. og UR. i Danmark. Om udfaldet af prøven siges blot, at han er begavet med en tydelig røst og en distinkt udtale. 1763 kammeradv., 1773 justitsr., 1777 adlet, 1779 etatsr., s. år vicegeneralprokurør. 1780 beordret at tage sæde i Kancellikoll., s. år ekstraord. HRass., 1783 konferensr., s. år medl. af komm. til undersøgelse af forholdet mellem slaverne og herrerne, af straffeforordningskomm., af overbankdirekt., 1784 afsk. fra sidstn. stilling, s. år generalprokurør, 1785 deliberationskommitt. i Kbh.s Brandforsikr., 1786 medl. af den store landbokomm., 1787 af komm. til udarb. af en ny anordn. om fallitvæsenet og af komm. til regulering af fattigvæsenet. 1788 justitiarius i HSR. – Var 1772 i skilsmissesagen mellem Kongen og Dronn. Caroline Mathilde befalet at føre sagen for førstnævnte, ligesom han var befalet defensor for Enevold Brandt. – Udgav nogle mindre jur. skrifter på latin og et par afhandl. omhandlende bondestanden i Danmark. Hans devise var: Ædelmodigen tilgiv. – Se Ehrencron-Müller.

1759 MATHIAS BRUUN, f. 1702, d. i okt. 1770 i Kbh., begr. i Helligg. k. If. et vidneudsagn ved Frisholt ting S. af en kone, *Visti Madsens* hustru, boende i præstehuset i Davbjerg, ∞ før 1743 *Mariane Hvass,* f. o. 1701, begr. 27.10.1778 i Viborg, D. af forpagter *Mads Vognsen H.* og *Ingeborg Marie Tved.* – 1723 student, Viborg, boede derefter en tid hos moderen, »prædikede om Søndagene for Omegnens Præster og prokurerede baade for sig selv og andre de søgne Dage samt førte Handel med Faare- og Lammeskind, Haar og Parykker«. 1735 prok. for alle

O. og UR. i Nørrejyll. Havde da i 9-10 år gået i rette for UR., lejlighedsvis også for Landstinget, der gav ham et godt skudsmål. 1738 landfiskal i Viborg stift, dog kun på prøve og uden løn. Stiftamtmanden anså ham for at »være habil og af god Erfarenhed udi Justitz-Affaires«, men nærede en vis tvivl om, at han ville varetage embedet på retsindig vis. 1739 udn. landfiskal. Den viden, embedet forskaffede ham, benyttede han til at blive ejendomshandler i stor udstrækning. »Han var en snild og begavet Prokurator, om man vil en seig Lovtrækker, og han var søgt vidt og bredt for at føre Sager«. Ret hyppigt idømtes han bøder »for sit lastværdige, lovstridige og skammelige Forhold«, således ved HR. 1743 i en sag, han førte på fiskalembedets vegne. I tiden okt. 1741- okt. 1743 var han suspenderet. 16.2.1759 efter aflagt prøve prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, uagtet han ikke havde taget juridisk eksamen. Fik 1760 tilladelse til at holde en fuldm. i Viborg.

1762 MATHIAS KØLHOLT STAUNING, døbt 28.12.1730 i Kbh. (Nic.), d. 13.4.1789 i Randers, S. af købmand *Jens S.* og *Anna Mørch.* ∞ 1.9.1771 i Sorø *Avone Cathrine Lundgaard,* f. 29.1.1743 i Herstedøster, d. 22.1.1797 i Randers, D. af skoleholder. – 1750 student, Kbh., 1753 cand. jur., 12.6.1762 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1769 amtsforv. i Dronningborg, Silkeborg og Mariager amter; havde da på 10. år gået amtsforvalteren i Kbh.s amt tilhånde i hans forretninger, 1770 virkelig Kancellir. – Ejer af en gård i Randers og et grundmuret magasinhus i Hobro.

1764 ANDREAS NØRAGER, hans fødsel og herkomst kendes ikke; var 1748 22 år, d. 23.8.1778 i Vestindien. ∞ 1° 5.5.1746 i Kbh. (Nic.) *Helene Cathrine Houballe,* d. 30.10.1766 sst. (Helligg.), D. af skoleholder *Knud H.* ∞ 2° 13.11.1769 i Kbh. (Nic.) *Marie Lynge,* d. 7.5.1825, 87 år, sst. (Frue), D. af brændevinsbrænder *Peter L.* og *Anne Cathrine* . . . – 1748 student, skole ej anført, 1755 cand. jur., 1756 prok. for alle O. og UR. i begge riger, HR. undtagen. Havde søgt bev. også for HR., men fik afslag, fordi han ikke havde tjent hos en HRprok. Søgte 1764 tilladelse til at aflægge prøve for HR. og dertil bruge en ham betroet sag. Justitiarius og generalprokurøren udtalte, at skønt der tidligere havde været noget at udsætte på ham (se Stampes Erkl., IV p. 122f. og VI p. 80ff.), måtte man af de producerede attester slutte, at han nu havde forbedret sig, hvorfor de indstillede, at tilladelsen blev givet. Efter prøven indberettede justitiarius, at han havde udført sagen vel, vist sig at have den behøvende dristighed og færdighed i at tale »og havde et godt og tydeligt Udmæle«. 11.5.1764 prok. for HR. 1767 betegner Stampe ham som et »studs, egenraadigt og ilsindet menneske, der let støder og angriber Folk, hvorfor han ogsaa tilforn er irettesat og mulkteret«. If. Vedels HR.s Historie var N. dog en

af de tre advokater, der 1771 havde så godt som alle sagerne, 1775 byfoged og byskriver i Frederikssted med underliggende distrikter på Sct. Croix. 1777 justitsråd.

1767 CHRISTIAN DITLEV HEDEGAARD, f. 3.1.1700 i Kbh. (Holmens), d. 13.7.1781 i Odense, S. af fyrbøder i Admiralitetet *Andreas Christian H.* og *Anne Christensdtr.* ∞ 1° 6.2.1733 i Odense *Else Deichmann,* f. o. 1688, d. 14.10.1755 i Odense. D. af dr. med. *Peter D.* og *Mette Rosenmeyer.* ∞ 2° *Johanne Kryssing,* døbt 18.6.1739 i Odense, d. 9.4.1793 i Kbh. (Helligg.), D. af sognepr. *Peder K.* og *Else Brøchner.* – 1714 student, privat; studerede efter faderens ønske theologi og blev 1716 cand. theol., men gik efter faderens død over til at studere medicin, senere filosofi og jura, opholdt sig to år i Halle og Jena. 1719 volontør i Krigskancelliet, 1723-26 mønsterskriver i Holsten, 1728-31 medl. af inkvisitionskomm. ved Kbh.s toldbod, 1731 birkedommer og birkeskriver ved det fynske rytterdistrikts birk, 1734 krigsr., 1742 dr. jur. (de eo quod contradictorium videtur in jure danico). 7.9.1767 »maa, naar han dertil har Lejlighed, som Højesteretsadvokat betjene Godtfolk i Fyn og andensteds i deres Sager ved Landstinget«. Denne i sin form ret mærkelige og i alt fald ganske enestående bev. er vistnok aldrig blevet benyttet; i registranten er den overstreget, og med en senere hånd er tilføjet: Casseret. Bevillingen er således ikke blevet indløst. H. nævnes da heller ikke i Statskalenderne som HRadv. 1769 afsk. som birkedommer og skriver med 400 rdlr. i årlig pension på gr. af »hans lange og tro Tjeneste samt udvist Flittighed med de adskillige af ham i Trykken udgivne Skrifter«. Om hans virksomhed som juridisk forfatter se Ehrencron-Müller.

1767 TORCHILD JONSSON FIELSTED, f. 30.11.1741 på Island, d. 19.11.1796 i Kbh. (Nic.), præstesøn. ∞ 1772 *Anna Birgitte Wildenrath,* døbt 2.4.1751 i Kbh. (Garn.), d. 3.7.1810 sst. (Garn.), D. af oberst *Johan W.* og *Cathrine Kaas.* – 1762 student, Roskilde, 1766 cand. jur.; arbejdede et år hos Joh. Joach. Anchersen (bev. 1747), aflagde prøve for HR., der udtalte, at han havde den udfordrende dristighed og færdighed samt talte tydeligt og forståeligt. 20.11.1767 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1769 lagm. o. Færøerne, 1772 amtm. o. Finmark amt, 1778 o. Bornholms amt, 1780 lagm. o. Christianssands lagstol, 1786 stiftamtm. o. Trondhjems stift og amtm. o. Trondhjems amt, 1796 3. direktør i Generalpostamtet. – Medl. af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab. Har udgivet en del skrifter, men intet af juridisk art.

1769 PETER ULDALL, f. 29.6.1743 i Assens, d. 11.11.1798 i Kbh. (Nic.), S. af borgm. og byfoged i Assens, herredsfoged i Båg og Vends hrdr. *Johannes U.* og *Kirsten Hougaard.* ∞ 28.9.1772 i Kbh. (Nic.) *Antoinette Hansen,* f. 2.10.1739 sst.

(Holmens), d. 4.6.1804 sst. (Nic.), D. af ejer af Frydendal, købm., generalkrigskommissær *Stephan H.* og *Dorothea Sophie Ravn.* – 1755 student, privat, 1759 cand. theol., 1763 cand. jur., alumnus på Elers Koll., 1765 fuldm. hos Joh. Joach. Anchersen (bev. 1747), 16.2.1768 tilladelse til at aflægge prøve for HR., 24.2.1769 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. U. vandt ved sin store veltalenhed og sine udmærkede evner hurtigt frem blandt skrankens første mænd. 1772 begærede Dronning Caroline Mathilde ham til forsvarer i den mod hende rejste sag, og kort efter modtog han befaling til till. at føre sagen mod Struensee og Brandt. U. skilte sig dygtigt og taktfuldt fra disse vanskelige hverv, og Kongen viste ham sin påskønnelse ved at overrække ham en kostbar dåse. 1776 justitsr., 1783 generalfiskal, 1787 medl. af komm. til udarbejdelse af en anordning om fattigvæsenet, 1788 viceborgm. i Kbh., 1789 afsk. i nåde fra generalfiskalembedet. – U. var ved sit ægteskab kommen i besiddelse af en stor formue, som han bl.a. anvendte til at skaffe sig en betydelig og værdifuld samling af bøger og manuskripter. Disse sidste findes nu i Det kgl. Bibliotek. 1796 købte han Høvdinghus (nu Høvdingsgård) og Lilliendal. Legatstifter.

1771 JACOB EDVARD COLBIØRNSEN, 15.2.1771 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 27.12.1799 justitiarius i HR., se foran p. 271.

1772 PETER GEORG BOLL, (ved dåben Peter Jørgensen B.), døbt 4.10. 1752 i Kbh. (Holmens), d. 6.7.1814. S. af forrige borgermand i Hummergade *Peter B.* og *Ingeborg Marie Vognsøn.* ∞ 4.12.1772 i Kbh. (Helligg.) *Johanne Margrethe Thorup,* døbt 23.12.1745 sst. (Nic.), formentl. d. i Norge, D. af postmester, kammerr. *Ivar T.* og *Anna Dorthea Zelling.* – 1762 student, Frederiksborg, 1771 cand. jur., 29.11. s.år tilladelse til at prøve for HR., 31.1.1772 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1774 generalfiskal. 1777 justitsr., 1783 sorenskriver i Ringerike og Hallingdal.

1773 CHRISTIAN COLBIØRNSEN, 11.11.1773 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 4.1.1804 justitiarius i HR., se foran p. 272.

1774 JOHAN MARTIN SCHØNHEYDER, f. 4.2.1752 i Kbh. (Nic.), d. 9.7.1831 sst. (Petri), S. af læge, stadsaccoucheur *Johan Franciscus Gottlieb S.* og *Mette Mossin.* ∞ 1781 *Johanne Margrethe Smith,* døbt 18.12.1758 i Søborg, d. 26.10.1822 i Kbh. (Petri), D. af sognepr., dr. theol. *Morten S.* og *Mette Kirstine Petersen.* – 1765 student, privat, 1772 cand. jur., s.år prok. for HSR. som for alle O. og UR. i begge riger. Der foreligger intet om, at han før eks. har givet møde for nogen ret, men retten erklærede, da ansøgningen blev den tilstillet: »det var

at ønske, at flere af hans Stand og Vilkaar, der ej have nødig at antage hvad Processer, onde eller gode, dem blev tilbudne, vilde melde sig til at blive Prokurator«. 1774 tilladt at aflægge prøve for HR., 21.4. s.år HRadv., rettens udtalelse om prøven er uden interesse. 1785 kammeradv., 1803 virkelig justitsr., 1805 etatsr., 1809 R., 1813 DM., 1822 konferensr., 16.1.1828 afsk. i nåde som HRadv. og kammeradv. samt udn. til ekstraord. HRass., se foran p. 440. S. var en højt anset sagf., hvem mange betydelige sager i årenes løb blev betroet både af private og af statsmagten. Han hævdede en fremskudt plads blandt de store advokater, der o. århundredskiftet gav skranken dens høje anseelse. »udmærket ved de sjeldneste Talegaver, den ubøjeligste Sandhedskjærlighed og uplettet Redelighed« står der på hans gravsten på Petri kgd. – 1813 medl. af komm. til undersøgelse af forsk. finansanliggender, 1818 af komm. til udarb. af en oktroi for rigs- og nationalbanken, har udgivet nogle indlæg og procedurer i HRsager.

1776 POUL FREDERIK SKIBSTED, f. 23.5.1753 i Kbh. (Helligg.), d. 21.9.1812 sst. (Frue), S. af brygger, grosserer *Michael S.* og *Johanne Angelberg.* ∞ 5.5.1779 i Kbh. (Trin.) *Christine Magdalene de Fine Olivarius,* f. 15.9.1756 sst. (Frue), d. 14.1.1817 sst. (Frue), D. af kontrollør ved banken, senere bogholder *Arnold de Fine O.* og *Pauline Susanne Marie Baumann.* – 1771 student, privat, 1774 cand. jur.; øvede sig i praksis i Det juridisk-praktiske Selskab og hos P. Uldall. 17.11.1775 tilladt af aflægge prøve for HR., 14.3.1776 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1789 generalfiskal, 1803 virkelig justitsr. – Som generalfiskal aktor i en række kendte pressesager, bl.a. mod Malthe Conrad Bruun og P.A. Heiberg, der betegnede S. som Colbjørnsens bulbider. Iøvrigt en meget dygtig adv., ikke mindst benyttet af de store handelshuse og af godsejere.

1778 CASPAR GOTTLOB SCHMIDT, f. 26.4.1751 i Kbh. (Nic.), d. 6.4. 1795 sst. (Nic.), S. af regimentsfeltskær *Caspar Gottlob S.* og *Barbara Hilbert.* ∞ *Ane Margrethe Noor,* f. 9.2.1759 i Kbh. (Nic.), d. 7.4.1841 sst. (Frue), D. af skipper *Johannes N.* og *Ane Cathrine Andersdtr.* – 1769 student, Kbh., 1772 cand. jur.; på O.L. Bangs kontor og fra 1773 fuldm. hos ham; i nogle år ORadv. i Det juridisk-praktiske Selskab. 16.1.1778 tilladt at aflægge prøve for HR., 13.5. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Retten anbefalede ham, »navnlig da han var blevet advaret til at tale langsommere, hvorved hans Tale vil blive tydelig og forstaaelig«. 1773 vicerådm. i Kbh.

1780 HANS HAAGEN, døbt 1.10.1751 i Næstved, d. 27.4.1812 i Kbh. (Helligg.), S. af præst ved Sct. Mortens k. *Jacob H.* og *Anna Christine Nyegaard.* – Ugift. – 1770 student, Herlufsholm, 1776 cand. jur., 3.4.1778 prok. for HSR. som

for alle O. og UR. i Danmark. 14.1.1780 tilladt at aflægge prøve for HR., 3.5. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger.

1780 PEDER HERSLEB, f. 7.9.1756 i Kbh. (Frue), d. 25.11.1785 sst., S. af landsdommer i Sjæll., senere borgmester i Kbh., konferensr. *Hans Christopher H.* og *Catharina Magdalene Munch.* ∞ 11.8.1780 i Gentofte *Lovise Henriette Bech,* f. 1.1.1759, d. 25.3.1831 i Kbh. (Frue). (∞ 2° 2.11.1787 kabinetssekr. hos arveprins Frederik, konferensr. *Iver Malling,* f. 1745, d. 1806) D. af plantageejer i Vestindien *Jens Michelsen B.* og *Louise Sophie Hagen.* – 1770 student, privat, 1774 cand. jur., 1777 kancellisekr., 14.1.1780 tilladt at aflægge prøve for HR., 3.5. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger.

1781 RASMUS LANGE, f. 20.3.1752 i Frederikssund, d. 8.4.1829 i Kbh. (Frue), S. af farver og købm., ejer af Sandviggård *Hans L.* og 1. hustru *Maren Cappel.* ∞ 1779 i Kbh. (Gebyr for Vielse i Nic. betalt 4.1., kbg. mglr.) *Frederikke Christiane Hellesen,* døbt 31.3.1761 sst. (Holmens) d. 3.7.1845 sst. (Holmens), D. af borger *Hans H.* og *Margrethe Cathrine Petersen.* – 1769 student, Roskilde, 1773 cand. jur.; øvede sig på O.L.Bangs kontor. 3.1.1777 prok. for alle O. og UR. i begge riger. 27.4.1781 tilladt at prøve for HR., 25.7. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1796-1802 og 1818-24 direktør for Kbh.s Brandforsikring, 1796-1819 forv. ved det vestindiske pakhus, 1806 rådm. i Kbh., s.år medl. af direktionen for Frederiks Hosp., 1819 etatsr. Desuden medl. af adskillige komm. og direktioner.

1783 PEDER BOLL WIVET, f. 4.1.1761 i Kbh. (Nic.), d. 16.8.1824 sst. (Frue), S. af *Frederik Wilhelm W.* (bev. 1755, se d.). ∞ 19.1.1787 i Kbh. (Nic.) *Cathrine Sophie Ernst,* f. 28.1.1771 sst. (Frelsers), d. 9.8.1849 sst. (Frue), D. af supercargo *Carl Christian E.* og *Cecilia Pfeiff.* – 1777 student, privat, 1780 cand. jur.; på faderens kontor. 1781 prok. for HSR. som for alle O. og UR. i begge riger, 27.12.1782 tilladt at prøve for HR., 12.3.1783 prok. for HR. Retten erklærede, at han havde en tydelig stemme, og hans hukommelse berømmedes, men han manglede erfaring og skønsomhed til at træffe den passus i sagen, hvor hans forsvar særligt behøvedes. 1805 justitsr., 1812 generalfiskal, 1822 afsk. og udn. til etatsråd.

1783 PEDER ROSENSTAND-GOISKE, døbt 12.8.1752 i Kbh. (Frue), d. 6.2.1803 i Kalundborg, S. af prof., dr. theol. *Peder R-G.* og *Maren Benedicte Kneyln.* ∞ 1° 18.10.1780 i Kbh. (Petri) *Sara Dorothea Mühlhausen,* døbt 21.3.1745 sst. (Petri), d. 9.1.1786 sst. (Petri), D. af dr. med. *Gottschalck M.* og *Sara Helene*

Lambrecht. ∞ 2° 28.7.1786 i Kbh. (Holmens) *Frederikke Amalie Kaas,* døbt 27.6. 1763 sst. (Holmens), d. 2.8.1821 sst. (Petri), D. af kontreadmiral *Wolfgang K.* og *Frederikke Amalie Hagen.* – 1769 student, privat, 1771-73 udgiver af »Den dramatiske Journal«, 1775 exam. jur., 1776-79 auditør, 1780 korrektør ved teatrene, 1782 kar. overauditør, 1783 cand. jur., 14.2. s.år tilladt at prøve for HR. Retten udtalte efter prøven, at han havde vist sig som en af naturen velbegavet mand, hans stemme var tydelig og forståelig, hans foredragsmåde anstændig og behagelig. 14.5. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 1786-92 medl. af teaterdirektionen, 1794 vicelagm. i Christiania lagdømme med successionsret, s.år virkelig lagm., 1797 afsk. med pension ved embedets nedlæggelse. Levede sine sidste år i Kalundborg. – Hans skarpe tunge og sarkastiske væsen skabte ham mange uvenner. Som sagf. fik han adsk. betydelige sager, således for kammerh. Lüttichau mod Chr. Colbiørnsen. Da han som reformven var ret nært knyttet til denne, var opgaven vanskelig, men han løste den med stor takt. – Om hans virksomhed som teaterkritiker, se D.B.L.

1788 PETER HERSLEB AAGAARD, f. 29.11.1765 i Kbh. (Nic.), d. 8.4. 1791 sst. (Helligg.), S. af kancelliforv., senere deput. ekstraord. ass. i HR. *Peter Aa.* – Ugift. – 1782 student, Kbh., 1784 cand. jur., s.år sekr. ved protokollerne i HR., idet han rettede sig efter faderens ønske om at gå embedsvejen. Selv dreves han af hele sit hjerte mod advokaturen, der for ham stod som den frieste stilling af alle, og da det lykkedes ham at overvinde faderens modstand, fik han 28.12.1787 tilladelse til at aflægge prøve for HR. Rettens udtalelse er ikke bevaret, men Chr. Colbiørnsen skal have udtalt sig om den på en måde, der mere lignede en omtale af en gammel advokat end en anbefaling af en begynder. 1.2.1788 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. Retten havde på den tid ingen mangel på dygtige advokater, således bl.a. Uldall, Schønheyder, Skibsted og P.B. Wivet, men Aa. fik hurtigt en stor praksis. Det siges, at »til hans Advokaturs fjerde Aar« var der overdraget ham mere end hundrede sager. Et smigrende bevis på hans dygtighed var, at Uldall 1789 under en sygdom forbigik alle de ældre advokater og overdrog Aa. at udføre sagerne. Han udmærkede sig ved den store klarhed og tydelighed i sit foredrag, sit indgående kendskab til de mindste detailler i sagen, ved sin skarpsindighed, hurtige opfattelse og sunde dømmekraft. Han var altid ædel og mandig i sin tale, desuagtet beskeden og jævn. Hans beskedenhed gav sig tilkende ved hans foredrags begyndelse, og den veg først, når han var kommen i ånde, havde talt sig varm. Privat levede han stille sammen med faderen, – hans fødsel havde kostet moderen livet – men han var i besiddelse af et muntert sind, elskede selskabelighed og fandt stor glæde indenfor sin vennekreds. Aa. havde litterære, kunstneriske og videnskabelige interesser og øvede stor godgørenhed,

særlig efter at faderen var død i 1790 og havde efterladt ham en betydelig formue. – Til trods for hans store ungdom og det korte tidsrum, det forundtes ham at virke i, hører hans navn hjemme blandt skrankens største.

1788 CHRISTIAN BAGGER BRORSON, 1.2.1788 prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. 10.1.1800 HRass., se foran p. 383.

1790 NIELS HOFTVED, f. 2.7.1762 i Kbh. (Frue), d. 30.11.1815 i Ålborg, S. af brygger *Bent H.* og *Øllegaard Hvass.* ∞ 26.10.1792 i Kbh. (Trin.) *Elisabeth Wosemose,* f. 8.2.1775 sst. (Trin.), d. 22.4.1842 sst. (Helligg.), D. af HSRprok. *Christian W.* og *Maria Sophie Bruun* (D. af HRprok. Andreas Bruun). – 1779 student, privat, volontør i Danske Kanc., 1785 cand. jur., s.år kanc.sekr.; arbejdede hos Skibsted (bev. 1776). 1787 HSRprok. samt for alle O. og UR. i begge riger. 16.4.1790 tilladt at prøve for HR., 27.8. s.år HRadv., 1795-99 direktør for Kbh.s Brandforsikring, 1796 borgerskab som brygger i Kbh., 1799 landsd. på Sct. Croix, 1802 ved kommissionsdomstol fradømt embedet på gr. af sit forhold under den engelske okkupation af øerne. Dommen ændredes ved HR. til en bøde på 1000 rdlr., 1803 afsk. ved embedets nedlæggelse. Studerede derefter medicin, 1810 cand. med. og distriktslæge i Kbh., men opgav embedet og bosatte sig som prakt. læge i Randers, hvorfra han 1814 flyttede til Ålborg. – Har udgivet et par af sine defensorater og en tale, holdt i Det juridisk-praktiske Selskab.

1791 JENS LAASBYE ROTTBØLL, døbt 29.9.1766 i Århus, d. 27.7.1824 i Kbh. (Trin.), S. af sen. biskop i Viborg *Christian Michael R.* og *Kirstine Hedwig Brix.* ∞ *Ida Vilhelmine Sehested,* f. 30.7.1766 på Broholm, d. 11.3.1839 i Kbh. (Trin.), (∞ 1° kammerh. *Frederik Berregaard* til Kølbygård, f. 1751, d. 1805, ægtesk. opl.), D. af oberstløjtnant *Anders S.* og *Vibeke Marie Pultz.* – 1782 student, Viborg, 1788 cand. jur., konkurrerede 1790 om det ledige notariat ved det jur. fakultet. 2.9.1791 tilladt at aflægge prøve for HR., 2.12. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger. I rettens indstilling omtales han som en ung mand »af sjældne Talenter og udvidede teoretiske Kundskaber«, et vidnesbyrd, der faldt godt i tråd med fakultetets, når det forsikrede, at HR. i ham ville få en redelig og retskaffen advokat. R. besad fremragende advokatoriske evner og blev i løbet af kort tid en af skrankens mest benyttede sagførere. 29.5.1801 design. til ved embedsledighed at blive HRass., men afslog 1819 en henvendelse om at indtræde i retten, 1805 justitsr., 1822 generalfiskal og virkelig etatsr. – Udgav 1793-1806 Stampes »Erklæringer, Breve og Forestillinger, General-Prokureur-Embedet vedkommende«, I-VI. Købte 1804 hovedgården Stenalt ved Randers. Legatstifter.

1792 CHRISTIAN KLINGBERG, f. 16.12.1765 i Kbh., d. 9.2.1821 sst. (Helligg.), S. af justitsdir. ved lottoet *Jacob K.* og *Karen Lund.* ∞ 28.5.1796 i Kbh. (Holmens) *Lovise Elisabeth Klingberg,* f. 20.2.1772 sst. (Holmens), d. 13.2.1855 sst. (Helligg.), D. af depechesekr., senere etatsr. *Lauritz K.* og *Catharina Elisabeth Schumacher.* – 1783 student, Frederiksborg, 1787 cand. jur., fuldm. hos HSRprok. Conrad Weidemann, 1791 HSRprok. som for alle O. og UR. i begge riger, 2.9. s.år tilladt at prøve for HR., 13.1.1792 HRprok., 1805 justitsr., 1812 justitsdir. ved Det octr. vestindiske Komp., 5.3.1813 forundt denomination til at indtræde som HRass., men gjorde ikke brug heraf, idet han fortsatte sin virksomhed som sagfører til sin død. En kort tid nationalbankdirektør, derefter medl. af bankens repræsentantskab. Administrator for grevskabet Knuthenborg. – Omtales som »en erkendt Mester i Talekunsten«, en udmærket retslærd og en i høj grad uegennyttig sagf., der særlig gjorde sig bekendt ved sine skarpsindige defensorater i pressefrihedssager, af hvilke en del er offentliggjorte.

1794 CARL HEINRICH WILSTER, døbt 2.7.1772 i Kbh. (Garn. tysk), d. 3.6.1837 i Stetting, S. af major *Cæsar August W.* og *Charlotte Elisabeth v. Schacht.* ∞ 14.10.1794 i Hørsholm *Anna Juul Winde,* døbt 1.4.1770 i Ålborg, d. 29.8.1840 i Sorø, ægtesk. opl. (∞ 2° 1.4.1810 hospitalsforst. i Slagelse, kancellir. *Rasmus Palludan,* f. 1775, d. 1834), D. af købm. *Lauritz W.* og *Helene Marie Cortsen.* – 1788 student, privat, 1792 cand. jur., s.år HSRprok. som for alle O. og UR. i begge riger. 20.9.1793 tilladt at prøve for HR., 14.3.1794 HRprok. som for alle O. og UR. i begge riger. W. var en glimrende begavelse, en fint dannet og elskværdig selskabsmand, i besiddelse af stort kvindetække. Knap 22 år gl. var han nået frem til den høje stilling som sagf. for landets øverste domstol, og hurtigt fik han en stor praksis. Alt syntes at love en strålende fremtid, men i 1799 forlod han hovedkulds praksis, hustru og børn, rejste til Tyskland ledsaget af en ung englænderinde og medtagende en større sum penge, begge betroede ham af en klient. Han tog ophold ved hoffet i Rudolstadt, kaldte sig baron v. Essen og udgav sin ledsagerske for at være hans hustru. Han købte et par godser i Mecklenburg og kom i kraft af sine personlige egenskaber til at spille en stor rolle. Hans foregivne hustru døde 1806 i sin anden barselseng, og de senere indtræffende begivenheder vakte mistanke om, at han havde forgivet hende, så meget mere som hun i sit testamente havde indsat ham som universalarving og forbudt, at hendes lig måtte obduceres. 1809 var han i Berlin og spillede også der en stor rolle i selskabslivet, men i nov. s.år afgik krigs- og domænecråd Eberhard ved døden umiddelbart efter at have spist frokost sammen med W., og da obduktionen viste, at E. var blevet forgivet, arresteredes W. Efter et overordentlig hårdnakket og glimrende ført forsvar dømtes han på indicier til 15 års fæstningsarrest og levede efter løs-

ladelsen i Stettin. Grunden til, at W. skulle have dræbt Eberhard, mentes at være, at han ville ægte E.s hustru, der var ret velhavende.

1795 HENRIK DREIER, f. 21.11.1767 i Kbh. (Fred. ty.), d. 13.1.1837 sst. (Helligg.), S. af renteskriver *Andreas Lossius D.* ∞ 14.6.1795 i Kbh. (Petri) *Dorothea Margrethe Hennings,* f. 15.3.1764 sst. (Petri), d. 27.9.1826 sst. (Garn.), D. af generaldirektør over kirurgien, justitsr. *Vilhelm H.* og 2. hustru *Marie Elisabeth Friderici.* – 1784 student, Roskilde, 1787 cand. jur., 1791 HSRprok. og siger da, at han kun søger denne bev. for at kunne fremskaffe de fornødne attester, da det stedse har været hans ønske at blive taler ved landets øverste domstol, 30.1.1795 tilladt at aflægge prøve for HR., 22.5. s.år HRprok. som for alle O. og UR. i begge riger. Retten udtalte, at »han just ikke besidder store Talenter som offentlig Taler, men dog har en temmelig god Stemme og tydelig Udtale«. Iøvrigt var han retten bekendt som en »meget flittig og sædelig Mand«. Fik 1826 ved kgl. resol. tillagt en årlig gratification af justitsfonden på 200 à 300 rdlr. sedler, da hans pekuniære forhold var meget derangerede og hans praksis kun ubetydelig. I de 31 år, han havde været sagf. for HR., havde han med flid og retskaffenhed røgtet sit embede. Han er pligtig til at deltage i alle benef. og kriminelle sagers udførelse for HR., hvilket er forbundet med udgifter til skrivematerialer.

1800 ROSENSTAND-GOISKE, PEDER, f. 9.5.1773 i Gunslev, d. 27.3. 1850 i Kbh. (Frue), S. af sognepr. *Jens R-G.* og *Anna Catharina Kjerulff.* ∞ 27.7. 1799 i Kbh. (Garn.) *Maria Benedicte Wøldike,* f. 28.10.1775 i Sorø, d. 21.8.1853 i Kbh. (Frue), D. af prof., etatsr. *Jeremias W.* og *Sabina Margaretha Rosenstand-Goiske.* – 1789 student, Roskilde, 1793 cand. jur., i nogle år på kontoret hos farbroderen, Peder R-G. (bev. 1783), for hvem han i 2 år havde fuldmagt, derefter hos J.L.Rottbøll (bev. 1791), for hvem han gav møde ved underretter, 1796 auditør, 1800 afsk. som karakt. overauditør, 4.4. s.år tilladt at aflægge prøve for HR., anbefalet af General- og Kommissariatskoll. som »en virksom og duelig Mand«. 16.5. s.år HRprok. som for alle O. og UR. i begge riger, 1801 kommissær på de vestindiske øer til komm.s ophævelse året efter, 1804 kst. og s.år virkelig generalauditør for Søetaten og overadmiralitetsass., s.år medl. af en komm. til udarbejdelse af et udkast til en instruktion for samme ret, 1812 afsk. på gr. af sindssyge. – Udgav en del skrifter af militær-juridisk art, og hans »Samlinger af Reskripter, Resolutioner og Collegialbreve vedrørende Krigsmagten til Lands 1670-1800«, der senere er fortsat, benyttes endnu. En tale om årsagen til prokuratorernes ringeagt, holdt i Det juridisk-praktiske Selskab 1796, er trykt i Bärens Lommebog for 1797.

1802 FREDERIK HORN (WINKEL-HORN), f. 12.11.1756 i Kbh. (Nic.), d. 19.5.1837 sst., S. af *Frederik H.* (bev. 1739). ∞ 14.6.1786 i Kbh. (Nic.) *Mariane Winkel,* f. 28.4.1757 sst., d. 21.8.1817 sst. (Frue), D. af sæbemester *Peter W.* og *Anna Holm.* – 1773 student, privat, 1779 cand. jur., fuldm. hos justitiarius i HSR. (faderen), 1785 justitssekr. i samme ret, 5.3.1802 tilladt at prøve for HR., 7.5. s. år HRprok. med tilladelse til, at hans embede som justitssekr. – under hans bestyrelse – måtte stå åbent et år, således at han, hvis advokaturen ikke skulle svare til hans forventninger, kunne træde tilbage i det, ligesom der i alle tilfælde forbeholdtes ham det sæde og den gage, han som ass. efter hans bestalling kunne tilkomme. 1803 birkeskr. ved Kbh.s rytterdistrikts birk, 1817 afsk. efter ansøgning, 1819 virkelig justitsr., muligv. på gr. af at han s. år forgæves havde søgt et ledigt embede som ass. i HR. – 1802–18 dir. i Københavns Brandforsikring.

1802 HANS BILSTED, f. 20.11.1774 i Kbh. (Nic.), d. 19.6.1830 sst. (Garn.), S. af grosserer, kancellir. *Jacob B.* og *Christine Schiernbech.* ∞ 7.7.1805 i Søllerød *Anna Dorothea v. Munthe af Morgenstierne,* f. 17.2.1784 i Christianssted, d. 18.3. 1837 i Kbh. (Helligg.), D. af kommandørkapt., sen. kommandør *Truels Smith M. af M.* og *Felice Carolina Spulciony.* – 1794 student, privat, 1797 cand. jur., fuldm. hos Rottbøll (bev. 1791), 24.9.1802 tilladt at prøve for HR., 19.12. s. år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, 1813 justitsr., 1824 generalfiskal og virkelig etatsr., 1828 »som en Mand, der ved sine Talenter og Kundskaber har erhvervet sig en betydelig Praxis«, kammeradv., 1829 R. – Medadministrator for de Iselinske og Rosenfeldske Fideikommisser.

1802 BREDO HENRIK v. MUNTHE AF MORGENSTIERNE, f. 27.9.1774 på Bækkeskov, d. 3.6.1835 i Christiania, S. af *Bredo Ottosen v. M. af M.* (vot. fra 1748.) ∞ 9.1.1801 *Christiane Elisabeth Fries,* f. 29.9.1781 i Præstø, d. 13.2. 1840 i Christiania, D. af oberstløjtnant *Christian F.* og *Pauline Dorothea Paulsen.* – 1790 student, privat, 1795 cand. jur., s. år surnum. HSRass., 24.9.1802 tilladt at prøve for HR., 19.12. s. år HRprok., idet der forbeholdtes ham anciennitet til sæde og rang i HSR. og adgang til ved vacance at genindtræde i denne, da han ikke vidste, om advokaturen ville svare til hans hensigter. 12.4.1804 ved HR. fradømt såvel advokat- som assessoremb. på gr. af en forsømmelse under behandlingen af en sag for HSR., 1829 siger A. S. Ørsted, at det hele drejede sig om en formel forsømmelse, der var uskadelig. M. forpagtede derefter en landejendom, men måtte opgive den og levede derefter som omflakkende musiker, gav under navnet Carlson koncerter i Westphalen og Holland, kom 1806 til Norge og drev et undervisningsinstitut. 1.8.1810 O. og URprok. i Norge, 1811 kancellir. Efter rigernes adskillelse søkrigsprokurør og HRadv. i Norge. 1820 sorenskriver i

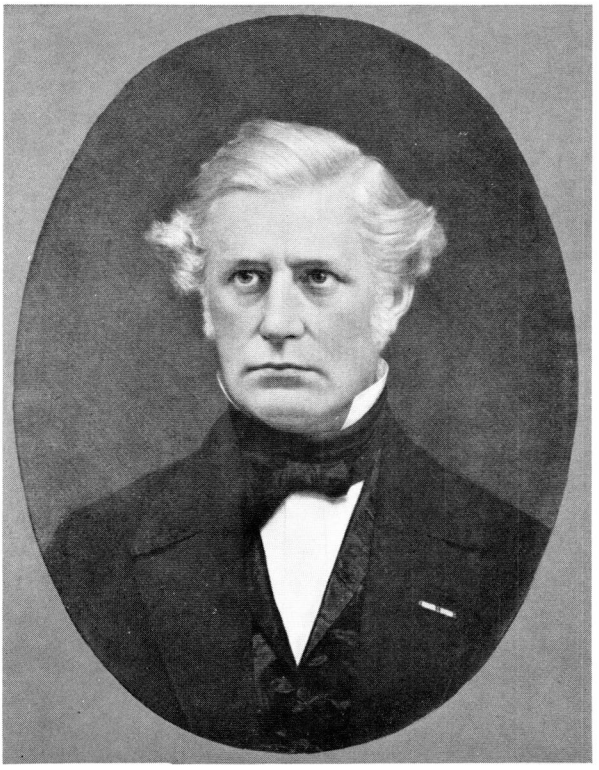
Bamble, men fritoges for at bestyre embedet for at kunne hellige sig udarbejdelsen af en kriminallov for Norge. – Justitiarius betegner M. som en mand »af udmærkede Talenter og ypperlige Kundskaber«. Han var en udmærket stilist og en meget flittig mand, der gav talrige bidrag til »Kjøbenhavns juridiske praktiske Maanedstidende«, som han udgav og redigerede. – Sml. N.B.L.

1807 CHRISTIAN MAGNUS FALSEN, f. 14.9.1782 i Oslo, d. 13.1.1830 i Christiania, D. af *Enevold de F.* (vot. 1791-1802). ∞ 1° 30.1.1804 i Akershus Slotsk. *Anna Birgitte Munch,* f. 1786, d. 1810, D. af sorenskriver, justitsr. *Bartholomæus Fedder M.* og *Anna Hansine Cuders.* ∞ 2° 6.4.1811 i Drøbak *Elisabeth Severine Bøckmann,* f. 11.8.1782, d. 1.12.1848, (∞ 1° købm. i Drøbak *Brede Plade Stoltenberg,* f. 1762, d. 1808), D. af skibsfører *Lars B.* – 1798 student, Schouboe, 1802 cand. jur., s.år kancellist, 1802 prøveprok. for Akershus Stiftsoverret, 1804 O. og URprok. i Norge, 6.3.1807 tilladt at aflægge prøve for HR., 19.6. s.år prok. for HR. som for alle O. og UR. i begge riger, kapt. i Studenterkorpset og deltog i Kbh.s forsvar, 1807 kst. generalauditør, men rejste kort efter hjem til Norge, 1808 sorenskriver i Follo, deltog som kapt. i krigen mod Sverige, 1814 tilforord. statsråd, s.år amtm. i Nordre Bergenhus amt, 1822 generalprokurør, 1825 afsk. ved embedets nedlæggelse, s.år stiftamtm. i Bergen stift og amtm. i Søndre Bergenhus amt, 1827 justitiarius i Norges HR. – 1814 medl. af Rigsforsamlingen på Eidsvold, og en tid dennes præsid., medarb. ved udkastet til den konstitution, der kom til at danne fundamentet til Grundloven af 17.5., s.år tilforordnet statsråd. – Sml. N.B.L.

1810 GREGERS SCHACK, f. 8.5.1781 i Slagelse, d. 14.12.1840 i Kbh. (Frue), S. af murermester *Peder Greisen S.* og *Marie Petersen.* ∞ 21.7.1840 i Kbh. (Garn.) *Anna Sophie Kirksteen,* døbt 22.4.1788 sst. (Frue), d. 24.5.1854 sst. (Frue), D. af skibsfører *Jens Lassenius K.* og *Mette Marie Gyllich.* – 1799 student, Slagelse, 1803 cand. jur., 1804 auditør og lærer ved Søkadetakademiet, 1808 overauditør og søkrigsprokurør, 19.5.1810 tilladt at prøve for HR. Justitiarius omtaler ham som »en duelig og talentfuld Mand«. 15.6. s.år HRadv. Rettens udtalelse lød på, at »han har en svag Stemme og ikke besidder heldige Gaver til at tale offentligt«. 1824 virkelig justitsr., 1830 kammeradv., 1832 virkelig etatsr., 5.12. s.år dispenseret et år på gr. af svageligt helbred, 5.12.1838 afsk. i nåde og med pension efter ansøgning på gr. af nervesvækkelse. – Til trods for manglende oratoriske evner var han gennem årene en meget søgt sagfører.

1811 FREDERIK WILHELM (ved dåben Willum Friedrich) TRESCHOW, f. 15.9.1786 i Kbh. (Garn.), d. 2.4.1869 sst. (Helligg.), S. af HRass. *Michael T.*

FEM HØJESTERETSADVOKATER.
Fra venstre: Peter Uldall, Chr. Colbiørnsen, Joh. Martin Schønheyder, Jens Laasby Rottbøll, Ove Emmerich Høegh-Guldberg. Maleri udført 1846 (på grundlag af ældre portrætter af de fem den gang længst afdøde fremtrædende medlemmer af Højesteretsskranken) af N. F. Habbe efter bestilling af Orla Lehmann og skænket til C. C. B. Liebenberg, der havde været Lehmanns defensor 1846. Nu på Frederiksborg.



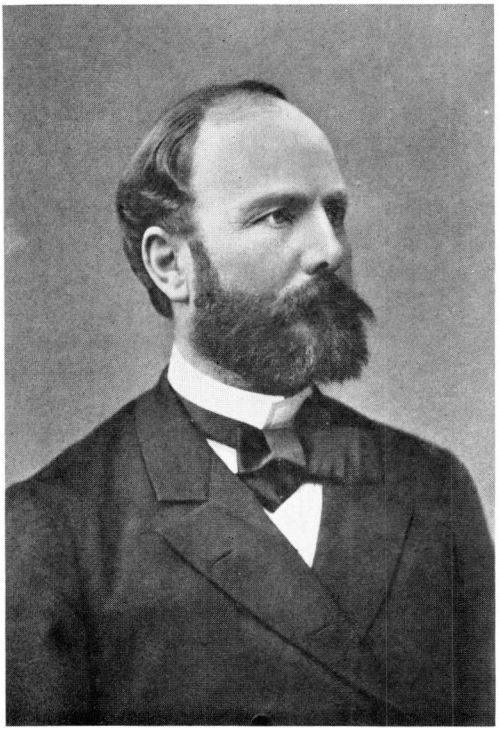
Til højre:
CARL CHRISTIAN BIRCH LIEBENBERG.
Maleri af J. V. Gertner ca. 1860. Frederiksborg.



Carl Christian Wilhelm Liebe
Fotografi fra 1860'erne.



Gustav Edvard Brock
Fotografi fra 1860'erne.



Anton Hieronymus Fritsche Klubien
Fotografi fra 1870'erne.



Arthur Leopold Hindenburg
Fotografi fra ca. 1890.

(1772-99). ∞ 2.7.1812 i Kbh. (Frue) *Jensine Palæmona Aagaard,* f. 27.7.1786 i Sct. Jørgens prgd. ved Roskilde, d. 21.10.1826 på Gl. Vartov (Frue), (∞ 1° 1804 månedsløjtnant *Jens Jacob Rosenkilde,* f. 1770, d. 1811), D. af sognepr. *Jens Palæmon Jensen Aa.* og *Dorothea Elisabeth Friis.* – 1803 student, Roskilde, 1806 cand. jur., opholdt sig derefter dels i Roskilde, dels i Kbh., beskæftiget med studier, tildels med praktisk virksomhed hos faderen, ligesom han i Roskilde udførte nogle offentlige sager. 1808 prøveprok. for LHSR., 1809 prok. for alle O. og UR. i begge riger, 28.2.1811 tilladt at prøve for HR., 23.4. s. år HRadv. I rettens indstilling siges det, at han i prøvesagerne har udmærket sig ved »sjælden Elegants i sit personlige Foredrag«, og at retten i ham kan vente at få »ej alene en god, men endog en fortrinlig Advokat«. Af T.s mere kendte sager kan nævnes, at han som befalet defensor procederede til frifindelse for dr. Dampe og 1825 førte Grundtvigs sag mod H. N. Clausen. 1824 virkelig justitsr., 1828 generalfiskal. Førte som sådan sagen mod C. N. David og 1842 sagen mod Orla Lehmann. 1829 virkelig etatsr., 1838 R., s. år kongevalgt medl. af komm. ang. tolvmillionsagen, 1840 DM., 12.3.1846 afsk. fra fiskal- og advokatembederne, dog således, at det tillodes ham at udføre de sager, han endnu ikke havde afsluttet, s. d. konferensr. Som gr. til afskedsbegæringen angives, at han var imod regeringens sagsanlæg mod talerne på studentermødet 1845. 8.2.1848 ekstraord. HRass., s. år K. – 1832 kongevalgt medl. af De oplyste Mænds Forsaml., 1838 og 44 medl. af Stænderforsaml., 1840 6. stændersuppleant for Kbh., 1841 stændersuppl. for Fyns sædegårdsejere, 1838 Stænderforsamlingens vicepræsident. 1848 kongevalgt medl. af Den grundlovgivende Rigsforsaml. Afsluttede 1849 i London det Hambroeske lån, s. år deltager i Berlin i våbenstilstandsforhandlingerne, s. år 3. landstingsm. for 1. landstingskr. og mødte på de 4 første ordentlige Rigsdage. 1853 en af viceformændene for »den forenede Rigsdag«, 1850 S.K., 1854 medl. af det såkaldte Rigsråd, s. år gehejmekonferensr., 1855 lovlig rigsråd, men frasagde sig dette hverv og trak sig tilbage fra politisk virksomhed. – I tidens løb indehaver af talrige tillidshverv, navnlig af administrativ art. Ejer af Brahesborg på Fyn og af grevskabet Laurvig i Norge. Legatstifter. – Sml. også Kjeld Winding: Treschow (1951).

1812 JONAS ANTON HIELM, f. 30.12.1782 i Christianssand, d. 30.3.1848 i Christiania, S. af prok., regimentskvartermester og auditør *Børge H.* og *Hylleborg Abel.* ∞ 30.12.1807 på Frbg. *Sophie Magdalene Bøegh,* f. 8.8.1788, d. 28.1.1863 i Christiania, D. af amtsforv. i Antvorskov og Korsør amter *Niels Sommerfeldt B.* og *Dorthea Kraft.* – 1797 student, Christianssand, 1800 cand. jur., kopist i Generalitetskoll., 1803 auditør, 12.3.1811 tilladt at prøve for HR., s. år overauditør, 25.2.1812 HRadv., 26.8.1814 afsk. efter ansøgn., idet han anførte, at hans helbred var ødelagt ved utrætteligt arbejde for staten i forskellige embeder så godt som uden løn.

S. år tilladt at afsone en ham ved HR. idømt bøde på 500 rdlr. sølv for at have trukket en sag i langdrag. Hans helbred var dog ikke mere svækket end, at han 1.11. s.år modtog en beskikkelse som HRadv. i Norge. 1815 docent i lovkyndighed ved Universitetet i Christiania, 1816 afsk. efter ansøgn., 1820 regeringsadv., 1825 afsat, 1816-21 statsrevisor. Flere gange medl. af Stortinget. – »Som Sagfører udviklede H. til Fordel for sine Parter en Kløgt og Opfindsomhed, som skaffede ham en stor Praksis, men det kunde stundom træde skarpt frem, at han ikke var fri for visse dengang til Professionen hørende Skødesynder og var lidet kræsen i Valget af Midler, naar hans Lidenskabelighed var vakt«. – Sml. N.B.L.

1819 POUL EGEDE SPORON, f. 30.8.1795 i Virum, d. 29.11.1854 i Kbh. (Holmens), S. af HRass. *Frederik Gottlieb S.* (1782-1810). ∞ 19.6.1819 i Kbh. (Frue) *Søster Anne Christiane Brorson,* f. 28.6.1798 sst. (Nic.), d. 1.2.1845 sst. (Holmens), D. af HRass. *Christian Bagger B.* (1800-28). – 1811 student m. udm., Schouboe, tildelt univ.s sølvmedaille, 1815 cand. jur. m. udm., afslog tilbud om et professorat ved Christiania Univ., øvede sig i praksis hos Klingberg og fik 1815 fuldm. for LORprok. Fugl, 1815 prøveprok. for LHSR., 1817 prok. for alle O. og UR. i Danmark; i en attest fra 1813 betegner prof. Thorlacius ham som »en af vort Universitets mest udmærkede og haabefuldeste studerende. Et meget lyst Hoved og ypperlig Hukommelse forenet med den heldigste Fremsættelsesgave og en elskværdig Karakter er Egenskaber, der i høj grad anbefaler ham«, og prof. Engelstoft skriver: »Dersom ualmindelige Sjæleevner og disse med Opdragelse og planmæssige Studier tidligere og heldigen udviklede berettige til overordentlige Forhaabninger om en ung Mand, da er dette tilfældet med cand. jur. P.E.S.« 5.2. 1819 tilladt at prøve for HR., ansøgningen herom er holdt i en meget beskeden form. Han siger således, at han er sig bevidst at være ganske blottet for veltalenhed og geniets glimrende fortrin, men at han har den bedste vilje for sandhed og ret og at kunne anvende en utrættet flid på så vidt muligt at rette sine mangler. 11.6. s.år HRadv., 1828 virkelig justitsr., 1830-38 søkrigsprokurør, 1836 virkelig etatsr., 1837 kst. kammeradv. under Schacks sygdom, s.år virkelig kammeradv., 1840 R., 1853 konferensr. En af S.s mest kendte sager er hans defensorat for C.N.David 1835, som han førte på en måde, der altid vil sikre ham en plads blandt skrankens store. De beskedne udtalelser, han fremsatte i sin ansøgning 1819, viser hans noble karakter. Han var begavet med en ualmindelig veltalenhed og forbandt hermed stor arbejdsdygtighed og ubestikkelig hæderlighed. Han erhvervede sig hurtigt en stor praksis og formåede at fastholde denne til det sidste. Han bidrog stærkt til en almindelig højnelse af sagførerstandens anseelse. – 1834-38 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1836-38 dettes form., 1838 medl. af komm. ang. landbrænderierne.

1821 PETER GOTTMANN HENRIK LUDVIG SALICATH, f. 23.1. 1784 i Hillerød, d. 31.12.1864 i Kbh. (Holmens), S. af holzførster, landvæsenskommissær *Johan Frederik S.* og *Ane Marie Lidemark Sælboe.* ∞ 18.11.1819 (D.B.L.) *Frederikke Christiane Beyer,* f. 7.10.1798 i Kbh. (Frelsers), d. 10.4.1876 på Frbg. (Frelsers), D. af sukkerraffinadør *Hans Petri B.* og *Elisabeth Aarøe.* – 1811 student, Frederiksborg, 1815 cand. jur.; på kontoret hos Klingberg (bev. 1792), året efter fuldm. hos P.B.Wivet (bev. 1783), 1817 prøveprok. for LHSR., s.år prok. ved alle O. og UR. i Danmark, 31.3.1821 tilladt at prøve for HR., 30.5. s.år HRadv., 1832 virkelig justitsr., 1839 søkrigsprokurør. Var i rigsretssagen mod Ørsteds ministerium beskikket defensor for ministrene Ørsted, Bille og Hansen, hvis sag han førte med overlegen dygtighed. Han var en fremragende sagf., ypperlig taler, grundig, flittig og meget anset. 1846 R. 1834 1. stænderdeput. for Kbh. og mødte på forsamlingerne 1835-36, 1838 og 40, men trak sig derefter ud af politik. – Sml. D.B.L.

1823 OTTO CARL BLECHINGBERG, f. 26.1.1800 i Kbh. (Frue), d. 4.1. 1863 sst. (Frue), S. af kopist i HSR., sen. surnum. ass. i samme *Daniel B.* og *Sophie Ambrosia Lous.* ∞ 6.12.1823 i Roskilde *Vibeke Dorothea Garde,* døbt 12.4.1801 i Tirsted, d. 11.11.1871 i Kbh. (Frue), D. af sen. provst *Hans Friboe G.* og *Inger Marie Bruun.* – 1816 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1819 cand. jur., 1820 accessit for besvarelsen af Universitetets jur. prisopgave, fuldm. hos Treschow (bev. 1811), 1820 prøveprok. ved LHSR., 1821 ORprok., 13.9.1823 tilladt at prøve for HR., 28.11. s.år HRadv. »paa gr. af sin fortrinlige Duelighed, Flid og Nøjagtighed«, og fordi man i ham ventede »at finde en Mand, der vilde hædre sit vigtige Kald«. Disse forventninger blev ikke gjort til skamme. Han berømmes for en usvigelig sandhedskærlighed, streng redelighed, grundige kundskaber, sine klare deductioner og smukke foredrag i skranken. 1833 virkelig justitsr., 1843 etatsr., 1846 R., generalfiskal og varetog efter Sporons død også forretningerne som kammeradv. – 1848 opstillet ved rigsdagsvalget, men opnåede ikke valg, 1850 medl. af Landstinget, marts-apr. 1853 form. for den forenede Rigsdag, 1853 atter medl. af Landstinget, men modtog ikke sen. valg, da hans forretninger lagde beslag på alle hans kræfter. 1858 konferensr. – Flere gange medl. af Nationalbankens repræsentantskab og formue for samme. – Sml. D.B.L.

1823 OVE EMMERICH HØEGH-GULDBERG, f. 25.9.1798 i Kbh. (Stiftelsen), d. 8.2.1843 sst. (Trin.), S. af lektor, prof. *Frederik H-G.* og *Marie Cathrine Bilsted.* ∞ 24.1.1824 i Kbh. (Reform.) *Johanne Frederikke Ter-Borch,* f. 2.10.1804 sst. (Ref. ty.), d. 7.9.1857 sst. (Trin.), D. af konsul, grosserer *Thomas T-B.* og *Elisabeth Heinrich.* – 1816 student, Metropolitansk., 1819 cand. jur., halvandet år

fuldm. hos morbroderen, Hans Bilsted (bev. 1802), 1821 prøveprok. ved LHSR., 1822 prok. ved alle O. og UR. i Danmark, HR. undtagen, 28.10.1823 tilladt at prøve for HR., 3.12. s.år HRadv., 1833 virkelig justitsr. – Af de vigtigste sager, H.-G. udførte, kan nævnes trykkefrihedssagen mod prof. C.N.David og sagen mod mag. J.C.Lindberg, hvilken sidste sag han udførte som kst. generalfiskal. »Han ofrede sig med Liv og Sjæl for sit Kald, som han havde opfattet fra et højere Synspunkt end det almindelige. Han betragtede det som Advokatens egentlige Formaal at drage den forfulgte Sandhed for Lyset og forsvare den undertryktes Ret«. – 1838-43 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1842-43 sammes formand.

1832 HENRIK AUGUST SCHÄFFER, f. 23.8.1801 i Århus, d. 26.12.1841 i Kbh. (Frue), S. af distriktskirurg *Vilhelm Andreas Heinrich S.* og *Rakel Magdalene Ache.* ∞ 26.12.1832 i Rørvig *Evalina Valentina Jensina Møller,* f. 17.7.1804 sst., d. 16.9.1863 i Kbh. (Frue), D. af kontrollør *Valentin M.* og *Birgitte Ache.* – 1820 student, Århus, 1825 cand. jur., men tog 1830 eksamen om; i mellemtiden manuduktør. Fuldm. hos Salicath (bev. 1821). 1830 prøveprok. ved LHSR., 1832 prok. ved alle O. og UR. i Danmark, 5.12. s.år HRadvokat.

1833 CARL CHRISTIAN BIRCH LIEBENBERG, f. 27.9.1804 på Frbg., d. 22.2.1865 i Kbh. (Frbg.), S. af sognepr., sen. kgl. konfessionarius *Michael Frederik L.* og 2. hustru *Antoinette Thomasine Birch.* ∞ 1° 31.8.1842 i Kbh. (Slots) *Francisca Victoria Caroline Schöpf,* f. 8.7.1806 i Würzburg (?), d. 30.11.1847 i Kbh. (Holmens), (∞ 1° hofmedicus, etatsr. *Jørgen Johan Albrecht v. Schønberg,* f. 1782, d. 1841), ∞ 2° 14.7.1860 i Kbh. (Helligg.) *Bolette Cathrine Hansen,* f. 15.11.1815 i Stege, d. 22.4.1880 i Kbh. (Helligg.), D. af skipper *Christen H.* og *Regine Clausdtr.* – 1822 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1826 cand. jur., fuldm. hos Bilsted (bev. 1802), 1829 samtidig kancellist i Generalauditoriatet, 1830 auditør, 1831 till. fuldm. hos kammeradv. Schack (bev. 1810), 22.2.1833 HRadv., s.år afsk. som kancellist og auditør, 1842 justitsr., 1851 R., 1854 DM., s.år kabinetssekr. hos Kong Frederik VII. og etatsr., 1856 afsk. som kabinetssekr. og gik tilbage til skranken, men opgav 1861 proceduren, da han blev direktør i Nationalbanken, i hvis repræsentantskab han havde haft sæde siden 1859. – L. var ikke i besiddelse af store talegaver, men en sjælden skarphed, ualmindelig flid og urokkelig ro bragte ham hurtigt frem i advokaternes række. »Hvad der navnlig udmærkede ham, var en af hans samtidige uopnaaet Klarhed i Foredraget; aldrig medtog han for meget i Proceduren, og ingensinde forglemte han det mindste Punkt, der kunde have Indflydelse paa Sagens Udfald. Foruden disse store Egenskaber virkede hans høje, ædle Skikkelse, hans mandige Optræden og sunde Varme for den Sags Retfærdighed, som han forsvarede«.

1838 JEAN BAPTISTE LOUIS CAMILLE EDOUARD BUNTZEN, f. 9.12.1809 i Kbh. (Frelsers), d. 2.6.1885 sst. (Frue), S. af premierløjtnant, grosserer, senere kornskriver *Andreas B.* og *Camilla Cecile du Puy*. ∞ 12.7.1845 i Kbh. (Frue) *Anna Sophie Laurenzia Nissen*, f. 7.2.1820 i Kalundborg, d. 28.4.1874 i Kbh. (Trin.), D. af prok., senere ORprok. *Ditlev Høegh N.* og *Helene Birgitte Grandjean*. – 1826 student, Sorø, 1832 cand. jur., s. år prøveprok. for LHSR., 1836 prok. ved alle O. og UR. i Danmark, 20.1.1838 tilladt at prøve ved HR., 4.7. s. år HRadv., 1853 justitsr., 1863 kst. kammeradv., 1866 R., s. år kst. til som søkrigsprokurør at udføre den mod orlogskaptajnerne Muxoll og Rothe rejste sag, hvorved de tiltaltes for mangel på konduite, 1869 etatsr., 1874 DM. – 1848 medl. af den grundlovgivende Rigsforsamling, 1849 medl. af Folketinget, men måtte 1852 på gr. af en stedse tiltagende tunghørighed opgive videre politisk virksomhed. 1854 retskyndig direktør i Østifternes Kreditforening, men opgav dette hverv, da han blev kst. kammeradv. »En kundskabsrig, fintdannet Mand og en skarpsindig Jurist, der indtog en fremragende Plads i Advokaturen«.

1842 CARL EDVARD ROTTWITT, f. 2.3.1812 i Hillerød, d. 8.2.1860 i Kbh. (Helligg.), S. af toldkasserer *Otto Johan R.* og *Karen Elisabeth Broch*. ∞ 7.11. 1847 i Hillerød *Albertine Ratenburg*, f. 22.1.1812 i Svendborg, d. 7.7.1890 på Frbg., D. af herredsfoged i Sunds og Gudme hrdr., ORprok., sen. by- og skifteskriver i Hillerød *Peter Horrebow R.* og *Maria Dorothea Georgine Kroll*. – 1828 student, Frederiksborg, 1834 cand. jur., s. år på kontoret hos Salicath (bev. 1821), men søgte snart selvstændig virksomhed i provinsen. 1836 prøveprok. i Thisted amt med forpl. til at have bopæl i Thisted, 1838 prok. ved samtl. retter i Ålborg stift med samme bopælsforpl.; landvæsens- og tiendekommissær i Thisted amt. 19.7.1842 tilladt at prøve for HR., 30.11. s. år HRadv., 1853 R., 1855 amtm. o. Frederiksborg amt, 1857 DM., 1858 kammerh., 1859 konseilspræsident, justitsminister og minister for Holsten og Lauenborg. – R. stillede sig 1848 ved rigsdagsvalget, men opnåede ikke valg; året efter indvalgtes han i Folketinget (Frederiksborg amts 5. kr.) og bevarede kredsen til sin død; 1853-59 Folketingets form., 1853 en af viceformændene i den forenede Rigsdag, 1856-59 medl. af Rigsrådet.

1844 PETER MARTIN ORLA LEHMANN, f. 15.5.1810 i Kbh. (Petri), d. 13.9.1870 sst. (Holmens), S. af kommitt. i Rentekamret, sen. deput. i Generaltoldkammer- og Kommercekoll., konferensr. *Martin Christian Gottlieb L.* og 1. hustru *Frederikke Louise Bech*. ∞ 27.9.1844 i Kbh. (Frue) *Annette (Arnette) Marie Bolette Puggaard*, f. 5.9.1821 sst. (Trin.), d. 27.6.1849 på Skovgård i Ordrup, D. af grosserer *Hans P.* og *Bolette Cathrine Frederikke Hage*. – 1827 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1833 cand. jur., studerede vinteren s. år - 1834 i Berlin, o. 2 år på konto-

ret hos prok. C. W. Haagen, derefter et årstid fuldm. hos prok. H. A. E. Klein, sen. hos prok. J. G. Damkier og endelig hos HRadv. Liebenberg (bev. 1833); søgte flere gange i disse år prøvetill. for LHSR., men forgæves. Så skete det, at der i 1841 rejstes fiskaltiltale mod ham for hans bekendte falsterske tale. L. førte selv sin sag for HR. Han blev idømt fængselstraf, men selv A. S. Ørsted udtalte, at han havde ført sit forsvar »med en saadan Klarhed og Styrke i Tanke og Fremstilling og tillige med en saadan Rolighed og Maadehold, at en begavet, taktfast og derhos loyalt sindet Advokat, saafremt han havde nedlagt sit Forsvar i en andens Hænder, ikke i det hele vilde have kunnet skilt sig hæderligere og bedre ved dette Arbejde«. Først 16.11.1843 fik L. till. til at aflægge prøve for HR., og 17.4.1844 udfærdigedes hans beskikkelse som HRadv. L. mente selv, at han aldrig ville have nået sit mål, hvis der ikke var blevet rejst tiltale mod ham, og han derved havde fået lejlighed til at vise, hvad han formåede. 1848 blev han minister uden portefeuille i martsministeriet, s. år amtmand o. Vejle amt, og hans liv var derefter helliget embedsvejen og politik. Apr. 1840 medl. af Borgerrepræsentationen i Kbh., s. å. stænderdeput. for øernes 8. købstadsdistr., mødte i Roskilde 1842, 44 og 46. 1848 medl. af de erfarne mænds forsaml., s. år i diplomatisk sendelse til London, apr.-maj s. år regeringskommissær for Nørrejyll.; stillede sig s. år til rigsdagsvalget, men opnåede ikke valg. 1849 af oprørerne taget til fange og ført til Gottorp og Rendsborg. 1851-53 medl. af Folketinget (Vejle amts 3. kr.), 1854-66 medl. af Landstinget (Kbh.s 10. kr.), 1866-70 (Kbh.s 1. kr.), 1854 medl. af Rigsretten, genvalgt 1855, s. år R. og tilforordnet ved Landstingets rigsrådsudv., s. år af Landstinget valgt til Rigsrådet, 1858 DM., 1859 K.; 1861-63 indenrigsminister i C. C. Halls 2. min. – Desuden talrige tillidshverv.

1849 GUSTAV EDVARD BROCK, f. 16.2.1816 i Kbh. (Helligg.), d. 29.12. 1878 sst. (Holmens), S. af urtekræmmer *Frederik Christian B.* og *Anna Cecilie Pihl.* ∞ 23.9.1848 i Kbh. (Frue) *Amalie Bjerring*, f. 20.6.1821 på Frbg., d. 23.2.1872 i Kbh. (Holmens), D. af ORprok. *Niels Christian B.* og 2. hustru *Pauline Andrine Nicoline Kjeldskov*. – 1832 student, v. Westen, 1837 cand. jur., fuldm. hos to ORprokuratorer, 1841-45 hos J. B. C. E. Buntzen (bev. 1838), studerede under et 14 mdrs. ophold i Paris navnlig fransk kriminalretspleje. Et par ansøgninger om tilladelse til at aflægge prøve for HR. blev ikke imødekommet; 18.3.1847 prøvetill. for LHSR., 2.6.1848 tilladt at prøve for HR., 16.1.1849 HRadv., 1857 R., 1874 DM. – B. blev allerede som prøveprok. ligesom ofte sen. meget anvendt i kommissioner, således i komm. om stempelpapirlovgivningen af 1858, proceskommissionerne af 1857 og 1868 og straffelovkomm. af 1859. Blandt B.s mest kendte sager var hans aktorat på Folketingets vegne i rigsretssagen af 1855 mod ministeriet Ørsted, hvor hans modstander var den lige så fremragende adv. C. C. W. Liebe. Der

førtes på den tid næppe nogen sag af betydning for HR., uden at det var disse to advokater, der stod i skranken og udkæmpede striden »altid elegant og ridderligt, altid under Dommernes og Tilhørernes spændte og usvækkede Opmærksomhed«. B.s foredrag var »stærkt, bevæget, indtrængende«. Hans fremtræden i skranken mindede i meget om den franske skrankes koryfæer. Han havde i sit ydre noget fremmed over sig. Hans skikkelse var høj og slank, hans ansigtsfarve brunlig, og hans øjne var spillende. »Og naar han saa talte, naar han udstrakte Armene, naar han bøjede Overkroppen fremad og lagde hele Overbevisningens Varme ind i sine Ord, kunde ingen tvivle om hans Betragtnings Rigtighed«. – Fra 1860 medl. af Landstinget (Kbh.s 1. kr.), 1872-77 af Nationalbankens repræsentantskab; 1872 medindbyder til De nordiske Juristmøder og medl. af disses danske bestyrelse.

1851 CARL CHRISTIAN WILHELM LIEBE, f. 30.11.1820 i Roskilde, d. 24.8.1900 i Frederiksdal ved Kongens Lyngby, S. af prok. *Georg Julius Johnsen L.* og *Frederikke Munch.* ∞ 23.12.1851 i Kbh. (Holmens) *Anna Sophie Pedersen,* f. 18.3.1827 sst. (Trin.), d. 17.7.1911 i Frederiksdal, D. af ministerresident og generalkonsul *Peder P.* og *Ane Caroline Smith.* – 1837 student, Roskilde, 1841 cand. jur., volontør ved Sjæll.s stiftamt, 1843-beg. af 1848 hos P.E.Sporon (bev. 1819), i hvis kammeradvokatforretninger han deltog; desuden virkede han i udstrakt grad som manuduktør. 1849-50 udenlands og studerede navnlig retsforfatning og retspleje i Frankrig og England. 18.4.1851 tilladt at prøve for HR., 30.10. s.år HRadv. Da L. trådte i skranken for HR., var dennes fornemste kraft forannævnte G.E.Brock, men L. vandt hurtigt frem ved hans side, og i alle de år, de to store advokater stod overfor hinanden, kæmpede de en aldrig afgjort strid om førstepladsen. Medens B.s foredrag var stærkt bevæget og indtrængende, var L.s foredrag afrundet, hans organ blødt og bøjeligt, hans måde at tale på mild og noget docerende. Han var en overlegen og slagfærdig debattør, der kun nåedes af den i mangt og meget forskellige B. Nogle af de største sager, i hvilke de stod overfor hinanden, er allerede nævnt under omtalen af B. Det skal blot nævnes, at C.St. Bille har udtalt, at B.s og L.s procedure i sagen mod ministeriet Ørsted »til alle Tider vil staa som et Mønster paa advokatorisk Dygtighed og forensisk Veltalenhed«. 1857 R., 1865 DM., 1875 K^2., 1884 K^1., 1892 SK., 24.7.1895 efter ansøgn. afsk. som HRadv. og udn. til Gehejmekonferensr. 1861-66 medl. af Folketinget (Kbh.s amts 3. kr.), 1866 kongevalgt medl. af Rigsrådet, 1866-95 kongevalgt medl. af Landstinget, 1869-94 form. for samme; medl. af proceskomm. af 1868. Iøvrigt bl.a. direktør for Det kgl. Vaisenhus, medl. af bestyr. for Christiansdals Kloster og af bestyr. for den Raben-Levetzauske Fond.

1862 CHRISTIAN SEVERIN HENRICHSEN, f. 15.4.1829 i Kbh. (Helligg.), d. 22.12.1883 sst. (Holmens), S. af faktor *Christian Frederik H.* og *Marie Anthoni.* ∞ 20.4.1862 i Kbh. (Frue) *Marie Charlotte Lund,* f. 22.12.1814 sst. (Frue), d. 9.2.1887 sst. (Helligånds), (∞ 1° tømrermester, kapt. ved brandkorpset *Johann Heinrich Breede,* f. o. 1788, d. 1847), D. af fuldm., sen. sekr. *Michael Mathias L.* og *Margrethe Charlotte Hummelgaard.* – 1846 student, Metropolitansk., 1853 cand. jur., fuldm. hos C.C.W.Liebe (bev. 1851), 1859 prøveprok. ved LHSR., 1861 prok. ved samtl. O. og UR. i Danmark, 4.6.1862 HRadv. H. havde gode forbindelser inden for det kbh.ske borgerskab, og det lykkedes ham hurtigt at oparbejde en stor praksis, hvorved han erhvervede sig en betydelig formue, der satte ham i stand til at oprette et stort legat »for enker, forladte hustruer og ugifte piger« i Kbh., ligesom han under navnet »Højesteretsadvokat Henrichsens Legat« tillagde Prokuratorforeningen et beløb på 10.000 kr. 1874 R., 1878 DM., 1883 K². – Fra 1886 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1875 af direktionen for Sparekassen for Kbh. og Omegn.

1863 ARTHUR LEOPOLD HINDENBURG, f. 2.8.1832 i Kbh. (Garn.), d. 25.3.1913 sst. (Frederiks), S. af kapt., sen. major *Georg Daniel H.* og *Augusta Dorothea Anthoni.* ∞ 26.5.1868 i Kbh. (Frue) *Simonine Petrine Holm,* f. 13.3.1847 på Sct. Thomas, d. 8.6.1921 i Lyngby, begr. fra Garn., D. af guvernementssekr., sen. etatsr. *August Jagemann H.* og *Petrine Johanne Vallø.* – 1850 student, Metropolitansk., 1855 cand. jur., 1856 fuldm. hos ORprok. J.C.J.Meyer, 1860 prøveprok. ved LHSR., 1862 prok. ved samtl. O. og UR. i Danmark, 12.1.1863 tilladt at prøve for HR., 7.4. s.år HRadv., 1872 dr. jur. (Om Køb og Salg) (– udg. af 1901), 9.7.1885 kst. kammeradv. – Såvel i tanke- som i følelsesliv en stærkt bevæget ånd, i besiddelse af mangfoldige interesser, men i skranken nåede han ikke frem blandt de første, fordi han ikke altid anvendte den fornødne omhu på sin procedure. Han var hyppigt springende, men aldrig uinteressant eller kedsommelig. 1882 R., 1888 DM., 1892 K². H. oplevede 50årsdagen for sin første procedure i HR., men var i sin sidste tid så svagelig, at han måtte give møde i retten ledsaget af en sygeplejerske, idet hans energi ikke tillod ham at give op. – Udgav foruden sin disputats 1860 »Haandbog i Vexelret« og har endvidere skrevet adsk. afhandlinger i tidsskrifter samt avisartikler (»Z« i Berlingske Tidende), ikke mindst om politiske forhold; 1869-76 medl. af Folketinget (Kbh.s 6. kr.).

1863 HANS NIKOLAI HANSEN, f. 12.3.1835 i Kbh. (Frelsers), d. 11.1. 1910 sst. (Helligånds), S. af vinhandler, senere bankdir., etatsr. *Hans Peter H.* og *Marie Bech.* ∞ 4.5.1866 i Kbh. (Frue) *Ovidia Elise Cathrine Bolette Jacobine Rode,* f. 2.4.1841 på Vallø, d. 29.10.1924 i Kbh. (Blågårds), D. af stiftsforv. *Jørgen*

Reimer Gottfried R. og *Barbara Jacobine Bartholdy.* – 1851 student, Borgerdydsk. på Chr. havn, 1857 cand. jur., fuldm. hos C.C.W.Liebe (bev. 1851), 12.1.1863 tilladt at prøve for HR., 7.4. s.år HRadv.; erhvervede sig i løbet af få år en betydelig praksis og var samtidig sekr. ved Grosserer-Societetets Komité; 1869-74, 1877-82 og 1890-95 medl. af Nationalbankens repræsentantskab, 1873 borgm. for Kbh.s Magistrats 1. afd. og opgav hermed advokatgerningen. 1876 etatsr., s.år-1879 medl. af Folketinget (Kbh.s 6. kr.), 1878 R., 1880 DM., 1888 K^2., 1892 konferensr., 1895-1910 kongevalgt medl. af Landstinget, 1897 efter ans. afsk. som borgm., s.år K^1., 1902-07 form. for Landstinget, 1906 S.K.; som ældste borgm. flere gange kst. overpræsident. – Medl. af adskill. komm., i en længere perioder fung. skoledirektør. Udmærkede sig særligt ved sit vidtskuende blik for konsekvenserne og ved dybtgående kendskab til enkeltheder, hvorved han ydede en betydelig indflydelse inden for Kbh.s styrelse.

1865 NIELS LEVINSEN, f. 21.5.1815 i Ringkøbing, d. 2.4.1889 i Kbh. (Matth.), S. af amtsforv., justitsr. *Levin L.* og *Inger Dorthea Tvede.* ∞ 14.11.1841 i Kbh. (Frue) *Polly Mariane Winkel-Horn,* f. 5.7.1816 sst. (Fødselsstft.), d. 27.1.1890 sst. (Matth.), D. af skipper *Erik W.-H.* (S. af HRadv. Fr. W.-H.) og *Charlotte Nicoline Haderup.* – 1832 student, Fredericia, 1836 cand. jur., fuldm. hos ORprok. W.B. Dahl, 1845 prøveprok. ved LHSR., 1847 prok. ved alle O. og UR. i Danmark; allerede i sep. 1843 havde han søgt om tilladelse til at aflægge prøve for HR., men først 12.7.1865 fik han den attråede udnævnelse. Kort efter beskikkelsen gjorde han sit navn kendt som aktor i justitssagen mod redaktør Bille, og navnlig inden for handelsstanden fik han en betydelig praksis. 1888 R.

1867 ANTON HIERONYMUS FRITSCHE KLUBIEN, f. 26.7.1834 i Randers, d. 5.12.1893 i Kbh. (Frbg.), S. af premierløjtnant, sen. oberstløjtnant *Balthazar Bernt Peter K.* og *Esther Cathrine Torgersen.* ∞ 31.10.1872 på Frbg. *Illa Marie Suenson,* f. 2.6.1848 i Kbh. (Holmens), d. 8.2.1930 sst. (Frbg.), D. af admiralitetssekr., senere overauditør, etatsr. *Jean Nicolas S.* og *Henriette Jensine Lund.* – 1852 student, Metropolitansk., 1857 cand. jur., s.år volontør i Justitsmin., 1865 fuldm. og havde samtidig fuldmagt for G.E.Brock (bev. 1849), men var fratrådt denne stilling, da han i sommeren 1863 rejste til udlandet på det Hurtigkarlske stipendium, 2.3.1867 HRadv., 1878 R., 1882 DM., 1892 K^2. – Indenfor advokaturen indtog K. en meget fremragende plads. Hans veltalenhed var aldrig pompøs, men det, han sagde, forstod han at fremstille med styrke, så at man stundom kunne høre hans modparter udtale uden for skranken, at de var nær ved at føle sig overbeviste af ham. Desuden var hans foredrag båret af et elskværdigt og urbant lune, og han hørtes altid med interesse af retten, ligesom hans yngre

kolleger tilkendte ham pladsen som skrankens første. Hans ære og hans kærlighed var den skranke, i hvilken døden bortrev ham. Han døde i advokatværelset, ramt af et hjerteslag, medens han ventede på at skulle træde frem i skranken. – 1882-84 medl. af Nationalbankens repræsentantskab; form. i direktionen for Creditkassen for Landejendomme i Østifterne; 1892 dir. for Den kgl. Maleri- og Skulptursaml.; i en årrække medl. af bestyr. for De nordiske Juristmøder, havde sæde i den danske handelslovkomm. og i de skand. veksellovs- og sølovskommissioner såvel som i komm. ang. tilvejebringelse af ensartede firma- og varemærkelove. Ved sit arbejde inden for disse områder ydede han en værdifuld medvirkning til retsfællesskabet inden for de nordiske riger, og han berømmedes af sine kolleger for sin store klarhed og den skarphed, med hvilken han opfattede rækkevidden af enhver formulering.

1868 SOPHUS SCAVENIUS NELLEMANN, f. 18.12.1833 i Århus, d. 16.3.1915 i Kbh. (Helligånds), S. af senere ejer af Allingskovgård, justitsr., exam. jur. *Laurits N.* og *Anna Lorentze Hyphoff.* ∞ 25.10.1865 i Grønbæk *Laura Augusta Boye,* f. 12.1.1839 i Viborg, d. 28.9.1903 på Allingskovgård, D. af tidl. rådmand i Viborg, ejer af Østre Teglgård *Jens Georg B.* og *Vilhelmine Petra Wilcken.* – 1853 student, Randers, 1859 cand. jur., i halvandet år manuduktør, en kort tid volontør i Justitsmin., efterår 1860 på kontoret hos ORprok. Chr. Mich. Winther, fra nytår 1861 fuldm. hos C.C.W.Liebe (bev. 1851), 1864 prøveprok. ved LHSR., 1866 prok. ved samtlige O. og UR. i Danmark, 29.12.1868 HRadv. 1875 R., 1886 DM., 1900 K^2., 1908 K^1. De sidste år af sit liv var han forhindret i at møde i skranken ramt af sygdom, der bl.a. foranledigede amputation af det ene ben. Ved hans død skrev HRsagf. Asmussen bl.a., at N. var et af skrankens ypperste medlemmer; hans – undertiden noget bredt anlagte – foredrag var skikket til at virke overbevisende på dommerne, præget som det var, ikke blot af jur. indsigt, men af al den viden, som han besad, især på landvæsenets og skovvæsenets område, der stod i forbindelse med sagen. Hans procedure var i ordets bedste forstand solid, medens han aldrig søgte at virke ved oratoriske floskler. – 1868 medl. af bestyr. for »Frederik VII.s Stiftelse for fattige Fruentimmer af Arbejdsklassen« og »Frederik VII.s Stiftelse for hjælpeløse og forladte Pigebørn, især af Almuen«, fra 1874 form. for bestyrelserne; medeksekutor i Grevinde Danners bo. 1872-78 medl. af Frbg. Kommunalbestyr., 1881-87 af Kbh.s Borgerrepræsentation. Arvede efter faderen Allingskovgård samt Allinggård og Alling Mølle, og på denne ejendom anlagde han betydelige plantninger, 1895 medl. af Det danske Hedeselskabs repræsentantskab. 1896 form. i bestyr. for Forsikringsselskabet »Danmark«. – Han nærede en varm kærlighed til sin stand og lagde grunden til den første sagførerforen. og senere til den i 1886 stiftede almindelige danske sagførerforening. – Et

legat på kr. 10.800,- under Understøttelsesforeningen bærer navnet »Højesteretsadvokat Nellemanns Mindelegat«.

1869 HERMAN BARCLAI HALKIER, f. 8.5.1839 i Kbh. (Garn.), d. 5.11. 1915 sst. (Trin.), S. af grosserer *Hans Peter Andreas H.* og *Edvarda Sophie Munch.* ∞ 7.1.1873 i Kbh. (Holmens) *Harriet Moe,* f. 14.1.1850 sst. (Holmens), d. 1.7. 1929 i Skodsborg, begr. i Kbh. (Holmens), D. af sen. kommandør i Søetaten *Henrik Ludvig M.* og *Elisabeth Enrica Christine Kjærulf.* – 1856 student, Metropolitansk., 1862 cand. jur., 1863 universitetets guldmedaille for en jur. afhandl. (Dommes og andre Retsdekreters Retsvirkning efter dansk Ret), s. år-1866 volontør i Justitsmin. med en kort afbrydelse, i hvilken han som frivillig deltog i felttoget, 1862 fuldm. hos A.L.Hindenburg (bev. 1863), men opgav denne stilling på gr. af arbejdet med prisopgaven, 1863 fuldm. hos G.E.Brock (bev. 1849), okt. 1866-68 udenlands og studerede ved besøg i engelske, skotske og franske retter virkningerne af procesmåderne. 12.5.1869 HRadv., 1888 R., 1909 DM., 1911 K². H.s specialitet var søretten, og da han var nøje kendt med engelske retsforhold, blev han i udstrakt grad anvendt som sagfører for engelske og danske rederkredse. Som advokat var han noget bred i formen, men altid klar og grundig. Han var en retsindig, varmt følende natur, afholdt såvel af meningsfæller som af modstandere. – 1871-82 fast censor ved de jur. eksaminer; 1887-91 medl. af Folketinget (Kbh.s 7. kr.); kontrollerende dir. i Det kgl. octr. Brandassurancekompagni.

1870 OTTO JULIUS LEVISON, f. 20.2.1835 i Kbh. (Mos.), d. 7.12.1905 sst. (Mos.), S. af kateket ved det mosaiske trossamfund, dr. phil. *Esaias L.* og *Frederikke Bendix.* ∞ 6.11.1881 i Kbh. (Mos.) *Betzy Agnes Fridericia,* f. 19.3.1850 i Helsingør, d. 27.3.1934 i Ålborg, begr. i Kbh. (Mos.), D. af købm., borgerrepræsentant i Helsingør *Levin Samuel F.* og *Susanne Nathanson.* – 1852 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1859 cand. jur., fuldm. hos ORprok. H.R.Kraft til dennes død i 1861, derefter hos ORprok. S.V.Delbanco, 1865 prøveprok. ved LHSR., 1867 prok. ved samtlige O. og UR. i Danmark, 16.7.1870 HRsagf., 1900 R.-L. kom kun i ringe grad til at plædere for HR.s skranke, idet hans helbred ikke tillod ham de med den mundtlige procedure forbundne anstrengelser, men både blandt sine kolleger og blandt publikum nød han anseelse som en særdeles indsigtsfuld, pålidelig og retsindig sagfører. Ved hans død skrev T. Hindenburg: »det var en Nydelse for Dommerne at se en Sag procederet af ham. Lidt tung og omstændelig kunde Formen maaske nu og da være, men Indholdet var altid det, Dommerne havde Brug for, nemlig Resultatet af det omhyggeligste Forarbejde, baade i Henseende til Sagens faktiske Oplysning og dens juridiske Tilrettelæggelse, baaret af varm Interesse for Parten, formet med ubetinget Respekt for Sandheden«. – 1872

medredaktør, fra 1874 eneredaktør af Ugeskrift for Retsvæsen; T. Hindenburg roser ham stærkt for den gerning, han udøvede også på dette felt; 1881 medstifter af Foren. for Ligbrænding.

1874 JOHANNES HERMAN BAGGER, f. 3.11.1841 i Rær, d. 24.1.1919 på Frbg., S. af sognepr. *Christian Erhard B.* og *Christiane Emilie Birgitte Amalie Jacobsen.* ∞ 2.11.1870 i Kbh. (Holmens) *Jeanna (Johanne) Christiane Begtrup,* adopt. *Fog,* f. 6.12.1845 i Trondhjem, d. 15.1.1905 i Kbh. (Jac.), D. af sognepr. *Julius B.* og *Nicoline Frederikke,* f. *Begtrup,* samt adoptivd. af biskop *Bruun Juul Fog.* – 1858 student, Viborg, 1863 cand. jur., fuldm. hos A.H.F. Klubien (bev. 1867), 1870 ORsagf., 16.1.1874 HRsagf., 1887 forundt rang med HRadv., s.år. R.; ophørte 1918 at praktisere. – 1872 opstillet af Højre i Vestervigkr. til folketingsvalget, men opnåede ikke valg, valgtes 1873, 76 og 79, men blev ikke genopstillet 1881, idet en af ham udgivet piece havde medført et brud mellem ham og partiet.

1874 CHRISTIAN FREDERIK REISZ, f. 26.2.1842 i Naksov, d. 1.5.1875 i Lugano, begr. i Kbh. (Garn.), S. af læge *Olavius Benjamin R.* og *Amalie Elisabeth Møller.* ∞ 18.8.1874 *Elisabeth Christiane Jensen,* f. 20.9.1834 i Århus (Frue), d. 12.10.1902 i Kbh. (Matth.), D. af prok., kancellir. *Hans Gundorph J.* og *Ane Kirstine Johanne Møller.* – 1858 student, Viborg, 1864 cand. jur., 1870 ORsagf., 2.2.1874 HRsagfører.

1874 OCTAVIUS THOMAS HANSEN, f. 5.2.1838 i Kbh. (Garn.), d. 21.8.1903 sst. (Holmens), S. af grosserer *Andreas Nicolai H.* og *Emma Eliza Grut.* ∞ 11.11.1865 i Kbh. (Cit.) *Ida Antoinette Wulff,* f. 16.3.1845 i Assens, d. 14.4.1924 i Kbh. (Andreas), D. af premierløjtnant, senere kar. admiral *Jørgen Peter Frederik W.* og *Antoinette Christiane Birch.* – 1855 student, Metropolitansk., 1862 cand. jur., i 1864 nogle måneder fuldm. hos H.N. Hansen (bev. 1863), fra sep. 1865 i mere end 3 år hos ORprok. S.V. Delbanco, desuden volontør i Justitsmin., 1868-69 studierejser i Tyskland, England og Skotland, 1869 ORsagf., 29.5.1874 HRsagf., 1879 off. og benef. sager for HR. – 1886-89 medl. af Sagførerrådet for 1. Sagførerkr., fra 1892 næstform.; 1872-76 medl. af Folketinget (Odense 1. kr.), fra 1890 af Landstinget (1. kr.); 1892 medl. af proceskomm., 1903 af Rigsretten. 1865 medstifter af Nordisk Samfund, 1883 af Kbh.s liberale Venstreforening.

1875 VOLF FREDERIK ASMUSSEN, f. 30.7.1842 i Rygårde, Sdr. Hald hrd., d. 9.4.1919 på Frbg., S. af gårdejer *Laurits Kjellerup A.* og *Dorthea Hald.* ∞ 28.4.1871 i Odense *Julie Laura Emilie Lagoni,* f. 1.9.1848 i Grønderup, Brahetrolleborg, d. 10.5.1907 på Frbg., D. af skolelærer *Otto Frederik Christian L.* og *Edle*

Dorothea Holm. – 1860 student, Randers, 1867 cand. jur., s.år fuldm. hos A.L. Hindenburg (bev. 1863), 1870 ORsagf., 28.5.1875 HRsagf., 1888 R., 1898 DM., 1909 K². – A. var en af skrankens betydeligste personligheder. »Hans Procedure var uden retorisk Prunk, men bar Vidne om en minutiøs Gennemarbejdelse af Sagen, stor jur. Vederhæftighed og et klart og sikkert Blik for Spørgsmaalets Kærne samtidig med et fuldstændigt Kendskab til alle Enkeltheder«. – 1881-99 medl. af Frbg. Kommunalbestyr., hvis form. han var 1891-96, men længst vil hans minde blive bevaret for hans indsats for sin stand. 1890-1910 var han form. for Den danske Sagførerforenings hovedbestyr. Under navnet »Højesteretssagf. F. Asmussens Mindelegat« skænkede danske sagførere 14.000 kr. til foreningens understøttelsesfond, ligesom et legat på 2.000 kr., der skænkedes fonden af HR-sagf. F. Bülow på A.s 75 års fødselsdag, bærer hans navn. – Medl. af bestyr. for De Spannjerske Legater.

1875 FREDERIK CASPAR CONRAD FRIBOE ZAHLE, f. 9.3.1842 i Hveisel, d. 3.3.1930 i Kbh. (Andreas), S. af provst *Johan Christian Julius Z.* og *Anna Sophie Vilhelmine Petræa Funch.* ∞ 28.4.1871 i Kbh. (Holmens) *Anna Marie Charlotte Knudsen,* f. 12.11.1842 på Sct. Croix, d. 29.11.1937 i Kbh. (Jac.), D. af plantageejer, guvernementsfuldm., kaptajn *Hans Christian K.* og *Mathilde Christiane Reimer.* – 1859 student, Herlufsholm, 1864 cand. jur., fuldm. hos ORprok. Bøcher, 1869 ORsagf., 27.11.1875 HRsagf., 1900 R., 1907 DM., 1910 K²., 1914 K¹. – Z. var kun sjældent procederende i skranken, optaget som han var af admin. af en lang række stiftelser, legater og fideikommisser, således var han 1885-1908 medl. af administrationskomm. for stamhuset Rønningesøgård og det Mylius'ske Fideikommis, derefter af det for stamhuset substituerede fideikommis; form. for Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Louises Stiftelse, der oprettedes på hans initiativ, og for de Grønske Fideikommisser, de Puggaardske Legater og mange andre. Eksekutor i Kong Frederik VIII.s dødsbo. Ved sit 50 års jubilæum som sagfører skænkede han Den danske Sagførerforenings understøttelsesfond et legat på 2.000 kr., der bærer hans navn.

1878 MICHAEL VILLARS LUNN, f. 16.1.1843 i Kbh. (Frue), d. 5.10.1920 på Frbg., S. af sen. overformynder, konferensr. *Christian Ditlev L.* og *Elise Vilhelmine Lange.* ∞ 3.8.1869 i Asker *Marie Døderlein,* f. 24.4.1849 på Goderstad ved Arendal, d. 25.11.1927 på Frbg., D. af sognepr. *Christian Grønbeck D.* og *Malvina Petersen.* – 1860 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1868 cand. jur., s.år assist. i Overformynderiet, 1869 fuldm. hos ORprok. Engberg. 1872 ORsagf. i Kbh. 3.4.1878 HRsagf., 1901 R. – Meddirektør for Kreditforen. af Kommuner i Danmark; sekr. ved de Klarupske Stiftelser; form. for Foren. for national Kunst.

1878 CHARLES HENRY CORNELIUS SHAW, f. 30.5.1845 i Teddington ved London, d. 23.5.1918 i Fredensborg, S. af dr. med., sen. konsul *Henry Norton S.* og *Theresia Ludovica Wittrock.* ∞ 24.5.1871 på Frbg. *Agnes Helene Therese Fleron,* f. 12.3.1850 i Kbh. (Petri), d. 25.4.1918 i Fredensborg, D. af hofskræder *Louis Joseph F.* og *Agnes Ahlmann.* – 1863 student, Borgerdydsk. på Chr.-havn, 1868 cand. jur., 1869 erhvervet dansk indfødsret, fuldm. hos C. C. W. Liebe (bev. 1851), 1873 ORsagf., 28.6.1878 HRsagf., 1888 R., 1909 DM., 1917 K². – 1876-88 landstingssekr.; jur. konsulent for Grosserer-Societetets Komité og Kbh.s Magistrat; medl. af bestyr. for A/S Th. Wessel & Vett, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag og Akts. J. H. Schultz.

1880 RASMUS NYERUP STRØM, f. 4.6.1842 i Vordingborg, d. 25.12. 1918 i Kbh. (Østervold), S. af distriktslæge *Ole S.* og *Marie Margrethe Buntzen.* – Ugift. – 1860 student, Herlufsholm, 1868 cand. jur., fuldm. hos morbroderen, HRadv. J. B. L. C. E. Buntzen (besk. 1838), 1871 ORsagf., 1870-72 till. assist. i Finansmin., 1872 till. jur. sekr. i Den danske Landmandsbank, 29.11.1880 HRsagf., 13.9.1888 direktør i Nationalbanken, hvorfor beskik. deponeredes (8.5. 1889); 1894 virkelig etatsr., 1897 R., 1901 DM., 1912 K²., 1913 afsk. som nationalbankdirektør. – 1886-89 medl. af hovedbestyr. for Den danske Sagførerforen., stifter af »HRsagf. R. Strøms Mindelegat« under Den danske Sagførerforen.s Understøttelsesfond; 1884-1908 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1893-95 viceform. 1895-98 form.; 1884-1887 medl. af Folketinget (Odense amts 1. kr. (Odense)); 1892-1903 form. i bestyr. for Københavns Understøttelsesforening; 1894 medl. af bestyr. for Københavns Frihavns-Aktieselskab, 1893-97 af Teaterkommissionen samt af Glyptotekkommissionen af 1899; 1887 medstifter af Genealogisk Institut.

1881 FREDERIK VILHELM GRÜNER, f. 30.12.1844 i Løsning, d. 7.9. 1930 på Frbg., S. af sognepr. *Frederik Vilhelm G.* og *Ingeborg Skriver.* ∞ 23.4.1872 i Kolding *Henriette Othilia Kralund,* f. 5.2.1851 sst., d. 27.7.1927 på Frbg., D. af prok. *Otto Frederik K.* og *Marie Amalie Find.* – 1863 student, Horsens, 1869 cand. jur., s. år fuldm. hos sin senere svigerfader i Kolding, 1872 sagf. sst., 1875 ORsagf., 1879 i Kbh., 4.4.1881 HRsagf. – Direktør for Frbg. Sparekasse; form. for delegationen i Frbg. Banks råd og i flere bestyrelser.

1881 PETER ADLER ALBERTI, f. 10.6.1851 i Kbh. (Trin.), d. 14.6.1932 sst. (Johs.), S. af ORprok. *Christian Carl A.* og *Albertine Sophie Frederikke Westergaard.* ∞ 1° 6.10.1876 i Kbh. (Holmens) *Eugenie Møller,* f. 24.4.1857 sst. (Garn.), d. 7.4.1929 sst., ægtesk. opl., D. af grosserer, dampskibsekspeditør *Niels M.* og

Caroline Nicoline Marie Soelberg. ∞ 2° 14.6.1906 i Kbh. (Frue) *Anna Victoria Sundberg,* f. 7.4.1863 i Engelholm, Sverige, d. 14.1.1942 i Kbh. (Apostel), ægtesk. opløst. (Før og efter ægteskabet med A. gift m. kapelmusikus *Fritz Emil Bendix,* 1847-1914), D. af skrædermester *Hans Nielsen S.* og *Elsa Nielsdtr.* – 1868 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1873 cand. jur., fuldm. hos faderen, 1876 ORsagf., 4.5.1881 HRsagf. – 1887 på faderens forslag dennes stedfortræder inden for Den sjællandske Bondestands Sparekasse og efter faderens død 1890 formand for samme; stiftede 1888 Sjællands Brandforsikring for mindre Landejendomme og Smøreksportforeningen. 1892 medl. af Folketinget (Kbh.s Amts 4., senere 6. kr. (Køge)) og grundlagde s.år dagbladet »Dannebrog«; 1901 justitsminister og gennemførte 1908 retsreformen, der dog ikke blev ført ud i livet med hans navn, da han s.år meldte sig til politiet for falsk og bedrageri. Han var 1902 blevet R., 1903 DM., 1904 K^2., 1906 K^1. og blev ved sin fratræden som minister udn. til gehejmekonferensr. Det oplystes under sagen, at han lige siden 1894 havde misbrugt sine stillinger indenfor sparekassen og smøreksportforeningen til at tilvende sig o. 16 mill. kr., der for størstedelens vedkommende var medgået til spekulationer. Han idømtes 1910 8 års tugthus, men benådedes i aug. 1917.

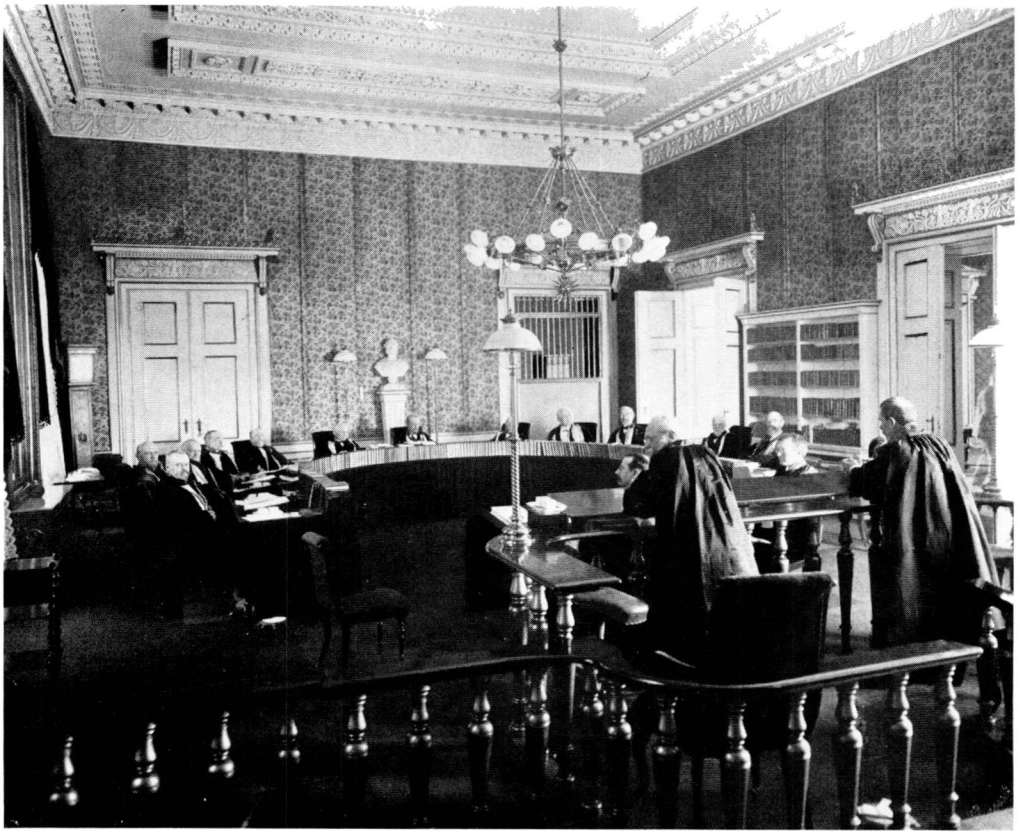
1881 FREDERIK BENEDICT SALOMON, f. 6.2.1849 i Kbh. (Mos.), d. 28.12.1903 sst. (Mos.), S. af sadelmagermester *Isac Bendix S.* og *Henriette Michaelsen.* ∞ 11.8.1876 i Kbh. (Mos.) *Serine Johanne David,* f. 14.8.1850 sst. (Mos.), d. 24.10.1928 på Frbg., D. af grosserer *Jacobi (Jacob) Lazarus D.* og *Susanne Esperance Cohn.* – 1866 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1872 cand. jur., s. år fuldm. hos ORprok. L. Heckscher, Kbh., 1875 ORsagf. sst., 21.12.1881 HRsagf., 1901 R. – S. roses for skarpsindighed, grundighed, flid, dyb menneskelighed og en usædvanlig retorisk begavelse. S. regnedes blandt skrankens betydeligste personligheder, og hans navn er knyttet til adskillige store sager, således Holstebrosagen 1885-86.

1882 LUDVIG ARNTZEN, f. 5.10.1844 i Ølsted ved Horsens, d. 24.10.1913 i Kbh. (Trin.), S. af sognepr. *Halvor A.* og *Octavia Eivora,* f. *Arntzen.* ∞ 11.5.1883 i Silkeborg *Anna Caspara Arntzen,* f. 7.9.1861 sst., d. 15.12.1929 i Kbh. (Garn.), D. af købmand *Frode A.* og *Emma Nielsen.* – 1862 student, Horsens, 1869 cand. jur., s.år fuldm. hos dav. ORsagf., senere HRsagf. Octavius Hansen (besk. 1874), 1873 ORsagf., 19.11.1882 HRsagf., 1898 R., 1904 DM., 1913 K^2. – 1880 form. for direktionen for Creditkassen for Landejendomme i Østifterne; form. for Kreditforeningernes stående udvalg; 1909 kommissarius i Den sjæll. Bondestands Sparekasses likvidations-afd.; medstifter af Østifternes Husmands-Kreditforen. og 1880-89 direktionens form.; medl. af kontrolkomiteen i Jydsk Hypotekforen. for Køb-

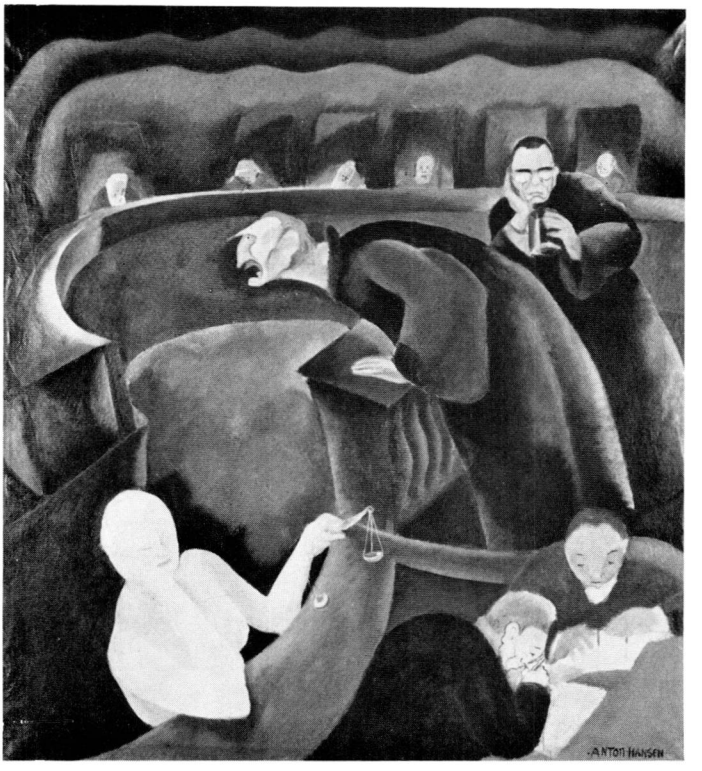
stæder og af repræsentantskabet for Islands Bank; form. for Laane- og Diskontobankens bankråd og for repræsentantskabet for Nordisk Brandforsikring.

1887 CARL WINTHER, f. 12.11.1851 i Kbh. (Helligg.), d. 8.8.1917 sst. (Garn.), S. af ORprok. *Christian Michael W.* og *Marie Frederikke Henriette Møller.* – Ugift. – 1869 student, privat, 1872 cand. jur., s.år fuldm. hos faderen, 1877 ORsagf., indtrådte s.år i faderens forretning, 5.5.1887 HRsagf., 9.9.1904-30.6. 1910 kst. kammeradv.; 1904 R., 1912 DM. – Medl. af bestyr. for H.P.Lorentzens Stiftelse, Det Benzonske Understøttelseslegat, Genforsikringsaktieselskabet »Skandinavia« m. fl. Skænkede ved sit testamente Den danske Sagførerforen.s Understøttelsesfond »Overretsprokurator C.M.Winthers Mindelegat« på ca. 12.000 kr. og »Højesteretssagfører Carl Winthers Legat« på ca. 16.000 kr.

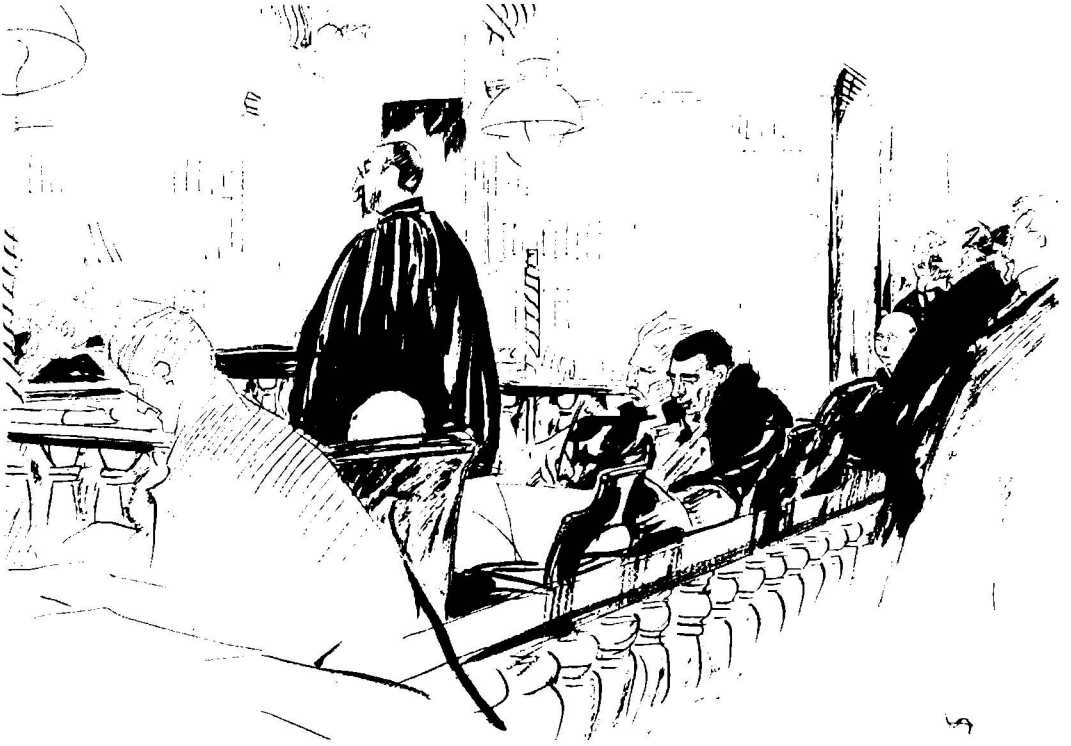
1888 PETER GREGERS CHRISTIAN JENSEN, f. 25.4.1840 i Nysted, d. 19.8.1911 på Frbg., S. af købmand *Vilhelm Edinger Balle J.* og *Hansine Elsmine Abelone Lund.* ∞ 1° 20.6.1872 i Nykøbing F. *Charlotte Vilhelmine Elisabeth Pontoppidan,* f. 28.4.1851 sst., d. 22.10.1878 på Frbg., D. af birkedommer, etatsr. *Erik Peter P.* og *Hanne Petrine,* f. *Pontoppidan.* ∞ 2° 31.3.1881 på Frbg. *Anna Cathrine Eggertsen,* f. 23.8.1858 i Korning, d. 3.1.1916 på Frbg., D. af forpagter på Ussinggård *Wilhelm Frederik Balthazar E.* og *Sophie Emilie Janssen-Tjaden.* – 1858 student, Nykøbing, 1861-63 huslærer hos Danmarks ministerresident i Haag, grev Bille Brahe, 1866 cand. jur., s.år fuldm. hos prok. Blæsberg i Nykøbing F., 1868 prøveprok. i Maribo amt med forpligtelse til at have bopæl i Nykøbing, 1870 prok. ved underretterne i Lolland-Falsters stift, 1872 ORsagf., 1884 medl. af direktionen for Østifternes Kreditforen. og flyttede derfor til Kbh., 1887 retskyndigt medl. af og form. for direktionen, men tog allerede s.år sin afsk. s.m. de øvrige medl. af direkt. efter en strid med repræsentantskabet, 31.7.1888 HRsagf., fra 7.4.1891 medl. af Landstinget (for 2. kr.), 1892 R., 1893 off. og benef. sager ved HR., 1900 DM., 1901 K^2. – 1871-75 medl. af bestyr. for Den alm. Sagførerforen., 1872-84 for Landmandsbankens kontor i Nykøbing; 1873 off. og benef. sager ved retten sst. og i Falsters vestre hrd., Stubbekøbing og Nysted købstæder m.v., 1882 till. i Sakskøbing købstad m.v., 1874 overligningskommissær i Nykøbing F.; 1876-84 medl. af byrådet sst. (Højre); 1879-89 medl. af bestyr. for Den danske Købstadforen., 1889-93 redaktør af sammes tidsskrift; 1883-1906 medl. af hovedbestyr. for Den danske Sagførerforen., 1890-1906 næstform.; 1885 medl. af Bikubens repræsentantskab, fra 1889 sammes form.; tog 1894 initiativet til oprettelsen af Bikubens Forvaltningsafd.; 1895 medl. af Rigsretten, 1910 sammes næstform.; 1895-1910 medl. af Landstingets finansudvalg, siden 1900 ofte dets ordfører; 1899 ordfører for Landstingets toldudvalg, 1901 for dets skattereformudvalg; afslog 1900



Foroven:
Højesteretssagførerne P. G. C. Jensen (til højre) og V. F. Asmussen i Højesterets skranke. Dommerne er (siddende fra venstre): Niels Lassen, Harald Paulsen, A. C. Evaldsen, P. P. F. Mourier, C. C. V. Nyholm, H. Smith, P. F. Koch (justitiarius), Har. Lund, Jonas Poulsen, Gottlieb Jensen, E. Florian Larsen, A. P. Grüner.
Fotografi 1897.



Forneden:
»Cementkrigen« for Højesteret 1914. I skranken højesteretssagførerne Otto Liebe og (bagved) C. B. Henriques.
Maleri af Anton Hansen.
Privateje.



GRUNDEJERBANKSAGEN FOR HOJESTERET 1910. I skranken hojesteretssagførerne G. M. Rée (stående), Otto Liebe og C. B. Henriques (begge siddende). Tegning af Vald. Andersen i Illustr. Tidende 4. 12. 1910.



V. TOPSOE-JENSEN procederer som rigsadvokat for Hojesteret under landmandsbanksagen. Tegning af Gerda Ploug Sarp 1923. Familieeje.



AUGUST GOLL holder som rigsadvokat en forelæsning i Folkeuniversitetsforeningen. Tegning af Otto Christensen 1935. Frederiksborg.

at indtræde i Sehesteds min.; tog virksomt del i arbejdet på retsreformen af 1908 og prægede den på flere punkter; 1890 medl. af Næringslovkomm., 1895 af Toldlovkomm., 1905 af Straffelovkomm. og 1909 af Komm. vedr. Lens, Stamhuses og Fideikommisgodsers Overgang til fri Ejendom; 1900–02 form. for Højres repræsentantskab; 1899 medstifter af Kreditforen. af Kommuner i Danmark og næstform., fra 1902 form. for sammes repræsentantskab; 1899 form. for bestyr. for A/S Th. Wessel & Vett (Magasin du Nord), 1900 for A/S C. A. Qvade, Rasmussen & Faber, Maribo; 1908 form. for likvidatorerne i Kbh.s Grundejerbank. – Ved J.s død skrev HRsagf. C. B. Henriques i en nekrolog i Ill. Tidende bl. a.: »Netop fordi Højesteretsskranken med P. G. C. J. har mistet en af sine første Kræfter, fristes man, naar man i en Række Aar har lært at beundre hans Mesterskab og som hans Modpart oftere har haft Lejlighed til nøje at følge hans Arbejde, til at spørge sig selv, var han ikke en Type paa dansk Advokatur? En Type, der kan staa ved Siden af og staa fuldt Maal med de andre Nationers Førstemænd blandt Advokater. Men man maa nøjes med at se ham som Advokat i *Højesteretsskranken,* først de kommende Tider vil herhjemme gennem den mundtlige Procedure skabe den typiske danske Advokat. P. G. C. J. byggede paa noget, som saa ofte overses af den, der hovedsagelig ved Advokatur lægger Mærke til »Kampen« mellem Advokaterne og ikke deres Fremstillingsevne. Han byggede på de mest udviklede, praktiske Erfaringer i alle Livets og Forretningslivets mangeartede Forhold. Faa har gennemgaaet en saa indholdsrig, praktisk Skole: Provinssagfører, Kreditforeningsdirektør, Hovedstadssagfører, Rigsdagsmand, faa er blevet benyttet paa saa mange Omraader, altid som Førstemand og oftest som den eneledende. Med en saadan Skole i Ryggen vil det forstaas, at P. G. C. J. evnede at bedømme en Sags Realiteter og at underbygge sin Sag med den vægtigste Ballast. Og naar han saa fremstillede den, forenede den sig *solidt,* den *svævede* ikke, baaret af Ordenes Magt, men den *stod fast,* som var den en Realitet, som han bar ned i Skranken og lod tømre fast, og hans ord faldt saa sikre som Slag, og Bygningen rejste sig, tømret solidt op af en erfaren Mand, der vidste, at der ofte er Steder, hvor meget Materiale maa til og hvor mange Tømmerslag maa slaas. Og stod Bygningen der saa, havde han den Evne, en rigtig Advokat-Evne, at kæle for denne Bygning. Hvor formaaede han ikke at fremhæve dens gode Sider. Aldrig træt, altid munter, en Klinge, der godt kunde være skarp, men dog altid en godmodig Modstander. Om Sagen var stor eller ringe, samme Kraft, samme Interesse. Hans Kolleger i videste Forstand lider et virkeligt Tab ved hans Død, thi han glemte aldrig at kæmpe for deres Tarv og Interesser, og hans Kolleger i snævrere Forstand, selve Højesteretsskranken, mister i P. G. C. Jensen en Repræsentant, den havde Lov til at være stolt af, og som kunde staa Maal med andre Nationers mest priste Advokater«. – Se iøvrigt Axel H. Pedersens bog: C. B. Henriques (2. rev. udg., 1957).

1889 HARALD FREDERIK WILLIAM DIETRICHSON, f. 5.7.1851 i Stavanger, d. 11.4.1936 i Fredensborg, S. af proprietær *Carl Theodor D.* og *Rosalie Svendsen.* ∞ 5.7.1884 i Søllerød *Vibege Antoinette Hagen,* f. 13.3.1858 i Kbh. (Helligg.), d. 8.1.1936 i Fredensborg, D. af grosserer *Oscar Antonio H.* og *Blanca Alvilda Lagertha Clausen.* – 1868 student, v. Westen, 1873 cand. jur., s.år assist. i Overformynderiet, 1875 fuldm. hos HRsagf. M.V.Lunn (besk. 1878), 1878 indfødsret, 1880 ORsagf., 20.3.1889 HRsagf., 1899 R., 1901 off. og benef. sager ved HR., 1913 DM., 10.11.1933 besk. deponeret.

1889 SVEND HØGSBRO, f. 4.6.1855 på Rødding Højskole, d. 5.5.1910 i Kbh. (Helligånds), S. af politikeren, højskoleforstander *Sofus Magdalus H.* og *Amalie Gabrielle Jürgensen.* ∞ 4.6.1881 i Middelfart *Louise Raunsøe,* f. 28.8.1857 på Gram Slot, d. 7.7.1946 på Frbg. (Solbjerg), D. af godsinspektør *Jens Michael R.* og *Hedevig Charlotte Jürgensen.* – 1872 student, privat, 1873 stenografassist. i Rigsdagen, 1874-95 stenograf, 1878 cand. jur., fuldm. hos ORprok. Leth og ORsagf. N.C. Jørgensen (Jarnøe), 1881 ORsagf., s.år-1888 manuduktør til dansk-jur. eks., 1.6. 1889 HRsagf., 1902 off. og benef. sager ved HR. – Stillede sig ved Folketingsvalgene 1887, 90 og 92 i Præstø amts 1. kr. (Store-Heddinge) og valgtes 1895 indtil 25.5.1909; 1905-08 minister for off. arb., derefter justitsminister indtil 28.10. 1909; genoptog derpå sin praksis. 1904 R., 1906 DM., 1908 K². – Medl. af adskill. bestyrelser, således for Kbh.s Højskoleforen., for Studentersamfundet og dettes Retshjælp for Ubemidlede, for Kbh.s liberale Vælgerforen., for Dansk Kvindesamfund m.fl.; 1883-93 lærer i lovkundskab ved Kbh.s Højskole, 1885-86 på Askov Højskole, holdt desuden talrige foredrag på højskoler og i foreninger; skrev ofte artikler i blade samt bogen »Kvinden og Ægteskabet efter gældende dansk Ret« (1892).

1889 CARL JULIUS OTTO LIEBE, f. 24.5.1860 i Kbh. (Garn.), d. 21.3. 1929 sst. (Garn.), S. af *Carl Christian Vilhelm L.* (bev. 1851). ∞ 21.4.1894 i Valby (Jesus) *Johanne Louise Heide,* f. 17.2.1862 i Haderslev, d. 9.9.1934 i Hørsholm, D. af herredsfoged i Tyrstrup hrd., senere politimester i Odense *Peter Alexander Cecilius H.* og *Emilie Magdalene With.* – 1877 student, Metropolitansk., 1882 cand. jur., s.år fuldm. hos faderen, 1885 ORsagf., 21.6.1889 HRsagf., 1900 R., 1902 off. og benef. sager ved HR., 1906 DM., 1917 K²., 30.3.-5.4.1920 statsminister og 30.3.-2.4. s.år justitsminister, s.år K¹., 1927 S.K. – Ved L.s død skrev HRsagf. O.Fich i »Sagførerbladet«: »Da HRsagf. Otto Liebes pludselige Død rygtedes over den By, hvor han gennem 44 Aar havde haft sin Gerning som Sagfører, og videre udover Landet, hvor han var højagtet inden for hele Sagførerstanden, blev det sørgelige Budskab modtaget med en levende Følelse af, at Standen havde mistet sin

Førstemand, en Sagfører, som var udrustet med sjældne Evner og havde røgtet sit Kald paa en saadan Maade, at Standen med Stolthed kunde se op til ham. Ved sin fremragende Dygtighed og Retsindighed, ved den fremskudte Stilling, han indtog i Samfundet og i nordiske Juristkredse, og ved al den Anerkendelse og Hæder, han havde vundet, kastede HRsagf. L. Glans over den danske Sagførerstand. Men særlig vil danske Sagførere nu ved hans Død i dyb Taknemmelighed mindes det store og uegennyttige Arbejde, som han udførte i sin Egenskab af Formand først fra 1910 til 1919 for Den danske Sagførerforening og derefter indtil 1927 for Det danske Sagførerraad. I disse Stillinger viste HRsagf. L. en saadan Kærlighed til den Livsgerning, han havde valgt, og en saadan Interesse for at højne den Stands Kaar og Anseelse, som han tilhørte, at vi, hans Kolleger, aldrig vil glemme det, men altid vil holde hans Navn og hans Minde i Ære.« – Skænkede 1910 i anledning af sit 25 års sagførerjubilæum og 1918 i anled. af sit sølvbryllup Den danske Sagførerforen.s Understøttelsesfond hhv. 10.000 og 25.000 kr. – 1902-08 medl. af sagførerrådet for 1. Sagførerkr., 1905-08 næstform., fra 1919 til sin død form. for HRskrankens bestyr. – Medl. af bestyr. for Dansk Foren. for international Søret, af Privatbankens bankråd, af bestyr. for Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag og for Det danske Kulkomp., af direktionen for Vejlefjord Sanatorium, af bestyr. for Christiansdals Kloster, Overkammerh. Oxholms Fond, Juul-Rysensteens Mindestiftelse, Lægeforen.s Boliger og Dansk røde Kors.

1892 GERHARD MÜLLER RÉE, f. 4.11.1858 i Kbh. (Garn.), d. 13.8.1931 i Sakskøbing Landsogn, urne på Kbh. Ass. Kgd., S. af proprietær, senere rådmand i Kbh., justitsr., cand. jur. *Ferdinand Theodor R.* og *Gerhardine Mariane Müller.* ∞ 1.9.1888 i Kbh. (Frue) *Betzy Marie Petrea Libert,* f. 10.9.1859 sst. (Frue), d. 8.3.1950 sst. (Cit.), D. af landskabsmaler *Georg Emil L.* og *Marie Philippine Caroline Busch.* – 1876 student, Latin- og Realsk. i Store Kongensg., 1881 cand. jur., fuldm. hos ORprok. P. Casse, senere hos ORsagf. Ole Jensen, 1884 ORsagf. i Kbh., 3.6.1892 HRsagf., 1902 off. og benef. sager ved HR., 1904 R., 1918 DM. – R. blev hurtigt en kendt sagfører, noget skarp og kantet, men dygtig og meget flittig. Hans kendteste sag er rigsretssagen 1910 (efter Albertikatastrofen) mod ministrene J.C. Christensen og Sigurd Berg, i hvilken han var aktor. – Retskyndig direktør i Nordisk Livsforsikrings A/S af 1897 og i Nordisk Ulykkesforsikrings A/S af 1898 fra selskabernes stiftelse til 1907.

1900 ERNST JOHANNES MØLLER, f. 19.6.1860 i Middelfart, d. 19.10. 1916 i Kbh. (Sions), urne på Tibirke Kgd., S. af købmand, revisor *Peter Hansen M.* og *Caroline Vilhelmine Christensen.* ∞ 30.10.1888 på Frbg. *Alexandra Tonietta Harriet Richardt,* f. 20.8.1862 i Kbh. (Frelsers), d. 7.7.1934 i Ordrup, urne på Tibirke

Kgd., D. af rebslagermester *Andreas Jørgensen R.* og *Karen Sophie Jensen.* – 1877 student, Schneekloth, 1883 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. E. Dahl, senere hos HRsagf. F. B. Salomon (besk. 1881), 1887 ORsagf. i Kbh., 1892 dr. jur. (Dækningsadgang eller Fordringsret), 4.4.1900 HRsagf., 1907 off. og benef. sager ved HR. – Fra 1908 midlertidig praktisk docent ved Universitetets jur. laboratorium. – Form. for det i Stærkstrømsloven af 19.4.1907 § 3 omhandlede nævn. Forfatter af en række grundige skrifter omhandlende panteret, forudsætninger, tinglysning, nævninger, landstingsopløsning samt (i Tinglysning 1897 og i Konkret Retsundervisning 1912) om juridisk metode, dels arbejder vedr. sjælelige, frireligiøse og livsfilosofiske emner, navnlig: Oldmester og hans Bog (1909) og Inderstyre, I (1914).

1900 ULF HANSEN, f. 7.1.1869 i Kbh. (Cit.), d. 26.2.1926 i Gentofte, S. af *Octavius Thomas H.* (besk. 1874). ∞ 1° 2.4.1891 i Kbh. (Johs.) *Ellen Becker,* f. 13.3. 1871 i Frederikssund, d. 18.1.1946 i Kbh. (Garn.) ægtesk. opl. (∞ 2° 31.10.1910 i Kbh. prof. ved universitetet, dr. med. *Knud Helge Faber,* f. 1862, d. 1956), D. af apoteker *Georg Ludvig B.* og *Frederikke Dorothea Foersom.* ∞ 2° 10.2.1911 i Tårbæk *Olga Eleonora Maria Weiss,* f. 27.1.1889 i Kbh. (Johs.), D. af gas- og vandmester *Ludvig W.* og *Katarina Pfarr.* – 1884 student, Metropolitansk., 1888 cand. jur., fuldm. hos faderen, 1892 ORsagf. i Kbh., 6.6.1900 HRsagf., 1907 off. og benef. sager ved HR. – Form. for eller medl. af bestyr. for flere aktieselskaber, bl. a. Badeanstalten København.

1902 JENS VALDEMAR MØLDRUP, f. 25.12.1867 i Årslev, d. 30.11.1944 på Frbg., S. af godsforvalter, exam. jur. *Jens M.* og *Elise Margrethe Lauritzen.* ∞ 28.5.1895 i Valby (Jesus) *Margrethe Falk-Jensen,* f. 5.8.1875 i Nykøbing F., d. 22.9. 1955 på Frbg. (Solbjerg), D. af HRsagf. *Peter Gregers Christian J.* (besk. 1888). – 1886 student, Randers, 1891 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. N. C. Jørgensen (Jarnø), s. år hos HRsagf. P. G. C. Jensen, 1894 ORsagf. i Kbh., 2.7.1902 HRsagf., 1907-37 off. og benef. sager ved HR., 1913 R., 1927 DM., 1933 K^2., 1941 K^1. – 1894-1907 sekr. for bestyr. for Den danske Købstadforen. og redaktør af sammes tidsskrift; 1899-1909 medl. af Frbg. Kommunalbestyr.; 1904 medl. af kontrolkomiteen for Østifternes Hypothekforening., 1919 form., 1937 for tilsynsrådet; 1907 medl. af direkt. for Nordisk Livsforsikrings A/S af 1897 og for Nordisk Ulykkesforsikrings A/S af 1898; 1908 medl. af »Bikuben«s repræsentantskab, 1911 form., 1920 form. for tilsynsrådet; 1915 form. for Foren. af danske Søassurandører, 1905-32 medl. af bestyr. for De samv. Menighedsplejer, 1922-32 form.; 1906-21 medl. af bestyr. for Det kbh.ske Kirkefond; 1919 medl. af best. for P. C. Ipsens Sønners Legat; medl. af bestyr. for A/S Dansk Shell og Dampskibsselsk. Norden; iøvrigt form. for eller medl. af bestyr. for en række erhvervsdrivende selskaber.

1903 FRITS TOXWERDT BÜLOW, f. 16.4.1872 i Ålborg, d. 20.7.1955 på Frbg. (Solbjerg), S. af byskriverfuldm., senere auktionsholder, exam. jur. *Emil Faye B.* og *Marie Gabrielle Toxwerdt.* ∞ 1° 28.3.1899 i Veggerløse *Fanny Augusta Frederikke Poulsen,* f. 21.11.1870 i Kbh. (Trin.), d. 10.1.1933 sst. (Jesus), D. af HR-ass. *Jonas Nicolai Johannes P.* (1888-1912). ∞ 2° 8.1.1950 i Tibirke *Jenny Christine Meiner,* f. 10.3.1896 i Esbjerg (Frelsers), (∞ 1° *Christian C. Christensen* af Seattle, U.S.A., ægteskabet opl. 7.5.1947), D. af snedkermester *Didrik Christian M.* og *Marie Cathrine Christensen.* – En tid på et embedskontor i Hjørring, 1891 exam. jur., fuldm. hos ORsagf. Edv. Christensen og C. S. Wassard i Kbh., 1894 student, privat, 1898 cand. jur., s. år ORsagf., 28.12.1903 HRsagf., 1905-10 medl. af Sagførerrådet for 1. kr.; 1907 off. og benef. sager ved HR., 20.7.1910 beskik. depon.; 5. s. m. justitsminister i Klaus Berntsens min. indtil 21.6.1913 og s. d. udn. til ekstraord. ass. i HR., beskik. atter udleveret og prakt. i Kbh. siden efteråret 1914, 1912 K^2., 1920-24 tingvalgt medl. af Landstinget, 1920-22 dettes form.; 1933 K^1., 1942 DM. – B. blev i kraft af sit skarpe og hurtige hoved en meget benyttet sagfører. 1910 defensor for ministrene J. C. Christensen og S. Berg i rigsretssagen efter Albertikatastrofen og knyttedes herved til ledende venstrekredse. Som minister gennemførte han bl. a. loven om Statspolitiet og havde ved sin jur. viden betydelig indflydelse bl. a. ved forhandlinger om grundlovsforslaget 1912. – I nogle år, indtil 1924, form. for Nationalbankens repræsentantskab; form. for bestyr. for Assurance-Compagniet Baltica, De baltiske Assurandører, Akts. Tivoli (senere alene medl.), Akts. Mommark Færge og Fru Elisabeth Staus Rekreationshjem; næstform. for bestyr. for Det østasiatiske Industri- og Plantage Kompagni; medl. af bestyr. for Akts. Det sønderjydske Kompagni, for Akts. C. W. Obel, for Den Raben-Levetzauske Fond og for Foren. til Højskolens Fremme i Kbh. m. m.

1905 EMIL HARBOE, f. 26.11.1867 i Kbh. (Frue), d. 22.8.1943 i Birkerød, urne i Kbh. (Garn.), S. af varemægler *Sophus Andreas Frederik H.* og *Emma Andrea Claudine Brehm.* ∞ 20.12.1896 i Stockholm *Holga Helena Börjeson,* f. 30.3.1874 i Rom, d. 13.3.1938 i Bagsværd, urne i Kbh. (Garn.), D. af billedhuggeren, prof., dr. phil. *Laurentius Helenus B.* og *Louise (Vitte) Frederikke Anna Mathea Bartholin.* – 1885 student, Metropolitansk., 1891 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1894 ORsagf., 5.7.1905 HRsagf., 1910 off. og benef. sager ved HR., 1911 R. 1918-21 konservativt medl. af Folketinget (Randers Amt). – 1909-11 ledende senior i Studenterforen.; form. for bestyr. for flere aktieselskaber.

1906 CARL BERTEL HENRIQUES, f. 6.11.1870 i Kbh. (Mos.), d. 13.7. 1957 i Gentofte efter en færdselsulykke, begr. i Kbh. (Mos.), S. af grosserer *Benny H.* og *Betzy Louise Bing.* – Ugift. – 1888 student, Hauchs Sk., 1893 cand. jur., s. år

fuldm. hos ORprok., justitsråd *Menca Koppel,* 1897 ORsagf., 19.3.1906 HRsagf., 1910 off. og benef. sager ved HR., 1920 R., 1928 DM., 1933 K², 1937 K¹., 1955 S.K. – Med sin nøgterne veltalenhed og sit skarpe blik for det væsentlige i sagerne var H. sin tids førstemand i skranken, – langt over 800 sager procederede han i HR. i de mere end 50 år efter sin beskikkelse som HRsagf. Han var sin stands varme fortaler og med frygtløshed fremsatte han sin mening, hvem han end stod overfor. Som medl. af bestyr. for Højesteretsskranken 1919-36 og som dens form. 1929-36 virkede han for bevarelsen af HRsagførerprøven, som det efter hans opfattelse både af retsplejemæssige og af sagførermæssige grunde ville være værdifuldt at opretholde; 1902-08 var han medl. af sagførerrådet for 1. kr., 1914-19 af hovedbestyr. for Den danske Sagførerforen.; medl. af Sagførernes Hjælpe- og Understøttelseskomité; 1919 form. for retsrådet, 1919-46 medl. af retsplejeudvalget; 1925 suppleant til bestyr. for den danske afd. af De nordiske Juristmøder, 1934-49, 49 medl.; som dommer i Den faste Voldgiftsret 1910-43 var H. den, der s.m. Carl Ussing skabte den danske arbejdsret på grundlag af Septemberforliget fra 1899; 1912-43 form. for Arbejdsgiverforeningens faste Voldgiftskomm. Hans varme medmenneskelighed førte ham bl.a. ind i arbejdet i Fængselsselskaberne, således var han medl. af disses fællesbestyr. og til 1951 kasserer for Fængselsselskabet i Kbh.; 1930-46 form. for repræsentantskabet i Mosaisk Trossamfund; i en lang årrække medl. af bestyrelsesrådet for Berlingske Tidende, i perioder form.; 1910-56 form. for kontrolkomiteen for A/S Kastrup Glasværk. – I anl. af 50 års dagen for H.s prøveprocedure skrev HRsagf., dr.jur. Bernt Hjejle i Berl. Tid. en udmærket karakteristik af H. både som sagf. og som menneske. Her skal anføres nogle enkelte af udtalelserne: »blandt alle vore store advokater tror jeg, han vil være den, der som Daniel Webster i sin tid vil kunne give menneskelige Svagheder en saadan Plads i Livets Mangfoldighed, at Grundlaget for en naadig Dom kan skimtes.« Og senere: »og i Rækken af de store Advokater, den danske Sagførerstand i de sidste Generationer har frembragt – med Navne som »Gamle« og »Unge« Liebe, P.G.C.Jensen, Asmussen, Frits Bülow, Oscar Fich o.m.a. – staar C.B. som den Livets og Menneskenes Ven, vi trænger til, og hvis Fortale vi har Behov.« – Og ved H.s 80 års fødselsdag 1950 skrev form. for sagførersamfundet, HRsagf. Gorrissen i Sagførerbladet bl.a.: »Det er denne livsgerning og disse meget facetterede personlige egenskaber, der har skabt den personlighed, som vi kender, og som har givet C.B.Henriques en ganske særlig position blandt de danske sagførere. Med ham er det ikke blot som med så mange, at vi beundrer ham, agter og respekterer ham, men C.B.Henriques holder vi af, og det er dejligt at få lejlighed til at sige det.« – Se iøvrigt Axel H.Pedersens bog: C.B.Henriques. En rettens tjener (1956), 2. rev. udgave (1957). – Mindeplade i »Sagførergården«.

1907 NIELS HAAGEN BACHE, f. 7.6.1869 i Kbh. (Holmens), d. 6.4.1953 i Gentofte, S. af maleren, prof. *Otto B.* og *Clara Charlotte Elise Haagensen.* ∞ 16.7. 1898 (b. v. nordre birk) *Elisabeth Schack Bramsen,* f. 3.2.1876 i Kbh. (Frue), d. 29.4. 1941 sst. (Slots), D. af forsikringsdirektør, indenrigsminister, senere gehejmeetatsr. *Ludvig Ernst B.* og 1. hustru *Marie Sophie Catharina Schack.* – 1887 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1893 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1896 ORsagf., 3.7. 1907 HRsagf., 1910-39 off. og benef. sager ved HR. – 1919-28 medl. af retsplejeudvalget, 1925 af udvalget ang. offentl. votering i HR., 1919-25 af den skandinaviske civillovkomm., 1904-10 af sagførerrådet for 1. kr., 1923 af bestyr. for HR-skranken. – B. kom tidligt ind på forsikringsretlige spørgsmål, og hans tekniske viden, praktiske sans og teoretiske indsigt skaffede ham navn som en af de første forsikringsjurister. Han udfoldede en betydelig litterær virksomhed på dette område, ligesom han blev medl. af adskill. komiteer og bestyr. indenfor forsikringsverdenen, var 1898-1937 forretningsfører for Forsikrings Akts. Heimdal; 1918-37 jur. konsulent for Assurandør-Societetet; æresmedl. af Forsikringsforeningen. – Har skrevet talrige afhandl. i jur. tidsskifter samt i inden- og udenl. forsikringstidsskrifter. Udgav »Brandforsikringsretten« (1905) samt »Forelæsninger over de alm. Brandforsikringsbetingelser for Løsøre« (1918).

1908 IVAN ALEXIS CLAUDI KONDRUP, f. 9.11.1872 i Kbh. (Frue), d. 27.11.1935 i Ordrup, S. af grosserer *Frederik Holm K.* og *Cæcilie Catharine Dolgorucki Claudi.* ∞ 14.7.1904 i Ordrup *Inger Meta Elisabeth Lange,* f. 10.4.1881 i Kbh. (Johs.), d. 24.8.1945 i Ordrup, D. af senere justitsr. *Lauritz L.* og *Fanny Eugenie Hansen.* – 1891 student, privat, 1897 cand. jur., fuldm. hos HRadv. *Hindenburg* (bev. 1863) og HRsagf. Asmussen (besk. 1875), 1901 ORsagf. i Kbh., 1.7. 1908 HRsagf., 1910 off. og benef. sager ved HR., 1927 R. – 1917-22 medl. af Kbh.s amtsråd; form. for Gentofte Kommunes vandsynsmænd samt medl. af bestyr. for en række handels- og industrivirksomheder. – Et legat på kr. 8.000,– under Understøttelsesforeningen bærer hans navn.

1908 JOHANNES THEOBALD STEIN, f. 1.5.1870 i Kbh. (Frue), d. 17.3. 1944 i Gentofte, S. af billedhuggeren, prof. ved Kunstakademiet *Johan Carl Heinrich Theobald S.* og *Sara Margrethe Fallesen.* ∞ 21.10.1899 i Kbh. (Holmens) *Ellen Malling,* f. 12.8.1876 i Hamborg, d. 23.8.1944 i Gentofte, D. af grosserer, sen. etatsråd *William Theodor M.* og *Christine Antoinette Bendixen.* – 1888 student, Borgerdydsk. på Chr.havn, 1895 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. Fr. Høst, byfogedfuldm. i Odense, 1899 fuldm. hos ORsagf. E. Schoustrup, senere hos HRsagf. Fr. Salomon (besk. 1881), 1900 ORsagf., 15.10.1908 HRsagf., 1914-44 off. og benef. sager ved HR., 1927 R. – 1911-12 ledende senior i Studenterforen.,

1921-25 kgl. kommissarius i Kalundborg og Omegns Banks konkursbo; 1923-30 form. i bestyr. for Det kgl. octr. Sø-Assurance-Komp.; form. for Kunstkredsen; medl. af bestyr. for Foren. for national Kunst, for A/S Blindes Arbejde og for Kronprinsesse Louises Asyl.

1910 VAGN AAGESEN, f. 18.7.1866 på Førslevgaard, d. 10.9.1939 i Skovshoved (Gentofte), S. af prof., dr. jur., ekstraord. HRass. *Andreas Aa.* og *Thora Alvilde Neergaard.* ∞ 1° 18.8.1892 i Ordrup *Ingeborg Hansen,* f. 14.6.1873 i Gentofte, d. 8.12.1949 i Kbh. (Pauls), ægteskabet opl., (∞ 2° 4.4.1911 i Gentofte gesandt, senere udenrigsminister, kammerherre *Otto Christian Jacob Jørgen Brønnum Scavenius,* f. 1875, d. 1945) D. af cand. jur., grosserer, medl. af Landstinget, senere etatsr. *James Gustav H.* og *Louise Augusta Bull.* ∞ 2° 18.5.1909 i Kbh. (Cit.) *Kamma Emmy Bügel Berner,* f. 11.9.1880 sst. (Johs.) (∞ 1° 19.9.1902 i Hornbæk kammersanger *Helge Nissen,* f. 1871, d. 1926, ægtesk. opl.), D. af fideikommisbesidder *Edmund Bügel B.* og *Alvilde Nathalie Mathilde Poulsen.* – 1884 student, Metropolitansk., 1890 cand. jur., fuldm. hos HRadv. S. S. Nellemann (bev. 1868), 1893 revisionsass. i Landstinget, 1895 ass. i Justitsmin., 1905 ORsagf., 30.4.1910 HRsagf., s. år-35 kst. kammeradvokat, 1914 off. og benef. sager ved HR., 1920 R., 1924 DM., 1928 K^2., 1935 K^1. – 1910-16 medl. af Sagførerrådet for 1. kr., 1914-16 næstform.; 1915 form. for bestyr. for Prokuratorforen.; medl. af administrationskomm. for baroniet Holstenshuus og Det von Schilden-jydske Fideikommis, af administrationen for Den Bügelske Familiestiftelse, det Oxholm-Rosenfeldske Fideikommis og for Præmieselskabet for Kunst og Haandværk; 1922-28 form. for Den danske Landmandsbanks bankråd; forstander for Poul Fechtels Hospital; form. i bestyr. for Kong Frederik VII.s Stiftelser på Jægerspris og i Gyldenløvesgade. Under navnet »Legatet til minde om kammeradvokat Vagn Aagesen« tillagde han ved testamentarisk bestemmelse Den danske Sagførerforen.s Understøttelsesfond en kapital på 212.000 kr.

1911 ESBERN TROLLE, f. 21.6.1875 i Kbh. (Johs.), d. 10.1.1951 sst. (Frederiks), S. af HRass. (1894), s. år overformynder *Marius Nicolai Frederik T.* og *Frederikke Margrethe Knudsen.* ∞ 12.6.1910 i Kbh. (Frederiks) *Emilie Mine Elisabeth Teisen,* f. 15.3.1885 i Dalbyover, d. 6.2.1947 i Kbh. (Frederiks), D. af læge *Gunni Frederik Oscar T.* og *Ferdinandine Eleonora* baronesse *Wedell-Wedellsborg.* – 1893 student, Metropolitansk., 1899 cand. jur., fuldm. hos HRsagf. Ch. Shaw (besk. 1878), 1903 ORsagf., 24.6.1911 HRsagf. 1917-37 og fra 1941 off. og benef. sager ved HR., 1927 R., 1935 DM., 1950 K^2., 1950 ophørt at praktisere. – 1911-19 form. for Sagførerrådet for 1. kr., 1916-19 næstformand.; 1903-15 medl. af bestyr. for Jur. Foren.; 1913-18 form. for Kbh.s Sygehjem. – Juridisk konsulent for Kbh.s

Magistrat og for Overformynderiet; 1912-18 form. for bestyr. for Kbh.s Sygehjem; 1914-34 af Den faste Voldgiftsret; 1932-34 administrator for Grevskabet Christianssædes successorfond; 1925-26 ledende senior i Studenterforen.; 1914-34 medl. af Garnisons kirkes menighedsråd, 1938-49 formand; 1930 form. for bestyr. for Olfert Ricards Mindelegat, fra 1936 for bestyr. for Dansk Sømandsmission.

1911 CHRISTIAN LUDVIG JULIUS DAVID, f. 30.7.1878 i Roskilde (Dom), d. 18.4.1960 (Hell.lund), urne på Frbg. ældre kgd., S. af overing. *Johannes Hage Christian D.* og *Magdalene Juliane Hagen.* – Ugift. – 1897 student, Metropolitansk., 1903 cand. jur., studieophold i London, fuldm. hos ORsagf. Edm.Warburg, 1906 ORsagf., 14.6.1911 HRsagf., 1917-37 og fra 1941 off. og benef. sager ved HR., 1927 R., 1936 DM, 1958 K., 1959 ophørt at praktisere. – 1911-19 medl. af sagførerrådet for 1. kr., 1916-19 næstform.; 1903-15 medl. af bestyr. for Juridisk Foren., 1910-14 af Den faste Voldgiftsret. Stifter af og form. for C.L.Davids Fond og Samling. 1929-34 form. for bestyr. for Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, 1923-31 for Det nordiske Kreditaktieselskab, 1937-54 for A/S Vølund og 1922-58 for Aarhus Oliefabrik; form. for bestyr. bl.a. for Den kgl. Porcelainsfabrik og for kontrolkomiteerne for Forsikringsaktieselskaberne Haand i Haand, National, Danebroge og Terra; medl. af bestyr. bl.a. for Revisions- og Forvaltningsinstitutet i Kbh. og for den Rysensteenske Stiftelse; 1949 æresmedl. af Metropolitanersamfundet. – Grundlagde som selvejende institution ved gavebrev af 12.12.1945 »C.L.Davids Fond og Samling« de af ham gennem mange år tilvejebragte meget betydelige samlinger af såvel dansk som udenlandsk kunst fra visse perioder og visse lande, fransk keramik, engelske og franske møbler m.v.

1912 VILHELM FREDERIK CLAUDI KONDRUP, f. 6.6.1871 i Kbh. (Holmens), d. 9.1.1929 sst. (Elias), D. af grosserer *Frederik Holm K.* og *Cæcilie Catharine Dolgorucki Claudi.* – Ugift. – 1890 student, privat, 1897 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1901 ORsagf., 20.6.1912 HRsagf., 1917 off. og benef. sager ved HR. – Medl. af kontrolkomiteen for Forsikringsaktieselsk. National.

1913 HANS SIGFRED LEVY, f. 22.11.1878 i Kbh. (Mos.), d. 22.6.1922 sst. (Rigshosp.), S. af læge, prof. *Siegfred L.* og *Lida Helene Michelsen.* ∞ 20.10.1905 i Kbh. (b. v.) *Margrethe Poulsen,* f. 10.5.1880 på Frbg., døbt Vartov, d. 26.1.1930 i Kbh. (Helligånds), D. af HRass. *Jonas Nicolai Johannes P.* (1888-1912, se d.). – 1895 student, Slomann, 1902 cand. jur., fuldm. hos senere HRsagf. C.B.Henriques (besk. 1906), 1905 ORsagf., 1909 off. og benef. sager ved LHSR. m.v., 18.3. 1913 HRsagf., 1917 off. og benef. sager ved HR. – 1919 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.

1913 GUSTAV JOHAN GRAAE, f. 12.2.1878 på Vokstrupgård, d. 27.12. 1941 i Kbh. (Rigshosp.), S. af forstander, cand. jur. *Gustav Adolph G.* og *Johanne Hastrup.* ∞ 1° 15.5.1903 i Gladsaxe *Gaëta Caroline Sabra,* f. 18.2.1877 i Kbh. (Johs.), d. 25.3.1904 i Varde, begr. på Frbg. (Solbjerg kgd.), D. af fabrikbestyrer i Store nord. Telegrafselsk. *Eimert Viggo S.* og *Maren Kirstine Johansen.* ∞ 2° 9.5. 1906 i Christiania *Sigrid Alme,* f. 20.7.1880 i Drammen, d. 12.10.1954 på Frbg. (Solbjerg), D. af sorenskriver *Johan Peter Andreas A.* og *Anne Johanne Vaagaard.* – 1895 student, Frbg. Latin- og Realsk., 1901 cand. jur., vikar. fuldm. ved Arts-Skippinge hrdr., s.år by- og herredsfuldm. samt byrådssekr. i Varde, 1904-10 assist. i Min. for Kirke- og Undervisningsmin., 1904-20 fuldm. hos ORprok. Mundt, derefter hos HRsagf. Møldrup (besk. 1902), 1910 ORsagf. og associé i M.s forretning, 17.5.1913 HRsagf., 1917 off. og benef. sager ved HR.; omtr. samtidig jur. konsulent og sagf. for De danske Statsbaner, 1928 R. – Fra 1915 form. for bestyr. for A/S Købmandsstandens Oplysningsbureau. 1917-29 for bankrådet og bestyr. for Folkebanken for Frbg. og Omegn, 1917-31 for Skatterådet for Gentofte Skattekr., 1916-20 for Hellerup Huslejenævn; fra 1912 tilknyttet forretningsudv. for Foreningen af Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark. 1931 medl. af forretningsudv. for Majoratsforeningen. 1936 godsinspektør for grevskabet Langeland, stamhusene Ahlefeldt og Lundsgård m.m. – Medudgiver af »Danske Len« (1916).

1914 GUY SHAW, f. 25.2.1877 i Kbh. (Holmens), d. 22.11.1948 i Zürich, begr. i Asminderød, S. af HRsagf. *Charles Henry Cornelius S.* (besk. 1878). ∞ 11.9.1914 i Fredensborg Slotsk. *Alice Cecilie Wessel,* f. 26.11.1883 i Valparaiso, d. 26.12.1955 i Kbh. (Ansgar), begr. i Asminderød, D. af generalkonsul *Peter Mathias W.* og *Federica Masten.* – 1895 student, Mariboes Sk., 1902 cand. jur., fuldm. hos faderen, 1905 ORsagf., 30.4.1914 HRsagf., 1935 R. – 1905-17 form. for Asminderød-Grønholt sogneråd. Medl. af bestyr. for Asminderød Kirke og Dronning Louises Børnehosp. i Fredensborg samt for adskill. legater.

1916 JOHANNES FREDERIK FENGER, f. 9.1.1881 i Kbh. (Frelsers), d. 6.1.1934 sst. (Sions), S. af kgl. konfessionarius, provst, lic. theol. *Hans Mathias F.* og *Olivia Theodora Norup.* ∞ 27.5.1911 i Kbh. (Holmens) *Edith Harriet Mygge,* f. 4.5.1886 sst. (Frelsers), D. af læge, dr. med. *Lauritz Johannes M.* og *Julie Mathilde Caroline Goldschmidt.* – 1898 student, Borgerdydsk. i Helgolandsgade, 1904 cand. jur., sekr. i Østasiatisk Komp., 1905-07 fuldm. hos HRadv. H.B. Halkier (bev. 1869), derefter hos ORsagf. Niels Nielsen, 1908 ORsagf., 29.6.1916 HRsagf., 1923 off. og benef. sager ved HR. – 1920-21 medstifter af og form. for Samfundshjælpen; hovedkasserer for det danske Hospitalsfond i Hamborg; kasserer for Dansk Sømandsmission; medl. af bestyr. for adskill. handels- og industriselskaber m.m.

1916 KRISTIAN STEGLICH-PETERSEN, f. 14.7.1880 på Slåtåkra, Sverige. Bindestreg tilføjet 1904. S. af proprietær *Morten Henrik Petersen* og *Betty Louise Christine Steglich*. ∞ 5.9.1908 i Kbh. (Garn.) *Elisabeth Nielsine Ahnfeldt Mollerup*, f. 8.1.1885 i Bælum, D. af sagf. *Peter Christian M.* og *Claudia Ahnfeldt*. – 1897 student, Efterslægtselskabets sk., 1903 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. O. Steen-Møller, senere hos HRsagf. Møldrup (besk. 1902), 1906 assist. i Justitsmin., 1907 ORsagf. i Kbh., 30.10.1916 HRsagf., 1923 off. og benef. sager ved HR. 1932-33 Danmarks agent og adv. ved den internat. domstol i Haag u. retssagen mod Norge ang. suveræniteten over visse dele af Østgrønland. – 1914-19 medl. af Sagførerrådet for 1. kr., 1924-27 af Sagførerrådet, 1941-47 form. for samme; 1935 medl. af bestyr. for HRskranken, 1936-41 form., 1945-49 form. for Erhvervenes Oplysningsråd, 1948-58 for bestyr. for Store Nord. Telegraf-Selskab og sammes Holding Company, fortsat medl. af bestyr. i førstn. selskab; næstform. i Landmandsbankens bankråd, 1960 form.; kommitteret i Kreditkassen for Husejerne i Kbh. og i Dampskibsselsk. Norden; form. for bestyr. for De foren. Vognmandsforretninger, A/S Crome & Goldschmidt og A/S De danske Spritfabrikker; næstform. i likvidationskomiteen for Kbh.s Discontobank og Revisionsbank; medl. af besyr. bl.a. for I/S Berlingske Tidende, A/S De Berlingske Virksomheder og A/S Det Berlingske Officin; 1936-51 medl. af direkt. for Det foren. danske Livsforsikr.s A/S Hafnia, derefter medl. af kontrolkomiteen; iøvrigt form. for eller medl. af en række handels- og industriselskaber m.fl. – På sin firsårs fødselsdag fik han ved Advokatrådets form., HRsagf., dr. jur. Bernt Hjejle, overrakt en gave på 100.000 kr. til et fond, hvis formål han selv måtte bestemme. S.-P. bestemte midlerne til støtte for ældre sagførere, sagførerenker og faderløse børn. Midlerne var indsamlede blandt store bank-, handels- og industrivirksomheder samt advokatsamfundet.

1917 ERIK KRAG, f. 25.4.1878 i Kbh. (Holmens), d. 1.4.1946 sst. (Davids), S. af prokurist *Erik K.* og *Ida Caroline Gad*. ∞ 7.4.1909 på Frbg. *Agda (Mau) Andersen*, f. 27.12.1885 sst., D. af fabrikejer *Carl Theodor A.* og *Emilie Mathilde Tvede*. – 1896 student, Metropolitansk., 1897-99 i Officersskolens næstældste kl., 1899 sekondløjtnant i fodfolket, 1.10. s.år premierløjtnant, 1901 udenf. nr., 22.12.1903 afsk., 1905 cand. jur., s.år fuldm. hos ORsagf. H.F. Helweg-Larsen, senere hos HRsagf. Ernst Møller (besk. 1900), 1908 ORsagf., 10.11.1917 HRsagf., prakt. til 1923, da han blev retskyndig direktør og form. for direktionen i Østifternes Kreditforen., 1925 R., 1934 DM., 31.10.1939 afsk. som direktør, s.år K². – 1921-25 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1924-25 1. næstform.; 1923-39 form. for Kreditforeningernes stående Fællesudv.; 1915-19 kapt. i fodfolkets reserve.

1918 HANS HENRIK MARCELIUS BRUUN, f. 12.5.1884 i Terndrup, d. 22.1.1954 i Kbh. (Garn.), begr. Hornbæk, S. af landinspektør *Alfred William Emil B.* og *Agnes Licht.* ∞ 3.9.1910 i Tikøb *Elisabeth Poulsen,* f. 18.9.1887 på Frbg., d. 30.4.1960 i Kbh. (Garn.), begr. Hornbæk, D. af HRass. *Jonas Nicolai Johannes P.* (1888-1912). – 1902 student, Sorø, 1905-10 medarbejder ved dagbladet »København«, 1908 cand. jur., s. år fuldm. hos HRsagf. N.H. Bache (besk. 1907), senere hos HRsagf. F.T. Bülow (besk. 1903), derefter hos ORsagf. Emil Petersen og senest atter hos Bache, 1911 ORsagf., 11.1.1918 HRsagf., 1919-25 og 1928-30 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 1923 off. og benef. sager ved HR., 1934 R., 1948 DM. – 1920-25 næstform. for bestyr. for 1. Sagførerkr., 1937-39 form. for bestyr. for Sagførerforen. af 1924; medl. af bestyr. for A/S Sagførernes Auktioners Legat. – 1932-34 jur. direktør i Forsikringsselsk. »Danmark«, senere form. for bestyrelsesrådet og repræsentantskabet sst.; form. for bestyr. for Forsikrings-Akts. Norden, for Kunstforen. i Kbh. og for Dansk Kunstmuseumsforen.; medl. af bestyr. for Det danske Kunstindustrimuseum; 1933-39 næstform. i komiteen for Akts. Burmeister & Wains afviklingsafd.; iøvrigt form. for eller medl. af bestyr. for adskill. merkantile og industrielle virksomheder. – Har udgivet: Dommen over Generaldirektør Knutzen, (1948).

1918 ANDREAS MARTENSEN-LARSEN, f. 1.12.1882 i Kbh. (Johs.), d. 21.10.1935 sst. (Cit.). Navneforandr. 1900. S. af HRass. *Erhard Florian L.* (1894-1910, se d.). ∞ 20.11.1909 på Frbg. *Else Sommerfeldt,* f. 28.3.1884 i Kbh. (Garn.), D. af oberst *Elisæus Janus S.* og *Anna Fernanda Dreyer.* – 1900 student, Metropolitansk., 1906 cand. jur., fuldm. ved Kronborg vestre birk, 1907-08 studierejse i udlandet, 1908 fuldm. hos HRsagf. C.J.O. Liebe (besk. 1889), 1911 ORsagf., 1916 off. og benef. sager ved LHSR. m.v., 13.2.1918 HRsagf., 1923 off. og benef. sager ved HR., s. år R. – Medl. af repræsentantskabet for Det kgl. octr. Brandassurance Co., af Carlsberg-fondets bryggeriråd samt af bestyr. for adskill. handels- og industriselskaber.

1918 KARL OSKAR FICH, f. 17.8.1877 i Kolding, d. 4.5.1944 i Kbh. (Cit.), S. af læge *Oscar Thorvald F.* og *Nicoline Elisabeth (Betty) Møller.* ∞ 19.3.1910 i Kbh. (Helligånds) *Sigrid Christine Malling,* f. 18.9.1885 sst. (Holmens), d. 1.3.1950 sst. (Frihavns), D. af grosserer *William M.* og *Dora Margaret Hedley.* – 1894 student, Kolding, 1901 cand. jur., studierejse med længere ophold i Berlin, Paris og London, 1903-04 volontør ved Kbh.s amts nordre birk, fuldm. hos ORsagf. V.C.B. Lund, derefter hos HRsagf. Møldrup (besk. 1902) og senest hos ORsagf. E. Falk-Jensen, 1905-07 fg. fuldm. ved Kbh.s amts nordre birk, en tid till. fuldm. hos ORsagf. Fr. Winther, 1909 Orsagf. i Kbh., 25.2.1918 HRsagf., 1923 off. og

benef. sager ved HR., 1928 R., 1938 DM. – 1920-26 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1926 næstform., 1927-41 form. for Sagførerrådet, 1923-32 og fra 1941 medl. af bestyr. for HRskranken, s. år form.; 1926 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924 og bestyrelsens næstform.; 1936 medl. af komm. vedr. sagførervæsenet; 1929 medl. af bestyr. for Privatbanken, 1930 af bestyr. for Det Forenede Dampskibs-Selskab; form. for repræsentantskabet for Investor, A/S for Kapitalanlæg. Hans talrige og mangeårige tillidshverv indenfor sagførerstandens faglige organisationer, hverv, som han varetog med aldrig svigtende interesse, vidner om den ubetingede højagtelse og tillid, hans kolleger nærede til ham, og hans arbejde for standen vil altid blive mindet med taknemlighed.

1918 FREDERIK WINTHER, f. 13.6.1876 i Nykøbing M., d. 19.9.1953 på Frbg., S. af kasserer, cand. jur. *Ludvig Frederik W.* og *Clara Augusta Koefoed.* ∞ 1° 30.5.1914 *Astrid Pouline Larsen,* f. 8.5.1888 i Randers, d. 1.6.1956 i Kbh. (Nazareth), ægtesk. opl., (∞ 1° 1898 ritmester *Valdemar Emil Adelbert Bülow,* f. 1882, d. 1943, ægtesk. opl.; ∞ 3° 1925 orlogskaptajn, senere kommandør *Preben Lembcke,* f. 1886, ægtesk. opl.), D. af købmand *Morten Peter L.* og *Marie Kathrine Hansen.* ∞ 2° 30.9.1925 i Kbh. (Cit.) *Edith Prahl,* f. 31.3.1891 i Horsens (Frelsers), d. 29.3. 1946 på Frbg., D. af tandlæge *Samuel Christian P.* og *Elise Marie Ellebye.* – 1894 student, Metropolitansk., 1900 cand. jur., by- og herredsfuldm. i Sæby, 1903 fuldm. hos ORsagf., senere HRsagf. N. H. Bache (besk. 1907), senere hos ORsagf. P. Torp, 1905 ORsagf., 19.12.1918 HRsagf., 1919-28 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 1921 R. – W. kom gennem Bache i forbindelse med forsikringsverdenen og helligede sig for størstedelen denne i sin praksis. 1902 fuldm., 1903 kontorchef i Dansk Tarifforen., 1903-05 till. sekr. i Forsikringsforen. i Kbh.; form. for dansk Tarifforen., for Dansk Automobilforsikringsforbund, Dansk Foren. for internat. Motorkøretøjsforsikr., for Foren. af Ansvarsforsikringsselskaber o. fl. lign. selskaber; 1929-35 vicepræsident for Kgl. Dansk Automobil Klub. – Har skrevet: Kortfattet Forsikringslære (1908). Dansk Tarifforenings Historie i 25 Aar (1921). Forsikringskyndig medarb. ved Landbrugets Ordbog (1908-18).

1919 THORKIL KNUDTZON, f. 3.1.1884 i Kbh. (Garn.), S. af kammerjkr., kaptajn, landstingsmand, nationalbankdirektør, cand. polit. *Søren Christian* K. og *Ellinor Hansen Grut.* ∞ 11.11.1910 i Kbh., (Holmens) *Karen Tuxen,* f. 16.5.1883 sst. (Johs.), D. af undervisningsinspektør, prof., dr. phil. *Søren Ludvig T.* og *Johanne Margrethe Jørgensen.* – 1901 student, Metropolitansk., 1907 cand. jur., fuldm. hos HRsagf. V. Aagesen (besk. 1910), 1910 ORsagf., 1916-19 off. og benef. sager ved LHSR. m. v., 15.2.1919 HRsagf., 1931 off. og benef. sager ved HR., 1934 R.,

1954 R[1]. – 1925-28 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., i 1928 næstform.; 1940 form. for bestyr. for Prokuratorforen. – 1923 medl. af Nationalbankens repræsentantskab (1929-32 form.), fra 1936 af repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank; form. for bestyr. for Magasin du Nords Fond og for Grosserer A. Collstrops og Søn R. Collstrops Mindelegat; medl. af bestyr. for Grosserer Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand; medl. af bestyr. for forsk. aktieselskaber.

1920 VIGGO ROTHE HOLTEN-BECHTOLSHEIM, f. 10.3.1877 i Troense sogn, d. 17.3.1958 i Hellerup, begr. Gentofte. Navneforandring 1931. S. af slotsgartner *Nikolaj Eugén Peter Julius Mauchenheim* kaldet *Bechtolsheim* og *Benedicte Ulfsparre Rothe*. ∞ 27.7.1903 i Odense (Ansgar) *Karen Christine Ravn Fauerholdt*, f. 8.1.1879 på Frbg., D. af jernbanedriftsbest., kaptajn *Carl F.* og *Irene Salome Vilhelmine Ravn*. – 1894 student, Odense, 1900 cand. jur., 1901 fuldm. hos HRsagf. S. Høgsbro (besk. 1889), 1902 dels hos ORsagf. L. Simonsen, dels hos ORsagf. A. H. Siesby. 1905 ORsagf., 28.5.1920 HRsagf., 1931 off. og benef. sager ved HR., 1937 R. – 1916 knyttet til bestyr. for dagbladet »Børsen« A/S, 1934 dens form.; 1945-55 medl. af bestyr. for Det Foren. Dampskibs-Selskab.

1920 NAPHTALI COHN, f. 16.8.1888 i Frankfurt a. M., d. 16.3.1937 i Kbh. (Mos.), S. af købmand *Herman C.* og *Emilie Perlstein*. ∞ 15.10.1926 i Kbh. (Mos.) *Minna Ansbacher*, f. 14.2.1909 i Frankfurt a. M., d. 30.8.1937 i Kbh. (Mos.), D. af fabrikant *Joseph A.* og *Recha Rosenbaum*. – 1906 student, Slomann. 1911 universitetets guldmedaille for en filosofisk afhandl., 1912 cand. jur., 1913 indfødsret, fuldm. hos HRsagf. V. Aagesen (besk. 1910), 1915 ORsagf., 1918 dr. jur., 12.6. 1920 HRsagf., 1921 off. og benef. sager ved HR. – 1919-21 det sønderjydske ministeriums juridiske konsulent, medlem af en række kommissioner til udarbejdelse af lovforslag vedrørende de sønderjydske landsdele, 1919-21 redaktør af den af Statsministeriet udgivne retstidende for samme landsdele, 1916-17 medudgiver af lovsamling, fra 1914 af Juridisk Tidsskrift, fra 1927 till. af Østre Landsretstidende. – Har skrevet: Folkeretskilder (1911), Studier til Læren om Trediemandsretshandler (1914), Romerske Retskilder til Brug for studerende (1914), Moderne Krigsret (1915), Livsforsikringskravets formueretlige Behandling (1918), Oversigt over de vigtigste Forskelligheder mellem den i Sønderjylland gældende og den danske Privatret (1919), Grundbogslovgivningen i de sønderjydske Landsdele (1920).

1921 KARSTEN JACOB MEYER, f. 27.4.1887 i Kbh. (Mos.), d. 19.1.1955 sst. (Kommunehosp.), S. af direktør for Kbh.s Vej- og Kloakanlæg, justitsr., cand. polyt. *Jacob Frederik M.* og *Agnes Louise Bing*. ∞ 10.11.1920 *Harriet (Hetty) Hughes*,

f. 20.9.1891 i Colwyn Bay, North Wales, udrejste 12.8.1957 til England, d. 14.4. 1960 sst., D. af entreprenør *Hugh H.* og *Harriet Davies.* – 1905 student, Slomann, 1911 cand. jur., fuldm. hos HRsagf. C.B.Henriques (besk. 1906) og H.S.Levy (besk. 1913), 1914 ORsagf., 6.7.1921 HRsagf., 1931 off. og benef. sager ved HR. – 1927-32 næstform. i bestyr. for 1. Sagførerkr., 1930-41 medl. af konkurslovkomm., 1932-36 af udv. ang. militær straffelov, af bestyr. for Juridisk Foren., for Comité Maritime og International Law Associations danske afd., 1919-22 for Studentersamfundets Retshjælp for ubemidlede; Statens delegerede ved den internat. privatretskonference i Haag 1928 og af fl.a. bestyr. og komiteer. Opholdt sig under den tyske besættelse af Danmark 1943-45 i Sverige og var form. for Foren. af danske Jurister sst. samt medl. af eksamenskomm. for norsk jur. eks. sst. – Udgav s. m. O.A.Borum: Le droit international privé du Danemark. (Paris, 1930).

1922 OTTO ANTON CARL BANG, f. 8.6.1883 i Kbh. (Frue), d. 25.4.1950 i Hellerup, S. af ORsagf. *Axel Sophus Daniel B.* og 1. hustru *Elise Johanne Marguerite Gautier.* ∞ 1° 18.5.1910 i Kbh. (Frue) *Kate Herforth,* f. 4.2.1892 sst. (Frue), ægtesk. opl., D. af grosserer *Joseph Harry H.* og *Dora Petersen.* ∞ 2° 21.5.1922 i Skanderborg *Helga Christensen,* f. 4.1.1898 i Århus (Dom), D. af sagf. *Niels Christian C.* og *Anna Guldborg.* – 1901 student, Gammelholms Latin- og Realsk., 1907 cand. jur., fuldm. hos faderen, senere hos ORsagf. Edv. Christensen, derefter hos ORsagf. O.Bay, 1909 ORsagf. i Kbh., 1919-20 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 17.3.1922 HRsagf., 1931 off. og benef. sager ved HR., 1941 R. – 1933-36 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924.

1924 ØYVIND AHNFELT-RØNNE, f. 17.11.1885 i Kbh. (Pauls), d. 1.11. 1941 sst. (Østervold), S. af læge og tandlæge *Benjamin Rønne-Olsen* og *Johanna Lamartina Pia Ahnfelt.* ∞ 30.4.1914 fil. mag. *Ragna Hemming,* f. 16.9.1890 i Stockholm, d. 26.10.1951 i Kbh. (Rigshosp.), D. af fil. & jur. utr. cand. *Anders H.* og *Hulda Pärsen.* – 1904 student, Østersøgades Latin- og Realsk., 1911 cand. jur., fuldm. hos HRsagf. I.A.C.Kondrup (besk. 1908), 1914 ORsagf., 1919-29 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 6.2.1924 HRsagf., 1931 off. og benef. sager ved HR. – 1929 medl. af udvalget ang. ændringer i sagførervæsenet; 1927 stedfortræder for Sagførerrådets form.; 1928-33 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1932-33 næstform.; 1933 medl. af Sagførernævnet, 1930-33 af bestyr. for HR-skranken. – 1919 medl. af bestyr. for Juridisk Foren. (til 1928 sekr. for samme), 1928-38 af bestyr. for Dansk Kriminalistforen., 1938 af bestyr. for Fængselshjælpen. 1911-13 medl. af bestyr. for Studentersamfundet. Dansk redaktør ved Tidsskrift for Retsvidenskab. Fra 1934 medl. af De nordiske Juristmøders danske bestyr.; form. for eller medl. af bestyr. for flere erhvervsmæssige virksomheder.

1924 SIGURD THAMSEN, f. 13.2.1874 i Kbh. (Johs.), d. 17.6.1944 sst. (Anna), S. af grosserer *Peter Christian T.* og *Oluffa Rebekka Blackstad.* ∞ 6.9.1910 i Nyborg (b.v.) *Anne Kirstine Johansen,* f. 2.8.1887 i Svendborg (Frue), D. af typograf, senere faktor *Jens Peter J.* og *Julie Knudine Knudsen.* – 1891 student, Schneekloth, 1892 Hebraicum, 1898 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. S. Sinding, senere hos HRsagf. Carl Winther, 1901 ORsagf., 1902 besk. depon., by- og herredsfuldm. i Ebeltoft, 1904 besk. udleveret, praksis i Kbh., 1904-07 till. kontorchef i Studentersamf.s Retshjælp for ubemidlede, 3.4.1924 HRsagf., 25.4.1929 beskikkelserne depon., længere ophold i udlandet, drev bl.a. i en del år en agentur- og kommissionsforretn. i Milano, levede sine senere år i Kbh.

1925 ARNE KEMP, f. 15.7.1889 i Uldum, S. af sognepr. *Henrik Nikolaj K.* og *Elisabeth Mørch.* ∞ 18.1.1919 på Frbg. *Gudrun Hansen,* f. 26.5.1898 i Torsager, D. af provst *Carl Christian H.* og *Susanne Catharina Nissen.* – 1906 student, Frederiksborg, 1912 cand. jur., fuldm. ved Odense hrd., 1914 hos HRsagf. V. Aagesen (besk. 1910), 1915 till. assist. i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 1917 Orsagf., besk. depon., 1919 besk. udlev., s.år afsk. som assist. i Kirkemin., derefter praksis i Kbh., s.år deltaget i Kammeradvokaturen, 1923-24 off. og benef. sager ved Østre Landsret m.v., 9.5.1925 HRsagf., 1.9.1935 kammeradv., 1937 off. og benef. sager ved HR., s.år R., 1948 DM., 1953 K., 31.12. s.år efter ansøgn. fritaget for hvervet som kammeradv., 1959 K[1]. – 1932-36 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr. (1933-36 næstform.), 1932-35 af bestyr. for HRskranken. – Medl. af admin. for det Oxholm-Rosenfeldtske Fideikommis, 1933-39 af komiteen for A/S Burmeister & Wains afviklingsafd.; medl. af best. for A/S Kryolitselskabet Øresund; form. for Kong Frederik VII's Stiftelse på Jægerspris og for Bikubens tilsynsråd.

1926 EINAR BÜLOW, f. 27.8.1890 i Ordrup, d. 29.11.1940 i Guaruja, Brasilien, S. af ORsagf., direktør i Bikuben *Sophus Heinrich Cornelius B.* og *Marie Sophie Frederikke Keller.* ∞ 1° 3.6.1914 i Kbh. (Garn.) *Astrid Lembcke,* f. 14.10. 1892 sst. (Garn.), ægtesk. opl. (∞ 2° 14.10.1924 premierløjtnant af gardehusarrgmt., sen. oberstløjtnant, kammerjkr. *Arne Kristian Møller,* f. 1897), D. af kammerh., generalløjtnant *Immanuel L.* og *Christine Elise Marie Lemvigh.* ∞ 2° 9.8. 1933 *Estrid Damm,* f. 29.1.1899 i Kbh. (Matth.), d. 22.10.1944 i Brasilien, (∞ 1° senere kommandør *Kristian Emil Ackermann,* f. 1883, ægtesk. opl. 1933), D. af ORsagf. *Axel D.* og *Harriet Ingeborg Nysted.* – 1908 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1914 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1917 ORsagf., 29.1.1926 HRsagf., 30.8. 1933 beskikkelserne depon.; tog 1938 ophold på Madeira, men rejste få måneder før sin død til Brasilien.

1926 JACOB EINAR HANSEN GELTING, f. 7.7.1881 i Kbh. (Johs.), d. 13.5.1956 sst. (Davids). Navneforandr. 1904. S. af cand. jur. *Henrik Hansen* og *Johanne Jensen.* ∞ 29.10.1908 *Eleonora Johanne Martinussen,* f. 21.1.1884 i Kbh. (Stefans), d. 12.10.1957 sst. (Davids), D. af købmand *Christian M.* og *Sofie Ovesen.* – 1899 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1906 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. Axel Damm, 1909 ORsagf., 26.5.1926 HRsagf., 1932 off. og benef. sager ved HR. – 1920-27 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1926-27 næstform.; 1927-33 medl. af Sagførerrådet; 1929 – ophævelsen 1955 medl. af retsplejeudvalget, 1943-55 næstform.; 1944-52 medl. af bestyr. for Højesteretsskranken; 1933-41 form. for Sagførernævnet; medl. af konkurslovkomm. af 1930; medl. af bestyr. for P. Carl Petersens Fond, P. Carl Petersens Kollegium samt Helbredelsesfondet. – 1921-26 medl. af skiftekomm. til behandl. af A/S Kalundborg og Omegns Banks konkursbo, medl. af bestyr. for Dansk Foren. for internat. Søret, for Det danske Sprog- og Litteraturselsk., for A/S Burmeister & Wains afviklingsafd. samt for flere industri- og handelsselskaber. Medarbejder ved 5. udg. af Hages Håndbog i Handelsvidenskab.

1926 GEORGE KOCH SCHIØRRING, f. 13.4.1892 i Hjørring, d. 14.7.1952 på sejltur ved Norge, urne på Vedbæk kgd., S. af sagf. *Knud Holger S.* og *Ingeborg Koch.* ∞ 14.11.1918 i Brædstrup (b.v.) *Gerda Kirstine Riis,* f. 8.2.1892 i Kbh. (Jac.), D. af møllersvend, sen. husejer *Mads R.* og *Juliane Krog.* – 1910 student, Randers, 1916 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. N.P. Arnstedt, senere hos HRsagf. F.T. Bülow (besk. 1903), 1919 ORsagf. i Kbh., 4.6.1926 HRsagf. – Form. for eller medl. af bestyr. for en række handels-, industri-, ejendoms- og finansaktieselskaber m.v.; blev 8.6.1945 taget i forvaring af frihedskæmpere, sigtet for værnemageri under den tyske besættelse; ved HR.s dom af 19.12.1946 idømt 4 måneders fængsel (anset for udstået ved varetægtsfængsel), 100.000 kr. i bøde samt bl.a. frakendt retten til at udøve sagførervirksomhed for et tidsrum af 5 år, 7.2.1952 fået udleveret beskikk. som HRsagf. – 1937-46 off. og benef. sager ved HR.; ejendomsadministrator; 1914-33 redaktør af Assurandør-Societetets Samling af Domme, Kendelser og Responsa; forsikringsretlig skribent; 1927-28 ledende senior i Studenterforeningen. – Har udgivet »Konventionen af 2. April 1866« (1918) og »Den danske søforsikringspolice« (1924) samt skrevet artikler i fagpressen.

1927 OLUF PETERSEN, f. 28.6.1889 i Kbh. (Jac.), S. af arkitekt *Carl Emil Oluf P.* og *Gyda Johanne Jensen.* ∞ 11.11.1915 i Kbh. (Maria) *Erna Mathilde Thomsen,* f. 1.12.1889 sst. (Johs.), d. 18.2.1958 i Gentofte, D. af grosserer *Gerhard Poul T.* og *Caroline Mathilde Petersen.* – 1907 student, Metropolitansk., 1913 cand. jur., fuldm. hos ORsagf. E. Falk-Jensen, 1915-19 assist. i Justitsmin., 1919 ORsagf. (besk. depon.), s.år besk. udlev., 20.1.1927 HRsagf., 1937 off. og benef. sager ved HR.

1949 R. – 1936-44 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1920-24 sekr. ved retsrådet, 1944-59 form. for Regensianersamfundet, 1947-52 form. for skyldrådet for Kbh.s amtsrådskr. 1943-52 vurderingsform. for Gentofte vurderingskr., 1945-59 medl. af direktionen for Nordisk Livsforsikrings-A/S af 1897 og for Nordisk Ulykkesforsikrings-A/S af 1898, 1956-59 adm. direktør, derefter medl. af selskabernes bestyr. 1945-50 medl. af Ankenævnet i sager ang. forræderi eller anden landsskadelig virksomhed; medl. af bestyr. for A/S Creditreformforeningen og for flere handelsvirksomheder m.v.; 1949 form. for bestyr. for Hellerup Kommunal- og Grundejerforening.

1927 ALBERT VIGGO JØRGENSEN, f. 31.7.1886 i Kbh. (Holmens), S. af sen. handelsbogholder *Adolf Christian J.* og *Maja Jacobine Wismann.* ∞ 1° 23.8. 1910 i Kbh. (Holmens) kgl. translatrice i engelsk *Lili Margaret Hørring,* f. 4.9.1874 sst. (Garn.), d. 23.5.1923 på Frbg., ægteskabet opl. 1915, D. af bogholder, senere kvæstor ved universitetet og Sorø Akademi *Thorvald Frants Alfred H.* og *Petrea Margaret Schäfer.* ∞ 2° 28.8.1915 i Kbh. (Holmens) *Else Andersen,* f. 19.9.1891 på Frbg., ægtesk. opl., D. af fabrikejer *Carl Theodor A.* og *Emilie Mathilde Tvede.* ∞ 3° *Juliette Frantz,* f. 6.9.1890 i Harskirchen i Alsace, D. af fabrikant *Charles F.* og *Charlotte Jacquillard,* ægtesk. opl. – 1903 student, Gammelholms Latin- og Realsk., 1909 cand. jur., s. år assist. i Min. for Handel og Søfart til sep. 1912, 1909 till. sagførerfuldm. i Kbh., 1912 ORsagf., 5.2.1927 HRsagf., 1935 R., 1958 R[1]. 1937 off. og benef. sager ved HR. – Form. for bestyr. for A/S Det kgl. octr. alm. Brandassurance-Co., for A/S Vognfabrikken Scandia, for A/S De foren. Automobilfabrikker m.fl.; medl. af bestyr. for adskill. handels- og industriselskaber m.v.; form. for bestyr. for Thomas B.Thriges Fond og for Fabrikejer Vald. Selmer Trane og Hustrus Fond; medl. af bestyr. for Dansk Foren. for industriel retsbeskyttelse; sekr. i Foren. af Fabrikanter og Grossister i Elektricitetsbranchen.

1927 CHRISTIAN CHRISTENSEN HEILESEN, f. 13.6.1886 på Vadsagergård i Hjørring amt, d. 7.11.1943 i Kbh. (Rosenvængets), S. af gårdejer *Søren Christensen H.* og *Margrethe Nørgaard.* ∞ 10.5.1912 i Kbh. (b.v.) *Margit Aase Hannover,* f. 24.6.1889 sst. (Mos.), D. af bogtrykker, cand. polyt. *Martin Adolph H.* og *Sigrid Seligmann.* – 1905 student, Ålborg, 1907-20 jur. manuduktør, 1911 cand. jur., volontør i Udenrigsmin., 1913 tildelt det A.S.Ørstedske rejsestipendium, 1914 sagførerfuldm. i Kbh., 1917 ORsagf., 1923 (-39) off. og benef. sager ved ØLR., Kbhs. Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 10.2.1927 HRsagf., 1937 off. og benef. sager ved HR. – 1926-28 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1910 form. for Studenterforen.s repræsentantskab, 1919-21 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1920-29 af Folketinget (Hjørring amtskr.), af den

milit. straffelovkomm. af 1924, af den 2. ædruelighedskomm., meget stærk forkæmper for afholdssagen og medl. af de fleste af dennes organisationer, medl. af Den radikale Venstreforen. for Kbh.s 1. kr. o.m.a. – Har skrevet: Den danske Næringsret i Hovedtræk (1916), Lov mellem Lande (1917), Beværterloven i Hovedtræk (1925), Parlamentarisme og direkte Folkestyre (1926), Den danske Andelsbevægelse fra retligt Synspunkt (1929), Ædruelighedsloven (1929), Fra Slagelsekongressen til Ædruelighedsloven i Blade af Samarbejdets Historie (1930), Brugsforeningsret-Brugsforeningsvedtægter (1934), 2. udg. 1935, »Ved Afholdsbevægelsens 60-Aarsdag« og »Ædruelighedslovgivningen i Danmark« i værket Afholdsbevægelsen i Danmark (1939), en række artikler og piecer om politiske spørgsmål, alkoholspørgsmålet, Andelsbevægelsen m.m.

1927 EJVIND MØLLER, f. 16.5.1891 i Kbh. (Frue), d. 8.4.1954 sst. (Bispebjerg), urne på Tibirke Kgd., S. af HRsagf. *Ernst Johannes M.* (besk. 1900). ∞ 13.6.1914 (b.v. Kbh.s amts nordre birk) *Esther Heilmann,* f. 1.1.1891 i Ejlby, D. af proprietær *Frederik H.* og *Laura Jørgensen.* – 1909 student, Adlers sk., 1914 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1917 ORsagf., 17.9.1927 HRsagf., 1937 off. og benef. sager ved HR. – Gentagne gange medl. af bestyr. for Studentersamfundet, 1928-29 form.; 1927-52 medl. af Naturfredningsrådet, 1945-52 form.; medl. af Hvidøreudv.; 1943-50 form. for Kbh.-Frbg.kredsen af Landsforen. til Kræftens Bekæmpelse; form. for naturfredningsforen.s tekn. udvalg; form. for eller medl. af bestyr. for adskill. handels- og industriselskaber.

1929 LEIF GAMBORG, f. 5.12.1896 på Frbg., d. 28.10.1958 i Kbh., S. af assist. i Overformynderiet, sen. kontorchef i Kbh.s Disconto- og Laanebank *Immanuel Vilhelm G.* og *Bertha Christence Møller.* ∞ 17.12.1921 i Gentofte *Agnete Helene Krabbe,* f. 12.12.1900 på Frbg. (Thomas), D. af ORsagf. *Albert Heinrich Riise K.* og *Voldborg Sofie Brøchner-Larsen.* – 1915 student, Plockross' skole, 1920 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1922-24 till. fg. sekr. i Justitsmin., 1924 LRsagf., 15.6.1929 HRsagf., 1939 R., 1950 DM. – 1920-34 jur. manuduktør, 1921-24 universitetsmanuduktør, 1929-36 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; 1937 off. og benef. sager ved HR. – Form. for Akademisk Orkester og Kor; 1938-39 ledende senior i Studenterforen.; medl. af bestyr. for Statsradiofoniens Orkester, for Christiansdals Kloster, for Lægeforeningens Boliger og for Sydslesvigsk Studie- og Hjælpefond; næstform. for bestyr. for Kaj Munks Mindefond; form. for Kronprinsesse Louises Asyl samt form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber. Ved G.s død udtalte formanden for »Skranken«, HRsagf. Gorrissen følgende mindeord: Det er et overordentlig stort tab for Skranken, fordi HRsagf. G. i mange år har været en af de hyppigst mø-

dende HRsagførere og altid været en blændende advokat, som HR. med stor interesse lyttede til. HRsagf. G. har desuden altid været en hyggelig og fornøjelig kollega at møde, og alle måtte beundre den kraft og dynamik, der var over hans personlighed. Han vil blive stærkt savnet af alle kolleger. – Straks efter G.s død gjordes forberedelser til stiftelsen af et legat, hvis formål skulle være at støtte juridiske studerende. Initiativtagerne var taknemlige manuducenter og andre.

1929 NIS JØRGEN GORRISSEN, f. 10.6.1896 i Vejle, S. af købmand *Nis G.* og *Anna Nissen.* ∞ 20.6.1922 i Kbh. (Cit.) *Else Christiane Ditzel,* f. 25.2.1901 på Frbg., D. af ekspeditionssekr. i Husmandshypotekforen. for Danmark, exam. jur. *Johannes D.* og *Augusta Christiane Margrethe Glud.* – 1914 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1920 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1923 LRsagf., 23.12. 1929 HRsagf., 1946 R., 1953 R[1]. 1937 off. og benef. sager ved HR. – 1933 medl. af bestyr. for Juridisk Foren., s.år-1941 for 1. Sagførerkr., 1937-41 form.; 1928-31 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924, 1935-37 for Højesteretsskranken, bestyr.s form. fra 1956; 1941-47 form. for Sagførernævnet, derefter til maj 1955 for Sagførerrådet; 1952-55 næstform. for Danmarks Juristforbund; 1948 medl. af styrelsen for De nordiske Juristmøders danske afd.; 1948 præsident for Forenede Danske Motorejere, 1949 for Erhvervenes Oplysningsråd; form. for bestyr. for Chr. Augustinus Fabrikker Akts. og for sammes Fond, for Det kbh.ske Reassurancekompagni; for Bankakts. Kbh.s Diskontokasse og for E. R. Rasmussens Fond; 1951 medl. af direktionen for Løvenholm Fonden; 1954 medl. af Reguleringskomm. for Kbh.; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industrivirksomheder m.v.

1930 JENS HARTVIG JACOBSEN, f. 26.6.1892 i Ålborg (Budolfi), d. 19.12.1952 i Kbh. (Kommunehosp.), S. af landbetjent, sen. togfører *Peder J.* og *Birgitte Kathrine Jensen.* ∞ 1° 22.12.1917 i Fredensborg *Hedvig Mattson,* f. 31.10. 1894 i Arvika, Värmland, d. 2.4.1949 i Gentofte (Jægersborg), D. af *Anders Gustaf M.* og *Märta* . . . ∞ 2° 2.9.1950 i Gentofte (b.v.) *Inga Margrethe Frederiksen,* f. 27.12.1905 i Nyborg, (∞ 1° 11.8.1928 i Kbh. (Grundtvigs) læge *Svend Johannes Harsting,* f. 3.11.1896 i Testrup, ægtesk. opl. 1948), D. af stabssergent *Frederik Peter F.* og *Marie Kirstine Petersen.* – 1911 student, Ålborg, 1917 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh. og manuduktør, 1917-18 till. assist. i Direktoratet for Kbh.s Skattevæsen, 1920-22 studierejse (Paris, Rom, Wien, Heidelberg), 1925 LRsagf. i Kbh., 1927 dr. jur. (Dokumentforbrydelserne), 11.1.1930 HRsagf., 1936 R. – 1928-39 off. og benef. sager ved Frbg. birk, Kbh.s amts nordre og søndre birker, 1937 ved HR.; 1932-39 form. for bestyr. for Dansk Forfatterforen.; 1932 medl. af det nordiske Forfatterråd, 1936 form.; 1933-35 medl. af bestyr. for

Danske Aandsarbejderes Forbund, 1936 af dettes repræsentantskab; medl. af det stående udv. vedr. forfatteres og kunstneres personligt ideelle rettigheder; 1946 medl. af bestyr. for Den Raben-Levetzauske Fond; 1933-34 ledende senior i Studenterforen.; medl. af bestyr. for Dansk Kriminalistforen.; 1931 eksaminator ved de jur. eksaminer. – Har skrevet: Ophavsretten (1941), Skatteretten (1950), Forlagsretten (1951) samt afhandl. i forsk. jur. tidsskrifter.

1930 STIG RODE, f. 10.7.1896 i Modum, Norge, døbt i Kbh. (Matth.), S. af forfatter, redaktør, folketingsm., indenrigsminister *Ove R.* og *Nicoline (Line) Andrea Margery Vibe Dedichen.* ∞ 25.5.1923 på Frbg. *Kirsten Bay,* f. 20.10.1901 sst., D. af grosserer *Jens Ludvig B.* og *Anna Margrethe Hansen.* – 1914 student, Henrik Madsens sk., 1920 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1923 LRsagf., 22.1.1930 HRsagf., 24.7.1958 beskikkelserne depon.; fra 1951 jur. direktør i Livsforsikrings-Akts. Hafnia, 1958 form. for direkt. sst. – 1930-31 og 1932-36 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; 1937-58 off. og benef. sager ved HR.; 1937-40 og 1943-46 medl. af bestyrelsen for Højesteretsskranken, 1952-56 form. for samme; 1952-57 medl. af det af Handelsministeriet nedsatte udv. til revision af lovgivningen om forsikringsvirksomhed; 1955-57 medl. af udv. ang. spm. om HRsagf.prøvens afskaffelse, indførelse af off. votering i HR. m.m.; jur. konsulent for Assurandør-Societet til 1958.

1930 POUL JACOBSEN, f. 16.6.1889 i Kbh. S. af grosserer *Carl J.* og *Adolfine,* f. *Jacobsen.* ∞ 10.10.1916 i Kbh. *Marie Nielsen,* f. 19.9.1891 i Lunderskov, D. af fabrikant *Carl N.* og *Christine Pedersen.* – 1907 student, Gammelholms Latin- og Realskole, 1912 cand. jur., s. år sagførerfuldmægtig i Kbh., 1915 ORsagf., 24.5.1930 HRsagf., 1949 R. 1937 off. og benef. sager ved HR.; 1927-37 medl. af Sagførerrådet. – 1908 medarbejder ved Vort Land, 1915-19 redaktør, 1909-14 medl. af bestyr. for Det unge Højre, 1914-16 af hovedbestyr. for Den konservative Vælgerforen. og af Det konservative Folkepartis repræsentantskab og forretningsudv. og 1917-18 af det nye Højres hovedbestyr. og forretningsudv.; form. for Kgl. Dansk Automobil-Klub til 1960; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industrivirksomheder. – Har skrevet en del jur. tidsskriftafhandlinger.

1930 VALDEMAR HVIDT, f. 20.8.1897 i Vordingborg, S. af civilingeniør *Valdemar H.* og *Anna Cathrine Freund.* ∞ 12.7.1930 på Frbg. (b.v.) *Ulla Christensen,* f. 6.10.1903 i Nyborg, D. af grosserer *Vilhelm Georg C.* og *Mathilde Hedvig Vilhelmine Jensen.* – 1915 student, Borgerdydsk. på Østerbro, 1921 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1925 LRsagf., 11.12.1930 HRsagf., 1947 R. 1937 off. og

benef. sager ved HR. – 1938-56 form. for bestyr. for Landsforen. til Arbejdsløshedens Bekæmpelse; administrator for Foren. til fremskaffelse af boliger for ældre; medl. af bestyr. for forsk. erhvervsvirksomheder;

1932 FLEMMING PÄTGES ALLERUP, f. 9.8.1893 i Odense, d. 17.12.1957 i Hellerup, S. af oberst *Ove Emanuel A.* og *Jenny Ludvika Fredrika Hanisch.* ∞ 1° 6.4.1921 i Kbh. *Lily Louise Almira Kiellerup,* f. 18.5.1900 på Frbg., ægtesk. opl. (∞ 2° 1944 i Kbh. assurandør *Frederik Johan Hedemann,* f. 1890), D. af hovedkasserer *Kay Hjalmar K.* og *Vilhelmine Jensen.* ∞ 2° 19.12.1947 i Gentofte (b.v.) *Aase Ingeborg Frydendal Larsen,* f. 31.3.1922 i Nykøbing F. (∞ 1° ingeniør *Hans Ramsøe Nørland,* f. 1918), D. af repræsentant *Helge Frydendal L.* og *Edith Ingeborg Maja Hernø.* – 1910 student, Odense, 1916 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1917-19 till. assistent i Indenrigsmin., 1919 ORsagf., 18.3.1932 HRsagf., 1939 R., 1954 R[1]. – 1936-41 medl. af Sagførerrådet, 1941-53 af Sagførernævnet, 1947-53 form.; 1930-33 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924, fra 1936 af bestyr. for Højesteretsskranken og bestyr.s sekr.; nogle år form. for Dansk Sygeplejeråds rekreationshjem for sygeplejersker; æresmedl. af Dansk Sygeplejeråd; 1928-30 form. for Studenter-Sangforeningen.

1932 CARL JOSEF BALLHAUSEN, f. 9.7.1893 i Korsør, d. 9.11.1958 i Gentofte, S. af apoteker *Carl Anton B.* og *Josephine Cathrine Schmidt.* ∞ 11.5.1922 i Kbh. (Holmens) *Marie Vibeke Stein,* f. 13.9.1900 på Frbg., D. af HRsagf. *Johannes Theobald S.* (besk. 1908). – 1911 student, Sorø, 1918 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1922 LRsagf., 4.5.1932 HRsagf. 1942 off. og benef. sager ved HR. – 1935-43 medl. af bestyr. for Juristforbundet; medl. af bestyr. for Carl Schepler og Hustrus Legat og Irma-Fonden m.v.

1932 CHRISTIAN EMANUEL CHRISTENSEN f. 20.1.1890 i Ålborg, (Budolfi), S. af sagfører, sen. kontorchef, exam. jur. *Johan Henriksen C.* og *Henriette Wendt.* ∞ 25.1. 1919 i Hellerup *Bodil Didrichsen,* f. 1.7.1899 i Kbh. (Jac.), D. af grosserer *Frantz D.* og *Elise Meinig.* – 1907 student, Ålborg, 1913 cand. jur., 1915 assistent i Justitsmin., s.år till. sagførerfuldm., 1918 ORsagf., 1931 off. og benef. sager ved ØLR., 28.6.1932 HRsagf., 1942 off. og benef. sager ved HR. – Nogle år sekr. ved Kbh.s huslejenævn; medl. af bestyr. for Forsikringsakts. Trekroner, for A/S Holte Gymn. samt for flere erhvervsdrivende virksomheder m.v.; sekr. for E.R.Rasmussens Fond.

1932 FREDERIK HENRIK TEIST, f. 2.10.1899 i Rønne, S. af toldinspektør, cand. jur. *Frederik Henning T.* og *Harriet Marie Josephine Lerche.* ∞ 22.3.

1935 i Frydendal *Lone Rohde,* f. 11.4.1908 i Kbh. (Helligånds), D. af maleren *Johan Gudmann R.* og cand. mag. *'Asa Zøylner.* – 1917 student, Randers, 1923 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1924 i Vordingborg, 1927 LRsagf., 28.10.1932 HRsagf., 1933 i Kbh., 1952 R. – 1942 off. og benef. sager ved HR.; 1937-46 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; jur. konsulent for Kbh.s kommune og for den nederlandske ambassade; form. i bestyr. for den Folsach-Krieger-Gyldenkroneske Legatstiftelse, for V. og S. Thorsens Legatfond og for E. og R. Weiss Familielegat; 1951-54 form. for Bornholmskomiteen m.v., derefter medl. af bestyr. for Bornholmsfonden; medl. af bestyr. for det af staten oprettede selskab vedr. de svenske træhuse på Bornholm; medl. af hovedbestyr. for Landsforen. for Mentalhygiejne; form. for eller medl. af bestyr. for forsk. erhvervsdrivende selskaber; redaktør af Landbrugets Haandbog i Lov og Ret, I-II (1945-48).

1932 OSKAR BONDO SVANE, f. 25.9.1899 i Kbh. (Jac.), S. af vice-skoledirektør *Hans Anton S.* og *Margrethe Louise Bondo.* ∞ 7.12.1924 i Kbh. (Esaias) *Vibeke Maria Granzow Dahl,* f. 22.5.1900 sst. (Jesus), D. af professor, dr. jur. *Frantz Johannes D.* og *Maria Vilhelmina Granzow.* – 1918 student, Metropolitansk., 1920-33 jur. manuduktør, 1924 cand. jur. m. udm., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1927 LRsagf., studieophold i Berlin, Paris, Cambridge og London, praksis i Kbh., 26.11.1932 HRsagf., 1949 R., 1956 R[1]. – I 1931 og 1932 fast eksaminator ved jur. embedseks.; 1933 forretningsfører for Den frie Udstilling, for Kunstnernes Efterårsudstilling og senere for Kvindelige Kunstneres Samfund; 1934-36 form. for bestyr. for Studenterforen. Hejmdal; 1936-39 medl. af bestyr. for Højesteretsskranken, 1941 af bestyr. for Haandværkerbanken i Kbh., 1945 næstform.; 1942 off. og benef. sager ved HR.; dommersuppleant i Den faste Voldgiftsret; form. for tilsynsrådet for Kbh.s Hypotekforen.; medl. af repræsentantskabet for Kbh.s Brandforsikr. samt form. for bestyr. for Teaterdirektør-Foren.; form. for bestyr. for Den illustrerede Presses Udgiverforen.; medl. af hovedbestyr. for Det Danske Spejderkorps og af Naturfredningsrådet; formand for A/S Sporvognsreklamen med fire samarbejdende selskaber, De forenede Ejendomsselskaber A/S (fra 1958), Michelin Gummi Comp. A/S, samt medl. af bestyr. for Sønderjydsk Forening for Gentofte kommune og en række handels- og industriselskaber m.v.

1933 KJELD TAGE RØRDAM, f. 27.9.1897 i Kbh. (Holmens), S. af skibslæge i Søetaten, sen. stabslæge, folketingsmand *Holger R.* og *Charlotte Elise Koch.* ∞ 20.1.1927 i Hellerup (Maglegaards) *Margith Adler Svanholm,* f. 17.7.1906 på Frbg. (Mariendals), D. af direktør *Hans Peter Theodor Adler S.* og *Helga Frederikke Elise Mikkelsen.* – 1915 student, Borgerdydsk. i Kbh., 1919 cand. jur., 1921 sagførerfuldm. i Kbh., 1924 LRsagf., 14.2.1933 HRsagf., 1941 R., 1949 DM. – 1931-

33 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og HandelsR. i Kbh., 1942 ved HR. – Form. for bestyr. for O.P.Christensens og Hustrus Fond, for A/S Kymeia og for A/S Georg Jensen & Wendel; medl. af bestyr. for A/S Det danske Kulkompagni o.a. erhvervsdrivende selskaber; 1945-51 form. for Landsforen. til Bekæmpelse af Børnelammelse m.v.; vicepræsident i og medl. af hovedbestyr. for Rigsforen. til Gigtens Bekæmpelse; 1930 medl. af konkurslovskomm., 1954 af havne- og brotakstkomm., 1956 af havnelovskomm.; sekr. og kasserer for dansk afd. af Comité Maritime International og International Law Association; 1952 sekr. for Comité Danois de Droit Comparé, medl. af Advisory Council of the Institute of Comparative Law at the New York University School of Law. Søretlig skribent. Har udgivet: Afhandl. vedr. Baltcon Certepartiet. (1953, engelsk udg. 1954).

1933 THORSTEIN CHRISTIAN THORSTEINSSON, f. 2.9.1889 i Kbh. (Jac.), S. af grosserer *Gudmundur Scheving Th.* og *Edel Marie Christensen.* ∞ 23.9.1916 i Søllerød *Ebba Olivia Hansen-Raun,* f. 8.9.1891 i Kbh. (Matth.), D. af skibsfører i Ø.K. *Oscar Niels Christoffer H.-R.* og *Olivia Mathisen.* – 1908 student, Metropolitansk., 1914 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1918 ORsagf., 18.4.1933 HRsagf., 1939 retskyndig direktør og form. i direktionen for Østifternes Kreditforen., 16.1.1940 beskikkelserne depon., 1950 K., 1960 K[1]., 31.10.1960 fratrådt som dir. i kreditforen. – 1920 forretningsfører for kunstudstillingen »Grønningen«; 1934 medl. af bestyr. for Egmont H. Petersens Fond (1944 næstform.), fra 1954 till. af bestyr. for I/S Husumtryk; form. for Kreditforeningernes stående fællesudvalg; form. for bestyr. for Lånefonden af 1940, derefter fra 1946 af Lånefonden for kortfristede prioritetslån; 1941 medl. af bestyr. for A/S Nordisk Gjenforsikrings Selskab, 1946 for A/S Nordisk Brandforsikr., fra 1956 næstform. i bestyr. og medl. af selskabets kontrolkomité; 1950 medl. af bestyr. for A/S H. Aschehoug & Co., Dansk Forlag, 1957 for A/S H. Hagerups Forlag. – Har udgivet »Fra fremmede Retssale«, I-V (1941-57).

1934 LUDOLPH ANDREAS CHRISTENSEN, f. 13.1.1883 i Ikast, d. 1. 9.1953 i Skovshoved, begr. Århus vestre kgd., S. af lærer *Ludolph. C* og *Jakobine Petersen.* ∞ 15.10.1910 i Herning *Ane Margrethe Larsen,* f. 11.5.1886 sst., D. af manufakturhdlr. *Jens Kristian L.* og *Kristine Madsen.* – 1904 student, privat, 1909 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., fra 1911 i Århus, 1912 sagf. sst., 1915 ORsagf., 1933 R., 30.10.1934 HRsagf. sst., 1949 Dbm. – 1926 off. og benef. sager i Århus købstad og i Ning og Hasle m.fl. hrdr.; 1920-27 form. for bestyr. for 10. Sagførerkr., 1919 medl. af bestyr. for Aarhus Sagførerforen., 1928 form.; 1921-25 medl. af Aarhus byråd; medl. af bestyr. for Universitets Samvirket Aarhus;

form. for bestyr. for Aarhus Museums historiske afd., for Det jydske Musikkonservatorium, for Aarhus Venstreforen., for Akts. Aarhus Amtstidende og for Akts. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie; Justitsmin.s tilforordnede ved Jydsk Brandforsikringsforen. for Bygninger. Medl. af konkurslovskommissionen.

1936 VIGGO CARSTENSEN, f. 7.8.1899 i Ålborg (Budolfi), S. af sen. overpostinspektør *Otto Fabricius C.* og *Elina Repsdorph.* ∞ 22.12.1923 i Kbh. (Christians) *Gudrun Elisabeth Jensen,* f. 10.9.1899 på Frbg., D. af murermester *Oskar Frederik J.* og *Elisabeth Meta Dorthea Nielsen.* – 1917 student, Gl. Hellerup Gymn., 1923 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1926 LRsagf., s.år accessit for jur. prisopgave (Dansk Rets Regler om Ægtefællers formueretlige Raaden, saaledes som disse Regler har udviklet sig i Lovgivning og Praksis siden Midten af forrige Aarhundrede, alt under Hensyntagen til den tilsvarende Udvikling i det øvrige Norden), 30.5.1936 HRsagf., 1939 R., 1954 R[1]. – 1942-56 off. og benef. sager ved HR.; 1926-27 studeret sø- og handelsret ved Columbia Univ., New York, 1924-26 medl. af bestyr. for Foren. af yngre Jurister, 1925-26 form.; 1929 sekr. i Danmarks amerikanske Selskab (Danmark Amerika Fondet), 1935 medl. af bestyr., senere (-1956) form.; nogle år (-1956) form. for Turistforen. for Danmark; tidl. jur. konsulent for U.S.A.s ambassade.

1936 CARL LEOPOLD HEISE, f. 5.3.1898 i Kbh. (Frue), S. af ORsagf. *Peter Vilhelm H.* og *Henriette Fasting.* ∞ 9.7.1931 i London (Marlborough House Chapel) *Brenda Eunice Colam,* f. 13.1.1898 i Edinburgh, D. af civilingeniør *S.A.C.* og *Emmie Kelsall.* – 1916 student, Metropolitansk., 1921 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1924 LRsagf., 20.6.1936 HRsagf. 1942 off. og benef. sager ved HR. – Form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber samt for en del legater; fra 1917 medl. af bestyr. for Metropolitaner-Samfundet; medl. af bestyr. for Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede.

1939 HANS OLAF HANSEN, f. 5.11.1897 i Kbh. (Frue), S. af herreekviperingshdlr. *Rasmus H.* og *Karen Sofie,* f. *Hansen.* ∞ 13.11.1923 i Kbh. (b.v.) *Erna Ellen Kleffel,* f. 21.12.1899 sst. (Matth.), D. af manufakturhdlr. *Martin Sophus Waldemar K.* og *Birthe Kirstine Marie Jensen.* – 1916 student, Frbg. Gymn., 1922 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1926 LRsagf., 10.6.1939 HRsagf., 1947 R., 1954 kammeradvokat, s. år R[1]. – 1937-43 medhj. hos statsadvokaterne ved ØLR.; 1945 off. og benef. sager ved HR.; 1936-37 ledende senior i Studenterforen., 1942 form. for sammes seniorklub; 1957 form. for repræsentantsk. i Foren. af 1888 til Understøttelse af Dannebrogsridderes Efterladte; medl. af best. for flere erhvervsdrivende selskaber.

1940 HENRIK BRAM BACHE, f. 8.2.1902 i Kbh. (Nazareth), S. af *Niels Haagen B.* (besk. 1907). ∞ 3.11.1928 i Kbh. (b.v.) *Karen Linde,* f. 8.1.1903 i Skive, D. af læge *Hans Christian L.* og *Olga Elisabeth Krøger.* – 1918 student, Frbg. Gymn., 1924 cand. jur., s.år dommerfuldm. i Silkeborg, 1925-26 på sagførerkontor i London, 1926 sagførerfuldm. i Kbh., 1928 sagf., 1930 LRsagf., 26.3.1940 HRsagf. – 1945 off. og benef. sager ved HR.; 1937-50 forretningsfører for Forsikringsakts. Heimdal; form. for bestyr. for Dansk Driftstabsforsikring A/S, for Nord og Syd Forsikrings-Akts. og for Forsikrings-Akts. Hermes; form. for Dansk Tyveriforsikrings Foren. og for det stående udvalg for Kombineret Grundejerforsikr.; medl. af bestyr. for »Skranken« (1945-48), Kbh.ske Sagf. Laane- og Hjælpefond og for foren. »Hedebruget«; administrator for Maleren Otto Baches Fond og for fl. legater.

1940 POUL BIERFREUND, f. 3.12.1902 i Holstebro, S. af dommer sst., cand. jur. & polit. *Axel B.* og *Harriet Faber.* ∞ 26.2.1935 i Gentofte *Inge Ricklefs,* f. 23.6.1909 i Bremen, D. af grosserer *Herman Reinhard R.* og *Thora Sell.* – 1921 student, Silkeborg, 1927 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1931 LRsagf., 24.6.1940 HRsagf. – 1927-30 i perioder till. fg. sekr. i Justitsmin., 1937-52 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkreds, 1945 off. og benef. sager ved HR.

1941 HELGE ELI BECH-BRUUN, f. 25.10.1901 på Frbg. (Thomas). Bindestreg tilføjet 1927. S. af grosserer *Jens Andreas B.-B.* og *Asta Wilstrup.* ∞ 1° 21.5.1927 på Frbg. *Inge Rigmor Bentzen-Bilkvist,* f. 17.7.1904 sst., ægtesk. opl., D. af kunstmaler *Fritz Johannes B.-B.* og *Anna Elisabeth Christiane Jørgensen.* ∞ 2° 2.6.1948 i Kongens Lyngby (b.v.) *Lizzi Møller,* f. 7.1.1916 i Kbh. (Aldersro), D. af assurandør *Aage Edvard M.* og *Sophie Petersen.* – 1920 student, Svanholm Gymn., 1925 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1929 LRsagf., 1.7.1941 HRsagf. – 1945 off. og benef. sager ved HR.; direktør i og medl. af bestyr. for Det danske Luftfartselskab, medl. af styrelsen for Scandinavian Airlines System og af bestyr. for Sas-Invest A/S; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber, 1960 medl. af bestyr. for Det Østasiatiske Kompagnis Holding-Akts.; medl. af bestyr. for A/S Zoologisk Have, for A/S Assurance-Compagniet Baltica og Baltica Liv; for Elisabeth Staus Rekreationshjem og for A/S F.L. Smidth & Co.'s Jubilæumsfond.

1942 BERNT RUBEN HANSEN HJEJLE, f. 25.9.1901 på Frbg. (Luc.). Navneforandr. 1902. S. af maleren og radereren *Hans Nikolaj Hansen* og *Ella Susanne Ruben.* ∞ 26.11.1927 i Kbh. (Frederiks) *Ulla Cold,* f. 28.1.1898 sst. (Frederiks), D. af kaptajn i Søetaten, sen. guvernør o. de dansk-vestind. øer, direktør for Det Foren. Dampskibs-Selsk., udenrigsminister *Christian Magdalus Thestrup C.* og

Karen Marie Hedegaard Bock. – 1920 student, Frederiksborg, 1923 dim. fra De Brockske Handelsskoler, 1927 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1931 LRsagf., 1933-34 studierejse til Paris, London og Berlin (Det Stampeske Rejsestipendium), 1935-36 jur. rådgiver ved Valutacentralen, 1941 dr. jur. ved Kbh.s Univ. (»Foreningsvoldgift. Studier over Gyldigheden af Selvdømmeklausuler i retlige Fællesskabsforhold« i forb. med afhandlingen »Frivillig Voldgift. I. Frivillig Voldgift efter dansk Ret. II. En retssammenlignende Undersøgelse med Lovgivning for Øje«). 17.2.1942 HRsagf., 1954 R., 1960 R[1]. – 1939 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og HandelsR. i Kbh., 1945 ved HR., 1946-50 medhjælper ved 1. extraord. statsadvokatur, 1949-54 medl. af kontroludv. i edderkopsagen; 1946-54 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1948-50 næstform., 1950-54 form.; 1955 form. for Sagførerrådet (fra 1958 Advokatrådet); form. for De Nordiske Juristmøders danske styrelse; form. for bestyr. for Børneringen og for Fabrikant Einar Willumsens Mindelegat; 1955 viceform. for Landsforen. mod Børnelammelse (Polio); medl. af præsidiet for Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder; 1951-52 ledende senior i Studenterforen.; medl. af bestyr. for Selskabet af 7.9.1898 til Støtte for Faderløs Ungdom, for Holger Petersens Fond, for Det danske Pasteur-Selskab, for Selskabet for Kulturel Frihed og for Dansk Blindesamfunds Venner. – Form. for tilsynsrådet for Sparekassen for Kbh. og Omegn, for A/S American Tobacco Co., for kontrolkomiteen og bestyr. for A/S Dansk Folkeforsikringsanstalt og for bestyr. for Foren. af danske Søassurandører; medl. af best. for A/S De foren. Jernstøberier, A/S Dansk Folkeforsikringsanstalt-Brand, A/S De Danske Spritfabrikker, De foren. Bryggerier, Akts., og Tuborgfondet; endv. form. for eller medl. af bestyr. for handels- og industrivirksomheder m.v.; medl. af Industrirådet; 1942 dansk redaktør ved Tidsskrift for Rettsvitenskap; medudgiver af Berlingske Presse-Bibliotek; har bl.a. skrevet Bidrag til Læren om Tilbageholdelsesret (1932) og Nordisk Retsfællesskab (1946), Pressen og Samfundet (1951) samt en række afhandl. og lovkommentarer i fagtidsskrifter m.m.; medudgiver af Haandbog i den danske Valutalovgivning (1937) og Valutaloven af 22.12.1937 (1938) samt jubilæumsværket: Højesteret 1661-1961.

1942 HENNING HASLE, f. 2.11.1900 i Skjødstrup, S. af slagtermester *Frederik Vilhelm H.* og *Emma Diechmann.* ∞ 2.10.1925 i Århus (Hospitals) *Inge Johanne Flach,* f. 18.2.1904 sst. (Dom), D. af direktør *Peter Vilhelm F.* og *Olga Mattesen.* – 1919 student, Århus, s.år-1920 studeret historie, 1925 cand. jur., s.år dommerfuldm. ved Bølling-Nørre hrdr., 1926 sagførerfuldm. i Kbh., 1927 i Århus, 1928 sagf., 1929 LRsagf. sst., 1931 i Kbh., 1932-45 medl. af Folketinget (Det konservative Folkeparti), for Århus amtskr. indtil 23.3.1943, derefter for Svendborg amtskr.; 1939-40 form. og politisk ordfører for rigsdagsgruppen, 1933 atter

LRsagf. i Århus, 1939 R., 10.4.1940 minister u.p. i Th. Staunings 2. min., 11. s.m. med Justitsmin. og Finansmin. som særlige forretningsområder, 15. s.m. beskikk. depon., 8.7. s.år afsk. som minister, 12. s.m. - sep. s.år tit. overordentlig gesandt og befuldm. minister under forhandlinger ang. vareudvekslings- og betalingsoverenskomst mellem Danmark og Sovjetunionen, 28.8.1941 beskik. som LRsagf. udlev., praksis i Kbh., 10.4.1942 HRsagf., 1949 K². – 1937-40 polsk konsul i Århus, 1938-40 branddirektør sst.; 1941-43 medhjælper hos statsadvokaterne ved ØLR., 1945 off. og benef. sager ved HR.; 1932-37 redaktør af »Sagførerbladet«. 1936-39 medl. af finansudvalget, i 1945 af det udenrigspolitiske nævn, 1934 af bestyr. for Århus konservative Vælgerforen. (1937-39 form.); vurderingsform. for Østerbros Skyld-kr.; jur. dommer i Den faste Voldgiftsret; form. i direktionen for Landsforen. til Kræftens Bekæmpelse samt medl. af bestyr. for radiumstationerne i Århus, Kbh. og Odense; medl. af Kbh.s Boligudvalg; form. for eller medl. af bestyr. for en række erhvervsdrivende selskaber. – Har skrevet: Løsørekøb I. Kommentar til Lov om Køb §§ 1-41.

1942 EINAR DANKVART ANDREAS RICHTER, f. 25.9.1898 i Horsens (Frelsers), S. af sen. dommer i Stege købstad og Møns hrd. *Andreas Boghart R.* og *Ellen Thomsen.* ∞ 12.6.1923 i Kbh. (Frue) *Ruth Almira Ammentorp,* f. 6.8.1897 i Kastrup, ægtesk. opl., D. af sen. stiftamtm. o. Kbh.s og Roskilde stifter, amtm. o. Kbh.s amt, kammerh. *Christian Emil Anker A.* og *Mathilde Charlotte Almira Hedemann.* – 1916 student, Metropolitansk., 1922 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1926 LRsagf., 17.6.1942 HRsagf., 1947 R., 1958 R¹. – 1919-21 form. for Jur. Diskussionsklub, 1920-21 for Det jur. Studenterråd; 1931-34 medl. af bestyr. for »Sagførerforen. af 1924«, 1927 af bestyr. for Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede, fra 1936 form.; 1931-42 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1945 ved HR.; 1936-44 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr., fra 1953 af Sagførernævnet; 1947-48 ledende senior i Studenterforen. i Kbh.; sekr. i Danske Korn- og Foderstof-Importørers Fællesorganisation; kasserer i De danske Lægers Hjælpeforen.; iøvrigt form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber m.v.

1942 AAGE BAY ERICHSEN, f. 10.4.1902 i Helsingør (Kronborg Slotsk.), S. af sen. overintendant *Henrik Christian E.* og *Emilie Christiane Jacobine Flindt.* ∞ 24.11.1927 på Frbg. (Thomas) *Edith Gudrun Ehlert,* f. 18.2.1906 i Kbh. (Sions), D. af instrumentmager, pianofabrikant *Carl Holger E.* og *Johanne Pedersen.* – 1920 student, Metropolitansk., 1925 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1929 LRsagf., 12.12.1942 HRsagf. – 1939-42 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1949 ved HR.; 1942-47 medhjælper hos stats-

advokaterne i ØLRkr., 1944-52 medl. af bestyr. for 1. Sagførerkr.; 1943-52 næstform. for bestyr. for Juristforbundet; 1946-49 medl. af bestyr. for Højesteretsskranken, 1955 af Sagførerrådet (fra 1958 Advokatrådet) og 1957 af bestyr. for Danmarks Juristforbund.

1943 HJALMAR ERIK LUND-ANDERSEN, f. 22.6.1900 i Vejle, S. af sen. dommer i Store-Heddinge købstad m. v. *Erik Lund A.* og *Christiane Eggertsen.* ∞ 6.9.1930 i Vordingborg *Gerda Balslev Elmquist,* f. 28.10.1905 sst., D. af tandlæge *Kristian E.* og *Ingeborg Balslev.* – 1918 student, Roskilde, 1924 cand. jur., s. år dommerfuldmægtig i Vordingborg, 1925 sagførerfuldmægtig i Kbh., 1925-30 jur. manuduktør; 1928 sagf., 1929 LRsagf., 6.9.1943 HRsagf. – 1949 off. og benef. sager ved HR.

1944 ANDREAS FELIX LEWALD VANG, f. 16.2.1905 i Hellerup, S. af ingeniør *Andreas Peter Andersen V.* og *Marie Alice Malvina Lewald.* ∞ 19.3.1932 i Søllerød *Maja Elisabeth Bodil Augusta Fleischer,* f. 2.7.1910 i Veflinge, Skåne, D. af disponent *Carl Otto F.* og *Karen Elisabeth Balle.* – 1923 student, Øregaards Gymn., 1928 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1932 LRsagf., 22.2.1944 HRsagf. – 1939 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1949 ved HR.; 1929-31 fg. sekr. i Justitsmin.; medl. af repræsentantskabet i Købmandsbanken, 1956 form. for bestyr. sst.; 1945-48 medl. af bestyr. for Sagførerforeningen af 1924; medl. af bestyr. for flere erhvervsdrivende selskaber; næstform. i Ordrup Kommunal- og Borgerforening.

1944 CHRISTIAN BERNHARD CHRISTOFFERSEN, f. 24.9.1901 i Kbh. (Jac.), S. af smedemester *Jens C.* og *Birthe Marie Steffensen.* ∞ 20.1.1931 på Frbg. *Hertha Julie Lund,* f. 18.8.1905 i Holstebro, D. af grosserer *Olaf Mandix L.* og *Ragnhild Hertha Schmidt.* – 1919 student, Østersøgades Gymn., 1925 cand. jur. s. år sagførerfuldm. i Odense, 1926 accessit for besvarelsen af Kbh.s Univ.s jur. prisopgave (Dansk Rets Regler om Ægtefællernes formueretlige Raaden, saaledes som disse Regler har udviklet sig i Lovgivning og Praksis siden Midten af forrige Aarhundrede, alt under Hensyntagen til den tilsvarende Udvikling i det øvrige Norden), 1928 politfuldm. i Præstø, 1929 sagførerfuldm. i Kbh., 1932 LRsagf., 30.5.1944 HRsagf. – 1949 off. og benef. sager ved HR.; form. for eller medl. af bestyr. for en række erhvervsdrivende selskaber; form. for Foren. til Hovedstadens Forskønnelse; medl. af bestyr. for Det Grønlandske Selskab og af Scoresbysund Komiteen; æresmedl. af Pensions- og Hjælpekassen for danske Handelsrejsende; administrator for en række legater.

1944 KAJ BUNCH-JENSEN, f. 27.3.1901 i Kbh. (Andreas), d. 4.1.1959 i Hellerup. Bindestreg tilføjet 1926. S. af lagerforv. *Johan Andreas Jensen* og *Marie Wilhelmine Bunch.* – Ugift. – 1919 student, Metropolitansk., 1925 cand. jur., s.år kst. undernotar i Kbh., s.år fg. sekr. i Kbh.s Magistrats 1. afd., s.år till. fg. sekr. i Justitsmin., 1928 sagførerfuldm. i Kbh., 1932 LRsagf., 28.6.1944 HRsagf., 1951 R. – 1925-33 jur. manuduktør; fra 1928 medarbejder ved Kammeradvokaturen; 1946-55 medl. af retsplejeudvalget og af Sagførerrådet, 1947-48 af Ankenævnet vedr. den ekstraord. tjenestemandsdomstol. 1949 off. og benef. sager ved HR., 1951-56 medl. af bestyr. for Højesteretsskranken.

1944 HANS OTTO FISCHER-MØLLER, f. 15.8.1902 i Kbh. (Jac.), S. af sen. afdelingsingeniør ved Statsprøveanstalten *Hans F.-M.* og *Ebba Algreen-Ussing.* ∞ 17.11.1927 på Frbg. (b.v.) *Karen Margrethe Henrikke Nielsen,* f. 23.5.1898 på Fastruplund, D. af proprietær *Severin N.* og *Marie Sørensen.* – 1920 student, Metropolitansk., 1926 cand. jur. m. udm., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1931 LRsagf., 19.10.1944 HRsagf., 1958 R. – 1929-31 universitetsmanuduktør; medarb. ved Kammeradvokaturen til 1935, 1939 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1949 ved HR.; 1939-47 medadm. for Rosenfeldt Gods, 1946-52 for Persil-Kompagniet A/S; 1947 medl. af bestyr. for Nordisk Insulinlaboratorium; 1948 form. for bestyr. for Fællesbanken for Danmarks Sparekasser A/S; 1960 næstform. for best. for Otto Mønsted A/S; bestyrer af en række legater.

1945 GERT ANDREAS JESSEN, f. 21.2.1905 på Frbg. (Thomas), S. af forretningsfører *Hans J.* og *Vilhelmine Christine Larsen.* ∞ 20.5.1932 på Frbg. *Ida Marie Louise Valeur,* f. 4.11.1908 i Ordrup, D. af direktør *Johannes Meller V.* og *Marie Hansen.* – 1923 student, Efterslægtselskabets Sk., 1930 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1934 LRsagf., 18.5.1945 HRsagf. – 1949 off. og benef. sager ved HR.; 1943 jur. sekr. i Den danske Forlæggerforen.; 1946-47 medl. af Ankenævnet i sager vedr. forræderi og anden landsskadelig virksomhed m.v.; 1949-59 form. for Sagførerforen. af 1924; medl. af bestyr. for flere industri- og handelsselskaber.

1945 EIVIND HARALD HELSTED, f. 22.5.1901 på Frbg., S. af sen. kontorchef i Privatbanken *Frantz Siger Hagen H.* og *Augusta Funck.* ∞ 22.1.1926 i Kbh. (Holmens) *Lilian Dreyer,* f. 3.11.1903 sst. (Holmens), D. af sen. oberstløjtnant *Frederik Christian August Vilhelm D.* og *Gerda Nicoline Frimodt.* – 1919 student, Metropolitansk., 1925 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., s.år - 1934 till. sekr. i Landsoverskatterådet, 1928 LRsagf., 28.6.1945 HRsagf., 1948-49 till. direktør i A/S F.L.Smidth & Co., 1949 R. – 1949 off. og benef. sager ved HR.; 1934-49

sekr. for Dansk Tonekunstner Foren. og 1935-49 for Musikrådet; fra 1942 forretningsfører for Friluftsteatret i Dyrehaven; medl. af bestyr. for A/S Dansk Cement Central, for A/S Aalborg-Portland-Cement-Fabrik og for forsk. andre handels- og industriselskaber; 1946 medl. af Statsradiofoniens (fra 1959 Danmarks Radio's) programudvalg; 1947 form. for bestyr. for Den konservative Klub; i april 1953 medl. af Landstinget og fra 1958 af Kbh.s Borgerrepræsentation; 1950-54 og 1958-59 præsident for Lions Club, Kbh.; 1954-55 guvernør for Lions International, Danmark, 1955 medl. af bestyr. for Teaterhistorisk Selskab, 1957 af Musikkommissionen.

1946 GUNNAR LORENTZEN CHRISTRUP, f. 18.12.1906 i Korsør, S. af skibsmaskinmester ved Statsbanerne *Henrik Emil C.* og *Dagmar Johanne Johansen.* ∞ 18.8.1933 i Esbjerg (Frelsers) *Esther Margrethe Christoffersen,* f. 1.10.1908 i Fredericia (Trin.), D. af direktør, konsul *Søren C.* og *Mette Margrethe Jensen.* – 1925 student, Fredericia, 1931 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1932 fg. sekr. i Udenrigsmin., s.år sekr. i Forsikrings A/S Haand i Haand og sagførerfuldm., 1934 direktionssekr. sst., 1939 underdirektør, 1946 vicedirektør (indtil 31.1.1960), 1936 till. LRsagf., 16.2.1946 HRsagf., 1959 off. og benef. sager ved HR., 1956 medl. af Højesteretsskrankens bestyr. – 1940-44 medl. af bestyr. for Forsikringsforen. i Kbh. og form. for sammes forsikringsjur. gruppe. 1934-55 redaktør af Assurandør-Societetets Samling af Domme, Kendelser og Responsa; medl. af bestyr. for Folkebanken for Kbh. og Frbg. samt for en række erhvervsvirksomheder m.v., 1955 censorsuppleant ved Kbh.s Universitets jur. eksaminer.

1946 CARL MOLT AURE RICARD, f. 26.9.1902 i Kbh. (Helligånds), S. af sen. landsdommer *Frederik Cecil Jean R.* og *Gerda Harriet Richter.* ∞ 11.4. 1942 i Kbh. (Garn.) mag. art. *Anette Kirsten Meyer,* f. 5.11.1916 i Shanghai, D. af generaldirektør *Vilhelm M.* og *Kirsten Ottilie Marie Bramsen.* – 1920 student, Viborg, 1925 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1928 ansat i jur. afd. i Maypole Dairy Co. Ltd., London, 1929-37 direktionssekr. i I/S Berlingske Tidende, 1932 LRsagf. i Kbh., 27.11.1946 HRsagf., 1959 R. – 1946-47 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 1953 off. og benef. sager ved HR.; 1952-58 medl. af bestyr. for 1. sagførerkr., 1954-58 form.; 1953 form. for Dansk Tarifforenings komité; medl. af bestyr. bl.a. for A/S Th. Wessel & Vett, Magasin du Nord (1960 næstform.) og for A/S Aarhus Oliefabrik.

1946 HELGE THORSØE-JACOBSEN, f. 3.8.1897 i Frederikshavn, d. 13.4.1953 ved drukneulykke i Øresund. Bindestreg tilføjet 3.11.1924. S. af dampskibsekspeditør, russisk vicekonsul *Vilhelm Emil Ernst Jacobsen* og *Cecilia Marie*

Thorsøe. ∞ 1° 10.11.1921 *Tonny Marie Knox,* f. 4.8.1889 i Kbh. (Fødselsstft.), d. 25.5.1959 sst. (Sions). Ægtesk. opl. 28.7.1939. Adoptivdatter af revisor *Georg Edward K.* og hustru, f. *Lauritzen.* ∞ 2° 1.9.1939 i Ramløse *Karen Gjetting,* f. 5.2.1910 i Kbh. (Christiansborg) (∞ 1° 20.6.1936 i Kbh. sen. godsejer *Frederik Christian Rostgaard von der Maase* til Anholt, f. 21.11.1910, ægtesk. opl. 10.5.1939, D. af maskiningeniør *Harry Hjalmar G.* og *Karen Margrethe Olsen.* – 1915 student, Ålborg, 1921 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1925 LRsagf., 29.11.1946 HRsagf. – 1931-46 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1953 ved HR.

1947 EILER JULIUS CLAN, f. 30.1.1912 i New York, døbt i Trin. k. i Brooklyn, S. af sen. departementschef i Udenrigsmin., tit. overordentl. gesandt og befuldmægtiget minister, kammerh. *Martin Julius Charles Theodor C.* og *Dagmar Clara Ragnhild Grüner.* ∞ 1° 20.3.1935 i Kbh. (Holmens) *Beate Bülow,* f. 29.8. 1912 på Frbg. (Marc.), ægtesk. opl. 1955, D. af sen. overpræsident i Kbh., kammerh. *Johan Keller B.* og *Anna Marie Gertz.* ∞ 2° 4.4.1955 i Gentofte (b.v.) *Kirsten Brock Pedersen,* f. 28.6.1910 i Århus (Johs.), (∞ 1° 11.4.1933 i Vejlby, Hasle hrd., kaptajn *H.J.Kornerup,* ægtesk. opl. 1955), D. af direktør *Niels Alfred P.* og *Inger Kampmann.* – 1929 student, Metropolitansk., 1934 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Køge, s.år i Kbh., 1937 LRsagf., 12.2.1947 HRsagf., 1953 off. og benef. sager ved HR. – 1944 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber; medl. af kuratelet for Det kgl. Vajsenhus og af hovedbestyr. for Byggesocietetet i Danmark; form. for bestyr. af ørelæge Valdemar Kleins og læge fru Johanne Kleins legat.

1947 HUGO ADAM JACOBI, f. 11.4.1909 i Ørslev, Bårse hrd., S. af skovejer, skovrider, sen. centralbibliotekar, forfatter *Carl J.* og 1. hustru *Rosa Anna Christensen.* ∞ 12.4.1933 i Kbh. (b.v.) sen. LRsagf. *Annette Amalie Jarner,* f. 13.2. 1909 sst. (Frue), D. af ORsagf. *Knud Albert Valdemar Høeg J.* og *Karen Margrethe Goos.* – 1927 student, Ordrup Gymn., 1933 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1936 LRsagf., 26.6.1947 HRsagf. – 1933-35 universitetsmanuduktør. 1938-39 studierejser til London og Paris. 1952 medhjælper ved Kbh.s Byrets skifteafd.; 1953 off. og benef. sager ved HR.; 1949-54 form. for Kbh.s og Frbg. kredsen af Landsforen. til Kræftens Bekæmpelse; form. for bestyr. for A/S Forlaget for Faglitteratur og for flere sociale boligselskaber m.v.; medl. af bestyr. for forsikringsaktieselskaberne Nordlyset og Nordlyset-Liv; 1935 medudgiver af værket: Udvalg af Domme i civile Sager med tillæg af hidtil utrykte Højesteretsdomme. Fra 1946 medredaktør af Ugeskrift for Retsvæsen (den litterære afd.); jur. skribent.

1947 ERIK LETT, f. 7.12.1907 i Rønne, S. af sen. HRd. *Georg Jens L.* (1933-48). ∞ 16.3.1937 i Kbh. (Helligånds) *Anne-Lise Kongsted Monrad,* f. 20.10.1913 sst. (Holmens), D. af grosserer, forfatter *William Albertus Jensen* og 1. hustru *Ebba Gudrun Carla Kongsted,* f. *Jensen,* der ∞ 2° sagf. *Johannes Christian Monrad,* som adopterede datteren. – 1925 student, Kolding, 1932 cand. jur., s.år fg. sekr. i Justitsmin. og sagførerfuldm. i Kbh., 1936 LRsagf., 10.7.1947 HRsagf. – 1953 off. og benef. sager ved HR.

1947 POUL EINAR BEHRENDT-POULSEN, f. 28.5.1909 i Kbh. (Jac.). Bindestreg tilføjet 1933. S. af sen. HRd. *Poul Christian Poulsen* (1931-43). ∞ 11.5. 1935 i Kbh. (b.v.) læge *Edith Krabbe,* f. 4.3.1912 på Frbg. (Solbjerg), D. af sen. overlæge, dr. med. *Knud Haraldsen K.* og cand. jur. *Thora Agnete Hindenburg.* – 1927 student, Øregaard Gymn., 1934 cand. jur., s. år fg. sekr. i Kbh.s Magistrat, s.år i Indenrigsmin., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1938 LRsagf., 11.11.1947 HRsagf. – 1935-51 lærer i erhvervsret ved Handelshøjskolen i Kbh.; 1942-53 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; 1953 off. og benef. sager ved HR.

1948 OVE KARL MAGNUS RASMUSSEN, f. 21.4.1906 i Kbh. (Johs.), S. af gårdejer *Hans Peter R.* og *Petra Andrea Jensen.* ∞ 25.6.1931 i Frederiksværk *Inger Thomassen,* f. 20.12.1906 sst., D. af lærer, kordegn *Lauritz Marinus T.* og *Bertha Nielsen.* – 1924 student, Frederiksborg, 1929-36 jur. medarbejder i »Baltica«, 1931 cand. jur., 1932 till. sagførerfuldm., 1935 sagf., 1936 LRsagf., 19.2.1948 HRsagf. – 1938-48 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1953 ved HR., 1937-42 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1937; medl. af bestyr. for Københavnske Sagføreres Laane- og Hjælpefond, 1938-42 og 1944-46 af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1946-49 af Sagførernævnet. Tidl. form. for bestyr. for Juridisk Foren. for Frederiksborg amt; jur. konsulent for Kgl. Dansk Automobil Klub fra 1936 og for Ingeniør-Sammenslutningen. – Forfatter af tidsskriftsartikler vedr. erstatningsret, færdselslovgivn., familieret m.v.

1948 GUNNAR GERSTED, f. 29.11.1906 i Vejen. Navneforandr. 1933. S. af tømmerhdlr., direktør *Niels Pedersen* og *Mette Kirstine Lauridsen.* ∞ 1° 5.12.1933 i Kbh. (Holmens) *Sonja Gudrun Styrmer,* ægtesk. opl. 1957, D. af sen. oberstløjtnant *Hother S.* og *Valborg Sophie Larsen.* ∞ 2° 15.5.1959 i Stockholm *Agnete Byrdal,* f. 13.4.1915 i Kbh. (Helligånds), D. af ORsagf. *Henri Christian Valdemar B.* og *Emilie Sophie Olsen.* – 1926 student, Haderslev, 1933 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1937 LRsagf., 12.3.1948 HRsagf. – 1953 off. og benef. sager ved HR.; 1943-47 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924, 1950-52 og 1954-55 af bestyr. for 1. Sagførerkr., 1952-55 af bestyr. for Højesteretsskranken; form. for bestyr. for

A/S Vilh. Christiansen og A/S Kjærs Mølles Fabriker; medl. af bestyr. for Odense Garn A/S, A/S Phønix, Arvid Nilssons Fond, A/S Arvid Nilsson, A/S Vejens Trælasthandel m. fl. – Har skrevet: Likvidation af insolvente Aktieselskaber (1960).

1948 NIELS PETER MADSEN-MYGDAL, f. 9.11.1909 i Dalum, d. 1.6. 1957 i Amsterdam, begr. Smørum, S. af landbrugskandidat, sen. godsejer, folketingsmand, statsminister *Thomas M.-M.* og *Marie Rovsing*, adopt. *Deichmann*. ∞ 1° 19.5.1934 i Kbh. (b. v.) translatrice *Karen Agnete Mortens*, f. 17.6.1914 i Kolding (Nic.), ægtesk. opl. 1940, D. af civilingeniør *Karl Thorvald M.* og *Ingrid Vang Lauridsen*, (∞ 2° 30.3.1944 i Søllerød *Mogens Preben Christian Eiler Howden-Rønnekamp* baron *Holck*, f. 23.12.1913 i Kbh.). ∞ 2° 11.3.1942 i Kbh. (b. v.) translatrice i engelsk *Grete Schneekloth Engelsen*, f. 28.10.1915 i Kbh. (Christians), ægtesk. opl. aug. 1954, D. af grosserer *Johan E.* og *Inger Tuxen Schneekloth*, (∞ 3° 29.12. 1954 i Virum korrespondent *José Dagà Castillo*, f. 31.5.1917 i Barcelona, ∞ 1° 8. 4.1936 i Gentofte (b. v.) civilingeniør, ingeniør i Søminevæsenet *Rolf Gustave Goos Jarner*, f. 13.1.1912 i Kbh. (Frue), d. ved drukneulykke 15.8.1945 sst. (Johs.), begr. Ordrup, S. af ORsagf. *Knud Albert Valdemar Høeg J.* og *Christine Johanne Margrethe Høeg*). – 1927 student, Metropolitansk., 1930 studieophold i Oxford, 1937 i Berlin, 1939 i London. 1934 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1937 LRsagf., 1938-44 till. lektor i retsvidenskab ved Kbh.s Univ., 1946 dr. jur. (Ordre Public og Territorialitet. Analytiske Betragtninger over Dispariteter i international Privatret). 22.5.1948 HRsagf. – 1929-37 till. jur. manuduktør. 1953 off. og benef. sager ved HR. 1942 medlem af bestyrelsen for samt direktør for Det private Krigsforsikringsforbund for større privat indbo m. v. Har foruden disputatsen skrevet: Dansk Deviseret (1941), tysk udg. 1942; medudgiver af Håndbog i den danske Valutalovgivning (1937), Valutaloven af 22. dec. 1937 (1938) samt forsk. afh. i jur. tidsskrifter.

1948 JOHAN ADOLF MELCHIOR, f. 2.2.1903 i Kbh., S. af grosserer, fabrikant *Herman M.* og *Emilie Michaelsen*. ∞ 11.10.1934 i Kbh. (b. v.) *Marie-Louise Elisabeth le Maire*, f. 18.9.1908 sst. (Frue), D. af fhv. livlæge, professor, dr. med. *Christian Martin Wittusen le M.* og *Karen Margrethe Seemann*. – 1921 student, Sct. Jørgens Gymn., 1927 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1927-28 studieophold i Paris, 1931 LRsagf. i Kbh., 7.7.1948 HRsagf. – 1939-48 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1953 ved HR. – Har skrevet: Pressen og Sproget (1959).

1948 MOGENS HESSELBERG MØLLER, f. 11.3.1905 på Frbg., S. af assist. i Kbh.s Magistrat, landbrugskandidat *Carl Georg Michael Hesselberg M.* og

Benitta Mathilde Martens. ∞ 4.11.1932 på Frbg. *Mathilde (Tilly) Eva Jørgensen,* f. 9.10.1907 i Riga, D. af skibsmægler *Hagen Christian J.* og *Pauline Anna Smirnow.* – 1923 student, Sorø, 1929 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Odense, 1934 LRsagf., 9.7.1948 HRsagf. sst. – 1953 off. og benef. sager ved HR.; 1941 medl. af bestyr. for Odense Sagførerforen., 1950-58 form.; 1950-53 medl. af bestyr. for 5. Sagførerkr.; 1945-46 og fra 1953 medl. af Sagførernævnet (fra 1958 Advokatnævnet); form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber.

1949 KAJ VALDEMAR HOLM-NIELSEN, f. 31.3.1909 i Diernisse. Navneforandr. 1915. S. af skovrider *Hans Christian Theodor Valdemar Nielsen* og *Charlotte Johanne Emilie Rørdam-Holm.* ∞ 11.8.1934 i Gentofte sekr. i Direktoratet for Ulykkesforsikringen (1933-44) cand. jur. *Karen Elisabeth Jürgensen,* f. 29.7. 1908 i Helsingør (Mariæ), efternavnet ændret ved Kirkemin.s skr. 5.4.1933 fra Jørgensen til Jürgensen, D. af ingeniør *Carl Anton J.* og *Elfride Mathilde Krog-Jensen.* – 1927 student, Odense, 1933 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh. og fg. sekr. ved Invalideforsikringsretten, 1934 till. i Direkt. for Sygekasseväesenet, s.år påny sagførerfuldm. i Kbh.; 1937 LRsagf., 24.2.1949 HRsagf. – 1953 off. og benef. sager ved HR.; 1957 form. for bestyr. for Dansk Foren. for Industriel Retsbeskyttelse. – Forf. af jur. tidsskriftartikler.

1949 NIELS CHRISTIAN LA COUR ANDERSEN, f. 30.3.1907 på Frbg., S. af sen. civildommer i Kbh.s amts nordre birk *Christian A.* og *Juliane Johanne Blicher la Cour.* ∞ 1° 12.9.1931 i Kbh. (b.v.) *Grete Springborg,* f. 3.11.1906 sst., ægtesk. opl. 1947, D. af grosserer *Christian S.* og *Marie Schjødt.* ∞ 2° 28.11. 1947 i Kbh. (b. v.) *Ketty Iris Larsson,* f. 28.11.1916 sst. – 1925 student, Haderslev, 1931 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1935 LRsagf., 24.3.1949 HRsagf., 1943 till. direktør for Investor, Akts. for Kapitalanlæg, 1956 till. for A/S Chr. Olsen. – 1939 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1953 ved HR.; 1934-52 medl. af bestyr. for Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede; medl. af hovedledelsen for landsorganisationen Frit Danmark til 1956; 1945-46 delegeret til at bistå franske anklagere i Nürnbergprocessen; 1946 medl. af lovgivningsudv. om krigsforbrydere; 1950 medl. af hovedbestyr. og forretningsudvalg for Dansk Røde Kors; medl. af bestyr. for Dansk Kautionsforsikrings-Akts.; form. for bestyr. i A/S Kastrup Glasværk, for Forsikrings-akts. Nordeuropa, P. Wulff A/S og restaurant Skandia A/S.

1949 GEORG VILHELM LØBER, f. 4.12.1911 i Kbh. (Pauls), S. af skoleinspektør, cand. theol. *Jacob Philip L.* og *Else Rasmussen.* ∞ 1.9.1944 i Hammel *Gudrun Jespersen,* f. 13.3.1917 i Skivholme, D. af revierjæger på Frijsenborg *Jesper*

Jørgensen J. og *Ellen Kristiane Margrethe Jensen.* – 1930 student, Metropolitansk., 1936 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Århus, 1939 LRsagf. sst., 1940 i Kbh., 1942 atter i Århus, 20.5.1949 HRsagf. sst. – 1937-40 universitetsmanuduktør ved Århus Univ., 1944 lektor i retsvidenskab sst., 1953 off. og benef. sager ved HR., s.år medl. af Sagførernævnet (fra 1958 Advokatnævnet); form. for bestyr. for Jydsk Væddeløbsbane; form. eller medl. af bestyr. for flere handels- og industriselskaber.

1949 FRANZ EICHSTEDT BÜLOW, f. 31.7.1910 i Kbh. (Christians), S. af sen. overpræsident i Kbh., kammerh. *Johan Keller B.* og *Anna Marie Gertz.* ∞ 12.4.1938 i Kbh. (Cit.) *Birthe Ulrich,* f. 6.7.1913 sst. (Garn.), D. af sen. oberstløjtnant *Kay Justus Sigismund U.* og kgl. kammersangerinde *Emilie Boserup.* – 1928 student, Sct. Jørgens Gymn., 1934 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1939 LRsagf., 28.6.1949 HRsagf. – 1953 off. og benef. sager ved HR.; forretningsfører for P.C. Ibsens Sønners Legat, for Kontorchef Arthur Andersson og Hustru Pianistinde Ellen Anderssons Legat og for Generalmajor P.M. Bülows Familielegat.

1949 HENRIK SEVERIN WAGNER, f. 26.3.1896 i Odense, S. af grosserer *Hans Michael Abel W.* og *Marie Sofie Frederikke Jacobsen.* ∞ 22.12.1937 i Tårbæk *Ellen Christine Knudsen,* f. 3.5.1900 i Korsør, D. af sen. bankdirektør *Thomas Balle K.* og *Olga Ida Vilhelmine Hansen.* – 1914 student, Odense, s.år assist. i Den danske Landmandsbanks Aalborg afd., 1916 i Kbh.s private Laanebank, 1919 atter i Landmandsbankens Aalborg afd., 1922-30 i Hambros Bank ltd., London, 1934 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1937 sagf. sst., 1938 LRsagf., 16.11. 1949 HRsagf. – 1948-50 off. og benef. sager ved Frbg. birk, Kbh.s amts nordre birk samt Kbh.s amts søndre birk, 1953 ved HR.; 1935-37 universitetsmanuduktør. 1937-40 underdirektør i Kbh.s Discontokasse Bank-Akts.; 1942-49 sekr. ved Tobaksindustriens rationeringsudvalg; 1942 lærer i erhvervsret ved Handelshøjskolen i Kbh.; 1946-48 og fra 1953 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr.; form. eller medl. af bestyr. for flere handels- og industriselskaber m.v.

1949 TORKIL CHRISTIAN STEFAN NIELSEN, f. 27.8.1902 i Kbh. (Sundby), S. af sen. trafikkontrollør *Jens Christian N.* og *Andrea Frederikke,* f. *Nielsen.* ∞ 1° 28.11.1931 på Frbg. (b.v.) *Ragna Michaela Jensen,* f. 7.7.1903 i Kbh. (Andreas), d. 26.9.1945 sst. (Fredens), D. af forlagsbogh. *Michael Henning J.* og *Emilie Antoinette la Cour Mogensen.* ∞ 2° 26.6.1947 i Søllerød (b.v.) *Ella Monberg Eriksen,* f. 27.7.1916 i Vejle (Nic.), D. af musikdirektør *Jens Monberg E.* og *Mette Marie Petersen.* – 1921 student, Vestre Borgerdydsk., 1931 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1935 sagf. sst., 1937 LRsagf., 21.12.1949 HRsagf. – 1939 off. og

benef. sager ved Frbg. birk, Kbh.s amts nordre birk og Kbh.s amts søndre birk, 1953 ved HR.; form. for eller medl. af bestyr. for forsk. erhvervsselskaber m.v.

1950 BENT JACOBSEN, f. 1.1.1913 i Kbh. (Frederiks), S. af ORsagf. *Frederik Harald Edward Christian J.* og *Johanne (Anni) Victoria Frederikke Ræder.* ∞ 1° 25.6.1935 på Frbg. (b.v.) *Agnete Byrdal,* f. 13.4.1915 i Kbh. (Helligånds), ægtesk. opl. 1945 (∞ 2° 15.5.1959 i Stockholm HRsagf. *Gunnar Gersted* (beskik. 1948)), D. af ORsagf. *Henri Christian Valdemar B.* og *Emilie Sophie Olsen.* ∞ 2° 1.8.1945 i Kbh. (b.v.) læge *Annelise Holm,* f. 2.5.1914 sst. (Helligånds), D. af grosserer *Hans Christian H.* og *Anna Jenny Christensen.* – 1931 student, Sortedam Gymn., 1937 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1941 LRsagf., 20.6.1950 HRsagf. – 1937-42 universitetsmanuduktør (borgerlig ret), 1956 off. og benef. sager ved HR.; med. af bestyr. for flere erhvervsdrivende selskaber.

1950 PAUL GUNNAR ROHBECK, f. 29.4.1903 i Randers (Mortens), S. af sen. dommer i VLR. *Rasmus Alfred R.* og *Anna Johanne Andersen.* – 1921 student, Viborg, 1932 cand. jur. m. udm., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1935 sagf., s. år LRsagf., 24.6.1950 HRsagf. – 1956 off. og benef. sager ved HR.; form. for eller medl. af bestyr. for en række erhvervsvirksomheder bl.a. A/S Dansk Alfa-Laval, København, Johannessen & Lund, Maskinfabrik A/S, København, Premier Is A/S, Glostrup, Regama, Amager Varehus A/S, København; medl. af bestyr. for Det Kgl. Kjøbenhavnske Skydeselskab og Danske Broderskab samt Kbh.s Grundejerforen.; medl. af repræsentantskabet for Kbh.s Brandforsikr.; administrator af godset Rathlousdal ved Odder.

1951 OLE TORRILD NEEL, f. 21.3.1914 i Hellerup, S. af dr. med. *Axel Valdemar N.* og *Inger Marie Ellen Jessen Petersen.* ∞ 20.5.1950 i Kbh. (Grundtvigs) *Tove Torrild,* f. 6.4.1929 sst. (Trin.), D. af assistent *Ib T.* og *Betty Augusta Andersen.* – 1932 student, Gl. Hellerup Gymn., 1937 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1940 sagf., 1941 LRsagf., 25.1.1951 HRsagf. – 1956 off. og benef. sager ved HR.

1951 NIELS ALKIL, f. 10.2.1914 i Kbh. (Trin.). Navneforandr. 1937. S. af viceskoleinspektør *Jens Peter Immanuel Mikkelsen* og *Agnes Emilie Alkil West.* ∞ 13.7.1940 i Hornbæk *Fanny Elisabeth Thiele,* f. 13.6.1916 i Kbh. (Helligånds), D. af kgl. hof-instrumentmager *Frederik Axel T.* og *Helga Helene Fog.* – 1932 student, Østre Borgerdydsk., 1938 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1941 sagf., s.år LRsagf., 7.2.1951 HRsagf., 1.10.1960 retskyndig direktør og form. for direktionen i Østifternes Kreditforen. – 1938-39 jur. manuduktør, 1939-44 universitetsmanu-

duktør, 1940-48 kst. eksaminator ved jur. embedseks.; 1944-46 lektor i obligationsret ved Kbh.s Universitet; 1948-51 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1956 ved HR. – Forretningsfører for Foren. til Beskyttelse af videnskabeligt Arbejde 1946-60, for Danske Skribenters Fællesråd 1948-60, for Dansk Oversætterforbund 1946-60, for Foren. af Danske Skolebogsforfattere, for Dansk Selskab for Ophavsret 1946-60 og for Kunstnersammenslutningen Koloristerne 1942-60; jur. sekr. for Fællesrepræsentationen for Danmarks Biografteatre, for Biografteater-Foreningen for Provinsen og for Winkel & Magnussens Mindelegat; medl. af bestyr. for Foreningen til beskyttelse af vidensk. Arbejde; form. for bestyr. for forskellige erhvervsdrivende selskaber; redaktør af »Besættelsestidens Fakta« (1945-46) og medredaktør af »Ophavsretlige perspektiver« (1958); har skrevet artikler bl.a. om selskabsretlige, forfatterretlige og skatteretlige spørgsmål i jur. tidsskrifter; medarbejder ved St. Hurwitz kommenterede Lovsamling og ved Håndbog for Grundejerinteresser; forf. af »Beskatningen i Danmark« (1960).

1951 POVL JACOB MELCHIOR, f. 5.8.10. i Kbh. (Mos.), S. af grosserer, fabrikant *Jacob Herman M.* og *Emilie Michaelsen.* ∞ 15.7.1938 på Frbg. (b.v.) *Saramarie Kalckar,* f. 27.6.1912 i Kbh., D. af sen. kontorchef, forfatter, cand. polit. *Marcus Nathan K.* og 1. hustru *Alma Schack Schou.* – 1928 student, Sct. Jørgens Gymn., 1934 cand. jur., 1935-36 studieophold i udlandet, 1936 sagførerfuldm. i Kbh., 1939 LRsagf., 9.2.1951 HRsagf., 1956 off. og benef. sager ved HR. – 1936-42 sekr. i Grosserer-Societetets Komité, 1943-45 afdelingschef i det danske flygtningekontor i Stockholm; 1952 jur. konsulent for Dansk Textil Union; medl. af bestyr. for en række selskaber og institutioner, Henri Nathansens Legater og Frederik Schybergs Mindelegat; 1946 medl. af, senere næstform. for repræsentantskabet for Det Mosaiske Troessamfund, 1960 forr.f. for kunstnersammensl. »Grønningen«. – Har skrevet om faglige spørgsmål i leksika og tidsskrifter.

1951 BØRGE KOCK, f. 13.7.1910 i Kbh. (Brorsons), S. af sen. skoleinspektør *Peder Marius Carl K.* og *Marie Marschall.* ∞ 23.3.1940 i Kbh. (Christians) *Annelise Pechenoff,* f. 1.12.1917 sst. (Pauls), D. af fabrikant *Maximilian P.* og *Ida Christina Mårtensson.* – 1928 student, Christianshavns Gymn., 1935 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1938 sagf., 1939 LRsagf., 18.12.1951 HRsagf. – 1956 off. og benef. sager ved HR.; 1949 medl. af Sagførernævnet (fra 1958 Advokatnævnet); 1943-52 sekr. for Møbelhandlernes Centralforen. i Danmark; 1952 medl. af repræsentantskabet for A/S Amagerbanken, 1953 form. for samme og for bestyr. sst.; 1957 næstform. for bestyr. for A/S Andersen & Bruuns Fabriker, 1958 medl. af bestyr. for Fabrikant Otto Johannes Bruuns Fond m.m.

1952 MOGENS CHRISTENSEN, f. 8.8.1911 i Århus (Pauls), S. af HRsagf. *Ludolf Andreas C.* (besk. 1934). ∞ 1° 3.7.1937 i Århus (Frue) *Gerda Holst-Knudsen,* f. 28.11.1915 sst. (Frue), d. 4.2.1944 sst. (Frue), D. af LRsagf. *Carl H.-K.* og *Rigmor Holm.* ∞ 2° 18.2.1946 i Århus (b.v.) *Gudrun Elisabeth Rambøll,* f. 7.4.1917 i Silkeborg, D. af stadsingeniør, civilingeniør *Axel Jørgensen R.* og *Anna Elisabeth Erichsen.* – 1930 student, Marselisborg Sk., 1936 cand. jur., s.år sagførerfuldm. og manuduktør i Kbh., 1938-39 universitetsmanuduktør sst., 1939 sagførerfuldm. i Århus, 1940 LRsagf., 3.4.1952 HRsagf. sst. – 1939-49 lærer ved Den jydske Handelshøjskoles specialstudier (erhvervsret), 1947 universitetsmanuduktør, 1949 lektor ved Aarhus Universitet; 1956 off. og benef. sager ved HR.; form. for bestyr. for 10. advokatkr. og for Det jydske Musikkonservatorium; medl. af bestyr. for Philharmonisk Selskab; form. for bestyr. for A/S Aarhuus Stiftsbogtrykkerie; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber, legater m.v.

1952 JONAS BRUUN, f. 3.7.1911 i Kbh. (Maria), døbt i Terndrup, S. af HRsagf. *Hans Henrik Marcelius B.* (besk. 1918). ∞ 14.5.1941 i Kbh. (Christiansborg Slotsk.) hofdame, sen. privatsekr. hos H.M.Dronningen *Sybille Malvina Lonny* comtesse *Reventlow,* f. 24.8.1912 sst. (Jac.), D. af sen. ambassadør, cand. jur. *Eduard Vilhelm Sophus Christian* lensgreve *R.* og *Else Sophie Nathalie Bardenfleth.* – 1929 student, Sorø Akademis skole, 1937 cand. jur., s. år sagf.fuldm. i Randers, 1939 fg. sekr. i Udenrigsmin., 1940 sagførerfuldm. i Kbh., 1942 LRsagf., 16.4.1942 HRsagf. – 1944-54 medhjælper hos statsadvokaterne i ØLRkr., 1956 off. og benef. sager ved HR., form. for best. af C.L.Davids Fond og Samling, medl. af bestyr. for Højesteretsskranken (1955-60), Det danske Kunstindustrimuseum, Knud Højgaards Fond, Den Holbergske Stiftelse Tersløsegaard, Foren. til at fremme Blindes Selvvirksomhed (1959 form.), Prokuratorforen., Dansk Forsorgsselskab og Dansk-Engelsk Selskab samt repræsentantskabet for institutionen Statsminister C.D.F. Reventlows Minde og af bestyr. for denne institutions mindepark; form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industriselskaber.

1952 KJELD SONNE-HOLM, f. 22.1.1914 i Helsingør (Mariæ). Bindestreg tilføjet 8.2.1936. S. af sen. adjunkt *Hans Andreas S.-H.* og *Petra Marie Jensen.* ∞ 4.6.1938 i Gentofte *Aloisia (Isa) Anna Lichtneger,* f. 24.8.1911 i Wien, D. af kontorchef *Emanuel L.* og *Aloisia Antonia Bauer.* – 1931 student, Helsingør, 1937 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1941 LRsagf., 1.7.1952 HRsagf., 1956 off. og benef. sager ved HR. – 1937-43 universitetsmanuduktør (statsret og folkeret); fra 1945 medhjælper hos statsadvokaterne ved Østre Landsret.

1952 FRITS ROSENQUIST, f. 30.1.1910 i Viborg (Dom), S. af læge *Christian Theodor R.* og *Anna Nina Meinertz.* ∞ 13.10.1935 i Odense (Gråbrødre) *Else Ørnberg,* f. 8.5.1916 sst. (Hans), D. af direktør *Lauritz Christian Peter Anton Ø.* og *Asta Thora Bech.* – 1929 student, Østre Borgerdydsk., 1935 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1938 sagfører, s.år LRsagf., 1.12.1952 HRsagf. – 1948 off. og benef. sager ved Østre Landsret, Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1956 ved HR.

1953 TOMAS KARL CHRISTENSEN, f. 24.4.1912 i Dragerup, Grandløse sogn, S. af overskovfoged *Jens Sørensen C.* og *Jensine Andrea Carstensen.* ∞ 1° 20.11.1936 på Frbg. *Grethe Kofoed,* f. 6.5.1913 i Rønne, ægtesk. opl. 1943, (∞ 2° 3.1.1946 i Gentofte (b.v.) *Sven Evendt,* f. 5.9.1911 i Kbh., rejste 1954 til Rio de Janeiro, Brasilien), D. af adjunkt, sen. departementschef, folketingsmand, finansminister, cand. mag. *Kristian Hansen K.* og *Sigrid Henriette Andersen.* ∞ 2° 2.12. 1943 i Kbh. (Holmens) *Eli Kirstine Brask Simonsen,* f. 29.9.1920 i Kolding (Nic.), D. af dyrlæge *Iver Hansen S.* og *Margrethe Ortmann Brask.* – 1930 student, Hass' Sk., Stenhus ved Holbæk, 1936 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1940 LRsagf., 3.1.1953 HRsagf. – 1932-48 jur. manuduktør (fra 1943 universitetsmanuduktør); fra 1936 medarbejder ved Kammeradvokaturen, 1945-48 off. anklager ved underretterne i landsforræderisager, 1948 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1956 ved HR. – Form. for bestyr. for en række erhvervsdrivende selskaber.

1953 HENRIK VITUS KJELD STEGLICH-PETERSEN, f. 4.5.1913 i Kbh. (Østervold), S. af HRsagf. *Kristian S.-P.* (besk. 1916). ∞ 26.5.1939 i Hørsholm *Grethe Vibe-Hastrup,* f. 8.6.1917 på Frbg. (Solbjerg), D. af fabrikant, cand. pharm. *Erik V.-H.* og *Aase Valborg Møller.* – 1931 student, Akademisk Kursus, 1937 cand. jur., studieophold i England og Tyskland, 1938 sagførerfuldm. i Kbh., 1942 LRsagf., 16.2.1953 HRsagf. – 1956 off. og benef. sager ved HR.

1953 NIELS JOHANN JØRGEN KLERK, f. 5.10.1914 i Kbh. (Christians), S. af ORsagf. *Jørgen Marius K.* og *Gudda Thorkelsson.* ∞ 1° 11.8.1939 i Store Magleby *Anne Lise Andrea Bache,* f. 24.6.1914 i Gurre, ægtesk. opl. 1950, D. af godsforvalter *Erik Holger B.* og *Bertha Eleonora Jensen.* ∞ 2° 27.10.1952 i Stockholm (b.v.) *Vibeke Kaastrup Olsen,* f. 20.11.1928 på Frbg., dbt. i Vedbæk, D. af grosserer *Sophus Kaastrup O.* og *Julia Aurora Lätitia Tisell.* – 1933 student, Østre Borgerdydsk., 1939 cand. jur.; 1938 studierejse til Tyskland, 1939 til England, s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1943 LRsagf., 13.4.1953 HRsagf. – 1956 off. og benef. sager ved HR.; 1942 lærer i erhvervsret ved Handelshøjskolen i Kbh.; 1944 lektor

i sø- og selskabsret ved Kbh.s Universitet, 1949 lærer i retslære ved Søofficerssk.; 1953 lektor i praktisk jura ved Kbh.s Univ. jur. laboratorium; medl. af likvidationskom. for Kbh.s Kreditbank A/S; fra 1945 medl. af bestyr. og sekr. for Jur. Foren.; 1952 medl. af dansk afd. af Comité International de Droit Comparé; medl. af bestyr. for de danske afd. af Comité Maritime og International Law Association; form. for eller medl. af bestyr. for adsk. erhvervsvirksomheder m.m. – Har udg. Kristian Sindballes Dansk Selskabsret I og III (ny udg. 1949); fast medarbejder ved Revue de Droit International et de Droit Comparé; har skrevet tidsskriftartikler.

1953 MICHAEL PONSAING FLAMME VINDING REUMERT, f. 5.1.1914 i Kbh. (Johs.), S. af skuespiller *Poul Hagen R.* og 1. hustru *Helga Ingeborg Meyer.* ∞ 20.10.1938 i Kbh. (Holmens) *Grete Øst Hansen,* f. 7.9.1916 i Nykøbing S., D. af direktør *Carl Christian H.* og *Emilie Dall Borre.* – 1932 student, Frbg. Gymn., 1938 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1944 LRsagf., 13.6.1953 HRsagf. – 1948 off. og benef. sager ved Østre Landsret, Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh., 1956 ved HR. – 1940-48 direktionssekr. i Dansk Krigs-Søforsikring for Varer; 1945 anklager i sager om landsskadelig virksomhed; 1946 medhjælper hos statsadvokaten for Kbh.; form. for bestyr. for Forsikringsakts. Skandinavia; medl. af bestyr. i Dampskibsselsk. Progress, The Borden Comp., Nordisk Kaffe Komp. og Em. Svitzers Bjergnings-Entreprise m.fl. selsk. og fonds.

1954 POUL HJERMIND, f. 1.8.1910 i Næstved (Mortens), S. af kommunelærer, kantor *Holger Alfred Nielsen* og *Marie Cathinka Hjermind.* ∞ 9.11.1935 på Frbg. *Erna Marie Cecilie Nielsen,* D. af købmand *Hans Christian N.* og hustru f. *Nielsen.* – 1929 student, Herlufsholm, 1935 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1938 sagf., 1939 LRsagf., 23.3.1943-28.10.1947 medl. af Folketinget (Maribo amtskr.), 1952 R., 15.2.1954 HRsagf., 1956 off. og benef. sager ved HR. – 1937-42 universitetsmanuduktør i forvaltningsret; 1940-41 form. for Studenterforen.s repræsentantskab; 1940-42 form. for hovedbestyr. for Konservativ Ungdoms Landsorganisation; 1943 medl. af hovedbestyr. for Foren. Norden, 1944 af sammes forretningsudv. og 1943-46 af bestyr. for Friluftsrådet; 1940-42 landsform. for Konservativ Ungdom; 1945 form. for Foren. Norden's Frbg. afd., 1945-47 for Den konservative Klub, 1940-46 for Dansk Ungdomssamvirkes arbejdsudvalg; form. for bestyr. for A/S Tidsskriftet Danmark; medl. af Den parlamentariske Komm. I og II (1945-47); form. for bestyr. for Den konservative Vælgerforen. på Frbg.; medl. af hovedbestyr. for Den konservative Vælgerforen. for Kbh. og Frbg.; 1958 medl. af Frbg. Kommunalbestyr.; medl. af bestyr. for Herlovianersamfundet, for Christmas Møllers Mindefond og for Nationalfonden for Konservatismen i Danmark;

form. for Den konservative Fond; kasserer for Europabevægelsens Danske Råd; 1946-55 godsforvalter for Sophienholm (baroniet Zeuthen); jur. konsulent for Håndværksrådet; sekr. og jur. konsulent for Herlufsholm Skole og Gods; form. af repræsentantskabet for Dansk-Finsk foren.; medl. af bestyrelsen for Toms Fabrikker A/S og for Zeuthen og Aagaard A/S samt form. for bestyr. og kasserer for Spædbørnehjemmet »Danmark«; form. for eller medl. af bestyr. for en række andre erhvervsvirksomheder.

1954 BERNHARD HELMER NIELSEN, f. 16.7.1907 i Kbh. (Simeons), S. af toldklarerer *Hans Christian N.* og *Frederikke Christiane Knudsen.* ∞ 19.3.1943 i Hillerød (Frederiksborg Slots) *Helen Vilhelmine Jenny Sterregaard,* f. 2.9.1917 i Kbh. (Rigshosp.), D. af fuldm. *Albert Vilhelm S.* og *Stella Wernberg.* – 1926 student, Østersøgades Gymn., 1934 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kolding, 1938 LRsagf., 21.4.1954 HRsagf., 1956 off. og benef. sager ved HR. – Medl. af bestyr. for en række selskaber og legater.

1954 SIGVALD STORM MORTENSEN, f. 23.10.1907 i Åle, S. af mejeribestyrer *Marinus M.* og *Anna Johanne Martine Hansen.* ∞ 6.5.1939 i Risskov *Kirsten Nicoline Ravnsø Lind,* f. 23.5.1914 i Århus (Dom), D. af grosserer *Janus Andreas L.* og *Jacobine Ravnsø.* – 1926 student, Svendborg, 1928 afgangseks. fra Handelshøjskolen i Kbh., 1934 cand. jur., s.år dommerfuldm. i Nykøbing S., s.år sagførerfuldm. i Århus, 1938 LRsagf., 1.12.1954 HRsagf. sst. – 1938-43 universitetsmanuduktør; 1947-58 lektor i retsvidenskab ved Aarhus Universitet, 1952 off. og benef. sager ved retterne i Århus købstad samt i Ning og Hasle m.fl. hrdr.; fra 1936 medl. af bestyr. for Aarhus Retshjælp for Ubemidlede, fra 1952 for Aarhus Sagførerforen.; fra 1954 form. for bestyr. for Juridisk Foren. i Aarhus, fra 1956 medl. af bestyr. for selskabet Det sociale Boligbyggeri for Aarhus og Omegn.

1955 POUL SCHMITH, f. 27.6.1916 i Sct. Jørgensbjerg ved Roskilde, S. af tandlæge *Harald Theodor S.* og *Karen Marie Skou.* ∞ 4.5.1945 på Frbg. *Elisabeth Birgitta Bramsen,* f. 28.8.1917 sst., D. af assurandør *Svend Boe B.* og *Irene Margrethe Doris Busse.* – 1934 student, Ålborg, 1940 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1943 sagfører, 1944 LRsagf., 15.4.1955 HRsagf. – 1940-43 og fra 1946 medarbejder i Kammeradvokaturen.

1956 CARL AAGE TJUR, f. 24.9.1918 i Kbh. (Trin.). Navneforandring 1942. S. af grosserer *Carl Hansen* og *Rigmor Gudrun Juhl Martens.* ∞ 4.6.1943 i Silkeborg *Vibeke Gunder Hansen,* f. 13.4.1920 sst., D. af stadsingeniør, cand. polyt. *Peter Gunder H.* og *Signe,* f. *Hansen.* – 1937 student, Odense, 1943 cand. jur., s.år

sagførerfuldm. i Kbh., 1947 LRsagf., 19.1.1956 HRsagf. – 1946-48 universitetsmanuduktør (ejendomsret), fra 1948 lærer ved Handelshøjskolen i Kbh. (erhvervsret); medl. af bestyr. for flere erhvervsdrivende selskaber.

1956 JON PALLE BUHL, f. 24.11.1917 i Lemvig, S. af sagfører, kreditforeningsdirektør, exam. jur. *Orla B.* og *Ingrid Jessen.* ∞ 27.12.1940 på Frbg. (b.v.) gymnastiklærerinde *Lise Zahrtmann Sonne,* f. 22.2.1917 i Fredericia (Michaëlis), D. af kaptajn *Edward Christian S.* og *Laura Mathilde Zahrtmann.* – 1936 student, Sortedam Gymn., 1943 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1946 LRsagf., 13.2. 1956 HRsagf. – 1951 off. og benef. sager ved Frbg. birk, Kbh.s amts nordre birk og Kbh.s amts søndre birk m.v., 1952 medl. af bestyr. for 1. sagførerkr., 1943 af bestyr. for Dansk Kriminologisk Selskab, 1952 form.; 1944 sekr. i Dansk Kriminalistforen.; 1950 medl. af bestyr.; 1949 redaktionssekr. ved Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab; 1946-49 medl. af bestyr. for Juristforbundet, 1949 af teaterlovudvalget og af Nordisk Skuespillerråd, 1951 af bestyr. for Sagførerforen. af 1924 og af bestyr. for Blicher-Selskabet, 1954 af bestyr. for Dansk Selskab for Ophavsret, 1956 for Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorcks Fond, 1958 form.; 1957 medl. af Sagførernævnet (fra 1958 Advokatnævnet), 1958 af bestyr. for Den Raben-Levetzauske Fond; medl. af bestyr. for en række kommercielle selskaber.

1956 BENT NEBELONG, f. 19.10.1917 i Kbh. (Holmens), S. af kontorchef *Svend Aage N.* og *Ida Holm.* ∞ 20.2.1943 i Roskilde (Dom) *Signe Clorius Sørensen,* D. af branddirektør, borgmester, exam. jur. *Jørgen Christian S.* og *Louise Dorthea Clorius.* – 1936 student, Roskilde, 1943 cand. jur. m. udm., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1946 sagfører, 1947 LRsagf., 1947-48 studieophold i London, 5.3.1956 HRsagf. – 1943-44 universitetsmanuduktør (strafferet), 1946 Kbh.s Universitets guldmedaille for en jur. afhandl. (Om Forløfte. En Sammenligning og Vurdering af de nordiske Landes Regler herom med Henblik paa nordisk Fælleslovgivning), (udg. 1948); 1954 sekr. i og medl. af forretningsudvalget for Borups Højskole i Kbh. – Har skrevet: Løsørekøb II (1949) samt tidsskriftartikler.

1956 HANS BRØCHNER, f. 1.1.1909 i Kbh. (Hellig Kors), S. af herreekviperingshandler *Hans Peter B.* og *Inger Harder.* ∞ 22.7.1934 i Ebeltoft (b.v.) lærerinde *Agnete Langkjær,* f. 8.6.1910 i Randers (Mortens), D. af stadsdyrlæge *Hans Peter L.* og *Clara Rasmussen.* – 1926 student, Horsens, 1932 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Grenå, 1936 LRsagf. i Ålborg, 1938 i Nørresundby, 15.3.1956 HRsagf. – 1940 off. og benef. sager i Nørresundby købstad m.v., s. år - 48 medl. af bestyr. for 7. sagførerkr., 1942-48 næstform.; 1938 auktionsleder i Nørresundby

købstad og Kjær hrd., 1952 branddirektør i Nørresundby; 1948-54 medl. af bestyr. for Juridisk Foren. for Nordjylland (1951-54 form.); 1957 korpsrådsform. for Det Danske Pigespejderkorps; 1959 form. for Foren. Nordens Ålborg-Nørresundby afdeling; medl. af bestyr. for en række erhvervsdrivende selskaber.

1956 OLE GANGSTED RASMUSSEN, f. 31.12.1911 i Kbh. (Helligånds), S. af sagfører, exam. jur. *Rasmus Nielsen R.* og *Valborg Amalie Petersen.* ∞ 5.9.1935 på Frbg. *Else Jensen,* f. 24.4. ... i Kbh. (Matth.), D. af grosserer *Jens Christian Adolph J.* og *Anna Cathrine Wulff Christensen.* – 1930 student, Frbg. Gymn., 1931 på Niels Brocks Handelsskole, 3 års handelsuddannelse i England og Tyskland, 1939 cand. jur., sagførerfuldm. i Kbh., 1942 LRsagf., 28.4.1956 HRsagf. – 1951 belønnet for besvar. af den A.S.Ørstedske prisopgave; medl. af Kbh.s Kreditbanks likvidationskomité og af bestyr. for flere handels- og finansieringsselskaber. – Forfatter af artikler i jur. fagskrifter.

1956 OLUF HANSEN LIND, f. 18.7.1914 i Gauerslund, S. af gårdejer *Hans Olufsen L.* og *Karen Michaeline Pedersen.* ∞ 6.3.1943 på Frbg. *Aase Marcussen,* f. 17.10.1914 i Branderslev, D. af proprietær *Hans Christen Thorvald M.* og *Johanne Sofie Jørgensen.* – 1934 student, Vejle, 1940 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh. og (-1945) universitetsmanuduktør (civilret I), 1944 LRsagf., 31.5.1956 HRsagf. – 1945 lektor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet; 1945-46 medhjælper hos statsadvokaten for Sjælland; 1948 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh.; 1949 medhjælper hos statsadvokaten for Kbh.; 1946-47 studierejser til Cambridge, London og Paris; 1948-57 lærer ved Købmandsskolen (sparekasseundervisningen); 1949 medl. af bestyr. for Danmarks Juristforbund.

1956 VAGN ERIK BRAMMER, f. 4.10.1902 på Frbg., S. af overførster, forstkandidat *Frederik Theodor B.* og *Margrethe Jantzen.* ∞ 13.11.1929 i Kbh. (b.v.) *Kate Danielsen,* f. 5.1.1900 i Ordrup (∞ 1° 28.3.1923 i Skovshoved læge *Svend Emil Kragelund,* f. 1895, ægtesk. opl.), D. af læge *Georg Carl Alfred D.* og *Karen Dagmar Kirstine Jensen.* – 1920 student, Herlufsholm, 1926 cand. jur., s.år fg. sekr. i Udenrigsmin., 1927 sagførerfuldm. i Kbh., 1931 LRsagf., 18.10.1956 HRsagf. – 1939 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh.; 1959 form. for tilsynsrådet i Østifternes Hypotekforening.

1956 ARNE VICTOR HANSEN, f. 19.10.1919 i Kbh. (Trin.), S. af sen. HRdommer, dr. phil. *Victor Georg H.* (1941-59). ∞ 5.3.1943 i Kbh. (b.v.) børnehavelærerinde *Julie Margrethe Hahne Nielsen,* f. 9.9.1918 i Velling, D. af gårdejer *Niels Hahne N.* og *Axeline,* f. *Nielsen.* – 1938 student, Østre Borgerdydsk., 1945

cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1948 LRsagf., 13.12.1956 Hrsagf. – 1952 universitetsmanuduktør, 1959 lektor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet.

1956 ERIK STRØJER, f. 19.9.1919 i Odense (Knuds). Navneforandr. fra Christensen. S. af møbelfabrikant *Oluf S.* og *Esther Emilie Madsen.* ∞ 27.6.1946 på Frbg. (b.v.) fg. sekr. i Socialmin. og Boligmin., cand. jur. (1946) *Elna Agnes Sørensen,* f. 19.9.1920 sst. (Godthåbs), D. af kreditkasseadministrator, ORsagf. *Laurs S.* og 2. hustru *Elna Kirstine Nielsen.* – 1938 student, Odense, 1945 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1948 LRsagf., 19.12.1956 HRsagf. – 1945-51 manuduktør i obligationsret ved Kbh.s Univ., 1952 lektor i civilret (fortrinsvis borgerlig ret) sst.; 1952 medl. af bestyr. for Juridisk Foren., 1954-57 for Sagførerforeningen af 1924; medl. af bestyr. for forsk. erhvervsdrivende selskaber; medarbejder ved værket Besættelsestidens Fakta (1945-46) samt ved Karnovs Lovsamling.

1956 JØRGEN KRISTIAN PEDERSEN, f. 1.5.1919 i Islev, Rødovre sogn, S. af lærer, sen. skoledirektør *Johannes Peder P.* og *Therese Johanne Gunhild Johansen.* ∞ 1.11.1945 i Birkerød keramiker *Elisabeth Elers Koch,* f. 27.10.1920 i Kbh. (Frihavns), D. af tandlæge *Hans Christopher Elers K.* og *Sonja Duus.* – 1937 student, Akademisk Kursus, 1943 cand. jur., s.år manuduktør (-1946) og sagførerfuldm. i Kbh., 1946 sagf., 1947 LRsagf., 20.12.1956 HRsagf. – 1945-51 till. fg. sekr. i Skattedept., fra 1950 lærer ved Handelshøjskolen i Kbh.; 1957 form. for bestyr. for A/S Cheminova; form. for eller medl. af bestyr. for forsk. andre erhvervsdrivende selskaber, forretningsfører for Dansk Oversætterforbund, foren. af danske skolebogsforf. og Dansk selskab for Ophavsret, sekr. for prof. E. Chr. Hansens fond.

1956 ERIK GROTH-ANDERSEN, (fornavnene *Andreas Korfitz Herholdt* bortkastede ved bevill. 1957). Bindestreg tilføjet 1934. F. 3.10.1915 i Hellerup, S. af direktør *Johan Hans G.-A.* og *Caroline Friedericke Jeannette Margarethe Rampelmann.* ∞ 1° 26.10.1940 på Frbg. *Ida Elna Gudrun Magnusson,* f. 21.8.1919 i Kbh. (Helligånds), ægtesk. opl. 25.8.1950, D. af kontrollør *Gardar Magnus M.* og *Ida Ellefsen.* ∞ 2° 29.9.1950 i Kbh. (Helligånds) stenograf *Kirsten Vasegaard,* f. 23.1.1922 sst. (Brønshøj), D. af forfatter, redaktør *Søren Sørensen V.* og *Petrine Sofie Marie Pedersen.* – 1934 student, Øregårds Gymn., 1940 cand. jur., s.år fg. sekr. i Direktoratet for Kbh.s Skattevæsen, 1941 i Handelsmin., 1943 sekr., 1951 afsk.; 1943 till. sagførerfuldm., 1948 LRsagf., 22.12.1956 HRsagf. – Generalsekr. i Butikshandelens Fællesråd; leder af sekretariatet for Medicinalimportørforeningen og Foreningen af Kaffebrænderier i Kbh.; medl. af det i h.t. apotekerloven nedsatte reklamenævn, af udv. vedr. Landsskatteretten, af udv. vedr. firmaloven og af udv. vedr. konkurrenceloven; medl. af bestyr. for flere handels- og industriselskaber.

1957 IB GERMAIN THYREGOD, f. 29.7.1921 i Kbh. (Rigshosp.), S. af forfatter, bibliotekar, mag. art. *Otto Oscar T.* og 2. hustru, forfatterinde *Rosa (Rose) Andrea Harrel.* ∞ 12.4.1949 i Kbh. (Filips) socialrådgiver *Kirsten Kjær Nielsen,* f. 15.5.1925 sst. (Allehelgens), D. af fabrikant *Ingolf N.* og *Birgitte,* f. *Nielsen.* – 1939 student, Gentofte, 1945 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1948 LRsagf., 15.2.1957 HRsagf. – 1946-47 till. fg. sekr. i Justitsmin.; 1956 form. for Foren. af Selvpensionister og Alderdomsopsparere i Danmark; 1955 medl. af bestyr. for Den internationale Højskole i Helsingør, fra stiftelsen 1956 af bestyr. for Alm. Investeringsforen.; 1958 medl. af Kbh.s Borgerrepræsentation (Venstre), s.år af Overformynderiets lånebestyr. og af repræsentantskabet for foren. Socialt Boligbyggeri; 1959 off. og benef. sager i Frbg. birk, Kbh.s amts nordre birk, Ballerup, Hvidovre, Rødovre, Glostrup og Tårnby m.v., 1960 medl. af folketinget.

1957 SVEND BOESEN, f. 28.3.1916 i Randers (Peders), S. af bankass., sen. kontorchef *Rasmus Peter Georg Rasmussen B.* og *Carla Fernanda Clausen.* ∞ 22.7. 1942 i Frederikshavn tandlæge *Esther Thorup Jensen,* f. 7.4.1920 i Åsted, D. af gårdejer *Jens Thorup J.* og *Ninna Regitze Jørgensen.* – 1933 student, Randers, s.år - 1943 assistent i Kbh.s Handelsbank, 1942 cand. jur., 1943 sagførerfuldm. i Kbh., 1947 LRsagf., 24.5.1957 HRsagf. – 1958 medl. af direktionen for ingeniørfirmaet Christiani & Nielsen A/S.

1957 ERIK STAMPE, f. 21.7.1918 i Ålborg (Frelsers), S. af arkitekt, sen. brandchef *Gunnar Lauridsen S.* og *Margrethe Kathrine Sørensen.* ∞ 1.1.1942 i Nørresundby *Karen Nielsen,* f. 18.9.1918 sst., D. af isenkræmmer *Otto Richard N.* og *Gerda,* f. *Nielssen.* – 1937 student, Ålborg, 1943 cand. jur., s.år fg. sekr. i Finansmin.s 2. Hovedrevisorat, s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1947 LRsagf., 22.5.1957 HRsagf. – 1956 medl. af bestyr. for P.Carl Petersens Kollegium og af forsk. erhvervsdrivende selskaber. – Forf. af afhandlinger i jur. fagtidsskrifter.

1957 HANS OLAF EGLY CHRISTIANSEN, f. 28.6.1915 i Randers (Mortens), S. af grosserer *Hans Frederik C.* og *Catharine Helene Egly.* ∞ 17.4.1940 i Odense (Knuds) *Bodil Margrethe Elisabeth Jensen,* f. 27.8.1914 i Thun, Schweiz, D. af apoteker *Knud Frederik Baltzer J.* og *Ida Ebba Christiane de Neergaard.* – 1933 student, Randers, 1939 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1942 LRsagf., 24.5. 1957 HRsagf. – 1945-46 anklager i forræderisager, 1946-52 medhjælper hos statsadvokaten i værnemagersager, fra 1953 hos statsadvokaten for Kbh.; 1940-59 sekr. for repræsentantskabet for Fondsbørsens medlemmer, 1944-59 for Fællesrepræsentationen for Erhvervsfotografi og Fotohandel, 1959 form.; 1946 sekr. for Dansk Speditørforen.; 1952 generalsekr. for Nordisk Speditørforbund, form. for sammes

permanente jur. komm.; nordisk repræsentant i den permanente jur. komm. u. Fédération Internationale des Associations de Transporteurs et Assimilés, Bern; 1958 kommitteret i Dampskibsselskabet Heimdal A/S; s.å. medl. af tilsynsrådet for rederiet Seaway; form. for bestyr. for Flying Enterprise A/S samt for flere erhvervsdrivende selskaber; medl. af repræsentantskabet for Børnehjemmet af 1870.

1957 PAUL JARDING, f. 12.4.1911. i Århus (Johs.), S. af LRsagf., dansk vicekonsul, exam. jur. *Julius Valdemar J.* og *Ellen Kirstine Ostermann.* ∞ 5.2.1938 i Suhl, Thüringen, *Lore Jung,* f. 8.4.1912 sst., D. af bryggeriejer *Walther Friedrich Otto J.* og *Elisabeth Frieda Kessler.* – 1930 student, Århus, 1931-33 studier ved universitetet i Freiburg, 1941 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1944 sagf., 1945 LRsagf., 15.11.1957 HRsagf. – 1948 off. og benef. sager ved ØLR., Kbh.s Byret samt Sø- og Handelsretten i Kbh.; 1945 medl. af Frihedsbevægelsens samråd, 1946 af forræderilovudvalget; 1944 medl. af bestyr. for Chokoladefabrikken Elvirasminde, 1957 formand.

1957 HELLMUT EGMONT HELGE MØHRING-ANDERSEN, f. 11.7.1911 på Frbg. (Marc.) Bindestreg tilføjet 1922. S. af sen. landsdommer *Egmont Jens Frederik Camillo Andersen* og *Helene Amalie Wilhelmine Møhring.* ∞ 19.8.1938 i Gentofte (b.v.) *Ragnhild Inge Jacobsen,* f. 15.4.1917 i Kbh. (Blågårds), D. af ingeniør *Aage Alfons J.* og *Ragnhildur Rannveig Gudmundsson.* – 1929 student, Viborg, 1937 cand. jur., s.år fg. sekr. i Min. for off. Arbejder, 1938 i Justitsmin., 1940 kst. politifuldm. i Viborg, 1941 fast ansat, 31.10.1944 afsk.; 1938-40 og fra 1942 till. sagførerfuldm., 1943 sagf., 1944 LRsagf., 5.12.1957 HRsagfører.

1958 JØRN STÆHR, f. 4.1.1920 i Ålborg (Frue), S. af skolebestyrer *Johan Andreas S.* og *Anna Margrethe Eigenbrod.* ∞ 3.11.1945 på Frbg. (Lindevang) aut. ordblindepædagog *Emilie Sophie Ketty Adelheid Bang Splittorff,* f. 25.11.1927 sst. (Frbg.), D. af skibsmaskininspektør *Ludvig Frederik Bang S.* og *Johanne Vilhelmine Greve.* – 1938 student, Ålborg, 1944 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1948 sagf., 1949 LRsagf., 7.2.1958 HR.sagf. – 1959 off. og benef. sager ved ØLR, Kbh.s Byret og Sø- og Handelsretten i Kbh.

1958 EIGILL DIDRIK MICHELSEN, f. 22.4.1920 i Kbh. (Andreas), S. af direktør *Arnold Theodor M.* og *Synnøve Schnitler.* ∞ 2.3.1945 i Kbh. (Holmens) *Inge Agnete Bendixsen,* f. 15.8.1924 sst. (Frue), D. af cigarfabrikant *Erik B.* og *Inger Axelholm.* – 1938 student, Øregaard Gymn., 1946 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1949 sagf., s.år LRsagf., 21.2.1958 HRsagf. – 1940-50 jur. manuduktør;

form. for eller medl. af bestyr. for en række handels- og industrivirksomheder m.m.; medl. af bestyr. og forretningsudvalg for Landsforeningen Dansk Kunsthaandværk; form. for bestyr. for Hofjuvelerer Poul Michelsens Jubilæumslegat; medl. af bestyr. for Høng-Fonden samt Fonden til støtte af dansk Kunsthaandværks Virke i Udlandet.

1958 HANS OTTO SØBY, f. 3.12.1919 i Kbh. (Hans Tavsens), S. af sen. viceskoleinspektør *Niels Christian S.* og *Marie Petersen.* ∞ 15.4.1944 i Hellerup *Sonja Prytz,* f. 26.3.1919 på Frbg., D. af grosserer *Holger P.* og *Valborg Emilie Karen Borgen.* – 1938 student, Gl. Hellerup Gymn., 1944 cand. jur., s. år sagførerfuldm. i Kbh., 1948 LRsagf., 15.3.1958 HRsagf. – Fra 1944 medarbejder ved Kammeradvokaturen; 1946-50 fuldm. hos kommissarius for konfiskation af tysk og japansk ejendom.

1958 MOGENS PLESNER, f. 22.1.1920 i Kbh. (Anna), S. af sekr., sen. amtsligningsinspektør, cand. jur. *Ove Thorkild P.* og *Olga Drausewitz.* ∞ 6.11.1943 i Kbh. (Holmens) *Birgit Bjerregaard,* f. 26.3.1923 sst. (Jac.), D. af tandlæge, sen. professor *Jens Peder B.* og tandlæge *Emmy Christensen.* – 1938 student, Sct. Jørgens Gymn., 1944 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1947 sagf., 1948 LRsagf., 29.3.1958 HRsagf. – Medl. af bestyr. for Husmoderhjælpens Korps.

1958 CLAUS CHRISTENSEN, f. 8.6.1920 i Kbh. (Rigshosp.), S. af sen. landsdommer *Rasmus Rask Christian C.* og cand. polit. *Sophie Dorthea Grønnegaard.* ∞ 10.4.1953 i Jægersborg *Inger Merete Woldbye,* f. 25.2.1933 i Gentofte, D. af sen. direktør *Svend Arne W.* og *Margit Tjellesen.* – 1938 student, Gentofte, 1945 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1949 LRsagf., 12.4.1958 HRsagfører.

1958 ERIK SANDAGER, f. 23.5.1919 på Banggård, Nørre Bjert sogn, S. af proprietær *Maximilian Cecilius S.* og *Birgitte Kirstine Christensen.* ∞ 20.8.1943 på Frbg. *Gerda Louise Bjødstrup Christiansen,* f. ... 1921 i Nestelsø, D. af købmand *Peder Adolf C.* og *Ellen Kristine Bjødstrup.* – 1938 student, Kolding, 1945 cand. jur., s.år fg. sekr. i Kbh.s Magistrats 1. afd., 1946 sekr., 1949 fuldm., s.år u. nr., 1952 afsk., 1946-49 till. sekr. i Kbh.s nævn for fremlejemål; 1945 till. sagførerfuldm. i Kbh., 1949 LRsagf., 12.4.1958 HRsagf. – 1953-57 medl. af bestyr. for Sagførerforen. af 1924.

1958 UFFE AXEL LINDHARD, f. 19.8.1922 i Kbh. (Sions), S. af sen. vicebrandchef, cand. polyt. *Hakon Einar L.* og *Hansine Cathinca Jensen.* ∞ 28.4.1951 på Frbg. (Lindevangs) *Kirsten Borch,* f. 19.5.1925 i Kbh. (Jesus), D. af *Jens Louis B.* og

Sigrid Marthinussen. – 1940 student, Vestre Borgerdydsk., 1946 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1950 LRsagf., 4.6.1958 HRsagf. – Medl. af bestyr. for flere industriselskaber.

1958 JØRGEN HENRIK GÜNTHER PETERSEN, f. 18.9.1914 i Ålborg (Budolfi), S. af sen. sparekassedirektør *Johannes Frederik P.* og *Hansigne Susanne Lorenzen.* ∞ 4.9.1942 på Frbg. sangerinden *Anne-Merete Schou Permin,* f. 7.3.1923 i Hellerup, D. af sen. overlæge, dr. med. *Carl Henrik P.* og *Caja Severine Bøggild Schou.* – 1932 student, Ålborg, 1935 studieophold i Frankrig, 1938 cand. jur., s.år ansat i Privatbanken i Kbh., 1940 sagførerfuldm. i sst., 1943 LRsagf., 10.2.1958 dr. jur. ved Kbh.s Universitet for afhandlingen: Ansvarsfraskrivelse med særligt Henblik paa Aftaler om Befordring, Forvaring og Bearbejdelse, 20.6. s.år HR-sagf. – 1938-44 till. manuduktør – Har skrevet i fagblade og tidsskrifter, især om handelsretlige emner

1958 EBBE SUENSON, f. 16.6.1920 på Frbg. (Godthåbs), S. af sen. professor, civilingeniør *Edouard S.* og *Henriette Benedicte Hartmann.* ∞ 23.12.1950 i Kbh. (Garn.) *Maren Helga Mærsk,* f. 14.12.1919 i Bregnemose, Verninge sogn, D. af købmand *Peter Jessen M.* og *Trine Kjems Gad.* – 1938 student, Sct. Jørgens Gymn., 1944 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Kbh., 1947 sagf., 1948 LRsagf., 23.6.1958 HRsagf. – 1959 off. og benef. sager ved retterne i Frbg. birk, Kbh.s amts nordre birk, Ballerup, Hvidovre, Rødovre, Glostrup og Tårnby m.v.

1958 MOGENS KROG-MEYER, f. 13.6.1920 i Varde, S. af sen. sparekasse-direktør *Herluf K.-M.* og *Thyra Gramstrup Søndergaard.* ∞ 22.4.1949 i Hørsholm *Sonja Henriques,* f. 29.9.1925 i Kbh. (Garn.), D. af Vekselerer *Walter Holm H.* og *Gudrun Marguerita Wandel.* – 1938 student, Sorø Akademi, 1945 cand. jur., s.år sagførerfuldm. i Svendborg, 1946 i Kbh., 1948 sagf., 1949 LRsagf., 30.6.1958 HRsagf. – Medl. af Fællesudvalget for De samvirkende Menighedsplejer og af bestyr. for forsk. erhvervsdrivende selskaber.

Rigsadvokater

1919-25 VILHELM TOPSØE-JENSEN, 23.1.1925 Højesteretsdommer, se p. 417f.

1925-36 BERNT AUGUST GOLL, f. 31.8.1866 i Bergen, d. 31.12.1936 i Kbh. (Garn.), S. af Skibsfører, sen. gross. *Bernt Jacobsen G.* og *Augusta Marie Laurentze Koch.* ∞ 23.11.1892 i Kbh. (Johs.) *Petra (Vera) Marie Christine Kaper,* f. 24.1.1871 sst. (Frue), d. 9.11.1951 på Sct. Hans Hosp. ved Roskilde, D. af adjunkt, sen. overlærer, cand. theol. *Johannes K.* og 2. hustru *Mariane Petrine Branner.* – 1882 stud., Haderslev Læreres Sk., 1887 cand. jur., s. år assist. i Kbhs. politikontor, 96 fuldm., 1902 4. politiinsp. i Kbh., 1908 byfoged samt by- og (-1918) rådstueskr. i Århus, 1913 R., 1918 till. politim. i Århus, 1919 politim. sst., 1919 civildomm. i Kbh.s amts nordre Birk, 1924 Dbm., 24.1.1925 rigsadvokat, 1928 K^{2}., 1933 K^{1}., 17.8.1936 (fra 31. s. m.) afsk., s. år S.K. – 1899-1908 medl. af best. for og sekr. i Jur. Foren., fra 1899 medl. af bestyr. for Dansk Kriminalist-Foren., 1929 form. (1899-1909 till. sekr.); 1908-19 form. f. Værgerådet i Århus købstads søndre kr., 1918-19 form. for overhuslejenævnet for Århus amt; 1925-36 medl. af Retsplejeudvalget; 1926-1934 Justitsmin.s kasseinsp. ved dommerembederne m.v., form. for politikomm. og for jernbaneerstatningskomm.; Medlem af Straffelovkomm. af 1917; Form. for komm. ang. svangerskabsafbrydelse. Vicepræsid. for l'Association internat. de droit pénal. Medl. af bestyr. for de internat. konferencer pour l'unification du droit pénal og for International Kriminalistforen.; Danmarks repræsentant i Commission internat. pénale et pénitentiaire. 1902 medstifter af, 1929 form. for Fængselshjælpen; 1933 næstform. for De danske Fængselsselskabers Samvirke; 1930 form. for bestyr. for Dansk Kautionsforsikrings-Akts. og for Dansk Hypothekforsikrings-Akts. af 1927; Præsid. for det danske Shakespeareselsk.; 1898-1908 medredaktør af Nord. Tidsskr. for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet. Korrespondent for Danmark til Deutsche Strafrechts-Zeitung. – Har skrevet afhandl. i Dansk Tidsskrift, Gads danske Magasin, Tilskueren og Det ny Aarhundrede samt Kronikker i Dagens Nyheder, Berlingske Tidende og Politiken. Har udgivet: Forbrydelse og Straf (1907), Forbrydertyper hos Shakespeare (1907), Lov om Rettens Pleje i populær Fremstilling (1916), Romeo og Julie og andre Shakespearestudier (1922).

1936-54 FRITS PIHL, f. 23.11.1884 i Svaneke, d. 22.10.1959 i Kbh. (Jac.), S. af Toldassist. *Jørgen Peter Jensen P.* og *Petrea Kirstine Lerche.* ∞ 23.3.1912 i Ringkøbing *Paula Harpøth,* f. 17.6.1882 sst., D. af sparekassedir. *Jens Peder Poulsen H.* og *Christiane Marie Bettina Dethlefsen.* – 1901 student, Rønne, 1907 cand. jur., 1908-11 assist. i Kbh.s overpræsidium, 1911 cand. polit., s. år by.- og herredsfuldm. i Holstebro, 1913 fuldm. ved Rovsø hrd., 1917 kst., 1919 kgl. udn. auditør i Hærens og Flådens fælles auditørkorps, 1920 u. nr. og kst. dommer i Kbh.s Byret, 1923 kgl. udn., 1933 R., 1935 ØLRd., 30.8.1936 (fra 1.9.) Rigsadvokat, 1938 Dbm., 1951 K^2., 17.9.1954 (fra 30.11.) Afsk., s. år K^1. – 1935 stedfortræder for Statens Forligsmænd i arbejdsstridigheder, 36-51 Forligsmand. 1936-54 medl. af Retsplejeudv.; 1936 Justitsmin.s tilforordn. ved Danske Grundejeres Brandforsikr.; 1938 form. for Komm. vedr. Landarbejdernes Arbejdsforhold.

1954 HALFDAN OLAFSSON, f. 15.3.1903 i Kbh. (Garn.), S. af gross., konsul *Olafur Asbjörn O.* og *Asa Jacobsen.* ∞ 20.4.1928 i Kbh. (Maria) *Sophie Louise Salicath,* f. 3.3.1905 på Frbg., (Thomas), D. af toldinsp., cand. jur. *Carl Peter S.* og *Rigmor Vermehren.* – 1921 student, Metropolitansk., 1926 cand. jur., 1926 fg. skr. i Statspolitiet, 1929 fg. sekr. i Justitsmin., 1932 sekr., 37 fuldm., 1939 eksp.sekr., 1940 R., 1941 statsadv. hos Rigsadv., 1949 ØLRd., 1952 R^1., 24.9.1954 (fra 1.12.) Rigsadvokat, 1958 K. – 1934-39 fast kst. dommer i straffesager ved Kbh.s amts nordre birk. 1939-54 Justitsmin.s kasseinsp. ved politimesterembederne. 1945-49 auditør ved den ekstraord. tjenestemandsdomstol; 1945-56 mæglingsmand, 1960 forligsmand; 1950 form. for udv. ang. ændringer af politiets øverste ledelse, 1951 for Kbh.s 5. huslejenævn; 1954 medl. af bestyr. for Dansk Kriminalistforen., s. år Justitsmin.s kontrollør ved Almindeligt Dansk Vare- og Industrilotteri; medl. af Retsplejeudv. indtil ophævelsen i 1955.

Statsadvokater ved Højesteret

1919-25 CARL VICTOR BOHN-RASMUSSEN, 29.11.1930 Højesteretsdommer, se der.

1925-33 GEORG JENS LETT, 25.3.1933 Højesteretsdommer, se der.

1933-41 CARL OTTO EMIL SCHLEGEL, f. 27.7.1892 på Frbg., S. af Fattigvæsensinsp. *Carl Frederik Adolph S.* og *Oline Alstrup.* ∞ 11.9.1917 på Frbg. *Ingeborg Oda Nielsen,* f. 5.4.1891 i Kbh. (Johs.), D. af slagtermester *Søren Christian N.* og *Johanne Cathrine Hedevig Petersen.* – 1909 student, Frbg. Gymn., 1915 cand. jur., 1916 fg. assist. i Skattedep.tet og assist. i Dept.et for told- og forbrugsafgifter, 1919 sekr. i Justitsmin., 1926 kst. dommer i Kbh.s Byret, 1927 fuldm., 1928-29 og 1930-31 kst. dommer i Helsingør. 1931 ekspeditionssekr., 22.4.1933 (fra 1.5.) statsadvokat hos Rigsadvokaten. 1936 R., 3.6.1941 (fra 30. s.M.) afsk., s.år direktør i Bikuben, Forsørgelsesforen. og Sparekasse, 1942 Dbm., 1951 K².. – 1916-28 ansat i Landsoverskatterådet; 1917-19 fuldm. på Sjæll.s stifts bispekontor, 1924-32 sekr. i Overfredningsnævnet; 1924-40 kritisk revisor ved åndssvageanstalterne og 1929-40 ved Epileptikerhosp. i Nyborg. 1941 form. f. bestyr. for foreningen Fængselshjælpen, for Fængselshjælpens og Fængselsselskabernes samvirke, 1951 for Dansk Forsorgsselskab og for Lægeforen.s Boliger, 1949 for Foren. Unge Kvinders Vel. 1945 medl. af Fængselsnævnet; 1938 form. for bestyr. for de Jorckske Ejendomsselskaber; 1933 medl. af Centralkomiteen i Kbh. til dens likvidation 1956; 1936-41 medl. af Bikubens Tilsynsråd; 1950 medl. af bestyr. for A/S Fællesbanken for Danmarks Sparekasser; medl. af den danske styrelse for Det Nordiske Administrative Forbund; titulært medl. af Institut international des Sciences administratives; 1949-50 medl. af hovedbestyr. for Dansk Røde Kors; Medl. af bestyr. for Foren. af alderdomsfriboliger, 1957 form.; 1954 medl. af den perman. straffelovkomm. – Medudgiver af Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1933-42; udgiver af Baandlæggelsen og dens retlige Virkninger; medforfatter af Båndlæggelsesinstitutet i dansk ret; har skrevet forsk. jur. artikler i fagskrifter og dagspressen.

1941-49 HALFDAN OLAFSSON, 1.12.1949 Rigsadvokat, se der.

1949-57 KNUD KIRCHHEINER, f. 23.5.1910 i Hellerup, S. af fabrikant, cand. pharm. *Emil Løvenbalk K.* og *Elise Martha Marie Nielsen.* ∞ 8.8.1935 i Kbh. (Cit.) *Anne Birgitte Fauerholdt Brandt,* f. 21.3.1913 i Kongens Lyngby, D. af kunstmaler *Viggo B.* og *Hedvig Ravn Fauerholdt.* – 1928 student, Gl. Hellerup Gymn., 1934 cand. jur., s.år fg. sekr. ved ØLR., s.år dommerfuldm. i Åbenrå, 1935 sagf.-fm. i Kbh., s.år fg. fuldm. i Kbh.s politis undersøgelseskamre, 1937 sekr. i Kbh.s opdagelsespoliti, s.år fg. fuldm. hos Rigsadvokaten, 1939 kontorchef hos samme, 19.6.1945 kst. statsadvokat, s.år auditør ved den ekstraord. undersøgelseskomm.; 14.7.1949 (fra 1. s.m.) statsadvokat ved HR., 1952 R., 1.8. 1957 ØLRd. – 1941 till. kst. medhj. hos statsadvokaterne i Østre Landsretskr.; 1950 medl. af den perman. straffelovskomm., s.år mæglingsmand ved Forligsinstitutionen.

1957 PER MADSEN LINDEGAARD, f. 2.4.1918 i Helsingør (Olai, døbt i Bogense), S. af adjunkt *Peder L.* og *Ellen Margrethe Skydsbjerg.* ∞ 16.10.1954 på Fbg. *Benthe Hansen,* f. 21.11.1927 sst., D. af kontorchef *Carl Otto H.* og *Helga Marie Sophie Knudsen.* – 1936 student, Helsingør, 1942 cand. jur., s.år fuldm. ved Kbh.s politis undersøgelseskamre og fg. sekr. i Justitsmin., 1942 politifuldm. i Sæby, 1944 atter fg. sekr. i Justitsmin., 1946 sekr., 1952 fuldm., 1955 ekspeditionssekr., 2.5.1955 kst., 12.7.1957 (fra 1. s.m.) udn. statsadvokat ved HR. – 1951-55 till. medhj. hos statsadvokaten for Kbh., deltog 1948-49 i den jur. ekspedition til Grønland; 1953-54 studieoph. ved University of Pennsylvania, Philadelphia, U.S.A.; fra 1951 medl. af det grønlandske lovudvalg.

DE VÆSENTLIGST ANVENDTE TRYKTE KILDER

C. F. Bricka: *Dansk biografisk Lexikon* (1887-1905).

Povl Engelstoft og Svend Dahl: *Dansk biografisk Leksikon* (1933-1944).

H. Hjorth-Nielsen: *Danske Prokuratorer med kongelig bevilling 1660-1869* (1935).

H. Hjorth-Nielsen: *Danske Sagførere under Loven af 26. Maj 1868.* Beskikkelser udfærdigede i Tiden 1869-30. Sept. 1919 (1941).

A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: *Candidati og examinati juris 1736-1936,* candidati politices 1852-1936 og candidati actuarii 1922-1936 (1954-1959).

A. Falk-Jensen: *Juridisk og statsvidenskabelig Stat* (1940, 1946 og 1952).

Danmarks Adels Aarbog.

Appelinstansernes Embedsetat 1660-1919 (1928).

Den civile Centraladministrations Embedsetat 1660-1848 (1889).

J. Bloch: *Stiftamtmænd og Amtmænd i Kongeriget Danmark og Island 1660-1848* (1895).

Henry Bruun: *Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848* (1919).

O. Nielsen: *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse,* III-VI (1881-1892).

J. P. Trap: *Kongeriget Danmark.* 4. udgave, 1920-32 og 5. udgave (1954) o. f.

Jævnsides hermed er foretaget en lang række arkivundersøgelser særlig af kirkebøger, skifteprotokoller m. v.

Højesterets arkiv

AF ARKIVAR AAGE RASCH

BLANDT Rigsarkivets fonds indtager Højesterets store arkiv i flere henseender en særstilling. Ikke blot i kraft af dets størrelse, som i sig selv er tilstrækkelig til at sikre det en position, men også på grund af dets homogene karakter. Gennem de ca. 250 år af Højesterets eksistens, der ved arkivalierne er repræsenteret i Rigsarkivet, fortsætter flere hovedserier af protokoller næsten uforandret, hvilket er en større kontinuitet, end selv Danske Kancelli kan rose sig af.

Arkivets størrelse er henved 450 hyldemeter. Heraf er ca. de 70 m protokolrækker, medens resten optages af domsakterne. Hvilken sum af arbejde alene den manuelle side af disse arkivaliemængders frembringelse repræsenterer, kan man næppe gøre sig forestilling om, selv når man kan regne med, at der pr. centimeter går 80 til 150 blade papir – alt efter dettes alder og kvalitet. Og den intellektuelle indsats bag et sådant arkiv lader sig naturligvis slet ikke måle.

Protokolrækkerne har nu fundet deres plads i Rigsarkivets såkaldte Harsdorffske bygning, i søjlesalen, der tidligere var biblioteksal i Det kongelige Bibliotek. Dens reoler rummer nu dels bøger fra arkivets håndbibliotek, dels højesteretsprotokollerne, der fylder de to nederste reoler salen rundt, og ved deres ensartede ydre, solide udførelse og gennemgående velbevarede stand bidrager til at danne en smuk og stilfuld ramme om den permanente udstilling af nogle af Rigsarkivets berømteste dokumenter, som salen i øvrigt rummer, således Kong Valdemars jordebog, Kongeloven, Danske Lov og grundlovene. En mindre del af rettens protokoller og alle de modtagne domsakter har fundet plads i et højereliggende rum i samme bygning, gallerisalen, hvis vægge de udfylder til sidste meter. Både denne sal og søjlesalen er arkitektonisk meget værdifulde rum fra slutningen af det 18. århundrede. Rettens arkiv har her fået en plads, der er ulige smukkere end den, de sædvanlige arkivmagasiner kan byde på.

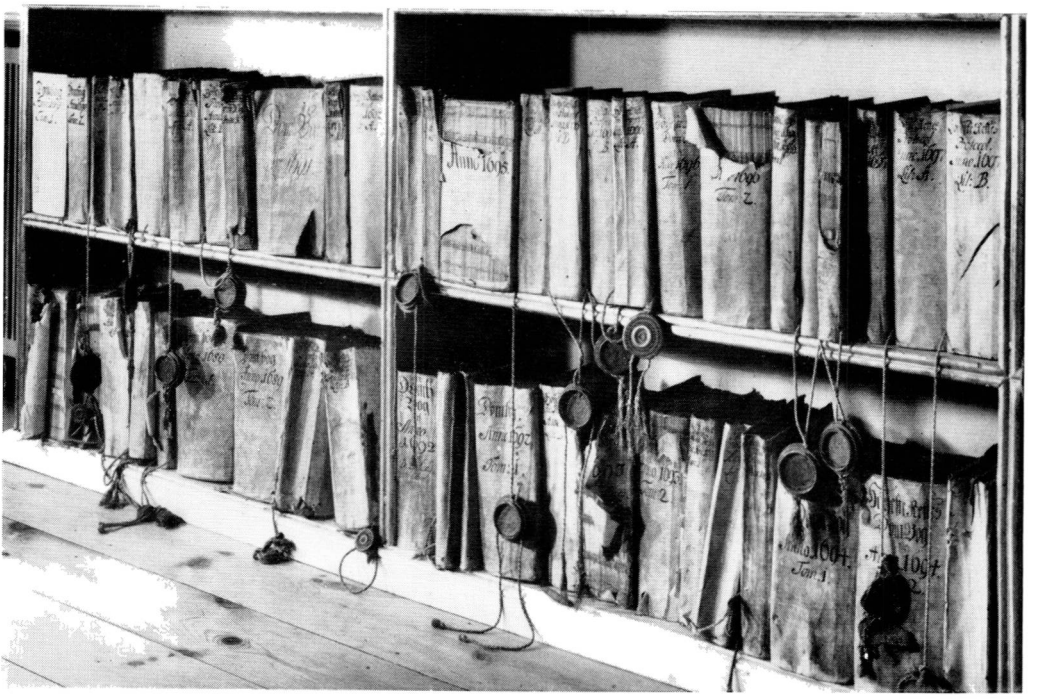
Som det vil fremgå af andre afsnit i dette værk, er Højesteret et barn af en endnu ældre domstol, Rettertinget eller Herredagen. Denne kontinuitet spejler sig i arkivalierne ved, at to af de protokolserier, der ved Højesteret er repræsenteret fra 1662, allerede førtes ved Herredagen, nemlig stævningsbøgerne og dombøgerne. Stævningsbogen fra dette år indeholder dog sager, der går så langt tilbage som til 1656. Dette har senere vakt undren hos en historisk interesseret, og han har gjort et notat på bindets forside: »Fra anno 1656, indtil 1662, findes

alle her indførte stevninger at være daterede, men dommene ses ej at være afsagt, nemlig udi hvad år, thi det findes ej tegnet hos nogen dom. Dog er det troligt, efter kancelliforvalter Rasmus Rasmussens beretning, at alle stævninger vel efter doms data er blevet udtaget, men sagerne formedelst krigen og belejringen ej foretaget og deri dømt før år 1662, efter opskriften uden på protokollen. D. 10. okt. 1691.«

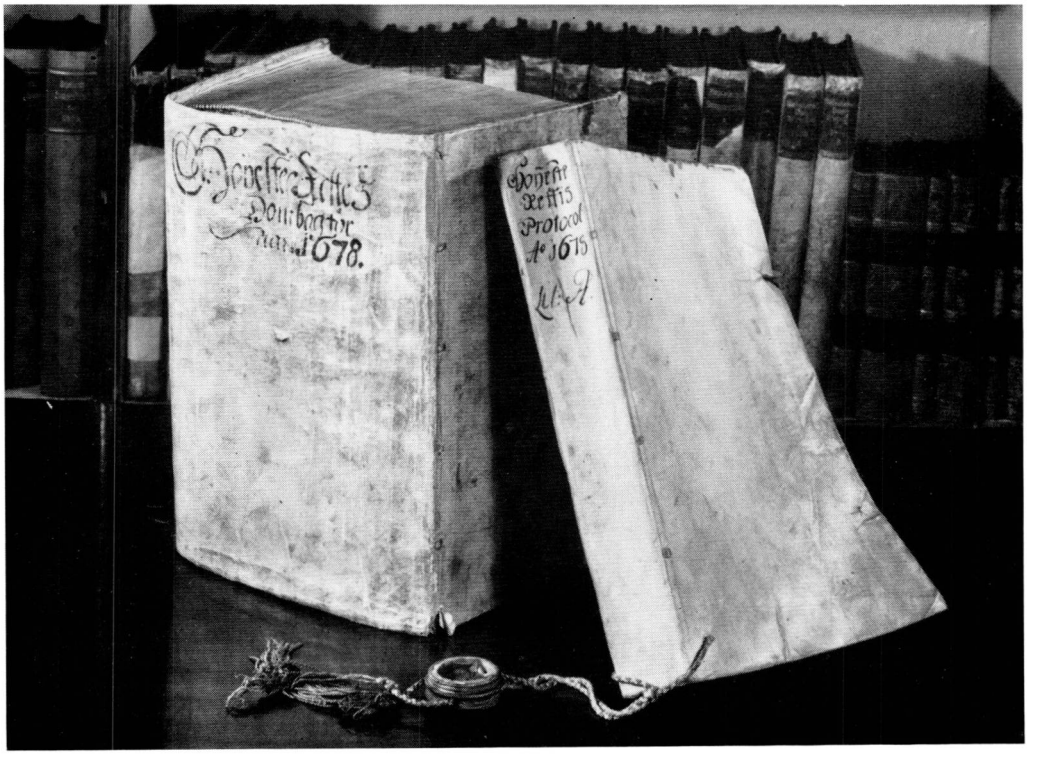
Af dette falmede og nu snart bortslidte notat fremgår det, hvad *stævningsbøgerne* indeholder, nemlig selve stævningen, der i de senere eksemplarer er indført på hvert blads ene halvdel med en smuk skriverhånd, medens bladets anden halvdel med ofte meget sjusket skrift rummer dommen, dvs. kun domskonklusionen og dennes dato. Sagerne er indført i nummerorden. Vigtigt ved disse stævningsbøger er, at de er forsynet med alfabetiske registre over de i sagerne optrædende parter, og at det ofte er noteret, når indstævnede sager er forligt, før de nåede frem til pådømmelse. Stævningsbøgerne er således særdeles vigtige, når man vil finde frem til en sags behandling, ikke mindst i tiden før højesteretsordenerne, der første gang kom i 1681.

Stævningsbøgerne findes bevaret i en ubrudt række fra 1662 til 1699, og der er normalt ét, undertiden dog to bind pr. år. Men fra tiden 1700 til 1777 mangler de. Vi står her over for en af de lakuner, som Christiansborgs brande har skabt. Da rækken genoptages, er bøgernes karakter ganske den samme som før. De indeholder kun stævning og domskonklusion. Med år 1800 forsvinder de imidlertid. Dvs. det er kun navnet, der ikke findes mere. Indholdet genfindes i de såkaldte *domprotokoller,* der til Rigsarkivet er afleveret indtil år 1900. Sagerne er stadig indført i nummerorden, men der er nu ikke mere alfabetiske registre, og bøgerne har derved tabt en del af deres betydning. Fra 1858 forekommer det derimod, at præmisserne er indført, dog kun ved et mindretal af sagerne. Mest er dette tilfældet i 1860'erne og 1870'erne, derpå aftager disse tilførslers tal igen op imod år 1900. Stævnings- og domprotokollerne tæller tilsammen 263 bind.[1]

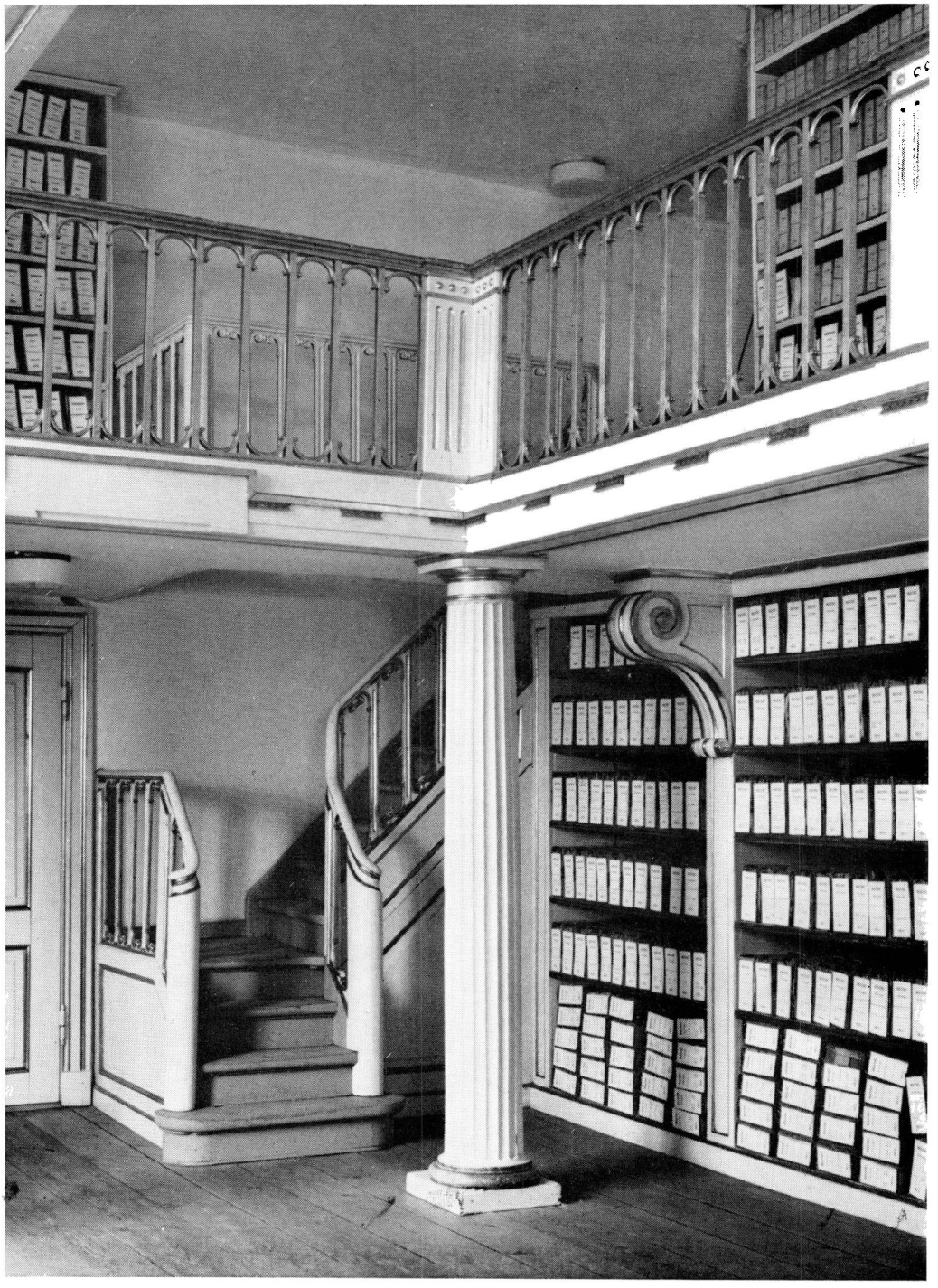
Den anden gamle serie, der kendes fra Herredagen, er *dombøgerne* (ikke at forveksle med de ovennævnte domprotokoller efter 1800). De findes som stævningsbøgerne fra 1662 og med nogle få lakuner (1667, 1669 og 1682) indtil 1699, oprindelig med ét, senere med to eller tre bind pr. årgang. Indholdsmæssigt slutter de sig ganske til herredagsdombøgerne. Hele sagens behandling er refereret med en smuk skriverhånd, indledt med en afskrift af stævningen og tidligere afsagte domme i sagen. Derpå følger partsindlæggene og endelig dommen, men ikke voteringen. Som følge af både den store skrift og det nøje referat svulmer de stærkt op. Et par af dem når op på 1500 sider, og de har følgelig været temmelig uhåndterlige. Håndskriften i dem tyder på, at de har været ført af Danske Kancellis fremragende skrivere – den er af samme type som i Kancelliets kopibogs-



Et afsnit af reol med højesteretsprotokoller
fra slutningen af det 17. århundrede i søjlesalen i Rigsarkivets såkaldte Harsdorffske bygning.



To protokoller fra Højesterets arkiv i Rigsarkivet
Til venstre dombog fra 1678 og til højre forseglet voteringsprotokol fra 1675.



HJØRNE AF GALLERISALEN
i Rigsarkivets såkaldte Harsdorffske bygning med reoler fyldt af pakker med Højesterets domsakter.

rækker, registrene og tegnelserne – og man tør formode, at dombøgerne ligesom disse er skrevet på løse ark og først indbundet, når årgangen var afsluttet. Indtil 1699 er de alle forsynet med alfabetiske navneregistre.

Også i denne række er der en lakune, fra 1700 til 1793. Fra 1794 dukker bindene imidlertid op igen, nu med tre til fire svære bind pr. årgang. Fra 1807 ændres dette, og indtil 1839 findes kun ét bind, og tilmed ikke særlig svært, pr. år. Indskrumpningen skyldes tilsyneladende mere, at man har opgivet forrige tiders store, elegante skrift og i stedet bruger en mindre og mindre let læselig skrift, end at referatet af sagerne er blevet kortere. Samme fænomen genfindes i Kancelliets brevbøger fra de samme år. Man kan fristes til heri at se en afspejling af rigets fattigdom under krisen, der havde fulgt krig og statsbankerot. Fra 1840 svinder dombøgerne yderligere ind, således at fire-fem årgange rummes i samme bind, og i denne skikkelse fortsættes rækken til 1861, den sidste årgang der er afleveret til Rigsarkivet. Rækken fortsættes imidlertid i Højesterets eget arkiv og føres stadigvæk, selv om den nu i det væsentlige kun indeholder selve dommen.

Dernæst er det naturligt at omtale *voteringsprotokollerne* eller blot »protokollerne«, som de oftest kaldtes i Højesterets ældste tid, da man ikke synes at have lagt særlig stor vægt på dem. Fra 1661-62 findes kun en tynd pakke løse læg, og årgangene 1664-69, der er betydelig fyldigere, er ligeledes uindbundne. Fra 1670 er de imidlertid indbundet, og der findes nu to bind pr. årgang, mærket A og B. Begge bind indeholder voteringen i alle de i årets løb behandlede sager, men er ikke ordret overensstemmende. De er ført af hver sin sekretær, således som det også blev fastsat i Højesterets instruks af 1675, § 11.[2] Det hedder her, at hver sag skal refereres af to kancellisekretærer, der skal virke en uge ad gangen. Hænderne vidner om, at der har været skiftet, dog ikke hver uge.

Referaterne af voteringerne var oprindelig meget kortfattede, men blev efterhånden noget mere fyldige. Sagernes antal steg ligeledes, og 1688 og igen 1690 og nogle følgende år før 1699 er hver serie forsynet med et ekstra bind, der i denne tid betegnes som »appendix«. I alt er der fra perioden 1661 til 1699 bevaret syv pakker og 66 bind voteringer, hvoraf nogle fra den sidste del af perioden er forsynet med navneregistre.

Til alt held standser voteringsprotokollerne ikke som de to foregående serier med 1699. Den omstændighed, at der førtes to rækker, kan vi takke for, at vi stadig kan følge Højesterets udvikling gennem det 18. århundrede. Som det senere skal omtales nærmere, brændte den ene række af voteringsprotokoller ved Christiansborgs brand den 3. oktober 1884, medens den anden række blev reddet. Af den ene række er dog to årgange fra det 18. århundrede fuldstændigt bevaret, nemlig 1722 og 1788, der af ukendte grunde er undgået flammerne, og fra hvert af årene 1781, 1787 og 1794 findes ét bind bevaret af den ellers brændte række.

Det 18. århundrede igennem er der i begyndelsen ét à to, men fra 1780'erne undertiden tre til fire bind pr. år, og i det 19. århundrede bliver det normalt med tre til fire eller fem bind pr. årgang. Fra 1801 til 1900 er der i alt 307 bind. Rigsarkivet har stadig kun den ene serie. Fra 1822 er ét eller to af bindene viet til referatet af voteringer i skriftlige sager, og hertil slutter sig fra tiden 1879 til 1900 23 pakker med skriftlige voteringer, der har cirkuleret mellem dommerne.

Voteringerne er gennem hele perioden en overordentlig vigtig bestanddel af Højesterets arkiv, idet man i dem til en vis grad kan følge, ikke blot hvad retten mente, når den – i sin dom – over for omverdenen udtalte sig som en helhed, men også, hvad de enkelte dommere mente, når de udtalte sig før domsafsigelsen. For tiden 1700 til 1794 er de selvfølgelig helt uvurderlige, da der næsten ikke er andet bevaret, men de har dog den mangel, at de ikke før i 1780'erne bringer selve domskonklusionen. De slutter med: »... hvorefter dom blev afsagt«, eventuelt med tilføjelsen: »ut ...« og navnet på den assessor, hvis formulering skulle følges. Dommens reelle indhold kan man altså slutte sig til, men formuleringen er ukendt, hvis den ikke tilfældigvis er gengivet andetsteds.

Nævnes bør det også, at der fra årene 1731 til 1734 er bevaret voteringsprotokoller for de højesteretskommissioner, der virkede i disse år, og fra 1696 to protokoller for ostindiske sager. De indeholder dog kun et par sager.

Rækkerne af voteringsprotokoller er naturligvis fortsat efter 1900 og findes i rettens eget arkiv.

Det næste led i protokolserierne er *slutningsbøgerne*. De er ikke så fuldstændigt bevaret som de foregående rækker. Før 1699 findes de kun fra årene 1670 til 1674. Deres indhold svarede da ganske til stævningsbøgernes, idet der kun er indført stævning og domskonklusion. De kan således synes temmelig overflødige. Fra 1798 til 1832 og fra 1841 til 1866 findes de igen. Deres indhold er dog noget anderledes, idet de nu foruden domskonklusionen indeholder et kort referat af sagens indhold. Sagerne er ikke indført i nummerorden, men i den rækkefølge, hvori de blev foretaget. Bøgerne er imidlertid forsynet med alfabetiske registre, og for de år, hvor de er bevaret, danner de et udmærket udgangspunkt for undersøgelser, da man hurtigt kan orientere sig om sagernes karakter.

Domsakterne udgør som før nævnt i rumfang langt den største del af arkivet, ca. 380 m, men de enkelte årganges omfang er noget varierende. Fra perioden 1661 til 1699 findes i alt 38 pakker, og fra 1700 til 1794 kun ganske få, sammenlagt af stumper, der er fundet i andre arkivfonds. Men fra år 1794 er der 11, 1800 45, 1810 27, 1820 ligeledes 27, men 1830 51! 1840 har 46 pakker, men derefter synker tallet atter noget, 1850 er der således kun 29, 1860 28, 1870 22, 1880 endog kun 16 og 1890 23.

Sagerne er henlagt efter dommens dato og er således lette at finde frem, når

denne dato er konstateret. De ældre er meget righoldige. Oftest findes her afskrifter af underinstansers domme, stævningen, advokaternes indlæg og bevisligheder. Det kan være tingsvidner, kontrakter, skøder, forretningsbøger og meget andet. Hvad de betyder for studiet af Højesteret og Danmarks juras udvikling i almindelighed, er det ikke her stedet at gå ind på. Derimod skal det påpeges, at de mange bilag, der findes i dem, tillige gør dem til værdifulde kilder til vor økonomiske historie og personalhistorien. De fortjener at blive udnyttet meget mere, end det hidtil er sket.

Hermed er givet en oversigt over de største og mest betydningsfulde rækker i Højesterets arkiv. Men ved siden af disse findes – mere eller mindre vel bevaret – et større antal bibøger, af hvilke enkelte har en særdeles stor betydning. Det gælder i første række de såkaldte *erklæringsprotokoller,* der er bevaret fra 1784 til 1887, i alt 20 bind, hvortil der slutter sig 26 pakker sager. Desuden findes fra 1837 til 1873 to bind, der kaldes justitiarii erklæringsprotokoller. I begge tilfælde drejer det sig om kopibøger, desværre uden registre, hvori er indført rettens eller justitiarius' svar på spørgsmål, der er sendt fra Kancelliet og efter 1848 fra Justitsministeriet, men desuden findes her tillige skrivelser om rent administrative forhold, der angik retten.

De øvrige serier er mindre værdifulde, men kan dog være af nogen betydning for undersøgelsen af specielle forhold. En serie af *protokoller for den skriftlige kommission* fra 1829 til 1898 giver således en oversigt over, hvornår sager er udtaget til skriftlig behandling, samt en kort journal over, hvad der er sket med dem, t.eks., hvornår de er blevet udsat og optaget til doms. Dommens dato og konklusion findes derimod ikke, og deres værdi er derfor begrænset.

Journaler over indkomne breve findes fra 1802 til 1890. De indeholder ganske kortfattede referater af indgåede breve med påtegning om, hvornår de er blevet besvaret, og ligeledes af udgåede breve om spørgsmål, som retten selv har taget initiativet til at stille. Da erklæringsprotokollerne som nævnt er uden registre, er journalerne et godt supplement til dem.

Fra tiden 1780 til 1822 er bevaret en såkaldt »*bødebog*«, hvori man finder indført de bøder, der er givet underordnede dommere, »som er dømte enten pro meliore informatione eller til at have forbrudt 50 lod sølv«. Den er autoriseret den 8. maj 1805 af Chr. Colbiørnsen, der i sin påtegning forklarer, at den tidligere protokol, der anvendtes til dette formål, var blevet ødelagt ved slotsbranden 1794, og at man derfor i den nye havde ladet indføre alle de mulkter, der var idømt siden 1780.

Fra 1781 og til 1839 findes en række protokoller, der indeholder de nyudnævnte *assessorers prøvevoteringer,* og fra 1806 til 1843 og fra 1846 til 1879 findes *prøveprotokoller for sekretærer.*

Endelig skal nævnes den række, der hedder *dokumentbøger* eller *dagbøger*, bevaret fra 1769 til 1887. De giver ganske korte notater om de sager, der var til behandling på hver enkelt af rettens mødedage, og desuden indeholder de en rubrik beregnet til kvitteringer for udleverede dokumenter, men denne er dog kun benyttet ved et fåtal af sagerne. Hertil slutter sig en særlig række *protokoller over justitssager* fra 1818 til 1846 og fra 1862 til 1874, hvori der ud over sagens nummer og de tiltaltes navne og forseelser er noteret, til hvilken myndighed domsakten er sendt, samt datoen for dommens afsigelse.

I indledningen nævntes, at Højesterets arkivalier i hele den i Rigsarkivet repræsenterede periode bærer et ret ensartet præg. Bindenes format er fra det 17. århundrede og helt op til 1900 omtrent det samme, som anvendtes i Danske Kancelli til dettes protokoller, nemlig ca. 21 à 22 gange 33 à 35 cm, men tykkelsen varierer som nævnt betydeligt. Med undtagelse af nogle få af de ældste dombøger fra 1660'erne og 1670'erne, der er i brunt skind, er alle de øvrige bind indtil 1794 indbundet i hvidt pergament. Efter 1794 er kun dombøgerne i de første år indbundet i brunt skind, senere bliver de ligesom de øvrige hovedrækker forsynet med et hvidt pergamentsbind, nu dog med et felt i rødt foroven på ryggen, hvor bøgernes betegnelse er trykt med guldtryk. De mindre vigtige serier er dog indbundet i ringere materiale.

Alle protokollerne er gennemdragne og forsynet med segl. Indtil 1731 var disse i trækapsler, der var gjort fast til de snore, der gik gennem bindets blade. En del af kapslerne er endnu bevaret, men de er i tidens løb blevet svært medtaget. De fleste kapsellåg er forsvundet, og selve seglene er stærkt ødelagt. Fra 1732 gik man over til den mere praktiske metode at trykke seglene på indersiden af den ene bindplade.

En autorisationspåtegning findes næsten aldrig. Man nøjedes med gennemdragningen og forseglingen. Efter instruksen af 1675[3] skulle denne foretages af rigskansleren, og det kan da også ses, at der lige til 1689 er anvendt private segl. Fra 1690 til 1699 anvendes imidlertid et lille kongesegl, derpå og indtil 1770 atter private segl.

Blandt disse private sigiller kan man med sikkerhed genkende et smukt eksemplar fra 1678, som den daværende vicekansler Ove Juuls. Fra 1721 findes et andet velbevaret segl, nemlig den bekendte Frederik Rostgaards. Efter 1732 kan man, da seglene nu blev anbragt på bindpladernes inderside og derfor er bedre beskyttet og bevaret, lettere identificere en del af dem. Fra 1730-35 træffer man således Iver Rosencrantz', fra 1742 til 1762 Johan Ludvig Holsteins og fra 1763 til 1768 Otto Thotts sigiller. Fra 1771 til 1848 anvendes Danske Kancellis smukke segl, 1849 har Justitsministeriet overtaget beseglingen, men fra 1850 finder man Højesterets

eget segl, et tegn på, at den dømmende magt efter grundlovens underskrivelse er blevet en selvstændig statsmagt.

Domssagerne var ved afleveringen indpakket og hver sag ombundet med snore. De er nu pakket om i arkivpakker med omslag til beskyttelse mod støv. Hver sag er henlagt i et omslag af karton, hvorpå domsdatoen og sagens nummer er angivet. Indlagte folioark markerer, hvor sager mangler, og ekspeditionen i dem skulle herefter være let og sikker.

Tilbage står at redegøre for arkivets skæbne, før det nåede til sin nuværende opstilling i Rigsarkivets bygninger. – Den foran nævnte påtegning på den ældste stævningsprotokol viser, at en del af Højesterets protokoller allerede før 1691 var afgivet til Danske Kancellis arkiv. Dette bekræftes af et par andre bevarede notitser. Fra januar 1680 findes i Arkivvæsenets arkiv[4] en fortegnelse over Herredagens dombøger, og den fortsættes med en liste over Højesterets da afleverede protokoller. På denne figurerer dombøger og slutningsbøger fra 1662 til 1674, dombogen fra 1677 samt stævningsbøgerne fra 1662 til 1675. Fra 1691 findes en optegnelse af kancelliforvalter Rasmus Rasmussen om, at nogle højesteretssager var blevet nedpakket i kiste nr. 2, og at en fortegnelse over dem fandtes i justitssekretærens kabinet.[5]

Derefter tier kilderne imidlertid et længere stykke tid. Det synes, som om Højesteret selv har beholdt sine arkivalier. I den store og ellers meget udførlige registrant over Danske Kancellis arkiv,[6] der blev udarbejdet 1771 og siden holdt à jour, findes kun en kortfattet notits om, at Højesterets protokoller den 16. september 1830 blev afleveret til rettens justitssekretær, justitsråd Fr. Hammerich. Men det kan ikke ses, hvilke protokoller det drejede sig om. Da alle protokoller og sager senere blev afleveret fra Højesteret selv, taler sandsynligheden for, at afleveringen har omfattet alt, hvad der tidligere var afgivet til Kancelliets arkiv, men det kan ikke blive til mere end en formodning. Der synes nemlig ikke at eksistere nogen korrespondance om denne aflevering. Og det kan ikke ses, hvad der er sket med de bøger, der fandtes i Kancelliets liste fra 1680, men ikke eksisterede ved afleveringen i 1886, da de overgik til arkivvæsenet. – Danske Kancellis registrant oplyser videre, at »Højesterets proklamationer findes i det lille skab ved vinduet i det store værelse i det nederste arkiv«. Men det er også alt.

Det er dog klart, at det store tab – stævningsbøger, dombøger, slutningsbøger m. v. samt sagerne fra tiden 1700 til 1794 – må være sket ved det første Christiansborgs brand den 26. februar 1794. Om tabet ved denne lejlighed synes der mærkværdigvis ikke at foreligge nogen egentlig indberetning fra Højesteret til Kancelli eller andre myndigheder. Når arkivaliernes ødelæggelse overhovedet omtales, skyldes det, at manglerne ville volde vanskeligheder i det daglige arbejde, nemlig

ved udstedelsen af domsudskrifter. Det hedder herom i en skrivelse fra Højesteret: »Desværre forholder det sig så, at H.Rets arkiv tilligemed dom-protokollerne, på nogle få nær, brændte op med slottet, hvoraf følger, at H.Rets doms-akter i sager, som før denne epoke er blevne pådømte, og som herefter måtte forlanges, ikke i fuldstændig form kan gives beskrevne formedelst mangel på samtlige derhen hørende dokumenter; dog haves der hjælpe-midler, hvorved de kan få nogen mere fuldstændighed ...; thi da koncepterne til stævningerne er i Kancelliets gemmer, og parternes påstande tilligemed de afsagte domme kan uddrages af voteringsprotokollerne, som er i behold, så har man herved adgang til at få pålidelige genparter af disse en akts hovedstykker.« Det kan heraf ses, at såvel stævnings- som dom- og slutningsbøger er gået tabt ved branden.[7]

Om tabene ved det andet Christiansborgs brand den 3. oktober 1884 foreligger derimod en klar redegørelse i det brandforhør, der afholdtes ved Københavns kriminal- og politirets 4. kriminalkammer.[8] Højesterets daværende justitssekretær, Carl Thrane, mødte den 15. november og afgav sin forklaring. Han havde ganske vist ikke selv været til stede ved branden, men han oplyste, at »det lykkedes imidlertid ved privat hjælp at redde en stor del af Højesterets arkiv. Det var,« hedder det videre i forhørsprotokollen, »flere tilfældig tilstedekomne, som tog initiativet til redningen, og navnlig kan komparenten (Thrane) i så henseende anføre advokat Hindenburg[9] og protokolsekretær Græbe[10] samt candidatus juris Buntzen[11] som personer, der på et tidligt tidspunkt hjalp med at redde fra arkivet. – Ved branden er tilintetgjort dubleteksemplarer af voteringsprotokollerne fra året 1700 til ca. 1882. – Disse beroede nemlig på loftet i den søndre fløj. Derimod er i det væsentlige, såvidt komparenten kan skønne, alle retsakter, protokoller og lignende frelste. Det vil måske nok vise sig, at en enkelt protokol eller en enkelt pakke domsakter kan mangle, men det vil i alt fald kun være i meget ringe omfang, at tab på dette gebet er lidt.« »Komparenten tilføjer, at det nævnte dubleteksemplar, der altså angik et tidsrum af circa 180 år, for mange års vedkommende bestod af 2 bind for hvert år, således at antallet af brændte protokoller bliver meget betydeligt.« – Det er besynderligt, at justitssekretæren taler om dubleteksemplarer, da det drejer sig om to selvstændige rækker.

Kort efter blev justitssekretæren fritaget for læsning i retten i nogle måneder for at få tid til at ordne arkivet i rettens nye sæde i Kong Georgs Palæ, og der bevilgedes en sum til dette arbejdes gennemførelse.[12]

Kun to år senere, i december 1886, tog Højesteret imidlertid selv initiativet til at aflevere de ældste dele af sine arkivalier til Geheimearkivet.[13] Det drejede sig da om alt fra tiden før 1699 samt voteringsprotokollerne og de bevarede stævningsbøger indtil år 1800. Næste aflevering fandt sted fra 1917 til 1919 og omfattede dombøger, eller som de kaldes i afleveringsdesignationen, »registranterne«, dom-

protokollerne og slutningsbøgerne frem til ca. 1860 samt domssagerne fra samme periode, som alene udgjorde 1828 pakker. 1948 afgaves en del bibøger og andet, der tidsmæssigt hørte til de ældre afleveringer, og endelig afgaves 1956 og 1959 voterings- og domprotokoller samt akter og bibøger op til år 1900, men dombøgerne er endnu i Højesterets eget arkiv. Samtidig med 1956-afleveringen gjordes hele arkivet tilgængeligt for forskningen, medens adgangen hidtil havde været begrænset, idet kun arkivalier fra tiden før 1848 måtte benyttes uden særlig tilladelse, og voteringer måtte overhovedet kun refereres med Højesterets billigelse.[14]

Endelig kan nævnes, at Rigsarkivet i årene 1944 til 1949 husede det ene sæt af voteringsprotokollerne efter 1900, som af sikkerhedsgrunde ønskedes opbevaret adskilt fra det andet.[15] De i Rigsarkivet beroende voteringsprotokoller er alle sat på listen over de arkivalier, der under truende forhold skal evakueres til et sikret rum uden for København. Derimod er der endnu ikke foretaget nogen sikringsfotografering, bortset fra, at en del af de norske sager, fortrinsvis fra det 18. århundrede, er blevet mikrofilmet til brug for Riksarkivet i Oslo. Man er indtil videre veget tilbage for en gennemgribende mikrofotografering, der på grund af arkivets store omfang vil blive særdeles kostbar.

Fra tiden efter 1900 findes alle arkivalier i Højesterets eget arkiv. Som tidligere nævnt eksisterer flere af de gamle serier endnu, således dombøgerne og voteringsprotokollerne, der stadig er de vigtigste i rettens daglige arbejde. Prøveprotokollen for dommere eksisterer også, men den tilsvarende bog for sekretærer blev sidst benyttet i 1916. – Andre serier fortsætter under andre navne, således kaldes den tidligere dagbog (tingbog) nu retsbog. Af erklæringsprotokollerne findes nu kun præsidentens, og den bruges meget lidt, medens journalen og dens tilhørende sager har fået tilsvarende større betydning. Domssagerne er blevet delt i flere rækker, nemlig én for kæresager, der begynder 1919, én, der indeholder ekstrakter af sagerne, og én, der indeholder øvrige akter. Nogle af disse ændringer er vel betinget af retsreformen i 1919.

Hovedserierne bliver stadig indbundet i hvidt med titelfelt på ryggen, men i de seneste år er retten for at kunne anvende maskinskrivning gået over til i dombøger og voteringsprotokoller at anvende løsblade, der senere samles til bind.

I én henseende indtager rettens arkivalier en absolut særstilling, nemlig ved at dens arkivs årlige tilvækst i dette århundrede er meget ringere end i det foregående, hvad der er ganske enestående blandt de centrale myndigheders arkiver.

NOTER

1. Tallene er fra afleveringsdesignationerne i Rigsarkivets 2. afdeling.
2. RA. Højesterets instruks i Danske Kancellis arkiv, pk. C 63 a.
3. ibidem.
4. RA. Arkivvæsenets arkiv, pk. Diverse akter vedr. Danske Kancellis arkiv (1572-1848), læg 7.
5. ibidem, læg 10.
6. nu i arkivvæsenets arkiv i RA.
7. RA. Højesterets erklæringsprotokol 1791-94, p. 250^{v} f. Skrivelsen er dateret 24. marts 1794.
8. Citeret efter udskrift i Justitsministeriets 1. kontors sag L 5936/1884 i RA.
9. A. L. Hindenburg (1855-1913).
10. Christian Christopher Græbe (1842-1923).
11. Journalisten Andreas Buntzen (1859-1930).
12. RA. Justitsministeriets 1. kontors sag L 4669/1884.
13. RA. Arkivvæsenets arkiv: »Arkivernes« journal 1886-87, nr. 352, 405 og 414.
14. RA.s 2. afdelings afleveringsdesignationer.
15. ibidem.

Billedfortegnelse

OG BEMÆRKNINGER VEDRØRENDE BILLEDREDAKTIONEN AF GUDMUND BOESEN

Af værkets 80 billedtavler er 24 knyttede til afsnittet om rettens sæde og står i så nøje sammenhæng med dette arkitekturhistoriske afsnits tekst, at billedudvalget og tilrettelæggelsen for disse tavlers vedkommende ganske naturligt i alt væsentligt har været overladt til afsnittets forfatter museumsinspektør Harald Langberg. Ud over de 80 billedtavler findes i selve teksten et mindre antal illustrationer, der har været særlig egnede til gengivelse i stregkliché; for så vidt angår afsnittene om rettens grundlæggelse og organisation er disse illustrationer tilvejebragt af mag. art. Svend Ellehøj; under indsamlingen af stof til afsnittet om rettens forhold til offentligheden har dr. phil. Georg Nørregaard gennemgået store dele af vittighedspressen og har derved kunnet yde billedredaktionen en væsentlig hjælp. I øvrigt har billedredaktøren under arbejdet drøftet opståede problemer med værkets redaktion og professor, dr. jur. Stig Iuul så vel som værkets øvrige forfattere. Landsretssagfører dr. jur. Axel H. Pedersen har også givet nyttige vink.

Hans Majestæt Kongen har tilladt gengivelse af tegninger i det kgl. håndbibliotek. Udstrakt hjælpsomhed er vist fra Det kongelige Biblioteks, Frederiksborgmuseets og Christiansborg slotsforvaltnings side, ligesom kunstnere og private ejere med stor imødekommenhed har stillet billeder til disposition. Megen støtte har billedredaktionen endelig fået fra alle sider inden for Højesterets egne vægge.

Billedstoffets opgave som illustrerende supplement til den skrevne fremstilling er søgt løst ved gengivelse af et flersidigt stof, som det vil fremgå af den efterfølgende billedfortegnelse. En væsentlig rolle spiller naturligvis portrætterne, såvel samlede billeder af rettens medlemmer som enkeltportrætter. Med hensyn til de sidste er det af værkets redaktion på forhånd blevet fastslået, at intet portræt af nulevende måtte gengives. At bringe portrætter af alle i værket omtalte eller biograferede medlemmer af retten og skranken ville allerede af pladshensyn være udelukket, rent bortset fra, at mange portrætter nu ikke ville kunne tilvejebringes. Spredt i værket findes imidlertid (med den foran anførte begrænsning) portrætter af alle de justitiarier og præsidenter, af hvem der overhovedet kendes billeder. Af andre medlemmer af retten såvel som skranken er der dels udvalgt portrætter i tilknytning til omtale i værkets tekst, dels medtaget nogle mere stands- eller tidstypiske portrætter. Enkelte fremstående personers billeder fra ældre tid vil man

forgæves søge, fordi det ikke har været muligt at fremskaffe dem. For det sidste århundredes vedkommende flyder kilderne takket være fotografiets opfindelse rigeligere. Fra denne periode er gengivet en række billeder af hele retten eller grupper af medlemmer, men til gengæld vil man finde færre enkeltportrætter afbildet, jo nærmere man kommer vor tid, dels fordi valget her synes sværere, men dels og især, fordi fotografierne forekommer mindre nødvendige, da de i udstrakt grad er tilgængelige andre steder.

Ved fordelingen af portrætterne i værkets enkelte afsnit har der måttet tages sådanne praktiske hensyn, som følger af, at billederne skulle samles på tavler og helst spredes nogenlunde over hele værket. For at finde et bestemt portræt må læseren derfor enten søge i navneregisterets henvisning til tavlenumre (efter sidehenvisningerne) eller i efterfølgende billedfortegnelse.

Af de ca. 350 medlemmer af Højesteret, der var døde før 1850, er i nærværende værk gengivet portrætter af 55. Her ud over kendes billeder af ca. halvdelen af de resterende. Fotografier af og oplysninger om en væsentlig del af disse billeder er i sin tid samlede af højesteretsdommer V. Topsøe-Jensen i samarbejde med museumsdirektør Otto Andrup. Disse fotografier findes nu i Højesteret, hvor der tillige opbevares et par albums med fotografier af et stort antal senere medlemmer af retten. På samme måde har arkivar H. Hjorth-Nielsen for højesteretsskranken indsamlet et stort antal billeder af højesteretsadvokater gennem tiderne, der nu findes i advokaternes værelser i Højesteret. Disse samlinger har selvsagt været til stor nytte ved tilrettelæggelsen af dette værks illustrering.

TEKSTILLUSTRATIONER

BIND I

p. 52. Sigillum Regni Daniae ad Causas (Rettertingsseglet). Tegning af Aage Wulff efter aftryk af sølvstampe 1630 på Rosenborg.

p. 187. Højesteretsdom af 23.6.1666 med Frederik III's segl. Rigsarkivet.

p. 190. Højesterets segl. Efter signet fra 1824 i Højesteret. Tegning af Ths. Havning.

p. 195. Christian V's, Danske Kancellis, Ove Juuls og Iver Rosenkrantz's segl. Tegninger af Ths. Havning efter originaler i Rigsarkivet.

p. 443. Satire over rigsretsdommen 1856. »Folkets Nisse« 22.3.1856.

p. 451. Satire over rigsrettens politiske indstilling. »Den gamle Ravn« 22.4.1877.

p. 461. Rigsretssagen 1910. Satirisk tegning i »Blæksprutten« 1910.

BIND II

p. 243. »Over alle Skranker«. Satirisk tegning (højesteretssagførerprøvens afskaffelse) af Bo Bojesen. »Politiken« 1957. Her gengivet efter originalen tilhørende landsretssagfører dr. jur. Axel H. Pedersen.

TAVLER

BIND I

1 (foran titelbladet). Højesteret ca. 1697 under forsæde af kong Christian V. Farvegengivelse af maleri på Rosenborg. Nærmere oplysninger om maleriet bd. I, p. XVI.

2 (p. 24) Frederik III. Maleri. Rosenborg.

3 (p. 25) Hannibal Sehested. Maleri af K. van Mander. Frederiksborg. Hans Svane. Maleri af Abr. Wuchters. Frederiksborg. Hans Nan-

sen. Maleri. Københavns Bymuseum. Otte Krag. Maleri 1649. Frederiksborg.

4 (p. 40) Frederik III og hans rådgivere. Stik af Alb. Haelwegh 1667.

5 (p. 41) Rettertinget. Titelkobber af A. Haelwegh til Jyske Lov 1643.

6 (p. 72) Hans Hagerup Falbe. Kobberstik af G. L. Chrétien. Enevold de Falsen. Lithografi c. 1833. Jacob Edvard Colbiørnsen. Silhouetstik af A. Flint 1803.

7 (p. 73) Norske Lov 1687. Titel- og tekstsider.

8 (p. 136) Københavns Slot ca. 1700. Maleri i ukendt eje (lignende billede dateret 1687 findes i Københavns Bymuseum). Københavns Slots Rådstuefløj. Opmåling 1707. Kgl. Bibliotek.

9 (p. 136-37) Københavns Slot. Etageplan c. 1707. Slotspladsen med Københavns Slot. Stik efter C. Marselis 1718.

10 (p. 136-37) Københavns Slot. Plan af kongeetage c. 1727. Rigsarkivet. Københavns Slot efter Frederik IV's ombygning. Tegning. Nationalmuseet.

11 (p. 137) Københavns Rådhus. Stik i »Hafnia Hodierna«. Plan af rådhuset. Stik i »Danske Vitruvius«.

12 (p. 144) Christian VI's Christiansborg. Stik i »Hafnia Hodierna«.

13 (p. 144-45) Samme. Plan af kongeetagen 1738. Rigsarkivet.

14 (p. 144-45) Samme. Højesterets loft.

15 (p. 144-45) Samme. Plan til højesteretssalens aptering 1741. Rigsarkivet.

16 (p. 144-45) Samme. Højesteretssalens tronvæg. Rigsarkivet. Samme. Højesteretssalen. Stik i C. P. Rothe: Kgl. Rescripter. I. 1754.

17-18 (p. 144-45) Samme. Højesteretssalens langvægge.

19 (p. 144-45) Prinsens Palæ. Tegning af H. G. F. Holm 1857. Det særlige Bygningssyn. Højesterets sal sammesteds. Opmåling c. 1840. Nationalmuseet.

20 (p. 144-45) Planer af beletagen i Prinsens Palæ c. 1840 og af riddersalen smst.

21 (p. 145) Rosenborg. Riddersalen. Fot. før 1917. Sølvstol og sølvbord fra 1715, benyttet af Kongen ved Højesterets åbning. Rosenborg.

22 (p. 152) C. F. Hansens Christiansborg. Plan af dameetagen. Efter »Samling af forsk. offentlige og private Bygninger af C. F. Hansen«. Samme. Forslag til tronvæg. 1808. Kgl. bygningsinspektorat.

23 (p. 152-53) Samme. Højesteretssalens langvægge. 1826. Kgl. bygningsinspektorat.

24 (p. 152-53) Samme. Højesteretssalen som folketingssal. Træsnit. Samme. Højesteretssalens endevægge. Tegninger 1831. Kunstakademiet.

25 (p. 152-53) Amalienborg. Christian IX's palæ. Forslag til Højesterets indretning 1852. Rigsarkivet. Samme. Højesteretssalen som riddersal 1865. Træsnit i Illustr. Tidende.

26 (p. 152-53) Højesteretssalen på Amalienborg og forslag til ny retssal på Christiansborg (af P. Kornerup) 1863. Rigsarkivet. C. F. Hansens Christiansborg. Forslag til nye lokaler for Højesteret 1863 (P. Kornerup). Rigsarkivet.

27 (p. 152-53) Samme. P. Kornerups forslag til nye højesteretslokaler 1864. Rigsarkivet.

28 (p. 152-53) Samme. Den 1864 indrettede retssal under sagen mod redaktør Bille 1867. Træsnit i Illustr. Tidende. Samme. Indgang fra kolonnaden til Højesterets 1864 indrettede lokaler. Fotografi.

29 (p. 152-53) Bernstorffs palæ. Fotografi. Samme. Interiør fra Højesterets sal ca. 1910. Fotografi.

30 (p. 152-53) Christiansborg. Thorvald Jørgensens tegninger til lokaler for Højesteret. Christiansborg slotsforvaltning.

31 (p. 153) Samme. Højesterets hovedindgang.

32 (p. 176) Herredagen rides ind. - Kong Frederik VI kører til Højesteret. Tegninger af P. C. Klæstrup i H. M. Kongens Håndbibliotek.

33 (p. 177) Heroldkappe i Det kgl. sølvkammer. Kgl. Herold. Stik af G. L. Lahde 1806-08.

34 (p. 180) Christian VIII i Højesteret. Tegning af P. C. Klæstrup i H. M. Kongens Håndbibliotek. Christian VIII's højesteretsdragt. Rosenborg.

35 (p. 181) Højesteretsinstruksen 1670. Rigsarkivet.

36 (p. 196) Drabantuniform. Tegning 1728. Tøjhusmuseet. Højesteretsadvokat. Tegning af J. Senn. Kobberstiksamlingen. Højesteretsassessor, Sekretær i Højesteret, Højesteretsadvokat. Lithografier (fra »Danske Uniformer af Bruun«. 2. saml. 1837).

37 (p. 197) Højesteretsdommeruniform og -kappe 1960. Fotografier. Højesteretsadvokat. Lithografi (»Danske Uniformer« 1872).

38 (p. 228) Peder Reedtz. Maleri på Københavns Universitet. Henrik Ernst. Maleri af K. van Mander. Frederiksborg. Peder Lassen. Detail af maleri 1647. Frederiksborg. Christian Rantzau. Maleri af W. Heimbach. Frederiksborg.

39 (p. 229) Peter Bülche. Stik af A. Haelwegh 1664. Jørgen Seefeld. Stik af A. Haelwegh. Michael Wibe. Stik af H. Schaten. Niels Trolle. Stik af A. Haelwegh.

40 (p. 248) Votering i sagen mod Kaj Lykke. Efter voteringsprotokol 1661-62 i Rigsarkivet.

41 (p. 249) Dommen over Corfitz Ulfeldt 1663. Original i Rigsarkivet.

42 (p. 264) Peder Schumacher Griffenfeld. Maleri af A. Wuchters. Frederiksborg. Willum Worm. Maleri på Frederiksborg. Caspar Schøller. Maleri i familieeje. Cosmus Bornemann († 1692). Maleri i familieeje.

43 (p. 265) Iver Rosenkrantz. Maleri af J. S. Wahl 1737. Københavns Universitet. Johan Ludvig Holstein. Maleri af C. G. Pilo. Frederiksborg. Christian Braem. Maleri af A. Brünniche 1743. Frederiksborg. Frederik Rostgaard. Maleri af Joh. Hörner 1741. Universitetsbiblioteket.

44 (p. 312) Claus Reventlow. Maleri. Altenhof. Hans Fr. Levetzau. Maleri. Sielbeck. Jens Krag-Juel-Vind. Maleri. Halstedkloster. Chr. Colbiørnsen. Maleri af Jens Juel. Frederiksborg.

45 (p. 313) Henrik Hielmstierne. Maleri af Jens Juel 1780. Statens Museum for Kunst. Christian Urne. Maleri. Ribe rådhus. P. C. Stemann. Maleri af C. A. Jensen 1842. Frederiksborg. A. V. F. Bornemann. Maleri af W. Marstrand 1842 i familieeje.

46 (p. 448) Orla Lehmann for Højesteret 1841. Tegning af P. C. Klæstrup i H. M. Kongens Håndbibliotek. Orla Lehmann i fængsel. Lithografi.

47 (p. 449) Rigsretssagen 1877. Træsnit i Illustr. Tidende 1876-77. Holstebrosagen for Højesteret 1886. Træsnit i Illustr. Tidende 1885-86.

48 (p. 464) Rigsretssagen 1910. Maleri af Erik Henningsen i Folketinget. Landmandsbanksagen for Højesteret. Tegning af Gerda Ploug Sarp i Berlingske Tidende 30. 9. 1922, her gengivet efter originaltegning tilhørende kunstneren.

49 (p. 465) Morten Pontoppidan for Højesteret 1887. Satirisk tegning i »Ravnen« 4. 12. 1887. »Niels Lassen for Allerhøjeste Ret«. Satirisk tegning i »Blæksprutten«. 1913.

50 (p. 496) Landsting. Herredsting. Stik i Chr. Ostersen Weile: Glossarium juridico-danicum. 1641. Tamperret. Landemode. Overadmiralitetsret. Stik i C. P. Rothe: Kgl. Rescripter I. 1754.

51 (p. 497) Danske Lov 1683. Titel- og tekstsider.

BIND II

1 (foran titelbladet). Højesterets dommere 1911. Farvegengivelse efter maleri af E. Saltoft i Højesteret.

2 (p. 16) Niels Slange. Stik af C. Fritzsch 1737. Peder Hansen Resen. Stik 1674. Friderich Gottlieb Sporon. Stik af A. Flint. A. S. v. d. Osten. Tegning af Paul Ipsen 1791. Frederiksborg.

3 (p. 17) C. F. Jacobi. Miniature af W. A. Müller. Frederiksborg. Chr. Bagger Brorson. Maleri i Højesteret. A. C. Kierulff. Maleri 1835. Frederiksborg. Casper Fr. Lassen. Lithografi 1842.

4 (p. 32) A. S. Ørsted. Maleri af C. A. Jensen 1842. Frederiksborg.

5 (p. 33) C. F. L. Mourier. Maleri af H. C. Jensen 1876. Familieeje. Hans Jacob Koefoed. Lithografi 1870. Christian Michael Rottbøll. Fotografi. Niels K. P. Lassen. Fotografi.

6 (p. 112) Henrik Stampe. Maleri fra Jens Juels atelier. Frederiksborg.

7 (p. 113) Chr. Reitzer. Maleri. Gaunø. J. S. Wartberg. Maleri af C. G. Pilo 1748. Ledreborg. P. Kofod Ancher. Maleri af G. Fuchs 1787. Højesteret. Bolle Willum Luxdorph. Maleri af G. Fuchs 1782. Frederiksborg.

8 (p. 208) Højesteret 1888. Tegning. Højesteret. Højesterets medlemmer i dommerværelset 1919. Fotografi.

9 (p. 209) Højesteret 1928. Fotografi. Højesteretsdommere i dommerværelset 1940. Fot.

10 (p. 216) Højesteret (store sal) 1960. Farvefotografi.

11 (p. 224) Højesteretsafdeling (lille sal) 1960. Farvefotografi.

12 (p. 264) Medaille ved Claus Reventlows død 1758. Terkel Klevenfeldts gravmæle i Trinitatis kirke. Mogens Rosenkrantz. Kobberstik af C. de Fehr 1770.

13 (p. 265) Peder Rosenørn. Detail af maleri. Støvringgård. Villum Berregaard. Maleri af G. Fuchs 1769. Familieeje. Stephan Hofgaard Cordsen. Maleri af C. A. Lorentzen. 1793. Pederstrup. Jørgen Erik Skeel. Maleri. Birkelse.

14 (p. 272) Fr. Jul. Kaas. Maleri af F. C. Grøger. Frederiksborg. Fr. v. Lowzow. Maleri af A. Schiøtt 1853. Giesegård. P. G. Bang. Daguerreotypi. J. E. Larsen. Lithografi 1857.

15 (p. 273) P. C. N. Buch. Fotografi. P. F. Koch. Fotografi. C. C. V. Nyholm. Fotografi. Edvard T. D. Hvidt. Fotografi.

16 (p. 280) R. S. Gram. Fotografi. Cosmus Meyer. Fotografi. Thomas Frølund. Fotografi. Asbjørn Drachmann Bentzon. Fotografi.

17 (p. 281) Højesterets dommere 1936. Fotografi. Højesterets dommere 1944. Fotografi.

18 (p. 296) Dommere i Højesteret ca. 1697. Udsnit af maleri på Rosenborg (gengivet bd. I tvl. 1).

19 (p. 297) Niels Juel. Maleri. Frederiksborg. Ole Borch. Maleri af J. Toorenvliet 1661. Frederiksborg. Jørgen Fogh. Maleri af Heinrich Ditmar. Frederiksborg. Ole Rømer. Maleri på Københavns observatorium.

20 (p. 376) Hans Seidelin. Maleri. Familieeje. Chr. v. Stöcken. Maleri af C. G. Pilo. Kunstakademiet. Otto Thott. Maleri af P. Krafft. Frederiksborg. H. D. Brinck-Seidelin. Maleri af Erik Pauelsen 1777. Familieeje.

21 (p. 377) W. J. A. Ussing. Fotografi. O. F. Müller. Fotografi. P. D. Bruun. Fotografi. C. S. Klein. Fotografi.

22 (p. 456) Peter Uldall. Maleri af Jens Juel. Familieeje. (Lignende billede dateret 1784 gengivet i »Folkeliv og kulturlevn. Studier tilegnet Kai Uldall 14. sept. 1960«). Isaac Andreas Cold. Maleri af Johan Hörner 1758. Tilhørende landsretssagfører Jørgen Cold. Fr. W. Wivet. Maleri 1782 tilhørende Det kgl. Kjøbenhavnske Skydeselskab. Joh. M. Schønheyder. Maleri af C. A. Lorentzen. Frederiksborg.

23 (p. 457) Peder Rosenstand-Goiske. Maleri af C. A. Lorentzen. Frederiksborg. Poul Egede Sporon. Maleri af C. W. Eckersberg 1820. Frederiksborg. Fr. Wilh. Treschow. Maleri af W. Marstrand. Vemmetofte. Orla Lehmann. Maleri af Elisab. Jerichau Baumann 1848. Frederiksborg.

24 (p. 472) P. Uldall, Chr. Colbiørnsen, J. M. Schønheyder, J. L. Rottbøll og O. E. Høegh-Guldberg. Gruppebillede malet 1846. Frederiksborg. C. C. B. Liebenberg. Maleri af J. V. Gertner. Frederiksborg.

25 (p. 473) Gustav E. Brock. Fotografi. C. C. W. Liebe. Fotografi. A. H. F. Klubien. Fotografi. A. L. Hindenburg. Fotografi.

26 (p. 488) P. G. C. Jensen og V. F. Asmussen i Højesterets skranke 1897. Fotografi. »Cementkrigen« for Højesteret 1914 (Otto Liebe og C. B. Henriques). Maleri af Anton Hansen, tilhørende landsretssagfører dr. jur. Axel H. Pedersen.

27 (p. 489) Grundejerbanksagen for Højesteret 1910. Tegning i Illustreret Tidende 1910-11. V. Topsøe-Jensen som rigsadvokat. Tegning af Gerda Ploug Sarp (gengivet i Berlingske Tidende 11. 9. 1923), tilhørende landsdommer Hans Topsøe-Jensen. Aug. Goll. Tegning af Otto Christensen 1935. Frederiksborg.

28 (p. 544) Protokoller fra Højesterets arkiv. Rigsarkivet.

29 (p. 545) Hjørne af sal i Rigsarkivet med akter tilhørende Højesterets arkiv.

Personregister

Fra »staten« er som hovedregel kun medtaget de biograferede personer, derimod ikke slægtninge, som nævnes i biografierne, og personnavne i notestoffet, forordet og billedfortegnelsen er ligeledes som regel udeladt. Kursiverede sidetal angiver det sted, hvor den pågældendes biografi findes.

Da rettens tilforordnede ofte avancerede til højere embeder, er stillingsbetegnelse ikke medtaget i registret, hvorimod det tidsrum, i hvilket de har voteret, er anført i parentes. Samme princip er anvendt for rettens øvrige embedsmænd. For prokuratorernes, advokaternes og sagførernes vedkommende er på tilsvarende måde anført årstallet for bevillingens, udnævnelsens eller beskikkelsens meddelelse.

Abelsdatter, Sophie, g. m. Peter Børting, I, 239, 241.
Adeler, Frederik, baron, overpræsident, II, 437.
- Frederik Christian (1694-1726), II, 140, *323f.*, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
Ahlefeldt, Carl, overstaldmester, I, 259.
- Claus, generalfeltmarskal, I, 25, 232f., 234f.
- Frederik (1676-86), I, 264, 266f., II, 225, *260*, 295, 319.
- Frederik, greve (1688), II, *319*.
- Hans Henrik (1697-98), II, *325*, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
Ahlefeldt-Laurvigen, Frantz Vilhelm Ferdinand (1826-31), II, 55, *393*, 437.
Ahnfelt-Rønne, Øyvind (1922), II, *503*.
Akeleye, Gabriel Knudsen, I, 96.
Albeck, . . ., II, 39.
Alberti, Peter Adler (1881), I, 408, 411, 460, II, 215, 252, *486f.*
Albertin, Brostrup, prok., II, 233, 244, *255*, *note 7*, 267, 354.
- Peter (1740-48), I, 261, II, *354*.
Albrecht, Christian, hertug, I, 56.
Aldenburg, Anton, af (1679), II, 300, *310*.
Algreen-Ussing, Tage, professor jur., se Ussing.
Alkil, Niels (1951), II, *525f.*
Allerup, Flemming Pätges (1932), II, *510*.
Ancher, Peder Kofod (1753-71), I, 172, 304, 307f., 313f., II, 112ff., 119, 150, 152, 208, 211, *368f.*, 439, II, tvl. 7.
Anchersen, Johan Joachim (1747), (1770-85), II, 150, 208, 211, 216, 223, 244, 249, 253, *375*, 459.
Andersen, Niels Christian la Cour (1949), II, *523*.
- Peder, maler, I, tvl. 39.
- Poul Alfred, professor jur., I, 444.
- Valdemar, maler, II, tvl. 27.
Andræ, Carl Christopher Georg, politiker, I, 442, 444f.
Anker, Carsten, norsk statsmand, I, 73, 325.
Arenfeldt, Ellen, g. m. Jørgen Juel til Aggersbøl, I, 231.
Arenstorff, Frederik (1751-57), I, 308, II, *366f.*
Arentz, H., sorenskriver, I, 73f.
Árnason, Jón, sysselmand, I, 82, 86.
Arnórsson, Einar, prof., I, 85, 92ff.
Arntzen, Ludvig (1882), II, *487*.
Asmussen, Volf Frederik (1875), II, *484f.*, II, tvl. 26.
Aspern, Jacob Vilhelm v., stadskæmner, II, 443.
- Jacob Frederik v. (1743-58), II, *360*.
d'Aubert, Jacques, oberst, I, 328.

Baden, Gustav Ludvig, historiker, I, 327.
Bache, Henrik Bram (1940), II, *514*.
- Niels Haagen (1907), I, 532, II, 250, *495*, 514.
Bagger, Christian (1729-38), II, 73, 112, 208, 241, *345*, 374.
- Johan Poul (1764-72), I, 314, II, *374*.

Bagger, Johannes Herman (1874), II, 252, *484*.
- Peter Christian, justitiarius i Kbh.s Politiret, II, 439.
Balche, Hans, hofsnedker, I, 133.
Ballhausen, Carl Joseph (1932), II, *510*.
Balling, Peter Severin (1758), II, *461*.
Bang, Gustav, politiker, historiker, I, tvl. 49.
- Johan Otto, prof. theol., II, 148f., 150.
- Oluf (1695), II, *445*.
- Oluf Lundt (1758), II, 84, 160, 249f., 439, *461*.
- Otto Anton Carl (1922), II, *503*.
- Peter Georg (1857-61), I, 151f., 350, 444, 530, 534, II, 38, 215, 226, *275*, 438, 440f., II, tvl. 14.
Banner, Erik (1671-85), I, 64, 233f., 254, 291, II, *303*.
- Niels (1669), II, *300*.
Bardenfleth, Carl Emil, justitsminister, I, 361, II, 438.
Barfod, Frederik, forfatter, politiker, I, 331, 337, 435.
Bartholin, Caspar (1691-1734), I, 256, 259, II, 103, 140, 142, 266, *320f.*, 323, I, tvl. 1 (p. XVI); II, tvl. 18.
- Caspar Christopher (1734-65), I, 255, 307, II, 111, 141, *349*.
- Rasmus (1675-93), I, 256, II, *306*, 323.
- Thomas (1675-90), I, 292, II, *306*.
- Thomas, justitssekr. (1685-90), II, 208, *433*.
- Thomas (1721-37), I, 270, II, 15, 73, 85, 95, 156, 177, *266*, 339.
- Thomas Eichel, herredsfoged, II, 92.
Baruël, Jean Mathieu, maler, I, 151.
Basballe, Michael Hieronymus (1743-61), II, *358f.*
Beccaria, Cesare, II, 170f.
Bech-Bruun, Helge Eli (1941), II, *514*.
Becher, Knud Ahasverus, landsdommer, II, 179.
Behrendt-Poulsen, Poul Einar (1947), II, *521*.
Bendtsen, Hans (1684-92), I, 256, II, 155, *316*.
Bentzen, Hans (1684-92), I, 256, II, 155, *316*.
- Hans Georg (1831), II, 224, *394*, 440f.
Bentzon, Adrian Benjamin v., generalguvernør, I, 106.
Bentzon, Agnete Weis, protokolsekr., II, tvl. 10.
- Asbjørn Drachmann (1940-57), II, *282*, 424, II, tvl. 16, 17.
Benzon, Jens (1800-01), II, *384*.
- Niels (1685-1707), I, 256, 259, II, 122, 168, *316f.*, I, tvl. 1 (p. XVI).
- Peder (1712-35), I, 260, 262, II, 103, *333*.
Berg, Chresten Poulsen, politiker, I, 412, 453f., 457, I, tvl. 47.
- Poul Christensen, bonde, I, 284, 285, 286, 288.
- Sigurd, politiker, I, 460ff., I, tvl. 48.
Bergen, Daniel v., vicelandsdommer, II, 443.
Bering, Vitus (1669-74), I, 48, 255, II, *297f.*
Berlin, Knud Kugleberg, professor jur., I, 85, 92, 444.
Berner, Christian Frederik, deput. i Danske Kanc., II, 437, 443.
Berning, Hugo Godwin (1950-54), II, *427*.
Bernstorff, Andreas Peter, I, 156.
- Christian Günther, statsminister, II, 437.
Bernts, Margrethe, I, 226.
Berregaard, Christen (1715-34), II, 73, *336*.
- Villum (1743-69), II, 225, *268*, 361, II, tvl. 13.
Berth, Lars, grosserer, I, 430f.
Berthing, Thorvald Emmert Christian Marius (1936-51), II, *422*, II, tvl. 9.
Beulwitz, v., kammerfrk., I, 142.
Biehl, Charlotta Dorothea, forfatterinde, I, 306.
Bielke, Henrik (1661-83), I, 21f., 26, 96, 197, 237, 249, II, 4, 204, *286*, 318.
- Jens, norsk kansler, I, 58, II, 295.
- Jørgen (1661-79), I, 11, 21, 25, 36, 68f., 197, 223, 225, 237, 249, II, 204, *285*.
- Ove (1663), I, 11, 25, 58f., 249, II, 206, *295*.
Bierfreund, Poul (1940), II, *514*.
Biermann, Conrad, se v. Ehrenschild, Conrad Biermann.
Bierring, Niels Christian, prokurator, I, 327, II, 75, 478.
Bille, Anders, rigsmarsk, I, 14, 244, 424.
- Carl Steen Andersen, redaktør, I, 153, 442, 447, I, tvl. 28.
- Steen Andersen, marineminister, I, 445.
Bilsted, Hans (1802), II, 249, *471*.
Bindesbøll, Michael Gottlieb Birckner, bygningsinspektør, I, 151, I, tvl. 26.

Birkedal, Uffe, præst, I, 459.
Biørnsen, Bertel (1693), II, 233, 249, 253, *444f.*
Bjarnarson, Larús H., prof. jur., I, 92.
Björnsson, Sigurd, lagmand, I, 86.
Blechingberg, Olaus Georg (1857-75), I, 446, II, 248f., 252, *398.*
– Otto Carl (1823), II, *475.*
Blom-Andersen, Asger (1958-), II, *432*, II, tvl. 10.
Bluhme, Christian Albrecht, direkt. for Generaltoldk. og Kommercekoll., II, 438, 440.
Boesen, Svend (1957), II, *534.*
Bohn-Rasmussen, Carl Victor (1930-47), II, *419f.*, 540, II, tvl. 17.
Bohr, Else, protokolsekretær, II, tvl. 10.
Bojesen, Bo, tegner, II, 243.
Boisset, de, kaptajn, II, 15.
Boll, Peter Georg (1772), II, 248f., *464.*
Bondesen, Alma, I, 409, 459, 460, 463.
Borch, Hans (1772-73), II, 152, 209, 215, *376*, 433, 439.
– Martin, arkitekt, I, 159.
– Ole (1686-88), II, *317f.*, II, tvl. 19.
– Peder Jacobsen (1718), II, *452.*
Bording, Anders, digter, I, 202.
Borgbjerg, Frederik Hedegaard Jeppesen, politiker, I, 459, 462ff., I, tvl. 49.
Bornemann, Anker Vilhelm Frederik (1822-43), I, 326, 329, 337, 434, 438, 440, II, 217, 226, *274*, 398, 438f., I, tvl. 45.
– Cosmus (1685-92), I, 256f., II, 208, 241, *317*, I, tvl. 42.
– Cosmus (1859-77), II, 45, *398.*
– Frederik Christian, prof. jur., II, 440f.
– Mathias Hastrup, prof. jur., II, 439.
– Wilhelm (1772-74), I, 73, II, 215, 274, 374, *376f.*, 439.
Boson, Poul (1731-43), I, 261f., II, 73, 95, 100, 109, 111, 138, *346f.*
Boyesen, Jørgen, prok., II, 233.
Braem, Christian (1726-45), I, 255, 269f., 285f., II, 73, 156, 177, 239, 240, *266*, 343, I, tvl. 43.
– Gotthardt Albert (1755-71), I, 314, II, *369f.*, 436.
Brahe, Jørgen, rigsråd, I, 5, 22, II, 4.
– Jørgen (1700-11), I, 259, II, *328.*
– Niels, dømt 1525, I, 243.
Brammer, Vagn Erik (1956), II, *532.*
Bramming, Jørgen Jensen (1695), II, *445f.*
Brandes, Edvard, I, 159.
Brandis, Christian August, filosof, I, 361.
Brandt, Christian, statsmin., II, 436.
– Enevold (1764-71), I, 311, II, *374.*
– Peter (1692-99), II, *321*, I, tvl. 1 (p. XVI).
– kancellipræsident, geheimeråd, II, 19.
Brantz, Johan Poul (1729-30), II, 222, *346.*
Bredal, Thomas Pedersen (1708), I, 283, II, 248, 249, 253, *449.*
Brenno, C. H., stukkatør, I, 140.
Bretton, Frederik Emil v. (de) (1847-73), I, 445, II, *396f.*, 438, 440.
Brinck, Iver, provst, I, 210, II, 356, 371.
Brinck-Seidelin, Hans Diderik (1757-78), I, 308, II, 271, *371*, II, tvl. 20.
Brix, H., redaktør, I, 447.
Brochmand, Rasmus Enevoldsen (1661), I, 223, II, 204, *290.*
Brock, Gustav Edvard (1849), II, 252, *478f.*, II, tvl. 25.
Brockdorff, oberst, I, 282, 294.
Brockenhuus, Heinrich Adam, stiftamtm., II, 436.
– Lauritz, II, 107.
Broholm, Christian (1729), II, *455.*
Brorson, Christian Bagger (1800-28), I, 516, II, 50, 209, 215, 245, 249, 253, *383f.*, 468, 474, II, tvl. 3.
Brown, Jens Parelius (1799-1800), II, *383*, 439.
Brummer, Carl, arkitekt, I, 160.
Bruun, Andreas (1745), II, 242, 250, *458*, 468.
– Christian, overbibliotekar, I, 23.
– Christian Volmar, maler, I, tvl. 36.
– Hans Henrik Marcelius (1918), II, *500*, 527.
– Johan Jacob, maler, II, tvl. 12.
– Jonas (1952), II, *527.*
– Malte Conrad, digter, I, 322, 323, 429.
– Mathias (1759), II, 242, *461f.*
– Peder Daniel (1839-64), I, 337, 367, 440, II, 217, 226f., *395f.*, II, tvl. 21.
– Thomas (1693), II, *444.*
– Urban (1741), II, *355.*
Brüghmann, Alexander (1700), II, 248, *447f.*
– Hieronimus (1697), II, 248f., *446f.*

Brünniche, Andreas, maler, I, tvl. 43.
Bræstrup, Jacob Cosmus, politidir., II, 438.
Brøchner, Hans (1956), II, 248, *531f.*
Brøtterup, J., snedkermester, I, 152.
Braad, Christen (1739), II, 241, 244, *457.*
Buch, Peter Christian Nouvel (1861-97), I, 387, II, 33, 225, 227, *277,* 400, 442, I, tvl. 47, II, tvl. 8, 15.
Budde, Agnete Sofie, I, 274.
Bugge, F. C., geheimekabinetskasserer, I, 328.
Buhl, Jon Palle (1956), II, *531.*
Bull, J. R., justitssekr., I, 73, 75f., 80.
Bunch-Jensen, Kaj (1944), II, *518.*
Buntzen, Andreas, journalist, I, 155f.
- J., advokat, I, 155.
- Jean Baptiste Louis Camille Edouard (1838), I, 156, II, 252, *477.*
Burmeister, Nicolai, hofretsassessor, II, 443.
Bussæus, Andreas (1710), II, 237, 248, 253, *450.*
Bülche, Peter (1661-71), I, 20, 25, 59, 222, 224, 226, 232f., 237, 249, 252, 254, II, 205, 221, *288,* 301, I, tvl. 39.
- Titus (1670-84), II, 223, *301.*
Bülow, Christopher Schøller, stiftamtm., II,437.
- Einar (1926), II, *504.*
- Engelke (1736-40), II, *351.*
- Franz Eichstedt (1949), II, *524.*
- Frits Toxwerdt (1903), II, 223, 248, 253, 442, *493,* I, tvl. 48.
- Petrus (1928-38), II, *418f.,* II, tvl. 17.
Bærentzen, Emilius Ditlev, lithograf, I, tvl. 37.
Bøckmann, Poul Conrad (1729), II, 253, *455.*
Bøggild-Andersen, C. O., prof., dr. phil., I, 23, 30.
Børlund, Jørgen, I, 285, 286.
Børting, Peter, ridefoged, I, 239, 251f.

Caroline, arveprinsesse, I, 156.
- Mathilde, dronning, I, 314.
Carpzow, . . ., II, 41, 150.
Carstens, Adolph Gotthardt, overprokurør, I, 314.
- Christian Henrik, justitiarius i HSR., II, 437.
- Hartvig, I, 324.
Mathias Louis Valdemar Maximilian (1940-57), II, *423f.,* II, tvl. 9, 17.
Carstensen, Viggo (1936), II, *513.*
Casse, Andreas Lorentz, kriminal- og politiretsass., II, 217, 441.
Chrétien, Gilles Louis, kobberstikker, I, tvl. 6.
Christensen, Balthazar Mathias, ORprok., I, 330f., 337, 435, 440.
- Christen, stukkatør, I, 148.
- Claus (1958), II, *536.*
- Jens Christian, politiker, minister, I, 460f., I, tvl. 48.
- Johannes (1733-36), II, *349.*
- Ludolph Andreas (1934), II, 248, *512f.,* 527.
- Mogens (1952), II, 248, *527.*
- Otto, tegner, II, tvl. 27.
- Tomas Karl (1953), II, *528,* II, tvl. 11.
Christian, prins (Christian V), I, 253.
Christian Frederik, prins, I, 76.
Christian I, I, 41.
Christian III, I, 29, 81, 218, 290, 291, 482, II, 5.
Christian IV, I, 9, 14, 41f., 58, 63, 129, 171, 189, 218, 253, 483, 486, 516, II, 7, 63, 76-78, 108, I, tvl. 5.
Christian V, I, 56, 59, 61, 77, 79, 82, 96, 133, 164, 173, 181, 188, 195f., 199, 201ff., 220, 254, 257, 263, 264, 268, 270, 272-77, 279, 280, 289f., 292f., 425, II, 17, 63, 65, 145, 182, 205, I, tvl. 1, 7, 35.
Christian VI, I, 109, 128, 137f., 147f., 154, 160, 269f., 272f., 275f., 284, 286, 288, II, 15, I, tvl. 12, 15ff.
Christian VII, I, 153, 161, 309f., 314, II, 14, 151, 216.
Christian VIII, I, 107, 174f., 334, 441, I, tvl. 34.
Christian IX, I, 152, tvl. 25.
Christian X, I, 162.
Christiansen, Hans Olaf Egly (1957), II, *534f.*
- Poul, advokat, I, 532f.
Christoffer II, I, 482.
Christoffersen, Christian Bernhard (1944), II, *517.*
Christrup, Gunnar Lorentzen (1946), II, *519.*
Clan, Eiler Julius (1947), II, *520.*
Clausen, Birger Peter Valdemar (1916-36), justitssekretær, II, *435.*
- C. G., redaktør, I, 330.
- Henrik Nicolai, professor, I, 327, 328.

Clausen, Jens, generalfiskal, I, 291.
Claussen, Mogens, protokolsekretær, II, tvl. 11.
Clitau, Thomas, retslærd, II, 37.
Cohn, Naphtali (1920), II, 248, *502.*
Colbiørnsen, Christian (1773), (1804-14), I, 73, 74-78, 80, 87, 183, 317f., 319ff., 429f., 513, II, 27ff., 50, 74, 86, 90, 107, 121, 134, 136, 154, 160, 163, 167, 171, 209, 216f., 226, 234, 245, 248ff., *272,* 382, 464, I, tvl. 44, II, tvl. 24.
– Herman (1773-74), I, 73, II, 216, 223, *377.*
– Jacob Edvard (1771), (1799-1802), I, 78, 188, 194, 197, II, 29, 158, 208f., 220, 226, 234, 245, 248f., *271f.,* 439, 464, I, tvl. 6.
Cold, Carl Albrecht (1873-76), II, *402.*
– Christian Magdalus Thestrup, prof. jur., deput., politim. i Kbh., II, 436, 439.
– Isaac Andreas (1741), I, 172, II, 242, 249, 253, *458,* II, tvl. 22.
Collett, Peter, Hof- og stadsretsass., I, 322.
Collin, Jonas, deput. for finanserne, II, 438.
Colov, Ernst Søren Bech (1944-), II, *426,* II, tvl. 10, 11.
Coninck, Frédéric de, købmand, I, 311.
Conradt Eberlin, Peter Johan Alexei (1828 47), I, 337, II, *394.*
Cordsen, Stefan Hofgaard (1760-99), II, 90, 166, 177, 211, 270, *271,* 373, II, tvl. 13.
Coyet, Peter Julius, svensk statssekr., II, 198f., 267.

Dalager, Lars, grønl. forf., købm., I, 111f.
Dam, P. M., politiker, I, 99.
Dampe, Jacob Jacobsen, dr., I, 326, 331.
Danchell, Wolrath Christian (1821-26), II, *392.*
Danneskiold-Laurvigen, Ferdinand Anton (1714-51), II, *334.*
Danneskiold-Samsøe, Christian (1726-27), II, 223, *343.*
– Christian Conrad Sophus, II, 443.
– Frederik (1731-38), II, *347.*
David, Christian Georg Nathan, nationaløk., politiker, II, 80.
– Christian Ludvig Julius (1911), II, *497.*
– Christian, N., professor, I, 329, 432ff., 441.
Davidsen, Iacob, redaktør, I, 334.
Debes, Lucas (1772-77), I, 73, 314, II, *376.*
Deegen, Colbiørn (1814-30), I, 192, II, *434.*
Denner, Balthasar, maler, II, tvl. 2.
De Place, Jens, regimentskvartermester, II, 443.
Derschow, Sigismund (1697), II, 248f., *446.*
Deuntzer, Johan Henrik, prof. jur., II, 442.
Dietrichson, Harald Frederik William (1889), II, 248, 250, *490.*
Dinesen, . . ., byfoged, kancelliraad, II, 90.
Discingtun, købm., I, 283f.
Ditmar, Heinrich, maler, II, tvl. 19.
Dose, Ernst Ulrik (1736), II, *351.*
Dreier, Henrik (1795), II, 251, *470.*
Drewsen, Adolph Ludvig, justitiarius i Kbh.s Kriminal og Politiret, II, 442.
– Jørgen Christopher (1781-1801), II, 120, *380.*
Duche, Hans (1717), II, *451.*
– Jens Hansen (1698), II, 82, *447.*
Dureel, Magnus, landshøvding, I, 17, 26, 40f.
Duwall, Gustav, svensk resident, I, 12, 17, 24, 26, 32, 33f., 181, 230, 244f., 424f.
Dverig, Christen Andersen (1678-90), II, *309f.,* 324.
– Sigfred Friis (1695-1710), I, 259, II, *324,* 341.
Dybdal, Bodil Pauline (1953-), II, 220, *429,* II, tvl. 10.
Daa, Oluf, godsejer, I, 228f., 234, 254.

Eckersberg, Christoffer Wilhelm, maler, II, tvl. 23.
Egede, Hans, biskop, I, 108, 112.
Eggers, Christian Ulrich Detlev v., prof., nationaløkonom, I, 429.
– Poul (1697-1721), II, 17, *325f.*
– Poul (1736-52), I, 255, 261, II, 85, 95, 111, 146, 166, *351f.*
Ehrenschild, Conrad Biermann v. (1669-95), I, 20, 254, 258, II, 221, *298,* 322.
Eichel, Johan Bartholin (1773-82), II, 16, 223, *377f.*
Eigtved, Nicolai, arkitekt, I, 139ff., 146f., 154, I, tvl. 14, 15, 18.
Elers, Jørgen (1682-90), I, 256, II, *313f.*
Enevoldsen, Jørgen Seefeld, I, 254.
Engberg, Andreas v. (1684-90), II, *315.*
Engelhart, Niels (1813-16, 1818-52), I, 78, 320, 337, II, *388f.,* 390.

Engelstoft, Laurits, professor, I, 200.
Erichsen, Aage Bay (1942), II, *516f.*
– John, deput. i Rentek., II, 436.
Ermandinger, Hans Henrik (1718), I, 285, II, 244, *452.*
Ernst, Heinrich (Henrik), I, 11, 20, 25, 222, 224, 226, 232, 249, 252, II, 204, 208, 221, *289,* 292, I, tvl. 38.
– Johan Bertram (1705-22), I, 259, II, 94, 103, *330.*
Esmarch, Lauritz, landmåler, I, 326.
Espe, Jens (1727), II, 251, 253, *454f.*
Estrup, Jacob Brønnum Scavenius, politiker, I, 451, 452, 456, 462.
Evaldsen, Anders Christian (1893-1912), II, 227, *408,* II, tvl. 1, 26.

Fabricius, Knud, prof., I, 4, 8, 15, 21.
Faith, Hans Adam Stockmann (1857-78), II, *398,* 446.
Falbe, Carl Vigant, justitiarius i HSR., II, 437.
– Hans Hagerup (1802-09), I, 78, II, *385,* I, tvl. 6.
Falsen, Christian Magnus (1758-65), I, 307f., II, 248, 254, *372f.*
– Christian Magnus (1807), II, *472.*
– Enevold (1729-61), II, 217, *345,* 372.
– Enevold de (1791-1802), I, 74, 78, 261, 317, II, 18, 96, 100, 113, 117f., 138, 146, 154, 157, 216, *382,* 472, I, tvl. 6.
Fasting, Ludvig, inspektør, major, I, 113.
Faurholt, Ole Peter Christensen (1905-23), II, 225, *410,* II, tvl. 1, 8.
Feddersen, Peter (1782-99, 1814-22), I, 78, 319f., II, 16, 18, 49, 74, 120, 217, 226, *273,* 380, 386, 439.
Fehr, Carl de, kobberstikker, II, tvl. 12.
Fenger, Johannes Frederik (1916), II, *498.*
Fich, Karl Oskar (1918), II, 500f.
Fiedler, Frederik Julius, justitiarius i LHSR., II, 441.
Fielsted, Andreas, amtmand, II, 443.
– Torchild Jonsson (1767), II, 248f., 253, *463.*
Fincke, Thomas (1669-77), II, 223, *299.*
Finecke, Theodosius Ernst Frederik v. (1750-58), II, *365.*
Finsen, Vilhjálmur Ludvig (1871-88), II, *402,* II, tvl. 8.
Fischer, Vilhelm, arkitekt, I, 160.
Fischer-Møller, Hans Otto (1944), II, *518.*
Fisker, Lorentz (1733-53), II, *348.*
Fjeldsted, Michael (1733-40), II, 109, *348f.*
Fleischer, Herman Reinhold Frederik, form. for Sø- og Handelsretten i Kbh., II, 442.
Fleron, V. L., redaktør, I, 449.
Flinck, A, C. F., xylograf, I, 332.
Flindt, Henrik (1757), II, 253, *460.*
Flint, Andreas, kobberstikker, I, tvl. 6, II, tvl. 2.
Fogh, Enevold Berregaard, justitiarius i HSR., II, 436.
– Hans (1741-54), II, *355.*
– Jørgen (1670-75), II, 11, *302,* 341, II, tvl. 19.
– Peter (1725-38), II, *341f.*
Fonnesbech, Christen Andreas, politiker, I, 450.
Foss, Christian (1678-80), II, *309.*
– Jens (1679-86), II, *311.*
– Niels (1715-36), II, 73, 140, 177, *335.*
Franckenau, Georg Franck v., livlæge, II, 343.
– Georg Friedrich de (1726-28), II, 222, *343f.*
Frederik Ferdinand, prins, I, 156.
Frederik II, I, 42, II, 6, 107, 218.
Frederik III, I, 1f., 6-10, 12, 16, 28f., 42, 58, 61f., 96, 131ff., 187, 201f., 218f., 221, 225, 230, 234, 239f., 242, 246f., 250, 256, 260, 264, 265, 272f., 275, 281, 289, 292, 294, 324, 331, II, 7, 63, 97, 205, 221, I, tvl. 2, 4.
Frederik IV, I, 109, 128, 134, 138, 143, 145, 160, 256f., 260, 269f., 275, 277, 278, 282f., 289, 293, II, 15, 98, 145, I, tvl. 10.
Frederik V, I, 146, 277, 302, 308f., 310.
Frederik VI, I, 77, 81, 86, 148, 151f., 156, 174f., 319, 325f., 331, 335, 441, II, 14, 26, 218, I, tvl. 23, 32.
Frederik VII, I, 411, I, tvl. 34.
Frederik Vilhelm af Brandenburg, kurfyrste, I, 247.
Fridericia, J. A., prof., dr. phil., I, 9, 16.
Fridsch, Mads (1778-99), I, 317, II, 38, 118, 120, 160, 166, *380,* 439.
Friis, Johan Frederik (1741-67), I, 255, *355.*
– Michael Petersen, overformynder, II, 222, 442.
– Mogens (1673-75), II, *304.*

Friis, Nicolaus Christian, tit. biskop, I, 69f.
Fritzsch, Christian, kobberstikker, II, tvl. 2.
Frost, Jep Lauesen (1947-), II, *426f.*, II, tvl. 10.
Frydensberg, Mouritz, kommissionær, II, 23.
Frølund, Thomas (1933-53), II, *281f.*, 421, II, tvl. 16, 17.
Fuchs, G., maler, II, tvl. 7, 13.
Fuiren, Didrik (1683-85), II, *314*, 324.
Funder, Svend Aage, assist., I, 91f.
Fursmann, Gotthardt (1752), II, 242, 244, 250, *460*.
Fussing, Hans H., lektor, dr. phil., I, 45f.
Fyring, Jacob, I, 234f.

Gabel, Carl v., præsident, I, 206.
– Christoffer (1661-69), I, 3, 11, 20, 25, 64, 197, 226, 237, 239ff., 244f, 249, 252f., 272, II, 205, 221, 261, *288f.*, 312, 325, I, tvl. 4.
– Frederik (1697-99), I, 68, 256, II, *325*, I, tvl. 1 (p. XVI).
Gad, Carl, rektor, I, 473.
Gamborg, Leif (1929), II, *507f.*
Gammeltoft, Poul Henrik (1938-54), II, *423*, II, tvl. 9, 17.
Geleff, Poul Johansen, I, 447.
Gelting, Jacob Einar Hansen (1926), II, *505*.
Georg, konge, I, 157f.
Gersdorff, Joachim, rigshofmester, I, 3, 7, 10f., 18f., 20-23, 26, 34f., 47, II, 4, 6, 8f., 321.
– Nicolai (Niels), (1736-47), I, 286ff., 294, II, 102, *351*.
– Rudolph (1721-29), II, *339*, 351.
Gersted, Gunnar (1948), II, *521f.*
Gertner, Johan Vilhelm, maler, II, tvl. 24.
Getreuer, Zacharias, maler, I, 137.
Giedde, Frederik Eiler (1708-10), II, *330*.
– Ove, rigsadmiral, I, 21f., 46, II, 4, 295, 297, 330.
Giese, Christoph Joachim (1702-09), II, *328f.*
Gislason, Magnús, amtm., I, 86.
Giødwad, Jacob Finsteen, redaktør, I, 329f., 332, 334, 335, 433, 437.
Giøe (Gjøe), Marcus (1683-97), I, 202f., II, *314f.*, 335, I, tvl. 1 (p. XVI).
Gjerulff, Theodor Frederik (1957-), II, *430*, II, tvl. 10.
Goës, Johan, østr. gesandt, I, 8, 11, 17f., 21, 24, 26, 34, 44f., 47, 230.
Goldschmidt, Meïer Aron, forfatter, I, 331f., 436.
Goll, August, II, 184, *538f.*, II, tvl. 27.
Goos, August Herman Ferdinand Carl, professor jur., I, 398, 444, II, 36, 45, 413, 442.
Gorrissen, David, lagmand, II, 84.
– Nis Jørgen (1929), II, *508*.
Gottrup, Lauritz, lagmand, I, 86.
Gram, Frederik Carl (1742-66), I, 257, II, *358*.
– Frederik Terkel Julius, prof. jur., II, 279, 441.
– Hans, historiker, I, 140.
– Herman Carl Oluf, retskyndig, II, 24, 36ff., 43, 45, 51.
– Jens (1716), II, 248, *451*.
– Richard Severin (1909-28), I, 161, 191, II, 58, *279f.*, 412, I, tvl. 48, II, tvl. 1, 8, 9, 16.
Griffenfeld, Peder Schumacher (1669-76), I, 133, 205f., 228, 253f., 262-66, 269, 272, 274, 289, 292, 424, 534, II, 10f., 225, *259f.*, 298, I, tvl. 35, 42.
Groth-Andersen, Erik (1956), II, *533*.
Grubbe, Mette, I, 254.
– Regitze, I, 53f.
Grund, Georg (1711-13), II, 222, *332*.
Grundtvig, Ludvig August, professor jur., I, 463, 465, 517.
– Nicolai Frederik Severin, biskop, I, 322, 327, 535f.
– Stener Frederik, herredsfoged, I, 462f.
Grüne, Johan Peter Martin, redaktør, I, 330, 335, 434.
Grüner, Axel Peter (1895-1915), II, 57, 225, *409*, II, tvl. 1, 26.
– Frederik Vilhelm (1881), II, *486*.
Gröger, Friedrich Carl, maler, II, tvl. 14.
Grøn, Jens, præst, I, 226.
Grønbech, Jens (1696), II, 248f., *446*.
Graae, Gustav Johan (1913), II, *498*.
Graah, Peder Hersleb (1784-1827), I, 317, II, 16, 96, 117, 118, *381*, 440.
Guldberg (sen. Høegh-Guldberg), Ove, I, 72, 314, II, 209.
Gude, Jens Mikkelsen (1701), II, *448*.
Gultzau, Henrik Daniel (1735), II, 99, *456*.

Gustav II Adolf, konge af Sverige, I, 14, 39f.
Güldencrone, Christian (1719-29), II, *338*, 351, 356, 365, 367.
- Matthias (1751-53), II, *365*.
- Vilhelm (1741-44), II, *356*.
Gyldenløve, Ulrik Christian (1711-19), II, *331f.*
- Ulrik Frederik (1669-99), I, 59f., 63f., 67ff., 256, 264, II, 223, *299*, 334, I, tvl. 1 (p. XVI).
Gyldenpalm, A. D., kurer, I, 325.
Gyldenstierne, Øllegaard, g. m. Kaj Lykke, I, 240ff., 244.
Gysting, Jens, birkedommer, II, 99.

Habbe, Nicolai François, maler, II, tvl. 24.
Haelwegh, Albert, kobberstikker, I, tvl. 4, 5, 39.
Hafstein, Hannes, minister, I, 91.
Hage, Hother Friedenreich, LOHSRass., I, 444, 528, 534ff., 537.
- Johannes, overlærer, I, 329.
- Johannes Dam, journalist, I, 433f.
Hagen, Franz v. (1725-48), I, 255, 261f., II, 110, 145f., *340f.*
Hagerup, Hans (1772), I, 73, II, 216, 220, *375*.
Hahn, Vincens Joachim (1678-79), I, 290, II, 221, 261, *308*, 321.
Halkier, Herman Barclay (1869), II, 252, *483*.
Hall, Carl Christian, politiker, I, 444, 450.
Hallager, Georg, historiker, retslærd, I, 77f.
Hammer, Even, sekr., I, 79.
Hammerich, Frederik (1830-60), II, *434*.
Hansen, Anton Christian Vilhelm, maler, II, tvl. 26.
- Arne Victor (1956), II, *532f.*
- Christian Frederik, arkitekt, I, 147f., 150, 153f., 159, 161, 164, I, tvl. 22ff., 26ff., 34.
- Christian Frederik, krigsminister, I, 445.
- Constantin, maler, I, 149.
- F., redaktør, I, 332.
- Frants Emil (1902-09), II, *410*.
- Hans Nikolai (1863), II, 252, *480f.*
- Hans Olaf (1939), II, *513*.
- J. A., redaktør, I, 332, 333, 334, 436.
- Jacob Henrik, jur. forfatter, I, 444.
- Jens Olaus, medl. af Direkt. for Univ. og de lærde skoler, II, 438, 440, 441.
Hansen, L. V., redaktør, I, 449.
- Michael, deput. i Danske Kanc., II, 437.
- Octavius Thomas (1874), II, 252, *484*, 492.
- Oluf (1683-1709), II, *323*, I, tvl. 1 (p. XVI).
- Peder, regeringskommissær, I, 107.
- Theophilus Edvard, arkitekt, I, 158.
- Ulf (1900), II, *492*.
- Victor Georg (1941-59), I, 398, 501f., 525f., 532-33, 536, 538, II, 17, *424f.*, 532, II, tvl. 17.
Hanssen, Cato Spang (1908-23), II, 225, *411f.*, II, tvl. 1, 8.
Harboe, Emil (1905), II, *493*.
- Jens (1696-1707), II, 253, *324f.*, I, tvl. 1 (p. XVI).
Harsdorff, Caspar Frederik, arkitekt, I, 147, 151f.
Hartmann, Christoffer (1713-20), II, 222, *333*.
Hasle, Henning (1942), II, 253, *515*.
Hasse, Matthias (1683-85), II, *433*.
Hauch, Adam Wilhelm, hofmarskal, I, 145.
- Bertel (1741), II, *356*.
- Frederik, generalpostdirektør, II, 443.
- Frederik, stiftamtm., II, 437.
Haven, Lambert van, arkitekt, maler, I, 134, 138.
Havning, Thomas, kgl. bygningsinspektør, I, 163.
Haxthausen, Christian Frederik (1736-37), II, *352*.
Hedegaard, Christian Ditlev (1767), II, 236, 242, *463*.
Hedtoft, Hans, statsminister, I, 118.
Heiberg, Peter Andreas, forfatter, I, 322, 429.
Heilbuth, Edvard August, fuldm., I, 107.
Heilesen, Christian Christensen (1927), II, 253, *506f.*
Heimbach, Wolfgang, maler, I, tvl. 38.
Heise, Carl Leopold (1936), II, *513*.
- Frederik Bertel Bruun (1944-60), II, *425f.*, II, tvl. 10, 11, 17.
Hellegaard, Jens, proviantforv., I, 280, 294.
Helsted, Eivind Harald (1945), II, 253, *518f.*
Helt, Peter Hansen (1733-50), I, 255, II, 111, 146, *348*.
- Vilhelm (1705-23), I, 289, II, 95, 100, *329*.
Helweg, Hans Friedrich, præst, I, 335.

Hemmingsen, Niels, prof. theol., II, 107.
Henningsen, Erik Ludvig, maler, I, tvl. 48.
Henrichsen, Christian Severin (1862), II, 252, *480*.
Henriques, Carl Bertel (1906), II, 230, *493f.*, II, tvl. 26, 27.
Herfelt, Jens Christian Andersen (1951-), II, 219, *427f.*, II, tvl. 10.
Hermann, Povl (1954-), II, *430*, II, tvl. 10, 11.
Hersleb, Peder (1780), II, 245, 253, *466*.
Hetlund, Hans Jacob (1719), II, 244, *453*.
Hielm, Jonas Anton (1812), I, 80f., 320, II, 245, 248, 254, *473f.*
Hielmstierne, Henrik (1744-80), I, 308, 313, II, 116, 140, 166, 177, 214, 225, *269*, 362, I, tvl. 45.
Hilbert, Carl Aage (1951-53), I, 99, II, *428*.
Hindenburg, Arthur Leopold (1863), I, 455, 508f., II, 252, 417, *480*, II, tvl. 25.
Hiort (Hjorth), Peder (1691-1709), I, 256, 259, II, 266, *320*.
Hjejle, Bernt Ruben Hansen (1942), II, *514f.*
Hjermind, Poul (1954), II, 253, *529f.*
Hjort, Peder, I, 433.
Hoff, Peder Henrichsen (1699), II, *447*.
Hoftved, Niels (1790), II, 249, *468*.
Hohendorff (Hondorff), Sten (1676-86), II, *307*.
Hojer, Andreas (1735-39), I, 137, 282ff., II, 13, 85, 91, 107, 208, 210, 212, 234, 241, 242, *349f.*
Holberg, Ludvig, I, 22, 128, 130, 164, 197, 425ff., II, 30, 41, 55, 242.
Holck, Carl Georg, prof. jur., I, 394, 396, 397, 444.
- Eiler (1675-87), I, 290f., II, 305.
- Iver, baron (1731), II, *347*.
Holm, Claus (1724), II, *453*.
- Heinrich Gustav Ferdinand, tegner, I, tvl. 19.
- Lars Jes (1837-39), II, 39, 217f, *395*, 440, 441.
- Peder, prof. theol., II, 148f.
Holmblad, Andreas, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, II, 442.
Holm-Nielsen, Kaj Valdemar (1949), II, *523*.
Holmskiold, Johan Theodor, botaniker, II, 38.
Holmsted, Frederik (1741-58), I, 255, *356*.
Holstein, Christian Frederik (Friedrich), (1760-68), II, 223, *373*, 379.
Holstein, Hans Frederik (1736-37), II, *350f.*, 358.
- Johan Ludvig (1731-61), I, 271, 304, 307, II, 115, 221, 225, 240, *262*, 346, 352, 373, I, tvl. 43.
- Ulrik Adolf (1720-30), I, 269, 283, II, 221, 225, *261*, 339.
Holstein-Holsteinborg, Ludvig Henrich Carl Herman, politiker, I, 450.
Holsten, Adam Christoph, amtmand, II, 443.
- Frederik Christian, baron, stiftamtmand, II, 443.
Holten-Bechtolsheim, Viggo Rothe (1920), II, *502*.
Holtermann, Knud (1774-1815), I, 73, 78, 320, II, 209, *378*, 434.
Hoppe, Peder (1756-78), I, 308, II, 124, 211, *371*.
Horn, Frederik (1739), II, 242, 244, 245, 249, 253f., 436, *457f.*, 461, 471.
- (Winkel-Horn), Frederik (1802), II, 249, 254, *471*.
Hornbech, Christian Bernhard, hofbygmester, I, 151.
Horrebow, Niels (1744-47), II, *362*.
Huitfeldt, Arild, II, 231.
Hurtigkarl, Frederik Theodor, professor jur. (1800-29), II, 13, 29, 35, 42, 45, 50, 54, II, 439.
Hurwitz, Paul Stephan, prof. jur., ombudsmand, I, 501, 537.
Huusman, Johan, kobberstikker, II, tvl. 2.
Hvid, Peder Jacob (1727), II, 244, 251, 253, *454*.
Hvidt, Edvard Theodor Daniel (1902-17), II, *279*, 410, II, tvl. 1, 15.
- Valdemar (1930), II, *509f.*
Häusser, David Elias, I, 138.
Høegh-Guldberg, Ove Emmerich, II, 209, 254, *475f.*, II, tvl. 24.
Høg, Just (1676-82), II, *307*.
- Mogens, rigsråd, I, 22, II, 4, 305.
- Stygge, landsdommer, I, 274.
Høgsbro, Sofus Magdalus, politiker, I, 450, II, 490.
- Svend (1889), II, 253, *490*.
Høpp, Johan Peter, deput. i slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., II, 438.
Hörner, Johan, maler, I, tvl. 43, II, tvl. 22.

Hørup, Viggo Bentheim, redaktør, I, 411, 450, 454, I, tvl. 47.
Haagen, Hans (1780), II, 253, *465f.*
– Hans, politimester i Kbh., II, 437.
Haas, Jonas, kobberstikker, I, tvl. 16, 50.

Ingerslev, Jacob Vitus, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, II, 442.
Ipsen, Paul, tegner, II, tvl. 2.
Iselin, Reinhard, købmand, I, 428.

Jacobi, Christian Frederik (1772), (1784-1810), II, 16, 118, 216, 377, *381,* 436, II, tvl. 3.
– Hugo Adam (1947), II, *520.*
Jacobsen, Andreas (1695-1715), I, 259, II, 103, *324.*
– Bent (1950), II, *525.*
– Eigil Thune, rigspolitichef, politiker, I, 415.
– Jens Hartvig (1930), II, *508.*
– Jørgen, landsretssagfører, II, tvl. 10.
– Knud, borgmester, I, 237f.
– Poul (1930), II, *509.*
Jarding, Paul (1957), II, *535.*
Jensen, Andreas, snedkermester, I, 157.
– Bartholomæus (1680-92), I, 256, II, *312.*
– Christian Albrecht, maler, I, tvl. 45, II, tvl. 4.
– Gottlieb Andreas (1892-1915), II, 225, *407,* 417, II, tvl. 1, 26.
– Hans Christian, maler, II, tvl. 5.
– Peter Gregers Christian (1888), II, 253, *488f.,* 492, II, tvl. 26.
Jentoft, Iver (1733-44), II, 110, 222, *358,* 446.
– Johan Arndt, lagmand, II, 443.
Jerichau Baumann, Elisabeth, maler, II, tvl. 23.
Jespersen, Christian Magdalus (1936-40), II, *422.*
– F., politiker, I, 402.
– Jesper (1725-27), II, *342.*
Jessen, Gert Andreas (1945), II, *518.*
– Peter Carl, kabinetssekr., II, 437.
– Thomas Balthasar v. (1693-1700), II, *322,* I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
Johannsen, Harald William Julius Oscar (1907-15), II, *411,* II, tvl. 1.
Johansen, Oskar Normann, ORsagf., I, 467.
Juel, Axel, guvernør, I, 203, II, 233.
– Carl (1735-36), II, *350.*
Juel, Jens (1675-99), I, 25, 256, 280, 290f., II, 155, *305,* 320, 338, I, tvl. 1 (p. XVI).
– Jens, maler, I, 145, I, tvl. 44f., II, tvl. 6, 22.
– Jørgen, I, 236.
– Jørgen, til Aggersbøl, I, 231.
– Knud (1700-08), II, *327,* 350.
– Niels (1678-96), I, 256, 291f., II, *308,* 318, 327, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 19.
– Peder (1736-50), II, 350, *352f.*
– Tønne, til Engestofte, I, 274.
Juliane Sophie, prinsesse, I, 325.
Junge, Severin de (1715-35), II, *336f.,* 361.
Juul, Frederik Ludvig (1773-81), II, 211, *377,* 436.
– Ove (1669-82), I, 25, 195, 266, 290f., II, 260, *296,* 314, 325.
Jørgen, prins, I, 253.
Jørgensen, Adolf Ditlev, rigsarkivar, I, 9, II, 280.
– Albert Viggo (1927), II, *506.*
– Christian, redaktør, I, 335.
– Poul Johannes, professor jur., I, 345.
– Thorvald, arkitekt, I, 160-63, I, tvl. 30.
– Troels Georg (1925-44), I, 162, 348, 415, 444, 465, 471ff., 530, 539, II, 28, 31, *280f.,* 418, II, tvl. 9, 17.

Kannarus, J. U., underdommer, byfoged, II, 90.
Karl IX, I, 39.
Karl (X) Gustav, I, 239, 246.
Karl XI, I, 12.
Kemp, Arne (1925), II, *504.*
Kierulff, Andreas Christian (1816-19), II, 45, 85, 126, *389f.,* 439, II, tvl. 3.
Kingo, Thomas, biskop, salmedigter, I, tvl. 7.
Kirchheiner, Knud, statsadv. (1949-57), nu landsdommer, II, *541.*
Kirketerp, Morten Viggo (1907-24), II, 225, *411,* II, tvl. 1, 8.
Klauman, Gregorius Thellesen (1743-49), II, *359,* 363.
– Knud Gregorius (1744-59), I, 308, II, 140, *363.*
Klausen, Kristoffer Markvard, politiker, I, tvl. 49.
Klein, Christian Sophus (1877-91), I, 411, 456, II, 57, 224-226, *403f.,* 442, II, tvl. 8, 21.
– Johan, landfoged, I, 86.

Klerk, Niels Johann Jørgen (1953), II, *528f.*
Klevenfeldt, Terkel (1746-71), I, 313, II, 116, 119, 209, *363*, 533, II, tvl. 12.
Klingberg, Christian (1792), I, 323, II, 252, *469.*
Klingenberg, Poul (1687-1709), I, 256, II, *318.*
Klubien, Anton Hieronymus Fritsche (1867), II, *481f.*, I, tvl. 47, II, tvl. 25.
Klæstrup, Peter Christian, tegner, I, tvl. 32, 34.
Kløcker, Herman Lengerken (1741-64), II, *357*, 368.
Knudsen, Christian, deput. i Danske Kanc., II, 437.
– Hans, prok., II, 233, 254, note 6.
– Hans Preisler (1943-58), II, *425*, II, tvl. 17.
– Otto Gustav Jacob Christian Thomas Edmund Africanus (1880-85), II, *406.*
Knudtzon, Thorkil (1919), II, *501f.*
Knuth, Conrad Ditlev, baron (1756-70, 1772-1805), I, 308, II, *370*, 436.
– Eggert Christopher, greve, amtmand, II, 443.
– Eggert Christoffer, lensgreve (1752-70), I, 308, II, *367*, 370, 438.
– Frederik Christian Julius, stiftamtm., greve, II, 438.
– Johan Henrik, greve, stiftamtm., II, 436.
Koch, Jørgen Hansen, bygningsdirektør, I, 151, 156, 160, II, 277, I, tvl. 26.
– Peter Frederik (1885-1907), I, 160, 410, II, 40, 57, 277f., 406, 464, II, tvl. 8, 15, 26.
Kock, Børge (1951), II, *526.*
Koefoed, Hans Jacob (1820-60), I, 337, 445f., II, 17, 227, *391*, II, tvl. 5.
– Jacob (1845-56), I, 337, *396*, 445.
Kolderup-Rosenvinge, Janus Laurits Andreas, prof. jur., II, 439, 441.
Kondrup, Ivan Alexis Claudi (1908), II, *495.*
– Vilhelm Frederik Claudi (1912), II, *497.*
Kongslew, Troels, deput. i Rentek., II, 438.
Koren, Wilhelm Frimann (1765-69) (1772-83), I, 73, 314, II, 216, 222, *375.*
Kornerup, Peter Ernst Iver, bygningsinspektør, I, 153, I, tvl. 26ff.
– Søren Hansen, generalfiskal, I, 202, 239ff., 245f., 251-54.
Krabbe, Iver (1661-65), I, 225f., 231, 249, II, 205, *293*, 306f.
Krabbe, Ole (1715-17), II, *337.*
– Otte (1691-1717), I, 259, II, *321*, 331, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
Krabbe-Charisius, Hans, statsminister, II, 438.
Krafft, Per, maler, II, tvl. 20.
Kraft, Carl Valdemar, ORass., dommer ved de internationale domstole i Ægypten, II, 442.
Krag, Erik (1669-72), I, 11, 20, 228, 234f., *297*, I, tvl. 4.
– Erik (1917), II, *499.*
– Frederik Christian (1755-57), II, *370.*
– Kjeld (1696), II, *446.*
– Niels (1686-1712), I, 256, 259, II, *318*, 370, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
– Otte (1661-65), I, 22, 33, 221, 223, 225f., 231ff., 249, 256, 292, II, 4, 11, 205, *291f.*, 318, I, tvl. 3, 40.
– Svend (1714), II, 110, 234, 244, 249, *450.*
Krag-Juel-Vind(-Frijs), Frederik Carl (1778-82), II, 214, 223, *379.*
Krag-Juel-Vind, Jens (1750-76), I, 308, 311ff., 314, 315, II, 225, *269*, 365, I, tvl. 44.
Kragh, D., kobbertrykker, I, 334.
Krarup, Ove Frederik (1940-58), II, *424*, II, tvl. 17.
– Viggo (1912-30), II, *412f.*, II, tvl. 8, 9.
– Vitus (1936-48), II, *435*, II, tvl. 9.
Kreyer, Lorens (1715-26), I, 207, 263, II, 85, *336.*
Krieger, Andreas Frederik (1860-70), I, 350, 360, 362, 365f., 444, 450, II, 215, 220, 224, 226, *399f.*, 441.
Krock, Hendrik, maler, I, 136f.
Krog-Meyer, Mogens (1958), II, *537.*
Kruse, Frederik Vinding, professor jur., II, 25, 39.
Kønemann, Herman Henrik (1741-58), II, *357*, 434.
– Herman Henrik (1774-1814), I, 192, II, *434.*
Kørbitz, Johan Christoph v. (1661-82), I, 11, 20f., 25, 36, 197, 221, 235, 249, II, 204, 221, *285.*
Kaalund, Hans Wilhelm (1710-34), II, 85, 103, 137, 142, 153, 177, *331*, 336.
Kaarsberg, Otto Irminger (1947-), II, *282f.*, 426, II, tvl. 10.

Kaas, Frederik Julius (1802-04), I, 75f., 200, II, 216f., 226, *272*, 382, 437, II, tvl. 14.
Kaasbøll, Niels Petersen (1717), II, 248, *452*.

Lahde, Gerhard Ludvig, kobberstikker, I, tvl. 33.
Lange, Michael (1822-25), II, 126, 224, 227, *392*, 399, 439f.
- Rasmus (1781), II, *466*.
- Villum (1661-80), I, 4, 20, 25, 46, 223, 237, 243, 249, 254, 259, II, 11, 204, *290*.
Larsen, Erhard Florian (1894-1910), II, 226f., *408f.*, 442, 500, II, tvl. 26.
- Johannes Ephraim (1856), I, 177, 348f., 350, 394, 440, 445ff., II, 37, 215, 226, *275*, 440f., II, tvl. 14.
- L. C., politiker, I, 444.
- N., redaktør, I, 335.
- P., teolog, I, 328.
Lassen, Casper Friderich (1813-58), I, 439f., 445, II, 17, 32f., 50, *388*, II, tvl. 3.
- Christian Ludvig, deput. i Danske Kanc., II, 437.
- Jens (1661-75), I, 236ff., 252, 255, II, 205, *291*.
- Julius Severin Vilhelm, prof. jur., II, 34, 36f., 40, 45, 52, 55ff., 442.
- Niels Kjeldgaard Poulsen (1897-1915), I, 160f., 411, 416, 463ff., 474, II, 24, 36, 57, *278f.*, 409, I, tvl. 48f., II, tvl. 1, 5, 26.
- Peder (1661-76), I, 11, 44, 222, 224, 226, 232f., 237, 242f., 246, 249, 252, 254, II, 11, 179, 205, *289*, I, tvl. 38.
- Peder Fjelderup (1744-60), II, *362*.
Laub, Christiane, bogtrykkerenke, I, 335.
Lauridsen, Hans, delefoged, I, 239, 251.
- Jens, prok., II, 233.
Lauritzen (Larsen), Anders, prok., II, 233.
Lautrup, Gothilf, sekretær, II, 443.
Lawaetz, Herman Carl Johannes, præst, I, 107.
Le Clerc, hofbilledhugger, I, 141.
Leegaard, Christian (1711-27), II, 103, *332*.
Lehmann, Peter Martin Orla (1844), I, 331f., 335, 337, 361f., 433ff., 437, 440, 444, II, 249, 252, 254, *477f.*, I, tvl. 46, II, tvl. 23, 24.
Lemvig, Peder (1691-1710), I, 256, 259, 261, II, *320f.*, 357, 360, 371.
- Peder (1743-51), II, *360f.*, I, tvl. 1 (p. XVI).
Lente, Christian (1700), I, 259, II, *326f.*
- Theodor (1661-66), I, 11, 20, 25, 197, 222f., 227, 249, II, 205, 221, *287*, 326.
Leonora Christina, g. m. Corfitz Ulfeldt, I, 129, 246f., 250f.
Lerche, Peder Madsen (1687-93), I, 256, II, *318*.
- Peder Pedersen (1670-82), II, *302*, 332.
- Vincents (1711-40), I, 257, *332*.
Leth, Dines (1710), II, 237, 248, 249, 253, *449f.*
Lett, Erik (1947), II, *521*.
- Georg Jens (1933-48), I, 350, II, 219, *421*, 521, 540, II, tvl. 9, 17.
Levetzau, Albrecht Philip (1769-72), I, 313, II, 223f., *375*.
- Christian Frederik (1748-53), II, *363f.*
- Hans Frederik (1739-63), I, 255, 306, II, 225, *268*, 353, 375, 381, I, tvl. 44.
- Iver Rosenkrantz (1776-87), II, 211, 214, *378f.*
- Niels Krag (1783-1815), I, 320, II, 96, 216, *381*.
Levinsen, Niels (1865), II, *481*.
Levison, Otto Julius (1870), II, *483f.*
Levy, Hans Sigfred (1913), II, *497*.
Liebe, Carl Christian Wilhelm (1851), II, 252, 254, *479*, 490, II, tvl. 25.
- Carl Julius Otto (1889), I, 468, II, 248, 250, 253, *490f.*, II, tvl. 26, 27.
Liebenberg, Carl Christian Birch (1833), I, 175, II, 254, *476*, II, tvl. 24.
Liliecrona, svensk resident, I, 38.
Lillienskiold, Peter Alexander Montagne (1878-91), I, 411, II, *404*, II, tvl. 8.
Lind, Oluf Hansen (1956), II, *532*.
Lindberg, Jacob Christian, magister, I, 327.
Lindegaard, Per Madsen, statsadv. (1957-), II, *541*.
Lindenov, Laurids (1686), II, *317*.
Lindhard, Uffe Axel (1958), II, *536f.*
Liunge, Andreas Peter, redaktør, I, 329.
Lode, Odvardt Helmoldt de, kobberstikker, I, tvl. 50.
Lorentzen, Christian August, maler, II, tvl. 13, 22, 23.
Lorenzen, Aage (1953-), II, *428f.*, II, tvl. 10, 11.
Louise, dronning, I, 262.

Lowson, Andreas (1758), II, 208, 219, 223, 244, 249, 251, *372*, 453.
Lowzow, Frederik v. (1815-21, 1843-56), I, 194, 196, 209, 444f., II, 215, *274*, 389, 439, II, tvl. 14.
Ludvig XIII, I, 164.
Ludvig XIV, I, 130.
Lund, Christian, deput. i Rentek., II, 438.
– Harald (1875-1900), II, *403*, II, tvl. 8, 26.
– Johannes Christian (1852-68), II, *397*.
Lund-Andersen, Hjalmar Erik (1943), II, *517*.
Lunn, Michael Villars (1878), II, *485*.
– Villars Hilmar (1912-29), II, 225, *413*, II, tvl. 8, 9.
Lunow, Lauritz (1717), II, 110, 237, *452*.
Lunøe, Lars Johan (1915-17), II, *414f.*
Luther, Morten, religiøs reformator, II, 107, 128, I, tvl. 49.
Luxdorph, Bolle Villum (1744-71), I, 255, 308, 314, II, 107, 112f., 140, 152, 162, *361*, 439, II, tvl. 7.
Lühe, Volrad August v. d. (1757-70), I, 308, II, *371f.*, 438.
Lykke, Andreas Petersen (1703), II, 244, *449*.
– Kaj, oberst, lensmand, I, 179, 202, 225, 228, 238, 246, 248, 251, 253, 424f., II, 65, 169, I, tvl. 40.
– Mathias (1727), II, 253, *453*.
Lyngby, Stephen, løjtnant, I, 326.
Lütken, Anton Frederik (1909-17), II, *412*, II, tvl. 1.
– Frederik, forfatter, I, 304.
Lüttichau, Christian Tønne Frederik, godsejer, I, 320, 321, 429.
Løber, Georg Vilhelm (1949), II, 248, *523f.*
Løvenklau, Jørgen, I, 36, 38, 179, 181, 225, 229f., 231, 425, II, 233.
Løvenskiold, Herman, deput. i Generaltoldk.- og Kommercekoll., II, 437.
Løvenørn, Frederik de (1741-51), I, 255, II, *354*.
– Poul Vendelbo de (1732-39), II, *348*, 354.

Madsen, Hans Baltzer, II, 233.
– Povl, biskop, II, 107.
Madsens, Karen Jacob, I, 226.
Madsen-Mygdal, Niels Peter (1948), II, *522*.
Madvig, Johan Nicolai, prof., politiker, I, 456.
Magens, Joachim Melchior, landfoged, I, 106f.
Magnússon, Árni, landkommissær, I, 86, 268.
– Jón, justitsminister, I, 92.
Mahling, Frederik Christian, justitssekretær, II, 443.
Malling, Ove, geheimestatsminister, II, 397, 437.
Mander, Karel van, maler, I, 130, I, tvl. 3, 5, 38f.
Marott, Conrad Emil, politiker, I, 454.
Marschal, Johan Frederik, amtmand, I, 64.
Marselis, C., arkitekt, I, 135, I, tvl. 9.
Marstrand, Nicolai Wilhelm, maler, I, tvl. 34, 45, II, tvl. 23.
Martensen-Larsen, Andreas (1918), II, 431, *500*.
Matthesius, Daniel (1711-13), II, *332f.*
– Henrik (1661-79), I, 20, 25, II, 205, 221, *292*, 332, 335.
– Jacob (1715), II, 331, *336*.
Matzen, Henning, prof. jur., I, 397f., 444, II, 442.
Mechlenburg, Vilhelm, assistensråd, I, 59.
Melchior, Johan Adolf (1948), II, *522*.
– Povl Jacob (1951), II, *526*.
Meldahl, Ferdinand, arkitekt, I, 155, II, 412.
Meller, Johannes Christensen (1709-24), II, *331*.
Meyer, Adolf Charles, politiker, I, tvl. 49.
– Adolph Christian (1856-78), I, 387, 446, II, *398*.
– Cosmus Adolf Christian (1918-36), I, 532, II, *280*, 416, II, tvl. 8, 9, 16, 17.
– Fritz (1868-91), II, *401*, II, tvl. 8.
– Karsten Jacob (1921), II, *502f.*
Meyn, Peter, hofbygmester, I, 144ff.
Michelsen, Eigil Didrik (1958), II, *535f.*
Milan, G. F., hofforgylder, I, 140.
Molesworth, Robert, gesandt, I, 205f., 425.
Mollerup, Herman Andreas (1856-80), I, 446, II, 225, *397f.*, 441.
Moltke, Adam Gottlob, minister, I, 302, 310, II, 375, 382.
– Adam Wilhelm (1811-12), II, 214, *387f.*, 438f.
– Frederik, kancellipræsid., I, 200, II, 172, 437.
– Georg Herman, herredsfoged, II, 443.

Moltke, Henrik (1827-45, 47), I, 337, II, 16, 38, 126, 214, 226, *394*, 396, 440.
– Joachim Godske, geheimer., II, 367, 387, 436.
– Mathias Vilhelm, greve, amtmand, II, 443.
– Otto Joachim, direktør for Rentek., II, 437.
– Werner Jasper Andreas, stiftamtm., II, 437.
Moltke-Huitfeldt, Gebhard (1790-96), II, 154, 161, 214, 217, *382*, 394, 437.
Moltke-Nütschau, Carl, greve, præsid. i det slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., II, 438.
Monrad, Ditlev Gothard, biskop, I, 330, 361f., 522.
– Peter Johan, deput. i Danske Kanc., II, 437.
Montesquieu, Charles, fransk filosof, I, 288, II, 170.
Mortensen, Niels Peter, redaktør, I, 332.
– Sigvald Storm (1954), II, 248, *530*.
Moth, Mathias (1692-99), I, 268, II, 155, *322*, 326, 338, I, tvl. 1 (p. XVI).
Mourier, Charles Ferdinand Leonard (1852-80), I, 154, 387, II, 46, 225, *276f.*, 397, I, tvl. 47, II, tvl. 5.
– Paul Pierre Ferdinand (1891-1905), II, *407*, II, tvl. 26.
Mule, Hans (1669), I, 48, II, 223, *298*.
– Vilhelm (1678-1710), I, 256, 259, 280, II, *309*, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
Munch, Christopher, prok., II, 233.
– Lauritz (1728), (1741-57), I, 261, II, 117, 141, 157, 208, 249, *358*, 455.
Munch-Petersen, Erwin, professor jur., I, 532.
– Hans Vilhelm, professor jur., I, 532, II, 25.
Munk, Kirstine, g. m. Christian IV, I, 129.
Munthe, Bredo, fra 1755: Munthe af Morgenstierne, se der.
– Morten (1744-63), I, 255, 307f., II, 140, 222, *362f.*
Munthe af Morgenstierne, Bredo Ottosen v. (1728), (1748-56), I, 80f., 285, 529, II, 208, 222, 242, 244, 248, 249, 251, 253f., *364*, 455, 459, 471f.
Müller, Adam August, maler, II, tvl. 3.
– Adam Gottlob (1800-33), II, *384*.
– Christian, amtm., II, 84, 86.
– Henrich, rentemester, I, 48, 64.
– Niels (1736-55), I, 255, II, 100, *352*.
Müller, Otto Frederik (1860-78), II, *399*, II, tvl. 21.
– Peter Conrad (1880-1904), II, *405*, II, tvl. 8.
– Wilhelm Andreas, maler, II, tvl. 3.
Mylius, Peder Benzon (1729-36), II, *345*, 458.
Mynster, Jakob Peter, biskop, I, 433.
Møhring-Andersen, Hellmut Egmont Helge (1957), II, *535*.
Møinichen, Christian à (1725-30), I, 260, 269, II, *341*.
Møldrup, Jens Valdemar (1902), II, 250, *492f.*
Møller, Ejvind (1927), II, *507*.
– Ernst Johannes (1900), II, *491f.*, 507.
– Lars Martin Julius (1923-38), II, *416*, I, tvl. 48, II, tvl. 9, 17.
– Mogens Hesselberg (1948), II, 248, *522f.*
– Peder (1801-18), II, 227, *385*, 439.
Møllmann, Bernhard, prof., II, 150.
Mørch, Christian, kammersekretær, II, 443.
Mørk-Hansen, J., arkitekt, I, 160.
Møsting, Johan Sigismund, minister, I, 326f., II, 437.

Nansen, Hans (1661-67), I, 5, 7, 10f., 20, 26, 197, 222-26, 235, 237f., II, 205, *287f.*, 302, 316, 323, I, tvl. 3.
– Hans (1685-1713), I, 249, 256, II, *316*, 324, 341.
Nebelong, Bent (1956), II, *531*.
Neel, Ole Torrild (1951), II, *525*.
Nellemann, Johannes Magnus Valdemar, prof. jur., I, 386, 394-97, 415, 454, 456, 498, 509, 515, 519, II, 415, 442.
– Sophus Scavenius (1868), II, 252, *482f.*
– Valdemar Johannes (1917-33), II, *415f.*, I, tvl. 48, II, tvl. 8, 9.
Neve, Peder (1713-18), II, *333*.
– Peter (1725-35), II, *342*.
Nielsen, Bernhard Helmer (1954), II, *530*.
– Carl Edvard (1938-40), II, *422f.*
– Frederik (Frits) Vilhelm Ludvig Peter (1901-02), II, *410*.
– Johan Christian Weisvoigt (1826-56), I, 150, 337, 445, II, 16, *392f.*, 437.
– Thomas, redaktør, I, 412.
– Thøger, professor jur., II, 16, 42.
– Torkil Christian Stefan (1949), II, *524f.*

Nikolaj I., zar, I, 432.
Nikolaj, P., russisk gesandt, I, 329, 333.
Nissen (sen. Benzon), Christian Ulrik (1744-56), II, *361*.
Noes, Peder Pedersen, gårdejer, I, 412.
Nordentoft, Poul, læge, I, 466.
Norlander, folketingskandidat, I, 463.
Numsen, Matthias (1714-24), II, *334*.
Nyholm, Carthon Christopher Valdemar (1881-1909), II, 220, 225f., *278*, 406, 442, II, tvl. 8, 15, 26.
– J. V., I, 155.
Nørager, Andreas (1764), II, 234, *462f.*
Nørregaard, Lauritz (1784-1803), II, 12ff., 21, 29f., 41f., 50f., 84, 96, 160, 181, 208, 439.

Obelitz, Balthazar Gebhard, prof. jur., II, 208, 436.
– Gebhard Christian Vilhelm (1870-81), II, *401*.
Ocksen, Henrik (1713-33), I, 255, II, *334*, 357.
Olafsson, Halfdan, rigsadv. (1954), II, *539f.*
Oldeland, Hans, landsdommer, I, 236.
Oldenburg, Frederik, deput. i Generaltoldk.- og Kommercekoll., II, 437.
Oldendow, Knud, direktør, I, 118.
Olrik, Eyvind Gunnar (1917-31), II, *415*, II, tvl. 8, 9.
Olsen, Sigvald, redaktør, I, 405, 410, 415, 455f.
Opdal, Lauritz (1715), II, 248, 253, *451*.
Osten, Adolph Siegfried v. d. (1782-88), II, 23, 27, 106, 160, 216f., 226, *270*, 436, 439, II, tvl. 2.
– Vilhelm August v. d. (1741-63), I, 255, II, *357*.
Ostenfeld, Christian (1670-71), II, *301*.
Ostersen, Christen, se Weile.
Oxenstierna, Axel, svensk rigskansler, I, 14.

Parsberg, Birgitte, I, 274.
– Christoffer (1667-71), I, 237, 265, II, 12, 223, 259, *296*, 313.
– Enevold (1669-80), I, 258, II, 296, *300*.
– Holger (1684-91), I, 256, II, *315*.
– Oluf, kansler, rigsråd, I, 22, II, 5, 264, 296, 300.
Patursson, Jóannes, kongsbonde, I, 98.
Patursson, Sverri, politiker, I, 98.
Pauelsen, Erik, maler, II, tvl. 20.
Paulli, Simon, botaniker, læge, I, tvl. 4.
Paulsen, Harald (1894-1907), II, *409*, II, tvl. 26.
Pedersen, Dagmar, I, 409, 463.
– Jens, birkefoged, I, 239, 251f.
– Jørgen Kristian (1956), II, *533*.
– Niels, herredsfoged, I, 274.
– Peder (1669), I, 226, II, *298f.*, 316.
Petersen, Jens Christian (1915-23), II, *414*, II, tvl. 8.
– Jørgen Henrik Günther (1958), II, *537*.
– O., redaktør, I, 336.
– Oluf (1927), II, *505f.*
– Theodor Ernst (1957-), II, *430f.*, II, tvl. 10, 11.
– Thorstein, sagf., I, 98f.
Philipp, R., student, I, 328.
Pihl, Frits, rigsadv. (1936-54), II, *539*.
– Sophus Theodor, I, 449.
Pilo, Carl Gustav, maler, I, tvl. 43, II, tvl. 7, 20.
Pinstrup, Peder Pedersen, politiker, I, 468.
Pio, Louis Albert François, I, 447.
Plesner, Mogens (1958), II, *536*.
Plessen, Carl Adolf v. (1731-47), I, 257, II, *346*.
– Christian Ludvig (Scheel) v. (1726-44), I, 255, 257, II, 263, 335, *342*, 354, 366.
– Christian Ludvig Scheel v., amtm., II, 436.
– Christian Siegfried v. (1731-35), II, 327, *346*.
– Christian Siegfried v. (1751-54), II, *366*.
– Victor Christian v. (1751-70), I, 307, II, *365f.*
Ploug, Carl, forfatter, I, 332ff., 437, 440, 451.
Plön, Johan Adolf af (1676), II, *307*.
Pogwisch, Henning (1661-62), I, 11, 19, 25, 221, 249, II, 205, *292*.
– Otto (1674-83), I, 21, 265f., 281, II, *264*, 297.
Pontoppidan, Erik, biskop, forfatter, I, 136, 304.
– Morten Oxenbøll, præst, I, 456f., I, tvl. 49.
Þordarsson, Sigurð, sysselmand, I, 94.
Pouch, Ludvig, kapitular, dr., I, 4, 7f., 28ff.
Poulsen, H. L., cand. phil., I, 335.
– Inga, protokolsekretær, II, tvl. 11.
– Jonas Nicolai Johannes (1888-1912), II, *406*, 493, 497, 500, II, tvl. 1, 26.
– Poul Christian (1931-43), II, 224, *420*, 521, II, tvl. 9, 17.
Pufendorf, Samuel, diplomat, I, 292.

Raben, Frederik Christian (1738-68), I, 257, 308, II, 350, *353f.*
Raff, Antoni (1743-55), II, *359.*
Ramus, Jonas (1756-61), I, 308, II, 223, 360, *370f.*
Randulff, Rasmus Enevoldsen, landsdommer, I, 274.
Rantzau, Christian (1661-62), I, 11, 20f., 27, 36, 197, 228, 239ff., 244ff., 272, II, 260, *284,* 291, I, tvl. 38, 40.
- Christian (1715-53), I, 249, 256, II, 204, *335.*
- Henrik (1661-73), I, 22, 223, 225, 231, 237, 249, II, 4, 11, 205, *291,* I, tvl. 40.
- Otto Manderup (1746-68), I, 87, II, 124, 141, 146, *363.*
Rasch, Christian Arendt (1730), II, 244, 253, *455f.*
- Claus (1683-1704), I, 256, II, *314,* 318.
- Franz, kancelliforv., I, 23.
Rasmussen, Knud, Grønlandsforsker, dr. phil., I, 117f.
- Ole Gangsted (1956), II, *532.*
- Ove Karl Magnus (1948), II, *521.*
- Rasmus (1722-46), I, 255, 259, II, 110, 145f., 180, *339f.*
- Severin (1699-1705), I, 263, II, *326,* 339.
Ratecken, Johan Philip (1723-25), I, 263, II, *340.*
Raunsdorph, P., I, 284.
Rée, Gerhard Müller (1892), II, *491,* I, tvl. 48, II, tvl. 27.
Reedtz, Holger (1688-97), I, 256, II, *319f.*
- Jørgen, til Barritskov, I, 25.
- Peder (1661-74), I, 5f., 10f., 18, 20, 22, 26, 32, 34, 36, 46f., 59ff., 183, 186, 197, 222-29, 231ff., 235f., 238, 249, 264ff., 281, 292, II, 4, 6, 11, 203, 225, *259,* 284, 327, I, tvl. 4, 38.
Reiche, Johan Frederik (1761-83), II, 164, 166, *373.*
Reiersen, Niels Lunde, købmand, I, 311.
Reisz, Christian Frederik (1874), II, *484.*
Reitel, Alfred Gottlieb, justitssekretær (1949-), II, *435.*
Reitemeyer, J. F., professor i Kiel, I, 326.
Reitzer, Christian (1709-25), I, 206, II, 85, 103, II, 153, 208, *330f.,* II, tvl. 7.
Reitzel, Christian Frederik, redaktør, I, 336f.
Repholtz, Mathias Georg Peter (1878-94), II, *404f.,* II, tvl. 8.
Resen, Peder (1670-87), II, 11, 208, *301f.,* II, tvl. 2.
Rested, Ole Pedersen (1778-1804), II, 160, *379.*
Reumert, Michael Ponsaing Flamme Vinding (1953), II, *529.*
Reuss, Hermann Friedrich, præst, II, 115, 123.
Reventlow, Christian Ditlev (1718-38), I, 256, II, 100, *337,* 352, 364.
- Christian Ditlev (1736-70), (1773-75), II, *352,* 436.
- Christian Ditlev Frederik, statsmin., II, 436.
- Claus (1736-58), I, 184, 261, 303, 304ff., II, 225, *263,* 351, I, tvl. 44, II, tvl. 12.
- Conrad (1680-1708), I, 195, 256, 258, 267-70, II, 155, 225, *261,* 265, 311, 319, 334, 337f., I, tvl. 1 (p. XVI).
- Conrad Ditlev (1748), II, *364f.,* 370, 373.
- Ditlev, statsmand, I, 310.
- Einar Carl Ditlev, greve, II, 443.
Reventlow-Criminil, Heinrich Anna, statsmin., I, 333, II, 438.
- Joseph Carl, præsid. i det slesv.-holst.-lauenborgske Kanc., II, 438.
Rhumann, Søren, hører, I, 289.
Ricard, Carl Molt Aure (1946), II, *519.*
- Christian Frederic, departementschef, II, 442.
Richter, Einar Dankvart Andreas (1942), II, 516.
- Johan Christian, bladudgiver, I, 328.
Riegels, Niels Ditlev, historiker, I, 260, 425f.
Riis, Jørgen (1748), II, *459f.*
Riise, Christian Ludvig (1923-36), II, *416f.,* II, tvl. 9, 17.
Rimestad, Christian (1878-94), I, 411, II, 226, *404,* II, tvl. 8.
- Christian Vilhelm, redaktør, I, 448.
Rink, Henrik Johannes, insp., I, 114.
Rode, Stig (1930), I, 532, II, *509.*
Rodsteen, Erik (1684-85), II, *315f.*
Rohbeck, Paul Gunnar (1950), II, *525.*
Roll, Jørgen, prok., II, 233.
Rosencreutz, Hans Hansen, sen. finansdeput. I, 69.
Rosencrone, Hans Christian Londemann (1751-59), I, 308, II, 116, *367.*

Rosenheim, Jens Toller (1687-89), I, 257, II, *318f.*
Rosenhoff, Claudius, forfatter, I, 331.
Rosenkilde, Hans (1809-37), II, *386.*
– Johannes (1809-37), II, 50, *386.*
Rosenkrantz, Erik (1675-79), II, *306f.*
– Frederik Christian (1751-70), II, *366,* 378.
– Gunde (1662-64), I, 16, 22, 225, 249, II, 4, 205, *295.*
– Helle, g. m. Niels Trolle (1662-67), I, 225, II, 293.
– Holger, den lærde, I, 270.
– Iver (1708-40), I, 195, 269ff., 277, 286f., II, 225, *261f.,* 330, I, tvl. 43.
– Jens (1682-94), I, 256, II, *313.*
– Ludvig, baron (1679), II, *310f.*
– Mogens (1748-69), II, 225, *268,* 365, II, tvl. 12.
– Niels, statsminister, II, 437.
– Oluf (1679), I, 289f., 291f., II, *310.*
Rosenpalm, Povl Nielsen (1678-87), II, *308f.*
Rosenquist, Frits (1952), II, *528.*
Rosenstand-Goiske, Peder (1783), I, 321, II, 245, 249, 253, *466f.,* II, tvl. 23.
– Peder (1800), II, 245, 253, *470.*
– professor theol., II, 149f.
Rosenørn, Peder (1780-82), II, 225, *269f.,* 436, II, tvl. 13.
– Peder Otto (1736-38), II, 111, 353.
Rosing, Michael, skuespiller, I, 211.
Rostgaard, Frederik (1709-24), I, 206, 210, 269, II, 103, 137, 145, 168, 176, 241, 261, *265f.,* 331, 359, I, tvl. 43.
Rothe, Andreas Bjørn, deput., II, 393, 439.
– Caspar Peter, landsdommer, juridisk-historisk forfatter, I, tvl. 16, 50.
– Christian (1827-56), I, 337, 445, II, 33, 217, *393f.*
– Tyge, forfatter, I, 304.
Rottbøll, Christian Michael (1833-71), I, 154, 337, 445, II, 33, 36, 217, 218, 219, 225, 252, 253, *276f.,* 395, 468, II, tvl. 5.
– Jens Laasbye (1791), II, 249, 391, *468,* II, tvl. 24.
Rottwitt, Carl Edvard (1842), II, 249, 252, *477.*
Rump, Carl David Gotfred (1923-40), II, *417,* II, tvl. 9, 17.
Rung, Otto, protokolsekretær, forfatter, II, tvl. 9.
Rytter, Svenning, retspræsident, politiker, I, 415.
Rømer, Ole (1693-1710), II, *322f.,* II, tvl. 19.
Rørdam, Kjeld Tage (1933), II, *511f.*

Salicath, Peter Gottmann Henrik Ludvig (1821-64), I, 175, II, 252, *475.*
Saltoft, Eduard, maler, I, tvl. 49, II, tvl. 1.
Salomon, Frederik Benedict (1881), I, 211f., II, *487.*
Samuelsen, Andreas, lagm., I, 99.
Sandager, Erik (1958), II, *536.*
Sarp, Gerda Ploug, tegner, I, tvl. 48, II, tvl. 27.
Savigny, Friedrich Carl, tysk retslærd, II, 37.
Scavenius, Christian (1708-32), I, 207, 257, 263, 269, 282, 294, II, 85, 103, 137, 139, 142, 153, *266,* 330.
– Hans (1693), I, 277, II, 233, 249, 253, *445.*
– Morten Lauridsen, justitssekretær (1661-83), I, 186, II, 253, *433,* 445.
– Peder (1662-84), I, 48, 227, 237, 249, 290, II, 112, 206, 208, 266, *294,* 316.
– P., protokolsekretær, II, 101.
Schack, Carl Ærnilius (1736-41), II, 146, *353.*
– Gregers (1810), II, 245, 249, *472.*
– Hans (1661-73), I, 3, 15, 20ff., 24ff., 64, 224, 235, 249, II, 4, 205, *290,* I, tvl. 4, 40.
– Hans (1719), II, *338.*
– Preben Brahe, greve, II, 443.
– grevinde, I, 152, 207, 282.
Schack-Rathlou, Joachim Otto (1754-70), I, 310, II, *369,* 436.
Schaten, Hubert, kobberstikker, I, tvl. 7, 39.
Schau, Hans Christian Valdemar (1911-23), II, 412, II, tvl. 1, 8.
Scheel, Anton Wilhelm (1861), I, 350f., 396f., II, 14f., 49, 54, *276,* 440f.
– v. Holsten, Erik, protokolsekretær, II, 101.
Schelderup, Ove (1697), II, 248f., 253, *446.*
Schelle, Tage, kontorchef, nu landsdommer, I, 532f.
Schiønning, Christen (1700-02), II, *328.*
– Christian Peter (1866-78), II, *434.*

Schiønning, Claus Christian (1815-52), I, 337, II, 126, *389*, 434.
– George Koch (1926), II, *505*.
Schiøtt, August, maler, II, tvl. 14.
– Jens (1705), II, 244, 251, *449*.
– Peter Ulrik Frederik (Frits), VLRd., I, 470.
Schlegel, Carl Otto Emil, statsadv. (1933-41), II, *540*.
– Johan Frederik Vilhelm (1791-1836), II, 14, 30, 439.
– Niels Frederik, LOSRjustitiarius, I, 359f., 379, II, 442.
Schmeerfeldt, B. V., svensk kornet, I, 325.
Schmidt, Caspar Gottlob (1778), II, 245, 254, *465*.
– E. E., generalauditør, I, 314.
– Poul (1955), II, *530*.
Scholten, Peter v., generalguvernør, I, 106f., 439
Schou, August Lauritz (1915-33), II, *413f.*, II, tvl. 8, 9.
– Christian Lauritz, birkedommer, II, 220.
Schouboe, Christian de (1762-65), II, 211, 223, *373*.
– Oluf Borch de (1726-58), I, 255f., 260, 270, 302f., 306, 308, II, 100, 113, 116, 141, 146, 153, *267f.*, 343, 373.
Schougaard, P. N., forfatter, I, 324.
Schouw, Joachim Frederik, professor, I, 327.
Schow, Christen, deput. i Danske Kanc., I, 314, II, 436.
Schrader, Johan (1725-35), II, 222, 324, *341*, 355.
Schrøder, Frederik Carl Gram, departementschef, I, 464, II, 222f., 442.
– Hermann, af Lübeck, I, 232.
– Thomas (1699), II, *447*.
Schulin, Johan Sigismund, statsmand, I, 271.
– Oscar Erik Julius, greve (1950-57), II, *427*.
Schult, Didrik (1680-82), I, 264, 291, II, *312*.
Schumacher, Andreas, kabinetssekretær, I, 311.
Schæffer, Abraham Ottman Hermann, krigsassessor, I, 326f.
Schäffer, Dietrich, hofsnedker, I, 140f.
– Henrik August (1832), II, *476*.
Schøller, Caspar (1697-1719), I, 260, 269, II, 27, 85, 103, 261, *265*, 325f., I, tvl. 42.
– Christen (1670-76), II, 155, 265, *302f.*
Schønheyder, Johan Franciscus Gottlieb (1820,) II, 224, *390*, 395, 440.
– Johan Martin (1774), I, 321, II, 249, 251, 253, 440, *464f.*
– Johan Martin, justitssekretær (1860-66), II, 434, 440, II, tvl. 22, 24.
Schønning, Christen Hansen (1692), II, *444*.
Secher, V. A., rigsarkivar, I, 41.
Sechman, Balthasar (1672-75), II, *304*, 334.
– Balthasar (1714-16), II, 209, 267, *334f.*, 433, I, tvl. 1 (p. XVI).
– Didrik (1711-43), I, 180, 260, 270, 287f., 294f., II, 73, 91, 98f., 100, 102, 109, 111, 142, 145f., 156, 180, 209, *267*, 343, 360, 371, 433.
– Johan Gustav (1744-48), II, *362*.
Seefeld, Jørgen (1661), I, 22, 32f., 36, 44, 197, 228, 241f., II, 4, 204, *286*, I, tvl. 39f.
– Peder, . . ., I, 281.
Sehested, Christen Thomesen, kansler, II, 8.
– Christian (1702-21), I, 259, II, *328*.
– Hannibal (1661-65), I, 3f., 10f., 14, 17f., 21, 24, 26f., 32f., 36, 46, 59, 64, 131, 197, II, 204, 259, *282*, I, tvl. 3.
– Ove Ramel (Rammel), statsmin., II, 437.
Seidelin, Hans (1724-39), II, *340*, 344, II, tvl. 20.
– Hans Hansen (1727-52), I, 255, II, *344*.
– Ivar, redaktør, I, 335.
– Klaus Henrik, bogtrykker, I, 323, 324.
Senn, Johannes, maler, I, tvl. 33, 36.
Sevel, Frederik Christian (1765-72), I, 314, II, 208, 211, *374*, 436.
Sewerin, Jacob, købm., I, 109.
Shaw, Charles Henry Cornelius (1878), II, *486*, 498.
– Guy (1914), II, *498*.
Sidenborg, Jacob (1717-18), II, 85, 337.
Sigurðsson, Jon, bonde, politiker, I, 88.
Simonsen, Christian, assessor i Komm.koll., I, 203, 280, 294.
– Jesper (1936-51), II, 227, *421*, II, tvl. 9, 17.
Simonsens, Margrethe Lauge, I, 60f.
Simony, Carl Frederik, stiftamtm., II, 441, 444.
Skade, Ove (1661-64), I, 11, 20, 25, 36, 197, 221, 223-26, 232, 249, 252, II, 204, *287*.
Skeel, Andreas (1756-60), I, 308, II, 223, *370*.

Skeel, Christen (1670-87), I, 243, II, *303*.
- Christen (1700-06), II, 262, *327*.
- Christen, rigsråd, I, 15.
- Holger (1752-63), I, 308, II, 223, 270, *367f.*, 370.
- Jørgen (1741-61), I, 255, 307f., II, 141, *354*, II, tvl. 13.
- Jørgen Erik (1788-89), II, 226, *270*, 436.
- Otto (1672-94), I, 256, II, 155, *304*, 321, 327.
- Vilhelm Samuel, justitiarius i LHSR., II, 442.
Skibsted, Poul Frederik (1776), II, 245, 249, 251, *465*.
Skinkel, Morten (1670), I, 263, II, *301*.
Skram, Erik, forf., I, 150.
Slange, Niels (1702-37), I, 259, 269, II, 7, 17, 85, 112, 142-143, 177, *329*, 342, II, tvl. 2.
Smith, Caspar Wilhelm (1730), II, 110f., 244, 249, 251, 253, *456*.
- Frederik (1738), II, 248, 249, 253, *456f.*
- Hother (1874-1902), II, 225, *402*, II, tvl. 8, 26.
- Truels (1702), II, 244, 248, 249, 251, 253, 364, *448*, 456f.
Sneedorff, Frederik, historiker, I, 304.
- Jens Schelderup, forfatter, I, 427.
Sohren, Cecilia de, II, 15.
Sommer, Hans Morten (1777-91), I, 73, II, *379*.
Sonne, Jens Michael (1735), II, 99, 249f., 253, *456*.
Sonne-Holm, Kjeld (1952), II, *527*.
Sophie, dronning, I, 145.
Spaen, Alexander v., generalmajor, I, 247.
Spandet, Niels Møller, HSRass., II, 217f.
Speckhan, Frantz Eberhard (1683), II, 222, *315*.
Sperling, Otto, læge, I, 251.
Spleth, Poul August (1958-), II, *431*, II, tvl. 10.
Sponneck, Wilhelm Carl Eppingen, finansminister, I, 107, 445.
Sporon, Friderich Gottlieb (1782-1810), I, 317, II, 74, 120, 216, *380*, 439, 474, II, tvl. 2.
- Poul Egede (1819), I, 152, 432, II, 16, 248f., 254, *474*, II, tvl. 23.
Stampe, Erik (1957), II, *534*.
- Henrik (1753-71), I, 65, 67, 69, 79, 85, 87, 295, 304f., 307f., 311, 314, II, 13, 20, 68, 94, 107, 113, 124, 130, 131f., 150, 152, 159f., 174, 208, 234, *368*, 436, 439, II, tvl. 6.
Stauning, Mathias Kølholt (1762), II, *462*.
- Thorvald August Marinus, politiker, I, 468, I, tvl. 49.
Steenbuck, Hans, prof. theol., II, 115.
Steglich-Petersen, Henrik Vitus Kjeld (1953), II, *528*, II, tvl. 11.
- Kristian (1916), II, *499*, 528.
Stein, Johannes Theobald (1908), II, *495f.*, 510.
Steincke, Karl Kristian, politiker, I, 471, 474.
Stellwagen, Johan Henrik Christian (1821-56), I, 337, 444f., II, 43, *391f.*
Stemann, Poul Christian (1794-98), I, 317, 319, 333f., 336, II, 18, 19, 22, 38, 47, 96, 154, 214, 226, *382*, 437, I, tvl. 45.
Stendrup, Jacob, forstander, II, 443.
Stenzer, D., skomagermester, I, 328.
Stephensen, Magnus, justitiarius, I, 84ff.
Steuben, . . ., II, 38.
Stockfleth, Christian (1743-50), II, *359f.*
Struensee, Johann Friedrich, minister, I, 309, 311, 314f., 428, II, 124, 132, 134, 151, 171, 215f., 221.
Strøjer, Erik (1956), II, *533*.
Strøm, Rasmus Nyerup (1880), II, 252, *486*.
Strømboe, Gustav, proprietær, I, 71.
Stub, Niels (1735-39), II, *350*.
- forpagter, I, 289.
Stæhr, Jørn (1958), II, *535*.
Støcken, Christian v. (1722-61), I, 255, 261, II, 17, 100, 109, 111, 116, 141, *339*, II, tvl. 20.
Støy, Abraham, stukkatør, I, 136.
Suenson, Ebbe (1958), II, *537*.
Suhm, Anker Andreas (1749-71), II, 115, 119, II, 211, *365*, 439.
Svane, Hans (1661-68), I, 3ff., 7f., 10f., 20, 23, 26f., 59, 197, 218, 222ff., 226, 235, 249, II, 205, *287*, 311, I, tvl. 3.
- Oskar Bondo (1932), II, *511*.
Sveinsson, Benedikt, sysselmand, I, 89f.
Sylow, Nicolai Christian Herholdt, birkedommer, I, 483.
- arkitekt, I, 160.
Søby, Hans Otto (1958), II, *536*, II, tvl. 10.
Søffrensen (Sørensen), J., prok., II, 232.
Søfting, Ole, I, 70.

Sønderborg, Andreas Jacobsen (1694), II, 233, 244, *445*.
Sørensen, Hans Arne (1959-), II, *432*, II, tvl. 10.

Tamm, Henrik (1958-), II, 224, *431*, II, tvl. 1c
Tausan, Christian (1726), II, *343*.
Teist, Frederik Henrik (1932), II, 248, *510f.*
Tessin, Nicolai, d. Y., arkitekt, I, 134.
Tetens, Peter Jacobsen (1845-47), II, 224, *396*, 440f.
Thamsen, Sigurd (1924), II, *504*.
Thestrup, Christian (1731-49), I, 255, II, 100, *347*, 372, 458.
– Frantz Mathiasen, II, *443*.
– Ole (1796-1814), II, 217, *383*.
Thomasius, Christian, tysk retslærd, II, 41, 170.
Thomsen, Andreas Peter, justitiarius, i LHSR., II, 438, 440f.
– Frederik (1847-59), I, 445, II, *397*, 438.
Þorkelsson, Jón, dr., I, 91.
Thoroddsen, Skuli, redaktør, I, 89.
Thorsteinsson, Thorstein Christian (1933), II, *512*.
Thorsøe-Jacobsen, Helge (1946), II, *519f.*
Thorup, Viggo (1929-41), II, *419*, II, tvl. 17.
Thott, Holger, I, 292.
– Knud (1682-1701), I, 256, 268, II, 155, 296, *312f.*, 314, 328, I, tvl. 1 (p. XVI).
– Otto, lensgreve (1728-71), I, 255, 307, 309f., II, *344f.*, 436, II, tvl. 20.
– Ove, til Skabersjö, I, 53f., II, 300.
– Tage (1700-06), I, 259, II, *327*, 344.
Thrane, Wildenrath Christian Carl Boeck, justitssekretær (1878-1916), II, *435*.
Thurah, Laurids, arkitekt, I, 138, 141f., 196, 199, 213.
Thuresen, Frederik, stadshauptm., I, 21.
Thyregod, Ib Germain (1957), II, *534*.
Tietgen, Carl Frederik, bankdirektør, I, 450.
Tillisch, Christian Ludvig, kabinetssekr., II, 438.
– Frederik Ferdinand, kabinetssekr., II, 438.
Tjur, Carl Aage (1956), II, *530f.*
Tobiesen, Otto Munthe (1748), II, 242, 244, 248f., *459*.
Toorenvliet, J., maler, II, tvl. 19.
Top, Jens Vilhelm, tegner, II, tvl. 3.
Topsøe-Jensen, Vilhelm (1925-44), I, 350, 473, II, 219, *417f.*, 538, II, tvl. 9, 17, 27.
Torm, Erik (1743-59), II, *360*, 457.
Torp, Carl, prof. jur., II, 184, 442.
Tousher, Louis, portrætmaler, I, 334.
Treschow, Frederik Wilhelm (1811), I, 210f., 329, 432, II, 249f., 252, 254, 440f., *472f.*, II, tvl. 23.
– Michael (1772-99), I, 73, 311, 314, 317, II, 47, 215, *376*, 437, 472.
Trolle, Corfitz (1669-83), II, *299*.
– Erik (1923-36), II, *417*, 429, I, tvl. 48, II, tvl. 9.
– Esbern (1911), II, 250, *496f.*
– Jørgen (1954-), II, 224, *429f.*, II, tvl. 10.
– Marius Nicolai Frederik (1894), II, 224, *408*, 417, 496.
– Niels (1662-67), I, 4, 22, 33, 36, 38, 59, 179, 181, 221, 223, 225, 227, 229ff., 235, 237, 249, 252, 290, 292, 425, II, 4, 205, 223, 233, *293f.*, 299f., I, tvl. 39.
Tscherning, Anthon Frederik, oberst, politiker, I, 401f.
Tybjerg, Erland (1915-25), I, 464, II, *414*, I, tvl. 48, II, tvl. 8.

Uldall, Peter (1769), II, 234, 245, 249, 251, 253, *463f.*, II, tvl. 22, 24.
Ulfeldt, Corfitz, I, 33, 225, 238, 246-251, 253, 290, 295, 324, II, 65, 169, I, tvl. 41.
– Maria, frue, I, 229, 254.
Unger, Rudolf, I, 254.
Urne, Axel, I, 197.
– Christian (1790-94), I, 146, 315, II, 214, *270f.*, 439, I, tvl. 45.
– Christoffer (1662), I, 5, 22, 32, 44, 249, II, 4, 205, 223, *294f.*
– Frederik, amtmand, II, 443.
– Knud (1684-97), I, 256, II, *316*.
– Sigvard, rigsråd, II, 4.
– Sivert, rigsråd, I, 22, 25, II, 316.
Ursin, Hans Lauritsen (1737-44), I, 255, II, 146, 180, 208, 244, 249, 253, *354*, 453.
Urup, Axel (1661-70), I, 22, 36, 223, 225ff., 231, 237, 249, II, 4, 204, *286*.
Ussing, Henrik, sognepræst, I, 324.

Ussing, Johannes, prof. jur., I, 398f., II, 55, 57.
- Tage Algreen, prof. jur., I, 362, 367, II, 440f.
- Werner Jasper Andreas (1864-73), II, 224, 226, *400f.*, 442, II, tvl. 21.

Wagner, Henrik Severin (1949), II, *524.*
Wahl, Johann Salomon, maler, I, tvl. 43.
Valeur, Johannes (1741-71), II, *358.*
Wallich, Carl Wolf Joseph Nathanael, justitiarius i Kbh.s Kriminal- og Politiret, II, 442.
Walterstorff, Ernst Frederik, direktør i Generalpostamtet, II, 437.
Vandal, Hans, biskop, I, 220, II, 313.
Vang, Andreas Felix Lewald (1944), II, *517.*
Wartberg, Jens Severin (1734-49), I, 255, II, 85f., 100, 110, *349,* 458, II, tvl. 7.
- Peter (1744), II, 242, *458.*
Wedel Jarlsberg, Frederik Wilhelm (1753-69), II, *368.*
Vedel, Peter August Frederik Stoud, departementschef, II, 441.
- Sophus, overretsassessor, I, 284, 361.
Wegener, Casper Frederik, gehejmearkivar, I, 439.
Weghorst, Andreas (1713), II, 208, 251, *450.*
Wesling, Morten (1701), II, 244, 249, *448.*
Wessel, Ole Christopher (1775-76), I, 73, II, 216, *378.*
Westermann, M. N., administrator, I, 325.
Vetli, Erik (1960-), II, *432.*
Weile, Christen Ostersen, juridisk forfatter, I, tvl. 50.
Weyse, Johan Christoffer (1751-71), I, 308, 313, II, 119, *366.*
Wibe, Ditlev (1703-25), I, 66, 259, II, *329.*
- Michael (1678-90), I, 198, 205, 206, 266ff., 289, 292, II, 155, 225, *260,* 264, 308, 329, 332, I, tvl. 39.
Wichmand, Jørgen, rådmand i Odense, I, 236f.
Vidalin, Páll Jónsson, landkommissær, I, 86.
Wiedewelt, Johannes, billedhugger, II, tvl. 12.
Vigfússon, Jón, biskop, I, 86.
Wildschütz, Severin (1710-19), II, *331.*
Willumsen, Henrik, magistratspræsident, II, 443.
Wilse, Christian Ferdinand (1831-45, 1858-60), I, 337, II, *394f.*, 398, 440f.
Wilster, Carl Heinrich (1794), II, *469.*
Vind, Holger (1669-83), I, 266f., 291, II, 260, *296f.*, 305.
Vinding, Erasmus (1718-27), I, 249, II, 85, 153, *338.*
- Poul (1688-1711), I, 256, 280, II, 121, 139, 142, 143, 168, *319,* 338, 348, I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
- Rasmus (1661-84), I, 20, 25, 59, 223f., 237, 252, 254, 260, 274, 281, II, 179, 205, *292f.*, 319f.
Windscheid, Bernhard Joseph Hubert, tysk retslærd, II, 54f.
Winstrup, Laurits Albert, arkitekt, I, tvl. 24.
Winther, Carl (1887), II, *488.*
- Frederik (1918), II, *501.*
- H. T. (c. 1833), lithograf, I, tvl. 6.
Winterfeldt, Helmuth Otto (1679-82), II, *311.*
Wisbye, Carl Holger, præst, I, 328.
With, Frederik (1717), I, 286, 287, 288, II, *451f.*
- Reinhard Christian (1879-93), I, 155f., 456, II, 40, *405,* II, tvl. 8.
Wivet, Frederik Wilhelm (1755), I, 428, II, 249, 251, *460,* 466, II, tvl. 22.
- Peder Boll (1783), II, 245, 249, 253, *466.*
Vogelsangh, Pieter, nederlandsk gesandt, I, 10f., 12, 17f., 20f., 32ff., 48, 223.
Wolf, Christian, tysk filosof, I, 304.
- Knud, rådm. i Nyborg, I, 7, 10, 46.
Voltaire, François, I, 170.
Wordemann, Reinhold (1684), II, 233, 244, 248, *444f.*
Worgewitz, E. C., tegner (1728), I, tvl. 36.
Worm, Christen, biskop, II, 115, 349.
- Johan (1691-1718), I, 256, II, 103, *320,* I, tvl. 1 (p. XVI), II, tvl. 18.
- Matthias (1681-95), I, 256, 291, II, *312.*
- Willum (1679-1704), I, 194, 256, 268f., 280, II, 244, *264,* 311, 320, 336, I, tvl. 1 (p. XVI), 42.
Wormskiold, Peter, deput. i Rentek., II, 437.
Worsaae, Jens Jacob Asmussen, arkæolog, I, 450.
Voscam, Hans, kgl. kammertjener, I, 198.
Wuchters, Abraham, maler, I, tvl. 3, 38f., 42.

Wulff, Marius, journalist, I, 462 ff.
Wøldike, Marcus, prof., II, 115, 123.

Zahle, Carl Theodor, ORsagf., politiker, I, 92, 415, 463, 467, 474.
– Frederik Caspar Conrad Friboe (1875), II, 250, *485*.
Zeltner, Otto Frederik Theodor, arkitekt, I, 155.
Zeuthen, Vilhelm Peter (1820–27), II, *391*, 437.
Zitelmann, Conrad Ernst, tysk retslærd, II, 55.
Zoëga, Hans, professor, I, 202.
Zöllner, hoftapetserer, I, 141 f.

Oese, Georg, I, 233 f., 254.
Øllgaard, Hans (1891–95), II, 51, *406f.*
Ørsted, Anders Sandøe (1810–13), I, 77, 80, 211, 334, 344, 348 f., 358 ff., 361 f., 364 f., 366, 369, 377, 379, 382, 394 ff., 403, 439, 443, 503, 516, 522, 524 ff., 529, 534, II, 13 ff., 18, 21–26, 29–38, 43, 45 f., 48, 50 ff., 54 ff., 58, 75, 105 f., 107, 125 ff., 158, 161 f., 165, 167, 172, 175, 176, 178, 182 f., 224, 226 f., 234, *386*, 437 ff., II, tvl. 4.
Ørsted, Hans Christian, professor, I, 326 f.

Aagaard, Anders (Andreas) (1699), I, 263, II, *326*.
– Georg Valdemar, politiker, I, 444.
– Peter, deput. i Danske Kanc., II, 436, 467 f.
– Peter Hersleb (1788), II, 152, 245, 253, *467f.*
Aagesen, Andreas (1816–21), II, 36, 39, 389, 439.
– Andreas, prof. jur., II, 441, 496.
– Nicolai, kgl. direktør i Nationalbanken, II, 395, 439, 441.
– Vagn (1910), II, *496*.

RETTELSER OG TILFØJELSER

1. bind p. 169, note 107, sp. 2, l. 2, :r, læs: rdl.
1. – tvl. 31: Sct. Jørgens, læs: Prins Jørgens.
2. – p. 109, l. 13: Fielsted, læs: Fjeldsted.
2. – p. 155, l. 17: Benzon, læs: Bentzon.
2. – p. 253, l. 26: Bøchmann, læs: Bøckmann.
2. – p. 281, l. 19 tilføjes: Retsreformen 1849 til idag (1960).
2. – p. 426 i Colovs biografi l. 8 tilføjes: 1961 S. K.
2. – p. 442, l. 28: Kristoffer, læs: Christopher.
2. – p. 453, l. 4: p. 353, læs: p. 354.
2. – tvl. 10: Udtrykket »i regelen« i 2. linie er benyttet under hensyn til, at billedet gengiver samtlige rettens femten dommere, medens retssalen i det daglige arbejde kun benyttes af den enkelte afdelings dommere; i l. 6 ændres: sidder til: står.

Segltegningerne siderne I 187, 190, 195 er udført af kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Thomas Havning.

Papiret er tonet tryk 7600 fra De forenede Papirfabrikker. Skriften er Monotype Bembo. Klicheerne er udført af F. Hendriksens Eftf.s Reproduktionsatelier. Bogbinderarbejdet er foretaget i Jakob Badens Bogbinderi. Sats og tryk udført af Nordlundes Bogtrykkeri, København. Tilrettelæggelse af typografi og øvrige udstyr ved Erik Ellegaard Frederiksen.